

**Sociologie
Antropologie**

Earl Babbie

PRACTICA CERCETĂRII SOCIALE

III 301.931

**Collegium
POLIROM**

BIBL. CENTR. UNIV.
"M. EMINESCU" IAȘI
III 301.931

Sociologie • Antropologie

Collegium. Sociologie. Antropologie – serie coordonată de Lazăr Vlăsceanu
și Liviu Chelcea și inițiată de Elisabeta Stănculescu.

Earl Babbie este profesor de sociologie la Chapman University. A absolvit Harvard University și și-a luat doctoratul la University of California, Berkeley. Dintre volumele publicate: *Sociology: An Introduction* (1983), *The Basics of Social Research* (2005).

Contribuția traducătorilor:

Sergiu Gherghina: prefață, cap. 1-6
George Jiglău: cap. 7-13, glosar
Monica Andriescu: cap. 14-17, anexe

Earl Babbie, *The Practice of Social Research*, Eleventh Edition, 0495093254

© 2007 Wadsworth Publishing, a Cengage Learning Company. Thomson, the Star logo, and Wadsworth are trademarks used herein under license.

ALL RIGHTS RESERVED. No part of this work covered by the copyright hereon may be reproduced or used in any form or by any means – graphic, electronic, or mechanical, including photocopying, recording, taping, web distribution, information storage and retrieval systems, or in any other manner – without the written permission of the publisher.

© 2010 by Editura POLIROM, pentru prezenta traducere

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37;

P.O. BOX 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

BABBIE, EARL

Practica cercetării sociale / Earl Babbie; trad. de Sergiu Gherghina, George Jiglău, Monica Andriescu. – Iași: Polirom, 2009

Index

Bibliogr.

ISBN 978-973-46-1274-1

I. Gherghina, Sergiu (trad.)

II. Jiglău, George (trad.)

III. Andriescu, Monica (trad.)

316

Printed in ROMANIA

Earl Babbie

549 998

PRACTICA CERCETĂRII SOCIALE

Traducere de Sergiu Gherghina, George Jiglău, Monica Andriescu

ALE

472668
B.C.U. IASI

POLIROM
2010

0105 330 3 1

16 DEC 2010

Cuprins

Prefață	11
Noutățile ediției a XI-a	12
Caracteristici pedagogice	14
Suplimente	15
Mulțumiri	19

Partea I. O introducere în investigație

Capitolul 1. Investigația umană și știința	27
Introducere	28
În căutarea realității	29
Fundamentele științelor sociale	38
Dialectica cercetării sociale	49
Etica cercetării sociale	59
Etica cercetării sociale	64
Capitolul 2. Paradigme, teorie și cercetare socială	65
Introducere	66
Câteva paradigme din științele sociale	80
Elemente de teorie socială	82
Reinterpretarea a două sisteme logice	90
Construirea teoriei deductive	93
Construirea teoriei inductive	95
Legăturile dintre teorie și cercetare	102
Capitolul 3. Etica și politica cercetării sociale	103
Introducere	104
Aspecte etice în cercetarea socială	115
Două controverse etice	118
Politica cercetării sociale	118

Partea a II-a. Structurarea investigației

Capitolul 4. Designul cercetării	135
Introducere	136
Trei obiective ale cercetării	137
Logica explicației nomotetice	140
Cauzele necesare și suficiente	144
Unitățile de analiză	146
Dimensiunea temporală	155
Cum se concepe un proiect de cercetare	164
Propunerea de cercetare	171

Capitolul 5. Conceptualizare, operaționalizare și măsurare	179
Introducere	180
Măsurarea a orice există	180
Conceptualizarea	185
Definiții în studiile descriptive și explicative	194
Opțiunile de operaționalizare	195
Criteriile pentru calitatea măsurătorilor	207
Capitolul 6. Indexuri, scale și tipologii	220
Introducere	221
Indexuri versus scale	222
Construirea indexurilor	225
Construirea scalelor	241
Tipologii	249
Capitolul 7. Logica eșantionării	255
Introducere	256
O scurtă istorie a eșantionării	257
Eșantionarea nonprobabilistică	260
Teoria și logica eșantionării probabilistice	265
Populații și cadre de eșantionare	280
Tipuri de design de eșantionare	283
Eșantionarea cluster în etape	291
Eșantionarea probabilistică pe scurt	300

Partea a III-a. Metode de observare

Capitolul 8. Experimentele	309
Introducere	310
Teme potrivite pentru experimente	310
Experimentul clasic	311
Selectarea subiecților	315
Variații ale designului experimental	319
O ilustrare a utilizării experimentelor	327
Medii experimentale alternative	330
Avantaje și dezavantaje ale metodei experimentale	333
Capitolul 9. Cercetarea socială prin sondajele de opinie	338
Introducere	339
Teme potrivite pentru cercetarea prin sondaje	339
Reguli generale pentru formularea întrebărilor	341
Construirea chestionarului	350
Chestionarele autoadministrate	360
Sondajele prin interviu	367
Sondajele prin telefon	373
Noi tehnologii și cercetarea prin sondaje	377
Comparație între diverse metode de realizare a sondajelor	380
Avantajele și dezavantajele sondajelor	382
Analiza secundară	384
Capitolul 10. Cercetarea calitativă de teren	393
Introducere	394
Subiecte potrivite pentru cercetarea de teren	395
Considerații speciale cu privire la cercetarea calitativă de teren	398

<i>Câteva paradigme în cercetarea calitativă de teren</i>	403
<i>Desfășurarea unei cercetări calitative de teren</i>	417
<i>Probleme de etică în cercetarea calitativă de teren</i>	428
<i>Avantajele și dezavantajele cercetării calitative de teren</i>	429
Capitolul 11. Cercetarea discretă	436
<i>Introducere</i>	437
<i>Analiza de conținut</i>	438
<i>Analiza statisticilor existente</i>	451
<i>Cercetarea comparativ-istorică</i>	461
Capitolul 12. Cercetarea evaluativă	472
<i>Introducere</i>	473
<i>Teme potrivite pentru cercetarea evaluativă</i>	474
<i>Formularea problemei : aspecte ale măsurării</i>	476
<i>Specificarea rezultatelor</i>	478
<i>Tipuri de designuri de cercetare evaluativă</i>	482
<i>Contextul social</i>	490
<i>Cercetarea bazată pe indicatori sociali</i>	499

Partea a IV-a. Analiza datelor

Capitolul 13. Analiza calitativă a datelor	511
<i>Introducere</i>	512
<i>Legătura dintre teorie și analiză</i>	512
<i>Procesarea datelor calitative</i>	519
<i>Programe de calculator pentru date calitative</i>	527
<i>Folosirea programului Nvivo pentru a înțelege regizoarele de film, de Sandrine Zerbib</i>	532
<i>Analiza calitativă a datelor cantitative</i>	537
Capitolul 14. Analiza cantitativă a datelor	542
<i>Introducere</i>	543
<i>Cuantificarea datelor</i>	543
<i>Analiza univariată</i>	549
<i>Comparațiile dintre subgrupuri</i>	558
<i>Analiza bivariată</i>	562
<i>Introducere în analiza multivariată</i>	567
<i>Diagnostiche sociologice</i>	569
Capitolul 15. Modelul de elaborare	576
<i>Introducere</i>	577
<i>Originile modelului de elaborare</i>	578
<i>Paradigma de elaborare</i>	583
<i>Elaborarea și emiterea de ipoteze ex post facto</i>	591
Capitolul 16. Analizele statistice	596
<i>Introducere</i>	597
<i>Statistica descriptivă</i>	597
<i>Statistica inferențială</i>	609
<i>Alte tehnici multivariate</i>	622
Capitolul 17. Cum citim și scriem studiile de cercetare socială ?	641
<i>Introducere</i>	642
<i>Structurarea trecerii în revistă a literaturii de specialitate</i>	642
<i>Folosirea inteligentă a internetului</i>	652
<i>Cum scriem un studiu de cercetare socială</i>	660

Anexe

Anexa A. Utilizarea bibliotecii	677
<i>Introducere</i>	677
<i>Unde putem găsi ajutor ?</i>	677
<i>Sursele de referință</i>	677
<i>Folosirea materialelor din depozitul bibliotecilor</i>	678
<i>Fișiere de bibliotecă în sistem informatizat</i>	680
Anexa B. Chestionar GSS de enumerare a gospodăriilor	682
Anexa C. Eroarea estimată de eșantionare	683
<i>Bibliografie</i>	685
<i>Glosar</i>	699
<i>Index</i>	719

Prefață

Acum „câțiva ani” (nu-mi place să spun câți), am început să predau primul meu curs despre metodele de cercetare socială. Cursul s-a concentrat strict pe studiul metodelor de cercetare și am avut doar șase studenți. De-a lungul semestrului, am devenit mult mai relaxat ca profesor. Nu după mult timp, eu și studenții mei am început să ne vedem în biroul meu, unde puteam utiliza cărți din biblioteca personală, relevante pentru întâlnirile noastre.

O problemă neplăcută cu care m-am confruntat atunci a fost lipsa de lucrări bune despre ancheta prin sondaj. Cărțile disponibile se împărțeau în două grupuri. Unele prezentau logica teoretică a metodelor de cercetare în termeni atât de abstracți, încât mă gândeam că studenții nu vor reuși să aplice nici unul dintre principiile practice generale pentru realizarea unei cercetări. Celelalte cărți erau exact opusul. Denumite deseori „cărți de bucate”, ele prezentau în detaliu, pas cu pas, instrucțiuni despre cum trebuie condusă o anchetă. Din păcate, această abordare doar îi învăța pe studenți cum să conducă investigații similare celor descrise de autori. Nici cărțile abstracte, nici „cărțile de bucate” nu păreau să fie cu adevărat utile studenților sau profesorilor lor.

Într-o zi, m-am apucat să schitez cuprinsul unei cărți ideale, în viziunea mea, despre metodele de cercetare. Era organizată în jurul a trei principii pe care se bazează cercetarea științifică:

1. Înțelegerea principiilor teoretice pe care se bazează cercetarea științifică.
2. Modul cum sunt reflectate aceste principii în tehnicile stabilite pentru realizarea cercetării.
3. Cum să fii pregătit să faci compromisurile necesare ori de câte ori condițiile de cercetare din teren nu permit rutina aplicării tehnicilor stabilite.

Următoarea zi, în mod neașteptat, am fost sunat de la Wadsworth și mi s-a cerut să scriu un text despre metode!

Survey Research Methods a fost publicată în 1973. Eu și editorii mei am primit imediat câteva vești bune, câteva rele și câteva vești bune suplimentare. Prima veste bună a fost aceea că toți cei care predau ancheta prin sondaj au părut încântați de carte și că începuse să fie folosită practic la toate cursurile de acest gen din țară. Vestea rea a fost aceea că nu existau atât de multe cursuri despre ancheta prin sondaj.

Vestea finală bună era că mulți profesori care predau cursuri generale de cercetare socială – despre ancheta prin sondaj, pe lângă alte metode de cercetare – au preferat să utilizeze cartea noastră și să o suplimenteze cu alte lucrări referitoare la cercetarea de teren, experimente etc. În timp ce se adaptau la cartea noastră de specialitate, mulți profesori au sugerat editurii Wadsworth să-l pună pe „același tip” să scrie o carte mult mai generală despre cercetarea socială.

Prefața primei ediții a *Practicii cercetării sociale* (1975) s-a bucurat de asistența unei duzini de profesori în cercetare socială, din California până în Florida. Cartea a reprezentat o colaborare într-un sens real, deși numai numele meu a fost trecut pe copertă, fiind astfel singurul răspunzător de ea.

Practica cercetării sociale a fost un succes imediat. Deși cartea a fost scrisă inițial pentru cursurile de sociologie, edițiile ulterioare au început să fie tot mai des folosite în domenii precum psihologia, administrația publică, studiile urbane, educația, comunicarea, științele sociale și științele politice – în circa 30 de discipline, după cum mi s-a spus. Mai mult, este folosită de profesori și cercetători din numeroase țări, iar în anul 2000, un editor din Beijing a scos o ediție în limba chineză.

Am prezentat această istorie a cărții din câteva motive. Primul, când eram student, presupun că mă gândeam la manuale așa cum mă gândeam la clădirile guvernului: existau pur și simplu. Nu m-am gândit niciodată că ar fi fost scrise de ființe umane. Cu siguranță nu m-am gândit că s-ar dezvolta în timp: că se revizuiesc, devin mai bune, li se corectează greșelile. Ca student, aș fi fost îngrozit la gândul că una dintre cărțile mele ar putea avea greșeli!

Al doilea motiv, evidențierea evoluției cărții pregătește terenul pentru o recenzie prealabilă a modificărilor făcute în această ediție. La fel ca în revizuirile anterioare, au existat câțiva factori care au dus la schimbări. De exemplu, dat fiind că tehnologia și practicile cercetării sociale sunt în continuă schimbare, cartea trebuie adusă la zi pentru a rămâne utilă. Atunci când predau, găsesc frecvent modalități îmbunătățite de a prezenta materiale standard. De asemenea, colegii îmi împărtășesc ideile lor despre modalitățile de a predă anumite subiecte. Unele dintre ele apar în casetele din carte. Atât studenții, cât și instructorii îmi sugerează deseori ca diverse subiecte să fie reorganizate, extinse, clarificate, reduse sau eliminate.

Noutățile ediției a XI-a

Într-o ediție anterioară a acestei cărți am afirmat că „revizuirea unui text ca acesta este o experiență care îndeamnă la modestie. Indiferent cât de bună ar părea să fie, există nenumărate idei despre cum ar putea fi îmbunătățită”. Această observație rămâne în continuare adevărată. Când am întrebat profesorii ce anume ar putea fi îmbunătățit, aceștia au reflectat din nou și mi-au spus părerea lor. Le-am luat în considerare toate sugestiile, pe unele dintre ele le-am urmat, iar asupra altora am ales să mai reflectez. De asemenea, am primit numeroase comentarii și sugestii de la studenții care au fost menționați în carte; multe dintre modificări li se datorează.

Iată și alte tipuri de modificări din această ediție, ordonate pe capitole:

Capitolul 1, „Investigația umană și știința”. Datele despre rata natalității au fost extinse și actualizate. Pentru a evidenția caracterul internațional al cercetării sociale, am adăugat un raport despre un sociolog egiptean curajos, Saad Ibrahim. Există și o discuție despre Crystal Eastman, un specialist în cercetare aplicată de la începutul secolului XX.

Capitolul 2, „Paradigme, teorie și cercetare socială”. Analizele despre paradigmele feministe și cele ale postmodernismului au fost extinse. Acum există o nouă secțiune, „Teoria critică a raselor”. Experimentele lui Sherif sunt prezentate în subcapitolul „Reconsiderarea obiectivității raționale”.

Capitolul 3, „Etica și politica cercetării sociale”. Există două secțiuni noi: „Politica cercetării sexuale” și „Politica și recensământul”. Apare o discuție extinsă despre cazul lui Rik Scarce, fiind introdusă aici o cercetare pe marginea acțiunii participative, în contextul acțiunii sociale.

Capitolul 4, „Designul cercetării”. Aici analizez utilitatea atât a cercetării calitative, cât și a celei cantitative, prin examinarea studiilor despre terorism. Importanța analizei cohorței este ilustrată printr-un exemplu în care rezultatele studiilor mai simple, transversale sunt inversate. Discuția despre unitățile de analiză a fost extinsă. Există o secțiune nouă despre interacțiunile sociale văzute ca unitate de analiză. Discuția despre reducționism a fost îmbunătățită, iar recenziile din literatura de specialitate sunt tratate în extenso.

Capitolul 5, „Conceptualizare, operaționalizare și măsurare”. Discuția despre reificare a fost extinsă, iar conceptualizarea a fost ilustrată printr-o analiză a înțelesului termenului „genocid”.

Capitolul 6, „Indexuri, scale și tipologii”. Am extins discuția despre diferența dintre indexuri și scale. Există și o analiză a „Scalei răsturnate Bogardus”.

Capitolul 7, „Logica eșantionării”. Capitolul începe prin observarea sondajelor de la alegerile prezidențiale din 2004. Am extins discuția despre eroarea de eșantionare și am înlocuit „Eșantionarea iubitorilor lui Moș Crăciun” cu un exemplu de eșantionare din Iran. Există și o analiză despre ponderea partidelor în sondajele politice.

Capitolul 8, „Experimentele”. Am adăugat o discuție despre teoria etichetării în legătură cu un eșantion existent care îl ilustrează. Apare și o secțiune nouă despre experimentele care au la bază internetul.

Capitolul 9, „Cercetarea socială prin sondajele de opinie”. Am adăugat câteva exemple noi și am extins discuția despre factorii care cresc sau descresc ratele de răspuns. Am clarificat faptul că orientările generale referitoare la ratele de răspuns acceptabile nu sunt bazate pe teorie; mai curând reflectă observațiile mele despre normele profesionale. Am extins discuția despre General Social Survey (GSS) (cercetări electorale realizate în SUA) și despre programul „Analyze” folosit pentru analiza datelor online GSS. Am extins discuția despre sondajele online și apar, de asemenea, o nouă analiză și referințe noi pentru analiza secundară a datelor calitative.

Capitolul 10, „Cercetarea calitativă de teren”. Există un nou exemplu preluat de la John Lofland despre demolarea unei clădiri vechi. Am introdus conceptele de „etic” și „emic” în prezentarea abordărilor cercetării de teren. Am delimitat mult mai clar studiile de caz de studiile de caz comparative și am adăugat discuții despre etnografia virtuală și autoetnografie. În sfârșit, există o analiză despre focus-grupuri online și prin telefon.

Capitolul 11, „Cercetarea discretă”. Am adăugat exemple atât calitative, cât și cantitative de analiză de conținut, precum și o secțiune despre consecințele globalizării. Sunt prezentate indicații pentru descărcarea de pe internet a lucrării *Statistical Abstract of the United States*. Am adăugat și comentarii pe marginea lucrării lui Stark *The Rise of Christianity* și asupra cărții lui Defflem despre cooperarea polițienească internațională.

Capitolul 12, „Cercetarea evaluativă”. Am extins discuția despre diferite tipuri de evaluare.

Capitolul 13, „Analiza calitativă a datelor”. Am adăugat o analiză a codării axiale și codării selective.

Capitolul 14, „Analiza cantitativă a datelor”. O nouă secțiune, „Diagnostiche sociologice”, ilustrează puterea analizelor sociale științifice în tratarea problemelor sociale reale. Am reînnoit tabelul 14.4 și am extins explicarea sa, apoi am adăugat și două tabele noi de analiză. Am refăcut figura 14.4 la sugestiile cititorilor.

Capitolul 15, „Modelul de elaborare”. Logica elaborării oferă fundamentul pentru majoritatea analizelor multivariate din științele sociale; am extins discuția până la un punct în care studenții vor înțelege de ce este important acest capitol pentru pregătirea lor în cercetarea socială.

Capitolul 16, „Analize statistice”. Modificarea majoră din acest capitol o constituie adăugarea unei secțiuni despre analiza varianței, analiza discriminantă, modelele log-liniare și Sisteme de informare geografică. Am extins discuția referitoare la diferența dintre semnificația statistică și cea substanțială. În sfârșit, am eliminat discuția deschisă despre persoanele geniale la matematică, dar în fond neadaptate social și evitarea matematicii pentru a face loc extinderii tehnicilor.

Capitolul 17, „Cum citim și scriem studiile de cercetare socială?”. Există o secțiune nouă despre organizarea literaturii de specialitate, precum și una despre prezentarea lucrărilor și a articolelor publicate – activități pentru care studenții manifestă un interes crescut.

Ca întotdeauna, am reînnoit materialele utilizate de-a lungul cărții. Fiind profesor, sunt permanent în căutare de căi mai eficiente de a explica cercetarea socială studenților mei; multe dintre aceste explicații sunt sub formă de diagramă. Veți găsi câteva ilustrări grafice noi în această ediție. Încă o dată, am urmărit să înlocuiesc exemplele de cercetare învechite (cu excepția celor

clasice) cu unele mult mai recente. Am renunțat și la câteva secțiuni care nu cred că mai sunt utile studenților.

Există însă o schimbare minoră de care sunt foarte încântat. Încă de la prima ediție m-am străduit să dau dovadă de înțelepciune în timpul scrierii glosarului, în care am inclus și câteva definiții hazlii. În cursul revizuirii cărții, am primit completări sugerate de doi studenți, amândoi din afara Statelor Unite. Am inclus câteva dintre definițiile lor și voi fi mult mai deschis pe viitor la sugestiile studenților.

Ca la fiecare ediție, voi aprecia orice comentariu despre cum poate fi îmbunătățită lucrarea. Evoluția sa de-a lungul ultimilor 30 de ani a reflectat numeroase comentarii din partea studenților și nu numai.

Caracteristici pedagogice

Chiar dacă atât studenții, cât și instructorii mi-au spus că edițiile trecute au reprezentat instrumente eficiente pentru învățarea metodelor de cercetare, am folosit această revizuire ca pe o oportunitate de a restructura cartea din punct de vedere pedagogic, clarificând mai bine unele elemente și adăugând altele. Iată pachetul care a rezultat pentru această ediție.

Privire generală asupra capitolului. Fiecare capitol este precedat de un paragraf concis, care evidențiază conținutul de bază al capitolului.

Introducerea capitolului. Fiecare capitol debutează cu o introducere care prezintă principalele idei și care, foarte important, le raportează la conținutul celorlalte capitole ale cărții.

Exemple clare și provocatoare. Studenții îmi spun deseori că exemplele – reale și ipotetice – i-au ajutat să stăpânească idei dificile și/sau abstracte, iar această ediție are multe exemple noi, precum și câteva care s-au dovedit deosebit de valoroase în primele ediții.

Grafice. Încă de la primul meu curs de metode de cercetare, majoritatea conceptelor-cheie au căpătat sens pentru mine într-o formă grafică. Din moment ce sarcina mea aici era de a traduce acele imagini mentale în cuvinte, am inclus câteva ilustrări grafice în carte. Progresele realizate în grafica pe calculator m-au ajutat să comunic artiștilor de la Wadsworth ceea ce aveam în minte și doream să le împărtășesc și studenților. Sunt încântat de noile grafice din această ediție.

Discuții și casete cu exemple. Studenții mi-au spus că le plac materialele prezentate în casete care evidențiază anumite idei și studii și care diversifică formatul cărții. Începând cu ediția a X-a, am utilizat casete care se concentrează asupra modurilor în care mass-media se folosește greșit sau nu de cercetarea socială.

Glosar. Termenii-cheie sunt evidențiați în text, oferindu-se și definițiile corespunzătoare. Acest lucru îi va ajuta pe studenți să învețe definițiile acestor termeni și să le localizeze în fiecare capitol, pentru a le revedea în context.

Idei principale. La sfârșitul fiecărui capitol există o listă concisă, ce include atât o scurtă prezentare a capitolului, cât și o revizuire utilă. Ideile principale permit studenților să știe exact asupra căror idei din fiecare capitol ar trebui să insiste.

Termeni-cheie. O listă de termeni-cheie urmează ideilor principale. Aceste liste completează acumularea vocabularului necesar studenților. Noul vocabular din aceste liste este definit în contextul capitolelor. Termenii sunt evidențiați în text cu bold și sunt incluși în glosarul de la sfârșitul cărții.

Întrebări și exerciții recapitulative. Această retrospectivă le permite studenților să-și testeze cunoștințele referitoare la conceptele din capitol și să aplice ceea ce au învățat.

Lecturi suplimentare. În această secțiune am inclus o listă adnotată de referințe pe care studenții o pot consulta dacă doresc să învețe mai multe despre cele discutate în capitol.

Resurse de studiu online Această ediție continuă demersul desfășurat de edițiile anterioare în spațiul virtual. Studenții se pot folosi de lista adnotată cu website-uri utile din prezenta secțiune, precum și de alte resurse menționate, pentru a-și continua studiul în afara textului și a orelor de curs.

Anexe. La fel ca în edițiile precedente, există un set de anexe care le furnizează studenților anumite instrumente de cercetare cum ar fi un ghid al bibliotecii și altele asemenea.

Scriere clară și accesibilă. Acesta este probabil cel mai important „ajutor pedagogic” dintre toate. Știu că toți autorii încearcă să scrie texte clare și accesibile și mă simt mândru de faptul că această „caracteristică” a cărții a fost una dintre cele mai apreciate în edițiile precedente. Este unul dintre lucrurile despre care studenții îmi scriu cel mai des. Pentru această ediție, alături de editori, am avut grijă să reexaminăm fiecare rând din carte, reducând, șlefuiind, înfrumusețând și, ocazional, restructurând pentru a obține un text „accesibil cititorului”. Indiferent dacă sunteți familiarizat sau nu cu acest text din edițiile anterioare, vă invit să deschideți la orice capitol și să evaluați singur stilul de scriere.

Suplimente

Această ediție a *Practicii cercetării sociale* e însoțită de o gamă largă de suplimente, pregătite atât pentru profesori, cât și pentru studenți, pentru a crea cel mai bun mediu de studiu, atât în clasă, cât și în afara ei. Toate suplimentele acestei ediții au fost atent revizuite și actualizate, iar câteva dintre ele apar pentru prima dată. Vă invit să le studiați și să profitați la maximum de instrumentele de învățare și predare care vă sunt puse la dispoziție.

Pentru student

Activități ghidate pentru ediția a XI-a a *Practicii cercetării sociale*

Ghidul de studiu pentru studenți cu exerciții pe care eu și Ted Wagenaar l-am pregătit continuă să fie un sprijin în procesul meu de predare. Studenții îmi spun că îl folosesc din plin ca pe o recapitulare a textului, iar eu iau în calcul exercițiile ca jumătate din nota finală a cursului.

Pentru această ediție, eu și Ted am selectat din nou exercițiile și am adăugat unele noi, create în timpul predării sau de care ne-au spus colegii noștri. Ele includ itemi de tip pereche, itemi cu alegere multiplă și teme de discuție cu răspuns deschis pentru fiecare capitol, alături de patru până la șase exerciții care folosesc exemple din viața de zi cu zi pentru a consolida materialul învățat în această carte. Sunt incluse și răspunsurile la itemii recapitulativi de tip pereche și cu alegere multiplă, precum și o anexă cu General Social Survey, plus obiective ale capitolului, rezumate de capitol și termeni-cheie.

CD cu SPSS 14.0, versiunea pentru studenți (numai pentru Windows)

Bazat pe versiunea profesională a unuia dintre softurile de vârf în statistică, SPSS, versiunea pentru studenți pentru Windows oferă un instrument pentru analizarea datelor sociologice, cum ar fi interpretarea seturilor de date GSS aflate pe site-ul asociat cărții.

Manual practic SPSS

Acest ghid practic este coordonat cu textul și CD-ul cu versiunea 14.0 SPSS pentru a-i ajuta pe studenți să deprindă navigarea de bază în SPSS, inclusiv cum să introducă singuri datele; crearea, salvarea și recuperarea fișierelor; producerea și interpretarea sumelor de date și multe altele. Sunt incluse și exerciții practice de SPSS corelate fiecărui capitol. Ghidurile sunt gratuite, incluse în pachetul ce conține textul.

Disc de date GSS

De-a lungul anilor, am urmărit să furnizăm un suport computerizat actualizat pentru studenți și profesori. Întrucât acum există multe programe excelente pentru analiza de date, am oferit date care să poată fi folosite de acestea. Cu prezenta ediție, am actualizat discul de date incluzând rezultatele GSS pentru anul 2004.

Să experimentăm cercetarea socială: O introducere utilizând MicroCase, ediția a II-a

Acest manual suplimentar și pachetul statistic, scrise de David J. Ayers de la Grove City College, includ scurte discuții, teste și exerciții computerizate prin care studenții vor învăța și vor aplica concepte-cheie metodologice și abilități prin analizarea și, în anumite cazuri, prin colectarea și construirea de fișiere simple de date pentru date sociologice reale. Conceput să însoțească *Practica cercetării sociale*, manualul și pachetul statistic prezintă o abordare pas cu pas pentru a le arăta studenților cum să realizeze o cercetare sociologică reală, folosind aceleași date și tehnici utilizate de cercetători, pentru a întări, a se baza pe și a completa materialele de curs.

Lecturi în cercetarea socială, ediția a II-a

Conceptele și metodologiile cercetării sociale prind viață în această colecție interesantă de articole concepută pentru a însoți *Practica cercetării sociale*. Diane Kholos Wysocki include o categorie interdisciplinară de lecturi din domenii precum psihologia, sociologia, asistența socială, dreptul penal și științele politice. Articolele se concentrează pe principalele metode și concepte tratate de obicei într-un curs de cercetare socială și oferă avantajul ilustrațiilor. Organizate în funcție de conceptele-cheie, fiecare dintre cele 11 capitole debutează cu o introducere care evidențiază și explică conceptul de cercetare elucidat de lecturile din capitolul respectiv.

Cercetarea sociologiei pe internet, ediția a III-a

Acest ghid este conceput pentru a-i ajuta studenții de la sociologie să facă cercetări pe internet. Prima parte conține informații generale necesare pentru a porni la drum și răspunsuri la întrebări legate de securitate, tipul de material sociologic disponibil pe internet, informația și site-urile demne sau nu de încredere, cele mai bune căi de a găsi o cercetare și cele mai bune link-uri care le permit studenților să ajungă acolo unde vor. A doua parte face referire la principalele subiecte din sociologie și-i îndrumă pe studenți spre site-uri de unde pot avea acces la cele mai edificatoare cercetări și informații.

Pentru profesor

Manualul profesorului

Acest supliment oferă profesorului rezumate ale capitolelor, principii detaliate, obiective comportamentale, sugestii și resurse de predare, exerciții Info-Trac® College Edition, exerciții pe internet și răspunsuri posibile la ghidul de studiu. În completare, pentru fiecare capitol din text, banca de teste are 20-30 de întrebări cu mai multe răspunsuri, 10-15 întrebări de tip adevărat-fals și 3-5 întrebări tip eseu cu întrebări și referințe de pagină. Toate întrebările sunt fie noi, fie modificate, fie preluate, astfel încât profesorii să știe dacă întrebarea este nouă în această ediție a băncii de date, preluată, dar modificată față de ediția anterioară a băncii de date sau preluată direct din ediția anterioară.

Teste computerizate în format ExamView pentru Macintosh și Windows

Acestea le permit profesorilor să creeze, să transmită și să adapteze testele publicate, cele online și ghidurile de studiu. ExamView include un test rapid, *Quick Test Wizard*, și un test online, *Online Test Wizard*, pentru a-i îndruma pe profesori în procesul de creare a testelor. Testul apare pe ecran exact așa cum va apărea listat sau afișat online. Utilizarea ExamView completează abilitățile de procesare în word, profesorii putând introduce un număr nelimitat de întrebări noi ori să editeze întrebări incluse în programul ExamView.

Multimedia Manager cu resursele profesorilor : un instrument Microsoft® PowerPoint®

Acest instrument de lectură și pregătire pentru curs facilitează asamblarea, editarea, publicarea și prezentarea prelegerilor pentru curs, folosind Microsoft PowerPoint. Multimedia Manager reunește grafica din text (figuri, tabele, hărți), lectura în slide-uri preasamblate în Microsoft PowerPoint, videoclipuri legate de sociologie și imagini și animații de pe Web sau propriile materiale – culminând cu o prezentare media îmbunătățită puternică și personalizată. CD-ul mai conține un manual pentru profesori, teste și alte resurse ale profesorilor.

Suplimente bazate pe internet

SociologyNow™: Research Methods

Această particularitate le oferă studenților primul sistem tutorial pentru cercetare socială/metode de cercetare, centrat pe evaluarea studentului. Legat intrinsec de noua ediție, acest instrument Web interactiv de învățare îi ajută pe studenți să-și evalueze necesitățile unice de studiu prin preteste pentru fiecare capitol pentru a-și verifica nivelul de înțelegere a materialului. Li se oferă apoi un plan de studiu personalizat care prezintă resurse interactive audiovizuale pentru a-i ajuta să gestioneze materialul. De asemenea, își pot verifica progresele printr-un posttest interactiv.

WebTutor™ Toolbox on Blackboard și WebCT

Acest software pentru studenți și profesori oferă un curs în afara clasei oricând și oriunde. Studenții au acces integral la conținut prin intermediul site-ului cărții. Este disponibil doar pentru WebCT și Blackboard.

InfoTrac College Edition cu InfoMarks™

Disponibil ca opțiune gratuită, InfoTrac College Edition le oferă profesorilor și studenților patru luni de acces gratuit la o bază extinsă de date online cu articole complete (nu doar rezumate) și de încredere de la mii de studenți și publicații apreciate din ultimii 22 de ani. Printre revistele disponibile se numără *American Journal of Sociology*, *Social Forces*, *Social Research* și *Sociology*. InfoTrac College Edition are acum și Info-Marks, un instrument care permite salvarea parametrilor de căutare, precum și salvarea de link-uri către diferite articole. (Valabil doar pentru studenții de la colegiile și universitățile din America de Nord; revistele se pot schimba.)

Website asociat cărții *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Website-ul asociat cărții (http://sociology.wadsworth.com/babbie_practicelle) include resurse specifice pe capitole pentru studenți și profesori. Pentru profesori, site-ul oferă o parolă care să protejeze manualul, prezentări în Microsoft PowerPoint și altele. Pentru studenți există numeroase texte de studiu ajutătoare ce includ următoarele:

- Teme de lucrări practice care pot fi evaluate și trimise prin e-mail profesorului.
- Link-uri Web.
- Exerciții InfoTrac College Edition.
- Cartonaje de prezentare.
- Seturi de date GSS.
- Elemente de bază ale analizei de date.
- Exerciții online în programul MicroCase.
- Cuvinte încrucișate.

Thomson InSite for Writing and Research™ cu Turnitin® Originality Checker

InSite prezintă o întreagă serie de aplicații de scriere, revizuire, notare online și de portofoliu. Un instrument complet care îi ajută pe profesori să administreze fluxul de lucrări trimise pe cale electronică și le permite studenților să posteze lucrări și recenzii online. Include și Turnitin, un verficator al originalității care le oferă profesorilor o soluție simplă de detectare a plagiatului, încurajându-i pe studenți să întrebuițeze tehnici de cercetare adecvate. Accesul este disponibil numai dacă se cumpără cartea. Pentru mai multe informații, vizitați site-ul <http://insite.thomson.com>.

Mulțumiri

Ar fi imposibil să mulțumesc așa cum trebuie tuturor persoanelor care au influențat conținutul acestei cărți. Lucrarea mea anterioară care prezenta metodele, intitulată *Survey Research Methods*, a fost dedicată lui Samuel Stouffer, Paul Lazarsfeld și Charles Glock. Le mulțumesc încă o dată și le sunt îndatorat.

Adresez mulțumiri și colegilor care au contribuit cu comentarii în timpul redactării primelor trei ediții ale acestei cărți. Lucrarea încă reflectă contribuțiile lor. Mulți alți colegi m-au ajutat să corectez cartea – inclusiv cei 110 profesori care și-au făcut timp să răspundă sondajului electronic. Feedbackul lor a fost inestimabil. Vreau de asemenea să le mulțumesc profesorilor care au revizuit manuscrisul acestei ediții și au făcut sugestii utile:

Melanie Arthur, Portland State University
Craig Forsyth, University of Louisiana at Lafayette
Robert Kleidman, Cleveland State University
Marci B. Littlefield, Indiana State University
Jeanne Mekolichick, Radford University
Bruce H. Wade, Spelman College

De asemenea, apreciez înțelegerea și ajutorul celor care au revizuit ediția anterioară:

Victor Agadjanian, Arizona State University
Pat Christian, Canisius College
William T. Clute, University of Nebraska at Omaha
Marian A.O. Cohen, Framingham State College
Kimberly Dugan, Eastern Connecticut State University
Herman Gibson, Henderson State University
Ellen Goldring, Peabody College, Vanderbilt
Susan Gore, University of Massachusetts at Boston
Sarah Hurley, Arkansas State University
Jana L. Jasinski, University of Central Florida
Michael Kleiman, University of South Florida
Augustine Kposowa, University of California, Riverside
Patrick F. McManimon, Jr., William Patterson University
Jared Schultz, Texas Tech University Health Sciences Center
Thomas C. Wilson, Florida Atlantic University
Gary Wyatt, Emporia State University

Aș dori să le mulțumesc și participanților la sondaj care și-au făcut timp pentru a oferi informații valoroase despre câteva aspecte ale cărții:

James T. Ault, III, Creighton University
Paul Calarco, SUNY at Albany
Roy Childs, University of the Pacific

Liz Depoy, University of Maine
Pat Fisher, University of Tennessee
Robert Gardner, Bowdoin College
Elizabeth Jones, California University of Pennsylvania
Barbara Keating, Minnesota State University, Mankato
J. David Martin, Midwestern State University
Patrick A. Moore, University of Great Falls

Vreau să mulțumesc de asemenea lui : Anne Baird, Morehouse College ; Rae Banks, Syracuse University ; Roland Chilton, University of Massachusetts, Amherst ; M. Richard Cramer, University of North Carolina, Chapel Hill ; Joseph Fletcher, University of Toronto ; Shaul Gabbay, University of Illinois, Chicago ; Marcia Ghidina, University of North Carolina, Asheville ; Roland Hawkes, Southern Illinois University ; Jeffrey Jacques, Florida A&M University ; Daniel J. Klenow, North Dakota State University ; Wanda Kosinski, Ramapo College, New Jersey ; Manfred Kuechler, CUNY Hunter College ; Cecilia Menjivar, Arizona State University ; Joan Morris, University of Central Florida ; Alisa Potter, Concordia College ; Zhenchoa Qian, Arizona State University ; Robert W. Reynolds, Weber State University ; Laurie K. Scheuble, Doane College ; Beth Anne Shelton, University of Texas, Arlington ; Matthew Sloan, University of Wisconsin, Madison ; Bernard Sorofman, University of Iowa ; Ron Stewart ; Randy Stoecker, University of Toledo ; Theodore Wagenaar, Miami University, Ohio ; Robert Wolf, Eastern Connecticut State University ; și Jerome Wolfe, University of Miami.

De-a lungul anilor, am devenit din ce în ce mai impresionat de rolul important jucat de editorii unor astfel de cărți. Chiar dacă numai numele autorului apare pe coperta cărții, mare parte din temelia sa derivă din tăria editorilor săi. Din 1973 am lucrat cu mulți editori de sociologie la Wadsworth, fapt ce a implicat anumite ajustări asemănătoare celor ce trebuie făcute în mariajele succesive. În timp ce această carte era pregătită pentru a fi revizuită, editorul de dezvoltare, Sherry Symington, și-a asumat imediat responsabilitatea pentru această a XI-a ediție, preluând conducerea procesului. Acesta este un parteneriat nou și sunt de-a dreptul emoționat de perspectiva de a lucra împreună pe viitor. Sunt de asemenea încântat să lucrez cu noul meu editor de achiziții, Chris Caldeira, care este nou în echipă.

Mai sunt și alții la Wadsworth, al căror talent și-a spus cuvântul asupra cărții. Aș dori să-i mulțumesc lui Wendy Gordon pentru eforturile sale inspirate de marketing, asigurându-se că oricine de pe această planetă are cunoștință despre această carte ; lui Dee Dee Zobian pentru deschiderea unor noi căi în domeniul editorial prin munca depusă pe Website-uri și prin folosirea unor metode suplimentare tehnologice ; lui Elise Smith, pentru coordonarea dezvoltării tuturor materialelor suplimentare tipărite, și lui Matt Ballantyne, pentru îndrumarea oamenilor necesari transformării unui manuscris într-o carte.

Îi mulțumesc și lui Greg Hubit pentru gestionarea abilă a tuturor proceselor de producție și lui Carolyn Deacy pentru noul design al cărții.

Molly Roth reprezintă etalonul după care ar trebui evaluați corectorii, deși este posibil să fi stabilit standarde prea ridicate. Eu și Molly am lucrat împreună la mai multe cărți și este pur și simplu cea mai bună. Reușește de fiecare dată să se încadreze pe acea linie fină care separă reticența de a-i spune autorului că a greșit și plăcerea de a o spune. Nu am simțit niciodată că a trecut cu vederea ceva și nici că nu mi-ar fi acordat tot sprijinul în demersul meu. Molly reușește să-și dea seama ceea ce vreau să spun și deseori găsește moduri de exprimare mult mai clare și mai explicite.

Ted Wagenaar a contribuit considerabil la această carte. Amândoi am fost coautori ai ghidului studentului, intitulat *Guided Activities for Practicing Social Research*, însă acesta este doar vârful icebergului. Ted este un coleg apreciat, un critic bine-venit, un bun prieten și, peste toate, un om deosebit.

Cea de-a XI-a ediție a beneficiat de sprijinul unui tânăr sociolog de care veți mai auzi: Sandrine Zerbib, un om de știință și un specialist în metodologie de cea mai înaltă clasă care a abordat atât latura calitativă, cât și cea cantitativă a cercetării. Este interesată în mod deosebit de perspectivele feministe, iar experiența ei ca femeie a adăugat o nouă dimensiune preocupărilor sociometodologice pe care le împărtășim amândoi. Eforturile Sandrinei sunt evidente în capitolele 10 și 13.

Am dedicat această carte soției mele, Sheila, care a contribuit enorm la apariția și evoluția sa. Pe Sheila am cunoscut-o atunci când a fost numită să mă asiste la un proiect pe care îl coordonam la Centrul de Cercetare al Sondajelor din cadrul University of California, Berkeley*. Am lucrat împreună la numeroase proiecte de cercetare de-a lungul celor 40 de ani de căsnicie și presupun că pe viitor vom avea și mai multe realizări. Recunoștința pe care i-o datorez Sheilei se extinde totuși mult dincolo de activitățile noastre de cercetare. Este un partener de nădejde în viață. Înțelegerea și susținerea ei m-au purtat tot timpul către realizarea scopurilor propuse și mi-au permis să privesc dincolo de ele. Nu există nici un mod de a-i mulțumi cum se cuvine pentru aceasta.

* Mi-a plăcut întotdeauna să spun că Sheila s-a căsătorit cu șeful ei, dar, 40 de ani mai târziu, am impresia că mi-am găsit și eu nașul.

1. Investigația umană și știința
2. Paradigme, teorie și cercetare socială
3. Etica și politica cercetării sociale

Știința este un cuvânt familiar ; toată lumea îl folosește. Totuși, imaginile formate despre știință diferă considerabil. Pentru unii, știința înseamnă matematică ; pentru alții înseamnă halate și laboratoare. Este deseori confundată cu tehnologia sau echivalată cursurilor dificile din liceu sau din facultate.

Știința nu este, în sine, nici unul dintre aceste lucruri. Este dificil să precizăm totuși cu exactitate ce este știința. Nici oamenii de știință nu reușesc să cadă de acord asupra unei definiții adecvate. Pentru scopurile acestei cărți, considerăm știința o metodă de investigație – o modalitate de a învăța și de a cunoaște lucruri despre lumea care ne înconjoară. Spre deosebire de celelalte modalități de învățare și cunoaștere a lumii, știința are o serie de caracteristici speciale. Este un demers conștient, deliberat și riguros. Uneori folosește analiza statistică, dar adeseori nu. Vom examina aceste trăsături, dar nu numai, în acest prim set de capitole de deschidere.

Dr. Benjamin Spock, renumitul scriitor și pediatru, își începea cărțile despre îngrijirea copiilor asigurându-i pe părinți că știu deja mai multe despre acest subiect decât ar putea crede. Vreau să încep și eu cartea într-o notă asemănătoare. Înainte de a citi mai departe, veți realiza că știți deja destul de multe despre practica cercetării sociale. De fapt, ați făcut cercetare toată viața. Din această perspectivă, obiectivul acestei cărți este acela de a vă ajuta să vă îmbunătățiți abilitățile pe care deja le posedați și, poate, să vă arate câteva strategii pe care nu cunoșteți.

Partea I pune bazele întregului volum prin examinarea caracteristicilor și aspectelor fundamentale care diferențiază știința de celelalte modalități de a cunoaște lucrurile. În capitolul 1, analizăm investigația umană nativă, o activitate pe care o desfășurăm cu toții în timpul vieții. Pe parcursul analizei, vom observa câteva dintre modalitățile pe care oamenii le utilizează în încercarea de a înțelege lumea din jurul lor și voi rezuma caracteristicile principale ale investigației științifice care veghează la evitarea unor asemenea erori.

Capitolul 2 tratează teoriile sociale și legăturile dintre teorie și cercetare. Vom analiza câteva paradigme teoretice care configurează natura investigației și determină în mare parte ceea ce caută oamenii de știință și modalitățile în care interpretează ceea ce văd.

Deși lucrarea se preocupă în mare parte de aspectele științifice ale cercetării sociale, capitolul 3 introduce două aspecte importante : etica și politica cercetării. Cercetătorii sunt ghidați de un set de constrângeri etice care reflectă idealuri și valori menite să ajute, nu să facă rău oamenilor. Cercetarea socială mai este influențată de faptul că operează în

cadru codurilor și sistemelor politice ale societăților pe care încearcă să le studieze și să le înțeleagă. Cele două subiecte apar pe parcursul cărții drept componente foarte importante ale cercetării sociale.

Scopul general al părții I este acela de a constitui contextul analizei specificității designului și realizării cercetării. La finalul acestei părți vom fi gata să luăm în considerare aspecte mai concrete ale cercetării sociale.

1. Investigație umană și știință
2. Paradigme, metode și cercetare socială
3. Etică și politici ale cercetării sociale

Începem cu un cuvânt despre știință: totuși, înțelegem că știința este un proces social, un proces de cunoaștere care se desfășoară în cadrul unei comunități de oameni care se ocupă de cercetare. Știința este un proces social, un proces de cunoaștere care se desfășoară în cadrul unei comunități de oameni care se ocupă de cercetare.

Știința este un proces social, un proces de cunoaștere care se desfășoară în cadrul unei comunități de oameni care se ocupă de cercetare. Știința este un proces social, un proces de cunoaștere care se desfășoară în cadrul unei comunități de oameni care se ocupă de cercetare. Știința este un proces social, un proces de cunoaștere care se desfășoară în cadrul unei comunități de oameni care se ocupă de cercetare.

Dr. Benjamin Spock, renumitul scriitor și medic, își începe cartea despre îngrijirea copililor scriind: „Am învățat că știința este un proces social, un proces de cunoaștere care se desfășoară în cadrul unei comunități de oameni care se ocupă de cercetare. Știința este un proces social, un proces de cunoaștere care se desfășoară în cadrul unei comunități de oameni care se ocupă de cercetare.”

Parce i pune înainte întrebarea: cum putem să examinăm comportamentul și emoțiile oamenilor? În primul rând, trebuie să înțelegem că știința este un proces social, un proces de cunoaștere care se desfășoară în cadrul unei comunități de oameni care se ocupă de cercetare. Știința este un proces social, un proces de cunoaștere care se desfășoară în cadrul unei comunități de oameni care se ocupă de cercetare.

Capitolul 2 prezintă teoria socială și științele durabile care se ocupă de cercetarea socială. Capitolul 3 prezintă teoria socială și științele durabile care se ocupă de cercetarea socială. Capitolul 4 prezintă teoria socială și științele durabile care se ocupă de cercetarea socială. Capitolul 5 prezintă teoria socială și științele durabile care se ocupă de cercetarea socială.

Capitolul 1

Investigația umană și știința

Rezumatul capitolului

Cu toții încercăm să înțelegem și să anticipăm lumea socială. Investigațiile științifice – și cercetarea socială în particular – au fost create pentru a evita capcanele obișnuite ale investigației umane.

Introducere

În căutarea realității

Investigația umană obișnuită

Tradiția

Autoritatea

Erori de investigație și câteva soluții

Ce este cu adevărat real?

Dialectica cercetării sociale

Explicații idiografice și nomotetice

Teorii inductive și deductive

Date calitative și cantitative

Cercetare pură și aplicată

Etica cercetării sociale

Participarea voluntară

Subiecții nu trebuie să aibă de suferit

Fundamentele științelor sociale

Teorie, nu filosofie sau credințe

Regularitățile sociale

Nivel agregat, nu individual

Limbajul variabilelor

Sociology[®]Now[™]: Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow: Research Methods*.

Introducere

Această carte este despre cunoaștere – nu atât despre ceea *ce* știm, cât despre *cum* știm. Să începem cu examinarea câtorva lucruri pe care le cunoașteți deja.

Știți că Pământul este rotund. Știți, de asemenea, că partea întunecată a Lunii este rece și că în China se vorbește limba chineză. Știți că vitamina C previne răcelile și că sexul neprotejat conduce mai ușor la contractarea HIV.

De unde știți toate aceste lucruri? Chiar dacă nu ați efectuat recent vreo excursie pe partea întunecată a Lunii și nici nu ați realizat experimente referitoare la calitățile vitaminei C, cunoașteți aceste lucruri deoarece v-au fost comunicate și ați avut încredere în cele spuse. Poate că ați citit în revista *National Geographic* că în China se vorbește limba chineză, iar datorită faptului că acest lucru avea logică, nu l-ați pus la îndoială. Poate profesorul de fizică sau de astronomie v-a spus că partea întunecată a Lunii este rece sau poate ați auzit aceste lucruri la radio.

Unele dintre lucrurile pe care le cunoașteți vi se par absolut evidente. Dacă cineva v-ar întreba de unde știți că Pământul este rotund, probabil ați răspunde că „toată lumea știe asta”. Există multe lucruri pe care le știe toată lumea. Bineînțeles, în trecut toată lumea „știa” că Pământul este plat.

Majoritatea aspectelor pe care le cunoaștem se bazează pe convenții și credințe. Puține au la bază experiența personală și descoperirea. O parte importantă a evoluției din cadrul oricărei societăți constă, în fapt, în acceptarea a ceea ce oamenii din jurul nostru „știu” a fi într-un anumit fel. Dacă nu cunoaștem aceleași lucruri, nu putem fi parte a aceluiasi grup. Dacă ar fi să puneți la îndoială faptul că Pământul este într-adevăr rotund, ați fi izolat de restul grupului. Ați fi trimis la un spital, împreună cu alte persoane care contestă acest lucru.

Deși majoritatea lucrurilor pe care le știm se bazează pe încrederea în cele spuse, nu este nimic greșit în asta. Este, pur și simplu, modalitatea în care sunt structurate societățile umane și reprezintă o calitate destul de folositoare. Bazele cunoașterii sunt reprezentate de consens. Deoarece nu putem învăța tot ceea ce trebuie să știm doar prin intermediul experienței personale și al descoperirii, lucrurile stau în așa fel încât ne permit să credem ceea ce ne spun ceilalți. Unele lucruri ne sunt cunoscute datorită tradiției, altele datorită „experților”. Nu spun că nu ar trebui să puneți sub semnul întrebării cunoștințele primite, ci doar vă atrag atenția asupra modalității în care individul și societatea converg în ceea ce privește credințele comune.

Totuși, există și alte modalități de a cunoaște lucrurile, una dintre ele fiind experiența personală, observația. Dacă vă aruncați în apele înghețate ce curg prin Munții Stâncoși canadieni, nu va fi nevoie să vă mai spună cineva că acestea sunt reci. Dacă vă înțepați într-un spin, veți ști că vă doare înainte să vă spună altcineva acest lucru.

Când experiențele personale intră în conflict cu ceea ce cunosc toți ceilalți, există o mare probabilitate să abandonăm propriile experiențe în favoarea credințelor comune.

Să luăm un exemplu. Imaginați-vă că mergeți la o petrecere la mine acasă. Este o ocazie deosebită, mâncarea și băutura sunt foarte bune. Sunteți atras în mod special de unul dintre aperitive, pe care l-am adus pe o tavă: un aperitiv tăvălit prin pesmet, bine prăjit și deosebit de aromat. Mâncați câteva bucăți și vi se par delicioase. Mai luați

câteva, iar după o vreme începeți să vă plimbați prin cameră pentru a fi în apropierea mea ori de câte ori vin cu tava plină de astfel de aperitive.

În cele din urmă, nu vă mai puteți abține și întrebați: „Cum le-ați făcut? Unde găesc rețeta?”. Iar eu vă dezvălui secretul: „Ați mâncat viermi pané”. Reacția dumneavoastră este dramatică: stomacul vi se întoarce pe dos și vomăți prin toată sufrageria. Ce mâncare îngrozitoare!

Logica acestei povești este că ambele sentimente față de acel aperitiv sunt reale. Faptul că inițial v-a plăcut, bazându-vă pe propria experiență, este ceva real. Dar la fel a fost și sentimentul de dezgust pe care l-ați încercat în momentul în care ați aflat că mâncați viermi. Ar trebui însă să fie evident că acest ultim sentiment a fost rezultatul acordului stabilit cu cei din jur, conform căruia viermii nu se mănâncă. Această convenție vă este cunoscută din momentul în care, copil fiind, părinții v-au găsit în noroi, iar o bucată de râmă vă atârna de colțul gurii. În momentul în care v-au deschis gura larg și au încercat să găsească și restul râmei, ați învățat că viermii nu se mănâncă în societatea noastră.

În afara acestor convenții, care e problema cu viermii? Probabil că au multe proteine și puține calorii. Suficient de mici pentru a putea fi mâncați pe de-a-ntregul și ușor de ambalat, pot reprezenta visul oricărui distribuitor. De asemenea, sunt delicatese pentru cei ce trăiesc în societăți lipsite de convențiile conform cărora viermii sunt dezgustători. Unora s-ar putea să le placă viermii, dar să aibă repulsie față de prăjire.

Iată încă o întrebare care merită atenție: „Sunt viermii «cu adevărat» buni sau «cu adevărat» răi pentru consum?”. Mai există o întrebare și mai interesantă: „Cum ați putea ști care dintre cele două răspunsuri este adevărat?”. Această carte se concentrează pe răspunsurile ce pot fi oferite celui de-al doilea tip de întrebare.

Restul capitolului analizează modalitatea prin care știm ce este adevărat. Vom începe prin examinarea investigației ca o activitate umană de bază, aspect în care suntem implicați cu toții în fiecare zi. Vom analiza sursele cunoașterii cotidiene și câteva tipuri de erori întâlnite în investigația obișnuită. Apoi vor fi examinate aspectele care fac știința, în particular cea socială, să fie diferită. După analizarea unor idei relevante pentru științele sociale, vom concluziona cu o primă considerație despre aspectele cercetării sociale.

În căutarea realității

Realitatea este un aspect înșelător. Probabil bănuieți deja că unele lucruri pe care le „cunoașteți” s-ar putea să nu fie adevărate, dar cum puteți ști cu adevărat ce anume este real? Oamenii s-au luptat cu această întrebare de mii de ani.

Unul dintre răspunsurile oferite în tot acest răstimp este știința, care permite atât abordarea realităților rezultate din convenții, cât și pe cele experiențiale. Oamenii de știință au anumite criterii ce trebuie îndeplinite înainte de a accepta realitatea pe care nu o experimentează personal. În general, o afirmație științifică trebuie să aibă o susținere logică, dar și empirică: trebuie să aibă sens și să nu contrazică observația efectivă. De ce este universal acceptată de către oamenii de știință afirmația că partea întunecată a Lunii este rece? În primul rând, este logică, deoarece căldura suprafeței Lunii provine

de la Soare, iar partea întunecată a Lunii este rece întrucât nu este expusă căldurii solare. În al doilea rând, măsurătorile științifice realizate pe partea întunecată a Lunii confirmă această așteptare logică. Așadar, oamenii de știință acceptă realitatea acelor lucruri pe care nu le experimentează personal – acceptă o realitate rezultată din convenții –, dar au totuși anumite standarde în acest sens.

Mai aproape de argumentul acestei cărți, trebuie spus că știința oferă o abordare specială a descoperirii realității prin intermediul experienței personale. Cu alte cuvinte, oferă o abordare specială a aspectelor investigației. *Epistemologia* este știința cunoașterii; *metodologia* (un subdomeniu al epistemologiei) poate fi considerată știința de a descoperi. Această carte își propune examinarea și prezentarea metodologiei științelor sociale sau a modalității în care oamenii de știință descoperă elementele vieții sociale umane!

De ce avem nevoie de științe sociale pentru a descoperi realitățile vieții sociale? Pentru a descoperi acest lucru, să vedem mai întâi ce se întâmplă în cazul investigației obișnuite neștiințifice.

Investigația umană obișnuită

Practic toți oamenii, la fel ca multe animale, își manifestă dorința de a prezice circumstanțele viitoare. Oamenii par predispuși să realizeze această sarcină prin gândirea cauzală și probabilistică. În primul rând, recunoaștem în general că circumstanțele viitoare sunt determinate sau condiționate de cele prezente. Am învățat că nivelul studiilor va influența cât vom câștiga ulterior și că înotul dincolo de balize poate provoca întâlnirea nefericită cu un rechin. Pe de altă parte, rechinii – indiferent dacă raționează sau nu – pot învăța că înotul în jurul balizelor le poate oferi prilejul unor întâlniri fericite cu niște înotători ghinionști.

În al doilea rând, învățăm că astfel de patternuri cauză-efect sunt probabilistice. Adică efectele apar mai des atunci când există și cauzele, spre deosebire de situația când acestea lipsesc – dar nu întotdeauna este așa. Astfel, studenții învață că studiul asiduu determină de cele mai multe ori, dar nu întotdeauna, obținerea unor note bune. Recunoaștem pericolul înotului dincolo de balize, dar nu considerăm că de fiecare dată când ne avântăm dincolo de geamandură se va întâmpla ceva fatal. Așa cum vom observa pe parcursul cărții, știința explicitează conceptele de cauzalitate și probabilitate și oferă tehnici pentru abordarea lor într-un mod mai riguros decât o face investigația cauzală umană. Știința sporește abilitățile pe care deja le posedăm făcându-ne mai conștienți, mai riguroși și mai expliciti în investigațiile noastre.

În analiza investigației umane obișnuite trebuie să distingem între prezicere și înțelegere. Adesea, putem face predicții fără a înțelege – cineva poate prezice că va ploua dacă îl dor genunchii. Adesea, deși nu înțelegem de ce, dorim să acționăm bazându-ne pe o abilitate predictivă dovedită. Un parior la curse care descoperă că de fiecare dată câștigă calul cotelat pe poziția a treia în cea de-a treia cursă a zilei va continua să parieze pe el, fără a ști sau fără a-i păsa de ce se întâmplă așa. Bineînțeles, dezavantajele de a prezice fără a înțelege vor fi majore în momentul în care un alt cal va câștiga, iar pariorul nostru va pierde salariul pe o săptămână.

Indiferent de impulsurile sau instinctele primare care motivează ființele umane și animalele, satisfacerea lor depinde în mare măsură de abilitatea de a prezice circumstanțele

viitoare. Pentru oameni, încercarea de a prezice este plasată în contextul cunoașterii și înțelegerii. Dacă înțelegi de ce lucrurile sunt legate între ele, de ce apar anumite tipare, poți prezice mai bine decât dacă numai ai observa și ai reține acele tipare. Așadar, investigația umană are ca obiectiv să răspundă la ambele întrebări „ce?” și „de ce?” și vom face acest lucru prin intermediul observării și al descoperirii.

După cum sugeram anterior în acest capitol, încercările noastre de a învăța lucruri noi despre lume sunt doar parțial legate de investigația personală directă sau de experiență. O mult mai mare parte provine din cunoașterea convențională oferită de ceilalți, din acele lucruri pe care le „cunoaște toată lumea”. Această realitate convențională ne sprijină, dar ne și împiedică încercările de a descoperi singuri. Pentru a vedea cum se întâmplă aceasta, să considerăm două surse importante ale cunoașterii noastre indirecte – tradiția și autoritatea.

Tradiția

Fiecare dintre noi moștenește o cultură alcătuită, în mare parte, din cunoștințe general acceptate cu privire la modul în care funcționează lumea. Putem învăța de la ceilalți că plantarea porumbului primăvara beneficiază de cel mai mare ajutor din partea zeilor, că prea multe bomboane ne vor distruge dinții, că circumferința unui cerc este de aproximativ $22/7$ din diametrul lui sau că masturbarea duce la orbire. Putem testa singuri câteva dintre aceste „adevăruri”, dar în general le acceptăm pe majoritatea. Acestea sunt lucrurile pe care „toată lumea le cunoaște”.

Tradiția, în acest sens, oferă câteva avantaje clare investigației umane. Prin acceptarea celor cunoscute de ceilalți, suntem scutiți de sarcina copleșitoare de a începe de la zero căutarea regularităților și înțelegerea lor. Cunoașterea este cumulativă, iar un corpus de informații moștenit și înțeles reprezintă punctul de pornire pentru dezvoltarea unor noi cunoștințe. Vorbim deseori despre faptul că „stăm pe umerii unor giganți”, adică pe ai generațiilor trecute.

În același timp, tradiția poate împiedica investigația umană. Dacă suntem în căutarea unor noi înțelesuri ale unui lucru pe care toți ceilalți îl înțeleg ori l-au înțeles dintotdeauna, putem fi considerați nebuni din cauza eforturilor noastre. Mai exact, se întâmplă rareori să căutăm o înțelegere diferită pentru ceva despre care „știm” să este adevărat.

Autoritatea

În pofida puterii tradiției, noi cunoștințe apar zilnic. Pe lângă investigațiile personale, beneficiem de-a lungul vieții de descoperirile și înțelegerile determinate de alții. Adesea, acceptarea acestor elemente de noutate depinde de statutul descoperitorului. Este mult mai probabil să crezi un epidemiolog care afirmă că răceala poate fi transmisă prin sărut decât dacă aceste lucruri v-ar fi spuse de unchiul Pete (doar dacă nu cumva este și el epidemiolog).

Asemenea tradiției, autoritatea poate ajuta, dar și împiedica investigația umană. Procedăm bine atunci când avem încredere în opinia unei persoane specializate, care beneficiază de expertiză și de credibilitate într-un anumit domeniu, mai ales în cazul

unei controverse. În același timp, investigația poate fi împiedicată de autoritățile legitime care greșesc în propriul domeniu. Biologii, la urma urmei, fac greșeli în domeniul biologiei. În plus, cunoștințele biologice se modifică de-a lungul timpului.

Investigația mai este blocată și în momentul în care depindem de specialiști care discută în afara câmpului lor de expertiză. De exemplu, liderul politic sau religios care, fără a avea expertiză în domeniul medical sau al biochimiei, declară că marijuana poate distruge creierul. Industria publicitară se bazează practic pe folosirea eronată a autorității, recurgând, de exemplu, la atleți cunoscuți care să discute despre valoarea nutritivă a cerealelor pentru micul dejun sau la actori de film care evaluează performanțele automobilelor.

Atât tradiția, cât și autoritatea sunt asemenea unor săbii cu două tăișuri în procesul de căutare a cunoștințelor despre lume. Pe scurt, ne oferă un punct de plecare pentru investigațiile personale, dar ne și pot indica un punct de pornire și o direcție greșite.

Erori de investigație și câteva soluții

Pe lângă potențialele pericole ale tradiției și autorității, avem deseori probleme când încercăm să învățăm de unii singuri. Să analizăm câteva greșeli obișnuite pe care le comitem în investigațiile noastre cauzale și modalitățile prin care știința ne ajută să le evităm.

Observațiile imprecise

Facem destul de frecvent greșeli în observațiile noastre. De exemplu, cu ce era îmbrăcat profesorul dumneavoastră de metodologie la prima zi de curs? Dacă ar trebui să ghiciți, faceți asta deoarece majoritatea observațiilor noastre cotidiene sunt cauzale și semiconștiente. De aceea ne aflăm deseori în dezacord cu cele întâmplătoare.

Prin contrast cu investigația umană obișnuită, observația științifică este o activitate conștientă. Simpla observație deliberată reduce erorile. Dacă trebuie să ghiciți cu ce era îmbrăcat profesorul în prima zi de curs, probabil veți greși. Dacă ați fi mers în prima zi de curs hotărât să observați și să înregistrați cu ce era îmbrăcat profesorul, ați fi avut mai multe șanse de a avea dreptate. (Pe de altă parte, poate că aveți nevoie de un hobby.)

În multe cazuri, atât modalitățile complexe, cât și cele simple de măsurare previn observațiile imprecise. Mai mult, ele dau un plus de precizie care depășește simțurile umane. Să presupunem, de exemplu, că l-ați fotografiat pe profesor în acea zi. (Vezi mai sus comentariul că aveți nevoie de un hobby.)

Suprageralizarea

Când căutăm tipare pentru anumite lucruri pe care le observăm în jurul nostru, de multe ori presupunem că un număr redus de evenimente similare reprezintă dovada unui tipar general. Prin urmare, suprageralizăm pe baza unor observații limitate. (Să ne aducem aminte de parior, care de acum a ajuns falit.)

Tendința de suprageralizare este, probabil, cea mai ridicată în momentul în care presiunea pentru a ajunge la o înțelegere generală este mare. Totuși, apare și fără o

asemenea presiune. Ori de câte ori apare, suprageneralizarea poate împiedica sau direcționa eronat investigația.

Imaginați-vă că sunteți reporter și scrieți un articol despre o manifestație în favoarea drepturilor animalelor. Trebuie să predați materialul în două ore și trebuie să aflați de ce demonstrează participanții. Ajuns în grabă la locul evenimentului, începeți să-i intervievați, întrebându-i care sunt motivele. Dacă primii trei demonstranți pe care îi intervievați vă oferă, în esență, același motiv, puteți presupune cu ușurință că și ceilalți 3.000 se află în acel loc din aceeași cauză. Din păcate, după ce apare reportajul, editorul ziarului începe să primească scrisori de la protestatari, care se aflau la manifestație pentru motive total diferite.

Oamenii de știință evită suprageneralizarea prin analizarea, în avans, a unui număr suficient de mare și de reprezentativ de observații. O altă modalitate de evitare o constituie reluarea investigației. Practic, **reluarea** înseamnă repetarea studiului pentru a verifica dacă se obțin de fiecare dată aceleași rezultate. Apoi, ca un test, studiul poate fi repetat în condiții ușor modificate.

Reluare – repetarea unui studiu de cercetare pentru a verifica rezultatele unui studiu anterior, în vederea confirmării sau infirmării lor.

Observația selectivă

Un pericol al suprageneralizării este acela că poate conduce la o observație selectivă. Odată ce am concluzionat că există un anumit tipar și am dezvoltat o înțelegere generală a cauzelor existenței sale, avem tendința de a ne concentra pe evenimentele și situațiile viitoare care se potrivesc acestui tipar, ignorându-le pe cele care nu se potrivesc. Persistența prejudecăților etnice și rasiale depinde în mare măsură de observația selectivă.

Uneori, un proiect de cercetare va preciza de la început numărul și tipul observațiilor care trebuie făcute, ca fundament pentru concluziile sale. În cazul în care doream să știm dacă femeile susțin mai mult decât bărbații libertatea de a opta pentru avort, ar fi trebuit să avem un anumit număr de observații referitoare la acea întrebare în cadrul unui proiect de cercetare. Am putea selecta 1.000 de persoane alese cu atenție pentru a fi intervievate în această chestiune. Alternativ, când efectuăm observații directe ale unui eveniment, precum cea referitoare la participarea la o demonstrație pentru drepturile animalelor, s-ar putea să facem eforturi speciale pentru a descoperi „cazurile anormale” – exact acele cazuri care nu se încadrează în tiparul general. Concluzionând că un tânăr a devenit delinquent din cauza absenței unui model pozitiv al adultului, atragem atenția asupra rolului jucat de un model pozitiv în menținerea tinerilor pe calea cea dreaptă.

În amintirile sale despre copilăria petrecută într-un sat din Vermont, Lewis Hill (2000, p. 35) prezintă un alt exemplu de observație selectivă:

Strângerea fânului a început imediat după 4 iulie. Agricultorii din localitatea noastră credeau că oricine va începe mai devreme se va confrunta cu toate furtunile de la sfârșitul lui iunie, lăsând la o parte cele care urmau sărbătorii, despre care bătrânii spuneau că ar fi produse de zgomotul și fumul prafului de pușcă. Mama mi-a spus că bunicul și alți veterani ai Războiului Civil susțineau că întotdeauna ploua puternic după o luptă grea. Bineînțeles că lucrurile nu stăteau întotdeauna așa cum spuneau mai vechii locuitori ai orașului, dar lumea nu-și aducea aminte decât de dățile când au avut dreptate.

Raționamentele ilogice

Există și alte modalități prin care abordăm deseori observațiile ce contravin înțelegerii noastre referitoare la lucrurile de fiecare zi. Cu siguranță una dintre creațiile remarcabile ale minții umane este „excepția care confirmă regula”. Această idee nu are sens deloc. O excepție poate atrage atenția asupra unei reguli sau a unei presupuse reguli, dar în nici un sistem logic nu poate dovedi regula pe care o contrazice. Chiar și așa, utilizăm deseori această sintagmă pentru a înlătura contradicțiile printr-un simplu strop de irațional.

Ceea ce statisticienii au denumit *eroarea jucătorului de noroc* este o altă ilustrare a lipsei de logică în raționamentele cotidiene. Presupunem adesea că după bine vine rău, și invers. O seară plină de ghinion la pocher poate întări convingerea că va urma o mână câștigătoare. Mulți jucători de pocher au rămas prea mult în joc, bazându-se pe acea gândire greșită. Invers, o perioadă prelungită de vreme bună poate să vă producă îngrijorare, gândindu-vă că sigur va ploua în timpul picnicului organizat la sfârșit de săptămână.

Deși cu toții utilizăm câteodată raționamente ilogice, oamenii de știință încearcă să evite această capcană prin utilizarea conștientă și explicită a sistemelor logice. Vom examina în detaliu logica științei în capitolul 2. Pentru moment, este suficient să notăm că raționamentele logice sunt o activitate conștientă a oamenilor de știință și că ceilalți specialiști veghează permanent la păstrarea corectitudinii.

Prin urmare, știința încearcă să-și protejeze investigațiile de capcanele des întâlnite în investigația obișnuită. Observarea corectă și înțelegerea realității nu sunt un aspect evident sau lipsit de importanță, ci mai complicat decât am sugerat.

Ce este cu adevărat real ?

Filosofii folosesc câteodată fraza „realism naiv” pentru a descrie modalitatea prin care majoritatea dintre noi acționăm în viața de zi cu zi. Când stați la masă și scrieți, probabil că nu vă gândiți că acea masă este alcătuită din atomi, care sunt, în mare parte, spații goale. Când ieșiți pe stradă și vedeți un autobuz apropiindu-se, cât pe ce să vă lovească, nu este cel mai potrivit moment să reflectați la o metodă de a verifica dacă autobuzul există cu adevărat. Cu toții trăim cu impresia că ceea ce este adevărat este destul de evident – și de obicei această gândire ne ajută să mergem mai departe.

Nu doresc ca această carte să interfereze cu abilitatea dumneavoastră de abordare a vieții de zi cu zi. Totuși, sper că discuțiile anterioare au demonstrat că natura „realității” este mai complexă decât avem tendința să presupunem în activitatea noastră cotidiană. Iată trei perspective asupra realității ce vor oferi baza filosofică pentru viitoarele discuții referitoare la știință. Sunt uneori considerate perspective *premoderne, moderne și postmoderne* ale realității (Anderson, 1990).

Perspectiva premodernă

Această perspectivă a realității a condus mare parte a istoriei umane. Strămoșii noștri au presupus că văd lucrurile așa cum sunt. În fapt, această presupunere era atât de întipărită în mințile lor, încât nici nu o considerau presupunere. Nici o mamă din preistorie nu îi spunea copilului său „tribul nostru presupune că spiritele rele trăiesc în copacul acela bătrân și scorbuos”. Dimpotrivă, îi spunea: „Nu te apropia de acel copac, căci te vei transforma într-un broscoi”.

Pe măsură ce oamenii au evoluat și au devenit conștienți de diversitatea lor, au început să observe că ceilalți nu le împărtășesc propriile perspective asupra lucrurilor. Astfel, ar fi putut descoperi că un alt trib nu credea povestea cu copacul vrăjit: de fapt, al doilea trib considera că spiritele din copac sunt sfinte și binefăcătoare. Descoperirea acestei diversități i-a condus pe membrii primului trib la concluzia că „unele triburi pe care le cunosc sunt destul de proaste”. Pentru ei copacul continua să fie vrăjit și se așteptau ca persoanele neștiutoare care se aventurau în preajma lui să se transforme în broaște.

Perspectiva modernă

Ceea ce filosofiile denumesc perspectiva *modernă* consideră legitimă această diversitate, o interpretare filosofică a expresiei „câte capete, atâtea idei”. Ca un gânditor modern, ai putea spune: „Consider că spiritele din copac sunt rele, dar știu că alții le consideră bune. Nici unul dintre noi nu are dreptate, dar nici nu se înșală. Există niște spirite în copac, dar nu sunt nici rele, nici bune. Pur și simplu oamenii au opinii diferite despre ele”.

Este ușor pentru mulți dintre noi să adoptăm perspectiva modernă. Unii pot considera pădăria o floare frumoasă, în timp ce alții sunt de părere că e o buruiană enervantă. Pentru premoderni, pădăria este fie una, fie cealaltă. Dacă o considerați buruiană, atunci este într-adevăr o buruiană, deși puteți accepta faptul că unii oameni au un simț ciudat al frumosului. În perspectiva modernă, o pădărie este o pădărie. Este o plantă cu petale galbene și frunze verzi. Conceptele de „floare frumoasă” și „buruiană enervantă” sunt puncte de vedere subiective impuse plantei de către oameni diferiți. Nici unul nu reprezintă o calitate în sine a plantei, așa cum „bun” sau „rău” erau concepte impuse spiritelor copacului.

Perspectiva postmodernă

Filosofii discută tot mai mult despre o perspectivă *postmodernă* a realității. Conform acesteia, spiritele și pădăriile nu există. Tot ceea ce este „real” sunt imaginile pe care le percepem prin prisma propriilor perspective. Cu alte cuvinte, nu este nimic „acolo, afară”, ci doar „aici, înăuntru”. După cum spunea Gertrude Stein despre orașul Oakland, „nu este nici un acolo, acolo”.

Indiferent cât de ciudată vă poate părea la prima vedere perspectiva postmodernă, ea are o anumită inevitabilitate ironică. Analizați puțin cartea pe care o citiți, în special felul în care arată. Datorită faptului că citiți aceste cuvinte, arată probabil ca în figura 1.1a.

Reprezintă figura 1.1a modalitatea în care arată cartea cu „adevărat”? Sau reprezintă doar modul cum arată cartea din actuala dumneavoastră perspectivă? Cu siguranță,

figurile 1.1b, c și d sunt reprezentări la fel de valide. Dar aceste perspective ale cărților diferă mult una de alta. Care este „realitatea”?

După cum ilustrează acest exemplu, nu există un răspuns la întrebarea „Cum arată cu adevărat cartea?”. Tot ce putem oferi sunt perspectivele diferite din diverse puncte de vedere. Așadar, în conformitate cu perspectiva postmodernă, nu există o „carte”, ci doar diverse imagini ale sale din mai multe puncte de vedere. Și toate aceste imagini sunt la fel de „adevărate”.

Acum să aplicăm această logică unei situații sociale. Să ne imaginăm o ceartă dintre doi soți.

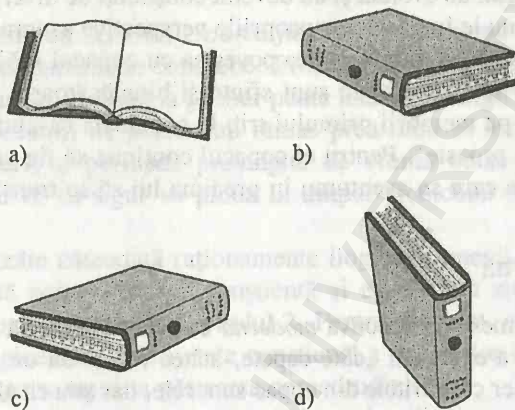

Figura 1.1 – O carte. Toate aceste reprezentări sunt ale aceleiași cărți, dar arată diferit în momentul în care sunt privite din unghiuri și perspective (sau „puncte de vedere”) diferite

Figura 1.2 – Punctul de vedere al soției. În mintea soției este clar cine are dreptate și este rațional și cine și-a pierdut controlul.

Figura 1.3 – *Punctul de vedere al soțului. Bineînțeles, soțul are o percepție foarte diferită despre aceleași evenimente*

Figura 1.2 reprezintă perspectiva soției. Imaginați-vă ce ați gândi și ați simți dacă ați fi femeia din desenul respectiv. Cum i-ați explica mai târziu celei mai bune prietene ceea ce s-a întâmplat? Ce soluții de rezolvare a conflictului ar fi potrivite dacă ați fi în locul ei?

Bineînțeles, soțul vede cu totul altceva, așa cum indică figura 1.3. Experimentați situația din punctul său de vedere. Ce ați gândi și ați simți? Cum i-ați descrie celui mai bun prieten ceea ce s-a întâmplat? Ce soluție ar părea potrivită pentru rezolvarea conflictului?

Acum, analizați o a treia perspectivă. Presupuneți că sunteți un observator neutru, ce privește cearta dintre cei doi soți. Cum vi s-ar părea acum? Din păcate, nu putem reprezenta cu fidelitate cel de-al treilea punct de vedere fără a ști ceva despre sentimentele personale, convingerile, experiențele precedente și multe altele pe care le implică în postura de observator neutru. (Deși v-am numit „observator neutru”, analizați, de fapt, situația prin prisma propriului sistem mental.)

Făcând apel la un exemplu extrem, dacă sunteți misogin, probabil că veți vedea cearta într-o manieră asemănătoare cu cea a soțului. Dacă, pe de altă parte, sunteți convins de faptul că bărbații sunt ființe nerezonabile, perspectiva soției v-ar fi cea mai apropiată.

Acum imaginați-vă că vedeți două persoane certându-se. I-ați considera pe amândoi ireponsabili, având o vină egală pentru conflict? Sau i-ați vedea ca pe doi oameni care au de înfruntat o situație dificilă, fiecare făcând tot posibilul ca să o rezolve? Imaginați-vă că vă este milă de ei și observați cum fiecare încearcă să pună capăt ostilităților, deși gravitatea problemei îi determină să se certe în continuare.

Observați cât de diferite sunt aceste perspective. Care este „adevărată” reprezentare a ceea ce se întâmplă între cei doi soți? Felicitări dacă ați constatat că punctul de vedere personal pe care îl implicați în procesul observației vă va influența percepția.

Perspectiva postmodernă reprezintă o dilemă esențială pentru oamenii de știință. Deși sarcina lor este să observe și să înțeleagă ce se întâmplă cu adevărat, sunt oameni și, ca

atare, aduc cu sine orientări personale care le influențează observațiile și modalitatea în care le explică. Oamenii nu-și pot depăși condiția umană, astfel încât să vadă și să înțeleagă lumea așa cum este „cu adevărat” – independent de toate punctele de vedere umane.

În timp ce perspectiva modernă recunoaște inevitabilitatea subiectivității umane, perspectiva postmodernă sugerează că nu există o realitate „obiectivă”. Nu există decât perspectivele noastre subiective.

Poate momentan doriți să reflectați la cele trei abordări ale realității. Vom reveni asupra lor în capitolul 2, când ne vom axa asupra paradigmatelor științifice specifice. În cele din urmă, două aspecte sunt relevante. În primul rând, procedurile științifice consacrate ne permit să abordăm în mod efectiv această dilemă: putem studia oamenii și îi putem ajuta să depășească dificultățile fără să vedem „realitatea” în mod direct. În al doilea rând, perspectivele filosofice diferite sugerează o gamă diversă de posibilități referitoare la cercetarea noastră.

Să trecem acum de la ideile filosofice generale la fundamentele abordărilor științifice și sociale ale înțelegerii. Considerarea acestor baze ale cercetării sociale ne va deschide calea pentru explorarea tehnicilor de cercetare specifice.

Fundamentele științelor sociale

Știința este uneori considerată logico-empirică. Acest termen poartă în el un mesaj important. Așa cum menționam anterior, cei doi stâlpi ai științei sunt logica și observația. Cu alte cuvinte, o înțelegere științifică a lumii trebuie să aibă sens și, în același timp, să corespundă cu ceea ce observăm. Ambele elemente sunt esențiale pentru știință și sunt legate de cele trei aspecte majore ale investigației sociale științifice: teoria, colectarea datelor și analiza datelor.

Pentru a simplifica puțin, teoria științifică se ocupă de aspectele logice ale științei, în timp ce colectarea datelor are legătură cu aspectele observaționale. Analiza datelor caută tipare în observații și, când este cazul, compară ceea ce este de așteptat din punct de vedere logic cu ceea ce este în fapt observat. Deși cartea se referă în primul rând la colectarea și analiza datelor – cu alte cuvinte, cum se realizează o cercetare socială –, restul părții I

Teorie – explicarea sistematică a observațiilor care au legătură cu un anumit aspect al vieții: delincvența juvenilă, de exemplu, stratificarea socială sau revoluția politică.

este dedicat contextului teoretic al cercetării. Părțile II și III se axează pe colectarea datelor, iar partea a IV-a oferă o introducere în analiza datelor.

La baza conceptelor prezentate în restul cărții stau câteva idei fundamentale care disting științele sociale – teorie, colectarea datelor, analiza datelor – de alte modalități de observare a fenomenelor sociale. Să analizăm aceste idei.

Teorie, nu filosofie sau credințe

În prezent, teoria socială trebuie să analizeze ceea ce este, nu ceea ce ar trebui să fie. Totuși, timp de multe secole, teoria socială nu a făcut distincție între cele două orientări. Filosofi sociali și-au împărtășit liber observațiile referitoare la ceea ce se întâmplă în jurul lor, speculațiile lor referitoare la cauze și ideile despre cum ar trebui să stea lucrurile. Deși cercetătorii sociali moderni fac uneori același lucru, ca oameni de știință se concentrează asupra felului în care stau lucrurile, precum și asupra motivelor.

Acest lucru înseamnă că teoria științifică – și, în sens larg, știința însăși – nu poate rezolva disputele legate de valori. Știința nu poate stabili dacă socialismul este mai bun sau mai rău decât capitalismul. Ceea ce poate face este să determine modalitatea în care se descurcă cele două sisteme în termenii unui set convenit de criterii. De exemplu, putem determina științific dacă socialismul sau capitalismul susțin demnitatea umană și libertatea numai dacă am convenit în prealabil asupra unor definiții măsurabile ale demnității și libertății. Concluzia noastră ar fi limitată la înțelesurile specificate în definițiile oferite. Nu ar avea nici un înțeles general în afara acelor cadre.

Judecând în același fel, dacă putem conveni că ratele de sinucidere sau actele caritabile constituie măsurători potrivite ale calității religiei, atunci am putea determina științific dacă budismul este mai bun decât creștinismul sau invers. Din nou, concluziile noastre trebuie legate de criteriile alese. În termeni practici, oamenii rareori cad de acord asupra unor criterii precise pentru a determina elemente ce țin de valori. Astfel, știința este rareori folositoare în rezolvarea unor asemenea dezbateri. În fapt, întrebările de genul acestora sunt atât de mult legate de opinii și credințe, încât investigația științifică este deseori văzută ca o amenințare la adresa a ceea ce este „deja cunoscut”.

Vom analiza în detaliu acest aspect în capitolul 12, când ne vom referi la modalitățile de evaluare a cercetării. După cum veți vedea, cercetătorii au devenit tot mai interesați de studiul programelor sociale care reflectă punctele de vedere ideologice, precum acțiunea afirmativă sau reforma socială. Una dintre cele mai mari probleme cu care se confruntă constă în adoptarea unor criterii comune de succes sau de eșec. De altfel, aceste criterii sunt esențiale dacă dorim ca, referitor la aspectele legate de valoare, cercetarea socială să aibă ceva folositor de spus. Prin analogie, un cronometru nu ne poate indica faptul că un alergător este mai bun decât altul fără a conveni în prealabil asupra faptului că viteza este criteriul esențial.

Prin urmare, științele sociale ne pot ajuta să știm doar ceea ce este și de ce este. Le putem folosi pentru a determina ce ar trebui să fie, dar numai atunci când oamenii au convenit asupra criteriilor care decid ce rezultate sunt mai bune decât altele – un acord care apare rareori.

Așa cum menționam anterior, cunoașterea a „ce și de ce” nu reprezintă o sarcină simplă. Să ne orientăm acum atenția către câteva idei fundamentale care definesc eforturile științelor sociale de a descrie și înțelege realitatea socială.

Regularitățile sociale

În mare parte, cercetarea socială urmărește identificarea regularităților din viața socială. Deși toate științele împărtășesc acest scop, el impune uneori o barieră celor care abordează pentru prima dată științele sociale.

Sigur, la prima vedere, obiectul de studiu al științelor reale pare să fie guvernat de mai multe regularități decât lumea științelor sociale. Un obiect greu cade pe pământ de fiecare dată când îl scăpăm din mâini, dar o persoană poate vota pentru un anumit candidat în alegeri și împotriva aceluiași candidat la următoarele alegeri. În mod similar, gheața se topește întotdeauna când este suficient de cald, iar oamenii care de obicei sunt corecți mai fură uneori. În pofida unor astfel de exemple, aspectele sociale prezintă un mare grad de regularitate, pe care cercetarea îl poate dezvălui, iar teoria îl poate explica.

Pentru început, numărul foarte mare de norme formale din societate creează un grad ridicat de regularitate. De exemplu, regulile de circulație presupun că marea majoritate a oamenilor conduc pe partea dreaptă, nu pe cea stângă. Cerințele de înregistrare pentru alegători conduc la tipare previzibile în care anumite clase de persoane votează în alegerile naționale. Codurile muncii generează un nivel înalt de uniformitate în ceea ce privește vârsta minimă a angajaților, precum și suma minimă cu care este plătită munca. Astfel de prescripții formale reglementează comportamentul social.

În afara prescripțiilor formale, putem observa și alte norme sociale care creează mai multă regularitate. În cazul alegătorilor înregistrați în Statele Unite, este mai probabil ca republicanii să voteze cu candidatul republican într-o măsură mai mare decât democrații. Profesorii universitari câștigă, în medie, mai mulți bani decât muncitorii necalificați. Bărbații câștigă mai mult decât femeile ș.a.m.d.

Trei obiecții sunt ridicate uneori în ceea ce privește astfel de regularități sociale. În primul rând, unele dintre ele pot părea lipsite de importanță. De exemplu, alegătorii republicani votează pentru republicani, oricine știe acest lucru. În al doilea rând, există și cazuri când „regularitatea” nu este în întregime regulată. Unii muncitori câștigă mai mult decât unii profesori. În al treilea rând, putem argumenta că, spre deosebire de obiectele grele care nu pot decide să *nu* cadă atunci când sunt aruncate, oamenii implicați în regularități pot modifica întreaga ordine dacă doresc acest lucru.

Să luăm aceste lucruri pe rând.

Acuzația de lipsă de importanță

În timpul celui de-al doilea război mondial, Samuel Stouffer, unul dintre cei mai mari cercetători în domeniul științelor sociale, a organizat o ramură de cercetare în cadrul armatei americane care să realizeze studii pentru susținerea eforturilor de război (Stouffer *et al.*, 1949-1950). Multe dintre aceste studii au avut legătură cu moralul soldaților. Stouffer și colegii săi au descoperit că exista o doză considerabilă de „înțelepciune comună” privind aspectele fundamentale ale moralului militar. Mare parte a cercetării lor a fost dedicată testării acestor adevăruri „evidente”.

De exemplu, oamenii știu de mult timp că promovările influențează moralul în armată. Când personalul militar este promovat, iar sistemul de promovări pare corect,

moralul crește. În plus, este logic ca persoanele promovate să considere că sistemul este corect, în timp ce aceia care nu au fost promovați îl vor considera incorect. Prin extensie, pare firesc ca soldații din unități cu rate scăzute de promovare să creadă că sistemul este incorect, iar cei din unități cu rate ridicate să îl considere corect. Dar asta a fost într-adevăr părerea lor?

Stouffer și colaboratorii săi și-au concentrat studiile pe două unități: Poliția Militară (PM), care avea cele mai scăzute rate de promovare din armată, și Corpul de Armată Aeriană (predecesorul Forțelor Aeriene Americane), care avea cea mai ridicată rată de promovare. Logic ar fi fost ca cei din PM să considere că sistemul de promovare este incorect, iar cei din corpul aerian să îl identifice ca fiind corect. Numai că studiile au arătat exact opusul.

Observați dilema cu care se confruntă cercetătorul într-o situație de acest gen. Pe de o parte, observațiile par să nu aibă sens. Pe de altă parte, o explicație logică nu este susținută de fapte.

Mulți ar fi abandonat subiectul, considerând că „mai trebuie cercetat”, însă Stouffer a căutat o explicație pentru observațiile sale și în cele din urmă a găsit-o. Robert Merton și alți sociologi de la Universitatea Columbia au început să analizeze și să scrie despre ceea ce ei numeau *teoria grupului de referință*. Această teorie afirmă că oamenii judecă multe lucruri în viață fără să se raporteze la condițiile obiective, ci prin compararea cu cei din jurul lor – grupul lor de referință. De exemplu, dacă ai trăit printre oameni săraci, un salariu de 50.000 de dolari/an v-ar face să vă simțiți milionar. Însă, dacă ai fi înconjurat de persoane care câștigă 500.000 de dolari/an, același salariu de 50.000 de dolari/an v-ar face să vă simțiți sărac.

Stouffer a aplicat această logică soldaților pe care i-a studiat. Chiar dacă un membru al PM nu a fost promovat o perioadă îndelungată, era destul de puțin probabil să cunoască o persoană mai puțin meritorie care să obțină promovarea mai rapid. În PM nimeni nu a fost promovat. Dacă ar fi fost în corpul aerian – chiar dacă ar fi fost promovat de mai multe ori la intervale scurte de timp –, probabil că ar fi putut să identifice o persoană mai puțin meritorie care să obțină promovările mai rapid. Grupul de referință al unui exponent al PM era constituit din camarazii săi de la PM, iar al unui aviator, din camarazii săi din corpul aerian. În cele din urmă, Stouffer a înțeles că atitudinile soldaților față de sistemul de promovare: 1. au sens și 2. corespund faptelor.

Această relateare ilustrează că documentarea aspectelor evidente este o funcție valoroasă a oricărei științe, reală sau socială. Charles Darwin a consacrat sintagma *experimente prostest* pentru a descrie mare parte din cercetările sale – cercetări în care a testat lucruri pe care toată lumea „le știa deja”. Darwin a înțeles că lucrurile evidente sunt deseori greșite, iar aparenta lipsă de importanță nu constituie o obiecție legitimă la adresa unui demers științific.

Ce se poate spune despre excepții?

Obiecția conform căreia există întotdeauna excepții de la regularitatea socială nu înseamnă că regularitatea însăși este neadevărată sau lipsită de importanță. O femeie poate câștiga mai mult decât majoritatea bărbaților, dar acest lucru aduce prea puțină consolărie majorității femeilor, care câștigă mai puțin decât bărbații. Tiparul încă există. Regularitățile

sociale, cu alte cuvinte, sunt tipare probabilistice, însă nu sunt mai puțin reale doar pentru că unele cazuri nu se încadrează în tiparul general.

Acest aspect se aplică în științele reale la fel de mult ca și în cele sociale. Fizica subatomică, de exemplu, este o știință a probabilităților. În genetică, din împerecherea unei persoane cu ochii albaștri cu una cu ochii căprui va rezulta probabil un copil cu ochi căprui. Nașterea unui copil cu ochi albaștri nu distruge regularitatea observată, deoarece geneticianul afirmă numai că este mai probabil să se nască un copil cu ochi căprui, iar copiii cu ochi căprui vor apărea într-un anumit număr din totalul cazurilor. Sociologul face o predicție probabilistică similară – că femeile câștigă în general mai puțin decât bărbații. Odată ce a fost observat un astfel de tipar, cercetătorul are motive să se întrebe de ce există.

Oamenii pot interveni

În sfârșit, obiecția conform căreia voința conștientă a actorilor poate modifica regularitățile sociale observate nu reprezintă o provocare serioasă la adresa științelor sociale. Acest lucru este adevărat chiar dacă în științele reale nu poate fi detectată o situație paralelă. (Se presupune că obiectele fizice nu pot încălca legile fizicii, deși natura probabilistică a fizicii subatomice a permis câtorva observatori să postuleze faptul că electronii au o voință proprie.) Fără îndoială că un alegător rasist, credincios și de dreapta ar putea merge la urne să voteze un candidat de culoare agnostic, de stânga, dacă ar dori să-i încurce pe analiștii politici care studiază alegerile. Toți alegătorii ar putea să-și modifice subit preferințele doar pentru a-i frustra pe realizatorii de sondaje. În același mod, muncitorii ar putea merge la lucru mai devreme sau ar putea sta acasă și astfel să prevină bine cunoscuta aglomerație de la orele de vârf. Dar aceste lucruri nu se petrec destul de des, încât să amenințe în mod serios observațiile regularităților sociale.

Prin urmare, regularitățile sociale există cu adevărat, iar cercetătorii le pot detecta și analiza efectele. Atunci când aceste regularități se modifică de-a lungul timpului, cercetătorii pot observa și explica acele schimbări.

Nivel agregat, nu individual

Regularitățile vieții sociale studiate de cercetători reflectă în general comportamentul colectiv al multor indivizi. Deși sociologii studiază deseori motivațiile care influențează o persoană, omul în sine este rareori subiectul științelor sociale. Cercetătorii creează mai curând teorii despre natura grupului decât despre viața indivizilor. În mod similar, obiectele cercetării lor sunt de obicei agregate sau colective, și nu individuale.

Regularitățile colective sunt câteodată uimitoare. De exemplu, să considerăm rata natalității. Oamenii au copii din nenumărate motive de ordin personal. Unii pentru că părinții lor vor nepoți, alții consideră că este o modalitate de a-și împlini bărbăția/feminitatea, alții doresc să-și consolideze căsnicia, să se bucure de experiența creșterii unui copil, să fie dus mai departe numele de familie sau să dobândească un fel de nemurire. Și totuși, alții au copii din întâmplare.

Dacă aveți copii, puteți da probabil mai multe detalii. De ce ați avut copilul exact atunci, și nu cu un an mai devreme sau mai târziu? V-ați pierdut locul de muncă și a

trebuit să amânați intenția de a avea un copil? Sau ați simțit impulsul de a deveni părinte după ce unul dintre apropiații dumneavoastră a avut un copil. Toți cei care au avut un copil anul trecut au avut propriile motive în acest sens. Totuși, în pofida diversității și a particularităților individuale, rata generală a natalității într-o societate – numărul de nașteri la mia de locuitori – este remarcabil de concordantă de la un an la altul. Pentru ratele recente ale natalității din Statele Unite, vezi tabelul 1.1.

Dacă ratele natalității americane ar fi fost 15,9; 35,6; 7,8; 28,9 și 16,2 cinci ani la rând, demografia ar dispărea pe capete. După cum puteți vedea, viața socială este mult mai ordonată. În plus, o asemenea regularitate apare fără să existe niște reguli la nivelul întregii societăți. Nimeni nu stabilește câți copii se vor naște sau cine îi va avea.

Tabelul 1.1 – Rata natalității în Statele Unite : 1980-2002*

1980	15,9	1992	15,8
1981	15,8	1993	15,4
1982	15,9	1994	15,0
1983	15,6	1995	14,6
1984	15,6	1996	14,4
1985	15,8	1997	14,2
1986	15,6	1998	14,3
1987	15,7	1999	14,2
1988	16,0	2000	14,4
1989	16,4	2001	14,1
1990	16,7	2002	13,9
1991	16,2		

* Nașteri de copii vii la mia de locuitori.

Sursa : US Bureau of the Census, *Statistical Abstract of the United States* (US Government Printing Office, Washington, DC, 2005), tabelul 70, p. 60.

Nu aveți nevoie de permis pentru a face un copil; de fapt, unele sarcini apar pe neașteptate, iar altele sunt nedorite.

Prin urmare, teoriile științifice *sociale* au în vedere comportamentele agregate, nu cele individuale. Scopul lor este să explice de ce tiparele agregate de comportament sunt atât de regulate, chiar și atunci când indivizii care le alcătuiesc se schimbă de-a lungul timpului. Am putea spune chiar că cercetătorii nu încearcă să explice deloc *oamenii*, ci să înțeleagă *sistemele* în care operează aceștia, sistemele care explică de ce oamenii fac ceea ce fac. Elementele unui astfel de sistem nu sunt oamenii, ci variabilele.

Limbajul variabilelor

Încercările noastre firești de înțelegere au loc la nivelul concret și idiosincratic. Așa gândim. Imaginați-vă că vi se spune : „Femeile ar trebui să se întoarcă la cratiță, acolo unde le este locul”. Este foarte probabil să auziți acest comentariu în termenii a ceea ce știți

deja despre vorbitor. Dacă este vorba de bătrânul unchi Harry, care e împotriva orei oficiale de vară, codurilor poștale și computerelor, veți avea tendința să credeți că afirmația se încadrează în tiparul opiniilor sale învechite despre lucruri în general. Dacă, pe de altă parte, afirmația este făcută de un politician împotriva unei contracandidate în cadrul unei curse electorale, probabil că vă veți explica declarațiile într-o modalitate complet diferită.

În ambele exemple încercați să înțelegeți comportamentul unui anumit individ. Cercetarea *socială* analizează clase și tipuri de indivizi. Cercetătorii sociali își propun să afle care sunt tipurile de oameni care împărtășesc aceeași perspectivă a rolului „adekvat” al femeii. Au și alte caracteristici în comun care ar putea să le explice punctele de vedere?

Chiar și atunci când cercetătorii își concentrează atenția asupra unui singur studiu de caz – precum comunitatea sau o bandă de adolescenți –, scopul lor este de a obține informații care i-ar putea ajuta pe oameni să înțeleagă alte comunități sau alte bande de adolescenți. În același mod, încercarea de a înțelege pe deplin un individ implică scopul mai larg al înțelegerii oamenilor sau tipurilor de oameni în general.

Când această încercare de înțelegere și explicare se încheie, cercetătorii vor reuși să înțeleagă mai mult de o persoană. În procesul de înțelegere a ceea ce determină un grup să fie ostil față de femeile care muncesc, cercetătorii obțin informații despre toți cei care împărtășesc această caracteristică. Lucru posibil, deoarece nu au studiat antifeminismul la fel de mult ca antifeminismul. Astfel, poate rezulta că unchiul Harry și politicianul au în comun mai multe lucruri decât ar părea la prima vedere.

Variabile – grupări logice de atribute. Variabila *gen* este alcătuită din atributele *bărbat* și *femeie*.

Antifeminismul este considerat **variabilă** deoarece variază. Unii oameni au această atitudine mai mult decât alții. Cercetătorii sunt interesați de înțelegerea sistemului de variabile care determină o anumită atitudine

să fie puternică într-o anumită situație și slabă în alta.

Ideea unui sistem compus din variabile poate părea destul de ciudată, prin urmare să analizăm o analogie. Subiectul atenției unui medic este pacientul. Dacă pacientul este bolnav, scopul medicului este de a-l ajuta să se însănătoșească. Prin contrast, subiectul unui cercetător medical este diferit: de exemplu, variabilele care determină o boală. Cercetătorul poate studia pacientul medicului, dar pentru el, acel pacient este relevant doar ca purtător al bolii.

Aceasta nu înseamnă că cercetătorilor nu le pasă de oameni. Cu siguranță le pasă. Scopul lor fundamental în studierea bolilor este protecția oamenilor. Însă în cercetările lor sunt mai puțin interesați de pacienți decât de tiparele care determină apariția bolii. De fapt, ori de câte ori pot studia o boală fără a implica pacienții, fac acest lucru.

Prin urmare, cercetarea socială implică studiul variabilelor și a relațiilor dintre ele. Teoriile sociale sunt scrise în limbajul variabilelor, iar oamenii sunt implicați doar ca „purtători” ai acelor variabile.

În schimb, variabilele au ceea ce cercetătorii numesc atribute (sau categorii sau valori). **Atributele** sunt caracteristici sau calități care descriu un obiect – în acest caz, o persoană. Exemplele includ *femeie*, *asiatic*, *îndepărtat*, *conservator*, *necinstit*, *inteligent*

Atribute – caracteristici ale oamenilor sau lucrurilor.

și *agricultor*. Orice puteți spune pentru a descrie pe cineva sau pe dumneavoastră implică un atribut.

Pe de altă parte, variabilele sunt grupări logice de atribute. De exemplu, *bărbat* și *femeie* sunt atribute, iar *sex* și *gen* sunt variabilele compuse din cele două atribute. Variabila *ocupație* este compusă din atribute precum *agricultor*, *profesor* sau *șofer de camion*. *Clasa socială* este o variabilă compusă dintr-un set de atribute precum *clasa superioară*, *clasa de mijloc* și *clasa de jos*. Câteodată este folositor să ne gândim la atribute ca la categoriile care alcătuiesc o variabilă. (Vezi figura 1.4 pentru o reprezentare schematică a ceea ce înțeleg cercetătorii prin variabile și atribute.)

Relația dintre atribute și variabile formează esența descrierii și explicației în știință. De exemplu, putem descrie o clasă de liceu în termenii variabilei *gen* prin raportarea frecvențelor atributelor *bărbat* și *femeie*: „Clasa este formată din 60% bărbați și 40% femei”. Rata șomajului poate fi considerată o descriere potrivită a variabilei *statusul de angajare al forței de muncă* în termenii atributelor *angajat* și *șomer*. Chiar și raportarea veniturilor familiale într-un oraș este o rezumare a atributelor ce compun această variabilă: 3.124, 10.980, 35.000 de dolari ș.a.m.d.

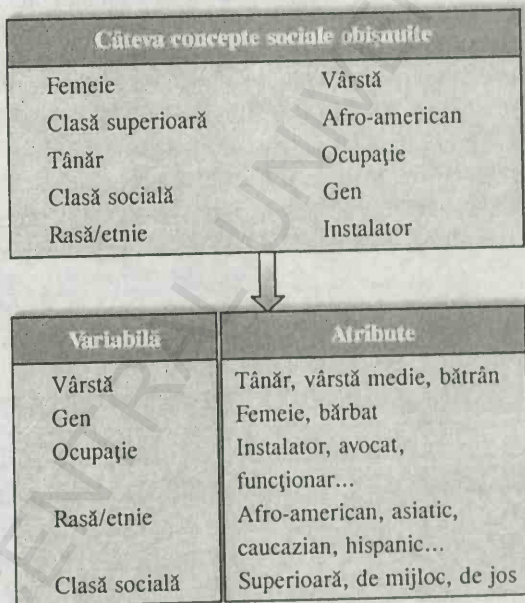

Figura 1.4 – Variabile și atribute. În cercetarea și teoria socială, atât variabilele, cât și atributele sunt concepte sociale. Variabilele sunt seturi de atribute legate între ele (categorii, valori)

Uneori, înțelesul conceptelor care stau la baza celor din științele sociale este clar imediat. Alteori, nu este așa. Acest aspect este discutat în „Cel mai afectat a fost...”.

Relația dintre atribute și variabile e mai complicată în cazul unei explicații și ajunge la esența limbajului bazat pe variabile din teoria științifică. Iată un exemplu simplu, care presupune două variabile: *educație* și *prejudecată*. Pentru mai multă simplitate, să presupunem că variabila *educație* are doar două atribute: *cu studii* și *fără studii*. În mod similar, să conferim variabilei *prejudecată* două atribute: *cu prejudecăți* și *fără prejudecăți*.

Cel mai afectat a fost...

În 1982, o furtună puternică a făcut ravagii în zona de coastă a orașului San Francisco, lăsând în urmă numeroși morți, răniți și pagube materiale. Când mass-media a dorit să evidențieze cele mai tragice efecte, s-a axat pe victimele îngropate de vii în valul norios la Santa Cruz. În alte dați, a relatat tragedia a 2.900 de persoane rămase fără adăpost în districtul Marin.

Implicit, toată lumea dorea să știe unde au avut loc cele mai mari pagube, dar răspunsul nu era clar. Iată câteva date ce descriu efectele furtunii în două districte: Marin și Santa Cruz. Comparați rezultatele și vedeți dacă puteți determina care dintre ele a fost „cel mai afectat”.

În mod evident, în termenii pierderii de vieți omenești, Santa Cruz a fost „cel mai afectat”. Și totuși, de șapte ori mai mulți oameni au fost răniți în Marin decât în Santa Cruz; evident, Marin a fost „cel mai afectat” în acest sens. Situația e și mai dificilă dacă analizăm numărul de case distruse (mai multe în Santa Cruz) sau afectate (mai multe în Marin): contează pe ce ne axăm. Aceeași dilemă este valabilă și pentru valoarea pagubelor: ar trebui să acordăm mai multă atenție pagubelor din domeniul privat sau celor din domeniul public?

Prin urmare, ce district a fost „cel mai afectat”? Întrebarea nu are răspuns. Cu toate că și dumneavoastră, și eu avem în minte imaginile comunităților „devastate” sau „doar ușor afectate”, aceste imagini nu sunt suficient de exacte pentru a permite măsurători riguroase.

	<i>Marin</i>	<i>Santa Cruz</i>
Pagube	1,50 milioane de dolari	56,5 milioane de dolari
Morți	5	22
Răniți	379	50
Strămutați	370	400
Case distruse	28	135
Case avariate	2.900	300
Afaceri distruse	25	10
Afaceri afectate	800	35
Pagube în sectorul privat	65,1 milioane de dolari	50 milioane de dolari
Pagube în sectorul public	15 milioane de dolari	56,5 milioane de dolari

Întrebarea își poate găsi răspuns doar dacă precizăm ce înțelegem prin „cel mai afectat”. Dacă măsurăm acest lucru prin numărul de decese, atunci Santa Cruz este răspunsul. Dacă alegem să definim variabila în termenii numărului de răniți sau strămutați, atunci în Marin impactul a fost mai puternic. Simplul fapt că nu putem răspunde la întrebare fără a preciza ceea ce înțelegem prin „cel mai afectat” este o cerință fundamentală care va apărea mereu atunci când vom dori să măsurăm variabile din științele sociale.

Sursa datelor. San Francisco Chronicle, 13 ianuarie 1982, p. 16.

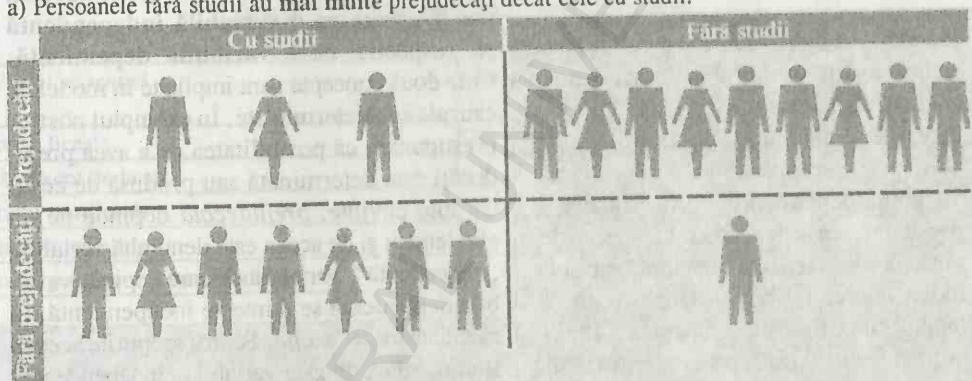
Acum să presupunem că 90% dintre cei fără studii au prejudecăți, iar ceilalți 10% nu. Și să presupunem că doar 30% dintre cei cu studii au prejudecăți, iar restul de 70% nu. Acest lucru este reprezentat grafic în figura 1.5a.

Figura ilustrează o relație sau o asociere între variabilele *educație* și *prejudecată*, ce poate fi văzută în termenii asocierii în pereche a atributelor celor două variabile. Există două perechi predominante: 1. cei care au studii, dar nu și prejudecăți și 2. cei care nu au studii, dar au prejudecăți. Iată două modalități utile de observare a acestor relații.

În primul rând, să presupunem un joc în care pariem pe abilitatea dumneavoastră de a ghici dacă o persoană are sau nu prejudecăți. Voi alege oamenii unul câte unul (fără să vă spun pe cine am ales), iar dumneavoastră trebuie să ghiciți dacă are prejudecăți sau nu. Vom face acest lucru pentru toate cele 20 de persoane din figura 1.5a. În această situație, cea mai bună strategie de care dispuneți este să menționați despre fiecare că are prejudecăți deoarece 12 din 20 sunt incluși în acea categorie. Astfel, veți avea dreptate de 12 ori și veți greși de 8 ori, prin urmare un succes net de 4.

Acum să presupunem că, atunci când aleg o persoană din figură, vă spun dacă are studii sau nu. În acest caz, cea mai bună strategie va fi să spuneți că persoanele fără studii au prejudecăți, iar cele cu studii, nu. Dacă ați urmat această strategie, ați obținut 16 răspunsuri corecte și 4 greșite. Îmbunătățirea performanțelor dumneavoastră de a ghici existența prejudecăților pe baza cunoașterii educației ilustrează ce înseamnă legătura dintre variabile.

a) Persoanele fără studii au mai multe prejudecăți decât cele cu studii.

b) Nu există nici o relație aparentă între educație și prejudecată.

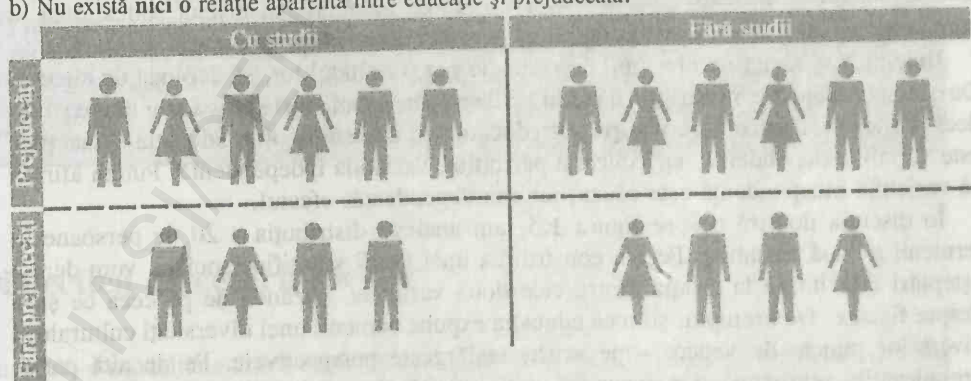

Figura 1.5 – Relația dintre două variabile (două posibilități). Variabile precum educația sau prejudecata și atributele lor (cu studii/fără studii, cu prejudecăți/fără prejudecăți) stau la baza examinării relațiilor cauzale în cercetarea socială

În al doilea rând, să ne gândim cum ar fi distribuite cele 20 de persoane dacă educația și prejudecățile nu ar avea legătură una cu cealaltă (figura 1.5b). Observați că jumătate dintre persoane au studii și jumătate nu au studii. De asemenea, observați că 12 din 20 (60%) au prejudecăți. Dacă 6 din 10 persoane din fiecare grup au prejudecăți, am putea concluziona că cele două variabile nu au legătură una cu cealaltă. Și atunci, faptul că știți dacă o persoană are sau nu studii nu vă va ajuta să ghiciți dacă are sau nu prejudecăți.

Vom examina în detaliu natura relațiilor dintre variabile în partea a IV-a. Mai precis, vom explora unele dintre modalitățile în care relațiile pot fi descoperite și interpretate în analiza de cercetare. Pentru moment, aveți nevoie de o înțelegere generală a relațiilor pentru a putea aprecia logica teoriilor științifice sociale.

Teoriile descriu relațiile pe care le putem aștepta din punct de vedere logic între variabile. Deseori, așteptările implică ideea de cauzalitate, ceea ce înseamnă că atributele unei persoane, în cazul unei variabile, pot determina, predisune sau încuraja un anumit atribut, în cazul altei variabile. În exemplul precedent, putem teoretiza că studiile sau lipsa lor duc la o probabilitate mai mică sau mai mare ca acea persoană să aibă prejudecăți.

După cum voi discuta detaliat ceva mai încolo în această carte, *educația și prejudecata*

Variabilă independentă – o variabilă cu valori care nu sunt problematizate într-o analiză, dar sunt considerate ca fiind date. Se presupune că variabila independentă determină variabilă dependentă.

Variabilă dependentă – o variabilă ce se presupune că este determinată sau depinde de altă variabilă (denumită variabilă independentă). Dacă descoperiți că *venitul* depinde de *nivelul educației formale*, atunci *venitul* este tratat ca variabilă dependentă.

pot fi privite ca o **variabilă independentă** și, respectiv, ca o **variabilă dependentă**. Cele două concepte sunt implicite în modelele cauzale sau deterministe. În exemplul nostru, presupunem că posibilitatea de a avea prejudecăți este determinată sau produsă de ceva. Cu alte cuvinte, *prejudecata* depinde de un alt element și de aceea este denumită variabilă „dependentă”. Variabila de care depinde variabila dependentă se numește independentă, în cazul nostru, *educația*. Pentru scopurile acestui studiu, *educația* este variabila „independentă” deoarece este independentă de *prejudecată* (ceea ce înseamnă că nivelul educațional al

oamenilor nu este determinat de faptul că aceștia au sau nu prejudecăți).

Bineînțeles, variațiile nivelului de educație pot, la rândul lor, să depindă de altceva. De exemplu, cei care au părinți cu studii înalte au șanse mai mari să aibă mai multe studii decât cei care au părinți cu mai puțină educație. În această relație, educația subiecților este variabila dependentă, iar educația părinților, variabila independentă. Putem afirma că variabila independentă este cauza, iar cea dependentă, efectul.

În discuția noastră despre figura 1.5, am analizat distribuția a 20 de persoane în termenii a două variabile. Pentru construirea unei teorii științifice sociale, vom deriva așteptări referitoare la relația dintre cele două variabile, bazându-ne pe ceea ce știm despre fiecare. De exemplu, știm că educația expune oamenii unei diversități culturale și diverselor puncte de vedere – pe scurt, le lărgeste perspectivele. Pe de altă parte, prejudecățile reprezintă o perspectivă mai îngustă. În mod logic, ne-am aștepta ca educația și prejudecățile să fie oarecum incompatibile. Astfel, am putea ajunge la așteptarea conform căreia un nivel mai înalt al educației să reducă apariția prejudecăților, o așteptare care ar fi susținută de observațiile noastre.

Deoarece figura 1.5 a ilustrat două posibilități – că educația reduce probabilitatea apariției prejudecăților sau că nu are nici un efect –, am putea fi interesați să știm care este de fapt situația reală. Drept criteriu de măsurare a prejudecății, General Social Survey (GSS) a întrebat în 2002 un eșantion de adulți din SUA de ce „(negrii/afro-americanii) au slujbe, venituri și locuințe mai proaste decât albi”. Una dintre posibilitățile de răspuns oferite respondenților era următoarea: „deoarece majoritatea negrilor/afro-americanilor au din naștere abilități scăzute de învățare”. Doar 12% dintre respondenți au ales această variantă pentru a explica statutul dezavantajat al afro-americanilor. Tabelul 1.2 prezintă o analiză a acelor date, grupând respondenții în funcție de nivelul lor de educație (pentru detalii, vezi caseta despre GSS).

Observați că teoria are legătură cu cele două variabile: *educația și prejudecățile*, nu cu oamenii în sine. Oamenii sunt doar purtătorii acelor variabile, astfel încât relația dintre variabile poate fi observată doar când analizăm oamenii. În cele din urmă, teoria folosește limbajul variabilelor. Descrie asocierile care ne-am aștepta să existe între anumite atribute ale diverselor variabile. (Puteți face singuri această analiză a datelor, conectându-vă pur și simplu la internet. Vezi „Analizarea online a datelor”).

Tabelul 1.2 – Educația și prejudecata rasială

Nivelul educației	Procentul celor care cred că afro-americanii au mai puține aptitudini înnăscute de a învăța
Studii liceale	26
Absolvent de liceu	10
Studii postliceale	15
Studii superioare	6
Studii postuniversitare finalizate	3

General Social Survey (GSS)

The National Opinion Research Center (NORC) din cadrul Universității din Chicago realizează periodic un sondaj la nivel național al opiniei publice americane pentru a pune astfel de date la dispoziția analizelor din domeniul cercetării sociale. Multe exemple statistice din această carte provin de la GSS. Puteți afla mai multe despre GSS de pe site-ul oficial găzduit și întreținut de Universitatea din Michigan: <http://www.icpsr.umich.edu/GSS>.

Dialectica cercetării sociale

Nu există o modalitate unică de realizare a cercetării sociale. (Dacă ar fi existat, această carte ar fi fost mult mai mică.) De fapt, majoritatea puterii și a potențialului cercetării sociale constă în multitudinea abordărilor valide pe care le permite.

Totuși, patru diferențe mari și interrelaționate subliniază varietatea abordărilor de cercetare. Deși asemenea distincții pot fi considerate opțiuni concurente, un cercetător

social riguros învață fiecare orientare pe care o reprezintă acestea. Asta înțeleg prin „dialectica” cercetării sociale: există o tensiune constructivă între conceptele complementare pe care le voi descrie.

Explicații idiografice și nomotetice

Cu toții căutăm explicații de-a lungul vieții și facem acest lucru zilnic. Explicit de ce am avut un rezultat prost sau bun la un examen, de ce echipa preferată câștigă sau pierde, de ce este dificil să întâlnești o persoană de calitate sau să-ți găsești o slujbă decentă. În explicațiile noastre cotidiene, ne angajăm în două tipuri de gândire cauzală, deși în mod obișnuit nu facem diferență între ele.

Câteodată, încercăm să explicăm o situație particulară prin detalii idiosincratice. De exemplu, rezultatele proaste la un examen se pot datora faptului că: 1. ai uitat că aveți examen în acea zi, 2. nu ai picat pe subiect, 3. ambuteiajele v-au făcut să întârziati, 4. colegul de cameră v-a ținut treaz cu o noapte înaintea examenului din cauza muzicii date prea tare, 5. poliția v-a reținut până în zori pentru a afla ce ai făcut cu casetofonul colegului de cameră – și ce s-a întâmplat cu colegul de cameră – și 6. o haită de coioți v-au mâncat cartea din care trebuia să învățați. Din cauza tuturor acestor circumstanțe, nu este de mirare că ai obținut un rezultat atât de slab.

Acest tip de gândire cauzală este numit explicație **idiografică**. *Idio-*, în acest context,

Idiografic – o abordare a explicării în care căutăm să epuizăm cauzele idiosincratice ale unei anumite condiții sau ale unui anumit eveniment. Imaginați-vă că încercați să înșirați toate motivele pentru care vreți să urmați o anumită universitate. Datorită acelor motive, este dificil de imaginat că veți face o altă alegere.

înseamnă unic, separat, deosebit sau distinct, precum în cuvântul *idiosincrazie*. Când oferim o explicație idiosincritică, considerăm că am înțeles pe deplin cauzele celor întâmplate în acea situație particulară. În același timp, gradul de generalitate al explicației noastre este limitat la singurul caz aflat la îndemână. Deși părți ale explicației idiografice pot fi aplicate și altor situații, intenția noastră este aceea de a explica integral un singur caz.

Analiza online a datelor

Puteți testa singur relația dintre prejudecată și educație dacă aveți conexiune la internet. Datele prezentate în text sunt preluate de la General Social Survey și sunt disponibile la adresa <http://www.icpsr.umich.edu/GSS> (devenită între timp www.norc.umd.edu/GSS+Website).

Odată ajunși pe site, veți descoperi câteva butoane în partea de sus a paginii. Alegeți căsuța „Analyze”. Aceasta va deschide un program de analiză a datelor creat de Universitatea din California, Berkeley.

Pentru actualele scopuri, ar trebui să faceți click pe al doilea buton radio, pentru „frequencies and crosstabulations” și apoi „Start”, în josul paginii. Veți fi conduși la o pagină unde puteți preciza analiza pe care doriți să o vedeți. Pentru a relua analiza prezentată în text, veți folosi trei variabile din setul de date GSS. RACDIF2

întreabă respondenții dacă îi acuză pe afro-americani de problemele pe care le au în societatea americană. DEGREE ne oferă nivelul de educație al respondenților, iar YEAR vă permite să specificați anul de care sunteți interesat pentru analizele GSS – 2000, în acest caz.

Introduceți informația în formularul online, așa cum este indicat mai jos.

Aici, RACDIF2 este variabilă dependentă (*Row*), iar DEGREE este variabilă independentă (*Column*). YEAR (2000) indică faptul că vreți să analizați datele doar pentru sondajul din anul 2000 (*Filter*). Dacă lăsați filtrul necompletat, programul va analiza datele din toate sondajele GSS realizate din 1972 care includ cele două variabile specificate.

Alegeți „Run the Table” din josul paginii și va apărea un tabel cu datele din text. Odată ce ați făcut acest lucru, puteți explora de unul singur.

Hyperlinkul „Subject” vă va duce la un catalog de subiecte studiate de GSS de-a lungul anilor. Poate doriți să examinați alți indicatori ai prejudecății: de exemplu, RACDIF1, RACDIF3 și RACDIF4. Sau EDUC vă va oferi numărul anilor de studiu raportați de respondenți, și nu o categorizare a variabilei, așa cum se întâmplă cu DEGREE. Sau poate doriți să analizați relația dintre educație și prejudecată de-a lungul timpului – modificând data la YEAR. Posibilitățile sunt multiple și s-ar putea să vă placă.

Odată cu creșterea interesului pentru analiza online a datelor, s-ar putea să ajungeți la concluzia că site-ul GSS este ultrasolicitat și merge greu. În acest caz, vă puteți orienta spre alte motoare de analiză, precum Cultural Policy și Arts' CPANDA-FACTOID, la adresa <http://www.cpanda.org/codebookDB/sdalite.jsp?id=a00079>. Sau puteți căuta pe internet „Analyze 'General Social Survey'”. Deoarece internetul evoluează, vor apărea noi mijloace până când veți ajunge să citiți această lucrare.

SDA Tables Program

(Selected Study: GSS 1972-2000 Cumulative Datafile)

Help: [General](#) / [Recoding Variables](#)

REQUIRED Variable names to specify _____

Row: RACDIF2

OPTIONAL Variable names to specify _____

Column: DEGREE

Control: _____

Selection Filter(s): YEAR(2000)

Example: age(18-50) gender(1)

Weight: No Weight

Percentaging: ☒ Column ☐ Row ☐ Total

Other options

☐ Statistics ☐ Suppress table ☐ Question text

☒ Color coding ☐ Show T-statistic

Run the Table

Clear Fields

Moduri de gândire idiografice și nomotetice în viața cotidiană

Diferența dintre explicațiile idiografice și cele nomotetice poate fi identificată în viața de zi cu zi. Să considerăm următoarele:

Idiografic: „Se comportă așa deoarece părinții i-au oferit mesaje amestecate. Iar faptul că familia s-a mutat de șapte ori până când el a împlinit 12 ani nu l-a ajutat deloc. În plus, fratele său mai mare se comportă la fel și probabil că i-a servit drept exemplu”.

Nomotetic: „Așa sunt adolescenții”.

În modul idiografic avem o explicație aparent completă a comportamentului băiatului. În modul nomotetic avem o explicație mai simplă, mai generală, care nu este neapărat adevărată pentru toți adolescenții, dar indică un tipar general.

Luați în seamă faptul că nici una dintre cele două explicații nu este neapărat adevărată. Atunci când aceste modele sunt utilizate în cercetarea socială, alte elemente ale investigației – cum ar fi modul în care au fost aleși subiecții, modalitatea în care au fost făcute măsurătorile etc. – întăresc validitatea concluziilor.

Acum să considerăm un tip diferit de explicație. 1. De fiecare dată când studiați cu un grup, obțineți rezultate mai bune la examen decât atunci când studiați singur. 2. Echipa favorită joacă mai bine acasă decât în deplasare. 3. Membrii fraților au mai multe întâlniri decât membrii clubului de biologie. Observați că acest tip de explicație

Nomotetic – abordarea unei explicații în care încercăm să identificăm câțiva factori cauzali care au un impact general asupra unei clase de condiții sau evenimente. Imaginați-vă doi sau trei factori care determină ce facultăți aleg studenții – apropiere de casă, reputație etc.

este mai general, acoperind un spectru mai larg de experiențe sau observații. Discută implicit relația dintre variabile: de exemplu, a) dacă studiați sau nu într-un grup și b) performanța la examen. Acest tip de explicație – etichetat drept **nomotetic** – încearcă să explice o clasă de situații sau evenimente, nu un singur eveniment. În plus, încearcă să explice „economicos”, utilizând doar unul

sau puțini factori explicativi. În cele din urmă, se mulțumește cu explicații parțiale, nu complete.

În fiecare exemplu, poți califica afirmațiile cauzale cu expresii precum *la nivel general, de obicei sau date fiind aceleași condiții*. Astfel, de obicei aveți rezultate mai bune la examene dacă ați studiat în grup, dar nu întotdeauna. În mod similar, echipa dumneavoastră a câștigat unele jocuri în deplasare și a pierdut câteva acasă. Iar prezentabilul șef al clubului de biologie poate avea multe întâlniri, în timp ce unii membri ai fraților petrec sâmbătă noaptea singuri, rezolvând integrale. Existența unor astfel de excepții este prețul pe care îl plătim pentru o gamă mai largă de explicații generale. După cum menționam anterior, tiparele sunt reale și importante chiar atunci când nu sunt perfecte.

Abordările idiografice și nomotetice pot fi utile pentru înțelegere în viața cotidiană. De exemplu, tiparele nomotetice descoperite pot fi orientative pentru planificarea studiului, în timp ce explicațiile idiografice pot fi mai convingătoare în fața unui agent de probațiune. (Vezi „Moduri de gândire idiografice și nomotetice în viața cotidiană”.)

Cu aceeași monedă, cele două tipuri de explicații sunt instrumente folositoare pentru cercetarea socială. De exemplu, A. Libin și J. Cohen-Mansfield (2000) au pus față în față abordările idiografică și nomotetică în studierea bătrâneții (gerontologie). Unele

studii se axează pe experiențele de viață ale indivizilor, în timp ce altele caută tipare statistice care să descrie aspectele bătrâneții în general. Autorii concluzionează prin sugerarea unor modalități de combinare a celor două abordări în gerontologie.

Prin urmare, cercetătorii pot accesa două tipuri de explicații. Așa cum fizicienii consideră lumina uneori ca pe o particulă și alteori ca pe o undă, la fel și cercetătorii pot căuta astăzi relații generale, iar mâine să analizeze aspectele particulare. Ambele sunt științifice, recompensatoare și distractive.

Teorii inductive și deductive

La fel ca explicațiile idiografică și nomotetică, atât gândirea inductivă, cât și cea deductivă joacă un rol important în viața noastră de zi cu zi. Ele reprezintă, de asemenea, o variație în cadrul cercetării sociale.

Sunt două itinerare ce conduc la concluzia că vă descurcați mai bine la examene dacă studiați în colectiv. Pe de o parte, v-ați putea surprinde întrebându-vă, pe la mijlocul studiilor liceale, de ce uneori vă descurcați atât de bine la examene, iar alteori atât de rău. Ați putea enumera toate examenele pe care le-ați trecut, notând cât de bine v-ați descurcat la fiecare. Apoi ați putea încerca să vă amintiți orice circumstanțe ale examenelor, și rele, și bune. V-ați descurcat mai bine la examenele-grilă sau la cele de tip eseu? La examenele susținute dimineața sau după-amiaza? La examenele de științe naturale, umaniste sau sociale? Dățile în care ați studiat singur sau... împreună cu alții? Realizați astfel că v-ați descurcat cel mai bine atunci când ați studiat împreună cu alți colegi. Acest timp de investigație este cunoscut drept *inducție*.

Raționamentul inductiv sau *inducția* trece de la particular la general, plecând de la un set de observații specifice până la descoperirea unui factor care reprezintă un anumit grad de ordine în rândul tuturor evenimentelor date. De notat că descoperirea dumneavoastră nu vă spune neapărat *de ce* există acel factor – ci doar că există.

Există și o a doua cale, foarte diferită, de a ajunge la aceeași concluzie despre studiul pentru examene. Imaginați-vă că sunteți la facultate și se apropie primele examene. Vă întrebați care sunt cele mai bune metode de studiu – cât timp vă ia recapitularea lecturilor, cât ar trebui să insistați pe notițele luate la curs.

Aflați că unii studenți se pregătesc rescriindu-și metodic notițele. Apoi vă gândiți dacă ar trebui să studiați într-un ritm constant sau să recuperați totul în noaptea dinaintea examenului. În timpul acestor reflecții, este posibil să vă întrebați dacă ar trebui să învățați împreună cu alți studenți sau singur. Ați putea evalua opțiunile pro și contra.

Studiul în colectiv s-ar putea să nu fie prea eficient, pentru că s-ar putea să pierdeți destul de mult timp cu lucruri pe care deja le-ați înțeles. Pe de altă parte, veți înțelege mult mai bine un subiect dacă îl explicați altcuiva. Iar alți studenți este posibil să fi înțeles părți din curs la care dumneavoastră încă nu ați ajuns. Mai multe minți vă pot

Inducție – modelul logic în care principiile generale sunt dezvoltate pornind de la observații specifice. Observând că evreii și catolicii au tendința de a vota cu democrații mai mult decât protestanții, ați putea trage concluzia că minoritățile din Statele Unite sunt mai afiliate Partidului Democrat, iar problema dumneavoastră este astfel de a explica de ce se întâmplă așa. Acesta ar fi un exemplu de inducție.

revela perspective care dumneavoastră să vă fi scăpat. De asemenea, hotărârea de a învăța împreună cu alți studenți vă dă garanția că veți studia, și nu veți viziona retrospectiva specială *Brady Bunch*.

În această manieră, ați putea trage linie sub pro și contra și să concluzionați, logic, că veți avea de câștigat dacă învățați împreună cu alții. Vi se pare rezonabil, așa cum vi se pare rezonabil că vă veți descurca mai bine dacă veți învăța decât dacă nu o veți face. Uneori spunem că aceste idei sunt adevărate „în teorie”. Pentru a completa procesul, testăm dacă sunt adevărate și în practică. Pentru o testare completă, ați putea învăța singur pentru jumătate dintre examene și împreună cu alți colegi pentru celelalte examene. Acest procedeu vă va testa raționamentul logic.

Deducție – modelul logic în care așteptările specifice ale ipotezelor sunt dezvoltate pe baza principiilor generale. Pornind de la principiul general că toți decanii sunt răutăcioși, ați putea anticipa că și cel în discuție nu vă va lăsa să schimbați cursurile. Această anticipare ar fi rezultatul deducției.

Cea de-a doua cale de investigație, cunoscută ca raționament sau **deducție**, trece de la general la specific. Trece de la 1. un tipar considerat logic sau teoretic la 2. observații care testează dacă acel tipar apare cu adevărat. Rețineți că deducția începe cu „de ce” și ajunge la „dacă”, în timp ce inducția se deplasează în direcția opusă.

Așa cum veți vedea mai departe, cele două abordări servesc drept căi valide pentru

știință. Fiecare abordare poate stimula procesul de cercetare, determinând cercetătorul să ia în considerare întrebările specifice și să pună în context maniera în care vor fi adresate. Mai mult, veți vedea cum inducția și deducția conlucrează pentru a oferi o înțelegere mult mai bună și mai completă.

Mai rețineți că distincția dintre gândirea deductivă și cea inductivă nu se leagă neapărat de distincția dintre tipurile de explicație idiografică și nomotetică. Aceste patru caracterizări reprezintă patru posibilități atât în viața de zi cu zi, cât și în cercetarea socială.

De exemplu, idiografic și deductiv, vă pregătiți pentru o întâlnire specială, luând în calcul tot ceea ce știți despre persoana cu care vă veți întâlni, încercând să anticipați logic cum vă puteți pregăti – ce tip de îmbrăcăminte, comportament, tunsoare, produse de igienă orală și altele asemenea vor conduce la o întâlnire de succes. Sau, idiografic și inductiv, vă întrebați ce anume a determinat-o pe persoana cu care v-ați întâlnit să sune la 112.

O abordare nomotetică, deductivă apare atunci când le prezentați altora propriile „reguli pentru o întâlnire”, când le explicați chibzuit de ce partenerile (partenerii) vor fi impresionate (impresionați) să îi asculte expunând pericolele mesajelor sataniste tănuite în versurile melodiilor rock and roll. Când, mai târziu, vă veți revizui viața și vă veți întreba de ce nu v-ați întâlnit cu mai mulți cântăreți, înseamnă că vă angajați într-o inducție nomotetică.

Vom reveni la inducție și deducție în capitolul 2. Să trecem acum la o a treia distincție care generează numeroase variații în cercetarea socială.

Date calitative și cantitative

Diferența dintre datele cantitative și calitative în cercetarea socială este în esență cea dintre datele numerice și nonnumerice. Atunci când spunem despre cineva că este inteligent, am făcut de fapt o afirmație calitativă. O afirmație din aceeași categorie despre cineva mai puțin înzestrat ar fi că „nu este inteligent”. Atunci când psihologii, dar nu numai, măsoară inteligența prin scoruri IQ, ei încearcă să cuantifice astfel de aprecieri calitative. De exemplu, psihologul poate spune că o persoană are un IQ de 120.

La început, orice observație este calitativă, indiferent dacă este vorba despre experiența noastră cu privire la inteligența cuiva, despre localizarea unui punct pe o scală sau despre bifarea într-un chestionar. Nici unul dintre aceste lucruri nu este inerent numeric sau cantitativ, însă convertirea lor într-o formă numerică este câteodată utilă. (Capitolul 14 tratează în special cuantificarea datelor.)

Cuantificarea face deseori ca observațiile noastre să fie mai explicite. De asemenea, simplifică agregarea, compararea și rezumarea datelor. În plus, face posibile analizele statistice, pornind de la medii simple și ajungând la formule complexe și modele matematice.

Datele cantitative oferă deci avantajele pe care numerele le au față de cuvinte în măsurarea calității. Pe de altă parte, ele presupun și dezavantaje, ducând la o potențială pierdere a înțelesului cuvintelor. De exemplu, un cercetător ar putea dori să știe dacă studenții cu vârste cuprinse între 18 și 22 de ani tind să aibă întâlniri cu persoane mai tinere sau mai vârstnice decât ei. Un răspuns cantitativ la această întrebare pare ușor de obținut. Cercetătorul va cere câtorva studenți să spună ce vârstă avea partenerul, calculează o medie și o compară cu vârsta subiectului. Caz rezolvat.

Chiar așa să fie? Cu toate că „vârsta” reprezintă aici numărul de ani împliniți de o persoană, uneori lumea folosește termenul diferit; poate pentru unii „vârsta” înseamnă de fapt „maturitate”. Vă puteți întâlni cu persoane mai tinere, dar care se comportă mai matur decât cei de vârsta lor și astfel să reprezinte aceeași categorie de vârstă ca și dumneavoastră. Sau altcineva poate privi „vârsta” în funcție de cât de tineri sau de bătrâni pot părea partenerii sau în funcție de gradul de variație din experiențele lor de viață și cu caracter lumesc. Aceste ultime sensuri s-ar pierde într-un calcul cantitativ al mediei de vârstă. Pe scurt, datele calitative pot fi mai bogate în semnificații decât cele cuantificate. Acest fapt este exprimat ca atare în clișeu „Pare mai în vârstă decât este”. Sensul poetic al acestei expresii s-ar pierde dacă s-ar încerca să se precizeze cu cât anume pare mai în vârstă.

Pe de altă parte, datele calitative prezintă dezavantajul descrierilor pur verbale. De exemplu, bogăția sensului menționată mai sus este în parte o funcție a ambiguității. Dacă ați înțeles expresia „mai în vârstă decât este”, trebuie să știți că acea semnificație a venit din propriile experiențe, de la oamenii pe care îi cunoașteți și care se potrivesc descrierii de a părea „mai în vârstă decât sunt” sau, poate, din momentele în care i-ați auzit pe alții folosind acea expresie. Două lucruri sunt clare: 1. Și dumneavoastră, și eu e posibil să nu înțelegem același lucru și 2. nu știți exact ce înțeleg eu, și invers.

Am un prieten, Ray Zhang, care, în 1989, a fost responsabil cu comunicațiile în timpul demonstrațiilor pentru libertate din Piața Tiananmen din Beijing. În urma restricțiilor impuse de armată, Ray a fugit în sud, a fost arestat și apoi eliberat, având

ordin de reîntoarcere în Beijing. A reușit totuși să fugă din China și a plecat la Paris. În final, a ajuns în Statele Unite, unde și-a reluat studiile pe care fusese nevoit să le abandoneze ca urmare a evadării din propria țară. L-am văzut depășind dificultățile de a se înscrie la facultate, deși nu avea nici un document din China, de a învăța într-o limbă străină, de a-și rezolva problemele financiare – și toate acestea de unul singur, la mii de kilometri depărtare de familia sa. Ray încă mai speră că se va reîntoarce într-o zi în China pentru a implementa un sistem democratic.

Ray mi se pare „mai bătrân decât pare”. Probabil sunteți de acord. Detaliul suplimentar în descrierea mea calitativă, deși îmbogățește înțelesul frazei, totuși nu ne permite să spunem cu cât este mai în vârstă și nici nu ne ajută să comparăm doi oameni în aceeași termenii fără să existe riscul contradicției referitor la cine este mai „trecut prin lume”.

Totuși, cuantificarea acestui concept este posibilă. De exemplu, putem întocmi o listă cu experiențe de viață care să ne ajute să definim ce înțelegem prin „trecut prin lume”, de exemplu :

Să te căsătorești
Să divorțezi
Să îți moară un părinte
Să vezi un criminal arestat
Să fii arestat
Să fii exilat
Să fii concediat
Să fugi cu circul.

Putem cuantifica trăsătura de mai sus prin numărul unor asemenea experiențe : cu cât sunt mai multe, cu atât mai trecuți prin viață spunem că sunt. Dacă ne gândim la unele experiențe ca fiind mai puternice decât altele, le putem acorda mai multe puncte. Odată realizată lista și sistemul de punctare, acordarea unui scor persoanelor și compararea experienței lor de viață pe o scară numerică s-ar realiza direct. Nu ar exista dezacorduri referitoare la cine are mai multe puncte decât cine.

Pentru cuantificarea unui astfel de concept nonnumeric, trebuie apoi să fim expliciti în ceea ce înțelegem prin el. Concentrându-ne în special asupra a ceea ce vom include în măsurarea noastră, excludem în același timp orice alte înțelesuri. Inevitabil, ne vom confrunta cu un troc : Orice măsură cantitativă explicată va fi mai puțin bogată în înțelesuri decât descrierea calitativă corespunzătoare.

Ce dilemă ! Care abordare ar trebui aleasă ? Care este cea mai bună ? Care este cea mai potrivită cercetării sociale ?

Vestea bună este că nu trebuie să alegem. De fapt, nici nu ar trebui. Ambele metode, calitativă și cantitativă, sunt utile și legitime în cercetarea socială. Anumite subiecte și situații de cercetare se supun examinării calitative, iar altele, cele cantitative.

Cu toate că cercetătorii le pot folosi pe amândouă, cele două abordări necesită aptitudini și proceduri diferite. Prin urmare, este posibil să descoperiți că vă împăcați mai bine cu una sau alta – și să deveniți adeptul uneia dintre ele. Totuși, veți fi un cercetător mai puternic în măsura în care puteți utiliza eficient ambele abordări. Bineînțeles, toți cercetătorii, indiferent de înclinațiile personale, ar trebui să recunoască legitimitatea amândurora.

Probabil ați observat că abordarea calitativă pare mai apropiată de explicațiile idiografice, în timp ce explicațiile nomotetice sunt realizate mai ușor prin cuantificare.

Deși acest lucru este adevărat, astfel de relații nu sunt absolute. Mai mult, cele două abordări prezintă și suficiente aspecte neclare. Recunoașterea distincției dintre cercetarea calitativă și cea cantitativă nu înseamnă că trebuie să optați pentru una dintre aceste activități de cercetare și să o excludeți pe cealaltă. O înțelegere completă a subiectului necesită deseori aplicarea ambelor tehnici.

Contribuțiile aduse de cele două abordări sunt astăzi recunoscute pe scară largă. De exemplu, când Stuart J.H. Biddle și colaboratorii săi de la Universitatea din Wales (2001) au revizuit statutul cercetării în domeniul psihologiei, sportului și al exercițiilor fizice, au avut grijă să examineze utilizarea ambelor tehnici, cantitativă și calitativă, acordând atenție celor pe care le-au considerat a nu fi utilizate la întreaga lor capacitate.

Cercetare pură și aplicată

Încă de la început, cercetătorii au avut două motivații: înțelegerea și aplicarea. Pe de o parte, sunt fascinați de natura vieții sociale umane și hotărâți să o explice, să găsească un sens în haosul aparent. Cercetarea *pură*, în toate domeniile științifice, este câteodată justificată în termenii „acumulării de cunoștințe de dragul cunoștințelor”.

În același timp, probabil inspirați de obiectul de studiu, cercetătorii sunt dedicați ideii ca tot ce învață să însemne ceva pentru ceilalți și să-și vadă cunoștințele despre societate puse în practică. Uneori se concentrează doar pe îmbunătățirea lucrurilor. Atunci când studiez prejudecata, de exemplu, mi-ar plăcea ca informațiile pe care le descopăr să facă societatea mult mai tolerantă. Este același lucru cu încercarea de a combate SIDA a celui care o cercetează.

Pentru unii oameni de știință, activitățile profesionale sunt intim legate de intenția de a crea o societate mai umană. În prezent, nu există un model mai bun decât sociologul egiptean Saad Eddin Ibrahim. Abordând multe aspecte sociale importante, Ibrahim s-a concentrat recent pe problemele societății moderne arabe, în general, și pe cele ale societății egiptene în particular. După mulți ani de cercetare și lucrări aflate la limita toleranței politice, Ibrahim a depășit limita în 2000:

După publicarea unuia dintre articolele mele despre președinții arabi care își pregătesc fiii să le succedă la conducere, în tradiția lui Kim Ir Sen din Coreea de Nord, vechea gardă părea să aibă undă verde ca să mă execute. La o zi după ce articolul a apărut la standurile de ziare din Cairo – 30 iunie 2000 – am fost arestat (2003, p. 71).

Ibrahim este un bun exemplu al modului în care oamenii de știință se confruntă cu închisoarea, care este, la urma urmei, o parte prea des întâlnită a vieții sociale moderne:

În primele 45 de zile, contactele mele în închisoare au fost limitate la paznici și gardieni. Am avut prea puține oportunități de a face o cercetare sociologică despre viața din închisoare, oricât de mult aș fi vrut. Aceasta s-a întâmplat abia la a doua și a treia rundă de detenție, care au urmat în 2001 și în 2002 (2003, p. 69).

Una dintre acuzațiile aduse lui Ibrahim făcea referire la articolul 80D din Codul Penal, care interzice „răspândirea de zvonuri false și defăimarea imaginii Egiptului în

afară". O altă acuzație, mult mai gravă, a fost aceea că ar fi acceptat contribuții financiare din străinătate fără să aibă permisiunea guvernului, ceea ce constituia o încălcare a Ordinului Militar nr. 4/1992. Așa cum avea să afle, acceptarea unor granturi de către institutul său de cercetare – de obicei o realizare deosebită – a fost privită ca o infracțiune foarte gravă în cazul său. După cum remarcă Ibrahim,

Să fii sociolog militant într-o țară din Lumea a Treia este o provocare extraordinară. Deși unele aspecte ale muncii sunt mulțumitoare, cel mai adesea treci prin clipe de agonie. Nu știi niciodată când încalci o lege, un ordin militar sau, pur și simplu, încalci acea linie roșie invizibilă (2003, p. 70).

În cele din urmă, datorită propriilor eforturi și a protestelor internaționale produse de arestarea și încarcerarea sa, lui Ibrahim i s-a permis rejudecarea cazului și a fost eliberat din închisoare la cea de-a 64-a aniversare a sa, pe 3 decembrie 2002. Puteți afla mai multe despre experiența lui Ibrahim la adresa http://shr.aaas.org/aaashran/alert.php?a_id=223. Cercetătorii își pun în practică studiile în multe domenii ale vieții de zi cu zi. Experimentele și sondajele, de exemplu, pot fi folosite în promovarea produselor. Tehnicile de intervievare detaliată pot fi deosebit de utile în asistența socială. Capitolul 12 analizează evaluarea cercetării, prin intermediul căreia oamenii de știință determină eficiența intervențiilor sociale.

Uneori, eforturile de cercetare aparent lumești pot afecta puternic viețile oamenilor. Imaginați-vă lucrând alături de Crystal Eastman, sociolog în cercetarea aplicată și angajat într-un centru de zi din zona Pittsburgh la începutul secolului XX:

Am primit permisiunea de a le folosi [înregistrările medicului legist] și am înregistrat fiecare deces raportat medicului legist în ultimele douăsprezece luni, din iulie 1906 până în iulie 1907, și am notat separat pe fișe, pentru fiecare caz, numele și adresa persoanei decedate, vârsta, ocupația și starea civilă, numele angajatorului, circumstanțele în care a avut loc accidentul, numele martorilor importanți și verdictul dat. Ideea era să aflăm din evidențele medicului legist cum s-a petrecut fiecare accident, după care, vizitând familia, să știm ce s-a întâmplat după accident, [de exemplu] cât de mare a fost pierderea financiară suferită de familia unui muncitor decedat, cât din ea s-a amortizat prin compensația primită de la angajator și cum a fost afectată viața economică a familiei după accident. Când am făcut asta și în cazul dezastrelor, am urmat același curs, având înregistrările leziunilor provocate prin iradiere pe o durată de 3 luni, pe care le-am preluat de la spitale (Eastman, 1910, p. 789, citat în Lengermann și Niebrugge-Brantley, 2002, p. 13).

Ca o consecință a acestora și a altor studii similare, muncitorii americani se bucură acum de protecția oferită de asigurarea colectivă de accidente și asigurarea pentru cazuri de boală profesională.

Ca și în cazul altor dialectici deja discutate, unii oameni de știință sunt mult mai înclinați spre cercetarea pură, iar alții spre cea aplicată. În fond, ambele orientări sunt elemente valide și vitale pentru cercetarea socială în ansamblu. În tratarea bazelor cercetării sociale, simplă sau aplicată, una dintre intențiile cărții este de a atrage atenția asupra modalităților prin care o astfel de cercetare este folosită pentru a avea un impact semnificativ.

Etica cercetării sociale

În mare parte, această carte este dedicată logicii și aptitudinilor de realizare a cercetării sociale, tehnicilor variate preferate de cercetători și motivelor pentru care cercetătorii le apreciază. Există totuși câteva considerente neștiințifice vitale care configurează activitățile cercetătorilor. O preocupare importantă este legată de chestiunea eticii în cercetare.

Capitolul 3 tratează pe larg etica cercetării, iar alte capitole se vor referi la chestiunile etice după caz. Aici vreau să introduc două aspecte etice fundamentale de care trebuie să Țineți cont pe parcursul cărții.

Participarea voluntară

O regulă etică de bază a cercetării sociale este aceea că participarea trebuie să fie voluntară. În principiu, pare o regulă ușor de respectat. Un experimentator care a forțat oamenii să participe la un experiment va fi criticat fără menajamente. În mod similar, forțarea oamenilor să completeze un chestionar prin încuierea lor într-o cameră sau prin amenințarea că vor suporta consecințe grave dacă refuză (de exemplu, picarea unui examen) ar fi în mod clar neetică.

Și totuși, lucrurile nu sunt tot timpul atât de clare. Când urmărim o demonstrație într-un campus, nu cerem permisiunea tuturor participanților. Când un cercetător pretinde că frecventează un cult religios pentru a face cercetări despre el, cei analizați nu s-au oferit voluntar pentru proiectul de cercetare. Cercetătorii dezbăt deseori dacă o anumită proiectare a cercetării a încălcat sau nu eticile stabilite pentru cercetare. În timp ce revedeți o cercetare deja făcută sau vă gândiți la structura propriei cercetări, întrebați-vă dacă tehnica aleasă respectă principiul participării voluntare.

Subiecții nu trebuie să aibă de suferit

Regula etică fundamentală a cercetării sociale este aceea că ea nu trebuie să aducă prejudicii subiecților cercetării. Cu siguranță, nimeni nu ar dezaproba, în principiu, această regulă. Veți vedea însă că uneori este dificil să o respectați.

Să presupunem, de exemplu, că anumite persoane dintre cele pe care le intervievează cercetătorul cu privire la opiniile lor religioase își dau seama pentru prima dată că se îndoiesc de religia lor. Sau să presupunem că un studiu despre modul cum este tratată femeia în societate le face pe unele femei să se simtă nemulțumite de locurile de muncă sau de căsniciile lor. Când anume investigarea unui subiect aduce prejudicii prin faptul că afectează persoanele care iau parte la studiu?

După cum vom vedea, supunerea la regula etică aparent simplă de a nu aduce prejudicii necesită prudență din partea cercetătorilor. În proiectarea propriilor studii, fiți sigur că v-ați întrebat dacă cercetarea le-ar putea aduce prejudicii celor pe care intenționați să-i studiați.

Pentru că tot ceea ce facem în viață ar putea răni pe cineva, toți cercetătorii trebuie să cântărescă bine riscul relativ în raport cu importanța și posibilele beneficii ale activității de cercetare.

Cercetătorii au multe moduri de a veghea împotriva prejudicierii oamenilor. De exemplu, sunt atenți să respecte intimitatea subiecților. Cercetarea necesită deseori cunoașterea unor informații despre viața personală a oamenilor, iar cercetătorii sunt obligați să păstreze confidențialitatea. Deseori, ei adună informațiile fără a ști numele respondenților, deci nu există nici o modalitate de a-i identifica pe respondenți în baza informațiilor pe care le-au oferit voluntar, prevenindu-se astfel chiar și o pierdere accidentală a informației.

Veți vedea că, deși executarea anumitor tipuri de proiecte de cercetare presupune înșelarea respondenților, cercetătorii sunt datori să o evite, exceptând cazurile în care aceasta este inevitabilă. (De exemplu, dacă prezentați un sondaj sau un experiment spunând : „Vrem să vedem cât de multe prejudecăți aveți”, e de așteptat ca subiecții să modifice ceea ce spun sau ceea ce fac, astfel încât să pară lipsiți de prejudecăți.) Când este neapărat necesar să induceți oamenii în eroare în legătură cu obiectivele studiului, cercetătorii trebuie totuși să se întrebe dacă potențiala valoare a cercetării justifică acest act.

Gravitatea considerentelor etice este evidentă în codurile de etică create și publicate de asociații profesionale ai căror membri sunt implicați în cercetarea socială. Aceste coduri tratează chestiuni precum participarea voluntară, neprejudicierea subiecților și multe alte aspecte, după cum veți vedea în capitolul 3.

Acestea sunt, în concluzie, câteva dintre fundamentele cercetării sociale. Sper ca discuția de mai sus să fi arătat cum științele sociale implică orice, numai rutină sau plictiseală, nu. În cel mai bun caz, este o activitate dinamică, atractivă și importantă. Tot ce ne trebuie este o minte deschisă și simțul aventurii.

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- Subiectul acestei cărți îl constituie modul în care putem afla detalii despre realitatea socială.

În căutarea realității

- Investigația este o activitate umană firească. Mare parte din investigația umană obișnuită caută să explice evenimentele și să le prevadă pe cele viitoare.
- Atunci când învățăm din proprie experiență, facem observații și căutăm tipare ale regularităților în ceea ce analizăm.
- Multe dintre cele știute se datorează mai degrabă convențiilor decât experienței. Două surse importante ale convențiilor legate de cunoaștere sunt tradiția și autoritatea. Totuși, aceste surse utile ne pot conduce și pe un drum greșit.
- Știința caută să ne protejeze împotriva greșelilor pe care le facem în investigația de zi cu zi.
- Ținând cont de faptul că deseori facem observații inexacte, cercetătorii caută să evite asemenea erori prin transformarea observației într-o activitate atentă și deliberată.

- Câteodată tragem concluzii generale pe baza câtorva observații, așa încât oamenii de știință încearcă să evite generalizarea. Ei fac acest lucru prin realizarea unui număr suficient de mare de observații și prin reluarea studiilor.
- În viața de zi cu zi, raționăm uneori illogic. Cercetătorii caută să evite judecata illogică, fiind la fel de atenți și de precauți în judecata lor, ca și în observațiile pe care le fac. Mai mult, natura publică a științei înseamnă că întotdeauna exista cineva care să critice judecata greșită.
- Cele trei puncte de vedere ale „realității” sunt premodernă, modernă și postmodernă. Din punctul de vedere postmodern, nu există o realitate „obiectivă”, independentă de experiențele noastre subiective. Vederile filosofice diferite sugerează o gamă largă de posibilități pentru cercetarea științifică.

Fundamentele științelor sociale

- Teoria socială încearcă să discute și să explice ceea ce este, nu ce ar trebui să fie. Teoria nu ar trebui confundată cu filosofia sau credința.
- Științele sociale urmăresc regularitățile din viața socială.
- Oamenii de știință sunt interesați de explicarea nivelului agregat, nu a celui individual.
- Teoriile sunt scrise în limbajul variabilelor.
- O variabilă este un set logic de atribute. Un atribut reprezintă o caracteristică. *Genul*, de exemplu, este o variabilă compusă din atributele *masculin* și *feminin*.
- În explicația cauzală, cauza presupusă reprezintă variabila independentă, iar variabila afectată – variabila dependentă.

Dialectica cercetării sociale

- În timp ce explicațiile idiografice prezintă în întregime cazurile specifice, explicațiile nomotetice prezintă o înțelegere generalizată a mai multor cazuri.
- Teoriile inductive pornesc de la observații specifice și ajung la tipare generale. Teoriile deductive pornesc de la afirmații generale și prezic observații specifice.
- Datele cantitative sunt numerice; datele calitative, nu. Ambele tipuri de date sunt utile pentru diferite obiective de cercetare.
- Atât cercetarea pură, cât și cea aplicată sunt părți valide și vitale ale demersurilor științifice sociale.

Etica cercetării sociale

- Etica este o considerație-cheie în proiectarea cercetării sociale. Cele două orientări etice fundamentale sunt: participarea la cercetarea socială ar trebui să fie voluntară și nu trebuie adus nici un prejudiciu subiecților cercetării.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți pe parcursul capitolului și în subsolul paginii, unde sunt prezentați, precum și în glosarul exhaustiv de la finalul cărții: *atribute*, *deducție*, *idiografic*, *inducție*, *nomotetic*, *reluare*, *teorie*, *variabilă dependentă*, *variabilă independentă*, *variabile*.

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCIIȚII RECAPITULATIVE

1. Revedeți greșelile obișnuite ale investigației umane discutate în acest capitol. Găsiți o revistă sau un articol de ziar sau poate o scrisoare adresată editorului care ilustrează una dintre aceste erori. Discutați cum ar fi evitat-o un om de știință.
2. Numiți cinci variabile sociale și atributele pe care le cuprind.
3. Intrați pe unul dintre site-urile următoare și găsiți exemple de date calitative și cantitative.
 - a) Înalțul Comisariat pentru Refugiați al ONU : <http://www.unhcr.ch/cgi-bin/texis/vtx/home>.
 - b) Centrele pentru Controlul și Prevenirea Bolilor din SUA : <http://www.cdc.gov>.
 - c) Biblioteca Națională a Australiei : <http://www.nla.gov.au>.
4. Pe InfoTrac College Edition, căutați „post-modernism”. Scrieți o scurtă prezentare despre domeniile sau disciplinele în care a fost aplicat. Dați exemple.

LECTURI SUPLIMENTARE

- Babbie, Earl (1994), *The Sociological Spirit*, Wadsworth, Belmont, CA. Un adevărat manual despre punctele de vedere sociologice, lucrarea vă face cunoscute multe dintre conceptele folosite în mod obișnuit în științele sociale.
- Babbie, Earl (1998), *Observing Ourselves : Essays in Social Research*, Waveland Press, Prospect Heights, IL. O colecție de eseuri care extind câteva dintre chestiunile filosofice pe care le veți întâlni în următoarele capitole, inclusiv obiectivitatea, paradigmele, determinismul, conceptele, realitatea, cauzalitatea și valorile.
- Becker, Howard S. (1997), *Tricks of the Trade : How to Think about Your Research While You're Doing It*, University of Chicago, Chicago. Această carte accesibilă oferă o „înțelegere” excelentă legată de demersurile cercetării științifice sociale, indiferent dacă e calitativă sau cantitativă. Este plină de anecdote legate de cercetare care prezintă investigația socială drept o activitate provocatoare și dinamică.
- Cole, Stephen (1992), *Making Science : Between Nature and Society*, Harvard University Press, Cambridge, MA. Dacă sunteți interesat de o examinare profundă a științei văzută ca un demers social, veți constata că această carte este o analiză fascinantă.
- Hoover, Kenneth R. (1992), *The Elements of Social Scientific Thinking*, St. Martin's Press, New York. Hoover oferă o excelentă privire de ansamblu asupra elementelor-cheie din analiza științifică socială.

Resurse de studiu pe internet

SociologyNow™ : Research Methods

1. Înainte de a arunca o ultimă privire peste acest capitol, faceți testul *SociologyNow : Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.

2. Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow: Research Methods*, realizat pe baza rezultatelor testului. Utilizați planul de studiu, cu exercițiile sale interactive, precum și alte resurse pentru a învăța bine subiectul de studiu.
3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de internet al cărții, http://sociology.wadsworth.com/babbie_practice11e, pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de a furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition* pentru căutarea termenilor, *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de internet pentru acest capitol

Fiți conștient de faptul că internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru mai multe *Web Links*.

Centre for Social Reserch Methods al lui Bill Trochim

<http://www.socialresearchmethods.net>

Dr. Trochim a creat o resursă de primă clasă și exhaustivă pentru studenții din domeniul cercetării sociale, ce tratează majoritatea subiectelor abordate în această carte.

Social Research Update, Universitatea din Surrey

<http://www.soc.surrey.ac.uk/sru/sru.html>

Universitatea din Surrey (Anglia) oferă numeroase materiale utile pentru învățarea aptitudinilor necesare cercetării sociale.

Methods, Statistics, and the Research Paper de Michael Kearl

[htm://www.trinity.edu/~mkearl/methods.html](http://www.trinity.edu/~mkearl/methods.html)

Dr. Kearl a adunat laolaltă o colecție de link-uri pentru website-uri de cercetare socială utile studenților.

Capitolul 2

Paradigme, teorie și cercetare socială

Rezumatul capitolului

Investigația științifică socială reprezintă interacțiunea dintre teorie și cercetare, logică și observare, inducție și deducție, precum și a cadrelor de referință fundamentale, cunoscute drept paradigme.

Introducere

Raționamentele deductive și inductive : o prezentare de caz

Un contrast grafic

Câteva paradigme din științele sociale

Macroteoria și microteoria

Pozitivismul timpuriu

Darwinismul social

Paradigma conflictuală

Interacionismul simbolic

Etnometodologia

Funcționalismul structural

Paradigmele feministe

Teoria critică a raselor

Reconsiderarea obiectivității raționale

Construirea teoriei deductive

Începutul

Construirea propriei teorii

Un exemplu de teorie deductivă : justiția distributivă

Construirea teoriei inductive

Un exemplu de teorie inductivă : de ce fumează oamenii marijuana ?

Elemente de teorie socială

Legăturile dintre teorie și cercetare

Reinterpretarea a două sisteme logice

Modelul tradițional al științei

Sociology@Now™ : Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow : Research Methods*.

Introducere

În Statele Unite există restaurante interesate să efectueze sondaje de opinie în rândul clienților în preajma alegerilor. Unii iau foarte în serios aceste sondaje datorită succeselor precedente în prezicerea învingătorilor. Unele cinematografe au avut succese similare prin oferirea de popcorn în pungi imprimate cu măgăruși sau elefanți (simbolurile partidelor americane). În urmă cu câțiva ani, grânarele din Vest le ofereau agricultorilor șansa de a-și exprima preferințele politice prin intermediul pungii de grâu pe care o alegeau.

Deși interesante, asemenea modalități idiosincratice de a determina tendințele urmează același tipar de-a lungul timpului: funcționează o perioadă, apoi eșuează. În plus, nu putem ști când sau de ce eșuează.

Aceste modalități neobișnuite de intervievare indică neajunsurile considerabile ale „rezultatelor cercetării” care se bazează doar pe observarea tiparelor. Însă, dacă nu putem oferi explicații pentru aceste tipare, regularitățile pe care le observăm pot fi pur întâmplătoare. Dacă aruncați o monedă de suficient de multe ori, veți obține de 10 ori la rând cap. Pentru a descrie această situație, oamenii de știință ar putea spune că „tiparele sunt ceva obișnuit”.

Teoriile încearcă să ofere explicații logice. În cadrul cercetării, teoriile funcționează în trei feluri. În primul rând, previn atracția noastră pentru evenimentele întâmplătoare. Dacă nu putem explica de ce restaurantul „Ma's Diner” prezice atât de bine rezultatele alegerilor, riscăm să susținem o situație care a avut loc întâmplător. Dacă știm de ce s-a întâmplat, putem anticipa dacă va mai funcționa sau nu pe viitor.

În al doilea rând, teoriile dau sens tiparelor observate în modalități care pot sugera și alte posibilități. Dacă înțelegem motivele pentru care familiile divorțate generează mai multă delincvență juvenilă – de exemplu, prin lipsa supravegherii –, putem lua măsuri eficiente, cum ar fi programele „after school” adresate tinerilor.

În cele din urmă, teoriile modelează și direcționează eforturile de cercetare, indicând posibile descoperiri prin intermediul observării empirice. Dacă vă căutați cheile pe o stradă întunecată, aprindeți lanterna și o agitați aleator în jurul dumneavoastră, sperând să le găsiți, sau încercați să vă amintiți pe unde ați fost și, astfel, să vă limitați căutarea la acele locuri. Prin analogie, teoriile orientează lanternele cercetătorilor spre locurile în care există cea mai mare probabilitate de observare a unor tipare interesante pentru viața socială.

Asta nu înseamnă că toată cercetarea din științele sociale este strâns legată de teoria socială. Câteodată, cercetătorii fac investigații doar pentru a descoperi starea lucrurilor, precum evaluarea funcționării unui program social inovator sau realizarea unui sondaj care să determine candidatul ce va câștiga alegerile. În mod similar, etnografiile descriptive de tipul studiilor antropologice ale societăților care nu au lăsat mărturie scrise produc informații și analize valoroase în sine. Însă, chiar și astfel de studii realizează mai mult decât o simplă descriere și întreabă „de ce”. Teoria are legătură directă cu întrebările de tipul „de ce”.

Acest capitol analizează unele modalități specifice în care conlucrează teoria și cercetarea pe parcursul investigației în viața socială. Începem cu analiza cadrelor

fundamentale de referință, numite *paradigme*, care stau la baza teoriilor sociale și a investigației. Dacă teoriile încearcă să explice, paradigmele oferă modalități de analiză. Paradigmele în sine nu explică nimic, dar oferă cadrele logice în care sunt create teoriile. După cum veți vedea în acest capitol, teoriile și paradigmele se împletesc în căutarea înțelesului vieții sociale.

Câteva paradigme din științele sociale

Paradigmă – model sau cadru de observare și înțelegere care modelează ceea ce vedem și modul cum înțelegem. Paradigma conflictuală ne face să vedem comportamentul social într-un anumit fel, iar paradigma interacționistă în alt fel.

Există de obicei mai multe modalități de a înțelege lucrurile. De exemplu, în activitatea cotidiană, liberalii și conservatorii explică de multe ori diferit aceleași fenomene: de pildă, folosirea armelor de către tineri în școli. Același lucru se poate întâmpla și în cazul părinților și chiar al adolescenților înșiși. Dar la baza diferitelor explicații sau teorii se află **paradigmele** – modelele sau cadrele

fundamentale de referință pe care le utilizăm pentru a ne organiza observațiile și gândirea.

Paradigmele sunt deseori greu de recunoscut ca atare, deoarece sunt implicite, presupuse, considerate de la sine înțelese. Par să reflecte „lucrurile așa cum sunt”, decât unul dintre multiplele puncte de vedere ce pot exista. Iată o ilustrare a ceea ce vreau să spun.

Ce părere aveți despre drepturile omului? Credeți că ființele umane sunt sacrosancte? Sunt „înzestrate de Creator cu anumite drepturi inalienabile”, așa cum se spune în Declarația de Independență a Statelor Unite? Există anumite lucruri pe care nici un guvern nu ar trebui să le facă cetățenilor săi?

Să luăm un exemplu concret. În timp de război, civilii sunt uneori folosiți ca scuturi umane pentru protejarea ținutelor militare. Câteodată sunt obligați să presteze muncă forțată ori sunt utilizați ca bănci „mobile” de sânge pentru spitalele militare. Ce părere aveți despre programele organizate de viol și crimă pentru susținerea „epurării etnice”?

Aceia dintre noi care sunt oripilați și înfuriați de astfel de practici găsesc probabil destul de dificil să vadă paradigma noastră individualistă ca pe unul dintre multiplele puncte de vedere existente. Însă multe culturi contemporane consideră ciudat respectul Vestului (în mod special al SUA) pentru sacralitatea individului. Din punct de vedere istoric, acesta este categoric un punct de vedere minoritar.

Deși multe state asiatice, de exemplu, subscriu în prezent la anumite „drepturi” individuale, acestea sunt puse în balanță cu „drepturile” familiei, organizațiilor și societății în general. Criticați pentru încălcarea drepturilor omului, liderii asiatici menționează deseori ratele ridicate ale infracționalității și dezorganizarea socială din societățile vestice ca fiind costurile a ceea ce ei consideră a fi „cultul nostru radical al individului”.

Nu voi încerca să vă schimb punctul de vedere asupra demnității umane individuale sau să mi-l schimb pe al meu. Totuși, este util să recunoaștem că perspectivele și sentimentele noastre în acest sens sunt rezultatul paradigmei în care am fost socializați.

Sacralitatea individului nu este un aspect obiectiv al naturii, ci un punct de vedere, o paradigmă. Cu toții operăm în cadrul unor astfel de paradigme.

O perspectivă tradițională vestică susține că lumea pe care o experimentăm are o realitate obiectivă separată de experiențele noastre. Așa cum am văzut în capitolul 1, paradigma postmodernă sugerează că doar experiența este reală: cartea pe care o ții în mâini nu este reală, doar experiența de a o avea este. Indiferent ce părere aveți, că această carte există sau nu, ea reflectă paradigma în care operați.

Atunci când recunoaștem că operăm în interiorul unei paradigme, există două beneficii. În primul rând, putem înțelege mai bine perspectivele și acțiunile aparent bizare ale altora, ce operează într-o paradigmă diferită. Iar în al doilea rând, putem profita din când în când prin ieșirea în afara propriei paradigme. Brusc, putem observa noi modalități de analizare și explicare a lucrurilor. Nu putem face însă acest lucru atât timp cât considerăm propria paradigmă drept realitate.

Paradigmele joacă un rol fundamental în știință și în viața cotidiană. Thomas Kuhn (1970) atrage atenția asupra rolului paradigmatelor în istoria științelor naturale. Paradigmele științifice majore au inclus asemenea puncte de vedere fundamentale precum concepția lui Copernic referitoare la mișcarea Pământului în jurul Soarelui (nu invers), teoria darwinistă a evoluției, mecanica newtoniană și relativitatea lui Einstein. Care dintre aceste teorii științifice „are sens” depinde de paradigmele pe care le utilizează oamenii de știință.

Deși uneori considerăm știința ca dezvoltându-se treptat de-a lungul timpului, marcată de descoperiri și invenții, Kuhn afirmă că paradigmele științifice de obicei se înrădăcinesc, rezistând schimbărilor substanțiale. Astfel, teoriile și cercetările asemănătoare tind să urmeze o direcție fundamentală dată. În final, în condițiile în care neajunsurile unei anumite paradigme devin evidente, apare una nouă și o înlocuiește pe cea veche. De exemplu, opinia aparent firească în care restul universului se învârt în jurul Pământului i-a determinat pe astronomi să creeze modalități mult mai elaborate care să explice mișcările corpurilor cerești pe care le observau. Această paradigmă a fost înlocuită până la urmă de viziunea conform căreia Pământul și celelalte planete se rotesc în jurul Soarelui. Nu a fost nimic altceva decât o schimbare revoluționară a perspectivei, care a modificat fundamental direcția teoriei și a cercetării. Lucrarea de căpătâi a lui Kuhn despre acest subiect este intitulată, destul de potrivit, *Structura revoluțiilor științifice*.

Cercetătorii au dezvoltat câteva paradigme pentru înțelegerea comportamentului social. Soarta paradigmatelor înlocuite din științele sociale a diferit față de ceea ce a observat Kuhn în științele naturale. Cercetătorii din acest domeniu consideră în general că succesiunea paradigmatelor reprezintă progresul de la o perspectivă falsă la una adevărată. De exemplu, nici un astronom modern nu crede că Soarele se învârt în jurul Pământului.

Pe de altă parte, în științele sociale, paradigmele teoretice pot câștiga sau pierde popularitate, dar rareori sunt respinse toate. Paradigmele științelor sociale oferă o diversitate de perspective, fiecare oferind informații care altora le lipsesc și ignoră aspecte ale vieții sociale pe care celelalte le dezvăluie.

În fine, paradigmele nu sunt nici adevărate, nici false; sunt doar mai mult sau mai puțin folositoare. Fiecare paradigmă pe care o vom examina privește diferit viața socială. Fiecare are propriile ipoteze despre natura realităților sociale. Așa cum vom vedea, fiecare oferă noi înțelegeri, sugerează diverse tipuri de teorii și inspiră diferite modalități de cercetare.

Macroteoria și microteoria

Să începem cu o diferență referitoare la punctul de interes, o diferență vizibilă în cadrul mai multor paradigme pe care le vom analiza. Unii teoreticieni din științele sociale își concentrează atenția pe societatea ca întreg sau, cel puțin, pe mari părți ale acesteia.

Macroteorie – o teorie orientată către înțelegerea „imaginii de ansamblu” a instituțiilor, a întregii societăți și a interacțiunilor dintre societăți. Lupta de clasă analizată de Karl Marx este un exemplu de macroteorie.

Microteorie – o teorie orientată către înțelegerea vieții sociale la nivelul indivizilor și al interacțiunilor dintre ei. Un exemplu de microteorie este examinarea modalității în care comportamentul fetelor diferă de cel al băieților în timpul jocului.

Subiectele de studiu ale unor astfel de **macro-teorii** includ lupta dintre clasele economice dintr-o societate, relațiile internaționale sau interrelațiile dintre instituțiile importante ale societății precum guvernarea, religia sau familia. Macroteoria tratează entități mari, agregate ale societății sau chiar societăți întregi.

Unii cercetători au abordat mai în detaliu viața socială. **Microteoria** tratează aspecte ale vieții sociale la nivelul indivizilor și grupurilor mici. Comportamentul la întâlniri, deliberările juraților și interacțiunile dintre studenți sunt subiecte valide pentru o perspectivă micro-teoretică. Asemenea studii sunt foarte apropiate de sfera psihologiei, dar în timp ce psihologii se axează de obicei pe ceea ce se

întâmplă în mintea umană, cercetătorii sociali studiază ceea ce se petrece între ei.

Diferențele dintre macro- și microteorie se disting de-a lungul paradigmelor pe care le vom analiza. Unele dintre ele, precum interacționismul simbolic și etnometodologia, sunt deseori limitate la nivelul micro. Altele, precum paradigma conflictuală, pot fi urmărite atât la nivel micro, cât și macro.

Pozitivismul timpuriu

Când filosoful francez Auguste Comte (1798-1857) a inventat termenul *sociologie* în 1822, a lansat o provocare intelectuală care continuă și în ziua de azi. Cel mai important, Comte a identificat societatea ca pe un fenomen care poate fi studiat din punct de vedere științific. (Inițial, a dorit să-și denumească demersul *fizică socială*, dar această sintagmă fusese preluată de un alt cercetător.)

Înainte de Comte, societatea doar exista. În măsura în care oamenii recunoșteau diverse tipuri de societăți sau schimbări în societate de-a lungul timpului, paradigmele religioase au predominat în explicațiile acestor diferențe. Oamenii au văzut adesea situația socială ca pe o reflecție a dorinței lui Dumnezeu. În schimb, tot oamenii erau provocați să creeze o „Cetate a lui Dumnezeu” pe Pământ pentru a înlocui păcatul și lipsa credinței.

Comte și-a separat investigația de religie. A realizat că credința religioasă poate fi înlocuită de studiile științifice și de obiectivitate. „Filosofia sa pozitivă” a postulat trei stadii ale istoriei. Până în anul 1300 e.n. lumea a fost dominată de un stadiu teologic.

Pentru următorii 500 de ani, un stadiu metafizic l-a înlocuit pe Dumnezeu cu idei filosofice precum „natura” sau „dreptul natural”.

Comte a realizat că lansează cel de-al treilea stadiu al istoriei, în care știința va înlocui religia și metafizica prin fundamentarea cunoștințelor prin observații generate de cele cinci simțuri mai mult decât doar prin credință sau logică. Comte și-a dat seama că societatea ar putea fi observată și apoi explicată logic și rațional, iar sociologia poate fi la fel de științifică pe cât sunt biologia sau fizica.

Într-o anumită măsură, întreaga cercetare socială derivă de la Comte. Perspectiva sa conform căreia societatea ar putea fi studiată științific a reprezentat fundamentul dezvoltărilor ulterioare din științele sociale. În optimismul său pentru viitor, a creat termenul *pozitivism* pentru a descrie această abordare științifică în contrast cu ceea ce el a considerat a fi elementele negative ale Iluminismului. Așa cum vom vedea mai târziu în această lucrare, pozitivismul a fost contestat doar în ultimele decenii.

Darwinismul social

Contribuțiile majore ale lui Comte la filosofia pozitivistă au fost publicate între anii 1830 și 1842. La un an după publicarea primului volum din acea serie, un tânăr naturalist britanic a pornit pe mare la bordul navei *Beagle*, începând o croazieră care ne va modifica fundamental modalitatea în care ne raportăm la noi și la locul pe care îl ocupăm în lume.

În 1858, când a publicat *Despre originea speciilor*, Charles Darwin a promovat ideea evoluției prin intermediul selecției naturale. Cu alte cuvinte, teoria afirmă că așa cum speciile s-au adaptat mediului, indivizii puternici au cele mai mari șanse de supraviețuire și reproducere. Cei slabi vor dispărea. Odată cu trecerea timpului, trăsăturile supraviețuitorului vor ajunge să domine speciile. Așa cum menționau mai târziu adepții darwinismului, speciile au evoluat în diferite forme prin „supraviețuirea celui mai potrivit”.

De îndată ce cercetătorii au început să studieze analitic societatea, a devenit inevitabilă aplicarea ideilor lui Darwin la modificările identificate în structura relațiilor umane. Evoluția de la triburile de vânători-culegători la civilizațiile mari, industriale a fost percepută cu ușurință drept o evoluție a formelor „mai potrivite” ale societății.

Printre alții, Herbert Spencer (1820-1903) a concluzionat că societatea devenea din ce în ce mai bună. Într-adevăr, Anglia sa natală a profitat foarte mult de pe urma dezvoltării capitalismului industrial, iar Spencer a preferat un sistem al liberei competiții pe care l-a considerat garantul progresului și al îmbunătățirii. Spencer a consacrat fraza „supraviețuirea celui mai potrivit”. Credea fără nici o îndoială că acest principiu era o forță majoră în configurarea naturii societății. Darwinismul social sau evoluționismul social era bine-cunoscut în timpul lui Spencer, deși nu era universal acceptat.

Acest fragment dintr-un curs de metodologie a științelor sociale publicat în 1950 ilustrează popularitatea de lungă durată a noțiunii de îmbunătățire constantă a lucrurilor.

Folosirea energiei atomice oferă cele mai interesante oportunități în domeniile civil și militar. Exploziile atomice pot fi utilizate pentru transformarea peisajului. Pot fi folosite pentru a crea găuri și tranșee în pământ care pot fi transformate ulterior în lacuri și

canale. Astfel, va fi posibilă producerea lacurilor în mijlocul deșerturilor și transformarea unora dintre cele mai rele locuri de pe pământ în oaze și țări fertile. Mai poate fi posibilă modificarea regiunilor arctice în zone confortabile, prin oferirea unor surse imense și constante de încălzire. Polul Nord poate deveni stațiune de vacanță (Gee, 1950, pp. 339-340).

În afară de dezamăgirea generală față de puterea nucleară, preocupările contemporane referitoare la încălzirea globală și amenințarea creșterii nivelului mării ilustrează conștientizarea faptului că progresul este o sabie cu două tăișuri. În mod evident, majoritatea operăm astăzi într-o paradigmă diferită.

Paradigma conflictuală

Unul dintre contemporanii lui Spencer a abordat total diferit evoluția capitalismului. Karl Marx (1818-1883) a sugerat că comportamentul social poate fi văzut ca un proces de conflict: încercarea de a-i domina pe ceilalți și de a evita să fii dominat. Marx s-a axat cu prioritate pe lupta dintre clasele economice. În special, a examinat modalitatea în care capitalismul a dus la oprimarea muncitorilor de către industriași. Interesul lui Marx referitor la acest subiect nu s-a încheiat odată cu acest studiu analitic, ci s-a angajat ideologic în restructurarea relațiilor economice pentru a pune capăt oprimirii observate.

Contrastul dintre perspectivele lui Spencer și Marx indică influența paradigmatelor în cercetare. Aceste puncte de vedere fundamentale configurează tipul de observații pe care le facem, tipul de fapte pe care încercăm să le descoperim și concluziile pe care le tragem din aceste fapte. Paradigmele contribuie și la determinarea conceptelor pe care le considerăm relevante și importante. De exemplu, în timp ce clasele economice erau esențiale pentru analiza lui Marx, Spencer era mai interesat de relația dintre indivizi și societate – în particular de dimensiunea libertății individuale pe care indivizii trebuiau să o cedeze societății astfel încât să funcționeze.

Paradigma conflictuală a dat rezultate și în afara analizelor pur economice. Georg Simmel (1858-1918) a fost interesat cu precădere de conflictele la scară redusă, opuse conflictelor de clasă care îl interesau pe Marx. De exemplu, Simmel nota că anumite conflicte între membrii unui grup închis tind să fie mult mai intense decât cele dintre persoane care nu împărtășesc sentimente de apartenență și apropiere.

Într-o aplicație mai recentă a paradigmei conflictuale, atunci când analiza lui Michel Chossudovsky (1997) asupra Fondului Monetar Internațional (FMI) și a Băncii Mondiale a sugerat că aceste două organizații internaționale sporesc sărăcia globală în loc să o elimine, el și-a canalizat atenția către interesele concurente implicate în proces. Teoretic, interesele majore ce trebuie urmărite sunt oamenii săraci ai lumii sau poate națiunile sărăcite ale Lumii a Treia. Investigația cercetătorului a identificat însă multe alte părți interesate care beneficiau: instituțiile comerciale creditoare care acționau împreună cu FMI, Banca Mondială și corporațiile multinaționale ce căutau forță de muncă ieftină și piețe de desfacere pentru bunurile lor. Chossudovsky a concluzionat că interesele băncilor și corporațiilor tindeau să aibă prioritate în fața săracilor. În plus, a constatat că multe politici slăbeau economiile naționale din Lumea a Treia și subminau guvernele democratice.

Deși paradigma conflictuală se axează deseori pe lupte de clasă, gen și etnie, ea poate fi aplicată atunci când diferite grupuri au interese concurente. De exemplu, ar putea fi aplicată cu succes la înțelegerea relațiilor dintre departamentele unei organizații sau în relațiile dintre studenți și personalul administrativ al facultății.

Interacționismul simbolic

Georg Simmel a diferit de Spencer și Marx în ceea ce privește nivelul de analiză. În timp ce aceștia din urmă erau preocupați de aspectele macroteoretice – instituții mari și societăți întregi în evoluția lor istorică –, Simmel a fost interesat de modalitatea în care indivizii interacționau între ei. Cu alte cuvinte, gândirea și cercetarea sa erau la nivel „micro”, atrăgând astfel atenția asupra unor aspecte ale realității sociale care nu pot fi captate de teoriile lui Marx sau Spencer. De exemplu, a început prin examinarea diadelor (grupuri de două persoane) și triadelor (grupuri de trei). În mod asemănător, a scris despre „rețeaua afilierilor de grup”.

Simmel a fost unul dintre primii sociologi europeni care au influențat dezvoltarea sociologiei americane. Concentrarea sa pe natura interacțiunilor i-a influențat mai ales pe George Herbert Mead (1863-1931), Charles Horton Cooley (1864-1929) și alții, care au preluat cauza și au dezvoltat-o într-o paradigmă puternică de cercetare.

Cooley, de exemplu, a introdus ideea de „grup primar”, format din persoane apropiate, cu care împărtășim un sentiment de apartenență, precum familia sau prietenii. Cooley a mai scris și despre „oglinza sinelui”, formată prin observarea reacțiilor celor din jurul nostru. De exemplu, dacă toată lumea ne tratează ca și cum am fi frumoși, concluzionăm că așa suntem. Observați cât de diferite sunt conceptele și aspectele teoretice inspirate de această paradigmă de preocupările la nivel societal ale lui Spencer și Marx.

Mead a accentuat importanța abilității noastre umane de „a prelua rolul altuia”, imaginându-și cum se simt ceilalți și cum s-ar putea comporta în anumite situații. De îndată ce ne-am făcut o idee despre modalitatea în care oamenii văd în general lucrurile, începem să înțelegem ceea ce Mead denumeste „celălalt generalizat”.

Mead a mai arătat un interes deosebit pentru rolul comunicării în relațiile umane. A realizat că majoritatea interacțiunilor gravitează în jurul procesului prin care indivizii ajung la o înțelegere comună datorită utilizării limbajului și a altor sisteme asemănătoare, de unde și sintagma *interacționism simbolic*.

Această paradigmă poate oferi informații referitoare la natura interacțiunilor din viața socială obișnuită, dar ne poate ajuta și să înțelegem formele neobișnuite de interacțiune, asemenea celor din cazul următor. Robert Emerson, Kerry Ferris și Carol Gardner (1998) au încercat să dezlege natura „urmăririi unei persoane”. Prin intermediul interviurilor cu numeroase victime ale urmăririi, au reușit să identifice diverse motivații ale urmăritorilor, stadii în dezvoltarea unui scenariu de urmărire, modul în care oamenii își pot da seama că sunt urmăriți și ce pot face în acest caz.

Iată o modalitate în care puteți aplica această paradigmă la o examinare a propriei vieți. Data viitoare când veți face cunoștință cu cineva, fiți atent la modul în care începeți să vă cunoașteți. Pentru început, ce presupuneri faceți cu privire la cealaltă persoană bazându-vă numai pe înfățișare, pe felul în care vorbește și împrejurările în care v-ați cunoscut („Ce caută cineva ca tine într-un loc ca acesta?”). Apoi analizați modalitatea

în care cunoștințele despre celălalt iau naștere prin intermediul procesului de interacțiune. Observați și orice încercare de a influența imaginea pe care o creați în mintea celui alt.

Etnometodologia

În timp ce unele paradigme sociale științifice accentuează impactul structurii sociale asupra comportamentului uman – prin efectul normelor, valorilor, agenților de control etc. –, alte paradigme nu fac acest lucru. Harold Garfinkel, un sociolog contemporan, afirmă că oamenii creează permanent structuri sociale prin intermediul acțiunilor și interacțiunilor, că își creează, de fapt, propriile realități. Așadar, când vă întâlniți cu profesorul pentru a discuta despre lucrarea semestrială, deși există multiple așteptări referitoare la modalitatea în care veți acționa, conversația pe care o veți avea va diferi oarecum de cele avute până atunci, iar felul în care veți acționa va modifica așteptările ulterioare. Cu alte cuvinte, discuția despre lucrarea semestrială va avea efect asupra interacțiunilor pe care fiecare dintre dumneavoastră le va avea pe viitor cu alți profesori și studenți.

Datorită apropierii de realitate a acestei perspective, Garfinkel sugerează că oamenii încearcă mereu să înțeleagă viața pe care o trăiesc. Într-un fel, el sugerează că fiecare acționează ca un cercetător în științele sociale, iar de aici derivă și termenul de *etnometodologie* sau „metodologia persoanelor”.

Cum ați învăța despre așteptările oamenilor și despre felul în care înțeleg lumea în care trăiesc? O tehnică pe care o folosesc etnometodologii ar fi să încălcați regulile, să înșelați așteptările celorlalți. Astfel, dacă încercați să îmi vorbiți despre lucrarea semestrială, dar eu vă vorbesc despre fotbal, acest lucru poate dezvălui așteptările pe care le aveți în ceea ce privește comportamentul meu. Am putea să și vedem cum îmi înțelegeți comportamentul. („Poate se folosește de fotbal ca analogie pentru înțelegerea teoriei sistemelor sociale.”)

Într-un alt exemplu de etnometodologie, John Heritage și David Greatbatch (1992) au examinat rolul aplauzelor în discursurile politice britanice: Cum au evocat vorbitorii aplauzele și ce rol au avut (de exemplu, pentru a încheia un subiect)? Cercetarea în interiorul paradigmei etnometodologice s-a axat deseori pe comunicare.

Nu există o limită a posibilităților de care dispuneți pentru a testa paradigma etnometodologică. De exemplu, data viitoare când urcați în lift, stați cu spatele la ușă. Nu stați cu fața, privind cum se aprind succesiv numerele etajelor (așa este regula sau comportamentul așteptat). Stați liniștit cu spatele la ușă. Vedeți cum reacționează ceilalți la acest comportament. La fel de important, observați cum vă simțiți dumneavoastră. Dacă faceți acest experiment de câteva ori, veți începe să dezvoltați o afinitate pentru paradigma etnometodologică¹. Vom reveni la etnometodologie în capitolul 10, când vom discuta despre cercetarea de teren. Pentru moment, să analizăm o paradigmă foarte diferită.

1. Îi sunt recunoscător colegului meu Bernard McGrane pentru acest experiment. Barney le-a cerut studenților săi să mănânce cu mâna, să se uite la televizor fără să îl pornească și să se implice și în alte comportamente edificatoare într-un mod bizar (McGrane, 1994).

Funcționalismul structural

Funcționalismul structural, cunoscut uneori sub denumirea de teoria sistemelor sociale, a evoluat din noțiunile introduse de Comte și Spencer: o entitate socială, de tipul unei organizații sau al unei întregi societăți, poate fi văzută asemenea unui organism. Ca și alte organisme, un sistem social este alcătuit din părți, fiecare dintre ele contribuind la funcționarea întregului.

Prin analogie, să considerăm corpul uman. Fiecare componentă – inima, plămâni, rinichii, pielea și creierul – are o anumită sarcină de îndeplinit. Corpul ca întreg poate supraviețui doar dacă fiecare dintre aceste părți își îndeplinește sarcinile, dar nici una dintre componente nu poate supraviețui dacă nu este parte a întregului corp. Sau să ne gândim la un automobil. Este alcătuit din roți, volan, rezervor, motor etc. Fiecare îndeplinește o funcție pentru întregul sistem care ne ajută să călătorim. Însă nici una dintre aceste componente nu este foarte folositoare izolat.

Astfel, perspectiva societății ca sistem social caută „funcțiile” realizate de diferitele sale componente. Cercetătorii care folosesc paradigma funcționalismului structural pot argumenta, de exemplu, că funcția poliției este aceea de a exercita controlul social – încurajându-i pe oameni să respecte normele societății și să îi aducă în fața instanței pe cei care nu fac acest lucru. Remarcați totuși că cercetătorii ar putea întreba ce funcții îndeplinește răufăcătorul în societate. În cadrul paradigmei funcționaliste, am putea afirma că răufăcătorii asigură slujbele polițiștilor. Într-o observație similară, Emile Durkheim (1858-1917) sugera că infracțiunile și pedepsele aplicate acestora oferă oportunitatea reafirmării valorilor societale. Prin prinderea și pedepsirea hoților, ne reafirmăm respectul colectiv pentru proprietatea privată.

Pentru a înțelege paradigma funcționalismului structural, să presupunem că sunteți interesat de explicarea modalității în care funcționează facultatea sau universitatea dumneavoastră. Ați putea căuta prin cataloagele instituției și să începeți să elaborați liste cu administratorii și personalul (precum rectorul, decanul, persoana de la registratură, agenții de pază, personalul de serviciu). Apoi vă puteți imagina ce face fiecare și conectați rolurile și activitățile lor de funcțiile principale ale facultății sau universității. Această modalitate de examinare a unei instituții de învățământ superior sugerează o modalitate diferită de investigare, spre deosebire de paradigma conflictuală, care ar pune accent pe conflictul de interese dintre cei care dețin puterea în instituție și cei care nu o dețin.

Oamenii discută deseori despre funcții în conversațiile cotidiene. Totuși, funcțiile identificate sunt rareori studiate la nivel empiric. De exemplu, unii argumentează că protecția socială, creată pentru a-i ajuta pe cei săraci, de fapt le dăunează. Se spune uneori că protecția socială creează o subcultură deviantă, violență a societății, în conflict cu orientarea generală. Din această perspectivă, programele de protecție socială pot genera de fapt rate ridicate ale infracționalității.

Lance Hannon și James Defronzo (1998) au decis să testeze ultima afirmație. Utilizând date obținute din 406 localități urbane din SUA, au examinat relațiile dintre plata ajutoarelor sociale și ratele infracționalității. Contrar convingerilor unora, datele lor au indicat faptul că un nivel ridicat al ajutoarelor sociale este asociat cu rate mai scăzute ale infracționalității. Cu alte cuvinte, programele de protecție socială scad, nu sporesc gradul de supunere în fața legii.

Prin aplicarea paradigmei funcționaliste în viața cotidiană, oamenii fac uneori greșeala de a crede că „funcționalitatea”, stabilitatea și integrarea sunt în mod necesar bune sau că paradigma funcționalistă face această presupunere. Însă atunci când cercetătorii urmăresc funcțiile îndeplinite de sărăcie, discriminarea rasială sau oprimarea femeilor, nu înseamnă că le justifică. Dimpotrivă, caută să înțeleagă funcțiile pe care aceste lucruri le au în cadrul mai larg al societății, încercând astfel să înțeleagă persistența lor și modalitățile de a le elimina.

Paradigmele feministe

Când Ralph Linton și-a încheiat clasică sa carte antropologică *Studiul omului* (1937, p. 490) vorbind despre „o mulțime de cunoștințe care promet să ofere omului o viață mai bună decât în trecut”, nimeni nu s-a plâns că a exclus femeile. Linton a folosit convențiile lingvistice ale timpului său, incluzând implicit femeile în toate referirile pe care le făcea la bărbați. Sau nu?

Când feministele au început să conteste utilizarea pronumelor și substantivelor masculine ori de câte ori genul era ambiguu, temerile lor erau considerate mărunte, chiar ridicole. Cel mult, unii au considerat problema ca derivând din sentimentele rănite ale femeilor. Dar să fim cinstiți: când ați citit cuvintele lui Linton ce v-ați imaginat? O ființă umană amorfă, lipsită de sex, un hermafrodit, în același timp bărbat și femeie, sau o persoană de gen masculin?

În același fel, cercetătorii care examinează lumea din perspectiva paradigmei feministe au atras atenția asupra aspectelor vieții sociale pe care alte paradigme nu le dezvăluie. Parțial, teoria și cercetarea feminisă s-au axat pe diferențele de gen și pe modalitatea în care sunt legate de restul organizării sociale. Aceste direcții de investigație au atras atenția asupra oprimirii femeilor în multe societăți, ceea ce a oferit mai multe informații despre oprire în general.

Paradigmele feministe nu dezvăluie doar tratamentul femeilor sau experiența oprimirii, ci și accentuează deseori limitările examinării și înțelegerii vieții sociale. Astfel, perspectivele feministe sunt deseori legate de preocuparea pentru mediu, de exemplu. Așa cum sugerează Greta Gard,

Felul în care femeile și natura au fost conceptualizate în tradiția intelectuală vestică s-a reflectat în devalorizarea aspectelor asociate femeilor, emoțiilor, animalelor, naturii și corpului, în timp ce, simultan, a sporit valoarea lucrurilor asociate bărbaților, rațiune, oameni, cultură și minte. Una dintre sarcinile ecofeminismului a fost aceea de a denunța aceste dualisme și modalitățile în care feminizarea naturii și naturalizarea sau animalizarea femeii au servit drept justificări pentru dominarea femeilor, animalelor și pământului (1993, p. 5; citat în Rynbrandt și Deegan, 2002, p. 60).

Paradigmele feministe au contestat și noțiunile referitoare la consens în societate. Majoritatea descrierilor credințelor, valorilor și normelor predominante într-o societate aparțin unor oameni ce reprezintă doar porțiuni ale societății. De exemplu, în SUA, astfel de analize au fost scrise, de obicei, de bărbați albi, din clasa de mijloc, care, deloc surprinzător, au scris despre credințele, valorile și normele pe care le împărtășesc ei

însuși. Deși George Herbert Mead a vorbit despre un „celălalt generalizat” de care fiecare dintre noi devine conștient și poate „prelua rolul lui”, paradigmele feministe se întrebă dacă într-adevăr există un celălalt generalizat.

Mai mult, în timp ce Mead a folosit exemplul învățării jocului de baschet pentru a ilustra felul în care învățăm despre un celălalt generalizat, cercetarea lui Janet Lever sugerează că înțelegerea experiențelor băieților ne dezvăluie puține lucruri despre fete.

Modalitatea de joacă și jocurile fetelor sunt foarte diferite. Ele sunt în mare parte spontane, imaginative și lipsite de ierarhii sau reguli. Activitățile desfășurate cu rândul, precum săritul coardei, pot fi realizate fără stabilirea unor scopuri explicite. Fetele au mai puțină experiență în ceea ce privește competiția interpersonală. Stilul competiției lor este indirect, preferat celui direct, și mai mult individual decât de echipă. Rolurile de leadership fie lipsesc, fie sunt înfăptuite la întâmplare (Lever, 1986, p. 86).

Recunoașterea tot mai mare de către cercetători sociali a diferențelor generale intelectuale dintre bărbați și femei a făcut ca psihologul Mary Field Belenky și colaboratorii săi să vorbească despre *Women's Ways of Knowing* (1986). Interviuurile de detaliu cu 45 de femei au condus cercetătorii la distingerea a cinci perspective despre cunoaștere care ar trebui să conteste perspectiva investigației ca fiind evidentă și directă :

Tăcerea : Unele femei, în special în tinerețe, se simt izolate de lumea cunoașterii, viețile lor fiind în mare măsură determinate de autorități externe.

Cunoașterea primită : Din această perspectivă, femeile se percep capabile de a recepta și păstra cunoștințe ce provin de la autoritățile externe.

Cunoașterea subiectivă : Această perspectivă oferă posibilitatea cunoașterii personale, subiective, incluzând intuiția.

Cunoașterea procedurală : Unele femei consideră că au învățat modalitățile de acumulare a cunoștințelor prin intermediul procedurilor obiective.

Cunoașterea construită : Autorii descriu această perspectivă drept „poziția din care femeile văd întreaga cunoaștere ca fiind contextuală, experimentează rolul de creatori ai cunoașterii și prețuiesc atât strategiile subiective, cât și pe cele obiective de cunoaștere” (Belenky *et al.*, 1986, p. 15).

„Cunoașterea construită” este deosebit de interesantă în contextul paradigmelor. Paradigma pozitivistă a lui Comte nu ar avea loc nici pentru „cunoașterea subiectivă”, nici pentru ideea că adevărul poate varia în funcție de context. Pe de altă parte, paradigma etnometodologică ar accepta aceste idei.

Pentru a proba paradigmele feministe, va trebui să verificați dacă la facultatea sau universitatea de care aparțineți există discriminare împotriva femeilor. Sunt pozițiile administrative înalte ocupate în egală măsură de bărbați și de femei? Dar pozițiile de secretar și funcționar? Sunt sporturile masculine și feminine promovate deopotrivă? În istoria oficială a școlii, bărbații și femeile sunt menționați în aceeași măsură? (Dacă urmați o școală exclusiv pentru băieți sau pentru fete, unele dintre aceste întrebări nu se vor aplica.)

După cum am văzut, paradigmele feministe reflectă atât o preocupare pentru tratamentul inegal față de femei, dar și o recunoaștere epistemologică a faptului că, în ansamblu, bărbații și femeile percep și înțeleg diferit societatea. Teoriile sociale create doar de către bărbați, ceea ce a reprezentat o regulă, prezintă riscul unei părtiniri nerecunoscute. Un caz asemănător este cel al teoriilor create aproape exclusiv de albi.

Teoria critică a raselor

Originile teoriei critice a raselor sunt asociate în general cu mișcările pentru drepturi civile de la mijlocul anilor '50 și cu legislația legată de rasă din anii '60. Pe la mijlocul anilor '70, odată cu teama că progresele în vederea egalității încep să se încetinească, activiștii pentru drepturile omului și cercetătorii din domeniul științelor sociale au început elaborarea unei paradigme bazate pe conștientizarea rasei și pe angajamentul față de justiția rasială.

Nu a fost pentru prima dată când sociologii au acordat atenție statutului cetățenilor care nu erau albi din societatea americană. Poate cel mai cunoscut sociolog de culoare din istoria disciplinei a fost W.E.B. DuBois, care a publicat *The Souls of Black Folk* în 1903. Printre altele, DuBois a evidențiat faptul că afro-americanii își duc viața într-o „conștiință duală”: ca americani și ca negri. În schimb, albi rareori reflectă asupra condiției lor de albi. Dacă ești american, se presupune că ești alb. Dacă nu ești alb, ești văzut și te simți ca o excepție. Așadar, imaginați-vă diferența dintre un sociolog de culoare și unul alb în încercarea de a crea o teorie a identității sociale. Teoriile lor vor diferi fundamental, chiar dacă nu își limitează analizele la propriile rase.

Majoritatea cercetărilor contemporane în teoria critică a raselor abordează rolul rasei în politică și guvernare, sarcină asumată deseori atât de către specialiștii în drept, cât și de cei în științele sociale. De exemplu, Derrick Bell (1980) a criticat decizia Curții Supreme în cauza *Brown vs. Board of Education* care a desființat sistemul de segregare școlară „separați, dar egali”. El a sugerat că, în decizia sa, Curtea a fost motivată de

interesele economice și politice ale majorității albe, și nu de egalitatea educației pentru elevii afro-americani. În lucrarea sa, el a introdus conceptul de **convergență a intereselor**, sugerând că legile vor fi schimbate în beneficiul negrilor numai dacă și atunci când aceste schimbări vor fi considerate și în interesul albilor. Richard Delgado (2002) oferă

Convergența intereselor – teza conform căreia membrii grupului majoritar vor susține interesele minorității numai atunci când acele acțiuni urmăresc și interesele grupului majoritar.

o excelentă vedere de ansamblu a modalității în care gândirea lui Bell a fost urmată de cercetătorii teoriei critice a raselor.

Ca regulă generală, ori de câte ori întâlniți cuvântul *critic* în denumirea unei paradigme sau a unei teorii, foarte probabil că face referire la perspective netradiționale, care pot fi în contradicție cu paradigmele dominante ale unei discipline academice, precum și cu structura dominantă a societății.

Reconsiderarea obiectivității raționale

Am început discuția despre paradigme cu afirmația lui Comte conform căreia societatea poate fi studiată rațional și obiectiv. De atunci, dezvoltarea științei și a tehnologiei, împreună cu relativul declin al superstiției, au așezat raționalitatea din ce în ce mai mult în centrul vieții sociale. Totuși, în pofida importanței raționalității pentru fiecare dintre noi, unii cercetători contemporani și-au exprimat îndoiala în privința sa.

De exemplu, cercetătorii pozitiviști au greșit uneori plecând de la premisa că oamenii acționează întotdeauna rațional. Sunt convins că experiența personală vă oferă multe contraexemple. Și totuși, multe modele economice moderne presupun că oamenii vor lua decizii raționale în domeniul economic. Vor alege locul de muncă cel mai bine plătit, optează pentru cel mai mic preț etc. Această presupunere ignoră puterea tradiției, a loialității, a imaginii și a altor factori care concurează cu rațiunea și calculul în determinarea comportamentului uman.

Un pozitivist mai sofisticat ar afirma că putem înțelege și prezice rațional chiar și comportamentele iraționale. Un exemplu în acest sens este cunoscutul experiment al lui Asch (Asch, 1958). În acest experiment, unui grup de subiecți le sunt prezentate un set de linii pe un ecran și li se cere să identifice cele două linii identice ca lungime.

Puneți-vă în locul unui subiect al acestui experiment. Stați în primul rând al sălii de curs, făcând parte dintr-un grup de șase subiecți. Un set de linii este proiectat pe peretele din față (vezi figura 2.1). Experimentatorul vă cere fiecăruia, pe rând, să identificați linia din dreapta (A, B sau C) care se potrivește lungimii liniei X. Răspunsul corect (B) este destul de evident. Spre surprinderea dumneavoastră, ceilalți subiecți cad de acord asupra unui răspuns diferit.

Experimentatorul anunță că în afara unui subiect, ceilalți au răspuns corect. Datorită faptului că sunteți singurul care ați ales răspunsul B, acest anunț echivalează cu a spune că ați greșit. Apoi, este prezentat un nou set de linii și vă confrunțați cu aceeași situație. Ceea ce pare a fi răspunsul corect este considerat greșit de toți ceilalți.

Desigur, așa cum se va dovedi, sunteți unicul subiect al acestui experiment, toți ceilalți subiecți lucrând cu experimentatorul. Obiectivul acestui experiment este acela de a vedea dacă sunteți influențat de presiunea publică să optați pentru răspunsul greșit. În experimentele sale inițiale, toate cu tineri, Asch a descoperit că puțin mai mult de o treime dintre subiecți făceau acest lucru.

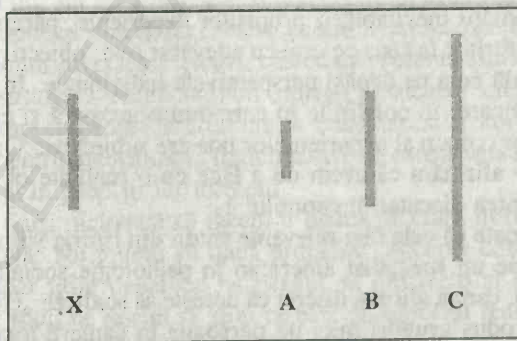

Figura 2.1 – Experimentul lui Asch. Subiecții din cadrul experimentului lui Asch au o sarcină aparent ușoară : să determine dacă A, B sau C au aceeași lungime cu X. Dar substratul acestui experiment nu se limitează la ceea ce se poate vedea cu ochiul liber

Alegerea unui răspuns greșit evident într-un experiment simplu este un exemplu de comportament irațional. Dar Asch a mers mai departe, arătând că experimentatorii pot examina circumstanțele care conduc mai mulți sau mai puțini subiecți la adoptarea răspunsurilor greșite. De exemplu, în studiile ulterioare, Asch a variat dimensiunile

grupului și numărul celor care alegeau răspunsul „greșit”, în realitate pe cel corect. Astfel, este posibil să studiem rațional și științific un comportament irațional.

Devenind mai radicali, ne putem întreba dacă viața socială se supune în vreun fel principiilor raționale. În științele reale, dezvoltări precum teoria haosului, logica difuză și complexitatea au sugerat că s-ar putea să fie nevoie să regândim din temelii ordonarea evenimentelor în viața fizică. Cu siguranță, lumea socială nu poate fi mai ordonată decât cea a fizicii.

Provocarea contemporană a pozitivismului nu se limitează numai la întrebarea dacă oamenii se comportă rațional. Parțial, critica pozitivismului contestă ideea că oamenii de știință pot fi atât de obiectivi cum presupune idealul pozitivist. Majoritatea cercetătorilor sunt de acord că sentimentele personale pot și chiar influențează problemele pe care cercetătorii aleg să le studieze, ceea ce aleg să observe și concluziile pe care le trag în urma observațiilor.

Există o critică și mai radicală a idealului obiectivității. Așa cum menționam în discuția despre feminism și etnometodologie, unii cercetători contemporani sugerează că subiectivitatea poate fi preferată în anumite situații. Să ne întoarcem puțin la dialectica subiectivității și obiectivității.

Pentru început, toate experiențele noastre sunt inevitabil subiective. Putem vedea doar prin ochii noștri și orice particularitate pe care o percepem va influența ceea ce vedem. Auzim doar în felul în care urechile și creierul transmit și interpretează undele sonore. Două persoane aud și văd, într-o anumită măsură, realități diferite. Și amândouă trăiesc „realități” fizice diferite decât liliicii, de exemplu. În ceea ce pentru noi înseamnă întuneric total, un liliac „vede” insecte datorită emiterii unor sunete pe care urechile umane nu le pot detecta. Sunetul emis de liliac este reflectat înapoi și creează o „imagine sonoră” suficient de precisă încât să detecteze insecta și să o mănânce. În mod similar, oamenii de știință de pe planeta Xandu ar putea dezvolta teorii ale lumii fizice în baza unui aparat senzorial pe care noi, oamenii, nici măcar nu ni-l putem imagina. Poate au o vedere cu raze X sau aud culori.

În pofida subiectivității inevitabile a propriilor experiențe, părem predispuși genetic să căutăm un acord referitor la ceea ce este cu adevărat real, obiectiv. Obiectivitatea este o încercare conceptuală de a ne depăși perspectivele individuale. În cele din urmă, este o chestiune de comunicare, în condițiile în care dumneavoastră și cu mine încercăm să identificăm un numitor comun al experiențelor noastre subiective. Ori de câte ori reușim să facem acest lucru, afirmăm că avem de a face cu o realitate obiectivă. Acesta este acordul privind realitatea discutat în capitolul 1.

Până în prezent, poate că cele mai relevante studii din istoria științelor sociale au fost realizate în anii '30 de un specialist american în psihologie socială, de origine turcă, Muzafer Sherif (1935), care a afirmat discret că dorește să studieze „efectele autokinetice”. Pentru aceasta, a introdus grupuri mici de persoane în camere total întunecate, cu un singur punct luminos în mijlocul peretelui aflat în fața participanților. Sherif a explicat că lumina va începe în curând să se miște, iar subiecții trebuie să determine cât de departe s-a mișcat – o sarcină dificilă, ținând cont că nu exista nimic care să permită aproximarea lungimii sau a distanței.

În mod surprinzător, fiecare grup a reușit să cadă de acord asupra distanței parcurse de punctul luminos. Însă, ciudat, diferitele grupuri au ajuns la concluzii diferite. Dar lucrul cel mai ciudat dintre toate este faptul că punctul luminos nu s-a mișcat defel. Dacă te uiți fix la un punct luminos, după un timp, ți se va părea că acesta se mișcă („efectul

autokinetic” al lui Sherif). Observați totuși că fiecare grup a căzut de acord asupra unei anumite iluzii optice. Mișcarea punctului luminos a fost reală pentru ei, dar a fost o realitate imaginară, una creată social.

Dacă subiectivitatea noastră este individuală, atunci căutarea obiectivității este socială. Acest lucru e adevărat în viața cotidiană, nu doar în știință. Deși preferăm mâncăruri diferite, suntem de acord în privința a ceea ce este comestibil și ce nu, altfel nu ar exista restaurante sau supermarketuri. Același argument poate fi utilizat referitor la orice formă de consum. Fără un acord asupra realității nu ar exista filme, televiziune sau sporturi.

Cercetătorii au descoperit avantaje în conceptul de acord social asupra realității obiective. Cum oamenii încearcă să-și ordoneze experiențele în viață, ei constată că este mai util să realizeze acest lucru în mod colectiv. Care sunt cauzele și modalitățile de eliminare a prejudecăților? Lucrând împreună, cercetătorii au descoperit unele răspunsuri care rezistă în fața unei investigații intersubiective. Indiferent care ar fi experiența dumneavoastră subiectivă, puteți descoperi singur că, pe măsură ce nivelul de educație crește, prejudecățile tind, în general, să scadă. Datorită faptului că fiecare dintre noi poate descoperi independent acest lucru, afirmăm că este adevărat din punct de vedere obiectiv.

Dar, începând din secolul al XVII-lea și până la jumătatea secolului XX, în știință a predominat credința într-o realitate obiectivă independentă de percepțiile individuale. Marea majoritate a timpului nu a fost considerată o paradigmă utilă, ci Adevărul. Termenul *pozitivism* a reprezentat în general credința într-o realitate obiectivă, ordonată logic, pe care ajungem să o cunoaștem din ce în ce mai bine prin intermediul științei. Aceasta este viziunea contestată astăzi de către postmoderniști și mulți alții.

Unii afirmă că idealul obiectivității ascunde la fel de mult pe cât dezvăluie. Așa cum am văzut mai devreme, în anii trecuți, o mare parte din ceea ce se considera obiectivitate în științele sociale occidentale era, în fapt, un acord între bărbații europeni albi, din clasa de mijloc. Experiențele reale ale femeilor, minorităților etnice, ale altor culturi decât cele vestice sau săracilor nu erau neapărat reprezentate în acea realitate.

Astfel, primii antropologi sunt acum criticați pentru interpretarea modernă, occidentală, a credințelor și practicilor diverselor triburi, câteodată prezentându-i pe membrii acestora drept sălbatici superstițioși. Deseori numim „mituri creatoare” credințele despre trecut transmise oral, în timp ce propriile credințe le considerăm „istorie”. Astăzi, există o cerință tot mai mare pentru identificarea logicii native pe care diverse popoare o utilizează pentru a înțelege viața în propriii lor termeni.

Oricum, nu vom reuși niciodată să facem o distincție clară între realitatea obiectivă și experiența subiectivă. Nu putem ști dacă propriile concepte corespund unei realități obiective sau sunt doar utile deoarece ne permit să prezicem și să controlăm mediul înconjurător. Atât de mult ne dorim să știm ce este cu adevărat real, încât pozitivistii și postmoderniștii sunt câteodată atrași de crezul că propria perspectivă este reală și adevărată. Există o dublă ironie aici. Pe de o parte, convingerea pozitivistilor că știința reflectă cu precizie realitatea obiectivă se bazează în cele din urmă pe credință; nu poate fi dovedită prin intermediul științei „obiective”, deoarece exact despre asta este vorba. Iar postmoderniștii, care afirmă că nimic nu este atât de obiectiv și că totul este subiectiv până la urmă, realizează, cel puțin, că așa stau într-adevăr lucrurile.

Postmodernismul este deseori considerat o negare a posibilităților științelor sociale. Cum această carte și-a exprimat deja simpatia pentru unele perspective și preocupări

postmoderne, o explicație este necesară. Acest manual nu face presupuneri despre existența sau absența unei realități obiective. În același timp, ființele umane demonstrează o abilitate extinsă și robustă de a stabili convenții referitoare la ceea ce este „real”. Lucru valabil atât pentru pietre și copaci, cât și pentru stafii și divinități sau pentru idei abstracte precum loialitatea și trădarea. În stabilirea existenței „prejudecăților” putem cerceta natura lor, deoarece suficient de mulți oameni consideră că prejudecățile există, iar cercetătorii pot utiliza tehnici de investigație conversaționale. Această carte nu vă va cere să alegeți între pozitivism și postmodernism. În fapt, vă invit să identificați elementele valoroase ale amândurora, în încercarea de a înțelege lumea care există sau nu în jurul nostru.

Analog, fiind cercetători în științele sociale, nu suntem obligați să îmbrățișăm complet nici una dintre aceste abordări. Dimpotrivă, le putem considera ca două săgeți într-o tolbă. Fiecare abordare compensează neajunsurile celeilalte prin oferirea unor perspective complementare ce pot genera direcții utile de investigații.

De exemplu, renumitul fizician britanic Stephen Hawking a descris foarte elegant plăcuta simplitate a modelului pozitivist, dar își temperează remarcile prin recunoașterea modalității în care este practică știința :

Conform acestui tip de gândire, o teorie științifică este un model matematic ce descrie și codifică observațiile pe care le facem. O teorie va descrie un spectru larg de fenomene pe baza unor postulate simple și va face preziceri definitive ce pot fi verificate. Dacă prezicerile concordă cu observațiile, teoria rezistă testului, dar nu se poate dovedi că este corectă. Pe de altă parte, dacă observațiile nu concordă cu prezicerile, teoria trebuie abandonată sau modificată. (Cel puțin asta ar trebui să se întâmple. În practică, oamenii pun deseori sub semnul întrebării acuratețea observațiilor, precum și încrederea pe care o putem avea în observatori sau în caracterul moral al acestora) (2001, p. 31).

Pe scurt, multe paradigme teoretice pot fi utilizate în studiul vieții sociale. Teorii utile pot fi construite cu ajutorul fiecăruia dintre aceste cadre fundamentale de referință. Acum, să ne îndreptăm atenția asupra unora dintre aspectele implicate în construcția teoretică, aspecte utile și de interes pentru toți cercetătorii din domeniul științelor sociale, de la pozitiviști la postmoderniști – și pentru toți cei care se încadrează între ei.

Elemente de teorie socială

După cum am văzut, paradigmele sunt cadre de analiză sau perspective generale : literal, „puncte din care privim ceva”. Ne oferă modalități de observare a vieții și își au originea în presupunerile referitoare la natura realității.

Prin contrast, teoriile sunt seturi sistematice de afirmații interrelaționate, menite să explice unele aspecte ale vieții sociale. Astfel, teoriile evidențiază și specifică paradigmele. În timp ce paradigma oferă o perspectivă, teoria încearcă să explice ceea ce vedem.

Să insistăm acum pe elementele teoriei. Așa cum menționam în capitolul 1, știința se bazează pe observație. În cercetarea socială, *observația* se referă, de obicei, la văz, auz și mai puțin la atingere. Ideea corespunzătoare este *faptul* real. Deși pentru filosofi

„faptul real” este o noțiune la fel de complexă precum „realitatea”, cercetătorii îl folosesc pentru a se referi la unele fenomene observate. De exemplu, este un fapt real acela că Bill Clinton l-a învins pe Bob Dole în alegerile prezidențiale din 1996.

Oamenii de știință aspiră la organizarea multor fapte reale sub formă de „reguli” denumite *legi*. Abraham Kaplan (1964, p. 91) definește *legile* drept generalizări universale despre clasele de fapte reale. Legea gravitației este un exemplu clasic. Corpurile sunt atrase unele de altele direct proporțional cu masa lor și invers proporțional cu distanța dintre ele.

Legile trebuie să fie într-adevăr universale, nu doar tipare accidentale identificate în cadrul unor seturi specifice de fapte reale. Kaplan (1964, p. 92) evidențiază că este un fapt real că la toate alegerile prezidențiale americane din perioada 1920-1960 candidatul cu cel mai lung nume a câștigat. Totuși nu este o lege, după cum avea să se dovedească la următoarele trei alegeri. Tiparul anterior a fost o pură coincidență.

Denumite uneori principii, legile sunt enunțuri importante despre ceea ce există. Spunem despre ele că sunt „descoperite”, fiind de acord că paradigmele noastre afectează ceea ce căutăm și observăm. Legile în sine nu explică nimic. Ele doar rezumă felul în care sunt lucrurile. Explicația este o funcție a teoriei, după cum vom vedea în curând.

Nu există legi științifice sociale care să aibă siguranța celor din științele naturale. Cercetătorii se întreabă, de altfel, dacă astfel de legi vor fi vreodată descoperite. Poate că, în esență, viața socială nu se supune legilor absolute, dar asta nu înseamnă că este atât de haotică încât să nu permită predicția și explicația. După cum am văzut în capitolul 1, comportamentul social se poate încadra în niște tipare care deseori au sens, deși s-ar putea să fie necesar să analizăm dincolo de aparențe pentru a găsi logica.

După cum am menționat, legile nu trebuie confundate cu teoriile. În timp ce o lege este o regularitate observată, o *teorie* este o explicație sistematică a observațiilor referitoare la un aspect particular al vieții. De exemplu, cineva poate elabora o teorie a delincvenței juvenile, a prejudecăților sau a revoluțiilor politice.

Teoriile explică observațiile prin intermediul conceptelor. Jonathan Turner (1989, p. 5) definește conceptele drept „elementele fundamentale ale teoriei”. *Conceptele* sunt elemente abstracte reprezentând clase de fenomene din domeniul de cercetare. De exemplu, conceptele relevante pentru o teorie a delincvenței juvenile includ „delincvență” și „juvenil”. „Grupurile de convingeri” persoanele din anturaj și cu care te identifice este un alt concept relevant. „Clasă socială” și „etnie” sunt fără îndoială concepte relevante într-o teorie a delincvenței juvenile. „Performanța școlară” poate fi de asemenea relevantă.

O *variabilă* este un tip special de concept. Unele dintre conceptele menționate se referă la lucruri, iar altele la seturi de lucruri. După cum am văzut în capitolul 1, fiecare variabilă conține un set de atribute; astfel, *delincvența*, în cel mai simplu caz, este alcătuită din *delinquent* și *non-delinquent*. O teorie a delincvenței ar avea ca obiectiv să explice de ce unii tineri sunt delinvenți, iar alții nu.

Axiomele sau *postulatele* sunt aserțiuni fundamentale, considerate adevărate, pe care se construiește o teorie. Într-o teorie a delincvenței juvenile, am putea începe cu axiome precum „Toți oamenii doresc să beneficieze de un confort material” și „Abilitatea de a obține legal un confort material este mai mare pentru cei bogați decât pentru săraci”. De la acestea putem trece mai departe la *propoziții*: concluzii specifice, derivate din cadrul axiomatic, despre relațiile dintre concepte. De exemplu, din axiomele noastre de mai devreme despre delincvența juvenilă am putea formula propoziția conform căreia tinerii

săraci sunt mai predispuși decât cei bogați să încalce legea pentru a obține un câștig material.

Întâmplător, această propoziție coincide cu clasică încercare a lui Robert Merton de a explica devianța în societate. Merton (1957, pp. 139-157) vorbește despre mijloacele și scopurile convenite ale societății. În modelul lui Merton, persoanele nedeviante sunt cele care respectă convențiile societale referitoare la rezultatele dorite (cum ar fi o mașină nouă) și mijloacele recomandate pentru a le obține (cumpărarea ei). Un anumit tip de devianți, pe care Merton îi numea „inovatori”, sunt de acord cu rezultatele convenite, dar nu au acces la mijloacele recomandate pentru a le obține. Inovatorii găsesc alte metode, precum infracțiunea, pentru a obține rezultatele dorite.

Ipoteză – o așteptare specifică ce poate fi testată, referitoare la realitatea empirică ce rezultă dintr-o propoziție mai generală. În general, este o așteptare despre natura lucrurilor derivată din teorie. Este o afirmație despre ceea ce trebuie observat în lumea reală dacă teoria este corectă.

Din propoziții putem deriva *ipoteze*. O **ipoteză** este o așteptare specifică ce poate fi verificată referitoare la o realitate empirică ce decurge dintr-o propoziție mai generală. Astfel, cercetătorul poate formula ipoteza: „Tinerii săraci au rate ale delincvenței mai ridicate decât cei bogați”. Cercetarea este concepută pentru a testa ipotezele. Cu alte cuvinte, cercetarea va susține (sau nu) o teorie doar indirect, prin testarea ipotezelor specifice

care derivă din teorii și propoziții.

Să examinăm mai îndeaproape interacțiunea dintre teorie și cercetare.

Reinterpretarea a două sisteme logice

În capitolul 1 am discutat despre gândirea deductivă și cea inductivă, promițând că vom reveni la ele mai târziu. Acum este momentul.

Modelul tradițional al științei

Majoritatea dintre noi avem o imagine idealizată a „metodei științifice”, o perspectivă rezultată în urma instrucției științifice realizate încă din gimnaziu, în special la științele naturii. Deși acest model tradițional al științei nu este complet, este utilă înțelegerea logicii sale.

Există trei elemente constitutive ale acestui model: teoria, operaționalizarea și observația. Am făcut deja cunoștință cu ideea de teorie.

Teoria

Conform modelului tradițional al științei, oamenii de știință pornesc de la un aspect din care derivă ipoteze verificabile. De exemplu, fiind cercetători în științele sociale, am putea avea o teorie despre cauzele delincvenței juvenile. Să presupunem că am ajuns la

ipoteza conform căreia delincvența este invers proporțională cu clasă socială. Adică o clasă socială mai înaltă înseamnă scăderea delincvenței.

Operaționalizarea

Pentru a verifica o ipoteză, trebuie să specificăm înțelesul tuturor variabilelor implicate în observații. În cazul de față, variabilele sunt *clasa socială* și *delincvența*. Pentru a da acestor termeni un înțeles specific, trebuie să definim delincvența ca fiind „arestarea pentru comiterea unei infracțiuni”, „condamnarea pentru comiterea unei infracțiuni” sau alte propoziții plauzibile. Clasa socială poate fi descrisă în termenii venitului familial, pentru a servi scopurilor acestui studiu.

Odată definite variabilele, trebuie să precizăm cum le vom măsura. (Amintiți-vă din capitolul 1 că știința, conform idealului clasic, depinde de observații măsurabile.) **Operaționalizarea** înseamnă precizarea operațiilor implicate în măsurarea unei variabile. Există mai multe modalități prin care putem încerca să ne verificăm ipotezele, fiecare permițându-ne modalități diferite de măsurare a variabilelor.

Pentru simplitate, să presupunem că intenționăm să efectuăm un sondaj printre elevii de liceu. Am putea operaționaliza delincvența prin întrebarea „Ai furat vreodată?”. Cei care răspund „Da” vor fi incluși în categoria delincvenți în studiul nostru; iar cei ce răspund „Nu” vor fi încadrați în categoria nedelincvenți. În mod similar, putem operaționaliza clasa socială prin întrebarea „Care a fost venitul familiei tale anul trecut?”, oferind următoarele categorii de venit: sub 10.000; 10.000-24.999; 25.000-49.999 și peste 50.000 de dolari.

În acest moment, cineva ar putea obiecta că delincvența poate însemna ceva mai mult sau poate însemna ceva diferit de a fura, iar clasa socială nu este același lucru cu venitul familial. Unii părinți pot considera că *piercing*-urile corporale reprezintă un semn al delincvenței, deși copiii lor nu fură, iar pentru alții, clasa socială ar putea include un element de prestigiu sau poziția în comunitate, precum și banii de care dispune o familie. Pentru cercetătorul care verifică o ipoteză, înțelesul variabilelor este identic cu și se limitează strict la **definiția operațională**.

În acest sens, cercetătorii seamănă cu Humpty Dumpty din romanul lui Lewis Carroll *Țara din oglindă*. „Când *Eu* folosesc un cuvânt”, îi spune Humpty Dumpty lui Alice, „înseamnă doar ceea ce aleg eu să însemne, nici mai mult, nici mai puțin”.

„Problema este”, spune Alice, „dacă *poți* face cuvintele să însemne atâtea lucruri diferite.” Humpty Dumpty răspunde: „Problema este cine decide – asta e tot”.

Cercetătorii trebuie să „decidă” cu privire la definițiile lor operaționale pentru a asigura precizia observației, măsurării și comunicării. Altfel, nu vom ști dacă un studiu

Operaționalizare – pasul următor conceptualizării. Operaționalizarea este procesul dezvoltării definițiilor operaționale sau specificarea operațiilor implicate în măsurarea unei variabile.

Definiție operațională – definirea concretă și specifică a unui lucru în termenii operațiilor prin care vor fi categorizate observațiile. Definiția operațională a „obținerii unui 10 la acest curs” poate fi „răspunsul corect la cel puțin 90% din întrebările examenului final”.

care l-a contrazis pe al nostru a făcut acest lucru pentru că a folosit un alt set de metode la măsurarea uneia dintre variabile și astfel a schimbat înțelesul ipotezei ce trebuia verificată. Bineînțeles, asta mai înseamnă că, pentru evaluarea concluziilor unui studiu despre delincvența juvenilă și clasa socială sau a oricăror variabile trebuie să știm cum au fost operaționalizate cele două variabile.

Modul în care am operaționalizat variabilele în studiul nostru imaginar prezintă și alte probleme. Poate unii respondenți vor minți referitor la furt, caz în care îi vom încadra eronat în categoria nedelincvenți. Alți respondenți nu vor ști venitul familial și vor oferi răspunsuri greșite, iar alții vor fi jenați și vor minți. Vom discuta în detaliu aceste aspecte în partea a II-a.

Ipoteza noastră este aceea că cei mai mulți delincvenți vor fi identificați printre acei respondenți cu cele mai scăzute venituri familiale (sub 10.000 de dolari); un procentaj mai scăzut al delincvenței va fi identificat pentru cei din categoria 10.000-24.999 de dolari; și mai puțini delincvenți vor corespunde categoriei de venit 25.000-49.999 de dolari; iar cel mai mic procent de delincvenți va fi regăsit în categoria peste 50.000 de dolari. Acum suntem pregătiți pentru ultimul pas al modelului tradițional al științei – observația. După ce am formulat claritatea teoretică și așteptările specifice și după ce am creat o strategie de analiză, a rămas doar să stabilim cum stau de fapt lucrurile.

Observația

Pasul final în modelul tradițional al științei implică observarea, analizarea și măsurarea a ceea ce vedem.

Să presupunem că sondajul nostru ne conduce la următoarele date :

	<i>Procentul de delincvenți</i>
< 10.000 dolari	20
10.000-24.999 dolari	15
25.000-49.999 dolari	10
> 50.000 dolari	5

Observațiile care conduc la astfel de date ar confirma ipoteza noastră. Dar să presupunem că rezultatele noastre arată după cum urmează :

	<i>Procentul de delincvenți</i>
< 10.000 dolari	15
10.000-24.999 dolari	15
25.000-49.999 dolari	10
> 50.000 dolari	15

Aceste rezultate nu ar confirma ipoteza noastră referitoare la venitul familial și delincvență. Neconfirmarea – posibilitatea ca observațiile să nu ne susțină așteptările – este o calitate esențială a oricărei ipoteze. Cu alte cuvinte, dacă ipoteza noastră nu poate fi infirmată, înseamnă că nu are nimic semnificativ.

De exemplu, ipoteza conform căreia „delincvenții juvenili” comit mai multe infracțiuni decât „cei care nu sunt delincvenți” nu poate fi infirmată, deoarece comportamentul infracțional este intrinsec ideii de delincvență. Chiar dacă recunoaștem că unii tineri comit infracțiuni fără a fi prinși și etichetați drept delincvenți, ei nu ar putea să ne amenințe ipoteza deoarece observațiile noastre ne-ar fi condus la etichetarea lor drept nedelincvenți care se supun legii.

Figura 2.2 oferă o diagramă a modelului tradițional al investigației științifice. Observăm că cercetătorul este interesat de un fenomen (cum ar fi delincvența juvenilă). Urmează dezvoltarea unei înțelegeri teoretice; în acest caz, un singur concept (clasa socială) poate explica altele. Considerațiile teoretice se reflectă în așteptări referitoare la ceea ce ar trebui observat dacă teoria este corectă. Notăția $X = f(Y)$ este o modalitate convențională de a spune că X (de exemplu, delincvența) este o funcție de (sau depinde de) Y (de exemplu, clasa socială). Totuși, la acel nivel, X și Y au încă înțelesuri generale, care pot da naștere unor observații și măsurători destul de diferite. Operaționalizarea specifică procedurile care vor fi folosite pentru măsurarea variabilelor. De exemplu, x din figura 2.2 este un indicator măsurabil al lui X . Acest proces de operaționalizare conduce la formularea unei ipoteze verificabile: de exemplu, furtul declarat este o funcție de venitul familial. Observațiile menite să stabilească dacă acest enunț descrie cu acuratețe realitatea fac parte din ceea ce este definit în mod obișnuit drept *verificarea ipotezei*.

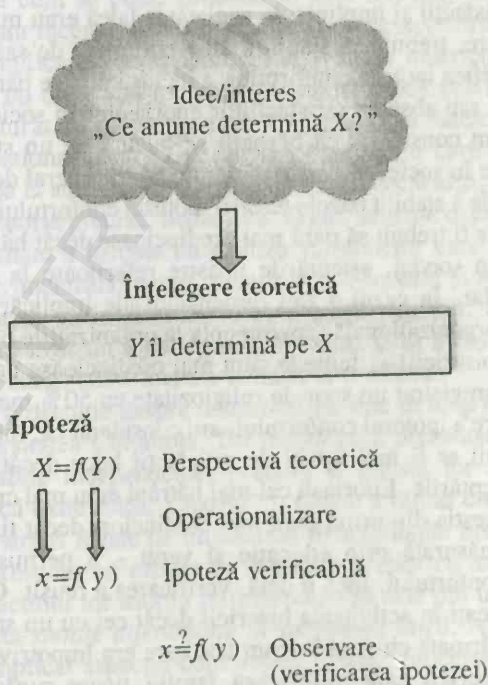

Figura 2.2 – Imaginea tradițională a științei. Modelul deductiv al investigației științifice începe cu o întrebare uneori vagă sau generală, care este supusă unui proces de specificare, care conduce la ipoteze ce pot fi verificate prin intermediul observațiilor empirice

Raționamentele deductive și inductive : o prezentare de caz

După cum v-ați dat seama, modelul tradițional al științei descris anterior este un exemplu elocvent de raționament deductiv. Din perspectiva unei înțelegeri teoretice generale, cercetătorul derivă (deduce) așteptări și, în final, o ipoteză verificabilă. Această prezentare este corectă, dar știința utilizează și raționamente inductive. Să considerăm un exemplu real de cercetare drept un mijloc de comparare a legăturilor dintre teorie și cercetare. Cu mulți ani în urmă, Charles Glock, Benjamin Ringer și eu (1967), am dorit să descoperim cauzele implicării diferite în cadrul Bisericii Episcopale a enoriașilor din Statele Unite. Mai multe puncte de vedere teoretice sau cvasiteoretice au sugerat răspunsurile posibile. Mă voi axa aici doar pe unul singur, pe care îl vom denumi „ipoteza confortului”.

Parțial, am preluat din tradiția creștină grija pentru „cei surzi, schiopi și orbi”, precum și pentru cei „osteniți și împovărați”. În același timp, în mod ironic, am reținut afirmația marxistă conform căreia religia este „opiul poporului”. Datorită celor două enunțuri, era logic să avem următoarea așteptare, care a devenit ipoteza noastră: „Enoriașii a căror viață nu le oferă satisfacții și împliniri în societatea laică se îndreaptă către biserică pentru a obține alinare și răsplată” (Glock, Ringer și Bahbrie, 1967, pp. 107-108).

După ce am formulat această ipoteză generală, trebuie să o verificăm. Cei a căror viață nu le oferea satisfacții și împliniri în societatea laică erau mai credincioși? Pentru a răspunde la întrebare, trebuie să stabilim cine era privat de satisfacții. Chestionarul, construit pentru a verifica ipoteza confortului, a inclus itemi ce păreau să ofere indicatori referitori la existența sau absența satisfacțiilor enoriașilor în societatea laică.

Pentru început, am considerat că bărbații se bucură de un statut social privilegiat comparativ cu femeile în societatea noastră dominată în general de bărbați. Deși nu este nouă, această concluzie a stabilit bazele testării ipotezei confortului. Dacă ipoteza noastră era corectă, femeile ar fi trebuit să pară mai credincioase decât bărbații. Odată colectate și analizate datele din sondaj, așteptările noastre referitoare la gen și religie au fost confirmate în mod clar. În cazul a trei dimensiuni ale implicării religioase – rituală (mersul la biserică), organizațională (apartenența la organizațiile bisericii) și intelectuală (citirea publicațiilor bisericii) –, femeile sunt mai credincioase decât bărbații. La nivel general, femeile au înregistrat un scor de religiozitate cu 50% mai mare decât bărbații.

Într-o altă verificare a ipotezei confortului, am considerat că, într-o societate orientată către tineret, vârstnicii ar fi mai lipsiți de satisfacții laice decât tinerii. Datele ne-au confirmat din nou așteptările. Enoriașii cei mai bătrâni erau mai credincioși decât cei de vârstă mijlocie, iar aceștia din urmă erau mai credincioși decât tinerii.

Clasa socială – măsurată prin educație și venit – a permis efectuarea unei noi verificări a ipotezei confortului. Încă o dată, verificarea a reușit. Cei cu un statut social scăzut erau mai implicați în activitatea bisericii decât cei cu un statut social ridicat.

Ipoteza a fost confirmată chiar și într-un test care era împotriva tuturor așteptărilor. În pofida afișelor bisericii care înfățișează familii tinere rugându-se, sub sloganul „Familia care se roagă împreună rămâne împreună”, ipoteza confortului a sugerat că enoriașii căsătoriți și care aveau copii – idealul american în acea perioadă – se vor bucura de satisfacții și împliniri în acea privință. Drept urmare, ar trebui să fie mai puțin credincioși decât cei care nu au copii ori sunt necăsătoriți. Astfel, am formulat ipoteza

conform căreia enoriașii necăsătoriți și care nu au copii ar trebui să fie cei mai credincioși; cei căsătoriți și care nu au copii ori sunt necăsătoriți, dar au copii ar trebui să fie mai puțin credincioși, iar cei căsătoriți și care au copii – instantaneul preferat al acelor postere –, cel mai puțin credincioși dintre toți. Adică exact ceea ce am descoperit.

În fine, ipoteza confortului a sugerat că diferitele tipuri de privare socială sunt cumulative. Cei care au toate caracteristicile asociate privării ar trebui să fie cei mai credincioși, iar cei care nu au nici una ar trebui să fie cel mai puțin credincioși. Când am combinat cele patru dimensiuni ale privării într-o dimensiune agregată, așteptarea teoretică a fost confirmată. Prin compararea celor două extreme, am descoperit că enoriașii necăsătoriți, fără copii, în vârstă, de gen feminin și provenind din clasa de jos au înregistrat scoruri ale implicării în activitățile bisericii de trei ori mai mari decât în cazul enoriașilor tineri, căsătoriți, cu copii, de gen masculin și provenind din clasa socială superioară. Astfel, a fost confirmată ipoteza confortului.

Îmi place acest exemplu de cercetare, deoarece ilustrează atât de clar logica modelului deductiv. Începând cu așteptările generale, teoretice despre impactul privărilor sociale asupra implicării în activitățile bisericii, se pot deriva ipoteze concrete care să lege variabilele specifice măsurabile, precum vârsta și mersul la biserică. Datele empirice existente pot fi apoi analizate pentru a determina dacă realitatea empirică susține așteptările deductive.

Acest exemplu arată cum se poate proceda în acel fel, dar, din păcate, am trișat. Adevărul este că, deși am început prin a fi interesați de descoperirea cauzelor care stau la baza diferenței de implicare a enoriașilor în activitățile bisericii, nu am început cu ipoteza confortului sau cu orice altă ipoteză (mai mult, Glock și Ringer au inițiat acest studiu, iar eu m-am alăturat lor câțiva ani mai târziu, după ce datele fuseseră colectate). A fost conceput un chestionar pentru colectarea informațiilor care ar fi putut indica de ce unii enoriași participă la activitățile bisericii mai mult decât alții, dar realizarea lui nu a fost ghidată de nici o teorie precisă, deductivă. Odată adunate datele, sarcina explicării diferențelor de religiozitate a început cu analiza variabilelor care au un impact major asupra vieții oamenilor, incluzând *genul, vârsta, clasa socială și starea civilă*. Fiecare variabilă era strâns legată de implicarea în activitatea bisericii, așa cum am descris anterior. Într-adevăr, au avut un efect cumulativ, care și el a fost deja descris. Însă, departe de a fi o veste bună, acest lucru a condus la o dilemă.

Glock își amintește o discuție despre descoperirile sale în timp ce lua masa de prânz cu colegii de la Universitatea Columbia. De îndată ce a prezentat tabelele ce ilustrau impactul fiecărei variabile independente, precum și efectul lor agregat, un coleg a întrebat: „Dar ce indică toate astea, Charlie?”. Glock a rămas consternat. De ce *erau* acele variabile atât de strâns legate de implicarea în activitățile bisericii?

Acea întrebare a provocat un proces de evaluare a ceea ce aveau în comun acele variabile, în afara impactului lor asupra religiozității. În cele din urmă, am observat că fiecare variabilă reflecta *statute diferențiate în societatea laică*. Apoi s-a considerat că era posibil să fi fost implicat aspectul confortului. Astfel, procesul inductiv a trecut de la o observație concretă la o explicație teoretică generală.

Un contrast grafic

Așa cum ilustrează cazul precedent, teoria și cercetarea pot fi realizate atât inductiv, cât și deductiv. Figura 2.3 oferă o comparație grafică a celor două abordări așa cum sunt ele aplicate unei investigații pentru studierea obiceiurilor și performanțelor la examene. În ambele cazuri suntem interesați de relația dintre numărul orelor de studiu pentru un examen și nota obținută. Folosind metoda deductivă, vom începe prin examinarea logică a problemei. Rezultatele bune la un examen reflectă abilitatea studentului de a-și aminti și utiliza informația. Ambele abilități ar trebui să sporească prin expunerea la informație înaintea examenului. Astfel, am ajunge la o ipoteză ce sugerează o relație pozitivă între numărul orelor alocate studiului și nota obținută la examen. Spunem „pozitivă” deoarece ne așteptăm ca notele să crească pe măsură ce numărul orelor crește și el. Dacă un număr mare de ore duce la scăderea notelor, acea relație va fi numită invers proporțională sau inversă. Ipoteza este reprezentată de linia din partea 1 (a) a figurii 2.3.

Următorul pas ar fi observațiile relevante pentru verificarea ipotezei noastre. Zona întunecată din partea 1 (b) a figurii reprezintă poate sute de observații ale unor studenți referitoare la numărul de ore alocate studiului și notele obținute. În fine, în partea 1 (c) comparăm ipoteza și observațiile. Deoarece observațiile din lumea reală se potrivesc rareori așteptărilor noastre, trebuie să decidem dacă această potrivire este suficient de bună pentru a considera ipoteza confirmată. Cu alte cuvinte, putem trage concluzia că ipoteza descrie tiparul general care se regăsește, cu mici excepții, în lumea reală? Câteodată, răspunsul la această întrebare necesită metode de analiză statistică, ce vor fi discutate în partea a IV-a.

Acum să presupunem că am utilizat metoda inductivă pentru a răspunde aceleiași probleme de cercetare. În acest caz, vom începe cu un set de observații, așa cum se vede în partea 2 (a) a figurii 2.3.

Fiind curioși în legătură cu relația dintre orele alocate studiului și notele obținute, am putea aduna numai datele relevante. Apoi am căuta un tipar care să reprezinte sau să rezume cât mai bine observațiile noastre. În partea 2 (b) a figurii, tiparul este prezentat sub forma unei linii curbe ce trece prin mijlocul observațiilor noastre.

Tiparul identificat în acest caz sugerează că, de la 1 la 15 ore de studiu, fiecare oră în plus conduce la obținerea unei note mai mari la examen. Însă, între 15 și 25 de ore alocate studiului, orele suplimentare par să diminueze nota obținută. Pe de altă parte, dacă se studiază mai mult de 25 de ore se revine la tiparul inițial: mai multe ore de studiu înseamnă note mai mari. Astfel, folosind metoda inductivă, vom ajunge la o concluzie primară despre tiparul relației dintre cele două variabile. Concluziile sunt primare deoarece observațiile pe care le-am făcut nu pot fi considerate o verificare a tiparului – acele observații sunt sursa tiparului pe care l-am creat.

După cum am spus în capitolul 1, în practică, teoria și cercetarea interacționează prin intermediul alternării deducției și inducției. Un bun exemplu este opera clasică a lui Émile Durkheim despre sinucidere ([1897] 1951). Când Durkheim a studiat cu atenție multitudinea de tablele cu statistici oficiale privind ratele sinuciderii din diferite zone, a fost uimit de faptul că statele protestante aveau rate ale sinuciderii mai mari decât cele catolice. De ce ar fi așa? Observațiile inițiale l-au condus la crearea inductivă a unei teorii a religiei, integrării sociale, anomiei și sinuciderii. Explicațiile sale teoretice l-au condus, la rândul lor, în mod deductiv, la mai multe ipoteze și observații.

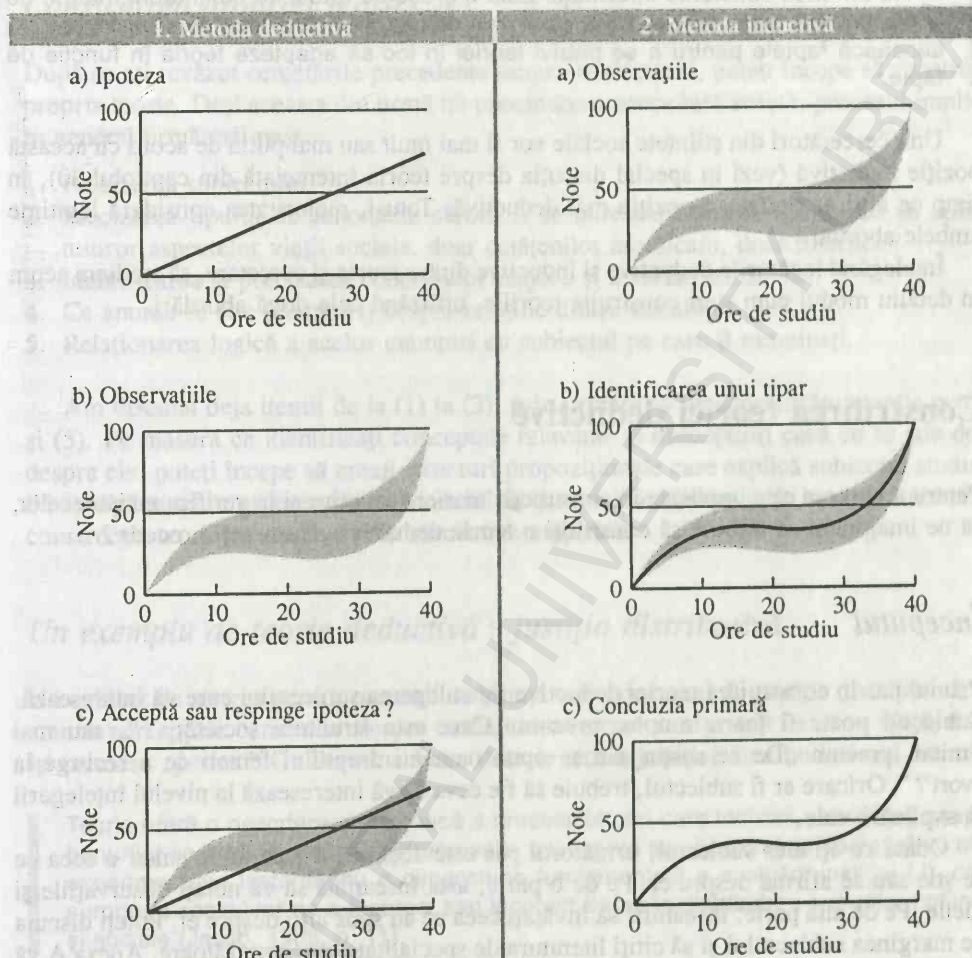

Figura 2.3 – Metodele deductivă și inductivă. Atât deducția, cât și inducția sunt abordări legitime și valoroase pentru înțelegere. Deducția începe cu un tipar așteptat care este testat prin observații, în timp ce inducția începe cu observații și încearcă să identifice un tipar în cadrul lor

Pe scurt, normele științifice ale gândirii logice construiesc un drum cu două sensuri între teorie și cercetare. Investigația științifică presupune, de obicei, în practică alternarea deducției și inducției. Ambele metode implică o interacțiune între logică și observație și amândouă sunt căi de construire a teoriilor sociale.

Deși atât metoda deductivă, cât și cea inductivă sunt valabile în investigația științifică, de obicei se preferă una dintre cele două. Să analizăm acest schimb de replici din nuvela lui Sir Arthur Conan Doyle *Scandal în Bohemia*, în care Sherlock Holmes răspunde la întrebarea dr. Watson (Doyle, [1891] 1892, p. 13):

- Ce crezi că înseamnă?
- Nu am încă suficiente informații. Este o greșeală fatală să emiți teorii înainte de a dispune de toate datele. Fără să-și dea seama, cel care face asta va începe să sucească faptele pentru a se potrivi teoriei în loc să adapteze teoria în funcție de fapte.

Unii cercetători din științele sociale vor fi mai mult sau mai puțin de acord cu această poziție inductivă (vezi în special discuția despre teoria întemeiată din capitolul 10), în timp ce alții ar prefera o poziție mai deductivă. Totuși, majoritatea consideră legitime ambele abordări.

Înțelegând legăturile deductive și inductive dintre teorie și cercetare, să studiem acum în detaliu modul cum sunt construite teoriile, utilizând cele două abordări.

Construirea teoriei deductive

Pentru a observa cele implicate în construcția teoriei deductive și în verificarea ipotezelor, să ne imaginăm că trebuie să construim o teorie deductivă. Cum veți proceda?

Începutul

Primul pas în construirea teoriei deductive este alegerea subiectului care vă interesează. Subiectul poate fi foarte amplu, precum „Care este structura societății?”, sau mai limitat, precum „De ce susțin sau se opun oamenii dreptului femeii de a recurge la avort?”. Oricare ar fi subiectul, trebuie să fie ceva ce vă interesează la nivelul înțelegerii și explicării sale.

Odată ce ați ales subiectul, următorul pas este acela de a face un inventar a ceea ce se știe sau se afirmă despre el. Pe de o parte, asta înseamnă să vă notați observațiile și ideile. Pe de altă parte, înseamnă să învățați ceea ce au spus alții despre el. Puteți discuta pe marginea subiectului și să citiți literatura de specialitate corespunzătoare. Anexa A vă oferă câteva sfaturi pentru utilizarea bibliotecii – foarte probabil veți petrece mult timp acolo.

Cercetarea preliminară va acoperi probabil tipare consistente descoperite anterior de cercetători. De exemplu, variabilele religioase și politice vor reprezenta determinanți importanți ai atitudinilor legate de avort. Rezultate de genul acestora vor fi foarte utile în crearea propriei teorii.

În acest proces, nu ignorați valoarea introspecției. Ori de câte ori putem analiza propriile procese – inclusiv reacții, temeri și prejudecăți –, putem obține informații importante referitoare la comportamentul uman în general. Nu intenționez să spun că toată lumea gândește la fel, dar introspecția poate fi o sursă utilă de informații pentru investigațiile noastre.

Construirea propriei teorii

După ce ați revăzut cercetările precedente asupra subiectului, puteți începe să construiți propria teorie. Deși aceasta din urmă nu presupune o procedură strictă, procesul implică în general următorii pași :

1. Precizarea subiectului.
2. Precizarea tipului de fenomene cărora li se adresează teoria. Teoria se va aplica tuturor aspectelor vieții sociale, doar cetățenilor americani, doar tinerilor?
3. Identificarea și precizarea conceptelor majore și a variabilelor.
4. Ce anume se știe (enunțuri) despre relațiile dintre variabile.
5. Relaționarea logică a acelor enunțuri cu subiectul pe care îl examinați.

Am discutat deja itemii de la (1) la (3), prin urmare să ne concentrăm atenția pe (4) și (5). Pe măsură ce identificați conceptele relevante și descoperiți ceea ce se știe deja despre ele, puteți începe să creați structuri propoziționale care explică subiectul studiat. Să analizăm acum un exemplu al modului în care aceste elemente de bază se îmbină în construcția teoriei deductive și în cercetarea empirică.

Un exemplu de teorie deductivă : justiția distributivă

Un subiect de interes pentru oamenii de știință este conceptul de justiție distributivă, și anume percepțiile oamenilor despre modalitatea în care sunt tratați de către viață, dacă își primesc „partea”. Guillermina Jasso descrie teoria justiției distributive mai formal :

Teoria oferă o descriere matematică a procesului prin care indivizii, reflectând asupra bunurilor pe care le apreciază (frumusețe, inteligență sau bogăție) se compară cu alții, experimentând instantaneu o dimensiune fundamentală a evaluării justiției (J), care surprinde sensul lor de a fi corect sau incorect tratați în distribuirea bunurilor naturale și sociale (Jasso, 1988, p. 11).

Remarcați că Jasso a desemnat o reprezentare simbolică pentru variabila sa cheie : *J* înseamnă justiție distributivă. Face acest lucru pentru a-și susține propria intenție de a formula teoria în termeni matematici. Deși aceste teorii sunt deseori exprimate matematic, nu vom examina în profunzime respectiva practică.

Jasso indică faptul că există trei tipuri de postulate în teoria sa. „Primul face explicită axioma fundamentală care reprezintă punctul principal de pornire al teoriei”. După care continuă : „Teoria începe cu *Axioma comparării*, care formalizează vechea percepție că o clasă mare de fenomene, inclusiv fericirea, stima de sine și simțul justiției distributive, poate fi înțeleasă ca reprezentant al unui proces de comparare” (Jasso, 1988, p. 11).

Astfel, percepția referitoare la primirea unei părți „corecte” din lucrurile bune în viață provine din compararea cu ceilalți. Dacă acest lucru vi se pare evident, nu este un punct slab al axiomei. Nu uitați, axiomele sunt începuturile de la sine înțelese ale teoriei.

Jasso continuă să pună bazele teoriei sale. În primul rând, indică faptul că percepția noastră de justiție distributivă depinde de „proprietatea efectivă (A)” și de „proprietatea

comparată (C)” ale bunurilor. Să luăm ca exemplu banii. În acest sens, percepția mea despre justiție depinde de volumul posesiunilor de care dispun în acest moment comparativ cu cât dețin alții. Prin precizarea celor două componente ale comparației, Jasso le poate folosi ca variabile ale teoriei sale.

În continuare, Jasso oferă o „regulă de măsurare” ce precizează în continuare modalitatea în care cele două variabile, A și C, vor fi conceptualizate. Acest pas este necesar, deoarece unele dintre bunurile ce vor fi examinate sunt concrete și măsurate de toată lumea (cum ar fi banii), în timp ce altele sunt mai puțin tangibile (cum ar fi respectul). Ea afirmă că primul tip de bunuri va fi măsurat convențional, în timp ce al doilea va fi măsurat prin intermediul „unei ierarhii relative preferențiale... în cadrul unui grup de comparație special selectat”. Teoria va oferi o formulă pentru a efectua acea măsurare (Jasso, 1988, p. 13).

Jasso continuă în acest mod și introduce elemente suplimentare, pe care le transpune în termeni matematici pentru a le folosi în predicțiile despre funcționarea justiției distributive într-o multitudine de cadre sociale. Iată unde o conduc teoretizările sale (1988, pp. 14-15).

- Dacă toate celelalte aspecte rămân constante, o persoană va prefera să fure de la un membru al grupului decât de la cineva din afară.
- Preferința de a fura de la un membru al grupului este mai pronunțată în grupurile sărace decât în cele bogate.
- Informatorii apar doar în cazul furturilor dintre grupuri, situație în care aceștia sunt membri ai grupului celui care a comis furtul.
- Persoanele care ajung cu o săptămână întârziere într-o tabără de vară sau bobocii din anul I de facultate sunt mai predispuși să se împrietenească cu persoane cărora le plac jocurile de noroc decât cu cele cărora le plac jocurile de îndemănare.
- O societate devine mai vulnerabilă la deficitul financiar pe măsură ce averea sa crește.
- Societățile în care creșterea populației este bine venită trebuie să fie societăți în care setul de bunuri apreciate include cel puțin un bun cantitativ, precum averea.

Teoria lui Jasso conduce la multe alte enunțuri, dar această mostră ar trebui să ofere un indiciu referitor la direcțiile în care poate duce teoretizarea deductivă. Pentru a înțelege cum a construit aceste enunțuri, să analizăm succint logica implicată de două dintre ele care au legătură cu furtul din interiorul, respectiv din exteriorul grupului cuiva.

- Dacă toate celelalte aspecte rămân constante, o persoană va prefera să fure de la membrul unui grup decât de la cineva din afară.

Pornind de la presupunerea că hoții doresc să își maximizeze bogăția, întrebați-vă dacă obiectivul lor ar fi cel mai bine atins prin furtul de la cei cu care se compară sau de la cei din afară. În ambele cazuri, furtul va spori proprietatea efectivă, dar ce se va întâmpla cu proprietatea comparată?

După un moment de gândire veți afirma că furtul de la cei din grupul cu care te compari le va scădea proprietatea, sporindu-ți propria avere. Pentru a simplifica, imaginați-vă că există doar două persoane în grupul de comparație: dumneavoastră și eu. Să presupunem că fiecare dintre noi are 100 de dolari. Dacă furați 50 de dolari de

la cineva din afara grupului nostru, vă sporiți averea relativă cu 50% comparativ cu mine: 150 față de 100, dar dacă furați 50 de dolari de la mine, vă veți spori bogăția relativă cu 200%: 150 față de 50. Deci scopul dumneavoastră este atins dacă furați de la cei din grupul de comparație.

- Informatorii apar doar în cazul furturilor dintre grupuri, situație în care aceștia sunt membri ai grupului celui care a comis furtul.

Înțelegeți acum de ce este logic ca informatorii (1) să apară doar în cazul furturilor dintre grupuri și (2) să provină din grupul de comparație al hoțului? Această propoziție depinde din nou de presupunerea fundamentală conform căreia oricine dorește să-și sporească poziția în societate. Să presupunem că amândoi suntem în același grup de comparație, dar de această dată grupul conține mai multe persoane. Dacă furați de la cineva din cadrul grupului nostru, poziția mea în cadrul grupului nu se schimbă. Deși averea dumneavoastră a crescut, bogăția medie a grupului rămâne aceeași (deoarece bogăția altcuiva a scăzut în aceeași proporție). Așadar, poziția mea rămâne aceeași și nu am nici un motiv să vă denunț.

Dacă furați de la cineva din afara grupului nostru însă, venitul dumneavoastră necinstit sporește media averii grupului. În aceste condiții, averea mea comparată cu cea generală este mai mică. Pentru că averea mea a avut de suferit, sunt mai predispus să vă denunț pentru a pune capăt furturilor. Astfel, informatorii apar doar în furturile dintre grupuri.

Ultima deducție începe să explice și de ce acești informatori provin din grupul celui care fură. Tocmai am constatat că furtul pe care l-ați comis îmi scade averea. Ce se întâmplă cu membrii celui alt grup (al celui de la care furați)? Fiecare dintre ei profită de pe urma furtului, deoarece ați redus totalul cu care se comparau. Astfel, nu au nici un motiv să vă denunțe. Prin urmare, teoria justiției distributive prezice că informatorii apar în interiorul grupului celui care a comis furtul.

Această scurtă introspecție în derivările lui Jasso ar trebui să vă ofere câteva idei referitoare la posibilitățile teoriei deductive. Bineînțeles, teoria nu garantează nici una dintre predicțiile oferite. Rolul cercetării este să le verifice pe fiecare în parte și să determine care dintre ele au sens (logic) și apar în practică (observare).

Construirea teoriei inductive

După cum am văzut, de multe ori cercetătorii din domeniul științelor sociale care încep construcția unei teorii prin intermediul metodei inductive observă mai întâi aspecte ale vieții sociale, după care încearcă să descopere tipare ce pot indica principii relativ universale. Barney Glaser și Anselm Strauss (1967) au inventat sintagma *teorie întemeiată* cu referire la această metodă.

Cercetarea de teren – observarea directă a evenimentelor în desfășurare – este des utilizată pentru dezvoltarea teoriilor prin intermediul observării. Conform unei lungi și bogate tradiții, antropologii au utilizat această metodă cu multiple avantaje.

Nici un cercetător modern nu a aderat mai mult decât Erving Goffman la studierea tiparelor comportamentului uman prin intermediul observației:

Un joc precum șahul generează un univers pentru cei care îl pot înțelege, un nivel existențial, o distribuție de personaje cu un număr aparent nelimitat de situații și acțiuni prin care își realizează natura și destinele. Și totuși, multe dintre toate acestea pot fi reduse la un mic set de reguli și practici interdependente. Dacă rostul activităților cotidiene este dependent în mod similar de un set de reguli închise, finite, atunci explicarea lor ar oferi cuiva un mijloc eficient de analiză a vieții sociale (1974, p. 5).

În urma a numeroase demersuri de cercetare, Goffman a descoperit regulile unor comportamente mai speciale, precum viața într-un azil (1961) și gestionarea „identității- stigmat” (1963). În fiecare dintre situații, Goffman a observat fenomenul în profunzime și a stabilit regulile care guvernează comportamentul. Cercetarea lui Goffman oferă un excelent exemplu de cercetare calitativă de teren ca sursă a teoriei întemeiate.

Discuția noastră anterioară referitoare la ipoteza confortului și implicarea în activitățile bisericii arată că cercetarea calitativă de teren nu este unica metodă de observație adecvată dezvoltării teoriei inductive. Iată un alt exemplu detaliat menit să ilustreze construcția teoriei inductive cu ajutorul metodelor cantitative.

Un exemplu de teorie inductivă : de ce fumează oamenii marijuana ?

În anii '60 și '70, consumul de marijuana în campusurile universitare din SUA a constituit subiectul unor dezbateri aprinse în mass-media. Unii erau deranjați de popularitatea marijuanei, iar alții o considerau bine-venită. Pe noi ne interesează de ce unii studenți fumau marijuana și alții nu. Un sondaj efectuat în rândul studenților de la Universitatea din Hawaii realizat de David Takeuchi (1974) a oferit datele necesare pentru a răspunde la această întrebare.

În timpul studiului, a fost oferit un număr imens de explicații pentru a motiva consumul de droguri. De exemplu, cei care erau împotriva drogurilor afirmau adesea că fumătorii de marijuana nu reușeau să facă față cerințelor universitare și astfel încercau să evite rigoarea vieții academice. Pe de altă parte, cei în favoarea consumului de marijuana vorbeau deseori despre căutarea unor noi valori. În opinia lor, fumătorii se lămuriseră deja în privința ipocriziei valorilor clasei de mijloc.

Analiza efectuată de Takeuchi pe baza datelor colectate de la Universitatea din Hawaii nu a susținut însă nici una dintre explicațiile oferite. Cei care au declarat că fumează marijuana au avut practic aceleași performanțe universitare ca și cei care nu fumau, ambele grupuri fiind la fel de implicate în activitățile obișnuite ale mediului academic. Ambele grupuri păreau să fie la fel de bine integrate în viața de campus.

Totuși, erau și alte diferențe între grupuri :

1. Femeile păreau să fumeze marijuana mai puțin decât bărbații.
2. Studenții asiatici (un procent ridicat din numărul total al studenților) erau mai puțin predispuși la consumul de marijuana comparativ cu non-asiaticii.
3. Studenții care locuiau cu părinții erau mai puțin predispuși la consumul de marijuana decât cei care locuiau în apartamente închiriate.

Ca și în cazul religiozității, cele trei variabile au afectat independent predispoziția unui student de a fuma marijuana. Doar aproximativ 10% dintre studentele asiatice care

locuiau cu părinții au fumat marijuana, comparativ cu 80% dintre studenții non-asiatici care locuiau cu chirie. În plus, ca și în studiul religiozității, cercetătorii au descoperit un tipar clar al consumului de droguri înainte de a avea o explicație pentru acel tipar.

În acest caz, explicația a luat o turnură spectaculoasă. În loc să explice de ce unii studenți fumau marijuana, cercetătorii au explicat de ce unii nu fumau. Presupunând că toți studenții aveau o anumită motivație de a încerca să se drogheze, cercetătorii au sugerat că diferențele dintre studenți constau în nivelul „constrângerilor sociale”.

Pe ansamblu, societatea americană este mai permisivă cu bărbații decât cu femeile când este vorba despre un comportament deviant. Să luăm, de exemplu, cazul unui grup de bărbați beți și zgomotoși. Avem tendința să nu dăm importanță unui astfel de comportament, considerând că este vorba de „camaraderie” și „distracție”, pe când un grup de femei care s-ar comporta în mod similar ar fi probabil privite cu mare dispreț. Avem deja o expresie, „Așa sunt băieții”, dar nu există una comparabilă pentru fete. Prin urmare, cercetătorii au considerat că femeile vor avea mai mult de pierdut dacă fumează marijuana decât bărbații. Cu alte cuvinte, faptul de a fi femeie reprezintă deja o constrângere împotriva consumării acestui drog.

Studenții care locuiau cu părinții aveau constrângeri evidente împotriva marijuanei comparativ cu studenții care trăiau pe cont propriu. În afara diferențelor de oportunități, cei care locuiau cu părinții erau considerați mai dependenți de aceștia și astfel mai vulnerabili la pedepse suplimentare pentru încălcarea legii.

În fine, subcultura asiatică din Hawaii a valorizat dintotdeauna supunerea față de lege, spre deosebire de alte subculturi. Prin urmare, studenții asiatici ar avea mai mult de pierdut dacă ar fi prinși încălcând legea prin consumul de marijuana.

Apoi, la nivel general, a fost formulată o teorie a „constrângerilor sociale” ca explicație pentru diferențele observate în probabilitatea consumului de marijuana. Cu cât un student avea mai multe constrângeri, cu atât mai puțin probabil era să fumeze marijuana. Merită repetat faptul că cercetătorii nu s-au gândit la o asemenea teorie atunci când și-au început cercetarea. Teoria a reieșit din examinarea datelor.

Legăturile dintre teorie și cercetare

Pe parcursul acestui capitol, am observat diferite aspecte ale legăturii dintre teorie și cercetare în investigația științifică socială. În modelul deductiv, cercetarea este utilizată pentru a verifica teoriile. În modelul inductiv, teoriile sunt dezvoltate din analiza datelor de cercetare. Acest ultim subcapitol analizează îndeaproape modalitatea în care teoria și cercetarea sunt interconectate în investigația științifică socială.

Deși am discutat două modele logice idealizate pentru a lega teoria de cercetare, investigațiile științifice sociale au dezvoltat mai multe variații pe aceste teme. Câteodată, aspectele teoretice sunt introduse doar ca un context pentru analizele empirice. Alte studii citează anumite date empirice pentru a întări argumentele teoretice. În nici unul dintre aceste cazuri nu există cu adevărat o interacțiune între teorie și cercetare în scopul dezvoltării unor noi explicații. De exemplu, unele studii nu recurg deloc la teorie, urmărind să descrie etnografic o anumită situație socială, așa cum este cazul studiilor antropologice referitoare la mâncare și băutură într-o anumită societate.

Pe măsură ce veți citi rapoarte de cercetare socială, veți constata adesea că autorii sunt conștienți de implicațiile propriilor cercetări pentru teoriile sociale, și invers. Iată câteva exemple pentru a ilustra acest argument.

Când W. Lawrence Neuman (1998) a decis examinarea problemei monopolurilor („problema trusturilor”) în istoria SUA, a observat relevanța teoriilor referitoare la modul cum transformă societatea mișcările sociale („transformarea statului”). Totuși, s-a convins că teoriile existente erau nepotrivite pentru sarcina sa :

Teoria transformării statului leagă mișcările sociale de procesele de formare a politicilor de stat prin axarea pe rolul culturii în luptele politice organizate. În pofida asemănării dintre concepte și preocupări, idei constructive identificate în problemele sociale, mișcările sociale și literatura politicilor simbolice nu au fost încorporate în teorie. În această lucrare voi face referire la această literatură de specialitate pentru a îmbogăți teoria transformării statului (Neuman, 1998, p. 315).

Modificând astfel teoria transformării statului, Neuman avea la dispoziție un instrument teoretic care îi putea orienta investigația și analiza manevrelor politice legate de monopoluri începând cu anii 1880 până la primul război mondial. Astfel, teoria a reprezentat o resursă pentru cercetare și, în același timp, a fost modificată de aceasta.

Într-un studiu oarecum asemănător, Alemseghed Kebede și J. David Knottnerus (1998) au investigat dezvoltarea mișcării Rastafari în Caraibe. În opinia lor, teoriile recente despre mișcările sociale au devenit prea pozitiviste în ceea ce privește accentul pus pe mobilizarea resurselor. Teoria mobilizării resurselor subvaluează, după cum declară cei doi,

motivația, percepțiile și comportamentul participanților la acea mișcare și se axează în schimb pe explicarea motivelor și a modului în care are loc mobilizarea. În mod obișnuit, problemele teoretice și de cercetare includ: felul cum încearcă organizațiile militante emergente să mobilizeze și să rutinizeze fluxul de resurse și cum influențează aparatul politic existent organizarea resurselor? (1998, p. 500).

Pentru a studia adecvat mișcarea Rastafari, cercetătorii au inclus câteva concepte din psihologia socială contemporană. În particular, au căutat modele pe care să le utilizeze în tratarea problemelor legate de gândirea și înțelesul colectiv.

Frederika Schmitt și Patricia Martin (1999) au fost interesate de descoperirea factorilor care contribuie la succesul centrelor de criză pentru viol și cum au colaborat cu mediile organizaționale și politice în cadrul cărora au operat. Cercetătorii au identificat constructe teoretice adecvate investigației lor :

Acest studiu de caz al mobilizării discrete a Centrului de criză pentru viol din sudul Californiei utilizează date de arhivă, observații și interviuri pentru a analiza modalitatea în care o organizație feministă a acționat în vederea schimbării poliției, școlilor, procurorilor și a unor organizații statale și naționale între 1974 și 1994. Conceptul lui Mansbridge de teorie a străzii și conceptele lui Katzenstein de mobilizare discretă și politică discursivă orientează această analiză (1999, p. 364).

Pe scurt, nu există o rețetă simplă pentru realizarea unei cercetări în științele sociale. Este mult mai deschisă decât sugerează perspectiva tradițională a științei. În cele din

urmă, știința depinde de două categorii de activități : logica și observația. După cum veți observa pe parcursul acestei cărți, cele două se combină în multe tipare.

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- Teoriile funcționează în trei feluri în cercetare : (1) ajută la evitarea coincidențelor, (2) ajută la înțelegerea tiparelor observate și (3) modelează și direcționează eforturile de cercetare.

Câteva paradigme din științele sociale

- Cercetătorii din domeniul științelor sociale utilizează o diversitate de paradigme pentru a organiza modul în care înțeleg și investighează viața socială.
- O diferență între tipurile de teorii care traversează diverse paradigme este cea dintre macroteorie (teoriile despre caracteristicile generale ale societății) și microteorie (teoriile despre unitățile sau caracteristicile mai mici ale societății).
- Paradigma pozitivistă presupune că putem descoperi științific regulile care guvernează viața socială.
- Paradigma darwinismului social acreditează ideea unei evoluții progresive în viața socială.
- Paradigma conflictului se concentrează asupra încercării indivizilor și grupurilor de a domina și de a evita să fie dominați.
- Paradigma interacționismului simbolic examinează dezvoltarea semnificațiilor și tiparelor sociale în cursul interacțiunilor sociale.
- Etnometodologia se concentrează asupra modurilor în care oamenii înțeleg viața socială în procesul trăirii ei, ca și când fiecare ar fi un cercetător implicat într-o investigație.
- Paradigma funcționalismului structural (sau a sistemelor sociale) caută să descopere funcțiile îndeplinite de multitudinea de elemente ale societății pentru întregul sistem.
- Paradigma feministă, menită să atragă atenția asupra oprimării femeilor în majoritatea societăților, evidențiază modul cum imaginile anterioare ale realității sociale au provenit de la și au întărit experiențele bărbaților.
- La fel ca paradigma feministă, teoria critică a raselor examinează poziția dezavantajoasă a unui grup social (afro-americani) și oferă un punct de observare diferit pentru a privi și a înțelege societatea.
- Anumiți teoreticieni și cercetători contemporani au contestat vechea credință într-o realitate obiectivă supusă regulilor raționale. Ei au subliniat că este posibil să se ajungă la un acord cu privire la realitatea „intersubiectivă”.

Elemente de teorie socială

- Elementele teoriei sociale includ observații, fapte și legi (asociate realității aflate în observare), precum și concepte, variabile, axiome și postulate, propoziții și ipoteze (care sunt elementele fundamentale logice ale teoriei însăși).

Reinterpretarea a două sisteme logice

- În imaginea tradițională a științei, cercetătorii au pornit de la teorie și s-au îndreptat spre operaționalizare și observare. Dar această imagine nu redă cu precizie modul cum se realizează de fapt cercetarea științifică.
- Teoria științifică socială și cercetarea sunt legate prin cele două metode logice de deducție (derivarea așteptărilor și ipotezelor din teorii) și inducție (dezvoltarea generalizărilor din observații specifice).
- În practică, știința este un proces ce implică alternanța deducției cu inducția.

Construirea teoriei deductive

- Teoria lui Guillermina Jasso despre justiția distributivă ilustrează modul cum raționamentul poate conduce la o multitudine de așteptări teoretice verificabile prin observație.

Construirea teoriei inductive

- Studiul lui David Takeuchi despre factorii care influențează consumul de marijuana în rândul studenților de la Universitatea din Hawaii ilustrează modul cum colectarea de observații poate conduce la generalizări și la o teorie explicativă.

Legăturile dintre teorie și cercetare

- În practică, există multe legături posibile între teorie și cercetare și multe căi de a aborda ancheta socială.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți pe parcursul capitolului și în subsolul paginii, unde sunt prezentate, precum și în glosarul exhaustiv de la finalul cărții: *convergența intereselor, definiție operațională, ipoteză, ipoteză nulă, macroteorie, microteorie, operaționalizare, paradigmă.*

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCITII RECAPITULATIVE

1. Considerați posibila relație dintre educație și prejudecată menționată în capitolul 1. Descrieți cum ați putea examina acea relație prin metodele (a) deductivă și (b) inductivă.
 2. Revedeți relațiile dintre teorie și cercetare discutate în acest capitol. Alegeți un articol de cercetare dintr-o revistă de specialitate și clasificați relația dintre teorie și cercetare identificată în acel articol.
 3. Folosind unul dintre motoarele de căutare (precum Google, Excite, HotBot, Ask Jeeves, LookSmart, Lycos, Netscape, WebCrawler sau Yahoo), căutați informații referitoare la cel puțin trei dintre următoarele paradigme. Prezentați adresa site-ului și informații despre teoreticienii analizați în legătură cu dezbaterile găsite: teoria conflictuală, teoria critică a raselor, teoria schimbului, etnometodologie, feminism, funcționalism, interacționism, pozitivism, postmodernism.
- Utilizați InfoTrac College Edition (Articolul A67051613) sau biblioteca, faceți rost de lucrarea „Social Psychology of Identities”, apărută în 2000 în *Annual Review of*

Sociology, 26, 2000, pp. 367-393. Care dintre paradigme este considerată de scriitoare drept cea mai folositoare pentru studierea identităților sociale? Explicați de ce este de părere că aceea este cea mai potrivită paradigmă. Sunteți de acord cu ea? De ce da, de ce nu?

LECTURI SUPLIMENTARE

- Chafetz, Janet (1978), *A Primer on the Construction and Testing of Theories in Sociology*, Peacock, Itasca, IL. Într-una dintre puținele cărți despre construcția teoriilor scrisă special pentru studenți, Chafetz oferă o înțelegere rudimentară a filosofiei științei folosind un limbaj simplu și exemple din viața de zi cu zi. Ea descrie natura explicației, rolul presupunerilor și al conceptelor și construirea și verificarea teoriilor.
- Delgado, Richard și Jean Stefancic (2001), *Critical Race Theory: An Introduction*, New York University Press, New York. O prezentare reușită a paradigmei alternative pentru perspectiva rasială și problemele etnice, care abordează conceptele-cheie și descoperirile.
- Denzin, Norman K. și Yvonna S. Lincoln (1994), *Handbook of Qualitative Research*, Sage, Newbury Park, CA. Diversi autori au discutat procesul cercetării calitative din perspectiva diferitelor paradigme, arătând cum influențează acestea natura investigației. Cei doi autori critică de asemenea pozitivismul dintr-o perspectivă postmodernă.
- DeVault, Marjorie L. (1999), *Liberating Method: Feminism and Social Research*, Temple University Press, Philadelphia. Lucrarea prezintă o serie de metode asociate paradigmei feministe și militează atât pentru studiul riguros, cât și pentru folosirea cercetării sociale în combaterea oprimării.
- Harvey, David (1990), *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change*, Blackwell, Cambridge, MA. O analiză cuprinzătoare a istoriei și semnificației postmodernismului, care leagă factorii politici și istorici de experiențele privind timpul și spațiul.
- Kuhn, Thomas (1970), *The Structure of Scientific Revolutions*, University of Chicago Press, Chicago. În această reinterpretare entuziasmantă și inovatoare a naturii evoluției științifice, Kuhn contestă noțiunea de schimbare și modificare treptată în știință, argumentând că paradigmele consacrate tind să persiste până când greutatea dovezilor contradictorii duc la respingerea și înlocuirea lor cu altele noi. Această carte, deși are un număr mic de pagini, este în același timp stimulatorie și instructivă.
- Lofland, John și Lyn H. Lofland (1995), *Analyzing Social Settings: A Guide to Qualitative Observation and Analysis*, ed. a III-a, Wadsworth, Belmont, CA. O lucrare excelentă despre organizarea unei investigații calitative referitoare în același timp la deslușirea regulilor vieții sociale. Include o critică a postmodernismului.
- McGrane, Bernard (1994), *The Un-TV and 10 mph Car: Experiments in Personal Freedom and Everyday Life*, Small Press, Fort Bragg, CA. Câteva exemple excelente și imaginative despre abordarea etnometodologică a societății și a domeniului sociologiei. Lucrarea este utilă atât studenților, cât și profesorilor.
- Reinharz, Shulamit (1992), *Feminist Methods in Social Research*, Oxford University Press, New York. Volumul explorează mai multe tehnici de cercetare socială (precum interviul, experimentele și analiza de conținut) dintr-o perspectivă feministă.
- Ritzer, George (1988), *Sociological Theory*, Knopf, New York. O prezentare deosebită a tradițiilor teoretice majore din sociologie.

- Rosenau, Pauline Marie (1992), *Post-Modernism and the Social Sciences : Insights, Inroads, and Intrusions*, Princeton University Press, Princeton, NJ. Considerată o lucrare clasică modernă, aceasta cercetează câteva dintre principalele variații ale postmodernismului și prezintă impactul lor asupra diferitelor sectoare ale societății.
- Turner, Jonathan H. (ed.) (1989), *Theory Building in Sociology : Assessing Theoretical Cumulation*, Sage, Newbury Park, CA. Această colecție de eseuri despre construcția teoriei sociologice se concentrează în special pe întrebarea din capitolul introductiv al lui Turner, „Poate sociologia să fie o știință cumulativă?”.
- Turner, Stephen Park și Jonathan H. Turner (1990), *The Impossible Science : An Institutional Analysis of American Sociology*, Sage, Newbury Park, CA. Doi autori care prezintă două puncte de vedere diferite asupra istoriei încercărilor sociologilor din SUA de a crea o știință a societății.

Resurse de studiu pe internet

SociologyNow™ : Research Methods

1. Înainte de a arunca o ultimă privire peste acest capitol, faceți testul *SociologyNow : Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.
2. Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow : Research Methods*, realizat pe baza rezultatelor testului. Utilizați planul de studiu, cu exercițiile sale interactive, precum și alte resurse pentru a învăța bine subiectul de studiu.
3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de internet al cărții, [http : //sociology.wadsworth.com/babbie_practice11e](http://sociology.wadsworth.com/babbie_practice11e), pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition*, pentru căutarea termenilor *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de internet pentru acest capitol

Fiiți conștient de faptul că internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru mai multe *Web Links*.

Pagina sociologilor trecuți în neființă

http://staff.uwsuper.edu/hps/mball/dead_soc.htm

Biblioteca virtuală: sociologie, teorie sociologică și teoreticieni

<http://www.mcmaster.ca/socscidocs/w3virtsoclib/theories.htm>

Galerie online de sociologie

[htm://www.sociologyonline.co.uk](http://www.sociologyonline.co.uk)

Capitolul 3

Etica și politica cercetării sociale

Rezumatul capitolului

Cercetarea socială are loc într-un context social. Ca atare, cercetătorii trebuie să țină cont de numeroase considerații etice și politice, pe lângă cele științifice, atunci când își concep și își realizează cercetarea. Totuși, adesea se ajunge greu la răspunsuri clare pentru probleme etice și politice spinoase.

Introducere

Aspecte etice în cercetarea socială

Participarea voluntară

Participanților nu trebuie să li se aducă nici un prejudiciu

Anonimatul și confidențialitatea

Înșelarea

Analiza și raportarea

Comitetele instituționale de etică

Codurile etice profesionale

Două controverse etice

Probleme în salonul de ceai

Observarea supunerii umane

Politica cercetării sociale

Obiectivitatea și ideologia

Politică cu „p” mic

Politica în perspectivă

SociologyNow™ : Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow : Research Methods*.

Introducere

În această carte, obiectivul meu este să ofer o introducere realistă și utilă în cercetarea socială. Pentru aceasta, introducerea trebuie să respecte patru mari condiții cu privire la proiectele de cercetare: științifică, administrativă, etică și politică.

Cea mai mare parte a cărții se axează pe constrângerile științifice și administrative. Vom vedea că logica științei sugerează anumite proceduri de cercetare, dar vom vedea de asemenea că unele planuri de cercetare „perfecte” din punct de vedere științific nu sunt realizabile în termeni administrativi, deoarece sunt prea costisitoare sau realizarea lor ar dura prea mult. Astfel, pe parcursul cărții, ne vom confrunta cu compromisuri practice.

Înainte de a trece la limitările științifice și administrative ale cercetării, este util să explorăm alte două considerații importante pentru cercetarea în lumea reală – etică și politică – pe care acest capitol le ia în discuție. Așa cum anumite proceduri sunt inaplicabile, altele fie încalcă etica, fie sunt dificile din punct de vedere politic, fie imposibile. Iată o situație care ilustrează ceea ce vreau să spun.

Acum câțiva ani am fost invitat să particip la o sesiune de planificare pentru proiectarea unei cercetări asupra studiilor în Drept din California. Proiectul comun urma să fie condus de către un centru de cercetare universitar și de către asociația barourilor din acel stat. Scopul proiectului era acela de a îmbunătăți studiile de avocatură prin învățarea acelor elemente privind studiul în facultatea de drept care aveau legătură cu succesul la examenul de intrare în barou. În esență, în plan intra pregătirea unui chestionar pentru colectarea unor informații detaliate despre experiențele în cadrul facultății de drept. Participanților urma să li se ceară să răspundă la chestionar imediat după susținerea examenului pentru admiterea în barou. Analizând rezultatele, puteam afla care aspecte funcționează și care nu. Rezultatele cercetării puteau fi puse la dispoziția facultăților de drept și, în ultimă instanță, educația în materie ar fi putut fi îmbunătățită.

Partea interesantă a colaborării cu asociația era aceea că obișnuitele neplăceri legate de logistică urmau să fie ținute sub control. Nu ar fi fost nici o problemă legată de împărțirea chestionarelor imediat după examen, de exemplu, iar problema lipsei răspunsurilor ar fi putut fi eliminată.

Am plecat de la întâlnire încântat de perspectivele studiului. Povestindu-i unei colege despre el, eram entuziasmat de perfectă gestionare a problemei legate de lipsa răspunsurilor. Comentariul ei imediat a dat însă totul peste cap: „Nu e etic. Nu există o lege care să impună completarea unui asemenea chestionar, iar participarea la un proiect de cercetare trebuie să fie voluntară”. Studiul nu a mai fost realizat.

Repovestind această întâmplare, îmi e destul de evident că cererea de participare ar fi fost inadecvată. E posibil să fi observat asta înainte să vă spun despre comentariul colegei mele. Încă mă simt stânjenit în această privință, dar am un scop când povestesc această întâmplare.

Cu toții ne considerăm etici – poate nu perfecți, dar măcar la fel de etici ca oricine altcineva, poate chiar mai mult. Problema în cercetarea socială, ca și în viață, de altfel, e aceea că nu întotdeauna ne sunt clare considerațiile etice. Drept urmare, intrăm deseori în anumite situații fără a sesiza problemele etice pe care ceilalți le observă și care devin evidente abia atunci când ne sunt indicate. De exemplu, când le-am expus situația

celorlalți din grupul de planificare, nimeni nu a negat inadecvarea cerinței de participare. Mai mult, toată lumea s-a simțit jenată că nu a observat acest fapt.

Oricine poate să-și dea seama imediat că un studiu ce implică torturarea unor copii nu este etic. Sunt convins că ați protesta imediat dacă aș sugera să interviuăm mai multe persoane în legătură cu viața lor sexuală și apoi să publicăm răspunsurile în ziarul local. Dar, în ciuda simțului etic de care dați dovadă, v-ar scăpa cu totul anumite aspecte etice în alte situații – tuturor ni se întâmplă.

Prima jumătate a acestui capitol tratează etica cercetării sociale. Pe de o parte, prezintă câteva dintre normele general valabile cu privire la ceea ce este etic în cercetare și ce nu. Însă mai importantă decât simpla cunoaștere a normelor este o sensibilizare legată de componenta etică a cercetării, astfel încât să o puteți identifica ori de câte ori veți iniția un studiu de cercetare. Chiar și atunci când aspectele etice ale unei situații sunt discutabile, ar trebui să observați că este ceva de lămurit. Merită menționat în acest context că multe profesii operează sub restricții etice și că acestea diferă de la o profesie la alta. Astfel, preoții, medicii, avocații, reporterii și producătorii de televiziune lucrează sub restricții etice diferite. În acest capitol ne vom concentra doar asupra principiilor etice care guvernează cercetarea socială.

Considerațiile politice în cercetare sunt de asemenea subtile, ambigue și discutabile. Observați că exemplul cu facultatea de drept implică politica, dar și etica. Deși cercetătorii din domeniul științelor sociale au o normă etică, și anume că participarea în cercetare trebuie să fie voluntară, această normă provine în mod evident din normele politice ale Statelor Unite care protejează libertățile civile. În unele state, propunerea de studiu ar fi fost considerată destul de etică.

În a doua jumătate a acestui capitol ne vom centra atenția asupra proiectelor de cercetare socială care au fost anulate sau aproape anulate de considerațiile politice. Cât despre preocupările etice, adesea nu există o opțiune „corectă” pentru o anumită situație. Oamenii de bine nu vor fi de acord. Nu voi încerca să vă ofer o linie de conduită cu privire la ce e și ce nu e acceptabil din punct de vedere politic. Cât despre etică, ideea e sensibilizarea față de dimensiunea politică a cercetării sociale.

Aspecte etice în cercetarea socială

În majoritatea dicționarelor și în limbajul comun, etica este de obicei asociată cu *morală*, ambele cuvinte fiind legate de ideile de bine și rău. Dar ce e bine și ce e rău? Ce anume stă la baza acestei diferențe? În cazul indivizilor, poate fi vorba de religie, ideologiile politice sau observarea pragmatică a ceea ce pare să funcționeze și a ceea ce nu funcționează.

Webster's New World Dictionary se numără printre dicționarele care definesc *etica* drept ceea ce „se conformează standardelor de conduită ale unei profesii sau ale unui grup”. Cu toate că definiția i-ar putea deranja pe cei aflați în căutarea moralității absolute, ceea ce înțelegem prin moral și etic în viața cu zi cu zi e o chestiune de convenție între membrii unui grup. Și nu este deloc surprinzător faptul că grupuri diferite au convenit asupra unor coduri de conduită diferite. În parte, conviețuirea reușită într-o societate este reprezentată de cunoașterea a ceea ce societatea în cauză

consideră a fi etic sau nu. Același lucru e valabil și pentru comunitatea de cercetare socială.

Deci, oricine e implicat în cercetarea științifică socială trebuie să fie conștient de convențiile generale împărtășite de cercetători cu privire la ceea ce e și ce nu e adecvat în investigația științifică. Acest subcapitol rezumă câteva dintre cele mai importante convenții etice din cercetarea socială.

Participarea voluntară

Adesea, cercetarea socială reprezintă o intruziune în viața oamenilor. Bătaia în ușă a intervievatorului sau chestionarul găsit în căsuța poștală marchează începutul unei activități pe care respondentul nu a solicitat-o și care poate necesita un timp îndelungat și eforturi considerabile. Participarea la un experiment social perturbă activitățile obișnuite ale subiectului.

Mai mult, cercetarea socială impune adesea ca oamenii să dezvăluie informații personale – informații ce pot fi necunoscute prietenilor sau asociaților. În plus, cercetarea socială impune deseori ca aceste informații să fie dezvăluite străinilor. Alți specialiști, precum medicii sau avocații, solicită și ei astfel de informații. Totuși, cercetarea lor poate fi justificată de scopurile pe care le au: acele informații le sunt de folos pentru a sprijini interesele respondentului. Cercetătorii din domeniul științelor sociale pot invoca rareori o asemenea premisă. La fel ca și cercetătorii din domeniul medical, ei nu pot decât să argumenteze că eforturile de cercetare vor ajuta în ultimă instanță omenirea.

Un principiu de bază al eticii în cercetarea medicală este acela că participarea la experimente trebuie să fie voluntară. Aceeași regulă se aplică și cercetării sociale. Nimeni nu trebuie să fie forțat să participe. Oricum, în ceea ce privește această regulă, este mai ușor de spus decât de făcut.

Din nou, cercetarea medicală asigură o paralelă folositoare. Multe dintre medicamentele experimentale au fost testate pe deținuți. În cazurile etice cele mai riguroase, li s-a dezvăluit natura și posibilul pericol reprezentat de experiment, li s-a spus că participarea era absolut voluntară și că nu vor beneficia de recompense deosebite – precum eliberarea anticipată – pentru participare. Chiar și așa, adesea era evident că voluntarii erau motivați de gândul că vor avea de câștigat de pe urma acelei cooperări.

Când profesorul de la cursul de introducere în sociologie le cere studenților să completeze un chestionar pe care speră să îl analizeze și ulterior să îl publice, ar trebui ca întotdeauna să li se spună studenților că participarea la sondaj este voluntară. Chiar și așa, majoritatea studenților se vor teme că neparticiparea le va afecta nota la acea materie. De aceea, profesorul ar trebui să fie extrem de sensibil la asemenea implicații și să facă precizări clare, pentru a le elimina. De exemplu, profesorul poate asigura anonimatul prin părăsirea camerei în timpul completării chestionarelor. Sau studenților li s-ar putea cere să returneze chestionarele prin poștă sau să le pună într-o cutie poziționată lângă ușă.

Totuși, regula participării voluntare este în contradicție cu multe preocupări științifice. În termenii cei mai generali, obiectivul științific al generalizării este amenințat dacă subiecții experimentelor sau respondenții sondajelor sunt toți genul de oameni care participă voluntar la așa ceva. Pentru că această orientare probabil reflectă mai curând

trăsături generale de personalitate, e posibil ca rezultatul cercetării să nu poată fi generalizat. Cu alte cuvinte, în cazul unui sondaj descriptiv, cercetătorul nu poate generaliza rezultatele eșantionului de sondaj la o întreagă populație, cu excepția situației în care o majoritate substanțială a celor selectați științific chiar participă – respondenții doritori și cei întru câțva nedoritori.

După cum veți vedea în capitolul 10, cercetarea de teren are propriile dileme etice în această privință. Adesea, cercetătorul nici măcar nu poate face cunoscută derularea studiului de teamă că studiul poate afecta procesul social studiat. În mod evident, în astfel de cazuri subiecților studiați nu li se dă șansa de a fi voluntari sau de a refuza participarea.

Cu toate că regula participării voluntare este importantă, deseori e imposibil de respectat. În cazurile în care va părea justificat să încălcați regula, veți constata că celelalte norme etice ale cercetării științifice, cum ar fi aceea de a nu face rău persoanelor supuse studiului, devin și mai importante.

Participanților nu trebuie să li se aducă nici un prejudiciu

Cercetarea socială nu trebuie să aducă prejudicii persoanelor studiate, indiferent dacă s-au angajat voluntar sau nu în cadrul studiului. Poate că cel mai clar exemplu legat de punerea în practică a acestei reguli constă în dezvăluirea unor informații ce i-ar putea stânjeni pe subiecți sau care le-ar pune în pericol viața de familie, prietenii, locul de muncă etc. Vom discuta imediat mai pe larg acest aspect.

Deoarece subiecții pot fi afectați psihologic în decursul unei cercetări sociale, cercetătorul trebuie să ia în considerare și să evite și cele mai subtile pericole. Adesea, subiecților li se cere să dezvăluie chestiuni legate de comportamente deviante, atitudini pe care le consideră dezagreabile, sau caracteristici personale ce pot părea înjositoare, precum venitul redus, primirea de ajutoare sociale și altele asemenea. Dezvăluirea unor astfel de informații îi face de obicei pe subiecți să se simtă stincheriți.

Proiectele de cercetare socială pot de asemenea să îi pună pe subiecți față în față cu unele aspecte legate de ei înșiși pe care nu le observă în mod normal. Aceasta se poate întâmpla chiar și atunci când informația nu este dezvăluită direct cercetătorului. Retrospectiv, un anumit comportament din trecut poate părea incorect sau imoral. Într-o asemenea situație, proiectul îi poate crea subiectului o stare de agonie personală. Dacă studiul se referă la normele de comportament etic, de exemplu, subiectul poate începe să-și pună la îndoială propria moralitate, iar această preocupare poate continua mult timp după ce cercetarea a fost încheiată și făcută publică. De exemplu, întrebările experimentale pot afecta o stimă de sine fragilă.

Ar trebui să fie evident din aceste observații că în aproape orice cercetare există riscul de a prejudicia oamenii într-un fel sau altul. Evitarea tuturor riscurilor este imposibilă, însă în unele proiecte de cercetare aceste prejudicii sunt mai probabile decât în altele. Dacă o anumită procedură de cercetare le-ar putea produce neplăceri subiecților – prin faptul că le cere respondenților unui sondaj să declare chestiuni legate de un comportament deviant, de exemplu –, cercetătorul trebuie să aibă o bază științifică foarte solidă pentru a face asta. Dacă proiectul de cercetare este extrem de important, dar e posibil să aducă prejudicii subiecților, veți avea mari probleme de natură etică și muștrări de conștiință.

Cu toate că muștrările de conștiință nu au mare valoare în sine, poate fi un semn că ai devenit sensibil la această problemă.

Normele etice privind participarea voluntară și prevenirea prejudicierii participanților au fost tot mai mult incluse formal în conceptul de **consimțământ informat**. Conform

Consimțământ informat – o regulă pe care subiecții se bazează în participarea lor voluntară la proiectele de cercetare în vederea unei înțelegeri depline a posibilelor riscuri pe care acestea le presupun.

să semneze o declarație din care reiese că li s-au adus la cunoștință aceste riscuri și că doresc să participe. Deși valoarea unei astfel de proceduri este evidentă în condițiile în care subiecților le vor fi injectate medicamente concepute să producă diverse efecte fizice, de exemplu, ea este prea puțin adecvată atunci când un participant observator se repede spre locul unde are loc o scenă de violență urbană pentru a studia comportamentul antisocial. În acest ultim caz, cu toate că cercetătorul trebuie să îi protejeze în continuare pe cei implicați, obținerea consimțământului informat nu e neapărat cea mai bună cale de a ajunge la acest rezultat.

Deși adesea acest fapt nu e recunoscut, o altă posibilă sursă de prejudiciere poate consta în analiza și raportarea datelor. Din când în când, subiecții cercetării citesc cărțile despre studiile la care au participat. Subiecții școliți se pot identifica în diferitele indexuri și tabele, descoperind că au fost caracterizați – chiar dacă nu se identifică după nume – ca fiind bigoți, lipsiți de patriotism, necredincioși etc. În cel mai rău caz, este posibil ca aceste caracterizări să îi deranjeze și să le afecteze imaginea de sine. Totuși, scopul proiectului de cercetare este acela de a explica de ce unii oameni sunt afectați și alții nu.

Într-un sondaj despre membrii activi ai unei congregații religioase (Babbie, 1967), preoților de la mai multe biserici li s-a cerut să distribuie chestionare unui segment specific de membri, să le colecteze și să le returneze biroului de cercetare. Unul dintre acești preoți a citit răspunsurile la chestionare înainte de a le trimite înapoi și, ca urmare, a ținut o predică mândioasă congregației sale, spunând că mulți dintre membrii ei sunt ateï și că vor ajunge direct în iad. Chiar dacă nu i-a putut identifica pe cei vinovați, cu siguranță mulți respondenți au avut de suferit din cauza acestei situații.

Ca și participarea voluntară, evitarea prejudicierii persoanelor e ușor de teoretizat, dar greu de pus în practică. Totuși, sensibilitatea la această problemă și experiența în aplicarea ei ar trebui să îmbunătățească tactul cercetătorului în domeniile delicate de cercetare.

În ultimii ani, cercetătorii din domeniul științelor sociale au fost sprijiniți pentru a se conforma la această normă. Agențiile federale și alte agenții de finanțare solicită în mod normal o evaluare independentă a tratamentului subiecților pentru propunerile de cercetare, iar majoritatea universităților au acum comisii însărcinate cu evaluarea. Deși uneori ridică probleme și sunt aplicate incorect, asemenea cerințe nu numai că asigură evitarea cercetărilor lipsite de etică, ci pot chiar dezvălui anumite aspecte etice trecute cu vederea până și de cei mai riguroși cercetători.

Anonimatul și confidențialitatea

Cea mai mare preocupare în protejarea intereselor și a bunăstării subiecților este identitatea lor, în special în ancheta prin sondaj. Dacă dezvăluirea răspunsurilor la sondaje i-ar putea prejudicia, aderarea la această normă devine și mai importantă. Două tehnici – anonimatul și confidențialitatea – îi ajută pe cercetători în această privință, cu toate că oamenii adesea le confundă.

Anonimatul

Un proiect de cercetare garantează **anonimatul** atunci când cercetătorul – nu doar cei care citesc despre acea cercetare – nu poate corela un răspuns dat cu un anumit respondent. Aceasta înseamnă că un respondent tipic al unui sondaj realizat pe bază de interviu nu poate fi considerat anonim, deoarece există un intervievator care adună informația de la un respondent pe care poate să-l identifice. Un exemplu de anonimat este un sondaj realizat prin poștă în care

Anonimatul – anonimatul este garantat într-un proiect de cercetare atunci când nici cercetătorii, nici cei care citesc concluziile acestuia nu pot asocia un anumit răspuns cu un anumit respondent.

chestionarele nu sunt numerotate înainte de a fi returnate la biroul de cercetare. După cum vom vedea în capitolul 9 (cel despre sondaje), asigurarea anonimatului face dificilă identificarea celor care au returnat sau nu chestionarul. De altfel, în anumite situații este de preferat să nu știi cine a completat chestionarul. De exemplu, într-un studiu despre consumul de droguri în rândul studenților, am decis că nu doresc să cunosc identitatea respondenților. În plus, am considerat că asigurarea anonimatului va crește probabilitatea obținerii unui răspuns, precum și a acurateței lui. De asemenea, nu am vrut să fiu pus în situația de a mi se cere de către autorități numele celor care consumă droguri. În puținele situații în care respondenții și-au declarat numele de bunăvoie, această informație a fost ștearsă imediat din chestionar.

Confidențialitatea

Un proiect de cercetare garantează **confidențialitatea** atunci când cercetătorul poate identifica persoana care dă răspunsurile, însă promite să nu o dezvăluie. Într-un sondaj de tip interviu, de exemplu, cercetătorul ar putea face public venitul declarat de un anumit respondent, însă respondentului i se garantează că acest lucru nu se va întâmpla.

Atunci când un proiect de cercetare este confidențial, și nu anonim, cercetătorului îi revine responsabilitatea de a-i face respondentului explicit acest fapt. Mai mult, cercetătorii nu ar

Confidențialitate – un proiect de cercetare garantează confidențialitatea atunci când cercetătorul poate identifica răspunsurile unei persoane, dar promite să nu o facă în mod public.

trebui să folosească niciodată termenul *anonim* cu sensul de *confidențial*.

Cu câteva excepții (precum sondarea personalităților publice care sunt de acord ca răspunsurile lor să fie făcute publice), informațiile date de respondenți trebuie să fie

măcar confidențiale. Aceasta nu este întotdeauna o regulă ușor de respectat, pentru că, spre deosebire de preoți și avocați, tribunalele nu consideră informațiile obținute în cursul unei cercetări sociale ca fiind un tip de „comunicare privilegiată”.

Această garanție incertă a confidențialității aproape că a produs un dezastru în 1991. Cu doi ani înainte, petrolierul Exxon Valdez a naufragiat în apropierea portului Valdez în Alaska, deversând aproape 320.000 de barili de petrol în golf. Pagubele economice și ecologice au fost relateate pe larg.

Mass-media a dat însă mai puțină importanță daunelor psihologice și sociologice suferite de locuitorii din zonă. S-a vorbit despre un alcoolism în creștere, despre violență familială și alte efecte secundare ale pagubelor produse de deversarea petrolului. În final, 22 de comunități din Prince William Sound și Golful Alaska i-au dat în judecată pe cei de la Exxon pentru pagubele economice, sociale și psihologice suferite.

Pentru a stabili valoarea pagubelor, comunitățile au angajat o firmă de cercetare din San Diego care să realizeze un sondaj la domiciliu, întrebându-i pe rezidenți aspecte legate de problemele din familie. Respondenților li s-a cerut să dezvăluie informații dureroase și stânjenitoare, garantându-li-se confidențialitatea. În final, rezultatele au confirmat că multe probleme familiale și personale s-au agravat în urma deversării petrolului.

Atunci când cei de la Exxon au aflat că datele sondajului vor fi folosite ca dovadă a suferinței cauzate locuitorilor, au făcut ceva surprinzător: au cerut Curții să ceară prezentarea chestionarelor în instanță. Curtea a aprobat cererea și a cerut cercetătorilor să predea chestionarele – cu toate informațiile de identificare. S-a dovedit că intenția celor de la Exxon era să îi citeze pe respondenți în instanță și să îi supună la un interogatoriu în contradictoriu cu privire la răspunsurile date cu condiția garantării confidențialității. În plus, mulți dintre respondenți erau amerindieni, ale căror norme culturale au făcut aceste dezvăluiri și mai dureroase.

Din fericire, în cazul Exxon Valdez s-a ajuns la o înțelegere înainte ca instanța să decidă dacă îi va cita sau nu pe respondenți. Din nefericire, pericolul producerii unui dezastru rămâne. Pentru mai multe detalii legate de acest dezastru ecologic, vezi Picou, Gill și Cohen (1999).

Seriozitatea acestei probleme nu se limitează doar la firmele consacrate. Rik Scarce era proaspăt absolvent al Washington State University când a participat la un studiu de cercetare despre activiștii pentru drepturile animalelor. În 1990, a publicat o carte bazată pe cercetarea sa și intitulată *Ecowarriors: Understanding the Radical Environmental Movement*. În 1993, Scarce a fost chemat în fața Marelui Juriu, cerându-i-se să-i identifice pe activiștii studiați. Respectând regula confidențialității, tânărul cercetător a refuzat să răspundă întrebărilor Marelui Juriu și a fost condamnat la 159 de zile închisoare în districtul Spokane. El relatează:

Cu toate că am răspuns la multe din întrebările procurorilor, la 32 dintre ele am refuzat să o fac spunând „Întrebarea dumneavoastră solicită informații pe care le dețin doar în virtutea unei clauze de confidențialitate ce mi s-a dat în cursul activității mele de cercetare. Nu pot răspunde fără să încalc o discuție confidențială. În consecință, refuz să răspund, având în vedere obligațiile mele etice ca membru al Asociației Americane de Sociologie și în conformitate cu orice drept de care pot beneficia ziaristii, cercetătorii și scriitorii în baza primului amendament (Scarce, 1999, p. 982).

La momentul înfățișării în fața Marelui Juriu și al încarcerării sale, Scarce a considerat că norma sa etică era puternic susținută de codurile etice ale Asociației Americane de Sociologie (ASA); astfel că aceasta a înaintat un memoriu Curții de pe poziția de intervenient benevol (*amicus curiae*). În 1997, ASA și-a revizuit codul și, continuând să susțină norma confidențialității, i-a avertizat pe cercetători să se informeze cu privire la legile și regulile care le-ar putea limita competența de a promite confidențialitate subiecților.

Puteți folosi mai multe tehnici pentru a vă feri de asemenea pericole și pentru a reuși să garantați confidențialitatea. Pentru început, interviatorii și cei care au acces la datele de identificare ale respondentului trebuie instruiți cu privire la responsabilitățile lor etice. În plus, tehnica cea mai importantă constă în ștergerea informațiilor de identificare imediat ce acestea nu mai sunt necesare. Într-un sondaj, de exemplu, toate numele și adresele ar trebui șterse de pe chestionare și înlocuite cu numere de identificare. Apoi se creează un fișier de identificare menit să coreleze numele cu numerele, pentru a permite eventualele corecții ulterioare ale datelor lipsă sau contradictorii, dar acest fișier nu ar trebui să fie disponibil decât pentru scopuri legitime.

În mod similar, într-un sondaj de tip interviu s-ar putea să fie necesar să identificați respondenții încă de la început, astfel încât să îi puteți contacta din nou pentru a verifica dacă interviul a avut loc sau pentru a primi informații care lipseau din interviul inițial. Imediat ce v-ați asigurat că interviul a avut loc și că nu mai aveți nevoie de alte informații de la respondenți, puteți șterge liniștit informațiile de identificare. Deseori, broșurile de interviu sunt publicate, astfel încât prima pagină conține toți identificatorii – aceasta poate fi ruptă odată ce identificarea respondenților nu mai e necesară. J. Steven Picou (1996a, 1996b) atrage atenția că nici înlăturarea identificatorilor din fișiere nu reprezintă o protecție suficientă pentru confidențialitatea datelor respondenților, lecție pe care a învățat-o pe parcursul unui an petrecut la curtea federală. O examinare atentă a tuturor răspunsurilor unui anumit respondent permite uneori stabilirea identității acestuia. Imaginați-vă, de exemplu, că cineva a zis că a fost angajatul unei anumite companii. Știind genul, vârsta, etnia și alte caracteristici, ar fi posibil ca acea companie să identifice persoana.

Chiar dacă intenționați să înlăturați orice date de identificare, să presupunem că nu ați făcut-o încă. Ce puteți face dacă poliția sau un judecător vă ordonă să le puneți la dispoziție răspunsurile date de subiecții cercetării dumneavoastră?

În acest caz, precum și în toate celelalte aspecte ale eticii cercetării, cercetătorii evită să se conformeze regulilor etice consacrate. Mai curând se vor interesa ce acțiuni ar fi mai potrivite pentru a proteja interesele celor studiați. Iată cum Penny Becker (1998, p. 452) a abordat problema confidențialității în legătură cu un proiect de cercetare calitativă despre viața religioasă a unei comunități:

Urmând exemplul mai multor studii recente, identific numele real al comunității, Oak Park, în loc să reduc complexitatea istoriei comunității la câteva dimensiuni de bază sau să creez o dinamică de tip „membru/intrus” în care un mic grup de colegi cercetători cunosc numele real al comunității, iar restul lumii rămâne în ceață... În toate cazurile, adevăratele identități sunt ascunse, cu excepția lui Jack Finney, pastor luteran, care și-a dat acordul de a fi identificat. „Baptist de oraș” e pseudonimul folosit la cererea conducerii bisericii. Liderii Bisericii Luterane Bunul Pastor și-au dat acceptul pentru a folosi adevăratul nume al bisericii.

Înșelarea

Am observat că gestionarea identităților subiecților este un aspect etic important. Chiar și gestionarea propriei identități de cercetător poate fi problematică. Uneori este util și chiar necesar să vă identificați drept cercetător în fața celor pe care vreți să îi studiați. Trebuie să fii expert într-ale înșelătoriei pentru a-i determina pe oameni să participe la un experiment de laborator sau să completeze un chestionar lung fără a le spune că realizați un studiu de cercetare.

Chiar și atunci când trebuie să vă ascundeți identitatea de cercetător, trebuie să luați în calcul următoarele. Cum înșelăciunea nu este etică, utilizarea ei în cadrul cercetării sociale trebuie să fie justificată prin constrângerea impusă de interesele științifice sau administrative. Însă chiar și așa, justificarea este discutabilă.

Uneori, cercetătorii recunosc că fac o cercetare, dar inventează motivele pentru care sau pentru cine o fac. Să presupunem că o agenție de asistență socială v-a cerut să realizați un studiu despre standardele de viață din rândul beneficiarilor de ajutor social. Chiar dacă agenția caută soluții pentru îmbunătățirea condițiilor, este posibil ca beneficiarii ajutoarelor, în același timp și subiecți ai cercetării, să se teamă că studiul vizează de fapt prinderea „trișorilor”. Ca atare, ar putea fi tentați să dea răspunsuri care să îi facă să pară mai săraci decât sunt. Dacă nu oferă răspunsuri sincere, studiul nu va furniza date exacte care să contribuie la îmbunătățirea condițiilor de viață. Ce-i de făcut?

O soluție ar fi să le spuneți subiecților că realizați un studiu care face parte dintr-un program de cercetare al universității – ascunzând afilierea dumneavoastră la agenția socială. Deși îmbunătățește calitatea științifică a studiului, această soluție ridică întrebări etice majore.

Ascunderea adevărului referitor la scopul cercetării este des întâlnită în experimentele de laborator. Deși este dificil să ascundeți că realizați o cercetare, de obicei este simplu și uneori recomandat să ascundeți scopurile cercetării. Mulți cercetători din domeniul psihologiei sociale, de exemplu, testează măsura în care subiecții vor abandona evidența propriilor observații în favoarea părerilor exprimate de alții. Reamintim figura 2.1, care prezintă influența din experimentul clasic al lui Asch – reprodus frecvent la cursurile de psihologie –, în care subiecților li se arată trei linii de lungimi diferite (A, B și C) și li se cere să le compare cu o a patra linie (X). Subiecții sunt apoi întrebați „Care dintre primele trei linii are aceeași lungime cu a patra?”.

Probabil veți considera că este ușor să identificați „B” drept răspunsul corect. Sarcina dumneavoastră va fi complicată de faptul că mai mulți „subiecți” vor afirma că A are aceeași lungime cu X! În realitate, desigur, ceilalți implicați în experiment sunt complici ai cercetătorului, căroră li s-a cerut să cadă de acord asupra răspunsului greșit. După cum am văzut în capitolul 2, obiectivul experimentului este acela de a observa dacă renunțați la propria judecată în favoarea a ceea ce a convenit grupul. După cum bănuiesc că puteți observa, conformitatea este un fenomen interesant de studiat și de înțeles și care nu ar putea fi studiat fără înșelarea subiecților. Vom examina, mai târziu în acest capitol, o situație similară într-o discuție despre renumitul experiment al lui Stanley Milgram. Întrebarea este cum evităm aspectul etic al faptului că înșelarea este necesară pentru ca un experiment să dea rezultate?

Interogare sumară – interviuarea subiecților pentru a cunoaște experiența participării lor în proiect. Este importantă în special dacă există posibilitatea ca ei să fi avut de suferit în urma participării la experiment.

O soluție potrivită găsită de cercetători este interogarea subiecților după un experiment. **Interogarea sumară** impune interviuatorilor să descopere orice probleme generate de experiența cercetării, astfel încât să poată fi corectate.

Chiar dacă subiecților nu li se poate spune, înainte de participare, care este adevărul

scop al studiului, de obicei nu există nici un motiv pentru care să nu li se poată spune după aceea. Dezvăluirea ulterioară a adevărului poate compensa faptul că a fost nevoie să fie mințiți la început. Acest lucru trebuie făcut însă cu grijă, astfel încât subiecții să nu rămână cu resentimente sau îndoieli legate de ei ca urmare a performanței lor în timpul experimentului. Dacă vi se pare complicat, atunci trebuie să înțelegeți că este pur și simplu prețul plătit pentru folosirea vieții altora ca subiect pentru cercetare.

Apoi, fiind cercetător în domeniul științelor sociale, aveți obligații etice față de subiecții din studiul dumneavoastră.

Analiza și raportarea

În plus față de obligațiile etice legate de subiecți, cercetătorii au obligații etice și față de colegii lor din comunitatea științifică. Aceste obligații privesc analiza datelor și modul în care sunt raportate rezultatele.

În orice studiu riguros, cercetătorul ar trebui să fie mai familiar decât oricine cu limitările și cu eșecurile tehnice. Cercetătorii au obligația să-i prezinte cititorului aceste neajunsuri – chiar dacă admiterea limitărilor și a greșelilor i-ar putea face să se simtă ridicoli.

Rezultatele negative, de exemplu, ar trebui raportate dacă sunt legate de analiză. Există în raportarea științifică un mit nefericit conform căruia doar descoperirile pozitive merită raportate (editorii de ziar se fac uneori vinovați de o asemenea concepție). În orice caz, în știință este deseori important de știut și că între două variabile *nu* există nici o legătură, dar și dacă această legătură există.

În mod similar, cercetătorii ar trebui să evite tentația de a da bine prin descrierea rezultatelor lor ca fiind produsul unei strategii analitice planificate, atunci când nu este cazul să facă acest lucru. Multe rezultate vin pe neașteptate – deși, retrospectiv, ar putea părea evidente. Deci o relație interesantă a fost descoperită din întâmplare – și ce dacă? Nu este cinstit ca astfel de situații să fie înflorite cu descrieri ale unor ipoteze fictive. De asemenea, reprezintă un deserviciu adus cercetătorilor mai puțin experimentați, făcându-i să creadă că toate investigațiile științifice sunt planificate și organizate riguros.

În general, știința progresează prin onestitate și deschidere; apărarea orgoliului și înșelăciunea o întârzie. Cercetătorii, la fel ca și descoperirile științifice în ansamblul lor, își pot deservi colegii prin împărtășirea capcanelor și problemelor întâmpinate într-o investigație. Astfel, i-ar putea scuti și pe alții de asemenea probleme.

Comitetele instituționale de etică

Chestiunea eticii în cercetare în studiile ce implică ființele umane este acum guvernată în SUA și de legea federală. Orice agenție (precum o universitate sau un spital) care dorește să primească sprijin federal pentru cercetare trebuie să înființeze un comitet instituțional de etică (CIE), un comitet al facultății (posibil și cu alți membri) care să revizuiască toate propunerile de cercetare care implică subiecți umani, astfel încât să garanteze că drepturile și interesele subiecților vor fi protejate. Deși legea se aplică în special cercetării finanțate din fonduri federale, multe universități aplică aceleași standarde și proceduri inclusiv cercetărilor finanțate prin surse nonfederale și chiar celor care nu presupun nici un fel de costuri, cum ar fi proiectele studenților.

Principala responsabilitate a directorului unui CIE este de a se asigura că riscurile întâmpinate de participanții incluși în cercetare sunt minime. În unele cazuri, CIE poate solicita cercetătorului să revizuiască structura studiului; în alte cazuri, poate refuza să aprobe un studiu. Atunci când anumite riscuri minime sunt considerate inevitabile, cercetătorilor li se cere să pregătească un formular de „consimțământ informat” care să descrie clar acele riscuri. Subiecții pot participa la studiu numai după ce au citit și au semnat formularul, fapt care atestă că știu care sunt riscurile și le acceptă în mod benevol.

Mare parte a motivelor înființării unui CIE au legătură cu experimentele medicale făcute pe ființe umane, multe structuri ale studiilor de cercetare socială fiind în general scutite de revizuirea CIE. Un exemplu este un sondaj de opinie anonim trimis unui eșantion mare de respondenți. Procedura care trebuie urmată de CIE, așa cum este ea specificată în Categoriile Federale Privilegiate (45 CFR 46.101 [b]), scutește o mulțime de situații de cercetare:

- (1) Cercetarea realizată în interiorul unor cadre educaționale consacrate și general acceptate, care implică practici educaționale normale, precum (i) cercetarea despre strategiile de învățământ obișnuite și speciale sau (ii) cercetarea despre eficiența sau compararea tehnicilor educative, curricula sau metodele de conducere a clasei.
- (2) Cercetarea care implică utilizarea testelor educative (cognitive, de diagnosticare, de aptitudine, de învățare), procedurile de sondaj, procedurile de interviu sau observarea comportamentului în public, cu excepția cazurilor în care: (i) informația obținută este înregistrată astfel încât subiecții să poată fi identificați direct sau prin identificatori care au legătură cu subiecții; și (ii) orice divulgare a răspunsurilor subiecților umani în afara cercetării l-ar putea supune riscului de a răspunde penal sau civil sau ar putea dăuna situației lor financiare, slujbei sau reputației.
- (3) Cercetarea ce implică utilizarea testelor educative (cognitive, de diagnosticare, de aptitudine, de învățare), procedurile de sondaj, de interviu sau observarea comportamentului public care nu face obiectul paragrafului (b) (2) al acestei secțiuni, dacă: (i) subiecții umani sunt aleși sau numiți în funcții publice sau candidați la funcții publice; sau (ii) statutul federal cere să fie menținută, fără nici o excepție, confidențialitatea informației, pe baza căreia se poate face identificarea persoanei, atât pe parcursul cercetării, cât și după.
- (4) Cercetarea care presupune colectarea sau studiul datelor deja existente, al documentelor, înregistrărilor, specimenelor patologice sau de diagnostic, dacă aceste

surse sunt disponibile publicului sau dacă informația este înregistrată de investigator astfel încât subiecții să nu poată fi identificați, direct sau prin identificatori care au legătură cu subiecții.

- (5) Proiectele de cercetare sau de demonstrare care sunt conduse de ori sunt supuse aprobării șefului de departament sau de agenție și care sunt concepute să studieze, să evalueze sau să examineze: (i) programe de prestări servicii sociale sau de asistență socială; (ii) proceduri pentru obținerea beneficiilor sau serviciilor acestor programe; (iii) posibile modificări sau alternative la aceste programe sau proceduri; sau (iv) posibile modificări ale metodelor sau nivelelor de plată pentru beneficiile sau serviciile asigurate de acele programe.
- (6) Studiile pentru evaluarea calității alimentelor și a gustului acestora sau a acceptului consumatorului, (i) dacă sunt consumate anumite mâncăruri fără aditivi sau (ii) dacă este consumată o mâncare ce conține ingrediente aflate la sau sub limita nivelului de siguranță, sau nivelul substanțelor chimice folosite în agricultură sau al contaminării mediului este normal sau sub nivelul recomandat de Food and Drug Administration sau aprobat de Agenția pentru Protecția Mediului sau de către Serviciul pentru Siguranță Alimentară și Control din cadrul Departamentului de Agricultură al SUA.

Paragraful (2) al acestui extras exclude o mare parte din cercetarea descrisă în această carte. Totuși, uneori universitățile nu aplică adecvat prevederile legii. Ca președinte al unui CIE din cadrul universității, de exemplu, a trebuit să citesc o scrisoare de consimțământ informat care urma să fie trimisă companiilor de asigurare medicală și prin care se cerea acordul acestora de a participa la un sondaj despre tratamentele asigurate de programele lor. În mod clar, persoanele implicate nu erau supuse riscului anticipat de lege. Într-un astfel de caz, tehnica potrivită pentru a obține un consimțământ informat constă în trimiterea prin poștă a chestionarului. Dacă o companie îl returnează, înseamnă să și-a exprimat acordul. Dacă nu, nu.

Alte CIE au sugerat că cercetătorii ar trebui să obțină permisiunea înainte de a observa participanții în întâlnirile și evenimentele publice, înainte de a face anchete despre chestiuni cotidiene etc. Christopher Shea (2000) a relatat câteva aplicații îndoielnice ale legii, sprijinând în același timp logica etică ce a dus la apariția legii.

Nu vă gândiți că aceste critici ale CIE minimizează importanța protejării subiecților umani. Dimpotrivă, unele universități au depășit cerințele federale în mod rezonabil și responsabil: cerând opinia CIE și în cazul proiectelor finanțate nonfederal, de exemplu.

Etica cercetării este un subiect în continuă dezvoltare, deoarece tehnicile noi de cercetare necesită deseori revizuirea vechilor termeni. Astfel, de exemplu, utilizarea tot mai mare a bazei de date publice pentru cercetări secundare a determinat CIE să se întrebe dacă ar trebui sau nu să examineze astfel de proiecte, precum General Social Survey, de fiecare dată când un cercetător își propune să utilizeze datele. (Majoritatea au decis că nu este necesar; pentru o discuție despre aspectele legate de bazele de date publice vezi Skedsvold, 2002.)

În mod similar, perspectivele de cercetare prin intermediul internetului au determinat îngrijorări de natură etică. În noiembrie 1999, American Association for the Advancement of Science a sponsorizat un workshop pe acest subiect. Concluzia generală a raportului realizat în urma aceluia workshop rezumă câteva dintre îngrijorările examinate deja în acest capitol:

Cadrul etic și legal existent pentru protejarea subiecților umani se bazează pe principiul autonomiei, al binefacerii și dreptății. Primul principiu, autonomia, pretinde ca subiecții să fie tratați cu respect ca agenți autonomi și afirmă că acele persoane cu o autonomie diminuată sunt îndreptățite să beneficieze de o protecție specială. În practică, acest principiu se reflectă în consimțământul informat, prin care îi sunt dezvăluite subiectului riscurile și beneficiile cercetării. Al doilea principiu, binefacerea, implică maximizarea beneficiilor posibile și a bunăstării subiectului și minimizarea daunelor și riscurilor posibile rezultate în urma cercetării. Din moment ce fructele cunoașterii îi pot costa pe cei care participă în cercetare, ultimul principiu, dreptatea, urmărește o distribuție corectă a îndatoririlor și a beneficiilor asociate cu cercetarea, astfel încât anumiți indivizi sau grupuri să nu suporte mai multe riscuri, iar ceilalți să culeagă beneficiile (Frankel și Siang, 1999, pp. 2-3).

Codurile etice profesionale

Chestiunile etice din cercetarea socială sunt importante și echivoce. Din acest motiv, majoritatea asociațiilor profesionale ale cercetătorilor din domeniul științelor sociale au creat și au publicat coduri formale de conduită care descriu ceea ce este considerat a fi un comportament profesional acceptabil sau inacceptabil. Majoritatea asociațiilor profesionale au asemenea coduri de etică – spre exemplu, American Sociological Association, American Psychological Association, American Political Science Association și altele. Puteți găsi astfel de coduri pe site-urile asociațiilor. În plus, Association of Internet Researchers (AoIR) are un cod etic accesibil online.

Două controverse etice

După cum probabil ați ghicit, adoptarea și publicarea codurilor profesionale de conduită nu au rezolvat în totalitate chestiunea eticii în cercetare. Cercetătorii din domeniul științelor sociale încă se contrazic asupra anumitor principii generale, iar cei care în principiu sunt de acord dezbate adesea aspectele specifice.

Prezentul subcapitol descrie pe scurt două proiecte de cercetare care au provocat controverse etice și discuții. Primul proiect a studiat comportamentul homosexual din toaletele publice, iar al doilea a examinat supunerea în condiții de laborator.

Probleme în salonul de ceai

Ca student, Laud Humphreys a devenit interesat de studiul comportamentului homosexual. El a manifestat un interes special pentru actele ocazionale și rapide ale persoanelor de același sex în care se angajează unii bărbați care nu sunt homosexuali. Cercetarea vizează actele homosexuale dintre necunoscuții care se întâlneau în toaletele publice din parcuri, numite de homosexuali „saloane de ceai”. Rezultatul a fost publicarea în 1970 a lucrării *Tearoom Trade*.

Ceea ce l-a intrigat pe Humphreys legat de activitatea din „saloanele de ceai” a fost faptul că participanții păreau să ducă o viață convențională de „familisti” și membri integrați în comunitate. Nu făceau nimic altceva care să îi catalogheze drept homosexuali. Ca atare, era important pentru ei ca vizitele întreprinse în „saloanele de ceai” să rămână anonime. Cum ați studia așa ceva?

Humphreys a decis să se folosească de structura socială a situației. În mod normal, întâlnirea din „salonul de ceai” implica trei persoane: cei doi bărbați angajați la propriu în actul sexual și un privitor, numit *watchqueen*. Humphreys a început prin a se afișa la toaletele publice, oferindu-se să privească ori de câte ori era posibil. Pentru că răsplata celui care avea rolul de *watchqueen* era ocazia de a privi raportul sexual, Humphreys a reușit să facă observații de teren la fel ca în cazul unui studiu despre mitingurile politice sau despre trecerea ilegală a străzii în intersecții.

Pentru a completa înțelegerea îndeletnicirilor din „salonul de ceai”, Humphreys trebuia să cunoască mai multe despre participanți. Deoarece bărbații nu ar fi fost încântați de ideea de a fi intervievați, Humphreys a găsit o altă soluție. De câte ori era posibil, nota numerele de înmatriculare ale mașinilor participanților și afla numele lor cu ajutorul poliției. Humphreys îi vizita apoi pe bărbați la ei acasă, deghizat suficient de bine pentru a nu fi recunoscut și îi anunța că realizează un sondaj. În acest mod a reușit să strângă informații personale pe care nu ar fi putut să le obțină în toaletele publice.

După cum vă puteți imagina, cercetarea lui Humphreys a stârnit controverse puternice atât în cadrul, cât și în afara comunității științelor sociale. Câțiva critici l-au acuzat pe Humphreys de încălcarea grosolană a intimității în numele științei. Ceea ce făceau bărbații în toaletele publice era propria lor problemă. Alții au fost preocupați mai mult de inducerea în eroare – Humphreys îi mințise pe participanți, făcându-i să creadă că era voyeur. Chiar și cei care au considerat că participanții din „saloanele de ceai” erau o țintă ușoară pentru observație, deoarece foloseau un spațiu public, au protestat față de continuarea sondajului. Ei au considerat că nu era etic ca Humphreys să îi urmărească pe participanți acasă și apoi să îi interogheze sub false pretexte.

Totuși, alții au justificat cercetarea lui Humphreys. Subiectul, au spus ei, merita studiat. Nu s-ar fi putut studia altfel și au considerat înșelarea ca fiind inofensivă, în esență, notând că Humphreys a avut grijă să nu își rănească subiecții prin dezvăluirea activităților lor din „salonul de ceai”.

Controversa stârnită de afacerile din „salonul de ceai” nu a fost niciodată rezolvată. Este încă dezbătută și probabil că va mai fi deoarece trezește emoții și implică aspecte etice pe care lumea le dezaprobă. Ce credeți? Humphreys a acționat etic? Există părți ale cercetării pe care le considerați acceptabile și altele care nu sunt? (Pentru detalii despre contextul politic și etic al cercetării „salonului de ceai”, vedeți discuția lui Joan Sieber online la <http://www.missouri.edu/~philwb/Laud.html>).

Observarea supunerii umane

Cea de-a doua ilustrare diferă de prima în mai multe privințe. Dacă studiul lui Humphreys a implicat observarea participantului, acest studiu a avut loc într-un laborator. Studiul lui Humphreys a fost sociologic, acesta este psihologic. Și, în timp ce Humphreys a examinat comportamentul considerat de mulți ca fiind deviant, realizatorul acestui studiu a examinat supunerea și conformarea.

Unul dintre cele mai tulburătoare clișee apărute după al doilea război mondial a fost scuza comună a soldaților germani pentru atrocitățile comise: „Eu doar am urmat ordinele”. Din punctul de vedere al cauzelor care au determinat un astfel de comentariu, orice comportament – indiferent cât de condamnat – ar putea fi justificat dacă altcineva și-ar asuma responsabilitatea comiterii lui. Dacă un ofițer superior ar ordona unui soldat să ucidă un bebeluș, ordinul dat se presupune că l-ar absolve pe soldat de responsabilitatea personală asupra acțiunii.

Deși tribunalele militare care au probat cazurile de crimă de război nu au acceptat această scuză, cercetătorii din domeniul științelor sociale și alții au recunoscut măsura în care acest punct de vedere s-a răspândit în viața socială. Oamenii deseori par doriți să facă lucruri despre care știu că ar fi considerate greșite, dacă pot susține că o autoritate superioară le-ar fi ordonat să le facă. Aceasta a fost justificarea generală a tragediei de la My Lai din Vietnam, când soldații SUA au ucis peste 300 de civili neînarmați – unii dintre ei copii – din cauza faptului că orașul în care erau încartiruiți, My Lai, s-a crezut a fi un bastion al Vietcongului. O asemenea justificare pare mai puțin dramatică în viața de zi cu zi a civililor. Puțini ar nega faptul că există o anumită dependență față de autorități, totuși studiul lui Stanley Milgram (1963, 1965) a provocat o controversă considerabilă.

Pentru a observa disponibilitatea oamenilor de a răni pe cineva ca urmare a respectării ordinelor, Milgram a selectat 40 de bărbați provenind din medii diferite și i-a dus într-un laborator conceput să reproducă fenomenul supus studiului. Dacă ați fi fost unul dintre subiecții experimentului, ați fi avut o experiență asemănătoare următoarei.

Ați fost informat că dumneavoastră și un alt subiect veți participa la un experiment de învățare. Prin tragere la sorți, vi s-a desemnat profesia de „învățător”, iar colegului dumneavoastră cea de „elev”. „Elevul” este condus într-o altă cameră și legat de un scaun; la încheietura mâinii i se atașează un electrod. Ca învățător, stați în fața unui panou de control electric impresionant, dotat cu butoane, instrumente de măsură și comutatoare. Observați că fiecare comutator are o etichetă cu un număr diferit de volți, de la 15 la 315, dar și o altă serie de etichete, cu indicații de rău augur: „Șoc de intensitate extremă”, „Pericol – Șoc sever” și „XXX”.

Experimentul funcționează astfel. Dumneavoastră îi citiți elevului o listă de cuvinte pereche și apoi testați abilitatea lui de a le potrivi. Deoarece nu îl puteți vedea, o lumină de pe panou vă indică răspunsul său. De fiecare dată când discipolul face o greșală, sunteți instruit de experimentator să apăsați unul dintre comutatoare – începând cu cel mai slab – și să administrați un șoc elevului dumneavoastră. Prin ușa întredeschisă care separă cele două încăperi, auziți răspunsul elevului la acel șoc. Apoi citiți o altă listă de cuvinte pereche și îl testați din nou.

Pe măsură ce experimentul înaintază, administrați șocuri mult mai intense, până când elevul cere îndurare și imploră ca experimentul să ia sfârșit. Sunteți instruit să administrați oricum următorul șoc. După un timp, discipolul începe să lovească în peretele ce desparte cele două camere și continuă să țipe. Experimentatorul, implacabil, vă spune să aplicați următorul șoc. În sfârșit, citiți o listă și cereți răspunsul elevului – dar nu mai vine nici un răspuns... e o liniște deplină. Experimentatorul vă informează că lipsa răspunsului este considerată o greșală și vă instruiește să administrați următorul șoc, mai puternic. Situația continuă până la șocul „XXX”, care încheie seriile.

Ce credeți că ați fi făcut cu adevărat atunci când elevul a început să țipe prima dată? Când a început să lovească în perete? Sau când a încetat să mai vorbească și nu a mai

dat nici un semn de viață? Ați fi refuzat să-i mai administrați șocuri, nu-i așa? Și cu siguranță acest fapt ar fi adevărat pentru majoritatea persoanelor.

Așa am fi tentați să gândim – dar Milgram a descoperit contrariul. Dintre cei 40 de bărbați pe care Milgram i-a testat, nimeni nu a refuzat să continue administrarea șocurilor până când nu l-au auzit pe elev lovind în peretele despărțitor. Dintre cei 40, 5 au procedat astfel. Două treimi dintre subiecți, 26 din 40, au continuat să facă după cum li s-a spus pe întreaga durată a seriilor – până la (și inclusiv) cel mai mare șoc.

După cum ați ghicit probabil, șocurile erau false, iar „elevul” era un complice al experimentatorului. Doar „învățătorul” era un subiect real în experiment. Ca subiect, de fapt, nu ați fi rănit pe nimeni, dar ați fi fost determinat să credeți că faceți asta. Experimentul a fost creat pentru a vă testa consimțământul de a urma ordinele până în punctul în care s-ar fi presupus că omorâți pe cineva.

Experimentele lui Milgram au fost criticate atât metodologic, cât și etic. În ceea ce privește partea etică, criticii au menționat în special efectele experimentului asupra subiecților. Mulți se pare că au experimentat personal cam la fel de multă durere pe cât au crezut că au administrat altcuiva. L-au rugat pe experimentator să nu îi mai oblige să administreze șocuri. Au devenit extrem de supărați și nervoși. Unii au avut accese incontroabile.

Ce credeți despre această cercetare? Sunteți de părere că subiectul a fost destul de important pentru a justifica astfel de măsuri? Interogarea subiecților ar fi suficientă pentru ameliorarea unei posibile daune? Prin ce alte căi cercetătorul ar fi putut examina supunerea?

Pe internet găsiți nenumărate discuții despre experimentele lui Milgram. Căutați „experimentele lui Milgram” sau „Stanley Milgram”.

Politica cercetării sociale

După cum am indicat anterior, etica și politica se bazează pe puncte de vedere ideologice. Ceea ce este inacceptabil dintr-un anumit punct de vedere va fi acceptabil din altul. Deși aspectele politice și etice sunt deseori interrelaționate, vreau să fac două distincții între cele două.

În primul rând, etica cercetării sociale se referă în general la metodele utilizate; aspectele politice au tendința să se axeze pe aspectele substanțiale și de utilizare a cercetării. Astfel, de exemplu, unii critici au obiecții etice la adresa experimentelor lui Milgram, afirmând că metodele îi rănesc pe participanți. O obiecție politică ar fi aceea că supunerea nu este un subiect potrivit pentru un studiu deoarece (1) nu ar trebui să ne jucăm cu dorința oamenilor de a urma ordinele primite de la o autoritate sau, (2) dintr-un punct de vedere opus, deoarece rezultatele cercetării ar putea fi folosite pentru a-i face pe oameni *mai* supuși.

Cea de-a doua diferență dintre aspectele etice și politice ale cercetării sociale este aceea că nu există coduri formale de conduită politică acceptată. Deși unele norme etice au aspecte politice – de exemplu, liniile generale referitoare la prejudicierea subiecților se referă în mod clar la ideile din Vest despre protejarea libertăților civile –, nimeni nu

a mai creat un set de norme politice care să fie acceptate de toți cercetătorii din domeniul științelor sociale.

Singura excepție parțială a lipsei de norme politice o reprezintă punctul de vedere general acceptat conform căruia orientarea politică personală a cercetătorului nu ar trebui să intervină în sau să influențeze nejustificat cercetarea sa științifică. Ar fi incorect ca un cercetător să se folosească de tehnici de falsificare, să distorsioneze sau să mintă referitor la cercetarea sa pentru a-și răspândi vederile politice. După cum vă puteți imagina, studiile sunt oricum destul de des atacate din cauza unor presupuse încălcări ale acestei norme.

Obiectivitatea și ideologia

În capitolul 1 am sugerat că cercetarea socială nu poate fi niciodată complet obiectivă, deoarece cercetătorii sunt ființe umane și, prin urmare, în mod necesar subiectivi. Ca demers colectiv, știința obține echivalentul obiectivității prin intermediul intersubiectivității. Cu alte cuvinte, diferiți cercetători având puncte de vedere subiective diferite pot și ar fi indicat să ajungă la aceleași rezultate atunci când întrebuințează tehnici de cercetare general acceptate. În esență, aceasta se întâmplă în măsura în care fiecare lasă deoparte valorile și părerile personale pe durata cercetării.

Relatarea clasică despre obiectivitate și neutralitate în științele sociale este prelegerea lui Max Weber „Știința ca vocație” ([1925] 1946). În această discuție, Weber a inventat sintagma *value-free sociology* (o sociologie neutră față de valori) și a îndemnat ca sociologia, la fel ca alte științe, să fie despovărată de valori personale dacă se dorea să se aducă o contribuție specială societății. Liberalii și conservatorii deopotrivă au putut recunoaște „faptele” științelor sociale indiferent de modul în care aceste fapte se acordă cu politicile lor personale.

Majoritatea cercetătorilor au fost de acord cu acest ideal abstract, însă nu toți. Savanții marxiști și neomarxiști, de exemplu, au argumentat că științele sociale și acțiunea socială nu pot și nici nu ar trebui să fie separate. Explicațiile stării de fapt din societate, au pretins ei, se contopesc subtil cu pledoariile defensive ale aceleiași stări de fapt. Explicațiile simpliste ale funcțiilor sociale ale discriminării pot deveni ușor justificări ale continuității ei. Privit în același fel, studierea în totalitate a societății și a aspectelor sale malefice, fără asumarea unui angajament de a face societatea mai umană, a fost catalogată ca iresponsabilă.

În capitolul 10 vom examina *cercetarea acțiunii participative*, care este destinată, în mod explicit, folosirii cercetării sociale pentru țelurile proiectate și valorizate de subiecții cercetării. Astfel, de exemplu, cercetătorii dornici să îmbunătățească condițiile de muncă pentru muncitorii unei fabrici le-ar cere acestora să definească rezultatele pe care ar vrea să le vadă și să contribuie la realizarea unei cercetări sociale relevante pentru atingerea rezultatelor dorite. Rolul cercetătorilor este acela de a se asigura că muncitorii au acces la metodele profesionale de cercetare.

Oarecum dincolo de neînțelegerile abstracte referitoare la poziția neutră față de valori a științelor sociale, mulți au dezbătut dacă anumite demersuri de cercetare *sunt* neutre față de valori sau reprezintă o imixtiune a valorilor politice ale cercetătorului. Evident,

cercetătorii au negat o asemenea intruziune, iar negările lor au fost atunci contestate. Să aruncăm o privire la câteva dintre controversele pe care le-a generat această problemă.

Cercetare socială și rasă

Cercetarea socială și politica nu au fost niciunde mai controversat întrepătrunse ca în domeniul relațiilor rasiale. Cercetătorii din domeniul științelor sociale au studiat subiectul mult timp, iar rezultatele cercetării sociale și-au găsit deseori utilizarea în politicile pragmatice. O scurtă prezentare a câtorva referințe ar trebui să ilustreze acest lucru.

În 1896, când Curtea Supremă a SUA a stabilit principiul „separați, dar egali” ca o modalitate de reconciliere a garantării egalității afro-americanilor din cel de-al 14-lea Amendament cu normele segregării, nu a cerut menționarea vreunei cercetări sociale. Pe de altă parte, se crede că, în mare măsură, Curtea a fost influențată de scrierile lui William Graham Sumner, un cercetător de vârf în domeniul științelor sociale în perioada sa. Sumner a fost remarcat pentru opinia lui potrivit căreia moravurile și tradițiile unei societăți au fost relativ neafectate de legislație și planificarea socială. Opinia sa a fost deseori parafrazată, rezultând „căile statului nu produc tradiții”. Prin urmare, Curtea a decis că nu poate fi acceptată presupunerea că „prejudecățile sociale pot fi înfrânte prin legislație” și a negat înțelepciunea „legilor care vin în conflict cu sentimentul general al comunității” (Blaunstein și Zangrando, 1970, p. 308). După cum spuneau mai mulți politicieni, „Nu poți legifera moralitatea”.

Când doctrina „separați, dar egali” a fost revizuită în 1954 (cazul *Brown vs Board of Education*), noua decizie a Curții Supreme s-a bazat în parte pe concluzia că segregarea avea un efect negativ asupra copiilor afro-americani. În sprijinul acelei concluzii, Curtea a citat mai multe rapoarte de cercetare sociologice și psihologice (Blaunstein și Zangrando, 1970).

În mare parte, cercetătorii acestui secol din domeniul științelor sociale au sprijinit cauza egalității afro-americanilor din Statele Unite, iar convingerile lor au reprezentat deseori un impuls pentru cercetările pe care le-au întreprins. Mai mult, au sperat că cercetările lor vor conduce la schimbare socială. Nu există nici o îndoială, de exemplu, că studiul clasic, în două volume, al lui Gunnar Myrdal (1944) despre relațiile rasiale din Statele Unite a avut un impact semnificativ asupra subiectului cercetării sale. Myrdal a strâns o mulțime de date pentru a arăta că poziția afro-americanilor a contrazis în mod direct valorile americane ale egalității sociale și politice. Ulterior, Myrdal nu a încercat să-și ascundă punctul de vedere legat de această chestiune. (Detalii despre revoluționara cercetare a lui Myrdal puteți găsi online, căutând „Gunnar Myrdal” sau „An American Dilemma”.)

Mulți cercetători din domeniul științelor sociale s-au implicat direct în mișcarea pentru drepturile civile, unii fiind mai radicali decât alții. Dat fiind sprijinul larg pentru idealurile egalității, concluziile cercetărilor care sprijină cauza egalității au atras cel mult critici sumare. Pentru a vedea cât de solidă este poziția generală a științelor sociale în această chestiune, trebuie doar să examinăm câteva proiecte de cercetare care au ajuns la concluzii contradictorii cu poziția ideologică predominantă.

Majoritatea cercetătorilor au sprijinit – fățiș, cel puțin – sfârșitul segregării din școli. În 1966, după ce James Coleman, un sociolog respectat, a publicat rezultatele unui

studiu efectuat la nivel național despre rasă și educație, imediat au izbucnit controversele. Contrar convenției generale, Coleman a descoperit o diferență mică între performanțele academice ale studenților afro-americani care frecventau școli integrate și cei care le frecventau pe cele segregate. Bibliotecile, dotările de laborator și cheltuielile ridicate pe cap de student au avut un impact minor. În schimb, Coleman a raportat că factorii familie și vecinătate au avut cea mai mare influență asupra performanțelor academice.

Descoperirile lui Coleman nu au fost bine primite de mulți dintre cercetătorii din domeniul științelor sociale care au activat în mișcarea pentru drepturile civile. Anumiți savanți au criticat studiul lui Coleman din motive metodologice, însă mulți alții au obiectat vehement pe motiv că descoperirile ar avea consecințe politice segregationiste. Controversa dezlănțuită în jurul raportului lui Coleman a adus aminte de cea provocată cu un an mai devreme de către Daniel Moynihan (1965), cu a sa analiză critică a familiei afro-americane din Statele Unite.

Un alt exemplu de controversă politică în jurul cercetării sociale referitoare la rasă este legată de scorurile IQ. În 1969, lui Arthur Jensen, psiholog la Universitatea Harvard, i s-a cerut să pregătească un articol pentru *Harvard Educational Review* care să examineze datele referitoare la diferențele rasiale reflectate în rezultatele testelor IQ (Jensen, 1969). În articol, Jensen a concluzionat că diferențele genetice dintre afro-americani și albi au relevat o medie mai mică a scorurilor IQ ale afro-americanilor. Jensen s-a identificat atât de mult cu acea concluzie, încât a început să își susțină poziția în campusurile din țară.

Cercetarea lui Jensen a fost atacată în baza mai multor motive metodologice. Criticii au acuzat că o mare parte din datele pe care se bazau concluziile lui Jensen erau inadecvate și neglijente – există multe teste IQ, unele mai rele decât altele. În mod asemănător, s-a susținut că Jensen nu a luat suficient în considerare factorii sociali și de mediu. Alți cercetători au avut însă alte obiecții metodologice.

Dincolo de critica științifică, însă, mulți l-au condamnat pe Jensen ca fiind rasist. Mulțimile ostile l-au huiduit în timpul prezentărilor sale publice. Ca o ironie, modul în care a fost întâmpinat Jensen la unele universități nu a diferit semnificativ de primirea făcută aboliționiștilor cu un secol în urmă, când opinia generală era în favoarea menținerii sclaviei.

Mulți cercetători din științele sociale și-au limitat obiecțiile legate de cercetările lui Moynihan, Coleman și Jensen la motivele de natură științifică, metodologică. Furtunile politice declanșate de aceste studii au arătat cum ideologia își poate face apariția și în chestiuni de cercetare socială. În ciuda faptului că modelul abstract al științei este separat de ideologie, practica științei nu este.

Pentru a analiza o versiune mai recentă a controversei legate de rasă și realizări, căutați pe internet diferite puncte de vedere referitoare la „Curba lui Bell” – determinate de lucrarea *The Bell Curve*, scrisă de Richard J. Herrnstein și Charles Murray.

Politica cercetării sexuale

Așa cum am indicat mai devreme, studiul lui Laud Humphreys despre „salonul de ceai” a ridicat probleme etice pe care cercetătorii încă le mai discută și le dezbat. În același timp, pare destul de clar că mare parte din furia determinată de acea cercetare se referea la subiectul în sine. Așa cum am scris altundeva,

Laud Humphreys nu numai că a studiat despre S-E-X, dar a observat și a discutat *homosexualitatea*. Și nici măcar nu era vorba despre o relație de conviețuire între doi oameni care s-au nimerit să fie de același sex, ci de întâlnirile dezgustătoare dintre necunoscuți în toaletele publice. Numai sacrificarea nou-născuților creștini ar fi fost mai revoltătoare, în 1970, pentru marea majoritate a americanilor (Babbie, 2004, p. 12).

Deși subiectul cercetării lui Humphreys s-a dovedit neașteptat de provocator pentru mulți, cercetări mult mai cuminți despre sexualitate au generat și ele reacții de revoltă publică. În anii '40 și '50, biologul Alfred Kinsey și colaboratorii săi au publicat studii revoluționare despre practicile sexuale ale bărbaților (1948) și ale femeilor (1953) din SUA. Interviu extins i-a permis lui Kinsey să dea informații despre frecvența activității sexuale, despre sexul premarital și extramarital, despre comportamentul homosexual etc. Studiile sale au ofensat publicul și au condus la încercări de închidere a institutului său de cercetare din cadrul Universității din Indiana.

Deși astăzi majoritatea oamenilor nu se mai revoltă la rapoartele lui Kinsey, americanii tind să rămână foarte sensibili când vine vorba despre cercetările referitoare la sex. În 1987, National Institutes of Health (NIH), însărcinată cu găsirea unor modalități de a combate SIDA, au realizat că au nevoie de date temeinice referitoare la practicile sexuale contemporane, pentru a putea concepe programe eficiente anti-SIDA. Cererea lor pentru proiecte de cercetare s-a materializat într-un studiu sofisticat conceput de Edward O. Laumann și colaboratorii săi. Studiul propus s-a axat pe diferite tipare ale activității sexuale la diferite vârste, fiind lăudat de NIH și consultanții săi.

Să ne reamintim de senatorul Jesse Helms (republican din Carolina de Nord) și de congressmanul William Dannemeyer (republican din California). În 1989, auzind de studiul lui Laumann, Helms și Dannemeyer au început o campanie pentru blocarea studiului și au alocat aceeași sumă de bani de care beneficiase și Laumann pentru realizarea unui program de celibat pentru adolescenți. Anne Fausto-Sterling, biolog de profesie, a căutat să înțeleagă opoziția față de studiul lui Laumann.

Sondajele, a argumentat Helms, nu sunt făcute pentru a „stopa răspândirea SIDA. Țelul principal este acela de a compila fapte așa-zis științifice pentru a sprijini argumentul liberalilor de stânga, conform cărora homosexualitatea este un stil de viață normal, acceptabil... Cât timp voi fi în Senatul SUA”, a adăugat el, „nu voi încuraja așa ceva, pentru că nu este un alt stil de viață; este sodomie” (Fausto-Sterling, 1992).

Helms a câștigat cu 66% din voturi în favoarea amendamentului său din Senatul american, față de 34% voturi împotriva. Deși Camera Reprezentanților a respins amendamentul, iar Comitetul pentru Litigii nu l-a mai luat în discuție, fondurile guvernamentale pentru studiul lui Laumann au fost suspendate. Laumann și colaboratorii săi s-au orientat atunci spre sectorul privat și au obținut finanțare de la fundații private, chiar dacă pentru realizarea unui studiu mai mic. Rezultatele cercetării lor au fost publicate în 1994 în lucrarea *The Social Organization of Sexuality*.

Politica și recensământul

Probabil că orice încercare de a studia comportamentul social uman are și o dimensiune politică. Să luăm de exemplu chestiunea recensămintelor din SUA, impuse prin Constituție să fie organizate o dată la zece ani. Scopul inițial era acela de a descoperi mărimea populației din diferitele state pentru a stabili reprezentarea adecvată a acestora în Camera Reprezentaților. Deși fiecare stat are dreptul la doi senatori, statele mai mari pot avea mai mulți reprezentanți decât cele mai mici. Ce putea fi mai simplu decât asta? Pur și simplu nu trebuia decât să numeri locuitorii fiecărui stat.

Numai că, încă de la început, nimic nu a fost simplu în ceea ce privește numărarea unei populații atât de dispersate cum este cea a Statelor Unite. Până și definirea cuvântului „persoană” a creat probleme. Un sclav, de exemplu, era trecut la recensământ ca reprezentând trei pătrimi dintr-o persoană. Aceasta a scăzut reprezentarea statelor din Sud, deținătoare de sclavi, în timp ce numărarea sclavilor ca ființe întregi ar fi putut duce la apariția ideii radicale și periculoase că ar trebui să li se permită să voteze.

Mai mult, problemele logistice ale numărării populației care locuiește în cartiere compacte suburbane de case identice, în apartamente din mediul urban, în internate, cazărmi militare, ferme, cabane în păduri și locuințe ilegale, precum și ale numărării celor fără adăpost au fost întotdeauna foarte mari. Reprezintă tipul de provocare pe care cercetătorii din științele sociale au abordat-o mereu cu plăcere. Totuși, dificultatea de a descoperi ceva la care se ajunge cu greu și tehnicile create special pentru asta nu au scăpat de influențele politice.

Kenneth Prewitt, care a condus Biroul de Recensământ din 1998 până în 2001, descrie câteva dintre aspectele politice ale numărării persoanelor :

Între 1910 și 1920, în timpul războiului a existat o deplasare masivă a populației dinspre statele din Sud spre orașele industrializate din Nord. În 1920, pentru prima dată în istoria Americii, recensământul a inclus mai mulți locuitori în oraș decât în mediul rural. O Americă urbană era ceva nou și deranjant, în special pentru adepții convingerii jeffersoniene, conform căreia fermierii independenți apără cel mai bine democrația. Printre cei care aveau această convingere se numărau membri conservatori ai Congresului din Sudul și Vestul rural. Ei și-au dat seama că redistribuția ar transfera puterea către sindicatele din întreprinderi și imigranții cu orientări politice radicale din orașele aflate în nord-estul Statelor Unite. Conservatorii din Congres au blocat redistribuția, plângându-se, între altele, că, din cauza faptului că recensământul era programat pe 1 ianuarie, muncitorii agricoli care lucrau la oraș au fost „incorect” catalogați drept orașeni, și nu ca aparținând de fapt de fermele la care urmau să se întoarcă pentru lucrările agricole de primăvară. (Ziua recensământului a fost mai târziu mutată pe 1 aprilie, dată valabilă și în prezent.) Dezbaterile au trenat timp de un deceniu, iar redistribuirea în cadrul Congresului a avut loc abia la următorul recensământ (Prewitt, 2003).

În ultimii ani, îngrijorarea față de subestimarea numărului de persoane sărace din mediul urban a devenit o problemă politică. Marile orașe, care au cel mai mult de pierdut din această subestimare, votează în general cu democrații și mai puțin cu republicanii, așa că puteți ghici probabil care partid sprijină eforturile de îmbunătățire a numărării și care partid este mai puțin entuziast. La fel, atunci când sociologii au adus argumente în favoarea înlocuirii încercării de numărare a populației cu metode de eșantionare ale

investigației moderne (vezi capitolul 7 pentru detalii despre eșantionare), s-au bucurat de un sprijin mai mare din partea democrațiilor, care puteau câștiga de pe urma acestei schimbări de metodologie, decât din partea republicanilor, care ar fi avut de pierdut. Totuși, ca să nu sugerăm că democrații sprijină știința mai mult decât republicanii, iată un alt exemplu despre cum contextul politic în care trăim și în care realizăm cercetarea socială afectează deseori acea cercetare.

Politică cu „p” mic

Cercetarea socială este deseori confundată cu ideologiile politice, însă „politică” cercetării sociale este mult mai profundă. Cercetarea socială nu poate rămâne strict obiectivă în relație cu problemele sociale contestate – mai ales când ideologiile diferite se ciocnesc între ele în domeniul analizei datelor în științele sociale.

Același lucru este valabil și atunci când cercetarea este invocată în disputele dintre persoane cu interese opuse. De exemplu, cercetătorii care au servit drept „martori experți” în instanță vor fi probabil de acord că idealul științific al „căutării adevărului” pare extrem de naiv într-un proces. Deși martorii experți nu reprezintă nici una dintre părți în instanță, ei sunt, totuși, angajați doar de una dintre părți, iar mărturia lor tinde să sprijine partea implicată în proces care îi plătește pentru activitatea prestată. Asta nu înseamnă că acești martori vor minți în favoarea celor care i-au angajat, însă cei care contestă ceva într-un proces vor plăti pentru o expertiză care le sprijină cazul, și nu pentru una care îl atacă.

Ca atare, dacă sunteți martor expert, veți compărea în instanță doar pentru că opinia dumneavoastră, despre care se presupune că e fundamentată științific și corectă, coincide cu interesele părții care vă plătește pentru a depune mărturie. Totuși, odată ce ați ajuns în instanță și jurați să spuneți adevărul, vă veți găsi într-o lume străină idealurilor de contemplare obiectivă. Dintr-odată, nu există decât două variante: pierzi sau câștigi. Ca martor expert, tot ce aveți de pierdut este propria credibilitate (și probabil șansa de a mai primi vreun onorariu pe viitor în calitate de martor expert). Totuși, asemenea mize sunt suficient de mari pentru a crea un anumit disconfort majorității cercetătorilor.

Îmi amintesc un caz al Curții federale în care am depus mărturie în sprijinul unor funcționari din administrația locală cărora nu li s-au mai indexat salariile ca urmare a unei cercetări. În opinia mea, acea cercetare lăsa de dorit și am fost angajat să întreprind mai multe cercetări „științifice” care ar fi demonstrat nedreptatea făcută funcționarilor (Babbie, 1982, pp. 232-243).

Am intrat în boxa martorilor având sentimentul unui profesor și al unui autor de înaltă tinută. În scurt timp însă, am avut senzația că m-am mutat de pe terenul academic pe cel de hochei. Verificarea semnificației statistice și a erorii de eșantionare erau dintr-odată mult mai puțin relevante decât marcarea unui gol. La un moment dat, un avocat din Washington m-a atras într-un dialog în urma căruia i-am spus că sunt familiarizat cu o anumită revistă de specialitate. Din păcate, acea revistă nu exista. Am crezut că intru în pământ de rușine și dintr-odată m-am surprins cum schimb registrul. Fără să stau prea mult pe gânduri, am renunțat la atitudinea prietenoasă și am adoptat una de profesor-ninja. Nu m-aș fi simțit satisfăcut pe deplin decât dacă, la rândul meu, l-aș fi făcut de rușine pe avocat, ceea ce am și reușit în final.

Cu toate că funcționarii și-au primit indexarea, trebuie să recunosc că am fost de asemenea preocupat și de impresia pe care am făcut-o în instanță. V-am povestit această întâmplare pentru a ilustra „politica” personală a interacțiunilor umane care presupun o cercetare științifică și obiectivă. Trebuie să realizăm faptul că cercetătorii, fiind ființe umane, vor acționa ca atare, motiv pentru care trebuie să luăm în considerare aceasta când le evaluăm rezultatele cercetărilor. O asemenea recunoaștere nu le invalidează cercetările și nici nu oferă o scuză pentru respingerea descoperirilor care se întâmplă să ne displace, însă este necesar să fie luată în considerare.

Politica în perspectivă

Deși dimensiunile etică și politică ale cercetării sunt în principiu diferite, ele se intersectează. De fiecare dată când politicienii sau publicul consideră că cercetarea socială încalcă standardele etice sau morale, vor veni imediat cu soluții. Mai mult, este posibil ca standardele apărute de ei să nu corespundă cu cele ale comunității de cercetare. Chiar și atunci când cercetătorii sunt de acord cu măsurile legate de modul în care este realizată cercetarea, mijloacele specificate de regulamente și de legislație o pot face inefficientă.

Legiitorii manifestă un interes deosebit pentru cercetările legate de copii. Cu toate că normele de cercetare socială discutate în acest capitol ar preveni orice vătămare fizică sau emoțională adusă copiilor, o parte a legislației restrictive adoptate periodic seamănă cu acțiunile întreprinse într-un anumit oraș din Vest, căruia nu îi voi da numele. Ca răspuns la îngrijorarea că un profesor de la o școală publică și-a pus elevii să asculte muzică New Age în clasă și i-a încurajat să mediteze, consiliul local a emis o hotărâre prin care nici un profesor nu are voie să facă ceva care ar putea „afecta mintea școlarilor”!

Sper că veți trage patru învățăminte din această discuție. În primul rând, știința nu este neatinsă de politic. Intruziunea politicii și a ideologiilor pe care le presupune nu este unică în cercetarea socială; științele naturale s-au confruntat și continuă să se confrunte cu situații similare. Dar științele sociale, în particular, reprezintă o parte din viața socială. Cercetătorii studiază lucruri care sunt importante pentru oameni – lucruri despre care au convingeri personale solide, care le afectează viețile. Mai mult, cercetătorii sunt ființe umane și deseori sentimentele personale se reflectă în viețile lor profesionale. Să credem altceva ar fi de-a dreptul naiv.

În al doilea rând, știința operează în mijlocul controverselor politice și al ostilității. Chiar și atunci când cercetătorii se înfurie și se înjură sau când comunitatea de cercetare este atacată din exterior, investigația științifică persistă. Studiile sunt finalizate, rezultatele publicate și noi cunoștințe sunt acumulate. Pe scurt, disputele ideologice nu pun știința în impas, ci o fac să fie mult mai provocatoare – și mai captivantă.

În al treilea rând, o conștientizare a considerațiilor ideologice îmbogățește studiul și practica metodelor de cercetare socială. Multe dintre caracteristicile consacrate ale științei, cum ar fi intersubiectivitatea, au funcția de a neutraliza sau de a ține sub control neajunsurile noastre umane, în special cele de care nu suntem conștienți. Altminteri, am analiza lumea și nu am vedea altceva decât reflecția propriilor preferințe și convingeri.

În sfârșit, deși cercetătorii nu ar trebui să permită amestecul propriilor valori în calitatea și corectitudinea cercetării lor, aceasta nu înseamnă că nu pot sau nu ar trebui să participe în dezbateri publice și să-și prezinte expertiza științifică și valorile personale. Poți face o cercetare excelentă pe tema prejudecăților rasiale chiar dacă te opui prejudecăților și îți exprimi această părere. Unii ar putea argumenta că specialiștii în științe sociale, din cauza expertizei lor în modul de funcționare a societății, au obligația de a se pronunța într-o privință sau alta, nu să lase acest lucru în seama politicianilor, ziariștilor și moderatorilor de talk-show-uri. Herbert Gans (2002) scrie despre necesitatea existenței „sociologilor publici” :

Un sociolog public este un intelectual public care aplică idei și descoperiri sociologice la problemele sociale (definite larg) despre care sociologia (definită, de asemenea, cuprinzător) are ceva de spus. Intelectualii publici comentează pe marginea oricărui subiect ce apare pe agenda publică; sociologii publici procedează astfel doar cu subiectele cărora le pot aplica propriile cunoștințe și concluzii sociologice.

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- În afară de considerațiile tehnice și științifice, proiectele de cercetare socială pot fi determinate și de considerațiile administrative, etice și politice.

Aspecte etice în cercetarea socială

- Ceea ce este și ce nu este etic în cercetare ține până la urmă de ceea ce se consideră a fi corect sau greșit.
- Cercetătorii sunt de acord că participarea la cercetare ar trebui să fie, în mod normal, voluntară. Această regulă poate veni în conflict cu nevoia științifică de generalizare.
- Cercetătorii sunt de acord că cercetarea nu trebuie să dăuneze participanților, decât dacă aceștia își dau acordul informal, acceptând astfel din proprie voință și în mod conștient riscurile implicate.
- Dacă *anonimatul* se referă la situația în care nici măcar cercetătorul nu poate identifica informații specifice despre indivizii pe care îi descrie, *confidențialitatea* se referă la situația în care cercetătorul promite să nu divulge informații personale despre subiecți. Cea mai directă cale de a asigura confidențialitatea este aceea de a distruge informațiile legate de identitate imediat ce acestea nu mai sunt necesare.
- Foarte multe proiecte de cercetare implică un grad mai ridicat sau mai scăzut de înșelare a subiecților. Pentru că inducerea în eroare încalcă standardele comune ale comportamentului etic, înșelăciunea în cercetare trebuie să fie justificată – dar chiar și așa poate fi contestată.
- Cercetătorii sociali au obligații etice atât față de comunitatea de cercetători, cât și față de subiecți. Aceste obligații includ raportarea integrală și corectă a rezultatelor, precum și divulgarea erorilor, limitărilor și a altor neajunsuri ale cercetării.
- Asociațiile profesionale din anumite discipline publică coduri de etică pentru îndrumarea cercetătorilor. Aceste coduri sunt necesare și utile, însă nu rezolvă toate problemele de natură etică.

Două controverse etice

- Studiul lui Laud Humphreys despre întâlnirile din „salonul de ceai” și studiul lui Stanley Milgram despre supunere ridică probleme etice dezbătute și în zilele noastre.

Politica cercetării sociale

- Cercetarea socială are inevitabil o dimensiune politică și una ideologică. Cu toate că știința este neutră în chestiunile politice, oamenii de știință nu sunt. Mai mult, o mare parte a cercetării sociale implică inevitabil convingerile politice ale oamenilor din afara comunității de cercetare.
- Deși majoritatea cercetătorilor sunt de acord că orientarea politică nu ar trebui să influențeze nejustificat cercetarea, în practică, separarea politicului și a ideologiei de realizarea cercetării poate fi chiar dificil de făcut. Unii cercetători susțin că cercetarea poate și ar trebui să fie un instrument al acțiunii și al schimbării sociale. Mai subtil spus, o ideologie comună poate afecta modul în care cercetătorii primesc cercetarea altcuiva.
- Deși normele științei nu-i pot forța pe cercetători să renunțe la valorile lor personale, caracterul intersubiectiv al științei oferă o protecție împotriva descoperirilor științifice care nu sunt decât produsul preferințelor.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți pe parcursul capitolului și în subsolul paginii, unde sunt prezentați, precum și în glosarul exhaustiv de la finalul cărții: *anonimitate, confidențialitate, consimțământ informat, interogare sumară.*

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCITII RECAPITULATIVE

1. Analizați următoarele situații de cercetare reale și ipotetice. Care este componenta etică din fiecare exemplu? Ce credeți despre ea? Considerați că procedurile descrise sunt, în ultimă instanță, acceptabile sau inacceptabile? Discutarea câtorva dintre aceste situații cu colegii de curs s-ar putea dovedi utilă.
 - a) Un profesor de psihologie le cere studenților care participă la un curs introductiv de psihologie să completeze chestionare pe care le va folosi apoi pentru pregătirea unui articol ce va fi publicat într-o revistă.
 - b) După un studiu de teren al comportamentului deviant observat în timpul unei revolte de stradă, poliștii în cer cercetătorului să-i identifice pe cei care au fost observați că fură. Decât să riște să fie arestat, fiind considerat complice, cercetătorul se supune.
 - c) După redactarea unei cărți care prezintă un proiect de cercetare, cercetătorul descoperă că 25 dintre cele 2.000 de interviuri au fost falsificate de interviuatori. Pentru a proteja conținutul cercetării, autorul face abstracție de această informație, publicând astfel cartea.
 - d) Cercetătorii primesc o listă a radicalilor de dreapta pe care vor să-i studieze. Apoi îi contactează, explicând fiecăruia că a fost selectat „la întâmplare” din rândul populației generale pentru a face parte dintr-un eșantion al „opiniei publice”.

- e) Un profesor care vrea să testeze efectul unei muștrări nejustificate dă un examen de o oră ambelor grupe de la un anumit curs. Performanța generală a celor două grupe este, în esență, aceeași. Notele uneia dintre grupe sunt în mod intenționat scăzute, iar profesorul îi muștră pe studenți pentru notele proaste. Instructorul dă apoi același examen cu ambele grupe și descoperă că performanța grupei muștrate pe nedrept este mai slabă. Ipoteza este confirmată, iar raportul cercetării este publicat.
- f) Într-un studiu despre comportamentul sexual, investigatorul vrea să contracareze ezitarea subiecților de a raporta ceea ce ei ar considera ca fiind rușinos. Pentru aceasta, subiecții sunt întrebați: „Oricine se masturbează din când în când; dumneavoastră cam cât de des o faceți?”
- g) Un cercetător care studiază viața de internat dintr-un campus descoperă că 60% dintre studenți încalcă în mod regulat restricțiile referitoare la consumul de alcool. Publicarea acestor rezultate ar declanșa probabil un scandal în campus. Deoarece nu este planificată nici o analiză extinsă despre consumul de alcool, cercetătorul decide să păstreze tăcerea.
- h) Pentru a testa până unde pot ajunge oamenii pentru a nu se face de rușine pentru că nu cunosc un anumit lucru, cercetătorul le cere să-și spună părerea cu privire la o problemă care nu are nici o legătură cu realitatea.
- i) Un chestionar de cercetare este distribuit în rândul studenților, ca parte a dosarului de acte ce trebuie depuse pentru înscrierea la universitate. Deși studenților nu li se spune că trebuie să-l completeze, se speră că își vor da singuri seama de asta – asigurându-se astfel o rată mai mare de participare.
- j) Un cercetător pretinde că face parte dintr-un grup politic radical pentru a-l putea astfel studia și este acceptat ca membru al cercului șefilor. Cum ar trebui să acționeze cercetătorul dacă grupul face planuri pentru:
 - (1) O demonstrație pacifistă, dar ilegală.
 - (2) Bombardarea unei clădiri publice într-un moment în care se știe sigur că nu este ocupată.
 - (3) Asasinarea unei autorități publice.
- 2. Revești discuția despre experimentul lui Milgram cu privire la supunere: Cum ați realiza un studiu care să aibă același scop, dar evitând criticile etice aduse lui Milgram? Ar fi studiul dumneavoastră la fel de valid? Ar avea același efect?
- 3. Să presupunem că un cercetător care este în favoarea familiilor mici – ca soluție la problema suprapopulării – vrea să conducă o anchetă pentru a determina de ce unii oameni vor mai mulți copii și alții nu. Cu ce probleme legate de implicarea personală s-ar confrunta cercetătorul și cum ar putea să le evite? Ce probleme etice ar trebui să ia în considerare în structurarea anchetei?
- 4. Utilizând InfoTrac College Edition, căutați „informed consent” și apoi limitați-vă căutarea la „research”. Parcurgeți articolele rezultate și începeți să identificați grupurile de persoane pentru care consimțământul informat poate fi problematic – persoane care nu au capacitatea să-și dea consimțământul. Sugerați câteva căi pentru depășirea problemei.

LECTURI SUPLIMENTARE

Hamnett, Michael P., Douglas J. Porter, Amarjit Singh, Krishna Kumar (1984), *Ethics, Politics, and International Social Science Research*, University of Hawaii Press, Honolulu. Discuțiile despre etica cercetării pune accentul de obicei pe interesele participanților la proiectele de cercetare, însă această carte lărgeste nivelul discuției prin includerea drepturilor întregii societăți.

Homan, Roger (1991), *The Ethics of Social Research*, Longman, Londra. O analiză profundă a cerințelor etice ale cercetării sociale, scrisă de un cercetător britanic în domeniul științelor sociale.

Lee, Raymond (1993), *Doing Research on Sensitive Topics*, Sage, Newbury Park, CA. Lucrarea examinează conflictele dintre rigorile cercetării științifice și drepturile persoanelor implicate – cu îndrumări despre cum pot fi abordate astfel de conflicte.

Sweet, Stephen (1999), „Using a Mock Institutional Review Board to Teach Ethics in Sociological Research”, *Teaching Sociology*, 27 ianuarie, pp. 55-59. Cu toate că a fost scris pentru profesori, acest articol oferă câteva exemple de cercetare care pot constitui o provocare la adresa instinctelor dumneavoastră etice.

Resurse de studiu pe internet**Sociology@Now™ : Research Methods**

1. Înainte de a arunca o ultimă privire peste acest capitol, faceți testul *SociologyNow : Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.
2. Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow : Research Methods*, realizat pe baza rezultatelor testului. Utilizați planul de studiu, cu exercițiile sale interactive, precum și alte resurse pentru a învăța bine subiectul de studiu.
3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de internet al cărții, [http : //sociology.wadsworth.com/babbie_practice11e](http://sociology.wadsworth.com/babbie_practice11e), pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition*, pentru căutarea termenilor *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de internet pentru acest capitol

Fii conștient de faptul că internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru mai multe *Web Links*.

American Sociological Association, Codul etic

<http://www.asanet.org/page.wv?section=Ethics/name=Ethics>

Majoritatea asociațiilor profesionale au coduri etice menite să ghideze activitățile membrilor lor. Situația de față este o ilustrare bună a unui astfel de caz.

Department of Health and Human Services, Protection of Human Subjects (45 CFR Partea 46)

<http://www.hhs.gov/ohrp/humansubjects/guidance/45cfr46.htm>

Iată reglementările de bază care stabilesc modul cum trebuie tratați subiecții umani și care oferă o bază pentru acțiunile comitetelor instituțională de etică.

Consiliul de Cercetare al Norvegiei, reguli privind etica cercetării în științele sociale, drept și științele umane

<http://www.etikkom.no/Engelsk/NESH>

Acest raport, întocmit de Comitetul Național pentru Etica Cercetării în Științele Sociale și Umane, oferă o analiză detaliată a acestui subiect.

4. Designul cercetării

5. Conceptualizare, operaționalizare și măsurare

8. Indexuri, scala și tipologii

7. Logica eșantionării

PARTEA A II-A

Structurarea investigației

Formularea problemei este primul pas în structura investigației. Într-adevăr, o întrebare formulată corect este primul și cel mai important pas spre descoperirea răspunsului la o întrebare. Altfel, în pofida formulării mai clare a întrebării pentru altcineva.

Partea a II-a analizează ceea ce trebuie să fie o cercetare pe baza formulării adecvate a întrebărilor științifice și pe structurarea investigației. Partea a III-a descrie unele dintre metodele specifice ale observării științifice în științele sociale.

Capitolul 1 se referă la începuturile cercetării. Discutăm unele dintre scopurile investigației, unitățile de analiză și metodele pentru care observatorii au ales să lucreze în proiectele de cercetare.

Capitolul 3 se axează pe măsurarea conceptualizării și operaționalizării. Analizăm unii dintre termenii pe care îi folosim frecvent în viața noastră – *pregătire, încredere, furtivitate* și alții – și analizăm cum se transformă aceste concepte abstracte în măsurări prin intermediul unor astfel de termeni ca „scoruri” în cercetare. Acest proces de clarificare este denumit conceptualizare.

Odată clarificat înțelesul termenilor, putem stabili relațiile dintre acești termeni. Procesul stabilirii pagilor și a relațiilor pentru măsurare este denumit operaționalizare. Capitolul 5 tratează operaționalizarea în general, acționând la stadiu specific contextului întrebărilor pentru intervenții și evaluare.

Pentru a facilita introducerea în tehnica măsurării, capitolul 6 începe cu discuția cronologică referitoare la modalitatea în care treptat realizăm cercetarea. În acest capitol vom examina tehnicile de măsurare a variabilelor în sarcina conflictivă prin combinarea celor două factori: index, scale și tipologii. De exemplu, putem adresa respondenților o serie de întrebări despre atitudinile lor față de egalitatea de gen și apoi să schimbăm răspunsurile la toate cele cinci întrebări într-o măsură agregată a egalității de gen. Dacă astfel de măsuri agregate sunt construite în timpul analizei datelor (vezi partea a IV-a), măsura lor primește înțelesul în design și procesul colectării datelor.

În cele din urmă, vom examina modalitatea în care cercetătorii selectează persoane sau lucruri pentru observare. Capitolul 7, despre eșantionare, se referă la problema fundamentală a generalizării. După cum veți vedea, putem selecta câteva persoane sau câteva lucruri pentru observare și apoi să spunem ceea ce observăm că este mai mare.

4. Designul cercetării
5. Conceptualizare, operaționalizare și măsurare
6. Indexuri, scale și tipologii
7. Logica eșantionării

Formularea problemelor este adesea mai dificilă decât găsirea răspunsurilor. Într-adevăr, o întrebare formulată corespunzător pare să-și găsească uneori singură răspunsul. Puteți descoperi răspunsul la o întrebare chiar în procesul formulării mai clare a întrebării pentru altcineva.

Partea a II-a analizează ceea ce trebuie observat, adică se axează pe formularea adecvată a întrebărilor științifice și pe structurarea investigației. Partea a III-a descrie unele dintre metodele specifice ale observării științifice în științele sociale.

Capitolul 4 se referă la începuturile cercetării. Examinează unele dintre scopurile investigației, unitățile de analiză și motivele pentru care cercetătorii se implică în proiectele de cercetare.

Capitolul 5 se axează pe măsurare, conceptualizare și operaționalizare. Analizează unii dintre termenii pe care îi folosim frecvent în viața cotidiană – *prejudecată*, *liberalism*, *fericire* ș.a.m.d. – și arată cât de importantă este clarificarea mesajului prin intermediul unor astfel de termeni când realizăm o cercetare. Acest proces de clarificare este denumit conceptualizare.

Odată clarificat înțelesul termenilor, putem măsura referenții acelor termeni. Procesul stabilirii pașilor și a operațiilor pentru măsurare este denumit operaționalizare. Capitolul 5 tratează operaționalizarea în general, acordând o atenție specială contextului întrebărilor pentru interviuri și chestionare.

Pentru a încheia introducerea în tehnica măsurării, capitolul 6 începe cu discuția cronologică referitoare la modalitatea în care trebuie realizată cercetarea. În acest capitol vom examina tehnicile de măsurare a variabilelor în cercetarea cantitativă prin combinarea câtorva indicatori: indici, scale și tipologii. De exemplu, putem adresa respondenților cinci întrebări despre atitudinile lor față de egalitatea de gen și apoi să combinăm răspunsurile la toate cele cinci întrebări într-o măsură agregată a egalității de gen. Deși astfel de măsuri agregate sunt construite în timpul analizei datelor (vezi partea a IV-a), materia lor primă trebuie oferită în design și procesul colectării datelor.

În cele din urmă, vom examina modalitatea în care cercetătorii selectează persoane sau lucruri pentru observații. Capitolul 7, despre eșantionare, se referă la problema fundamentală a generalizării. După cum veți vedea, putem selecta câteva persoane sau câteva lucruri pentru observație și apoi să aplicăm ceea ce observăm unui grup mai mare.

De exemplu, prin interviuarea a 2.000 de cetățeni americani cu privire la candidatul preferat pentru președinția Statelor Unite putem prezice cu acuratețe cum vor vota zeci de milioane de persoane. În acest capitol, vom examina tehnicile care sporesc gradul de generalizare a celor observate.

Cele învățate în partea a II-a vă vor permite să faceți observații științifice controlate. Partea a III-a vă va arăta cum să faceți următorul pas.

4. Designul cercetării
5. Conceptualizarea operațională și măsurare
6. Indexul, scalele și tipologii
7. Logica eşantionării

Formularea propozițiilor este o etapă crucială în procesul cercetării științifice. În această etapă, cercetătorul trebuie să formuleze o propoziție care să poată fi testată empiric. Propozițiile trebuie să fie clare, concise și verificabile. Ele trebuie să descrie relația dintre două sau mai multe variabile. De exemplu, "Existența unei relații pozitive între nivelul de educație și venitul mediu lunar." Propozițiile trebuie să fie testabile, adică să poată fi verificate prin observare sau experiment.

Partea a II-a a cărții prezintă o abordare sistematică a cercetării științifice. Ea începe cu o discuție despre metodele de cercetare, inclusiv metodele cantitative și calitative. Apoi, prezintă o discuție despre designul cercetării, inclusiv designul experimental și designul observațional. În cele din urmă, prezintă o discuție despre analiza datelor și interpretarea rezultatelor.

Capitolul 4 se referă la interviuarea structurat. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 5 se referă la interviuarea semi-structurat. Explică cum să se formuleze întrebări deschise și cum să se conducă un interviu. Capitolul 6 se referă la interviuarea nestructurat. Explică cum să se formuleze întrebări deschise și cum să se conducă un interviu.

Capitolul 7 se referă la interviuarea telefonică. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 8 se referă la interviuarea prin poștă. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 9 se referă la interviuarea prin telefon. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 10 se referă la interviuarea prin internet. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu.

Capitolul 11 se referă la interviuarea prin video. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 12 se referă la interviuarea prin audio. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 13 se referă la interviuarea prin text. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 14 se referă la interviuarea prin imagine. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu.

Partea a III-a a cărții prezintă o abordare sistematică a cercetării științifice. Ea începe cu o discuție despre metodele de cercetare, inclusiv metodele cantitative și calitative. Apoi, prezintă o discuție despre designul cercetării, inclusiv designul experimental și designul observațional. În cele din urmă, prezintă o discuție despre analiza datelor și interpretarea rezultatelor.

Capitolul 15 se referă la interviuarea prin sondaj. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 16 se referă la interviuarea prin sondaj. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 17 se referă la interviuarea prin sondaj. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 18 se referă la interviuarea prin sondaj. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu.

Capitolul 19 se referă la interviuarea prin sondaj. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 20 se referă la interviuarea prin sondaj. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 21 se referă la interviuarea prin sondaj. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 22 se referă la interviuarea prin sondaj. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu.

Capitolul 23 se referă la interviuarea prin sondaj. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 24 se referă la interviuarea prin sondaj. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 25 se referă la interviuarea prin sondaj. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu. Capitolul 26 se referă la interviuarea prin sondaj. Explică cum să se formuleze întrebări bune și cum să se conducă un interviu.

Capitolul 4

Designul cercetării

Rezumatul capitolului

Veți vedea în cele ce urmează mai multe designuri de cercetare aflate la îndemâna cercetătorilor din domeniul științelor sociale, dar și cum puteți realiza designul unui studiu – adică specificarea exactă a cui sau a ce trebuie studiat și când, cum și în ce scop.

Introducere

Trei obiective ale cercetării

Explorarea
Descrierea
Explicarea

Logica explicației nomotetice

Criteriile cauzalității nomotetice
Criterii false pentru cauzalitatea nomotetică

Cauzele necesare și suficiente

Unitățile de analiză

Indivizii
Grupurile
Organizațiile
Interacțiunile sociale
Artefactele sociale
Unitățile de analiză pe scurt
Greșeli de raționament despre unitățile de analiză: eroarea ecologică și reducționismul

Dimensiunea temporală

Studiile transversale
Studiile longitudinale
Aproximarea studiilor longitudinale
Exemple de strategii de cercetare

Cum se concepe un proiect de cercetare

Începutul
Conceptualizarea
Alegerea metodei de cercetare
Operaționalizarea
Populația și eșantionul
Observațiile
Procesarea datelor
Analiza
Aplicarea
Conceperea cercetării pe scurt

Propunerea de cercetare

Elementele unei propuneri de cercetare

Sociology@Now™: Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow: Research Methods*.

Introducere

Știința este o acțiune dedicată „descoperirii”. Indiferent ce vreți să descoperiți, vor exista mai multe posibilități de a ajunge la același rezultat. În viața de toate zilele, acest lucru este în general adevărat. De exemplu, să presupunem că doriți să aflați dacă un anumit tip de automobil – să zicem, noul Burpo-Blasto – ar fi potrivit pentru dumneavoastră. Bineînțeles că ați putea cumpăra unul și astfel să aflați acest lucru. Sau ați putea discuta cu mai mulți proprietari ai unor astfel de mărci sau cu cei care au vrut să cumpere odată o asemenea mașină, dar nu au făcut-o. Ați putea verifica anunțurile de mică publicitate pentru a vedea dacă BB-urile se vând ieftin. Ați putea citi o revistă dedicată consumatorilor, care evaluează Burpo-Blasto. Un lucru similar are loc în investigația științifică.

În ultima vreme, investigația științifică se reduce la realizarea observațiilor și la interpretarea a ceea ce ați observat, ele constituind subiectele părții a III-a și a IV-a ale cărții. Totuși, înainte de a observa și a analiza, aveți însă nevoie de un plan. Trebuie să stabiliți ce anume veți observa și veți analiza: de ce și cum. Despre acest lucru este vorba în designul cercetării.

Deși detaliile variază în funcție de ceea ce doriți să studiați, vă veți confrunta cu două sarcini majore întâlnite în orice design de cercetare. Mai întâi, trebuie să precizați cât se poate de clar ce anume doriți să descoperiți. În al doilea rând, trebuie să stabiliți care este cea mai bună metodă de a descoperi ceea ce vă interesează. Foarte interesant, dacă reușiți să realizați prima sarcină în totalitate, probabil că o veți realiza și pe a doua în același timp. După cum spun matematicienii, o întrebare contextualizată corect conține răspunsul.

Să presupunem că sunteți interesat de realizarea unei cercetări sociale despre terorism. Când Jeffrey Ross (2004) a abordat această temă, a constatat că studiile existente au folosit numeroase abordări calitative și cantitative. Cercetările calitative, de exemplu, au oferit primele informații prin intermediul autobiografiilor, al raportărilor și relatărilor incidentelor, al experienței ostaticilor care s-au confruntat cu teroriștii și al relatărilor directe despre implementarea politicilor.

Ross continuă cu discutarea materialelor secundare folosite în cercetarea calitativă: „biografiile teroriștilor, studii de caz despre anumite organizații teroriste, despre tipurile de terorism, despre anumite incidente teroriste, precum și despre regiunile și țările selectate” (2004, p. 27). Cercetarea cantitativă, pe de altă parte, a abordat variat terorismul, inclusiv prin analize ale articolelor apărute în mass-media, terorismul din modelarea statistică a evenimentelor teroriste și prin utilizarea unor baze de date relevante pentru subiectul analizat. După cum veți vedea în acest capitol, orice subiect de cercetare poate fi abordat din mai multe perspective.

Acest capitol este o introducere generală în conceperea cercetării, iar celelalte capitole ale părții a II-a discută aspectele specifice ale acesteia. În practică, toate aspectele designului cercetării sunt interrelaționate. Pe măsură ce veți parcurge partea a II-a, interconexiunile dintre părți vor deveni mai clare.

Vom începe prin examinarea pe scurt a principalelor obiective ale cercetării sociale. Apoi vom lua în considerare unitățile de analiză – ce și pe cine doriți să studiați. Ne vom referi și la modalitățile de gestionare a timpului în cercetarea socială sau la modul cum putem studia un subiect care se schimbă în timp.

Cu aceste idei în minte, ne vom îndrepta atenția asupra modului de concepere a unui proiect de cercetare. Această privire de ansamblu asupra procesului de cercetare are două scopuri: în afară de descrierea modului în care puteți aborda conceperea unui studiu, vă oferă o hartă a restului cărții.

În sfârșit, vom discuta despre elementele propunerii de cercetare. Adesea, realizarea efectivă a unei cercetări trebuie precedată de o prezentare detaliată a intențiilor dumneavoastră – pentru a obține finanțare pentru un proiect important sau pentru a obține aprobarea profesorului pentru un proiect în cadrul cursului. Veți vedea că propunerea de cercetare vă oferă o ocazie excelentă de a lua în calcul, încă de la început, toate aspectele cercetării.

Trei obiective ale cercetării

Cercetarea socială poate avea mai multe obiective. Trei dintre cele mai des întâlnite și mai utile sunt explorarea, descrierea și explicarea. Deși un studiu nu are, în general, doar un singur obiectiv dintre cele de mai sus, și majoritatea chiar au – examinarea lor separată este folositoare pentru că fiecare are implicații diferite pentru alte aspecte ale designului cercetării.

Explorarea

Multe dintre cercetările sociale sunt conduse pentru a explora un subiect, adică pentru a începe familiarizarea cercetătorului cu acesta. O asemenea abordare are loc, de obicei, atunci când un cercetător analizează un aspect nou sau când însuși subiectul studiului este relativ nou.

De exemplu, să presupunem că nemulțumirea tot mai mare a plătitorului de taxe la adresa guvernului se transformă într-o revoltă a contribuabililor. Oamenii încep să refuze să-și mai plătească taxele și se mobilizează în acest sens. Veți dori să aflați mai multe despre această mișcare: Cât de răspândită este? Ce nivele și grade de susținere se întâlnesc în rândurile comunității? Cum este organizată mișcarea? Ce fel de oameni activează în cadrul ei? Un studiu de explorare v-ar putea ajuta să găsiți cel puțin răspunsuri aproximative pentru unele dintre aceste întrebări. Puteți să obțineți date exacte de la cei care colectează taxele, să studiați ceea ce s-a scris despre acea mișcare, să participați la întâlniri și să-i intervievați pe liderii acesteia.

Studiile de explorare sunt, de asemenea, potrivite pentru fenomenele mai persistente. Să presupunem că sunteți nemulțumit în legătură cu cerințele de absolvire a facultății la care studiați și doriți să le schimbați. Ați putea să analizați istoricul unor astfel de cerințe în cadrul facultății și să vă întâlniți cu persoane din conducerea ei pentru a vă informa în legătură cu motivele care stau la baza standardelor actuale. Ați putea vorbi cu mai mulți studenți pentru a vă face o idee generală despre părerile pe care le au în legătură cu acest subiect. Deși acest ultim demers nu va contura neapărat o imagine exactă asupra opiniilor studenților, ar putea sugera care ar fi rezultatele unui studiu mai extins.

Uneori, cercetarea de explorare este realizată prin intermediul focus-grupurilor sau al discuțiilor din cadrul unor grupuri mici. Această tehnică este folosită frecvent în cercetarea de piață; o vom examina mai amănunțit în capitolul 10.

Studiile de explorare sunt realizate, de obicei, din trei motive: (1) pentru a satisface curiozitatea cercetătorului și dorința lui pentru o mai bună înțelegere a subiectului, (2) pentru a testa fezabilitatea realizării unui studiu mai extins, (3) pentru a dezvolta metodele ce vor fi folosite în orice studiu ulterior.

De exemplu, cu ceva timp în urmă, am devenit conștient de popularitatea tot mai mare a ceea ce se numește „canalizare”, în care o persoană cunoscută drept canal sau mediu intră într-o stare de transă și începe să vorbească pe o voce care pretinde că provine din afara canalului. Unii spun că aceste voci provin din lumea spiritelor sau a morților, alții spun că provin de pe o altă planetă, iar alții că vin din niște dimensiuni ale realității care sunt greu de explicat în termeni umani.

Fenomenul pe care îl reprezintă acele voci canalizate, denumite adesea entități, poate fi explicat printr-o analogie cu radioul sau televiziunea. „Când privești știrile – mi-a spus cineva în timpul unui interviu –, nu crezi cu adevărat că Dan Rather se află în interiorul televizorului. Același lucru este valabil și pentru mine. Folosesc acest corp al mediumului la fel cum Dan Rather folosește televizorul.”

Ideea canalizării m-a interesat din mai multe motive, dar mai ales cu privire la următoarea problemă metodologică: cum să studiem științific ceva care încalcă atât de grav ceea ce noi considerăm a fi de la sine înțeles, inclusiv elementele științifice fundamentale, precum spațiul, timpul, cauzalitatea și individualitatea.

În lipsa unei teorii riguroase sau a unor așteptări exacte, am încercat să aflu ceva mai mult despre asta. Folosind câteva dintre tehnicile cercetării de teren calitative discutate în capitolul 10, am început să strâng informații și să le clasific pe categorii pentru a da sens celor observate. Am citit cărți și articole despre acest fenomen și am stat de vorbă cu persoane care au participat la ședințele de canalizare a spiritelor. Apoi am participat și eu la aceste ședințe, observându-i atât pe cei prezenți, cât și canalul și entitatea. După care am luat interviuri mai multor canale și entități.

În majoritatea interviurilor, am început prin a întreba canalele umane cum au început această activitate, cum a fost și de ce au continuat, cerându-le și câteva date biografice. Canalul intră în transă, interviul fiind continuat de entitate. „Cine ești?” aș putea să întreb eu. „De unde vii?” „De ce faci asta?” „Cum îmi pot da seama dacă ești real sau nu?”. Deși am fost la aceste sesiuni de interviuri cu întrebările pregătite dinainte, fiecare interviu și-a urmat propriul curs, în funcție de răspunsurile oferite.

Acest exemplu de explorare ilustrează locul de unde începe adesea cercetarea socială. În timp ce cercetătorii care lucrează cu teorii deductive au pregătite dinainte variabilele-cheie, una dintre primele mele sarcini a fost să identific câteva dintre variabilele posibil relevante. De exemplu, mi-am notat genul canalului, vârsta, educația, religia, regiunea de baștină și participările anterioare la întruniri metafizice. Cele mai multe dintre variabilele de mai sus le-am ales pentru că influențează frecvent comportamentul.

De asemenea, am observat condițiile diferite în care aveau loc ședințele de canalizare. Unele canale trebuie să intre într-o transă adâncă, altele într-o transă ușoară, iar altele rămân conștiente. Majoritatea stau jos în timpul ședinței, dar altele stau în picioare și se plimbă. Unele canale operează în condiții destul de normale; altele par să necesite un decor metafizic ca: o lumină scăzută, parfumuri și incantații. Multe dintre aceste diferențe au devenit evidente pentru mine abia în cursul observațiilor mele inițiale.

Referitor la entități, am fost interesat să fac o clasificare a locului lor de proveniență. Pe parcursul interviurilor mele, am creat un set de întrebări legate de anumite aspecte ale „realității”, încercând să clasific răspunsurile pe care mi le-au oferit. În mod similar, am cerut fiecăruia să vorbească despre evenimente viitoare.

Pe parcursul acestei cercetări, examinarea subiectelor specifice a devenit din ce în ce mai axată pe variabilele care păreau să merite a fi urmărite: gen, educație și religie, de exemplu. Observați, însă, că am pornit de la zero.

Studiile de explorare sunt foarte valoroase în cadrul cercetărilor științifice sociale. Ele sunt esențiale ori de câte ori un cercetător face o nouă descoperire și aproape întotdeauna relevă noi informații despre subiectul cercetat. Studiile de explorare sunt, de asemenea, surse pentru teoriile întemeiate, după cum am discutat în capitolul 2.

Principalul neajuns al studiilor de explorare este acela că oferă rareori răspunsuri satisfăcătoare la întrebările de cercetare, deși pot da un indiciu referitor la răspuns și pot sugera ce metode de cercetare ar putea oferi răspunsurile definitive. Motivul pentru care studiile de explorare sunt rareori definitive prin ele însele se datorează reprezentativității; adică, persoanele pe care le studiați în cercetarea de explorare s-ar putea să nu fie reprezentative pentru grupul mai larg de persoane care vă interesează. Odată ce ați înțeles ce înseamnă reprezentativitatea, veți ști dacă un studiu de explorare răspunde cu adevărat problemei cercetate sau doar a indicat modalitatea prin care se poate ajunge la un răspuns. (Reprezentativitatea este discutată pe larg în capitolul 7.)

Descrierea

Un scop major al multor studii științifice sociale este acela de a descrie situațiile și evenimentele. Cercetătorul observă și apoi descrie ceea ce a observat. Pentru că observația științifică este atentă și deliberată, descrierile științifice sunt de obicei mai corecte și mai precise decât cele obișnuite.

Recensământul american este un exemplu excelent de cercetare socială descriptivă. Scopul acestuia este de a descrie corect și precis un spectru larg de caracteristici ale populației americane, precum și populațiile din regiunile mai mici, cum sunt statele sau districtele. Alte exemple de studii descriptive sunt estimarea profilului vârstă-gen ale populațiilor, realizată de demografi, evaluarea ratei infracționalității din diferite orașe și un sondaj de piață pentru un produs care îi descrie pe cei care folosesc sau ar folosi un anumit produs. Un cercetător care face o prezentare atentă a evenimentelor ce au loc la pichetarea organizată de un sindicat are sau, cel puțin, servește un scop descriptiv. Un cercetător care estimează și raportează ori de câte ori legiuitorii individuali au votat pentru sau împotriva muncii organizate îndeplinește, de asemenea, un scop descriptiv.

Multe studii calitative vizează, în primul rând, descrierea. O etnografie antropologică, de exemplu, poate încerca să detalieze cultura unei societăți care nu și-a dezvoltat un limbaj scris. În același timp, asemenea studii sunt rareori limitate doar la un scop descriptiv. Cercetătorii continuă, de obicei, să examineze *de ce* tiparele observate există și ce implică ele.

Explicarea

Cel de-al treilea obiectiv general al cercetării științifice sociale este acela de a explica lucrurile. Studiile descriptive răspund la întrebări de tipul „ce”, „unde”, „când” și „cum”; întrebările explicative dau răspuns la întrebarea „de ce”. Așadar, când William Sanders (1994) a început să descrie tipurile de violențe comise de găștile de cartier, a vrut, de asemenea, să reconstruiască procesul care a determinat apariția episoadelor violente în rândul bandelor diferitelor grupuri etnice.

Raportarea intențiilor de vot ale unui electorat este descriptivă, dar raportarea motivelor pentru care unele persoane intenționează să-l voteze pe candidatul A, iar alții pe candidatul B este explicativă. Identificarea variabilelor care explică de ce unele orașe au rate mai mari ale infracționalității implică o explicație. Un cercetător care vrea să știe *de ce* o demonstrație împotriva avorturilor a sfârșit într-o confruntare violentă cu poliția, spre deosebire de simpla descriere a celor întâmplate, are un scop explicativ.

Să analizăm un caz specific. Ce factori credeți că modelează atitudinile oamenilor față de legalizarea marijuanei? Pentru a răspunde, ar trebui să stabiliți dacă opiniile bărbaților diferă de cele ale femeilor. O analiză explicativă a General Social Survey (GSS) din 2002 indică faptul că 38% dintre bărbați și 30% dintre femei au declarat că marijuana ar trebui legalizată.

Dar despre orientările politice? Informațiile GSS arată că 55% dintre liberali au spus că marijuana ar trebui legalizată, în comparație cu 29% dintre moderați și 27% dintre conservatori. Mai mult, 41% dintre democrați, în comparație cu 34% dintre independenți și 28% dintre republicani au susținut legalizarea.

Date fiind aceste statistici, ați putea începe să dați o explicație pentru atitudinile față de legalizarea marijuanei. Studiile mai aprofundate despre gen și orientarea politică ar putea conduce la o explicare mai amănunțită a acestor atitudini.

Logica explicației nomotetice

Examinarea precedentă a factorilor care pot determina atitudinile legate de legalizarea marijuanei ilustrează explicația nomotetică, așa cum am discutat în capitolul 1. Să ne aducem aminte că, în acest model, am încercat să identificăm o serie de factori (variabile independente) care pot explica multe dintre variațiile unui fenomen dat. Acest model explicativ contrastează cu modelul ideografic, în care căutăm o înțelegere completă și aprofundată a unui singur caz.

În exemplul nostru, o abordare ideografică ar sugera toate motivele pentru care o persoană se opune legalizării – implicând ceea ce părinții, profesorii și preoții i-au spus, despre acel lucru, orice experiențe neplăcute legate de folosirea drogului. Când înțelegem ceva din punct de vedere ideografic, avem senzația că *într-adevăr* pricepem acel lucru. Când cunoaștem toate motivele pentru care o persoană s-a opus legalizării marijuanei, nu ne-o putem imagina având o altă atitudine.

Dimpotrivă, o abordare nomotetică ar putea sugera că orientările politice globale sugerează majoritatea diferențelor de opinie legate de legalizarea marijuanei. Pentru că

acest model este inerent probabilistic, este mai predisus apariției neînțelegerilor și interpretărilor greșite decât modelul ideografic. Să examinăm ceea ce au vrut să spună cercetătorii din domeniul științelor sociale atunci când au afirmat că o variabilă (în mod nomotetic) determină apariția alteia. Apoi vom analiza ceea ce *nu* au vrut să spună.

Criteriile cauzalității nomotetice

Există trei criterii principale pentru relațiile nomotetice cauzale în cercetarea socială : (1) variabilele trebuie să fie corelate, (2) cauza are loc înaintea efectului, iar (3) variabilele sunt corecte.

Corelația

Dacă între două variabile nu se identifică o relație efectivă – sau o **corelație** – nu putem spune că există o relație cauzală. Analiza noastră referitoare la datele GSS a sugerat că orientarea politică a fost o cauză a atitudinilor legate de legalizarea marijuanei.

Cum același procentaj de liberali și conservatori au susținut legalizarea, nu putem spune că orientările politice au determinat această atitudine. Deși acest criteriu este evident, el accentuează nevoia de a baza afirmațiile cercetării sociale pe observații efective, și nu pe presupoziii.

Corelare – o relație empirică între două variabile astfel încât (1) modificarea uneia dintre ele este asociată cu modificarea celeilalte sau (2) anumite atribute ale unei variabile sunt asociate cu atributele celeilalte. Corelarea în și prin sine nu constituie o relație cauzală între două variabile, dar este un criteriu de cauzalitate.

Ordinea temporală

Apoi, o relație cauzală există doar în condițiile în care cauza precedă, în timp, efectul. Observați că este mult mai logic să spunem că majoritatea afiliilor religioase ale copiilor sunt determinate de cele ale părinților, decât să afirmăm contrariul – deși este posibil să-ți schimbi religia, iar părinții să te urmeze. Amintiți-vă că explicația nomotetică are de-a face cu „majoritatea cazurilor”, dar nu cu toate.

În exemplul nostru cu marijuana, ar fi mult mai logic să spunem că genul determină, într-o oarecare măsură, atitudinea față de legalizare, neavând nici o logică să declarăm că opiniile despre marijuana determină genul unei persoane. Observați, totuși, că ordinea temporală care leagă orientările politice și atitudinile față de legalizare sunt mai puțin clare, deși uneori considerăm că orientările generale determină opinii specifice. Și, uneori, analizele noastre implică două sau mai multe variabile independente care au fost stabilite în același timp : observarea efectelor genului și rasei asupra comportamentului la vot, de exemplu. După cum vom vedea în capitoul următor, chestiunea ordinii temporale poate fi o problemă complexă.

Legătura reală

Cea de-a treia cerință pentru existența unei relații cauzale este ca efectul să nu poată fi explicat în termenii unei a treia variabile. De exemplu, există o corelație între vânzările de înghețată și decesul prin înecare: cu cât s-a vândut mai multă înghețată, cu atât a crescut numărul deceselor prin înecare, și invers. Totuși, nu există nici o legătură directă între înghețată și înec. A treia variabilă aici este *anotimpul* sau *temperatura*. Cele mai multe decese prin înec au loc în perioada verii – punctul maxim al vânzărilor de înghețată.

Îată alte câteva exemple de relații false sau neadecvate. Există o relație invers proporțională între numărul de catări și numărul de persoane cu doctorat din mediul urban: cu cât sunt mai mulți catări, cu atât sunt mai puține persoane cu doctorat, și invers. Dar care este cealaltă variabilă care ar putea explica aparenta relație? Răspunsul este: așezările rurale *versus* cele urbane. Sunt mai mulți catări (și mai puțini doctori) în zonele rurale, pe când reciproca este valabilă în mediul urban.

Relație falsă – o corelație statistică accidentală între două variabile, despre care s-a demonstrat că este cauzată de o a treia variabilă.

Sau să luăm în considerare corelația pozitivă dintre mărimea pantofilor și competențele matematice ale școlarilor. Aici, cea de-a treia variabilă care explică ciudata relație este *vârsta*. Copiii mai mari au picioare mai mari și deci competențe matematice mai dezvoltate, în medie, în comparație cu cei mai mici. Vezi figura 4.1 pentru o ilustrare a acestor relații false. Asocierile observate sunt indicate prin săgeți subțiri; relațiile cauzale sunt indicate prin săgeți groase. Observați că asocierile observate sunt valabile în ambele sensuri. Adică, pe măsură ce o variabilă își face apariția sau se schimbă, același lucru se întâmplă și cu cealaltă.

Și lista continuă. În regiunile cu multe berze există o rată mai mare a natalității, iar în cele cu puține berze, o rată mai mică. Așadar, berzele aduc într-adevăr bebeluși? Numărul păsărilor este mai mare la țară decât la oraș; berzele trăiesc mai mult în afara orașelor. Deci treia variabilă este mediul urban/mediul rural.

În sfârșit, cu cât sunt mai multe mașini de pompieri la locul incendiului, cu atât se deteriorează mai mult structura. Puteți ghici care este cea de-a treia variabilă? În cazul acesta, este *amplarea incendiului*.

Așadar, când cercetătorii din domeniul social afirmă că există o relație cauzală între, să spunem, educație și toleranță socială, ei se referă la faptul că (1) există o corelație statistică între cele două variabile, (2) nivelul de educație al unei persoane s-a format înaintea nivelului de toleranță și prejudecată și (3) nu există o a treia variabilă care să catalogheze corelația observată drept falsă.

Criterii false pentru cauzalitatea nomotetică

Pentru că noțiunile de cauză și efect sunt înrădăcinate în limbajul și în logica de zi cu zi, este important să specificăm câteva dintre lucrurile la care cercetătorii din domeniul științelor sociale *nu* se referă atunci când vorbesc despre relațiile cauzale. Când susțin că

o variabilă determină apariția alteia, ei nu sugerează neapărat o cauzalitate deplină, care să explice cazurile excepționale, și nici nu pretind că această cauzalitate există în majoritatea cazurilor.

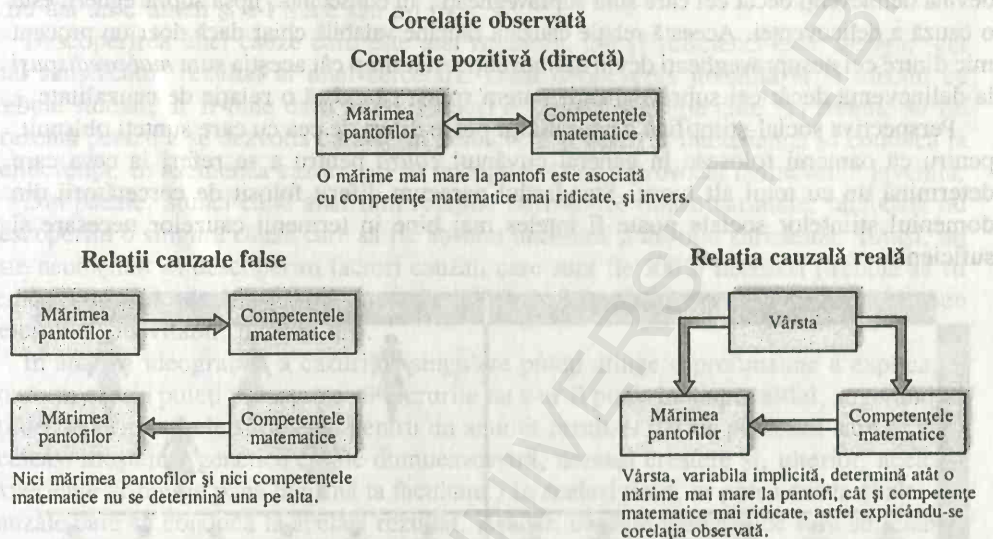

Figura 4.1 – Un exemplu de relație cauzală falsă. Identificarea unei corelații empirice între două variabile nu înseamnă neapărat stabilirea unei relații cauzale. Uneori, corelația observată este rezultatul întâmplător al altor relații cauzale, între alte variabile

Cauzalitatea completă

Dacă o explicație ideografică a cauzalității este relativ completă, o explicație nomotetică este probabilistică și, de obicei, incompletă. După cum am văzut, cercetătorii din domeniul științelor sociale ar putea spune că orientările politice determină atitudini favorabile legalizării marijuanei, chiar dacă nu toți liberalii sunt de acord și nu toți conservatorii se împotrivesc. Așadar, spunem că orientările politice sunt una dintre cauzele atitudinii, dar nu singura.

Cazurile excepționale

În explicațiile nomotetice, excepțiile nu infirmă o relație cauzală. De exemplu, în Statele Unite, femeile sunt mai credincioase decât bărbații. Așadar, genul ar putea fi o cauză a religiozității, chiar dacă unchiul dumneavoastră este un habotnic sau știți o femeie care s-a declarat atee. Aceste cazuri excepționale nu infirmă tiparul cauzal general.

Majoritatea cazurilor

Relațiile cauzale pot fi adevărate chiar dacă nu se aplică în majoritatea cazurilor. De exemplu, spunem că acei copii care nu sunt supravegheați după ore au mai multe șanse să devină delincvenți decât cei care sunt supravegheați; în consecință, lipsa supravegherii este o cauză a delincvenței. Această relație cauzală rămâne valabilă chiar dacă doar un procent mic dintre cei nesupravegheați devin delincvenți. Atât timp cât aceștia sunt *mai predispuși* la delincvență decât cei supravegheați, putem spune că există o relație de cauzalitate.

Perspectiva social-științifică a cauzalității poate diferi de cea cu care sunteți obișnuit, pentru că oamenii folosesc în general cuvântul *cauză* pentru a se referi la ceva care determină un cu totul alt lucru. Standardul oarecum diferit folosit de cercetătorii din domeniul științelor sociale poate fi înțeles mai bine în termenii cauzelor necesare și suficiente.

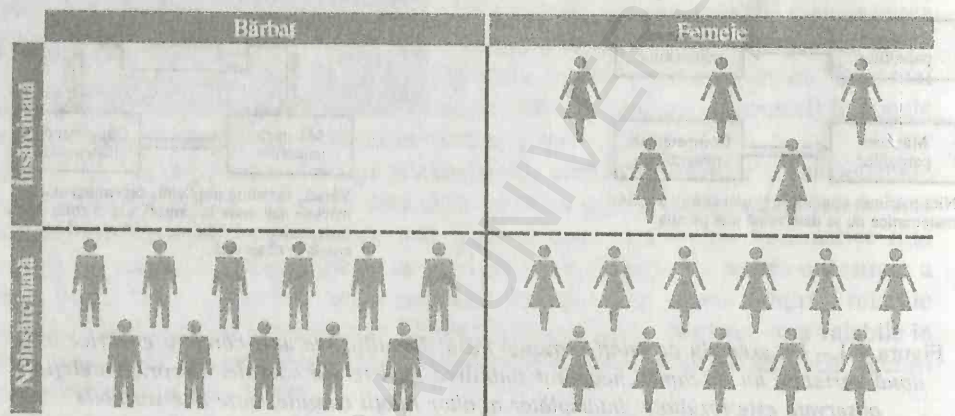

Figura 4.2 – Cauze necesare. A fi femeie este o cauză necesară pentru a rămâne însărcinată; adică, nu poți rămâne însărcinată dacă nu sunteți femeie

Cauzele necesare și suficiente

O *cauză necesară* reprezintă condiția care *trebuie* să fie prezentă pentru a fi urmată de efect. De exemplu, este necesar să urmați cursurile unei facultăți pentru a obține o diplomă universitară. Dacă nu faceți acest lucru, nu veți obține diploma. Totuși, simpla asistare la cursuri nu este o cauză suficientă pentru a obține o diplomă universitară. Trebuie să le urmați pe cele care trebuie și să luați examenele. În mod similar, a fi femeie este o condiție necesară pentru a rămâne gravidă, dar nu este o cauză suficientă. Altfel, toate femeile ar rămâne gravide.

Figura 4.2 ilustrează această relație dintre variabilele de gen și graviditate ca pe o matrice care arată rezultatele posibile ale combinării variabilelor.

O *cauză suficientă*, pe de altă parte, reprezintă o condiție care, dacă este prezentă, garantează efectul în discuție. Dar nu înseamnă că o cauză suficientă este *singura* cauză posibilă a unui anumit efect. De exemplu, neprezentarea la un examen la acest curs ar fi o cauză suficientă pentru a-l pica, deși studenții îl pot pica și din alte motive. Așadar, o cauză poate fi suficientă, dar nu necesară. Figura 4.3 ilustrează relația dintre a lua sau a nu lua un examen și a-l trece sau a-l pica.

Descoperirea unei cauze care este atât necesară, cât și suficientă este, desigur, cel mai satisfăcător rezultat al unei cercetări. Dacă delincvența juvenilă ar fi efectul ce trebuie studiat, ar fi bine dacă am descoperi o singură condiție care (1) trebuie să fie prezentă pentru a se dezvolta caracterul delinvent și care (2) întotdeauna să conducă la delincvență. În asemenea cazuri, ați ști cu siguranță ce a provocat delincvența juvenilă.

Din păcate, atunci când analizăm relațiile nomotetice dintre variabile, niciodată nu descoperim o singură cauză care să fie absolut necesară și absolut suficientă. Totuși, nu este neobișnuit să descoperim factori cauzali care sunt fie 100% necesari (trebuie să fii femeie pentru a rămâne însărcinată), fie 100% suficienți (neprezentarea la un examen determină, inevitabil, picarea lui).

În analiza ideografică a cazurilor singulare puteți atinge o profunzime a explicației conform căreia puteți presupune că lucrurile nu s-ar fi putut întâmpla altfel, sugerând că ați descoperit cauzele suficiente pentru un anumit rezultat. (Orice persoană care ar avea aceleași moșteniri genetice cu ale dumneavoastră, aceeași creștere și, ulterior, aceleași experiențe ar merge până la urmă la facultate.) În același timp, ar putea exista și alte căi cauzale care să conducă la același rezultat. Așadar, cauzele ideografice sunt suficiente, dar nu și necesare.

		Prezentarea la examen	Neprezentarea la examen
Luarea examenului	Picarea examenului	F F F F	F F F F F F
	Luarea examenului	A C A D A B C A D B A C B B C B C A D C A B D D A A C C A	

Figura 4.3 – Cauze suficiente. Neprezentarea la examen este o cauză suficientă pentru a-l pica, chiar dacă sunt și alte căi pentru a nu-l lua (cum ar fi încercarea de a ghici răspunsurile)

Unitățile de analiză

În cercetarea socială nu există, practic, nici o limită în ceea ce privește *cine* și *ce* poate fi studiat sau în privința **unităților de analiză**. Acest subiect este relevant pentru toate formele de cercetare socială, deși implicațiile sale sunt cele mai clare în cazul studiilor cantitative, nomotetice.

Unități de analiză – ce sau cine este studiat. În cercetarea socială, unitatea tipică de analiză o reprezintă indivizii.

Ideea unităților de analiză poate părea vagă la început, pentru că cercetarea – în special cea nomotetică – studiază adesea un număr mare de persoane, lucruri sau colectivități. Este important să facem distincție între unitățile de analiză și colectivitățile despre care generalizăm. De exemplu, un cercetător poate studia o clasă de persoane, cum ar fi democrații sau studenții, afro-americancele sub 30 de ani sau alte grupuri. Dar dacă cercetătorul este interesat de explorarea, descrierea sau explicarea modului în care diferite grupuri de indivizi se comportă *ca indivizi*, unitatea de analiză este individul, și nu grupul. Acest lucru este valabil chiar dacă cercetătorul folosește informația despre indivizi pentru a face generalizări despre colectivitățile de indivizi, ca, de exemplu, pentru a spune că sunt mai mulți democrați decât republicani care aprobă legalizarea marijuanei. Gândiți-vă la acest lucru în felul următor: atitudinea față de marijuana este un atribut al individului, și nu al unui grup; adică, nu există „o minte” a unui grup care să aibă o atitudine. Așa încât, chiar și atunci când facem generalizări în legătură cu democrații, generalizăm de fapt un atribut pe care ei îl au ca indivizi.

Pe de altă parte, uneori dorim să studiem grupurile ca „actori” individuali sau entități care au atribute ca grupuri. De exemplu, am putea dori să comparăm caracteristicile diferitelor tipuri de bande. În acel caz, unitatea noastră de analiză ar fi bandele (nu membrii acestora) și am putea începe să facem generalizări despre diferențele tipuri de bande. De exemplu, am putea trage concluzia că bandele formate din persoane de sex masculin sunt mai violente decât cele formate din persoane de sex feminin. Fiecare bandă (unitate de analiză) ar fi descrisă în funcție de două variabile: (1) De ce gen sunt membrii? și (2) Cât de violente sunt activitățile ei? Deci am putea studia 52 de bande, raportând că 40 sunt formate din bărbați și 12 din femei etc. „Banda” ar fi unitatea de analiză, chiar dacă unele caracteristici au fost preluate de la componenții (membrii) bandelor.

Cercetătorii din domeniul științelor sociale tind să aleagă indivizii ca unitate de analiză. Puteți observa caracteristicile lor – gen, vârstă, locul nașterii, atitudinii etc. Puteți combina apoi aceste descrieri pentru a oferi un tablou compozit al grupului reprezentat de indivizi, fie că e vorba despre o bandă de la colțul străzii, fie că e vorba despre o societate.

De exemplu, ați nota vârsta și genul tuturor studenților înscriși la cursul de introducere în științele politice și apoi să caracterizați grupul de studenți ca fiind format din 53% băieți și 47% fete, media de vârstă fiind de 18,6 ani. Deși descrierea finală va fi a clasei ca întreg, descrierea se bazează pe caracteristici pe care membrii clasei le au ca indivizi.

Aceeași distincție între unitățile de analiză și colectivități apare și în descrierile explicative. Să presupunem că doriți să descoperiți dacă studenții de la cursul introductiv

în științe politice care au obiceiuri de studiu bune au primit note mai mari decât cei cu obiceiuri proaste. Operaționalizați variabila *obiceiuri de studiu* și măsurați această variabilă în funcție de numărul de ore de studiu pe săptămână. Apoi, ați putea separa studenții cu obiceiuri bune de cei cu obiceiuri proaste și să observați care grup a primit note mai mari la curs. Scopul studiului este să explicați de ce unele grupuri de studenți se descurcă mai bine la curs decât altele, dar unitatea de analiză este reprezentată tot de studenți, individual.

Unitățile de analiză ale unui studiu sunt, de obicei, și unități de observație. Așadar, pentru a studia succesul la un curs de științe politice, observăm studenții individual. Totuși, uneori, „observăm” unitățile de analiză indirect. De exemplu, să presupunem că dorim să aflăm dacă dezacordurile legate de pedeapsa cu moartea tind să ducă la divorț. În acest caz, i-am putea „observa” individual pe soți și pe soții, întrebându-i care este atitudinea lor în legătură cu pedeapsa capitală, pentru a distinge cuplurile care sunt de acord și cele care nu sunt de acord. În cazul acesta, unitățile noastre de observație sunt soțiile și soții luați individual, dar unitățile de analiză (ceea ce vrem să studiem) sunt cuplurile.

Unitățile de analiză sunt așadar acele lucruri pe care le examinăm pentru a realiza descrieri sumare ale tuturor unităților de acest fel și pentru a explica diferențele dintre ele. Totuși, în majoritatea proiectelor de cercetare, unitatea de analiză va fi probabil clară pentru dumneavoastră. Când unitatea de analiză nu este clară, este esențial să o determinați; în caz contrar, nu puteți determina observațiile ce trebuie făcute, despre cine sau despre ce.

Unele studii încearcă să descrie sau să explice mai mult de o singură unitate de analiză. În acele cazuri, cercetătorul trebuie să anticipeze concluziile pe care vrea să le tragă și unitatea de analiză. De exemplu, am putea dori să descoperim ce tipuri de studenți au mai mult succes; am mai putea dori să aflăm de asemenea care universități produc cei mai de succes absolvenți.

Iată un exemplu care ilustrează complexitatea unităților de analiză. Crima este o chestiune destul de personală: un individ omoară un alt individ. Totuși, când Charis Kubrin și Ronald Weitzer (2003, p. 157) au întrebat „De ce aceste cartiere au cea mai mare rată a crimelor?”, unitatea de analiză din această frază este *cartierul*. Probabil vă puteți imagina tipuri de cartiere (de exemplu, sărace, urbane) care au rate de omucidere ridicate și altele (de exemplu, bogate, suburbane) care au rate mai scăzute. În această conversație, unitatea de analiză (cartier) ar fi clasificată în funcție de variabilele *nivel economic, localizare și rată a crimelor*.

În analiza lor însă, Kubrin și Weitzer sunt interesați și de diferitele tipuri de omucidere: în mod special, acelea care au avut loc ca răzbunare pentru unele evenimente anterioare, cum ar fi un atac sau o insultă. Puteți identifica unitatea de analiză comună tuturor extraselor următoare?

1. Eșantionul de crime...
2. Instrumentul de codare conține peste 80 de itemi despre omucidere.
3. Dintre cele 2.161 de omucideri care au avut loc din 1985 până în 1995...
4. Dintre cei cu un motiv identificat, 19,5% (n = 337) au acționat pentru a se răzbuna (Kubrin și Weitzer, 2003, p. 163).

În fiecare dintre aceste extrase, unitatea de analiză este *omuciderea* (numită și omor sau crimă). Uneori, puteți identifica unitatea de analiză din descrierea metodelor

exemplificatoare, ca în primul fragment. O discuție despre clasificarea metodelor ar putea identifica de asemenea unitatea de analiză, ca în al doilea extras (80 de feluri de a coda omuciderile). Adesea, rezumatele numerice indică modalitatea : 2.161 de omucideri ; 19,5% (dintre omucideri). Cu puțin exercițiu, veți fi capabil să identificați unitățile de analiză din majoritatea rapoartelor de cercetare socială, chiar și atunci când sunt folosite mai multe într-o analiză dată.

Pentru a explora acest subiect în profunzime, să luăm în considerare câteva unități de analiză comune în cercetarea socială.

Indivizii

Așa cum am menționat, indivizii umani sunt poate cele mai tipice unități de analiză din cercetarea socială. Cercetătorii sociali tind să descrie și să explice grupurile sociale și interacțiunile prin amestecarea și manipularea descrierilor de indivizi.

Orice tip de individ poate fi o unitate de analiză pentru o cercetare socială. Acest lucru este mai important decât pare la prima vedere. Norma înțelegerii generalizate din cercetarea socială ar trebui să sugereze că descoperirile științifice sunt mai valoroase când se aplică la toate tipurile de oameni. Totuși, în practică, cercetătorii sociali rareori studiază toate tipurile de oameni. De obicei, în cel mai bun caz, studiile lor sunt limitate la oamenii care trăiesc într-o singură țară, deși studiile comparative depășesc granițele naționale. Cu toate acestea, adesea, studiile sunt destul de restrânse.

Exemple de clase de indivizi care ar putea fi alese pentru studiu includ studenți, homosexuali și lesbiene, mecanici auto, votanți, părinți singuri și membri ai unei facultăți. Observați că fiecare dintre acești termeni implică o anumită populație de indivizi. Studiile descriptive având indivizi ca unități de analiză au ca scop, de obicei, descrierea populației care-i include pe acei indivizi, pe când studiile explicative ținesc spre descoperirea dinamicilor sociale care operează în cadrul populației.

Ca unități de analiză, indivizii se pot caracteriza în funcție de calitatea lor de membri ai grupurilor sociale. Așadar, un individ poate fi descris ca aparținând unei familii bogate ori uneia sărace sau o persoană poate fi descrisă ca având o mamă cu facultate ori fără. Într-un proiect de cercetare, am putea examina dacă oamenii ale căror mame au studii superioare sunt mai predispuși să urmeze facultatea decât cei ale căror mame nu au studii superioare sau dacă absolvenții de liceu din familiile bogate sunt mai predispuși să se înscrie la o facultate față de cei din familiile sărace. În fiecare caz, unitatea de analiză – „lucrul” ale cărui caracteristici căutăm să le descriem și să le explicăm – este individul. Apoi adunăm la un loc acești indivizi și facem generalizări despre populația căreia îi aparțin.

Grupurile

Grupurile sociale pot fi, de asemenea, unități de analiză în cercetările sociale. Adică am putea fi interesați de caracteristicile unui grup, considerat ca o entitate unică. Dacă ar trebui studiați membrii unei bande criminale pentru afla mai multe despre criminali, individul (criminal) ar fi unitatea de analiză ; dar dacă ați studia toate bandele din oraș

pentru a afla despre diferențele, să spunem, dintre bandele mari și cele mici, dintre cele din centrul orașului și cele de la periferii etc., ai fi interesat mai degrabă de bande decât de membrii lor individuali. În acest caz, unitatea de analiză ar fi banda, un grup social.

Iată un alt exemplu. Să presupunem că sunteți interesat de problema accesului la computere în diferite segmente ale societății. Ați putea descrie familiile în funcție de venitul total anual și de faptul că au avut sau nu computere. Ați putea apoi aduna la un loc familiile și descrie venitul mediu al familiilor și procentul celor care au calculatoare. Astfel ați putea determina dacă mai multe familii cu venituri mai mari au computere decât cele cu venituri mai mici. În acest caz, unitatea de analiză ar fi familiile.

Ca și în situația altor unități de analiză, putem deduce caracteristicile grupurilor sociale din cele ale membrilor lor individuali. Așadar, am putea descrie o familie în funcție de vârsta, rasa sau educația capului de familie. Într-un studiu descriptiv, am putea determina procentul tuturor familiilor care au un cap de familie cu studii superioare. Într-un studiu explicativ, am putea determina dacă, în medie, astfel de familii au mai mulți sau mai puțini copii decât cele ai căror capi de familie sunt persoane care nu au absolvit o facultate. În fiecare dintre aceste exemple, familia este unitatea de analiză. Pe de altă parte, dacă am fi întrebat dacă indivizii cu studii superioare au mai mulți sau mai puțini copii decât cei fără studii, atunci individul ar fi constituit unitatea de analiză.

Alte unități de analiză de la nivelul grupului sunt găștile de prieteni, cuplurile căsătorite, blocurile, orașele sau regiunile geografice. Asemenea indivizilor, fiecare dintre acești termeni implică o populație. *Banțele de stradă* implică o anumită populație care include toate bandele de stradă dintr-un anumit oraș. Apoi puteți descrie această populație prin generalizarea a ceea ce ați descoperit despre bandele individuale. De exemplu, ați putea descrie distribuția geografică a bandelor în oraș. Într-un studiu explicativ al bandelor de stradă, ați putea descoperi dacă bandele mari sunt mai predispuse să se implice în războiul dintre bande spre deosebire de cele mici. Așadar, prin folosirea grupurilor individuale ca unitate de analiză ați ajunge la concluzii despre populația bandelor.

Organizațiile

Organizațiile sociale formale pot fi, de asemenea, unități de analiză în cercetarea socială. De exemplu, un cercetător poate studia corporații, prin care implică o populație a tuturor corporațiilor. Corporațiile individuale se pot caracteriza în funcție de numărul de angajați, profitul net anual, capitalul global, numărul de contracte de apărare, procentul de angajați din grupurile minoritare rasiale și etnice etc. Am putea determina dacă marile corporații angajează un procent mai mare sau mai mic de oameni care aparțin grupurilor minoritare în comparație cu micile corporații. Alte exemple de organizații sociale formale potrivite ca unități de analiză includ congregațiile bisericești, colegiile, unitățile militare, departamentele universitare și supermarketurile.

Figura 4.4 oferă o ilustrare grafică a diferitelor unități de analiză și declarațiile care ar putea fi făcute în legătură cu acestea.

Interacțiunile sociale

Uneori, interacțiunile sociale sunt unitățile de analiză relevante. În loc de indivizi umani, poți studia ceea ce se întâmplă între ei: apelurile telefonice, săruturile, dansul, certurile, bățile, schimburile de e-mail, discuțiile pe chat etc. Așa cum ai văzut în capitolul 2, interacțiunea socială este baza uneia dintre paradigmele teoretice esențiale din științele sociale, iar numărul de unități de analiză pe care le oferă unitățile de analiză este aproape infinit.

Deși indivizii sunt de obicei actorii din interacțiunile sociale, există o diferență între (1) compararea tipurilor de oameni care se abonează la diferiți furnizori de internet (indivizii fiind unitatea de analiză) și (2) compararea lungimii discuțiilor de pe chatul acelorași furnizori de internet (discuția fiind unitatea de analiză).

Artefactele sociale

O altă unitate de analiză este **artefactul social** sau orice alt produs al ființelor sociale ori al comportamentului lor. O clasă de artefacte include obiecte concrete cum ar fi cărți, poezii, tablouri, automobile, clădiri, cântece, ceramică, glume, motivațiile studenților pentru neaprezentarea la examen și descoperirile științifice.

Artefact social – orice produs al ființelor sociale sau al comportamentului lor. Poate fi o unitate de analiză.

De exemplu, Lenore Weitzman și colaboratorii săi (1972) au fost interesați să afle cum sunt învățate rolurile de gen. Ei au ales ca unitate de analiză cărți cu poze pentru copii. Mai exact, au examinat cărți care au primit Medalia Caldecott. Rezultatele au fost următoarele :

Am descoperit că femeile au fost subreprezentate în titluri, rolurile principale, în poze și în poveștile fiecărei mostre de carte pe care am analizat-o. Majoritatea cărților pentru copii sunt despre băieți, bărbați, animale masculine și vorbesc exclusiv despre aventuri ale bărbaților. Majoritatea pozelor ilustrează bărbați singuri sau în grupuri. Chiar și atunci când femeile apar în cărți, ele joacă adesea un rol insignifiant, rămânând în umbră și nefiind identificate printr-un nume (Weitzman *et al.*, 1972, p. 1128).

Într-un studiu mai recent, Roger Clark, Rachel Lennon și Leana Morris (1993) au ajuns la concluzia că personajele feminine și cele masculine sunt portretizate acum mai puțin stereotip decât înainte, observând un progres clar spre portretizarea bărbaților și a femeilor în roluri netradiționale. Totuși, nu au găsit o egalitate totală între sexe.

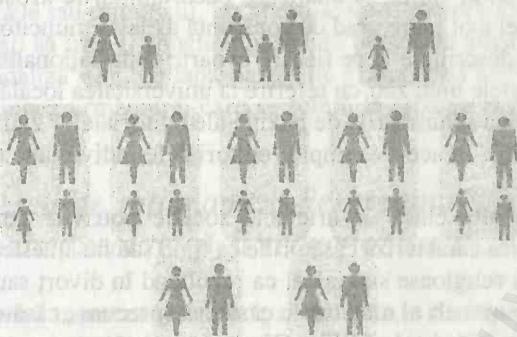
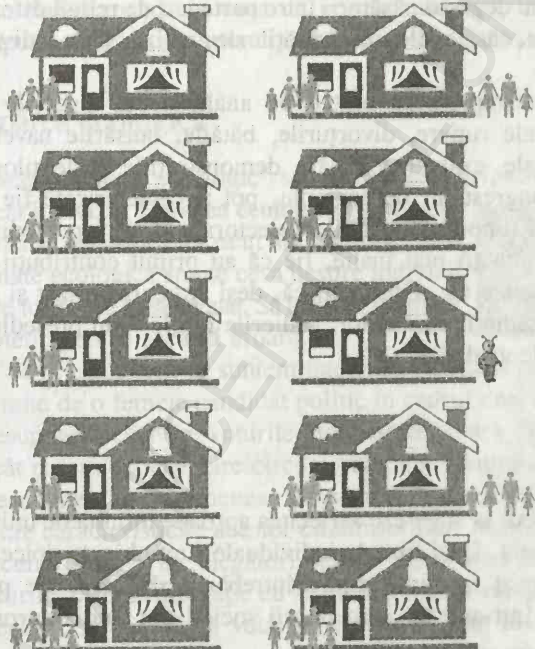
	Unități de analiză	Exemple de declarații
Indivizi		60% din eșantion sunt femei 10% din eșantion poartă un bandaj pentru ochi 10% din eșantion poartă cozi împletite
Familii		20% din familii au un singur părinte 50% din familii au doi copii 20% din familii nu au copii Numărul mediu de copii pe familie este 1,3
Gospodării		20% din gospodării sunt ocupate de mai multe familii 30% din gospodării au găuri în acoperiș 10% din gospodării sunt ocupate de străini Remarcați de asemenea că 33% din familii locuiesc în gospodării cu mai multe familii, familia fiind unitatea de analiză.

Figura 4.4 – Ilustrări ale unităților de analiză. Unitățile de analiză în cercetarea socială pot fi indivizi, grupuri sau chiar entități nonumane

Așa cum sugerează acest exemplu, la fel cum oamenii sau grupurile sociale implică populații, fiecare obiect social implică un set al tuturor obiectelor din aceeași clasă: toate cărțile, toate romanele, toate biografiile, toate manualele de introducere în sociologie, toate cărțile de bucate, toate conferințele de presă. Într-un studiu care folosește cărțile drept unități de analiză, o carte individuală poate fi caracterizată prin dimensiune, greutate, lungime, preț, conținut, numărul de poze, numărul de exemplare vândute sau descrierea autorului. Populația tuturor cărților sau a unei cărți anumite poate fi analizată cu scopul de a descrie sau explica, de exemplu, ce fel de cărți se vând cel mai bine și de ce.

În mod similar, un cercetător social ar putea să analizeze dacă tablourile artiștilor ruși, chinezi sau americani au arătat cel mai mare grad de conștiință a clasei muncitoare, luând tablourile ca unități de analiză și descriindu-le pe fiecare în parte după naționalitatea creatorului. Ați putea examina editorialele unui ziar cu referire la universitatea locală, cu scopul de a descrie sau chiar de a explica schimbările de poziție ale editorialelor ziarului față de universitate de-a lungul timpului. În acest exemplu, editorialele individuale ar fi unitățile de analiză.

Interacțiunile sociale formează o altă clasă de artefacte sociale potrivite pentru cercetarea socială. De exemplu, am putea caracteriza căsătoriile ca fiind sau nu amestecuri rasiale ori religioase, având ceremonii religioase sau laice, ca rezultând în divorț sau nu ori prin descrierea unuia sau ambilor parteneri ai unui cuplu căsătorit (precum „căsătorii anterior”, „fan al lui Oakland Raider”, „căutat de FBI”). Când un cercetător raportează faptul că autorități laice realizează mai degrabă căsătorii între parteneri de religii diferite decât între parteneri de aceeași religie, căsătoriile sunt unitățile de analiză, și nu indivizii implicați.

Alte interacțiuni sociale care pot reprezenta unități de analiză sunt alegerile de prieteni, cazurile juridice, accidentele rutiere, divorțurile, bătăile, lansările navelor, deturnările avioanelor, revoltele rasiale, examenele finale, demonstrațiile studenților și audierile Congresului. Audierile Congresului, de exemplu, pot fi caracterizate fie de faptul că ele au avut sau nu loc în timpul campaniilor electorale, fie că președinții comisiilor urmăreau obținerea unei funcții mai înalte, fie că au primit contribuții de campanie din partea partidelor interesate etc. Observați că, deși am caracterizat și am comparat audierile în funcție de președinții comisiilor, audierile însele – nu președinții individuali – ar fi unitățile noastre de analiză.

Unitățile de analiză pe scurt

Exemplele din această secțiune ar trebui să sugereze varietatea aproape infinită de unități de analiză posibile în cercetarea socială. Deși ființele individuale sunt obiecte tipice de studiu, se poate răspunde mai adecvat la multe dintre întrebările de cercetare prin examinarea altor unități de analiză. Într-adevăr, cercetătorii sociali pot studia aproape orice are legătură cu viața socială.

Mai mult decât atât, tipurile de unități de analiză numite în această secțiune nu epuizează nici pe departe posibilitățile. Morris Rosenberg (1968, pp. 234-248), de exemplu, vorbește despre unitățile de analiză individuale, de grup, organizaționale, instituționale, spațiale, culturale și societale. John și Lyn Lofland (1995, pp. 103-113)

vorbesc despre practici, episoade, întâlniri, roluri, relații, grupuri, organizații, așezări, lumi sociale, stiluri de viață și subculturi ca fiind unități de analiză potrivite. Important aici este să fie înțeleasă logica unității de analiză. Odată realizat acest lucru, posibilitățile de cercetare fructuoasă sunt limitate doar de imaginația dumneavoastră.

Clasificarea posibilelor unități de analiză poate face ca acel concept să pară mult mai complicat decât trebuie să fie. Ceea ce dumneavoastră numiți o unitate de analiză dată – un grup, o organizație formală sau un artefact social – este irelevant. Cheia este să fiți clar în legătură cu unitatea de analiză aleasă. Când vă angajați într-un proiect de cercetare, trebuie să decideți dacă studiați căsătoriile sau partenerii dintr-o căsătorie, crimele sau criminalii, corporațiile sau directorii executivi ai corporațiilor. În caz contrar, riscați să trageți concluzii nevalide pentru că afirmațiile dumneavoastră despre o unitate de analiză sunt, de fapt, bazate pe examinarea alteia. Vom vedea un astfel de exemplu în secțiunea următoare, care se referă la eroarea ecologică.

Greșeli de raționament despre unitățile de analiză : eroarea ecologică și reduționismul

În acest moment se impune să aducem în discuție două tipuri de greșeli de raționament de care trebuie să țineți cont : eroarea ecologică și reduționismul. Fiecare reprezintă o potențială capcană în ceea ce privește unitățile de analiză și fiecare poate apărea în timpul cercetării sau atunci când sunt trase concluzii pe baza rezultatelor.

Eroarea ecologică

În acest context, „ecologic” se referă la grupuri, seturi sau sisteme : ceva mai cuprinzător decât indivizii. Eroarea ecologică este presupunerea că ceva cunoscut în legătură cu o unitate ecologică spune ceva despre indivizii care formează acea unitate. Să luăm un exemplu ipotetic pentru această eroare.

Eroarea ecologică – formularea unor concluzii eronate despre indivizi doar pe baza observațiilor asupra grupurilor.

Să presupunem că suntem interesați să aflăm ceva despre natura susținerii electorale primite de o femeie candidat politic în cadrul unei alegeri recente la nivelul orașului. Să presupunem că avem voturile înregistrate pentru fiecare circumscripție electorală, astfel încât putem deduce care circumscripție a sprijinit-o cel mai mult și care cel mai puțin. Presupunem, de asemenea, că avem informații despre recensământ care descriu câteva dintre caracteristicile acestor circumscripții. Analiza acestor informații ar putea arăta că circumscripțiile cu alegători relativ tineri i-au dat candidatei o parte mai mare din voturile lor în comparație cu alegătorii mai în vârstă. Am fi tentați să conchidem în urma acestor descoperiri că votanții mai tineri sunt mai predispuși spre susținerea femeilor decât cei mai în vârstă – cu alte cuvinte, vârsta afectează susținerea femeilor. Ajungând la o asemenea concluzie, riscăm să comitem eroarea ecologică : poate că alegătorii mai bătrâni din acele circumscripții „tinere” au votat pentru femeie. Problema noastră este că am examinat *circumscripțiile* ca unități de analiză, dar dorim să tragem concluzii despre *alegători*.

Aceeași problemă ar apărea dacă am descoperi că ratele criminalității sunt mai ridicate în orașele cu populații afro-americane numeroase decât în cele cu puțini afro-americani. Nu am ști dacă acele crime au fost comise, de fapt, de afro-americani. Or, dacă descoperim rate de sinucidere mai mari în țările protestante decât în cele catolice, tot nu am ști sigur dacă printre cei care s-au sinucis sunt mai mulți protestanți decât catolici.

În ciuda acestor riscuri, adesea cercetătorii sociali nu au de ales și abordează o anumită problemă de cercetare printr-o analiză ecologică. Poate că cele mai potrivite informații pur și simplu nu sunt disponibile. De exemplu, înregistrările voturilor din circumscripții și caracteristicile circumscripțiilor menționate în exemplul nostru inițial pot fi ușor de obținut, dar s-ar putea să nu avem resursele pentru a conduce un sondaj de opinie al votanților individuali după alegeri. În asemenea cazuri am putea obține o concluzie tentantă, recunoscând și notând riscul unei erori ecologice.

Deși ar trebui să fii atent să nu comiteți eroarea ecologică, nu lăsați ca aceste avertismente să vă facă să comiteți ceea ce am putea numi eroarea individualistă. Unii oameni care abordează cercetarea socială pentru prima dată întâmpină probleme în reconcilierea modelelor generale de atitudini și acțiuni cu excepțiile individuale. Dar generalizările și afirmațiile probabilistice nu sunt invalidate de excepții individuale. De exemplu, dacă cunoașteți un democrat bogat, acest lucru nu neagă faptul că majoritatea oamenilor bogați îi votează pe republicani – ca model general. În mod similar, dacă știți pe cineva care a devenit bogat fără a avea o educație formală, acest lucru nu neagă modelul general al relației dintre educația superioară și un venit mai ridicat.

Eroarea ecologică are de-a face cu ceva cu totul diferit: confundarea unităților de analiză, astfel încât să tragem concluzii despre indivizi exclusiv pe baza observării grupurilor. Deși modelele observate între variabilele de la nivelul grupurilor pot fi autentice, pericolul constă în raționamentul care pornește de la atributele observate ale grupurilor și ajunge la cele ale indivizilor care formează aceste grupuri, deși noi nu i-am observat pe indivizi.

Reducționismul

Un al doilea tip de posibilă greșeală de raționament legată de unitățile de analiză este reducționismul. **Reducționismul** implică încercări de a explica un anumit fenomen în

Reducționism – o eroare a unor cercetători: o limitare (reducere strictă) a tipurilor de concepte ce trebuie luate în considerare ca relevante pentru fenomenul studiat.

funcție de conceptele limitate și/sau de ordin inferior. Explicația reducționistă nu este greșită în totalitate; pur și simplu este prea limitată. Astfel, ați putea încerca să preziceți câștigătorii și perdanții de anul acesta din National Basketball Association (NBA) concentrându-vă asupra abilităților jucătorilor din

fiecare echipă. Acest lucru nu este prostesc și nici relevant, dar succesul sau eșecul *echipelor* implică mai mult decât doar indivizii care le formează; implică antrenament, joc de echipă, strategii, finanțări, facilități, loialitatea fanilor etc. Pentru a înțelege de ce unele echipe se descurcă mai bine decât altele, ar trebui să faceți din „*echipă*” unitatea de analiză, iar calitatea jucătorilor ar fi o variabilă pe care ați putea-o folosi pentru descrierea și clasificarea echipelor.

Mai mult, diferitele discipline academice abordează același fenomen destul de diferit. Sociologii tind să ia în considerare variabilele sociologice (precum valori, norme și roluri), economiștii meditează asupra variabilelor economice (cum ar fi cererea și oferta și valoarea marginală), iar psihologii examinează variabilele psihologice (tipurile de personalitate și traumele). Explicarea comportamentului uman, parțial sau complet, din punctul de vedere al factorilor economici este numită reducționism economic, explicarea acestuia în funcție de termenii psihologici este numit reducționism psihologic etc. Observați că această chestiune este legată de discuția paradigmatelor teoretice din capitolul 2.

Pentru mulți cercetători sociali, domeniul **sociobiologiei** este un prim exemplu de reducționism, sugerând că toate fenomenele sociale pot fi explicate în funcție de factorii biologici. Astfel, de exemplu, Edward O. Wilson (1975) a căutat să explice comportamentul altruist al ființelor umane ca pe o formație genetică. În această viziune neodarwinistă a

Sociobiologie – o paradigmă bazată pe faptul că un comportament social poate fi explicat exclusiv prin caracteristicile genetice și comportament.

sa, Wilson sugerează că oamenii au evoluat într-un asemenea fel încât indivizii au uneori nevoie să se sacrifice în beneficiul întregii specii. Unii oameni ar putea explica un asemenea sacrificiu în funcție de idealurile și sentimentele calde dintre oameni. Totuși, genele sunt unitatea esențială din paradigma lui Wilson, producând dictonul lui faimos conform căruia ființele umane sunt doar „modalitatea ADN-ului de a produce mai mult ADN”.

Reducționismul de orice tip tinde să sugereze că anumite unități de analiză sau variabile sunt mai relevante decât altele. Să presupunem că întrebăm ce a determinat Revoluția americană. A fost vorba despre un angajament împărtășit în numele valorii de libertate individuală? Situația economică disperată a coloniilor în relație cu Marea Britanie? Megalomania fondatorilor? De îndată ce întrebăm despre *singura* cauză, apare riscul reducționismului. Dacă ar trebui să ținem cont de valorile împărtășite ca fiind cauza Revoluției americane, unitatea noastră de analiză ar fi colonistul individual. Un economist însă ar putea să aleagă cele 13 colonii ca unități de analiză și să examineze organizațiile economice și condițiile fiecăreia. Un psiholog ar putea alege liderii individuali ca unități de analiză cu scopul de a le examina personalitățile. Bineînțeles, nu este nimic în neregulă cu alegerea acestor unități de analiză ca parte a unei explicații a Revoluției americane, dar cred că puteți vedea că numai una dintre acestea nu ar produce un răspuns complet.

Asemenea erorii ecologice, reducționismul poate apărea când folosim unități de analiză nepotrivite. Unitatea de analiză potrivită pentru o întrebare de cercetare dată nu este totuși întotdeauna clară. Cercetătorii sociali, mai ales când depășesc granițele disciplinelor, dezbate adesea această chestiune.

Dimensiunea temporală

Până acum, în acest capitol, am privit conceperea cercetării ca pe un proces pentru a decide ce aspecte vom observa, ale cui și în ce scop. Acum va trebui să luăm în considerare un set de opțiuni legate de timp, care se intersectează cu fiecare dintre

considerentele anterioare. Putem alege să facem observații mai mult sau mai puțin legate de un anumit timp sau pe perioade mai îndelungate.

Timpul joacă multe roluri în conceperea și executarea cercetării, în afară de perioada de timp necesară cercetării propriu-zise. Anterior, am observat că secvențele de timp și de situații sunt critice pentru determinarea cauzalității (un punct asupra căruia vom reveni în partea a IV-a). Timpul afectează de asemenea posibilitatea de a generaliza descoperirile cercetării. Descrierile sau explicațiile rezultate dintr-un anumit studiu reprezintă cu acuratețe situația de acum zece ani, pe cea de zece ani sau doar prezentul? Cercetătorii au la dispoziție două opțiuni principale pentru a aborda problema timpului în conceperea cercetării lor: studiile transversale și studiile longitudinale.

Studiile transversale

Un studiu transversal implică observări ale unui eșantion sau unei secțiuni transversale dintr-o populație sau un fenomen care sunt făcute la un anumit moment în timp. Studiile descriptive și exploratorii sunt adesea transversale. Un singur recensământ american, de exemplu, este un studiu menit să descrie populația Statelor Unite dintr-un anumit moment.

Studiu transversal – un studiu bazat pe observații reprezentând un punct mic în timp.

Multe studii explicative sunt și transversale. Un cercetător care realizează un sondaj național la scară largă pentru a examina sursele prejudecăților rasiale și religioase ar avea de-a face – după toate probabilitățile – cu un singur cadru temporal, luând, ca să spunem așa, o fotografie a surselor de prejudecată într-un anumit punct al istoriei.

Studiile explicative transversale au o problemă inerentă. Deși concluziile lor se bazează pe observații făcute numai la un moment dat, ele vizează de regulă înțelegerea proceselor cauzale care au loc în timp. Această problemă este oarecum înrudită cu cea a determinării vitezei unui obiect aflat în mișcare cu ajutorul unei fotografii rapide care „îngheață” mișcarea obiectului.

Yanjie Bian, de exemplu, a realizat un sondaj de opinie între muncitorii din Tianjin (China) cu scopul de a studia stratificarea societății chinezești urbane contemporane. Făcând acest studiu în 1988, el era conștient totuși de schimbările importante aduse de o serie de campanii naționale, precum Marea Revoluție Proletară Culturală, datând de la Revoluția chineză din 1949 (care i-a adus pe comuniștii chinezi la putere) și care continuă în prezent.

Aceste campanii au alterat atmosfera politică și au afectat activitățile lucrative și nonlucrative ale oamenilor. Din cauza acestor campanii, este dificil să tragem concluzii dintr-un sondaj social transversal precum cel prezentat în această carte în legătură cu modelele generale ale locurilor de muncă ale chinezilor și efectele lor asupra muncitorilor. Asemenea concluzii pot fi limitate la o perioadă de timp și rămân să fie supuse altor teste bazate pe informații colectate în altă perioadă (1994, p. 19).

Problema generalizărilor în legătură cu viața socială pe baza unei „fotografii” este frecvent abordată în această carte. O soluție este sugerată de comentariul final al lui Bian –

în legătură cu informațiile colectate „în altă perioadă”: cercetarea socială implică adesea revizuirea fenomenelor și îmbunătățirea rezultatelor cercetărilor anterioare.

Studiile longitudinale

În contrast cu studiile transversale, *studiul longitudinal* este conceput să permită observații asupra aceluiași fenomen pe o perioadă extinsă.

De exemplu, un cercetător poate participa și observa activitățile unui cult OZN de la debutul până la dispariția sa. Alte studii longitudinale folosesc înregistrări sau artefacte pentru a studia schimbările de-a lungul timpului. În analizele editorialelor ziarelor sau ale deciziilor Curții Supreme de-a lungul timpului, de exemplu, studiile sunt longitudinale dacă observațiile și analizele actuale ale cercetătorului au fost făcute la un anumit moment sau în cursul evenimentelor studiate.

Studiu longitudinal – un plan de studiu implicând colectarea de informații în diferite momente de timp.

Multe proiecte de cercetare de teren, care implică observarea directă și interviuri amănunțite, sunt, bineînțeles, longitudinale. Așadar, de exemplu, când Ramona Asher și Gary Fine (1991) au studiat experiențele de viață ale soțiilor de alcoolici, se aflau în măsură să examineze evoluția relațiilor maritale cu probleme de-a lungul timpului, uneori chiar incluzând reacțiile subiecților cercetării înseși.

În studiul clasic *When Prophecy Fails* (1956), Leon Festinger, Henry Reicker și Stanley Schachter au fost interesați în mod special să afle ce s-a întâmplat cu un cult OZN când prezicerile lor despre o întâlnire cu extraterestri nu s-au împlinit. Oare membrii cultului au desființat grupul sau au devenit și mai devotați credințelor lor? A fost nevoie de un studiu longitudinal pentru a găsi răspunsul. (Acestia și-au dublat eforturile de a recruta noi membri.)

Studiile longitudinale pot fi mai dificile pentru realizarea studiilor cantitative, cum sunt sondajele la scară largă. Cu toate acestea, ele reprezintă adesea cea mai bună metodă de a studia schimbările de-a lungul timpului. Există trei tipuri speciale de studii longitudinale pe care ar trebui să le cunoașteți: studiile de tendință, studiile de cohorte și studiile panel.

Studiile de tendință

Un **studiu de tendință** este un tip de studiu longitudinal care examinează schimbările din cadrul unei populații de-a lungul timpului. Un exemplu simplu este compararea recensămintelor americane pe o perioadă de câteva decenii, arătând schimbările în structura populației naționale. Michael Carpini și Scott Keeter (1991) au folosit în mod similar informațiile de arhivă, dorind să afle dacă cetățenii americani contemporani erau mai bine sau mai prost informați în legătură cu politica decât

Studiu de tendință – un tip de studiu longitudinal în care o caracteristică dată a unei populații este monitorizată în timp. Un exemplu în acest sens ar fi seriile de sondaje Gallup care arată preferințele electoratului pentru candidații politici de-a lungul unei campanii, chiar dacă au fost intervievate eșantioane diferite pentru fiecare punct.

cetățenii din generațiile anterioare. Pentru a afla acest lucru, ei au comparat rezultatele mai multor sondaje Gallup realizate în anii '40 și '50 cu un sondaj de opinie din 1989 care a pus câteva din aceleași întrebări cu referire la cunoștințele politice.

Pe ansamblu, analiza a sugerat că cetățenii contemporani erau puțin mai bine informați decât generațiile anterioare. În 1989, 74% dintre respondenți puteau spune cine este vicepreședintele Statelor Unite, în comparație cu 67% în 1952. Procentul substanțial mai mare de oameni în 1989 decât în 1947 ar putea explica vetourile prezidențiale și anularea de către Congres a acestor vetouri. Pe de altă parte, un procent mai mare din eșantionul din 1947 (38%) puteau să-și identifice reprezentanții, față de cei din 1989 (29%).

O analiză amănunțită indică însă o ușoară creștere a cunoștințelor politice rezultate din faptul că eșantionul din 1989 era mai educat decât cele anterioare. Când nivelele educaționale au fost luate în considerare, cercetătorii au conchis că aceste cunoștințe politice s-au redus în cadrul grupurilor educaționale specifice.

Studiile de cohortă

Într-un studiu de cohortă, un cercetător examinează anumite subpopulații, sau *cohorte*, pe măsură ce acestea se schimbă în timp. De regulă, o cohortă este un grup de vârstă, cum ar fi oamenii născuți în anii '50, dar pot fi și alte grupuri de timp, cum ar fi cei născuți în timpul războiului din Vietnam, oameni care s-au căsătorit în 1994 etc. Un exemplu de studiu de cohortă ar fi seriile de sondaje naționale, realizate probabil la fiecare

Studiu de cohortă – un studiu în care anumite subpopulații specifice, sau *cohorte*, sunt studiate în timp, deși informațiile pot fi adunate de la diferiți membri în fiecare set de observații. De exemplu, un studiu al istoriei ocupaționale a clasei din 1970 în care chestionarele au fost trimise la fiecare cinci ani ar fi un studiu de cohortă.

20 de ani, pentru a studia atitudinile cohorței născute în timpul celui de-al doilea război mondial față de implicarea Statelor Unite în problemele mondiale. Un eșantion de oameni cu vârsta cuprinsă între 15 și 20 de ani poate fi interviuat în 1960, un altul al celor de

35-40 de ani în 1980 și un altul de 55-60 de ani în 2000. Deși oamenii studiați în fiecare dintre cele trei sondaje sunt diferiți, fiecare eșantion ar reprezenta cohorta născută între anii 1940 și 1945.

James Davis (1992) s-a orientat către o analiză de cohortă în încercarea de a înțelege modificarea orientărilor politice din anii '70 și '80 în Statele Unite. Pe ansamblu, el a descoperit o tendință liberală legată de probleme ca rasă, gen, religie, politică, criminalitate și libertate de exprimare. Dar această tendință demonstrează că oamenii, în general, devin puțin mai liberali sau reflectă, de fapt, înlocuirea generațiilor mai în vârstă, conservatoare, de către cele mai tinere, liberale?

Pentru a răspunde acestei întrebări, Davis a examinat sondajele naționale (de la GSS, al cărui fondator este) realizate în patru perioade, la o distanță de cinci ani. În fiecare sondaj, el a grupat respondenții în funcție de vârstă, tot la cinci ani distanță. Această strategie i-a permis să compare diferitele grupuri de vârstă la orice moment dat în timp, precum și să urmărească dezvoltarea politică a fiecărui grup de vârstă în timp.

Una din întrebările examinate a fost dacă unei persoane care a admis că este comunistă ar trebui să i se permită să vorbească în comunitățile respondenților. În mod consecvent, respondenții mai tineri din fiecare perioadă de timp au fost mult mai dispuși să-i lase pe comuniști să vorbească decât cei mai în vârstă. Dintre cei cu vârste cuprinse între 20 și 40 de ani din primul set al sondajului, de exemplu, 72% au adoptat această poziție liberală, în contrast cu 27%, procent înregistrat între respondenții de 80 de ani sau mai în vârstă. Ceea ce Davis a descoperit, când a examinat cohorta mai tânără în timp, este ilustrat în tabelul 4.1. Acest tipar al unei modificări ușoare, conservatoare din anii '70, urmat de o revenire liberală în anii '80, este reprezentativ pentru cohortele analizate de Davis (J. Davis, 1992, p. 269).

Tabelul 4.1 – Vârsta și liberalismul politic

<i>Datele sondajelor</i>	<i>1972-1974</i>	<i>1977-1980</i>	<i>1982-1984</i>	<i>1987-1989</i>
Vârsta cohorței	20-24	25-29	30-34	35-39
Procentul celor care i-ar permite comunistului să vorbească	72%	68%	73%	73%

Într-un alt studiu, Eric Plutzer și Michael Berkman (2005) au folosit un design de cohortă pentru a infirma complet o concluzie anterioară referitoare la vârstă și susținerea educației. În mod logic, pe măsură ce oamenii se îndepărtează de anii copilăriei, ne-am putea aștepta să-și reducă susținerea față de finanțarea educațională. Mai mult decât atât, informațiile transversale susțin aceste așteptări. Cercetătorii prezintă diferite seturi de date care arată că cei cu vârste de peste 65 de ani își exprimă un sprijin mai redus pentru finanțarea educației decât cei cu vârste sub 65 de ani.

Totuși, o astfel de analiză simplistă lasă deoparte o variabilă importantă: susținerea crescândă a finanțării educației în societatea americană de-a lungul timpului, în general. Cercetătorii adaugă aici conceptul de „înlocuire generală”, ceea ce înseamnă că respondenții mai în vârstă din sondaj au crescut într-o perioadă în care exista o mai mică susținere pentru educație în general, pe când respondenții mai tineri au crescut într-o perioadă în care suportul general pentru educație era mai mare.

O analiză de cohortă le-a permis cercetătorilor să determine ce s-a întâmplat cu atitudinile anumitor cohorte de-a lungul timpului. Aici, de exemplu, sunt redată procentele americanilor născuți în anii '40 care, atunci când au fost intervievați în timp, considerau că se cheltuie prea puțini bani pe educație (Plutzer și Berkman, 2000, p. 76):

<i>Anul intervieării</i>	<i>Procentul celor care susțin că finanțarea educației e prea redusă</i>
Anii 1970	58
Anii 1980	66
Anii 1990	74
Anii 2000	79

După cum arată aceste date, cei născuți în anii '40 și-au spori în mod constant susținerea finanțării educației, pe măsură ce s-au îndepărtat de anii copilăriei.

Studiile panel

Deși similar studiilor de tendință și celor de cohortă, **studiul panel** examinează același set de oameni de fiecare dată. De exemplu, am putea intervieva același eșantion de votanți în fiecare lună în timpul unei campanii electorale, întrebându-i cu cine intenționează să voteze. Deși un asemenea studiu ne-ar permite să analizăm tendințele generale ale preferințelor votanților în legătură cu diferiți candidați, el ne-ar arăta, de asemenea, tiparele

Studiu panel – un tip de studiu longitudinal, în care datele sunt colectate de la același set de oameni (eșantion sau panel) în anumite momente din timp.

precise de constanță și de modificare a intențiilor. De exemplu, un studiu de tendință care arată că atât candidatul A, cât și candidatul B au avut exact jumătate dintre voturile din 1 septembrie și din 1 octombrie ar putea indica faptul că nici unul dintre electori nu și-a schimbat punctul de vedere, că toți votanții și-au modificat intențiile sau ceva între cele două. Un studiu panel ar elimina această confuzie, arătând ce fel de votanți și-au modificat intenția de la A la B și care de la B la A, precum și alte informații.

Joseph Veroff, Shirley Hatchett și Elizabeth Douvan (1992) au dorit să studieze acomodarea conjugală dintre noii căsătoriți, referindu-se în mod special la diferențele dintre cuplurile de albi și cele de afro-americani. Pentru a obține subiecți pentru studiu, ei au selectat un eșantion de cupluri care au aplicat pentru certificatele de căsătorie în Wayne County, Michigan, din aprilie până în iunie 1986.

Îngrijorați de posibilul impact pe care cercetarea lor l-ar avea asupra acomodării maritale a cuplurilor, cercetătorii au divizat eșantionul în două jumătăți aleatorii: un grup *experimental* și un grup de *control* (concepte ce vor fi explorate în amănunt în capitolul 8). Cuplurile din primul grup au fost intervievate intens pe o perioadă de patru ani, pe când celălalt grup a fost contactat sporadic în fiecare an.

Studiind aceleași cupluri de-a lungul timpului, cercetătorii au putut urmări problemele specifice care au apărut și felul în care aceștia le-au gestionat. Ca efect secundar al cercetării lor, ei au descoperit că cele studiate mai intens au părut să atingă o acomodare conjugală mai mare. Cercetătorii au considerat posibil ca interviurile să fi forțat cuplurile să discute probleme pe care altfel le-ar fi îngropat.

Compararea celor trei tipuri de studii longitudinale

Pentru a întări diferențele dintre cele trei tipuri de studiu – de tendință, de cohortă și panel –, să punem în contrast conceptele lor de studiu în funcție de aceeași variabilă: *afilierea religioasă*. Un studiu de tendință ar putea analiza modificarea afilierilor religioase din Statele Unite de-a lungul timpului, după cum face, în mod regulat, Gallup Poll. Un studiu de cohortă ar putea urmări modificarea afilierilor religioase în cadrul „Generației Depresiei”, mai exact, să spunem, în rândul oamenilor care aveau 20 până la 30 de ani în 1932. Am putea studia un eșantion de oameni care aveau 30-40 de ani în 1942, un altul cu 40-50 de ani în 1952 etc. Un studiu panel ar putea începe cu un eșantion al întregii populații sau cu subseturi speciale și i-ar putea studia pe acei indivizi specifici de-a lungul timpului. Observați că numai studiul panel ar oferi un tablou

complet al schimbărilor diferitelor categorii de afiliere, incluzând categoria „nici una”. Studiile de cohortă și de tendință ar descoperi doar schimbări generale.

Studiile longitudinale au un avantaj evident asupra celor transversale, furnizând informații care descriu procese de-a lungul timpului. Dar acest avantaj vine adesea cu niște costuri mari, atât în ceea ce privește banii, cât și timpul, mai ales în cazul sondajelor pe scară largă. Observațiile ar trebui făcute atunci când evenimentele au loc, iar metoda de observație ar putea necesita munca mai multor cercetători.

Studiile panel, care oferă cele mai complete date despre schimbările de-a lungul timpului, întâmpină o problemă specială: uzura panelului. Ar fi posibil ca unii dintre respondenții studiați în primul val al sondajului să nu poată participa la valurile ulterioare. (Acest lucru este comparabil cu problema mortalității experimentale discutată în capitolul 8.) Pericolul este că cei care au renunțat la studiu pot fi atipici, distorsionând așadar rezultatele studiului. În consecință, când Carol Aneshensel și colegii săi au întreprins un studiu panel asupra adolescenților (comparând latinele și non-latinele), au căutat și au găsit diferențe în caracteristicile fetelor care au renunțat la sondaj, din rândul celor latine născute în Statele Unite și în Mexic. Aceste diferențe au trebuit luate în considerare pentru a evita concluzii eronate despre diferențele dintre latine și non-latine (Aneshensel *et al.*, 1989).

Aproximarea studiilor longitudinale

Studiile longitudinale nu oferă întotdeauna mijloace practice și fezabile pentru studierea proceselor care au loc în timp. Din fericire, cercetătorii pot trage adesea concluzii aproximative asupra acestor procese, chiar și atunci când sunt disponibile doar date transversale. Iată câteva metode prin care se poate realiza acest lucru.

Câteodată, datele transversale implică procese desfășurate în timp pe baza unei logici simple. De exemplu, în studiul despre stupefiantele folosite de studenți, realizat la Universitatea din Hawaii (capitolul 2), studenții erau întrebați dacă au folosit vreodată câteva dintre drogurile ilegale. În urma studiului a reieșit că unii studenți au încercat atât marijuana, cât și LSD, unii au încercat numai una dintre acestea, iar alții nu au încercat nici una dintre substanțe. Deoarece aceste date au fost culese în același timp și pentru că s-a presupus că unii studenți vor folosi droguri mai târziu, se pare că un astfel de studiu nu poate spune cu exactitate dacă studenții ar încerca mai degrabă marijuana sau LSD prima dată.

Totuși, o examinare mai atentă a datelor arată că, deși unii studenți au spus că au încercat marijuana, dar nu și LSD, în studiu nu existau persoane care să declare că au încercat doar LSD. Din această descoperire s-a dedus – așa cum sugerează și bunul-simț – că uzul de marijuana precedă folosirea de LSD. Dacă procesul de experimentare a drogurilor ar fi avut loc în ordine temporală inversă, atunci un studiu realizat la un anumit moment ar fi descoperit câțiva studenți care au încercat LSD, dar nu și marijuana, și nici un student care să fi încercat numai marijuana.

Cercetătorii pot face, de asemenea, deducții logice ori de câte ori ordinea temporală a variabilelor este clară. Dacă am descoperi într-un studiu transversal despre studenți că cei care au fost educați în licee particulare au primit note mai mari la facultate decât studenții care au urmat licee publice, putem trage concluzia că tipul de liceu urmat

afectează notele din facultate, și nu invers. Așadar, chiar dacă noi facem observații într-un anumit moment, considerăm că suntem îndreptățiți să tragem concluzii despre procesele care au avut loc de-a lungul timpului.

Foarte adesea, diferențele de vârstă descoperite în studiile transversale formează baza pentru inferența proceselor de-a lungul timpului. Să presupunem că sunteți interesat de tiparul înrăutățirii sănătății în cursul unui ciclu de viață tipic. Ați putea studia rezultatele examenelor medicale anuale efectuate într-un spital mare. Ați putea să grupați dosarele medicale conform vârstei celor examinați și să evaluați fiecare grupă de vârstă în funcție de câțiva indicatori ai sănătății – vedere, auz, tensiune etc. Citind evaluarea grupurilor de vârstă în funcție de starea lor de sănătate, am putea obține ceva care aproximează istoricul stării de sănătate a indivizilor. Astfel, ați putea conchide că o persoană obișnuită dezvoltă probleme de vedere înainte de cele de auz. Totuși, trebuie să fiți atent cu această presupunere, deoarece diferențele ar putea reflecta tendința întregii societăți. Poate că examinări îmbunătățite ale auzului, instituite în școli, au afectat numai persoanele tinere din studiul dumneavoastră.

A le cere oamenilor să-și aducă aminte de trecutul lor este o altă modalitate comună de aproximare a observațiilor de-a lungul timpului. Cercetătorii folosesc această metodă atunci când îi întreabă pe oameni unde s-au născut sau când au absolvit liceul sau cu cine au votat în 1988. Cercetătorii calitativi realizează adeseori interviuri amănunțite despre „istoria vieții”. De exemplu, C. Lynn Carr (1998) a folosit această tehnică într-un studiu despre „băiețoi”. Subiecții ei, cu vârste cuprinse între 25 și 40 de ani, erau rugați să reconstituie aspecte din viața lor începând cu copilăria, inclusiv experiențe în care se identificau ca fiind băiețoi.

Pericolul acestei tehnici este evident. Uneori oamenii au pierderi de memorie, alteori mint. Atunci când oamenii sunt întrebați, la ieșirea de la urnele de votare, cu cine au votat, rezultatele arată inevitabil mai multe persoane care au votat cu câștigătorul decât s-a întâmplat în realitate în ziua alegerilor. Ca parte a unei serii de interviuri amănunțite, un astfel de raport poate fi validat în contextul altor detalii raportate; totuși, rezultatele bazate pe răspunsul la o singură întrebare dintr-un sondaj trebuie privite cu precauție.

Această discuție despre modalitățile în care timpul apare în cercetarea socială sugerează mai multe probleme cu care trebuie să vă confrunțați în proiectele de cercetare pe care le întreprindeți. În conceperea oricărui studiu, asigurați-vă că includeți atât presupunerile implicite, cât și pe cele explicite referitoare la timp. Sunteți interesat de descrierea unui proces care are loc în timp sau doriți să descrieți doar ceea ce există acum? Dacă doriți să descrieți un proces care a avut loc de-a lungul timpului, veți fi capabil să faceți observații în puncte diferite ale procesului sau veți fi nevoit să aproximați aceste observații prin trasarea unor deducții logice pe baza celor observate acum? Dacă optați pentru un concept longitudinal, ce metodă servește cel mai bine scopurilor cercetării dumneavoastră?

Exemple de strategii de cercetare

După cum rezultă din precedentele discuții, cercetarea socială urmează căi multiple. Fragmentele următoare vor ilustra încă o dată acest aspect. La citirea fiecărui fragment, observați conținutul fiecărui studiu și metoda utilizată pentru a studia subiectul ales. Studiul explorează, descrie sau explică (sau o combinație a acestora)? Care sunt sursele datelor în fiecare studiu? Puteți identifica unitatea de analiză? Este dimensiunea temporală relevantă? Dacă da, cum va fi ea abordată?

- Acest studiu de caz referitor la mobilizarea discretă făcută de Centrul de Criză pentru Violuri din California de Sud folosește date de arhivă, observaționale și interviuri pentru a explora modalitatea în care o organizație feministă a lucrat pentru schimbarea poliției, școlilor, procurorilor și a unor organizații statale și naționale în perioada 1974-1994 (Schmitt și Martin, 1999, p. 364).
- Folosind narațiuni ale istoriei vieții, actualul studiu investighează procesele de acțiune și conștientizare la 14 femei care s-au autoidentificat drept „băiețoase” (Carr, 1998, p. 528).
- Cu ajutorul interviurilor luate activiștilor din fosta Republică Socialistă Sovietică Estonia, specificăm condițiile prin care subculturile adaptativă și opozițională există și sunt transformate cu succes în mișcări sociale (Johnston și Snow, 1998, p. 473).
- Această lucrare prezintă rezultatele unui studiu etnografic asupra unei organizații ce oferă ajutor bolnavilor de SIDA într-un oraș mic. Au fost combinate observarea participanților, interviuri cu aceștia și analiza documentelor organizaționale (Kilburn, 1998, p. 89).
- Folosind interviuri obținute în timpul activității de teren din Palestina în 1992, 1993 și 1994 și utilizând documente istorice și de arhivă, argumentez că discursurile feministe palestinienae au fost modelate și influențate de contextul sociopolitic în care au acționat și cu care au interacționat femeile palestinienae (Abdulhadi, 1998, p. 649).
- Acest articol se referă la experiențele de alăptare în public ale femeilor, așa cum reies din interviurile realizate cu 51 de femei (Stearns, 1999, p. 308).
- Folosind interviuri și date observaționale de teren, demonstrez cum un sistem de angajare temporară într-un loc participativ de muncă a exploatat și a modelat aspirațiile și scopurile ocupaționale ale muncitorilor noi (V. Smith, 1998, p. 411).
- Am adunat date [despre retorica separatistă a albilor] din mai multe canale media de discursuri publice, incluzând periodice, cărți, pamflete, transcrieri ale emisiunilor de radio și televiziune și articole din ziare și reviste (Berbrier, 1998, p. 435).
- Următoarea analiză se concentrează pe inegalitățile de rasă și gen în angajare și pensionare, folosind un eșantion național de persoane care au început să primească ajutoare sociale pentru bătrâni în 1980-1981 (Hogan și Perrucci, 1998, p. 528).
- Bazându-se pe interviuri cu traficante de droguri, această lucrare explorează tehnicile utilizate de acestea pentru a evita arestarea (Jacobs și Miller, 1998, p. 550).

Cum se concepe un proiect de cercetare

Ați văzut câteva dintre opțiunile disponibile cercetătorilor sociali pentru conceperea proiectelor. Există multe componente, iar relația dintre acestea poate să nu fie în totalitate clară. Prin urmare, iată o modalitate de a le aduna. Să presupunem că trebuie să faceți o cercetare. De unde veți începe? Și, apoi, în ce direcție veți merge?

Deși conceperea cercetării apare la începutul unui proiect de cercetare, ea implică toți pașii proiectului care va urma. Astfel, această discuție oferă indicii referitoare la modalitățile de a începe un proiect de cercetare, precum și o vedere de ansamblu a subiectelor din capitolele următoare.

Figura 4.5 prezintă o perspectivă schematică a procesului de cercetare socială. Prezintă această perspectivă cu rezerve, deoarece poate sugera o abordare mai degrabă pas cu pas, față de ce se întâmplă în practică. Totuși, această prezentare idealizată a procesului oferă un context pentru detaliile specifice ale componentelor particulare ale cercetării sociale. În esență, este un tablou mai detaliat al procesului științific prezentat în capitolul 2.

În partea de sus a diagramei se află interesele, ideile și teoriile, posibilele puncte de plecare într-o cercetare. Literale (A, B, X, Y etc.) reprezintă variabile sau concepte, precum prejudecată sau alienare. Astfel, ați putea avea un interes general în a identifica ce îi determină pe unii oameni să aibă mai multe prejudecăți decât alții sau ați putea dori să aflați unele consecințe ale alienării. În mod alternativ, investigația poate începe cu o idee specifică referitoare la felul în care sunt lucrurile. De exemplu, ați putea avea ideea că munca la o linie de producție cauzează alienare. Semnele de întrebare din diagramă indică faptul că nu sunteți sigur că lucrurile sunt așa cum le bănuieți – de aceea faceți și cercetarea. O teorie este reprezentată ca un set de relații complexe între mai multe variabile.

Săgețile duble dintre „interes”, „idee” și „teorie” sugerează că există adesea o mișcare bidirecțională între aceste posibile începuturi. Un interes inițial poate duce la formularea unei idei, care poate să se încadreze într-o teorie mai largă, iar aceasta din urmă poate produce noi idei și crea noi interese.

Oricare dintre sau toate acestea trei sugerează necesitatea unei cercetări empirice. Scopul unei astfel de cercetări poate fi acela de a explora un interes, de a testa o anumită idee sau de a valida o teorie complexă. Indiferent de scop, cercetătorul trebuie să ia o multitudine de decizii, așa cum este specificat în restul diagramei.

Pentru a discuta concret, să luăm un exemplu specific de cercetare. Să presupunem că sunteți interesat de problema avortului și doriți să aflați de ce unii studenți susțin dreptul la avort în timp ce alții i se opun. Făcând un pas mai departe, să presupunem că v-ați format impresia că studenții de științe umaniste și sociale au în general tendința de a sprijini ideea dreptului la avort, față de studenții de la științe naturale. (Această modalitate de gândire îi determină deseori pe oameni să proiecteze și să realizeze o cercetare socială.)

Așadar, de unde începeți? Aveți o idee pe care doriți să o puneți în practică: atitudinile față de avort și alegerea specializării în facultate. În termenii opțiunilor discutate în acest capitol, probabil aveți atât interese descriptive, cât și explicative, dar ați putea decide că vreți doar să explorați problema. V-ați putea întreba ce fel de atitudini au studenții cu diverse specializări despre avort (exploratorie), ce procent de studenți susțin dreptul unei femei la avort (descriptiv) sau ce îi determină pe unii să o susțină,

iar pe alții să i se opună (explicativă). În acest caz, unitățile de analiză vor fi indivizii : studenții. Dar mergem prea departe. După cum vedeți, am început chiar înainte de a „începe”. Procesele reciproce descrise în figura 4.5 încep înainte de implicarea propriu-zisă în proiect. Să analizăm formal diferiți pași, reținând această mișcare reciprocă.

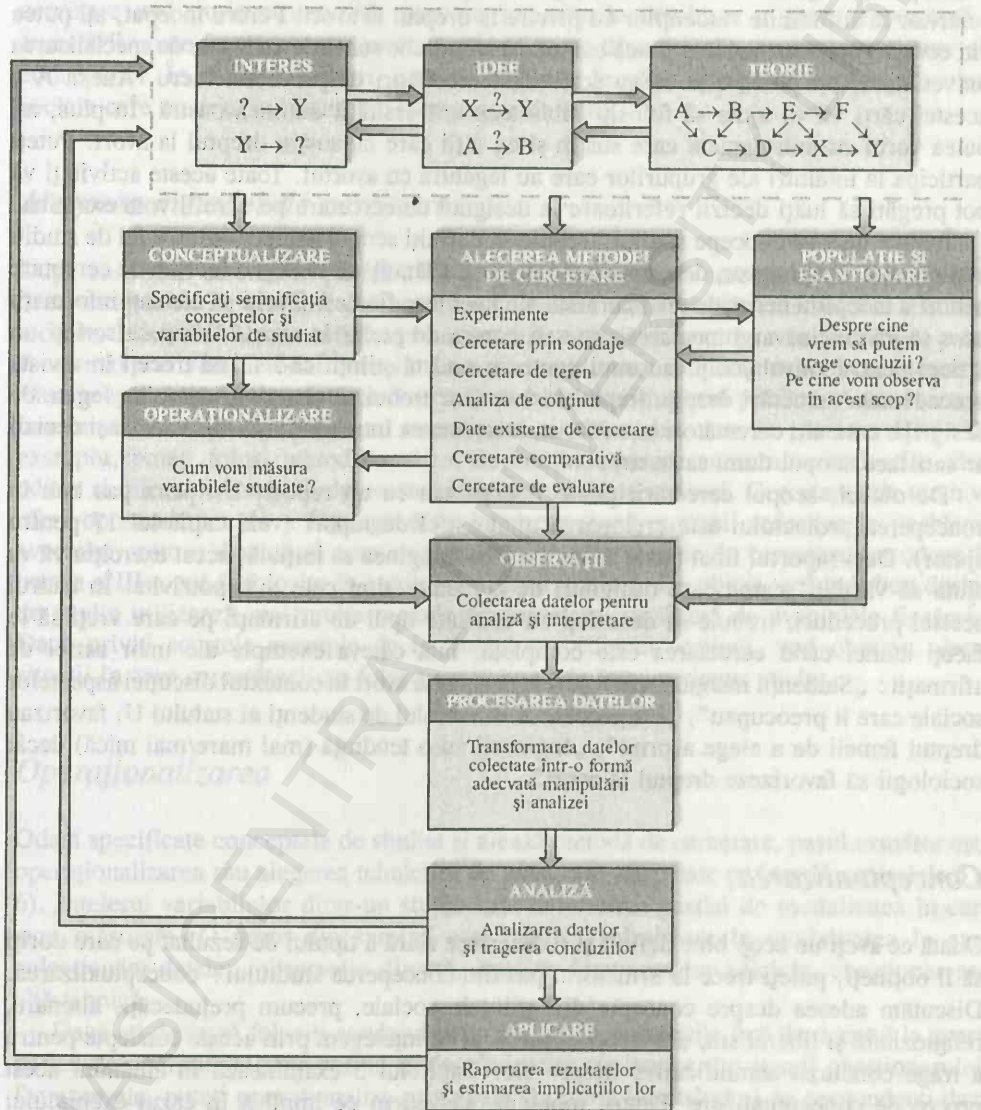

Figura 4.5 – Procesul de cercetare. Iată câteva dintre elementele-cheie pe care le vom examina pe parcursul acestei cărți : piesele care alcătuiesc întregul cercetării sociale

Începutul

La începutul proiectului, probabil veți dori ca acesta să fie unul explorator. În acest punct, puteți alege între câteva activități posibile pentru atingerea interesului dumneavoastră referitor la atitudinile studenților cu privire la dreptul la avort. Pentru început, ați putea citi ceva despre acest subiect. Dacă bănuți că atitudinile sunt cumva legate de specializarea universitară, ați putea afla ce au scris alți cercetători despre acest lucru. Anexa A a acestei cărți vă va ajuta să folosiți biblioteca universității dumneavoastră. În plus, ați putea vorbi cu unii oameni care susțin și cu alții care nu susțin dreptul la avort. Puteți participa la întâlniri ale grupurilor care au legătură cu avortul. Toate aceste activități vă pot pregăti să luați decizii referitoare la designul de cercetare pe care îl vom examina.

Înainte de a vă concepe studiul, trebuie să definiți scopul proiectului. Ce fel de studiu veți efectua: explorator, descriptiv, explicativ? Plănuți să scrieți o lucrare de cercetare pentru a îndeplini cerințele unui curs sau ale unei teze finale? Doriți să adunați informații care să vă susțină argumentarea pro sau contra dreptului la avort? Vreți să scrieți un articol pentru ziarul școlii sau unul pentru o revistă științifică? Când treceți în revistă precedentele cercetări despre dreptul la avort, ar trebui să observați deciziile legate de design pe care alți cercetători le-au făcut, întotdeauna întrebându-vă dacă aceleași decizii ar satisface scopul dumneavoastră.

De obicei, scopul cercetării poate fi exprimat ca un raport. Un prim pas bun în conceperea proiectului este creionarea unui astfel de raport (vezi capitolul 17 pentru ajutor). Deși raportul final poate să nu arate ca imaginea sa inițială, acest exercițiu vă va ajuta să vă dați seama care designuri de cercetare sunt cele mai potrivite. În cadrul acestei proceduri, trebuie să descrieți cu claritate tipul de afirmații pe care vreți să le faceți atunci când cercetarea este completă. Iată câteva exemple ale unor astfel de afirmații: „Studenții menționează frecvent dreptul la avort în contextul discuției aspectelor sociale care îi preocupă”, „Un procent X din totalul de studenți ai statului U. favorizau dreptul femeii de a alege avortul”, „Inginerii au o tendință (mai mare/mai mică) decât sociologii să favorizeze dreptul la avort”.

Conceptualizarea

Odată ce aveți un scop bine definit și o descriere clară a tipului de rezultat pe care doriți să îl obțineți, puteți trece la următorul pas din conceperea studiului: conceptualizarea. Discutăm adesea despre concepte din științele sociale, precum prejudecăți, alienare, religiozitate și liberalism, dar trebuie clarificat ce înțelegem prin aceste concepte pentru a trage concluzii semnificative despre ele. Capitolul 5 examinează în amănunt acest proces de conceptualizare. Pentru moment, să vedem ce implică în cazul exemplului nostru ipotetic.

Dacă veți studia ce cred studenții despre avort și de ce, primul lucru care trebuie specificat este ce înțelegeți prin „dreptul la avort”. Va trebui să acordați atenție diferitelor condiții în care oamenii aprobă sau dezaproabă avortul, ținând cont că susținerea pentru avort variază probabil în funcție de circumstanțe: de exemplu, când viața femeii este în pericol, în cazul unui viol ori incest sau este pur și simplu o alegere personală.

În același fel, va trebui să specificați înțelesurile exacte ale tuturor conceptelor cu care veți lucra. Dacă vreți să studiați relația dintre opinia față de avort și specializarea în facultate, va trebui să vă decideți dacă veți considera doar specializările declarate oficial sau veți include și intențiile studenților. Ce veți face cu cei care nu au o specializare?

În sondaje și experimente, trebuie să specificați aceste concepte dinainte. Într-o cercetare mai puțin structurată, precum interviurile deschise, o parte importantă a cercetării poate implica descoperirea unor diferite dimensiuni, aspecte sau nuanțe ale conceptelor. În astfel de cazuri, cercetarea poate dezvălui și raporta aspecte ale vieții sociale care nu erau evidente la începutul proiectului.

Alegerea metodei de cercetare

După cum vom discuta în partea a III-a, fiecare metodă de cercetare are avantajele și dezavantajele ei, iar anumite concepte pot fi studiate mai bine prin intermediul anumitor metode. În studiul nostru referitor la atitudinile față de dreptul la avort, sondajul poate fi cea mai potrivită metodă: interviuarea studenților sau completarea unui chestionar de către aceștia. Sondajele sunt potrivite îndeosebi studierii opiniei publice. Acest lucru nu înseamnă că nu puteți utiliza cu succes alte metode prezentate în partea a III-a. De exemplu, puteți folosi metoda analizei de conținut pentru a examina scrisorile către editor și diferitele imagini ale avortului incluse în acele scrisori. Cercetarea de teren va oferi oportunitatea de a înțelege cum interacționează oamenii referitor la problema avortului, cum o discută și cum se răzgândesc. Alte metode de cercetare introduse în partea a III-a pot fi folosite în studierea acestui subiect. De obicei, cel mai bun design de studiu utilizează mai multe metode de cercetare, profitând de avantajele fiecăreia. Dacă priviți scurtele exemple de la finalul precedentei secțiuni, veți observa câteva situații în care cercetătorii au folosit multe metode într-un singur studiu.

Operaționalizarea

Odată specificate conceptele de studiat și aleasă metoda de cercetare, pasul următor este operaționalizarea sau alegerea tehnicilor de măsurare (discutate pe larg în capitolele 5 și 6). Înțelesul variabilelor dintr-un studiu este determinat parțial de modalitatea în care sunt măsurate. O parte din sarcină este decizia referitoare la modalitatea în care colecționăm datele: observație directă, analiza documentelor oficiale, chestionar sau altă tehnică.

Dacă ați decis să folosiți sondajul pentru a studia atitudinile față de dreptul la avort, partea de operaționalizare constă în determinarea cuvintelor din itemii chestionarului. De exemplu, puteți operaționaliza principala variabilă întrebându-i pe respondenți dacă ar aproba dreptul unei femei la avort în cazul fiecăreia dintre condițiile conceptualizate: în cazul unui viol sau incest, dacă viața îi este în pericol din cauza sarcinii etc. Veți crea chestionarul astfel încât respondenții să își poată exprima aprobarea sau dezaprobarea pentru fiecare situație. În același fel, veți specifica modalitatea exactă în care respondenții ar trebui să menționeze specializarea, precum și alegerile de răspuns puse la dispoziția celor care nu au declarat o specializare.

Populația și eșantionul

Pe lângă rafinarea conceptelor și măsurătorilor, trebuie să decideți pe cine sau ce studiați. *Populația* unui studiu este acel grup (de obicei de oameni) despre care dorim să tragem concluzii. Nu vom reuși însă aproape niciodată să studiem toți membrii populației care ne interesează și nici să facem toate observațiile posibile despre ei. Prin urmare, în fiecare caz vom selecta un *eșantion* pentru care putem colecta și analiza date. Bineînțeles, eșantionarea informației apare în viața cotidiană și deseori produce observații părtinitoare. (Amintiți-vă discuția despre „observarea selectivă” din capitolul 1.) Cercetătorii sociali sunt mai precauți în eșantionarea a ceea ce vor observa.

Capitolul 7 descrie metodele de selectare a eșantioanelor ce reflectă adecvat întreaga populație care ne interesează. Observați că în figura 4.5 deciziile despre populație și eșantionare sunt legate de deciziile despre metoda de cercetare utilizată. În timp ce tehnicile de eșantionare probabilistică sunt relevante pentru un sondaj de mari dimensiuni sau pentru analiza de conținut, un cercetător de teren poate avea nevoie de selectarea acelor subiecți care dețin o imagine echilibrată a situației studiate, iar un cercetător experimental poate distribui subiecții în grupuri experimentale și de control într-un mod ce permite compararea.

În studiul ipotetic despre studierea atitudinilor față de avort, populația relevantă ar fi reprezentată de studenții universității dumneavoastră. Totuși, după cum veți descoperi în capitolul 7, selectarea unui eșantion vă va cere să fiți mai specifici. Veți include atât studenții ce studiază la fără frecvență alături de cei de la cursurile de zi? Veți lua în calcul doar candidații pentru diplomă sau pe toți? Studenții internaționali, dar și americani? Vă axați pe studenți de nivel licență, postuniversitari sau ambele categorii? Există multe astfel de întrebări care își vor găsi răspunsul în funcție de scopul cercetării. Dacă scopul este să preziceți cum vor vota studenții într-un referendum local despre avort, poate veți dori să vă limitați populația la cei eligibili și mai probabil să voteze.

Observațiile

După ce ați decis ce studiați, pe cine și prin ce metodă, sunteți pregătit pentru observații – colectarea datelor empirice. Capitolele celei de-a treia părți, care descriu diverse metode de cercetare, oferă detalii despre tehnicile diferite de observație potrivite pentru fiecare.

Pentru un sondaj despre avort, ați putea alege să imprimați chestionarele și să le trimiteți prin poștă unui eșantion selectat dintre studenți. În mod alternativ, ați putea aranja să aveți o echipă de operatori care să realizeze sondajul prin telefon. Avantajele și dezavantajele relative ale acestor posibilități și ale altora sunt discutate în capitolul 9.

Procesarea datelor

În funcție de metoda de cercetare aleasă, veți fi adunat un volum de observații într-o formă care, probabil, nu este imediat interpretabilă. Dacă ați petrecut o lună observând o bandă de la colțul străzii, veți avea suficiente informații de teren încât să scrieți o carte. Într-un studiu istoric legat de diversitatea etnică din școala dumneavoastră, puteți studia cantități mari de documente oficiale, interviuri cu administratorii etc. Capitolele 13 și 14 descriu unele modalități prin care datele științifice sociale sunt procesate și transformate pentru analiza calitativă și cantitativă.

În cazul unui sondaj, observațiile „brute” sunt de obicei sub forma unor chestionare cu căsuțe bifate, răspunsuri scrise și altele asemenea. Faza de procesare a datelor implică, de obicei, clasificarea (codarea) răspunsurilor scrise și transferul tuturor informațiilor pe computer.

Analiza

După ce datele colectate sunt într-o formă potrivită, sunteți pregătit să le interpretați pentru a elabora concluzii care să reflecte interesele, ideile și teoriile care au inițiat investigația. Capitolele 13 și 14 descriu câteva dintre multiplele opțiuni disponibile pentru analiza datelor. În figura 4.5, rezultatele analizei oferă un feedback în legătură cu interesele, ideile și teoriile inițiale. Acest feedback reprezintă adesea începutul unui alt ciclu de investigație.

În sondajul atitudinilor studenților față de dreptul la avort, faza analitică poate îndeplini atât scopuri descriptive, cât și explicative. Puteți începe prin calcularea procentului de studenți care au favorizat sau au fost împotriva versiunilor de drept la avort. Luate împreună, aceste procente oferă o bună imagine a opiniei studenților despre acel subiect.

Dincolo de simpla descriere, puteți evalua opiniile subseturilor de studenți, de exemplu în funcție de specializare. Dacă designul dumneavoastră a surprins și alte informații despre respondenți, puteți compara bărbații și femeile, pe cei din primul an cu cei din anii intermediari, cu absolvenții, cu cei cu studii postuniversitare sau cu orice alte categorii ați inclus. Descrierea subgrupurilor ar putea conduce la o analiză explicativă.

Aplicarea

Faza finală a procesului de cercetare implică folosirea cercetării efectuate și prezentarea concluziilor la care ați ajuns. Pentru început, veți dori probabil să vă comunicați rezultatele astfel încât ceilalți să știe ce ați aflat. Poate fi adecvat să pregătiți – sau chiar să publicați – un raport scris. Poate veți susține o prezentare orală, precum o lucrare la o conferință profesională sau științifică. Poate alți studenți ar fi interesați să audă ce ați aflat despre ei.

Ați putea să mergeți mai departe de raportarea celor aflate și să discutați implicațiile celor descoperite. Spun ele ceva despre acțiunile care pot fi întreprinse pentru a sprijini scopurile politicilor? Atât susținătorii, cât și opozanții dreptului la avort ar fi interesați.

În cele din urmă, asigurați-vă că luați în calcul ceea ce cercetarea sugerează cu privire la cercetări ulterioare despre subiectul ales. Ce greșeli ar trebui remediate în viitoarele studii? Ce căi, deschise de studiul dumneavoastră, ar trebui urmate în continuare?

Conceperea cercetării pe scurt

Așa cum arată această privire de ansamblu, conceperea cercetării implică un set de decizii referitoare la subiectul care va fi studiat, populația analizată, metoda utilizată și scopul. Deși există numeroase modalități de studiere a unui subiect – folosiți imaginația și cunoștințele despre mai multe metode –, conceperea cercetării este procesul de focalizare a perspectivei dumneavoastră pentru scopurile unui anumit studiu.

Dacă întreprindeți un proiect de cercetare pentru un curs, vă vor fi specificate dinainte multe aspecte ale designului de cercetare, inclusiv metoda (de exemplu, un experiment) sau tema (de exemplu, prejudecata). Următorul rezumat presupune că vă puteți alege singur subiectul și strategia de cercetare.

În stabilirea designului de cercetare al unui proiect, este util să începeți cu evaluarea a trei lucruri: interesele și abilitățile dumneavoastră și resursele de care dispuneți. Fiecare dintre acestea va sugera un număr extins de studii posibile.

Simulați începutul unui proiect de cercetare oarecum convențional. Întrebați-vă ce v-ar interesa să înțelegeți. Cu siguranță aveți câteva întrebări despre comportamentul social și atitudini. De ce sunt unii oameni liberali, iar alții conservatori din punct de vedere politic? De ce sunt unii oameni mai religioși decât alții? De ce intră oamenii în forțele de ordine? Își discriminează facultățile membrii care provin dintr-o minoritate? De ce trebuie o femeie să accepte o relație în care este abuzată? Acordați-vă un timp pentru a vă gândi la întrebările care vă interesează și vă preocupă.

Odată ce aveți câteva întrebări la care v-ar interesa să răspundeți, gândiți-vă ce fel de informație ar fi necesară pentru a le răspunde. Ce unități de analiză ar oferi informația cea mai relevantă: studenții, corporațiile, alegătorii, orașele sau corporațiile? Vă va fi probabil greu să distingeți între această problemă și cea legată de subiectul cercetării. Apoi întrebați-vă care dintre aspectele unităților de analiză vor oferi informația necesară pentru a răspunde întrebării de cercetare.

Odată ce aveți câteva idei referitoare la tipul de informație relevant pentru scopul dumneavoastră, întrebați-vă cum ați putea obține acele informații. Sunt datele relevante disponibile undeva (să spunem, într-o publicație oficială a guvernului) sau trebuie să le adunați singur? Dacă trebuie să le adunați, cum veți face acest lucru? Va trebui să intervievați un număr mare de oameni sau doar câțiva mai detaliat? Puteți afla ceea ce trebuie să știți participând la întâlnirile anumitor grupuri? Puteți aduna datele necesare din cărțile aflate în bibliotecă?

Pe măsură ce răspundeți acestor întrebări, vă veți afla în plin proces de elaborare a designului de cercetare. Amintiți-vă mereu care vă sunt capacitățile de cercetare și resursele disponibile. Nu are sens să elaborați un studiu perfect pe care nu îl puteți duce la bun sfârșit. Puteți încerca o metodă pe care nu ați mai folosit-o înainte, astfel încât să puteți învăța din ea, dar fiți atent la dezavantajele sale.

După ce v-ați făcut o idee generală despre ce și cum doriți să studiați, treceți în revistă cu atenție cercetările precedente din periodice și cărți pentru a vedea cum alți cercetători au abordat problematica și ce au aflat despre ea. Trecerea în revistă a literaturii vă poate conduce la revizuirea designului de cercetare: puteți decide să utilizați metoda unei cercetări anterioare sau chiar să reluați un studiu anterior. O procedură standard în științele reale, replicarea independentă a proiectelor de cercetare, este la fel de importantă și în științele sociale, deși cercetătorii tind să subestimeze acest aspect. Sau puteți face mai mult decât replicare și să studiați unele aspecte ale subiectului care nu au fost acoperite în precedentele studii.

Mai este o abordare pe care o puteți folosi. Să presupunem că un subiect a fost studiat anterior utilizând metode de cercetare de teren. Puteți realiza un experiment care să testeze descoperirile anterioare? Sau vă puteți gândi la date statistice existente care pot fi utilizate pentru testarea concluziilor? Există vreun sondaj care a identificat rezultate pe care ați dori să le explorați în profunzime cu ajutorul observațiilor directe și al interviurilor detaliate? Folosirea mai multor metode de cercetare pentru a testa același rezultat este numită uneori *triangulare* și ar trebui să o rețineți ca pe o strategie valoroasă de cercetare. Datorită faptului că fiecare metodă de cercetare are propriile avantaje și dezavantaje, există întotdeauna pericolul ca rezultatele cercetării să reflecte, cel puțin parțial, metoda de investigație. În cel mai fericit caz, propriul design de cercetare ar trebui să combine mai multe metode de cercetare pentru analizarea subiectului.

Propunerea de cercetare

Destul de des, în designul unui proiect de cercetare va trebui să faceți cunoscute detaliile planului pentru ca altcineva să îl poată evalua și/sau aproba. De exemplu, în cazul unui proiect de curs, instructorul poate dori să vadă o „propunere” înainte să începeți lucrul. Mai târziu în carieră, dacă doriți să realizați un proiect major, este probabil necesară obținerea de fonduri de la o fundație sau agenție guvernamentală care cu siguranță va dori o propunere detaliată care să descrie modalitatea în care le veți cheltui banii. Puteți aplica la o Cerere pentru Propuneri (Request for Proposals – RFP) în care agențiile publice și private caută pe cineva care să facă cercetare pentru ele.

Acest capitol se încheie cu o scurtă discuție despre pregătirea unei propuneri de cercetare. Aceasta vă va oferi o perspectivă de ansamblu asupra întregului proces de cercetare, detaliat în restul cărții.

Elementele unei propuneri de cercetare

Deși unele agenții finanțatoare (sau instructorul) pot avea cerințe specifice referitoare la elementele sau structura unei propuneri de cercetare, iată câteva elemente de bază care ar trebui incluse.

Problema sau obiectivul

Ce vreți să studiați? De ce este important? Are studiul propus semnificație practică? Contribuie la construirea teoriilor sociale?

Trecerea în revistă a literaturii

Ce au spus alții despre subiect? Ce teorii îl abordează și ce spun acestea? Ce cercetare precedentă există? Există rezultate consistente sau studiile anterioare sunt în dezacord? Există lipsuri în actuala literatură pe care credeți că le puteți remedia?

Capitolul 17 discută pe larg aceste chestiuni. Veți afla că citirea rapoartelor de cercetare socială necesită anumite abilități. Dacă trebuie să realizați în acest moment o trecere în revistă a literaturii, poate este bine să treceți direct la capitolul 17. Vă va familiariza cu diferitele tipuri de literatură de cercetare, cum să le identificați pe cele de care aveți nevoie și cum să le citiți. Există o discuție specială referitoare la modalitatea de utilizare a resurselor electronice online și cum să evitați inducerea în eroare provocată de informațiile de pe internet.

Parțial, trecerea în revistă a literaturii existente va fi modelată de metoda sau metodele de colectare a datelor pe care doriți să le folosiți în studiul dumneavoastră. Trecerea în revistă a designurilor precedentelor studii care au folosit aceeași tehnică vă poate oferi un indiciu în planificarea propriului studiu. În același timp, ar trebui să vă axați căutarea pe subiectul dumneavoastră de cercetare, indiferent de metodele folosite de alți cercetători. Astfel, dacă, de exemplu, plănuiri o cercetare de teren despre căsătoriile interrasiale, veți putea obține câteva informații valoroase din precedentele sondaje referitoare la subiect; în plus, precedentele cercetări de teren referitoare la acest tip de căsătorii pot fi neprețuite în elaborarea propriului design de cercetare.

Datorită faptului că trecerea în revistă a literaturii va apărea devreme în propunerea de cercetare, ar trebui să o scrieți gândindu-vă la introducerea cititorilor în tematica pe care o abordați, prezentând într-o manieră logică ceea ce alți cercetători au aflat despre subiect, iar mai apoi lipsa de informații existentă pe care doriți să o remediați. Sau, ceva mai diferit, trecerea în revistă a literaturii poate indica inconsistențe sau dezacorduri între rezultatele cercetărilor existente. În acel caz, cercetarea pe care o propuneți va viza rezolvarea acestor ambiguități. Nu știu cum vă simțiți, dar eu sunt deja entuziasmat când mă gândesc la cercetarea pe care vreți să o faceți.

Subiecții studiului

Pe cine sau ce veți studia pentru a aduna date? Trebuie să identificați subiecții în termeni generali, teoretici; iar în termeni specifici, la nivel concret, trebuie să identificați cine este disponibil pentru studiu și cum îi veți aborda. Este potrivită selectarea unui eșantion? Dacă da, cum veți face acest lucru? Dacă cercetarea afectează în vreun fel subiecții, cum vă veți asigura că nu îi va prejudicia?

În afara acestor întrebări generale, metoda specifică de cercetare pe care o veți folosi va clarifica și mai mult problema. De exemplu, în cazul unui experiment, sondaj sau al

unei cercetări de teren, tehnicile pentru selectarea subiecților vor varia destul de mult. Din fericire, capitolul 7 discută tehnici de eșantionare atât pentru studiile calitative, cât și pentru cele cantitative.

Măsurarea

Care sunt variabilele-cheie ale studiului? Cum le veți defini și măsura? Sunt definițiile și metodele de măsurare în acord sau diferă de cele ale precedentelor cercetări pe acest subiect? Dacă ați dezvoltat deja metoda de măsurare (de exemplu, un chestionar) sau dacă folosiți deja una utilizată de alții, ar putea fi potrivită includerea acestora în anexele propunerii.

Metode de colectare a datelor

Cum veți colecta datele pentru studiu? Cum veți realiza un experiment sau un sondaj? Veți recurge la cercetarea de teren sau vă veți concentra pe reanalizarea unor date statistice deja create de alții? Poate veți folosi mai multe metode.

Analiza

Indicați tipul de analiză pe care doriți să o realizați. Explicați scopul și logica analizei. Vă interesează descrierea cu precizie? Încercați să explicați de ce anumite lucruri sunt așa cum sunt? Doriți să explicați variația unor caracteristici: de exemplu, de ce unii studenți sunt mai liberali decât alții? Ce variabile explicatorii posibile va lua în calcul analiza și cum veți ști dacă ați explicat variația în mod adecvat?

Programul

Este deseori potrivit să oferiți un program al diferitelor stadii de cercetare. Chiar dacă nu faceți acest lucru în propunerea de cercetare, este util pentru dumneavoastră. Dacă nu aveți un program bine stabilit pentru îndeplinirea etapelor cercetării și urmărirea desfășurării lor, puteți avea probleme.

Bugetul

Când cereți cuiva să acopere costurile cercetării, trebuie să prezentați un buget care să specifice modalitatea în care veți cheltui banii. Proiectele mari, costisitoare includ categorii bugetare precum personal, echipament, materiale, telefon și costuri de corespondență. Chiar și într-un proiect în care vă acoperiți costurile singur, este o idee bună să încercați să anticipați cheltuielile: materiale de birou, fotocopiere, CD-ROM-uri, telefoane, transport etc.

După cum vedeți, dacă sunteți interesat de realizarea unui proiect de cercetare socială, e o idee bună să pregătiți un proiect de cercetare pentru propriile scopuri, chiar dacă nu vă este cerut de agenția care vă finanțează sau de profesor. Dacă vreți să investiți

timp și energie într-un asemenea proiect, ar trebui să faceți tot posibilul pentru a asigura recuperarea investiției.

Acum că aveți o vedere de ansamblu asupra cercetării sociale, să trecem la celelalte capitole din carte și să aflăm cum să planificăm și să executăm fiecare dintre acești pași. Dacă ați identificat o temă de cercetare care vă interesează, rețineți-o pentru a vedea cum o puteți studia.

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- Orice plan de cercetare necesită din partea cercetătorilor specificarea cât mai clară a ceea ce vor să evidențieze și apoi determinarea celei mai bune modalități de a face acest lucru.

Trei obiective ale cercetării

- Obiectivele principale ale cercetării sociale includ explorarea, descrierea și explicarea. Studiile de cercetare combină deseori mai multe obiective.
- Explorarea este încercarea de a dezvolta o înțelegere inițială, generală a unui fenomen.
- Descrierea este măsurarea precisă și expunerea caracteristicilor populației sau fenomenului studiat.
- Explicarea este descoperirea și expunerea relațiilor dintre diferite aspecte ale fenomenului studiat. În timp ce studiile descriptive răspund la întrebarea „Ce?”, cele explicative tind să răspundă întrebării „De ce?”.

Logica explicației nomotetice

- Ambele modele explicative, idiografică și nomotetică, se bazează pe ideea de cauzalitate. Modelul idiografic vizează o înțelegere completă a unui fenomen particular, folosindu-se de toți factorii cauzali relevanți. Modelul nomotetic vizează o înțelegere generală – nu neapărat completă – a unei clase de fenomene, folosind un număr mic de factori cauzali relevanți.
- Există trei criterii de bază pentru stabilirea cauzalității în analizele nomotetice: (1) variabilele trebuie să fie asociate empiric sau corelate, (2) variabila cauzală trebuie să apară înaintea celei pe care se spune că o afectează și (3) efectul observat nu poate fi explicat la fel ca efectul unei variabile diferite.

Cauzele necesare și suficiente

- Simpla asociere sau corelație nu poate stabili singură cauzalitatea. O relație cauzală falsă reprezintă o asociere care în realitate este cauzată de una sau mai multe alte variabile.

Unitățile de analiză

- Unitățile de analiză sunt oamenii sau lucrurile ale căror caracteristici sunt observate, descrise și explicate de cercetătorii sociali. De obicei, unitatea de analiză din

cercetarea socială este individul, dar poate fi și un grup social, o organizație formală, o interacțiune socială, un artefact social sau un alt fenomen, precum stilul de viață sau un tip de interacțiune socială.

- Eroarea ecologică presupune concluzii trase din analiza grupurilor (de exemplu, corporațiile) care sunt apoi considerate ca aplicându-se indivizilor (de exemplu, angajații corporațiilor).
- Reducționismul reprezintă încercarea de a înțelege un fenomen complex din perspectiva unui set limitat de concepte, precum încercarea de a explica Revoluția americană numai în termeni economici (sau idealism politic ori psihologie).

Dimensiunea temporală

- Cercetarea proceselor apărute în timp prezintă provocările sociale care pot fi abordate prin studii transversale sau studii longitudinale.
- Studiile transversale sunt bazate pe observații făcute într-un anumit moment. Deși astfel de studii sunt limitate de caracteristicile lor, cercetătorii pot uneori să tragă concluzii despre procesele ivite în timp.
- În studiile longitudinale, observațiile sunt făcute în mai multe momente. Acestea pot fi bazate pe eșantioane ale populației generale (studii de tendințe), eșantioane ale unor subpopulații mai specifice (studii de cohortă) sau același eșantion de populație de fiecare dată (studii panel).

Cum se concepe un proiect de cercetare

- Planul cercetării pornește de la un interes inițial, o idee sau o așteptare teoretică și continuă cu o serie de pași interrelaționați pentru a restrânge aria de interes a studiului astfel încât conceptele, metodele și procedurile să fie bine definite. Un plan reușit de cercetare ține cont în avans de toți acești pași.
- Încă de la început, un cercetător specifică semnificația conceptelor sau variabilelor de studiat (conceptualizarea), alege o metodă de cercetare sau mai multe (de exemplu, experimente *versus* sondaje) și specifică populația care va fi studiată și, dacă este cazul, cum va fi eșantionată aceasta.
- Pentru operaționalizarea conceptelor de studiat, cercetătorul stabilește precis cum vor fi măsurate variabilele din studiu. Cercetătorul continuă apoi cu observarea, procesarea datelor, analizarea și aplicarea, precum și raportarea rezultatelor și estimarea implicațiilor acestora.

Propunerea de cercetare

- O propunere de cercetare oferă o imagine prealabilă a scopului studiului și a modului în care va fi el realizat. Un proiect de cercetare necesită deseori permisiune sau resurse. Chiar și când nu este cerută, propunerea de proiect este utilă planificării.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți pe parcursul capitoului și în subsolul paginii unde apar pentru prima dată, precum și în glosarul complet de la finalul cărții: *artefact social, corelație, eroare ecologică, reducționism, relație falsă, sociobiologie, studiu*

de cohortă, studiu longitudinal, studiu panel, studiu de tendință, studiu transversal, unități de analiză.

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCIIȚII RECAPITULATIVE

1. Un exemplu din acest capitol a sugerat că orientările politice determină atitudini favorabile legalizării marijuanei. Puteți argumenta că ordinea temporală este exact opusul a ceea ce s-a presupus?
2. Iată câteva exemple de subiecte de cercetare. Puteți numi unitatea de analiză pentru fiecare dintre ele? (Răspunsurile se află la sfârșitul acestui capitol.)
 - a) Femeile se uită la televizor mai mult decât bărbații deoarece ele sunt mai predispuse să lucreze mai puține ore în afara casei decât bărbații... Negrii se uită la televizor în medie cu trei sferturi de oră pe zi mai mult decât albi (Hughes, 1980, p. 290).
 - b) Din cele 130 de orașe încorporate în SUA cu mai mult de 100.000 de locuitori în 1960, 126 au avut cel puțin două spitale generale de stat nebrevetate pe termen scurt acreditate de Asociația Americană a Spitalelor (Turk, 1980, p. 317).
 - c) Primele organizații de TM [meditație transcendențială] au fost mici și informale. Grupul din Los Angeles, înființat în iunie 1959, s-a întrunit în casa unui membru unde, din întâmplare, locuia Maharishi (Johnston, 1980, p. 337).
 - d) Oricum, se pare că personalul de îngrijire exercită o influență puternică asupra... unei decizii de schimbare a sistemului de îngrijire... Dimpotrivă, printre acele decizii dominate de administrație și de personalul medical... (Comstock, 1980, p. 77).
 - e) Deși 667.000 din 2 milioane de fermieri din Statele Unite sunt femei, acestea, din punct de vedere istoric, nu au fost privite ca fermieri, ci mai degrabă ca soții de fermieri (Votaw, 1979, p. 8).
 - f) Analiza opoziției comunității față de casele de grup pentru handicapații mintal... arată că locuitorii cartierelor mai sărace mult mai predispuși să se organizeze în opoziție, însă cei din clasa de mijloc sau superioară au mai multe șanse să se bucure de accesul privat la oficialii locali (Graham și Hogan, 1990, p. 513).
 - g) Unii analiști din anii '60 au prezis că creșterea ambiției economice și a militanțismului politic în rândul negrilor ar cultiva nemulțumirea față de „celelalte” biserici ale negrilor (Ellison și Sherkat, 1990, p. 551).
 - h) Această analiză explorează dacă propozițiile sau concluziile empirice ale teoriilor contemporane despre organizații se aplică direct atât organizațiilor private de producție de bunuri (PPO), cât și organizațiilor aflate în serviciul public uman (PSO) (Schiflett și Zey, 1990, p. 569).
 - i) Această lucrare examinează variațiile în structura nomenclaturii slujbelor de-a lungul muncilor prestate. Analizând 3.173 de denumiri de slujbe din sistemul civil din 1985 în California, noi investigăm cum și de ce liniile de lucru variază în proliferarea categoriilor de slujbe care diferențiază ranguri, funcții sau locații organizaționale (Strang și Baron, 1990, p. 479).
3. Recapitulați logica relațiilor false. Vă puteți gândi la un exemplu în care relația observată dintre două variabile ar putea fi explicată de o a treia variabilă?
4. Utilizând InfoTrac College Edition sau publicații tipărite de la bibliotecă, localizați un proiect de cercetare care implică un studiu panel. Descrieți natura designului studiului și principalele sale concluzii.

LECTURI SUPLEMENTARE

- Bart, Pauline și Linda Frankel (1986), *The Student Sociologist's Handbook*, General Learning Press, Morristown, NJ. O broșură de referință care ajută la demararea unui proiect de cercetare. Scrisă din punctul de vedere al lucrării unui student, acest volum este un ghid bun pentru literatura periodică a științelor sociale disponibilă într-o bibliotecă bună.
- Casley, D.J. și D.A. Lury (1987), *Data Collection in Developing Countries*, Clarendon Press, Oxford. Această carte discută problemele speciale de cercetare din țările în curs de dezvoltare.
- Cooper, Harris M. (1989), *Integrating Research : A Guide for Literature Reviews*, Sage, Newbury Park, CA. Autorul ne conduce prin fiecare pas al procesului de trecere în revistă a literaturii.
- Hunt, Morton (1985), *Profiles of Social Research : The Scientific Study of Human Interactions*, Basic Books, New York. O serie atrăgătoare și informativă de biografii ale proiectelor : este prezentat și studiul lui James Coleman despre școlile segregate, alături de alte câteva proiecte majore care ilustrează elementele cercetării sociale în practica actuală.
- Iversen, Gudmund (1991), *Contextual Analysis*, Sage, Newbury Park, CA. Analiza contextuală examinează impactul factorilor mediului social asupra comportamentului individual. Studiul lui Durkheim despre sinucidere oferă un exemplu bun pentru aceasta, identificând contextele sociale care afectează probabilitatea autodistrugerii.
- Maxwell, Joseph A. (1996), *Qualitative Research Design : An Interactive Approach*, Sage, Newbury Park, CA. Maxwell acoperă multe dintre temele acestui capitol, însă cu o atenție dedicată în special proiectelor de cercetare calitativă.
- Menard, Scott (1991), *Longitudinal Research*, Sage, Newbury Park, CA. Începând prin a explica de ce cercetătorii realizează studii longitudinale, autorul detaliază o varietate de designuri de studiu, precum și sugestii pentru analizarea datelor longitudinale.
- Miller, Delbert (1991), *Handbook of Research Design and Social Measurement*, Sage, Newbury Park, CA. O carte de referință utilă pentru prezentarea numeroaselor probleme implicate de design sau măsurare. În plus, cartea abundă în informații practice referitoare la fundații, reviste și asociații profesionale.

Resurse de studiu pe internet

SociologyNow™ : Research Methods

1. Înainte de a arunca o ultimă privire peste capitol, faceți testul *SociologyNow : Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.
2. Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow : Research Methods*, pe baza rezultatelor testului. Folosiți acest plan de studiu cu exercițiile sale interactive și alte resurse pentru a stăpâni materia.
3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de internet al cărții, http://sociology.wadsworth.com/babbie_practicelle, pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition*, pentru căutarea termenilor *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de internet pentru acest capitol

Fiiți conștient de faptul că internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru mai multe *Web Links*.

Biblioteca publică de pe internet, resurse de științe sociale

<http://www.ipl.org/ref/RR/static/soc00.00.00.html>

Acest site, alături de numeroasele sale linkuri, oferă o perspectivă largă asupra tipurilor de teme de cercetare explorate de cercetătorii sociali în multiple discipline.

Universitatea din Calgary, ghid pentru începători în realizarea unui proiect de cercetare

http://www.ucalgary.ca/md/CAH/research/res_prop.htm

Așa cum sugerează numele, acest site vă va purta prin procesul de pregătire a unei propuneri de cercetare.

Anthony W. Heath, *The Proposal in Qualitative Research*

<http://www.nova.edu/ssss/QR/QR3-1/heath.html>

Acest articol, republicat din *The Qualitative Report* 3 (nr. 1, martie 1997), oferă un alt ghid de scriere a propunerii, de această dată specific proiectelor de cercetare calitativă.

Răspunsurile la chestionarul despre unitățile de analiză, exercițiul 2

- a) Bărbați și femei, negri și albi (indivizi)
- b) Orașele încorporate în SUA (grupuri)
- c) Organizațiile de meditație transcendențială (grupuri)
- d) Personalul de îngrijire (grupuri)
- e) Fermieri (indivizi)
- f) Locuitorii din cartiere (grupuri)
- g) Negrii (indivizi)
- h) Organizațiile de lucru și de producție (organizații formale)
- i) Titluri de slujbe (artefacte)

Capitolul 5

Conceptualizare, operaționalizare și măsurare

Rezumatul capitolului

Pașii interrelaționați ai conceptualizării, operaționalizării și măsurării le permit cercetătorilor să transforme o idee generală de cercetare în instrumente de măsurare valide și utile în lumea reală. O parte esențială a acestui proces implică transformarea unor termeni relativ vagi din limbajul obișnuit în obiecte precise de studiu, cu înțelesuri bine definite și cuantificabile.

Introducere

Măsurarea a orice există

Conceptiile, conceptele și realitatea

Conceptele sunt construite

Conceptualizarea

Indicatorii și dimensiunile

Intersanjabilitatea indicatorilor

Definițiile reale, nominale și operaționale

Crearea ordinii conceptuale

Un exemplu de conceptualizare: conceptul de anomie

Definiții în studiile descriptive și explicative

Opțiunile de operaționalizare

Intervalul de variație

Variațiile între extreme

O notă asupra dimensiunilor

Definirea variabilelor și atributelor

Nivele de măsurare

Indicatorii individuali sau multipli

Exemple alternative de operaționalizare

Operaționalizarea continuă la nesfârșit

Criteriile pentru calitatea măsurătorilor

Precizia și acuratețea

Fidelitatea

Validitatea

Cine decide ce este valid?

Tensiuni între fidelitate și validitate

Sociology@Now™: Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow: Research Methods*.

Introducere

Acest capitol și următorul se referă la felul cum cercetătorii trec de la o idee generală privind obiectul lor de studiu la măsurători efective și bine definite din realitatea înconjurătoare. Acest capitol are în vedere procese corelate precum conceptualizarea, operaționalizare și măsurarea. Capitolul 6 aprofundează discuția și ia în considerare tipuri de măsurători cu un grad ridicat de complexitate.

Capitolul de față începe prin a confrunta preocuparea tănuită pe care oamenii o au când se pune problema dacă pot fi măsurate realități din viață precum: dragostea, ura, prejudecata, religiozitatea, radicalismul, alienarea. Răspunsul este afirmativ, însă explicația se va întinde pe parcursul a câtorva pagini. Odată ce stabilim că cercetătorii pot măsura orice lucru existent, ne vom orienta către pașii implicați de această procedură.

Măsurarea a orice există

O remarcă anterioară a acestei cărți a fost că unul dintre cei doi stâlpi ai științei este observația. Datorită faptului că acest cuvânt poate sugera o activitate ocazională și pasivă, oamenii de știință înlocuiesc adesea acest termen prin *măsurare*, ceea ce înseamnă observații atente și deliberate ale lumii înconjurătoare, cu scopul de a descrie obiecte și evenimente prin prisma elementelor ce compun o variabilă.

Cititorul poate avea rețineri în ceea ce privește capacitatea științei de a măsura aspectele cu adevărat importante ale existenței umane din perspectivă socială. Dacă ați citit rapoarte de cercetare care analizau subiecte precum liberalismul, religia sau prejudecata, este posibil să fi fost dezamăgiți de metoda prin care cercetătorii măsurau aspectele studiate. Se poate să fi crezut că măsurătorile erau superficiale, că au trecut cu vederea aspectele esențiale. Poate că au măsurat religiozitatea ca frecvență a prezenței unei persoane la slujbe religioase sau au măsurat liberalismul prin modul în care oamenii au votat în cadrul unei singure runde de alegeri. Nemulțumirea dumneavoastră va fi crescut cu siguranță dacă ați fi constatat că ați fost greșit clasificat de sistemul de măsurare.

Sentimentul de nemulțumire reflectă un aspect important al cercetării sociale: majoritatea variabilelor pe care dorim să le studiem nu există de fapt în același fel în care există pietrele, de exemplu: într-adevăr, acestea sunt fabricate. De altfel, aceste variabile au rareori un înțeles unic și neechivoc.

Pentru a exemplifica, să presupunem că vrem să studiem *afilierea la partidele politice*. În vederea măsurării acestei variabile, am putea consulta lista alegătorilor înregistrați pentru a observa dacă cei pe care îi studiem erau înregistrați ca democrați sau republicani și să interpretăm aceste rezultate ca o măsură a apartenenței lor partinice. Însă am putea, de asemenea, întreba lumea care este partidul cu care se identifică și să luăm răspunsul lor ca fiind măsura de utilizat. Trebuie observat că aceste două posibilități de măsurare diferite reflectă definiții oarecum eterogene ale „apartenenței la partide politice”. Ar putea chiar produce rezultate diferite: o persoană s-ar fi putut înregistra ca democrat cu ceva vreme în urmă, dar, în timp, a gravitat în mod progresiv către o filosofie republicană.

În mod similar, o persoană care nu este înregistrată în nici un partid politic poate declara, atunci când este întrebată, că este afiliată partidului care o reprezintă cel mai mult.

Lucrurile se petrec în mod similar atunci când este vorba despre *afilierea religioasă*. Câteodată această variabilă se referă la calitatea oficială de membru al unei anumite biserici, moschei sau al unui anumit templu etc. ; în alte cazuri, înseamnă pur și simplu oricare religie cu care o persoană se identifică. Poate pentru dumneavoastră înseamnă altceva, cum ar fi prezența la slujbele religioase.

Adevărul este că nici „afilierea la partide politice” și nici „afilierea religioasă” nu au o semnificație *reală*, dacă prin acest termen descriem corespondența cu un aspect obiectiv al realității. Aceste variabile nu există în natură. Ele sunt pur și simplu termeni inventați cărora le-am atribuit înțelesuri specifice cu un anumit scop, cum ar fi acela de a face cercetare socială.

Dar, ați putea obiecta, „afilierea la partide politice” și „afilierea religioasă” – precum și o multitudine de alte aspecte care îi interesează pe cercetători, cum ar fi prejudecata sau compasiunea – au în componența lor un element *real*. În definitiv, facem declarații despre ele, cum ar fi: „În Orașul Fericirii, 55% dintre adulți sunt afiliați Partidului Republican, iar 45% dintre ei sunt episcopalieni. Întru totul, oamenii din Orașul Fericirii au un nivel scăzut de prejudecată și un nivel crescut de compasiune”. Chiar și oamenii obișnuiți, nu numai cercetătorii din domeniul social, fac astfel de afirmații. Dacă aceste lucruri nu există cu adevărat, atunci ce anume măsurăm și despre ce anume discutăm?

Într-adevăr, despre ce anume? Să analizăm cu mai multă atenție prin intermediul unei variabile care prezintă interes pentru mulți cercetători din domeniul social (ca de altfel și pentru mulți alții) – *prejudecata*.

Concepțiile, conceptele și realitatea

De-a lungul vieții observăm multe lucruri și știm că sunt reale pentru că le putem observa, așa cum am auzit și relatări din partea altor oameni care păreau a fi reale. De exemplu :

- Am auzit personal pe unii făcând afirmații negative despre minorități.
- Am auzit pe unii oameni spunând că femeile sunt inferioare bărbaților.
- Am citit despre afro-americiani care fuseseră linșați.
- Am citit că femeile și minoritățile câștigă mai puțini bani pentru același tip de muncă.
- Am învățat despre „purificarea etnică” și despre războaie în care un grup etnic a încercat să distrugă un altul.

Prin acumularea de experiență, am observat și mai mult decât atât. Este posibil ca acei oameni care au participat la linșări să-i fi și insultat pe acei afro-americiani. Se pare și că mulți dintre ei și-ar fi dorit ca femeile să „stea la locul lor”. În cele din urmă, am realizat că aceste câteva tendințe converg adesea în aceleași persoane și au, de asemenea, ceva în comun. La un moment dat, cineva a avut o idee strălucită : „Să folosim termenul *dominat de prejudecăți* ca o prescurtare pentru astfel de oameni. Putem folosi acest termen chiar și dacă acele persoane nu fac toate acele lucruri – atât timp cât se încadrează în general în această categorie”.

Fiind dispuși să cădem de acord și fiind interesați de eficiență, am consimțit la acest sistem. Aceasta este sursa conceptului de „prejudecată”. Nu l-am observat niciodată. Am fost doar de acord în a-l folosi ca scurtătură, ca un termen care reprezintă o colecție de fenomene aparent corelate pe care fiecare dintre noi le-a observat pe parcursul vieții sale. Pe scurt, este un termen inventat.

Iată un alt indiciu care arată că prejudecata nu este ceva care există în afara acordului nostru sumar de a folosi acest termen într-un anumit fel. Fiecare dintre noi dezvoltă o anumită imagine mentală a ceea ce reprezintă un set de fenomene reale observate în general și a ceea ce au în comun aceste fenomene. Când se rostește cuvântul *prejudecată*, acesta evocă o imagine mentală. Este ca și cum sertare cu fișiere mentale ar conține mii de foi de hârtie, fiecare dintre aceste foi fiind etichetată în colțul de sus din dreapta. O foaie de hârtie în fiecare dintre mințile noastre are termenul *prejudecată* scris pe el. Pe foaia ta se află toate lucrurile care ți-au fost spuse despre prejudecată și tot ce ai observat că ar putea fi un exemplu de prejudecată. Foaia mea conține ceea ce mi s-a spus mie despre prejudecată, precum și toate lucrurile pe care le-am observat ca fiind astfel de exemple – iar foaia mea nu este identică cu a ta.

Termenul tehnic pentru acele imagini mentale, acele foi de hârtie din sertarele noastre mentale cu fișiere, este *concepție*. Asta înseamnă că eu am o concepție despre prejudecată, așa cum ai și tu. Nu putem comunica aceste imagini mentale în mod direct, așa încât folosim termenii scriși în colțul de sus din dreapta al foilor noastre de hârtie mentale ca o metodă de comunicare privind concepțiile noastre și lucrurile pe care le observăm și care sunt legate de acele concepții. Termenii ne fac posibilă comunicarea și, în cele din urmă, atingerea unui acord asupra semnificației specifice a acelor termeni. În domeniul cercetării sociale, procesul ajungerii la un acord privind semnificația termenilor este *conceptualizarea*, iar rezultatul poartă numele de *concept*.

Să luăm un alt exemplu de concepție. Să presupunem că întâlnesc pe cineva al cărui nume este Pat, pe care îl cunoașteți deja. Vă întreb cum este Pat. Acum să presupunem că l-ați văzut pe Pat ajutând copiii răătăciți să-și găsească părinții și să pună o vrăbiuță înapoi în cuibul său. Pat v-a convins să duceți curcani unor familii sărace de Ziua Recunoștinței și să vizitați spitale de copii de Crăciun. L-ați văzut pe Pat lăcrimând la vizionarea unui film despre o mamă care învinge obstacolele pentru a-și salva și proteja copilul. Operând căutarea prin fișierele mentale, e posibil să găsiți toate sau majoritatea acelor fenomene înregistrate pe o singură foaie etichetată drept „milos”. Analizați și celelalte înregistrări de pe pagină și descoperiți că oferă o descriere exactă a lui Pat. Așadar puteți spune: „Pat este milos”.

Acum răsfoiește prin propriul sertar mental de fișiere până când descopăr o foaie marcată cu „milos”. Apoi mă uit peste lucrurile scrise pe foaia mea de hârtie și îmi spun: „O, ce interesant!”. Acum simt că îl cunosc pe Pat, dar așteptările mele reflectă intrările din fișierul meu, nu al dumneavoastră. Apoi, când îl întâlnesc pe Pat, se întâmplă să descopăr că experiențele mele corespund intrărilor din fișierul meu intitulat „milos” și îmi spun că aveți cu siguranță dreptate.

Dar să presupunem că observațiile mele în ceea ce îl privește pe Pat contrazic intrările din fișierul meu. Vă spun că nu cred că Pat este foarte milos, și astfel începem să ne comparăm notițele.

Spuneți că „odată l-am văzut pe Pat lăcrimând la vizionarea unui film despre o mamă care învinge obstacolele pentru a-și salva și proteja copilul”. Eu mă uit la propria „foaie

de compasiune” și nu regăsesc acolo ceva similar. Căutând în altă parte a fișierului meu, localizez acest tip de fenomen pe o foaie etichetată „sentimental”. În replică, eu spun: „Asta nu este compasiune. Este doar sentimentalism”.

Pentru a-mi consolida argumentul, vă spun că l-am văzut pe Pat refuzând să dea bani unei organizații dedicate salvării balenelor de la dispariție. „Acest lucru reprezintă o lipsă de compasiune”, argumentez eu. Căutați prin fișierele dumneavoastră și localizați salvarea balenelor pe două foi – „activism ecologic” și „întâlniri între specii” – și afirmați acest lucru. În cele din urmă, începem să comparăm intrările din respectivele foi etichetate „milos”. Apoi descoperim că multe dintre imaginile noastre mentale care corespund acestui termen diferă.

În ansamblu, limba și comunicarea pot funcționa doar cu condiția să existe o suprapunere considerabilă între intrările pe care le avem în fișierele mentale corespondente. Similaritățile pe care le avem în acele fișiere reprezintă acordurile care există în societatea noastră. Pe măsură ce creștem, ni se spune aproximativ același lucru când ni se prezintă prima dată un anumit termen. Dictionarele sunt metode de standardizare ale convențiilor pe care societatea noastră le are în privința acestor termeni. Apoi, fiecare dintre noi își creează propriile imagini mentale care corespund unor asemenea convenții. Dar pentru că avem cu toții experiențe și observații diferite, nu pot exista nici măcar doi oameni care să aibă exact același set de intrări pe orice foaie a sistemului lor de fișiere. Dacă vrem să măsurăm „prejudecata” sau „compasiunea”, trebuie să specificăm exact ce considerăm a fi prejudecată sau compasiune în viziunea noastră.

Revenind la afirmația de la începutul acestui capitol, putem măsura orice este real. Putem măsura, de exemplu, dacă Pat pune de fapt vrăbiuța înapoi în cuib, vizitează spitalul de Crăciun, lăcrimează la vizionarea filmului sau refuză să contribuie la salvarea balenelor. Toate aceste comportamente există, așa încât pot fi măsurate. Dar este Pat într-adevăr milos? Nu putem răspunde la această întrebare; nu putem măsura compasiunea într-un mod obiectiv, deoarece compasiunea nu există în modul în care acele lucruri descrise mai sus există. Compasiunea nu există decât în forma unor convenții pe care le avem asupra modului în care să utilizăm termenul în comunicarea despre lucruri reale.

Conceptele sunt construite

Dacă vă amintiți discuția despre postmodernism din capitolul 1, veți realiza că unii oameni ar obiecta la gradul de „realitate” pe care l-am îngăduit în comentariile precedente. A vizitat Pat „într-adevăr” spitalul de Crăciun? Există „într-adevăr” acel spital? Există Crăciunul? Cu toate că nu vom fi radical de postmoderniști în acest capitol, cred că veți recunoaște importanța unei viziuni intelectuale dure a ceea ce există și ce nu. (Când este vorba despre viziuni intelectuale dure, acestea aparțin cercetătorilor din domeniul social.)

În acest context, Abraham Kaplan (1964) distinge între trei clase de lucruri pe care cercetătorii le măsoară. Prima clasă sunt *lucrurile observabile direct*: acele lucruri pe care le putem observa simplu și direct, cum ar fi culoarea unui măr sau căsuțele bifate pe un chestionar. A doua clasă, *lucrurile observabile indirect*, necesită „observații relativ mai subtile, complexe sau indirecte” (1964, p. 55). Observăm căsuța bifată de lângă „genul feminin” într-un chestionar și astfel am observat indirect genul acelei persoane. Cărțile de istorie sau procesele-verbale ale întâlnirilor consiliului de conducere

oferă observații indirecte ale unor acțiuni sociale trecute. În final, cea de-a treia clasă a lucrurilor observabile constă în *constructe* – creații teoretice care sunt bazate pe observații, dar care nu pot fi observate direct sau indirect. Un bun exemplu ar fi coeficientul de inteligență (IQ). Este *construit* matematic pe baza unor observații ale răspunsurilor date la un număr mare de întrebări dintr-un test de inteligență. Nimeni nu poate observa, direct sau indirect, coeficientul de inteligență. Asemenea compasiunii sau prejudecății, IQ-ul nu este o caracteristică „reală” a oamenilor.

Kaplan (1964, p. 49) definește *conceptul* ca fiind „o familie de concepții”. Un concept este, după cum notează Kaplan, un construct, ceva ce este creat. Concepte precum compasiunea și prejudecata sunt constructe create prin concepția dumneavoastră asupra lor, prin concepția mea asupra lor și prin concepția tuturor celor care au folosit acești termeni. Ele nu pot fi observate direct sau indirect, deoarece nu există. Le-am inventat noi.

Rezumând, conceptele sunt constructe derivate prin consimțământ reciproc din imagini mentale (concepții). Concepțiile noastre rezumă colecții de observații și experiențe aparent corelate. Deși observațiile și experiențele sunt reale, cel puțin din punct de vedere subiectiv, concepțiile, precum și conceptele derivate din ele sunt doar creații mentale. Termenii asociați conceptelor sunt simple mecanisme create în vederea clasificării și comunicării. Un termen cum ar fi *prejudecată* este, din punct de vedere obiectiv, doar o colecție de litere. Realitatea sa nu este intrinsecă. Posedă doar înțelesul pe care noi cădem de acord să i-l atribuim.

De regulă, totuși, cădem în capcana de a crede că termenii pentru constructe au într-adevăr o semnificație intrinsecă, că acestea descriu entități reale din lumea înconjurătoare. Pericolul pare a crește atunci când începem să luăm termenii în serios și să-i folosim în mod riguros. Mai mult decât atât, pericolul este cu atât mai mare în prezența experților care par a ști mai mult decât noi în ceea ce privește semnificația reală a termenilor: într-o astfel de situație, cedarea în fața autorității apare foarte ușor.

Odată ce presupunem că termeni precum *prejudecată* și *compasiune* au înțelesuri reale, începem sarcina dificilă de a descoperi care sunt acele semnificații reale și în ce constă o măsurare autentică a lor. Interpretarea constructelor ca fiind reale poartă numele de *reificare*. Reificarea conceptelor în viața de zi cu zi are loc adeseori. În domeniul științific, este nevoie de o mai mare precizie în privința a ceea ce măsurăm de fapt, însă acest scop prezintă și un dezavantaj. Decizia asupra metodei „optime” de a măsura o variabilă într-un anumit studiu poate implica faptul că am descoperit semnificația „reală” a conceptului implicat. De fapt, conceptele nu au înțelesuri reale, adevărate sau obiective – în afara celor asupra cărora există o convenție că sunt cele optime în vederea atingerii unui anumit scop.

Implică această discuție că prejudecata, compasiunea, precum și alte constructe similare nu pot fi măsurate? În mod interesant, răspunsul este nu. (Asta e bine, pentru că altfel mulți dintre noi, cercetătorii sociali, nu am avea de lucru.) Cum am mai spus, putem măsura tot ce este real. Constructele nu sunt reale în același fel în care sunt reali arborii, dar au o altă caracteristică importantă: sunt utile. Ne ajută în procesul de organizare, de comunicare și de înțelegere a lucrurilor care *sunt* reale. Ne ajută în emiterea de predicții despre lucrurile reale. Unele dintre acele predicții se dovedesc a fi adevărate. Constructele pot funcționa în acest mod pentru că, chiar dacă nu sunt ele însele reale și observabile, au o relație precisă cu lucrurile care *sunt* reale și observabile.

Puntea dintre lucrurile observabile în mod direct sau indirect către constructe utile reprezintă procesul denumit conceptualizare.

Conceptualizarea

După cum am văzut, comunicarea zilnică are loc adesea prin intermediul unui sistem de convenții neclare și generale privind utilizarea termenilor. Deși tu și eu nu suntem în totalitate de acord în privința utilizării termenului *milos*, eu pot presupune cu destulă siguranță că Pat nu va smulge aripile unor muște, de exemplu. O sferă largă de neînțelegeri și conflicte – de la cele interpersonale la cele internaționale – este prețul pe care îl plătim pentru imprecizia noastră, însă reușim cumva să depășim această situație confuză. Știința, pe de altă parte însă, are un scop mai bine definit; nu poate opera într-un context în care predomină imprecizia.

Procesul prin intermediul căruia specificăm înțelesul anumitor termeni din cadrul cercetării poartă denumirea de **conceptualizare**. Să presupunem că vrem să aflăm, de exemplu, dacă femeile sunt mai miloase decât bărbații. Bănuiesc că mulți oameni presupun că așa e, dar ar fi interesant să aflăm dacă este adevărat. Nu putem studia în mod semnificativ întrebarea, și cu atât mai puțin să cădem de acord asupra unui răspuns, fără anumite convenții asupra înțelesului termenului *compasiune*. Acestea sunt convenții „de lucru”, în sensul că ne permit să elaborăm răspunsuri la întrebare. Nu este necesar să consimțim, nici măcar să pretindem că am căzut de acord, că o anumită descriere este și cea mai bună.

Conceptualizare – procesul mental prin care noțiuni (concepte) vagi și imprecise devin mai specifice și mai exacte. Așadar, doriți să studiați prejudecata. Ce înțelegeți prin „prejudecată”? Există tipuri diferite de prejudecată? Care sunt acestea?

Conceptualizarea are ca rezultat un înțeles specific, asupra căruia s-a convenit în vederea atingerii scopului cercetării. Procesul de precizare a înțelesului implică exact descrierea indicatorilor care vor fi utilizați pentru măsurarea conceptului, precum și diferite aspecte ale conceptului, numite dimensiuni.

Indicatorii și dimensiunile

Conceptualizarea atribuie un înțeles clar unui concept prin specificarea unuia sau mai multor indicatori care exprimă lucrurile la care ne gândim. **Indicatorul** este un semn al prezenței sau absenței conceptului pe care îl studiem. Iată un exemplu.

Am putea fi de acord că vizitarea unor spitale de copii de Crăciun și Hanukkah este un indicator al compasiunii. Revenirea vrăbiuțelor în cuiburile lor poate fi un alt indicator

Indicator – o observație pe care alegem să o luăm în considerare ca reflecție a unei variabile pe care dorim să o studiem. Astfel, de exemplu, participarea la slujbe religioase poate fi considerată un indicator al *religiozității*.

etc. Dacă unitatea de analiză pentru studiul nostru este individul, putem apoi observa prezența sau absența fiecărui indicator pentru fiecare persoană studiată. Mergând mai departe, putem aduna numărul de indicatori individuali ai compasiunii, observați pentru fiecare individ. Este posibil să cădem de acord asupra unui număr de zece indicatori specifici, de exemplu, și să găsim șase indicatori prezenți în studiul nostru despre Pat, trei pentru John, nouă pentru Mary etc.

Revenind la întrebarea dacă bărbații sau femeile sunt mai miloși, putem calcula că în cazul femeilor studiate s-a constatat o medie de 6,5 indicatori ai compasiunii, iar în cazul bărbaților o medie de 3,2. Pe baza analizei noastre cantitative a diferenței de grup, putem așadar conchide că femeile sunt, în ansamblu, mai miloase decât bărbații.

Totuși, în general, nu este atât de simplu. Imaginați-vă că sunteți interesat să înțelegeți o grupare religioasă fundamentalistă puțin numeroasă, în special opinia sa rigidă despre anumite grupuri: homosexuali, necredincioși, feministe și altele. De fapt, ei sugerează că oricine refuză să se alătore grupului lor și să se supună învățăturilor sale va „arde în iad”. În contextul interesului pentru compasiune, aparențele sugerează că posedă așa ceva. Cu toate acestea, scrierile grupării vorbesc deseori despre compasiunea pentru alții. Acesta este un paradox aparent pe care ați putea fi interesat să-l analizați.

Pentru a investiga acest subiect de cercetare, puteți interacționa cu membrii grupării, în încercarea de a-i cunoaște și de a afla mai multe despre opiniile lor. Ați putea spune că sunteți un cercetător interesat în a afla mai multe detalii despre gruparea lor, sau v-ați putea exprima interesul de a afla mai multe, fără a explica motivul.

În cadrul conversațiilor cu membrii grupării și poate chiar al participării la slujbele religioase, v-ați putea afla în situații care v-ar ajuta să înțelegeți semnificația atribuită de membrii grupării termenului *compasiune*. Ați putea afla, de exemplu, că membrii grupării sunt atât de îngrijorați de posibilitatea ca păcătoșii să ardă în iad, încât sunt dispuși să aibă o atitudine agresivă, chiar violentă, pentru a-i determina pe aceștia să se schimbe. În cadrul propriei paradigme, membrii grupării ar interpreta atacurile fizice împotriva homosexualilor, prostituatelor și a medicilor care înfăptuiesc avorturi ca acte de compasiune.

Cercetătorii din domeniul social își concentrează atenția asupra semnificațiilor pe care cei studiați le atribuie cuvintelor sau acțiunilor. Această metodă clarifică adesea comportamentele observate: așa puteți înțelege felul în care gruparea privește actele violente drept acte de compasiune. Pe de altă parte, acordând atenție semnificației cuvintelor și acțiunilor atribuite de către cei studiați complică adesea conceptele care îi preocupă pe cercetători. (Vom reveni la această chestiune spre sfârșitul acestui capitol, când discutăm validitatea măsurătorilor.)

Oricând ne luăm în serios conceptele și descriem semnificația pe care le-o atribuim, descoperim dezacorduri și inconsecvențe. Nu numai că eu și tu suntem în dezacord, însă există posibilitatea ca fiecare dintre noi să găsească multă confuzie în cadrul propriilor imagini mentale. Dacă analizați în detaliu semnificația pe care o atribuiți compasiunii, veți afla probabil că imaginile dumneavoastră conțin mai multe tipuri de compasiune. Asta înseamnă că intrările din fișierele dumneavoastră mentale pot fi combinate în grupe și subgrupe, ca de exemplu compasiune față de prieteni, cei de aceeași religie, oameni sau păsări. Veți descoperi, de asemenea, mai multe strategii diferite pentru a face combinații. De exemplu, ați putea grupa intrările în categorii ca sentimente și acțiuni.

Termenul tehnic pentru astfel de categorii este **dimensiune**: aspectul determinabil al unui concept. De exemplu, putem vorbi despre „dimensiunea sentimentelor” a compasiunii și despre „dimensiunea acțiunii” a compasiunii. Într-o altă clasificare, am putea distinge între „compasiunea pentru oameni” și „compasiunea pentru animale”. Sau am putea privi compasiunea ca o metodă de a-i ajuta pe oameni să aibă ceea ce ne dorim noi pentru ei față de ceea ce își doresc ei înșiși. În mod similar, am putea distinge compasiunea ca iertare de compasiunea ca milă.

Dimensiune – un aspect determinabil al unui concept. De exemplu, „religiozitate” ar putea fi specificat în funcție de dimensiunea credinței, a ritualului, devoțională, a cunoașterii etc.

Astfel, am putea clasifica compasiunea în câteva dimensiuni clar definite. O conceptualizare completă implică atât precizarea dimensiunilor, cât și identificarea diversilor indicatori pentru fiecare dintre acestea.

Uneori, conceptualizarea care are drept scop identificarea diferitelor dimensiuni ale unei variabile conduce la o clasificare diferită. Am putea conchide că am folosit același cuvânt pentru concepte diferențiate în mod semnificativ. În următorul exemplu, cercetătorii descoperă (1) că „violența” nu este o descriere suficientă a „genocidului” și (2) că însuși conceptul de „genocid” cuprinde câteva fenomene distincte. Să analizăm în continuare procesul prin care cercetătorii au ajuns la această concluzie.

Când Daniel Chirot și Jennifer Edwards au încercat să definească conceptul de „genocid”, au descoperit că presupunțiile existente nu erau destul de precise pentru scopul lor :

Națiunile Unite au definit conceptul inițial ca o încercare de a distruge „total sau parțial un grup național, etnic, rasial sau religios”. Dacă genocidul este diferit de alte tipuri de violență, necesită o explicație aparte (2003, p. 14).

Observați comentariul final al acestui citat, deoarece oferă detalii importante referitoare la motivul pentru care cercetătorii sunt atât de atenți în explicarea conceptelor pe care le studiază. Dacă genocidul, cum ar fi Holocaustul, ar fi doar un alt exemplu de violență, ca atacurile și crimele, atunci ceea ce știm în general despre violență ar putea explica genocidul. Dacă diferă față de alte forme de violență, atunci am avea nevoie de o altă explicație. Astfel, cercetătorii au început prin a sugera că „genocidul” este un concept distinct de „violență” pentru scopurile lor.

Apoi, examinând cazurile istorice de genocid, Chirot și Edwards au ajuns la concluzia că motivațiile pentru începerea haosului genocidal diferă suficient încât să reprezinte patru fenomene distincte care erau numite toate „genocid” (2003, pp. 15-18).

1. **Utilitate** : Câteodată, încercarea de a eradica un grup de oameni servește unei anumite funcții pentru instigatori, cum ar fi încercarea lui Iulius Cezar de a distruge triburile învinse în luptă, temându-se că vor fi dificil de guvernat. Sau când a fost descoperit aur în ținutul indienilor cherokee din sud-estul Statelor Unite la începutul secolului al XIX-lea, indienii cherokee au fost mutați forțat în Oklahoma, acțiune cunoscută sub numele de „Drumul lacrimilor”; pe parcursul căruia au fost omorâți aproximativ jumătate din numărul celor forțați să plece.
2. **Războare** : Când chinezii din Nanking au rezistat în mod curajos invaziei japoneze în primii ani ai celui de-al doilea război mondial, cuceritorii s-au simțit insultați de cei pe care i-au privit ca fiind inferiori. Zeci de mii au fost măcelăriți în „Violul de la Nanking” în perioada 1937-1938.

3. *Teama* : Recenta purificare etnică din fosta Iugoslavie a fost cel puțin parțial motivată de competiția economică și de îngrijorarea că populația albaneză din Kosovo, aflată în creștere, câștiga putere politică datorită superiorității numerice. În mod similar, încercarea grupului etnic hutu de a-i eradica pe membrii grupului etnic tutsi din Rwanda a fost determinată de teama că refugiații tutsi care se întorceau în teritoriu vor prelua puterea politică a țării. Adesea, astfel de temeri izvorăsc dintr-o lungă și adesea reciprocă istorie a atrocităților.
4. *Purificare* : Holocaustul nazist, probabil cel mai cunoscut caz de genocid, a intenționat o purificare a „rasei ariene”. În timp ce evreii erau ținta principală, țigani, homosexualii și multe alte grupuri au fost de asemenea incluse. Alte exemple includ „vânătoarea de vrăjitoare” indoneziană împotriva comunistilor între anii 1965 și 1966 și încercarea de a-i distruge pe toți cambodgienii care nu erau khmeri sub conducerea lui Pol Pot, în anii '70.

Nu există o teorie unică a genocidului care să explice aceste forme variate de haos. Într-adevăr, acest act de conceptualizare sugerează patru fenomene distincte, pentru fiecare fiind necesar un set diferit de explicații.

Specificarea diferitelor dimensiuni ale unui concept pregătește adesea terenul pentru o înțelegere mai complexă a ceea ce studiem. Am putea observa, de exemplu, că femeile sunt mai miloase decât bărbații în ceea ce privește sentimentele, iar bărbații sunt mai miloși în ceea ce privește acțiunile – sau invers. În orice caz, nu am putea preciza dacă femeile sau bărbații sunt într-adevăr mai miloși. Cercetarea noastră ar fi arătat că nu există un răspuns unic la această întrebare. Acest lucru reprezintă un pas înainte în procesul de înțelegere a realității. Pentru a înțelege mai bine conceptele, variabilele și indicatorii, citiți fișa de codare a General Social Survey și explorați unele dintre metodele prin care cercetătorii au măsurat diferite concepte: <http://icpsr.umich.edu/GSS99/subject/s-index.htm>.

Intersanjabilitatea indicatorilor

Mai există o cale prin care noțiunea de indicatori ne poate ajuta în încercările noastre de a înțelege realitatea prin intermediul constructelor „nereale”. Să presupunem, pentru moment, că tu și eu am compilat o listă de 100 de indicatori ai compasiunii și ale variatelor sale dimensiuni. Să presupunem mai departe că suntem în dezacord în privința indicatorilor care oferă cele mai clare dovezi de compasiune sau de absență a acesteia. Dacă suntem de acord în privința unor indicatori, ne-am putea concentra pe aceia și probabil că am fi de acord asupra răspunsului oferit de ei. Am putea apoi afirma că unii oameni sunt mai miloși decât alții sub aspectul unor dimensiuni. Dar să presupunem că nu suntem de acord asupra nici unui dintre posibii indicatori. În mod surprinzător, putem totuși decide de comun acord dacă femeile sau bărbații sunt mai miloși. Modul în care facem asta are legătură cu intersanjabilitatea indicatorilor.

Logica funcționează în modul următor. Dacă suntem în dezacord total în privința valorii indicatorilor, o soluție ar fi să îi studiem pe toți. Să presupunem că femeile se dovedesc a fi mai miloase decât bărbații sub aspectul tuturor celor 100 de indicatori – în cazul tuturor indicatorilor pe care îi preferi tu și al tuturor celor pe care îi prefer eu.

Atunci am putea consimți că femeile sunt mai miloase decât bărbații, deși suntem în dezacord asupra semnificației compasiunii în general.

Interșanjabilitatea indicatorilor înseamnă că dacă mai mulți indicatori diferiți reprezintă cu toții, într-o anumită măsură, același concept, atunci toți se vor comporta în același chip în care s-ar comporta conceptul dacă ar fi real și ar putea fi observat. Astfel, dat fiind un acord de bază asupra a ceea ce înseamnă „compasiune”, dacă femeile sunt în general mai miloase decât bărbații, ar trebui să putem observa acea diferență utilizând orice măsură rezonabilă a compasiunii. Dacă, pe de altă parte, femeile sunt mai miloase decât bărbații sub aspectul unor indicatori, însă nu și al altora, ar trebui să investigăm dacă cele două seturi de indicatori reprezintă diferite dimensiuni ale compasiunii.

Ați văzut până acum care este logica de bază a conceptualizării și măsurării. Discuțiile care urmează în mare parte extind și detaliază ceea ce ați citit deja. Însă înainte de a ne referi la o elaborare tehnică a procedurii de măsurare, e necesar să ilustrăm conceptualizarea prin investigarea unora dintre metodele prin care cercetătorii sociali furnizează standarde, consistență și coeziune pentru semnificația termenilor.

Definițiile reale, nominale și operaționale

După cum am văzut, designul și realizarea cercetării sociale necesită o clarificare a conceptelor și realității. În acest scop, logicienii și oamenii de știință disting trei tipuri de definiții: reale, nominale și operaționale.

Primul dintre acestea reflectă reificarea unor termeni. După cum avertizează Carl Hempel,

o definiție „reală”, în acord cu logica tradițională, nu este o prevedere care determină înțelesul unei expresii, ci o afirmație despre „natura esențială” sau despre „atributele esențiale” ale unei entități. Noțiunea de natură esențială este însă atât de vagă, încât utilitatea sa în scopurile unei cercetări riguroase este anulată (1952, p. 6).

Cu alte cuvinte, încercarea de a specifica înțelesul „real” al conceptelor conduce în final la o dilemă: confundă constructul cu o entitate reală.

Specificarea conceptelor în cercetarea științifică depinde în schimb de definițiile nominale și operaționale. O definiție nominală este aceea atribuită unui termen fără pretenția că definiția reprezintă o entitate „reală”. Definițiile nominale sunt arbitrare – aș putea defini compasiunea ca „smulgerea penelor unor păsări neajutorate”, dacă asta ar fi intenția mea –, însă pot fi mai mult sau mai puțin utile. Pentru majoritatea scopurilor, în special pentru comunicare, acea ultimă definiție a compasiunii ar fi inutilă. Marea parte a definițiilor nominale reprezintă un consens, o convenție asupra modului de utilizare a unui termen.

Specificare – procesul prin care conceptele devin mai specifice.

O definiție operațională, după cum vă amintiți dintr-un capitol anterior, precizează cum poate fi măsurat un concept – adică operațiile care trebuie urmate. O definiție operațională este mai degrabă nominală decât reală, însă are avantajul de a atinge un maximum de claritate în privința a ceea ce un concept înseamnă în contextul unui anumit

studiu. În mijlocul dezacordurilor și al confuziei despre ceea ce înseamnă „cu adevărat” un termen, putem specifica o definiție de lucru care să servească scopului studiului. Dacă dorim să examinăm statutul socioeconomic (SSE) într-un studiu, de exemplu, putem pur și simplu să specificăm că vom interpreta SSE ca o combinație a venitului și a achizițiilor educaționale. Luând această decizie, excludem alte posibile aspecte ale SSE: statut ocupațional, cont bancar, proprietăți, descendență, stil de viață etc. Constatările vor fi în acest caz interesante în măsura în care definiția dată SSE este utilă pentru scopul nostru.

Crearea ordinii conceptuale

Clarificarea conceptelor este un proces continuu în cercetarea socială. Catherine Marshall și Gretchen Rossman (1995, p. 18) vorbesc despre o „pâlnie conceptuală” prin intermediul căreia interesele unui cercetător sunt focalizate. Astfel, un interes general în activismul social s-ar putea restrânge la „indivizii dedicați dobândirii de drepturi și schimbării sociale” și se concentrează asupra descoperirii „experiențelor care au conturat dezvoltarea unor activiști sociali devotați în totalitate. Acest proces de focalizare este inevitabil corelat cu limba pe care o folosim.

În unele tipuri de cercetare calitativă, clarificarea conceptelor este un element-cheie în colectarea datelor. Să presupunem că ați efectua interviuri și ați observa un grup politic radical, dedicat combaterii opresiunii în societatea americană. Imaginați-vă cum semnificația opresiunii s-ar schimba pe măsură ce ați afla mai multe despre experiențele și viziunile membrilor săi. De exemplu, ați putea inițial să priviți opresiunea în termeni fizici și economici. Cu cât aflați mai multe despre grup însă, cu atât ați putea să apreciați posibilitatea opresiunii psihologice.

Același aspect este valabil și în contexte unde înțelesurile pot părea puțin flexibile. Analizând materiale textuale, de exemplu, cercetătorii sociali vorbesc câteodată despre „cercuri hermeneutice”, un proces ciclic de înțelegere din ce în ce mai profundă.

Înțelegerea unui text are loc prin intermediul unui proces în care înțelesul părților independente este determinat de înțelesul general al textului, așa cum este anticipat. O determinare mai precisă a înțelesului părților independente poate schimba în cele din urmă înțelesul general anticipat inițial, ceea ce influențează la rândul său înțelesul părților independente și așa mai departe (Kvale, 1996, p. 47).

Să luăm în considerare conceptul de „prejudecată”. Să presupunem că ar trebui să scrieți o definiție a acestui termen. Ați putea inițial să reflectați asupra prejudecăților rasiale sau etnice. Ulterior ați realiza că ați include în definiția voastră și prejudecata pe criterii de gen, religioase, prejudecata față de homosexuali etc. Examinarea fiecăreia dintre aceste tipuri specifice de prejudecată v-ar afecta înțelegerea conceptului în totalitatea sa. Însă cum înțelegerea voastră generală s-a schimbat, este probabil să vedeți fiecare dintre formele individuale în mod diferit.

Rafinarea continuă a conceptelor are loc în cazul tuturor metodelor de cercetare socială. Adesea veți rafina semnificația unor concepte importante chiar și în stadiul redactării raportului final.

Deși conceptualizarea este un proces continuu, este vital să fie abordată în mod clar la începutul oricărui plan de cercetare, mai ales în cazul planurilor de cercetare riguros structurate, cum ar fi sondajele și experimentele. În cazul unui sondaj, de exemplu, operaționalizarea rezultă în respectarea unui set specific de întrebări dintr-un chestionar, care vor reprezenta conceptele studiate. Fără acest angajament, studiul nu ar putea avansa.

Chiar și în cazul metodelor de cercetare mai puțin riguroase este important să începem cu un set inițial de semnificații anticipate, care pot fi rafinate în timpul colectării datelor și al interpretării acestora. Nimeni nu crede că putem observa viața fără idei preconcepute; din acest motiv, observatorii științifici trebuie să fie conștienți de aceste începuturi conceptuale, pe care să le și explice.

Să explorăm conceptualizarea inițială așa cum se aplică cercetărilor structurate, cum ar fi sondajele și experimentele. Deși specificarea definițiilor nominale ne focalizează strategia observațională, ea nu ne îngăduie să observăm. Următorul pas este să specificăm exact ceea ce vom observa, cum o vom face și cum vom interpreta diferite tipuri de posibile observații. Toate aceste clarificări adiționale alcătuiesc definiția operațională a conceptului.

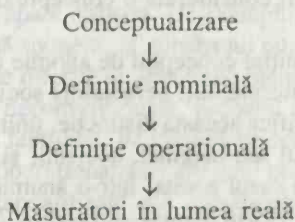
În cazul statutului socioeconomic, am putea decide să punem două întrebări respondenților sondajului, corespunzătoare deciziei de a măsura SSE sub aspectul venitului și al competențelor educaționale:

1. Care a fost venitul total al familiei dumneavoastră în ultimele 12 luni?
2. Care este cea mai înaltă formă de educație la care ați ajuns?

În vederea organizării datelor, probabil că am dori să specificăm un sistem pentru clasificarea răspunsurilor pe care le primim. Pentru venit, am putea folosi categorii de răspuns cum ar fi „sub 5.000 de dolari”, „între 5.000 de dolari și 10.000 de dolari” etc. Competențele educaționale ar putea fi grupate în mod similar pe categorii: studii gimnaziale, studii liceale, colegiu, studii universitare. În cele din urmă, am specifica modul în care răspunsurile unei persoane la aceste două întrebări ar fi combinate în crearea unei măsuri a SSE.

În acest fel am crea o definiție de lucru funcțională a SSE. Deși alții ar fi în dezacord cu conceptualizarea și operaționalizarea noastră, definiția ar avea o caracteristică științifică esențială: claritatea. Chiar dacă cineva nu ar fi de acord cu definiția noastră, ar putea să interpreteze rezultatele cercetării noastre, deoarece ceea ce înțelegem prin SSE – lucru reflectat în analizele și concluziile noastre – ar fi precis și clar.

Diagrama prezentată mai jos arată progresia pașilor de măsurare de la o semnificație vagă a unui termen la măsurători precise integrate într-un studiu științific riguros structurat:

Un exemplu de conceptualizare : conceptul de anomie

Pentru a aduce această discuție despre conceptualizare în cadrul cercetării, să analizăm pe scurt istoria unui anumit concept social științific. Cercetătorii care studiază revoltele urbane sunt adesea interesați de rolul jucat de sentimentul de neputință. Cercetătorii sociali folosesc uneori cuvântul *anomie* în acest context. Acest termen a fost introdus în științele sociale de Émile Durkheim, renumitul sociolog francez, în studiul său clasic *Sinuciderea* (1897).

Folosind doar publicații ale guvernului privind rata de sinucidere din diferite regiuni și țări, Durkheim a produs o lucrare analitică genială. Pentru a determina efectele religiei asupra sinuciderii, a comparat rata de sinucideri din țările predominant protestante cu cele din țările predominant catolice, din regiunile protestante din țări catolice cu regiunile catolice din țări protestante etc. Pentru a determina efectele posibile ale climei, el a comparat rata de sinucidere în țările și regiunile nordice, și a examinat ratele diferite de sinucidere în funcție de lunile și anotimpurile anului. Așadar, a putut trage concluzii privind o acțiune individualistă și personală fără să aibă date despre indivizii care acționează în acest fel.

La un nivel mai general, Durkheim a sugerat că sinuciderea reflectă gradul în care convențiile societale sunt clare și stabile. Observând că în timpul revoltelor și schimbărilor sociale indivizii sunt adesea puși față în față cu incertitudini grave despre ceea ce se așteaptă de la ei, Durkheim a sugerat că astfel de incertitudini creează confuzie, anxietate și chiar autodistrugere. Pentru a descrie această stare socială de lipsă a normelor, Durkheim a ales termenul *anomie*. Durkheim nu a inventat acest termen. Folosit atât în limba germană, cât și în limba franceză, termenul avea înțelesul de „fără lege”. Termenul englezesc *anomy* fusese folosit de cel puțin trei secole înainte ca Durkheim să-l preia ca însemnând indiferență față de legile divine. Cu toate acestea, Durkheim a creat conceptul științific-social de anomie.

În anii următori publicării *Sinuciderii*, cercetătorii sociali au descoperit utilitatea conceptului de anomie, iar mulți au extins înțelesul atribuit de Durkheim. Robert Merton, într-un articol clasic intitulat „Structură socială și anomie” (1938), a conchis că rezultatele anomiei rezultă din disparitatea dintre țeluri și mijloacele prescrise de societate. Succesul monetar, de exemplu, este un țel comun al societății noastre, însă nu toți indivizii au resursele să îl atingă prin mijloace acceptabile. Accentuarea scopului în sine, sugerează Merton, produce lipsa normelor, pentru că cei cărora le sunt negate căile tradiționale către abundența materială se reorientează spre mijloace nelegitime. Analiza lui Merton ar putea fi considerată o conceptualizare evoluată a conceptului de anomie.

Deși Durkheim a folosit inițial conceptul de anomie ca o caracteristică a societăților, așa cum a făcut și Merton ulterior, alți cercetători sociali au folosit termenul pentru a descrie indivizi. Pentru a clarifica această distincție, unii cercetători au ales să folosească *anomie* cu referire la înțelesul său original, societal, și termenul *anomia* cu referire la caracteristicile individuale. În cazul acesta, într-o anumită societate, unii indivizi experimentează anomia și alții nu. Elwin Powell, scriind la 20 de ani după Merton, a oferit următoarea conceptualizare pentru anomia (deși a folosit termenul *anomie*) ca o caracteristică a indivizilor :

Când finalitatea acțiunii devine contradictorie, inaccesibilă sau insignifiantă, apare o condiție pentru anomie. Caracterizată de o scădere generală a orientării și însoțită de sentimente de „goliciune” și apatie, anomia poate fi concepută ca sentimentul de nimicnicie (1958, p. 132).

Powell sugerează în continuare că există două tipuri de anomie și studiază cum au apărut acestea din diferite experiențe ocupaționale pentru a duce ocazional la sinucidere. În studiul său, cu toate acestea, Powell nu a măsurat anomia *per se*; a studiat relația dintre sinucidere și profesie, făcând inferențe despre cele două tipuri de anomie. Așadar, studiul nu a oferit o definiție operațională a *anomiei*, ci doar o conceptualizare extinsă.

Deși mulți cercetători au oferit definiții operaționale ale *anomiei*, un nume se evidențiază mai presus de altele. Cu doi ani înaintea apariției articolului lui Powell, Leo Srole (1956) a publicat un set de întrebări de chestionar despre care susținea că ofereau o bună măsură a anomiei experimentate de indivizi. Acestea constau în cinci afirmații față de care cei intervievați trebuie să-și exprime sau nu acordul:

1. În ciuda a ceea ce oamenii spun, soarta omului de rând se înrăutățește.
2. Nu este drept să aducem copii pe lume dacă luăm în considerare modul cum se înfățișează viitorul.
3. În zilele noastre indivizii trebuie să trăiască mai mult pentru ziua de azi și să lase ziua de mâine la voia întâmplării.
4. În zilele noastre o persoană nu știe pe cine poate conta.
5. Nu are rost să ne adresăm autorităților publice pentru că nu sunt interesate de problemele omului de rând (1956, p. 713).

În următoarea jumătate de secol, scara Srole a devenit un instrument de fond al științelor sociale. Este posibil să găsiți această operaționalizare specifică a anomiei folosită în proiecte de cercetare apărute în reviste științifice. Srole se referă la acest lucru în „Originile anomiei”, pe care a pregătit-o pentru a fi publicată în această carte înainte de moartea sa.

Această istorie prescurtată a anomiei și anomia în calitate de concept științifico-social ilustrează câteva idei. În primul rând, este un bun exemplu al procesului prin care conceptele generale sunt operaționalizate. Asta nu înseamnă că problema de a operaționaliza anomia a fost rezolvată permanent. Cercetătorii vor continua să reconceptualizeze și reoperaționalizeze aceste concepte în viitor, căutând încontinuu măsuri mai eficiente.

Scara Srole ilustrează o altă idee importantă. Neimpunerea unor limite fixe pentru conceptualizare și operaționalizare nu produce în mod necesar anarhie și haos, după cum v-ați aștepta. Din contră, adesea apare ordinea. De exemplu, deși am putea defini *anomia* oricum am vrea – sub aspectul, să spunem, al numărului purtat la încălțăminte –, probabil că definiția noastră nu ar fi foarte diferită de imaginile mentale ale altor oameni. Dacă ar fi să folosim o definiție cu totul neconvențională, probabil că oamenii v-ar ignora.

O a doua sursă a ordinii este faptul că, pe măsură ce cercetătorii descoperă utilitatea unei anumite conceptualizări și operaționalizări ale unui concept, probabil îl vor adopta, ceea ce va duce la definiții standardizate ale conceptelor. În afară de scara Srole, exemplele includ teste de inteligență și numeroase măsuri demografice și economice dezvoltate de Biroul de Recensământ al Statelor Unite. Folosirea unor astfel de măsuri standardizate prezintă două avantaje: au fost în mod repetat pretestate și perfecționate,

iar studiile care folosesc aceeași scară pot fi comparate. Dacă tu și eu studiem două grupuri în mod separat și folosim scara Srole, putem compara cele două grupuri sub aspectul anomiei.

Cercetătorii din domeniul social, de exemplu, pot măsura orice este real; prin conceptualizare și operaționalizare, pot măsura destul de bine și lucruri care nu există în fapt. Având în vedere că anumite concepte precum statutul socioeconomic, prejudecata, compasiunea și anomia nu sunt reale, cercetătorii din domeniul social pot crea ordine în utilizarea lor. Cu toate acestea, este o ordine bazată pe utilitate, nu pe un adevăr absolut.

Definiții în studiile descriptive și explicative

După cum vă amintiți din capitolul 4, două scopuri generale de cercetare sunt descrierea și explicarea. Diferența dintre ele are implicații importante sub aspectul definiției și al măsurării. Dacă pare că descrierea este mai simplă decât explicarea, ar putea să vă surprindă să aflați că definițiile sunt mai problematice pentru cercetarea descriptivă decât pentru cercetarea explicativă. Înainte de a ne îndrepta atenția către alte aspecte ale măsurării, veți avea nevoie de o ilustrare clară a acestor motive (vom discuta acest aspect în detaliu în partea a IV-a).

Este ușor să înțelegi importanța definițiilor clare și precise pentru cercetarea descriptivă. Dacă țelul nostru este să descriem și să raportăm rata șomajului într-un anumit oraș, definiția noastră a șomajului este în mod evident esențială. Ea va depinde de modul în care definim un alt termen: forța de muncă. Dacă pare în mod clar absurd să privim un copil de 3 ani ca fiind șomer, asta se datorează faptului că un asemenea copil nu e considerat membru al forței de muncă. Așadar, am putea urma convenția Biroului de Recensământ al Statelor Unite și i-am exclude pe toți cei care nu au împlinit 14 ani din forța de muncă.

Această convenție în sine nu ne-ar oferi o definiție satisfăcătoare, pentru că ar considera ca șomeri elevii de liceu, pensionarii, persoanele cu dizabilități sau persoanele casnice. Am putea urmări convenția recensământului și mai departe, definind forța de muncă drept „toate persoanele peste 14 ani care sunt angajate, care își caută un loc de muncă sau asteaptă să fie reangajate în postul din care au fost concediate sau de unde și-au dat demisia”. Dacă un elev, o persoană casnică sau un pensionar nu caută un loc de muncă, o astfel de persoană nu ar fi inclusă în forța de muncă. Prin urmare, șomerii ar fi acei membri ai forței de muncă, așa cum a fost aceasta definită, care nu sunt angajați.

Dar ce înseamnă „a căuta un loc de muncă”? O persoană trebuie să se înregistreze la biroul național de angajare sau să meargă din ușă în ușă pentru a căuta un loc de muncă? Sau ar fi suficient să vrei un loc de muncă și să fii deschis la o orice ofertă? De regulă, „a căuta un loc de muncă” este definit operațional ca fiind un răspuns afirmativ la întrebarea unui angajator: „Ați căutat un loc de muncă în ultimele șapte zile?”. (Șapte zile este perioada cel mai des specificată, dar pentru a servi unor scopuri de cercetare ar avea mai mult sens ca această perioadă să fie scurtată sau mărită.)

După cum puteți vedea, concluzia unui studiu descriptiv despre rata șomajului depinde în mod direct de felul în care este rezolvat fiecare aspect al definiției. Crescând perioada în care oamenii sunt priviți ca fiind în căutare de serviciu ar adăuga mai mulți șomeri la

forța de muncă așa cum a fost ea definită, crescând așadar rata declarată a șomajului. Dacă urmăm o altă convenție și vorbim despre forță de muncă civilă și despre rata șomajului civil, excludem personalul militar; aceasta ar crește, la rândul său, rata declarată a șomajului, deoarece personalul militar ar fi angajat – prin definiție. Așadar, afirmația descriptivă conform căreia rata șomajului într-un oraș este de 3%, sau de 9%, sau orice alt exemplu, depinde în mod direct de definițiile operaționale utilizate.

Acest exemplu este relativ clar, deoarece există câteva convenții acceptate în raport cu forța de muncă și șomajul. Să luăm în considerare cât de dificil ar fi să obținem acordul privind definițiile de care am avea nevoie pentru a spune „45% dintre studenții acestei instituții sunt conservatori din punct de vedere politic”. Similar cu rata șomajului, acest procent ar depinde direct de definiția a ceea ce este măsurat – în acest caz, conservatorismul politic. O definiție diferită ar putea rezulta în concluzia: „5% dintre studenți sunt conservatori din punct de vedere politic”.

În mod ironic, definițiile sunt mai puțin problematice în cazul cercetării explicative. Să presupunem că suntem interesați să explicăm conservatorismul politic. De ce sunt unii oameni conservatori și alții nu? Mai precis, să presupunem că suntem interesați dacă gradul de conservatorism crește odată cu vârsta. Ce se întâmplă dacă avem 25 de definiții operaționale diferite ale termenului *conservator* și nu putem cădea de acord asupra celei mai bune definiții? Așa cum am văzut în cadrul discuției despre indicatori, acest obstacol în cercetarea noastră nu este neapărat insurmontabil. Să presupunem că am descoperi că oamenii în vârstă sunt mai conservatori decât cei tineri sub aspectul tuturor celor 25 de definiții. În mod clar, definiția exactă nu ar conta prea mult. Am putea conchide că bătrânii sunt în general mai conservatori decât cei tineri – chiar dacă nu am putea cădea de acord asupra semnificației exacte a termenului *conservator*.

În practică, cercetarea explicativă rezultă rareori în constatări atât de lipsite de ambiguitate precum cele sugerate de acest exemplu; cu toate acestea, tiparul general este destul de comun în cercetare. Există modele consistente de relații în viața umană socială care rezultă în constatări consistente ale unei cercetări. Totuși, o asemenea consistență nu apare într-o situație descriptivă. Schimbarea definițiilor rezultă în mod aproape inevitabil în diverse concluzii descriptive.

Opțiunile de operaționalizare

Discutând conceptualizarea, m-am referit frecvent la operaționalizare, deoarece aceste două aspecte sunt în strânsă legătură. Să recapitulăm: conceptualizarea este rafinarea și specificarea conceptelor abstracte, iar operaționalizarea este dezvoltarea unor proceduri (operațiuni) de cercetare specifice care vor rezulta în observații empirice reprezentând acele concepte în lumea reală.

Cum este și cazul metodelor de colectare a datelor, cercetătorii sociali au la dispoziție o varietate de alegeri atunci când operaționalizează un concept. Deși cele câteva alternative sunt în legătură strânsă, le-am separat pentru utilitatea acestei discuții. Trebuie să fiți conștient, totuși, că operaționalizarea nu funcționează prin intermediul unei liste sistematice de elemente care trebuie bifate.

Intervalul de variație

În operaționalizarea oricărui concept, cercetătorii trebuie să cunoască precis intervalul de variație de care sunt interesați. Întrebarea este în ce măsură sunt ei dispuși să combine atribute în categorii nu foarte bine definite?

Să presupunem că vreți să măsurați veniturile oamenilor în cadrul unui studiu prin colectarea de informații fie din registre, fie din interviuri. Veniturile anuale cele mai mari ale oamenilor ating sume de milioane de dolari, însă nu mulți oameni câștigă atât. Exceptând cazul în care îi studiați pe cei mai bogați, probabil că studiul vostru nu va beneficia în vreun fel dacă luați în considerare categoriile foarte bine plătite. În funcție de categoriile pe care le studiați, probabil că veți vrea să stabiliți o categorie a celui mai ridicat venit cu un prag mult mai scăzut – poate 100.000 de dolari sau mai mult. Deși această decizie va plasa oamenii care câștigă miliarde de dolari pe an pe aceeași treaptă cu cei mai săraci, care câștigă doar 100.000 de dolari, probabil nu va constitui o problemă pentru cercetarea dumneavoastră. Aceeași decizie vă așteaptă la celălalt capăt al spectrului venitului. În studii privind populația Statelor Unite, o categorie inferioară de 5.000 de dolari (sau mai puțin) este de obicei destul de adecvată.

În studii despre atitudini și orientări, chestiunea intervalului de variație are o altă dimensiune. Dacă nu suntem atenți, putem ajunge să măsurăm doar jumătate de atitudine, fără să intenționăm acest lucru. Iată un astfel de exemplu.

Să presupunem că sunteți interesat de atitudinile oamenilor față de extinderea utilizării generatoarelor de energie nucleară. Ați putea anticipa că unii consideră energia nucleară cea mai mare invenție de la roată încoace, în timp ce alții nu manifestă nici cel mai mic interes. Luând în considerare această așteptare, ar avea sens să îi întrebați pe oameni cât de mult sunt în favoarea extinderii utilizării energiei nucleare și să le oferiți categorii de răspuns între „Sunt total de acord” și „Nu sunt deloc de acord”.

Totuși, această operaționalizare ascunde jumătate din spectrul atitudinal în ceea ce privește energia nucleară. Mulți oameni au opinii care merg mai departe decât simpla lipsă de acord: se opun, mai mult sau mai puțin, în mod activ. În acest caz, există o variație considerabilă în partea stângă a valorii 0. Unii se opun puțin, alții ceva mai mult, iar alții și mai mult. Pentru a măsura întregul interval de variație, ar trebui să operaționalizați atitudinile față de energia nucleară de la a o favoriza foarte mult, trecând prin neutralitate, până la a fi într-un pronunțat dezacord.

Această analiză se aplică multor variabile studiate de oamenii de știință din domeniul social. Practic orice chestiuni publice implică atât susținere, cât și opoziție, în diverse trepte. Orientările politice se extind de la foarte liberale la foarte conservatoare și, în funcție de oamenii pe care îi studiați, puteți permite includerea radicalilor la una dintre extremități sau chiar la amândouă. În mod similar, oamenii nu sunt doar mai mult sau mai puțin religioși; unii sunt cu certitudine antireligioși.

Ideea de bază nu este să măsurați întregul interval de variație în fiecare caz. Ar trebui totuși să decideți dacă este necesar să faceți acest lucru, dat fiind scopul specific al cercetării dumneavoastră. Dacă diferența între cei care nu sunt religioși și cei care sunt antireligioși nu este relevantă pentru cercetarea dumneavoastră, atunci nu este necesar. Cîeva a definit pragmatismul drept „orice diferență care nu contează nu constituie o diferență”. Fiți pragmatici!

În cele din urmă, deciziile care țin de intervalul de variație ar trebui să depindă de distribuirea atributelor între elementele studiate. Într-un studiu privind atitudinile profesorilor de colegiu față de valoarea educației superioare, ar trebui probabil să vă opriți la nici o valoare, și să nu îi luați în considerare pe cei care ar putea considera studiile superioare periculoase pentru sănătatea studenților. (Dacă i-ați studia însă pe studenți...)

Variațiile între extreme

Gradul de precizie este al doilea element care trebuie considerat în operaționalizarea variabilelor. Totul se reduce la precizia cu care veți distinge între mai multe atribute posibile ale unei anumite variabile. Este important pentru scopul dumneavoastră dacă o persoană are 17 sau 18 ani, sau v-ați putea desfășura cercetarea dacă ați comasa categoriile într-un grup cu limite de vârstă de la 10 la 19 ani? Gândiți-vă înainte să răspundeți. Dacă ați vrea să studiați procentele înregistrării și participării alegătorilor la vot, ați vrea cu siguranță să știți dacă cei pe care i-ați studiat au împlinit vârsta legală pentru a putea vota. În general, dacă intenționați să măsurați vârsta, trebuie să luați în considerare scopul și procedurile studiului dumneavoastră și să decideți dacă diferențele imperceptibile sau evidente de vârstă sunt importante. În cazul unui sondaj, va trebui să luați aceste decizii astfel încât să creați un chestionar adecvat. În cazul interviurilor aprofundate, aceste decizii vor determina măsura în care vreți să detaliați răspunsurile.

Același lucru se aplică și altor variabile. Dacă măsurați afilierea politică, va conta pentru cercetarea dumneavoastră dacă o persoană este mai degrabă democrat conservator decât democrat liberal, sau va fi suficient să știți din ce partid face parte? În cazul în care măsurați afilierea religioasă, este suficient să știți dacă o persoană este de religie protestantă sau trebuie să cunoașteți și confesiunea protestantă din care face parte? Este suficient să știți dacă o persoană este căsătorită sau nu, sau ar conta dacă respectiva persoană a fost vreodată căsătorită sau dacă este separată divorțată ori văduvă?

Nu există, desigur, un răspuns general valabil la aceste întrebări. Răspunsurile apar din scopul unui anumit studiu sau din motivul pentru care măsurăm ceva anume. Pot totuși să vă ofer un principiu de urmat. Când nu sunteți sigur de gradul de detaliu pe care să îl urmați în cadrul unei măsurători, este bine să obțineți mai mult decât mai puțin. Când o persoană interviuată declară că are 37 de ani, înregistrați „37” în notițele dumneavoastră, nu „peste 30 de ani”. Când analizați datele colectate, puteți combina atribute specifice în categorii mai generale, dar nu puteți separa o variație pe care ați comasat-o cu altceva în timpul observării și măsurării.

O notă asupra dimensiunilor

Am discutat deja despre dimensiuni ca fiind o caracteristică a conceptelor. Când cercetătorii ajung la stadiul de creare a măsurilor operaționale ale variabilelor, descoperă adesea – sau, în cazul cel mai rău, nu observă niciodată – că nu le este clar asupra căror dimensiuni ale variabilelor sunt interesați. Iată un exemplu.

Să presupunem că studiați atitudinile față de guvernare și ați vrea să includeți o examinare a felului în care oamenii se raportează la corupție. Iată doar câteva dintre dimensiunile pe care le-ați putea examina:

- Cred oamenii că există corupție la nivel guvernamental?
- Care este nivelul de corupție estimat de respondenți?
- Cât de siguri sunt respondenții de afirmațiile lor privind nivelul corupției?
- Ce atitudine au respondenții în ceea ce privește corupția la nivel guvernamental ca problemă a societății?
- Care consideră că sunt cauzele acesteia?
- Cred că este inevitabilă corupția?
- Ce măsuri cred că ar trebui să fie luate?
- Ce sunt dispuși să facă personal în vederea eliminării corupției la nivel guvernamental?
- Cât de siguri sunt că vor face ceea ce declară că ar face?

Lista ar putea continua – atitudinea oamenilor în ceea ce privește corupția la nivel guvernamental are multe dimensiuni. Este important însă să știm clar care dintre acestea sunt importante pentru cercetarea noastră; altfel, ați putea măsura ce părere au oamenii despre corupție, când, de fapt, ați vrea să aflați nivelul corupției estimat de aceștia.

În momentul în care ați determinat cum veți colecta datele (de exemplu, prin intermediul unui sondaj sau al unei cercetări de teren) și ați stabilit intervalul relevant de variație, gradul de precizie necesar între extremele variației și dimensiunile specifice ale variabilelor care vă interesează, ar mai exista o alternativă: una de ordin matematic-logic. Adică ar fi necesar să decideți ce nivel de măsurători trebuie să folosiți. Pentru a discuta această chestiune, să analizăm din nou atributele și relațiile acestora cu variabilele.

Definirea variabilelor și atributelor

Un atribut este o caracteristică sau o calitate a ceva. *Feminin* este un astfel de exemplu. La fel și *bătrân* sau *student*. Variabilele, pe de altă parte, sunt seturi logice de atribute. Astfel, *genul* este o variabilă compusă din atributele *feminin* sau *masculin*.

Procese de conceptualizare sau operaționalizare pot fi văzute ca o specificare a variabilelor și atributelor ce le compun. Așadar, în contextul unui studiu despre șomaj, *statutul ocupațional* este o variabilă care are atributele: *angajat* și *șomer*; lista de atribute ar putea fi, de asemenea, extinsă pentru a include alte posibilități discutate anterior, cum ar fi *persoanele casnice*.

Fiecare variabilă trebuie să aibă două calități importante. În primul rând, atributele care o compun ar trebui să fie exhaustive. Pentru ca o variabilă să aibă utilitate în cercetare, trebuie să putem clasifica orice observație în corelație cu unul dintre atributele care compun această variabilă. Vom întâmpina dificultăți dacă conceptualizăm variabila *apartenență la un partid politic* sub aspectul atributelor *republican* sau *democrat*, deoarece unii dintre cei pe care vrem să-i studiem se vor identifica cu Partidul Ecologist, Partidul Reformist sau cu o altă organizație, iar unii (deseori un procent ridicat) vor declara că nu sunt afiliați politic. Am putea crea o listă de atribute exhaustive adăugând *altă apartenență* sau *nici o apartenență*. Orice am face, trebuie să putem clasifica orice observație.

În același timp, atributele care compun o variabilă trebuie să se excludă reciproc. Fiecare observație trebuie să poată fi clasificată sub aspectul unui singur atribut. De exemplu, trebuie să definim *angajat* și *șomer* în așa fel încât o persoană să se încadreze doar în una dintre aceste categorii într-un anumit moment. Asta înseamnă că putem clasifica o persoană care este angajată, însă își caută alt serviciu. (Am putea întâlni un luptător în noroi cu statut de angajat care caută farmecul și emoția aduse de slujba de cercetător în domeniul social.) În acest caz, am putea defini atributele astfel încât *angajat* să aibă întâietate față de atributul *șomer*, și oricine are un serviciu este angajat indiferent dacă este în căutarea unui loc de muncă mai bun.

Nivele de măsurare

Atributele operaționalizate ca excluzându-se reciproc și ca fiind exhaustive pot fi de asemenea corelate în alte moduri. De exemplu, atributele care compun variabilele pot reprezenta diferite nivele de măsurare. În această secțiune vom examina patru nivele de măsurare: nominal, ordinal, de interval și de raport.

Măsurî nominal

Variabilele ale căror atribute nu au decât caracteristici de excluziune reciprocă și de exhaustivitate sunt **măsurî nominal**. Exemplele includ *genul*, *apartenența religioasă*, *apartenența la un partid politic*, *locul de naștere*, *specializarea din colegiu* și *culoarea părului*. Deși atributele care compun fiecare dintre aceste variabile – așa cum *feminin* și *masculin* compun variabila *gen* – sunt diferite unul față de altul (și epuizează posibilitățile de gen în rândul oamenilor), ele nu au structuri adiționale. Măsurîle nominal oferă pur și simplu nume sau etichete pentru caracteristici.

Măsură nominală – o variabilă ale cărei atribute au doar acele caracteristici de exhaustivitate și excluziune reciprocă. Cu alte cuvinte, un nivel de măsurare care descrie o variabilă având atribute ușor diferite, care se disting de *măsurî ordinale*, *de interval* sau *de raport*. Genul este un exemplu de măsură nominală.

Imaginați-vă un grup de oameni caracterizat în termenii unei astfel de variabile și care sunt grupați fizic în funcție de atributele care le sunt aplicabile. De exemplu, să presupunem că i-am rugat pe membrii unei adunări numeroase să se grupeze în funcție de statele în care s-au născut: toți cei născuți în Vermont într-un grup, cei născuți în California în altul și așa mai departe. Variabila este *locul nașterii*; atributele sunt *născut în California*, *născut în Vermont* și așa mai departe. Toți cei care fac parte dintr-un anumit grup au cel puțin un lucru în comun și se diferențiază de oamenii din toate celelalte grupuri din același punct de vedere. Acolo unde se formează grupuri individuale, este irelevant cât de apropiate sunt unul de altul sau felul cum sunt aranjate grupurile în cameră. Tot ce contează este că toți membrii unui anumit grup au în comun același loc de naștere și că fiecare grup are un loc diferit de naștere. Tot ce putem spune despre doi oameni sub aspectul unei variabile nominale este că sunt fie la fel, fie diferiți.

Măsuri ordinale

Variabilele cu atribute pe care le putem ordona ierarhic din punct de vedere logic sunt **măsurile ordinale**. Diferitele atribute ale variabilelor ordinale reprezintă mai mult sau mai puțin din variabilă. Variabile de acest tip sunt *clasă socială, conservatorism, alienare, prejudecată, rafinament intelectual* etc. Pe lângă a spune dacă doi oameni sunt similari sau diferiți sub aspectul unei variabile ordinale, poți spune de asemenea că unul este „mai mult” decât altul – adică mai conservator, mai religios, mai bătrân etc.

Măsură ordinală – un nivel de măsurare care descrie o variabilă cu atribute pe care le putem clasifica ierarhic sub aspectul unei anumite dimensiuni. Un exemplu este *statutul socioeconomic*, compus din atributele *înalt, mediu, scăzut*.

În fizică, duritatea este exemplul de măsură ordinală cel mai adesea citat. Am putea spune că un material (de exemplu, diamantul) este mai dur decât altul (de exemplu, sticla) dacă primul element îl poate zgâria pe al doilea și nu invers. Încercând să zgâriem diferite materiale cu alte materiale, am putea în cele din urmă aranja câteva materiale într-un șir, care ar varia de la cel mai puțin dur la cel mai dur. Nu am putea niciodată preciza duritatea unui material în termeni absoluți; nu am putea identifica duritatea decât în termeni relativi – materialul față de care este mai dur și materialul față de care este mai puțin dur.

Să utilizăm exemplul anterior de grupare a oamenilor la o întâlnire. De data aceasta imaginați-vă că îi rugăm pe toți cei care au absolvit colegiul să formeze un grup, pe toți cei care au absolvit liceul să formeze un alt grup, iar pe toți cei care nu au absolvit liceul să formeze un al treilea grup. Această modalitate de a grupa oamenii îndeplinește cerințele de exhaustivitate și excluziune reciprocă discutate anterior. În plus, am putea aranja cele trei grupuri sub aspectul cantității relative de educație formală (atributul lor comun) pe care îl are fiecare. Am putea aranja grupele într-un șir, variind de la cei mai educați până la cei mai puțin educați. Acest aranjament ar oferi o reprezentare fizică a unei măsuri ordinale. Dacă am ști din ce grupuri fac parte doi indivizi, am putea determina că unul a avut o educație mai îndelungată, mai scurtă sau de același tip cu celălalt.

Observați că în acest exemplu este irelevant cât de aproape sau departe se află grupurile educaționale unul de altul. Grupurile de colegiu și de liceu se pot situa la o depărtare de 2-3 metri, iar cei din grupul cu educație inferioară liceului se pot situa la o distanță de 150 metri. Aceste distanțe nu au nici o semnificație. Cu toate acestea, grupul absolvenților de liceu ar trebui să se situeze între grupul celor cu educație inferioară liceului și cei educați la colegiu; altfel ordinea ierarhică va fi incorectă.

Măsuri de interval

Pentru atributele care compun anumite variabile, distanța actuală care separă acele atribute are o semnificație. Astfel de variabile sunt **măsuri de interval**. Pentru acestea, distanța logică între atribute poate fi exprimată în intervale standard semnificative.

Măsură de interval – un nivel de măsurare care descrie o variabilă ale cărei atribute sunt ordonate și au distanțe egale între atributele adiacente. Scala de temperatură Fahrenheit este un exemplu în acest sens, deoarece distanța dintre 17 și 18 e aceeași cu cea dintre 89 și 90.

De exemplu, pe scara temperaturilor Fahrenheit, diferența sau distanța între 80 de grade și 90 de grade este aceeași cu cea între 40 de grade și 50 de grade. Cu toate acestea, 80 de grade Fahrenheit nu înseamnă o căldură dublă față de 40 de grade, pentru că punctul zero în scara Fahrenheit este arbitrar; zero grade nu înseamnă lipsa totală a căldurii. În mod similar, -30 de grade pe această scară nu reprezintă cu 30 grade mai puțin decât lipsa totală a căldurii. (Aceste afirmații sunt adevărate și în cazul scării Celsius. În contrast, scara Kelvin este bazată pe un zero absolut, ceea ce semnifică într-adevăr lipsa totală a căldurii.)

Cam singurele măsuri de interval folosite uzual în cadrul cercetării științifice în domeniul social sunt măsuri construite, precum testele standard de inteligență, care au fost mai mult sau mai puțin acceptate. Intervalul care separă coeficientul de inteligență 100 de 110 poate fi interpretat ca similar cu intervalul care separă coeficientul de inteligență 110 de 120 prin prisma distribuției scorurilor obținute de miile de oameni care au făcut testul în decursul anilor. Însă ar fi incorect să deducem de aici că cineva cu un IQ de 150 este cu 50% mai inteligent decât cineva cu un IQ de 100. (O persoană care a obținut un scor 0 la un test IQ standard nu ar putea fi considerat, în mod strict vorbind, ca fiind lipsit de inteligență, deși am putea conchide că acea persoană nu ar fi potrivită ca profesor de colegiu sau chiar ca student de colegiu. Dar poate ar fi potrivit pentru funcția de decan?...)

Când comparăm doi oameni sub aspectul unei variabile de interval, putem spune că sunt diferite una de cealaltă (nominal) și că una este mai mult decât cealaltă (ordinal). Putem adăuga cu cât „mai mult”.

Măsuri de raport

Cele mai multe dintre variabilele științifice din domeniul social care întrunesc minimum de cerințe pentru măsurile de interval întrunesc de asemenea cerințele pentru măsurile de raport. În măsurile de raport, atributele care compun o variabilă, în afară de a avea toate caracteristicile structurale menționate anterior, au la bază un punct zero real. Scara de temperatură Kelvin reprezintă o astfel de măsură. Exemple din cercetarea științifică socială includ criterii ca vârsta, durata rezidenței într-un anumit loc, numărul de organizații din care cineva a făcut parte, numărul de slujbe religioase la care a participat cineva într-o anumită perioadă de timp, numărul căsătoriilor și numărul de prieteni arabi.

Măsură de raport – un nivel de măsurare care descrie o variabilă ale cărei atribute au toate calitățile măsurilor nominale, ordinale și de interval și, în plus, sunt bazate pe un punct „zero real”. Vârsta e un exemplu de măsură de raport.

Revenind la ilustrarea jocurilor metodologice de petreceri, am putea cere unui grup de oameni să se separe pe criteriul vârstei. Toți cei cu vârsta de 1 an ar sta în picioare (sau jos/întinși) împreună, la fel și cei cu vârsta de 2 ani, de 3 ani etc. Faptul că membrii unui singur grup au aceeași vârstă și că membrii fiecărui grup au o altă vârstă în comun satisface minimum de cerințe pentru o măsură nominală. Aranjând cele câteva grupuri într-o linie care începe de la cei mai tineri și se termină cu cei mai bătrâni satisface cerințele adiționale ale unei măsuri ordinale și ne lasă să determinăm dacă o persoană

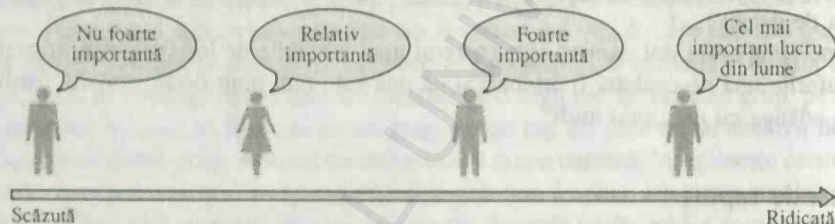
este mai bătrână decât, mai tânără decât sau de aceeași vârstă cu alții. Dacă separăm grupurile la distanțe egale, satisfacem cerințele suplimentare ale unei măsurii de interval, și putem spune care este diferența de vârstă între două persoane. În cele din urmă, deoarece unul dintre atributele incluse în criteriul vârstei reprezintă un punct zero real (copiii ce se află pe punctul de a se naște), acele persoane nefericite care se găsesc la o astfel de petrecere întrunesc cerințele unei măsurii de raport, permițându-ne să afirmăm că o persoană este de două ori mai bătrână ca alta. (Rețineți aceste aspect în cazul în care trebuie să rezolvați o problemă dintr-un manual.) Un alt exemplu de măsură de raport este venitul, care se întinde de la un punct care reprezintă zero absolut la ceea ce poate fi aproximat ca infinit, dacă sunteți fondatorul Microsoft.

Exemplu de măsură nominală : gen

Feminin

Masculin

Exemplu de măsură ordinală : Religiozitate „Cât de importantă este religia pentru dumneavoastră?”

Exemplu de măsură de interval : IQ

Exemplu de măsură de raport : Venit

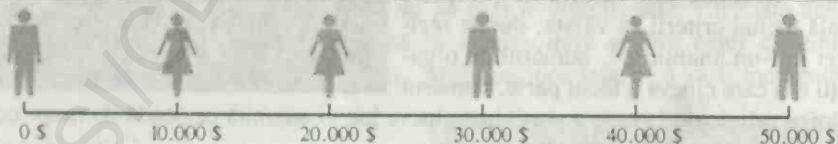

Figura 5.1 – Nivele de măsurare. Adesea puteți alege între diferite nivele de măsurători – nominale, ordinale, de interval, de raport – care sunt însoțite de un nivel ascendent de informație

Compararea a doi oameni sub aspectul unei variabile de raport ne permite să conchidem (1) dacă sunt diferiți (sau asemănători), (2) dacă unul este mai mult decât celălalt, (3) cât de diferiți sunt și (4) care este raportul unuia cu celălalt. Figura 5.1

rezumă această discuție prin prezentarea unei ilustrări grafice a celor patru nivele de măsurare.

Implicațiile nivelelor de măsurare

Deoarece este puțin probabil să faceți o grupare fizică ca aceea descrisă mai sus (încercați o dată și nu veți mai fi invitați la alte petreceri), ar trebui să vă atragem atenția asupra unor implicații practice ale diferențelor stabilite anterior. Aceste implicații apar în principal în analiza de date (discutată în partea a IV-a), însă trebuie să anticipați astfel de implicații atunci când structurați orice proiect de cercetare.

Anumite tehnici de analiză cantitativă necesită variabile care întrunesc anumite nivele minime de măsurare. În măsura în care variabilele care urmează a fi examinate într-un proiect de cercetare sunt limitate la un anumit nivel de măsurare – de exemplu, cel ordinal –, ar trebui să vă plănuți strategiile analitice în mod corespunzător. Mai precis, ar trebui să anticipați extragerea unor concluzii de cercetare adecvate nivelelor de măsurare utilizate în variabilele folosite. De exemplu, ați putea plănui în mod rezonabil să determinați și să raportați vârsta medie a unei populații studiate (adunați toate vârstele individuale și împărțiți rezultatul la numărul de indivizi), dar nu ar trebui să plănuți să raportați o medie a apartenenței religioase, pentru că aceasta este o măsură nominală, iar media necesită date cu specific de raport. (Ați putea raporta apartenența religioasă modală – adică cea mai comună.)

În același timp, puteți interpreta anumite variabile ca reprezentând nivele diferite de măsurare. Măsurile de raport reprezintă nivelul cel mai înalt, urmând apoi cele de interval, ordinale și nominale, în ordine descrescătoare. O variabilă reprezentând un nivel mai înalt de măsurare – de exemplu, de raport – poate fi interpretat ca reprezentând un nivel mai scăzut de măsurare – să spunem, cel ordinal. Să ne amintim că vârsta este o măsură de raport. Dacă ați dori să examinați doar legătura dintre vârstă și o variabilă de nivel ordinal – de pildă, religiozitatea autopercepută : de nivel înalt, mediu și scăzut –, ați putea alege să analizați și vârsta ca o variabilă de nivel ordinal. Ați putea caracteriza persoanele pe care le studiați ca fiind tineri, de vârstă medie și bătrâni, specificând ce interval de vârstă compune fiecare dintre aceste grupuri. În cele din urmă, vârsta ar putea fi utilizată ca o variabilă de nivel nominal pentru a servi anumitor scopuri de cercetare. Oamenii pot fi grupați ca fiind născuți în timpul crizei din anii '30 sau nu. O altă măsurare nominală, bazată mai degrabă pe data de naștere decât doar pe vârstă, ar fi reprezentată de gruparea oamenilor sub aspectul semnelor astrologice.

Nivelul de măsurare căutat este determinat de semnificațiile analitice pe care plănuți să le acordați unei anumite variabile, ținând cont că unele variabile sunt în mod inerent limitate la un anumit nivel. Dacă o variabilă urmează a fi folosită în mod divers, necesitând nivele de măsurare diferite, studiul ar trebui conceput astfel încât să atingă cel mai înalt nivel cerut. De exemplu, dacă indivizii studiați sunt întrebați care sunt vârstele lor exacte, atunci ei pot fi ulterior organizați în grupuri ordinale sau nominale.

Repet, nu este neapărat necesar să măsurați variabilele la cel mai înalt nivel de măsurare. Dacă sunteți sigur că nu vă sunt necesare vârstele oamenilor la un nivel superior celui ordinal, puteți doar să le solicitați să indice intervalul de vârstă în care se plasează, cum ar fi 20-29, 30-39 etc. Într-un studiu al venitului corporațiilor, decât să căutați informații mai precise, puteți folosi evaluările Dun & Bradstreet pentru clasificarea

corporațiilor. Cu toate acestea, atunci când scopurile cercetării dumneavoastră nu sunt clare, căutați cel mai înalt nivel de măsurare posibil. Așa cum am discutat anterior, deși măsurile de raport pot fi reduse ulterior la măsuri ordinale, nu puteți transforma o măsură ordinală într-o măsură de raport. Mai general, o măsură de nivel mai scăzut nu poate fi convertită într-o măsură de nivel mai înalt. Acesta este un principiu reciproc care merită reținut.

În mod curent, un proiect de cercetare va folosi variabilele la diferite nivele de măsurare. De exemplu, William Bielby și Denise Bielby (1999) și-au propus să examineze lumea filmului și a televiziunii printr-o abordare nomotetică longitudinală (amintiți-vă ce înseamnă această metodă). În ceea ce privește „industria culturală” la care s-au referit, autorii au descoperit că *reputația* (o variabilă ordinală) este cel mai bun predictor al productivității viitoare a scenariștilor. Mai interesant, ei au descoperit că scenariștii care erau reprezentați de agenții „centrale” (sau de elită) nu numai că aveau șanse mai mari de a-și găsi un serviciu (variabila nominală), dar și de a găsi servicii plătite mai bine (o variabilă de raport). Cu alte cuvinte, cercetătorii au descoperit că reputația agențiilor (ordinal) era o variabilă independentă cheie pentru a prevedea cariera de succes a unui scenarist. Cercetătorii au descoperit că și a fi mai bătrân (rapoarte), femeie (nominal), aparținând unei minorități etnice (nominal) și având mai mulți ani de experiență (rapoarte) prezentau dezavantaje pentru cariera unui scriitor. Pe de altă parte, câștiguri mai mari din anii precedenți (măsurate în categorii ordinale) au condus la un succes crescut în viitor. În termenii lui Bielby și Bielby, „succesul produce succes” (1999, p. 80).

Indicatorii individuali sau multipli

Având la dispoziție atâtea alternative pentru operaționalizarea variabilelor social-științifice, v-ați putea face griji că nu alegeți corect. Pentru a neutraliza acest sentiment, îngăduiți-mi să adaug un plus de certitudine și stabilitate.

Multe variabile folosite în cercetarea socială au măsuri evidente și simple. Indiferent cum este analizat, genul e descris de termenii masculin sau feminin: o variabilă de nivel nominal care poate fi măsurată printr-o singură observație – fie privind (dar nu întotdeauna), fie punând o întrebare (de obicei). Într-un studiu care implică dimensiunea familiilor, este indicat să vă gândiți la copiii adoptați sau fără familie, ca de altfel și la familiile amestecate, însă de obicei este ușor să aflați numărul de copii dintr-o familie. Pentru majoritatea cercetărilor, populația rezidentă a unei țări este populația rezidentă a acelei țări – poți căuta într-un almanah și găsești răspunsul acolo. Astfel, multe variabile au indicatori individuali evidenți. Dacă poți accesa o informație, ai obținut tot ce ai nevoie.

Câteodată însă, nu există un singur indicator care să vă dea măsura unei variabile pe care o căutați în mod special. După cum am discutat anterior în acest capitol, multe concepte sunt expuse unor interpretări diverse – fiecare cu mai mulți posibili indicatori. În aceste cazuri, veți dori să faceți câteva observații pentru o anumită variabilă. Puteți combina segmentele de informații pe care le-ați colectat, creând o măsurare compusă a variabilei considerate. Capitolul 6 este dedicat metodelor în acest scop, așa încât aici vom discuta doar un exemplu simplu.

Să luăm în considerare conceptul de „performanță universitară”. Am observat cu toții că unii studenți au rezultate bune în timpul liceului, în timp ce alții nu. Studiind aceste

diferențe, am putea întreba ce caracteristici și experiențe sunt corelate cu nivele înalte de performanță (mulți cercetători au făcut acest lucru). Cum ar trebui să măsurăm performanța în general? Orice notă la un anumit curs este un potențial indicator al performanței universitare, dar ar putea de asemenea să nu reprezinte performanța generală a studentului. Soluția la această problemă este atât de bine stabilită, încât este, desigur, evidentă: media notelor. Alocăm scoruri numerice pentru fiecare calificativ, însumăm punctele obținute de un anumit student și împărțim rezultatul la numărul de cursuri urmate, obținând așadar o măsură compusă. (Dacă cursurile variază în numărul de credite, atunci ajustăm valoarea punctelor în mod adecvat.) Crearea unor astfel de măsuri compuse în cercetarea socială este adesea potrivit.

Exemple alternative de operaționalizare

Pentru a reuni toate alternativele de operaționalizare care se află la dispoziția cercetătorului și pentru a le arăta potențialul, să analizăm câteva dintre metodele specifice prin care ați putea aborda diferite probleme de cercetare. Metodele alternative de operaționalizare a variabilelor în fiecare caz ar trebui să demonstreze oportunitățile pe care cercetarea socială le poate oferi ingenuozității și imaginației noastre. Pentru a simplifica, nu am încercat să descriu toate condițiile de cercetare care ar prezenta o alternativă ca fiind superioară alteia, deși într-o situație dată nu ar fi toate în mod egal adecvate.

Mai jos sunt prezentate întrebări de cercetare specifice și câteva dintre metodele prin care pot fi abordate. Vom începe cu un exemplu discutat anterior în acest capitol. Exemplul are avantajul că una dintre variabile este simplu de operaționalizat.

1. Sunt femeile mai miloase decât bărbații?

- a) Selectați un grup de indivizi pentru studiul dumneavoastră, cu un număr egal de bărbați și femei. Prezentați-le situații ipotetice în care cineva este în pericol. Întrebați-i ce ar face odată confrunțați cu acea situație. Ce ar face, de exemplu, dacă ar întâlni un copil mic rățacit și plângând după părinții lui? Luați în considerare orice răspuns care implică ajutorul dat sau consolarea oferită copilului ca un indicator al compasiunii. Observați dacă bărbații sau femeile manifestă mai multă compasiune.
- b) Creați un experiment în care să plătiți un copil mic pentru a pretinde că s-a rățacit. Plasați copilul pe un trotuar aglomerat și observați dacă femeile sau bărbații sunt mai înclinați să ofere ajutor. De asemenea, nu uitați să numărați bărbații și femeile care trec pe lângă copil, pentru că pot fi mai mulți bărbați decât femei, de exemplu. Dacă acesta este cazul, atunci calculați procentul bărbaților și cel al femeilor care oferă ajutor.
- c) Selectați un eșantion de oameni și faceți un sondaj în care îi întrebați căror organizații le aparțin. Estimați dacă este mai probabil ca femeile sau bărbații să fie înscrși în cele care par a reflecta sentimente de compasiune. Pentru a determina dacă bărbații sunt înscrși în mai multe organizații decât femeile – sau invers –, faceți următorul lucru: pentru fiecare persoană studiată, calculați procentul de apartenență la organizații care reflectă compasiunea. Observați dacă bărbații sau femeile au o medie procentuală mai mare.

2. Cine sunt mai bine informați în privința problemelor globale : studenții la sociologie sau la contabilitate ?
 - a) Pregătiți un chestionar scurt cu întrebări ce vizează problemele globale și administrați-l unei clase de studenți la sociologie și uneia de studenți la contabilitate, la un nivel comparabil. Dacă vreți să comparați studenții cu specializare în sociologie și contabilitate, este necesar să îi întrebați pe studenți ce specializare au.
 - b) Apelați la un instructor pe probleme globale să vă pună la dispoziție media notelor studenților la sociologie și a celor la contabilitate care sunt înscriși la curs.
 - c) Redactați o petiție care cere ca „sediul ONU să fie mutat în New York” și duceți-o la cursurile de sociologie și contabilitate. Înregistrați numărul celor care semnează petiția în fiecare grupă și numărul celor care vă informează că sediul ONU se află deja la New York.
3. Unde cred oamenii că e mai bine să trăiești : în New York sau în California ?
 - a) Consultând *Statistical Abstract of the United States* sau o publicație similară, verificați procentul de migrație din și în fiecare stat. Încercați să identificați dacă procentul care părăsește New York-ul se regăsește în procentul care migrează în California și invers.
 - b) Companiile naționale de sondaj – Gallup, Harris, Roper etc. – îi întreabă adesea pe respondenți care este statul pe care îl consideră cel mai potrivit loc de reședință. Căutați rezultate recente în bibliotecă sau în ziarul local.
 - c) Comparați ratele de sinucidere în cele două state.
4. Care sunt cei mai populari instructori din campus : cei care predau științe sociale, științe naturale sau științe umaniste ?
 - a) Dacă școala prevede evaluarea îndrumătorilor de curs de către studenți, verificați rezultatele recente și calculați evaluarea medie a fiecăreia dintre cele trei grupe.
 - b) Participați la cursurile introductive din fiecare grup de discipline și măsurați rata de prezență la fiecare curs.
 - c) În decembrie, selectați un grup de profesori din fiecare din cele trei grupe și rugați-i să țină o evidență a felicitărilor de sărbători și a cadourilor primite de la studenții care îi admiră. Vedeți cine câștigă.

Scopul acestor exemple nu e neapărat de a sugera proiecte de cercetare respectabile, ci de a ilustra variatele modalități prin care variabilele pot fi operaționalizate.

Operaționalizarea continuă la nesfârșit

Deși am discutat conceptualizarea și operaționalizarea ca activități care precedă colectarea de date și analiza acestora – de exemplu, trebuie să concepeți întrebări de chestionar înainte să trimiteți un chestionar –, aceste două procese continuă pe parcursul întregului proiect de cercetare, chiar dacă datele au fost colectate printr-un sondaj de amploare structurat. După cum am văzut, în metode de cercetare mai puțin structurate, precum cercetarea de teren, identificarea și specificarea conceptelor relevante este inseparabilă de procesul continuu de observare.

În calitate de cercetători, fiți mereu pregătit să vă reexaminați conceptele și definițiile. Scopul final al cercetării sociale este de a clarifica natura vieții sociale. Validitatea și

utilitatea constatărilor în această privință nu depind nici de momentul în care ați realizat pentru prima dată cum să analizați lucrurile și nici de sursa ideii dumneavoastră, fie ea un manual academic, un vis sau cumnatul dumneavoastră.

Criteriile pentru calitatea măsurătorilor

Acest capitol a progresat destul de mult. A început cu afirmația îndrăzneță că cercetătorii din domeniul social pot măsura orice există. Apoi am descoperit că majoritatea lucrurilor pe care am vrea să le măsurăm și să le studiem nu există în fapt. După care am descoperit că este posibil totuși să le măsurăm. Acum încheiem capitolul cu o discuție a standardelor la care ne estimăm succesul sau eșecul relativ atunci când măsurăm lucruri – chiar și pe acelea care nu există.

Precizia și acuratețea

Pentru început, măsurătorile pot fi făcute cu grade variate de precizie. După cum am observat în discuția noastră despre operaționalizare, precizia are legătură cu finețea distincțiilor făcute între atributele care compun o variabilă. Descrierea unei femei ca având „43 de ani” este mai precisă decât „are peste 40 de ani”. Afirmația potrivit căreia o bandă de cartier s-a format „în vara anului 1996” este o descriere mai precisă decât a spune „în anii '90”.

Ca regulă generală, măsurătorile exacte sunt superioare celor inexacte, lucru de altfel evident. Nu există condiții în care măsurătorile inexacte să fie în mod intrinsec superioare celor exacte. Chiar și așa, precizia nu este întotdeauna necesară sau dezirabilă. Dacă a ști că vârsta unei femei este de aproximativ 40 de ani vă satisface cerințele de cercetare, atunci orice efort suplimentar investit în aflarea vârstei exacte este inutil. Așadar, operaționalizarea conceptelor trebuie să fie ghidată parțial de o înțelegere a gradului de precizie necesar. Dacă nevoile nu sunt clare, este indicat să aveți un grad mai mare de precizie decât unul mai mic.

Cu toate acestea, nu confundați precizia cu acuratețea. Descriind pe cineva ca fiind „născut în New England” are un grad mai mic de precizie decât dacă spunem „născut în Stowe, Vermont” – dar să presupunem că persoana în discuție s-a născut de fapt în Boston. Descrierea mai puțin exactă, în acest caz, are o acuratețe mai mare și e o mai bună reflectare a lumii reale.

Precizia și acuratețea sunt în mod evident calități importante în măsurătorile din cadrul cercetării și probabil că nu necesită explicații suplimentare. Când cercetătorii din domeniul social construiesc și evaluează măsuri, cu toate acestea, atenția lor este focalizată asupra a două considerații de ordin tehnic: fidelitate și validitate.

Fidelitatea

Fidelitate – acea calitate a unei metode de măsurare care sugerează că aceleași date ar fi colectate în observații repetate ale aceluiași fenomen. În contextul unui sondaj, ne-am aștepta ca întrebarea „Ați participat la slujbe religioase săptămâna trecută?” să aibă o fidelitate mai mare decât întrebarea „Cam de câte ori în viață ați participat la slujbe religioase?”. Nu trebuie confundată cu *validitatea*.

În termeni abstracți, **fidelitatea** presupune obținerea aceluiași rezultat de fiecare dată când o anumită tehnică este aplicată în mod repetat aceluiași obiect. Să presupunem că știți ce greutate am eu. (Nu, nu știu de ce.) Ca un exemplu de tehnică, să presupunem că puneți doi oameni să-mi estimeze greutatea. Dacă prima persoană estimează că aș avea 75 de kilograme și cealaltă estimează că aș avea 150, ar trebui să conchidem că a le cere oamenilor să-mi estimeze greutatea nu este o tehnică prea fidelă.

Să presupunem, ca alternativă, că folosiți un cântar de baie ca tehnică de măsurare. Pășesc pe cântar de două ori, iar dumneavoastră observați același rezultat de fiecare dată. Este de presupus că acel cântar a înregistrat aceeași greutate de ambele dăți, indicând cântarul drept o tehnică mai fidelă pentru măsurarea greutății unei persoane decât a le cere oamenilor să o estimeze.

Fidelitatea totuși nu asigură acuratețea mai mult decât o face precizia. Să presupunem că mi-am setat cântarul de baie să înregistreze cu 5 kilograme mai puțin, doar pentru a mă face să mă simt mai bine. Deși ați raporta (în mod fidel) aceeași greutate de fiecare dată, ar fi o valoare greșită. Acest nou element, numit *părtinire*, este discutat în capitolul 8. Deocamdată, e suficient să fiți conștient că fidelitatea nu asigură acuratețe.

Să presupunem că suntem interesați în a studia moralul muncitorilor din două tipuri diferite de fabrici. Într-un set de fabrici, muncitorii au servicii specializate, reflectând o diviziune extremă a muncii. Fiecare muncitor contribuie cu o mică parte la întregul proces care are loc pe o lungă linie de asamblare. În celălalt tip de fabrici, fiecare muncitor îndeplinește diverse sarcini, iar echipe mici de muncitori finalizează întregul proces.

Cum ar trebui să măsurăm moralul? Conform unei strategii, am putea analiza muncitorii din fiecare fabrică, observând dacă glumesc unul cu altul, dacă zâmbesc sau dacă râd des etc. I-am putea întreba dacă le place munca pe care o prestează sau chiar dacă ar prefera situația actuală sau pe cealaltă studiată. Comparând ce am observat în fabrici diferite, am putea ajunge la o concluzie referitoare la care dintre cele două linii de asamblare are ca rezultat un moral mai ridicat. Observați că tocmai am descris o procedură de măsurare calitativă.

Să analizăm acum câteva probleme de fidelitate inerente acestei metode. În primul rând, propria noastră interpretare va influența ceea ce vedem în timpul observării. Am putea interpreta greșit ce vedem. Am putea să vedem muncitori care glumesc unii cu alții, dar să credem că se ceartă. I-am putea prinde într-o zi proastă. Dacă am observa același grup de muncitori câteva zile la rând, am putea ajunge la evaluări diferite în fiecare zi. Mai mult, chiar dacă mai mulți observatori ar evalua același comportament, ar putea ajunge la concluzii diferite privind moralul muncitorilor.

Iată o altă strategie de evaluare a moralului, o metodă cantitativă. Să presupunem că verificăm dosarele unei companii pentru a vedea câte plângeri au fost depuse la sindicat într-o anumită perioadă de timp. Acesta ar fi un posibil indicator al moralului : cu cât mai multe plângeri, cu atât mai scăzut moralul. Această strategie de măsurare pare a fi mai fidelă : numărând plângerile de mai multe ori, ar trebui să ajungem mereu la același rezultat.

Dacă vă gândiți că numărul plângerilor nu măsoară în mod necesar moralul, asta înseamnă că vă faceți griji în privința validității, nu a fidelității. Vom discuta imediat despre validitate. Important deocamdată este faptul că această ultimă metodă este precum cântarul meu de baie : oferă rezultate consecvente.

În cercetarea socială, probleme de fidelitate apar în forme variate. Fidelitatea reprezintă o preocupare de fiecare dată când un singur observator este sursa datelor, deoarece nu există o măsură de protecție sigură împotriva impactului subiectivității aceluși observator. Nu putem preciza cu siguranță cât de mult din ce a fost raportat își are originile în situația observată și cât de mult în interpretarea observatorului.

Totuși, subiectivitatea nu este singura problemă care apare în cazul observatorilor. Cercetătorii care folosesc sondaje știu de mult că persoanele care iau interviuri, datorită propriilor atitudini și comportamente, obțin răspunsuri diferite de la respondenți. Dacă ar fi să desfășurăm un studiu despre poziția editorială a unor ziare privind chestiuni de domeniul public, am putea crea o echipă de codificatori care să citească sute de editoriale și să le clasifice prin prisma raportării lor la problemă. Din nefericire, codificatori diferiți vor codifica același editorial în mod diferit. Sau poate că am vrea să clasificăm câteva sute de meserii specifice prin prisma unei scheme standard de codificare, să spunem un set de categorii create de Departamentul de Muncă sau de Biroul de Recensământ. Nici unul dintre noi nu am plasa toate acele meserii în aceleași categorii.

Fiecare dintre aceste exemple ilustrează probleme de fidelitate. Probleme similare se ivesc de fiecare dată când îi rugăm pe oameni să ne ofere informații despre ei înșiși. Câteodată punem întrebări la care subiecții nu știu să răspundă : de câte ori ați participat la slujbe religioase ? Uneori le punem întrebări despre lucruri pe care ei le consideră total irelevante : sunteți satisfăcut de actuala relație dintre China și Albania ? În astfel de cazuri, oamenii vor răspunde în mod diferit în momente diferite deoarece inventează răspunsurile pe loc. Câteodată explorăm chestiuni atât de complicate, încât o persoană care a avut o opinie clară în acea problemă ar putea ajunge la o interpretare diferită a aceleiași chestiuni când ar fi întrebată pentru a doua oară.

Așadar, cum creăm măsuri fidele ? Dacă proiectul dumneavoastră de cercetare presupune a cere oamenilor informații, este indicat să îi întrebați pe respondenți doar despre lucruri la care este probabil ca ei să știe răspunsul. Întrebați-i despre lucruri care sunt relevante pentru ei și formulați întrebările clar. Desigur, aceste tehnici nu rezolvă toate problemele posibile de fidelitate. Din fericire, cercetătorii din domeniul social au dezvoltat câteva tehnici utile pentru o verificare a autenticității măsurilor pe care le concep.

Fidelitatea

Fidelitate – acea calitate a unei metode de măsurare care sugerează că aceleași date ar fi colectate în observații repetate ale aceluiași fenomen. În contextul unui sondaj, ne-am aștepta ca întrebarea „Ați participat la slujbe religioase săptămâna trecută?” să aibă o fidelitate mai mare decât întrebarea „Cam de câte ori în viață ați participat la slujbe religioase?”. Nu trebuie confundată cu *validitatea*.

În termeni abstracți, fidelitatea presupune obținerea aceluiași rezultat de fiecare dată când o anumită tehnică este aplicată în mod repetat aceluiași obiect. Să presupunem că știți ce greutate am eu. (Nu, nu știu de ce.) Ca un exemplu de tehnică, să presupunem că puneți doi oameni să-mi estimeze greutatea. Dacă prima persoană estimează că aș avea 75 de kilograme și cealaltă estimează că aș avea 150, ar trebui să conchidem că a le cere oamenilor să-mi estimeze greutatea nu este o tehnică prea fidelă.

Să presupunem, ca alternativă, că folosiți un cântar de baie ca tehnică de măsurare. Pășesc pe cântar de două ori, iar dumneavoastră observați același rezultat de fiecare dată. Este de presupus că acel cântar a înregistrat aceeași greutate de ambele dăți, indicând cântarul drept o tehnică mai fidelă pentru măsurarea greutății unei persoane decât a le cere oamenilor să o estimeze.

Fidelitatea totuși nu asigură acuratețea mai mult decât o face precizia. Să presupunem că mi-am setat cântarul de baie să înregistreze cu 5 kilograme mai puțin, doar pentru a mă face să mă simt mai bine. Deși ați raporta (în mod fidel) aceeași greutate de fiecare dată, ar fi o valoare greșită. Acest nou element, numit *părtinire*, este discutat în capitolul 8. Deocamdată, e suficient să fiți conștient că fidelitatea nu asigură acuratețe.

Să presupunem că suntem interesați în a studia moralul muncitorilor din două tipuri diferite de fabrici. Într-un set de fabrici, muncitorii au servicii specializate, reflectând o diviziune extremă a muncii. Fiecare muncitor contribuie cu o mică parte la întregul proces care are loc pe o lungă linie de asamblare. În celălalt tip de fabrici, fiecare muncitor îndeplinește diverse sarcini, iar echipe mici de muncitori finalizează întregul proces.

Cum ar trebui să măsurăm moralul? Conform unei strategii, am putea analiza muncitorii din fiecare fabrică, observând dacă glumesc unul cu altul, dacă zâmbesc sau dacă râd des etc. I-am putea întreba dacă le place munca pe care o prestează sau chiar dacă ar prefera situația actuală sau pe cealaltă studiată. Comparând ce am observat în fabrici diferite, am putea ajunge la o concluzie referitoare la care dintre cele două linii de asamblare are ca rezultat un moral mai ridicat. Observați că tocmai am descris o procedură de măsurare calitativă.

Să analizăm acum câteva probleme de fidelitate inerente acestei metode. În primul rând, propria noastră interpretare va influența ceea ce vedem în timpul observării. Am putea interpreta greșit ce vedem. Am putea să vedem muncitori care glumesc unii cu alții, dar să credem că se ceartă. I-am putea prinde într-o zi proastă. Dacă am observa același grup de muncitori câteva zile la rând, am putea ajunge la evaluări diferite în fiecare zi. Mai mult, chiar dacă mai mulți observatori ar evalua același comportament, ar putea ajunge la concluzii diferite privind moralul muncitorilor.

Iată o altă strategie de evaluare a moralului, o metodă cantitativă. Să presupunem că verificăm dosarele unei companii pentru a vedea câte plângeri au fost depuse la sindicat într-o anumită perioadă de timp. Acesta ar fi un posibil indicator al moralului: cu cât mai multe plângeri, cu atât mai scăzut moralul. Această strategie de măsurare pare a fi mai fidelă: numărând plângerile de mai multe ori, ar trebui să ajungem mereu la același rezultat.

Dacă vă gândiți că numărul plângerilor nu măsoară în mod necesar moralul, asta înseamnă că vă faceți griji în privința validității, nu a fidelității. Vom discuta imediat despre validitate. Important deocamdată este faptul că această ultimă metodă este precum cântarul meu de baie: oferă rezultate consecvente.

În cercetarea socială, probleme de fidelitate apar în forme variate. Fidelitatea reprezintă o preocupare de fiecare dată când un singur observator este sursa datelor, deoarece nu există o măsură de protecție sigură împotriva impactului subiectivității aceluși observator. Nu putem preciza cu siguranță cât de mult din ce a fost raportat își are originile în situația observată și cât de mult în interpretarea observatorului.

Totuși, subiectivitatea nu este singura problemă care apare în cazul observatorilor. Cercetătorii care folosesc sondaje știu de mult că persoanele care iau interviuri, datorită propriilor atitudini și comportamente, obțin răspunsuri diferite de la respondenți. Dacă ar fi să desfășurăm un studiu despre poziția editorială a unor ziare privind chestiuni de domeniul public, am putea crea o echipă de codificatori care să citească sute de editoriale și să le clasifice prin prisma raportării lor la problemă. Din nefericire, codificatori diferiți vor codifica același editorial în mod diferit. Sau poate că am vrea să clasificăm câteva sute de meserii specifice prin prisma unei scheme standard de codificare, să spunem un set de categorii create de Departamentul de Muncă sau de Biroul de Recensământ. Nici unul dintre noi nu am plasa toate acele meserii în aceleași categorii.

Fiecare dintre aceste exemple ilustrează probleme de fidelitate. Probleme similare se ivesc de fiecare dată când îi rugăm pe oameni să ne ofere informații despre ei înșiși. Câteodată punem întrebări la care subiecții nu știu să răspundă: de câte ori ați participat la slujbe religioase? Uneori le punem întrebări despre lucruri pe care ei le consideră total irelevante: sunteți satisfăcut de actuala relație dintre China și Albania? În astfel de cazuri, oamenii vor răspunde în mod diferit în momente diferite deoarece inventează răspunsurile pe loc. Câteodată explorăm chestiuni atât de complicate, încât o persoană care a avut o opinie clară în acea problemă ar putea ajunge la o interpretare diferită a aceleiași chestiuni când ar fi întrebată pentru a doua oară.

Așadar, cum creăm măsuri fidele? Dacă proiectul dumneavoastră de cercetare presupune a cere oamenilor informații, este indicat să îi întrebați pe respondenți doar despre lucruri la care este probabil ca ei să știe răspunsul. Întrebați-i despre lucruri care sunt relevante pentru ei și formulați întrebările clar. Desigur, aceste tehnici nu rezolvă toate problemele posibile de fidelitate. Din fericire, cercetătorii din domeniul social au dezvoltat câteva tehnici utile pentru o verificare a autenticității măsurilor pe care le concep.

Metoda de testare-retestare

Câteodată este indicat să faceți aceleași măsurători de mai multe ori, o tehnică ce poartă numele de *metoda de testare-retestare*. Dacă nu vă așteptați ca informația pe care o căutați să sufere modificări, atunci vă puteți aștepta la același răspuns de fiecare dată. Dacă răspunsurile variază, metoda de măsurare ar putea, depinzând de gradul de variație, să nu fie sigură. Iată un exemplu.

În cercetarea despre Estimarea Riscului de Îmbolnăvire, care este parte a medicinei profilactice, Jeffrey Sacks, W. Mark Krushat și Jeffrey Newman (1980) au vrut să determine riscurile asociate cu diferiți factori de mediu și tip de viață, facilitând astfel sarcina medicilor de a-și sfătui pacienții în mod adecvat. Cunoscând circumstanțele în care trăiesc pacienții lor, medicii i-ar putea sfătui pe aceștia cu privire la potențialul de supraviețuire și la cum l-ar putea spori. Acest scop, desigur, depindea în mare parte de acuratețea informației colectate despre fiecare persoană supusă studiului.

Pentru a testa autenticitatea informațiilor lor, Sacks și colegii săi le-au cerut tuturor celor 207 persoane studiate să completeze un chestionar de bază care conținea întrebări despre caracteristicile și comportamentul acestora. Trei luni mai târziu, un chestionar ulterior adresa acelorași subiecți întrebări care solicitau aceeași informație; rezultatele celor două au fost comparate. În total, doar 15% dintre cei care au răspuns la întrebări au furnizat aceeași informație în ambele studii.

Sacks și colegii săi au raportat următoarele:

Aproximativ 10% dintre subiecții incluși în studiu au raportat o altă înălțime la a doua examinare. Vârsta parentală a fost schimbată de mai mult de o persoană din trei studiate. Un părinte a îmbătrânit 20 de ani în trei luni. Unul din cinci foști fumători și foști alcoolici au dificultăți evidente în a-și aminti cu siguranță tiparul de consum anterior (1980, p. 730).

Unele persoane nu au mai menționat deloc probleme cardiace, diabet, emfizem, cazier și gânduri sinucigașe, pe care le raportaseră în primul chestionar. Mama uneia dintre persoane, care era trecută ca fiind decedată în primul chestionar, era aparent vie și sănătoasă în cel de-al doilea. Una dintre persoanele studiate își extirpase un ovar în primul studiu, care apărea la loc în al doilea. Într-un alt caz, un ovar prezent în primul studiu apărea ca extirpat în al doilea studiu – și fusese așa de zece ani! O persoană avea 55 de ani în primul studiu și 50 trei luni mai târziu. (Trebuie să te întrebi așadar dacă medicii-consilieri ar putea avea același impact asupra pacienților cât a avut propria memorie.) Așadar, testarea și retestarea au dezvăluit că această metodă de colectare a datelor nu este foarte fidelă.

Metoda înjumătățirii

Ca regulă generală, este întotdeauna indicat să facem mai multe măsurători oricăror concepte sociale subtile sau complexe, cum ar fi prejudecata, alienarea sau clasa socială. Această procedură pune bazele pentru o altă verificare a fidelității. Să presupunem că ai creat un chestionar cu întrebări despre care credeți că ar măsura prejudecățile împotriva

femeilor. Folosind tehnica înjumătățirii, ați împărți la întâmplare cele zece întrebări în două seturi de câte cinci. Fiecare set ar trebui să ofere o bună măsură a prejudecăților împotriva femeilor, iar cele două seturi ar trebui să clasifice respondenții în același mod. Dacă cele două seturi de întrebări clasifică oamenii în mod diferit, aveți aproape cu certitudine o problemă de fidelitate în măsurarea variabilei.

Folosirea măsurilor confirmate

O altă metodă de a asigura fidelitatea obținerii de informații de la oameni este de a folosi măsuri care și-au confirmat deja fidelitatea în cercetări precedente. Dacă vreți să măsurați anomia, de exemplu, ar fi indicat să urmați exemplul lui Srole.

Totuși, utilizarea din abundență a măsurilor nu garantează fidelitatea acestora. De exemplu, Testele de evaluare academică (SATs), precum și Inventarul de personalitate multifazică Minnesota (MMPI) au fost acceptate ca standarde confirmate în domeniile respective de zeci de ani. Recent, cu toate acestea, a fost nevoie de o revizuire fundamentală care să reflecte schimbările în societate, eliminând subiectele care și-au pierdut actualitatea, precum și părtinirea din exprimarea legată de gen.

Fidelitatea personalului angrenat în cercetare

Așa cum am văzut, este de asemenea posibil ca infidelitatea măsurilor să fie generată de personalul angrenat în cercetare: operatori de interviu și codificatori, de exemplu. Există câteva metode de a verifica fidelitatea în astfel de cazuri. Pentru a evita lipsa de fidelitate provocată de operatori în cazul sondajelor, de exemplu, un coordonator va selecta un subșantion de indivizi pe care îi va suna la telefon și va verifica anumite informații.

O asemenea tehnică funcționează și în alte cazuri. Dacă sunteți îngrijorat că editorialele din ziare sau meseriile nu sunt clasificate în mod fidel, ați putea alege ca fiecare dintre ele să fie codificată în mod independent de mai mulți codificatori. Cele clasificate inconsecvent pot fi ulterior evaluate cu mai multă atenție și apoi rezolvate.

În fine, claritatea, specificitatea, pregătirea și practica pot preveni în mare parte lipsa de fidelitate și problemele care pot apărea ulterior. Dacă ne-am concentra pe atingerea la un acord clar despre cum să evaluăm pozițiile exprimate în editoriale asupra unei probleme – discutând diferite poziții și citind câteva editoriale împreună –, am reuși probabil să le clasificăm în același fel în mod independent.

Fidelitatea măsurătorilor reprezintă o problemă fundamentală în cadrul cercetării sociale și ne vom întoarce la ea în mod repetat în capitolele următoare. Pentru moment, să ne reamintim, totuși, că nici măcar exactitatea deplină nu garantează că măsurile noastre măsoară de fapt ceea ce credeam noi că măsoară. Acum să discutăm despre validitate.

Validitatea

Validitate – un termen care descrie o măsură ce reflectă cu acuratețe conceptul menit să îl măsoare. De exemplu, IQ-ul dumneavoastră ar părea să fie o măsură mai validă a inteligenței decât numărul de ore pe care le petreceți în bibliotecă. Deși validitatea absolută a unui instrument de măsurare nu poate fi demonstrată niciodată, am putea cădea de acord asupra validității sale relative pe baza validității aparente, a validității de criteriu, de conținut, de construct, a validității interne sau externe. Nu trebuie confundată cu *fidelitatea*.

Validitate aparentă – aceea calitate a unui indicator care îl face să pară o măsură rezonabilă a unei anumite variabile. Faptul că frecvența participărilor la slujbele religioase oferă un oarecare indiciu despre religiozitatea unei persoane pare logic fără prea multe explicații suplimentare. Are validitate aparentă.

În mod convențional, **validitatea** se referă la gradul în care o măsură empirică reflectă în mod adecvat semnificația reală a unui concept luat în considerare. Hopa! Am afirmat deja cu tărie că nu există semnificații reale pentru concepte. În acest caz, cum am putea spune vreodată când o anumită măsură reflectă în mod adecvat semnificația unui concept? În cele din urmă, desigur că nu putem. În același timp, după cum am văzut deja, viața socială, incluzând cercetarea socială, funcționează după acorduri în ceea ce privește termenii pe care îi utilizăm și conceptele pe care le reprezentăm. Există câteva criterii de succes în măsurare care sunt adecvate acestor înțelesuri ale conceptelor asupra cărora s-a căzut de acord.

În primul rând, există un termen numit **validitate aparentă**. Anumite măsuri empirice ar putea sau nu să fie în acord cu convențiile stabilite și cu imaginile noastre mentale cu privire la un anumit concept. De exemplu, am putea fi în dezacord dacă numărarea plângerilor depuse la sindicat ar putea măsura moralul în mod adecvat. Cu toate acestea, am fi desigur de acord că numărul plângerilor are o *oarecare* legătură cu moralul. Asta

înseamnă că măsura este validă „în mod aparent”, fie că este adecvată sau nu. Dacă aș sugera că măsurăm moralul prin identificarea numărului de cărți luate de muncitori în timpul lor liber dintr-o bibliotecă, ați ridica desigur o obiecție mai serioasă: măsura nu ar avea prea multă validitate aparentă.

În al doilea rând, am indicat deja multe dintre convențiile stabilite formal care definesc unele concepte. Biroul de Recensământ, de exemplu, a creat definiții operaționale ale unor concepte precum familia, căminul și statutul ocupațional, care par a avea o validitate operațională în majoritatea studiilor care au lucrat cu astfel de concepte.

Validitate de criteriu – gradul în care o măsură se relaționează cu un anumit criteriu extern. De exemplu, validitatea testelor de admitere în consiliile colegiilor este dată de abilitatea lor de a prezice succesul studenților la colegiu. Mai este numită și *validitate predictivă*.

Trei tipuri adiționale de validitate indică, de asemenea, metode specifice de testare a validității unor măsuri. Primul, **validitatea de criteriu**, numită uneori *validitate predictivă*, este bazat pe un criteriu extern. De exemplu, validitatea examenului pentru consiliul unui colegiu este indicată de abilitatea de a prezice succesul studenților la colegiu. Validitatea unui test scris de legislație auto este determinată,

În acest sens, de relația dintre rezultatele pe care oamenii le obțin la test și felul în care conduc ulterior. În aceste exemple, succesul școlar, precum și abilitatea de a conduce sunt criteriile.

Pentru a vă testa înțelegerea validității de criteriu, gândiți-vă la comportamente care ar putea fi folosite pentru a valida fiecare dintre următoarele atitudini:

- Este foarte religios
- Susține egalitatea între femei și bărbați
- Susține grupuri paramilitare de extremă dreaptă
- Își manifestă îngrijorarea față de mediul înconjurător

Câțiva posibili indicatori valizi ar fi participarea la slujbele religioase, votul pentru candidații de gen feminin, calitatea de membru al National Rifle Association (Asociația Națională a Armelor de foc) (NRA) și, respectiv, apartenența la Sierra Club.

Câteodată sunt dificil de găsit criteriile comportamentale care pot valida măsuri atât de direct ca în aceste exemple. În acele situații, totuși, adeseori putem aproxima astfel de criterii prin aplicarea unui test diferit. Putem avea în vedere felul în care variabila analizată ar trebui, teoretic, să se relaționeze cu alte variabile. **Validitatea de construct** este bazată pe relațiile logice între variabile.

Validitate de construct – gradul în care o măsură se relaționează cu alte variabile conform așteptărilor create în cadrul unui sistem de relații teoretice.

De exemplu, să presupunem că vreți să studiați sursele și consecințele satisfacției maritale. Ca parte a cercetării dumneavoastră, creați o măsură a satisfacției maritale și vreți să-i evaluați validitatea.

Pe lângă crearea acestei măsuri, veți fi dezvoltat anumite așteptări teoretice privind modul în care variabila *satisfacție maritală* este corelată cu alte variabile. De exemplu, ați putea conchide în mod rezonabil că soții și soțiile satisfăcute este mai puțin probabil să își înșele partenerii decât cei nesatisfăcuți. Dacă măsura dumneavoastră este relaționată cu fidelitatea maritală în maniera la care vă așteptați, aceasta constituie o dovadă privind validitatea de construct a măsurii. Dacă, totuși, și soții satisfăcuți sunt la fel de predispuși să-și înșele partenerii ca și cei nesatisfăcuți, asta ar contesta validitatea măsurilor dumneavoastră.

Prin urmare, testele care țin de validitatea de construct pot oferi dovezi importante că măsura folosită este potrivită sau nu cu ceea ce ați vrea să măsoare, fără însă a oferi dovezi absolute. Deși am sugerat că testele pentru validitatea de construct sunt mai puțin convingătoare decât cele pentru validitatea de criteriu, pot apărea dezacorduri în legătură cu tipul de test ce reprezintă o variabilă comparativă (*dosarul de șofer, fidelitatea maritală*) într-o anumită situație. Este mai puțin important să distingem între cele două tipuri de teste de validitate decât să înțelegem logica validării pe care o au în comun: dacă am reușit să măsurăm o variabilă, atunci măsurile noastre ar trebui să se relaționeze în mod logic cu alte măsuri.

În fine, **validitatea de conținut** se referă la cât de mult acoperă o măsură variația de înțelesuri incluse într-un concept. De exemplu, un test de abilitate matematică nu poate fi limitat la operația de adunare, ci trebuie să

Validitate de conținut – gradul în care o măsură acoperă variația de înțelesuri ale unui concept.

acopere și scăderea, înmulțirea, împărțirea etc. Or, dacă am măsura prejudecata, reflectă măsurătorile noastre toate tipurile de prejudecată, inclusiv prejudecata împotriva grupurilor rasiale și etnice, a minorităților religioase, a femeilor, a celor în vârstă etc.?

Figura 5.2 reprezintă grafic diferențele dintre validitate și fidelitate. Dacă interpretați măsurarea ca fiind analoagă aruncării repetate a unei săgeți la țintă, veți vedea că fidelitatea arată ca un „tipar strict”, indiferent de locul nimerit de săgeată, deoarece fidelitatea este o funcție a consistenței. Validitatea, pe de altă parte, este o funcție a săgeților care sunt aranjate în mod circular în jurul țintei. Eșecul fidelității din figură este dat de distribuția aleatorie în jurul țintei; eșecul validității este ratarea constantă a țintei. Observați că nici o măsură infidelă, nici una invalidă nu sunt foarte utile.

Figura 5.2 – O analogie cu validitatea și fidelitatea. O tehnică bună de măsurare ar trebui să fie atât validă (măsurând ceea ce este menită să măsoare), cât și fidelă (producând aceleași rezultate pentru același instrument de măsurare)

Cine decide ce este valid ?

Discuția noastră despre validitate a început prin a reaminti că depindem de convenții pentru a determina ce anume este real și tocmai am văzut câteva dintre căile prin care oamenii de știință din domeniul social pot cădea de acord că au creat măsuri valide. Mai există însă o cale de a privi validitatea.

Cercetătorii sociali se critică reciproc sau chiar pe ei înșiși pentru că presupun în mod implicit că le sunt superiori celor pe care îi studiază. De exemplu, cercetătorii caută adesea să descopere motivațiile de existență cărora actorii sociali înșiși nu sunt conștienți. Crezi că ai cumpărat noua mașină Toyota datorită performanței sale și a aspectului său, însă știm că încerci de fapt să atingi un statut social mai înalt.

Acest simț implicit al superiorității s-ar potrivi destul de bine cu o abordare total pozitivă (biologul se simte superior broaștei de pe masa de laborator), însă intră în contradicție cu abordarea mai umanistă și tipic calitativă a multor cercetători sociali. Vom aborda această chestiune în detaliu în capitolul 10.

În încercarea de a înțelege felul în care oamenii obișnuiți înțeleg lumea în care trăiesc, etnometodologii i-au îndemnat pe toți oamenii de știință să privească cu mai mult respect aceste procese sociale naturale de conceptualizare și înțelesuri comune. În cel mai rău caz, comportamente care pot părea iraționale din punctul de vedere al unui om de știință ar putea fi foarte logice atunci când sunt privite prin paradigma actorului.

În cele din urmă, cercetătorii sociali ar trebui să se uite atât la colegii lor, cât și la subiecții lor ca surse de înțelegere pentru cele mai utile semnificații și măsuri ale conceptelor studiate. Uneori poate fi mai utilă o sursă, alteori alta. Însă nici una nu ar trebui respinsă.

Tensiuni între fidelitate și validitate

În mod clar, vrem ca măsurile noastre să fie și fidele, și valide. Cu toate acestea, apare adeseori o tensiune între criteriile de fidelitate și validitate, forțând un compromis între cele două.

Să ne amintim exemplul cu măsurarea moralului în diferite fabrici. Strategia de a te cufunda în rutina zilnică a unei linii de asamblare, observând ce se întâmplă și vorbind cu muncitorii, pare a oferi o măsură mai validă a moralului decât ar face-o contabilizarea plângerilor. Dar este evident că am obține un rezultat mai clar în privința moralului folosind prima metodă.

Totuși, după cum am menționat, strategia de numărare ar fi mai fidelă. Această situație reflectă o tensiune generală în măsurătorile care au loc în cercetare. Majoritatea conceptelor interesante pe care vrem să le studiem au multe nuanțe subtile, așa încât specificarea exactă a ceea ce înțelegem prin ele este dificilă. Cercetătorii vorbesc câteodată de astfel de concepte ca având „o bogăție de înțelesuri”. Deși multe cărți și articole au fost scrise pe subiectul anomiei, de exemplu, acestea nu i-au epuizat încă toate înțelesurile.

Astfel, de multe ori specificarea definițiilor și măsurătorilor operaționale exacte pare a răpi din bogăția de semnificații a conceptelor. Moralul pozitiv înseamnă mult mai mult decât o lipsă a plângerilor înaintate sindicatului; anomia înseamnă mult mai mult decât ceea ce se măsoară prin cei cinci indicatori creați de Leo Srole. Cu toate acestea, cu cât îngăduim unui concept mai multă variație și bogăție, cu atât mai mare este posibilitatea unui dezacord privind modul în care se aplică unei situații specifice, reducându-i astfel fidelitatea.

Într-o anumită măsură, această dilemă explică persistența a două abordări destul de diferite a cercetării sociale: pe de o parte, abordarea cantitativă, nomotetică, bazată pe tehnici structurate cum ar fi sondajele și experimentele, iar pe de altă parte, cea calitativă, a metodelor idiografice, cum ar fi cercetarea de teren și studiile istorice. Generalizând cât mai simplu, prima categorie de metode este mai fidelă, iar cea de-a doua, mai validă.

Fiind avertizați dinainte, veți fi înarmați în mod eficient împotriva acestei dileme persistente și inevitabile. Dacă nu există un acord clar asupra modului de măsurare a unui concept, atunci măsurați-l în mai multe feluri. Dacă are mai multe dimensiuni, măsurați-le pe toate. Mai mult, fiți conștient că un concept nu are un alt înțeles în afară de cel pe care i l-am atribuit noi. Singura justificare pentru a da unui concept un anumit înțeles este utilitatea sa. Să măsurăm conceptele prin metode care ne ajută să înțelegem lumea din jurul nostru.

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- Procesele corelate de conceptualizare, operaționalizare și măsurare le permit cercetătorilor să pornească de la o idee generală despre ceea ce vor să studieze și să ajungă la măsuri eficiente și bine definite în lumea reală.

Măsurarea a orice există

- Concepțiile sunt imagini mentale pe care le folosim ca mecanisme sumare pentru a aduce împreună observații și experiențe care par a avea ceva în comun. Folosim termeni sau etichete care să indice aceste concepții.
- Conceptele sunt construite; ele reprezintă semnificații atribuite termenilor la care s-a ajuns de comun acord. Conceptele noastre nu există în lumea reală, așa că nu pot fi măsurate direct, dar putem măsura lucrurile pe care le rezumă conceptele noastre.

Conceptualizarea

- Conceptualizarea este procesul de a specifica observații și măsurători care oferă conceptelor înțelesuri precise, în conformitate cu scopul unui proiect de cercetare.
- Conceptualizarea include specificarea indicatorilor unui concept, precum și descrierea dimensiunilor sale. Definițiile operaționale specifică felul în care vor fi măsurate variabilele relevante pentru un concept.

Definiții în studiile descriptive și explicative

- Definițiile precise sunt și mai importante în studiile descriptive decât în cele explicative. Gradul de precizie de care este nevoie variază în funcție de tipul și scopul unui studiu.

Opțiunile de operaționalizare

- Operaționalizarea este o extensie a conceptualizării care specifică procedurile exacte care vor fi folosite pentru a măsura atributele variabilelor.
- Operaționalizarea implică o serie de alegeri interrelaționate: specificarea intervalului de variație care este adecvat scopurilor unui studiu, determinarea gradului de precizie cu care trebuie măsurate variabilele, identificarea dimensiunilor relevante ale variabilelor, definirea clară a atributelor variabilelor și a relației dintre acestea și stabilirea unui nivel de măsurare adecvat.
- Cercetătorii trebuie să aleagă dintre patru nivele de măsurare, care cuprind o cantitate tot mai mare de informație: nominal, ordinal, de interval și de raport. Nivelul cel mai adecvat depinde de scopul măsurătorii.
- O anumită variabilă poate fi măsurată uneori la nivele diferite. Atunci când nu sunt siguri, cercetătorii ar trebui să folosească cel mai înalt nivel de măsurare permis de acea variabilă, astfel încât să cuprindă cea mai mare cantitate de informație.
- Operaționalizarea începe în faza de proiectare a studiului și continuă prin toate etapele proiectului de cercetare, incluzând analiza datelor.

Criteriile pentru calitatea măsurătorilor

- Criteriile care privesc calitatea măsurătorilor includ precizia, acuratețea, fidelitatea și validitatea.
- În timp ce fidelitatea presupune obținerea acelorași rezultate de fiecare dată când folosim același instrument de măsurare, validitatea se referă la obținerea rezultatelor care reflectă cu acuratețe conceptele măsurate.
- Cercetătorii pot testa sau îmbunătăți fidelitatea măsurilor prin metodele de testare-retestare, de înjumătățire; prin utilizarea măsurilor deja consacrate, precum și prin examinarea activității desfășurate de persoanele angrenate în munca de cercetare.
- Standardele de evaluare a validității unui indicator includ validitatea aparentă, validitatea de criteriu, validitatea de construct și validitatea de conținut.
- Crearea de măsuri clare și exacte pare adesea a reduce din bogăția de înțelesuri pe care le au conceptele noastre generale. Această problemă este inevitabilă. Cea mai bună soluție este de a folosi câteva măsuri diferite, care să surprindă aspecte diferite ale unui concept.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți pe parcursul capitolului și în subsolul paginii unde apar pentru prima dată, precum și în glosarul complet de la finalul cărții: *conceptualizare, dimensiune, fidelitate, indicator, măsură de interval, măsură nominală, măsură ordinală, măsură de raport, specificare, validitate, validitate aparentă, validitate de conținut, validitate de construct, validitate de criteriu.*

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCITII RECAPITULATIVE

1. Alegeți un concept specific științelor sociale, precum liberalismul sau alienarea, apoi specificați acel concept astfel încât să poată fi studiat în cadrul unui proiect de cercetare. Este important să specificați indicatorii pe care îi veți folosi, precum și dimensiunile pe care doriți să le includeți sau să le excludeți din conceptualizarea dumneavoastră.
2. Ce nivel de măsurare – nominal, ordinal, de interval sau de raport – descrie fiecare dintre următoarele variabile?
 - a) Rasa (alb, afro-american, asiatic etc.)
 - b) Locul pe care termină o întrecere (primul, al doilea, al treilea etc.)
 - c) Numărul de copii în familii
 - d) Populația națiunilor
 - e) Atitudini față de energia nucleară (acord puternic, acord, dezacord, dezacord puternic)
 - f) Regiunea de naștere (nord-est, vest etc.)
 - g) Orientare politică (foarte liberal, oarecum liberal, oarecum conservator, foarte conservator)
3. Să conceptualizăm variabila: prejudecată. Folosind motorul de căutare preferat, căutați termenul *prejudecată*. După analiza mai multor pagini de internet rezultate din căutarea dumneavoastră, faceți o listă cu forme diverse de prejudecată care ar putea fi studiate într-un proiect pe această temă.

4. Să descoperim *adevărul*. Într-un dicționar bun, căutați *adevăr* și *adevărat*, apoi copiați definițiile. Observați termenii-cheie folosiți în acele definiții (de exemplu, *realitate*), căutați definițiile acelor termeni și copiați și acele definiții. Continuați acest proces până când nu mai apar noi termeni. Comentați ceea ce ați aflat din acest exercițiu.

LECTURI SUPLIMENTARE

- Bohrnstedt, George W. (1983), „Measurement”, pp. 70-121, în *Handbook of Survey Research*, editat de Peter H. Rossi, James D. Wright și Andy B. Anderson, Academic Press, New York. Acest eseu oferă baza logică și statistică pentru fidelitate și validitate în măsurare.
- Grimes, Michael D. (1991), *Class in Twentieth-Century American Sociology: An Analysis of Theories and Measurement Strategies*, Praeger, New York. Această carte oferă o analiză excelentă și pe termen lung a conceptualizării, autorul examinând o varietate de studii teoretice privind clasa socială și tehnicile de măsurare adecvate acelor teorii.
- Lazarsfeld, Paul F., Morris Rosenberg (eds.) (1955), *The Language of Social Research*, Section I, Free Press of Glencoe, New York. O colecție clasică și diversă care conține descrieri detaliate ale unor indicatori folosiți în cercetări sociale precedente. Aceste 14 articole prezintă analize utile și interesante privind metode de măsurare întreprinse de cercetătorii sociali, precum și discuții conceptuale despre măsurare în general.
- Miller, Delbert (1991), *Handbook of Research Design and Social Measurement*, Sage, Newbury Park, CA. O lucrare de referință. Această carte, în special partea a VI-a, citează și descrie o mare varietate de măsuri operaționale folosite în cercetări sociale precedente. În câteva cazuri sunt prezentate formatele chestionarelor folosite. Deși calitatea acestora variază, ele oferă exemple excelente de posibile variații.
- Silverman, David (1993), *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analyzing Talk, Text, and Interaction*, capitolul 7, Sage, Newbury Park, CA. Acest capitol examinează elemente care țin de validitate și fidelitate, în special în ceea ce privește cercetarea calitativă.
- U.S. Department of Health and Human Services (1992), *Survey Measurement of Drug Use*, US Government Printing Office, Washington, DC. Este prezentată o evaluare detaliată a tehnicilor dezvoltate și folosite pentru măsurarea a diverselor tipuri de consum de droguri.

Resurse de studiu pe internet

SociologyNow™: Research Methods

1. Înainte de a arunca o ultimă privire peste acest capitol, faceți testul *SociologyNow: Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.

2. Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow : Research Methods*, realizat pe baza rezultatelor testului. Utilizați planul de studiu, cu exercițiile sale interactive, precum și alte resurse pentru a învăța bine subiectul de studiu.
3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de internet al cărții, [http : //sociology.wadsworth.com/babbie_practicelle](http://sociology.wadsworth.com/babbie_practicelle), pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition*, pentru căutarea termenilor *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de internet pentru acest capitol

Fiți conștient de faptul că internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru mai multe *Web Links*. Site-urile existente la momentul publicării cărții oferă oportunități de informare cu privire la conceptualizare, operaționalizare și măsurare.

US Census, Statistical Abstract of the United States
[http : //www.census.gov/prod/www/statistical-abstract-us.html](http://www.census.gov/prod/www/statistical-abstract-us.html)

Aici se regăsesc aproximativ toate datele pe care vreți să le aflați despre americani : cum sunt și cu ce se ocupă. Oferă numeroase exemple despre felul cum caracteristicile și comportamentele pot fi definite și măsurate.

University of Michigan, General Social Survey Codebook
[http : //www.icpsr.umich.edu/GSS](http://www.icpsr.umich.edu/GSS)

Este o resursă foarte importantă pentru științele sociale. Lista de coduri GSS identifică numeroase variabile examinate de diferite studii de-a lungul timpului și oferă operaționalizarea specifică a acelor variabile.

University of Colorado, Social Science Data Archive
[http : //socsci.colorado.edu/LAB/dataarchives.htm](http://socsci.colorado.edu/LAB/dataarchives.htm)

Aceste linkuri către seturi de date importante privind științele sociale vă vor oferi multe exemple de variabile definite și studiate de cercetători.

Capitolul 6

Indexuri, scale și tipologii

Rezumatul capitolului

Cercetătorii sunt nevoiți de multe ori să folosească indicatori multipli pentru a măsura în mod adecvat și valid o variabilă. Indexurile, scalele și tipologiile sunt măsuri compuse utile, create prin îmbinarea mai multor indicatori ai variabilelor.

Introducere

Indexuri *versus* scale

Construirea indexurilor

Selectarea itemilor

Examinarea relațiilor empirice

Scorarea indexului

Rezolvarea problemei datelor lipsă

Validarea indexului

Statutul femeilor : un exemplu de construire a unui index

Construirea scalelor

Scala Bogardus a distanței sociale

Scalele Thurstone

Scalarea Likert

Semantica diferențială

Scalarea Guttman

Tipologii

Sociology@Now™: Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow: Research Methods*.

Introducere

Așa cum am văzut în capitolul 5, multe concepte științifice sociale au înțelesuri complexe și variate. Realizarea de măsurători pentru a încorpora asemenea concepte poate fi o provocare. Amintiți-vă discuția noastră despre validitatea de conținut, care are în vedere captarea tuturor dimensiunilor diferite ale unui concept.

Pentru a obține o acoperire extinsă a dimensiunilor variate ale conceptului, de obicei avem nevoie să facem observații multiple cu privire la acel concept. Așadar, de exemplu, Bruce Berg (1989, p. 21) îi sfătuiește pe operatorii de interviuri detaliate să pregătească întrebările esențiale, care sunt „direcționate spre obținerea informației specifice dorite”. În plus, cercetătorul ar trebui să-și pregătească întrebări suplimentare: „întrebări oarecum echivalente celor esențiale, dar formulate ușor diferit”.

Indicatorii multipli sunt folosiți, de asemenea, pentru datele cantitative. Să presupunem că planificați un sondaj. Deși, uneori, puteți crea un singur item de chestionar care înglobează variabila de interes – „Genul: ☐ Masculin ☐ Feminin” este un exemplu simplu –, alte variabile sunt mai puțin simple și pot necesita crearea a numeroși itemi de chestionar pentru a le măsura adecvat.

Analizii de date cantitative au dezvoltat tehnici specifice pentru combinarea indicatorilor într-o singură măsură. Acest capitol tratează construirea a două tipuri de măsuri compuse de variabile: indexurile și scalele. Deși aceste măsuri pot fi folosite în orice tip de cercetare socială, ele se întâlnesc cel mai adesea în sondaje și în metodele cantitative. O scurtă secțiune la finalul acestui capitol abordează tema tipologiilor, relevante atât pentru cercetarea calitativă, cât și pentru cea cantitativă.

Măsurile compuse sunt folosite adesea în cercetările cantitative, din mai multe motive. În primul rând, cercetătorii sociali doresc adesea să studieze variabilele care au indicatori singulari, neclari sau ambigui. Indicatorii singulari sunt suficienți pentru anumite variabile, precum vârsta. Putem determina vârsta unui respondent al unui sondaj printr-o întrebare simplă: „Câți ani ai?”. În mod similar, putem determina tirajul unui ziar uitându-ne pur și simplu la numărul raportat de ziar. Totuși, în cazul conceptelor complexe, cercetătorii rareori pot dezvolta indicatori singulari, înainte de cercetarea propriu-zisă. Acest lucru este valabil în special pentru atitudini și orientări. De exemplu, rareori un cercetător de sondaje de opinie poate planifica întrebări singulare de chestionar care ar sublinia prejudecățile respondenților, orientările lor politice, izolarea lor socială etc. Cercetătorul poate, mai degrabă, să creeze anumiți itemi, fiecare dintre ei oferind anumite indicii despre variabile. Luați individual, fiecare dintre acești itemi se poate dovedi lipsit de validitate sau fidelitate pentru mulți dintre respondenți. Totuși, o măsură compusă poate depăși această problemă.

În al doilea rând, cercetătorii ar putea dori să aplice o măsură ordinală a unei variabile (să spunem, *alinierea*), aranjând cazurile în câteva categorii ordinale, de exemplu, de la foarte slabă la foarte puternică. Este posibil ca un singur item de date să nu aibă destule categorii pentru a oferi intervalul de variații dorit. Totuși, un index sau o scală, formate dintr-o serie de itemi, pot oferi intervalul necesar.

În sfârșit, indexurile și scalele sunt instrumente eficiente pentru analiza datelor. Dacă luăm în considerare un singur item, obținem doar o indicație generală cu privire la o

variabilă dată, dar dacă ținem cont de mai mulți itemi, aceștia ne pot da o indicație mai corectă și mai cuprinzătoare. De exemplu, un singur editorial de ziar ne poate da câteva indicații despre orientările politice ale aceluia ziar. Examinând mai multe editoriale, probabil că vom obține o mai bună evaluare, dar manipularea simultană a mai multor itemi poate fi foarte complicată. Indexurile și scalele (mai ales scalele) sunt instrumente eficiente de reducere a datelor: ne permit să rezumăm mai mulți indicatori într-un singur rezultat numeric, menținând, în același timp, detaliile specifice ale tuturor indicatorilor individuali.

Indexuri versus scale

Termenii *index* și *scală* sunt folosiți, de obicei, într-un mod imprecis și sunt intersanjabili în literatura cercetării sociale. Cele două tipuri de măsuri au anumite caracteristici comune, dar în această carte vom face distincție între ele. Cu toate acestea, există o tendință crescândă în literatură de a folosi termenul *scală* pentru a se face referire atât la indexuri, cât și la scale, așa cum sunt ele diferențiate aici.

În primul rând, să observăm ce au ele în comun. Atât scalele, cât și indexurile sunt măsuri ordinale ale variabilelor. Ambele ordonează unitățile de analiză după variabile specifice precum: *religiozitate*, *alienare*, *status socioeconomic*, *prejudecată* sau *sofisticare intelectuală*. De exemplu, scorul unei persoane fie pe o scală, fie pe un index al religiozității ne dă o indicație cu privire la relativa ei religiozitate comparativ cu alte persoane.

Mai mult, atât scalele, cât și indexurile sunt măsuri compuse ale variabilelor – adică măsuri ce se bazează pe mai mulți itemi. În consecință, scorul unui respondent pentru un index sau o scală referitoare la religiozitate este determinat de răspunsurile date la diferiți itemi de chestionar, fiecare dintre ele furnizând un indiciu despre religiozitatea acestuia. În mod similar, IQ-ul unei persoane se bazează pe răspunsuri date la un număr mare de teste cu întrebări. Orientarea politică a unui ziar poate fi reprezentată prin scorul unui index sau al unei scale reflectând politica editorială a ziarului cu referire la diferite chestiuni politice.

În ciuda acestor caracteristici comune, este util să se facă o distincție între indexuri și scale. În această carte le vom diferenția după modul în care scorurile sunt distribuite în fiecare dintre cele două. Construim un index prin simpla acumulare de scoruri acordate unor atribute individuale. De exemplu, putem măsura prejudecata prin adunarea numărului de afirmații ce conțin prejudecăți cu care fiecare respondent a fost de acord.

Index – un tip de măsură compusă care rezumă și ordonează mai multe observații specifice și reprezintă dimensiuni mai generale.

Scală – un tip de măsură compusă formată dintr-o serie de itemi care au o structură logică și empirică. Exemple de scale: distanța socială a lui Bogardus, scalele Guttman, Likert și Thurstone.

Totuși, construim o *scală* prin acordarea de scoruri modelelor de răspunsuri, recunoscând faptul că unii itemi reflectă un grad destul de slab al variabilei, în timp ce alții reflectă un grad mai puternic. De exemplu, a accepta faptul că „Femeile sunt diferite de bărbați” este, în cel mai bun caz, o dovadă slabă de sexism în comparație cu acordul față de faptul că „Femeile nu ar trebui să aibă drept de vot”. O scală profită de diferențele de intensitate dintre atributele aceleiași variabile pentru a identifica modele distincte de răspuns.

Logica construirii indexului

Iată mai multe tipuri de acțiuni politice care ar fi putut fi întreprinse de oameni. În mare, diferitele acțiuni reprezintă *grade* similare de activism politic. Pentru a crea un *index* al activismului politic general, am putea acorda oamenilor un punct pentru fiecare dintre acțiunile pe care le-au întreprins.

Scrierea unei scrisori către un funcționar public/semnarea unei petiții politice/donarea de bani pentru o cauză politică/donarea de bani pentru un candidat/scrierea unei scrisori către editor/convingerea cuiva să își schimbe intenția de vot.

Scrierea unei scrisori către un funcționar public	Semnarea unei petiții politice	Donarea de bani pentru o cauză politică
Donarea de bani pentru un candidat politic	Scrierea unei scrisori politice către editor	Convingerea cuiva să își schimbe intenția de vot

Logica construirii scalei

Iată câteva acțiuni politice care reprezintă grade foarte diferite de activism : de exemplu, participarea la alegeri pentru o funcție publică reprezintă un grad mai mare de activism decât simpla prezență la vot. Mai mult, e probabil ca oricine care a întreprins una dintre acțiunile mai serioase să le fi întreprins și pe cele mai ușoare.

Pentru a construi o *scală* a activismului politic, am putea acorda scoruri pentru oameni în funcție de tiparele „ideale” următoare care îl reprezintă cel mai fidel.

Candidatura pentru o funcție publică	Nu	Nu	Nu	Nu	Da
Munca în cadrul unei campanii politice	Nu	Nu	Nu	Da	Da
Contribuția cu bani la o campanie politică	Nu	Nu	Da	Da	Da
Participarea la vot	Nu	Da	Da	Da	Da
	0	1	2	3	4

Figura 6.1 – Indexuri versus scale. Atât indexurile, cât și scalele caută să măsoare variabile precum activismul politic. În timp ce indexurile numără indicatorii variabilei, scalele țin cont de intensitățile diferite ale acelor indicatori

Să discutăm în detaliu acest exemplu simplu de discriminare sexuală. Să ne imaginăm că le cerem oamenilor să-și exprime părerea în legătură cu cele două afirmații prezentate mai sus. S-ar putea ca unii să fie de acord cu ambele, iar alții să-și exprime dezacordul în privința amândurora. Dar să presupunem că v-aș spune că cineva a fost de acord cu una și și-a exprimat dezaprobarea în legătură cu cealaltă : puteți ghici cu care dintre cele două a fost de acord și cu care nu ? Aș bănuî că persoana în discuție a fost de acord cu faptul că femeile sunt diferite, dar nu a fost de acord cu faptul că ele ar trebui împiedicate să voteze. Pe de altă parte, m-aș îndoi că cineva ar dori interzicerea dreptului de vot femeilor, susținând în același timp că nu există nici o diferență între bărbați și femei. Acest lucru nu ar avea sens.

Acum să luăm în considerare următoarele. Cele două răspunsuri pe care le-am cerut fiecărei persoane ar determina, tehnic vorbind, patru modele de răspuns : acord/acord, acord/dezacord, dezacord/acord și dezacord/dezacord. Totuși, tocmai am observat că

numai trei dintre cele patru modele au sens și este posibil ca ele să apară în realitate. În timp ce indexurile evaluează oamenii în funcție de *răspunsurile* lor, scalele îi evaluează pe baza *tiparelor de răspuns*: determinăm modelele logice de răspuns și îi evaluăm pe respondenți în funcție de modelul de care răspunsurile lor se apropie cel mai mult.

Figura 6.1 ilustrează grafic diferența dintre indexuri și scale. Să presupunem că vrem să dezvoltăm o unitate de măsură a activismului politic, identificându-i pe acei oameni care sunt foarte activi în problemele politice, pe cei care nu prea participă și pe cei care se află, oarecum, între cele două categorii descrise anterior.

Prima parte a figurii 6.1 ilustrează logica indexurilor. Figura arată șase acțiuni politice diferite. Deși atât eu, cât și dumneavoastră s-ar putea să nu fim de acord cu anumite detalii, cred că ar trebui să acceptăm faptul că cele șase acțiuni reprezintă, în mare, același grad de activism politic.

Folosind acești șase itemi, am putea construi un index al activismului politic, acordând fiecărei persoane un punct pentru acțiunile pe care le-a întreprins. Dacă ai scris unui funcționar de stat și ai semnat o petiție, ai obține un total de două puncte. Dacă am oferit bani unui candidat și am convins pe cineva să-și modifice opțiunea de vot, ai obține același scor. Folosind această abordare, am conchide că amândoi am dat dovadă de același grad de activism politic, deși am adoptat acțiuni diferite.

A doua parte a figurii 6.1 descrie logica construirii scalei. În acest caz, acțiunile reprezintă, în mod clar, diferite grade de activism politic, de la o simplă participare la vot la candidatura în alegeri pentru o funcție publică. Mai mult, în cazul acesta pare sigur să presupui un tipar al acțiunilor. De exemplu, toți cei care au contribuit cu bani probabil că au și votat. Cei care au lucrat la organizarea campaniei au oferit probabil bani și au votat. Acest lucru sugerează că majoritatea oamenilor se vor încadra numai într-unul din cele cinci tipare de acțiune idealizate, reprezentate de ilustrația din josul figurii. Discuția despre scale, care urmează în acest capitol, descrie modalități de identificare a oamenilor prin tipul pe care îl reprezintă cel mai fidel.

După cum veți presupune, scalele sunt, în general, superioare indexurilor, pentru că scalele iau în considerare intensitatea cu care diferiți itemi reflectă variabila măsurată. De asemenea, după cum arată exemplul din figura 6.1, rezultatele scalei conferă mai multe informații decât cele ale indexului. Din nou, țineți cont de faptul că termenul *scală* este folosit de multe ori greșit, făcându-se referire la măsuri care sunt, de fapt, indexuri. Simpla numire a unei măsuri drept scală în loc de index nu rezolvă problema.

Există alte două conceptualizări greșite în legătură cu folosirea scalelor, pe care ar trebui să le cunoașteți. În primul rând, faptul că o combinație de mai mulți itemi de date să devină o scală depinde aproape întotdeauna de eșantionul de observații studiate. Anumiți itemi pot forma o scală pentru un anumit eșantion, dar nu și pentru altul. Din acest motiv, să nu porniți de la premisa că un set de itemi dați este o scală doar pentru că s-a dovedit a fi astfel într-un studiu anterior.

În al doilea rând, folosirea tehnicilor specifice de scalare – cum ar fi scalarea Guttman, ce urmează a fi discutată – nu asigură crearea unei scale. Aceste tehnici ne permit, mai degrabă, să aflăm dacă un set de itemi reprezintă sau nu o scală.

O examinare a unor cercetări sociale vă va demonstra că cercetătorii folosesc indexuri mult mai frecvent decât scale. Totuși, în mod ironic, literatura metodologică conține foarte puține informații despre cum se construiește un index, în timp ce discuțiile legate de construirea de scale sunt foarte numeroase. Se pare că sunt două motive pentru

această neconcordanță. În primul rând, indexurile sunt mult mai frecvent folosite pentru că scalele sunt adesea dificil sau imposibil de construit cu informațiile aflate la îndemână. În al doilea rând, metodele legate de construirea indexului par atât de evidente și directe, încât acestea nu sunt discutate prea mult.

Totuși, nu este simplu să înțelegi construirea de indexuri. Eșecul general în dezvoltarea tehnicilor de construire a indexurilor a dus la realizarea multor indexuri greșite în cercetarea socială. Dat fiind acest lucru, am dedicat mai mult de jumătate din acest capitol descrierii metodelor de construire a indexului. Înțelegând temeinic logica acestei activități, veți fi mai bine pregătit în încercarea de a construi scale. Într-adevăr, un index bine construit se poate dovedi a fi o scală.

Construirea indexurilor

Să analizăm acum patru pași fundamentali în construirea unui index: selectarea posibilelor itemi, examinarea relațiilor lor empirice, scorarea indexului și validarea lui. Vom finaliza această discuție prin examinarea construirii unui index care oferă informații despre statutul femeilor în diferite țări.

Selectarea itemilor

Primul pas în crearea unui index este selectarea itemilor pentru un index compus, care este creat pentru a măsura anumite variabile.

Validitatea aparentă

Primul criteriu în selectarea itemilor ce trebuie incluși într-un index este validitatea aparentă (sau validitatea logică). Dacă doriți să măsurați conservatorismul politic, de exemplu, fiecare dintre itemi trebuie să apară din start ca indicând conservatorismul (sau opusul lui, liberalismul). Afilierea la un anumit partid politic poate reprezenta un astfel de item. Un alt item ar fi unul care le cere oamenilor să aprobe sau să dezaprobe viziunile politice ale unei bine cunoscute figuri politice conservatoare. În construirea unui index al religiozității, puteți lua în considerare itemi ca: participarea la slujbele religioase, acceptarea anumitor credințe religioase și frecvența rugăciunii; fiecare dintre acestea par să ofere anumite indicii despre religiozitate.

Unidimensionalitatea

Literatura metodologică despre conceptualizare și măsurare accentuează nevoia de unidimensionalitate în construirea unui index sau a unei scale. Adică, o măsură compusă ar trebui să reprezinte doar o dimensiune a unui concept. În consecință, itemii care reflectă fundamentalismul religios nu ar trebui incluși în măsurarea conservatorismului politic, chiar dacă cele două variabile pot fi empiric legate una de cealaltă.

General sau specific

Deși măsurile ar trebui să reflecte aceeași dimensiune, dimensiunea generală pe care încercați să o măsurați poate să aibă mai multe nuanțe. În exemplul religiozității, indicatorii menționați anterior – participarea la slujbă, credința etc. – reprezintă diferite tipuri de religiozitate. Dacă doriți să vă concentrați asupra participării la ritualul religios, ar trebui să alegeți itemii specifici pentru acest tip de religiozitate: participarea la slujbele religioase și la alte ritualuri, cum ar fi confesiunea, bar mitzvah, prosternarea spre Mecca și altele asemenea. Dacă doriți să măsurați religiozitatea într-un fel mai general, ați include un set echilibrat de itemi, fiecare fiind reprezentarea diferitelor tipuri de religiozitate. În sfârșit, natura itemilor pe care i-ați include ar determina felul în care variabila este măsurată, în mod specific sau general.

Variația

În selectarea itemilor pentru un index trebuie să luați în calcul și cantitatea de variație pe care o oferă. Dacă un item este menit să indice conservatorismul politic, de exemplu, ar trebui să notați numărul de respondenți care ar putea fi etichetați drept conservatori de acest item. Dacă un anumit item nu identifică nicio persoană ca fiind conservatoare sau, din contră, îi consideră pe toți conservatori – de exemplu, dacă nimeni nu a aprobat o figură politică de extremă dreapta –, acel item nu va fi folositor în construirea unui index.

Pentru a garanta variația, aveți două opțiuni. În primul rând, puteți selecta câțiva itemi ale căror răspunsuri împart oamenii aproximativ în mod egal în ceea ce privește variabila, de exemplu, jumătate conservatori și jumătate liberali. Deși nici un răspuns nu va putea să justifice de unul singur caracterizarea unei persoane ca fiind foarte conservatoare, doar acea persoană care a dat răspunsuri conforme conservatorismului la toți itemii ar putea fi considerată astfel.

A doua opțiune este de a selecta itemi diferiți din punctul de vedere al variației. Un astfel de item poate să identifice aproximativ jumătate dintre subiecți ca fiind conservatori, în timp ce un altul poate să considere doar câțiva dintre respondenți ca având această orientare. Țineți cont că această a doua opțiune este necesară pentru realizarea scalelor, dar și rezonabilă pentru construirea indexurilor.

Examinarea relațiilor empirice

Al doilea pas în construirea unui index este examinarea relațiilor empirice dintre itemii luați în considerare pentru incluziune. (Pentru detalii, vezi capitolul 14.) Se stabilește o relație empirică atunci când răspunsurile respondentului la o întrebare – în cadrul unui chestionar, de exemplu – ne ajută să prezicem felul în care va răspunde la alte întrebări. Dacă doi itemi sunt asociați empiric, putem considera că fiecare reflectă aceeași variabilă și îi putem include pe amândoi în același index. Există două feluri de relații posibile între itemi: bivariate și multivariate.

Relațiile bivariate

O *relație bivariată* este, simplu spus, o relație între două variabile. Să presupunem că vrem să măsurăm sprijinul respondenților acordat participării Statelor Unite în cadrul Națiunilor Unite. Un indicator al diferitelor nivele de susținere ar fi întrebarea „Considerați că susținerea financiară a Națiunilor Unite de către SUA este ☐ prea mare ☐ suficientă ☐ prea scăzută?”.

Un al doilea indicator al susținerii pentru Națiunile Unite poate fi reprezentat de întrebarea „Ar trebui ca Statele Unite să contribuie prin trimiterea de personal militar pentru acțiunile Națiunilor Unite de menținere a păcii? ☐ sunt total de acord, ☐ sunt de acord în general ☐ în general nu sunt de acord ☐ nu sunt deloc de acord”.

Ambele întrebări, aparent, par să reflecte diferite grade de susținere pentru Națiunile Unite. Cu toate acestea, unii pot fi de părere că Statele Unite ar trebui să dea mai mulți bani, dar să nu trimită trupe. Alții pot fi în favoarea trimiterii de trupe, dar doresc reducerea sprijinului financiar.

Dacă cei doi itemi reflectă grade ale aceluiași lucru, ar trebui să ne așteptăm ca răspunsurile la cei doi itemi să corespundă, în mare, unele cu celelalte. Mai precis, cei care au fost de acord cu susținerea militară vor aproba și susținerea financiară, spre deosebire de cei care nu au fost de acord cu sprijinul militar și viceversa. Dacă aceste așteptări sunt îndeplinite, putem spune că există o relație bivariată între doi itemi.

Iată un alt exemplu. Să presupunem că vrem să determinăm gradul în care respondenții sunt de acord cu faptul că femeile au dreptul să facă avort. Am putea să întrebăm (1) „Credeti că femeile au dreptul să facă avort atunci când sarcina este rezultatul unui viol?” și (2) „Credeti că femeile au dreptul să avorteze dacă o menținere a sarcinii le-ar amenința viața?”.

Cu siguranță, unii respondenți ar putea fi de acord cu întrebarea (1) și în dezacord cu întrebarea (2); alții vor răspunde chiar invers. Totuși, dacă ambii itemi conduc spre o oarecare opinie generală pe care oamenii o au în legătură cu chestiunea avortului, atunci răspunsurile la aceste două întrebări ar trebui puse în relație unele cu celelalte. Există mai multe șanse ca acei care susțin dreptul la avort în caz de viol să susțină și provocarea unui avort dacă sarcina îi amenință femeii viața, spre deosebire de cei care au răspuns negativ la prima întrebare. Acesta este un alt exemplu de relație bivariată.

Ar trebui să examinați toate relațiile bivariate posibile dintre diferiții itemi incluși într-un index, pentru a determina puterea relativă a relațiilor dintre diferitele perechi de itemi. Tabelele de procentaj, coeficienții de corelare (vezi capitolul 16) sau ambele pot fi folosite în acest scop. Totuși, felul în care evaluăm puterea unei relații poate fi destul de subtil.

Fiți atent la itemii care nu sunt relaționați unul cu celălalt empiric: este puțin probabil ca ei să măsoare aceeași variabilă. Ar trebui să renunțați la orice item care nu este legat de alți câțiva itemi.

În același timp, o relație foarte puternică dintre doi itemi prezintă o altă problemă. Dacă doi itemi sunt relaționați perfect unul cu celălalt, atunci numai unul trebuie inclus în index; deoarece acesta furnizează indicații complete, iar includerea unui alt item nu ar fi adăugat nici o informație în plus. (Această problemă va fi și mai mult clarificată în secțiunea următoare.)

Iată un exemplu de testare a relațiilor bivariate în construirea indexului. Odată am coordonat un sondaj de opinie printre cadrele didactice ale unei facultăți de medicină pentru a afla despre consecințele unei „perspective științifice” asupra calității îngrijirii pacientului de către medici. Principala intenție a fost aceea de a determina dacă medicii înclinați spre cercetare își tratează pacienții mai impersonal decât ceilalți.

Chestionarul oferea mai mulți indicatori posibili pentru perspectivele științifice ale respondenților. Dintre aceștia, trei itemi par să furnizeze în mod special indicații clare în legătură cu orientarea științifică a medicilor :

1. Ca profesor al facultății de medicină, în ce capacitate considerați că puteți aduce cea mai mare contribuție din perspectiva *predării* : ca medic practician sau cercetător medical ?
2. Pe măsură ce vă sporii cunoștințele medicale, considerați că cel mai important interes medical al dumneavoastră îl reprezintă, în primul rând, orientarea către managementul pacientului sau înțelegerea mecanismelor fundamentale ? [Scopul acestui item este de a distinge între cei care sunt mult mai interesați de îngrijirea pacientului, în general, și cei care sunt preocupați, mai ales, de procesele biologice.]
3. În domeniul cercetării terapeutice, sunteți, în general, mai interesat de articolele care raportează evaluarea eficienței diferitelor tratamente sau de articolele care tratează motivul fundamental din spatele tratamentului ? [În mod similar, am vrut să fac diferența dintre cei interesați de articole legate de tratarea pacientului și cei interesați mai mult de procesele biologice.] (Babbie, 1970, pp. 27-31)

Pentru fiecare dintre acești itemi, am putea conchide că acei respondenți care au ales al doilea răspuns sunt mai orientați spre cercetare decât respondenții care au optat pentru primul răspuns. Deși concluzia comparativă este rezonabilă, nu trebuie să ne lăsăm duși în eroare crezând că respondenții care au ales al doilea răspuns sunt cu siguranță niște oameni de știință desăvârșiți. Ei sunt, pur și simplu, mai orientați spre cercetare decât cei care au ales primul răspuns pentru acest item.

Pentru a vedea acest punct mai clar, să examinăm distribuirea răspunsurilor pentru fiecare item. Din punctul de vedere al primului item – cea mai mare contribuție în ceea ce privește predarea –, doar o treime din respondenți au părut a fi mai orientați spre cercetare. Adică aproximativ o treime au spus că ar prefera să aibă o mai mare contribuție ca cercetători medicali. Ca răspuns la al doilea item – cele mai importante interese medicale –, aproximativ două treimi au ales răspunsul științific, declarând că ar fi mai interesați să învețe mai multe despre mecanismele fundamentale decât despre managementul total al pacientului. Ca răspuns pentru al treilea item – preferințele de lectură –, aproximativ 80% au optat pentru răspunsul științific.

Aceste trei întrebări nu ne pot spune câți „oameni de știință” sunt în eșantion, pentru că nici una dintre ele nu este legată de un set de criterii care să indice ce anume constituie un om de știință în adevăratul sens al cuvântului. Folosirea acestor itemi pentru rezolvarea problemei ne-ar conduce spre trei estimări diferite legate de numărul de oameni de știință din eșantion.

Totuși, acești itemi ne oferă trei indicatori independenți pentru relativa orientare a respondenților spre știință în medicină. Fiecare item îi împarte pe respondenți în cei mai înclinați spre partea științifică și cei mai puțin orientați spre știință. Dar fiecare grupare de respondenți înclinați mai mult sau mai puțin spre știință va avea membri oarecum diferiți. Respondenții care par a fi înclinați spre știință din punctul de vedere al unui anumit item vor intra într-o altă grupare. Cu toate acestea, în măsura în care fiecare item

evaluează aceeași dimensiune generală, ar trebui să găsim aceeași corespondență între mai multe grupări. Respondenții care par științifici din punctul de vedere al unui item au mai multe șanse să pară astfel și atunci când răspund la un alt item decât cei care nu au părut înclinați spre cercetare la primul răspuns. Cu alte cuvinte, ar trebui să găsim o asocierie sau o corelație între răspunsurile date pentru cei doi itemi.

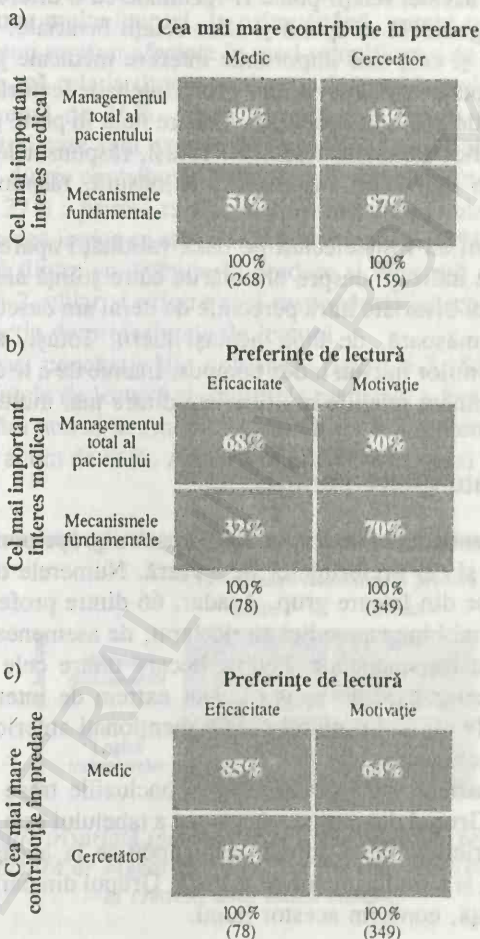

Figura 6.2 – Relații bivariate între itemii de orientare științifică. Dacă mai mulți indicatori sunt măsuri ale aceleiași variabile, atunci ei ar trebui să fie corelați empiric

Figura 6.2 arată asocierea dintre răspunsurile la cei trei itemi. Sunt prezente trei tabele bivariate, care arată distribuția răspunsurilor pentru fiecare pereche posibilă de itemi. O examinare a celor trei relații bivariate prezentate în figură sugerează că toți cei trei itemi măsoară aceeași variabilă: *orientarea științifică*. Pentru a vedea de ce se întâmplă acest lucru, să ne uităm mai întâi la prima relație bivariată din tabel. Tabelul arată că profesorii facultății care au răspuns că „cercetător” este capacitatea în care ar dori să aibă cea mai mare contribuție în predare sunt mai predispuși să considere

„mecanismele fundamentale” (87%) cel mai important interes medical al lor față de membrii care au răspuns că ar dori să fie „medici” (51%). Faptul că „medicii” sunt împărțiți în mod egal în ceea ce privește cel mai important interes medical al lor nu este relevant pentru scopul nostru. Este relevant doar în măsura în care aceștia sunt mai puțin înclinați spre știință în ceea ce privește interesele lor medicale spre deosebire de „cercetători”. Puterea acestei relații poate fi rezumată ca o diferență de 36%.

Aceeași concluzie generală se aplică și altor relații bivariate. Puterea relației dintre preferințele de lectură și cele mai importante interese medicale poate fi rezumată ca o diferență de 38%, iar puterea relației dintre preferințele de lectură și cele două roluri de predare ca o diferență de 21%. În concluzie, fiecare item în parte produce o altă grupare de respondenți „științifici” și „nonștiințifici”. Totuși, răspunsurile oferite pentru fiecare item corespund, într-o mai mare sau mai mică măsură, răspunsurilor pentru fiecare dintre ceilalți itemi.

Inițial, cei trei itemi au fost selectați pe baza validității aparente – fiecare dintre ei părea să ofere anumite indicații despre orientările către știință ale membrilor facultății. Prin examinarea relației bivariate între perechile de itemi am descoperit că acestea susțin presupunerea că toți măsoară, de fapt, același lucru. Totuși, acest fapt nu justifică suficient includerea itemilor într-un index compus. Înainte de a le combina într-un singur index, trebuie să examinăm relațiile multivariate dintre mai multe variabile.

Relațiile multivariate dintre itemi

Figura 6.3 clasifică eșantioanele de respondenți în patru grupe potrivit (1) celei mai mari contribuții în predare și (2) preferințelor de lectură. Numerele dintre paranteze indică numărul respondenților din fiecare grup. Așadar, 66 dintre profesorii facultății care au spus că ar preda cel mai bine ca medici au declarat, de asemenea, că preferă articolele referitoare la eficiența tratamentelor. Pentru fiecare dintre cele patru grupuri, figura prezintă procentajul celor care au spus că sunt extrem de interesați de mecanismele fundamentale. Deci, de exemplu, dintre cei 66 menționați anterior, 27% sunt interesați mai ales de mecanismele fundamentale.

Aranjarea celor patru grupe se bazează pe concluziile trase anterior cu privire la orientarea științifică. Grupul din partea stânga-sus a tabelului este reprezentat de cei care sunt cel mai puțin orientați spre știință, ajungându-se la această concluzie pe baza contribuției în predare și a preferințelor de lectură. Grupul din partea dreapta-jos este cel mai orientat spre știință, conform acestor itemi.

Procentul celor interesați de mecanismele fundamentale

		Cea mai mare contribuție în predare	
		Medic	Cercetător
Preferințe de lectură	Eficiența tratamentelor	27% (66)	58% (12)
	Logica tratamentelor	58% (219)	89% (130)

Figura 6.3 – Relații trivariate între itemii de orientare științifică. Indicatorii aceleiași variabile ar trebui să fie corelați într-o analiză multivariată, precum și într-o analiză bivariată

Să ne amintim că interesul inițial în mecanismele fundamentale a fost luat și ca o indicație a orientării științifice. După cum ne puteam aștepta, este mai probabil ca cei din dreapta-jos să dea acest răspuns (89%), iar numărul celor din stânga-sus care ar oferi acest răspuns să fie mult mai redus (27%). Respondenții care au oferit răspunsuri mixte în ceea ce privește contribuția de predare și preferințele de lectură au un statut intermediar în privința mecanismelor fundamentale (58% în ambele cazuri).

Acest tabel ne spune multe lucruri. În primul rând, putem nota că relațiile originale dintre perechile de itemi nu sunt afectate în mod semnificativ de un al treilea item. Să ne amintim, de exemplu, că relația dintre predare și interesul medical cel mai mare a fost rezumată ca o diferență de 36%. Dacă ne uităm la figura 6.3, putem observa că printre acei respondenți care sunt extrem de interesați de articolele ce tratează eficiența tratamentelor, relația dintre contribuția în predare și interesul medical cel mai mare este de 31% (58% minus 27% : primul rând). Același lucru este valabil pentru cei interesați de articolele care tratează logica ce stă la baza tratamentelor (89% minus 58% : al doilea rând). Relația inițială dintre contribuția în predare și interesul medical este, în esență, aceeași ca în figura 6.2, chiar și printre acei respondenți judecați ca fiind orientați spre știință sau nu, în funcție de preferințele de lectură.

Putem trage aceeași concluzie din coloanele figurii 6.3. Să ne amintim că relația inițială dintre preferințele de lectură și interesele medicale a fost rezumată la o diferență de 38%. Dacă ne uităm numai la „medicii” din figura 6.3, putem vedea că relația dintre ceilalți doi itemi este acum de 31%. Aceeași relație se poate găsi și printre „cercetătorii” din a doua coloană.

Procentul celor interesați de mecanismele fundamentale

		Cea mai mare contribuție în predare	
		Medic	Cercetător
Preferințe de lectură	Eficiența tratamentelor	31% (66)	89% (112)
	Logica tratamentelor	31% (219)	37% (130)

Figura 6.4 – Relație trivariată ipotetică între itemii legați de orientarea științifică.

Această relație ipotetică ar sugera că nu toți cei trei indicatori contribuie în realitate la crearea unui index compus

Importanța acestor observații devine mai clară dacă ne gândim la ce s-ar fi putut întâmpla. În figura 6.4, informațiile ipotetice spun o cu totul altă poveste față de datele din figura 6.3. După cum puteți vedea, figura 6.4 arată că relația inițială dintre rolul în predare și interesele medicale cele mai importante persistă, chiar și atunci când sunt introduse în schemă preferințele de lectură. În fiecare rând din tabel, „cercetătorii” sunt mai predispuși decât „medicii” să-și exprime interesul pentru mecanismele fundamentale. Totuși, dacă privim în josul coloanelor, observăm că nu este nici o relație între preferințele de lectură și interesele medicale. Dacă știm că un anumit respondent ar prefera să predea în calitate de medic sau de cercetător, cunoașterea preferințelor de lectură ale acestuia nu aduce nici un plus de informație pentru evaluarea orientării sale științifice. Dacă ar

rezulta ceva ca în figura 6.4 din informațiile actuale, am conchide că preferințele de lectură nu ar trebui incluse în același index ca rolul în predare, pentru că nu a contribuit cu nimic la alcătuirea indexului compus.

Acest exemplu a folosit doar trei itemi de chestionar. Dacă s-ar fi luat în considerare mai mulți, atunci ar fi fost necesare tabele multivariate mai complexe, cu patru, cinci sau mai multe variabile. Scopul acestui pas în construirea indexurilor este descoperirea interacțiunilor simultane dintre acești itemi, pentru a determina care ar trebui incluși în același index. Aceste tipuri de analize de date, denumite de regulă cros-tabulări, pot fi ușor realizate cu ajutorul unor programe precum SPSS sau MicroCase.

Scorarea indexului

Când ați ales cei mai buni itemi pentru index, următorul pas este să acordați scoruri pentru anumite răspunsuri, creând astfel o singură măsură compusă din cei câțiva itemi. Trebuie luate două decizii de bază în această etapă.

Mai întâi, trebuie să decideți intervalul de variație dorit pentru scorurile indexului. Un prim avantaj al unui index față de un item singular este intervalul de gradare pe care îl oferă în măsurarea unei variabile. Așa cum am amintit anterior, conservatorismul politic ar putea fi măsurat de la „foarte conservator” la „deloc conservator” sau „foarte liberal”. Atunci, cât de mult ar trebui să se extindă spre extreme indexul nostru?

Odată cu această întrebare apare din nou problema variației. Aproape de fiecare dată, pe măsură ce extremitățile posibile ale unui index sunt mărite, tot mai puține cazuri vor fi regăsite la fiecare dintre limite. Cercetătorul care dorește să măsoare conservatorismul politic extrem (unde va mai la dreapta de hanul Attila, cum spune o vorbă) ar putea descoperi că nu intră nimeni în acea categorie. Dincolo de acest punct, adăugarea de noi grade nu adaugă nici un plus de semnificații.

Prima decizie, așadar, se referă la contradicția dintre dorința de a obține (1) un interval de măsurare pentru index și (2) un număr adecvat de cazuri pentru fiecare punct al indexului. Veți fi obligat să găsiți un compromis între aceste două scopuri contradictorii.

A doua decizie se referă la acordarea efectivă de scoruri pentru fiecare răspuns în parte. În principiu, trebuie să decideți dacă acordați diferiților itemi din index o pondere egală sau diferită. Deși nu există reguli ferme, vă sugerez – și practica tinde să confirme această metodă – ca itemii să aibă ponderi egale, cu excepția cazurilor în care există motive temeinice pentru a acorda ponderi diferite. Adică, povara dovezilor ar trebui să se sprijine pe o pondere diferențială; ponderile egale ar trebui să fie norma.

Desigur, această decizie trebuie relaționată cu problema anterioară legată de echilibrul dintre itemii aleși. Dacă indexul reunește aspecte ușor diferite ale unei anumite variabile, atunci ar trebui să acordați fiecărui aspect aceeași pondere. În anumite situații, totuși, ați putea observa că doi itemi reflectă în esență același lucru, iar un al treilea reflectă un aspect diferit. Dacă vreți să aveți ambele aspecte reprezentate egal în cadrul indexului, ați putea acorda celui de-al treilea item o pondere egală cu ponderea combinată a primilor doi. De exemplu, ați putea acorda un scor maxim de 2 itemului diferit și un scor maxim de 1 fiecăruia dintre cei doi itemi similari.

Deși logica pentru acordarea scorurilor ar trebui să ia în considerare astfel de aspecte, cercetătorii experimentează de obicei cu diferite metode de scorare, examinând ponderile

relative acordate fiecărui aspect, dar în același timp ținând cont de intervalul de variație și de distribuția cazurilor oferite. În cele din urmă, metoda de scorare aleasă va fi un compromis între aceste cerințe diferite. Desigur, ca în majoritatea activităților de cercetare, o asemenea decizie e supusă revizuirilor ulterioare. Validarea unui index, care va fi discutată imediat, ar putea determina un cercetător să își redirecționeze eforturile spre construirea unui index complet diferit.

În exemplul ales din sondajul printre profesorii de la facultatea de medicină, am decis să ponderez în mod egal itemii, deoarece i-am ales, parțial, pentru că reprezintă aspecte ușor diferite ale variabilei generale *orientare științifică*. Pentru fiecare dintre acești itemi, respondenții au primit un scor de 1 pentru alegerea unui răspuns „științific” la item și un scor de 0 pentru alegerea răspunsului „neștiințific”. Astfel, fiecare respondent putea primi un scor de 0, 1, 2 sau 3. Această metodă de scorare oferă ceea ce eu consider a fi un interval util de variație – patru categorii de index – și a furnizat suficiente cazuri pentru analiză în fiecare categorie.

Iată un exemplu similar de scorare a unui index, dintr-un studiu despre satisfacția la locul de muncă. Una dintre variabilele-cheie a fost *depresia legată de profesie*, măsurată printr-un index compus din următorii patru itemi, prin care muncitorii au fost întrebați ce simt atunci când se gândesc la ei și la profesiile lor :

- „Mă simt demoralizat și trist.”
- „Obosesc fără un motiv aparent.”
- „Sunt neliniștit și nu pot sta locului.”
- „Sunt mai iritat decât de obicei.”

Cercetătorii, Amy Wharton și James Baron, raportează : „Fiecare dintre acești itemi a fost codat astfel : 4 = des, 3 = câteodată, 2 = rar, 1 = niciodată”. Cei doi continuă prin a explica cum au măsurat o altă variabilă, *respectul de sine legat de profesie* :

Respectul de sine în ceea ce privește profesia s-a bazat pe patru itemi prin intermediul cărora respondenții au fost întrebați cum se văd în munca lor: fericiți/triști; de succes/lipsiți de succes; importanți/neimportanți; fac tot ce le stă în putință/nu fac tot ce le stă în putință. Fiecare item a fost clasificat de la 1 la 7, unde 1 indică o autopercepție ca persoană nefericită, lipsită de succes, fără importanță și care nu dă tot ce-i mai bun în munca sa (1987, p. 578).

Dacă vă uitați în literatura cercetării sociale, veți găsi numeroase exemple de indexuri cumulative folosite pentru a măsura variabile. Uneori procedurile de indexare sunt controversate, după cum veți vedea în „Care este cel mai bun colegiu din Statele Unite?”.

Rezolvarea problemei datelor lipsă

Indiferent de metoda de colectare a datelor, vă veți lovi frecvent de problema datelor lipsă. Într-o analiză a contextului orientărilor politice ale ziarelor, de exemplu, puteți descoperi că un anumit ziar nu a luat niciodată o poziție editorială în ceea ce privește una dintre chestiunile studiate. Într-un design experimental care implică mai multe retestări

ale subiecților de-a lungul timpului, se întâmplă ca unii dintre aceștia să nu mai poată participa la unele sesiuni. De fapt, în fiecare sondaj, unii respondenți nu răspund la unele întrebări (sau aleg un răspuns de genul „nu știu”). Deși datele care lipsesc ridică probleme la toate stadiile de analiză, dificultățile apar în special la construirea indexului. Totuși, există câteva metode pentru gestionarea acestor probleme.

În primul rând, dacă sunt destul de puține cazuri de informații lipsă, puteți decide să le excludeți din construirea indexului și din analiză. (Am făcut acest lucru, de pildă, în exemplul cu facultatea de medicină.) Cele mai importante probleme în această situație sunt dacă numerele disponibile pentru analiză vor rămâne suficiente și dacă excluderea poate duce la obținerea unui eșantion nereprezentativ, astfel încât indexul să nu poată fi folosit în analiză. Cea din urmă posibilitate poate fi examinată printr-o comparație – cu alte variabile relevante – a celor care vor fi incluși sau excluși din index.

În al doilea rând, puteți fi îndreptățiți să folosiți informațiile lipsă ca pe niște răspunsuri disponibile. De exemplu, dacă un chestionar le-a cerut respondenților să indice participarea lor la diferite activități prin bifarea căsuțelor pentru „da” sau „nu”, mulți dintre respondenți au bifat unele dintre activități cu „da” și au lăsat restul necompletat. Într-un astfel de caz, lipsa unui răspuns înseamnă un „nu” și puteți evalua datele lipsă ca și cum respondenții ar fi bifat spațiul pentru „nu”.

În al treilea rând, o analiză amănunțită a datelor lipsă poate conduce la o interpretare a sensului lor. În construirea unei măsuri pentru conservatorismul politic, de exemplu, puteți descoperi că respondenții care nu au dat un răspuns pentru anumii itemi au fost în general la fel de conservatori și pentru alți itemi, asemenea celor care au dat răspunsuri conservatoare. Într-un alt exemplu – un studiu recent de măsurare a credințelor religioase – s-a descoperit că oamenii care au răspuns „nu știu” pentru o anumită credință s-au dovedit a fi aproape identici cu „necredincioșii” identificați de răspunsurile referitoare la alte credințe. (Notă: Nu ar trebui să considerați aceste exemple orientări empirice pentru studiile dumneavoastră, ci doar sugestii în legătură cu modalitățile generale de analiză a propriilor date.) De fiecare dată când analiza datelor lipsă conduce la asemenea interpretări, ați putea acorda scoruri în mod corespunzător.

Există multe alte posibilități de a rezolva problema datelor lipsă. Dacă un item are mai multe valori posibile, puteți distribui valoarea medie cazurilor cu date lipsă; de exemplu, ați putea acorda un 2 dacă valorile sunt 0, 1, 2, 3 și 4.

Care este cel mai bun colegiu din Statele Unite?

În fiecare an, revista *U.S. News and World Report* publică un raport special care clasifică ierarhic universitățile și colegiile naționale. Ierarhizarea lor reflectă un index, creat din mai mulți itemi: cheltuielile cu educația pentru fiecare student, ratele de absolvire, selectivitatea (procentul acceptat de aplicanți), notele SAT medii ale studenților din primul an și indicatori similari ai calității.

De obicei, Harvard este considerată școala numărul unu a țării, urmată de Yale și Princeton. Totuși, „America's Best Colleges” din 1999 i-a șocat pe educatori, pe viitorii studenți și pe părinții lor. Institutul de Tehnologie din California a sărit de pe locul 9, în 1998, pe locul 1, un an mai târziu. În timp ce Harvard, Yale și Princeton

stăteau încă destul de bine, acestea fuseseră surclasate. Ce se întâmplase la Caltech astfel încât să se producă o asemenea modificare impresionantă de calitate? Răspunsul trebuia găsit la *U.S. News and World Report* și nu la Caltech. Revista a modificat structura ierarhizării indexului din 1999, ceea ce a determinat o mare diferență în modul de evaluare a școlilor.

Bruce Gottlieb (1999) dă acest exemplu, referindu-se la felul în care notarea alterată a produs această modificare:

Deci, cum a ieșit Caltech în fruntea clasamentului? Ei bine, o variabilă în ierarhizarea școlilor a fost reprezentată multă vreme de cheltuielile educaționale cu fiecare student și, în mod tradițional, Caltech s-a aflat mereu în top la această categorie. Dar, până în acest an, *U.S. News* a luat în considerare doar o ierarhizare pentru această categorie – prima, a doua etc. –, nu suma cheltuită, comparativ cu alte școli. Nu a contat dacă Institutul de Tehnologie din California a bătut Harvardul cu numai 1 dolar sau cu 100.000 de dolari. Două alte școli care au urcat în clasament în acel an au fost MIT (de pe locul al patrulea pe al treilea) și John Hopkins (de pe locul al paisprezecelea pe locul al șaptelea). Toate cele trei școli au cheltuieli mai mari cu fiecare student și toate sunt foarte puternice, în special la capitolul științe exacte. Universităților li se permite să-și numere bugetul de cercetare cheltuit cu fiecare student, deși studenții nu primesc beneficii direct din cercetările costisitoare pe care profesorii lor le fac în afara orelor de curs. În ediția sa de acum doi ani referitoare la „cele mai bune colegii”, *U.S. News* a specificat acest lucru, declarând că a luat în considerare doar ierarhizarea în funcție de cheltuielile cu fiecare student, și nu suma totală de bani, bazându-se pe faptul că aceste cheltuieli din cadrul instituțiilor cu programe de cercetare extinse și din cadrul școlilor medicale sunt semnificativ mai mari decât în restul școlilor din aceeași categorie. Cu alte cuvinte, doar acum doi ani, revista a considerat că este nedrept să-și exprime încrederea față de Caltech, MIT și John Hopkins pentru că au multe laboratoare sofisticate care nu îmbunătățesc, de fapt, calitatea educației.

Gottlieb a rezumat fiecare dintre modificările din index și apoi s-a întrebat cum s-ar fi descurcat Caltech, pe locul al nouălea în 1998, dacă această formulă modificată de calcul ar fi fost utilizată din anul anterior. Concluzia sa: Caltech ar fi fost pe primul loc și în 1998. Cu alte cuvinte, de fapt, aparenta îmbunătățire a fost determinată de modul de scorare a indexului.

Măsurile compuse de genul scalelor sau indexurilor sunt instrumente valoroase pentru înțelegerea societății. Totuși, este important să știm cum au fost construite aceste unități de măsură și ce implică acest fapt.

Deci, care este *de fapt* cel mai bun colegiu din Statele Unite? Depinde cum definești „cel mai bun”. Nu există „chiar cel mai bun”, ci numai diferitele construcții sociale pe care le putem crea.

Surse: *U.S. News and World Report* „America's Best Colleges”, 30 august 1999; Bruce Gottlieb, „Cooking the School Books: How *U.S. News* Cheats in Picking Its 'Best American Colleges'”, *Slate*, 31 august 1999 (<http://slate.msn.com/default.3spx?id=734027>).

Pentru o variabilă continuă cum ar fi vârsta, ați putea, în mod similar, să atribuiți media pentru datele lipsă (mai multe detalii despre aceasta în capitolul 14). Sau datele lipsă pot fi substituite prin acordarea de valori la întâmplare. Toate acestea sunt soluții

conservatoare pentru că ele reduc „puritatea” indexului și reduc probabilitatea ca acesta să relaționeze cu alte variabile în felul în care ați anticipat.

Dacă formați un index dintr-un număr mare de itemi, uneori puteți gestiona datele lipsă prin folosirea proporțiilor pe baza celor observate. Să presupunem că indexul este compus din șase indicatori și aveți numai patru observații pentru un anumit subiect. Dacă subiectul a câștigat 4 puncte din 4 posibile, ați putea acorda un scor al indexului de 6; dacă subiectul are 2 puncte (jumătate din scorul posibil la patru itemi), ar trebui să acordați un scor de 3 (jumătate din scorul posibil la șase observații).

Alegerea folosirii unei anumite metode depinde foarte mult de situația cercetării, încât nu pot sugera „cea mai bună” metodă și nici nu le pot ierarhiza pe cele descrise anterior. Excluderea tuturor cazurilor cu date lipsă poate distorsiona reprezentativitatea concluziilor, dar includerea lor prin scorarea datelor lipsă poate influența natura lor. Cea mai sigură și cea mai bună metodă este construirea unui index folosind mai multe metode și verificarea posibilității de a ajunge la aceeași concluzie folosind fiecare dintre indexuri. Oricum înțelegerea datelor este scopul analizei.

Validarea indexului

Până acum am discutat toți pașii în selectarea și scorarea itemilor care rezultă într-un index cu menirea de a măsura o variabilă. Dacă fiecare dintre pașii precedenți este urmat cu atenție, probabilitatea ca indexul să măsoare într-adevăr variabila dorită crește. Totuși, pentru a se dovedi un succes, trebui să arătăm că indexul este valid. Urmând logica fundamentală a validării, presupunem că indexul oferă o măsură a unei variabile; adică, scorurile date indexului aranjează cazurile într-o anumită ordine în funcție de acea variabilă. Un index despre conservatorismul politic clasifică ierarhic oamenii în funcție de conservatorismul lor. Dacă indexul reușește să facă acest lucru cu succes, atunci oamenii evaluați de index ca fiind relativ conservatori ar trebui să apară astfel și conform altor indicatori ai orientării politice, cum ar fi răspunsurile lor la alți itemi din chestionar. Există mai multe metode de validare a unui index.

Analiza itemului

Primul pas pentru validarea unui index este o validare internă numită **analiza itemului**. În cadrul acestei analize, examinați în ce măsură indexul se relaționează cu (sau prezice răspunsuri pentru) itemii individuali pe care îi încorporează. Iată o ilustrare a acestei etape.

În indexul orientărilor științifice din cadrul facultății de medicină, scorurile acordate indexului variază de la 0 (cei mai interesați de îngrijirea pacientului) la 3 (cei mai interesați de cercetare). Acum, să luăm în considerare unul dintre itemii din index: dacă respondenții au vrut să-și dezvolte cunoștințele legate de managementul total al pacientului sau cele legate de mecanismele fundamentale. Cei din urmă au fost tratați ca și cum ar fi mai mult orientați spre cercetare decât cei dintâi. Următorul tabel necompletat arată cum am examina relația dintre index și itemul individual.

Analiza itemului – o evaluare a faptului dacă fiecare item inclus într-o măsură compusă are o contribuție independentă sau doar copiază contribuția altor itemi din măsură.

	Indexul orientărilor științifice			
	0	1	2	3
Procentul celor care au spus că sunt mai interesați de mecanismele fundamentale	??	??	??	??

Dacă reflectați un pic asupra tabelului, puteți observa că deja cunoaștem numerele care se încadrează în două dintre celule. Pentru a obține un scor de 3 pentru index, respondenții trebuie să ofere răspunsul „mecanisme fundamentale” la această întrebare și, de asemenea, răspunsuri „științifice” pentru ceilalți doi itemi. Așadar, 100% dintre cei care au obținut scorul 3 pentru index au spus „mecanisme fundamentale”. În același fel, trebuie ca toți cei care au obținut 0 să fi răspuns la acest item cu „management total al pacientului”. Așadar, 0% dintre acești respondenți au răspuns cu „mecanisme fundamentale”. Iată cum arată tabelul cu informația pe care o avem deja.

	Indexul orientărilor științifice			
	0	1	2	3
Procentul celor care au spus că sunt mai interesați de mecanismele fundamentale	0	??	??	100

Dacă itemul individual este o reflectare corectă a indexului în ansamblu, ne putem aștepta ca cei cu 1 și cu 2 să aibă procentaje între 0% și 100%. Mai mulți dintre cei cu 2, decât cei cu 1, ar trebui să aleagă „mecanisme fundamentale”. Totuși, acest rezultat nu este garantat de felul în care a fost construit indexul; este o întrebare empirică – la care vom răspunde în analiza itemului. Iată cum a ieșit această analiză de item.

	Indexul orientărilor științifice			
	0	1	2	3
Procentul celor care au spus că sunt mai interesați de mecanismele fundamentale	0	16	91	100

După cum puteți vedea, în acord cu presupunerea noastră că cei cu 2 sunt mai orientați spre cercetare decât cei cu 1, am descoperit că un mai mare procentaj dintre cei cu 2 (91%) au spus „mecanisme fundamentale” în comparație cu cei cu 1 (16%).

O analiză a itemului celorlalte două componente ale indexului conduce la rezultate similare, după cum se arată aici.

	Indexul orientărilor științifice			
	0	1	2	3
Procentul celor care au spus că ar preda cel mai bine ca cercetători medicali	0	4	14	100
Procentul celor care au spus că ar prefera să se documenteze despre logica tratamentelor	0	80	97	100

Astfel, fiecare dintre acești itemi pare a fi o componentă potrivită în index. Fiecare pare să reflecte aceeași calitate pe care o măsoară indexul ca întreg.

Într-un index complex care conține mulți itemi, acest pas oferă un test convenabil pentru contribuția individuală a fiecărui item. Dacă un anumit item pare să aibă o legătură slabă cu indexul, se poate presupune că ceilalți itemi au eliminat de la sine contribuția celui item, iar acesta ar trebui exclus din index. Dacă itemul în discuție nu are nici o contribuție la puterea indexului, acesta ar trebui exclus.

Deși analiza itemului este un prim test important pentru validitatea indexului, nu este suficient. Dacă indexul măsoară într-un mod adecvat o variabilă dată, ar trebui să prezică și alte aspecte ale acelei variabile cu succes. Pentru a testa acest lucru, trebuie să analizăm itemii care nu sunt incluși în index.

Validarea externă

Oamenii evaluați de un index ca fiind conservatori din punct de vedere politic ar trebui să pară conservatori și în urma altor măsurători, cum ar fi răspunsurile lor la alți itemi din chestionar. Bineînțeles, ne referim la un conservatorism relativ, pentru că nu putem defini *conservatorismul* într-un mod absolut. Totuși, acei respondenți evaluați ca fiind cei mai conservatori într-un index ar trebui clasificați la fel și de răspunsurile la alte întrebări din chestionar, același raționament aplicându-se și pentru cei care s-au dovedit a fi cel mai puțin conservatori. Într-adevăr, ierarhizarea grupurilor de respondenți conform unui index ar trebui să prezică aceeași clasificare conform răspunsurilor pe care aceștia le dau la întrebările legate de orientarea politică.

Tabelul 6.1 – Validarea indexului orientărilor științifice

	Indexul orientărilor științifice			
	Scăzut			Puternic
	0	1	2	3
Procentul celor interesați în participarea la prelegeri științifice la facultatea de medicină	34	42	46	65
Procentul celor care consideră că profesorii ar trebui să aibă mai multă experiență ca cercetători medicali	43	60	65	89
Procentul celor care ar prefera să aibă atribuții didactice doar pe partea de cercetare	0	8	32	66
Procentul celor implicați în cercetare în timpul anului academic precedent	61	76	94	99

În exemplul nostru referitor la indexul orientărilor științifice, mai multe întrebări din chestionar au oferit posibilitatea unei asemenea *validări externe*. Tabelul 6.1 prezintă câțiva dintre acești itemi, care oferă lecții legate de validarea indexului. În primul rând, observăm că indexul prezice în mod clar răspunsurile la itemii care validează, în sensul că ordinea ierarhică a răspunsurilor științifice

Validarea externă – procesul testării validității unei măsuri, cum ar fi indexul sau scala, prin examinarea relației sale cu alți presupuși indicatori ai aceleiași variabile. Dacă indexul măsoară cu adevărat prejudecata, de exemplu, acesta ar trebui să se coreleze cu alți indicatori ai prejudecății.

ale celor patru grupuri este aceeași ca ordinea oferită de indexul însuși. Adică procentajul reflectă o mai mare orientare științifică pe măsură ce citiți rândurile tabelului. În același timp, fiecare item oferă o descriere globală diferită a orientării științifice. De exemplu, ultimul item validator indică faptul că marea majoritate a profesorilor erau implicați în cercetare în anul anterior. Dacă acesta ar fi fost singurul indicator al orientării științifice, am conchide că aproape toți profesorii sunt orientați spre știință. Cu toate acestea, cei evaluați de index ca fiind mai orientați spre știință sunt mai predispuși să se fi implicat în cercetare decât cei care au fost evaluați ca fiind mai puțin orientați spre știință. Al treilea item validator oferă o altă perspectivă descriptivă: numai o minoritate a profesorilor în ansamblu au declarat că ar prefera îndatoriri limitate exclusiv la cercetare. Totuși, procentajele relative ale celor care dau acest răspuns corespund scorurilor atribuite pe baza indexului.

Index greșit *versus* validatori greșiți

La un moment dat, aproape fiecare constructor al unui index trebuie să facă față unui aparent eșec al itemilor externi în validarea indexului. Dacă analiza itemilor interni arată o relație inconsistentă între itemii incluși în index și indexul însuși, ceva este în neregulă cu cel din urmă. Dar dacă indexul nu reușește să prezică itemii validării externe cu fermitate, concluzia ce trebuie trasă este cu atât mai ambiguă. În acest caz trebuie să alegem între două posibilități: (1) indexul nu măsoară adecvat variabila în discuție sau (2) itemii de validare nu măsoară adecvat variabila și, în consecință, nu oferă un test suficient pentru index.

Lucrând o lungă perioadă de timp și conștiincios la construirea indexului, este posibil să găsiți convingătoare a doua concluzie. De obicei, veți considera că ați inclus cei mai buni indicatori ai variabilei în index; itemii validatori sunt așadar indicatori de mână a doua. Cu toate acestea, ar trebui să recunoașteți că indexul se vrea a fi o unitate de măsură foarte puternică a variabilei; așadar, ar trebui relaționat întru câtva cu orice item care are chiar și o legătură slabă cu variabila.

Când validarea externă eșuează, ar trebui reexaminat indexul înainte de a decide dacă itemii validatori sunt insuficienți. O modalitate de a face acest lucru este examinarea relației dintre itemii validatori și itemii individuali incluși în index. Dacă descoperiți că unii dintre itemii din index au o legătură cu validatorii și alții nu au, înseamnă că vă veți fi îmbunătățit înțelegerea în ceea ce privește indexul așa cum a fost el inițial constituit.

Nu există nici o rețetă pentru această problemă; este o agonie pe care cercetătorii serioși trebuie să învețe să o depășească. În final, înțelepciunea deciziilor de a accepta un index va fi determinată de cât de folositor este acel index în analizele ulterioare. Poate că veți decide inițial că este un index bun și că validatorii sunt inefficienti, dar veți descoperi mai târziu că variabila în discuție (așa cum este ea măsurată de index) nu are nici o legătură cu alte variabile în felul în care vă așteptați. Apoi veți fi nevoit să compuneți un alt index.

Statutul femeilor : un exemplu de construire a unui index

În mare parte, discuția noastră despre construirea unui index s-a concentrat asupra contextului specific al sondajului, dar sunt și alte tipuri de cercetare care se pot aplica acestui gen de măsură compusă. De exemplu, când Națiunile Unite (1995) au început să examineze statutul femeii în lume, au ales să creeze două indexuri care să reflecte două dimensiuni diferite.

Indexul de dezvoltare în funcție de gen (GDI = Gender-related Development Index) le-a comparat pe femei cu bărbații în funcție de trei indicatori: speranța de viață, educație și venit. Acești indicatori sunt folosiți, în mod curent, pentru monitorizarea statutului femeii în lume. Țările scandinave au fost poziționate pe cea mai înaltă treaptă din punctul de vedere al acestei măsuri.

Cel de-al doilea index, Măsura de Acces la Putere în funcție de Gen (GEM = Gender Empowerment Measure), a ținut mai mult spre problemele de putere și a fost constituit din trei indicatori diferiți:

- Proporția de locuri parlamentare deținute de femei
- Proporția de poziții administrative, manageriale, profesionale și tehnice deținute de femei
- O măsură a accesului la posturi și salarii

Încă o dată, țările scandinave s-au aflat în top, dar au fost urmate de Canada, Noua Zeelandă, Olanda, Statele Unite și Austria. Având două unități diferite de măsurare a egalității genurilor, în loc de una, cercetătorii pot face distincții mai sofisticate. De exemplu, în multe țări, mai ales în Grecia, Franța și Japonia, femeile s-au situat destul de bine pe GDI, dar destul de rău pe GEM. Așadar, în timp ce femeile stau destul de bine la capitelele venit, educație și speranță de viață, acestora încă li se refuză accesul la putere. Și în timp ce rezultatele pentru GDI au fost mai mari în națiunile mai bogate decât în cele mai sărace, rezultatele GEM arătau că accesul femeilor la poziții de conducere depinde mai puțin de bunăstarea națională, fiind multe țări sărace și în curs de dezvoltare care le-au lăsat în urmă pe cele industriale și bogate din punctul de vedere al accesului femeilor la putere.

Prin examinarea câtorva dimensiuni diferite ale variabilelor implicate în studiul lor, cercetătorii Națiunilor Unite au dezvăluit, de asemenea, un aspect din câștigurile femeilor care, în general, trece neobservat. Population Communications International (1996, 1) a rezumat foarte bine aceste descoperiri:

În fiecare an, femeile au o contribuție invizibilă de 11 trilioane de dolari americani la economia globală, după cum declară raportul UNDP [United Nations Development Programme = Programul de Dezvoltare al Națiunilor Unite], luând în calcul atât munca neplătită, cât și munca plătită sub nivelul pieței. Această „subevaluare” a muncii femeilor nu numai că subminează accesul lor la funcții de conducere, spune HDR [Human Development Report = Raportul Dezvoltării Umane] din 1995, dar reduce, de asemenea, statutul lor social deja scăzut și afectează abilitatea lor de a deține proprietăți și de a folosi credite. Mahbub ul Haq, principalul autor al raportului, spune că „dacă munca femeilor ar fi reflectată corect în statisticile naționale, ar spulbera mitul că bărbații sunt principalii capi de familie ai lumii”. Raportul UNDP arată că femeile lucrează mai multe

ore decât bărbații, în aproape toate țările, atât în munca plătită, cât și în cea neplătită. În țările în curs de dezvoltare, ele realizează aproximativ 53% din muncă și își petrec două treimi din timpul de lucru cu activități neremunerate. În țările industrializate, femeile execută o medie a muncii totale de 51% și – asemenea omoloagelor din lumea în curs de dezvoltare – realizează aproape două treimi din munca lor totală fără a fi plătite. Bărbații din țările industrializate sunt compensați pentru două treimi din munca lor.

După cum puteți observa, indexurile pot fi construite din multe informații diferite pentru o varietate de scopuri. Acum ne vom îndrepta atenția dinspre construirea indexurilor înspre examinarea tehnicilor de realizare a scalelor.

Construirea scalelor

Indexurile bune oferă o ierarhizare ordinală a cazurilor pe o variabilă dată. Toate indexurile se bazează pe acest tip de presupunere: un senator care a votat pentru șapte proiecte de lege conservatoare este socotit mult mai conservator decât cel care a votat numai pentru patru dintre acestea. Ceea ce un index ar putea să nu ia în considerare este, totuși, faptul că nu toți indicatorii unei variabile sunt la fel de importanți sau la fel de puternici. Poate că primul senator a votat în favoarea unor proiecte de lege ușor conservatoare, în timp ce al doilea senator a votat în favoarea unor proiecte de lege mult mai stricte. (Este posibil ca al doilea să le fi considerat pe cele șapte prea liberale și să fi votat chiar împotriva.)

Scalele asigură o mai mare ordinalitate prin referirea la intensitatea structurilor indicatorilor. Cei câțiva itemi dintr-o unitate de măsură compusă pot avea diferite intensități în ceea ce privește variabila. Sunt disponibile multe metode de scalare. Vom analiza patru proceduri de scalare pentru a ilustra varietatea tehnicilor disponibile, împreună cu o tehnică numită semantica diferențială. Deși aceste exemple se axează pe chestionare, logica scalării, asemenea celei a indexului, se aplică și altor metode de cercetare.

Scala Bogardus a distanței sociale

Să presupunem că sunteți interesat de măsura în care cetățenii americani sunt dispuși să fie asociați cu, să spunem, delincvenții sexuali. Ați putea pune următoarele întrebări:

1. Sunteți dispus să le permiteți delincvenților sexuali să trăiască în țara dumneavoastră?
2. Sunteți dispuși să le permiteți delincvenților sexuali să trăiască în comunitatea dumneavoastră?
3. Sunteți dispuși să le permiteți delincvenților sexuali să trăiască în cartierul dumneavoastră?
4. Ați fi dispus să lăsați un delincvent sexual să locuiască lângă dumneavoastră?
5. V-ați lăsa copilul să se căsătorească cu un delincvent sexual?

Scala Bogardus a distanței sociale – o unitate de măsură care determină disponibilitatea oamenilor de a se implica în relații sociale – în grade diferite de apropiere – cu alte tipuri de persoane. Este o tehnică deosebit de eficientă, prin faptul că rezumă mai multe răspunsuri discrete fără a pierde detaliele originale asupra datelor.

Aceste întrebări micșorează progresiv distanța dintre persoanele intervievate și delincvenții sexuali. Începând cu grija inițială de a măsura disponibilitatea de asociere cu infractorii sexuali, ați formulat câteva întrebări indicând grade diferite de intensitate a acestei variabile. Tipul de itemi prezentați constituie o **scală Bogardus a distanței sociale** (creată de Emory Bogardus). Această scală este o tehnică de măsurare pentru a determina disponibilitatea oamenilor de a se implica în relații sociale – în

diferite grade de apropiere – cu alte tipuri de persoane.

Diferența de intensitate clară sugerează o structură între itemi. Să presupunem că, dacă o persoană este dispusă să accepte un anumit fel de asociere, ar fi dispusă să le accepte și pe celelalte din listă – cele cu o intensitate mai mică. De exemplu, persoana care este dispusă să le permită infractorilor sexuali să trăiască în cartierul lor îi va accepta, cu siguranță, și în comunitate și în națiune, dar este posibil să fie sau să nu fie dispusă să-i accepte ca vecini sau ca rude. Aceasta este structura logică a intensității inerente între itemi.

În mod empiric, ne putem aștepta să aflăm cel mai mare număr de oameni în rândul celor care acceptă cocetații și cel mai mic număr în rândul celor care acceptă căsătoria delincvenților cu cineva din familie. În acest sens, vorbim despre „itemi ușori” (de exemplu, rezidența în Statele Unite) și „itemi grei” (de exemplu, căsătoria). Mai mulți oameni au fost de acord cu itemii ușori și nu au fost de acord cu cei grei. Cu câteva excepții inevitabile, este logic faptul că, odată ce o persoană a refuzat o relație prezentată în scală, va refuza, de asemenea, toți itemii grei care-i vor urma acesteia.

Scala Bogardus a distanței sociale ilustrează importanța economiei scalării ca pe un instrument de reducere a datelor. Prin cunoașterea numărului de relații cu infractorii acceptate de un anumit respondent putem ști care relații sunt acceptate. Așadar, un singur număr poate rezuma corect cinci sau șase itemi de date fără pierdere de informații.

Motoko Lee, Stephen Sapp și Melvin Ray (1996) au observat existența unui element implicit în scala Bogardus a distanței sociale: acesta privește distanța socială din perspectiva grupului majoritar dintr-o societate. Acești cercetători au decis să inverseze perspectiva și să creeze o scală a „distanței sociale inversate”: ei privesc distanța socială din punctul de vedere al grupului minoritar. Iată cum și-au conturat întrebările (1996, p. 19):

Gândindu-vă la americanii caucazieni pe care îi știm, nu o persoană anume, nici cea mai bună, nici cea mai rea, încercuiți D sau N pentru a vă exprima opinia.

D N 5. Îi deranjează că sunteți cetățean al acestei țări?

D N 4. Îi deranjează că locuiți în același cartier?

D N 3. I-ar deranja să locuiți lângă ei?

D N 2. I-ar deranja dacă le-ați deveni prieten apropiat?

D N 1. I-ar deranja dacă ați deveni rude prin căsătorie?

Asemeni scalei originale, cercetătorii au descoperit că, dacă știu numărul de itemi cu care respondenții minoritari au fost de acord, ar descoperi cu care dintre aceștia au fost de acord: 98,9% în cazul de față.

Scalele Thurstone

Adesea, structura inherentă a scalei Bogardus a distanței sociale nu este potrivită pentru variabila care trebuie măsurată. Într-adevăr, o asemenea structură logică a diferiților indicatori este rareori evidentă.

O scală Thurstone (creată de Louis Thurstone) este o încercare de a dezvolta un format pentru generarea grupurilor de indicatori ai unei variabile care au cel puțin o structură empirică. Unui grup de judecători i se dă poate o sută de itemi care sunt considerați indicatori ai unei variabile date. Apoi i se cere fiecărui judecător să estimeze cât de puternic este fiecare item ca indicator al unei variabile – prin atribuirea de scoruri de la 1 la 13. Dacă variabila ar fi *prejudecata*, de exemplu, li s-ar cere judecătorilor să atribuie scorul 1 pentru cel mai slab indicator al prejudecății și scorul 13 pentru cel mai puternic, iar scorurile intermediare pentru cele care, cred ei, se situează între cele două valori.

Odată ce judecătorii au îndeplinit această cerință, cercetătorul examinează scorurile atribuite pentru fiecare item de toți judecătorii și apoi determină care item a întrunit cel mai mare acord printre judecători. Acei itemi asupra cărora judecătorii au fost în general de acord vor fi respinși ca fiind ambigui. Dintre acei termeni cu care majoritatea au fost de acord, unul sau mai mulți sunt selectați pentru a reprezenta fiecare scor de pe scală de la 1 la 13.

Itemii selectați în acest fel pot fi apoi incluși într-un chestionar de sondaj. Este de așteptat ca respondenții care au părut dominați de prejudecăți din perspectiva itemilor cu o putere de 5 să apară ca fiind dominați de prejudecăți și din perspectiva itemilor mai slabi, iar dacă unii dintre acești respondenți nu au părut dominați de prejudecăți la itemii cu o putere de 6, este de așteptat ca ei să nu apară astfel nici la cei cu un scor mai mare.

Dacă itemii din scala Thurstone au fost dezvoltați și scorăți adecvat, ar rezulta eficiența și economia inherentă a reducerii de date din scala Bogardus. Un singur scor poate fi atribuit fiecărui respondent (puterea celui mai puternic item acceptat), iar acel scor va reprezenta, într-un mod adecvat, răspunsurile pentru diferiți itemi din chestionar. Și, așa cum este adevărat și pentru scala Bogardus, un respondent care a obținut un scor de 6 poate fi privit ca fiind mai dominat de prejudecăți decât cel care a obținut 5 sau mai puțin.

Scalarea Thurstone nu este folosită adesea în cercetările de azi, în primul rând din cauza pierderii enorme de energie și timp necesare pentru ca 10-15 judecători să scoreze itemii. Deoarece calitatea judecății lor ar depinde de experiența lor cu variabila în discuție, s-ar putea ca ei să trebuiască să fie cercetători profesioniști. Mai mult decât atât, înțelesul unor itemi care indică o variabilă dată tinde să se schimbe în timp. Așadar, un item care are o anumită greutate la un moment dat poate avea o greutate total diferită mai târziu. Pentru ca o scală Thurstone să fie eficientă, ar trebui să fie actualizată periodic.

Scala Thurstone – un tip de măsură compusă, construită în acord cu ponderile acordate de „judecători” diferiților indicatori ai unor variabile.

Scalarea Likert

Se poate ca uneori să auziți persoane referindu-se la un item de chestionar care conține categorii de răspunsuri precum „sunt total de acord”, „sunt de acord”, „nu sunt de acord” și „nu sunt deloc de acord” ca fiind o *scală Likert*. Aceasta este, din punct de vedere tehnic, o denumire inexactă, deși Rensis Likert a creat, într-adevăr, acest format de întrebări folosit la scară largă.

Valoarea particulară a acestui format este ordinalitatea neambiguă a categoriilor de răspunsuri. Dacă li s-ar permite respondenților să se ofere voluntari sau să selecteze asemenea răspunsuri ca „sunt oarecum de acord”, „sunt de acord destul de mult”, „chiar sunt de acord” și altele, cercetătorului i-ar fi imposibil să judece forța relativă a acordului intenționat de diferiții respondenți. Formatul Likert rezolvă această problemă.

Totuși, Likert a intenționat mai multe lucruri. El a creat o metodă prin care acest format de întrebări să fie folosit pentru a determina relativa intensitate a diferiților itemi. Ca un exemplu simplu, să presupunem că dorim să măsurăm prejudecățile împotriva femeilor. Pentru a realiza acest lucru, am creat un set de 20 de afirmații, fiecare dintre ele reflectând această prejudecată. Unul dintre acești itemi poate fi: „Femeile nu pot conduce la fel de bine ca bărbații”. Un altul ar fi: „Nu ar trebui ca femeilor să li se permită să voteze”. Tehnica de scalare a lui Likert ar demonstra diferența de intensitate dintre acești itemi, precum și stabilirea intensității celorlalte 18 afirmații.

Scala Likert – un tip de măsură compusă dezvoltată de Rensis Likert în încercarea de a îmbunătăți nivelele de măsurare în cercetarea socială prin folosirea categoriilor de răspuns standardizate în chestionarele de sondaj pentru a determina relativa intensitate a diferiților itemi. Itemii Likert utilizează categorii de răspunsuri precum „sunt total de acord”, „sunt de acord”, „nu sunt de acord”, „nu sunt deloc de acord”. Asemenea itemi pot fi folosiți pentru construirea adevăratei scale Likert, ca și a altor tipuri de măsuri compuse.

Să presupunem că cerem unui grup de oameni să-și exprime acordul sau dezacordul în legătură cu fiecare dintre aceste 20 de afirmații. Simpla acordare a unui singur punct pentru fiecare indicator al prejudecății împotriva femeilor ar duce la posibilitatea atribuirii de scoruri de index de la 0 la 20. O *scală Likert* merge un pas mai departe și calculează scorul mediu al indexului pentru cei care sunt de acord cu fiecare dintre afirmațiile individuale. Să spunem că toți cei care au fost de acord cu faptul că femeile sunt șoferi mai proști în comparație cu bărbații au obținut un scor mediu al indexului de 1,5 (din 20 posibile). Cei care au fost de acord cu faptul că femeile nu ar trebui să aibă drept de vot ar avea un scor mediu al indexului

de, să spunem, 19,5 – indicând un mai mare grad al prejudecății reflectate în răspuns.

Ca rezultat al analizei itemului, respondenții ar putea fi reevaluați astfel încât să formeze o scală: 1,5 puncte pentru a fi de acord că femeile sunt șoferi mai proști, 19,5 puncte pentru cei care spun că femeile nu ar trebui să voteze și alte puncte pentru alte răspunsuri care reflectă cum sunt acești itemi legați de indexul inițial, simplu. Dacă cei care nu au fost de acord cu afirmația „Aș vota cu o femeie care candidează la președinție” au avut un scor mediu al indexului de 15, atunci scala le-ar acorda 15 puncte celor care nu au fost de acord cu această afirmație.

În practică, scalarea Likert este rareori folosită astăzi. Nu știu care este motivul; poate pentru că pare prea complexă. Totuși, formatul de itemi conceput de Likert este unul dintre cel mai des folosite în conceperea chestionarelor contemporane. Astăzi, este folosit de obicei pentru crearea indexurilor simple. Cu, să spunem, cinci categorii de răspunsuri pot fi atribuite scoruri de la 0 la 4 sau de la 1 la 5, luând în considerare direcția itemilor (de exemplu, se acordă un scor de 5 pentru „sunt total de acord” la itemii pozitivi și „nu sunt deloc de acord” la itemii negativi). Fiecărui respondent i s-ar atribui un scor total, care reprezintă suma scorurilor pe care acesta le-a primit pentru răspunsurile oferite la itemii individuali.

Semantica diferențială

Ca și formatul lui Likert, **semantica diferențială** le cere respondenților unui chestionar să aleagă între două poziții opuse prin folosirea calificativelor pentru a face diferența dintre cele două poziții opuse. Iată cum funcționează.

Să presupunem că evaluăm eficiența unei noi prelegeri cu privire la aprecierea muzicală de către subiecți. Ca parte a studiului, doriți să difuzați anumite selecții muzicale și vreți ca subiecții să-și exprime sentimentele în legătură cu acestea. O modalitate bună de a le provoca o stare emoțională ar fi să folosiți formatul semanticii diferențiale.

Pentru început, ar trebui să determinați dimensiunile după care subiecții ar judeca fiecare selecție. Apoi trebuie să găsiți doi termeni opuși, reprezentând pozițiile diametral opuse pentru fiecare dimensiune. Să presupunem că una dintre dimensiunile care v-ar interesa ar fi dacă subiecților le-a plăcut sau nu piesa muzicală. Cei doi termeni opuși în acest caz ar fi „agreabil” și „dezagreabil”. În mod similar, ați putea dori să cunoașteți dacă ei au considerat selecțiile individuale ca fiind „complexe” sau „simple”, „armonice” sau „discordante” etc.

Odată ce ați determinat dimensiunile relevante și ați găsit termenii care reprezintă extremele pentru fiecare dintre acestea, ați putea pregăti o foaie de evaluare pe care fiecare subiect să o completeze pentru fiecare piesă. Figura 6.5 ilustrează un exemplu de acest gen.

	Foarte mult	Într-o oarecare măsură	Nici... nici	Într-o oarecare măsură	Foarte mult	
Plăcută	☐	☐	☐	☐	☐	Neplăcută
Simplă	☐	☐	☐	☐	☐	Complexă
Discordantă	☐	☐	☐	☐	☐	Armonică
Tradițională	☐	☐	☐	☐	☐	Modernă

Figura 6.5 – *Semantica diferențială : opinii despre selecții muzicale. Semantica diferențială le cere respondenților să descrie ceva sau pe cineva prin folosirea unor adjective opuse*

Semantica diferențială – un format de chestionar în care respondentului i se cere să evalueze ceva în funcție de două adjective opuse (de exemplu, evaluarea manualelor ca fiind „plictisitoare” sau „interesante”), folosind calificative ca „foarte”, „oarecum”, „nici... nici”, „oarecum” și „foarte” pentru a exprima distanța dintre cei doi termeni opuși.

Pe fiecare linie a foi de evaluare, subiectul ar indica ce a simțit în legătură cu piesa muzicală: dacă a fost agreabilă sau nu și dacă a fost agreabilă „într-o măsură oarecare” sau „într-o mare măsură”. Pentru a evita crearea unui model părtinitor al răspunsurilor la asemenea itemi, o idee bună este să variați locul termenilor care sunt relaționați unui cu ceilalți. Observați, de exemplu, că „discordant” și „tradițional” sunt pe partea stângă a foi, iar „armonic” și „modern” pe partea dreaptă.

Atât formatul Likert, cât și cel al semanticii diferențiale au o mai mare rigoare și structuralitate în comparație cu alte formate de întrebări. După cum am menționat mai înainte, acestea produc informații potrivite atât pentru indexare, cât și pentru scalare.

Scalarea Guttman

Cercetătorii din ziua de azi folosesc adesea scala dezvoltată de Louis Guttman. Asemenea scării lui Bogardus, Thurstone și Likert, scalarea lui Guttman se bazează pe faptul că unui itemi luați în considerare se pot dovedi a fi indicatori mai „extremi” ai variabilei decât alții. Iată un exemplu pentru acest model.

În exemplele anterioare care măsurau orientarea științifică a profesorilor facultății de medicină, vă amintiți că a fost construit un index simplu. Din întâmplare, trei dintre termenii incluși în index formează în mod esențial o scală Guttman.

Scala Guttman – un tip de măsură compusă folosită pentru a rezuma mai multe observații discrete și pentru a reprezenta variabile mai generale.

Construirea unei scale Guttman începe prin aceiași pași care inițiază construirea unui index. Începeți prin examinarea validității aparente a itemilor disponibili pentru analiză. Apoi examinați relațiile bivariate și, eventual, și multivariate dintre acești itemi. În construirea scalei trebuie, totuși, să căutați atât

indicatori „puternici”, cât și „slabi” ai variabilei studiate.

Anterior, când am vorbit despre atitudinile legate de dreptul femeii de a face un avort, am discutat mai multe condiții care pot afecta opiniile oamenilor: dacă femeia este măritată, dacă starea ei de sănătate este în pericol etc. Aceste condiții diferite oferă o ilustrare excelentă a scării Guttman.

Iată procentajul de persoane din eșantionul GSS 2000 care au susținut dreptul femeii la avort, în trei condiții diferite:

Starea de sănătate a femeii este pusă grav în pericol	89%
Sarcină ca rezultat al unui viol	81%
Femeia nu este căsătorită	39%

Aceste trei procentaje diferite care sprijină avortul în cele trei condiții sugerează ceva în legătură cu diferitele nivele de susținere pe care fiecare item îl indică. De exemplu, dacă cineva susține provocarea unui avort în cazul în care viața mamei este pusă în pericol, acesta nu este un indicator foarte puternic al susținerii generale a avortului, deoarece aproape toți au fost de acord cu acest lucru. Susținerea avortului pentru femeile necăsătorite pare un indicator mult mai puternic al susținerii avortului în general – mai puțin de jumătate din eșantion au adoptat această poziție.

Scalarea Guttman se bazează pe ideea că oricine oferă un indicator puternic al unei variabile va oferi și indicatori slabi. În acest caz, am putea presupune că oricine susține avortul pentru femeile necăsătorite îl va susține și în cazul unui viol sau dacă viața femeii ar fi pusă în pericol. Tabelul 6.2 testează aceste presupuneri prin prezentarea unui număr de respondenți care au oferit toate modelele de răspuns posibile.

Tabelul 6.2 – Scalarea susținerii pentru alegerea avortului

	Sănătatea femeii	Rezultat al unui viol	Femeie necăsătorită	Numărul de cazuri
Tipuri de scale	+	+	+	677
	+	+	-	607
	+	-	-	165
	-	-	-	147
				Total = 1.596
Tipuri mixte	-	+	-	42
	+	-	+	5
	-	-	+	2
	-	+	+	4
				Total = 53

+ = favorizează dreptul femeii de a alege; - = se opune dreptul femeii de a alege

Primele patru tipare de răspuns din tabel compun ceea ce noi am numi *tipuri de scale*: acele modele care formează o structură scalară. Urmărindu-i pe respondenți, care au susținut avortul în cazul fiecăreia dintre cele trei condiții (rândul 1), observăm (rândul 2) că cei care au doar două răspunsuri pro le-au ales pe cele mai ușoare; cei care au doar un astfel de răspuns (rândul 3) l-au ales pe cel mai ușor dintre cele trei (sănătatea femeii este în pericol). În sfârșit, câțiva respondenți s-au opus avortului în toate cele trei circumstanțe (rândul 4).

A doua parte a acestui tabel prezintă modelele de răspuns care încalcă structura scalară a itemilor. Cele mai radicale distanțări de structura scalară sunt ultimele două tipare de răspuns: cei care au acceptat numai cel mai puternic item și cei care l-au respins doar pe cel mai ușor.

Ultima coloană din tabel indică numărul de respondenți ai sondajului care au dat fiecare dintre modelele de răspuns. Marea majoritate (1.596 sau 99%) se încadrează într-unul din tipurile scalare. Totuși, prezența tipurilor mixte indică faptul că itemii nu formează o scală Guttman perfectă. (Ar fi extrem de rar ca astfel de date să formeze o scală Guttman perfectă.)

Să ne aducem aminte acum că una dintre funcțiunile fundamentale ale scalării este reducerea eficientă a datelor. Scalele furnizează o tehnică de prezentare a datelor într-o formă rezumată menținând în același timp cât mai mult posibil din informația originală. Când itemii orientării științifice au fost formați într-un index în discuția noastră anterioară, respondenții au primit câte un punct pentru fiecare răspuns științific oferit. Dacă acești trei itemi identici ar fi fost evaluați conform scalei Guttman, unii respondenți ar fi primit scoruri pe scală care le-ar fi permis cea mai corectă reproducere a răspunsurilor lor originale pentru toți cei trei itemi.

În exemplul de față referitor la atitudinile legate de avort, respondenții care se potrivesc tipurilor scalare ar primi aceleași scoruri ca și cele atribuite în construirea unui index. Persoanele care au selectat toate cele trei răspunsuri pro (+ + +) ar fi totuși notate cu 3, iar cele care au selectat răspunsuri pro pentru cei doi itemi mai ușori (+ + -) ar fi notați cu 2 etc. Pentru fiecare dintre cele patru tipuri scalare am putea prezice corect toate răspunsurile actuale date de respondenți, bazându-ne pe scorurile lor.

Tipurile mixte din tabel prezintă totuși o problemă. Primul tip mixt (- + -) a primit scorul 1 în index pentru a indica un singur răspuns pro. Dar dacă 1 ar fi fost acordat pentru un scor de scală, am putea prezice că 42 dintre respondenții din acest grup au ales doar cel mai ușor item (aprobarea avortului în cazul în care viața femeii ar fi în pericol) și am face două erori pentru fiecare dintre acești respondenți: dacă am considera că modelul răspunsului lor ar fi (+ - -) în loc de (- + -). Așadar, scorurile scalei sunt atribuite pentru a minimaliza erorile care ar putea apărea în reconstruirea răspunsurilor originale.

Tabelul 6.3 ilustrează scorurile de index și scalare care ar trebui atribuite pentru fiecare dintre modelele de răspuns din exemplul nostru. Țineți cont de faptul că apare o eroare pentru fiecare respondent din tipurile mixte. Este maximul de erori ce pot apărea la un model de tip mixt. În cel dintâi tip mixt, de exemplu, am prezice, în mod eronat, răspunsuri pro pentru cel mai ușor item pentru fiecare dintre cei 42 de respondenți din acest grup, făcând în total 42 de greșeli.

Acest tabel prezintă o metodă obișnuită pentru scorarea tipurilor mixte, dar trebuie să știți că se folosesc și alte metode.

Tabelul 6.3 – Scoruri de index și scalare

	Tiparul de răspuns	Numărul de cazuri	Scorurile de index	Scorurile de scală	Erorile de scală totale
Tipuri de scale	+ + +	677	3	3	0
	+ + -	607	2	2	0
	+ - -	165	1	1	0
	- - -	147	0	0	0
Tipuri mixte	- + -	42	1	2	42
	+ - +	5	2	3	5
	- - +	2	1	0	2
	- + +	4	2	3	4
					Totalul erorilor de scalare = 53
Coeficient de reproductibilitate = $1 - \frac{\text{numărul de erori}}{\text{numărul aprecierilor}}$					
		$= 1 - \frac{53}{1.649 \times 3} = 1 - \frac{53}{4.947} =$ $= 0,989 = 98,9\%$			

Măsura în care un set de răspunsuri empirice formează o scală Guttman este determinată de acuratețea cu care răspunsurile originale pot fi reconstruite din aceste rezultate scalare. Pentru fiecare dintre cei 1.649 de respondenți din acest exemplu, vom prezice trei răspunsuri de chestionar, pentru un total de 4.947 de predicții. Tabelul 6.3 indică faptul că vom face 53 de erori folosind scorurile scalare atribuite. Procentajul de predicții corecte este numit *coeficient de reproductibilitate*: procentajul de răspunsuri originale care ar putea fi reproduse prin aflarea scorurilor scalare folosite pentru a le rezuma. În exemplul prezent, coeficientul de reproductibilitate este $4.894/4.947$ sau 98,9%.

Cu excepția unui caz perfect (100%) de reproductibilitate, nu există nici o posibilitate de a afirma că un set de itemi formează sau nu o scală Guttman în sens absolut. Practic, toate seturile de astfel de itemi aproximează o scală. Ca o indicație generală, coeficienții de 90 sau 95% sunt standarde folosite curent. Dacă reproductibilitatea observată depășește nivelul stabilit de dumneavoastră, probabil că veți decide să scorați și să folosiți itemii pe post de scală.

Decizia privind criteriile în această privință este, bineînțeles, arbitrară. Mai mult decât atât, un grad înalt de reproductibilitate nu asigură faptul că scala construită măsoară, de fapt, conceptul luat în considerare. Totuși, ea determină creșterea încrederii în faptul că toți itemii componenți măsoară *același lucru*. De asemenea, ar trebui să realizați că este puțin probabil să se obțină un coeficient înalt de reproductibilitate când sunt puțini itemi implicați.

O remarcă de încheiere referitoare la scalarea Guttman: se bazează pe structura observată în rândul datelor aflate în studiu. Acesta este un punct important care este adesea înțeles greșit. Nu are sens să spunem că un set de itemi de chestionar (poate dezvoltat și folosit de un alt cercetător) constituie o scală Guttman. Putem spune, mai degrabă, că acestea formează o scală într-un corp de date care sunt analizate. Scalabilitatea este o chestiune empirică și dependentă de eșantion. Deși un set de itemi pot forma o scală Guttman dintr-un singur eșantion de respondenți ai unui chestionar, de exemplu, nu există nici o garanție că acest set va forma o asemenea scală în cazul altor eșantioane. În acest sens, așadar, un set de itemi de chestionar în sine nu va forma niciodată o scală, spre deosebire de un set de observații empirice.

Cu aceasta încheiem discuția noastră despre construirea indexurilor și a scalelor. Asemenea indexurilor, scalele sunt măsuri compuse ale unei variabile, care largesc de obicei sensul unei variabile dincolo de ceea ce ar putea fi revelat de un singur indicator. Atât scalele, cât și indexurile urmăresc să măsoare variabilele la nivelul ordinal al măsurării. Totuși, spre deosebire de indexuri, scalele profită de orice intensitate a structurii care poate fi prezentă între indicatorii individuali. Până la punctul în care această intensitate a structurii poate fi găsită și informațiile obținute de la oameni sau alte unități de analiză se conformează cu logica acelei intensități structurale, putem avea încredere în faptul că am creat o măsură ordinală.

Tipologii

Încheiem acest capitol cu o scurtă discuție despre construirea și analiza tipologiilor. Să ne amintim că indexurile și scalele sunt construite pentru a furniza măsuri ordinale ale variabilelor date. Încercăm să atribuim scoruri de index sau de scale astfel încât să indicăm un grad crescător de prejudecăți, de religiozitate, de conservatorism etc. În asemenea cazuri, avem de-a face cu dimensiuni singulare.

Tipologie – clasificarea (de regulă nominală) a observațiilor în funcție de atributele lor asupra a două sau mai multe variabile. Clasificarea ziarelor ca liberal-urbane, liberal-rurale, conservator-urbane sau conservator-rurale ar reprezenta un exemplu în acest sens.

Totuși, adesea, cercetătorul dorește să rezume intersectarea a două sau mai multe variabile, creând așadar un set de categorii sau de tipuri – o variabilă nominală – numit **tipologie**. Puteți dori, de exemplu, să examinați separat orientările politice ale ziarelor referitoare la probleme interne și politica externă. Tabelul 6.4 descrie o astfel de tipologie.

Ziarele din celula A a tabelului sunt conservatoare, atât în ceea ce privește politica externă, cât și politica internă; cele din celula D sunt liberale în ambele cazuri. Cele din celulele B și C sunt conservatoare în ceea ce privește una dintre chestiuni și liberale în privința celeilalte.

Frecvent, ajungeți la o tipologie în încercarea de a construi un index sau o scală. Itemii care păreau că reprezintă o singură variabilă par să reprezinte două. Se poate ca noi să fi încercat să construim un singur index pentru orientările politice ale ziarelor, dar am descoperit – în mod empiric – că politica internă și cea externă trebuie ținute separat.

În orice caz, trebuie să fiți informat în legătură cu o problemă inerentă în analiza tipologică. Ori de câte ori tipologia este folosită ca variabilă independentă, probabil că nu va apărea nici o problemă. În exemplul precedent, ați putea calcula procentajul ziarelor în fiecare celulă care sprijină de obicei candidații democrați; apoi, puteți examina cu ușurință atât efectele politicii externe, cât și pe cele ale politicii interne asupra suptinerilor politice.

Totuși este extrem de dificil să analizezi tipologia ca pe o variabilă dependentă. Dacă doriți să descoperiți *de ce* ziarele se încadrează în diferite celule de tipologie, riscați să eșuați. Acest fapt devine evident când țineți cont de felurile în care puteți construi sau citi tabelele. Să presupunem, de exemplu, că doriți să examinați efectele dimensiunilor comunității asupra principiilor politice. Cu o singură dimensiune puteți determina cu ușurință procentajele de ziare urbane și rurale care au fost evaluate drept conservatoare sau liberale în indexul sau scala dumneavoastră.

Tabelul 6.4 – O tipologie politică a ziarelor

	Politica externă	
	Conservator	Liberal
Politica internă	Conservator	B
	Liberal	D

Totuși, cu o tipologie ar trebui să prezentați distribuția ziarelor urbane din eșantion după tipurile A, B, C sau D. Apoi, ați putea repeta procedura pentru cele rurale și compara cele două distribuții. Să presupunem că 80% dintre ziarele rurale sunt evaluate ca fiind de tipul A (conservatoare după ambele dimensiuni), în comparație cu 30% dintre cele urbane. Mai mult decât atât, să presupunem că numai 5% dintre ziarele rurale sunt evaluate ca fiind de tip B (conservatoare numai din punctul de vedere al problemelor interne), față de 40% dintre cele urbane. Ar fi incorect să conchidem dintr-o examinare

a tipului B că ziarile urbane sunt mai conservatoare pe probleme interne decât cele rurale, pentru că 85% dintre cele rurale, față de 70% dintre cele urbane, au această caracteristică. Relativa raritate a ziarelor rurale de tipul B se datorează concentrării lor în tipul A. Ar trebui să fie evident că o interpretare a unor astfel de date ar fi foarte dificil de realizat pentru orice altceva în afară de o descriere.

În realitate, probabil că studiați două astfel de dimensiuni separat, mai ales dacă variabila dependentă are mai multe categorii de răspuns decât exemplul dat.

Nu vă gândiți că tipologiile trebuie întotdeauna evitate în cercetările sociale; adesea, ele reprezintă cel mai potrivit instrument pentru înțelegerea datelor. Pentru a examina mai în amănunt orientarea pro-viață, de exemplu, puteți crea o tipologie care să implice atât chestiunea avortului, cât și pe cea a pedepsei capitale. Libertarianismul poate fi privit atât din punctul de vedere al permisivității economice, cât și al celei sociale. Totuși, acum ați fost atenționat în legătură cu dificultățile speciale implicate în folosirea tipologiilor ca variabile dependente.

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- Indicatorii singulari ai variabilelor captează rareori toate dimensiunile unui concept și rareori au o validitate suficient de clară pentru a garanta folosirea lor sau pentru a permite intervalul de variație necesar unei ierarhizări ordinale. Măsurile compuse, cum ar fi indexurile și scalele, rezolvă aceste probleme prin includerea mai multor indicatori ai unei variabile într-o singură măsură rezumativă.

Indexuri *versus* scale

- Deși atât indexurile, cât și scalele se vor a fi unități de măsură ordinale ale variabilelor, scalele satisfac, de obicei, mai bine această necesitate în comparație cu indexurile.
- În timp ce indexurile sunt bazate pe simpla cumulare de indicatori ai unei variabile, scalele profită de orice structură de intensitate logică sau empirică existentă între indicatorii unei variabile.

Construirea indexurilor

- Pașii principali în construirea unui index includ selectarea de itemi posibili, examinarea relațiilor lor empirice, scorarea indexului și validarea lui.
- Criteriile de selectare a itemilor includ validitatea aparentă, unidimensionalitatea, gradul de specificitate cu care o dimensiune este măsurată și cantitatea de variație furnizată de itemi.
- Dacă diferiții itemi sunt, într-adevăr, indicatori ai aceleiași variabile, atunci ei ar trebui să fie legați empiric unul cu celălalt. În construirea unui index, cercetătorul trebuie să examineze relațiile bivariate și multivariate dintre itemi.
- Scorarea indexului implică stabilirea intervalului de scoruri dorit și determinarea ponderilor, egale sau diferite, ale itemilor.
- Există diferite tehnici care permit folosirea itemilor într-un index în ciuda datelor lipsă.

- Analiza itemului este un tip de validare internă, bazată pe relația dintre itemii individuali în unitatea de măsură compusă și în măsura însăși. Validarea externă se referă la relațiile dintre măsurile compuse și alți indicatori ai variabilei – indicatorii care nu sunt incluși în unitatea de măsură.

Construirea scalelor

- Patru tipuri de tehnici de scalare sunt reprezentate de scala distanței sociale a lui Bogardus, aceasta fiind un instrument de măsurare a diferitelor grade în care o persoană ar fi dispusă să se asocieze cu o anumită clasă de persoane; scala Thurstone, o tehnică prin care judecătorii sunt folosiți pentru a determina intensitatea diferiților indicatori; scala Likert, o tehnică de măsurare bazată pe folosirea categoriilor de răspuns standardizate; și scala Guttman, o metodă de descoperire și folosire a structurii intensității empirice dintre diferiții indicatori ai unei variabile date. Scala Guttman este probabil cea mai populară tehnică de scalare din cercetarea socială din ziua de azi.
- Semantica diferențială este un format de întrebări care le cere respondenților să facă evaluări încadrate între două extreme, cum ar fi „foarte pozitiv” și „foarte negativ”.

Tipologii

- Tipologia este o măsură compusă nominală folosită adesea în cercetarea socială. Tipologiile pot fi folosite eficient ca variabile independente, dar interpretarea lor este dificilă atunci când sunt folosite ca variabile dependente.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți pe parcursul capitolului și în subsolul paginii unde apar pentru prima dată, precum și în glosarul de termeni de la finalul cărții: *analiza itemului*, *index*, *scala Bogardus a distanței sociale*, *scala Guttman*, *scala Likert*, *scala Thurstone*, *scală*, *semantica diferențială*, *tipologie*, *validare externă*.

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCITII RECAPITULATIVE

1. Descrieți în cuvintele dumneavoastră diferența dintre un index și o scală.
2. Să presupunem că doriți să creați un index care să evalueze calitatea colegiilor și universităților. Numiți trei itemi de date care ar putea fi incluși într-un astfel de index.
3. Alcătuiți trei itemi de chestionare care să măsoare atitudinea față de energia nucleară și care ar alcătui probabil o scală Guttman.
4. Construiți o tipologie a atitudinilor pro-viață discutate în capitol.
5. Economiiștii folosesc adesea indexuri pentru a măsura variabilele economice, cum ar fi costul vieții, de exemplu. Intrați pe site-ul Biroului de Statistică a Muncii (<http://www.bls.gov>) și găsiți studiul Indexul Costurilor Consumatorului. Care sunt dimensiunile costului vieții incluse în această măsurătoare?

BIBLIOGRAFIE

- Anderson, Andy B., Alexander Basilevsky și Derek P.J. Hum (1983), „Measurement : Theory and Techniques”, pp. 231-287, în *Handbook of Survey Research*, editat de Peter H. Rossi, James D. Wright și Andy B. Anderson, Academic Press, New York. Logica măsurării este analizată în contextul măsurilor compuse.
- Bobo, Lawrence și Frederick C. Licari (1989), „Education and Political Tolerance : Testing the Effects of Cognitive Sophistication and Target Group Effect”, *Public Opinion Quarterly*, 53, pp. 285-308. Autorii folosesc o varietate de tehnici pentru a determina cum poate fi măsurată cel mai bine toleranța față de diferite grupuri din societate.
- Indrayan, A., M.J. Wysocki, A. Chawla, R. Kumar și N. Singh (1999), „Three-Decade Trend in Human Development Index in India and Its Major States”, *Social Indicators Research*, 46 (1), pp. 91-120. Autorii au folosit mai multe indexuri de dezvoltare umană pentru a compara statutul diferitelor state din India.
- Lazarsfeld, Paul, Ann Pasanella și Morris Rosenberg (ed.) (1972), *Continuities in the Language of Social Research*, Free Press, New York. Vezi mai ales Secțiunea 1. O colecție excelentă de discuții conceptuale și ilustrări concrete. Construirea măsurilor compuse este prezentată în mai multe arii generale ale conceptualizării și măsurării.
- McIver, John P. și Edward G. Carmines (1981), *Unidimensional Scaling*, Sage, Newbury Park, CA. Această carte este o excelentă ocazie pentru a aprofunda studiul scadelor Thurstone, Likert și Guttman.
- Miller, Delbert (1991), *Handbook of Research Design and Social Measurement*, Sage, Newbury Park, CA. O excelentă compilație de scale folosite frecvent și semistandardizate. Multe exemple prezentate în partea a IV-a a cărții lui Miller pot fi direct adaptate studiilor sau, cel puțin, pot sugera măsurători modificate. Mai mult, studierea celor câteva exemple vă poate oferi o înțelegere mai bună a logicii măsurilor compuse în general.

Resurse de studiu pe internet**Sociology®Now™ : Research Methods**

1. Înainte de a arunca o ultimă privire peste acest capitol, faceți testul *SociologyNow : Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.
2. Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow : Research Methods*, realizat pe baza rezultatelor testului. Utilizați planul de studiu, cu exercițiile sale interactive, precum și alte resurse pentru a învăța bine subiectul de studiu.
3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de internet al cărții, http://sociology.wadsworth.com/babbie_practicelle, pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition*, pentru căutarea termenilor *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de internet pentru acest capitol

Fiiți conștient de faptul că internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru mai multe *Web Links*. Site-urile existente la momentul publicării cărții oferă oportunități de informare asupra cercetării evaluative.

Bureau of Labor Statistics, Measurement Issues in the Consumer Price Index
<http://www.bls.gov/cpi/cpigm697.htm>

Indexul preț-consumator al guvernului este una dintre acele măsuri compuse care afectează viețile multor oameni, determinând creșteri ale costurilor vieții, de exemplu. Acest site discută unele aspecte ale măsurii.

Arizona State University, Reliability and Validity

<http://seamonkey.ed.asu.edu/~alex/teaching/assessment/reliability.html>

Aici veți găsi o discuție extensivă despre aceste două aspecte ale calității măsurătorilor.

Thomas O'Connor, *Scales and Indexes*

<http://faculty.ncwc.edu/toconnor/308/308lect05.htm>

Această pagină de internet conține o discuție excelentă despre scale și indexuri în general, oferind, de asemenea, exemple și linkuri utile pentru aprofundarea acestui subiect.

Capitolul 7

Logica eşantionării

Rezumatul capitolului

Veți vedea cum sociologii selectează pentru studiu câțiva oameni și descoperă lucruri care sunt valabile pentru sute de milioane de persoane care nu au fost studiate.

Introducere

O scurtă istorie a eşantionării

Președintele Alf Landon

Președintele Thomas E. Dewey

Două categorii de metode de eşantionare

Eşantionarea nonprobabilistică

Selecția subiecților cei mai disponibili

Eşantionarea bazată pe un scop predefinit

Eşantionarea în bulgăre de zăpadă

Eşantionarea pe cote

Selectarea surselor de informații

Teoria și logica eşantionării probabilistice

Părtinirea conștientă și incoștientă în eşantionare

Reprezentativitatea și probabilitatea selecției

Selecția aleatorie

Teoria probabilităților, distribuția eşantioanelor și estimarea erorilor de eşantionare

Populații și cadre de eşantionare

Analiza populațiilor și cadre de eşantionare

Tipuri de design de eşantionare

Eşantionarea aleatorie simplă

Eşantionarea sistematică

Eşantionarea stratificată

Stratificarea implicită în eşantionarea sistematică

Exemplu: eşantionarea studenților

Eşantionarea cluster în etape

Designurile etapizate și erorile de eşantionare

Stratificarea în eşantionarea cluster pe etape

Eşantionarea probabilistică proporțională cu dimensiunea (PPS)

Eşantionarea și ponderarea disproporționate

Eşantionarea probabilistică pe scurt

Sociology@Now™: Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow: Research Methods*.

Introducere

Una dintre cele mai vizibile utilizări ale eșantionării apare în sondajele privind opiniile politice ale publicului, testate ulterior alegerilor. În timp ce unii se îndoiesc de acuratețea sondajelor bazate pe eșantionare, alții se plâng că sondajele de opinie distrug suspansul din timpul campaniei electorale prezicând rezultatul alegerilor. Totuși, cu ocazia ultimelor alegeri prezidențiale, sondajele nu au eliminat deloc suspansul.

Pe măsură ce se apropiau alegerile din 2004, sociologii erau în general de acord că alegerile urmau să fie foarte strânse, așa cum se întâmplase și cu patru ani mai devreme. Roper Center a compilat o listă a sondajelor realizate în timpul campaniei; tabelul 7.1 le prezintă pe cele realizate chiar în ultimele zile dinaintea alegerilor. În ciuda câtorva variații, în ansamblu ele sunt surprinzător de consistente și de apropiate de rezultatul final al alegerilor.

De câte interviuri credeți că a fost nevoie pentru ca fiecare dintre aceste sondaje să prezică într-o marjă de cel mult 2% comportamentul a peste 115 milioane de alegători? De cele mai multe ori, mai puțin de 2.000! În acest capitol, vom afla cum reușesc sociologii astfel de vrăjitorii.

Sondajele politice, ca și alte forme de cercetare socială, se bazează pe observații. Dar nici realizatorii sondajelor, nici alți cercetători sociali nu pot observa tot ceea ce i-ar putea interesa. Astfel, un aspect esențial al cercetărilor sociale este să hotărâm ce observăm și ce nu. De exemplu, dacă vrem să studiem alegătorii, pe care dintre alegători ar trebui să îi studiem?

Procesul de selectare a observațiilor se numește *eșantionare*. Deși eșantionarea poate desemna orice metodă de selectare a unităților de observare – de exemplu interviuarea fiecărui al zecelea trecător pe o stradă aglomerată –, soluția pentru a putea generaliza de la un eșantion la o populație mai mare este *eșantionarea probabilistică*, care implică ideea esențială de *selecție aleatorie*.

Tabelul 7.1 – Sondajele din seara alegerilor (procentul din populație care votează pentru candidații la președinție) din 2004

Sondaj	Data începerii	Bush	Kerry
Fox/OpinoDynamics	28 oct	50	50
TIPP	28 oct	53	47
CBS/NYT	28 oct	52	48
ARG	28 oct	50	50
ABC	28 oct	51	49
Fox/OpinoDynamics	29 oct	49	51
Gallup/CNN/USA	29 oct	49	51
NBC/WSJ	29 oct	51	49
TIPP	29 oct	51	49
Harris	29 oct	52	48
Democracy Groups	29 oct	49	51

Harris	29 oct	51	49
CBS	29 oct	51	49
Fox/OpinoDynamics	30 oct	49	52
TIPP	30 oct	51	49
Marist	31 oct	50	50
GWU Battleground 2004	31 oct	52	48
Rezultatul votului	2 nov	52	48

Sursa : Date de sondaj adaptate după Roper Center, *Election 2004* (http://www.ropercenter.uconn.edu/elect_2004/pres_trial_heats.html). Accesat pe 16 noiembrie 2004. Am repartizat voturile nehotărâților și pentru „alții” în funcție de procentele celor care au spus că ar fi votat cu Bush sau cu Kerry.

O mare parte a acestui capitol este dedicată logicii și calificărilor eșantionării probabilistice. Această temă este mai riguroasă și mai precisă decât alte subiecte din această carte. Cercetarea socială în ansamblu reprezintă atât știință, cât și artă, pe când eșantionarea se apropie mai mult de știință. Deși acest subiect este mai degrabă tehnic, logica simplă care stă la baza eșantionării nu este greu de înțeles. De altfel, simplitatea logică a acestui subiect îl face mai ușor de înțeles decât conceptualizarea, de exemplu.

Deși eșantionarea probabilistică este esențială pentru cercetarea socială de astăzi, ne vom rezerva timp pentru a examina și o serie de metode neprobabilistice. Aceste metode au și ele logica lor și pot oferi eșantioane folositoare pentru anchetele sociale.

Înainte de a discuta aceste două mari categorii de metode de eșantionare, voi prezenta câteva idei de bază făcând o scurtă istorie a eșantionării. După cum veți vedea, realizatorii sondajelor care au prezis în mod corect rezultatele strânse ale alegerilor din 2000 au reușit acest lucru pentru că cercetătorii au învățat să evite câteva dintre capcanele în care au căzut cei dinaintea lor.

O scurtă istorie a eșantionării

Eșantionarea în cercetarea socială s-a dezvoltat laolaltă cu sondajele de opinie politice. Cu siguranță așa stau lucrurile, pentru că sondajele politice sunt una dintre puținele ocazii pe care le au cercetătorii pentru a observa acuratețea estimărilor pe care le fac. În ziua alegerilor, ei află cât de bine sau de rău s-au descurcat.

Președintele Alf Landon

Președintele Alf Landon? Cine o fi el? Cumva ai dormit la ora de istorie în timpul prezentării unui întreg mandat prezidențial? Nu – dar Alf Landon ar fi fost președinte dacă un sondaj de opinie faimos, realizat de *Literary Digest*, s-ar fi dovedit precis. *Literary Digest* era o revistă de știri populară publicată între anii 1890 și 1938. În 1920, editorii revistei au trimis cărți poștale unor oameni din șase state întrebându-i cu cine plănuiau să voteze în campania prezidențială dintre Warren Harding și James Cox.

Numele pentru sondaj au fost selectate din cărți de telefon și registrele auto. Pe baza cărților poștale trimise înapoi, *Digest* a prezis corect că Harding va fi ales. În alegerile care au urmat, revista și-a extins sondajul și a făcut predicții corecte în 1924, 1928 și 1932.

În 1936, *Digest* a realizat cel mai ambițios sondaj al său: 10 milioane de buletine au fost trimise oamenilor trecuți în cărțile de telefon și în listele deținătorilor auto. Peste 2 milioane de oameni au răspuns, oferind candidatului republican, Alf Landon, un avantaj uimitor de 57 la 43 la sută față de președintele în funcție, Franklin Roosevelt. Editorii și-au luat măsuri de precauție modeste:

Nu pretindem că suntem infailibili. Nu noi am consacrat fraza „acuratețe neobișnuită”, care a fost asociată atât de ușor cu sondajele noastre. Cunoaștem prea bine limitările fiecărui sondaj preliminar, indiferent de cât de mare este eșantionul, indiferent de cât de științifică este metoda. Ar fi un miracol ca fiecare stat dintre cele 48 să se comporte în ziua alegerilor exact așa cum estimează sondajul (*Literary Digest*, 1936a, p. 6).

Două săptămâni mai târziu, editorii de la *Digest* au înțeles și mai bine limitările sondajelor de dinaintea alegerilor: alegătorii l-au votat pe Roosevelt pentru un al doilea mandat, cu cea mai mare diferență din istorie, 61 % din voturi. Landon a câștigat doar 8 voturi față de cele 523 ale lui Roosevelt.

Editorii au fost surprinși de această nefericită întorsătură de situație. O parte a problemei a fost cu siguranță rata de răspuns de doar 22 % obținută în sondaj. Editorii s-au întrebat:

De ce doar unul din cinci alegători din Chicago, cărora *Digest* le-a trimis buletine, s-au oboșit să răspundă? Și de ce republicanii au fost preponderenți cu 1 la 5 printre alegătorii, care au răspuns?... Cooperam mai bine cu republicanii decât cu democrații în ceea ce am considerat mereu a fi un serviciu public. Locuiesc republicanii mai aproape de cutiile poștale? Nu sunt democrații de acord în general cu sondajele electorale? (*Literary Digest*, 1936b, p. 7)

De fapt, exista o explicație mai bună – ceea ce numim în mod tehnic *cadru de eșantionare* folosit de *Digest*. În acest caz, cadrul de eșantionare a constatat în abonații telefonici și proprietarii de automobile. În contextul anului 1936, acest design a selectat într-un mod disproporționat un eșantion de oameni bogați din cadrul populației cu drept de vot, mai ales că ne aflăm la finalul celei mai grave depresii economice din istoria țării. Eșantionul excludea pur și simplu oamenii săraci, iar aceștia votau preponderent pentru programul de recuperare New Deal, propus de Roosevelt. Sondajul realizat de *Digest* a prezis, corect sau nu, intențiile de vot ale abonaților telefonici și ale deținătorilor de automobile. Din nefericire pentru editori, cu siguranță nu a reprezentat intențiile de vot ale populației în ansamblu.

Președintele Thomas E. Dewey

Ocazia alegerilor din 1936, a început și ascensiunea unui tânăr realizator de sondaje, iar numele său să devină sinonim cu opinia publică însăși. Spre deosebire de *Literary Digest*, George Gallup a prezis corect că Roosevelt îl va învinge pe Landon. Succesul lui

Gallup din 1936 s-a bazat pe ceea ce se numește eșantionare pe cote, pe care o vom aborda în detaliu mai târziu în acest capitol. Deocamdată, e suficient să știm că eșantionarea pe cote se bazează pe cunoașterea caracteristicilor populației care trebuie eșantionate: în ce proporție sunt bărbații, în ce proporție sunt femeile, în ce proporții sunt diferitele venituri, categorii de vârstă etc. Eșantionarea pe cote selectează oamenii conform unui set de astfel de caracteristici: numărul corect de bărbați, albi, săraci, din mediul rural; numărul corect de femei afro-americane bogate din mediul urban etc. Cotele se bazează pe variabilele cele mai relevante pentru studiu. În cazul sondajului lui Gallup, eșantionarea s-a bazat pe nivelele de venit; procesul de selecție a asigurat o proporție corectă a respondenților pentru fiecare nivel de venit.

Gallup și Institutul său American de Opinie Publică au folosit eșantionarea pe cote cu succes în 1936, 1940 și 1944 – prezicând în mod corect câștigătorul în fiecare din anii respectivi. Apoi, în 1948, Gallup și majoritatea realizatorilor de sondaje politice au avut de-a face cu un moment stânjenitor după ce l-au desemnat drept câștigător pe guvernatorul New York-ului, Thomas Dewey, în locul președintelui în exercițiu Harry Truman. Calculele greșite ale realizatorilor de sondaje au persistat chiar până în seara alegerilor. O fotografie celebră îl arată pe Truman – ai cărui susținători aveau ca strigăt de luptă preferat: „Arată-le iadul, Harry!” – jubilând și fluturând un ziar pe care scria mare „Dewey îl învinge pe Truman”.

Mai mulți factori au stat la baza eșecului realizatorilor de sondaje din 1948. Mai întâi, majoritatea acestora au oprit cercetările la începutul lunii octombrie, în ciuda unei tendințe constante în favoarea lui Truman în timpul campaniei. În plus, numeroși alegători erau indeciși în timpul campaniei și aceștia s-au orientat într-un mod disproporționat către Truman, în momentul votului.

Mai important, eșecul lui Gallup a avut la bază lipsa de reprezentativitate a eșantioanelor sale. Eșantionarea pe cote, care fusese eficientă în anii anteriori, a fost greșeala lui Gallup în 1948. Această tehnică presupune că cercetătorul cunoaște ceva despre întreaga populație (de alegători în acest caz). Pentru sondajele politice naționale, aceste informații proveneau în special din datele oferite de recensăminte. Totuși, până în 1948, al Doilea Război Mondial cauzase o strămutare masivă din mediul rural înspre mediul urban, schimbând în mod radical caracteristicile populației americane așa cum erau ele prezentate după recensământul din 1940, iar Gallup s-a bazat tocmai pe recensământul din 1940. Mai mult, locuitorii orașelor tindeau să voteze cu democrații; astfel, suprareprezentarea alegătorilor din mediul rural în sondajul lui Gallup a avut efectul de a subestima numărul voturilor pentru democrați.

Două categorii de metode de eșantionare

Până în 1948, unii cercetători din mediul academic experimentaseră deja o formă de eșantionare bazată pe teoria probabilităților. Această tehnică implică selectarea unui „eșantion aleatoriu” dintr-o listă care conținea numele tuturor persoanelor din populația care trebuia eșantionată. În general, metodele probabilistice de eșantionare folosite în 1948 erau mult mai precise decât tehnicile de eșantionare pe cote.

Astăzi, eșantionarea probabilistică rămâne metoda principală pentru selectarea unor eșantioane mari și reprezentative pentru cercetările sociale, inclusiv pentru sondajele

politice naționale. În același timp, eșantionarea probabilistică poate fi imposibilă sau nepotrivită în multe situații. Astfel, înainte de a ne concentra asupra logicii și a tehnicilor de eșantionare probabilistică, vom discuta tehnicile de eșantionare nonprobabilistică și cum sunt ele utilizate în cercetările sociale.

Eșantionarea nonprobabilistică

Eșantionare nonprobabilistică – orice tehnică în care eșantioanele sunt selectate altfel decât pe baza teoriei probabilităților. Exemplele includ selecția subiecților cei mai disponibili, eșantionarea bazată pe un scop predefinit, eșantionarea în bulgăre de zăpadă și eșantionarea pe cote.

Cercetarea socială este deseori realizată într-un context care nu permite utilizarea metodelor de eșantionare probabilistică folosite în sondaje sociale efectuate la scară largă. Să presupunem că vreți să studiați persoanele fără adăpost: nu există o evidență a persoanelor fără adăpost, nici nu este posibil să creați o astfel de listă. Mai mult, după cum veți vedea, există situații în care eșantionarea probabilistică nu ar fi potrivită nici dacă ar putea fi aplicată. Multe

astfel de situații necesită eșantionarea nonprobabilistică.

În această secțiune, vom examina patru tipuri de eșantionare nonprobabilistică: selecția subiecților cei mai disponibili, eșantionarea bazată pe un scop predefinit, eșantionarea în bulgăre de zăpadă și eșantionarea pe cote. Vom încheia cu o scurtă discuție a tehnicilor de obținere a informațiilor despre grupurile sociale cu ajutorul surselor.

Selecția subiecților cei mai disponibili

Realizarea unui sondaj pe baza subiecților cei mai disponibili, cum ar fi persoanele pe care le poți opri la colț de stradă sau în alte locații, este o metodă de eșantionare extrem de riscantă; totuși, este utilizată chiar prea des. În mod clar, această metodă nu permite controlul gradului de reprezentativitate a eșantionului. Este justificată doar dacă cercetătorul dorește să studieze caracteristicile persoanelor care trec printr-un anumit loc la un anumit moment sau dacă metodele de eșantionare mai puțin riscante nu sunt fiabile. Chiar atunci când această metodă este justificată din punctul de vedere al fezabilității, cercetătorii trebuie să fie foarte atenți la modul în care generalizează datele obținute. În același timp, ei trebuie să își atenționeze cititorii asupra riscurilor asociate cu această metodă.

Cercetătorii din cadrul universităților fac deseori studii printre studenții înscriși la cursuri cu un număr mare de participanți. Popularitatea acestei metode se datorează ușurinței și economiei pe care le presupune, dar rareori produce date generalizabile. Poate fi utilă în pretestarea unui chestionar, dar o astfel de metodă de eșantionare nu trebuie utilizată într-un studiu asupra întregii populații de studenți.

Să ne uităm la metoda de eșantionare dintr-un sondaj de evaluare a cunoștințelor și părerilor despre nutriție și cancer ale studenților de la medicină și ale medicilor de familie.

Studentii la medicină din anul 4 de la Universitatea de Medicină Minnesota din Minneapolis au reprezentat populația de studenți în acest studiu. Populația de medici a constatat din toți medicii care au participat la cursul „Medicina de familie – trecere în revistă și actualizări”, organizat de Departamentul de Educație Medicală Continuă al Universității din Minnesota (Cooper-Stephenson și Theologides, 1981, p. 472).

După finalizarea studiului, ce vor arăta rezultatele lui? Nu oferă o comparație semnificativă a studenților la medicină și a medicilor de familie din Statele Unite, nici măcar din Minnesota. Cine erau medicii de familie care au participat la curs? Putem să presupunem că erau mai preocupați de educația lor continuă decât alți medici de familie, dar nu putem afirma acest lucru cu certitudine. Deși astfel de studii pot fi sursa unor informații folositoare pentru studii ulterioare, trebuie să avem grijă să nu le generalizăm mai mult decât trebuie.

Eșantionarea bazată pe un scop predefinit

Uneori este potrivit să selectăm un eșantion pe baza cunoașterii unei populații, a elementelor sale și pe baza scopului studiului. Acest tip de eșantionare se numește **eșantionare bazată pe un scop predefinit**. În designul inițial al chestionarului, de exemplu, v-ați putea propune să selectați cea mai largă varietate de respondenți pentru a testa aria de aplicabilitate a întrebărilor. Deși rezultatele studiului nu vor reprezenta vreo populație semnificativă, testul ar putea descoperi în mod eficient anumite defecte neașteptate ale chestionarului. Această situație ar fi considerată un pretest mai degrabă decât un studiu final.

Eșantionare bazată pe un scop predefinit – un tip de eșantionare nonprobabilistică în care unitățile de analiză sunt selectate pe baza propriei opinii a cercetătorului despre care ar fi elementele cele mai utile sau reprezentative.

În unele cazuri, puteți dori să studiați o mică subcategorie a unei populații mai largi, în care mulți membri ai subcategoriei sunt ușor de identificat, dar enumerarea tuturor ar putea fi aproape imposibilă. De exemplu, ați putea dori să studiați conducerea unei mișcări studențești de protest. Mulți dintre lideri sunt ușor vizibili, dar nu ar fi fezabil să identificați și să eșantionați *toți* liderii. Studiind *toți* liderii sau doar un eșantion al celor mai vizibili dintre ei, ați putea colecta date suficiente pentru scopul studiului.

Sau să spunem că doriți să comparați studenții de stânga cu studenții de dreapta. Pentru că s-ar putea să nu puteți enumera și crea un eșantion din toți studenții din aceste categorii, puteți decide să eșantionați membrii grupurilor cu simpatii de stânga sau dreapta, precum Partidul Verde sau „Tineri Americani pentru Libertate”. Deși un astfel de eșantion nu va oferi o bună descriere nici a studenților de stânga, nici a celor de dreapta în ansamblu, ar putea fi suficient pentru o comparație generală între cele două categorii.

Cercetătorii sunt deseori interesați de studierea cazurilor deviate, cazuri care nu se potrivesc în tiparele comune de atitudini și comportament, pentru a înțelege mai bine tiparele „obișnuite”. De exemplu, ați putea obține concluzii importante despre natura

spiritului școlar, așa cum apare el în cadrul unui miting de protest, prin interviuarea persoanelor care nu par a fi captivate de emoția mulțimii sau prin interviuarea studenților care nu au participat deloc la miting. Selectarea cazurilor deviate este un alt exemplu de eșantionare pe baza unui scop predefinit al studiului.

Eșantionarea în bulgăre de zăpadă

Eșantionarea în bulgăre de zăpadă – o metodă de eșantionare nonprobabilistică folosită deseori, în cercetările de teren prin care fiecărei persoane interviuare i se cere să indice alte persoane care ar putea fi interviuare.

O altă tehnică de eșantionare nonprobabilistică, pe care unii o pot considera o formă de eșantionare accidentală, este **eșantionarea în bulgăre de zăpadă**. Această procedură este potrivită atunci când membrii unei populații speciale sunt dificil de localizat, de exemplu persoanele fără adăpost, muncitorii imigranți sau imigranții fără documente. În acest tip de eșantionare, cercetătorul adună datele de la câțiva membri ai populației-țintă pe care îi poate localiza, apoi le cere acestora să ofere informații necesare pentru a găsi alți membri ai aceleiași populații, pe care se întâmplă să-i cunoască. „Bulgărele de zăpadă” se referă la procesul de acumulare pe măsură ce fiecare subiect localizat sugerează alți subiecți. Această procedură are ca rezultat eșantioane cu reprezentativitate incertă și poate fi utilizată de regulă doar pentru a identifica teme de cercetare ulterioare.

Să presupunem că doriți să aflați mai multe despre strategia de recrutare din cadrul unei organizații comunitare, de-a lungul timpului. Puteți începe interviuând persoane recrutate relativ recent, întrebându-i cine i-a prezentat acestui grup. Apoi îi puteți interviuare pe cei numiți, cerându-le să ofere informații în legătură cu persoanele care i-au prezentat și pe ei și așa mai departe. Sau, în studierea unui grup politic nestructurat, i-ați putea întreba pe unii membri cine cred ei că sunt cei mai influenți lideri ai grupului. În fiecare dintre aceste exemple, eșantionul se va mări asemenea unui bulgăre de zăpadă, pe măsură ce fiecare interviuare sugerează alte persoane pentru interviu.

Eșantionarea pe cote

Eșantionarea pe cote este metoda care l-a ajutat pe George Gallup să evite dezastrul din 1936 și să îl provoace pe cel din 1948. Ca și eșantionarea probabilistică, eșantionarea pe cote tratează problema reprezentativității, deși cele două metode au abordări destul de diferite.

Eșantionarea pe cote – o metodă de eșantionare nonprobabilistică prin care unitățile de analiză sunt selectate pe baza unor caracteristici prespecificate, astfel încât eșantionul total să aibă aceeași distribuție a caracteristicilor care se presupune că există în întreaga populație.

Eșantionarea pe cote începe cu crearea unei matrici sau a unui tabel descriind caracteristicile populației-țintă. În funcție de scopul cercetării, ați putea dori să aflați ce proporție din populație este de sex bărbătesc, respectiv de sex femeiesc, precum și ce proporție din cele două categorii de gen aparține diferitelor categorii de vârstă, nivele de educație, grupuri

etnice etc. În stabilirea unui eșantion pe cote la nivel național, ai putea dori să afliți ce proporție din populația statului locuiește în mediul urban, în estul țării, este de sex bărbătesc, are sub 25 de ani, este de rasă albă, face parte din clasa muncitorilor, precum și alte elemente similare și toate posibilele combinații ale acestor atribute.

Odată ce ai creat o astfel de matrice și ai atribuit o proporție aproximativă fiecărei celule din matrice, treceți mai departe la colectarea datelor de la persoanele care au toate caracteristicile unei celule date. Apoi, atribuiți tuturor persoanelor dintr-o celulă dată o pondere apropiată de proporția populației pe care o reprezintă. Când toate elementele eșantionului sunt astfel evaluate, datele generale ar trebui să ofere o reprezentare rezonabilă a populației totale.

Deși eșantionarea pe cote este similară eșantionării probabilistice, are câteva probleme inerente. În primul rând, *cadruul cotei* (proporția pe care fiecare celulă o reprezintă) trebuie să fie cât mai exact și este deseori dificil să obții informații actualizate în acest sens. Eșecul lui Gallup în precizarea câștigului lui Truman la alegerile prezidențiale din 1948 s-a datorat parțial acestei probleme. În al doilea rând, selectarea elementelor din eșantion dintr-o anumită celulă poate fi influențată, deși proporția sa din populație este estimată în mod corect. Instruit să intervieveze cinci persoane care îndeplinesc un set dat, complex de caracteristici, un operator de interviu ar putea totuși să evite persoanele care locuiesc la ultimul etaj al unui bloc de șapte etaje, care au case neîngrijite sau care au câini răi.

În anii recentți s-au făcut încercări de combinare a metodelor de eșantionare probabilistică și eșantionare pe cote, însă vom afla în timp cât de eficiente vor fi rezultatele acestor încercări. În prezent, sunteți sfătuit să tratați eșantionarea pe cote cu precauție, dacă doriți să faceți o descriere statistică.

În același timp, logica eșantionării pe cote poate fi uneori aplicată cu folos într-un proiect de cercetare de teren. În studierea unui grup formal, de exemplu, ai putea să doriți să intervieveți atât liderii, cât și non-liderii. În studierea unei organizații politice studențești, ai putea dori să intervieveți membrii radicali, moderați, dar și pe cei conservatori din acest grup. Ai putea obține o reprezentativitate suficientă în astfel de cazuri prin utilizarea eșantionării pe cote, pentru a vă asigura că intervieveți atât bărbați, cât și femei, atât tineri, cât și persoane mai în vârstă etc.

Selectarea surselor de informații

Când cercetarea de teren presupune o încercare din partea cercetătorului de a înțelege un anumit context social, precum o bandă de tineri sau un cartier, o bună parte din această înțelegere va veni din colaborarea cu câțiva dintre membrii grupului studiat. În timp ce unii cercetători vorbesc despre *respondenți* atunci când se referă la cei care oferă informații despre ei înșiși, informații care îi permit cercetătorului să construiască o imagine de ansamblu a grupului din care fac parte aceștia, o *sursă* este o persoană care poate să vorbească direct despre grupul în sine.

Sursă – o persoană care cunoaște bine fenomenul social pe care vrei să îl studiezi și care dorește de bună voie să vă spună ceea ce știe despre el. A nu se confunda cu *respondent*.

Deosebit de importante mai ales pentru antropologi, sursele sunt importante și pentru alți cercetători sociali. Dacă doriți să aflați mai multe despre rețelele sociale informale

într-un proiect public de locuințe sociale de exemplu, ar fi bine să identificați persoanele care înțeleg ceea ce doriți să aflați și care să vă ajute să găsiți ceea ce căutați.

Când Jeffrey Johnson (1990) a inițiat o cercetare a comunității de pescari de somoni din Carolina de Nord, a folosit mai multe criterii pentru a evalua potențialele surse. De exemplu, statutul lor le permitea să interacționeze regulat cu ceilalți membri ai comunității sau erau izolați? (A aflat că tâmplarul avea o rețea de contacte mai mare decât cea a unui căpitan de vas.) De asemenea, Johnson a încercat să afle dacă informațiile lor despre comunitate erau limitate doar la propriile slujbe sau acopereau mai multe aspecte ale activității din comunitate. Astfel de criterii l-au ajutat să determine cât de utile puteau fi eventualele surse.

De regulă, veți dori să selectați surse care sunt oarecum tipice pentru grupul pe care îl studiați. În caz contrar, observațiile și opiniile lor v-ar putea induce în eroare. O interviuare doar a medicilor nu vă va oferi o vedere de ansamblu a modului în care se lucrează în cadrul unei clinici, de exemplu. În aceeași manieră, un antropolog care interviuează doar bărbații dintr-o societate în care femeile sunt ferite de străini va obține păreri părtinitoare. La fel, deși vorbitorii de engleză sunt surse la îndemână cercetătorilor americani, ele nu sunt tipice pentru întreaga masă a societății sau chiar pentru multe dintre subgrupurile din alte țări în care se vorbește engleza.

Tocmai pentru că sunt dispuși să lucreze cu cercetători din afara grupului, sursele vor fi aproape întotdeauna „marginalizate” sau atipice pentru grup. Uneori, acest lucru este evident, alteori veți afla despre poziția lor marginală doar pe parcursul cercetării.

În studiul lui Jeffrey Johnson, polițistul local a identificat un pescar care părea a fi bine integrat în comunitate. În plus, s-a dovedit a fi cooperant și util pentru cercetarea lui Johnson. Totuși, pe măsură ce lucra cu acest pescar, Johnson a descoperit că era doar un membru marginal al comunității de pescari.

În primul rând, era un yankeu din nord, aflat într-un oraș din sud. În al doilea rând, beneficia de pensie din partea marinei [deci nu era privit de ceilalți din comunitate ca „un pescar adevărat”]... În al treilea rând, era un activist republican într-un oraș preponderent democrat. În cele din urmă, își ținea barca într-un doc depărtat de portul comunității (1990, p. 56).

Marginalitatea surselor ar putea nu doar să influențeze concluziile pe care le obțineți, dar statutul lor ar putea împiedica accesul lor (deci și al cercetătorului) în diferite sectoare ale comunității pe care doriți să o studiați.

Aceste idei ar trebui să vă ajute să înțelegeți întrucâtva riscurile presupuse de eșantionarea nonprobabilistică, folosită de obicei în cercetările calitative. Voi încheia cu următoarea poruncă:

Scopul vostru trebuie să fie colectarea cât *mai multor date cu puțință*. Asta înseamnă, la modul ideal, o gamă largă și diversă de informații, colectate pe o perioadă relativ îndelungată. Din nou, în mod ideal, obțineți aceste lucruri prin contact direct, prelungit cu o circumstanță sau locație socială și familiarizarea intensă cu aceasta (Lofland și Lofland, 1995, p. 16).

Cu alte cuvinte, eșantionarea nonprobabilistică are avantajele sale, mai ales în cercetarea calitativă. Dar cercetătorii trebuie să aibă grijă să conștientizeze limitările eșantionării nonprobabilistice, mai ales în ce privește acuratețea și precizia reprezentării populațiilor. Acest aspect va deveni mai clar pe măsură ce vom discuta despre logica și tehnicile eșantionării probabilistice.

După cum puteți vedea, alegerea și folosirea surselor poate fi o treabă complicată. Pentru a vedea câteva implicații practice ale acestei acțiuni, puteți vizita site-ul Programului Comunității Canadiene pentru Vieți Adaptabile și Durabile (CASL) : <http://iisd.ca/casl/CASLGuide/KeyInformEx.htm>.

Teoria și logica eșantionării probabilistice

Deși se pretează unor teme de cercetare, metodele de eșantionare nonprobabilistică nu pot garanta că eșantionul pe care îl studiem este reprezentativ pentru întreaga populație. Când cercetătorii doresc descrieri statistice precise ale unor populații mari – de exemplu, procentul de populație șomeră, care intenționează să voteze cu candidatul X sau care consideră că victima unui viol ar trebui să aibă dreptul la abort –, ei se orientează către eșantionarea probabilistică. Toate sondajele la scară mare folosesc metode de eșantionare probabilistică.

Eșantionare probabilistică – termenul general pentru eșantioane selectate în conformitate cu teoria probabilităților, care presupune de obicei un mecanism de selecție aleatorie. Tipuri specifice de eșantionare probabilistică includ EPSEM, PPS, eșantionarea simplă aleatorie și eșantionarea sistematică.

Deși aplicarea eșantionării probabilistice presupune utilizări complexe ale statisticii, logica de bază a acesteia nu e greu de înțeles. Dacă toți membrii unei populații ar fi identici sub toate aspectele – caracteristici demografice, atitudini, experiențe, comportamente etc. – nu ar mai fi nevoie de proceduri atente de eșantionare. În acest caz extrem de omogenitate perfectă, de fapt, orice caz singular ar fi suficient pentru a studia caracteristicile întregii populații.

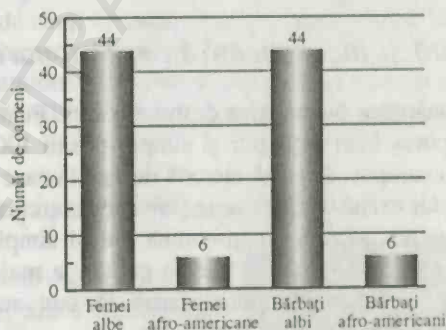

Figura 7.1 – O populație de 100 de persoane. De obicei, eșantionarea vizează să reflecte caracteristicile și dinamica populațiilor mari. Pentru o ilustrare simplă, să presupunem că populația noastră totală e de numai 100 de membri

În realitate, desigur că ființele umane care alcătuiesc orice populație sunt destul de eterogene, variind în multe feluri. Figura 7.2 oferă un exemplu simplificat de populație eterogenă: cei 100 de membri ai acestei populații reduse diferă după gen și rasă. Vom folosi această micropopulație ipotetică pentru a ilustra aspecte variate ale eșantionării probabilistice.

Ideea fundamentală care stă la baza eșantionării probabilistice e următoarea : pentru a oferi descrieri utile ale populației totale, un eșantion de indivizi dintr-o populație trebuie să conțină în esență aceleași variații care există în cadrul populației. Acest lucru nu e totuși atât de simplu pe cât pare. Să ne uităm o clipă la câteva dintre modurile în care cercetătorii ar putea să greșescă. Apoi, vom vedea cum eșantionarea probabilistică oferă o metodă eficientă pentru a selecta un eșantion care să reflecte cu acuratețe variațiile care există în cadrul populației.

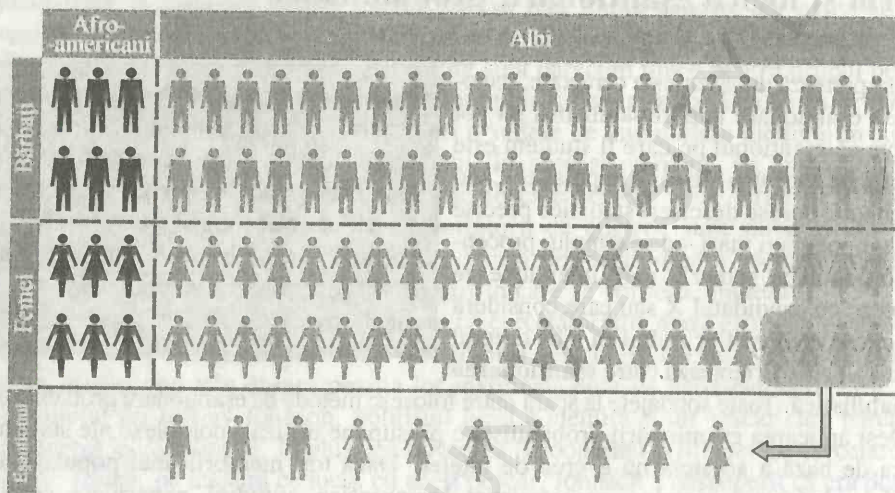

Figura 7.2 – Un eșantion convenabil : ușor, dar nu reprezentativ. Simpla selectare și observare a acelor persoane care sunt în preajmă este poate cea mai simplă metodă, dar este puțin probabil să furnizeze un eșantion care să reflecte cu acuratețe populația totală

Părtinirea conștientă și inconștientă în eșantionare

La prima vedere, eșantionarea ar putea părea destul de clară. Pentru a selecta un eșantion de 100 de studenți, ați putea intervieva pur și simplu primii 100 de studenți pe care îi vedeți plimbându-se prin campus. Această metodă de eșantionare este utilizată adesea de cercetătorii necalificați, dar există un risc foarte ridicat ca eșantioanele să fie părtinitoare.

În relație cu eșantionarea, *părtinirea* înseamnă pur și simplu faptul că persoanele selectate nu sunt tipice sau reprezentative pentru populația mai mare din care au fost extrase. Această părtinire nu este neapărat intenționată. De fapt, acest lucru este realmente inevitabil atunci când alegi oameni după bunul plac.

Figura 7.2 ilustrează ce se poate întâmpla atunci când cercetătorii aleg pur și simplu oamenii care le sunt la îndemână pentru studiu. Deși femeile reprezintă doar 50% din micropopulația noastră, cele mai apropiate persoane de cercetător (în colțul din dreapta jos) se întâmplă să fie 70% femei și, deși populația este în proporție de 12% afro-americană, nici o astfel de persoană nu a fost selectată în eșantion.

Dincolo de riscul inherent de a alege din comoditate oameni pentru studiu, pot apărea și alte probleme. Înclinațiile personale ale cercetătorului pot să afecteze eșantionul până la punctul în care acesta nu mai reprezintă cu adevărat populația studenților. Să presupunem

că sunteți puțin intimidat de studenții care se cred „cool”, atunci când ridiculizează cercetarea dumneavoastră. În mod conștient sau inconștient veți evita să-i includeți în studiu. Sau veți simți că atitudinea studenților cu opinii puternice va fi irelevantă scopului dumneavoastră de cercetare și, de asemenea, veți evita să-i includeți.

Chiar dacă vreți să intervievați un grup „echilibrat” de studenți, nu veți ști exact proporțiile diferitelor tipuri de studenți care fac acest echilibru și nu veți fi capabili să recunoașteți diferitele tipuri doar privindu-i plimbându-se prin campus.

Chiar dacă ați depus un efort conștient în a intervieva, să zicem, fiecare al zecelea student care intră în bibliotecă, nu veți putea fi sigur că eșantionul va fi reprezentativ, deoarece diferite tipuri de studenți merg la bibliotecă cu o frecvență diferită. Astfel, eșantionul dumneavoastră i-ar supra-reprezenta doar pe studenții care vizitează biblioteca mai des decât alții.

În mod similar sunt realizate sondajele făcute pe baza „opiniei publice” – în care posturile de radio sau ziarele le cer oamenilor să sune la anumite numere de telefon și să-și exprime opțiunile. Aceste sondaje nu pot fi reprezentative pentru întreaga populație. Cel puțin, nu toată lumea din această populație va ști despre sondaj. Această problemă invalidează de asemenea sondajele făcute de reviste și ziare care publică diferite cupoane de completat și trimis. Chiar și dintre cei conștienți de aceste sondaje nu toți își vor exprima opțiunea, mai ales dacă asta înseamnă să plătească timbrul, plicul sau costuri telefonice. O considerație similară este valabilă pentru sondajele realizate prin Internet.

În mod ironic, eșecul acestor sondaje de a reprezenta toate opiniile în mod egal era recunoscut chiar și de Phillip Perinelli (1986), manager al serviciului DIAL-IT 900 al AT&T Communications, care oferea organizațiilor servicii de sondaje prin telefon. Perinelli a încercat să înfrunte criticile spunând: „Taxa de 50 de cenți asigură faptul că doar părțile interesate vor răspunde, iar această taxă asigură, de asemenea, faptul că nici un individ nu va «înșela» urna de vot”. Nu putem determina opinia publică dacă luăm în considerare „doar părțile interesate”. Sondajul i-ar exclude pe cei care nu vor să dea 50 de cenți pe așa ceva, precum și pe cei care știu că asemenea sondaje nu sunt valide. Ambele tipuri de oameni pot avea opinii și pot chiar vota în ziua alegerilor. Afirmatia lui Perinelli că taxa de 50 de cenți va împiedica înșelarea urnelor înseamnă de fapt că doar cei care își permit vor încerca să sune de mai multe ori.

Posibilitatea unei eșantionări părtinitoare este foarte mare și nu întotdeauna evidentă. Din fericire, există multe tehnici care ne ajută să evităm părtinirea.

Reprezentativitatea și probabilitatea selecției

Deși termenul *reprezentativitate* nu are un înțeles precis, științific, are o semnificație practică ce îl face folositor în acest context. Pentru scopul nostru, un eșantion este reprezentativ pentru populația din care este selectat atunci când caracteristicile combinate ale eșantionului aproximează îndeaproape caracteristicile combinate ale populației. Dacă, de exemplu, populația conține 50% femei, atunci un eșantion trebuie să aibă „în jur de” 50%

Reprezentativitate – calitatea unui eșantion de a avea aceeași distribuție a caracteristicilor precum populația din care a fost selectat. Prin implicări, descrieri și explicații derivate din analiza eșantionului se poate presupune că el reprezintă alte eșantioane similare din populație. Reprezentativitatea este intensificată de eșantionarea probabilistică și asigură generalizarea și utilizarea statisticilor inferențiale.

femei pentru a fi reprezentativ. Mai târziu vom discuta aproximația „în jur de” mai în detaliu.

Remarcați că eșantioanele nu trebuie să fie reprezentative în toate privințele; reprezentativitatea este limitată la acele caracteristici care sunt relevante pentru interesul esențial al studiului. Cu toate acestea, s-ar putea să nu știți dinainte care caracteristici sunt relevante.

Un principiu fundamental al eșantionării probabilistice este că un eșantion va fi reprezentativ pentru populația din care a fost selectat doar dacă toți membrii populației au șanse egale de a fi selectați în eșantion. (Vom vedea imediat că dimensiunea eșantionului

selectat afectează de asemenea gradul de reprezentativitate.) Eșantioanele care au această calitate sunt adesea etichetate drept eșantioane EPSEM (EPSEM înseamnă „probabilitate egală a metodei de selecție”). Mai târziu, vom discuta variații ale acestui prin-

EPSEM (probabilitate egală a metodei de selecție) – un design de eșantion în care fiecare membru al populației are aceeași șansă de a fi selectat în eșantion.

cipiu, care constituie baza eșantionării probabilistice.

Dincolo de acest principiu de bază, trebuie să știm că eșantioanele – chiar și eșantioanele EPSEM care au fost selectate cu atenție – rareori reprezintă perfect populația din care au fost selectate. Totuși, eșantionarea probabilistică oferă două avantaje.

În primul rând, eșantioanele probabilistice, deși nu sunt niciodată perfect reprezentative, sunt în mod caracteristic mult mai reprezentative decât alte tipuri de eșantioane, deoarece părtinirile discutate anterior sunt evitate. În practică, un eșantion probabilistic e mai reprezentativ pentru populația din care e selectat decât un eșantion nonprobabilistic.

În al doilea rând, și mult mai important, teoria probabilității ne permite să estimăm acuratețea sau reprezentativitatea unui eșantion. Un cercetător neinformant ar putea, prin mijloace complet întâmplătoare, să selecteze un eșantion care reprezintă aproape perfect întreaga populație. Cu toate acestea, sunt puține șanse să se întâmple așa, iar noi nu vom fi capabili să estimăm probabilitatea cu care cercetătorul a obținut reprezentativitatea dorită. Pe de altă parte, eșantionarea probabilistică poate furniza o estimare exactă a succesului sau a eșecului. Vom vedea imediat cum se poate obține exact această estimare.

Am spus că eșantionarea probabilistică asigură faptul ca eșantioanele să fie reprezentative pentru populația pe care vrem să o studiem. După cum vom vedea imediat, eșantionarea probabilistică se bazează pe utilizarea unei proceduri de selecție aleatorie. Pentru a dezvolta această idee, trebuie să definim mai exact doi termeni foarte importanți: *element* și *populație**

Element – acea unitate din care este constituită o populație și care este selectată în eșantion. Este diferită de *unitatea de analiză*, care este folosită în analiza datelor.

Elementul este acea unitate despre care se colectează informații și care furnizează baza analizei. În cercetarea prin sondaje, elementele sunt oameni sau anumite tipuri de oameni. Alte tipuri de unități pot constitui de asemenea elementele pentru cercetarea

* Aș dori să-i mulțumesc lui Leslie Kish și excelentului său manual *Survey Sampling*. Deși am modificat unele convenții utilizate de Kish, prezentarea sa este de departe cea mai importantă sursă a acestei discuții.

socială : familii, cluburi sociale sau corporații ar putea fi elementele unui studiu. Într-un anume studiu, elementele coincid adesea cu unitățile de analiză, chiar dacă elementele sunt utilizate în selectarea unui eșantion, iar unitățile în analiza datelor.

Până acum am folosit termenul *populație* pentru a defini grupul sau colecția pentru care vrem să facem generalizări. Oficial, o *populație* este combinarea teoretică specifică a elementelor din cadrul studiului. În timp ce termenul vag *americani* ar putea fi ținta unui studiu, conturarea populației ar include definiția elementului *americani* (de exemplu cetățenie, rezidență) și perioada de timp cuprinsă în studiu (americani începând de când?). Transpunerea termenului abstract „new yorkeri adulți” într-o populație cu care să se poată lucra ar necesita o specificare a vârstei care definește termenul *adult* și granițele statului New York. Termenul *student* include studenții la zi sau la fără frecvență, cu diplomă sau fără diplomă, deja licențiați sau nu și așa mai departe.

Populație – combinarea specificată teoretică a elementelor dintr-un studiu.

O *populație de studiu* este acea combinație a elementelor din care eșantionul este selectat. Cercetătorii se află rareori în postura de a garanta că toate combinațiile elementelor pe care definițiile teoretice le-au stabilit au de fapt o șansă de a fi selectate în eșantion. Chiar și acolo unde există liste de elemente pentru scopurile eșantionării, ele sunt într-o anumită măsură incomplete. Unii studenți sunt întotdeauna omiși din greșeală de pe lista studenților. Unii abonați ai serviciului de telefonie cer ca numele și numărul lor să nu fie listat în cartea de telefon.

O *populație de studiu* este acea combinație a elementelor din care eșantionul este selectat. Cercetătorii se află rareori în postura de a garanta că toate combinațiile elementelor pe care definițiile teoretice le-au stabilit au de fapt o șansă de a fi selectate în eșantion. Chiar și acolo unde există liste de elemente pentru scopurile eșantionării, ele sunt într-o anumită măsură incomplete. Unii studenți sunt întotdeauna omiși din greșeală de pe lista studenților. Unii abonați ai serviciului de telefonie cer ca numele și numărul lor să nu fie listat în cartea de telefon.

Adesea, cercetătorii hotărăsc să limiteze și mai mult populațiile care trebuie studiate față de exemplele menționate. Companiile naționale de sondare ar putea să-și limiteze eșantioanele naționale la cele 48 de state adiacente, lăsând la o parte Alaska și Hawaii din motive practice. Un cercetător care dorește să eșantioneze profesorii de psihologie ar putea să-și limiteze populația de studiu la cei din departamentele de psihologie, omițându-i pe cei din alte departamente. De fiecare dată când populația examinată este schimbată în acest fel, trebuie să faceți modificările clare pentru cititorii dumneavoastră.

Selecția aleatorie

Având aceste definiții stabilite, putem explica obiectivul fundamental al eșantionării : selectarea unui set de elemente dintr-o populație, într-un mod în care descrierile acelor elemente ilustrează exact întreaga populație din care elementele sunt selectate. Eșantionarea probabilistică amplifică șansele de înfăptuire a acestui obiectiv și furnizează metode pentru a putea estima gradul unui succes probabil.

Selecția aleatorie este cheia acestui proces. Într-o *selecție aleatorie*, fiecare element are o șansă egală de a fi selectat, independent de orice alt eveniment legat de procesul de selectare. „Aruncatul cu banul” este cel mai bun exemplu : dacă moneda este perfectă (adică nu sunt mai multe șanse să iasă capul sau pajura), „selectarea” capului sau pajurii este independentă de selecții anterioare ale capului

Selecție aleatorie – o metodă de eșantionare în care fiecare element are o șansă egală de selecție, independent de orice eveniment legat de procesul de selecție.

sau pajurii. Indiferent de câte ori la rând se nimerește pajură, șansa ca la următoarea aruncare a monede să se nimerească tot pajură este de exact 50-50. Un alt exemplu constă în aruncarea unui set de zaruri perfecte.

Asemenea imagini de selecție aleatorie, deși folositoare, rareori se aplică direct metodelor de eșantionare din cercetarea socială. Foarte frecvent, cercetătorii sociali utilizează tabele de numere aleatorii sau programe pe calculator, care furnizează o selecție aleatorie a unităților de eșantionare.

Unitate de eșantionare – acel element sau set de elemente luate în considerare pentru selecție în anumite etape ale eșantionării.

O **unitate de eșantionare** este acel element sau set de elemente luate în considerare pentru selecție în anumite etape ale eșantionării. În capitolul 9, care se referă la cercetarea prin sondaje, vom vedea cum sunt utilizate cal-

culatoarele pentru a selecta aleatoriu numere de telefon pentru interviuri, o tehnică numită *selectarea aleatorie a numerelor de telefon*.

Există două motive pentru utilizarea unei selecții aleatorii. Mai întâi, această procedură verifică părtinirea conștientă sau inconștientă a cercetătorului. Cercetătorul care selectează cazuri pe baza intuiției ar putea la fel de bine să selecteze cazuri care să-i sprijine așteptările sau ipotezele cercetării. Selecția aleatorie elimină acest pericol. Mai mult, selecția aleatorie oferă acces la teoria probabilistică, care stă la baza estimării caracteristicilor populației, precum și a preciziei eșantioanelor. Să analizăm acum în detaliu teoria probabilităților.

Teoria probabilităților, distribuția eșantioanelor și estimarea erorilor de eșantionare

Teoria probabilităților este o ramură a matematicii care furnizează instrumentele necesare pentru cercetători pentru a identifica tehnici de eșantionare care produc eșantioane reprezentative și pentru a analiza statistic rezultatele eșantionării. Mai exact, teoria

Parametru – descrierea concisă a unei variabile date dintr-o populație.

probabilităților furnizează bazele pentru estimarea parametrilor unei populații. **Parametrul** reprezintă descrierea concisă a unei variabile date dintr-o populație. De exemplu, venitul

mediu al tuturor familiilor dintr-un oraș este un parametru; la fel și distribuirea pe categorii de vârstă a populației unui oraș. Atunci când cercetătorii generalizează pe baza unui eșantion, folosesc observațiile făcute asupra eșantionului pentru a estima parametrul populației. Teoria probabilităților le permite să facă aceste estimări și, de asemenea, să ajungă la o concluzie despre cât de exact vor reprezenta estimările parametrului reali ai populației. De exemplu, teoria probabilităților permite realizatorilor de sondaje să tragă concluzii de pe urma unui eșantion de 2.000 de votanți despre cum va vota o populație de 100 de milioane de oameni – și să specifice cu exactitate marja de eroare probabilă pentru estimări.

Teoria probabilităților duce la capăt aceste fapte aparent magice prin conceptul distribuției eșantioanelor. Un singur eșantion selectat dintr-o populație va da o estimare a parametrilor populației. Alte eșantioane ar da aceleași estimări sau poate ușor diferite. Teoria probabilităților ne spune despre distribuția estimărilor care ar fi produse de un număr

mai mare de asemenea eșantioane. Pentru a vedea cum funcționează acest mecanism, să luăm două exemple referitoare la distribuția eșantioanelor, plecând de la un exemplu simplu în care populația noastră constă din doar zece cazuri.

Distribuția eșantionării pentru zece cazuri

Să presupunem că sunt zece oameni într-un grup, iar fiecare are o anumită sumă de bani în buzunar. Pentru a simplifica, să presupunem că o persoană nu are deloc bani, alta are un dolar, alta are doi dolari și tot așa până la persoana care are nouă dolari. Figura 7.3 prezintă populația de zece persoane*.

Sarcina noastră este de a determina suma medie de bani pe care o are o persoană: mai exact, numărul mediu de dolari. Dacă adunați pur și simplu banii din figura 7.3, veți avea un total de 45 de dolari, așa că media va fi de 4,5 dolari. Scopul nostru în restul exercițiului este de a estima acea medie fără să-i observăm pe toți cei zece indivizi. Vom face asta prin selecția aleatorie a unor eșantioane din populație și prin utilizarea mediei acelor eșantioane pentru a estima media întregii populații.

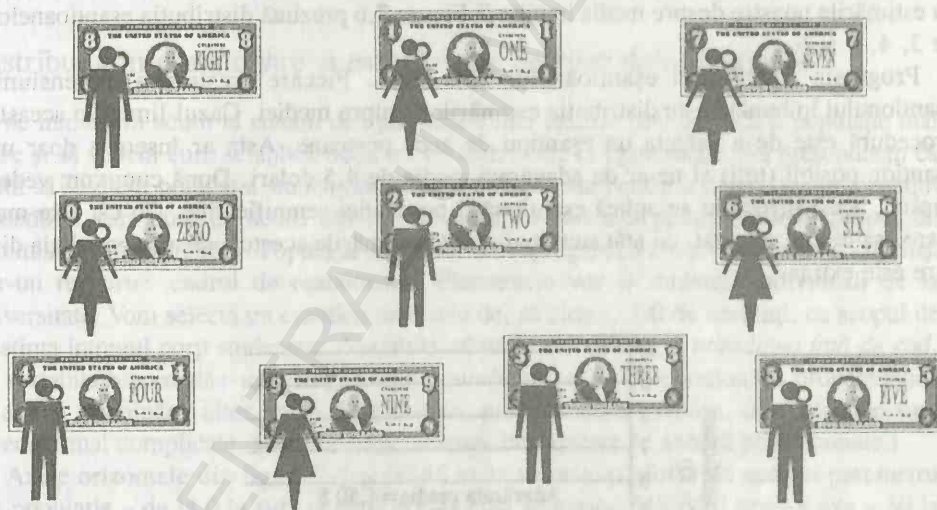

Figura 7.3 – O populație de zece oameni cu 0-9 dolari. Să simplificăm și mai mult lucrurile imaginându-ne o populație de doar zece persoane cu diferite sume de bani în buzunar, variind între 0 și 9 dolari

Pentru început, să presupunem că vom selecta – aleatoriu – un eșantion de o singură persoană din cele zece. Cele zece eșantioane posibile sunt compuse așadar din cele zece cazuri ilustrate în figura 7.3.

Cele zece puncte arătate în graficul din figura 7.4 reprezintă aceste zece eșantioane. Deoarece stabilim eșantioane de numai o singură persoană, acestea reprezintă de asemenea

* Doresc să-i mulțumesc lui Hanan Selvin pentru sugerarea acestei metode de introducere a eșantionării probabilistice.

„mediile” pe care le vom obține drept estimări ale populației. Distribuția punctelor pe grafic este numită *distribuția eșantionării*. În mod evident, nu ar fi o idee bună să selectăm eșantioane de numai o singură persoană, deoarece există riscuri foarte mari să estimăm destul de greșit adevărata medie de 4,5 dolari.

Să presupunem acum că stabilim un eșantion de două persoane. După cum se vede în figura 7.5, creșterea dimensiunii eșantionului îmbunătățește estimările noastre. În aceste condiții, rămân doar 45 de eșantioane posibile: [\$0 \$1], [\$0 \$2],...[\$7 \$8], [\$8 \$9]. Mai mult, unele dintre aceste eșantioane produc aceeași medie. De exemplu, [\$0 \$6], [\$1 \$5] și [\$2 \$4] produc o medie de 3 dolari. În figura 7.5, cele trei puncte arătate mai sus de media de \$3 reprezintă aceste trei eșantioane.

Mai mult, cele 45 de eșantioane nu sunt distribuite egal, ca atunci când mărimea eșantionului era de o singură persoană. Mai degrabă ele sunt oarecum grupate în jurul adevăratei valori de 4,5 dolari. Doar două eșantioane posibile deviază cu 4 dolari de la adevărata valoare (\$0 \$1 și \$8 \$9), pe când cinci dintre eșantioane ar da adevărata estimare de 4,5 dolari; alte opt eșantioane ar fi greșite cu numai 50 de cenți (plus sau minus).

Să presupunem acum că selectăm eșantioane și mai mari. Ce credeți că se va întâmpla cu estimările noastre despre media banilor? Figura 7.6 prezintă distribuția eșantioanelor de 3, 4, 5 și 6.

Progresia distribuției eșantioanelor este clară. Fiecare creștere a dimensiunii eșantionului îmbunătățește distribuția estimărilor asupra mediei. Cazul-limită în această procedură este de a selecta un eșantion de zece persoane. Asta ar însemna doar un eșantion posibil (toți) și ne-ar da adevărata medie de 4,5 dolari. După cum vom vedea curând, acest principiu se aplică eșantionării populației semnificative. Cu cât este mai mare eșantionul selectat, cu atât sunt mai exacte estimările acestuia despre populația din care este extras.

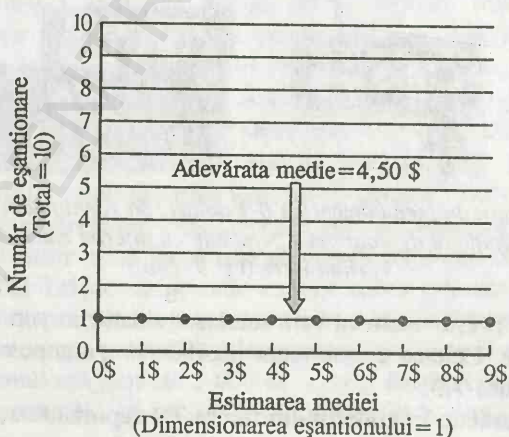

Figura 7.4 – Distribuția eșantioanelor de o persoană. În acest exemplu, suma medie de bani pe care o au acești oameni este de 4,5\$ (45\$/10). Dacă am fi ales zece eșantioane diferite de o persoană fiecare, „estimările” mediei ar varia pe întregul grafic

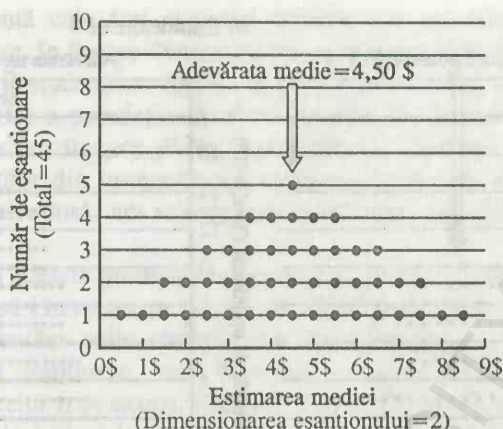

Figura 7.5 – Distribuția eșantioanelor de două persoane. Doar crescând dimensiunea eșantionului la două persoane, observăm că posibilele eșantioane oferă estimări ceva mai bune ale mediei. Nu am putea obține nici 0\$, nici 9\$, iar estimările încep să se adune în jurul adevăratei valori a mediei : 4,5\$

Distribuția în eșantionare și estimări ale erorilor de eșantionare

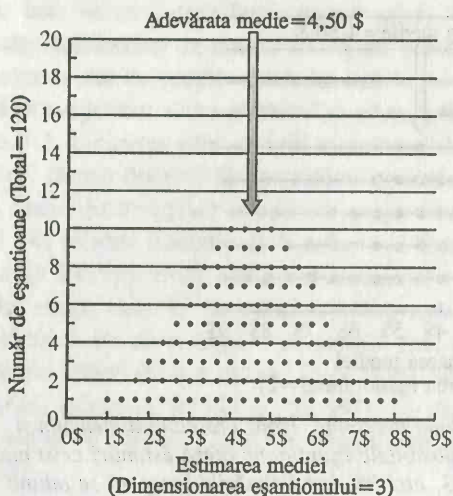
Să ne întoarcem acum la situații de eșantionare mai realiste care implică o populație mai mare și să vedem cum se aplică noțiunea de distribuție în eșantionare. Să presupunem că vrem să studiem populația studenților de la o universitate pentru a determina procentajul studenților care sunt de acord sau nu cu codul de conduită pentru studenți propus de administrația universității. Populația de studiu va fi agregarea a 20.000 de studenți cuprinși într-un registru: cadrul de eșantionare. Elementele vor fi studenții individuali de la universitate. Vom selecta un eșantion aleatoriu de, să zicem, 100 de studenți, cu scopul de a estima întregul corp studențesc. Variabila aflată în discuție va fi *atitudinea față de cod*, iar variabila binomială: *aprobarea sau dezaprobarea*. (Logica eșantionării probabilistice se aplică examinării altor tipuri de variabile, precum venitul mediu, dar calculele sunt oarecum mai complicate. În consecință, această introducere se axează pe binomiale.)

Axele orizontale din figura 7.7 prezintă toate valorile posibile ale acestui parametru din populație – de la 0 la sută până la 100 la sută aprobare. Mijlocul acestei axe – 50 la sută – reprezintă jumătate dintre studenții care aprobă codul de conduită și cealaltă jumătate care îl dezaproabă.

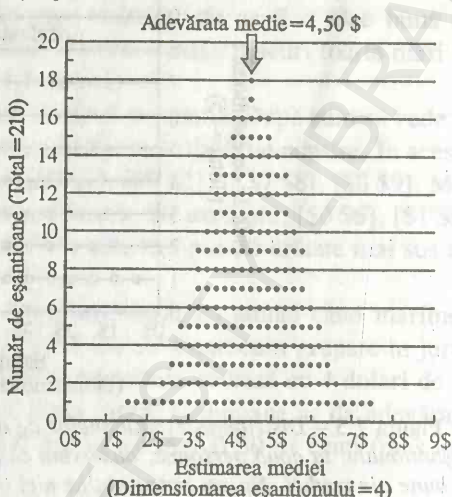
Pentru a ne alege eșantionul, vom da fiecărui student din registrul studenților un număr și vom selecta 100 de numere aleatorii dintr-un tabel cu numere stabilite aleatoriu. Apoi vom intervieva cei 100 de studenți ale căror numere au fost selectate și le vom cere părerea cu privire la codul de conduită: dacă îl aprobă sau îl dezaproabă. Să presupunem că această operațiune ne va da 48 de studenți care aprobă codul și 52 care îl dezaproabă. Descrierea concisă a unei variabile dintr-un eșantion este numită statistică. Vom prezenta această statistică prin plasarea unui punct pe axa X la poziția care reprezintă 48%.

Statistică – descrierea concisă a unei variabile dintr-un eșantion, utilizată pentru a estima un parametru al populației.

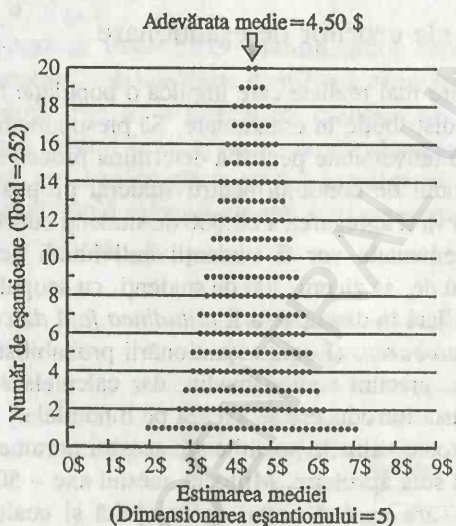
a) Eșantioane de 3

b) Eșantioane de 4

c) Eșantioane de 5

d) Eșantioane de 6

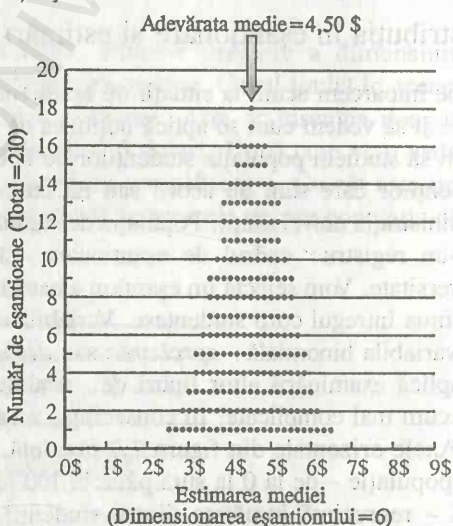

Figura 7.6 – Distribuția eșantioanelor de 3, 4, 5 și 6. Pe măsură ce creștem dimensiunea eșantioanelor, posibilele eșantioane se strâng și mai mulți în jurul adevăratei valori a mediei. Șansa unor estimări extrem de imprecise e redusă la cele două capete ale distribuției, iar procentul eșantioanelor aflate lângă valoarea reală continuă să crească

Să presupunem acum că selectăm un alt eșantion de 100 de studenți în exact același mod și măsurăm acordul sau dezacordul acestora cu privire la codul de conduită. Probabil că 51% dintre studenții din al doilea eșantion aprobă codul. Vom plasa un alt punct pe axa X. Repetând acest proces vom afla că 52% dintre studenții din cel de-al treilea eșantion sunt de acord cu codul de conduită.

Figura 7.8 prezintă cele trei statistici diferite ale eșantioanelor, reprezentând procentajele studenților, în fiecare dintre cele trei eșantioane aleatorii, care sunt de acord cu codul de conduită al studenților. Regula de bază a eșantionării aleatorii este ca aceste eșantioane extrase dintr-o populație să ofere estimări ale parametrului care există în populația totală. Astfel fiecare dintre eșantioanele aleatorii oferă o estimare a procentajului studenților din întregul corp studențesc care sunt de acord cu codul de conduită. Din nefericire însă, am selectat trei eșantioane, iar acum avem trei estimări separate.

Pentru a soluționa această problemă, să extragem tot mai multe eșantioane, fiecare a câte 100 de studenți, să-i întrebăm pe fiecare cu privire la acordul sau dezacordul lor față de cod și să reprezentăm noile statistici ale eșantioanelor în graficul nostru. Prin extragerea atâtor noi eșantioane, vom descoperi că unele furnizează estimări duble, precum în ilustrarea celor zece cazuri. Figura 7.9 arată distribuția de eșantionare a o sută de eșantioane. De obicei acest lucru este denumit *curbă normală*.

Remarcați că, prin sporirea numărului de eșantioane selectate și interviuate, am crescut de asemenea limita estimărilor furnizate de operația de eșantionare. Într-un anumit sens am adâncit dilema noastră în încercarea de a ghici parametrii din populație. Totuși, teoria probabilităților furnizează anumite reguli importante cu privire la distribuția eșantionării, prezentată în figura 7.9.

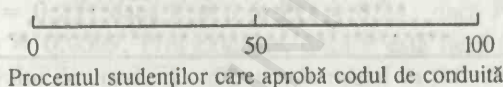

Figura 7.7 – Variația rezultatelor studiului eșantioanelor posibile. Trecând la un exemplu mai realist, să presupunem că vrem să eșantionăm atitudinile studenților cu privire la o propunere de cod de conduită. Să presupunem că 50% din totalul studenților aprobă codul, iar 50% nu sunt de acord, deși cercetătorul nu știe asta

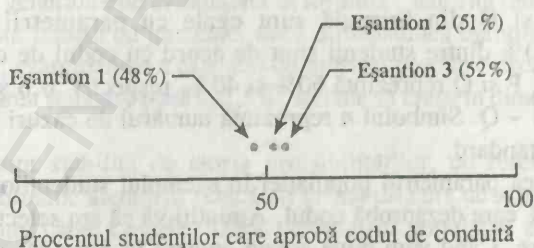

Figura 7.8 – Rezultatele produse de trei studii ipotetice. Să presupunem că e vorba de un corp studențesc mare și că selectăm trei eșantioane diferite, fiecare cu o dimensiune considerabilă. Nu ar trebui să ne așteptăm în mod necesar ca acestea să reflecte atitudinile întregului corp studențesc, ci să se apropie suficient de mult de ele

În primul rând, dacă mai multe eșantioane aleatorii independente sunt selectate dintr-o populație, statistica eșantionului furnizată de acele eșantioane va fi distribuită în jurul parametrilor populației într-un anumit fel. Așadar, cu toate că figura 7.9 arată o gamă largă de estimări, multe dintre ele sunt în vecinătatea procentajului de 50%. Teoria probabilităților ne spune, în acest caz, că adevărata valoare este în apropiere de 50%.

În al doilea rând, teoria probabilităților ne dă o formulă pentru a estima cât de aproape se strâng statisticile eșantionului în jurul valorii adevărate. Altfel spus, teoria

Eroare de eșantionare – gradul de eroare așteptat în eșantionarea probabilistică. Formula pentru determinarea erorii de eșantionare conține trei factori: parametrul, dimensiunea eșantionului și eroarea standard.

probabilităților ne dă posibilitatea să estimăm eroarea de eșantionare – gradul erorii la care să ne așteptăm pentru un anume design de eșantion. Această formulă conține trei factori: parametrul, dimensiunea eșantionului și eroarea standard (o măsură a erorii de eșantionare):

$$s = \sqrt{\frac{P \times Q}{n}}$$

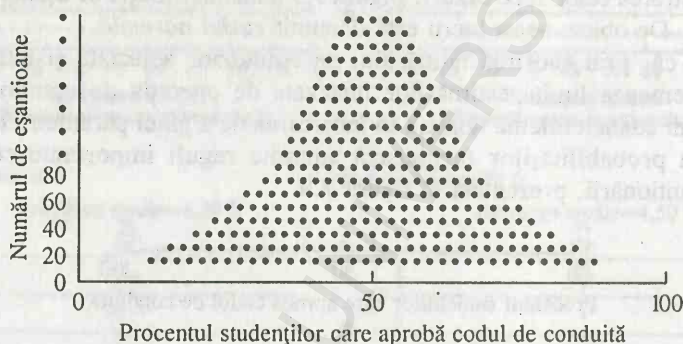

Figura 7.9 – Distribuția de eșantionare. Dacă am selecta mai multe eșantioane bune, ar fi de așteptat ca acestea să se strângă în jurul adevăratei valori (50%), dar având suficiente asemenea eșantioane, câteva se vor afla mai departe de ea

Simbolurile P și Q din formulă sunt egale cu parametrii populației pentru binomială: dacă 60% dintre studenți sunt de acord cu codul de conduită și 40% nu sunt de acord cu el, P și Q reprezintă 60% și 40%, respectiv, 0,6 și 0,4. Remarcați că $Q = 1 - P$ și $P = 1 - Q$. Simbolul n reprezintă numărul de cazuri în fiecare eșantion, iar s este eroarea standard.

Să presupunem că parametrul populației în exemplul studenților este de 50% care aprobă codul și 50% care dezaproabă codul. Amintiți-vă că am selectat eșantioane a câte 100 de cazuri fiecare. Când vom pune aceste numere în formulă, vom afla că eroarea standard este egală cu 0,05 sau 5%.

În teoria probabilităților, eroarea standard este o piesă importantă de informație deoarece indică măsura în care estimările eșantionului vor fi distribuite în jurul parametrului populației. (Dacă vă este cunoscută abaterea standard în statistică, veți putea recunoaște că eroarea standard, în acest caz, este abaterea standard a distribuției de eșantionare). În mod specific, teoria probabilităților indică faptul că anumite proporții ale estimărilor eșantionului se vor încadra în limitele specificate – fiecare egală cu o eroare standard – față de parametrul populației. Aproximativ 34% (0,3413) din estimările eșantionului vor cădea în cadrul unei majorări standard a erorii deasupra parametrului

populației, iar alte 34% vor cădea în cadrul altei erori standard, sub parametrii populației. În exemplul nostru, majorarea erorii standard este de 5%, așa că știm că 34% din eșantioanele noastre ne vor da estimări ale acordului studenților între 50% (parametrul) și 55% (o eroare standard peste parametrul); alte 34% dintre eșantioane ne vor da estimări între 50% și 45% (o eroare standard sub parametrul). Astfel, luate împreună, vom ști că aproape două treimi (68%) dintre eșantioane ne vor da estimări în raza a 5% a parametrului.

Mai mult, teoria probabilităților ne spune că aproape 95% dintre eșantioane vor cădea între plus sau minus două erori standard ale adevăratei valori, iar 99,9% dintre eșantioane vor cădea între plus sau minus trei erori standard. În exemplul nostru vom ști că doar un singur eșantion dintr-o mie ne va da o estimare de aprobare mai mică de 35% sau mai mare de 65%.

Proporția eșantioanelor care vor cădea în una, două sau trei erori standard față de parametru este constantă pentru oricare procedură de eșantionare aleatorie, precum cea anterior descrisă, cu condiția să fie selectate un număr mare de eșantioane. Dimensiunea erorii standard în orice caz dat este o funcție a parametrului populației și a dimensiunii eșantionului. Dacă ne întoarcem pentru o clipă la formulă, vom vedea că eroarea standard crește în funcție de creșterea produsului dintre P și Q . Observați de asemenea că această cantitate atinge maximumul în situația unei împărțiri egale a populației. Dacă $P = 0,5$, $PQ = 0,25$; dacă $P = 0,6$, $PQ = 0,24$; dacă $P = 0,8$, $PQ = 0,16$; dacă $P = 0,99$, $PQ = 0,0099$. Prin extensie, dacă P este fie 0,0 sau 1,0 (fie 0% sau 100% aprobarea codului de conduită), eroarea standard va fi 0. Dacă toată populația va avea aceeași părere (fără nici o variație), atunci fiecare eșantion ne va da exact aceeași estimare.

Eroarea standard este de asemenea o funcție a dimensiunii eșantionului – o funcție inversă. Pe măsură ce eșantionul se mărește, eroarea standard scade. Pe măsură ce dimensiunea eșantionului crește, cele câteva eșantioane se vor concentra în jurul valorii reale. O altă regulă generală este evidențiată în formulă: datorită radicalului din formulă, eroarea standard este redusă cu jumătate, dacă dimensiunea eșantionului este împărțită. În exemplul de față, eșantioanele a câte 100 de indivizi produc o eroare standard de 5%; pentru a reduce eroarea standard până la 2,5%, trebuie să creștem dimensiunea eșantionului până la 400.

Toate acestea sunt stabilite de teoria probabilităților, cu referire la selecția unui număr mare de eșantioane aleatorii. (Dacă ați urmat un curs de statistică, vă veți aminti de Teorema Tendinței către Centru.) Dacă parametrul populației este cunoscut și sunt selectate mai multe eșantioane aleatorii, vom putea prezice câte dintre estimările eșantioanelor vor cădea în intervalele specificate față de parametru.

Observați că această discuție ilustrează eșantionarea probabilistică doar logic; ea nu descrie modul în care cercetarea trebuie să fie realizată. De obicei nu cunoaștem parametrul: motivul cel mai important pentru care realizăm o revizuire a eșantionului este pentru a estima acea valoare. Mai mult, de fapt nu selectăm un număr mare de eșantioane: selectăm doar un eșantion. Totuși, discuția precedentă despre teoria probabilităților furnizează baza pentru realizarea unor inferențe despre situațiile tipice din cercetarea socială. Știind cum ar fi să selectăm mii de eșantioane, vom putea face presupuneri despre eșantionul pe care îl selectăm pentru studiu.

Nivele de încredere și intervale de încredere

Nivel de încredere – probabilitatea estimată ca parametrul populației să se afle în raza unui interval de încredere. Așadar, putem fi 95% siguri că între 35% și 45% dintre votanți preferă candidatul A.

Interval de încredere – variația valorilor în care se estimează că se află parametrul unei populații.

În timp ce teoria probabilităților arată că 68% dintre numeroasele eșantioane fictive ar produce estimări de cel mult o eroare standard față de parametru, putem răsturna logica și să inferăm că orice estimare a unui eșantion aleatoriu are 68% șanse să se încadreze în acel interval. Această observație ne conduce la cele două componente-cheie ale estimării erorilor de eșantionare: **nivelul de încredere și intervalul de încredere**. Precizia statisticilor eșantionului este exprimată în *nivelul de încredere* în care se încadrează statisticile într-un anumit *interval*

față de parametru. De exemplu, am putea spune că suntem 95% siguri de faptul că statisticile eșantionului nostru (de exemplu, 50% dintre studenți sunt de acord cu codul de conduită) se regăsesc în cadrul a plus sau minus 5% față de parametrul populației. Cu cât intervalul de încredere este mai extins pentru o statistică dată, încrederea noastră crește. De exemplu, am putea spune că suntem 99,9% siguri că statisticile noastre sunt de cel mult trei erori standard față de adevărata valoare.

Deși am putea fi siguri (la un anume nivel) că ne aflăm la o anumită distanță de parametru, am consemnat deja faptul că rareori știm care este parametrul. Pentru a soluționa această problemă, înlocuim în formulă estimarea eșantionului nostru pentru parametru în formulă; adică, în absența adevăratei valori, substituim cea mai la îndemână estimare a acesteia.

Rezultatul acestor inferențe și estimări este că vom putea estima parametrul unei populații și, de asemenea, gradul de eroare probabil pe baza unui eșantion extras din populație. Plecând de la întrebarea „Cât la sută din corpul studențesc este de acord cu codul de conduită?”, veți putea selecta un eșantion aleatoriu de 100 de studenți și să-i intervievați. Ați putea raporta că cea mai bună estimare arată că 50% din corpul studențesc aprobă codul, iar dumneavoastră sunteți 95% sigur că între 40% și 60% (plus sau minus două erori standard) sunt de acord cu el. Intervalul de la 40% la 60% este intervalul de încredere. (La un nivel de încredere de 68%, intervalul de încredere ar fi 45% – 55%).

Logica nivelului de încredere și al intervalelor de încredere furnizează de asemenea baza în determinarea dimensiunii potrivite pentru un eșantion. Odată ce v-ați decis asupra gradului erorii de eșantionare pe care o puteți tolera, veți putea calcula numărul cazurilor necesare în eșantionul dumneavoastră. Astfel, de exemplu, dacă vreți să fiți 95% sigur că rezultatele studiului sunt precise cu plus sau minus 5% față de parametrii populației, ar trebui să selectați un eșantion de cel puțin 400 de cazuri. (Anexa C este un ghid avantajos din această perspectivă.)

Aceasta este așadar logica de bază a eșantionării probabilistice. Selecția aleatorie permite cercetătorului să lege concluziile obținute pe baza unui eșantion de corpul teoriei probabilistice, precum și să estimeze precizia acelor concluzii. Toate afirmațiile de precizie în eșantionare trebuie să arate atât nivelul de încredere, cât și intervalul de încredere. Cercetătorul trebuie să relateze cât la sută este sigur că parametrul populației

este între două valori specifice. În acest exemplu, am demonstrat logica erorii de eșantionare utilizând o variabilă analizată în procentaje. Ar fi necesară o procedură statistică diferită pentru a calcula eroarea standard pentru o medie, de exemplu, dar logica de ansamblu este aceeași.

Remarcați faptul că în această discuție despre dimensiunea eșantionului și precizia estimărilor nu am luat în considerare dimensiunea populației studiate, deoarece dimensiunea populației este aproape întotdeauna irelevantă. Un eșantion de 2.000 de respondenți extrași pentru a reprezenta alegătorii din statul Vermont nu va fi mai precis decât un eșantion de 2.000 de persoane extrase pentru a reprezenta toți alegătorii din Statele Unite, chiar dacă eșantionul din Vermont ar reprezenta o proporție mult mai largă a alegătorilor din acel stat, decât același număr de respondenți ar reprezenta alegătorii întregii națiuni. Motivul pentru acest fapt contraintuitiv este că ecuațiile pentru calcularea erorii de eșantionare presupun toate că populațiile care trebuie eșantionate sunt infinit de mari, astfel încât fiecare eșantion ar fi egal cu 0% din întreg.

Desigur, în practică lucrurile nu stau chiar așa. Totuși, un eșantion de 2.000 de oameni reprezintă doar 0,68% dintre locuitorii statului Vermont care au votat pentru președinție la alegerile din anul 2000, iar un eșantion de 2.000 de votanți din Statele Unite reprezintă numai 0,002% din electoratul național. Ambele proporții sunt suficient de mici ca ele să se apropie de situația cu populații infinit de mari.

Doar în cazul în care un eșantion reprezintă, să zicem, 5% sau mai mult din populația din care este extras, acea proporție este irelevantă. În acele cazuri rare de selecție a proporțiilor mari, o „corecție a populației finite” poate fi calculată pentru ajustarea intervalelor de încredere. Trebuie doar să scădeți proporția selectată din 1 și să înmulțiți totul cu eroarea de eșantionare. După cum vedeți, cu proporțiile apropiate de zero, nu va exista nici o diferență. Dacă, pe de altă parte, eșantionul dumneavoastră ar fi jumătate din populație, eroarea de eșantionare ar fi împărțită la jumătate prin această procedură. În acest caz, dacă ați inclus întreaga populație în eșantion, proporția eșantion-populație ar fi egală cu 1,0 și ați înmulți eroarea standard calculată cu 0,0 – adică nu ar exista nici o eroare standard, ceea ce, de altfel, ar fi și adevărat. (Ce tare, nu?)

Două avertismente se impun, înainte de a încheia această discuție despre logica de bază a eșantionării probabilistice. În primul rând, utilizările din sondaje ale teoriei probabilității, discutate aici, nu sunt în întregime justificate tehnic. Teoria distribuției în eșantionare face presupuneri care nu se aplică aproape niciodată în condițiile unui sondaj. Proporția exactă a eșantioanelor cuprinse în cadrul creșterilor specificate ale erorii standard presupune matematic o populație infinit de mare, un număr infinit de eșantioane și eșantionare cu substituție – ceea ce înseamnă că fiecare unitate de eșantionare selectată este „aruncată înapoi în găleată” și ar putea fi din nou selectată. În al doilea rând, discuția noastră a simplificat foarte mult saltul inferențial de la distribuția câtorva eșantioane la caracteristicile probabile ale unui singur eșantion.

Prezint aceste măsuri de precauție pentru a furniza o perspectivă largă asupra utilizării teoriei probabilității în eșantionare. Cercetătorii sociali par adesea să supraestimeze precizia estimărilor produse prin utilizarea teoriei probabilității. După cum am menționat și în alte părți din acest capitol și de-a lungul cărții, variațiile în tehnicile de eșantionare și factorii din afara procesului de eșantionare ar putea reduce legitimitatea acestor estimări. De exemplu, cei selectați într-un eșantion care nu reușesc sau refuză să participe scad și mai mult din reprezentativitatea eșantionului.

Totuși, calculele discutate în această secțiune pot fi extrem de valoroase în înțelegerea și evaluarea datelor. Deși calculele nu pot furniza estimări la fel de precise pe cât ar crede anumiți cercetători, acestea pot fi destul de valide pentru scopuri practice. Ele sunt fără doar și poate mult mai valide decât estimările mai puțin riguroase care se bazează pe metode de eșantionare mai puțin riguroase. Cel mai important, familiarizarea cu logica de bază fundamentală a calculelor vă va ajuta să reacționați inteligent atât față de propriile date, cât și față de cele prezentate de alții.

Populații și cadre de eșantionare

Secțiunea precedentă a introdus modelul teoretic pentru eșantionare în cercetarea socială. În calitate de studenți, consumatori de cercetare și cercetători, trebuie să înțelegem că teoria nu e cu nimic mai puțin importantă decât condițiile deloc perfecte care există în teren. În această parte a cărții vom analiza un aspect al condițiilor din teren care necesită un compromis cu premisele și condițiile teoretice ideale: congruența sau neconcordanța dintre populațiile din cadrele de eșantionare.

Altfel spus, un **cadru de eșantionare** este o listă sau o cvasilistă cu elemente din care

Cadru de eșantionare – acea listă sau cvasilistă de unități care compun o populație din care se selectează un eșantion. Dacă eșantionul trebuie să fie reprezentativ pentru populație, este esențial ca acel cadru de eșantionare să includă toți (sau aproape toți) membrii populației.

este selectat eșantionul probabilistic. Dacă un eșantion de studenți este selectat dintr-un registru cu studenți, registrul este cadrul de eșantionare. Dacă unitatea de eșantionare primară pentru un eșantion al unei populații complexe este o unitate de evidență a populației, lista acesteia compune cadrul de eșantionare – sub forma unei broșuri printate, a unei casete sau a altui tip de

înregistrări computerizate. Mai jos sunt câteva relatări despre cadre de eșantionare care apar în revistele de cercetare. În fiecare exemplu am scris cu caractere italice cadrul de eșantionare.

Datele pentru această cercetare au fost obținute de pe urma unui eșantion aleatoriu de *părinți ai copiilor de clasa a treia din școlile publice și parohiale din regiunea Yakima, Washington* (Petersen și Maynard, 1981, p. 92).

Eșantionul la Timpul 1 consta din 160 de nume extrase aleatoriu din *cartea de telefoane a orașului Lubbock, Texas* (Tan, 1980, p. 242).

Datele raportate în această lucrare... au fost strânse dintr-un eșantion probabilistic de *adulți de 18 ani și peste, care locuiesc în gospodăriile celor 48 de state învecinate din Statele Unite*. Interviuurile personale cu cei 1.914 respondenți au fost conduse de Centrul de Cercetare a Sondajelor al Universității din Michigan în toamna anului 1975 (Jackman și Senter, 1980, p. 345).

Eșantioanele extrase în mod corect furnizează informații potrivite pentru descrierea populației de elemente care compun cadrul de eșantionare – nimic mai mult. Accentuez acest punct având în vedere tendințele mult prea obișnuite ale cercetătorilor de a selecta eșantioane dintr-un cadru de eșantionare dat, apoi de a face afirmații despre o populație similară, dar nu identică, cu populația definită de cadrul de eșantionare.

Spre exemplu, priviți acest raport, care prezintă cele mai frecvente medicamente prescrise de medicii din Statele Unite :

Informațiile despre medicamentele vândute pe baza rețetelor sunt greu de obținut. Rinaldo V. DeNuzzo, profesor de farmaceutică la Colegiul de Farmacie din Albany, Universitatea Union, Albany, NY, a contorizat vânzările de medicamente pe baza rețetelor timp de 25 de ani, prin sondarea farmaciilor din apropiere. El a publicat rezultatele într-o revistă de comerț industrial, *MM&M*.

Sondajul cel mai recent al lui DeNuzzo, care acoperă anul 1980, este bazat pe rapoartele obținute de la 66 de farmacii din 48 de comunități din New York și New Jersey. În cazul în care nu există o caracteristică aparținând acelei regiuni, rezultatele lui pot fi reprezentative pentru întreaga țară (Moskowitz, 1981, p. 33).

Ceea ce frapază în acest fragment este observația cauzală despre particularitățile statului New York și New Jersey. Acestea există. Modul de viață în aceste două state nu se aseamănă celorlalte 48. Nu putem presupune că locuitorii acestor două state estice și urbanizate au același tipar de consum al medicamentelor precum cei din Mississippi, Nebraska sau Vermont.

Reprezintă sondajul măcar tiparul rețetelor prescrise în New York și New Jersey? Pentru a stabili acest lucru va trebui să cunoaștem modul în care cele 48 de comunități și 66 de farmacii au fost selectate. Ar trebui să fim prudenți în acest sens, ținând cont de „sondarea farmaciilor din apropiere”. După cum vom vedea, există câteva metode de selecție a eșantioanelor, care asigură reprezentativitatea, iar în cazul în care ele nu sunt folosite, nu ar trebui să generalizăm plecând de la rezultatele studiului.

Un cadru de eșantionare trebuie să fie concordant cu populația pe care vrem să o studiem. În cel mai simplist design de eșantion, cadrul de eșantionare reprezintă o listă a elementelor care compun populația de studiu. În practică însă, cadrele de eșantionare existente adesea definesc populația studiată, și nu invers. Adică începem adesea având o populație în minte pentru studiul nostru ; apoi căutăm posibile cadre de eșantionare. După ce am examinat și evaluat cadrele care ne sunt disponibile, decidem care dintre ele prezintă o populație cât mai adecvată pentru nevoile noastre.

Studiile asupra organizațiilor sunt adesea cele mai simple din punctul de vedere al eșantionării, deoarece organizațiile dispun de obicei de liste cu membri. În astfel de cazuri, lista membrilor constituie un cadru de eșantionare excelent. Dacă este selectat un eșantion aleatoriu dintr-o listă cu membri, datele culese de pe urma eșantionului pot fi interpretate drept reprezentative pentru toți membrii – dacă toți membrii sunt incluși în listă.

Populațiile care pot fi eșantionate pe baza listelor organizaționale includ elevii școlilor primare sau liceenii, studenții, membrii bisericii, muncitorii din fabrică, membrii unei frății sau ai unui club de fete, membrii cluburilor sociale sau politice și membrii asociațiilor profesionale.

Explicațiile anterioare se aplică în primul rând organizațiilor locale. Adesea, organizațiile naționale sau statale nu au o singură listă cu membri. De exemplu, nu există o singură

listă a membrilor Bisericii Episcopale. Totuși, un design de eșantion puțin mai complex ar putea profita de lista cu membrii unei biserici prin eșantionarea mai întâi a bisericilor și apoi prin subeșantionarea listelor cu membrii acelor biserici selectate. (Mai multe despre acest lucru mai târziu.)

Alte liste cu indivizi pot fi relevante în special nevoilor de cercetare ale unui studiu în particular. Agențiile guvernamentale mențin liste cu votanții înregistrați, de exemplu, care ar putea fi utilizate în cazul realizării unui sondaj înainte de alegeri sau al unei analize în detaliu asupra comportamentului de votare – dar trebuie să vă asigurați că lista este la zi. Liste similare conțin numele deținătorilor de automobile, beneficiarii de asistență socială, contribuabilii, persoanele fizice autorizate și așa mai departe. Chiar dacă accesul la unele liste este dificil, ele furnizează cadre de eșantionare excelente pentru scopuri de cercetare specifice.

Realizând că elementele de eșantionare dintr-un studiu nu trebuie să fie persoane individuale, trebuie să știm că există liste și despre alte tipuri de elemente: universități, diferite tipuri de afaceri, orașe, reviste științifice, ziare, sindicate, cluburi politice, asociații profesionale și așa mai departe.

Cărțile de telefon sunt folosite adesea pentru sondajele de opinie „de mântuială”. Fără doar și poate acestea sunt ușor de folosit și ieftine – fără îndoială că de asta sunt și atât de populare. Iar dacă vrei să faci afirmații despre abonații serviciilor de telefonie, cărțile de telefon sunt cadre de eșantionare destul de bune. (Trebuie să aveți în vedere faptul că în cartea de telefon nu sunt înscrise noii abonați sau aceia care au cerut ca numărul să nu le fie listat. Eșantionarea este complicată și de listarea celor fără rezidență.) Din păcate, cărțile de telefon sunt mult prea des folosite drept o listă a populației unui oraș sau a alegătorilor din acel oraș. Dintre numeroasele defecte ale acestui raționament, cea mai mare o reprezintă părtinirea, după cum am văzut. E mai puțin probabil ca oamenii săraci să aibă telefon, iar cei bogați să aibă doar o linie telefonică. Un eșantion realizat pe baza unei cărți de telefon poate conține așadar o părtinire față de clasa de mijloc și cea superioară.

Părtinirea de clasă inerentă eșantioanelor realizate pe baza cărților de telefon este adesea ascunsă. Sondajele premergătoare alegerilor dirijate în această manieră sunt uneori destul de precise, poate datorită părtinirii de clasă, evidentă chiar în procesul de votare: e mai puțin probabil ca oamenii săraci să voteze. În acest caz, cele două părtiniri coincid frecvent, astfel încât rezultatele unui sondaj prin telefon să se apropie destul de mult de rezultatele alegerilor. Din nefericire, acest lucru nu este știut niciodată cu siguranță decât după alegeri. Iar uneori, precum în cazul sondajului *Literary Digest* din anul 1936, ați putea descoperi că alegătorii nu au acționat conform părtinirii de clasă așteptate. Astfel, cel mai mare dezavantaj al acestei metode este incapacitatea cercetătorului de a estima gradul de eroare la care să se aștepte în rezultatele obținute pe baza eșantionului.

Listele de străzi și registrele cadastrale sunt adesea folosite pentru eșantioane simple ale gospodăriilor, dar ele au de suferit de pe urma caracterului incomplet și a posibilelor părtiniri. De exemplu, în regiunile urbane strict delimitate, locuințele amplasate ilegal nu vor apărea probabil în documentele oficiale. Drept urmare, aceste unități nu ar putea fi selectate, iar rezultatele eșantionării nu vor putea fi reprezentative pentru acele unități, care sunt adesea mai sărace și mai aglomerate decât media.

Chiar dacă observațiile precedente se aplică Statelor Unite, situația este destul de diferită în alte țări. De exemplu, în Japonia guvernul menține registre destul de precise despre populație. Mai mult, cetățenii sunt obligați prin lege să aducă informațiile la zi,

precum schimbarea locuinței sau decesuri și nașteri în familie. Drept urmare, în Japonia veți putea selecta mult mai ușor eșantioane aleatorii simple decât o veți putea face în Statele Unite. În Statele Unite, o asemenea evidență ar intra în conflict direct cu legislația cu privire la intimitatea cetățenilor.

Analiza populațiilor și cadre de eșantionare

Am dedicat o atenție specială problemelor populațiilor și cadrelor de eșantionare, deoarece literatura de cercetare socială le acordă prea puțină atenție. Iată un rezumat al regulilor generale pe care trebuie să le țineți minte :

1. Rezultatele care se bazează pe un eșantion pot reprezenta doar agregarea elementelor care compun cadrul de eșantionare.
2. Adesea, cadrele de eșantionare nu includ toate elementele, așa cum presupune numele lor. Astfel, cercetătorul trebuie să aibă grijă să estimeze extinderea omisiunilor și să le corecteze dacă este posibil. (Desigur, cercetătorul poate să ignore în siguranță un număr mic de omisiuni care nu pot fi corectate cu ușurință.)
3. Pentru a generaliza concluziile chiar până la populația care compune cadrul de eșantionare, toate elementele trebuie să aibă reprezentare egală în cadrul de eșantionare. În mod caracteristic, fiecare element ar trebui să apară doar o dată. Elementele care apar de mai multe ori vor avea o probabilitate de selecție mai mare, iar eșantionul va supra-reprezenta acele elemente.

Alte chestiuni mai practice referitoare la populații și cadrele de eșantionare vor fi discutate mai încolo în această carte. De exemplu, forma cadrului de eșantionare – precum o listă într-o publicație, CD-ROM-uri sau benzi magnetice – poate afecta ușurința cu care este utilizată. Iar facilitarea utilizării ar putea adesea deveni prioritară față de considerațiile științifice: o listă „ușoară” poate fi aleasă în locul uneia „dificile”, deși cea din urmă este mult mai potrivită pentru populația-țintă. Nu ar trebui să luăm o poziție dogmatică în această privință, dar fiecare cercetător ar trebui să cântărească cu grijă avantajele și dezavantajele unor asemenea alternative.

Tipuri de design de eșantionare

Până la acest punct ne-am concentrat atenția pe o eșantionare aleatorie simplă (SRS). Într-adevăr, categoria de statistici folosite de obicei de cercetătorii sociali presupune un asemenea eșantion. Totuși, după cum veți vedea în curând, aveți câteva opțiuni în alegerea metodei de eșantionare și foarte rar, sau poate niciodată, veți alege eșantionarea aleatorie simplă. Acest lucru se întâmplă din două motive. În primul rând, pentru toate cadrele de eșantionare, în afară de cele mai simple, eșantionarea aleatorie simplă nu este fezabilă. În al doilea rând, eșantionarea aleatorie simplă poate să nu fie cea mai precisă metodă disponibilă. Să ne întoarcem acum la discuția despre eșantionarea aleatorie simplă și la celelalte opțiuni disponibile.

Eșantionarea aleatorie simplă

Eșantionare aleatorie simplă – un tip de eșantionare probabilistică în care unităților care compun o populație le sunt atribuite numere. Un set de numere aleatorii este apoi generat, iar unitățile care au numerele respective sunt incluse în eșantion.

După cum spuneam, eșantionarea aleatorie simplă este metoda de eșantionare fundamentală, presupusă de calculele statistice ale cercetării sociale. Deoarece matematica eșantionării aleatorii este deosebit de complexă, o vom ocoli în favoarea descrierii modurilor de aplicare a acestei metode în practică.

Odată ce un cadru de eșantionare a fost stabilit corect, pentru a utiliza eșantionarea aleatorie simplă, cercetătorul atribuie un singur număr fiecărui element din listă, fără să sară peste nici un număr în acest proces.

În cazul în care cadrul de eșantionare este într-o formă care poate fi citită de un aparat, precum CD sau bandă magnetică, un eșantion aleatoriu simplu poate fi selectat automat de computer. (În consecință, programul pe calculator numerotează elementele în cadrul de eșantionare, generând propria serie de numere aleatorii, și printează lista elementelor selectate.)

Figura 7.10 oferă o ilustrare grafică a eșantionării aleatorii simple. Remarcați faptul că membrii micropopulației noastre ipotetice au fost numerotați de la 1 la 100. Mergând la Anexa C, decidem să folosim ultimele două cifre din prima coloană și să începem cu al treilea număr de sus. Acesta indică persoana cu numărul 30 drept prima selectată în eșantion. Numărul 67 este următorul și așa mai departe. (Persoana cu numărul 100 ar fi selectată dacă în listă ar apărea „00”.)

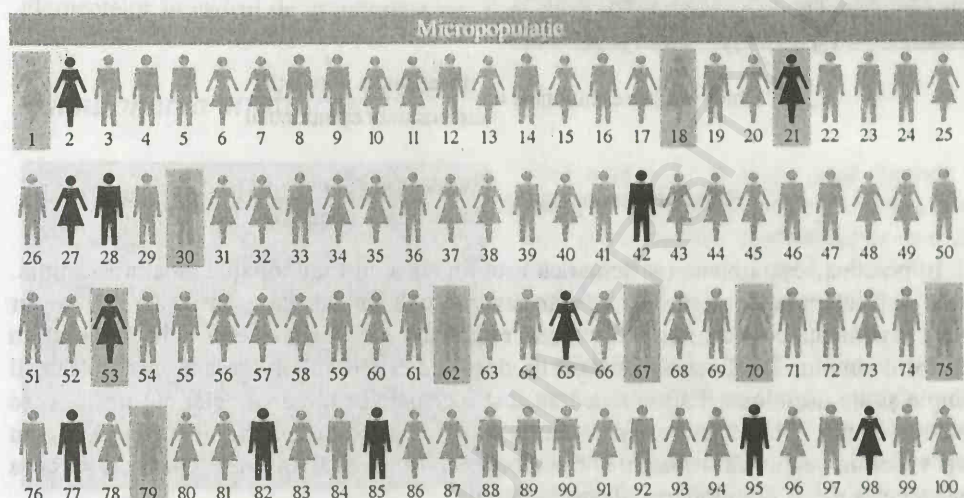
Eșantionarea sistematică

Eșantionare sistematică – un tip de eșantionare probabilistică în care fiecare a k-a unitate dintr-o listă este selectată pentru a fi inclusă în eșantion – de exemplu, fiecare al 25-lea student din registrul studenților. Veți calcula k prin împărțirea dimensiunii populației la dimensiunea eșantionului dorit; k este numit *intervalul de eșantionare*. În afara câtorva constrângeri, eșantionarea sistematică este un echivalent funcțional al eșantionării aleatorii simple și de obicei mai ușor de utilizat. În mod tipic, prima unitate este selectată aleatoriu.

Eșantionarea aleatorie simplă este rareori utilizată în practică. După cum veți vedea, de obicei ea nu este cea mai eficientă metodă și poate fi destul de laborioasă dacă este realizată manual. În mod specific, eșantionarea aleatorie simplă necesită o listă de elemente. Iar când o asemenea listă este disponibilă, cercetătorii utilizează mai degrabă eșantionarea sistematică.

În eșantionarea sistematică, fiecare al k-lea element din întreaga listă este ales (sistematic) pentru a fi inclus în eșantion. Dacă lista conține 10.000 de elemente și vreți un eșantion de 1.000, veți selecta fiecare al zecelea element pentru eșantionul

dumneavoastră. Pentru a vă asigura împotriva oricăror părtiniri umane în folosirea acestei metode, ar trebui să selectați primul element în mod aleatoriu. Astfel, în exemplul precedent, veți începe prin selectarea unui număr aleatoriu între 1 și 10. Elementul corespondent numărului ales va fi inclus în eșantion, plus fiecare al zecelea element care îi succedă. Această metodă se mai numește *eșantionare sistematică cu un start aleatoriu*. Doi termeni sunt adesea folosiți în legătură cu eșantionarea sistematică.

Anexa C: Tabel cu numere aleatorii

10480	15011	01536
22368	46573	25595
24130	48360	22527
42167	93093	06243
37570	39975	81837
77921	06907	11008
99562	72905	56420
96301	91977	05463
89579	14342	63661
85475	36857	53342
28918	69578	88231
63553	40961	48235
09429	93969	52636

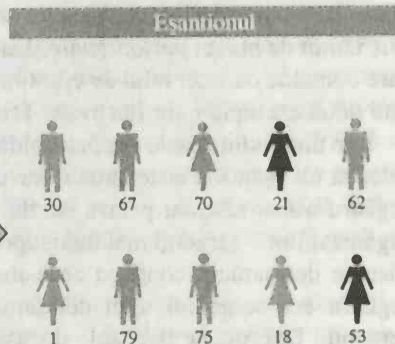

Figura 7.10 – Un eșantion aleatoriu simplu. După ce ai numerotat toată populația, poți folosi un tabel cu numere aleatorii pentru a selecta un eșantion reprezentativ din întreaga populație. Oricine al cărui număr este ales din tabel se va afla în eșantion

Interval de eșantionare – distanța standard dintre elementele selectate dintr-o populație pentru un eșantion.

Raport de eșantionare – proporția elementelor din populație care sunt selectate pentru eșantion.

Intervalul de eșantionare reprezintă distanța standard dintre elementele selectate în eșantion: zece, în eșantionul de față. **Raportul de eșantionare** reprezintă proporția elementelor din populația care este selectată: 1/10 în acest exemplu.

$$\text{Intervalul de eșantionare} = \frac{\text{dimensiunea populației}}{\text{dimensiunea eșantionului}}$$

$$\text{Raportul de eșantionare} = \frac{\text{dimensiunea eșantionului}}{\text{dimensiunea populației}}$$

În practică, eșantionarea sistematică este identică cu eșantionarea aleatorie simplă. Dacă lista elementelor este într-adevăr randomizată înainte de eșantionare, cineva ar putea argumenta că eșantionul sistematic extras din acea listă este de fapt un eșantion aleatoriu simplu. Până acum, dezbaterile despre meritele relative eșantionării aleatorii simple și ale eșantionării sistematice au fost încheiate în favoarea celei din urmă, care este mai facilă. Din punct de vedere empiric, rezultatele sunt practic identice. Așa cum veți vedea în secțiunea următoare, eșantionarea sistematică, în unele cazuri, este ceva mai precisă decât eșantionarea aleatorie simplă.

Există un singur risc în eșantionarea sistematică. Aranjamentul elementelor în listă poate face din eșantionarea sistematică o alegere nechibzuită. Un asemenea aranjament este numit de obicei *periodicitate*. Dacă lista elementelor este aranjată într-un tipar ciclic care coincide cu intervalul de eșantionare, ar putea fi extras un eșantion foarte părtinitor. Iată două exemple care ilustrează acest pericol.

Într-un studiu clasic despre soldații din al Doilea Război Mondial, cercetătorii au selectat un eșantion sistematic dintr-un registru cu unități. Fiecare al zecelea soldat din registru a fost selectat pentru studiu. Totuși, registrele au fost aranjate într-un tabel al organizațiilor: sergenți mai întâi, apoi caporalii și soldații, detașament după detașament. Fiecare detașament conținea zece membri. Prin urmare, fiecare a zecea persoană din registru era sergentul unui detașament. Eșantionul sistematic selectat conținea doar sergenți. Dar putea fi cazul, de asemenea, ca nici un sergent să nu fie selectat în eșantion, din același motiv.

Ca un alt exemplu, să presupunem că selectăm un eșantion de apartamente dintr-un bloc. Dacă eșantionul este extras dintr-o listă cu apartamentele aranjate într-o ordine numerică (de exemplu, 101, 102, 103, 104, 201, 202 și așa mai departe), va exista pericolul ca intervalul de eșantionare să coincidă cu numărul apartamentelor de pe un etaj sau de pe mai multe etaje. Apoi, eșantioanele ar putea cuprinde doar apartamentele situate în colțul din nord-vest sau lângă lift. Dacă aceste tipuri de apartamente au vreun alt punct comun (de exemplu chiria mare), eșantionul va fi părtinitor. Același pericol ar apărea în eșantionarea sistematică a caselor dintr-o subdiviziune, aranjate cu același număr de case de pe o stradă.

Când vizați un eșantion sistematic dintr-o listă, ar trebui să examinați cu grijă natura acelei liste. Dacă elementele sunt aranjate într-o ordine specifică, va trebui să stabiliți dacă acea ordine va distorsiona eșantionul care va fi selectat, apoi ar trebui să faceți primii pași pentru a contracara orice părtinire posibilă (de exemplu, alegeți un eșantion aleatoriu simplu din porțiuni ciclice).

Cu toate acestea, de obicei, eșantionarea sistematică este superioară eșantionării aleatorii simple, cel puțin pentru că e mai la îndemână. Problemele în ordonarea elementelor în cadrul de eșantionare pot fi remediate destul de ușor.

Eșantionarea stratificată

Stratificare – gruparea unităților care compun o populație în grupuri omogene (sau straturi) înainte de eșantionare. Această procedură, care poate fi folosită în conjuncție cu o eșantionare aleatorie simplă, sistematică sau cluster, îmbunătățește reprezentativitatea unui eșantion, cel puțin în termenii variabilelor stratificate.

Până acum am discutat două metode de selecție a eșantionului dintr-o listă: aleatorie și sistematică. **Stratificarea** nu este o alternativă la aceste metode; mai degrabă, ea reprezintă o modificare posibilă a utilizării acestora.

Eșantionarea aleatorie simplă, precum și cea sistematică asigură un grad de reprezentativitate și permit o estimare a erorii prezente. Eșantionarea stratificată este o metodă de a obține un grad mai mare de

reprezentativitate prin scăderea erorii probabile de eșantionare. Pentru a înțelege această metodă, trebuie să ne întoarcem puțin la teoria de bază a distribuției eșantionării.

Amintiți-vă că eroarea de eșantionare este diminuată de doi factori în designul eșantionului. În primul rând, un eșantion mai mare produce o eroare de eșantionare mai mică decât un eșantion mai mic. În al doilea rând, o populație omogenă produce eșantioane cu erori de eșantionare mai mici decât o populație eterogenă. Dacă 99% din populație este de acord cu o anumită afirmație, este foarte improbabil ca orice eșantion probabilistic să denatureze prea mult măsura acestui acord. Dacă acordul față de afirmație al populației este împărțit 50-50, atunci eroarea de eșantionare va fi mult mai mare.

Eșantionarea stratificată se bazează pe acest al doilea factor din teoria eșantionării. În loc să selecteze un eșantion din întreaga populație, cercetătorul extrage un număr corespunzător de elemente din subseturile omogene ale populației. Pentru a obține un eșantion stratificat de studenți, de exemplu, va trebui mai întâi să organizați populația după anii de studiu, iar apoi să extrageți numerele corespunzătoare de studenți de anul I, anul II, anul III și anul IV. Într-un eșantion nestratificat, reprezentarea după anul de studiu ar fi supusă aceluiași erori de eșantionare ca și alte variabile. Într-un eșantion stratificat după anul de studiu, eroarea de eșantionare pe această variabilă ar fi redusă la zero.

De asemenea, există metode de stratificare mult mai complexe. Pe lângă stratificarea după anii de studiu, veți putea de asemenea să stratificați după gen, media anilor de studiu și așa mai departe. În această manieră, veți putea să vă asigurați că eșantionul

dumneavoastră va conține numerele corespunzătoare de studenți de anul II cu o medie de 3,5 (sistem american - *n.r.*) sau studenți de anul II cu o medie de 4,0 și așa mai departe.

Funcția de bază a stratificării este de a organiza populația în subșeturi omogene (cu eterogenitate între subșeturi) și de a selecta numerele corespunzătoare de elemente din fiecare. În măsura în care subșeturile sunt omogene după variabilele de stratificare, ele pot fi de asemenea omogene pentru alte variabile. Datorită faptului că *vârsta* este legată de *anul de studiu*, un eșantion stratificat pe anii de studiu va fi mult mai reprezentativ în funcție de vârstă, în comparație cu un eșantion nestratificat. Din cauză că aspirațiile ocupaționale par să fie legate de gen, un eșantion stratificat pe gen va fi mai reprezentativ.

Alegerea variabilelor de stratificare depinde de celelalte variabile disponibile. Genul poate fi adesea stabilit în lista cu nume. Listele din universități sunt aranjate de obicei pe ani de studiu. Lista membrilor facultății poate indica afilierea la un departament. Fișierele guvernamentale pot fi aranjate pe regiuni geografice. Listele cu alegători pot fi aranjate potrivit circumscripțiilor.

Cu toate acestea, în selectarea variabilelor de stratificare dintre cele disponibile, va trebui să vă preocupați în primul rând de cele care sunt probabil relaționate cu variabilele pe care vreți să le reprezentați cu precizie. Deoarece genul este asociat mai multor variabile și este adesea disponibil pentru stratificare, este foarte des folosit. Educația este legată de multe variabile, dar adesea nu este disponibilă pentru stratificare. Locația geografică într-un oraș, stat sau într-o națiune este legată de multe lucruri. Într-un oraș, stratificarea pe locații geografice crește de obicei reprezentativitatea după clasă socială, grup etnic și așa mai departe. Într-o națiune, ea crește reprezentativitatea pentru o gamă largă de atitudini, dar și după clasa socială sau etnicitate.

Când lucrați cu o listă simplă care conține toate elementele dintr-o populație, predomină două metode de stratificare. Printr-o metodă, veți sorta elementele populației în grupuri discrete bazate pe variabilele de stratificare care sunt utilizate. Pe baza proporției relative a populației reprezentate de un grup dat, veți selecta - în mod aleatoriu sau sistematic - câteva elemente din acel grup care constituie aceeași proporție a dimensiunii dorite a eșantionului. De exemplu, dacă bărbații de anul II cu o medie de 4,0 compun 1% din populația studenților, iar dumneavoastră vreți un eșantion de 1.000 de studenți, veți selecta zece bărbați de anul II cu o medie de 4,0.

Cealaltă metodă este de a grupa studenții așa cum am descris înainte, iar apoi să plasați toate acele grupuri într-o listă continuă, începând cu toți bărbații de anul I cu media 4,0 și terminând cu toate femeile de anul IV cu media 1,0 sau mai mică. Apoi veți selecta un eșantion sistematic, cu un start aleatoriu, din întreaga listă. Dacă aranjamentul listei este dat, un eșantion sistematic va selecta numerele corespunzătoare (într-un interval de eroare de 1 sau 2) din fiecare subgrup. (*Notă*: un eșantion aleatoriu simplu extras din asemenea liste compuse ar anula stratificarea.)

Figura 7.11 oferă o ilustrare grafică a eșantionării sistematice stratificate. După cum observați, am aranjat micropopulația noastră corespunzător genului și rasei. Apoi, începând cu un start aleatoriu de „3”, am luat fiecare a zecea persoană care urma: 3, 13, 23, ..., 93.

Eșantionarea stratificată asigură reprezentativitatea corespunzătoare variabilelor de stratificare; acest lucru intensifică reprezentarea altor variabile legate de ele. Luat ca un întreg, un eșantion stratificat este mult mai probabil de a fi reprezentativ pe mai multe variabile decât un eșantion aleatoriu simplu. Deși eșantionul aleatoriu simplu este încă privit drept ceva sacru, acum ar trebui să fie clar că de multe ori e loc și de mai bine.

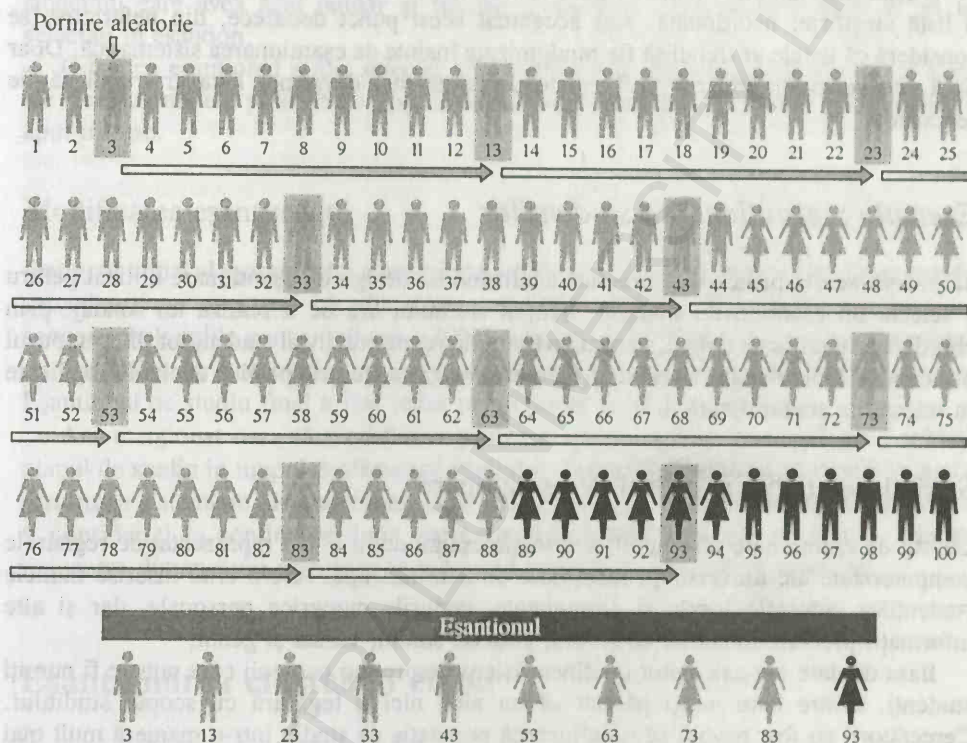

Figura 7.11 – Un eșantion stratificat sistematic cu start aleatoriu. Un eșantion stratificat sistematic presupune două etape. Mai întâi, membrii populației sunt grupați în straturi omogene; acest exemplu folosește doar genul ca variabilă de stratificare, dar ar putea fi folosite mai multe. Fiecare a k-a persoană (în acest caz fiecare a zecea) din aranjamentul stratificat e selectată în eșantion

Stratificarea implicită în eșantionarea sistematică

Am menționat că eșantionarea sistematică poate, în anumite condiții, să fie mai precisă decât eșantionarea aleatorie simplă. Acest lucru se întâmplă de fiecare dată când aranjamentul listei creează o stratificare implicită. Cum ați observat deja, dacă o listă cu studenți este aranjată pe anii de studiu, atunci un eșantion sistematic furnizează o stratificare pe anii de studiu acolo unde un eșantion aleatoriu simplu nu ar putea.

Într-un studiu despre studenții Universității Hawaii, după stratificarea pe anii de studiu, studenții au fost aranjați după numerele lor de identificare. Aceste numere erau codul numeric personal. Primele trei cifre din codul numeric personal indică statul în care a fost emis. Drept urmare, într-un an de studiu, studenții au fost aranjați după statul în care le-a fost eliberat codul numeric personal, furnizând o stratificare brută după originea geografică.

O listă ordonată de elemente poate fi din această cauză mult mai folositoare decât o listă aleatorie, neordonată. Am accentuat acest punct deoarece, din nefericire, se consideră că listele ar trebui să fie randomizate înainte de eșantionarea sistematică. Doar dacă aranjamentul prezintă problemele discutate mai devreme, lista ar trebui să fie rearanjată.

Exemplu : eșantionarea studenților

Să punem aceste principii în practică analizând un design de eșantionare utilizat pentru a selecta un eșantion de studenți. Scopul studiului era de a realiza un sondaj, prin chestionare trimise pe e-mail, pentru un eșantion reprezentativ al studenților din campusul principal al Universității Hawaii. Următoarea secțiune descrie pașii și deciziile implicate în selectarea aceluia eșantion.

Studiul populației și cadrul de eșantionare

Cadrul de eșantionare disponibil în selecția eșantionului a fost reprezentat de registrele computerizate ale universității menținute de administrație. Acolo erau înscrise numele studenților, adresele locale și permanente, codurile numerice personale, dar și alte informații precum domeniul de studiu, anul de studiu, vârsta și genul.

Baza de date din calculator conținea fișiere despre toți oamenii care puteau fi numiți studenți, dintre care mulți păreau să nu aibă nici o legătură cu scopul studiului. Cercetătorii au fost nevoiți să redefinească populația de studiu într-o manieră mult mai restrictivă. Definiția finală includea cei 15.225 de studenți la zi, care erau înmatriculați pentru semestrul de toamnă în compusul Manoa al universității, incluzând toate facultățile și departamentele, studenți încadrați la studiile universitare și postuniversitare, studenții americani și străini. Programul pe calculator utilizat în eșantionare limita luarea în considerare doar a acelor studenți care se încadrau în această definiție.

Stratificarea

Programul de eșantionare permitea de asemenea stratificarea studenților înainte de selectarea eșantionului. Cercetătorii au decis că stratificarea pe clase ar fi suficientă, deși studenții puteau fi mai departe stratificați în cadrul anilor de studiu, în caz că acest lucru era dorit, după gen, facultate, specializare și așa mai departe.

Selecția eşantionului

Odată ce studenții au fost aranjați pe anii de studiu, a fost selectat un eşantion sistematic din întreaga listă rearanjată. Dimensiunea eşantionului de studiu a fost stabilită inițial la 1.100. Pentru a realiza acest eşantion a fost stabilit un program de eşantionare pentru un raport de eşantionare de 1/14. Programul a generat un număr aleatoriu între 1 și 14; studentul care avea acel număr și fiecare al paisprezecelea student după el au fost selectați în eşantion.

Odată ce eşantionul a fost selectat, computerul a printat numele și adresa de e-mail ale fiecărui student pe etichete poștale adezive. Aceste etichete au fost puse în plic, iar apoi trimise.

Modificarea eşantionului

Designul inițial al eşantionului a necesitat modificări. Înainte de trimiterea chestionarelor, cercetătorii au constatat că, din cauza costurilor poștale foarte mari, nu puteau să acopere cheltuielile pentru toți cei 1.100 de studenți. Prin urmare, o treime din etichete au fost selectate sistematic (cu un start aleatoriu) pentru a fi excluse din eşantion. Eşantionul de studiu final a fost redus prin urmare la 733 de studenți.

Am menționat această modificare pentru a ilustra nevoia frecventă de a schimba planul de studiu în timpul desfășurării studiului. Datorită faptului că studenții excluși au fost omiși sistematic din eşantionul sistematic inițial, cei 733 de studenți rămași puteau fi considerați în continuare drept reprezentativi pentru populația de studiu. Desigur, reducerea dimensiunii eşantionului a crescut intervalul erorii de eşantionare.

Eşantionarea cluster în etape

Secțiunile precedente s-au ocupat cu proceduri destul de simple pentru eşantionarea din listele de elemente. O asemenea situație este ideală. Din păcate, multe cercetări sociale

Eşantionare cluster – o eşantionare pe mai multe etape în care grupuri naturale (cluster) sunt inițial eşantionate, iar membrii fiecărui grup selectat sunt sub-eşantionați ulterior. De exemplu, ați putea selecta un eşantion al facultăților și universităților din Statele Unite dintr-o listă, apoi să obțineți liste ale studenților de la toate instituțiile selectate, iar apoi să extrageți eşantioane de studenți din fiecare.

interesante necesită selectarea eşantioanelor din populații care nu pot fi listate ușor pentru scopurile de eşantionare: populația unui oraș, a unui stat sau a unei țări; toți studenții din Statele Unite și așa mai departe. În asemenea cazuri, designul eşantionului trebuie să fie mult mai complex. Un asemenea design implică de obicei eşantionarea inițială a grupelor de elemente – *cluster* –, urmată de selecția elementelor din fiecare cluster selectat.

Eşantionarea cluster poate fi utilizată atunci când este imposibil sau nepractic să

compilați o listă exhaustivă a elementelor care compun populația-țintă, precum toți membrii bisericilor din Statele Unite. Cu toate acestea, adesea elementele populației sunt deja grupate în subpopulații, iar lista acestor subpopulații există sau poate fi creată în mod practic. De exemplu, membrii bisericilor din Statele Unite aparțin unor biserici individuale, care au liste de membri sau și le pot crea. Printr-o eșantionare de tip cluster, cercetătorii ar putea apoi să eșantioneze lista bisericilor într-o manieră oarecare (de exemplu, un eșantion stratificat sistematic). Apoi, aceștia ar obține lista membrilor de la fiecare dintre bisericile selectate. Fiecare listă ar fi apoi eșantionată, pentru a furniza eșantioane de membri ai bisericilor pentru studiu. (Pentru exemplificare, vezi Glock, Ringer și Babbie, 1967).

O altă situație tipică privește eșantionarea în rândul zonelor de populație, precum un oraș. Deși nu există o singură listă a populației orașului, cetățenii locuiesc în cvartale sau în gospodării individuale. Prin urmare, cercetătorii pot să selecteze inițial un eșantion de cvartale, să creeze o listă cu oamenii care locuiesc în fiecare dintre cvartalele selectate și să extragă un subeșantion de oameni pentru fiecare cvartal.

Într-un design mult mai complex, cercetătorii ar putea să eșantioneze cvartalele, să listeze apartamentele din fiecare cvartal selectat, să listeze oamenii care locuiesc în fiecare apartament și, în sfârșit, să eșantioneze oamenii din fiecare apartament selectat. Acest design pe mai multe etape ne îndrumă în cele din urmă la selectarea unui eșantion de indivizi, dar nu necesită listarea inițială a tuturor indivizilor din populația orașului.

Eșantionarea cluster pe mai multe etape implică repetarea a doi pași fundamentali: listarea și eșantionarea. Lista unităților primare de eșantionare (biserici, cvartale) este compilată și, eventual, stratificată pentru eșantionare. Apoi este selectat un eșantion al acestor unități. Unitățile primare de eșantionare selectate sunt apoi listate și eventual stratificate. Lista unităților secundare de eșantionare este apoi eșantionată și așa mai departe.

Listarea apartamentelor chiar și din cvartalele selectate este, desigur, o activitate intensiv de laborioasă și costisitoare – unul dintre elementele care fac din sondaje față în față, la domiciliu destul de costisitoare. Vincent Iannacchione, Jennifer Staab și David Redden (2003) descriu un oarecare succes inițial prin folosirea listele poștale pentru acest scop. Deși listele nu sunt perfecte, ele pot duce la economii semnificative în termeni de costuri.

Eșantionarea cluster pe mai multe etape face posibile acele studii care altfel ar fi imposibile. Circumstanțe de cercetare specifice presupun adesea designuri speciale, precum arată și „Eșantionarea Iran”.

Designurile etapizate și erorile de eșantionare

Deși eșantionarea cluster este foarte eficientă, costul acestei eficiențe este un eșantion mai puțin precis. Un eșantion aleatoriu simplu extras dintr-o listă de populație este supus la o singură eroare de eșantionare, dar un eșantion cluster în două etape este supus la două erori de eșantionare. În primul rând, eșantionul inițial de clustere va reprezenta populația de clustere doar în intervalul erorii de eșantionare. În al doilea rând, eșantionul

elementelor selectate în cadrul unui cluster dat va reprezenta toate elementele din acel cluster doar în intervalul erorii de eșantionare. Așadar, de exemplu, un cercetător se expune unui anumit risc în selectarea unui eșantion de cvartale disproporționat de bogate, plus un eșantion de apartamente disproporționat de bogate din acele cvartale. Cea mai bună soluție la această problemă constă în numărul clusterelor selectate inițial și numărul elementelor din cadrul fiecărui cluster.

De obicei, cercetătorii sunt restricționați la o dimensiune totală a eșantionului; de exemplu, vă veți putea limita să realizați 2.000 de interviuri într-un oraș. Dată fiind această limitare largă, aveți câteva opțiuni pentru schițarea eșantionului cluster. La extreme veți putea alege un cluster și selecta 2.000 de elemente în cadrul acelui cluster sau ați putea selecta 2.000 de cluster cu un singur element selectat din fiecare. Desigur, nici una dintre acestea nu este de dorit, dar o gamă largă de alegeri se află între ele. Din fericire, logica distribuției de eșantionare furnizează câteva linii generale pentru această sarcină.

Eșantionarea Iran

În timp ce majoritatea exemplelor din această carte sunt luate din Statele Unite, modelele fundamentale de eșantionare se pot aplica și în alte contexte naționale. În același timp, cercetătorii vor trebui să facă modificări conforme cu condițiile locale. În selectarea unui eșantion național din Iran, de exemplu, Abdollahyan și Azadarmaki (2000, 21) de la Universitatea din Teheran au început prin stratificarea națiunii pe baza diferențelor culturale, împărțind țara în nouă zone culturale, după cum urmează:

1. Teheran
2. Regiunea centrală care include Isfahan, Arak, Qum, Yazd și Kerman
3. Provinciile sudice care includ Hormozgan, Khuzistan, Bushehr și Fars
4. Regiunea vestică marginală care include Lorestan, Charmahal și Bakhtiari, Kogiluyeh și Eelam
5. Provinciile vestice care includ Azerbaidjanul de Vest și de Est, Zanjan, Ghazvin și Ardebil
6. Provinciile estice care includ Khorasan și Semnan
7. Provinciile nordice care includ Gilan, Mazandran și Golestan
8. Sistan
9. Kurdistan

Din fiecare dintre aceste zone culturale, cercetătorii au selectat eșantioane de cvartale și, din fiecare cvartal selectat, un eșantion de apartamente. Designul eșantionului lor conținea măsuri pentru obținerea numărului dorit de bărbați și femei ca respondenți în cadrul apartamentelor și pentru înlocuirea acelor apartamente ai căror proprietari nu erau acasă.

Sursă: Hamid Abdollahyan și Taghi Azadarmaki, *Sampling Design in a Survey Research: The Sampling Practice in Iran*, lucrare prezentată la întâlnirea Asociației Sociologilor Americani, 12-16 august 2000, Washington DC.

Amintiți-vă că eroarea de eșantionare este redusă de doi factori: o creștere a dimensiunii eșantionului și o descreștere a omogenității elementelor care vor fi eșantionate. Acești factori operează la fiecare nivel al designului eșantionului pe mai multe etape. Un eșantion de clustere va reprezenta cel mai bine toate clusterelor dacă e selectat un număr mare și dacă toate clusterelor seamănă între ele. Un eșantion de elemente va reprezenta cel mai bine toate elementele dintr-un cluster dat dacă este selectat un număr mare din cluster și dacă toate elementele din cluster seamănă între ele.

Totuși, având dată dimensiunea totală a eșantionului, dacă numărul clusterelor este mărit, numărul elementelor dintr-un cluster trebuie scăzut. În această privință, reprezentativitatea clusterelor este sporită în dauna mai multor elemente slab reprezentate, care compun fiecare cluster, sau viceversa. Din fericire, omogenitatea poate fi utilizată pentru a rezolva această dilemă.

De regulă, elementele care compun un cluster natural dintr-o populație sunt mult mai omogene decât toate elementele care compun întreaga populație. Membrii unei anumite biserici sunt mult mai asemănători decât membrii tuturor bisericilor; cetățenii dintr-un cvartal sunt mult mai asemănători decât cetățenii întregului oraș. Prin urmare, pentru a reprezenta adecvat un cluster natural sunt necesare destul de puține elemente, deși un număr mai mare de clustere este necesar pentru a reprezenta adecvat diversitatea în rândul clusterelor. Acest lucru este cel mai clar în cazul extrem al clusterelor foarte diferite, compuse din elemente identice. Într-o asemenea situație, un număr mare de clustere ar reprezenta adecvat toți membrii săi. Deși această situație extremă nu există niciodată în realitate, ea este mai aproape de adevăr în majoritatea cazurilor decât opusul ei: clusterelor identice compuse din elemente foarte divergente.

Regula generală în schițarea clusterelor este, atunci, maximizarea numărului clusterelor selectate, în același timp scăzându-se numărul elementelor din fiecare cluster. Cu toate acestea, regula științifică menționată trebuie pusă în balanță cu o constrângere administrativă. Eficiența eșantionării clusterelor se bazează pe abilitatea de a minimiza listarea elementelor populației. Prin selecția inițială a clusterelor, trebuie să listați doar elementele care compun clusterelor selectate, nu toate elementele din întreaga populație. Creșterea numărului clusterelor contrazice însă în mod direct acest factor de eficiență. Un număr mic de clustere ar putea fi listat mai repede și mai ieftin decât un număr mare. (Țineți minte că toate elementele din clusterul selectat trebuie să fie listate chiar dacă doar câteva dintre ele sunt selectate în eșantion.)

Designul eșantionului final va reflecta aceste două constrângeri. De fapt, veți selecta probabil atâtea clustere câte vă permiteți. Ca nu cumva să lăsăm această problemă deschisă, vă prezint în continuare o regulă mai generală. Cercetătorii populației ținesc în mod convențional selectarea a cinci apartamente dintr-un cvartal. Dacă sunt intervievate 2.000 de apartamente, veți viza 400 de cvartale și veți intervieva cinci apartamente din fiecare. Figura 7.12 prezintă un grafic de ansamblu al acestui proces.

Înainte să ne întoarcem la alte proceduri mai detaliate, disponibile pentru eșantionarea clusterelor, repet că această metodă implică aproape inevitabil o pierdere de precizie. Cu toate acestea, maniera în care aceasta apare este relativ complexă. În primul rând, după cum ați observat mai devreme, un design al unui eșantion pe mai

multe etape este supus unei erori de eșantionare la fiecare etapă. Din cauza faptului că dimensiunea eșantionului este în mod necesar mai mică în fiecare etapă față de eșantionul total, eroarea de eșantionare din fiecare etapă va fi mai mare decât în cazul unui eșantion aleatoriu de elemente creat într-o singură etapă. În al doilea rând, eroarea de eșantionare este estimată pe baza variației observate în rândul elementelor eșantionului. Atunci când sunt extrase elemente relativ omogene din clustere, eroarea de eșantionare estimată va fi prea optimistă și trebuie corectată în lumina designului eșantionului cluster.

Stratificarea în eșantionarea cluster pe etape

Până acum am analizat eșantionarea cluster ca și cum la fiecare etapă a designului ar fi selectat un eșantion aleatoriu simplu. De fapt, tehnicile de stratificare pot fi folosite pentru a cizela și perfecționa eșantionul selectat.

Opțiunile de bază în acest caz sunt în mod esențial aceleași cu cele din eșantionarea într-o singură etapă dintr-o listă. În selecția unui eșantion național al bisericilor, de exemplu, ați putea stratifica inițial lista cu biserici pe confesiuni, regiune geografică, mărime, locații urbane sau rurale și eventual pe baza unor indicatori ai claselor sociale.

Odată ce unitățile primare de eșantionare (biserici, cvartale) au fost grupate conform variabilelor de stratificare relevante și disponibile, ambele tehnici de eșantionare, aleatorii simplă sau sistematică, pot fi utilizate pentru a selecta eșantionul. Ați putea selecta un număr specific de unități din fiecare grupă sau strat ori ați putea aranja clusterelor stratificate în liste continue și eșantiona sistematic acea listă.

În măsura în care clusterelor sunt combinate în straturi omogene, eroarea de eșantionare în această etapă va fi redusă. Scopul primar al stratificării, ca și înainte, este omogenitatea.

Nu este nici un motiv pentru care stratificarea să nu aibă loc la fiecare etapă a eșantionării. Elementele listate în cadrul unui cluster selectat ar putea fi stratificate înainte de următoarea etapă a eșantionării. De regulă, acest lucru nu este realizat. (Amintiți-vă presupunerea legată de omogenitatea relativă din cadrul clusterelor.)

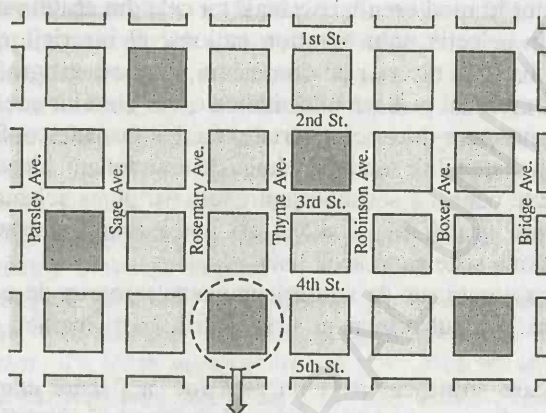
Eșantionarea probabilistică proporțională cu dimensiunea (PPS)

Această secțiune prezintă o formă mai complexă de eșantionare cluster, utilizată în multe proiecte de eșantionare pentru sondaje la scară largă. În discuția precedentă am vorbit despre selecția unui eșantion aleatoriu sau sistematic de cluster, iar apoi a unui eșantion aleatoriu sau sistematic de elemente în cadrul fiecărui cluster selectat. Remarcați că aceasta produce o schemă de eșantionare în care fiecare element din întreaga populație are aceeași probabilitate de selecție.

Să presupunem că selectăm apartamente dintr-un oraș. Dacă există 1.000 de cvartale și vrem să selectăm inițial un eșantion de 100, înseamnă că fiecare cvartal are $100/1.000$ sau 0,1 șanse de a fi selectat. Dacă apoi selectăm un apartament din zece din fiecare cvartal selectat, fiecare apartament are 0,1 șanse de a fi selectat. Pentru a calcula întreaga probabilitate de selecție a unui apartament, înmulțim probabilitățile de la pașii

individuali din eșantionare. Asta înseamnă că fiecare apartament are $1/10$ șanse să fie selectat cvartalul său și $1/10$ șanse ca apartamentul respectiv să fie selectat dacă a fost selectat cvartalul său. În acest caz, fiecare gospodărie are $1/10 \times 1/10 = 1/100$ șanse de selecție. Deoarece fiecare apartament ar avea aceeași șansă de selecție, eșantionul astfel selectat va fi reprezentativ pentru toate apartamentele din oraș.

Cu toate acestea, există pericole în aplicarea acestei proceduri. În mod particular, variația în dimensiunea cvartalelor (măsurată în numărul apartamentelor) reprezintă o problemă. Să presupunem că jumătate din populația orașului locuiește în zece cvartale aglomerate, pline de clădiri cu apartamente cu chirii ridicate și să presupunem că restul populației locuiește în locuințe unifamiliale răspândite în celelalte 900 de cvartale rămase. Când selectăm prima dată eșantionul de $1/10$ din cvartale, este destul de posibil să ratăm toate cele zece cvartale cu complexe de apartamente aglomerate și cu chirii ridicate. Indiferent de ceea ce se întâmplă în a doua etapă a eșantionării, al doilea eșantion cu apartamente va fi în mare măsură nerepresentativ pentru oraș, cuprinzând doar locuințele unifamiliale.

Etapa unu: Identificarea cvartalelor și selectarea unui eșantion. (Cvartalele selectate sunt hașurate.)

Etapa doi: Mergeți la fiecare cvartal selectat și listați în ordine toate apartamentele. (Exemplu de cvartal listat.)

1. 491 Rosemary Ave.
2. 487 Rosemary Ave.
3. 473 Rosemary Ave.
4. 455 Rosemary Ave.
5. 437 Rosemary Ave.
6. 423 Rosemary Ave.
7. 411 Rosemary Ave.
8. 403 Rosemary Ave.
9. 1101 4th St.
10. 1123 4th St.
11. 1137 4th St.
12. 1157 4th St.
13. 1169 4th St.
14. 1187 4th St.
15. 402 Thyme Ave.

Etapa trei: Pentru fiecare listă, selectați un eșantion de apartamente. (În acest exemplu, fiecare al șaselea apartament a fost selectat începând cu nr. 5, selectat aleatoriu.)

16. 408 Thyme Ave.
17. 424 Thyme Ave.
18. 446 Thyme Ave.
19. 458 Thyme Ave.
20. 480 Thyme Ave.
21. 490 Thyme Ave.
22. 1186 5th St.
23. 1174 5th St.
24. 1160 5th St.
25. 1140 5th St.
26. 1122 5th St.
27. 1118 5th St.
28. 1116 5th St.
29. 1104 5th St.
30. 1102 5th St.

Figura 7.12 – Eșantionarea cluster în mai multe etape. În eșantionarea cluster în mai multe etape, începem prin a selecta un eșantion de cluster (în acest caz cvartale). Apoi, facem o listă a elementelor (în acest caz apartamente) și selectăm un eșantion de elemente din fiecare cluster selectat

De fiecare dată când clusterelor eșantionate au dimensiuni foarte diferite, este bine să folosiți un design de eșantionare modificat, numit PPS (probabilitate proporțională cu dimensiunea). Acest design previne problema pe care tocmai am descris-o și produce în continuare un eșantion final în care fiecare element are aceeași șansă de selecție.

Precum sugerează și numele, fiecărui cluster îi este dată o șansă de selecție proporțională cu mărimea sa. Astfel, un cvartal cu 200 de apartamente are de două ori mai multe șanse de selecție, decât unul cu doar 100 de apartamente. Totuși, în fiecare cluster este selectat un număr fix de elemente, să zicem, cinci apartamente pe fiecare cvartal. Observați cum această procedură face ca fiecare apartament să aibă aceeași probabilitate de selecție.

Să ne uităm la apartamentele de pe două cvartale diferite. Cvartalul A are 100 de apartamente, Cvartalul B are doar 10. În eșantionarea PPS am acorda Cvartalului A de zece ori mai multe șanse de a fi selectat decât Cvartalului B. În acest caz, în designul eșantionului întreg, Cvartalul A are $1/20$ șanse de a fi selectat, deci Cvartalul B va avea doar $1/200$ șanse. Observați că acest lucru înseamnă că toate apartamentele din Cvartalul A vor avea $1/20$ șanse să fie selectată cvartalul lor; apartamentele din Cvartalul B vor avea doar $1/200$ șanse.

Dacă este selectat Cvartalul A și luăm cinci apartamente din fiecare cvartal selectat, atunci apartamentele din Cvartalul A au $5/100$ șanse de a fi selectate în eșantionul de cvartale. Deoarece putem înmulți probabilitățile într-un asemenea caz, putem vedea că fiecare apartament din Cvartalul A are o șansă de a fi selectat egală cu $1/20 \times 5/100 = 5/2.000 = 1/400$.

Pe de altă parte, dacă se întâmplă să fie selectat Cvartalul B, apartamentele sale au o șansă mai mare de a fi selectate în rândul celor cinci: $5/10$. Când acest lucru este combinat cu șansa lor relativ mai mică de a fi selectat cvartalul lor, acestea sfârșesc cu aceeași șansă de selecție ca în cazul Cvartalului A: $1/200 \times 5/10 = 5/2000 = 1/400$.

Îmbunătățirea acestui design îl transformă într-o metodă destul de eficientă și eficace pentru selectarea eșantioanelor cluster mari. Pentru moment, este suficient să înțelegeți logica de bază pe care o presupune.

PPS (probabilitate proporțională cu dimensiunea) – aceasta se referă la un tip de eșantion cluster pe mai multe etape în care sunt selectate clusteruri fără probabilități egale (vezi EPSEM), dar cu probabilități proporționale cu dimensiunea lor – așa cum este măsurat de numărul unităților care vor fi subeșantionate.

Eșantionarea și ponderarea disproporționate

Până la urmă, un eșantion probabilistic este reprezentativ pentru o populație dacă toate elementele din populație au o șansă egală de a fi selectate în eșantion. Așadar, în fiecare dintre discuțiile precedente, am observat faptul că diferite proceduri de eșantionare rezultă într-o șansă egală de selecție – deși probabilitatea finală de selecție este produsul mai multor probabilități parțiale.

În general, eșantionul probabilistic este unul în care fiecare element din populație are o probabilitate de selecție cunoscută, diferită de zero – chiar dacă diferite elemente pot

Ponderare – atribuirea unor ponderi diferite cazurilor care au fost selectate într-un eșantion cu probabilități de selecție diferite. În cel mai simplu scenariu, fiecărui caz îi este atribuită o pondere egală cu inversul probabilității de selecție. Când toate cazurile au aceeași șansă de selecție, nu mai este necesară nici o ponderare.

avea probabilități diferite. Când sunt utilizate proceduri controlate de eșantionare probabilistică, oricare asemenea eșantion poate fi reprezentativ pentru populația din care este extras dacă fiecărui element al eșantionului îi este atribuită o pondere egală cu inversul probabilității sale de selecție. Așadar, acolo unde toate elementele eșantionului au avut aceeași șansă de selecție, fiecăruia îi este atribuită aceeași pondere: 1. Acesta este numit eșantion *autoponderat*.

Câteodată este bine să acordăm anumitor cazuri o pondere mai mare decât altora, un proces numit **ponderare**. Eșantionarea și ponderarea disproporționate intră în joc în două moduri esențiale. În primul rând, ai putea eșantiona subpopulații în mod disproporționat pentru a asigura numărul suficient de cazuri din fiecare pentru analiză. De exemplu, un oraș poate avea o zonă suburbană care conține o pătrime din întreaga sa populație. Ai putea fi interesat în special într-o analiză detaliată asupra apartamentelor din acea regiune și ai putea considera că o pătrime din dimensiunea totală a eșantionului ar fi prea puțin. Prin urmare, ai putea decide să selectați același număr de apartamente din zona suburbană ca și din restul orașului. Apartamentelor din zona suburbană li s-ar atribui în acest caz o șansă disproporționat mai bună de a fi selectate decât celor aflate altundeva în oraș.

Atât timp cât analizați cele două eșantioane ale zonelor separat sau comparativ, nu trebuie să vă preocupați de eșantionarea diferențială. Dacă vreți să combinați cele două eșantioane pentru a crea o imagine compusă a întregului oraș, trebuie să țineți cont de eșantionarea disproporționată. Dacă n este numărul apartamentelor selectate din fiecare zonă, atunci apartamentele din zona suburbană ar avea o șansă de selecție egală cu n împărțit la o pătrime din populația totală a orașului. Deoarece populația totală a orașului și dimensiunea eșantionului sunt la fel pentru ambele zone, apartamentele din zona suburbană ar trebui să primească o pondere de $\frac{1}{4}n$, iar apartamentele rămase ar trebui să primească o pondere de $\frac{3}{4}n$. Această procedură de ponderare poate fi simplificată prin simpl acordare a unei ponderi de 3 fiecărui apartament selectat din afara zonei suburbane.

Iată un exemplu al problemelor care pot apărea atunci când eșantionarea disproporționată nu este însoțită de o schemă de ponderare. Atunci când *Harvard Business Review* a decis să realizeze un sondaj printre abonații săi pe problema hărțuirii sexuale la locul de muncă, părea potrivit să se supraeșantioneze femeile, deoarece femeile abonate erau mult mai puține decât bărbații abonați. Iată modul în care G.C. Collins și Timothy Blodgett au explicat această chestiune:

De asemenea, am denaturat eșantionul într-un alt mod: pentru a asigura reprezentativitatea răspunsurilor de la femei, am trimis prin poștă chestionare practic tuturor abonatelor, rezultând un raport de 68% bărbați la 32% dintre femei. Această părtinire a rezultat în răspunsuri de la 52% dintre bărbați și 44% dintre femei (și 4% care nu au indicat genul) – comparativ cu raportul abonaților americani ai *HBR* de 93% bărbați, față de 7% femei (1981, p. 78).

Observați câteva lucruri în acest fragment. În primul rând, ar fi bine de știut ceva mai mult despre ce înseamnă „practic tuturor abonatelor”. În mod evident, autorii studiului nu au trimis chestionarele tuturor femeilor abonate, dar nu există vreun indiciu că cineva a fost omis sau de ce. În al doilea rând, nu au folosit termenul *reprezentativ* cu utilizarea sa obișnuită în științele sociale. Desigur, ei vor să spună că au vrut să obțină un răspuns substanțial sau „suficient de mare” din partea femeilor, iar supraeșantionarea era un mod perfect acceptabil de a realiza acest lucru.

Autorii au reușit să „selecteze” destule femei (812) pentru a le compara cu bărbații (960), prin eșantionarea mai multor femei decât ar fi permis o eșantionare probabilistică directă. Așadar, când se afirmă, de exemplu, că 32% dintre femei și 66% dintre bărbați sunt de acord cu faptul că „volumul de hărțuire sexuală la locul de muncă este destul de exagerat”, știm că răspunsul femeilor se bazează pe un număr substanțial de cazuri. Ceea ce este corect. Dar sunt câteva probleme totuși.

Pentru început, sondajele printre abonați sunt întotdeauna problematice. În acest caz, cercetătorii pot spera cel mult să vorbească despre „ceea ce cred abonații la *Harvard Business Review*”. Într-o interpretare mai largă, ar putea avea sens să ne gândim la acea populație ca reprezentând partea mai sofisticată a managementului corporativ. Din păcate, rata generală de răspuns a fost de 25%. Deși aceasta este destul de bună pentru sondajele în rândul abonaților, este o rată de răspuns mică din perspectiva generalizării concluziilor obținute de pe urma eșantioanelor probabilistice.

În afară de asta, designul de eșantionare disproporționat duce la alte probleme. Când autorii au afirmat că 73% dintre respondenți apreciază politicile companiilor împotriva hărțuirii (Collins și Blodgett, 1981, p. 78), această cifră era fără dubiu prea mare, deoarece eșantionul conținea un procentaj disproporționat de mare de femei – care apreciază mai mult astfel de politici decât bărbații. Iar când cercetătorii spun că managerii de rang înalt sunt mai predispuși să susțină că acuzele de hărțuire sexuală sunt exagerate decât managerii de rang mijlociu sau inferior (1981, p. 81), această concluzie este din nou suspectă. După cum raportează cercetătorii, femeile sunt reprezentate disproporționat în managementul de rang inferior. Doar acest lucru ar putea explica diferențele aparente dintre nivelele de management. Pe scurt, eșecul de a ține cont de supraeșantionarea femeilor influențează toate rezultatele sondajelor care nu separă concluziile după gen. Soluția acestei probleme era de a pondera respondenții după gen, așa cum am descris mai devreme în această secțiune.

În sondajele companiilor electorale din 2000 și 2004, ponderarea sondajelor a devenit un subiect controversat, dat fiind faptul că anumite agenții de realizare a sondajelor au ponderat rezultatele lor pe baza afilierilor la partide și a altor variabile, pe când altele nu au făcut la fel. Ponderarea în acest caz implica presupuneri despre participarea diferită a republicanilor și democraților la sondajele de opinie și în ziua alegerilor – plus o determinare a numărului republicanilor și democraților. Acesta poate fi un subiect de dezbatere în rândul realizatorilor de sondaje și al politicienilor în anii ce vor urma. Alan Reifman a creat o pagină de Internet dedicată unei discuții despre acest subiect (<http://www.hs.ttu.edu/hdfs3390/weighting.htm>).

Eșantionarea probabilistică pe scurt

O mare parte din acest capitol a fost dedicată metodei-cheie de eșantionare utilizată în sondajele de cercetare controlate : eșantionarea probabilistică. În fiecare dintre variațiile examinate, am văzut că elementele sunt alese pentru studiu dintr-o populație pe baza unei selecții aleatorii cu probabilități cunoscute diferite de zero.

În funcție de situațiile din teren, eșantionarea probabilistică poate fi fie foarte simplă, fie extrem de dificilă, consumatoare de timp și scumpă. Oricare ar fi situația, ea rămâne cea mai eficientă metodă pentru selectarea elementelor de studiu. Există două motive pentru acest lucru.

În primul rând, eșantionarea probabilistică evită părtinirile conștiente și inconștiente ale cercetătorului în selectarea elementelor. Dacă toate elementele din populație au o șansă egală (sau inegală și ponderată ulterior) pentru a fi selectate, există o șansă excelentă ca acel eșantion astfel selectat să reprezinte populația tuturor elementelor.

În al doilea rând, eșantionarea probabilistică permite estimarea erorii de eșantionare. Deși nici un eșantion probabilistic nu va fi perfect reprezentativ în toate privințele, metodele de selectare controlate permit cercetătorului să estimeze gradul erorii așteptate.

În acest capitol lung am abordat o chestiune fundamentală în multe cercetări sociale : selectarea observațiilor care ne vor spune lucruri ceva mai generale decât cele specifice pe care le-am observat. Cercetătorii de teren se confruntă cu această chestiune și au de-a face astfel cu mai multă acțiune și cu mai mulți actori decât pot observa și înregistra în întregime, precum și realizatorii de sondaje politice care vor să prezică rezultatele unui scrutin, dar nu pot intervieva toți alegătorii. În continuare, vom vedea mai în detaliu cum au descoperit cercetătorii sociali moduri de a face față acestei chestiuni.

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- Cercetătorii sociali trebuie să selecteze observații care să le permită să generalizeze concluziile la oameni și evenimente care nu sunt observate. Adesea acest lucru implică eșantionarea, o selecție a oamenilor care vor fi observați.
- Înțelegerea logicii eșantionării este esențială în practicarea cercetării sociale.

O scurtă istorie a eșantionării

- Uneori puteți și trebuie să selectați eșantioane probabilistice utilizând tehnici statistice precise, dar alteori tehnicile nonprobabilistice sunt mai potrivite.

Eșantionarea nonprobabilistică

- Tehnicile de eșantionare nonprobabilistică includ folosirea subiecților disponibili, eșantionarea cu scop predefinit, eșantionarea în bulgăre de zăpadă și eșantionarea

pe cote. În plus, cercetătorii care studiază un grup social se pot folosi de surse. Fiecare dintre aceste tehnici poate fi utilizată, dar nici una dintre ele nu asigură faptul că eșantionul rezultat va fi reprezentativ pentru populația care este eșantionată.

Teoria și logica eșantionării probabilistice

- Metodele de eșantionare probabilistică furnizează un mod excelent de selectare a eșantioanelor reprezentative din populațiile mari, cunoscute. Aceste metode contracarează problemele părtinirilor de eșantionare conștiente și inconștiente acordând fiecărui element din populație o probabilitate de selectare cunoscută, diferită de zero.
- Cheia unei eșantionări probabilistice este selecția aleatorie.
- Nici cel mai atent selectat eșantion nu va furniza o reprezentare perfectă a populației din care a fost selectat. Întotdeauna va exista un grad de eroare de eșantionare.
- Prin prezicerea distribuției eșantioanelor vizavi de parametrul-țintă, metodele de eșantionare probabilistică permit estimarea volumului erorii de eșantionare care poate apărea într-un anume eșantion.
- Eroarea așteptată într-un eșantion se exprimă prin nivelul de încredere și intervalul de încredere.

Populații și cadre de eșantionare

- Un cadru de eșantionare este o listă sau o cvasilistă a membrilor populației. Este resursa utilizată în selectarea unui eșantion. Reprezentativitatea unui eșantion depinde direct de măsura în care cadrul de eșantionare conține toți membrii întregii populații pe care trebuie să o reprezinte eșantionul.

Tipuri de design de eșantionare

- Cercetătorii au la dispoziție câteva designuri de eșantionare.
- Eșantionarea aleatorie simplă este în mod logic tehnica fundamentală în eșantionarea probabilistică, dar este rareori utilizată în practică.
- Eșantionarea sistematică implică selecția fiecărui al k -lea membru din cadrul de eșantionare. Această metodă este mai practică decât eșantionarea aleatorie simplă; cu câteva excepții, este echivalentă din punct de vedere funcțional.
- Stratificarea, procesul de grupare înainte de eșantionare a membrilor unei populații în straturi relativ omogene, îmbunătățește reprezentativitatea unui eșantion prin reducerea gradului erorii de eșantionare.

Eșantionarea cluster în etape

- Eșantionarea cluster în etape este o tehnică de eșantionare relativ complexă, care este folosită în mod frecvent atunci când nu există o listă a tuturor membrilor dintr-o populație. De regulă, cercetătorii trebuie să echilibreze numărul clusterelor și dimensiunea fiecărui cluster pentru a obține dimensiunea eșantionului. Stratificarea poate fi utilizată pentru a reduce eroarea de eșantionare implicată în eșantionarea cluster în mai multe etape.

- Probabilitatea proporțională cu dimensiunea (PPS) este o metodă specială și eficientă pentru eșantionarea cluster în mai multe etape.
- Dacă membrii unei populații au șanse inegale de a fi selectați în eșantion, cercetătorii trebuie să atribuie ponderi diferitelor observații făcute, pentru a realiza o imagine reprezentativă a întregii populații. Pondere atribuită unui anumit membru al eșantionului trebuie să fie inversul probabilității acestuia de a fi selectat.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți pe parcursul capitolului și în subsolul paginii unde apar pentru prima dată, precum și în glosarul de termeni de la finalul cărții: *cadru de eșantionare, element, EPSEM, eroare de eșantionare, eșantionare aleatorie simplă, eșantionare cluster, eșantionare cu scop predefinit, eșantionare în bulgăre de zăpadă, eșantionare pe cote, eșantionare nonprobabilistică, eșantionare probabilistică, eșantionare sistematică, interval de încredere, interval de eșantionare, nivel de încredere, parametru, ponderare, populație, populație de studiu, PPS, raport de eșantionare, reprezentativitate, selecție aleatorie, statistică, stratificare, sursă, unitate de eșantionare.*

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCITII RECAPITULATIVE

1. Revedeți discuția despre sondajul Gallup din 1948 care a prezis că Thomas Dewey îl va învinge pe Harry Truman în cursa pentru președinție. Care sunt modurile în care Gallup ar fi putut modifica designul eșantionului pe cote pentru a evita eroarea?
2. Utilizând Anexa C din această carte, selectați un eșantion aleatoriu simplu de zece numere în intervalul 1 și 9.876. Care este fiecare pas al acestui proces?
3. Care sunt pașii care trebuie urmați în selectarea unui eșantion cluster pe etape pentru studenții care urmează engleza de anul întâi în facultățile și universitățile din Statele Unite?
4. În capitolul 9 vom discuta sondajele realizate pe Internet. Puteți anticipa problemele posibile referitoare la cadrele de eșantionare, reprezentativitate și altele asemănătoare? Vedeți vreo soluție?
5. Utilizând InfoTrac College Edition găsiți studiile care folosesc (1) un eșantion pe cote, (2) un eșantion cluster în etape și (3) un eșantion sistematic. Descrieți pe scurt fiecare studiu.

LECTURI SUPLIMENTARE

Frankfort-Nachmias, Chava și Anna Leon-Guerrero (2000), *Social Statistics for a Diverse Society*, ed. a II-a, Pine Forge Press, Thousand Oaks, CA. Vezi capitolul 11 în special. Acest manual de statistică acoperă multe dintre subiectele discutate în acest capitol, dar într-un context mai statistic. Sunt arătate legăturile dintre eșantionarea probabilistică și analizele statistice.

Kalton, Graham (1983), *Introduction to Survey Sampling*, Sage, Newbury Park, CA. Kalton intră mai mult în detaliile matematice ale eșantionării decât am făcut-o în

capitolul de față, fără să încerce să fie atât de categoric precum Kish, menționat mai jos.

Kish, Leslie (1965), *Survey Sampling*, Wiley, New York. Fără dubii, cea mai completă lucrare despre eșantionare în cercetarea socială. Abordarea lui Kish merge de la cele mai simple chestiuni la cele mai complexe și mai matematice, atât teoretice, cât și practice. Pasajele ușor de citit și cele mai dificile se amestecă pe măsură ce Kish vă împărtășește tot ce vreți sau trebuie să știți despre fiecare aspect al eșantionării.

Sudman, Seymour (1983), „Applied Sampling”, în *Handbook of Survey Research*, editat de Peter H. Rossi, James D. Wright și Andy B. Anderson, Academic Press, New York, pp. 145-194. Un ghid practic excelent pentru eșantionarea sondajelor.

Resurse de studiu pe internet

Sociology@Now™ : Research Methods

1. Înainte de a arunca o ultimă privire peste acest capitol, faceți testul *SociologyNow : Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.
2. Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow : Research Methods*, realizat pe baza rezultatelor testului. Utilizați planul de studiu, cu exercițiile sale interactive, precum și alte resurse pentru a învăța bine subiectul de studiu.
3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de internet al cărții, http://sociology.wadsworth.com/babbie_practice, pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition*, pentru căutarea termenilor *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de internet pentru acest capitol

Fiți conștient de faptul că internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru mai multe *Web Links*. Site-urile existente la momentul publicării cărții oferă oportunități de informare asupra eșantionării.

Bill Trochim, eșantionarea probabilistică

<http://www.socialresearchmethods.net/kb/sampprob.htm>

Survey Sampling, Inc., The Frame

http://www.worldopinion.com/the_frame/

Bureau of Labor Statistics și Census Bureau, eșantionarea

<http://www.bls.census.gov/cps/bsampdes.htm>

8. Experimentala

9. Cercetarea sociala prin metodele experimentale

10. Cercetarea calitativa de teren

11. Cercetarea discretizata

12. Cercetarea evaluativa

PARTEA A III-A

Metode de observare

Dupa ce am explorat in capitolele anterioare metodele de cercetare sociala, acum tinem sa prezentam metodele de observare sociala. Aceste metode sunt foarte importante pentru cercetarea sociala si sunt utilizate in mod regulat in toate domeniile de cercetare sociala.

Experimentele ne dau de obicei o imagine mai clara asupra fenomenelor sociale decat metodele de observare. Experimentele sunt controlate si sunt realizate in conditii de laborator, ceea ce permite controlul cel mai riguros al variabilelor. In plus, experimentele ne permit sa testam ipoteze si sa verificam rezultatele in conditii controlate. In moduri diferite, metodele de observare sunt utilizate in cercetarea sociala.

Capitolul 9 va descrie cercetarea prin observare directa si indirecta, precum si metodele de analiza a datelor sociale. Acest tip de cercetare este foarte important pentru cercetarea sociala si este utilizat in mod regulat in toate domeniile de cercetare sociala. In plus, metodele de observare sunt utilizate in mod regulat in toate domeniile de cercetare sociala.

Capitolul 10, in care vom discuta despre metodele de observare indirecta, va prezenta metodele de observare indirecta si metodele de analiza a datelor sociale. In moduri diferite, metodele de observare indirecta sunt utilizate in cercetarea sociala si sunt foarte importante pentru cercetarea sociala. In plus, metodele de observare indirecta sunt utilizate in mod regulat in toate domeniile de cercetare sociala.

Capitolul 11 discuta despre metodele de observare indirecta si metodele de analiza a datelor sociale. In moduri diferite, metodele de observare indirecta sunt utilizate in cercetarea sociala si sunt foarte importante pentru cercetarea sociala. In plus, metodele de observare indirecta sunt utilizate in mod regulat in toate domeniile de cercetare sociala. In plus, metodele de observare indirecta sunt utilizate in mod regulat in toate domeniile de cercetare sociala. In plus, metodele de observare indirecta sunt utilizate in mod regulat in toate domeniile de cercetare sociala. In plus, metodele de observare indirecta sunt utilizate in mod regulat in toate domeniile de cercetare sociala.

Capitolul 12, in care vom discuta despre metodele de observare indirecta si metodele de analiza a datelor sociale, va prezenta metodele de observare indirecta si metodele de analiza a datelor sociale. In moduri diferite, metodele de observare indirecta sunt utilizate in cercetarea sociala si sunt foarte importante pentru cercetarea sociala. In plus, metodele de observare indirecta sunt utilizate in mod regulat in toate domeniile de cercetare sociala.

8. Experimentele
9. Cercetarea socială prin sondajele de opinie
10. Cercetarea calitativă de teren
11. Cercetarea discretă
12. Cercetarea evaluativă

După ce am explorat în amănunt structurarea unei anchete sociale, putem să abordăm acum tehnicile variate de observație aflate la dispoziția cercetătorilor din domeniul științelor sociale.

Experimentele ne duc de obicei cu gândul la științele fizice. În capitolul 8 vom vedea cum folosesc experimentele cercetătorii sociali. Aceasta este metoda care poate fi controlată cel mai riguros, dintre toate cele examinate. Înțelegerea experimentelor este și o metodă utilă prin care puteți înțelege mai bine logica generală a cercetării în științele sociale.

Capitolul 9 va descrie cercetarea prin sondaj, una dintre cele mai populare metode în științele sociale. Acest tip de cercetare presupune colectarea datelor adresând întrebări oamenilor – fie prin aplicarea unor chestionare, fie prin interviuri, care, la rândul lor, pot fi realizate față-în-față sau prin telefon.

Capitolul 10, legat de cercetarea calitativă de teren, examinează probabil cea mai firească metodă de colectare a datelor pentru cercetători: observarea directă a fenomenelor sociale în mediul lor natural. După cum veți vedea, unii cercetători merg dincolo de simpla observare, devenind parte a fenomenelor pe care le studiază, pentru că vor să aibă o perspectivă directă asupra lor și să le înțeleagă mai bine.

Capitolul 11 discută trei forme de colectare distantă a datelor, care folosesc la maximum datele disponibile în jurul nostru. De exemplu, analiza de conținut este o metodă de colectare a datelor sociale prin atenta alegere și numărare a artefactelor sociale precum cărți, cântece, discursuri sau picturi. Fără vreun contact direct cu alți oameni, puteți folosi această metodă pentru a examina o varietate largă de fenomene sociale. Analiza unor statistici existente este o altă cale de a studia oamenii fără a trebui să vorbiți cu ei. Guvernele sau o gamă largă de organizații private compilează în mod regulat cantități mari de date, care pot fi folosite, eventual cu mici modificări, pentru a răspunde la întrebări puse corect. Nu în ultimul rând, documentele istorice sunt o resursă valoroasă pentru analize sociale științifice.

Capitolul 12, despre cercetarea evaluativă, abordează un subdomeniu care câștigă rapid teren în științele sociale și care presupune aplicarea modelelor experimentale și cvasiexperimentale pentru testarea intervențiilor sociale în viața de zi cu zi. Puteți folosi cercetarea evaluativă, de exemplu, pentru a testa eficiența unui program de reabilitare

pentru dependenții de droguri sau a unei noi cantine școlare. În același capitol, vom analiza pe scurt indicatorii sociali ca o modalitate de a evalua procese sociale mai ample.

Înainte de a trece la descrierea efectivă a acestor metode de cercetare, trebuie spuse două lucruri. Mai întâi, veți descoperi probabil că ați folosit dintotdeauna aceste metode științifice în viața cotidiană. Folosiți în fiecare zi o anumită formă de cercetare de teren. Utilizați o metodă brută de analiză de conținut de fiecare dată când judecați motivația unui autor în scrierile sale. Frecvent vă implicați măcar în experimente întâmplătoare. Partea a treia vă va arăta cum să folosiți mai bine aceste metode, pentru a evita anumite capcane.

În al doilea rând, nici una dintre aceste metode de colectare a datelor, descrise în aceste capitole, nu este potrivită pentru toate subiectele de cercetare sau toate situațiile. Vă voi da niște idei, la începutul fiecărui capitol, despre situațiile în care o anumită metodă este potrivită. Totuși, nu pot anticipa toate temele de cercetare care v-ar putea interesa. Ca idee generală, ar trebui să folosiți mereu o varietate de tehnici în studierea oricărei teme. Deoarece fiecare metodă are neajunsurile ei, folosirea mai multor metode poate ajuta la compensarea acestora; dacă abordările diferite, independente ale unei teme duc toate la aceleași concluzii, ați reușit o formă de replicare.

Capitolul 8

Experimentele

Rezumatul capitolului

Un experiment este o metodă de observare care permite cercetătorilor să testeze relațiile cauzale. Multe dintre experimentele din științele sociale sunt realizate sub control, asemenea celor din laboratoare, dar experimentele pot profita și de avantajele pe care le presupune apariția lor în mediul natural, pentru a studia efectele pe care le au evenimentele în societate.

Introducere

Teme potrivite pentru experimente

Experimentul clasic

Variabile independente și dependente

Pretestarea și posttestarea

Grupuri experimentale și de control

Experimentul dublu orb

Selectarea subiecților

Eșantionarea probabilistică

Randomizarea

Potrivirea

Potrivire sau randomizare?

Variații ale designului experimental

Designuri de cercetare preexperimentale

Probleme de validitate în cercetarea
experimentală

O ilustrare a utilizării experimentelor

Medii experimentale alternative

Experimente pe internet

Experimente „naturale”

Avantaje și dezavantaje ale metodei experimentale

Sociology@Now™: Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow: Research Methods*.

Introducere

Acest capitol abordează metoda de cercetare care este asociată cel mai frecvent cu știința structurată în general: experimentul. Ne vom centra pe experiment ca o metodă de observare științifică în cercetarea socială. La bază, experimentele presupun (1) o acțiune și (2) observarea consecințelor acelei acțiuni. Cercetătorii sociali aleg de obicei un grup de subiecți, acționează într-o anumită manieră asupra acestora și observă efectul a ceea ce a fost făcut. În acest capitol, vom examina logica și câteva dintre tehnicile experimentelor în științele sociale.

Trebuie menționat de la început că folosim adeseori experimentele în cercetări nonștiințifice. În prepararea unei tocănițe, de exemplu, adăugăm sare, gustăm, adăugăm mai multă sare și gustăm din nou. În dezamorsarea unei bombe, tăiem firul roșu, observăm dacă explodează bomba, tăiem alt fir și...

De asemenea, folosim din plin experimentele în încercările noastre de a înțelege lumea în care trăim. Toate aptitudinile sunt învățate prin experimentare: mâncatul, mersul, vorbitul, mersul pe bicicletă, înotul etc. Prin experimentare, studenții descoperă cât trebuie să studieze pentru a avea succes la facultate. Prin experimentare, profesorii află de câtă pregătire este nevoie pentru a susține prelegeri de succes. Acest capitol abordează modul în care cercetătorii sociali folosesc experimentele pentru a trage concluzii generale. Vom vedea că, asemenea altor metode aflate la îndemâna cercetătorilor, experimentele au avantaje și dezavantaje specifice.

Teme potrivite pentru experimente

Experimentele sunt mai potrivite pentru anumite teme și scopuri de cercetare decât altele. Experimentele sunt utile mai ales pentru proiectele de cercetare care implică concepte și teoreme. Din perspectiva imaginii tradiționale a științei, pe care am discutat-o anterior în această carte, modelele experimentale sunt potrivite mai ales pentru testarea ipotezelor. Deoarece experimentele se concentrează pe determinarea cauzalității, ele sunt, de asemenea, mai potrivite pentru scopuri explicative decât descriptive.

Să presupunem, de exemplu, că vrem să descoperim modalități de a reduce prejudecățile împotriva afro-americanilor. Presupunem că o bună cunoaștere a contribuției afro-americanilor la istoria Statelor Unite va reduce prejudecățile și hotărâm să testăm experimental această ipoteză. Pentru început, putem testa un grup de subiecți experimentali pentru a determina nivelul lor de prejudecată împotriva afro-americanilor. Apoi, le putem prezenta un film documentar care descrie numeroasele modalități importante prin care afro-americanii au contribuit la dezvoltarea științifică, literară, politică și socială a națiunii. În cele din urmă, vom măsura din nou nivelul de prejudecată împotriva afro-americanilor al subiecților noștri, pentru a determina dacă filmul a avut vreun impact asupra lor.

Experimentarea a avut succes și în studierea interacțiunilor din grupurile restrânse. Astfel, putem aduna un grup restrâns de subiecți experimentali și să le dăm o sarcină, precum aceea de a face recomandări pentru popularizarea folosirii în comun a unei mașini în scopul de a face economii. Observăm apoi cum se organizează grupul și cum

abordează problema. De-a lungul câtorva astfel de experimente, putem schimba sistematic natura sarcinii sau recompensele pentru rezolvarea ei. Observând modurile diferite în care se organizează grupurile și felul în care operează în aceste contexte diferite, putem afla foarte multe despre natura interacțiunilor din grupurile restrânse și despre factorii care le influențează. De exemplu, avocații prezintă uneori dovezile în moduri diferite în fața unor jurii de probă, pentru a vedea care metodă este cea mai eficientă.

De regulă, ne gândim la experimente ca desfășurându-se în laboratoare. Într-adevăr, majoritatea exemplelor din acest capitol implică un astfel de context. Dar nu este neapărat să fie așa. Cercetătorii sociali folosesc tot mai mult Internetul ca un mijloc de realizare a experimentelor. Mai mult, putem construi ceea ce numim *experimente naturale*: „experimente” care apar în cursul firesc al evenimentelor sociale. Ultima parte a acestui capitol abordează astfel de cercetări.

Experimentul clasic

Atât în științele naturale, cât și în cele sociale, cel mai convențional tip de experiment presupune trei perechi majore de componente: (1) variabile independente și dependente, (2) pretestarea și posttestarea și (3) grupuri experimentale și de control. Această secțiune abordează fiecare dintre aceste trei componente și modul în care sunt folosite împreună în executarea experimentului.

Variabile independente și dependente

În esență, un experiment examinează efectul unei variabile independente asupra unei variabile dependente. De regulă, variabila independentă ia forma unui stimul experimental, care este fie prezent, fie absent. Adică stimulul este o variabilă dihotomică, care are două atribute: este prezent sau nu este prezent. În acest model tipic, realizatorul experimentului compară ce se întâmplă când stimulul este prezent cu ce se întâmplă când stimulul este absent.

În exemplul referitor la prejudecățile împotriva afro-americanilor, *prejudecata* este variabila dependentă și *prezentarea istoriei afro-americane* este variabila independentă. Ipoteza cercetătorului presupune că prejudecata depinde, în parte, de lipsa de informație despre istoria afro-americană. Scopul experimentului este testarea validității acestei ipoteze prin aplicarea stimulului potrivit anumitor subiecți, precum un film documentar. Altfel spus, variabila independentă este cauza și variabila dependentă este efectul. Astfel, putem spune că vizionarea filmului a cauzat o schimbare a prejudecăților sau că reducerea prejudecăților a fost efectul vizionării filmului.

Variabilele independente și dependente potrivite pentru experimentare sunt aproape nelimitate. Mai mult, o anumită variabilă poate fi independentă într-un experiment și dependentă în altul. De exemplu, prejudecata este variabila dependentă în exemplul nostru, dar ar putea fi variabila independentă într-un experiment care examinează efectele prejudecății asupra comportamentului electoral.

Pentru a fi folosite într-un experiment, variabilele independente și cele dependente trebuie definite operațional. Astfel de definiții operaționale pot implica o gamă largă de

metode observaționale. Răspunsurile la un chestionar, de exemplu, pot fi baza pentru definirea prejudecății. Faptul că vorbim cu afro-americanii sau îi ignorăm, că suntem sau nu de acord cu ei, poate fi un element în definiția operațională a interacțiunii cu afro-americanii în contextul unui grup restrâns.

Convențional, în modelele experimentale, variabilele dependente și independente trebuie operaționalizate înainte ca experimentul să înceapă. După cum veți vedea când vom discuta sondajele sau alte metode, este mai bine uneori să facem o gamă largă de observații în timpul colectării datelor și apoi să determinăm cele mai utile definiții operaționale ale variabilelor în timpul unor analize ulterioare. În cele din urmă, totuși, experimentarea, asemenea multor altor metode cantitative, necesită măsurări și observații specifice și standardizate.

Pretestarea și posttestarea

Pretestare – măsurarea variabilei dependente printre subiecți.

Posttestare – remăsurarea variabilei dependente printre subiecți, după ce au fost expuși variabilei independente.

În cel mai simplu design experimental, subiecții sunt evaluați din perspectiva unei variabile dependente (pretestare), expuși unui stimul care reprezintă variabila independentă și apoi reevaluați din perspectiva variabilei dependente (posttestare). Orice diferență dintre prima și ultima măsurătoare este apoi atribuită variabilei independente.

În exemplul cu prejudecata și vizionarea filmului despre istoria afro-americană, am începe prin pretestarea prejudecății printre subiecții experimentali. Folosind un chestionar referitor la atitudinile față de afro-americieni, de exemplu, am putea măsura atât nivelul de prejudecată al fiecărui individ, precum și nivelul mediu de prejudecată al întregului grup. După ce subiecții au vizionat filmul despre istoria afro-americană, le putem administra din nou același chestionar. Răspunsurile date la posttestare ne-ar permite să măsurăm nivelul ulterior de prejudecată al fiecărui subiect și nivelul mediu de prejudecată al întregului grup. Dacă am descoperi un nivel mai redus de prejudecată după cea de-a doua aplicare a chestionarului, putem trage concluzia că filmul a redus într-adevăr prejudecata.

În examinarea experimentală a unor atitudini precum prejudecata, avem de-a face cu o problemă practică specifică legată de validitate. După cum poate v-ați imaginat deja, subiecții pot răspunde diferit la întrebările din chestionar a doua oară, chiar dacă atitudinile lor rămân neschimbate. În timpul primei aplicări a chestionarului, subiecții ar putea să nu își dea seama de scopul lui. Dar la a doua măsurare, ei și-au dat seama că cercetătorii erau interesați de prejudecățile lor. Nimeni nu dorește să arate că are prejudecăți, astfel că subiecții își pot „curăța” răspunsurile la a doua aplicare a chestionarului. Astfel, ar putea părea că filmul a avut efect, când de fapt să nu fie așa.

Acest exemplu arată o problemă mai amplă care afectează multe forme de cercetare socială: simpla studiere a unui fenomen l-ar putea schimba. Tehnicile de rezolvare a acestei probleme în contextul experimentelor vor fi abordate de mai multe ori pe parcursul acestui capitol. Prima tehnică presupune folosirea grupurilor de control.

Grupurile experimentale și de control

Experimentele de laborator presupun foarte rar, chiar niciodată, observarea doar a **grupului experimental** căruia i-a fost administrat un stimul. În plus, cercetătorii observă și un **grup de control**, care nu primește stimulul experimental.

În exemplul despre prejudecăți și istoria afro-americanilor, am putea examina două grupuri de subiecți. Pentru început, dăm fiecărui grup un chestionar pentru a le măsura prejudecățile împotriva afro-americanilor. Apoi prezentăm filmul doar grupului experimental. În cele din urmă, aplicăm un posttest al prejudecăților ambelor grupuri. Figura 8.1 ilustrează acest design experimental de bază.

Folosirea unui grup de control permite cercetătorului să detecteze orice efecte ale experimentului în sine. Dacă posttestul arată că nivelul general de prejudecată al grupului de control a scăzut la fel de mult ca cel al grupului experimental, atunci aparenta reducere a prejudecăților trebuie să se fi datorat experimentului sau unui factor extern, și nu filmului. Dacă, pe de altă parte, prejudecățile se reduc doar în grupul experimental, aceasta ar fi o consecință a vizionării filmului, deoarece aceasta este singura diferență dintre cele două grupuri. În mod alternativ, dacă prejudecățile s-ar reduce în ambele grupuri, dar într-o măsură mai mare în grupul experimental decât în cel de control, aceasta ar putea constitui de asemenea o dovadă în favoarea presupunerii că filmul a redus prejudecățile.

Grup experimental – în experimentare, un grup de subiecți cărora li se aplică un stimul experimental.

Grup de control – în experimentare, un grup de subiecți cărora nu li se aplică nici un stimul experimental și care ar trebui să fie asemănător cu grupul experimental în toate celelalte aspecte. Compararea grupului experimental cu cel de control la sfârșitul experimentului indică efectul stimulului experimental.

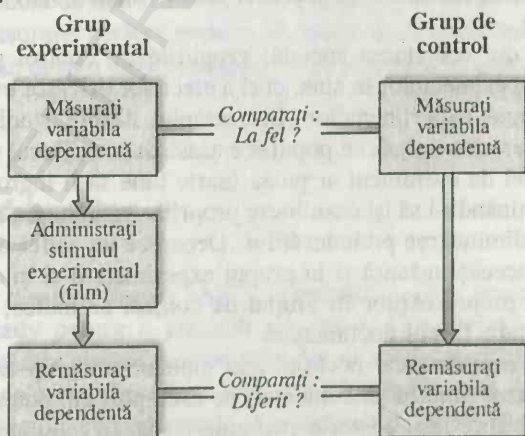

Figura 8.1 – Diagrama unui design experimental de bază. Scopul fundamental al unui experiment este izolarea posibilului efect al unei variabile independente (numită stimul în experimente) asupra unei variabile dependente. Membrii grupului experimental sunt expuși stimulului, iar cei din grupul de control nu

Nevoia de a avea grupuri de control în cercetarea socială a devenit clară în conexiune cu o serie de studii despre satisfacția angajaților, realizate de F.J. Roethlisberger și W.J. Dickson (1939) la sfârșitul anilor '20 și începutul anilor '30. Acești doi cercetători erau interesați să descopere ce schimbări în condițiile de lucru ar îmbunătăți satisfacția și productivitatea angajaților. Pentru a atinge acest obiectiv, ei au studiat condițiile de lucru din camera de telefonie a companiei Western Electric Works din Hawthorne, o suburbie a orașului Chicago, Illinois.

Spre marea satisfacție a cercetătorilor, ei au descoperit că îmbunătățirea condițiilor de lucru a mărit considerabil satisfacția și productivitatea angajaților. Pe măsură ce camera a fost iluminată mai bine, de exemplu, productivitatea a crescut. Când iluminatul a fost îmbunătățit și mai mult, productivitatea a crescut și mai mult.

Pentru a-și întări și mai mult concluzia, cercetătorii au *reduc* luminozitatea camerei. Surpriză – productivitatea a crescut din nou !

În acest moment a devenit clar că lucrătorii din camera de telefonie răspundeau mai mult atenției pe care le-o acordau cercetătorii decât condițiilor mai bune de lucru. Ca rezultat al acestui fenomen, numit adeseori *efectul Hawthorne*, cercetătorii sociali au devenit mai sensibili și mai precauți față de posibilele efecte pe care le pot avea experimentele în sine. În experimentul din camera telefonică, folosirea unui grup de control – unul care să fie studiat intensiv fără alte schimbări în condițiile de lucru – ar fi indicat prezența acestui efect.

Nevoia de a avea grupuri de control în experimente nu e nicăieri mai evidentă ca în cercetarea medicală. De multe ori, pacienții care iau parte la experimente medicale au părut să se simtă mai bine, dar nu era clar în ce măsură îmbunătățirea stării lor se datora tratamentului experimental sau experimentului în sine. Atunci, în testarea efectelor unor medicamente noi, cercetătorii medicali administrează frecvent *placebo* – un „medicament” fără vreun efect real, precum pastilele de zahăr – unui grup de control. Astfel, pacienții din grupul de control cred că și ei, ca și membrii grupului experimental, primesc medicamentul experimental. De multe ori, starea lor se îmbunătățește. Totuși, dacă noul medicament este eficient, cei care îl primesc își vor îmbunătăți starea mai mult decât cei care primesc placebo.

În experimentele din cercetarea socială, grupurile de control protejează nu doar împotriva efectelor experimentelor în sine, ci și a efectelor oricăror evenimente din afara laboratorului din timpul experimentelor. În exemplul despre studiul prejudecății, să presupunem că un lider afro-american popular e asasinat în mijlocul unui experiment de o săptămână. Un astfel de eveniment ar putea foarte bine să îi îngrozească pe subiecții experimentali, determinându-i să își examineze propriile atitudini față de afro-americani, ceea ce ar rezulta în diminuarea prejudecăților. Deoarece un astfel de efect ar trebui să se manifeste cam în aceeași măsură și în grupul experimental și în cel experimental, o reducere mai mare a prejudecăților în grupul de control ar indica, din nou, impactul stimulului experimental : filmul documentar.

Uneori un design experimental necesită mai mult de un grup experimental sau un grup de control. În cazul filmului documentar, de exemplu, am putea dori să examinăm și impactul citirii unei cărți despre istoria afro-americană. În acest caz, am putea avea un grup care să vadă filmul și să citească cartea, un grup care să vadă doar filmul, un alt grup care doar să citească cartea și un grup de control care să nu facă nici una dintre cele două. Cu un astfel de design, am putea determina impactul fiecărui stimul în parte, precum și efectul lor combinat.

Experimentul dublu orb

Ca și pacienții care se simt mai bine doar crezând că primesc un medicament nou, uneori cercetătorii au tendința de a avea prejudecăți în privința rezultatului. În cercetarea medicală, realizatorii experimentelor pot fi mai predispuși să „observe” îmbunătățiri în starea pacienților care primesc medicamentul experimental decât în a celor care primesc placebo. (Acest lucru se poate întâmpla mai ales în cazul cercetătorului care a creat medicamentul.) **Experimentul dublu orb** elimină această posibilitate, pentru că în acest design, nici subiecții, nici cercetătorii nu cunosc care este grupul experimental și care este grupul de control. În cercetarea medicală, acei cercetători responsabili cu administrarea medicamentului și cu notarea îmbunătățirilor știu care subiecți primesc medicamentul și care primesc placebo. Invers, cercetătorul care știe care dintre subiecți sunt în fiecare dintre grupuri nu este administratorul experimentului.

Experiment dublu orb – un design experimental în care nici subiecții, nici realizatorii experimentului nu știu care este grupul experimental și care este grupul de control.

În experimentele din cercetarea socială, ca și în cele medicale, pericolul părtinirii din partea cercetătorului e redus și mai mult în măsura în care definițiile operaționale ale variabilelor dependente sunt clare și precise. Astfel, cercetătorii din domeniul medical sunt mai puțin predispuși spre părtiniri înconștiente atunci când citește temperatura pacientului, decât atunci când apreciază gradul de letargie în care se află pacientul. Din același motiv, cercetătorul pe grupuri mici va fi mai puțin predispus să perceapă greșit care subiect a vorbit sau cu care dintre subiecți a vorbit, decât măsura în care comentariile subiectului au părut competitive sau cooperante, aceasta fiind o judecată mai subiectivă, greu de definit în termeni comportamentali preciși.

Așa cum am indicat de mai multe ori, rareori putem concepe definiții operaționale și instrumente de măsurare perfect precise și lipsite de ambiguitate. Acesta este un alt motiv pentru care un design dublu orb poate fi mai potrivit în experimentele de cercetare socială.

Selectarea subiecților

În capitolul 7 am discutat despre logica eșantionării, care presupune selectarea unui eșantion reprezentativ pentru o anumită populație. Considerații similare se aplică și experimentelor. Deoarece majoritatea cercetătorilor sociali lucrează în facultăți și universități, pare mai probabil ca experimentele de cercetare în laborator să fie realizate pe studenți drept subiecți. De regulă, cercetătorul le cere studenților înscriși la cursul său să participe la experiment sau să facă reclamă pentru recrutarea de subiecți în ziarul universității. Subiecții pot sau nu să fie plătiți pentru participarea în astfel de experimente (amintiți-vă din capitolul 3 discuția despre problemele etice pe care le presupune solicitarea studenților de a participa la astfel de studii).

În legătură cu norma generalizării în știință, această tendință reprezintă în mod clar un defect potențial în cercetarea socială. Pe scurt, studenții nu sunt reprezentativi pentru populație în general. Există, astfel, pericolul de a afla multe informații despre atitudinile și acțiunile studenților, și nu despre atitudini și acțiuni sociale în general.

Totuși, acest potențial defect este mai puțin important în cercetarea explicativă decât în cercetarea descriptivă. Într-adevăr, măsurând nivelul de prejudecată într-un grup de studenți în cadrul pretestării, vom avea puțină încredere că același nivel există la populația în general. Pe de altă parte, dacă descoperim că un film documentar reduce nivelul de prejudecată al acestor studenți, vom avea mai multă încredere, fără a fi totuși siguri, că va exista un efect comparabil la populația în general. Procesele sociale și tiparele de relații cauzale par mai ușor de generalizat și mai stabile decât caracteristici specifice, precum nivelul de prejudecată al unui individ.

În afară de problema generalității, regula cardinală a selectării subiecților în experimente este ca grupul experimental și grupul de control să fie comparabile. În mod ideal, grupul de control reprezintă ceea ce ar fi grupul experimental dacă *nu* ar fi fost expus stimulului experimental. Logica experimentelor cere, de aceea, ca grupul experimental și de control să fie pe cât de similare posibil. Există mai multe metode pentru aceasta.

Eșantionarea probabilistică

Discuțiile privind logica și tehnicile eșantionării probabilistice din capitolul 7 oferă o metodă de selectare a două grupuri de persoane similare. Începând cu un cadru de eșantionare compus din întreaga populație de studiat, cercetătorul poate selecta două eșantioane probabilistice. Dacă aceste eșantioane se aseamănă fiecare cu populația din care au fost selectate, per ansamblu, vor semăna, de asemenea, și unul cu altul.

Amintiți-vă totuși că gradul de asemănare (reprezentativitatea), obținut prin eșantionarea probabilistică, depinde în mare măsură de mărimea eșantionului. Ca regulă generală, eșantioanele probabilistice mai mici de 100 de persoane nu vor fi probabil prea reprezentative și experimentele sociale științifice rareori implică atât de mulți subiecți în grupul de control sau în cel experimental. Din această cauză, eșantionarea probabilistică este rareori folosită în experimente pentru selectarea subiecților dintr-o populație mai mare. Totuși, cercetătorii folosesc logica selectării aleatorii când împart subiecții în grupuri.

Randomizarea

După ce a recrutat, indiferent de metodă, un grup general de subiecți, cercetătorul poate alocă subiecții în mod aleatoriu grupului experimental sau celui de control. Cercetătorul poate realiza o astfel de randomizare prin numerotarea consecutivă a tuturor subiecților

și selectarea numerelor cu ajutorul unui tabel cu numere aleatorii. În mod alternativ, cercetătorul poate împărți subiecții numerotați cu număr impar în grupul experimental și pe cei cu număr par în grupul de control.

Randomizare – o tehnică de atribuire aleatorie a subiecților experimentali unui grup experimental, respectiv de control.

Să ne întoarcem la conceptul de bază al eșantionării probabilistice. Dacă recrutăm 40 de subiecți în total, ca răspuns la un anunț din ziar, de exemplu, nu există nici un motiv pentru care să presupunem că cei 40 de subiecți reprezintă întreaga populație din care au fost extrași. Nici nu putem presupune că cei 20 de subiecți desemnați aleatoriu în grupul experimental reprezintă acea populație. Putem fi mai siguri însă că cei 20 de subiecți desemnați în grupul experimental vor fi destul de asemănători cu cei 20 din grupul de control.

Urmărind logica discuțiilor noastre anterioare despre eșantionare, putem vedea cei 40 de subiecți ca o populație din care selectăm două eșantioane probabilistice, fiecare constând din jumătate din populația respectivă. Din cauză că fiecare eșantion reflectă caracteristicile întregii populații, cele două eșantioane vor fi foarte asemănătoare.

Așa cum am văzut în capitolul 7, presupunerea noastră de similaritate între cele două grupuri depinde, în parte, de numărul de subiecți. În cazul extrem, dacă am recruta doar doi subiecți și i-am desemna, prin aruncarea unei monede, pe unul în grupul experimental și pe celălalt în grupul de control, nu există nici un motiv să presupunem că cei doi subiecți sunt similari unul altuia. Cu mai mulți subiecți, randomizarea are mai mult sens.

Potrivirea

O altă modalitate de obținere a unui grup experimental și a unui grup de control comparabile este prin **potrivire**. Acest proces este similar metodei de eșantionare pe cote discutată în capitolul 7. Dacă 12 dintre subiecți sunt bărbați tineri albi, putem împărți șase dintre ei în grupul experimental și șase în cel de control. Dacă 14 sunt femei afro-americane de vârstă mijlocie, putem să alocăm șapte dintre ele în fiecare dintre grupuri. Repetăm acest proces pentru fiecare grupare relevantă a subiecților.

Procesul de potrivire în ansamblu poate fi realizat cel mai eficient prin crearea unei matrici de cote construite din cele mai relevante caracteristici. Figura 8.2 oferă o ilustrare simplificată a unei astfel de matrici. În acest exemplu, cercetătorul a decis că cele mai relevante caracteristici sunt rasa, vârsta și sexul. În mod ideal, matricea de cote este construită astfel încât să rezulte un număr egal de subiecți în fiecare dintre celulele matricii. Apoi, jumătate dintre subiecții din fiecare celulă merg în grupul experimental și jumătate în cel de control.

În mod alternativ, putem recruta mai mulți subiecți decât cere designul nostru experimental. Putem apoi examina multe dintre caracteristicile grupului inițial de subiecți. De fiecare dată când descoperim o pereche de subiecți suficienți de similari, putem alocă la întâmplare unul în grupul experimental și celălalt în grupul de control. Potențialii subiecți care nu sunt asemănători cu oricine altcineva din grupul inițial pot fi lăsați în afara experimentului.

Orice metodă am folosi, rezultatul dorit este același. Descrierea în ansamblu a grupului experimental ar trebui să fie aceeași cu cea a grupului de control. De exemplu, ambele grupuri ar trebui să aibă în medie aceeași vârstă, aceeași alcătuire pe sexe, aceeași compoziție rasială etc. Acest test de comparabilitate ar trebui folosit indiferent dacă cele două grupuri sunt desemnate prin randomizare sau prin eșantionare.

Potrivire – în legătură cu experimentele, este procedura prin care perechi de subiecți sunt cuplate pe baza similitudinilor între una sau mai multe variabile, iar un membru al perechii este alocat *grupului experimental*, și celălalt *grupului de control*.

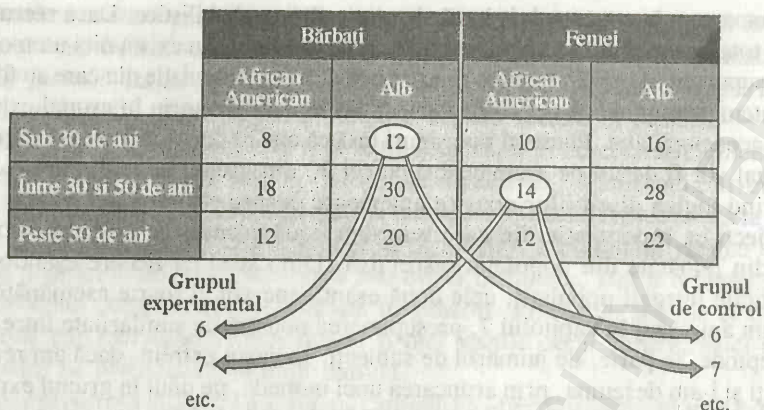

Figura 8.2 – Ilustrarea matricei de cote. Uneori grupurile experimental și de control sunt create prin găsirea unor perechi de subiecți potriviți și alocarea unuia în grupul experimental și a celuilalt în grupul de control

Până acum am vorbit despre variabilele „relevante” fără a spune clar care sunt acele variabile. Desigur, aceste variabile nu pot fi specificate în vreun mod anume, mai mult decât am specificat în capitolul 7 care variabile ar trebui folosite în eșantionarea stratificată. Variabilele relevante depind până la urmă de natura și scopul experimentului. Ca regulă generală totuși, grupurile experimental și de control ar trebui să fie comparabile din perspectiva acelor variabile care sunt cel mai probabil să fie relaționate cu variabila dependentă din studiu. Într-un studiu despre prejudecăți, de exemplu, cele două grupuri ar trebui să fie comparabile în termeni de educație, etnie și vârstă, printre alte caracteristici. Mai mult, în unele cazuri, am putea întârzia desemnarea subiecților în grupul experimental și cel de control până când realizăm măsurarea inițială a variabilei dependente. Astfel, de exemplu, am putea aplica un chestionar care să măsoare prejudecățile subiecților și apoi să potrivim grupurile experimental și de control pe această variabilă, pentru a fi siguri că cele două grupuri manifestă același nivel de prejudecată în ansamblu.

Potrivire sau randomizare ?

Când împărțiți subiecții în grupurile experimental și de control, trebuie să fiți conștient de două argumente în favoarea randomizării față de potrivire. În primul rând, s-ar putea să nu aveți de unde să știți dinainte care sunt variabilele relevante pentru procesul de potrivire. În al doilea rând, majoritatea statisticilor folosite în analiza rezultatelor experimentelor pornesc de la premisa randomizării. Dacă nu creați designul experimentului astfel, e posibil ca folosirea ulterioară a acestor statistici să fie mai puțin semnificativă.

De cealaltă parte, randomizarea are sens doar dacă aveți la dispoziție un număr suficient de mare de subiecți, astfel încât legile eșantionării probabilistice să funcționeze. Dacă numărul de subiecți e mic, potrivirea ar fi o soluție mai bună.

Uneori cercetătorii pot combina potrivirea cu randomizarea. Când a realizat un experiment despre evoluția educațională a tinerilor adolescenți, de exemplu, J. Milton Yinger și colegii săi (1977) au trebuit să împartă un număr mare de elevi, cu vârste de

13 și 14 ani, în mai multe grupuri experimentale și de control, pentru a asigura comparabilitatea elevilor. Au realizat aceasta prin următoarea metodă.

Începând de la un grup mare de subiecți, cercetătorii au creat mai întâi straturi de elevi aproape identici din perspectiva a circa 15 variabile. Din fiecare strat, elevii au fost distribuiți aleatoriu în diferite grupuri experimentale și de control. În acest fel, cercetătorii au îmbunătățit metoda clasică de randomizare. În esență, au folosit o metodă de eșantionare stratificată (capitolul 7), cu excepția faptului că au folosit mult mai multe variabile de stratificare decât sunt folosite de regulă în sondaje, să zicem.

Până acum am descris experimentul clasic – designul experimental care redă cel mai bine logica analizei cauzale în condiții de laborator. În practică totuși, cercetătorii sociali folosesc o gamă mai largă de designuri experimentale. Să analizăm unele dintre acestea în continuare.

Variații ale designului experimental

Donald Campbell și Julian Stanley (1963), într-o carte clasică despre designul de cercetare, descriu 16 designuri experimentale și cvasiexperimentale diferite. Această secțiune descrie câteva dintre aceste variante, pentru a înțelege mai bine potențialul pe care îl are experimentarea în științele sociale.

Designuri de cercetare preexperimentale

Pentru început, Campbell și Stanley discută trei designuri „preexperimentale”, nu pentru a le recomanda, ci pentru că sunt frecvent folosite în cercetarea mai puțin profesionistă. Aceste designuri sunt numite „preexperimentale” pentru a arăta că ele nu ating standardele științifice ale designurilor experimentale. În primul astfel de design – *studiul de caz singular* –, cercetătorul studiază un singur grup de subiecți pentru o variabilă dependentă, după administrarea unui stimul experimental. Să presupunem, de exemplu, că difuzăm filmul despre istoria afro-americanilor, menționat anterior, unui grup de oameni, iar apoi le administrăm un chestionar care pare să măsoare prejudecățile împotriva afro-americanilor. Să presupunem în continuare că răspunsurile primite la chestionar par să indice un nivel scăzut de prejudecăți. Am fi tentați să conchidem că filmul a redus prejudecățile. În lipsa unui pretest totuși nu putem fi siguri. Poate chestionarul nu reprezintă o măsură validă a prejudecății sau poate grupul studiat avea de la început un nivel redus al prejudecății. În oricare dintre cazuri, se poate ca filmul să nu fi avut nici un impact, deși rezultatele experimentului ne pot sugera altceva.

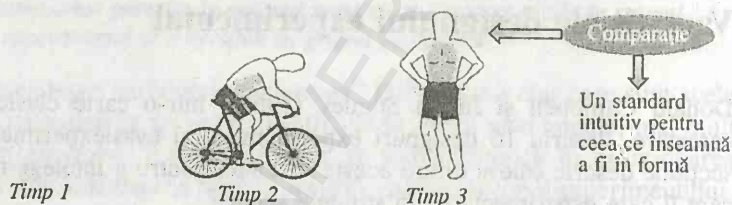
Al doilea design preexperimental discutat de Campbell și Stanley adaugă un pretest pentru grupul experimental, dar nu presupune și un grup de control. Acest design – pe care autorii îl numesc *pretest-posttest pe un singur grup* – are de suferit din cauza faptului că o altă cauză decât variabila independentă ar fi putut să producă o schimbare între pretest și posttest, cum ar fi asasinarea unui lider respectat al comunității afro-americane. Astfel, deși putem observa că nivelul prejudecății a scăzut, nu putem fi siguri că aceasta se datorează filmului.

Pentru a întregi posibilitățile de designuri preexperimentale, Campbell și Stanley subliniază faptul că unele cercetări cuprind grupuri experimentale și grupuri de control, dar nu beneficiază de pretestare. Ei numesc acest design *comparația grupurilor statice*. De exemplu, putem arăta filmul unuia dintre grupuri și celuilalt nu, după care să măsurăm prejudecățile în ambele grupuri. Dacă grupul experimental are mai puține prejudecăți la finalul evaluării, putem presupune că filmul este cauza. Dar dacă nu am constituit grupurile prin randomizarea subiecților, nu avem de unde să știm dacă cele două grupuri nu aveau același nivel de prejudecată și inițial; poate grupul experimental a început cu mai puține prejudecăți.

Figura 8.3 ilustrează grafic aceste trei designuri de cercetare preexperimentale, folosind o altă întrebare de cercetare: exercițiile fizice duc la scăderea în greutate? Pentru a face diferitele designuri mai clare, figura arată indivizi mai degrabă decât grupuri, dar aceeași logică se aplică și comparației între grupuri. Să trecem din nou în revistă aceste trei designuri preexperimentale printr-un nou exemplu.

Caz de studiu individual

Un om care face exerciții se observă că este în formă

Design pretestare-posttestare pentru un grup

Un om supraponderal care face exerciții se observă mai târziu că este în formă

Comparație cu un grup static

Se observă că un om care face exerciții este în formă, pe când unul care nu face exerciții este supraponderal

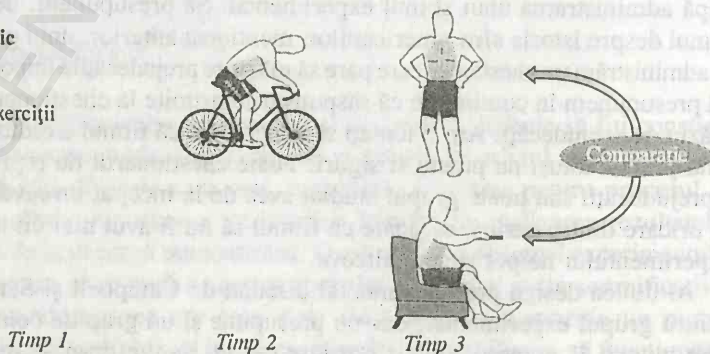

Figura 8.3 – Trei designuri de cercetare preexperimentale. Aceste designuri preexperimentale anticipează logica adevăratelor experimente, dar sunt supuse erorilor de interpretare. Puteți vedea erorile ce pot să apară în fiecare dintre aceste designuri? Diferite riscuri sunt eliminate prin adăugarea unor grupuri de control, a pretestării și posttestării

Studiul de caz singular reprezintă o formă comună de argumentare logică în viața de zi cu zi. Întrebați dacă exercițiile fizice duc la reducerea în greutate, ne putem gândi la un exemplu care să sprijine teorema : cineva care face exerciții regulat și e slab. Totuși, există probleme cu acest raționament. Poate persoana era slabă cu mult înainte de a începe să facă exerciții fizice. Sau poate a devenit slabă din alt motiv, pentru că mănâncă mai puțin sau s-a îmbolnăvit. Observațiile din figură nu ne apără de aceste posibilități. Mai mult, constatarea că bărbatul din figură este în formă depinde de ideea noastră intuitivă despre ceea ce reprezintă un corp în formă și unul supraponderal. În concluzie, dovezile oferite în sprijinul afirmației că exercițiile fizice reduc greutatea sunt foarte puține.

Pretestul-posttestul pe un singur grup oferă ceva mai multe dovezi că exercițiile produc scăderi în greutate. Mai exact, eliminăm posibilitatea ca bărbatul să fi fost slab înainte să înceapă exercițiile. Totuși, nu avem încă nici o dovadă sigură că exercițiile sunt cauza scăderii în greutate.

În fine, compararea grupurilor statice elimină problema definiției noastre subiective a ceea ce reprezintă un corp slab sau supraponderal. În acest caz, putem compara bărbatul care face exerciții cu cel care nu se antrenează. Acest design, totuși, redeschide posibilitatea ca bărbatul care face exerciții să fi fost deja slab de la început.

Probleme de validitate în cercetarea experimentală

În acest punct al discuției vreau să prezint într-un mod mai sistematic factorii care afectează validitatea cercetării experimentale. Mai întâi, ne uităm la ceea ce Campbell și Stanley numesc sursele *invalidității interne*, revizuite și extinse într-o carte ulterioară a lui Thomas Cook și Donald Campbell (1979). Apoi vom aborda problema generalizării rezultatelor experimentelor la lumea „reală”, numită *invaliditate externă*. Odată examinate aceste probleme, vom putea să apreciem avantajele unor designuri experimentale și cvasiexperimentale mai complexe pe care le folosesc cercetătorii sociali.

Sursele invalidității interne

Problema **invalidității interne** se referă la faptul că concluziile experimentului ar putea să nu reflecte cu precizie ceea ce s-a întâmplat cu adevărat în experiment. Amenințarea invalidității interne apare atunci când orice altceva în-afara stimulului experimental poate afecta variabila dependentă.

Campbell și Stanley (1963, pp. 5-6) și Cook și Campbell (1979, pp. 51-55) identifică mai multe surse de invaliditate internă. Iată 12 dintre ele :

Invaliditate internă – se referă la posibilitatea ca acele concluzii trase de pe urma rezultatelor experimentului să nu reflecte cu acuratețe cele petrecute în experimentul în sine.

1. *Istoria*. Pe parcursul experimentului ar putea avea loc evenimente istorice care să afecteze rezultatele experimentului. Asasinarea unui lider afro-american în timpul unui experiment asupra reducerii prejudecăților față de afro-americani poate fi un exemplu ; arestarea unui lider afro-american pentru o infracțiune gravă, care ar putea spori prejudecățile, e un alt exemplu.

2. *Maturizarea*. Oamenii se maturizează și se schimbă în permanență, iar asta ar putea afecta rezultatele unui experiment. Într-un experiment pe termen lung, faptul că subiecții îmbătrânesc (și devin mai înțelepți?) poate avea un efect. În experimentele mai scurte, ei pot obosi, pot să se plictisească, li se poate face somn sau foame sau se pot schimba într-un alt mod care să le afecteze comportamentul în cadrul experimentului.

3. *Testarea*. După cum am văzut, de multe ori procesul de testare și retestare influențează comportamentul oamenilor și, astfel, rezultatele experimentului. Să presupunem că aplicăm un chestionar unui grup ca mod de a îi evalua prejudecățile. Apoi administrăm un stimul experimental și reevaluăm nivelul de prejudecată. Până în momentul în care ajungem să realizăm posttestul, e posibil ca subiecții să fi devenit mai sensibili la subiectul prejudecății și să dea răspunsuri conforme cu noua lor atitudine. De fapt, e posibil să își fi dat seama că suntem interesați de prejudecățile lor și, pentru că puțini oameni vor să pară că au prejudecăți, vor da răspunsuri care să îi facă să arate bine.

4. *Instrumentarea*. Procesul de măsurare în pretestare și posttestare aduce în discuție câteva chestiuni legate de conceptualizare și operaționalizare discutate anterior în carte. Dacă folosim măsuri diferite pentru variabila dependentă în pretestare față de posttestare (de exemplu, chestionare diferite pentru prejudecată), cum putem fi siguri că ele sunt comparabile? Poate prejudecățile vor părea că scad doar pentru că indicatorii din pretestare erau mai preciși decât cei din posttestare. Sau dacă evaluările sunt făcute chiar de realizatorii experimentului, standardele sau aptitudinile lor s-ar fi putut schimba în timpul experimentului.

5. *Regresia statistică*. Câteodată este bine să realizați experimente pe subiecți care au de la început scoruri extreme pentru variabila dependentă. Dacă ați testa o nouă metodă de a preda matematica unor persoane extrem de slabe la matematică, v-ați dori să realizați experimentul pe oameni care anterior s-au descurcat foarte prost la matematică. Dar gândiți-vă o clipă la ce e probabil să se întâmple cu reușitele în timp la matematică ale unor astfel de oameni, fără vreo intervenție experimentală. Încep de la un nivel atât de jos, încât nu pot decât să rămână unde sunt sau să progreseze: nu pot să devină și mai slabi. Atunci, chiar și fără vreun stimul experimental, e probabil ca grupul în ansamblu să arate o îmbunătățire în timp. Referindu-se la o *regresie către medie*, statisticienii arată de multe ori că oameni extrem de înalți ca grup vor avea, probabil, copii mai scunzi decât ei, iar oameni extrem de scunzi ca grup vor avea, probabil, copii mai înalți decât ei. Există atunci riscul ca schimbările care apar din cauza faptului că subiecții încep de pe poziții extreme să fie atribuite, în mod eronat, efectelor stimulului experimental.

6. *Părtinirea selecției*. Am discutat părtinirea în selecție mai devreme, când am discutat diferitele moduri de a selecta subiecți pentru experimente și de a-i distribui în grupuri experimentale și de control. Comparațiile nu au nici un sens dacă grupurile nu sunt comparabile la începutul experimentului.

7. *Mortalitatea experimentală*. Deși unele experimente sociale ar putea, presupun, să ucidă subiecți, *mortalitatea experimentală* se referă la o problemă generală și mai puțin extremă. De multe ori, subiecții se vor retrage din experiment înainte de a fi terminat, iar asta poate afecta comparațiile statistice și concluziile. În experimentul clasic, care presupune existența unui grup experimental și a unui de control, fiecare cu un pretest și un posttest, să presupunem că fanaticii din grupul experimental se simt atât de jigniți de filmul despre istoria afro-americană, încât le spun realizatorilor experimentului să o lase baltă și pleacă. Acei subiecți care rămân pentru posttest vor fi avuți, de la început,

mai puține prejudecăți, așa că rezultatele grupului vor reflecta o „scădere” substanțială a prejudecăților.

8. *Cronologia cauzală.* Deși se întâmplă rareori în cercetarea socială, poate apărea o ambiguitate legată de ordinea cronologică a stimulului experimental și a variabilei dependente. De fiecare dată când se întâmplă aceasta, concluzia cercetării că stimulul a cauzat variabila dependentă poate fi atacată cu explicația că variabila „dependentă” a cauzat, de fapt, schimbări ale stimulului.

9. *Difuzarea sau imitarea tratamentelor.* Când subiecții din grupul experimental și din cel de control pot comunica între ei, subiecții din grupul experimental pot transmite unele elemente ale stimulului membrilor grupului de control. De exemplu, să presupunem că trece un timp între vizionarea filmului despre istoria afro-americană și aplicarea chestionarului pentru posttest. Membrii grupului experimental le-ar putea spune subiecților din grupul de control lucruri despre film. În acest caz, grupul de control devine afectat de stimul și nu mai poate fi considerat un reper real de comparație. Uneori spunem că grupul de control a fost „contaminat”.

10. *Compensarea.* După cum veți vedea în capitolul 12, în cadrul experimentelor desfășurate în condiții reale de viață, precum un program educațional special, subiecții din grupul de control sunt, adeseori, privați de ceva considerat a fi de valoare. În astfel de cazuri, ar putea exista presiuni pentru a recurge la o formă de compensare. De exemplu, personalului din spital ar putea să îi fie milă de pacienții din grupul de control și să le ofere acestora mai multă atenție. Într-o astfel de situație, grupul de control nu mai e un grup de control autentic.

11. *Rivalitatea compensatorie.* În experimentele desfășurate în condiții reale de viață, subiecții privați de stimulul experimental ar putea să încerce să compenseze absența stimulului muncind mai mult. Să presupunem că programul experimental de matematică reprezintă stimulul. Grupul de control ar putea să muncească mai mult decât înainte la matematică, încercând să îi depășească pe subiecții „speciali” din grupul experimental.

12. *Demoralizarea.* Pe de altă parte, sentimentul de privațiune al subiecților din grupul de control i-ar putea determina să renunțe. În experimentele educaționale, subiecții demoralizați din grupul de control s-ar putea opri din studiu, ar putea protesta sau s-ar putea infuria.

Așadar, acestea sunt câteva dintre sursele de invaliditate internă în experimente. Fiind conștienți de acestea, realizatorii experimentelor au creat designuri menite să le țină sub control. Experimentul clasic, dacă este asociat cu o selecție și o distribuție corectă a subiecților, caută să rezolve fiecare dintre aceste probleme. Să ne uităm din nou la designul de studiu prezentat în figura 8.4.

Dacă folosim acest design experimental, ar trebui să ne așteptăm la două concluzii. Pentru grupul experimental, nivelul de prejudecată măsurat în posttest ar trebui să fie mai scăzut decât cel din pretest. În plus, când cele două postteste sunt comparate, grupul experimental ar trebui să aibă mai puține prejudecăți decât cel de control.

Acest design ne protejează de problema istoriei, prin faptul că orice apare în afara experimentului, care ar putea afecta grupul experimental, ar trebui să afecteze și grupul de control. În consecință, tot ar trebui să fie o diferență între rezultatele celor două postteste. Aceeași comparație ne apără și de problema maturizării, de vreme ce subiecții au fost distribuiți aleatoriu în cele două grupuri. Testarea și instrumentarea nu pot reprezenta probleme pentru că atât grupul experimental, cât și cel de control sunt supuse

acelorași teste și efecte experimentale. Dacă subiecții au fost distribuiți aleatoriu în cele două grupuri, regresia statistică ar trebui să le afecteze pe amândouă în egală măsură, chiar dacă sunt studiați oameni cu nivele extreme de prejudecată. Părtinirea în selecție este exclusă prin împărțirea aleatorie a subiecților. Mortalitatea experimentală e mai greu de controlat, dar datele din acest design de studiu oferă mai multe căi de a o rezolva. Modificări minore ale designului – administrarea unui placebo (precum vizionarea unui film care nu are nimic de-a face cu afro-americanii) grupului de control, de exemplu – pot face problema și mai ușor de abordat.

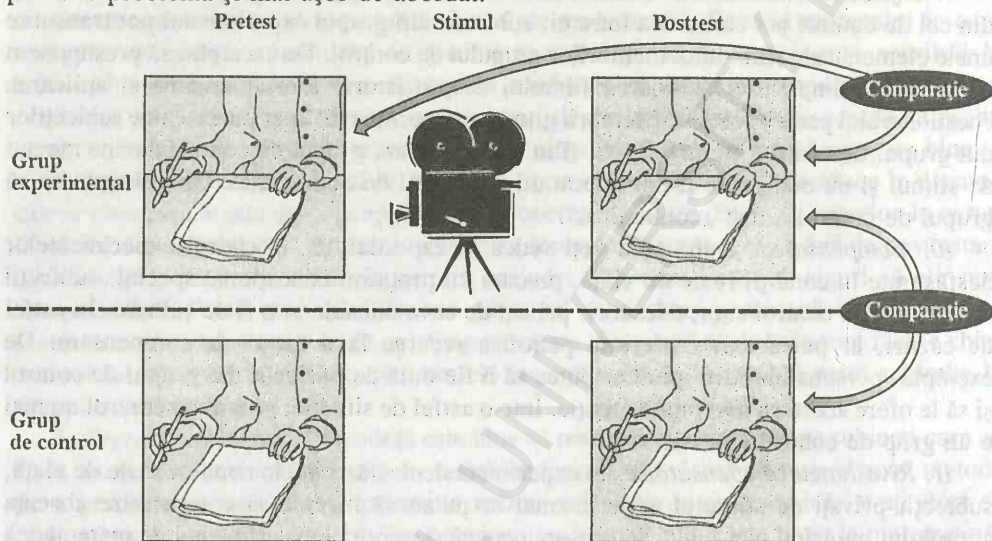

Figura 8.4 – Experimentul clasic : folosirea unui film despre istoria afro-americanilor pentru a reduce prejudecățile. Această diagramă ilustrează structura de bază a experimentului clasic ca vehicul pentru testarea impactului unui film asupra prejudecății. Observați cum funcționează grupul de control, pretestarea și posttestarea

Celelalte cinci probleme de invaliditate internă sunt evitate prin administrarea atentă a unui design de experiment controlat. Designul experimental pe care l-am discutat facilitează specificarea clară a variabilelor independente și dependente. Subiecții din grupul experimental și din cel de control pot fi ținuți separat, reducând posibilitatea de difuzare sau de imitare a tratamentelor. Controlul administrativ poate evita compensațiile acordate grupului de control, iar rivalitatea compensatorie poate fi ținută sub observație și luată în calcul în evaluarea rezultatelor experimentului, așa cum e cazul și în problema demoralizării.

Sursele invalidității externe

Invaliditate externă – se referă la posibilitatea ca concluziile trase din rezultatele experimentului să nu poată fi generalizate la lumea „reală”.

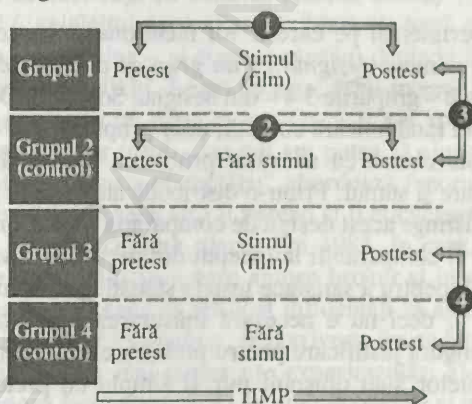
Invaliditatea internă explică doar câteva dintre complicațiile cu care au de-a face realizatorii experimentelor. În plus, există probleme care țin de ceea ce Campbell și Stanley numesc **invaliditate externă**, legată

de posibilitatea de a generaliza concluziile experimentelor la „lumea reală”. Chiar dacă rezultatele unui experiment arată cu precizie ce s-a întâmplat în timpul experimentului respectiv, ne spun ele ceva despre viața în mijlocul societății?

Campbell și Stanley descriu patru forme ale acestei probleme; voi prezenta una ca exemplu. Posibilitatea de a generaliza concluziile unui experiment este pusă în pericol, după cum subliniază autorii, dacă există o interacțiune între testarea situației și stimulul experimental (1963, p. 18). Iată un exemplu în acest sens.

Rămânând la studiul despre prejudecăți și filmul despre istoria afro-americanilor, să presupunem că grupul nostru experimental – în experimentul clasic – are mai puține prejudecăți în posttest decât în pretest și că în posttest are mai puține prejudecăți decât grupul de control. Putem fi siguri că filmul a redus cu adevărat prejudecățile printre subiecții din grupul experimental. Dar ar fi avut filmul același efect dacă ar fi fost prezentat la cinematograful sau la televizor? Nu putem fi siguri, pentru că filmul ar putea avea efect doar atunci când oamenii au fost sensibilizați de problema prejudecății, așa cum au fost probabil subiecții când au fost pretestați. Acesta este un exemplu de interacțiune între testare și stimul. Designul experimental clasic nu poate ține sub control această posibilitate. Din fericire, realizatorii experimentelor au conceput alte designuri care pot face acest lucru.

Designul Solomon în patru grupuri (Campbell și Stanley, 1963, pp. 24-25) tratează problema interacțiunii dintre testare și stimul. După cum sugerează și numele, acesta presupune patru grupuri de subiecți distribuiți aleatoriu dintr-un grup general. Figura 8.5 prezintă grafic acest design.

Așteptări

- ① În grupul 1, prejudecata din posttest ar trebui să fie mai mică decât în pretest.
- ② În grupul 2, prejudecata ar trebui să fie la fel în pretest și în posttest.
- ③ Posttestul din grupul 1 ar trebui să arate mai puține prejudecăți decât cel din grupul 2.
- ④ Posttestul din grupul 3 ar trebui să arate mai puține prejudecăți decât cel din grupul 4.

Figura 8.5 – Designul Solomon în patru grupuri. Experimentul clasic prezintă riscul ca pretestarea să aibă un efect asupra subiecților, astfel că designul Solomon în patru grupuri adaugă grupuri experimentale și de control care nu sunt pretestate

Observați că grupurile 1 și 2 din figura 8.5 alcătuiesc experimentul clasic, grupul 2 fiind grupul de control. Grupului 3 îi este administrat stimulul experimental fără pretest, iar grupul 4 este doar posttestat. Acest design experimental permite patru comparații importante, care sunt descrise în figură. Dacă filmul despre istoria afro-americană reduce cu adevărat prejudecățile – eliminând problema validității interne și interacțiunea dintre testare și stimul – ar trebui să ne așteptăm la patru concluzii :

1. în grupul 1, prejudecata din posttest ar trebui să fie mai mică decât în pretest ;
2. în grupul 2, prejudecata ar trebui să fie la fel în pretest și în posttest ;
3. posttestul din grupul 1 ar trebui să arate mai puține prejudecăți decât cel din grupul 2 ;
4. posttestul din grupul 3 ar trebui să arate mai puține prejudecăți decât cel din grupul 4.

Concluzia 4 elimină orice interacțiune dintre testare și stimul. Și rețineți că aceste comparații au sens doar dacă subiecții au fost distribuiți aleatoriu în diferitele grupuri, rezultând astfel grupuri cu prejudecăți egale la început, chiar dacă prejudecățile de dinaintea experimentului sunt măsurate doar în grupurile 1 și 2.

Mai există un beneficiu secundar în acest design de cercetare, după cum subliniază autorii. Designul Solomon în patru grupuri nu elimină doar interacțiunile dintre testare și stimul, ci oferă și date pentru comparații care vor arăta cât de mult din această interacțiune a apărut în experimentul clasic. Aceste informații permit unui cercetător să revadă și să evalueze valoarea oricărei cercetări anterioare care a folosit designul mai simplu.

Ultimul design experimental pe care îl voi menționa aici este ceea ce Campbell și Stanley (1963 : 25-26) numesc *designul cu un grup de control doar în posttest* ; acesta reprezintă a doua jumătate – grupurile 3-4 – din designul Solomon. După cum argumentează convingător autorii, prin randomizare corectă, doar grupurile 3 și 4 sunt necesare pentru un experiment care controlează cu adevărat problema invalidității interne, precum și interacțiunea dintre testare și stimul. Printr-o distribuție aleatorie în grupurile experimental și de control (ceea ce distinge acest design de comparația statică dintre grupuri, discutată anterior), subiecții vor fi comparabili la început din perspectiva variabilei dependente – suficient de comparabili pentru a satisface testele statistice convenționale folosite pentru evaluarea rezultatelor –, deci nu e necesară măsurarea lor. Într-adevăr, Campbell și Stanley sugerează că singura justificare pentru pretestare în această situație este tradiția. Realizatorii experimentelor s-au obișnuit pur și simplu cu pretestarea și se simt mai siguri pe designurile de cercetare care includ această etapă. Să fie clar totuși că această remarcă se aplică doar experimentelor în care subiecții au fost distribuiți aleatoriu în grupurile experimental și de control, pentru că numai aceasta justifică presupunerea că grupurile sunt echivalente fără a mai fi nevoie de măsurarea lor.

Această discuție v-a familiarizat cu subtilitățile designurilor experimentale, cu problemele lor și cu câteva soluții. Există, desigur, multe alte designuri experimentale care sunt folosite în mod curent. Unele presupun mai mulți stimuli și combinații de stimuli. Altele presupun mai multe testări ale variabilei dependente în timp și administrarea stimulului în momente diferite pentru grupuri diferite. Dacă sunteți interesat să aprofundați această temă, vă recomand cartea lui Campbell și Stanley.

O ilustrare a utilizării experimentelor

Realizatorii experimentelor s-au obișnuit să studieze o mare varietate de teme din științele sociale. Unele experimente au fost realizate în condiții de laborator; altele se petrec în „lumea reală”. Discuția următoare oferă exemple din ambele situații.

Să începem cu un exemplu din „lumea reală”. În piesa mult-iubită a lui George Bernard Shaw, *Pygmalion* – care stă la baza musicalului nemuritor de pe Broadway, *My Fair Lady* –, Eliza Doolittle vorbește despre puterile pe care le au alții în determinarea identității noastre sociale. Iată cum distinge ea modul în care este tratată de tutorele ei, profesorul Higgins, și de prietenul acestuia, colonelul Pickering:

Vedeți voi, cu adevărat, în afară de lucrurile pe care oricine le poate deprinde (îmbrăcatul și modul corect de a vorbi, și așa mai departe), diferența dintre o doamnă și o florăreasă nu stă în modul de a se comporta, ci în modul cum e tratată. Voi fi întotdeauna o florăreasă pentru profesorul Higgins, pentru că mă tratează întotdeauna ca pe o florăreasă, și o va face mereu, dar știu că pot fi o doamnă pentru tine, pentru că tu te porți cu mine ca și cu o doamnă, și o vei face mereu. (Actul V)

Sentimentul pe care Eliza îl exprimă aici reprezintă o formă pură de știință socială, exprimată mai formal de sociologi ca Charles Horton Cooley („looking-glass self”) și George Herbert Mead („celălaltul generalizat”). Ideea de bază este că cine credem noi că suntem – concepția despre sine – și cum ne purtăm depinde în mare parte de modul în care ne văd și ne tratează ceilalți. Legat de asta, felul în care ne percep alții depinde în mare măsură de așteptările pe care le au. Dacă li s-a spus că suntem proști, de exemplu, probabil că așa ne vor privi – iar noi am putea să ajungem să ne vedem așa și să ne comportăm ca atare. „Teoria etichetării” abordează fenomenul prin care oamenii se comportă în acord cu felul în care alții îi percep și îi etichetează. Aceste teorii au stat la baza multor filme, precum *Trading places* din 1983, în care Eddie Murphy și Dan Aykroyd joacă rolurile unui delincvent care ajunge broker și invers.

Tendința de a vedea în alții ceea ce am fost influențați să așteptăm își ia numele din piesa lui Shaw. Denumită *efectul Pygmalion*, se potrivește foarte bine pentru experimentele controlate. Într-una dintre cele mai cunoscute experimentări ale efectului Pygmalion, Robert Rosenthal și Lenore Jacobson (1968) au aplicat ceea ce ei numeau „testul Harvard al achiziției flexibile” elevilor dintr-o școală de pe coasta de Vest. Ulterior, ei s-au întâlnit cu profesorii elevilor pentru a le prezenta rezultatele testului. Rosenthal și Jacobson au identificat în special anumiți elevi care erau foarte susceptibili să manifeste o irumpere subită a capacităților lor academice în anul următor, pe baza rezultatelor testului.

Când au fost comparate mai târziu rezultatele testelor de IQ, previziunile cercetătorilor s-au dovedit corecte. Elevii identificați ca „irumpători” și-au depășit cu mult colegii în anul următor, sugerând că testul predictiv a fost puternic. De fapt, testul fusese o păcăleală! Cercetătorii își făcuseră predicțiile aleatoriu, atât printre elevii buni, cât și printre cei mai slabi. Informațiile date profesorilor nu reflectau deloc rezultatele testului. Progresul înregistrat de elevii „irumpători” era pur și simplu un rezultat al așteptărilor profesorilor la îmbunătățiri și al acordării unei atenții mai mari acelor elevi, pe care i-au

încurajat și răsplătit pentru realizările lor. (Observați asemănările dintre această situație și efectul Hawthorne, discutat anterior în acest capitol.)

Studiul Rosenthal-Jacobson a atras multă atenție din partea publicului și a cercetătorilor. Experimente ulterioare s-au centrat pe aspecte specifice ale *procesului de atribuire* sau *modelului comunicării așteptărilor*. Această cercetare, realizată în mare măsură de psihologi, merge în paralel cu cercetarea realizată în principal de sociologi, care se concentrează întrucâtva pe alte aspecte și este etichetată de obicei *teoria stării așteptărilor*. Studiile psihologice se concentrează pe situațiile în care așteptările unui individ dominant afectează performanțele celor care i se subordonează – cum e cazul profesorilor și elevilor sau al șefului și angajaților. Cercetarea sociologică a vizat mai mult rolul așteptărilor între egali în grupuri mici, cu sarcini specifice. Într-un juriu, de exemplu, cum se evaluează inițial jurații unii pe alții și cum influențează aceste evaluări inițiale interacțiunile lor ulterioare? (Puteți afla mai multe despre acest fenomen, inclusiv despre încercările de aplicare practică, căutând pe Internet „efectul Pygmalion”).

Iată un exemplu de experiment realizat pentru a studia modul în care percepțiile noastre despre propriile capacități și ale altora ne afectează disponibilitatea de a accepta ideile altora. Martha Foschi, G. Keith Warriner și Stephen Hart (1985) au fost interesați îndeosebi de rolul pe care îl joacă „standardele” din acest punct de vedere:

În general, prin „standarde” înțelegem cât de bine sau de rău trebuie să se descurce o persoană pentru ca o capacitate să îi fie atribuită sau negată. Noi considerăm că standardele sunt o variabilă-cheie care influențează modul cum sunt procesate evaluările și ce așteptări rezultă. De exemplu, în funcție de standardele folosite, același nivel de succes poate fi interpretat ca o mare împlinire sau respins ca fiind irelevant (1985, pp. 108-109).

Pentru a începe studiarea rolului standardelor, cercetătorii au pus la punct un experiment cu patru grupuri experimentale și unul de control. Subiecților li s-a spus că experimentul presupunea ceva numit „abilitatea de recunoaștere a tiparelor”, definită ca o capacitate înăscută a unora și pe care alții nu o au. Cercetătorii au mai spus că subiecții vor lucra în perechi pe probleme de recunoaștere a tiparelor.

De fapt, sigur că nu există o astfel de capacitate de a recunoaște tipare. Ideea experimentului era de a determina modul cum informațiile despre această presupusă abilitate influențau comportamentul ulterior al subiecților.

Prima etapă a experimentului a constat în „testarea” capacităților fiecărui subiect de a recunoaște tipare. Dacă ați fi fost subiect în cadrul experimentului, vi s-ar fi arătat un model geometric timp de opt secunde, urmat de alte două modele, fiecare dintre ele similar, dar nu identic cu cel inițial. Sarcina dumneavoastră ar fi fost aceea de a alege care dintre seturile ulterioare de modele era cel mai asemănător cu cel inițial. Vi s-ar fi cerut să faceți asta de 20 de ori, iar un computer v-ar fi arătat „scorul” pe care l-ați obținut. Unei jumătăți dintre subiecți li s-ar fi spus că au ghicit de 14 ori; celeilalte că au răspuns corect doar de șase ori – indiferent de ce modele au spus că se potrivesc. În funcție de norocul din timpul tragerii la sorți, ați fi crezut că v-ați descurcat fie destul de bine, fie destul de rău. Observați, totuși, că nu există nici un standard față de care să vă măsurați rezultatul – poate patru răspunsuri corecte ar fi considerate un rezultat excelent.

În același moment în care vi se spunea scorul, vi se spunea și „scorul partenerului”, deși atât „partenerul”, cât și „scorul” acestuia sunt doar imaginația computerului.

(Subiecților li s-a spus că li se va permite să comunice cu partenerii lor prin computer, dar că nu vor fi lăsați să se vadă.) Dacă primeați un scor de 14, partenerul avea șase ; dacă primeați șase, partenerul ar fi avut 14.

Această procedură ar fi însemnat că ați intrat în faza de parteneriat a experimentului crezând fie că (1) v-ați descurcat mai bine ca partenerul, fie că (2) v-ați descurcat mai rău ca partenerul. Această informație constituia parte a „standardului” cu care ați fi lucrat în timpul experimentului. În plus, unei jumătăți din fiecare grup i se spunea că un scor între 12 și 20 însemna că subiectul avea *cu siguranță* capacitatea de a recunoaște tipare ; celorlalți subiecți li s-a spus că 14 nu înseamnă suficient pentru a dovedi ceva cu certitudine. Astfel, ați fi rămas cu una dintre următoarele idei :

1. sunteți *cu siguranță mai bun* la recunoașterea tiparelor decât partenerul ;
2. *s-ar putea să fiți mai bun* decât partenerul ;
3. *s-ar putea să fiți mai slab* decât partenerul ;
4. sunteți *cu siguranță mai slab* decât partenerul.

Celor din grupul de control din experiment nu li s-a spus nimic despre propriile abilități sau ale partenerului. Cu alte cuvinte, nu aveau nici un fel de așteptări.

Ultimul pas din experiment era punerea „echipelor” la treabă. Ca și înainte, dumneavoastră și partenerului vi s-ar fi arătat câte un model inițial, urmat de o pereche pentru comparație din care trebuia să alegeți. Totuși, atunci când trebuia să dați răspunsul de data aceasta, vi s-ar fi spus și ce a răspuns partenerul ; apoi vi s-ar fi spus să alegeți din nou, ocazie cu care fie rămâneți la opțiunea inițială, fie o alegeți pe cealaltă. Alegerea „partenerului” era aleasă, desigur, de computer și, după cum vă puteți imagina, apăreau adeseori neînțelegeri în echipe : de fapt, de 16 ori din 20.

Variabila dependentă din acest experiment era măsura în care subiecții își schimbau alegerea pentru a se potrivi cu cea a partenerului. Cercetătorii au emis ipoteza că cei din grupul celor care se considerau *cu siguranță mai buni* se vor răzgândi cel mai rar, urmați de cei din grupul celor *probabil mai buni*, de cei din grupul de control, de cei din grupul celor *probabil mai slabi* și de cei din grupul celor *cu siguranță mai slabi*, care se vor răzgândi cel mai des.

Urmează numărul situațiilor în care subiecții din cele cinci grupuri și-au schimbat răspunsurile inițiale. Țineți cont că au avut 16 posibilități să facă asta. Aceste date arată că fiecare dintre așteptările cercetătorilor au fost corecte – cu excepția comparației dintre grupurile *probabil mai slabi* și *cu siguranță mai slabi*. Deși grupul din urmă era într-adevăr cel mai probabil să se răzgândească, diferența era prea mică pentru a fi considerată o confirmare a ipotezei. (În capitolul 16 vom discuta despre testele statistice care permit cercetătorilor să ia astfel de decizii.)

Grupul	Media numărului de răzgândiri
Cu siguranță mai buni	5,05
Probabil mai buni	6,23
Grupul de control	7,95
Probabil mai slabi	9,23
Cu siguranță mai slabi	9,28

În analize mai detaliate, s-a descoperit că același tipar era valabil și pentru bărbați, și pentru femei, deși era ceva mai evident pentru femei decât pentru bărbați. Iată datele :

Grupul	Media numărului de răzgândiri	
	Femei	Bărbați
Cu siguranță mai buni	4,50	5,66
Probabil mai buni	6,34	6,10
Grupul de control	7,68	8,34
Probabil mai slabi	9,36	9,09
Cu siguranță mai slabi	10,00	8,70

Deoarece cercetările de acest gen par să se concentreze foarte clar pe o anumită idee, v-ați putea întreba ce relevanță au toate acestea. Ca parte a unor cercetări mai ample, studiile de acest gen contribuie la o înțelegerea proceselor sociale mai generale.

Merită să ne gândim puțin la situațiile din viață în care așteptările pot avea consecințe reale și importante. Am menționat cazul deliberărilor unui juriu. Dar ce spuneți despre toate formele de prejudecată și discriminare? Sau gândiți-vă ce rol au așteptările într-un interviu de angajare sau atunci când trebuie să vă întâlniți cu părinții mării dumneavoastră iubiri. Dacă vă gândiți bine, veți vedea alte situații în care aceste concepte de laborator se aplică în viața reală.

Medii experimentale alternative

Deși tindem să echivalăm termenii *experiment* și *experiment de laborator*, multe experimente importante în științele sociale au loc în afara mediilor controlate, precum Internetul sau „viața reală”.

Experimente pe internet

Cercetătorii folosesc tot mai mult Internetul ca un vehicul pentru realizarea experimentelor. Deoarece eșantioanele reprezentative nu sunt esențiale în majoritatea experimentelor, cercetătorii pot adeseori să folosească voluntari care răspund unor invitații primite prin Internet. Iată două site-uri pe care le puteți vizita pentru a vă face o imagine mai bună despre această formă de experimentare :

- *Online Social Psychology Studies* : <http://www.socialpsychology.org/expts.htm>. Acest site oferă linkuri utile la numeroase proiecte de cercetare ale profesorilor și studenților pe teme precum „relațiile interpersonale”, „credințe și atitudini” și „diferențele individuale și de personalitate”. În plus, site-ul oferă unele resurse pentru realizarea de experimente pe Internet.
- *Small World Phenomenon* : <http://smallworld.columbia.edu>. Acest studiu, realizat de un grup de sociologi de la Universitatea Columbia, își propune să cerceteze conceptul „șase nivele de separare”. Pe baza ideii că știi pe cineva care știe pe cineva

care știe pe cineva, acest experiment încearcă să determine numărul mediu de pași necesari pentru a ajunge de la o persoană la alta în lume.

Poate ați auzit de acest concept exprimat astfel : „Nu există mai mult de șase nivele de separare între oricare doi oameni de pe pământ”, dar asta nu e tocmai precis. În 1967, Stanley Milgram a ales aleatoriu 300 de oameni din Omaha și le-a cerut să contacteze o anumită persoană din Boston, prin intermediul unui lanț de contacte personale. Numărul mediu de pași era 6, dar numai 20% din încercări au avut succes. Studiul de la Universitatea Columbia e o încercare de a studia problema într-o manieră mai riguroasă.

Experimente „naturale”

Experimente importante în științele sociale se pot desfășura în cursul unor evenimente sociale normale, în afara mediilor controlate. Uneori natura pune la punct și execută experimente pe care le putem observa și analiza; uneori factorii de decizie sociali și politici joacă aceste roluri naturale.

Imaginați-vă, de exemplu, că un uragan a lovit un anumit oraș. Unii locuitori ai orașului suferă pagube materiale grave, iar alții scapă destul de ușor. Ne-am putea întreba care sunt consecințele comportamentale în urma unui dezastru natural? Cei care suferă cel mai mult sunt cei mai predispuși să își ia măsuri de precauție împotriva unor dezastre viitoare decât cei care suferă mai puțin? Pentru a răspunde la aceste întrebări, i-am putea intervieva pe unii locuitori ai orașului la câțva timp după uragan. I-am putea întreba despre măsurile de precauție de dinainte de uragan și despre cele pe care și le iau în prezent, comparându-i pe cei care au suferit mult din cauza uraganului cu cei care au avut de suferit mai puțin. În acest mod, putem beneficia de pe urma unui experiment natural, pe care nu l-am fi putut pune în scenă nici dacă am fi fost suficient de malevolenți încât să vrem să facem asta.

Un exemplu similar vine din analele cercetărilor sociale despre al Doilea Război Mondial. După ce războiul s-a terminat, cercetătorii au realizat mai multe sondaje retrospective despre moralul civililor în câteva orașe germane. Printre altele, ei au dorit să determine efectul bombardamentelor în masă asupra moralului civililor. Ei au comparat relatările despre moralul din timpul războiului al locuitorilor din orașele bombardate intens cu relatările din orașele care au fost relativ puțin bombardate. (Bombardamentele nu au afectat moralul.)

Deoarece cercetătorul trebuie să ia lucrurile așa cum se întâmplă, experimentele naturale ridică multe dintre problemele de validitate discutate anterior. Astfel, când Stanislav Kasl, Rupert Chisolm și Brenda Eskenazi (1981) au ales să studieze impactul accidentului nuclear de pe Insula Three Mile (TMI) din Pennsylvania asupra muncitorilor din centrală, ei au trebuit să fie deosebit de atenți la designul de cercetare :

Cercetarea dezastrelor e în mod necesar oportunistă, cvasiexperimentală și post-factum. În terminologia analizei clasice a designurilor de cercetare realizată de Campbell și Stanley, studiul nostru se încadrează în categoria „comparația grupurilor statice”, considerată unul dintre designurile de cercetare defectuoase. Totuși, dezavantajele sunt doar potențiale, iar prezența lor efectivă depinde de circumstanțele unice ale fiecărui studiu (1981, p. 474).

Fundamentul acestui studiu era un sondaj realizat printre oamenii care lucrau pe Insula Three Mile la 28 martie 1979, când sistemul de răcire al reactorului 2 a cedat și a început să topească nucleul de uraniu. Sondajul a fost realizat între lunile a cincea și a șasea de la accident. Printre altele, chestionarul din sondaj măsura atitudinile față de munca într-o uzină nucleară. Dacă ar fi măsurat doar atitudinile lucrătorilor de la TMI după accident, cercetătorii nu ar fi putut ști dacă atitudinile s-au modificat în urma accidentului. Dar ei și-au îmbunătățit designul de studiu selectând o altă uzină nucleară apropiată (prescurtată cu PB) – care părea comparabilă – și au realizat un sondaj al lucrătorilor de acolo, considerați ca grup de control : de aici și referirea lor la comparația grupurilor statice.

Chiar și cu un grup experimental și de control, autorii erau conștienți de potențialele probleme ale studiului lor. În principal, designul era bazat pe ideea că cele două grupuri de muncitori sunt echivalente între ele, cu singura excepție a accidentului. Cercetătorii ar fi putut presupune asta dacă ar fi putut să îi repartizeze aleatoriu pe muncitori în cele două grupuri, dar sigur că asta era imposibil. În schimb, ei au fost nevoiți să compare caracteristicile celor două grupuri și să infereze dacă grupurile erau sau nu echivalente. În cele din urmă, cercetătorii au conchis că cele două seturi de muncitori erau foarte asemănătoare și că uzina la care munciau depindea doar de locul în care trăiau.

Chiar dacă puteau garanta că cele două seturi de muncitori sunt echivalente, cercetătorii au avut de-a face cu o altă problemă de comparabilitate. Ei nu au putut contacta toți lucrătorii care erau angajați la TMI în momentul accidentului. Cercetătorii au abordat problema în felul următor :

O problemă specială în desfășurarea acestui studiu era posibilitatea ca unii dintre nonrespondenții care nu au putut fi contactați, dintre subiecții de la TMI, dar nu de la PB, să fi părăsit permanent zona din cauza accidentului. Această distorsiune ar fi atenuat, cel mai probabil, impactul estimat al accidentului. Folosindu-ne de evidențele telefoanelor deconectate sau nefuncționale, am estimat această distorsiune ca fiind neglijabilă (1%) (Kasl, Chisolm și Eskenazi, 1981, p. 475).

Acest exemplu indică atât problemele speciale care pot apărea în experimentele naturale, cât și posibilitatea de a le lua în calcul. Cercetarea socială necesită în general ingeniozitate și perspicacitate ; experimentele naturale presupun aceste aptitudini într-o măsură mult mai mare.

Mai devreme în acest capitol am folosit exemplul teoretic al studierii ipotezei că un film despre istoria afro-americanilor reduce prejudecata. Sandra Ball-Rokeach, Joel Grube și Milton Rokeach (1981) au putut aborda această temă în viața reală printr-un experiment natural. În 1977, ecranizarea televizată a cărții *Roots* de Alex Haley, o saga istorică despre afro-americani, a fost difuzată de ABC în opt seri consecutive. A obținut cele mai mari audiențe din istoria televiziunii până la acel moment. Ball-Rokeach și colegii săi au vrut să afle dacă *Roots* a schimbat atitudinile americanilor albi față de afro-americani. Șansa lor a apărut în 1979, când a fost televizată o continuare – *Roots : The Next Generation*. Deși ar fi fost frumos (din punctul de vedere al cercetătorilor) să creeze eșantioane aleatorii de americani care fie să se uite, fie să nu se uite la emisiune, asta nu era posibil. În schimb, cercetătorii au selectat patru eșantioane din statul Washington și le-au trimis prin poștă chestionare care măsurau atitudinile față de

afro-americani. După ultimul episod al serialului, respondenții erau sunați și întrebați la câte episoade s-au uitat. Ulterior, erau trimise chestionare respondenților, măsurând din nou atitudinile față de afro-americani.

Comparând atitudinile dinainte și de după serial ale celor care s-au uitat la el și ale celor care nu s-au uitat, cercetătorii au ajuns la câteva concluzii. De exemplu, au descoperit că oamenii care aveau deja atitudini egalitariste erau mult mai predispuși să se uite la serial decât cei cu mai multe prejudecăți față de afro-americani: un fenomen de auto-selecție. Comparația dintre atitudinile de dinainte și de după serial ale celor care l-au urmărit au sugerat că serialul în sine a avut un impact minor sau inexistent. Cei care l-au privit nu erau cu nimic mai egalitariști după, decât fuseseră inițial.

Acest exemplu anticipează subiectul capitolului 12, cercetarea evaluativă, care poate fi considerată un tip special de experiment natural. După cum veți vedea, cercetarea evaluativă presupune transpunerea logicii experimentării în teren, pentru a observa și evalua efectele stimulilor în viața reală. Deoarece aceasta e o formă tot mai utilizată în cercetarea socială, îi dedicăm un întreg capitol.

Avantaje și dezavantaje ale metodei experimentale

Experimentele sunt instrumentele principale pentru studierea relațiilor cauzale. Totuși, ca toate metodele de cercetare, experimentele au atât avantaje, cât și dezavantaje.

Principalul avantaj al experimentelor controlate stă în izolarea impactului în timp al variabilelor experimentale. Acest lucru se observă cel mai bine din perspectiva modelului experimental de bază. E identificat un grup de subiecți experimentali, care trebuie să aibă anumite caracteristici; după administrarea unui stimul experimental, se descoperă că aceștia posedă o caracteristică diferită. În măsura în care subiecții nu au mai experimentat nici un alt stimul, putem conchide că schimbarea caracteristicilor poate fi atribuită stimulului experimental.

Mai mult, deoarece experimentele singulare sunt de multe ori mai degrabă limitate în sfera lor de aplicare, necesitând relativ puțin timp și bani și puțini subiecți, putem adeseori să refacem un experiment dat de mai multe ori pe grupuri diferite de subiecți. (Nu se întâmplă mereu așa, dar de obicei e mai ușor să repetăm experimente decât sondaje, să spunem.) Ca în cazul tuturor metodelor de cercetare științifică, reconfirmarea concluziilor cercetării ne întărește încrederea în gradul de validitate și de generalizare al acestora.

Cel mai mare neajuns al experimentelor de laborator stă în artificialitatea lor. Procesele sociale care se petrec într-un mediu de laborator ar putea să nu apară neapărat și în mediul social natural. De exemplu, un film despre istoria afro-americană ar putea să reducă cu adevărat prejudecățile printre subiecții dintr-un grup experimental. Totuși, asta ar putea să nu însemne neapărat că același film, difuzat în cinematografele de cartier din întreaga țară, ar reduce prejudecățile la nivelul întregii populații. Artificialitatea nu e o problemă la fel de mare, desigur, pentru experimentele naturale, față de cele realizate în laborator.

În discutarea câtorva dintre sursele de invaliditate internă și externă menționate de Campbell, Stanley și Cook, am văzut că putem crea designuri experimentale care

controlează în mod logic astfel de probleme. Această posibilitate indică unul dintre marile avantaje ale experimentelor : se pretează unei rigori logice care e adesea mult mai greu de obținut în cazul altor metode de observare.

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- În experimente, cercetătorii sociali selectează, de obicei, un grup de subiecți, acționează asupra acestora într-un anume fel și observă efectul acțiunii respective.

Teme potrivite pentru experimente

- Experimentele sunt un mijloc excelent pentru testarea controlată a proceselor cauzale.

Experimentul clasic

- Experimentul clasic testează efectul unui stimul experimental (variabila independentă) asupra unei variabile dependente prin pretestarea și posttestarea grupurilor experimentale și de control.
- În general e mai puțin important ca un grup de subiecți experimentali să fie reprezentativi pentru o populație mai mare ; e mai important ca grupurile experimentale și de control să fie similare între ele.
- Un experiment dublu orb protejează de părtinirea cercetătorului, pentru că nici realizatorul experimentului, nici subiectul nu știu ce subiecți sunt în grupul experimental sau în cel de control.

Selectarea subiecților

- Eșantionarea probabilistică, randomizarea și potrivirea sunt metode de a obține comparabilitatea între grupurile experimentale și de control. Randomizarea e metoda preferată de obicei. În unele designuri, ea poate fi combinată cu potrivirea.

Variații ale designului experimental

- Campbell și Stanley descriu trei forme de preexperimente : studiul de caz singular, pretest-posttest pe un singur grup și compararea grupurilor statice. Nici unul dintre aceste designuri nu cuprinde toate mijloacele de control disponibile într-un experiment adevărat.
- Campbell și Stanley menționează, printre altele, 12 surse de invaliditate internă în designul experimental. Experimentul clasic, cu distribuția aleatorie a subiecților, protejează de fiecare dintre aceste probleme.
- Experimentele se confruntă și cu probleme de invaliditate externă : concluziile experimentului ar putea să nu reflecte viața reală.
- Interacțiunea dintre testare și stimul e un exemplu de invaliditate externă care nu poate fi prevenit de experimentul clasic.
- Designul Solomon în patru grupuri și alte variațiuni ale experimentului clasic pot proteja de invaliditatea externă.

- Campbell și Stanley susțin că, datorită randomizării corecte în procesul de distribuire a subiecților în grupul experimental și de control, nu e nevoie de pretestare în experimente.

O ilustrare a utilizării experimentelor

- Experimentele despre „așteptări” oferă o demonstrație a designurilor experimentale și arată cum se pot dovedi experimentele relevante pentru preocupările din viața reală.

Medii experimentale alternative

- Cercetătorii folosesc tot mai mult internetul pentru realizarea experimentelor.
- Experimentele naturale apar adeseori în contextul vieții sociale din lumea reală, iar cercetătorii sociali le pot implementa într-un mod destul de asemănător cu designul și realizarea experimentelor de laborator.

Avantaje și dezavantaje ale metodei experimentale

- Ca toate metodele de cercetare, experimentele au avantaje și dezavantaje. Principalul dezavantaj este artificialitatea: ceea ce se întâmplă într-un experiment ar putea să nu afecteze ce se întâmplă în lumea exterioară. Avantajele lor includ izolarea variabilei independente, care permite realizarea de inferențe cauzale; relativa ușurință de a replica și rigoarea științifică.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți pe parcursul capitolului și în subsolul paginii unde apar pentru prima dată, precum și în glosarul de termeni de la finalul cărții: *experiment dublu orb*, *grup de control*, *grup experimental*, *invaliditate externă*, *invaliditate internă*, *potrivire*, *pretestare*, *posttestare*, *randomizare*.

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCITII RECAPITULATIVE

1. Găsiți un raport de cercetare despre un experiment, în bibliotecă sau pe internet. Identificați variabila dependentă și stimulul.
2. Alegeți 6 dintre cele 12 surse de invaliditate internă discutate în acest capitol și creați exemple (care nu au fost discutate în capitol) pentru a le ilustra pe fiecare.
3. Creați un design experimental ipotetic care să ilustreze una dintre problemele de invaliditate externă.
4. Gândiți-vă la un dezastru natural recent la care ați fost martor sau despre care ați citit. Formulați o problemă de cercetare care ar putea fi studiată prin tratarea dezastrului drept un experiment natural. În două sau trei paragrafe, explicați cum ar putea fi realizat studiul.
5. În acest capitol, ne-am uitat pe scurt la problema „efectelor placebo”. Găsiți pe internet un studiu în care efectul placebo a avut un rol important. Scrieți un scurt raport despre studiu, incluzând sursele de informații. (Sugestie: ați putea da o căutare după „placebo”).

LECTURI SUPLIMENTARE

- Campbell, Donald și Julian Stanley (1963), *Experimental and Quasi-Experimental Designs for Research*, Rand McNally, Chicago. O analiză excelentă a logicii și metodelor de experimentare în cercetarea socială. Această carte e utilă în special prin aplicarea logicii experimentării la alte metode de cercetare socială. Deși destul de veche, cartea a atins statutul de „clasică” și e încă frecvent citată.
- Cook, Thomas D. și Donald T. Campbell (1979), *Quasi-Experimentation: Design and Analysis Issues for Field Settings*, Rand McNally, Chicago. O versiune extinsă și actualizată a cărții lui Campbell și Stanley.
- Jones, Stephen R.G. (1990), „Worker Independence and Output: The Hawthorne Studies Reevaluated”, *American Sociological Review*, 55, pp. 176-190. Acest articol trece în revistă aceste studii clasice și pune sub semnul întrebării interpretarea clasică (care a fost prezentată în acest capitol).
- Martin, David W. (1996), *Doing Psychology Experiments*, ed. a IV-a, Brooks/Cole, Monterey, CA. Prin explicații amănunțite ale logicii din spatele metodelor de cercetare, de multe ori scrise cu mult umor, această carte subliniază ideile de o importanță deosebită pentru cercetătorul începător, cum ar fi găsirea unei idei de experiment sau studierea literaturii.
- Ray, William J. (2000), *Methods toward a Science of Behavior and Experience*, ed. a VI-a, Wadsworth, Belmont, CA. Un studiu comprehensiv al metodelor de cercetare socială științifică, cu un accent special pe experimentare. Această carte e esențială mai ales în filosofia științei.

Resurse de studiu pe internet

SociologyNow™: Research Methods

1. Înainte de a arunca o ultimă privire peste acest capitol, faceți testul *SociologyNow: Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.
2. Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow: Research Methods*, realizat pe baza rezultatelor testului. Utilizați planul de studiu, cu exercițiile sale interactive, precum și alte resurse pentru a învăța bine subiectul de studiu.
3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Întrați pe site-ul de internet al cărții, http://sociology.wadsworth.com/babbie_practicelle, pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și

Chapter Tutorials, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition*, pentru căutarea termenilor *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de internet pentru acest capitol

Fiți conștient de faptul că internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru mai multe *Web Links*. Aceste site-uri de internet, existente la momentul publicării cărții, oferă oportunități de informare despre experimente.

Yahoo! Directory : Teste și experimente

http://dir.yahoo.com/Social_Science/Psychology/Research/Tests_and_Experiments/

Aici veți găsi o listă extinsă de site-uri despre diferite tipuri de experimente din științele sociale. Unele vă vorbesc despre experimente trecute sau în curs de desfășurare, iar altele vă invită să luați parte la ele, fie ca subiect, fie ca cercetător.

Laboratorul experimental în științele sociale William D. Hacker

<http://ssel.caltech.edu/>

Acest laborator de la Institutul de Tehnologie din California le dă studenților posibilitatea de a participa ca subiecți la experimente pe Internet – contra cost.

Experimentul de simulare a închisorii de la Stanford

<http://www.prisonexp.org/>

Acest site oferă informații despre un experiment celebru din științele sociale care prezintă câteva dintre problemele care pot apărea în acest tip de studii.

Capitolul 9

Cercetarea socială prin sondajele de opinie

Rezumatul capitolului

Cercetătorii dispun de numeroase metode pentru a colecta datele prin sondaje – de la chestionare livrate prin poștă la interviuri personale sau sondaje realizate pe Internet. Cercetătorii din științele sociale ar trebui să știe cum să selecteze metoda cea mai potrivită și cum să o implementeze în mod eficient.

Introducere

Teme potrivite pentru cercetarea prin sondaj

Reguli generale pentru formularea întrebărilor

Alegeți un format adecvat pentru chestionar

Formulați clar întrebările

Evitați întrebările cu dublu scop

Respondenții trebuie să aibă competența necesară pentru a răspunde la întrebări

Respondenții trebuie să fie dispuși să răspundă la întrebări

Întrebările trebuie să fie relevante

Întrebările scurte sunt cele mai bune

Evitați întrebările negative

Evitați termenii și întrebările părtinitoare

Construirea chestionarului

Formatul general al chestionarului

Formate pentru respondenți

Întrebări dependente

Întrebări-matrice

Ordinea întrebărilor în chestionar

Instrucțiuni pentru aplicarea chestionarelor

Pretestarea chestionarului

O ilustrare mixtă

Chestionare autoadministrate

Distribuția prin poștă și răspunsurile

Monitorizarea răspunsurilor

Correspondența ulterioară

Rate de răspuns acceptabile

Un studiu de caz

Sondaje prin interviu

Rolul operatorului într-un sondaj prin interviu

Reguli generale pentru sondajele prin interviu

Coordonare și control

Sondaje prin telefon

Interviuri telefonice asistate de computer
(Computer Assisted Telephone Interviewing – CATI)

Rate de răspuns în sondajele bazate pe interviu

Noi tehnologii și cercetarea prin sondaje

Comparație între diverse metode de realizare a sondajelor

Avantajele și dezavantajele sondajelor

Analiza secundară

SociologyNow™: Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow: Research Methods*.

Introducere

Sondajele sunt o metodă de cercetare foarte veche. În Vechiul Testament, de exemplu, găsim următorul pasaj :

În urma acestei urgii, Domnul a zis lui Moise și lui Eleazar, fiul preotului Aaron: „Faceți numărătoarea întregii adunări a copiilor lui Israel, de la vârsta de douăzeci de ani în sus”. (Numerii 26, 1-2)

Vechii conducători egipteni realizau recensăminte care să-i ajute să-și administreze domeniile. Iisus a fost născut departe de casă, pentru că Iosif și Maria călătoreau către orașul în care s-a născut Iosif pentru un recensământ organizat de romani.

În 1880 s-a încercat realizarea unui sondaj mai puțin cunoscut printre muncitorii francezi. Un sociolog politic german a trimis prin poștă 25.000 de chestionare unor muncitori pentru a determina măsura în care sunt exploatați de angajatori. Chestionarul, destul de lung, includea întrebări precum :

Angajatorul sau reprezentantul său încearcă în vreun fel să vă păcălească pentru a vă lua o parte din câștiguri?

Dacă sunteți plătiți la bucată, reprezintă calitatea articolelor pe care le realizați un pretext pentru deduceri frauduloase din salariul dumneavoastră?

Cercetătorul care a realizat acest sondaj nu a fost George Gallup, ci Karl Marx ([1880] 1956, p. 208). Deși au fost trimise prin poștă 25.000 de chestionare, nu există semnale că s-ar fi primit vreun răspuns.

Astăzi, sondajele sunt o metodă frecventă de observație în științele sociale. Într-un sondaj clasic, cercetătorul selectează un eșantion de respondenți și le aplică un chestionar standardizat. În capitolul 7 am discutat în detaliu tehnicile de eșantionare. În acest capitol vom vedea cum se realizează un chestionar și vom descrie posibilitățile de a-l administra, astfel încât să obținem răspunsuri adecvate la întrebări.

Capitol se încheie cu o discuție scurtă a *analizei secundare*, analiza datelor colectate de altcineva. Folosirea rezultatelor obținute în sondaje a devenit un aspect important al cercetării în ultimii ani și este utilă mai ales pentru studenți sau alți cercetători cu fonduri limitate.

Să începem prin a identifica tipurile de teme care se pretează cel mai bine la cercetarea prin sondaje.

Teme potrivite pentru cercetarea prin sondaje

Sondajele pot fi folosite în scopuri descriptive, explicative și de explorare. Ele sunt utilizate mai ales în studii care au ca unitate de analiză individul. Deși această metodă poate fi folosită și pentru alte unități de analiză, precum grupurile sau interacțiunile, un

Respondent – o persoană care oferă date pentru analiză răspunzând unui chestionar din cadrul unui sondaj.

grup de indivizi trebuie să servească drept **respondenți** sau surse. Astfel, am putea realiza un sondaj în care unitățile de analiză sunt divorțurile, dar trebuie să aplicăm chestionarele persoanelor implicate în divorțuri (sau altor surse).

Sondajul este probabil cea mai bună metodă pe care o au la îndemână cercetătorii sociali care sunt interesați să colecteze date noi pentru a descrie o populație prea mare pentru a fi observată direct. O eșantionare probabilistică atentă identifică un grup de respondenți ale căror caracteristici sunt reprezentative pentru o populație mai mare, iar chestionarele standardizate și construite cu atenție oferă date în aceeași formă de la toți respondenții.

Sondajele sunt de asemenea metode excelente pentru a măsura atitudini și orientări într-o populație mare. Sondajele de opinie publică, realizate, de exemplu, de Gallup, Harris, Roper sau Yankelovich, sunt exemple binecunoscute în acest sens. Într-adevăr, sondajele de opinie au devenit atât de prezente în viața de zi cu zi, încât de multe ori publicul nu mai știe ce să creadă despre ele. Realizatorii sondajelor sunt criticați de cei care nu cred că sondajele sunt exacte (candidații care „pierd” în sondaje le spun de multe ori alegătorilor lor să nu se încreadă în ele). Dar sondajele de opinie sunt criticate de asemenea și pentru că sunt *prea* exacte: de exemplu, când sondajele efectuate la ieșirea de la urne în ziua alegerilor prezic un câștigător înainte ca alegerile să se încheie.

Atitudinea generală cu privire la cercetările asupra opiniei publice e complicată și mai mult de „sondaje” incorecte din punct de vedere științific, dar care captează totuși atenția oamenilor, datorită subiectelor abordate sau a „concluziilor” la care ajung. Un exemplu bun îl constituie „Raportele Hite” despre sexualitatea umană. Deși s-a bucurat de o atenție considerabilă în presă, Shere Hite a fost criticată fără menajamente de comunitatea cercetătorilor pentru metodele ei de colectare a datelor. De exemplu, un raport din 1987 s-a bazat pe chestionare completate de femeile din Statele Unite ale Americii – dar care femei? Hite a afirmat că a distribuit prin diverse organizații 100.000 de chestionare, dar numai 4.500 au fost returnate.

4.500 și 100.000 sunt numere mari în contextul sondajelor bazate pe eșantioane. Totuși, ținând cont de metodele de cercetare ale lui Hite, e posibil ca cele 4.500 de respondente să reprezinte femeile americane la fel cum a făcut-o eșantionul enorm reprezentând electoratul american, folosit de *Literary Digest* în 1936, când cele două milioane de răspunsuri preziceau că Alf Landon îl va zdrobi în alegeri pe Roosevelt.

Uneori, sondajul e folosit ca un pretext pentru alte scopuri. De exemplu, poate ați primit un telefon prin care erați anunțat că ați fost selectat pentru un sondaj, după care să descoperiți că prima întrebare este „V-ar plăcea să câștigați mii de dolari pe săptămână chiar de acasă?”. Sau poate vi s-a spus că puteți câștiga un premiu dacă numiți președintele a cărui poză se află pe o monedă. (Spuneți-i că e Elvis!) Din păcate, unii agenți de telemarketing fără scrupule încearcă să profite de disponibilitatea oamenilor de a lua parte la sondajele de opinie.

Cam în același fel, și partidele politice sau organizațiile caritabile au început să realizeze „sondaje” false. De multe ori, sub pretextul colectării de informații despre opinia publicului asupra unui anumit subiect, cei aflați la telefon ajung în cele din urmă să ceară contribuții bănești.

Campaniile politice recente au produs și o altă formă de sondaje simulate, „sondajul de influențare” (*push poll*). Iată cum condamnă Asociația Americană pentru Sondaje de Opinie Publică această practică :

Un „sondaj de influențare” este o tehnică de telemarketing în care apelurile telefonice sunt folosite pentru a mobiliza potențialii alegători, furnizându-le „informații” false sau eronate despre un candidat, sub pretextul realizării unui sondaj de opinie, pentru a vedea cum afectează aceste „informații” preferințele alegătorilor. De fapt, intenția nu este de a măsura opinia publică, ci de a o manipula, pentru a schimba preferința alegătorilor pentru un candidat în favoarea oponentului său. Asemenea sondaje defăimează anumiți candidați, prin răspândirea de informații false sau eronate despre ei. Intenția este de a disemina propaganda electorală sub forma unui sondaj de opinie publică legitim (Bednarz, 1996).

Pe scurt, etichetele „sondare a opiniei publice” și „sondaj” sunt adeseori folosite greșit. Dacă sunt realizate în mod corect, ele pot fi un instrument util de cercetare socială. Conceperea unor sondaje utile (și de încredere) începe prin formularea unor întrebări bune. Să analizăm acum acest aspect.

Reguli generale pentru formularea întrebărilor

În cercetarea socială, variabilele sunt adeseori operaționalizate prin întrebările puse de cercetători respondenților în scopul de a obține date pentru analiză și interpretare. Uneori, întrebările sunt puse de un operator de interviu, alteori ele sunt scrise și date oamenilor pentru a fi completate. De cele mai multe ori, câteva reguli generale îi pot ajuta pe cercetători să formuleze și să pună întrebări care constituie operaționalizări excelente ale variabilelor, evitând capcanele care pot apărea când sunt folosite informații inutile sau eronate.

Sondajele presupun folosirea unui **chestionar** – un instrument special conceput pentru a extrage informațiile utile pentru analiză. Deși câteva dintre aspectele care vor fi discutate în continuare se aplică mai bine chestionarelor structurate decât chestionarelor deschise folosite în interviurile pentru cercetările calitative mai profunde, logica de bază este prețioasă oricând punem întrebări oamenilor pentru a colecta date.

Chestionar – un document care conține întrebări sau alți itemi cu scopul de a solicita informații necesare pentru analiză. Chestionarele sunt folosite cu precădere în sondaje, dar și în experimente, cercetări de teren sau alte modalități de observare.

Alegeți un format adecvat pentru chestionar

Să începem prin prezentarea câtorva dintre opțiunile pe care le aveți la dispoziție atunci când creați un chestionar. Printre acestea se numără folosirea întrebărilor sau a afirmațiilor și alegerea între întrebările deschise sau închise.

Întrebări și afirmații

Deși termenul *chestionar* sugerează o colecție de întrebări, examinarea unui chestionar obișnuit va scoate la iveală probabil la fel de multe afirmații. Asta nu se întâmplă fără motiv. De multe ori, cercetătorul este interesat să determine în ce măsură respondenții au o anumită atitudine sau perspectivă. Dacă puteți rezuma o atitudine într-o afirmație suficient de scurtă, puteți prezenta afirmația și apoi să întrebați respondentul dacă este sau nu de acord cu ea. Poate vă amintiți că Rensis Likert a formalizat elegant această procedură prin crearea scalei Likert, conform căreia respondenții sunt întrebați dacă sunt de acord în mare măsură, de acord, nu sunt de acord în mare măsură, nu sunt de acord, sau dacă aprobă afirmația în mare măsură sau în mică măsură, și așa mai departe.

Atât întrebările, cât și afirmațiile pot fi folosite în avantajul cercetătorului. Folosirea ambelor categorii într-un chestionar vă oferă o flexibilitate mai mare în conceperea întrebărilor și pot face chestionarul mai interesant.

Întrebări deschise și întrebări închise

Întrebări deschise – întrebări la care respondentul este rugat să ofere propriile răspunsuri. Interviuurile calitative se bazează aproape exclusiv pe întrebări deschise.

Întrebări închise – întrebări de sondaj în care respondentul este rugat să selecteze un răspuns dintr-o listă furnizată de cercetător. Sunt populare în sondaje pentru că oferă o uniformitate mai mare a răspunsurilor și sunt mai ușor procesate decât întrebările deschise.

Atunci când adresează întrebări, cercetătorii au două posibilități. Ei pot adresa **întrebări deschise**, prin care i se cere respondentului să dea propriul răspuns la întrebare. De exemplu, respondentul poate fi întrebat „Care este cea mai mare problemă cu care se confruntă Statele Unite astăzi?” și i se pune la dispoziție un spațiu în care să scrie răspunsul (sau poate fi rugat să îl exprime verbal în fața operatorului de interviu). După cum vom vedea în capitolul 10, interviurile calitative, amănunțite se sprijină aproape exclusiv pe întrebări deschise. Totuși, ele sunt folosite și în cadrul sondajelor.

În cazul **întrebărilor închise**, respondentul este rugat să aleagă un răspuns dintr-o listă pusă la dispoziție de cercetător. Acest tip de întrebări este foarte popular în cadrul sondajelor, deoarece oferă o uniformitate mai mare a răspunsurilor și pot fi procesate mai ușor decât întrebările deschise.

Răspunsurile obținute la întrebările deschise trebuie să fie codate înainte de a fi analizate de computer, după cum vom vedea în capitolul 14. Acest proces de codare cere adeseori cercetătorului să interpreteze înțelesul răspunsului, deschizând posibilitatea unei interpretări greșite sau a unei părtiniri din partea cercetătorului. Există și pericolul de a obține răspunsuri care sunt irelevante pentru cercetare. Răspunsurile obținute la întrebările închise, pe de altă parte, pot fi adeseori transferate direct într-un format în care pot fi analizate de computer.

Cel mai mare defect al întrebărilor închise stă în modul în care sunt structurate răspunsurile de către cercetător. Când răspunsurile relevante la o anumită întrebare sunt relativ clare, nu ar trebui să fie vreo problemă. În alte cazuri, totuși, lista pusă la dispoziție de cercetător ar putea omite câteva răspunsuri importante. În cazul întrebării despre „cea mai mare problemă cu care se confruntă Statele Unite”, de exemplu, lista de răspunsuri realizată de cercetător ar putea omite teme pe care respondenții le-ar fi putut considera importante.

Construirea întrebărilor închise trebuie să fie ghidată de două condiții structurale. Mai întâi, categoriile de răspunsuri furnizate trebuie să fie exhaustive: trebuie să includă toate răspunsurile posibile. De multe ori, cercetătorii adaugă o categorie precum „Altele (Vă rugăm precizați: _____)”. În al doilea rând, categoriile de răspunsuri trebuie să se excludă reciproc: respondenții nu trebuie să se simtă obligați să aleagă mai multe răspunsuri. (În anumite cazuri, ați putea solicita răspunsuri multiple, dar asta ar putea crea dificultăți mai târziu în procesarea și analizarea datelor.) Pentru a concepe categorii care se exclud reciproc, analizați cu atenție fiecare combinație de categorii și întrebați-vă dacă o persoană ar putea alege mai mult de un răspuns pentru a exprima o singură atitudine. În plus, e bine să adăugați o instrucțiune la întrebare prin care să-i cereți respondentului să aleagă cel mai bun răspuns dintre cele oferite, dar nici această tehnică nu poate înlocui în mod satisfăcător o construire atentă a setului de răspunsuri.

Formulați clar întrebările

Ar trebui să fie de la sine înțeles că întrebările din chestionar trebuie să fie clare și lipsite de ambiguitate, dar proliferarea întrebărilor neclare și ambigue din chestionare ne face să insistăm asupra acestui aspect. Ne putem implica atât de mult în subiectul cercetării, încât se poate întâmpla ca opiniile și perspectivele să ne fie clare nouă, dar nu și respondenților noștri, dintre care mulți poate nu au acordat niciodată atenție subiectului aflat în discuție. Sau, dacă înțelegem doar superficial subiectul, am putea să nu formulăm întrebarea suficient de clar. De exemplu, întrebarea „Ce părere aveți despre planul de pace propus?” ar putea determina respondentul să întrebe „Care plan de pace?”. Întrebările din chestionar ar trebui să fie precise, astfel încât respondentul să știe exact ce anume întreabă cercetătorul.

Posibilitățile de a induce confuzie sunt nenumărate și nici un cercetător nu este imun la greșeală (Polivka și Rothgeb, 1993). Unul dintre cele mai solide proiecte de cercetare din Statele Unite este „Studiul asupra Populației Actuale” (CPS – *Current Population Survey*), efectuat de Biroul American de Evidență a Populației, care măsoară, printre alte date importante, rata șomajului la nivel național. O parte a modului de măsurare a tiparelor de ocupare a forței de muncă se centrează pe activitățile respondenților pe parcursul „ultimei săptămâni”, prin care Biroul înțelege perioada de duminică până sâmbătă. Studiile realizate pentru a identifica acuratețea cercetării au arătat că mai mult de jumătate dintre respondenți au luat în calcul doar perioada de luni până vineri. Similar, Biroul definește „slujbă cu normă întreagă” minimum 35 de ore lucrate pe săptămână, dar aceleași studii de evaluare au arătat că unii respondenți s-au gândit la versiunea mai tradițională, de 40 de ore pe săptămână. În consecință, formularea acestor

întrebări în CPS a fost modificată în 1994 pentru a explicita definițiile Biroului de Evidență a Populației.

Un alt exemplu este folosirea termenului *nativ american*, cu înțelesul de *amerindian*, care produce de multe ori o suprareprezentare a acestui grup etnic în cadrul sondajelor. Cu siguranță mulți respondenți consideră că sintagma înseamnă „născut în Statele Unite”.

Evitați întrebările cu dublu scop

De multe ori, cercetătorii le cer respondenților să dea un singur răspuns unei întrebări care abordează mai multe aspecte. Aceasta pare să se întâmple de cele mai multe ori atunci când cercetătorul s-a confruntat chiar el cu o întrebare complexă. De exemplu, le puteți cere respondenților să spună dacă sunt de acord sau nu cu afirmația „Statele Unite ar trebui să abandoneze programul spațial și să cheltuiască banii pe programe interne”. Deși mulți respondenți ar putea fi de acord sau nu fără nici un dubiu, alții ar fi puși în imposibilitatea de a răspunde. Unii ar putea dori ca programul spațial să fie abandonat, iar banii să fie returnați contribuabililor. Alții ar putea dori continuarea programului spațial, dar și să se investească mai mult în programe interne. Aceștia din urmă nu ar putea să fie nici în acord, nici în dezacord, fără a vă oferi de fapt o informație eronată.

Ca o regulă generală, de fiecare dată când cuvântul *și* apare într-o întrebare sau într-o afirmație dintr-un chestionar, verificați dacă nu este vorba despre o întrebare cu dublu scop. Citiți textul casetei de mai jos („Două scopuri și chiar mai multe”) pentru câteva exemple originale pe această temă.

Două scopuri și chiar mai multe

Chiar și cercetătorii consacrați au conceput uneori întrebări cu dublu scop și chiar mai rău. Priviți această întrebare, adresată cetățenilor americani în aprilie 1986, moment în care relația cu Libia se înrăutățise considerabil. Unii analiști preconizau că Statele Unite ar putea ajunge chiar în război cu mica țară nord-africană. Institutul de sondare Harris a încercat să afle care era opinia publicului american.

Dacă Libia își intensifică actele teroriste împotriva Statelor Unite, iar noi continuăm să producem tot mai multe pagube Libiei, atunci inevitabil se va ajunge la război, iar Statele Unite vor invada acea țară, ceea ce ar fi greșit.

Respondenților li s-a oferit posibilitatea de a răspunde „Sunt de acord”, „Nu sunt de acord” sau „Nu sunt sigur”. Observați elementele conținute în această afirmație complexă:

1. Își va intensifica Libia actele teroriste împotriva Statelor Unite?
2. Vor produce Statele Unite tot mai multe pagube Libiei?
3. Se vor angaja Statele Unite în mod inevitabil sau în alt mod într-un război împotriva Libiei?
4. Statele Unite vor invada Libia?
5. Aceasta ar fi greșit sau corect?

Aceste câteva elemente oferă posibilitatea exprimării a numeroase puncte de vedere, cu mult mai multe decât cele trei alternative puse la dispoziție respondenților. Chiar dacă am presupune, ipotetic, că Libia „își va intensifica actele teroriste” și că Statele Unite „ar continua să producă tot mai multe pagube” ca răspuns, tot ați putea avea una dintre cele cel puțin șapte perspective asupra rezultatului final:

	Statele Unite nu vor începe războiul	Războiul este probabil, dar nu inevitabil	Războiul este inevitabil
Statele Unite nu vor invada Libia	1	2	3
Statele Unite vor invada Libia, dar ar fi o greșeală		4	5
Statele Unite vor invada Libia, dar ar fi corect		6	7

Examinarea previziunilor publicului despre situația din Libia nu este singurul exemplu de întrebări cu dublu scop care s-au strecurat în sondajele de opinie. Iată câteva întrebări pe care Institutul Harris le-a adresat cetățenilor în încercarea de a măsura opinia americanilor despre secretarul-general sovietic din acel moment, Gorbaciov:

Arată ca un tip de conducător rus care ar recunoaște că și sovieticii și americanii se pot distruge unii pe alții cu rachete nucleare, deci e mai bine dacă se ajunge la acorduri de control al înarmării.

Pare să fie mai modern, mai deschis în gândire și mai carismatic, ceea ce e un semn bun pentru pacea lumii.

Deși arată mult mai modern și mai carismatic, ar fi o greșeală să considerăm că este cu mult diferit de alți lideri ruși.

Câte elemente puteți identifica în aceste întrebări? Câte răspunsuri posibile ar putea avea o persoană în fiecare caz? Ce înseamnă răspunsuri simple precum „Sunt de acord” sau „Nu sunt de acord” în astfel de cazuri?

Sursa: World Opinion Update, octombrie 1985, respectiv mai 1986.

Respondenții trebuie să aibă competența necesară pentru a răspunde la întrebări

Atunci când le cereți respondenților să ofere informații, trebuie să vă puneți în permanență întrebarea dacă ei pot să facă acest lucru în cunoștință de cauză. Într-un studiu despre creșterea copiilor, îi puteți întreba pe respondenți să spună la ce vârstă au vorbit pentru prima dată cu părinții lor. Dincolo de problema modului în care este definit *vorbitul cu părinții*, e greu de crezut că majoritatea respondenților și-ar aminti cu exactitate.

Un alt exemplu : liderii organizațiilor studențești își întreabă membrii asupra modului în care ar trebui plătite taxele. De regulă, respondenților li se cere să indice procentul din fondurile disponibile care ar trebui alocat unei liste lungi de activități. Fără a cunoaște bine natura acelor activități și costurile pe care le implică, cei intervievați nu ar putea oferi răspunsuri fondate, în cunoștință de cauză. Costurile administrative, de exemplu, vor primi sprijin redus, deși ele ar putea fi esențiale pentru program, în ansamblul său.

Un grup de cercetători care examinau experiențele adolescenților la volan au ținut neapărat să pună o întrebare deschisă despre numărul de kilometri parcurși de la primirea permisului. Deși consultanții le-au explicat că puțini șoferi ar fi capabili să estimeze măcar aproximativ această informație, întrebarea a fost inclusă în chestionar. Ca răspuns, unii adolescenți au afirmat că au parcurs sute de mii de kilometri.

Respondenții trebuie să fie dispuși să răspundă la întrebări

De multe ori am dori să aflăm de la oameni lucruri pe care ei nu doresc să ni le împărtășească. De exemplu, Yanjie Bian arată cât de dificilă a fost de cele mai multe ori obținerea de răspunsuri sincere de la cetățenii Chinei.

[Aici] oamenii sunt în general atenți la ceea ce spun în situațiile publice, pentru a putea supraviețui sub regimul autoritar. În timpul Revoluției Culturale dintre anii 1966 și 1976, de exemplu, din cauza agendei politice radicale și a intensității politice din întreaga țară, era aproape imposibil să folosești tehnica sondajului pentru a colecta date valide și credibile în China despre experiențele de viață ale chinezilor, despre caracteristicile și atitudinile lor față de regimul comunist (1994, pp. 19-20).

Uneori, respondenții americani spun că sunt indeciși, când, de fapt, au o opinie clară, dar cred că se află în minoritate. În aceste condiții, ar putea ezita să îi spună unui străin (în acest caz operatorul de interviu) care este acea opinie. Având în vedere această problemă, Organizația Gallup, de exemplu, a folosit un „buletin de vot secret” și a simulat condițiile din alegeri, în care alegătorul se bucură de anonimat complet. În analiza datelor obținute în sondajele de opinie Gallup premergătoare alegerilor dintre anii 1944 și 1988, Andrew Smith și G.F. Bishop (1992) au descoperit că această tehnică a redus substanțial procentul de respondenți care au spus că nu sunt hotărâți cum vor vota.

Însă această problemă nu este specifică doar sondajelor. Richard Mitchell (1991, p. 100) s-a confruntat cu o problemă similară în cercetarea sa de teren printre adepții mișcării de supraviețuire :

Survivaliștii, de exemplu, au o atitudine ambivalentă în privința ascunderii identităților și înclinațiilor lor. Ei sunt conștienți că discreția îi protejează de a fi ridiculizați de o majoritate neîncredătoare, dar separatismul autoimpus le diminuează oportunitatea de a schimba informații sau de a fi selectați pentru slujbe... Survivaliștii „secretoși” evită să răspundă la telefon, își „spală” corespondența poștală prin schimburi de scrisori, folosesc porecle și pseudonime și își ascund adresa față de străini. Totuși, după ce am fost invitat la întâlniri de grup, am descoperit că sunt respondenți cooperanți.

Întrebările trebuie să fie relevante

În mod similar, întrebările cuprinse într-un chestionar trebuie să fie relevante pentru majoritatea respondenților. Când se solicită exprimarea unei atitudini despre un subiect, față de care puțini respondenți au cunoștințe sau sunt interesați, probabil că rezultatele nu vor fi utile. Desigur, dat fiind că respondenții pot exprima atitudini chiar dacă nu s-au gândit niciodată la subiectul aflat în discuție, există riscul să fiți indus în eroare.

Acest aspect poate fi observat ocazional când cercetătorii cer răspunsuri despre fapte și oameni fictivi. Într-un sondaj de opinie politic pe care l-am realizat, i-am întrebat pe respondenți dacă sunt familiarizați cu cele 15 personalități politice din cadrul comunității. Ca exercițiu metodologic, am inventat un nume: Tom Sakumoto. La numărarea răspunsurilor a reieșit că 9% dintre respondenți îl cunoșteau. Dintre acești 9%, aproximativ jumătate au afirmat că l-au văzut la televizor sau că au citit despre el în ziare.

Când obțineți răspunsuri la întrebări fictive, le puteți neglija. Dar când subiectul întrebării este real, s-ar putea să nu știți care răspunsuri reflectă o atitudine sinceră și care reprezintă răspunsuri nesemnificative la o întrebare considerată irelevantă de către respondent.

În mod ideal, am vrea ca respondenții să spună simplu că nu știu, nu au vreo opinie sau sunt indeciși atunci când este cazul. Din păcate însă, de multe ori ei inventează răspunsuri.

Întrebările scurte sunt cele mai bune

Din dorința de a fi preciși și lipsiți de ambiguitate și de a puncta clar relevanța unui subiect, cercetătorii tind să conceapă întrebări lungi și complicate. Acest lucru trebuie evitat. De multe ori, respondenții nu sunt dispuși să citească atent o întrebare pentru a o înțelege. Respondentul trebuie să poată citi repede întrebarea, să îi înțeleagă scopul și să selecteze sau să ofere un răspuns fără dificultate. În general, porniți de la premisa că respondenții vor citi repede întrebările și vor da răspunsuri rapide. De aceea, trebuie să concepeți întrebări clare și scurte, care să nu lase loc la interpretări.

Evitați întrebările negative

Apariția unei negații într-un chestionar deschide calea către o interpretare greșită. Întrebați dacă sunt sau nu de acord cu afirmația „Statele Unite nu ar trebui să recunoască Cuba”, o mare parte dintre respondenți vor trece cu privirea peste *nu* și vor răspunde ca atare. Astfel, unii vor fi de acord cu afirmația, când de fapt aprobă recunoașterea, iar alții vor fi de acord când se opun recunoașterii. Nu veți ști niciodată cine sunt unii și cine sunt ceilalți.

Aceleași considerații se aplică și în cazul altor cuvinte „negative”. Într-un studiu despre susținerea libertăților civile, de exemplu, respondenții au fost întrebați dacă „următoarelor categorii de oameni ar trebui să li se *interzică* să predea în școli” și li s-a prezentat o listă cu categorii precum comuniștii sau membrii Ku Klux Klan. Variantele de răspuns „da” sau „nu” apăreau lângă fiecare categorie. O comparație între răspunsurile la această afirmație și alte întrebări care reflectau susținerea libertăților civile a arătat că

mulți respondenți au răspuns „da” pentru a-și arăta acordul ca astfel de persoane să poată preda, în loc să indice că ar trebui să li se interzică să predea. (Un studiu ulterior din aceeași serie în care variantele de răspuns au fost „permis” și „interzis” au oferit rezultate mult mai clare.)

În 1993, un studiu la nivel național comandat de Comitetul Evreiesc American a produs rezultate șocante: un american din cinci credea că Holocaustul – în care se estimează că au fost uciși 6 milioane de evrei – nu a avut loc; mai mult, unul din trei americani avea dubii în privința acestuia. Acest rezultat părea să indice că mișcarea americană care contestă Holocaustul avea o influență majoră asupra opiniei publice („Unul din cinci americani incluși în sondaj se îndoiesc de Holocaust”, 1993).

În perioada următoare acestei știri șocante, cercetătorii au reexaminat întrebarea care fusese pusă: „Vi se pare posibil sau vi se pare imposibil ca exterminarea nazistă a evreilor să fi avut loc vreodată?”. Părea clar că întrebarea complexă, cu negație dublă, ar fi putut induce în eroare o parte dintre respondenți.

Un nou sondaj a fost finanțat, iar întrebarea pusă a fost „Vi se pare posibil ca exterminarea nazistă a evreilor să nu fi avut loc niciodată sau sunteți sigur că a avut loc?”. În acest al doilea studiu, doar 1% dintre respondenți credeau că Holocaustul nu a avut loc niciodată, iar alți 8% susțineau că nu sunt siguri („Sondajul asupra îndoielilor legate de Holocaust a fost corectat”, 1994).

Evitați termenii și întrebările părtinitoare

Amintiți-vă, din discuția noastră despre conceptualizare și operaționalizare din capitolul 5, că nu există nici un înțeles definitiv pentru nici unul dintre conceptele pe care le studiem de obicei în științele sociale. *Prejudecata* nu are o definiție corectă și definitivă; afirmația că o anumită persoană suferă de pe urma unei prejudecăți depinde de definiția pe care o dăm noi acestui termen. Același principiu general se aplică și răspunsurilor pe care le obținem de la persoanele care completează un chestionar.

Înțelesul răspunsului la o întrebare din chestionar depinde în mare măsură de

Părtinire – calitatea unui instrument de măsurare care tinde să genereze interpretări greșite a ceea ce este măsurat într-o anumită direcție. De exemplu, întrebarea de chestionar „Nu-i așa că sunteți de acord că președintele face o treabă bună?” ar fi părtinitoare, pentru că ar încuraja în general răspunsuri mai favorabile.

formularea acesteia. Acest lucru este valabil pentru fiecare întrebare și pentru fiecare răspuns. Unele întrebări par să încurajeze anumite răspunsuri mai mult decât o fac altele. În contextul chestionarelor, **părtinirea** se referă la orice proprietate a unei întrebări care îi încurajează pe intervievați să răspundă într-un anumit fel.

Majoritatea cercetătorilor sunt conștienți de efectul probabil al unei întrebări care începe cu „Sunteți de acord cu președintele

Statelor Unite că...”. Nici un cercetător care se respectă nu ar folosi o astfel de întrebare. Din păcate, efectul de părtinire al întrebărilor și termenilor folosiți este mult mai subtil decât sugerează acest exemplu.

Simpla identificare a unei atitudini sau poziții cu o persoană sau o organizație prestigioasă poate distorsiona răspunsurile. Întrebarea „Sunteți sau nu sunteți de acord

cu recenta decizie a Curții Supreme, conform căreia...” ar avea un efect similar. O asemenea formulare ar putea să nu producă un consens sau măcar o majoritate în sprijinul poziției exprimate de persoana sau organizația prestigioasă la care face referire, dar probabil va mări nivelul de sprijin peste cel care ar fi fost obținut dacă nu se făcea această identificare.

Uneori impactul unor formulări diferite ale aceleiași întrebări este destul de subtil. De exemplu, când a analizat rezultatele câtorva sondaje sociale generale despre atitudinile față de modul în care guvernul cheltuiește și alocă banii din buget, Kenneth Rasinski (1989) a descoperit că felul în care publicul identifica tipul de program aflat în discuție influența nivelul de sprijin pe care acesta îl primea. Iată câteva comparații :

<i>Mai mult sprijin</i>	<i>Mai puțin sprijin</i>
„Asistență socială pentru cei săraci”	„Protecție socială”
„Stoparea creșterii ratei criminalității”	„Aplicarea mai strictă a legii”
„Preocuparea pentru dependența de droguri”	„Reabilitarea dependenților de droguri”
„Rezolvarea problemelor din marile orașe”	„Asistență pentru marile orașe”
„Îmbunătățirea condițiilor pentru persoanele de culoare”	„Asistență pentru persoanele de culoare”
„Protejarea asistenței sociale”	„Asistență socială”

În 1986, de exemplu, 62,8% dintre respondenți afirmau că prea puțini bani erau cheltuiți pentru programele de „asistență socială pentru cei săraci”, în timp ce într-un studiu omolog efectuat în același an, 23,1% spuneau că se alocă prea puțini bani pentru „protecția socială”.

În acest context, trebuie să ții seama de ceea ce cercetătorii numesc *dezirabilitatea socială* a întrebărilor și răspunsurilor. De fiecare dată când cerem informații de la oameni, aceștia vor răspunde printr-un filtru care să îi facă să arate bine. Acest lucru se întâmplă mai ales dacă interviul are loc față în față. Astfel, de exemplu, un anumit bărbat ar putea să creadă că lucrurile ar sta mult mai bine dacă femeile ar sta la bucătărie, dacă nu li s-ar permite să voteze, să vorbească în public etc. Totuși, întrebat dacă susține egalitatea în drepturi pentru bărbați și femei, ar putea să-și dorească să nu dea dovadă de sovinișm. Dându-și seama că părerile lui nu sunt în ton cu actualele curente de gândire, ar putea alege să spună „da”.

Cel mai bun mod de a evita această problemă este să vă imaginați cum v-ați simți dacă ați da fiecare din răspunsurile pe care intenționați să le puneți la dispoziția intervievaților. Dacă v-ați simți rușinat, pervertit, inuman, stupid, iresponsabil sau într-un alt fel despre care credeți că v-ar aduce un dezavantaj social atunci când dați un anumit răspuns, gândiți-vă bine la cât de dispuși ar fi alții să dea acele răspunsuri.

Efectul de părtinire al anumitor formulări este de mult ori greu de anticipat. De exemplu, atât în sondaje, cât și în experimente, cercetătorii le cer uneori respondenților să se gândească la situații ipotetice și să spună cum cred că s-ar comporta în împrejurările respective. Aceste situații implică de multe ori și alte persoane, iar numele folosite pot afecta răspunsurile. De exemplu, cercetătorii știu de mult că acordarea de nume bărbătești persoanelor fictive poate produce răspunsuri diferite față de numele feminine. Cercetarea lui Joseph Kasof (1993) arată importanța pe care o au numele, dacă evocă imagini negative sau pozitive în termeni de atractivitate, vârstă, inteligență etc. Trecerea în

revistă a lui Kasof a altor cercetări anterioare pare să indice că există o tendință de a folosi nume considerate mai pozitive de către bărbați decât de către femei.

Ca și în cazul altor tipuri de cercetare, examinați cu atenție scopul anchetei pe care o realizați și construiți întrebări care sunt folositoare pentru aceasta. Nu ar trebui să aveți impresia că există feluri „bune” și „rele” de a pune o întrebare. Mai mult, când aveți dubii despre întrebarea pe care o puneți, amintiți-vă să adresați întrebări suplimentare.

Acestea sunt câteva reguli generale pentru a concepe întrebări prin care să strângeți date pentru analiză și interpretare. Acum vom vedea cum trebuie construit un chestionar.

Construirea chestionarului

Chestionarele sunt folosite în legătură cu multe tehnici de observare din științele sociale. Deși chestionarele structurate sunt esențiale pentru sondaje și asociate direct cu acestea, ele sunt folosite pe scară largă și în experimente, cercetări de teren sau alte activități de colectare a datelor. Din acest motiv, construirea chestionarului este o aptitudine practică importantă pentru cercetători. Analizând tehnicile utilizate pentru construirea unui chestionar, să începem cu câteva chestiuni legate de formatul acestuia.

Formatul general al chestionarului

Formatul unui chestionar este la fel de important ca natura și formularea întrebărilor din el. Un chestionar conceput greșit îi poate face pe respondenți să sară peste anumite întrebări, îi poate induce în eroare cu privire la natura informațiilor dorite sau îi poate face chiar să arunce chestionarul la gunoi.

Ca regulă generală, chestionarul trebuie să fie întins și ordonat. Dacă trebuie conceput un chestionar autoadministrat, cercetătorii fără experiență s-ar putea teme să facă un chestionar prea lung; astfel, ei înghesuie mai multe întrebări pe un singur rând, abreviază altele și încearcă să folosească cât mai puține pagini cu putință. Aceste eforturi nu sunt indicate și sunt chiar periculoase. Plasarea mai multor întrebări pe un singur rând îi va face pe unii respondenți să rateze complet a doua întrebare. Unii respondenți vor interpreta greșit întrebările abreviate. În general, persoanele care constată că a durat prea mult timp ca să completeze prima pagină a chestionarului, care la prima vedere părea scurt, vor fi mai demoralizați decât cele care completează rapid primele pagini ale unui chestionar care inițial părea lung. Mai mult, respondenții din al doilea caz vor face mai puține greșeli și nu vor fi obligați să recitească întrebări încurcate și prescurtate. Nici nu vor fi trebuit să scrie un răspuns lung într-un spațiu mic.

Probleme similare pot apărea pentru operatori într-un interviu față în față sau prin telefon. Ca și respondenții la un chestionar autoadministrat, operatorii pot sări peste unele întrebări, pot uita unde au rămas și în general pot deveni frustrați sau nervoși. Chestionarele pentru interviuri trebuie aranjate astfel încât să îl ajute pe operator în munca sa și să conțină instrucțiuni și reguli suplimentare, pe lângă elementele de care ar avea nevoie respondentul unui chestionar autoadministrat.

Cerința de a lăsa o anumită distanță între întrebările dintr-un chestionar este foarte importantă. Chestionarele înghesuite sunt dezastruoase, fie că sunt completate chiar de respondenți sau aplicate de operatori instruiți. Procesarea unor astfel de chestionare este un alt coșmar; vă voi spune mai multe despre aceasta în capitolul 14.

Formate pentru respondenți

Într-una din cele mai des întâlnite tipuri de întrebări dintr-un chestionar, respondenții sunt rugați să bifeze căsuța corespunzătoare unui răspuns dintr-o serie. Conform experienței mele, căsuțele distanțiate corespunzător reprezintă cel mai bun format. Tehnicile moderne computerizate au transformat folosirea căsuțelor într-o metodă foarte practică; și alegerea diverselor tipuri de căsuțe poate fi făcută ușor. Puteți aproxima căsuțele folosind paranteze pătrate ([]), dar dacă creați un chestionar pe computer, ar trebui să rezervați câteva minute în plus pentru a introduce căsuțe adevărate, care vor oferi chestionarului un aspect mai profesionist. Iată câteva exemple simple:

☐ ☐ ☐

În loc să folosiți căsuțe care să fie bifate, ați putea să printați un cod numeric lângă fiecare răspuns și să cereți respondentului să încercuiască numărul dorit (vezi figura 9.1). Această metodă are și avantajul de a specifica codul numeric care va fi folosit mai târziu în faza de procesare (vezi capitolul 14). Dacă numerele trebuie încercuite, furnizați instrucțiuni clare respondenților, pentru că mulți dintre ei vor fi tentați să taie numărul dorit, ceea ce face procesarea datelor mai dificilă. (Această tehnică e mai sigură când chestionarele sunt administrate de un operator de interviu, pentru că aceștia își notează chiar ei răspunsurile.)

Întrebări dependente

În multe cazuri, anumite întrebări din chestionar vor fi relevante pentru unii respondenți și irelevante pentru alții. Într-un studiu despre metodele contraceptive, de exemplu, probabil că nu veți întreba bărbații dacă iau pilule de contracepție.

Ați votat la ultimele alegeri prezidențiale ?

- ① Da
2. Nu
3. Nu știu

V-ați simțit vreodată victima discriminării sexuale ?

1. Da
- ② Nu
3. Nu știu

Figura 9.1 – Încercuirea răspunsului

Această situație apare deseori când cercetătorii vor să pună o serie de întrebări despre un anumit subiect. Ați putea întreba dacă respondenții fac parte dintr-o anumită organizație și, dacă da, cât de des participă la ședințe, dacă au avut funcții în organizație etc. Sau îi puteți întreba dacă au auzit de un anumit subiect politic și le puteți cere părerea doar celor care au auzit de el.

Întrebare dependentă – o întrebare de sondaj adresată doar anumitor respondenți, în funcție de răspunsurile lor la alte întrebări. De exemplu, toți respondenții pot fi întrebați dacă sunt afiliați la Cosa Nostra și doar aceia care răspund „da” pot fi întrebați cât de des participă la întâlniri sau picnicuri ale organizației. Această a doua întrebare ar fi o întrebare dependentă.

Fiecare întrebare ulterioară dintr-o astfel de serie se numește **întrebare dependentă**: dacă ea va fi pusă și i se va da un răspuns depinde de răspunsurile la prima întrebare din seria respectivă. Folosirea corectă a întrebărilor dependente poate ușura misiunea respondenților de a completa chestionarul, pentru că nu sunt forțați să răspundă la întrebări irelevante pentru ei.

Există câteva posibile formulări ale întrebărilor dependente. Cea prezentată în figura 9.2 e probabil cea mai clară și mai eficientă. Observați două elemente esențiale la acest format. Mai întâi, întrebarea dependentă este izolată de celelalte întrebări și încadrată într-un chenar. Apoi, o săgeată leagă întrebarea dependentă de răspunsul de care depinde. În figură, doar respondenții care au răspuns afirmativ trebuie să răspundă și la întrebarea dependentă. Restul respondenților trebuie pur și simplu să o sară.

23. Ați fumat vreodată marijuana ?

- ☐ Da
☐ Nu

Dacă da: Aproximativ de câte ori
ați fumat marijuana ?

- ☐ O dată
☐ De 2-5 ori
☐ De 6-10 ori
☐ De 11-20 de ori
☐ De mai mult de 20 de ori

Figura 9.2 – *Formatul întrebărilor dependente. Întrebările dependente oferă o structură pentru examinarea logică a unor teme în profunzime*

Observați că întrebările din figura 9.2 ar fi putut fi puse într-o singură întrebare. Întrebarea putea să fie „De câte ori ați fumat marijuana, în caz că ați făcut asta vreodată?”. Variantele de răspuns puteau fi atunci: „Niciodată”, „O dată”, „De 2-5 ori” etc. Această întrebare s-ar adresa tuturor respondenților și fiecare ar identifica varianta de răspuns corespunzătoare. Totuși, o astfel de întrebare ar putea să-i forțeze pe respondenți să admită că au fumat marijuana, pentru că întrebarea principală se referă la numărul de dați în care au fumat, deși permite existența acelor cazuri *excepționale de persoane care*

nu au fumat marijuana nici măcar o dată. (Italicele din propoziția anterioară arată cum ar putea înțelege respondenții această întrebare.) Formatul de întrebare dependentă ilustrat în figura 9.2 ar trebui să reducă presiunea subtilă asupra respondenților pentru a-i face să admită consumul de marijuana.

Folosite corect, chiar și seturi complexe de întrebări dependente pot fi concepute fără a produce confuzie pentru respondent. Figura 9.3 ilustrează un exemplu mai complicat.

24. Ați fost vreodată răpit de extratereștri ?

- ☐ Da
☐ Nu

Dacă da : V-au lăsat să le pilotați nava ?

- ☐ Da
☐ Nu

Dacă da : Cât de repede ați pilotat ?

- ☐ Cu viteza sunetului
☐ Încetșor

Figura 9.3 – Tabelul dependenței. Uneori trebuie ca anumiți respondenți să sară peste întrebări care nu le sunt destinate. Pentru a evita confuzia, trebuie să vă asigurați că oferiți instrucțiuni clare în acest sens

Uneori, un set de întrebări dependente este suficient de lung pentru a se întinde pe mai multe pagini. Să presupunem că studiați activitățile politice ale studenților și doriți să puneți un număr mare de întrebări acelor studenți care au votat în alegerile naționale, statale sau locale. Puteți separa respondenții relevanți punând o întrebare inițială precum „Ați votat vreodată în alegeri naționale, statale sau locale?”, dar ar putea produce confuzie dacă plasați întrebările dependente într-un casetă care se întinde pe câteva pagini. Ar fi mai normal să introduceți instrucțiuni, între paranteze după fiecare răspuns, spunându-le respondenților să răspundă sau să sară peste întrebările dependente. Figura 9.4 oferă o ilustrare a acestei metode.

13. Ați votat vreodată în alegeri naționale, statale sau locale ?

- ☐ Da (Răspundeți, vă rog, la întrebările 14-25.)
☐ Nu (Treceți, vă rog, peste întrebările 14-25.
Mergeți direct la întrebarea 26 de la pagina 8.)

Figura 9.4 – Instrucțiuni pentru omiterea unor întrebări

Pe lângă aceste instrucțiuni, merită să plasați o instrucțiune în partea superioară a fiecărei pagini care conține doar întrebări dependente. De exemplu, puteți spune „Această pagină se adresează doar acelor respondenți care au votat în alegeri naționale, statale sau locale”. Astfel de instrucțiuni clare scutesc respondenții de frustrarea de a citi și de a se gândi la întrebări irelevante pentru ei și ar crește probabilitatea de a primi răspunsuri de la cei pentru care întrebările sunt relevante.

Întrebări-matrice

De multe ori, veți dori să puneți anumite întrebări cu același set de răspunsuri. Aceasta se întâmplă mai ales când sunt folosite variantele de răspuns Likert. În astfel de cazuri, e posibilă de regulă construirea unei matrici de itemi, după cum se observă în figura 9.5.

Acest format are câteva avantaje față de alte variante. În primul rând, spațiul este folosit mai eficient. În al doilea rând, respondenților li se va părea probabil mai rapid să răspundă la un set de întrebări în acest fel. În plus, acest format poate ajuta atât cercetătorul, cât și respondentul să compare răspunsurile date la diferite întrebări. Deoarece respondenții pot revedea rapid felul în care au răspuns la întrebări anterioare, ei pot alege, să spunem, între „foarte de acord” și „de acord” când trebuie să răspundă la o nouă întrebare despre același subiect, în funcție de nivelul de aprobare exprimat anterior.

Există totuși și câteva pericole inerente folosirii acestui format. Avantajele sale v-ar putea încuraja să structurați o întrebare astfel încât răspunsul să se potrivească în matrice, deși un alt set de răspunsuri, mai complet, s-ar preta mai bine la întrebare. De asemenea, structurarea răspunsurilor sub formă de matrice ar putea să genereze în mintea respondenților un tipar al răspunsurilor: ar putea, de exemplu, să fie de acord cu toate afirmațiile. Asta se poate întâmpla mai ales dacă setul de afirmații începe cu câteva care indică o anumită orientare (de exemplu, o orientare politică liberală) și doar mai târziu să apară și o orientare opusă. Respondenții pot presupune că toate afirmațiile indică aceeași orientare și să citească superficial unele dintre ele, dând astfel răspunsuri greșite. Această problemă poate fi prevenită întrucâtva prin alternarea afirmațiilor care reprezintă orientări diferite și prin formularea tuturor afirmațiilor scurt și clar.

17. Lângă fiecare dintre afirmațiile de mai jos, indicați, vă rog, dacă „sunteți de acord în mare măsură”, „sunteți de acord”, „nu sunteți de acord în mare măsură” sau „sunteți indecis”.

	Sunteți de acord în mare măsură	Sunteți de acord	Nu sunteți de acord	Nu sunteți de acord în mare măsură	Sunteți indecis
a) Țara are nevoie de mai multă ordine și de aplicarea mai strictă a legii	☐	☐	☐	☐	☐
b) Poliția ar trebui să fie dezarmată în America	☐	☐	☐	☐	☐
c) În timpul revoltelor de stradă, jefuitorii ar trebui împușcați pe loc etc.	☐	☐	☐	☐	☐

Figura 9.5 – Întrebările sub formă de matrice. Întrebările-matrice oferă un format eficient pentru prezentarea unui chestionar cu întrebări închise, care au același set de răspunsuri posibile

Ordinea întrebărilor în chestionar

Ordinea în care apar întrebările într-un chestionar poate de asemenea să influențeze răspunsurile. Mai întâi, apariția unei anumite întrebări poate afecta răspunsurile date la întrebările următoare. De exemplu, dacă sunt puse câteva întrebări despre amenințările

teroriste la adresa Statelor Unite, iar apoi apare o întrebare deschisă care le cere respondenților să indice principalele amenințări la adresa Statelor Unite, terorismul va fi menționat mai des decât dacă întrebările inițiale nu ar fi apărut. În astfel de situații, e preferabil ca în chestionar să apară mai întâi întrebarea deschisă.

În mod similar, dacă respondenților li se cere să își evalueze gradul de religiozitate („Cât de importantă este religia pentru dumneavoastră, în general?”), răspunsurile lor la întrebări ulterioare legate de anumite aspecte ale vieții lor religioase vor fi date astfel în conformitate cu evaluarea anterioară. Reciproca este și ea adevărată. Dacă respondenții trebuie să răspundă mai întâi la întrebări legate de aspecte particulare ale vieții religioase, evaluarea generală ulterioară va reflecta primele lor răspunsuri. Ordinea răspunsurilor la o întrebare poate de asemenea să aibă o influență (Bishop și Smith, 2001).

Impactul ordinii întrebărilor nu este uniform. Când J. Edwin Benton și John Daly (1991) au realizat un sondaj local, au descoperit că respondenții cu un nivel de educație mai scăzut erau mai influențați de ordinea întrebărilor în chestionar decât cei cu studii superioare.

Unii cercetători încearcă să diminueze acest efect prin așezarea aleatorie a întrebărilor. Această încercare este, de obicei, zadarnică. În primul rând, un set aleatoriu de întrebări li s-ar putea părea respondenților ca fiind haotic și lipsit de importanță. Ordinea aleatorie face chestionarul mai greu de completat pentru respondenți, pentru că trebuie să își mute permanent atenția de la un subiect la altul. În fine, chiar și ordonarea aleatorie a întrebărilor va avea efectul discutat mai devreme, dar în acest caz nu veți mai putea controla în nici un fel acest efect.

Cea mai sigură soluție este să analizați posibilul efect încă dinainte de construirea chestionarului. Deși nu îl puteți înlătura complet, încercați să estimați cât de puternic va fi, pentru a interpreta rezultatele într-un mod semnificativ. Dacă ordinea întrebărilor pare să fie deosebit de importantă într-un anumit studiu, puteți concepe versiuni diferite ale chestionarului, cu ordonări diferite ale întrebărilor. Astfel veți reuși să evaluați efectul comparând răspunsurile obținute la aplicarea diferitelor versiuni. Ar trebui cel puțin să pretestați chestionarul în versiuni diferite. (Vom discuta imediat și pretestarea.)

Ordinea dorită a întrebărilor diferă între chestionarele concepute pentru interviuri și cele autoadministrate. În cazul celor din urmă, cel mai bine e să plasați la început cele mai interesante întrebări. Respondenții care de obicei trec rapid peste primele întrebări vor vrea să răspundă. Întrebările ar putea chiar să ceară atitudini pe care aceștia și-ar dori să le exprime. În același timp, întrebările de la începutul chestionarului nu ar trebui să fie amenințătoare. (Ar putea fi o idee proastă să începeți cu întrebări despre comportamentul sexual sau consumul de droguri.) Întrebările mai plictisitoare, cum ar fi cele despre date demografice (vârstă, sex și alte date de acest gen) ar trebui să fie plasate de regulă la sfârșitul chestionarului autoadministrat. Plasarea acestor întrebări la începutul chestionarului, așa cum ar fi tentați să facă mulți cercetători mai neexperimentați, îi dă aspectul unui formular de rutină, iar persoana care îl primește ar putea să nu fie suficient de motivată să răspundă.

În cazul chestionarelor concepute pentru interviuri, este valabil exact opusul. Când se deschide ușa potențialului respondent, operatorul de interviu trebuie să obțină cât mai repede controlul asupra situației. După o scurtă introducere despre studiu, operatorul poate începe cel mai bine prin enumerarea membrilor gospodăriei respective și prin a cere date demografice despre fiecare. Astfel de întrebări primesc ușor răspuns și de

obicei nu sunt percepute drept amenințătoare. După ce a fost creată această legătură cu respondentul, operatorul poate intra în zona de atitudini și subiecte mai sensibile. Un interviu care începe cu întrebarea „Credeți în vrăjitorie?” s-ar termina probabil destul de repede.

Instrucțiuni pentru aplicarea chestionarelor

Fiecare chestionar, fie că va fi aplicat de operatori de interviu sau completat direct de respondenți, ar trebui să conțină instrucțiuni clare și comentarii introductive dacă e cazul.

E bine să începeți fiecare chestionar autoadministrat cu instrucțiuni de bază pentru completarea lui. Deși multă lume știe în ziua de azi cum să completeze un formular sau un chestionar, începeți prin a le spune exact ceea ce vreți: că trebuie să își indice răspunsurile la anumite întrebări plasând un X sau bifând căsuța de lângă răspunsul dorit sau scriind propriul răspuns atunci când li se cere asta. Dacă sunt folosite multe întrebări deschise, respondenților ar trebui să li se dea câteva indicații despre lungimea răspunsurilor așteptate. Dacă doriți să vă încurajați respondenții să își elaboreze răspunsurile la întrebările închise, acest lucru trebuie specificat.

Dacă un chestionar are subsecțiuni – atitudini politice, religioase, date demografice –, scrieți o scurtă afirmație la începutul fiecăreia, pentru a explica scopurile și conținutul ei. De exemplu, „În această secțiune am dori să aflăm opinia cetățenilor asupra celor mai importante probleme ale comunității”. Întrebările demografice de la sfârșitul unui chestionar autoadministrat pot fi introduse astfel: „În final, am dori să aflăm câteva lucruri despre dumneavoastră, pentru a vedea cum privesc diverși oameni subiectele pe care le studiem”.

Introducerile scurte de acest gen ajută respondenții să înțeleagă chestionarul. Ele fac chestionarul să pară mai puțin haotic, mai ales când abordează teme diferite, și pun respondentul într-o dispoziție potrivită pentru a răspunde la întrebări.

Unele întrebări ar putea necesita instrucțiuni speciale pentru a facilita un răspuns corespunzător. Acest lucru este valabil mai ales dacă o anumită întrebare iese din cadrul general al întregului chestionar. Câteva exemple specifice vor ilustra această situație.

În ciuda încercărilor de a oferi întrebărilor închise răspunsuri care se exclud reciproc, respondenții vor vrea adeseori să aleagă mai mult de un răspuns. Dacă doriți să obțineți un singur răspuns, ar trebui să spuneți clar acest lucru în întrebare. Un exemplu ar fi „Din lista de mai jos, bifați, vă rog, principalul motiv care a stat la baza deciziei dumneavoastră de a merge la facultate”. În unele cazuri întrebarea principală poate fi urmată de o observație între paranteze: „Bifați, vă rog, un singur răspuns”. Pe de altă parte, dacă doriți ca respondentul să aleagă atâtea răspunsuri câte consideră necesare, trebuie să menționați clar acest lucru.

Când un set de răspunsuri trebuie să fie ordonate de respondent, instrucțiunile trebuie să indice acest lucru și ar trebui folosit un format diferit al răspunsurilor (de exemplu, spații de completat în loc de căsuțe). Aceste instrucțiuni trebuie să specifice câte răspunsuri trebuie ordonate (de exemplu: toate; doar primul și al doilea; doar primul și ultimul; cel mai important și cel mai puțin important). Aceste instrucțiuni trebuie să specifice și modul de ordonare numerică (de exemplu: „Plasați un 1 lângă cel mai

important răspuns, un 2 lângă al doilea răspuns ca importanță etc.”). Totuși, ordonarea numerică a răspunsurilor este adeseori dificilă pentru respondenți, deoarece ar putea fi nevoiți să citească și să recitească lista de mai multe ori, așa că această tehnică de obținere a răspunsurilor ar trebui folosită doar atunci când nici o altă metodă nu ar produce rezultatul dorit.

În întrebările-matrice complexe, includerea unor instrucțiuni speciale este utilă doar dacă același format e folosit în întregul chestionar. Uneori respondenții trebuie să bifeze un singur răspuns pe fiecare coloană a matricii ; în alte chestionare li se va cere să bifeze un singur răspuns pe fiecare rând. De fiecare dată când un chestionar cuprinde ambele formate, e bine să adăugați instrucțiuni care să clarifice ce trebuie să facă respondentul în fiecare caz.

Pretestarea chestionarului

Indiferent cât de atent își concep cercetătorii un instrument de colectare a datelor, precum un chestionar, există mereu posibilitatea, ba chiar certitudinea, unor erori. Întotdeauna se vor strecura greșeli : o întrebare ambiguă, la care oamenii să nu poată răspunde, sau o altă încălcare a regulilor pe care le-am discutat.

Cel mai sigur mijloc de protecție împotriva unor astfel de erori este pretestarea chestionarului, în întregime sau parțial. Dați chestionarul la zece prieteni, de exemplu. De obicei nu este esențial ca subiecții pretestării să alcătuiască un eșantion reprezentativ, deși ar trebui folosite persoane pentru care chestionarul este cel puțin relevant.

În general, e bine să le cereți oamenilor să completeze chestionarul, nu doar să îl citească pentru a observa greșelile. De prea multe ori o întrebare pare să aibă sens la prima vedere, dar se dovedește apoi că e imposibil să i se răspundă.

Stanley Presser și Johnny Blair (1994) descriu câteva strategii diferite de pretestare și prezintă eficiența fiecăreia dintre ele, precum și date despre costurile pe care le presupun.

Există mult mai multe sugestii și reguli pentru construirea unui chestionar, dar numai trecerea tuturor în revistă ar necesita scrierea unei cărți separate. Voi încheia momentan această discuție cu prezentarea unui chestionar real, arătând cum se regăsesc în practică o parte din aceste considerații.

Înainte de asta, vreau să mai menționez un aspect extrem de important în conceperea unui chestionar : precodarea. Deoarece informațiile colectate prin chestionare sunt puse de regulă într-un format computerizat, e bine de multe ori să includeți instrucțiuni despre procesarea datelor direct pe chestionar. Acestea indică unde vor fi stocate anumite segmente de informație în fișierele folosite pe calculator. Observați că următoarea ilustrare a fost precodată cu numerele misterioase care apar lângă întrebări și variantele de răspuns.

O ilustrare mixtă

Figura 9.6 face parte dintr-un chestionar folosit de Centrul Național de Cercetare a Opiniei Publice al Universității din Chicago în Sondajul Social General. Chestionarul abordează atitudinile oamenilor față de guvern și este conceput pentru a fi autoadministrat, deși cea mai mare parte a GSS este realizat prin interviuri față în față.

10. Iată o serie de lucruri pe care le-ar putea face guvernul pentru economie. Încercuiți un număr pentru fiecare acțiune, pentru a arăta dacă sunteți în favoarea sau împotriva ei.

1. Foarte de acord
2. De acord
3. Nici împotriva, nici de acord
4. Împotriva
5. Foarte împotriva

Încercuiți un număr

a) Controlul salariilor prin lege	1	2	3	4	5	28/
b) Controlul prețurilor prin lege	1	2	3	4	5	29/
c) Reduceri ale cheltuielilor bugetare	1	2	3	4	5	30/
d) Finanțarea de către guvern a unor proiecte pentru crearea de noi locuri de muncă	1	2	3	4	5	31/
e) Mai puține reglementări legislative pentru afaceri	1	2	3	4	5	32/
f) Sprijinul industriei pentru dezvoltarea de noi produse și tehnologii	1	2	3	4	5	33/
g) Sprijinul industriilor în declin, pentru protejarea locurilor de muncă	1	2	3	4	5	34/
h) Reducerea săptămânii de lucru pentru crearea de noi locuri de muncă	1	2	3	4	5	35/

11. Mai jos aveți o listă de domenii pentru care guvernul face alocări bugetare. Indicați, vă rog, dacă ați dori ca guvernul să aloce mai mulți sau mai puțini bani pentru fiecare dintre domeniile respective. Țineți cont că dacă răspundeți „Guvernul trebuie să aloce mult mai mulți bani”, acest lucru ar putea presupune o creștere a taxelor pe care le plătiți statului.

1. Să aloce mult mai mulți bani
2. Să aloce mai mulți bani
3. Să aloce la fel de mulți bani ca și până acum
4. Să aloce mai puțini bani
5. Să aloce mult mai puțini bani
6. Nu pot alege nici o variantă

Încercuiți un număr

a) Mediu	1	2	3	4	5	36/
b) Sănătate	1	2	3	4	5	37/
c) Poliția și organizații de aplicare a legii	1	2	3	4	5	38/
d) Educație	1	2	3	4	5	39/
e) Armata și apărare	1	2	3	4	5	40/
f) Pensii	1	2	3	4	5	41/
g) Ajutoare de șomaj	1	2	3	4	5	42/
h) Cultură și arte	1	2	3	4	5	43/

12. Dacă guvernul ar fi *trebuit* să aleagă între menținerea inflației la un nivel scăzut și menținerea ratei șomajului la un nivel redus, care dintre cele două credeți că ar trebui să fie prioritară?

Reducerea inflației	1	44/
Reducerea șomajului	2	
Nu pot alege nici o variantă	8	

13. Credeți că sindicatele din această țară au prea multă sau prea puțină putere?

Mult prea multă putere	1	45/
Prea multă putere	2	
Au cam câtă putere ar trebui să aibă	3	
Prea puțină putere	4	
Mult prea puțină putere	5	
Nu pot alege nici o variantă	8	

14. Dar despre mediile de afaceri și industrie ce credeți, au prea multă sau prea puțină putere?

Mult prea multă putere	1	46/
Prea multă putere	2	
Are cam câtă putere ar trebui să aibă	3	
Prea puțină putere	4	
Mult prea puțină putere	5	
Nu pot alege nici o variantă	8	

15. Dar guvernul federal, are prea multă sau prea puțină putere?

Mult prea multă putere	1	47/
Prea multă putere	2	
Au cam câtă putere ar trebui să aibă	3	
Prea puțină putere	4	
Mult prea puțină putere	5	
Nu pot alege nici o variantă	8	

16. În general, cum credeți că sunt sindicatele pentru țară?

Excelente	1	48/
Foarte bune	2	
Destul de bune	3	
Nu prea bune	4	
Deloc bune	5	
Nu pot alege nici o variantă	8	

17. Care credeți că ar trebui să fie rolul guvernului în fiecare dintre aceste domenii industriale?

1. Să îl dețină în proprietate
2. Să controleze prețurile și profiturile, dar să nu îl dețină în proprietate
3. Să nu îl dețină în proprietate și nici să îi controleze prețurile și profitul
4. Nu pot alege nici o variantă

Încercuiți un număr

a) Electricitate	1	2	3	8	49/
b) Industria oțelului	1	2	3	8	50/
c) Bănci și asigurări	1	2	3	8	51/

18. În general, credeți că ar trebui să fie responsabilitatea guvernului să...

1. Cu siguranță ar trebui să fie
2. Probabil ar trebui să fie
3. Probabil ar trebui să nu fie
4. Cu siguranță ar trebui să nu fie
5. Nu pot alege nici o variantă

Încercuiți un număr

a) Asigure o slujbă tuturor celor care vor una	1	2	3	4	8	52/
b) Țină prețurile sub control	1	2	3	4	8	53/
c) Asigure îngrijiri medicale bolnavilor	1	2	3	4	8	54/
d) Asigure un standard decent de viață pentru bătrâni	1	2	3	4	8	55/

Figura 9.6 – Un exemplu de chestionar. Acesta este un extras din General Social Survey, o sursă majoră de date de analiză pentru cercetătorii din întreaga lume

Chestionarele autoadministrate

Până acum am discutat cum să formulăm întrebări și cum să concepem chestionare eficiente. Acești pași sunt foarte importanți, dar toată munca se va pierde dacă chestionarul nu va produce date utile, ceea ce înseamnă că respondenții trebuie neapărat să îl completeze. Ne concentrăm acum asupra metodelor principale de a obține răspunsuri la chestionare.

M-am referit de mai multe ori în acest capitol la interviuri și chestionare autoadministrate. În realitate, există trei metode principale de aplicare a chestionarelor unui eșantion de respondenți: chestionarele autoadministrate, pe care respondenții sunt rugați să le completeze chiar ei; chestionare aplicate de operatori de interviu în întâlniri față în față și chestionare aplicate prin telefon. Această secțiune și următoarele două abordează pe rând fiecare dintre aceste metode.

Cea mai întâlnită formă de chestionar autoadministrat este sondajul prin poștă. Totuși, există și alte câteva tehnici folosite de obicei. Uneori, ar putea fi adecvat să aplicați un chestionar unui grup de respondenți aflați în același loc în același moment. Un studiu asupra studenților înscriși la un curs introductiv de psihologie ar putea fi realizat în acest mod în timpul cursului. La fel și în cazul unui studiu efectuat pe elevi de liceu, în timpul orei desfășurate în comun.

Câteva experimente recente au vizat distribuția la domiciliu a chestionarelor. Un operator duce chestionarul acasă la respondenții din eșantion și le explică studiul. Apoi, chestionarul este lăsat respondentului pentru completare, iar cercetătorul se întoarce după el mai târziu.

Vizita unui operator și trimiterea prin poștă pot fi folosite în combinație. Chestionarele sunt trimise familiilor, apoi operatorul le face o vizită, preia chestionarul și verifică dacă este completat bine. Invers, chestionarul poate fi dus la domiciliul respondenților de un operator, care le cere acestora să îl trimită prin poștă la adresa unde se centralizează răspunsurile.

În general, când un operator fie duce personal chestionarul, fie îl ia, sau ambele, rata de completare a acestora pare să fie mai mare decât la cele trimise direct prin poștă. Experimente suplimentare despre această tehnică ar putea scoate la iveală și alte metode de a crește rata de răspuns și de a reduce costurile în același timp. Restul acestei secțiuni este dedicată însă doar chestionarelor prin poștă, care rămâne metoda clasică de autoadministrare a chestionarelor.

Distribuția prin poștă și răspunsurile

Metoda de bază de colectare a datelor prin poștă a fost trimiterea chestionarelor, împreună cu o scrisoare explicativă și un plic timbrat autoadresat pentru retrimiteră chestionarului. Respondentul trebuie doar să completeze chestionarul, să îl introducă în plic și să îl retrimită. Dacă, din întâmplare, ați primit un astfel de chestionar și nu l-ați trimis înapoi, ar fi util să vă amintiți care au fost motivele pentru care nu l-ați returnat și să le aveți în vedere de fiecare dată când aveți de gând să trimiteți chestionare altora.

Un motiv des întâlnit pentru nereturnarea chestionarelor este că acestea presupun prea multă bătaie de cap. Pentru a rezolva această problemă, cercetătorii au venit cu câteva modalități de a face mai ușoară returnarea chestionarelor. De exemplu, un chestionar autoadresat nu mai necesită prezența unui plic: când chestionarul este pliat într-un anumit fel, adresa apare pe exterior. Respondentul nu mai trebuie să-și mai facă griji că va pierde plicul.

Soluții mai elaborate sunt, de asemenea, disponibile. Chestionarul adresat studenților, care va fi descris mai târziu în acest capitol, a fost inclus într-o broșură, cu coperta din spate dublă. Odată ce chestionarul a fost completat, respondentul trebuia doar să plieze coperta suplimentară în jurul broșurii și să sigileze totul cu banda adezivă plasată de-a lungul copertii. Această copertă suplimentară conținea adresa mea și timbrul poștal. Când am repetat studiul doi ani mai târziu, am îmbunătățit acest design. Atât coperta din față, cât și cea din spate erau dublate: una pentru a trimite chestionarul studenților și alta pentru returnarea lor, evitând astfel în totalitate folosirea plicurilor.

Ideea e că orice detaliu care poate face completarea și returnarea chestionarelor mai ușoară pentru respondenți vă va îmbunătăți studiul. Închipuiți-vă că primiți un chestionar care nu conține vreo indicație pentru retrimiteră lui cercetătorului. Ar trebui (1) să găsiți un plic, (2) să scrieți adresa pe el, (3) să vă dați seama ce fel de timbru trebuie și (4) să lipiți timbrele pe plic. Cât de probabil e să returnați chestionarul?

Sunt necesare câteva considerații despre posibilitățile de trimitere a chestionarelor prin poștă. Există opțiuni pentru trimiterea chestionarelor și pentru returnarea lor. La trimitere, în principiu puteți alege între scrisorile recomandate și scrisori obișnuite. Recomandatele sunt mai sigure, dar cele obișnuite sunt mai ieftine. (Puteți verifica tarifele la oficiul poștal de care aparțineți.) La returnare, puteți alege între timbrele poștale și un abonament poștal¹. În acest caz, diferențele de costuri sunt mai complicate. Dacă folosiți timbre, le veți plăti dacă respondenții returnează chestionarele sau nu. Folosind abonamentul, plătiți doar pentru cele care sunt utilizate, dar plătiți și o taxă suplimentară mică. Asta înseamnă că timbrele sunt mai ieftine dacă un număr mare de chestionare sunt returnate, iar abonamentele sunt mai ieftine dacă mai puține sunt returnate (și nu puteți ști dinainte care va fi rata de răspuns).

Sunt și alte lucruri care trebuie luate în seamă atunci când alegeți între serviciile poștale. Unii cercetători, de exemplu, consideră că folosirea timbrelelor e mai „umană” și mai sinceră decât abonamentele. Alții se tem că respondenții vor dezlipi timbrele și le vor folosi pentru altceva decât returnarea chestionarelor. Din cauză că atât abonamentele, cât și corespondența sub formă de materiale publicitare necesită deschiderea unor conturi la poștă, veți găsi probabil că timbrele sunt mai ușor de folosit în studiile de mai mică amploare.

Monitorizarea răspunsurilor

Trimiterea chestionarelor prin poștă ridică o problemă de cercetare care ar putea fi subiectul unui studiu. Cercetătorii nu ar trebui să aștepte pur și simplu returnarea chestionarelor, ci să țină o evidență riguroasă a modului în care variază ratele de retur printre respondenți.

O metodă extrem de valoroasă într-o asemenea activitate este un grafic de returnare a răspunsurilor. Ziua în care au fost trimise chestionarele este „Ziua 1” pe grafic, iar în fiecare zi care urmează este notat pe grafic numărul de chestionare returnate. De obicei, e bine să aveți două grafice: unul să arate rata de răspunsuri în fiecare zi – în creștere, apoi în scădere; al doilea să arate procentajul cumulat. Parțial, această activitate le oferă cercetătorilor satisfacția de a vizualiza evoluția colectării datelor, dar, mai important, îi ajută să observe cum evoluează rata de colectare a datelor. Dacă există în plan trimiterea unor scrisori ulterioare, acest grafic poate să indice când anume ar trebui ele să fie trimise (iar zilele respective să fie notate pe grafic).

Pe măsură ce chestionarele completate sunt returnate de respondenți, fiecare trebuie să fie deschis, scanat și să primească un număr de identificare. Aceste numere trebuie să fie alocate succesiv pe măsură ce chestionarele sunt returnate, chiar dacă alte numere de

1. Aceste proceduri sunt valabile pentru sistemul poștal din SUA.

identificare au fost deja alocate. Două exemple ar trebui să ilustreze avantajele importante ale acestei proceduri.

Să presupunem că studiați atitudinile față de un om politic. În mijlocul colectării datelor, presa dezvăluie că politicianul are o relație extraconjugală. Având în vedere data acestei dezvăluiri publice și data la care au fost primite chestionarele, veți putea determina efectele acestor dezvăluiri. (Amintiți-vă de discuția din capitolul 8 despre istorie și legătura ei cu experimentele.)

Dintr-o perspectivă mai puțin senzatională, numerele de identificare succesive pot fi valoroase în estimarea nonrăspunsurilor din cauza părănirii. Cu excepția unor testări mai directe a părănirii, puteți presupune că cei care nu au răspuns la chestionar sunt mai degrabă cei care au răspuns târziu decât cei care au răspuns imediat. O analiză a chestionarelor returnate în diverse momente ale colectării datelor ar putea fi folosită astfel pentru estimarea părănirii din eșantionare. De exemplu, dacă mediile anuale relatate de studenții care au răspuns la chestionar scad constant pe parcursul colectării datelor, cei care răspund imediat având medii mai mari decât cei care răspund mai târziu, ați putea fi tentați să credeți că cei care nu au răspuns au medii mici. Deși nu e indicat să faceți estimări statistice ale părănirii în acest fel, ați putea profita de estimările aproximative pe baza tendințelor observate.

Dacă respondenții au fost selectați pentru a primi scrisori ulterioare, atunci pregătirile pentru aceste scrisori trebuie începute pe măsură ce chestionarele returnate sunt primite. Studiul de caz prezentat mai departe în această secțiune abordează mai detaliat acest proces.

Correspondența ulterioară

Correspondența ulterioară poate fi administrată în mai multe feluri. Cel mai simplu, celor care nu au răspuns li se poate trimite o scrisoare adițională prin care să fie încurajați să participe la studiu. Totuși, o metodă mai bună este trimiterea unei noi copii a chestionarului cu scrisoarea respectivă. Dacă potențialii respondenți nu au returnat chestionarul primit după două sau trei săptămâni, atunci el a fost probabil pierdut. Primirea unei scrisori ulterioare i-ar putea încuraja să caute chestionarul, dar dacă nu îl pot găsi ușor, scrisoarea va fi inutilă.

Literatura metodologică recomandă cu tărie să folosiți correspondența ulterioară pentru a crește rata de răspunsuri. În general, cu cât întârzie mai mult un potențial respondent să returneze chestionarul, cu atât este mai probabil să nu mai răspundă deloc. Scrisorile ulterioare, trimise la timp, ar putea fi un stimul suplimentar pentru a răspunde.

Efectele correspondenței ulterioare vor fi observate în evoluția ratei de răspuns în timpul colectării datelor. Correspondența inițială va fi urmată de o creștere și apoi de o scădere a retururilor; correspondența ulterioară va impulsiona rata răspunsurilor; alte scrisori ulterioare vor avea același efect. În practică, trei scrisori (prima și alte două ulterioare) par a fi cele mai eficiente.

Momentul ales pentru trimiterea scrisorilor ulterioare este de asemenea important. În acest caz, literatura metodologică oferă sfaturi mai puțin precise, dar am descoperit că două sau trei săptămâni reprezintă o distanță rezonabilă între scrisori. (Această perioadă

ar putea crește cu câteva zile dacă termenul de livrare – la destinatar și înapoi – e mai mare de două-trei zile.)

Dacă indivizii din eșantion nu sunt identificați pe chestionar, ar putea fi imposibil să puteți trimite scrisori ulterioare doar celor care nu au răspuns. Într-un astfel de caz, trimiteți scrisori ulterioare tuturor persoanelor din eșantion, mulțumindu-le celor care au răspuns deja și încurajându-i pe ceilalți să facă la fel. (Studiul de caz de mai jos descrie o altă metodă pe care o puteți folosi în sondajele prin poștă în care respondenții sunt anonimi.)

Rate de răspuns acceptabile

Rată de răspuns – numărul de persoane care participă la sondaj, împărțit la numărul de persoane selectate în eșantion, sub formă de procentaj. Aceasta se mai numește și *rată de completare* sau, în cazul chestionarelor autoadministrate, *rată de retur*: procentul de chestionare trimise care au fost returnate.

O întrebare pe care o pun des cercetătorii mai noi se referă la rata de retur sau **rata de răspuns**, care ar trebui atinsă într-un sondaj prin poștă. Partea de statistică inferențială folosită în conexiune cu analiza prin sondaje presupune că toți membrii eșantionului inițial completează și returnează chestionarul primit. Din cauză că asta nu se întâmplă aproape niciodată, părtinirea răspunsului devine o sursă de îngrijorare, iar

cercetătorul testează (și speră în) posibilitatea ca cei care au răspuns să reprezinte un eșantion aleatoriu din eșantionul inițial și, deci, un eșantion aleatoriu ceva mai mic din populația totală.

Totuși, rata generală de răspuns este un indiciu al reprezentativității eșantionului de respondenți. Dacă se obține o rată mare a răspunsurilor, șansa de a apărea distorsiuni este mai mică decât în cazul ratelor de răspuns mici. Reciproc, o rată mică de răspuns este un semnal de alarmă, pentru că cei care nu au răspuns sunt probabil diferiți de cei care au răspuns și din alte puncte de vedere decât disponibilitatea de a răspunde. Richard Bolstein (1991), de exemplu, a descoperit că cei care nu au răspuns la un sondaj de opinie premergător alegerilor sunt mai predispuși să nu voteze deloc, față de cei care au răspuns. Estimarea prezenței la urne doar pe baza răspunsurilor obținute ar fi supraevaluat deci numărul celor care și-ar fi făcut apariția la urne.

Dar ce înseamnă o rată de răspuns mare sau mică? O privire rapidă asupra literaturii din domeniul sondajelor va scoate la iveală o gamă largă de rate de răspuns. Fiecare dintre ele ar putea fi însoțită de o afirmație de genul „Aceasta este considerată o rată de răspuns relativ mare pentru un sondaj de acest fel”. (Un senator american a făcut această afirmație despre un sondaj de opinie printre membrii unei circumscripții, care a avut o rată de răspuns de 4%.) Chiar și așa, putem să stabilim niște standarde generale despre ratele de retur. O trecere în revistă a literaturii din științele sociale pare să indice că o rată de răspuns de 50% este considerată adecvată pentru analiză și pentru a trage concluzii. O rată de răspuns de 60% e considerată bună; o rată de 70% e foarte bună. Țineți cont, totuși, că acestea sunt doar standarde arbitrare; nu au o bază statistică, iar absența demonstrată a părtinirii răspunsurilor e mult mai importantă decât o rată mare de răspunsuri. Dacă vreți să studiați mai aprofundat această problemă, Delbert Miller (1991, pp. 145-155)

a trecut în revistă câteva sondaje din domenii specifice, pentru a oferi o mai bună înțelegere a variabilității ratelor de răspuns.

După cum vă puteți imagina, una dintre cele mai persistente discuții printre cercetători se referă la modalitățile de creștere a ratelor de răspuns. Probabil vă amintiți că aceasta era o preocupare majoră în discuția anterioară despre opțiunile pe care le aveți pentru a trimite și a primi înapoi chestionarele. Cercetătorii au dezvoltat numeroase tehnici ingenioase pentru a aborda această problemă. Unii au experimentat cu formate noi. Alții au încercat să își plătească respondenții pentru a-i convinge să participe. Problema în cazul unei remunerații este, desigur, că e dificil să oferi o sumă rezonabil de mare pentru sute sau mii de respondenți, dar au fost folosite câteva alternative pline de imaginație. Unii cercetători au spus „Vrem să vă obținem părerile de doi cenți pe marginea unor subiecte și suntem dispuși să plătim”, trimițând alături de chestionar și două monede de 1 cent. Alții au trimis câte o monedă de 25 de cenți, sugerând respondentului să o dea unui copil și să îi facă astfel o bucurie. Alții au inclus chiar bancnote de hârtie. În mod asemănător, Michael Davern și colegii săi (2003) au descoperit că stimulentele financiare au mărit rata de completare în interviurile față în față (despre care vom discuta în secțiunea următoare).

Don Dillman (1978) face o excelentă trecere în revistă a diverselor tehnici pe care cercetătorii le-au folosit pentru a-și mări rata de răspunsuri la sondajele prin poștă și evaluează impactul fiecăreia. Și mai important, Dillman subliniază nevoia de a acorda atenție tuturor aspectelor studiului – ceea ce el numește „metoda designului total” –, și nu doar pentru una sau două idei mai speciale.

Mai recent, Francis Yammarino, Steven Skinner și Terry Childers (1991) au realizat o analiză amănunțită a ratelor de răspuns obținute într-un număr mare de studii care au folosit tehnici diferite. Concluziile lor sunt prea complexe pentru a fi rezumate ușor, dar puteți găsi indicații utile în studiul lor pentru un design de sondaj eficient.

Un studiu de caz

Pașii pe care îi implică gestionarea unui sondaj realizat prin poștă sunt numeroși și pot fi observați cel mai bine prin prezentarea unui studiu real. Așadar, încheiem această secțiune cu o descriere detaliată a modului în care a fost gestionat sondajul realizat printre studenți, pe care l-am discutat în capitolul 7, când vorbeam despre eșantionarea sistematică. Aceasta nu este idealul teoretic pentru astfel de studii, dar servește scopurilor noastre prezente. Sondajul a fost realizat de studenții mei de la cursul de metode de cercetare.

După cum poate vă amintiți, 1.100 de studenți au fost selectați din registrul universității printr-o procedură de eșantionare stratificată sistematică. Pentru fiecare student selectat, au fost imprimate câte șase plicuri cu bandă adezivă.

Până să ajungem la momentul trimiterii chestionarelor, se părea că puținele fonduri de care dispuneam nu ne vor permite să trimitem scrisori întregului eșantion de 1.100 de studenți (costurile pentru tipărirea chestionarelor au fost mai mari decât anticipasem). În consecință, am ales un subeșantion sistematic de două treimi din numărul de studenți (733), cărora să le trimitem chestionarele.

Anterior, hotărâsem să păstrăm chestionarele anonime, sperând că vom obține răspunsuri mai sincere la unele întrebări mai sensibile. (Studiile ulterioare despre aceleași teme, efectuate în rândul aceluiași segment de populație, au arătat că anonimatul nu era necesar.) Astfel, chestionarele nu le cereau respondenților să își treacă numele pe ele. De asemenea, speram să reducem costurile corespondenței ulterioare, trimițând scrisori suplimentare doar celor care nu au răspuns chestionarelor inițiale.

Pentru a ne atinge ambele scopuri am folosit o metodă specială, bazată pe o carte poștală. Fiecare student a primit un chestionar pe care nu i se cerea numele, plus o carte poștală adresată centrului de cercetare, cu un spațiu pentru completarea datelor de corespondență ale studentului atașate pe versoul cărții. Scrisoarea de introducere cerea studentului să completeze și să returneze chestionarul, asigurând anonimatul, și să returneze și cartea poștală în același timp. Primirea acestuia ne-ar fi spus, fără a indica și despre ce chestionar e vorba, dacă studentul a returnat sau nu chestionarul pe care l-a primit. Această procedură ar fi ușurat apoi gestionarea corespondenței ulterioare.

Chestionarul de 32 de pagini a fost tipărit sub forma unei broșuri. Coperta triplă descrisă anterior în acest capitol permitea trimiterea înapoi a chestionarului fără a-l mai pune în alt plic.

O scrisoare care să prezinte studiul și scopul acestuia a fost tipărită pe prima copertă a broșurii. În aceasta se explica de ce e realizat studiul (să aflăm ce cred studenții despre o serie de subiecte), cum au fost selectați studenții pentru a participa la studiu, cât de important este ca fiecare dintre ei să răspundă și pașii care trebuie urmați pentru returnarea chestionarului.

Studenții au primit asigurări că răspunsurile lor la sondaj sunt anonime și li se explica rostul cărții poștale. Urma o afirmație legată de auspiciile sub care are loc studiul și li se punea la dispoziție un număr de telefon la care să poată obține informații suplimentare despre el. (Cinci studenți au sunat să ceară informații.)

Prin tipărirea scrisorii de introducere pe copertă am evitat nevoia de a introduce o altă hârtie în plic, simplificând procesul de asamblare a corespondenței.

Materialul pentru corespondența inițială a fost realizat după cum urmează: 1. un spațiu pentru datele de corespondență a fost plasat pe cartea poștală; 2. o altă etichetă a fost lipită pe plic; 3. un chestionar și o carte poștală au fost plasate în fiecare plic – fiind atenți ca numele de pe plic să fie același cu cel de pe cartea poștală.

Distribuirea chestionarelor s-a făcut prin corespondență obișnuită. Odată ce chestionarele au fost îndeșate în plicuri, au fost grupate după codurile poștale, împachetate și trimise la oficiul poștal.

La scurt timp după trimitere, chestionarele și cărțile poștale au început să sosească la centrul de cercetare. Chestionarele au fost deschise, scanate și numerotate, așa cum am explicat mai înainte în acest capitol. Pentru fiecare carte poștală trimisă s-au căutat etichetele respectivului student, iar apoi au fost distruse.

După două sau trei săptămâni, etichetele rămase pentru trecerea datelor de contact au fost folosite pentru a organiza corespondența ulterioară. De data aceasta, o scrisoare specială de solicitare a răspunsului a fost inclusă separat în plic. Această nouă scrisoare arăta că mulți studenți și-au returnat deja chestionarele și că era foarte important ca și ceilalți să facă la fel.

Corespondența ulterioară a impulsionat rata de răspuns, așa cum era de așteptat, iar aceleași proceduri explicate până acum au continuat. Cărțile poștale returnate ne-au

indicat ce etichete mai trebuiau distruse. Din păcate, timpul și rațiunile financiare au făcut o a treia rundă de corespondență imposibilă, deși ea era planificată inițial, dar cele două reprize de corespondență au produs o rată de răspuns de 62%.

Acest exemplu ar trebui să vă creeze o imagine despre ceea ce presupune realizarea unui sondaj autoadministrat prin poștă. Să analizăm acum cea de-a doua metodă principală de realizare a unui sondaj, interviurile personale.

Sondajele prin interviu

Interviu este o metodă alternativă de colectare a datelor pentru un sondaj. În loc să le cereți respondenților să citească chestionarul și să își aleagă singuri răspunsurile, cercetătorii trimit operatori de interviu pentru a le citi întrebările respondenților și pentru a le înregistra răspunsurile. Interviu se realizează de regulă într-o întâlnire față în față, dar și interviul prin telefon, pe care îl vom discuta în secțiunea următoare, se realizează aproximativ în același mod.

Interviu – o întâlnire destinată colectării de date în care o persoană (un operator de interviu) pune întrebări unei alte persoane (un respondent). Interviurile pot fi realizate față în față sau prin telefon.

Majoritatea sondajelor prin interviu necesită mai mult de un singur operator, deși ați putea realiza chiar dumneavoastră un studiu la scară mai mică. Părți din această secțiune vor aborda metode de instruire și supervizare a operatorilor care vă asistă în realizarea sondajului.

Această secțiune tratează doar sondajele prin interviu. Capitolul 10 va aborda interviurile mai puțin structurate, amănunțite, folosite adeseori în cercetările calitative de teren.

Rolul operatorul într-un sondaj prin interviu

Există câteva avantaje pe care le presupune aplicarea chestionarului de către un operator decât direct de către respondent. Pentru început, sondajele prin interviu au de obicei o rată de răspuns mai mare decât cele prin poștă. Un sondaj prin interviu conceput și executat bine ar trebui să obțină o rată de răspuns de 80-85%. (Sondajele finanțate la nivel național cer explicit o rată de acest nivel.) Respondenții sunt mai puțin predispuși să refuze un operator de interviu care le bate la ușă decât să arunce un chestionar primit prin poștă.

Prezența unui operator reduce în general și numărul de răspunsuri „nu știu” sau alte formule de nonrăspuns. Dacă minimizarea numărului de asemenea răspunsuri este importantă în studiu, operatorul poate fi instruit să forțeze răspunsuri („Dacă ar trebui să alegeți unul din aceste răspunsuri, care ar fi cel mai aproape de părerea dumneavoastră?”).

În continuare, dacă un respondent nu înțelege sensul sau formularea unei întrebări, operatorul poate să o clarifice și să obțină, astfel, un răspuns relevant. (După cum vom vedea imediat, astfel de clarificări trebuie să fie controlate strict prin explicații formale.)

În fine, pe lângă citirea întrebărilor, operatorul poate să noteze și alte observații despre respondenți. De exemplu, operatorul poate nota rasa persoanei care răspunde la

întrebări, dacă se consideră că aceasta este o întrebare prea delicată pentru a fi pusă direct. Observații similare pot fi făcute despre calitatea locuinței, prezența unor bunuri diverse, abilitatea respondentului de a vorbi limba engleză, reacția generală a respondentului față de studiu etc. Într-un sondaj printre studenți, în timpul interviului, respondenților li s-a dat un chestionar scurt autoadministrat, legat de atitudinile și comportamentul sexual. În timp ce respondenții completeau chestionarul, operatorul lua notițe detaliate despre îmbrăcămintea și aspectul lor general.

Această procedură ridică o problemă de etică. Unii cercetători susțin că asemenea practici încalcă acordul general prin care respondentul a acceptat să acorde interviul. Deși problemele etice sunt rareori delimitate cu exactitate în științele sociale, e important să ținem seama de ele, așa cum am văzut în capitolul 3.

Cercetarea bazată pe sondaje se bazează în mod necesar pe o teorie nerealistă a stimulului și răspunsului în privința cogniției și comportamentului. Cercetătorii trebuie să presupună că o întrebare din chestionar înseamnă același lucru pentru toată lumea, iar un răspuns trebuie să aibă același înțeles indiferent cine îl dă. Deși acesta este un scop imposibil, întrebările de sondaj sunt schițate cât mai aproape de acest ideal.

Operatorul de interviu trebuie și el să se încadreze în această situație ideală. Prezența operatorului nu ar trebui să afecteze percepția respondentului cu privire la o întrebare sau răspunsul dat. Cu alte cuvinte, operatorul ar trebui să fie un mediator neutru prin intermediul căruia sunt transmise întrebările și răspunsurile.

Ca atare, operatori diferiți ar trebui să obțină exact aceleași răspunsuri de la un același respondent. (Amintiți-vă discuția anterioară despre fidelitate.) Această neutralitate are o importanță deosebită când avem de-a face cu un eșantion din aceeași zonă. Pentru a economisi timp și bani, un anumit operator este desemnat de obicei să realizeze toate interviurile dintr-o anumită zonă geografică – o stradă sau un cartier. Dacă operatorul face ceva prin care influențează răspunsurile, părtinirea care apare astfel ar putea fi interpretată ca o caracteristică a întregii zone.

Să presupunem că efectuăm un sondaj pentru a determina atitudinile față de zonele cu locuințe ieftine, pentru a selecta locația unui astfel de cartier, finanțat de la guvern. Un operator repartizat pe un anumit cartier ar putea – prin cuvintele sau prin gesturile sale – să își transmită propria aversiune față de locuințele ieftine. Respondenții ar putea fi tentați, astfel, să dea răspunsuri în conformitate cu atitudinea generală a operatorului. Rezultatele vor arăta că întregul cartier respectiv se opune cu tărie unui astfel de proiect în zonă, când, de fapt, aparenta opoziție reflectă doar atitudinea operatorului.

Reguli generale pentru sondajele prin interviu

Maniera în care sunt realizate interviurile ar trebui să difere în funcție de populația studiată sau de conținutul sondajului. Totuși, câteva reguli generale se aplică pentru majoritatea sondajelor prin interviu.

Aspectul general și conduita

De regulă, operatorul ar trebui să se îmbrace similar cu oamenii pe care îi va intervieva. Un operator îmbrăcat cu haine scumpe ar avea probabil dificultăți în a obține cooperare

și răspunsuri din partea unor respondenți mai săraci; un operator îmbrăcat cu haine ieftine ar avea dificultăți similare cu respondenții mai înstăriți. Chiar dacă există o diferență între aspectul general al operatorului și cel al respondentului, e bine ca primul să fie curat și îngrijit, ceea ce ar denota modestie, precum și impresia de neutralitate. Deși aspectul și îngrijirea caracteristică clasei de mijloc ar putea să nu fie acceptate de toate segmentele societății americane, ele rămân norma principală și au șansele cele mai mari de a fi acceptate de cea mai mare parte a respondenților.

Îmbrăcămintea și aspectul general sunt privite de obicei ca semne ale atitudinilor și orientării unei persoane. Blugii tăiați, părul verde și cerceii ascuțiți ar putea indica – corect sau nu – că operatorul are vederi politice radicale, libertine din punct de vedere sexual, că e de acord cu consumul de droguri etc. Oricare dintre aceste impresii ar putea influența răspunsurile sau ar putea afecta disponibilitatea oamenilor de a fi intervievați.

Din punctul de vedere al conduitei, operatorii ar trebui să fie persoane cel puțin agreabile. Deoarece își vor băga nasul în viața personală și în atitudinile respondentului, ei trebuie să arate un interes sincer de a-l cunoaște pe respondent, fără să pară că spionează. Trebuie să fie relaxați și prietenoși, fără a deveni prea familiari sau insistenți. Operatorii buni ar trebui să aibă abilitatea de a-și da seama repede care este genul de persoană cu care respondenții se vor simți cel mai confortabil, cu care aceștia și-ar dori să vorbească. În mod evident, interviul va avea mai mult succes dacă operatorul se poate comporta ca atare. Mai mult, deoarece respondenților li se cere să renunțe voluntar la o parte din timpul lor liber pentru a dezvălui informații personale, merită să aibă parte de cea mai agreabilă experiență pe care o pot oferi operatorul și cercetătorul.

Buna cunoaștere a chestionarului

Dacă operatorul nu cunoaște bine chestionarul, studiul are de suferit, iar efectele se vor răsfrânge și asupra respondentului. Interviul va dura probabil mai mult decât ar fi necesar și va fi dezagreabil. Mai mult, operatorul nu poate ajunge să cunoască bine chestionarul doar dacă îl răsfoiește de două-trei ori, ci trebuie să îl citească atent, cu voce tare, întrebare cu întrebare.

În cele din urmă, operatorul trebuie să fie capabil să le citească respondenților întrebările din chestionar fără a se împletici în fraze sau cuvinte. Un model bun este actorul care își citește replicile într-o piesă sau într-un film. Replicile trebuie citite ca și cum ar fi spuse într-o conversație normală, dar această conversație trebuie să fie purtată întocmai în limbajul specific chestionarului.

De asemenea, operatorul trebuie să cunoască foarte bine instrucțiunile menționate în chestionar. Inevitabil, unele întrebări nu se vor potrivi exact cu situația în care se află un anumit respondent, dar operatorul trebuie să își dea seama cum poate interpreta întrebarea în acest caz. Instrucțiunile oferite operatorului ar trebui să ofere ghidajul necesar în astfel de situații, dar operatorul trebuie să cunoască organizarea și conținutul instrucțiunilor suficient de bine pentru a le putea aplica eficient. Ar fi mai bine pentru operator să lase o întrebare fără răspuns decât să piardă cinci minute pentru a căuta instrucțiunile sau pentru a încerca să le interpreteze.

Formulările întrebărilor trebuie respectate întocmai

Prima parte a acestui capitol a abordat importanța formulării întrebărilor pentru răspunsurile obținute. O schimbare minoră în formularea unei întrebări ar putea determina un respondent să răspundă „da” în loc de „nu”. În consecință, operatorii trebuie instruiți să citească întrebarea exact așa cum apare ea în chestionar. Altfel, tot efortul celor care au conceput chestionarul de a formula cu atenție întrebările, pentru a obține informațiile necesare și pentru a facilita interpretarea corectă a acestora de către respondenți, ar fi zadarnic.

Înregistrarea exactă a răspunsurilor

Atunci când chestionarele conțin întrebări deschise, care cer respondentului să ofere propriul răspuns, operatorul trebuie să înregistreze acest răspuns exact așa cum a fost dat. Nu ar trebui să se încerce sub nici o formă rezumarea, parafrizarea sau corectarea greșelilor gramaticale.

Această precizie în preluarea răspunsurilor este importantă mai ales pentru că operatorul nu știe cum urmează să fie codate răspunsurile. Cercetătorii ar putea să nu stabilească modul de codare a răspunsurilor până nu au citit măcar o sută de răspunsuri. De exemplu, chestionarul ar putea să îl întrebe pe respondent ce părere are despre situația traficului din propria comunitate. Un respondent ar putea spune că sunt prea multe mașini și ar trebui luate măsuri pentru limitarea numărului lor. Altfel ar putea spune că e nevoie de construirea altor străzi. Dacă operatorul ar rezuma la fel ambele răspunsuri – „trafic aglomerat” –, cercetătorul nu ar putea beneficia de diferența importantă dintre răspunsurile inițiale.

Uneori, răspunsurile verbale sunt dezarticulate sau prea ambigue pentru a permite interpretarea. Totuși, operatorul ar putea fi capabil să înțeleagă sensul răspunsului din gesturile sau tonul respondentului. Într-o asemenea situație, operatorul ar trebui de asemenea să înregistreze răspunsul verbal exact, dar să adauge și propriile comentarii, care să specifice atât interpretarea, cât și motivele pentru care a ajuns la aceasta.

Mai general, cercetătorii pot folosi orice comentarii marginale care să explice acele aspecte ale unui răspuns care nu pot fi surprinse în înregistrarea scrisă, precum mânia aparentă a respondentului, nesiguranța în răspuns, jena etc. În fiecare caz, totuși, răspunsul exact ar trebui, de asemenea, înregistrat.

Forțarea răspunsurilor

Forțarea răspunsului – o tehnică folosită într-un interviu pentru a solicita un răspuns mai complet la o întrebare. Este o frază sau o întrebare indirectă, folosită pentru a încuraja respondentul să dea un răspuns mai elaborat. Exemple ar putea fi „Cum adică?” și „Altceva?”.

În unele interviuri, respondenții vor da răspunsuri incomplete sau în afara subiectului. În asemenea cazuri, poate fi util să forțezi răspunsul, să ceri elaborarea lui. De exemplu, o întrebare închisă poate reprezenta o afirmație atitudinală și poate cere respondentului să fie sau nu de acord în mare sau în mică măsură. Totuși, respondentul ar

putea răspunde „Cred că e adevărat”. După un astfel de răspuns, operatorul ar trebui să răspundă „Credeți că sunteți de acord în mare măsură sau în mică măsură?”. Dacă e necesar, operatorii pot explica faptul că respondenții trebuie să aleagă una dintre variantele de răspuns oferite. Dacă respondentul refuză cu orice preț să aleagă, operatorul trebuie să noteze răspunsul exact pe care l-a dat acesta.

Forțarea e necesară mai frecvent în obținerea răspunsului la întrebări deschise, decât la cele închise. De exemplu, ca răspuns la o întrebare despre condițiile de trafic, respondentul ar putea spune simplu : „Destul de rău”. Operatorul ar putea forța răspunsul prin diferite metode. Uneori, cea mai bună metodă este tăcerea ; dacă operatorul așteaptă în liniște cu creionul pregătit, respondentul va umple această pauză cu comentarii adiționale. (Această tehnică e folosită eficient de ziaristi.) Metode verbale mai potrivite ar putea fi „Cum adică?” sau „În ce fel?”, dar poate cea mai utilă formulă este „Altceva?”.

De multe ori, operatorii trebuie să forțeze răspunsuri care să ofere suficiente informații pentru scopurile analizei. În fiecare caz, totuși, această metodă *trebuie* să fie complet neutră ; ei nu trebuie sub nici o formă să influențeze natura răspunsului care urmează să fie dat. De fiecare dată când anticipați că o anumită întrebare va necesita forțarea unor răspunsuri la obiect, ar trebui să specificați, lângă întrebarea din chestionar, una sau mai multe metode care pot fi folosite pentru obținerea răspunsului. Această practică are două avantaje importante. În primul rând, veți avea mai mult timp să identificați cea mai bună și mai neutră metodă. În al doilea rând, toți operatorii vor folosi aceleași metode de fiecare dată când e nevoie. Astfel, chiar dacă metoda de forțare a răspunsului nu e perfect neutră, toți respondenții vor trebui să răspundă aceluiași stimul. Logica e aceeași cu cea discutată la formularea întrebărilor. Deși o întrebare nu ar trebui să fie influențată sau distorsionată în vreun fel, e important ca fiecărui respondent să i se pună aceeași întrebare, chiar dacă este părtinitoare.

Coordonare și control

Cele mai multe sondaje prin interviu necesită asistență din partea mai multor operatori. În sondajele la scară largă, operatorii sunt angajați și plătiți pentru munca lor. Studenții care efectuează astfel de cercetări ar putea să-și roage prietenii să îi ajute cu interviurile. De fiecare dată când într-un sondaj sunt implicați mai mulți operatori de interviu, activitatea lor trebuie controlată cu atenție. Acest control are două aspecte : pregătirea operatorilor și supervizarea lor după ce își încep activitatea.

Sedința de instruire a operatorilor ar trebui să înceapă cu descrierea studiului. Chiar dacă e posibil ca operatorul să fie implicat doar în faza de colectare a datelor, va fi util pentru el să înțeleagă ce se va întâmpla cu interviurile pe care le realizează și care este scopul lor. Gradul de motivare și moralul sunt de obicei mai scăzute când operatorii nu știu despre ce e vorba.

Pregătirea în privința modalității de realizare a interviului ar trebui să înceapă cu o discuție a regulilor și procedurilor generale, precum cele discutate anterior în această secțiune. Întregul grup ar trebui să treacă împreună prin chestionar, întrebare cu întrebare. Nu vă rezumați să întrebați pur și simplu dacă cineva are întrebări despre prima pagină a chestionarului. Citiți prima întrebare cu voce tare, explicați-i scopul și apoi încurajați

verbalizarea întrebărilor sau comentariilor pe care le-ar putea avea operatorii. Odată ce ați răspuns la toate întrebările și comentariile lor, treceți la următoarea întrebare din chestionar.

Întotdeauna e bine să pregătiți explicații care să însoțească chestionarul. *Explicațiile* sunt comentarii lămuritoare despre cum trebuie tratate situațiile confuze sau dificile care pot apărea în legătură cu anumite întrebări din chestionar. Când schițați chestionarul, încercați să vă gândiți la toate problemele care pot apărea – împrejurările care ar putea face dificil răspunsul la o întrebare. Explicațiile ar trebui să ofere sfaturi detaliate despre cum trebuie abordate astfel de situații. De exemplu, chiar și o întrebare simplă despre vârstă ar putea pune probleme. Să presupunem că respondentul va împlini săptămâna viitoare 25 de ani. Operatorul ar putea să nu știe exact dacă trebuie să ia în considerare vârsta actuală sau viitoare a respondentului. Explicațiile la acea întrebare trebuie să urmărească ceea ce trebuie făcut. (Probabil ar trebui să îndrumați operatorul să înregistreze vârsta, în toate cazurile, împlinită la ultima zi de naștere.)

Dacă ați pregătit un set de explicații, treceți-le în revistă împreună cu operatorii pe măsură ce citiți fiecare întrebare din chestionar. Asigurați-vă că operatorii înțeleg bine explicațiile și motivele care stau la baza lor, precum și întrebările în sine.

Această parte a pregătirii operatorilor va genera probabil multe întrebări dificile din partea lor, de genul „Ce ar trebui să fac dacă...?”. În asemenea cazuri, evitați să dați răspunsuri rapide și sumare. Dacă aveți explicații, arătați-le cum îi pot ajuta acestea să găsească o soluție. Dacă nu ați pregătit explicații, spuneți-le ce tip de abordare se potrivește cu logica generală a întrebării și cu scopul studiului. Dacă oferiți răspunsuri neclare la asemenea întrebări, nu veți face decât să îi încurcați și mai tare pe operatori și să îi determinați să nu își trateze cu seriozitate munca. Dacă nu știți cum să răspundeți la astfel de întrebări, recunoașteți asta și cereți un timp de gândire ca să ajungeți la cel mai bun răspuns. Apoi gândiți-vă bine la situație și dați-le răspunsul tuturor operatorilor, explicându-le motivele care stau la baza lui.

Odată ce ați trecut prin tot chestionarul, faceți unul sau două interviuri demonstrative de față cu toți operatorii. Ar fi de preferat să intervievați pe altcineva decât pe unul dintre operatori. Trebuie să fiți conștient că acest interviu va fi un model pentru cei pe care îi instruiți, deci faceți-l cum trebuie. Mai mult, cel mai bine ar fi ca interviul demonstrativ să fie făcut cât mai realist cu putință. Nu vă opriți în timpul demonstrației pentru a evidenția cum ați rezolvat o situație dificilă: rezolvați-o și explicați-o mai târziu. Nu contează dacă persoana pe care o intervievați dă răspunsuri reale sau își asumă o identitate fictivă, câtă vreme răspunsurile sunt consistente.

După interviurile demonstrative, grupați operatorii în perechi și puneți-i să exerseze între ei. După ce au completat chestionarul, puneți-i să inverseze rolurile și să repete. Interviurile simulate sunt cea mai bună pregătire pentru interviurile reale. În timp ce operatorii exersează unul pe celălalt, plimbați-vă prin sală, ascultați-i și vă veți da seama cât de bine se descurcă. Odată ce au terminat antrenamentul, întregul grup ar trebui să discute și să pună orice alte întrebări ar putea să mai apară.

Ultima etapă a pregătirii operatorilor ar trebui să presupună realizarea unor interviuri „adevărate”. Puneți-i să realizeze câteva interviuri în condiții caracteristice sondajului. O soluție ar fi să le repartizați câteva persoane pe care să le intervieveze sau i-ați putea lăsa să și le aleagă singuri. Nu îi lăsați însă să exerseze pe persoane care fac parte din eșanșion. După ce fiecare operator a realizat între trei și cinci interviuri, rugați-i să ia din

nou legătura cu dumneavoastră. Uitați-vă peste chestionarele completate ca să vedeți dacă există vreun indiciu că ceva nu a fost înțeles bine. Răspundeți din nou la orice întrebare pe care ar putea să o aibă operatorii. Odată ce v-ați convins că fiecare operator știe ce are de făcut, repartizați-le câteva interviuri reale, din eșantionul pe care l-ați selectat pentru studiu.

Este esențial să continuați supravegherea muncii operatorilor de-a lungul studiului. Ar trebui să luați legătura cu ei după ce au făcut 20-30 de interviuri. Le puteți repartiza 20 de interviuri, după care să vă aducă chestionarele completate, le puteți verifica și apoi le repartizați încă 20. Deși ați putea părea exagerat de precaut, trebuie să vă protejați în permanență de interpretările greșite, care pot să nu fie evidente de la începutul studiului.

Dacă sunteți singurul operator din cadrul studiului, aceste comentarii pot părea irelevante. Totuși, ar fi înțelept, de exemplu, să pregătiți explicații pentru anumite întrebări care ar putea ridica probleme. Altfel, vă expuneți pericolului de a lua decizii pe loc, în timpul studiului, pe care le puteți regreta sau uita mai târziu. De asemenea, exersarea e la fel de importantă într-un proiect realizat de o singură persoană ca și într-un sondaj complex, cu mulți operatori de interviu.

Sondajele prin telefon

Timp de mulți ani, interviurile prin telefon au avut o reputație proastă printre cercetători. Sondajele prin telefon sunt limitate prin definiție doar la oamenii care au telefon. Mai demult, această metodă avea o influență majoră asupra studiului, prin excluderea categoriilor sociale mai sărace. Acest lucru a fost demonstrat din plin de dezastrul *Literary Digest* din 1936. Amintiți-vă că, deși alegătorii au fost contactați prin poștă, eșantionul a fost parțial ales din rândul deținătorilor de abonamente telefonice, care erau mai degrabă excepția într-o țară care abia își revenea după Marea Criză. Totuși, până în 1993, Biroul de Evidență a Persoanelor (1996, tabelul 1224) estima că în 93,4% dintre locuințe existau telefoane, așa că forma anterioară de părtinire socială a fost redusă în mod substanțial.

O altă problemă de eșantionare venea din existența numerelor secrete. Un eșantion selectat din paginile unei cărți locale de telefoane i-ar omite complet pe acei oameni – de obicei mai bogați – care au cerut ca numerele lor să nu fie publicate. Aceasta potențială părtinire a fost eliminată complet printr-o tehnică ce a permis dezvoltarea substanțială a eșantionării pe baza numerelor de telefon: formarea aleatorie a unui număr de telefon.

Sondajele prin telefon au multe avantaje care explică popularitatea lor în creștere. Probabil cele mai mari avantaje sunt economisirea de bani și de timp, în această ordine. În cazul interviurilor față în față, la domiciliul respondentului, ați putea fi pus în situația de a conduce kilometri întregi până la casa respondentului, să nu găsiți pe nimeni acasă, să vă întoarceți la birou și să mergeți înapoi a doua zi, când din nou există posibilitatea să nu găsiți pe nimeni acasă. E mai ieftin și mai repede ca degetele dumneavoastră să facă aceste drumuri.

Când faceți interviuri prin telefon, puteți să vă îmbrăcați cum doriți, fără ca asta să influențeze răspunsurile primite. Uneori, respondenții ar putea fi mai sinceri atunci când dau răspunsuri problematice din punct de vedere social dacă nu trebuie să vă privească

în ochi. De asemenea, ați putea forța mai ușor răspunsurile în anumite domenii, deși nu e neapărat să fie așa. Oamenii sunt, într-o anumită măsură, mai suspicioși atunci când nu pot să vadă persoana care le pune întrebări. Asta poate fi o consecință a „sondajelor” menite să le vândă abonamente la reviste sau alte bunuri.

Chiar dacă nu pot fi văzuți, operatorii comunică multe despre propria persoană la telefon. De exemplu, cercetătorii își fac griji din cauza impactului pe care l-ar putea avea numele unui operator (mai ales dacă etnia e importantă pentru studiu) și există dezbateri etice despre posibilitatea ca toți operatorii să folosească „nume de scenă” insipide, precum Jones sau Smith. (Operatoarele cer uneori permisiunea să procedeze astfel, pentru a evita hărțuirile ulterioare din partea bărbaților pe care îi intervievează.)

Sondajele prin telefon permit un control mai mare asupra colectării datelor dacă în proiect sunt implicați mai mulți operatori. Dacă toți operatorii dau telefoane de la centrul de cercetare, ei pot cere clarificări de la coordonator atunci când apar probleme, ceea ce inevitabil se întâmplă. Dacă lucrează singur, un operator ar putea să fie nevoit să se descurce cum poate între întâlnirile săptămânale cu coordonatorul proiectului.

În fine, un alt factor important în creșterea ratei de utilizare a sondajelor prin telefon are de-a face cu siguranța personală. Don Dillman (1978, p. 4) a descris situația astfel :

Operatorii ar trebui să își poată desfășura activitatea confortabil, într-un climat în care străinii sunt priviți de regulă cu neîncredere, și să contracareze cu succes obiecțiile pe care le au respondenții față de a fi intervievați. Tot mai des, operatorii trebuie să fie dispuși să lucreze noaptea pentru a-și contacta mulți dintre respondenți. În unele cazuri, asta necesită protecția operatorilor care lucrează în zone ale unui oraș în care există amenințări clare pentru siguranța lor.

Așadar, grija pentru propria siguranță îngreunează interviurile față în față în două feluri. Potențialii respondenți ar putea să refuze interviul, temându-se de operatorul pe care nu îl cunosc. Pe de altă parte, operatorul însuși se poate confrunta cu anumite riscuri. Toate acestea pot fi agravate de posibilitatea ca cercetătorul să fie acționat în judecată pentru daune materiale mari, când ceva nu merge cum trebuie.

Există însă probleme și în cazul interviurilor prin telefon. După cum am menționat deja, folosirea acestei metode este îngreunată de înmulțirea „sondajelor” false, care sunt de fapt campanii de vânzări, mascate sub formă de cercetare socială. Dacă aveți dubii despre un astfel de telefon pe care îl primiți, întrebați-l direct pe operator dacă ați fost selectat doar pentru un sondaj sau dacă e vorba și despre „oportunitatea” de a cumpăra ceva. Dacă în continuare aveți îndoieli, e bine să cereți numele, numărul de telefon și numele companiei pentru care lucrează operatorul. Dacă refuză să vă dea aceste detalii, închideți telefonul.

Ușurința cu care cineva poate închide telefonul e o altă problemă pentru cercetător. Odată ce ați intrat în casa cuiva pentru un interviu, e puțin probabil ca respondentul să vă ceară să ieșiți afară în mijlocul interviului. E mult mai ușor pentru cineva să întrerupă convorbirea telefonică abrupt, spunând ceva de genul „Vai! E cineva la ușă, trebuie să închid” sau „O, Doamne! Porcii îmi mănâncă Volvo-ul!”. (Astfel de scuze sunt mai greu de inventat atunci când operatorul se află în sufrageria ta.)

O altă posibilă problemă este utilizarea des întâlnită a roboților telefonici. Un studiu realizat de Walker Research (1988) a descoperit că jumătate dintre deținătorii de roboți

telefonici au recunoscut că folosesc robotul pentru a „filtra” apelurile primite în cel puțin jumătate din cazuri. Studiul lui Peter Tuckel și Barry Feinberg (1991) a arătat însă că roboții telefonici nu avuseseră încă un impact major asupra capacității cercetătorilor de a contacta posibili respondenți. Cu toate acestea, cei doi cercetători au ajuns la concluzia că, pe măsură ce roboții telefonici continuă să se răspândească, „se vor schimba caracteristicile sociodemografice ale proprietarilor”. Asta a făcut posibilă apariția unor „tipare comportamentale diferite asociate cu utilizarea roboților telefonici” (1991, p. 216).

Studiile mai recente au arătat că mai mulți factori, printre care și roboții telefonici, au redus rata de răspuns în sondajele prin telefon. Peter Tuckel și Harry O'Neill (2002) și alții au studiat impactul unor factori precum afișarea identității celui care telefonează, roboții telefonici, telemarketingul și conectarea liniilor telefonice la fax și Internet. Toate acestea sunt dificultăți cărora cercetătorii din ziua de azi trebuie să le facă față.

Interviuri telefonice asistate de computer (Computer Assisted Telephone Interviewing – CATI)

În capitolul 14, vom vedea cum au influențat computerele științele sociale – mai ales procesarea datelor și analiza lor. Computerele schimbă și natura interviurilor prin telefon. Una dintre inovații este interviul telefonic asistat de computer (CATI). Această metodă este tot mai folosită de cercetătorii din universități, din instituții sau din zona comercială. Deși există variații în aplicarea lor, iată cum poate arăta un astfel de interviu.

Imaginați-vă un operator purtând un set de căști cu microfon, așezat în fața computerului. Programul selectează aleatoriu un număr și îl formează. (Amintiți-vă că formarea aleatorie a unui număr de telefon evită problema numerelor nelistate.) Pe monitor apare o introducere („Bună ziua, mă numesc...”) și prima întrebare care trebuie pusă („Îmi puteți spune câți oameni locuiesc la această adresă?”).

Când respondentul ridică telefonul, operatorul salută, prezintă studiul și pune prima întrebare care apare pe monitor. Când primește răspunsul, operatorul îl introduce în calculator, fie scriind răspunsul verbal dat la o întrebare deschisă, fie alegând codul corespunzător la o întrebare închisă. Răspunsul este imediat salvat în calculator. A doua întrebare apare apoi pe monitor, este adresată, iar răspunsul introdus în calculator. Interviul continuă în același mod.

Pe lângă avantajele evidente din perspectiva colectării datelor, CATI pregătește automat datele pentru analiză; de altfel, cercetătorul poate începe analiza datelor înainte ca interviul să fie terminat, obținând astfel în avans o idee despre cum vor arăta rezultatele analizei. O altă inovație pe care o permit tehnologiile computerizate este prezentată în „Captura vocală”.

Captura vocală

de James E. Dannemiller (Institutul de cercetare prin SMS, Honolulu)

Dezvoltarea de diverse tehnici CATI a fost un avantaj pentru sondaje și cercetările de piață, deși cel mai mult a ajutat la colectarea, codarea și analiza „datelor obișnuite”. Tehnica de „captură vocală”, dezvoltată de Survey Systems, oferă însă posibilități de-a dreptul neobișnuite, care abia încep să fie studiate.

În timpul unui interviu CATI, operatorul poate cere computerului să înceapă înregistrarea digitală a conversației cu respondentul. De exemplu, dacă află că respondentul și-a schimbat recent preferințele pentru o emisiune de știri, operatorul poate întreba „De ce v-ați schimbat părerea?” și să înceapă înregistrarea răspunsului. (Mai devreme în timpul interviului, operatorul trebuie să fi cerut acceptul pentru înregistrarea unor părți din el.)

Mai târziu, persoanele care codează răspunsurile se pot folosi de înregistrări, așa cum ar face și cu versiunea scrisă a răspunsului. Acest lucru oferă o cale mai precisă de a îndeplini o sarcină convențională. Dar asta e doar o utilizare secundară a noii tehnici.

De asemenea, e posibil să încorporați astfel de informații orale ca parte a unei analize încrucișate. Am putea crea un tabel de analiză în funcție de gen, vârstă și motivele pentru care s-au modificat preferințele pentru emisiunile de știri. Astfel, am putea auzi pe rând răspunsurile bărbaților tineri, femeilor tinere, bărbaților de vârstă medie etc. Într-un astfel de studiu, am descoperit că bărbații tineri și cei în vârstă urmăreau aceeași emisiune de știri, în timp ce bărbații de vârstă medie se uitau la alta. Ascultând unul după altul răspunsurile bărbaților de vârstă medie, am auzit un comentariu comun: „Acum, că sunt mai în vârstă...”. Un astfel de detaliu ar fi putut fi omis în răspunsurile scrise, notate în grabă de operator, dar el a reieșit clar din informațiile în formă orală. Bărbații de vârstă medie păreau să ne spună că simțeau că „maturitatea” îi obliga să urmărească o anumită emisiune, în timp ce trecerea altor câțiva ani i-ar face să revină la preferințele inițiale.

Astfel de date sunt interesante în special din perspectiva clienților, mai ales în studiile despre gradul de satisfacție a clienților. În loc de a rezuma ceea ce credem că le place sau nu le place clienților, îi putem lăsa să comunice direct. E ca un focus-grup despre cererea de pe piață. Mergând chiar mai departe, am descoperit că, decât să asculte direct ce consideră șefii că fac sau nu bine, e mai eficient să-i lași pe angajați să asculte răspunsurile înregistrate.

Oricât de entuziasmante ar fi aceste experiențe, am un sentiment puternic că abia începem să realizăm câte putem face cu astfel de date.

Rate de răspuns în sondajele bazate pe interviu

Mai devreme în acest capitol am abordat subiectul ratelor de răspuns în sondajele prin poștă, care este la fel de important și pentru sondajele prin interviu. În capitolul 7, când am discutat despre formulele de calculare a erorilor de eșantionare pentru a determina exactitatea rezultatelor sondajelor, presupunerea implicită era că toți cei selectați în eșantion vor participa la sondaj, ceea ce nu se întâmplă aproape niciodată. În absența unei rate de răspuns perfecte, cercetătorii trebuie să maximizeze participarea celor selectați. Deși sondajele prin interviu tind să aibă rate de răspuns mai mari decât cele prin poștă, eficiența interviurilor se află în scădere în ultima vreme.

Analizând tendința ratelor de răspuns în Studiul privind Atitudinile Consumatorilor, realizat de Universitatea Michigan, Richard Curtin, Stanley Presser și Eleanor Singer (2005) au schițat un model de declin general în ultimii ani. Între 1979 și 1996, rata de răspuns în sondajele prin interviu a scăzut de la 72, la 60%, cu o medie anuală de declin

de 0,75%. Din 1996, rata de scădere s-a dublat. Numărul în creștere de nonrăspunsuri reflecta atât refuzurile, cât și persoanele care nu au putut fi contactate.

Pe de altă parte, Sondajul Social General, realizat pe baza interviurilor directe, a obținut rate de răspuns între 73,5% și 82,4% între anii 1975-1998. Totuși, în sondajele din 2000 și 2002, ratele de răspuns au fost de 70%. Scăderea a rezultat în principal din refuzuri, deoarece interviurile la domiciliu au avut o rată mai bună de răspuns decât cele prin telefon.

Majoritatea cercetătorilor consideră că răspândirea telemarketingului este una dintre principalele probleme cu care se confruntă sondajele prin telefon legitime și există speranțe că listele locale și naționale cu numere care să nu fie apelate în cadrul campaniilor publicitare ar putea diminua problema. Am văzut că și alți factori, precum roboții telefonici, contribuie la această problemă (Tuckel și O'Neill, 2002). Rata de răspuns are toate șansele să rămână un subiect de mare îngrijorare în cercetarea prin sondaje.

Noi tehnologii și cercetarea prin sondaje

După cum am văzut deja în cazul CATI, multe dintre noile tehnologii prezente în viața oamenilor deschid noi posibilități și pentru domeniul cercetării. De exemplu, ultimele inovații în cazul chestionarelor autoadministrate se axează pe folosirea computerului. Printre tehnicile care sunt testate se numără (Nicholls, Baker și Martin, 1996):

- CAPI (Computer-assisted personal interviewing / Interviuri personale asistate de computer): asemănător cu CATI, dar în interviuri față în față, nu la telefon;
- CASI (Computer-assisted self-interviewing / Interviuri autoadministrate asistate de computer): un operator aduce un computer în casa respondentului, iar acesta citește întrebările pe monitor și introduce în calculator propriile răspunsuri;
- CSAQ (Computer self-administered questionnaire / Chestionare autoadministrate pe computer): respondentul primește chestionarul pe CD sau prin alte mijloace, deschide softul care adresează întrebările și oferă spațiu pentru introducerea răspunsurilor. Respondentul trimite înapoi fișierul de date;
- TDE (Touchtone data entry / Introducerea datelor prin tastatura telefonului): respondentul inițiază procesul sunând la un număr dat de organizația care efectuează cercetarea. După răspuns urmează o serie de întrebări computerizate, iar respondentul răspunde apăsând diverse taste ale telefonului;
- VR (Voice recognition / Recunoașterea vocală): în loc să ceară respondentului să folosească tastatura telefonică, ca în cazul TDE, acest sistem acceptă răspunsuri verbale.

Nicholls și colegii săi susțin că astfel de tehnici sunt mai eficiente decât cele convenționale și că nu par să determine o scădere a calității datelor obținute.

Jeffrey Walker (1994) a studiat posibilitatea de a realiza sondaje prin intermediul faxului. Chestionarele sunt trimise respondenților prin fax, care sunt rugați să trimită

răspunsurile tot prin fax. Desigur, astfel de sondaje pot fi realizate doar în rândul segmentului de populație care deține faxuri. Walker susține că sondajele prin fax nu obțin rate de răspuns la fel de mari ca cele realizate prin interviuri față în față, dar, din cauza percepției legate de urgentarea răspunsului, obțin rate de răspuns mai mari decât sondajele prin poștă sau telefon. În cadrul unui test, tuturor celor care au ignorat chestionarele primite prin poștă li s-a trimis un fax ulterior, iar 83% au răspuns.

Am spus deja că, în calitate de consumator de cercetare socială, ar trebui să fii atent la „sondajele” al căror scop aparent este strângerea de bani. Astfel de practici au invadat deja și tărâmul „sondajelor prin fax”, dovada fiind un fax intitulat „Ar trebui să fie scoase armele în afara legii?”. Două numere de fax erau puse la dispoziție, pentru a răspunde cu „da”, respectiv „nu”. Cu litere mai mici era scris „Apelurile la aceste numere costă 2,95\$ dolari minutul, un preț mic pentru o democrație mai mare. Apelurile durează aproximativ unul sau două minute”. Vă puteți imagina unde mergeau acești bani.

Noua tehnologie de realizare a sondajelor include folosirea Internetului, una dintre cele mai răspândite tehnologii ale secolului trecut. Unii cercetători consideră că Internetul poate fi util și în realizarea unor cercetări considerabile în domeniul sondajelor.

Mick Couper (2001, p. 464) oferă o perspectivă excelentă asupra problemelor pe care le presupun prezentul și viitorul sondajelor prin Internet :

Dezvoltarea rapidă a sondajelor pe Internet îi face pe unii să susțină că acestea vor lua în curând locul metodelor tradiționale de colectare a datelor. Alții arată prudență și își exprimă chiar scepticismul în legătură cu rolul pe care îl vor juca sondajele virtuale. Ne regăsim evident în pragul unei noi ere pentru domeniul cercetării, dar cum va arăta până la urmă aceasta e greu de prevăzut.

După cum am văzut, o obiecție imediată pe care o au mulți cercetători față de sondajele prin Internet se referă la reprezentativitate : cei chestionați pe Internet vor fi reprezentativi pentru o populație, precum toți adulții americani, toți alegătorii etc. ? Aceeași critică a fost adusă, așa cum am văzut mai devreme, și sondajelor prin fax sau prin telefon.

Camilo Wilson (1999), fondatorul Cogix (www.cogix.com), subliniază că unele segmente de populație se pretează mai bine sondajelor virtuale : mai exact, cei care vizitează un anumit site de Internet. De exemplu, Wilson arată că cercetările de piață pentru companiile online *ar trebui* să fie realizate pe Internet, iar firma sa a dezvoltat un program numit ViewsFlash exact pentru acest scop. Deși sondajele prin Internet ar putea colecta ușor date de la toți cei care vizitează un anumit site, Wilson sugerează că tehnicile de eșantionare pot oferi suficiente date despre consumatori fără a enerva milioane de potențiali clienți.

Dar cum stau lucrurile în cazul sondajelor asupra întregii populații ? În momentul în care scriu aceste rânduri, ia naștere o dezbatere în rândul comunității de cercetători. Humphrey Taylor și George Terhanian (1999) au dat naștere parțial acestei debateri cu un articol numit „Zilele impetuoase sunt din nou aici”. Deși recunosc nevoia de prudență, ei au cerut ca sondajelor virtuale să li se acorde o șansă :

Un test de credibilitate pentru orice metodă nouă de colectare a datelor ține de capacitatea acesteia de a emite predicții fidele și precise despre comportamentul electoral. Din acest motiv, în toamna trecută am încercat să estimăm rezultatele alegerilor din 1998 pentru guvernatori și pentru Senat în 14 state americane, în patru momente diferite, folosind sondajele prin Internet (1999, p. 20).

Cercetătorii au comparat rezultatele obținute cu 52 de sondaje de opinie prin telefon, care au abordat aceleași alegeri. Sondajele online au estimat corect câștigătorii în 21 din 22 de cazuri, adică 95%. Totuși, simpla ghicire a câștigătorului nu este un test suficient de eficiență a metodei: cât de mult s-au apropiat rezultatele din sondaje de procentajele reale obținute de candidați? Taylor și Terhanian arată că sondajele lor realizate pe Internet s-au îndepărtat de rezultatele reale ale alegerilor în medie cu 6,8 puncte procentuale. Cele 52 de sondaje telefonice s-au îndepărtat de la rezultat în medie cu 6,2 puncte procentuale.

Warren Mitofsky (1999) este un critic al sondajelor prin Internet. Pe lângă faptul că nu este de acord cu modul în care Taylor și Terhanian au calculat marjele de eroare menționate mai sus, el susține necesitatea unei baze teoretice solide, pe care să se sprijine noua tehnică.

Una dintre cheile sondajelor prin Internet este folosirea și evaluarea corectă a instrumentelor de măsurare pentru diferite categorii de respondenți – așa cum am discutat în contextul eșantionării pe cote din capitolul 7. Taylor și Terhanian sunt conștienți de aceste critici legate de eșantionarea pe cote, dar experiențele lor inițiale cu sondajele pe Internet le sugerează că folosirea noii metode ar trebui continuată. Ei conchid spunând: „Acesta este un tren de neoprit și care prinde viteză. Cei care nu se suie în el riscă să fie lăsați mult în urmă” (1999, p. 23).

Multe dintre motivele de precauție menționate astăzi în legătură cu sondajele pe Internet sunt similare motivelor pentru care erau criticate sondajele prin telefon în prima ediție a acestei cărți, în 1975.

Rămâne de văzut dacă sondajele prin Internet vor câștiga respectul cercetătorilor și vor ajunge să fie folosite la fel de mult ca sondajele prin telefon. Studenții care doresc să folosească această metodă trebuie să fie conștienți pe deplin de potențialele sale dezavantaje.

Între timp, cercetătorii adună tot mai multă experiență cu această nouă metodă, care începe să aibă tot mai mult succes. De exemplu, Survey Sampling Inc. indică următoarele lucruri care ar trebui și care nu ar trebui făcute atunci când se realizează un sondaj prin Internet:

- *Folosiți* o formulare consecventă între invitație și sondajul propriu-zis. Nu folosiți termeni de genul „număr unic de înregistrare” atunci când invitați oamenii să participe la sondaj, după care le cereți să introducă „parola” pentru a începe efectiv să răspundă. Schimbarea terminologiei poate induce confuzie.
- *Folosiți* un limbaj simplu și la obiect.
- *Nu* obligați respondentul să navigheze în josul paginii pentru a găsi adresa la care este localizat studiul.
- *Arătați-vă* disponibilitatea de a pune rezultatele studiului la dispoziția tuturor celor care participă. Respondenții vor considera aceste informații drept o răsplată pentru faptul că au luat parte la sondaj, mai ales când e vorba de adolescenți și tineri.

- Planificați-vă cu atenție momentul din zi și din săptămână în care să trimiteți e-mailul, în funcție de subiectul studiului și de tipul de respondent. Trimiteți invitația după-amiaza târziu, seara sau în weekend, când sunt șanse mai mari ca respondenții să își citească e-mailurile acasă, mai ales dacă respondenților li se cere să dea informații despre un obiect aflat în casele lor. Dacă creați un chestionar care se adresează atât părinților, cât și copiilor, trimiteți invitația după-amiaza târziu, când copiii sunt acasă, nu dimineață, când respondenții nu pot completa chestionarul deoarece copiii lor nu sunt acasă.
- Fiți conștienți de limitările tehnice. De exemplu, unii utilizatori nu pot accesa sondaje care folosesc Java. Dacă sistemele respondenților trebuie să aibă instalat Java sau necesită acces la frecvențe video, atenționați-vă programatorii la începutul studiului, nu la mijlocul lui.
- Studiați posibilitatea de a oferi stimulente, recompense și tombale pentru a vă asigura că primiți răspunsurile cele mai bune. Sondajele mai lungi necesită de obicei stimulente mai consistente.
- Limitați durata de răspuns la un chestionar la cel mult 15 minute.

Sursa : http://www.worldopinion.com/the_frame/frame4.html. Reprodus cu acordul autorilor.

Internetul este deja folosit la scară largă ca o piață pentru realizarea sondajelor și pentru aplicarea altor tehnici de cercetare. Iată doar câteva exemple :

- Organizația Gallup : <http://www.gallup.com/>
- Harris Poll Online : <http://www.harrisinteractive.com/>
- SMS Research : <http://www.sms-hawaii.com/>
- Magazinul Virtual de Sondaje și Cercetare de Piață : <http://www.streamlinesurveys.com/Streamline/estore/index.htm>
- Zogby International : <http://www.zogby.com>.

Într-un alt studiu despre modul în care pot fi îmbunătățite ratele de răspuns în sondajele virtuale, Stephen Porter și Michael Whitcomb (2003) au descoperit că unele din tehnicile care dau roade în sondajele prin poștă, precum personalizarea invitației de a participa sau varierea statutului aparent al cercetătorului, au avut un impact minor sau inexistent în noul context. În același timp, menționarea clară a faptului că respondentul a fost selectat pentru a participa la studiu și stabilirea unui termen-limită pentru răspunsuri a mărit rata de participare. Anii care vor urma vor aduce multe experimente noi menite să îmbunătățească eficiența sondajelor prin Internet.

Comparație între diverse metode de realizare a sondajelor

Acum că am văzut mai multe metode de colectare a datelor, să le comparăm în mod direct.

Chestionarele autoadministrate sunt în general mai ieftine și mai rapide decât interviurile față în față. Aceste aspecte ar putea să fie importante pentru studenții care ar dori să realizeze un sondaj pentru un curs sau o lucrare de disertație, dar dispun de fonduri limitate. Mai mult, dacă utilizați formatul autoadministrat prin poștă, vă costă la fel de

mult un sondaj național ca și unul local pe un eșantion de aceeași dimensiune. Pe de altă parte, un sondaj național realizat prin interviuri (față în față sau prin telefon) v-ar costa mult mai mult decât unul local. De asemenea, sondajele prin poștă necesită un personal administrativ destul de mic. Ați putea executa un sondaj rezonabil prin poștă pe cont propriu, deși nu ar trebui să subestimați gradul de muncă pe care îl presupune. Mai mult, respondenții sunt reticenți uneori în a-și expune atitudinile sau comportamentele deviate ori controversate în interviuri, decât ar face-o în chestionare autoadministrate anonime.

Sondajele prin interviu au și multe avantaje. De exemplu, produc în general mai puține chestionare incomplete. Respondenții ar putea sări peste unele întrebări în chestionarele autoadministrate, dar operatorii de interviu sunt pregătiți să nu facă asta. În sondajele CATI, computerul verifică acest lucru. În plus, sondajele prin interviu au de obicei rate mai mari de răspuns și de completare a chestionarelor decât cele autoadministrate.

Deși chestionarele autoadministrate ar putea fi mai eficiente în problemele sensibile, sondajele prin interviu sunt cu siguranță mai eficiente pentru problemele mai complicate. Printre exemplele principale se numără enumerarea membrilor unei gospodării și să se stabilească dacă o anumită adresă corespunde unei singure locuințe. Deși conceptul de locuință a fost definit mai bine și standardizat de Biroul de Recensământ, iar operatorii pot fi pregătiți să îl aplice cum trebuie, e foarte dificil de comunicat acest lucru într-un chestionar autoadministrat. Acest avantaj al sondajelor prin interviu este valabil în general pentru toate întrebările dependente complicate.

În cazul interviurilor, puteți realiza un sondaj pe un eșantion de adrese sau numere de telefon, nu pe unul de nume. Un operator poate ajunge la o anumită adresă sau poate suna la un anumit număr, să prezinte sondajul și – urmând instrucțiunile – să aleagă persoana potrivită de la adresa respectivă pentru a răspunde. În cazul chestionarelor autoadministrate, din contră, cele adresate „ocupantului” casei respective au de obicei o rată de răspuns mică.

În cele din urmă, așa cum am văzut, operatorii care adresează întrebări față în față respondenților pot face observații importante, pe lângă răspunsurile la întrebările din chestionar. Într-un interviu la domiciliu, operatorii pot nota caracteristicile zonei, tipul de locuință etc. Pot nota, de asemenea, caracteristicile respondentului sau calitatea interacțiunii lor cu acesta – dacă respondentul comunică greu, a fost ostil, părea că minte etc.

Principalele avantaje ale sondajelor prin telefon, spre deosebire de cele față în față, se axează în principal pe timp și bani. Interviurile prin telefon sunt mult mai ieftine și pot fi concepute și executate rapid. De asemenea, operatorii sunt mai în siguranță atunci când interviează persoane care locuiesc în zone cu o infracționalitate ridicată. Mai mult, impactul operatorilor asupra răspunsurilor primite este ceva mai mic atunci când respondenții nu îi pot vedea. Johnny Blair și colegii săi (1995) au compilat o bibliografie despre designurile de eșantionare pentru interviurile prin telefon și au menționat peste 200 de tipuri.

Sondajele prin Internet au multe dintre avantajele și dezavantajele sondajelor prin poștă. Odată ce softurile folosite vor fi dezvoltate și mai mult, ele vor deveni probabil și mai ieftine. Un dezavantaj important, totuși, este dificultatea de a asigura reprezentativitatea respondenților pentru întreaga populație.

În mod clar, fiecare metodă de realizare a sondajelor își are locul în cercetarea socială. Până la urmă, trebuie să găsiți un echilibru între avantajele și dezavantajele pe

care le are fiecare metodă, relativ la cercetarea pe care o realizați și la resursele de care dispuneți.

Avantajele și dezavantajele sondajelor

Indiferent de metoda folosită pentru realizarea lor, sondajele, ca și alte metode de observare în cercetarea socială, au avantaje și dezavantaje specifice. Trebuie să fiți conștienți de acestea atunci când decideți dacă un sondaj este potrivit pentru cercetarea dumneavoastră.

Sondajele sunt folositoare îndeosebi pentru a descrie caracteristicile unei populații mari. Un eșantion probabilistic atent ales, combinat cu un chestionar standardizat, oferă posibilitatea de a face afirmații descriptive precise despre studențime, un oraș, o națiune sau orice altă populație mare. Sondajele determină ratele șomajului, intențiile de vot și altele asemenea cu o precizie greu de imaginat. Deși studiarea documentelor oficiale, precum certificatele de căsătorie, naștere sau deces, poate oferi aceeași precizie pentru anumite subiecte, nici o altă metodă de observare nu are această capacitate generală.

Sondajele, în special cele autoadministrate, permit cercetările pe eșantioane mari. Sondajele cu 2.000 de respondenți nu sunt ceva neobișnuit. Un număr mare de cazuri e foarte important, atât pentru analizele descriptive, cât și pentru cele explicative, mai ales când mai multe variabile trebuie analizate în același timp.

Dintr-un anumit punct de vedere, sondajele sunt flexibile. Multe întrebări pot fi puse pe o anumită temă, oferindu-vă o flexibilitate considerabilă în analiză. În timp ce un design experimental v-ar putea cere să stabiliți de la început definiția operațională a unui anumit concept, sondajele vă permit să dezvoltați definiții operaționale din observațiile pe care le faceți.

În cele din urmă, chestionarele standardizate au un avantaj important față de alte metode de măsurare. În capitolele anterioare, am abordat natura ambiguă a majorității conceptelor: nu au un înțeles definitiv. Religiozitatea unei persoane ar putea să fie foarte diferită de cea a alteia. Trebuie să fiți capabil să definiți conceptele în modul cel mai relevant pentru scopurile cercetării dumneavoastră, dar ar putea să fie dificil să aplicați aceleași definiții în mod uniform pentru toți subiecții. Cercetătorul este obligat să pună aceleași întrebări din toate domeniile și să atribuie aceeași intenție tuturor respondenților care dau un anumit răspuns.

Sondajele au și câteva dezavantaje. Mai întâi, cerința de standardizare pare să conducă de multe ori la potrivirea unor stâlpi rotunzi în găuri pătrate. Întrebările din chestionarele standardizate reprezintă de multe ori cel mai mic numitor comun în evaluarea atitudinilor și orientărilor oamenilor, a experiențelor sau a împrejurărilor. Prin schițarea de întrebări care vor fi aplicabile, cel puțin minimal, tuturor respondenților, ați putea pierde din vedere cele mai importante aspecte pentru mulți respondenți. Din acest punct de vedere, sondajele par, de multe ori, superficiale în modul în care tratează problemele complexe. Deși această problemă poate fi rezolvată parțial prin analize sofisticate, ea este inerentă în sondaje.

În mod similar, sondajele pot rareori să abordeze contextul social. Deși chestionarele pot oferi informații din această zonă, realizatorul unui sondaj poate surprinde cu greu

contextul în care trăiește respondentul, care îi influențează gândirea și acțiunile, spre deosebire de, să spunem, un observator participant (vezi capitolul 10).

Din multe puncte de vedere, sondajele sunt inflexibile. Studiile care implică observarea directă pot fi modificate pe măsură ce condițiile din teren variază, dar sondajele necesită în mod obișnuit ca designul inițial al studiului să rămână neschimbat pe tot parcursul realizării lor. Ca cercetător de teren, de exemplu, ați putea să deveniți conștient de importanța unei noi variabile care influențează fenomenul pe care îl studiați și să începeți observarea atentă a acesteia. Realizatorul unui sondaj ar putea să nu fie conștient de importanța unei noi variabile și oricum nu ar putea să facă nimic în legătură cu asta.

În cele din urmă, sondajele sunt și ele victime ale unui grad de artificialitate, pe care l-am menționat anterior și în legătură cu experimentele. Dacă observați că o persoană dă răspunsuri conservatoare la un chestionar, asta nu înseamnă, neapărat, că acea persoană este conservatoare; dacă o persoană dă răspunsuri determinate de prejudecăți, nu înseamnă neapărat că acea persoană are prejudecăți. Acest neajuns este dominant mai ales pe tărâmul acțiunii. Sondajele nu pot măsura acțiunea socială; ele pot doar să colecteze percepțiile respondenților asupra unor acțiuni trecute, viitoare sau ipotetice.

Problema artificialității are două aspecte: în primul rând, tema studiată ar putea să nu se preteze la măsurarea prin chestionare. În al doilea rând, actul de a studia acea temă – o atitudine, de exemplu – ar putea să o afecteze. Un respondent într-un sondaj s-ar putea să nu se fi gândit dacă guvernatorul ar trebui demis până când nu i s-a cerut opinia de către un operator de interviu. Respondentul ar putea, chiar în acel moment, să își formeze o opinie asupra acestui subiect.

Cercetarea prin sondaje stă în general prost la capitolul validitate și bine la fidelitate. În comparație cu cercetarea de teren, de exemplu, artificialitatea formatului unui sondaj pune probleme validității. De exemplu, atitudinile oamenilor asupra unui subiect iau rareori forma variantelor de răspuns din chestionare (de acord sau în dezacord în mare măsură sau în mică măsură). Acestea trebuie să fie considerate doar niște indicatori aproximativi ai ideilor pe care le avea cercetătorul când a pus întrebarea respectivă. Această remarcă trebuie privită însă în contextul ambiguității ideii de validitate, pe care am discutat-o anterior. A spune că un instrument de măsurare este valid sau nevalid presupune existența unei definiții „reale” a ceea ce este măsurat, iar mulți cercetători resping această premisă.

Fidelitatea este un aspect mai clar. Aplicând tuturor respondenților un stimul standardizat, sondajele elimină aproape complet lipsa fidelității din observațiile cercetătorului. În plus, formularea atentă a întrebării poate reduce considerabil lipsa de fiabilitate a persoanei înșeși.

Ca și în cazul celorlalte metode de observare, conștientizarea deplină a problemelor inerente sau probabile ale sondajelor le poate rezolva parțial în unele cazuri. Până la urmă însă, cel mai bine pentru cercetători este să folosească mai multe metode pentru studierea unei anumite teme.

Analiza secundară

Ca metodă de observare, cercetarea prin sondaje presupune următorii pași: 1. construirea chestionarului, 2. selectarea eșantionului și 3. colectarea datelor, fie prin interviuri, fie prin chestionare autoadministrate. După cum v-ați dat seama, sondajele sunt de regulă demersuri de amploare. E ceva obișnuit ca un sondaj la scară largă să dureze câteva luni sau chiar peste un an, de la conceptualizare până la colectarea efectivă a datelor. (Sondajele de mai mică amploare pot dura, desigur, mai puțin.) Printr-o metodă numită *analiză secundară*, cercetătorii își pot urmări interesele prin, de exemplu, analizarea datelor unui sondaj național efectuat anterior pe un eșantion de 2.000 de persoane, evitând pierderea majoră de timp și bani pe care o presupune realizarea unui astfel de sondaj.

Analiza secundară e o formă de cercetare în care datele colectate și procesate de un cercetător sunt reanalizate – de obicei pentru alte scopuri – de un altul. Începând cu anii

Analiza secundară – o formă de cercetare în care datele colectate și procesate de un cercetător sunt reanalizate – de multe ori pentru scopuri diferite – de un alt cercetător. Datele care se pretează cel mai bine acestei metode sunt cele obținute prin sondaje. Arhivele de date sunt depozitate sau librării destinate stocării și distribuției datelor pentru analize secundare.

'60, realizatorii de sondaje au devenit conștienți de posibilitatea de a colecta date de sondaj pentru analiză din sondaje realizate anterior de cercetători care nu aveau legătură cu cercetarea actuală. Chiar dacă un cercetător a realizat un sondaj și a analizat datele obținute, aceleași date ar putea fi analizate din nou de un alt cercetător, cu interese diferite. Astfel, dacă sunteți interesat de viziunile politice și atitudinile față de egalitatea de gen, ați putea examina această

întrebare de cercetare analizând orice set de date care se întâmplă să conțină întrebări despre cele două variabile.

Arhivele de date inițiale semănau foarte mult cu cărțile dintr-o bibliotecă, cu două diferențe. În primul rând, în loc de cărți, arhivele de date conțin seturi de date bazate pe, mai întâi, cărțile de vot însemnate, iar mai apoi pe benzi magnetice. Azi sunt stocate de regulă pe CD-ROM-uri, hard disk-uri sau pe Internet. În al doilea rând, în timp ce la o bibliotecă obișnuită ați fi nevoiți să returnați cărțile, acum puteți păstra datele obținute din arhivele de date.

Cel mai cunoscut exemplu actual de analiză secundară este Sondajul Social General (GSS). Centrul Național de Cercetare a Opiniei Publice (NORC) de la Universitatea din Chicago realizează acest sondaj național major la fiecare doi ani, colectând date pentru o mulțime de variabile relevante în științele sociale. Aceste sondaje sunt realizate tocmai cu scopul de a pune date la dispoziția cercetătorilor, cu costuri minore sau inexistente, și sunt finanțate prin fonduri mixte, din surse private și guvernamentale. GSS a fost creat de James A. Davis în 1972; în prezent este condus de Davis, Tom W. Smith și Peter V. Marsden. Eforturile lor continue aduc o contribuție deosebită cercetării și educației în științele sociale. Puteți afla mai multe despre GSS la adresa <http://www.webapp.icpsr.umich.edu/GSS>.

Multe alte surse sunt disponibile pentru identificarea și obținerea de date de sondaj pentru analiza secundară. Centrul de Cercetare a Opiniei Publice Roper (<http://>

/www.ropercenter.uconn.edu/) de la Universitatea Connecticut e o resursă excelentă. Centrul publică și revista *Public Perspective*, care are ca temă sondajele de opinie publică. Polling the Nations (<http://www.pollingthenations.com/>) e o resursă virtuală pentru mii de sondaje realizate în Statele Unite și în alte 70 de state. În baza unui abonament plătit, utilizatorii pot obține date specifice și nu neapărat sondaje întregi, din care să extragă datele ulterior. Costul abonamentului ar putea fi cam mare pentru un student obișnuit, dar ar trebui să verificați dacă biblioteca facultății nu are deja un abonament.

Deoarece analiza secundară implică de obicei obținerea unui set de date și realizarea unei analize extensive pe baza lor, aș vrea să discut și o altă abordare. De multe ori se pot realiza analize mai restrânse într-un timp scurt. Să presupunem că vreți să scrieți o lucrare pentru un curs despre impactul religiei în societatea americană contemporană. Doriți să discutați rolul Bisericii Catolice în dezbaterea asupra avortului. Deși ați putea scăpa ușor cu câteva afirmații nefondate, imaginați-vă cât de bună ar fi lucrarea dacă ați face următorul lucru :

1. Mergeți pe site-ul GSS (vezi figura 9.7) : <http://www.webapp.icpsr.umich.edu/GSS>.

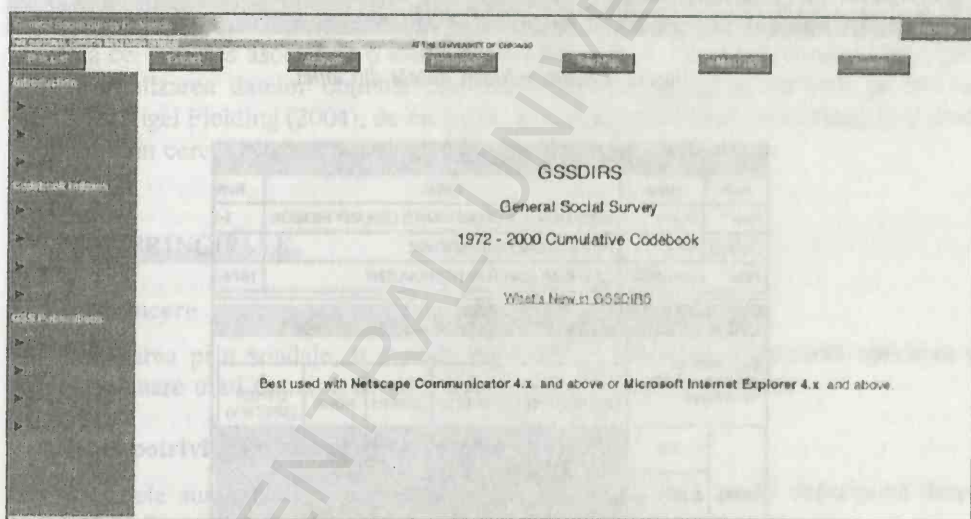

Figura 9.7. Site-ul General Social Survey Codebook

2. Mergeți la secțiunea „Codebook Indexes” și în meniul din stânga faceți clic pe „Subject”, după care selectați „Abortion”. În această secțiune veți găsi întrebările legate de atitudinile față de avort (de exemplu, variabila ABANY reflectă răspunsurile la întrebarea dacă unei femei ar trebui să îi fie permis avortul pentru orice motiv).
3. Dați clic pe butonul „Analyze”.
4. Selectați „Frequencies or crosstabulation” și dați clic pe butonul „Start”.
5. Introduceți ABANY ca variabilă dependentă („Row”) și RELIG va variabilă independentă („Column”). În spațiul „Selection Filter” introduceți „YEAR (2000)” pentru a limita analiza la sondajele din acel an, ca în figura 9.8.
6. Apăsați „Run the Table” pentru a derula analiza cerută.

SDA Tables Program
(Selected Study: GSS 1972-2000 Cumulative Datafile)
Help: [General](#) / [Recoding Variables](#)

REQUIRED Variable names to specify
Row:

OPTIONAL Variable names to specify
Column:
Control:
Selection Filter(s): Example: age (18-50) gender(1)
Weight:

Percentaging: ☒ Column ☐ Row ☐ Total

Other options
☐ Statistics ☐ Suppress table ☐ Question text
☒ Color coding ☐ Show T-statistic

Figura 9.8. Introduceți datele din tabel

Variables						
Role	Name	Label				Range
Row	abany	ABORTION IF WOMAN WANTS FOR ANY REASON				1-2
Column	relig	RS RELIGIOUS PREFERENCE				1-1
Filter	year(2000)	GSS YEAR FOR THIS RESPONDENT				1972-2
Cells contain: -Column percent -N of cases		1	2	3	4	5
		PROTESTANT	CATHOLIC	JEWISH	NONE	OTHER (SPECIFY)
abany	1: YES	35.2 337	33.3 142	76.1 36	57.3 141	76.2 10
	2: NO	64.8 621	66.7 284	23.9 11	42.7 105	23.8 5
	COL TOTAL	100.0 958	100.0 426	100.0 46	100.0 246	100.0 21

Figura 9.9. Impactul religiei asupra atitudinii față de avort

Rezultatele analizei, redate în figura 9.9, s-ar putea să vă surprindă. În timp ce catolicii susțin mai puțin avortul (33,3%) decât evreii (76,1%) și cei areligioși (57,3%), nu se deosebesc semnificativ de americanii protestanți (35,2%).

Imaginați-vă o lucrare de disertație în care afirmați: „Deși Biserica Romano-Catolică adoptă o poziție oficială fermă în privința avortului, mulți catolici nu sunt de acord în mod necesar, după cum se vede în tabelul...”. Mai mult, acesta ar putea fi doar începutul unei analize mai amănunțite, așa cum e descris în capitolul 14, despre analiza cantitativă.

Avantajul-cheie al analizei secundare este faptul că e mai rapidă și mai ieftină decât realizarea unor sondaje pornite de la 0 și, în funcție de cine a realizat sondajul inițial,

puteți beneficia de munca unor profesioniști de primă mână. Ușurința cu care se poate utiliza analiza secundară a creat și posibilitatea de a efectua *metaanalize*, în care un cercetător compilează numeroase cercetări efectuate anterior pe o anumită temă. De exemplu, pentru a fi siguri de legătura dintre avort și religie, puteți merge mai departe de analizarea datelor din GSS și să analizați date similare din alte zeci sau sute de studii.

Totuși, analiza secundară are și câteva dezavantaje inerente. Principala problemă este chestiunea recurentă a validității. Când un cercetător adună date pentru un anumit scop, nu puteți fi siguri că acele date vor fi potrivite și pentru scopurile cercetării dumneavoastră. De regulă, veți observa că primul cercetător a pus întrebări care „se apropie” de ceea ce doriți să măsurați, dar v-ați dori ca întrebarea să fie pusă ușor diferit sau ca o altă întrebare ajutătoare să fi fost pusă. Atunci, se pune problema dacă întrebarea din sondajul inițial e un instrument de măsurare valid pentru variabila pe care doriți să o analizați. Chiar și așa, analiza secundară poate să fie extrem de folositoare. În plus, ilustrează din nou gama largă de posibilități de care dispuneți pentru a găsi răspunsuri la întrebări despre viața socială. Cum nu există o metodă care să ofere răspuns la toate întrebările, nu există nici vreo limită a felurilor în care puteți aduna informații. Și dacă abordați o problemă din mai multe direcții, atunci veți câștiga mai multă expertiză.

Am discutat analiza secundară în acest capitol despre sondaje pentru că e tipul de analiză cel mai des asociat cu o astfel de tehnică. Totuși, nu există vreun motiv pentru care reanalizarea datelor obținute din cercetările sociale să se limiteze la cele din sondaje. Nigel Fielding (2004), de exemplu, a studiat posibilitatea de a reanaliza și datele obținute din cercetările calitative.

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- Cercetarea prin sondaje, o metodă populară de cercetare, reprezintă aplicarea de chestionare unui eșantion de respondenți selectat dintr-o populație.

Teme potrivite pentru cercetarea prin sondaj

- Sondajele sunt potrivite mai ales pentru realizarea unor studii descriptive despre populații mari, dar pot fi folosite și pentru scopuri explicative.
- Chestionarele oferă o metodă pentru colectarea datelor prin 1. adresarea de întrebări oamenilor sau 2. cerându-le să își exprime acordul sau dezacordul cu afirmații care reprezintă diferite puncte de vedere. Întrebările pot fi deschise (respondenții își dau propriile răspunsuri) sau închise (respondenții aleg dintr-o listă cu variante de răspuns).

Reguli generale pentru formularea întrebărilor

- Itemii dintr-un chestionar trebuie să urmeze câteva reguli generale : 1. Forma itemilor trebuie să fie potrivită pentru proiect ; 2. itemii trebuie să fie clari și preciși ; 3. itemii trebuie să se refere la un singur lucru (de exemplu, întrebările cu dublu scop trebuie evitate) ; 4. respondenții trebuie să aibă competența de a răspunde la întrebări ; 5. respondenții trebuie să fie dispuși să răspundă la întrebări ; 6. întrebările trebuie

să fie relevante pentru respondenți; 7. itemii trebuie să fie de regulă scurți; 8. termenii negativi ar trebui evitați pentru a nu produce confuzie respondenților; 9. itemii trebuie formulați în așa fel încât să evite influențarea răspunsurilor.

Construirea chestionarului

- Formatul chestionarului poate influența calitatea datelor colectate.
- Un format clar al întrebărilor dependente este necesar pentru a vă asigura că cei intervievați răspund la toate întrebările care li se adresează.
- Întrebările matrice sunt un format eficient pentru adresarea mai multor întrebări cu aceleași variante de răspuns.
- Ordinea itemilor în chestionar poate influența răspunsurile primite.
- Instrucțiunile clare sunt importante pentru primirea unor răspunsuri la obiect.
- Chestionarele ar trebui pretestate înainte de aplicarea lor persoanelor din eșantion.
- Chestionarele pot fi aplicate în trei moduri: direct de către respondenți, prin interviuri față în față sau prin telefon.

Chestionare autoadministrate

- În general, este recomandat să planificați o corespondență ulterioară în cazul chestionarelor autoadministrate și să trimiteți noi chestionare persoanelor care nu au răspuns prima dată. Monitorizarea atentă a chestionarelor returnate de respondenți vă va ajuta să stabiliți când trebuie trimisă corespondența ulterioară.

Sondaje prin interviu

- Caracteristica esențială a operatorilor de interviu trebuie să fie neutralitatea; prezența lor în procesul de colectare a datelor nu trebuie să aibă nici un efect asupra răspunsurilor primite la întrebările din chestionar.
- Operatorii trebuie să fie bine instruiți pentru a se familiariza cu întrebările, pentru a respecta întocmai ordinea și formularea întrebărilor și pentru a nota răspunsurile exact așa cum sunt date.
- Operatorii pot forța oferirea de către respondenți a unui răspuns mai elaborat, atunci când cel inițial este incomplet sau ambiguu. Mijloacele folosite trebuie să fie neutre. În mod ideal, toți operatorii ar trebui să folosească aceleași mijloace de forțare a răspunsurilor.

Sondaje prin telefon

- Sondajele prin telefon pot fi mai ieftine și mai eficiente decât interviurile față în față și permit un control mai mare asupra procesului de colectare a datelor. Evoluția interviurilor prin telefon asistate de computer (CATI) e deosebit de promițătoare.

Noi tehnologii și cercetarea prin sondaje

- Noile tehnologii oferă oportunități adiționale pentru cercetători. Ele includ tehnici variate de colectare computerizată a datelor, precum și posibilitatea de a realiza

sondaje prin fax sau prin Internet. Totuși, ultimele două metode trebuie folosite cu precauție, deoarece grupul respondenților ar putea să nu fie reprezentativ pentru întreaga populație.

Comparație între diverse metode de realizare a sondajelor

- Avantajele chestionarelor autoadministrate față de un sondaj realizat prin interviuri sunt economia, viteza, lipsa părtinirii operatorilor și posibilitatea de a proteja anonimatul și intimitatea respondenților, încurajându-i să dea răspunsuri sincere la întrebări delicate.
- Avantajele sondajelor realizate prin interviuri, față de chestionarele autoadministrate, sunt numărul mai mic de chestionare incomplete și de întrebări înțelese greșit, rate de răspuns în general mai mari și o flexibilitate mai mare în eșantionare și în observarea unor aspecte speciale.
- Principalele avantaje ale sondajelor prin telefon asupra interviurilor față în față sunt economiile de timp și bani. Operatorii telefonici sunt mai în siguranță decât cei care realizează interviuri față în față și au o influență mai redusă asupra interviului în sine.
- Sondajele pe Internet au multe dintre avantajele și dezavantajele celor realizate prin poștă. Deși sunt mai ieftin de realizat, e greu de stabilit fără dubii că respondenții reprezintă o populație mai mare.

Avantajele și dezavantajele sondajelor

- Sondajele au în general avantaje din perspectiva economiilor, a cantității de date colectate și a posibilității de a eșantiona o populație numeroasă. Standardizarea procesului de colectare a datelor reprezintă un alt avantaj important al sondajelor.
- Sondajele au și câteva dezavantaje. Sunt întru câtva artificiale, posibil superficiale și relativ inflexibile. Folosirea sondajelor pentru a înțelege pe deplin procesele sociale în mediul în care au loc e dificilă. În general, sondajele prezintă dezavantaje din perspectiva validității și avantaje din perspectiva fidelității.

Analiza secundară

- Analiza secundară oferă cercetătorilor sociali șansa importantă de a „colecta” date ieftin și rapid, dar cu riscul de a pierde din validitate.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți pe parcursul capitolului și în subsolul paginii unde apar pentru prima dată, precum și în glosarul de termeni de la finalul cărții: *analiza secundară, chestionar, forțarea răspunsului, interviu, întrebare dependentă, întrebări deschise, întrebări închise, părtinire, rata de răspuns, respondent.*

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCITII RECAPITULATIVE

1. Pentru fiecare dintre următoarele întrebări deschise construieți o întrebare închisă care ar putea fi folosită într-un chestionar.

- a) Care a fost venitul total al familiei dumneavoastră anul trecut?
 - b) Ce părere aveți despre programul de navete spațiale?
 - c) Cât de importantă este religia în viața dumneavoastră?
 - d) Care a fost principalul motiv pentru care ați mers la facultate?
 - e) Care credeți că este cea mai mare problemă cu care se confruntă comunitatea în care trăiți?
2. Construiți un set de întrebări dependente pe care să le folosiți într-un chestionar autoadministrat, care să ceară următoarele informații:
 - a) Respondentul este angajat?
 - b) Dacă respondentul nu este angajat, își caută de lucru?
 - c) Dacă respondentul șomer nu își caută de lucru, este student, pensionar sau casnic?
 - d) Dacă respondentul își caută de lucru, de cât timp face acest lucru?
 3. Găsiți un chestionar tipărit într-o revistă sau într-un ziar (destinat unui sondaj printre cititori, de exemplu). Alegeți cel puțin cinci întrebări din el și analizați-le punctele pozitive și negative.
 4. Uitați-vă la înfățișarea dumneavoastră de acum. Identificați aspectele înfățișării dumneavoastră care ar putea crea probleme dacă intervievați membrii unui anumit segment de populație.
 5. Găsiți un sondaj care se desfășoară pe Internet. Discutați pe scurt sondajul și analizați-i părțile pozitive și negative.

LECTURI SUPLIMENTARE

- Babbie, Earl (1990), *Survey Research Methods*, Wadsworth, Belmont, CA. O trecere cuprinzătoare în revistă a metodelor de realizare a sondajelor. (Credeți că o să spun că e o carte slabă?) Acest manual, deși se suprapune într-o măsură cu prezenta carte, acoperă aspecte ale tehnicilor de realizare a sondajelor care nu sunt prezentate aici.
- Bradburn, Norman M. și Seymour Sudman (1988), *Polls and Surveys: Understanding What They Tell Us*, Jossey-Bass, San Francisco. Acești veterani ai cercetării sociale răspund la întrebări frecvente despre munca lor.
- Couper, Mick P., Michael W. Traugott și Mark J. Lamias (2001), „Web Survey Design and Administration”, *Public Opinion Quarterly*, 65, pp. 230-253. Un studiu experimental menit să determine care dintre cele trei tipuri de metode de realizare a sondajelor prin Internet luate în discuție a dat cele mai bune rezultate.
- Dillman, Don A. (1999), *Mail and Telephone Surveys: The Tailored Design Method*, ed. a II-a, Wiley, New York. O prezentare excelentă a literaturii legate de metodologia de realizare a sondajelor prin poștă și prin telefon. Dillman face câteva sugestii bune pentru îmbunătățirea ratelor de răspuns. (Această carte clasică a fost publicată inițial în 1978 sub numele *Mail and Telephone Surveys: The Total Design Method*.)
- Elder, Glen H., Jr., Eliza K. Pavalko și Elizabeth G. Clipp (1993), *Working with Archival Data: Studying Lives*, Sage, Newbury Park, CA. Această carte discută tehnicile de folosire a arhivelor de date existente în Statele Unite, în special a celor care oferă date longitudinale.
- Feick, Lawrence F. (1989), „Latent Class Analysis of Survey Questions that Include Don't Know Responses”, *Public Opinion Quarterly*, 53, pp. 525-547. „Nu știu” poate însemna mai multe lucruri, după cum indică această analiză.

- Fowler, Floyd J., Jr. (1995), *Improving Survey Questions : Design and Evaluation*, Sage, Thousand Oaks, CA. O discuție amplă despre construirea unui chestionar, care include multe sugestii pentru pretestarea întrebărilor. Lucrarea discută logica obținerii de informații prin întrebări de chestionar și oferă sfaturi numeroase pentru realizarea unui chestionar eficient. Prezintă și câteva exemple de întrebări pe care le-ți putea folosi.
- Groves, Robert M. (1990), „Theories and Methods of Telephone Surveys”, *Annual Review of Sociology* (vol. 16), W. Richard Scott și Judith Blake (eds.), Annual Reviews, Palo Alto, CA, pp. 221-240. O încercare de a plasa sondajele prin telefon în contextul teoriilor sociologice și psihologice și de a aborda diversele tipuri de erori frecvent întâlnite în cazul acestei metode de cercetare.
- Holbrook, Allyson L., Melanie C. Green și Jon A. Krosnick (2003), „Telephone versus Face-to-Face Interviewing of National Probability Samples with Long Questionnaires : Comparisons of Respondents Satisficing and Social Desirability Response Bias”, *Public Opinion Quarterly*, 67, pp. 79-125. Un studiu detaliat al diferențelor la care ar trebui să vă așteptați când realizați sondaje prin interviu prin cele două metode.
- Miller, Delbert (1991), *Handbook of Research Design and Social Measurement*, Sage, Newbury Park, CA. O lucrare de referință, această carte, mai ales în partea a VI-a, menționează și descrie o varietate largă de măsuri operaționale folosite anterior în cercetarea socială. În mai multe cazuri, formatele chestionarelor folosite sunt prezentate. Deși calitatea lor diferă, ele oferă exemple excelente de posibile variațiuni.
- Moore, David W. (2002), „Measuring New Types of Question-Order Effects : Additive and Subtractive”, *Public Opinion Quarterly*, 66, pp. 80-91. O examinare atentă a diverselor moduri în care formularea întrebărilor poate afecta răspunsurilor.
- Sheatsley, Paul F. (1983), „Questionnaire Construction and Item Writing”, *Handbook of Survey Research*, Peter H. Rossi, James D. Wright și Andy B. Anderson (eds.), Academic Press, New York, pp. 195-230. O examinare excelentă a acestei teme, realizată de un expert.
- Smith, Eric R.A.N. și Peverill Squire (1990), „The Effects of Prestige Names in Question Wording”, *Public Opinion Quarterly*, 54, pp. 97-116. Numele cunoscute nu afectează doar răspunsurile oferite în general la chestionare, ci și lucruri precum corelația dintre educație și numărul de răspunsuri „Nu știu”.
- Swafford, Michael (1992), „Soviet Survey Research : The 1970's vs. the 1990's”, *AAPOR News*, 19 (3), pp. 3-4. Autorul pune în contrast represiunea exercitată asupra sondajelor în timpul primei sale vizite în 1973-1974 și reînceperea folosirii acestei metode în ultimii ani ai regimului comunist. El observă, de exemplu, că guvernul sovietic a sprijinit realizarea unui sondaj de opinie legat de posibila reunificare a Germaniei.
- Tourangeau, Roger, Kenneth A. Rasinski, Norman Bradburn și Roy D'Andrade (1989), „Carryover Effects in Attitude Surveys”, *Public Opinion Quarterly*, 53, pp. 495-524. Autorii au adresat șase întrebări-țintă într-un sondaj telefonic pe un eșantion de 1.100 de respondenți, variind întrebările premergătoare întrebărilor-țintă. Au descoperit diferențe substanțiale între răspunsurile la aceste șase întrebări.
- Williams, Robin M., Jr. (1989), „The American Soldier : An Assessment, Several Wars Later”, *Public Opinion Quarterly*, 53, pp. 155-174. Unul dintre studiile clasice din istoria sondajelor este reevaluat de unul dintre autorii săi.

Resurse de studiu pe internet

Sociology@Now™: Research Methods

1. Înainte de a arunca o ultimă privire peste acest capitol, faceți testul *SociologyNow: Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.
2. Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow: Research Methods*, realizat pe baza rezultatelor testului. Utilizați planul de studiu, cu exercițiile sale interactive, precum și alte resurse pentru a învăța bine subiectul de studiu.
3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de internet al cărții, http://sociology.wadsworth.com/babbie_practice11e, pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition* pentru căutarea termenilor, *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de internet pentru acest capitol

Fiți conștient de faptul că internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru și mai multe *Web Links*. Aceste site-uri de internet, existente la momentul publicării cărții, oferă oportunități de informare asupra sondajelor.

Centrul de Cercetare al California University
<http://srcweb.berkeley.edu/>

Polling the Nations
<http://www.pollingthenations.com>

Web Survey Methodology
<http://www.websm.org>

Capitolul 10

Cercetarea calitativă de teren

Rezumatul capitolului

Cercetarea calitativă de teren permite cercetătorilor să observe viața socială în habitatul ei natural: să meargă acolo unde are loc un eveniment și să-l urmărească. Acest tip de cercetare poate produce o înțelegere mult mai bună a multor fenomene sociale, care poate fi obținută prin metode de observare, cu condiția ca cercetătorul să observe într-un mod asumat, bine planificat și activ.

Introducere

Subiecte potrivite pentru cercetarea de teren

Considerații speciale cu privire la cercetarea calitativă de teren

Rolurile variate ale unui observator
Relațiile cu subiecții

Câteva paradigme în cercetarea calitativă de teren

Naturalismul
Etnometodologia
Teoria întemeiată
Studiile de caz și metoda cazului extins

Etnografia instituțională
Cercetarea acțiunii participative

Desfășurarea unei cercetări calitative de teren

Pregătirea pentru munca de teren
Interviurile calitative
Focus-grupurile
Notarea observațiilor

Probleme de etică în cercetarea calitativă de teren

Avantaje și dezavantaje ale cercetării calitative de teren

Validitatea
Fidelitatea

Sociology@Now™: Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow: Research Methods*.

Introducere

În capitolele anterioare am subliniat faptul că toți facem cercetare în viața de zi cu zi. Acest lucru este cu atât mai evident cu cât ne uităm atent la ceea ce pare a fi cea mai întâlnită formă de cercetare: cercetarea calitativă de teren. Într-un anumit sens, facem o cercetare de teren de fiecare dată când observăm sau participăm la comportamentul social și încercăm să-l înțelegem, indiferent dacă acest fapt are loc într-o sală de clasă, într-o sală de așteptare sau într-un avion. De fiecare dată când povestim celorlalți observațiile făcute, nu facem decât să relatăm rezultatul eforturilor noastre de cercetare de teren.

Un astfel de tip de cercetare este în același timp și vechi și nou, cuprinzând studiile secolului al XIX-lea despre societățile care nu au lăsat mărturii scrise, observațiile directe ale Școlii din Chicago din anii '30 și '40 despre viața diferitelor comunități, până la observațiile recente ale interacțiunilor prin chat de pe Internet. Multe dintre tehnicile discutate în acest capitol au fost utilizate de cercetători în științele sociale de mai multe secole. În cadrul științelor sociale, antropologii sunt cel mai adesea asociați cu această metodă de cercetare. De altfel, ei au contribuit la dezvoltarea acesteia ca tehnică științifică. Mai mult, elemente similare acestei metode sunt adesea utilizate de persoane care, în mod normal, nu sunt considerate a fi cercetători sociali. Reporterii diferitelor ziare sunt un astfel de exemplu; angajații departamentelor de protecție socială sunt un altul.

Deși ele par a fi activități „naturale”, ele necesită totuși învățarea unor aptitudini. Capitolul discută unele dintre aceste aptitudini în detaliu, examinând în același timp câteva paradigme majore și descriind unele tehnici specifice care fac cercetarea științifică de teren o metodă mai utilă decât observațiile noastre întâmplătoare.

Utilizez termenul *cercetare calitativă de teren* pentru a diferenția între această metodă de observare și alte metode menite să strângă date necesare pentru analiza cantitativă (statistică). Astfel, sondajele oferă date din care se pot calcula în procente rata șomajului, venitul mediu și altele asemenea. Cercetarea de teren se referă mai mult la date calitative: la observații care nu se pot reduce ușor la numere. Astfel, un cercetător de teren poate observa „tendențele paternaliste” ale liderilor politici în timpul unui miting politic sau „răspunsurile evazive de apărare” ale unui oficial în timpul unei audieri publice, fără a încerca să exprime aceste atitudini printr-o cantitate sau un grad numeric. Deși cercetarea de teren poate fi utilizată pentru a colecta date necesare unei analize cantitative – spre exemplu, pentru a nota numărul de interacțiuni ce au loc într-un anumit cadru –, acest tip de cercetare este de obicei calitativ.

Observarea de teren se distinge de alte modele de observare prin faptul că nu este doar o activitate de colectare a datelor. De multe ori, este și o modalitate de a genera o teorie. Cercetătorul de teren pleacă de cele mai multe ori în cercetarea sa de la niște ipoteze precis definite pe care dorește să le testeze. De cele mai multe ori, încerci să înțelegi un proces aflat în desfășurare și care nu poate fi prezis – făcând observații inițiale, generând câteva concluzii generale pe baza cărora se pot iniția noi observații, revizuind astfel concluziile, și așa mai departe. Astfel, alternarea între gândirea inductivă și cea deductivă, despre care discutăm în partea întâi a cărții, nu este nicăieri mai evidentă și mai necesară decât în cercetarea de teren bine realizată. Pentru motive ce țin de logica de prezentare a acestei cărți, capitolul de față insistă mai mult asupra fundamentelor teoretice ale cercetării de teren și asupra tehnicilor de colectare a datelor. Capitolul 13 discută modalitatea de analizare a datelor calitative.

Subiecte potrivite pentru cercetarea de teren

Unul dintre aspectele-cheie ale cercetării de teren este perspectiva complexă pe care aceasta o oferă cercetătorilor. Mergând direct la fenomenul social studiat și observându-l dintr-o perspectivă cât mai completă cu putință, cercetătorul dezvoltă o înțelegere mai profundă și mai complexă a acestuia. Astfel, acest mod de observare este potrivit mai ales, dar nu în exclusivitate, acelor subiecte de cercetare și studii sociale care nu pot fi pur și simplu cuantificate. Cercetătorii de teren pot recunoaște numeroase nuanțe de atitudine și comportament care pot scăpa cercetătorilor care utilizează alte metode.

Cercetarea de teren este potrivită mai ales pentru studiul acelor atitudini și comportamente care pot fi cel mai bine înțelese în cadrul lor natural, ea fiind astfel opusă acelor cercetări care utilizează experimente artificiale și sondaje. Spre exemplu, cercetarea de teren oferă o modalitate de cercetare superioară pentru studierea dinamicii convertirii religioase la o întâlnire neoprotestantă, după cum o analiză statistică a membrilor este mult mai potrivită pentru a descoperi dacă femeile sau bărbații sunt mai înclinați spre convertire.

Nu în ultimul rând, cercetarea de teren este potrivită pentru a studia procesele sociale de-a lungul timpului. Astfel, cercetătorul poate observa desfășurarea și explozia finală a unei revolte în timp ce aceste evenimente apar, și nu prin reconstruirea ulterioară a acestora.

Alte locații potrivite pentru a utiliza metodele cercetării de teren sunt demonstrațiile din campus, procedurile din sălile de judecată, negocierile din câmpul muncii, audierile publice, precum și alte evenimente similare care au loc într-un spațiu și într-un interval de timp limitat. Mai multe astfel de observații trebuie combinate într-o examinare mai comprehensivă în timp și spațiu.

În *Analyzing Social Settings* (1995, pp. 101-113), John și Lyn Lofland discută câteva elemente ale vieții sociale potrivite pentru analiza de teren:

1. *Practici*. Diferite tipuri de comportament, precum vorbitul sau cititul unei cărți.
2. *Episoade*. O varietate de evenimente precum divorțul, boala sau crima.
3. *Întâlniri*. Două sau mai multe persoane se întâlnesc și interacționează.
4. *Roluri*. Analiza pozițiilor pe care diferite persoane le ocupă și a comportamentelor asociate cu aceste poziții: profesii, roluri în familie, grupuri etnice.
5. *Relații*. Comportamente corespunzătoare perechilor sau unor seturi de roluri: relația mamă-fiu, prietenii și alte relații asemănătoare.
6. *Grupuri*. Grupuri mici, cum ar fi găștile de prieteni, echipa de atletism sau grupul de colegi de muncă.
7. *Organizații*. Organizații formale precum școlile sau spitalele.
8. *Așezăminte*. „Societăți” mici cum sunt satele, ghetourile și cartierele, opuse societăților mari cum sunt națiunile, acestea fiind mult mai dificil de studiat.
9. *Lumi sociale*. Entități sociale ambigue având granițe și populații vagi, cum ar fi „lumea sportului” sau „Wall Street”.
10. *Stiluri de viață sau subculturi*. Modul în care un număr mare de oameni se adaptează la viața unui grup cum ar fi „clasa conducătoare” sau „o subclasă urbană”.

În toate aceste contexte sociale, cercetarea de teren poate releva aspecte care altfel ar fi mai puțin evidente. Iată un exemplu concret.

Unul dintre aspectele care mă interesează în mod special este responsabilitatea publică (Babbie, 1985): cine este responsabil pentru a face ca lucrurile pe care le împărțim să meargă? Cine este responsabil să mențină locurile publice – parcuri, mall-uri, clădiri etc. – curate? Cine este responsabil cu repararea indicatoarelor stricate ale străzilor? Sau, dacă o rafală puternică de vânt lovește coșurile de gunoi și le împrășteie pe stradă, cine e responsabil pentru adunarea acestora?

La o primă vedere, răspunsul la aceste întrebări este destul de evident. În cadrul societății noastre, avem o serie de convenții formale și informale care desemnează responsabilitatea pentru aceste activități. Deținătorii puterii de guvernare sunt responsabili pentru păstrarea locurilor publice curate. Angajații departamentului pentru transport sunt responsabili de indicatoarele străzilor, în timp ce poliția este cel mai probabil responsabilă pentru a aduna coșurile de gunoi răsturnate în mijlocul străzii într-o zi cu vânt puternic. Iar atunci când aceste responsabilități nu sunt respectate, avem tendința de a căuta pe cineva pe care să dăm vina.

Ceea ce este fascinant în acest proces de atribuire a responsabilității publice anumitor indivizi este faptul că el nu numai că îi ușurează pe alți indivizi de această responsabilitate, dar chiar le și interzice să își asume o astfel de misiune. Consider că este inacceptabil ca un simplu individ, ca mine sau ca dumneavoastră, să își asume vreo responsabilitate pentru lucruri publice care nu ne-au fost date nouă spre administrare.

Și vreau să ilustrez asta cu următorul exemplu. Dacă vă plimbați printr-un parc public și aruncați gunoi pe jos, veți descoperi că această acțiune este inacceptabilă pentru cei din jur. Oamenii se vor uita urât și vor bombăni între ei; unii s-ar putea chiar să vă spună ceva despre acest comportament. În orice caz, veți fi supus unei condamnări negative clare pentru că ați făcut mizerie. Aici apare ironia situației. Dacă v-ați fi plimbat prin același parc și ați fi strâns o grămadă de gunoi pe care altcineva l-a lăsat acolo, ați fi făcut un gest la fel de neacceptat din partea celorlalți. Cel mai probabil ați fi avut de înfruntat sancțiuni negative pentru faptul de a fi făcut curățenie.

Când am început să discut acest pattern cu studenții mei, cei mai mulți dintre ei au considerat că este absurd ceea ce spuneam. Deși am fi sancționați negativ pentru că am murdărit un spațiu public, cu siguranță vom primi niște reacții pozitive în cazul în care adunăm gunoiul: cei din jur ar fi mulțumiți cu ceea ce am făcut. Fără îndoială, toți studenții mei au spus că ar fi mulțumiți ca cineva să curețe un spațiu public. Se pare că oricine ar fi mulțumit, dacă i-am întreba cum ar reacționa în fața cuiva care strânge gunoiul sau care își asumă responsabilitatea rezolvării unei probleme sociale publice.

Pentru a rezolva această situație, le-am sugerat studenților mei să încerce să rezolve problemele publice cu care se confruntă în viața de zi cu zi. Pentru a face acest lucru, i-am rugat să răspundă la două întrebări:

1. Cum se simt atunci când încearcă să soluționeze o problemă publică a cărei responsabilitate nu le-a fost dată?
2. Cum au reacționat cei din jur la eforturile lor?

Astfel, studenții au strâns gunoiul, au reparat indicatoarele străzilor, au repus la locul lor indicatoarele rutiere, au curățat și au decorat spațiile comune din căminele studențești, au tăiat copacii care blocau vizibilitatea în intersecții, au reparat echipamentele din locurile publice amenajate pentru joacă, au spălat toalete publice și au desfășurat multe alte activități față de care nu aveau nici un fel de responsabilitate.

Cei mai mulți dintre studenți au spus că au simțit un disconfort în timp ce desfășurau aceste activități. Au simțit „că sunt niște proști”, „că vor să treacă drept oameni buni”, „că atrag atenția asupra lor” și toate celelalte sentimente care ne împiedică să luăm atitudine în astfel de circumstanțe. În cele mai multe cazuri, sentimentul de disconfort a fost alimentat de reacțiile celor din jur. Unul dintre studenți ridică o cutie de ziare veche și strică din stația de autobuz când poliția a intervenit, anunțată fiind de un vecin. Un alt student a încercat să curețe scurgerea pluvială de pe strada sa, dar a fost admonestat de un vecin care a țipat la el că mizeria trebuia eliminată de cei care mătură străzile. Cei care au strâns gunoarele de pe străzi au fost ironizați, li s-a răs în față și, în general, au fost dezaprobați. Un student strângea gunoiul din jurul unui coș de gunoi când un trecător l-a ironizat considerându-l neîndemânatic. A devenit astfel clar pentru noi că există numai trei explicații acceptabile pentru strângerea gunoiului dintr-un loc public :

1. Tu ai făcut mizeria și ai fost prins și obligat să cureți.
2. Tu ai făcut mizerie și te simți vinovat.
3. Furi gunoiul.

Urmând făgașul normal al lucrurilor, pur și simplu nu este acceptat ca oamenii să-și asume responsabilitatea pentru lucruri publice.

Cu siguranță nu am fi putut descoperi natura și puterea convențiilor privind responsabilitatea personală pentru aspecte publice decât prin intermediul cercetării de teren. Normele sociale spun că asumarea responsabilității este un lucru bun, vorbindu-se astfel despre spiritul civic. Întrebând oamenii dacă asumarea responsabilității este un lucru bun, vom obține fără îndoială un consens asupra acestui fapt. Numai mergând în lumea reală, experimentând și observând ceea ce se întâmplă, ne-am putut face o imagine clară.

Un element interesant în această poveste a fost faptul că, odată ce au trecut de reacția lor inițială și au înțeles că studenții desfășoară acele activități pentru a repara lucrurile, trecătorii rămăneau să-i asiste. Deși există un consens asupra faptului că nu e tocmai în regulă să îți asumi o responsabilitate publică, disponibilitatea unei persoane de a trece peste acest consens și de a-și asuma o asemenea responsabilitate îi determină și pe alții să facă acest lucru.

Cercetarea empirică nu trebuie confundată cu jurnalismul. Cercetătorii din științele sociale și jurnaliștii pot utiliza aceleași tehnici, însă au o relație foarte diferită cu datele. Spre exemplu, interviurile individuale sunt o tehnică des întâlnită în jurnalism și sociologie ; cu toate acestea, sociologii nu sunt interesați doar în a raporta atitudinea, convingerile sau experiența unui subiect. Scopul unui sociolog este de a trata interviul ca pe un set de date ce trebuie analizate pentru a înțelege viața socială în general.

Două aspecte importante ale cercetării calitative trebuie subliniate în acest punct. Mai întâi, faptul că un număr foarte mare de studii sunt reunite sub denumirea de „cercetare de teren calitativă”. După cum vom vedea în acest capitol, diferite epistemologii din diferitele paradigme au abordări foarte diverse față de întrebări esențiale precum „Ce înseamnă datele?”, „Cum trebuie colectate datele”, „Cum trebuie analizate datele?”. În al doilea rând, trebuie să ținem minte că, în funcție de întrebările la care încercăm să răspundem, ne alegem metodele de cercetare. O întrebare precum „Cum își construiesc femeile viața cotidiană astfel încât să-și îndeplinească rolurile de mame, parteneri și femei de carieră?” poate fi abordată prin interviuri și observații directe. Evaluarea campaniilor publicitare poate avea loc prin intermediul utilizării focus-grupurilor. În

cele mai multe cazuri aflăm că cercetătorii au la dispoziție mai multe metode dintre care pot să aleagă.

Pe scurt, cercetarea de teren prezintă avantajul de a proba viața socială în habitatul ei natural. Doar unele lucruri pot fi studiate în mod adecvat prin intermediul chestionarelor și în laborator, iar observarea directă permite cercetătorilor să constate modalități de comunicare subtile sau alte evenimente care nu pot fi anticipate sau măsurate în alt fel.

Considerații speciale cu privire la cercetarea calitativă de teren

Există câteva aspecte care trebuie luate în considerare în cazul fiecărei metode de cercetare, iar cercetarea calitativă de teren nu face excepție. Când folosiți metode de cercetare de teren, vă confrunțați adesea cu decizii legate de rolul pe care îl veți juca în calitate de observator, precum și de relațiile cu oamenii pe care îi veți observa. Prin urmare, propun să examinăm câteva dintre aspectele implicate de aceste decizii.

Rolurile variate ale unui observator

În cercetarea de teren, observatorii pot juca mai multe roluri, inclusiv acela de a participa în cadrul evenimentelor pe care vor să le observe (aceasta a fost, spre exemplu, situația studenților care au reparat lucruri publice). În cadrul acestui capitol, am utilizat termenul *cercetare de teren* în locul celui mai frecvent utilizat *observație participativă*, pentru că nu este întotdeauna nevoie ca cercetătorii să participe la ceea ce observă, deși de cele mai multe ori vor observa asemenea evenimente direct, la fața locului. După cum au indicat Catherine Marshall și Gretchen Rossman :

Cercetătorul poate planifica un rol care poate avea diferite grade de participare – adică diferite grade de participare efectivă în viața cotidiană. La o extremă se găsește participantul total, care ia parte la viața cotidiană printr-un rol sau un set de roluri construite în context. La cealaltă extremă, se află observatorul complet, care nu se angajează în interacțiune socială și care evită orice tip de implicare în lumea pe care o studiază. Între cele două cazuri există, bineînțeles, o multitudine de situații în care cercetătorul se poate găsi (1995, p. 60).

În acest sens, un participant complet poate fi un participant adevărat în ceea ce studiază (spre exemplu, participant într-o demonstrație ce are loc în campus) sau poate pretinde că este un participant real. În orice caz, în toate acele circumstanțe în care acționați ca un participant, trebuie să-i lăsați pe ceilalți să vă perceapă numai ca pe un simplu participant, și nu ca pe un cercetător. Spre exemplu, dacă utilizați această metodă pentru a studia un grup de oameni needucați și care se exprimă greu, nu ar fi potrivit să vorbiți și să vă purtați ca un profesor universitar sau ca un student.

Acest tip de cercetare introduce o problemă etică asupra căreia comunitatea științifică este divizată. Este etic să înșeli încrederea unor oameni pe care îi studiezi în speranța că

ei se vor încrede mai mult în tine decât într-un cercetător? Sunt beneficiile pe care le poți obține dintr-o astfel de cercetare mai valoroase decât astfel de considerații? Deși multe asociații profesionale au adresat această problemă, normele care trebuie urmate rămân oarecum ambigue atunci când sunt aplicate unor situații specifice.

Strâns legată de această chestiune etică este și una științifică. Nici un cercetător nu înșală încrederea subiecților săi doar de dragul de a-i înșela. Acest lucru se întâmplă pentru că se crede adesea că datele vor fi mai valide și mai fidèle, că subiecții vor fi mai naturali și mai onești dacă nu știu că cercetătorul desfășoară un studiu. Dacă oamenii care sunt studiați știu acest lucru, și-ar putea schimba comportamentul în mai multe feluri. Acest fenomen este cunoscut ca problema **reactivității**.

Reactivitate – problema conform căreia subiecții cercetărilor sociale pot reacționa la faptul de a fi studiați, schimbându-și astfel comportamentul față de cel pe care l-ar avea în mod normal.

În primul rând, s-ar putea să îl dea afară pe cercetător din grup. În al doilea rând, s-ar putea ca ei să-și modifice discursul și comportamentul astfel încât să pară mai „respectabili” decât sunt în realitate. În al treilea rând, întregul proces social s-ar putea să fie modificat în mod radical. Spre exemplu, un grup de studenți care intenționează să dea foc clădirii universității ar putea să renunțe la acest act dacă află că unul dintre membrii săi este un om de știință care desfășoară un proiect de cercetare.

Pe de altă parte, dacă sunteți în poziția de „participant complet”, s-ar putea ca aceasta să afecteze ceea ce studiați. Să presupunem, spre exemplu, că vi se cere părerea asupra a ceea ce ar trebui să facă grupul în continuare. Indiferent de ce veți spune, veți influența procesul într-un fel sau altul. Dacă grupul vă urmează sugestia, influența asupra procesului este evidentă. Dacă grupul decide să nu urmeze sugestia, procesul prin care această sugestie este refuzată influențează și el ceea ce se va întâmpla. În final, dacă veți susține că nu știți ce se va întâmpla, s-ar putea să contribuiți prin asta la sentimentul general de nesiguranță și indecizie de la nivelul grupului.

Nu în ultimul rând, orice va face sau nu observatorul participant va avea un efect asupra a ceea ce este observat; acest lucru este pur și simplu inevitabil. Astfel, nu există nici o protecție completă împotriva acestui efect, deși sensibilitatea față de această problemă poate oferi o protecție parțială. (Această influență, numită „efectul Hawthorne”, a fost discutată pe larg în capitolul 8.)

Din cauza acestor considerații, atât de ordin etic, cât și științific, cercetătorul de teren alege adeseori un rol diferit de cel al participantului complet. Puteți participa total în cadrul grupului pe care îl studiați făcând cunoscut de la bun început faptul că desfășurați o cercetare. Spre exemplu, în calitate de membru al echipei de volei, v-ați putea folosi de această poziție pentru a desfășura o cercetare în domeniul sociologiei sportului, informându-i în același timp pe colegi despre acest lucru. Totuși, există o serie de pericole și în cazul acestui rol. Indivizii studiați ar putea să-și concentreze atenția mai mult asupra proiectului de cercetare decât asupra procesului social natural, făcând astfel ca procesul observat să nu mai fie tipic. În același timp, s-ar putea întâmpla ca dumneavoastră, în calitate de cercetător, să vă identificați prea mult cu interesele și punctele de vedere ale participanților. S-ar putea să intrați prea mult în atmosfera grupului și să pierdeți mult din detașarea științifică necesară pentru studiu.

La cealaltă extremă, observatorul complet studiază un proces social fără a se implica deloc în acesta. Cel mai probabil, din cauza neintervenției cercetătorului, subiecții

studiului nu realizează că sunt studiați. Stând într-o stație de autobuz și observând cum se traversează strada prin locurile nepermise reprezintă un exemplu. Deși în cazul observației complete cercetătorul influențează mai puțin ceea ce este studiat și este mai puțin predispus să se identifice cu mediul pe care îl studiază, el are de asemenea mai puține șanse să dezvolte o înțelegere completă a ceea ce studiază. Observațiile în acest caz pot fi mai schematice și tranzitorii.

Fred Davis (1973) caracterizează rolurile extreme pe care un cercetător le poate juca drept „Marțianul” și „Convertitul”. Cel de-al doilea rol presupune să cercetați cât mai în profunzime, chiar și cu riscul de a vă identifica cu mediul studiat. Vom examina acest risc pe larg în secțiunea următoare.

Pentru a înțelege rolul de „Marțian”, imaginați-vă că ați fost trimis să observați noi forme de viață pe planeta Marte. Cel mai probabil vă veți simți extrem de diferit de marțieni. Unii cercetători din științele sociale adoptă acest nivel de separare atunci când observă culturi sau clase sociale diferite față de cele cărora le aparțin.

Marshall și Rossman (1995, pp. 60-61) subliniază faptul că cercetătorul poate varia perioada de timp pe care o petrece în mediul pe care îl observă. Puteți fi o prezență permanentă în acest cadru sau pur și simplu să apăreți din când în când. Mai mult, vă puteți concentra atenția asupra unui aspect limitat al cadrului social sau puteți încerca să-l observați în întregime – imaginând astfel un rol care să corespundă scopurilor dumneavoastră.

Situații diferite solicită cercetătorului roluri diferite. Din păcate, nu există reguli clare pentru a lua această decizie – trebuie să vă bazați pe propria înțelegere a situației și pe propria judecată. În luarea deciziei, totuși, trebuie să vă ghidați atât după considerații etice, cât și metodologice. Pentru că acestea intră de multe ori în conflict, deciziile vor fi de multe ori dificile și veți constata uneori că rolul limitează studiul.

Relațiile cu subiecții

După analizarea diferitelor roluri pe care cercetătorii de teren le pot juca în relație cu observațiile lor, ne concentrăm atenția acum asupra modului în care cercetătorii relaționează cu subiecții și cu punctele de vedere ale acestora.

Am subliniat deja posibilitatea de asumare a unor roluri sociale pe care de fapt nu le avem. Gândiți-vă cum v-ați simți într-o astfel de situație.

Să ne imaginăm că ați decis să studiați un cult religios care are mulți adepți în cartierul în care locuiți. Ați putea studia grupul alăturându-vă sau pretinzând acest lucru. Gândiți-vă care este diferența dintre a fi cu adevărat un adept al acestui cult și numai a pretinde acest lucru. Principala diferență este dată de faptul de a accepta sau nu credințele, atitudinile și punctele de vedere împărtășite de membrii „adevărați” ai grupului. Dacă membrii grupului cred că Iisus va veni joia viitoare să distrugă lumea și să salveze membrii acestui cult, veți crede cu adevărat acest lucru sau doar veți pretinde că îl credeți?

În mod tradițional, cercetătorii din științele sociale au subliniat importanța „obiectivității” în astfel de chestiuni. În exemplul mai sus menționat, această obiectivitate ar însemna ca cercetătorul să evite însușirea credințelor acestui grup. Fără a neglija avantajele asociate acestei obiectivități, cercetătorii în științele sociale recunosc de asemenea beneficiile

„imersiei” lor în grupul pe care îl studiază, aceasta fiind ceea ce Lofland și Lofland (1995, p. 61) numesc „înțelegere din interior”. Se consideră astfel că nu veți putea să înțelegeți pe deplin gândurile și acțiunile membrilor cultului religios dacă nu adoptați punctele lor de vedere ca fiind adevărate – cel puțin temporar. Pentru a evalua cât mai complet fenomenul pe care îl studiați, trebuie să credeți că Iisus va veni joi noaptea.

A adopta un punct de vedere diferit poate crea un disconfort pentru cei mai mulți oameni. Se poate dovedi dificilă chiar și învățarea unor puncte de vedere care vă par ciudate; altelei veți considera că este greu să tolerați anumite puncte de vedere. Dar să vi le însușiți ca și cum ar fi ale dumneavoastră se poate dovedi de zece ori mai greu. Robert Bellah (1970, 1974) a propus termenul *realism simbolic* pentru a indica nevoia ca cercetătorii sociali să trateze convingerile pe care le studiază ca fiind demne de respect, și nu obiect al ridicolului. Dacă sunteți de acord cu acest punct de vedere, v-ați putea da seama de ce William Shaffir și Robert Stebbins (1991, p. 1) conchid că „cercetarea de teren se numără cu siguranță printre activitățile cele mai dezagreabile pe care umanitatea le-a imaginat pentru sine”.

Există, bineînțeles, un pericol în a adopta punctele de vedere ale oamenilor pe care îi studiați. Când abandonați obiectivitatea pentru a adopta astfel de convingeri, pierdeți posibilitatea de a vedea și de a înțelege fenomenul într-un cadru de referință care nu este accesibil subiecților dumneavoastră. Pe de o parte, a accepta că lumea va fi distrusă joi noaptea vă oferă posibilitatea de a aprecia aspecte care sunt accesibile numai adeptilor; totuși, a vă distanța de acea opinie v-ar putea da posibilitatea de a înțelege de ce unii oameni au adoptat o asemenea opinie. S-ar putea să descoperiți că unii au făcut acest lucru ca urmare a unei traume personale (cum ar fi șomajul sau divorțul), în timp ce alții au ajuns în cadrul grupului în urma participării la anumite rețele sociale (cum este, spre exemplu, echipa de bowling). Trebuie notat faptul că membrii cultului s-ar putea să nu fie de acord cu aceste explicații „obiective”, pe care poate nu le-ați fi găsit dacă nu ați fi operat legitim în cadrul grupului.

Antropologii folosesc uneori termenul *perspectivă emică* cu privire la însușirea punctului de vedere împărtășit de cei studiați. Prin contrast, *perspectiva etică* menține o distanță față de punctele de vedere studiate pentru a obține un grad mai înalt de obiectivitate.

Aici, dilema evidentă este că ambele poziții oferă importante avantaje, dar par a se exclude reciproc. De fapt, este posibil să-ți asumi ambele poziții. Uneori poți să-ți schimbi opiniile după cum vrei. Când este cazul, poți să-ți asumi în întregime convingerile cultului; apoi, poți să pășești în afara acestor credințe (mai precis, poți păși în lumea punctelor de vedere asociate științelor sociale). Cu cât folosiți mai mult acest tip de cercetare, cu atât veți ajunge să aveți puncte de vedere contradictorii simultan, în loc să vă schimbați opinia în permanență.

În timp ce studiam spiritismul – fenomen în care indivizii permit spiritelor să le ocupe trupurile și să vorbească prin intermediul acestora –, am descoperit că pot participa în mod complet la aceste ședințe de spiritism fără a mă distanța de convențiile cercetării sociale. În loc să cred în realitatea spiritismului, am găsit mai degrabă posibil să îmi suspend convingerile în acel mediu: nici să cred că este total adevărat (așa cum făceau ceilalți participanți), nici să îl consider total neadevărat (așa cum fac majoritatea cercetătorilor). Cu alte cuvinte, am fost deschis ambelor posibilități. Trebuie notat modul în care această perspectivă diferă de nevoia noastră firească de a „ști” dacă astfel de lucruri sunt legitime sau nu.

Cercetătorii sociali se referă adesea la acest subiect ca la o problemă de *reflexivitate*, în sensul că lucrurile acționează asupra lor însele. Astfel, caracteristicile dumneavoastră pot afecta ceea ce vedeți și modul în care interpretați aceste lucruri. Totuși, problema este mai complexă și se aplică atât subiecților, cât și cercetătorilor. Imaginați-vă că intervievați o persoană fără adăpost 1. pe stradă, 2. într-un adăpost social, 3. într-un oficiu de asistență socială. Cadrul în care are loc interviul ar putea să afecteze răspunsurile persoanei respective. Cu alte cuvinte, s-ar putea să obțineți rezultate diferite, în funcție de cadrul în care se desfășoară interviul. Mai mult, s-ar putea să vă schimbați comportamentul de cercetător în funcție de situație. Dacă vă gândiți și mai atent la această problemă, veți identifica și alte aspecte care complică cercetarea și care o fac să fie mai mult decât „o observație a lucrurilor luate ca atare”.

Problema pe care o discutăm poate fi văzută ca o problemă psihologică, ea reprezentând mai ales o realitate din mintea cercetătorilor și a subiecților. Totuși, există și o dimensiune socială a acestei probleme. Când devii profund implicat în viața oamenilor pe care îi studiezi, este foarte probabil să fii mișcat de problemele și crizele lor personale. Imaginați-vă, spre exemplu, că unul dintre membrii cultului se îmbolnăvește și trebuie dus la spital. Ar trebui să oferiți transportul? Desigur. Imaginați-vă că cineva vrea să împrumute bani pentru a-și cumpăra o combină stereo. Ar trebui să-i oferiți un împrumut? Cel mai probabil, nu. Imaginați-vă că are nevoie de bani pentru mâncare.

Nu există reguli clare pentru rezolvarea unor astfel de situații, însă trebuie să realizați că vă veți confrunta cu ele indiferent dacă dezvăluiți sau nu faptul că sunteți cercetător. Astfel de probleme nu apar în alte tipuri de cercetare – cum sunt, spre exemplu, sondajele de opinie sau experimentele –, dar ele sunt parte constitutivă a cercetării de teren.

Discuția relațiilor dintre cercetător și subiecți în cadrul cercetării de teren dispare în fața perspectivei convenționale a „obiectivității științifice”. Înainte de a încheia secțiunea, să mergem puțin mai departe în analiza acestei probleme.

Din perspectiva convențională a științei, există diferențe implicite de putere și statut care separă cercetătorul de subiecții studiați. Când discutăm în capitolul 8 despre designul experimental, era evident cine deținea controlul: cel care organiza experimentul și care le spunea subiecților ce trebuie să facă. De multe ori, cercetătorul era singurul care știa despre ce era vorba în cercetare. Același lucru se poate spune și despre cercetarea prin intermediul sondajelor. Persoana care realizează sondajul pune întrebările, decide cine va fi chestionat și analizează datele colectate.

Sociologii socotesc adesea acest tip de relații drept relații de putere sau de statut. În designurile experimentale și de sondaje, cercetătorul are în mod clar mai multă putere și un statut mai înalt decât cel al subiecților. Cercetătorul are cunoștințe speciale pe care subiecții nu le au. Aceștia nu sunt atât de bădărani încât să afirme că sunt superiori subiecților, însă într-un anumit fel acest lucru este presupus implicit. (Trebuie notat aici faptul că o astfel de presupunere implicită există și în cazul scriitorilor de manuale și al cititorilor acestora.)

În cercetarea de teren, astfel de presupuneri se pot dovedi problematice. Când primii antropologi europeni au decis să studieze ceea ce inițial erau numite societăți „primitive”, nu s-a pus deloc la îndoială faptul că antropologii știau cel mai bine ce trebuie făcut. În timp ce localnicii „credeau” în magie, spre exemplu, antropologii „știau” că aceasta nu este adevărată. În timp ce localnicii credeau că unele dintre ritualurile lor îi vor îmblânzi

pe zei, antropologii au explicat faptul că „adevărata” funcție a acestor ritualuri era aceea de a crea o identitate socială, o solidaritate de grup etc.

Totuși, cu cât mai mult cercetătorii au ales să desfășoare cercetări de teren în care să-i studieze îndeaproape pe semenii lor, cu atât mai conștienți au devenit aceștia în privința presupunerilor implicite despre superioritatea cercetătorului și cu atât mai mult au luat în considerare explicații alternative. Analizând în continuare diferitele paradigme din cercetarea empirică, vom vedea cum această preocupare s-a rezolvat de la sine.

Câteva paradigme în cercetarea calitativă de teren

Deși am descris cercetarea de teren ca simpla deplasare la locul acțiunii și observarea a ceea ce se întâmplă, există mai multe abordări ale acestei metode de cercetare. Secțiunea studiază câteva paradigme utilizate în cercetarea de teren: naturalismul, etnometodologia, teoria întemeiată, studiile de caz și metoda studiilor de caz extinse, etnografia instituțională și cercetarea acțiunii participative. Deși această trecere în revistă nu poate acoperi toate abordările posibile ale acestei metode, ar trebui să vă ofere o privire de ansamblu asupra posibilităților.

Este important să știți că nu există metode specifice atașate acestor paradigme. De exemplu, puteți folosi etnometodologia sau etnografia instituțională pentru a analiza audierile dintr-un tribunal sau pentru a realiza interviuri de grup. Distincțiile importante din această secțiune sunt epistemologice, având de-a face cu semnificația datelor, indiferent cum sunt ele colectate.

Naturalismul

Naturalismul este o tradiție veche în cercetarea calitativă. Primii cercetători de teren plecau de la premisa pozitivistă că realitatea socială se află „undeva acolo”, gata pentru a fi observată în mod natural și apoi relatată de cercetător așa cum „este ea cu adevărat” (Gubrium și Holstein, 1997). Această tradiție a început în anii '30 și '40, în cadrul Catedrei de sociologie a Universității din Chicago, ai cărei profesori și studenți au cutreierat întregul oraș pentru a observa și înțelege comunitățile locale și cartierele. Cercetătorii acelei perioade, precum și perspectiva acestora asupra cercetării sunt acum cunoscute drept Școala de la Chicago.

Unul dintre primele și cele mai cunoscute studii care ilustrează această tradiție în cercetarea socială este etnografia unui cartier italian din America, Cornerville, realizată de William Foote Whyte, în cartea sa *Street Corner Society* (1943). O etnografie este un studiu care se concentrează mai degrabă asupra unei descrieri detaliate și precise, decât asupra unei explicații. Ca și alți naturaliști,

Naturalism – o abordare a cercetării de teren bazată pe presupunerea că există o realitate socială obiectivă și că această poate fi observată și redată în mod precis.

Etnografie – o prezentare a vieții sociale care se concentrează mai degrabă asupra unei descrieri detaliate și precise decât asupra unei explicații.

Whyte a considerat că, pentru a avea o cunoaștere completă a vieții sociale de pe străzi, trebuia să o cunoască din interior. Astfel, a luat legătura cu „Doc”, principalul său informator, care s-a dovedit a fi și unul dintre liderii bandei. Doc i-a permis lui Whyte să intre în lumea sa, iar Whyte a ajuns să participe la activitățile celor din Cornerville. Studiul său a putut să ofere ceva ce sondajele nu ar putea : o descriere detaliată și bogată a vieții imigranților italieni din Cornerville.

O trăsătură importantă a studiului lui Whyte este aceea că a prezentat realitatea oamenilor din Cornerville așa cum o percep aceștia. Perspectiva naturalistă pleacă de la premisa că poveștile oamenilor trebuie spuse așa cum sunt „cu adevărat” și nu așa cum le înțelege etnograful. Narațiunile adunate de Whyte sunt considerate ca fiind „adevărul” social al locuitorilor din Cornerville.

Patruzeci și cinci de ani mai târziu, David Snow și Leon Anderson (1987) au desfășurat o cercetare de teren exploratorie în viața oamenilor străzii din Austin, Texas. Principalul scop era de a înțelege cum oamenii străzii își construiesc și își negociază identitatea, știind că societatea atașează un stigmat statutului de om al străzii. Snow și Anderson au crezut că, pentru a atinge acest scop, colectarea datelor trebuie să vină de la sine. La fel ca și Whyte în *Street Corner Society*, aceștia au descoperit câțiva informatori pe care i-au însoțit în călătoriile lor zilnice, cum ar fi locurile unde caută de muncă sau adăpost. Snow și Anderson au ales să memoreze conversațiile la care au participat sau discuțiile pe care oamenii străzii le aveau între ei. La sfârșitul zilei cei doi cercetători notau detaliat aceste discuții. De asemenea, înregistrau interviuri cu principalii lor informatori din cadrul grupului.

Snow și Anderson au raportat timpul petrecut printre oamenii străzii de-a lungul a 12 luni, pentru un total de 405 ore, în 24 de locații diferite. Din aceste date complexe, ei au identificat trei modele principale și interconectate în conversațiile oamenilor străzii. În primul rând, oamenii străzii demonstau o încercare de a se „distanța” de alți oameni ai străzii, de statutul foarte umil al slujbei pe care o aveau sau de Armata Salvării de care depindeau. În al doilea rând, ei își „îmbrățișau” identitatea legată de viața de pe stradă, apartenența de grup sau o anumită convingere legată de motivul pentru care ajunseseră pe străzi. În al treilea rând, relatau „povești fictive” care contrastau cu viața lor de fiecare zi. Spre exemplu, afirmau că fac mai mulți bani decât câștigau în realitate sau chiar că vor „ajunge bogați”.

Richard Mitchell (2002) oferă o altă ilustrare a puterii pe care o are relatarea etnografică. Istoria recentă a Statelor Unite a ridicat spectrul violenței din cadrul grupurilor de survivaliști tainice, dramatizat de atacul din 1992 de la Ruby Ridge, Idaho, care a dus la moartea soției și a fiului lui Randy Weaver, susținător al superiorității rasei albe ; împușcăturile din 1993 avându-i drept protagoniști pe David Koresh și ramura davidienilor din Waco, Texas ; și bomba din 1995 a lui Timothy McVeigh, care a lăsat 168 de morți sub ruinele clădirii federale Murrah de nouă etaje din Oklahoma City.

Mitchell descrie o mulțime de indivizi și grupuri „survivaliste”, încercând să înțeleagă raționamentul acestora, planurile lor, precum și amenințarea pe care o pot reprezenta pentru toți ceilalți. A descoperit că survivaliștii sunt dezamăgiți și nesiguri cu privire la viitorul societății americane, dar cei mai mulți erau interesați de a crea moduri de viață și culturi alternative pentru ei înșiși decât de a-i arunca pe ceilalți în aer. Asta

nu înseamnă că ei nu reprezintă o amenințare, ci mai degrabă faptul că analiza făcută de Mitchell merge mai departe de cazurile de tip McVeigh, Koresh și Weaver, pentru a prezenta o imagine mai amplă a fenomenului.

În timp ce acest capitol urmărește să vă introducă în diferitele abordări ce pot fi utilizate în cercetarea calitativă de teren, ar trebui să realizați că discuția despre etnografie nu reprezintă decât o schiță a câtorva dintre numeroasele căi stabilite de cercetători în științele sociale. Dacă sunteți interesați de această abordare generală, puteți explora ideea de *etnografie virtuală*, care folosește tehnici specifice etnografiei pentru a analiza spațiul virtual. La capătul celălalt, se găsește *autoetnografia* care presupune în mod intenționat o abordare personală și întrerupe astfel tradiția care spune că trebuie evitată implicarea personală a cercetătorului. Poți învăța mai multe despre aceste variante ale etnografiei căutând pe internet sau în biblioteca din campus. Partea finală a acestui capitol va examina *etnografia instituțională*, care face legătura între indivizi și organizații.

Etnometodologia

Etnometodologia, pe care am prezentat-o în capitolul 2 ca paradigmă de cercetare, reprezintă o abordare unică în cercetarea calitativă de teren. Își are originea în tradiția filosofică a fenomenologiei, aspect care explică de ce etnometodologii sunt sceptici în privința modului în care oamenii își povestesc experiențele (Gubrium și Holstein, 1997). Alfred Schutz (1967, 1970), cel care a introdus fenomenologia, susținea că realitatea este construită social și că ea nu există pur și simplu astfel încât noi să o putem observa. Oamenii nu descriu realitatea așa cum este ea, ci așa cum o înțeleg. Astfel, fenomenologii ar susține că personajele lui Whyte, oamenii străzii, își descriau viața în bandele de cartier așa cum o înțelegeau ei. Totuși, descrierile lor nu ne spun prea multe despre felul în care această realitate era înțeleasă de aceștia și de ce avea un sens pentru ei. De aceea, cercetătorii nu se pot baza pe relatările subiecților pentru a prezenta realitatea socială în mod corect.

Etnometodologie – o abordare în studiul vieții sociale care se concentrează pe descoperirea unor presupuneri și convenții de obicei implicite, nerostite; această metodă implică de cele mai multe ori o încălcare intenționată a convențiilor pentru a putea revela existența acestora.

În timp ce etnometodologii tradiționali credeau că trebuie să se cufunde într-o anumită cultură și să prezinte poveștile spuse de surse ca și cum acestea ar reprezenta realitatea, fenomenologii consideră că este necesar ca cercetătorii să „înțeleagă” percepțiile surselor lor asupra realității. Urmând această tradiție, unii cercetători de teren au simțit nevoia de a dezvolta tehnici care să permită revelarea modului în care oamenii înțeleg realitatea lor cotidiană. După cum am văzut în capitolul 2, sociologul Harold Garfinkel a sugerat că cercetătorii *încalcă regulile* astfel încât așteptările oamenilor să devină aparente. Aceasta este tehnica pe care Garfinkel a numit-o „etnometodologie”.

Garfinkel a devenit cunoscut pentru faptul că și-a angajat studenții într-o serie de activități constituind așa-numitele „experimente de încălcare”, care urmăreau să rupă tradiția cu obșnuitul (Heritage, 1984). Spre exemplu, Garfinkel (1967) i-a rugat pe studenții săi să facă un „experiment de clarificare a conversației”. Studenții au fost rugați

să aibă o conversație obișnuită cu o cunoștință sau un prieten și să ceară lămuriri despre oricare dintre afirmațiile acestei persoane. Prin intermediul acestei tehnici, studenții au descoperit elemente ale conversației care sunt în mod obișnuit luate ca atare. Prezentăm două dintre exemplele pe care studenții lui Garfinkel le-au raportat (1967, p. 42):

Cazul 1

Subiectul povestea cercetătorului, membru al clubului auto din care făcea parte și subiectul, despre faptul că a avut o pană de cauciuc când mergea la serviciu în ziua precedentă.

Am avut pană.

(C) Ce vrei să spui prin faptul că ai avut pană?

Pentru câteva momente, persoana a rămas foarte surprinsă. Apoi a răspuns cu ostilitate: «Cum adică» „ce vrei să spui”? O pană e o pană. Asta am vrut să spun. Nimic special. Ce întrebare stupidă”.

Cazul 6

Victima făcea cu mâna voios.

(S): Ce mai faci?

(C): Ce fac din ce perspectivă? Din perspectiva sănătății, a banilor, a școlii, a locului de muncă, a liniștii mele...?

(S) (Roșu la față și vizibil enervat): Uite care e treaba, eu doar încercam să fiu politicos. Sincer îți spun, puțin mă interesează ceea ce faci.

Ignorând așteptările lor obișnuite cu privire la conversațiile cotidiene sau „punându-le în paranteze”, acești cercetători au scos la iveală subtilitățile interacțiunilor cotidiene. Spre exemplu, deși întrebarea „ce mai faci?” poate avea mai multe sensuri, nici unul dintre noi nu își bate capul cu ceea ce înseamnă în interacțiunile obișnuite, după cum arată ultimul comentariu al subiectului mai sus menționat.

Astfel, etnometodologii nu sunt pur și simplu interesați doar de percepțiile subiecților asupra realității. În aceste cazuri, ne putem imagina că subiecții au crezut că studenții care puneau întrebări erau obraznici, proști sau aroganți. Ceea ce face obiectul studiilor etnometodologice este chiar conversația însăși, și nu persoana cu care se discută. În general, în etnometodologie, accentul cade pe modelele de interacțiune care guvernează viața noastră de zi cu zi.

Etnometodologii cred că cercetătorii care folosesc o analiză naturalistă „pierd abilitatea de a analiza lumea obișnuită și cultura acesteia dacă utilizează perspective și metode analitice care sunt parte a lumii sau a culturii care este studiată” (Gubrium și Holstein, 1997, p. 43).

D.L. Wieder prezintă un exemplu excelent în privința modului în care o abordare naturalistă diferă de una etnometodologică (Gubrium și Holstein, 1997). În studiul său, *Language and Social Reality: The Case of Telling the Convict Code* (1988), Wieder a început prin a aborda condamnării dintr-o instituție de reeducare într-o manieră tradițional etnografică: el dorea să pătrundă în acest mediu împrietenindu-se cu deținuții și făcând observații participative. A luat cu grijă notițe și a înregistrat interacțiunile dintre deținuți, precum și acelea dintre deținuți și angajați. Wieder era în primul rând preocupat să descrie viața condamnaților din instituția de reeducare așa cum era aceasta pentru ei. Observațiile sale i-au permis să identifice un „cod al condamnaților” despre care el credea că este sursa comportamentului deviant exprimat de deținuți față de angajați.

Acest cod, care consta dintr-o serie de reguli precum aceea de „a nu linguși personalul”, „a nu turna”, „a nu avea încredere în personal”, era urmat de deținuții care împiedicau eforturile personalului de a-i ajuta pe aceștia să facă tranziția de la închisoare la viața în comunitate.

Era evident pentru Wieder că acest cod era mai mult decât o explicație pentru comportamentul deviant al condamnaților; era o „metodă de persuasiune și justificare morală” (Wieder, 1988, p. 175). În acest punct al cercetării, el și-a schimbat abordarea de la analiza naturalistă la perspectiva etnomedologică. În timp ce cercetătorii naturaliști de teren urmăresc să înțeleagă viața socială așa cum o înțeleg participanții la aceasta, etnometodologii sunt mai preocupați de a identifica metodele prin care apare înțelegerea. În cazul codului condamnaților, Wieder a observat că aceștia folosesc codul pentru a da un sens propriilor interacțiuni cu alți condamnați și cu angajații. Astfel, etnografia stabilimentului s-a schimbat într-o etnografie a codului. Spre exemplu, condamnații ar spune „știi că eu nu aș turna”, referindu-se astfel la cod ca la o modalitate de a justifica refuzul lor de a răspunde întrebărilor lui Wieder (p. 168). Potrivit lui Wieder, codul „opera ca un instrument pentru a opri sau a schimba subiectul unei conversații” (p. 175). Chiar și personalul stabilimentului se referea la cod ca la o modalitate de a-și justifica reținerea de a-i ajuta pe condamnați. Deși codul acționa ca o constrângere asupra comportamentului, el era totodată și un instrument de control al interacțiunilor.

Teoria întemeiată

Teoria întemeiată își are originea în colaborarea dintre Barney Glaser și Anselm Strauss, sociologi care au adus în științele sociale două importante tradiții de cercetare: pozitivismul și interacționismul. În principiu, **teoria întemeiată** reprezintă încercarea de a deriva teorii din analiza modelelor, a temelor și a categoriilor comune descoperite în datele obținute în timpul observațiilor. Prima prezentare importantă a acestei metode poate fi găsită în cartea lui Glaser și a lui Strauss, *The Discovery of Grounded Theory* (1967). Teoria întemeiată poate fi descrisă ca o abordare care încearcă să combine o abordare naturalistă cu o preocupare pozitivistă pentru „un set de proceduri sistematic” întrebuințate în desfășurarea cercetării calitative.

Teoria întemeiată – o abordare inductivă în studiul vieții sociale care încearcă să genereze o teorie din compararea constantă a observațiilor care se relevă cercetătorului. Este foarte diferită de testarea ipotezelor, în care teoria este utilizată pentru a genera ipoteze care urmează a fi testate prin observații.

Strauss și Juliet Corbin (1998, pp. 43-46) au susținut că teoria întemeiată permite cercetătorului să fie în același timp științific și creativ, atât timp cât respectă următoarele reguli generale:

- *Să gândească comparativ*: autorii consideră că este esențial să compari mai multe evenimente pentru a evita distorsiunile care ar putea apărea în urma interpretărilor observațiilor inițiale.
- *Să obțină puncte de vedere multiple*: în mare parte, acest aspect se referă la punctele de vedere diferite ale participanților la evenimentele care sunt studiate, însă Strauss

și Corbin au sugerat că utilizarea unor tehnici de observare diferite poate de asemenea oferi numeroase puncte de vedere.

- *Să revină asupra datelor în mod periodic*: pe măsură ce datele sunt acumulate, veți începe să schițați interpretări despre ceea ce se întâmplă, astfel încât este foarte important să verificați mereu concordanța dintre date și aceste interpretări. După cum afirmă Strauss și Corbin (1998, p. 45), „datele nu mint”.
- *Să mențină o atitudine sceptică*: pe măsură ce interpretați datele, ar trebui să considerați toate interpretările ca fiind provizorii, utilizând noi observații pentru a testa aceste interpretări și nu doar pentru a le confirma.
- *Să urmeze procedurile cercetării*: teoria întemeiată permite flexibilitate în colectarea datelor pe măsură ce teoriile evoluează, dar Strauss și Corbin (1998, p. 46) subliniază faptul că există trei tehnici esențiale: „stabilirea unor comparații, punerea unor întrebări și eșantionarea”.

Teoria întemeiată subliniază procedurile de cercetare. Codificarea sistematică este importantă în mod particular pentru a obține validitate și fidelitate în analiza datelor. Datorită acestei perspective oarecum pozitivistă asupra datelor, teoreticienii care folosesc această paradigmă sunt destul de deschiși în a utiliza atât studiile calitative, cât și pe cele cantitative. Prezentăm în cele ce urmează două exemple de implementare a acestei abordări.

Studierea schimbării în mediul academic

Studiul lui Clifton Conrad (1978) asupra schimbărilor academice din universități reprezintă unul dintre primele exemple ale teoriei întemeiate. Conrad a dorit să descopere principalele surse ce determină schimbarea curriculumului academice și în același timp să înțeleagă procesul schimbării. Utilizând ideea cercetării întemeiate de a folosi o *eșantionare teoretică* – potrivit căreia grupurile sau instituțiile sunt selectate pe baza relevanței lor teoretice –, Conrad a ales patru universități pentru studiul său. În două dintre acestea, vehiculul schimbării era comitetul responsabil în mod formal de curriculum; în celelalte două, vehiculul schimbării era un grup stabilit ad-hoc.

Conrad a explicat pas cu pas avantajul de a folosi teoria întemeiată în construirea teoriei sale despre schimbările din mediul academic. El a descris procesul de a codifica datele în mod sistematic pentru a crea categorii care trebuie „să iasă” din acele date și apoi a evaluat modul în care categoriile se potrivesc unele cu altele. Pendulând mereu între date și teorie și teorie și date, el a avut posibilitatea de a reevalua validitatea concluziilor sale inițiale legate de schimbarea din mediul academic.

Spre exemplu, inițial, se părea că schimbarea academică era cauzată în principal de un administrator care făcea presiuni în acest sens. Reexaminând datele și căutând explicații mai plauzibile, Conrad a descoperit că presiunea grupurilor de interes reprezintă o sursă mult mai convingătoare pentru schimbare. Apariția grupurilor de interes era cea care permitea de fapt administratorului să devină un agent al schimbării.

Evaluarea modului în care datele din cele două tipuri de universități se potrivesc unele cu altele l-a ajutat să-și redefinească modul de construire a teoriei. Conrad a conchis că schimbările din curricula universitară sunt bazate pe următorul proces: grupurile de interes și de conflict apar ca o consecință a existenței unor forțe structurale sociale interne și externe; acestea fac presiuni pentru o intervenție administrativă și pentru

recomandări cu privire la necesitatea schimbărilor în actuala curriculum universitară; schimbările sunt apoi realizate de către cele mai puternice organisme decizionale.

România consumeristă

Au fost scrise multe studii despre schimbările la scară largă cauzate de trecerea de la socialism la capitalism în fosta Uniune Sovietică și aliații săi din estul Europei. Patrick Jobs și colegii săi (1997) au vrut să afle mai multe despre tranziție, la o scară mai mică, printre românii obișnuiți. Ei și-au îndreptat atenția asupra modului în care aceștia fac cumpărături.

Luând în considerare faptul că de obicei actul de a face cumpărături este considerat o rutină, o activitate relativ rațională, cercetătorii au sugerat că acest aspect poate deveni o problemă socială într-o economie care trece prin schimbări fundamentale. Ei au folosit metoda teoriei întemeiate pentru a examina consumerismul românesc ca pe o problemă socială, observând modul în care oamenii obișnuiți rezolvă o astfel de problemă.

Primul pas a fost acela de a înțelege cum percep și înțeleg românii activitatea de a face cumpărături. Cercetătorii – participanți ai unui curs axat pe problematice sociale – au început prin a intervieva 40 de cumpărători și a-i întreba dacă au întâmpinat probleme în legătură cu modul în care își fac cumpărăturile și ce fel de măsuri au luat pentru a face față acestor probleme.

Odată încheiate interviurile inițiale, cercetătorii și-au revăzut datele, identificând categoriile de răspunsuri – cele mai des întâlnite probleme și soluții ale cumpărătorilor. Una dintre cele mai comune probleme era lipsa banilor. Aceasta a dus la o primă ipoteză de lucru a cercetătorilor: „poziția socioeconomică a cumpărătorilor ar trebui asociată modului în care aceștia percep problemele și caută soluții” (1997, p. 133). Aceasta și alte ipoteze i-au ajutat pe cercetători să-și centreze atenția asupra unor variabile mai specifice în următoarele interviuri.

Continuând interviurile, s-au gândit să intervieveze și alte tipuri de cumpărători. Spre exemplu, când interviewau studenți, au descoperit că diferite tipuri de cumpărători sunt preocupați de diferite tipuri de bunuri, care afectau la rândul lor problemele pe care le întâmpinau, precum și soluțiile încercate.

În timp ce cercetătorii dezvoltau și alte ipoteze drept răspuns la interviurile desfășurate, ei au început să construiască și un set de întrebări mai mult sau mai puțin standardizate pe care să le adreseze cumpărătorilor. Inițial, toate întrebările erau deschise, dar ulterior cercetătorii au utilizat și întrebări închise.

Acest studiu ilustrează principiile inductive cheie ale teoriei întemeiate: datele sunt colectate în absența ipotezelor. Datele inițiale sunt folosite pentru a determina variabilele-cheie, așa cum sunt ele percepute de cei studiați, iar ipotezele despre relațiile dintre variabile sunt derivate în mod similar din datele colectate. Continuarea colectării datelor produce o înțelegere mai precisă și, în schimb, accentuează focusul procesului de colectare a datelor.

Studiile de caz și metoda cazului extins

Studiu de caz – examinarea în profunzime a unei singure manifestări a unui fenomen social, cum ar fi un sat, o familie sau o bandă de tineri.

consens minim față de ceea ce ar putea constitui un „caz”, iar termenul e folosit într-un sens larg. Cazul studiat, de exemplu, ar putea fi o perioadă de timp, în loc de un anumit grup de oameni. Limitarea atenției la o anumită manifestare a fenomenului studiat reprezintă caracteristica esențială a studiului de caz.

Principalul scop al studiilor de caz poate fi descriptiv, ca atunci când antropologii descriu cultura unui trib care nu a lăsat mărturii scrise. Sau studiul aprofundat al unui anumit caz poate oferi perspective explicative, ca atunci când cercetătorii Robert și Helen Lynd (1929, 1937) și W. Lloyd Warner (1949) au încercat să înțeleagă structura și procesul stratificării sociale în orașele americane mici.

Cercetătorii care realizează studii de caz și-ar putea propune să obțină doar o înțelegere idiografică a cazului aflat în studiu sau – așa cum am văzut în teoria întemeiată – studiile de caz pot sta la baza dezvoltării unor teorii mai generale, nomotetice.

Michael Burawoy și colegii săi (1991) au propus o relație ceva mai diferită între studiile de caz și teorie. Pentru ei, **metoda cazului extins** are scopul de a descoperi erori în teoriile sociale existente, pe care să le modifice ulterior. Această abordare diferă substanțial de unele dintre cele discutate deja.

În timp ce adepții teoriei întemeiate își propun să intre pe teren fără nici o preconcepție despre ceea ce vor găsi acolo, Burawoy sugerează exact opusul: să se încerce „o descriere cât mai coerentă cu putință a ceea ce ne așteptăm să descoperim *înainte* de a merge pe teren” (Burawoy *et al.*, 1991, p. 9). Burawoy vede metoda cazului extins ca pe un mod de a reclădi sau a îmbunătăți teoria, în loc de a o aproba sau a o respinge. Astfel, el caută toate modurile în care observațiile intră în conflict cu teoriile existente și ceea ce el numește „discrepanțe și tăceri teoretice” (1991, p. 10). Această orientare față de cercetarea de teren presupune necesitatea cunoașterii dinainte a literaturii pentru Burawoy și colegii săi, în timp ce adepții teoriei întemeiate s-ar îngrijora mult de faptul că ceea ce au conchis alții înainte le-ar putea influența observațiile și teoriile.

Pentru a ilustra metoda cazului extins, voi folosi două exemple de studii realizate de studenții lui Burawoy.

Negocierile dintre elevi și profesori

Leslie Hurst (1991) s-a angajat în studiul tiparelor de interacțiune dintre profesori și elevi într-un gimnaziu. A pornit pe teren înarmată cu teorii existente și contradictorii despre funcțiile „oficiale” din școală. Unele teorii sugerau că scopul școlilor era de a promova mobilitatea socială, în timp ce altele susțineau că școlile reproduceau statu-quo-ul sub forma unei diviziuni stratificate a muncii. Rolurile oficiale atribuite profesorilor și elevilor ar putea fi interpretate în conformitate cu oricare dintre perspective.

Hurst a fost surprinsă însă de contrastul dintre aceste teorii și tipurile de interacțiuni pe care le-a observat în clasă. Din propria experiență ca elevă, profesorii aveau drepturi depline asupra minților, trupurilor și sufletelor elevilor lor. Ea a observat ceva cu totul diferit la o școală dintr-un cartier al clasei inferioare-mijlocii din Berkeley, California – Gimnaziul Emerald, unde a activat voluntar în calitate de profesor suplinitor. Ea a avut acces la clasa dlui Henry (un profesor de engleză de clasa a VIII-a) și la clasele altor profesori, în cantină și la întrunirile Catedrei de engleză. Ea și-a luat notițe de teren despre negocierile dintre elevi și profesori și a explicat natura negocierilor la care a asistat concentrându-se pe separația funcțiilor între școală, profesor și familie.

În observațiile lui Hurst, școala îndeplinea funcția de control al „trupurilor” elevilor – de exemplu, reglementând mișcările și activitățile elevilor din cadrul școlii. „Mințile” elevilor trebuiau să fie modelate de profesori, în timp ce familiile elevilor erau considerate responsabile de „sufletele” lor; adică de la familii se aștepta socializarea elevilor cu privire la valorile personale, la atitudini, la simțul proprietății sau al bunei-cuviințe. Când elevii nu vin la școală cu aceste valori însușite, profesorul, în opinia lui Hurst, „trebuie să negocieze mai întâi cu studenții un compromis despre cum vor trebui ei să se poarte și despre ce înseamnă buna-cuviință în clasă” (1991, p. 85).

Hurst a explicat că târguiala permanentă dintre profesori și elevi e o expresie a separației dintre „trup”, care cade în grija școlii, și „suflet”, care cade în sarcina familiei. Profesorii, care aveau puteri limitate de sancționare pentru a controla mințile „elevilor” în clasă, foloseau forme de negociere cu elevii pentru a putea „controla... trupul elevilor și simțul lor de proprietate” (1991, p. 85) sau, după cum se exprimă Hurst, „să educe” trupul și sufletul elevilor.

Hurst spune că perspectiva ei diferă de cea tradițională în sociologie după cum urmează :

Eu nu abordez școlile cu o viziune futuristă. Nu văd școala din perspectiva instruirii, a socializării sau a repartizării oamenilor în viitoare ierarhii. A aborda școlile de această manieră înseamnă pierderea din vedere a aspectelor negociate, haotice ale experienței din sălile de clasă și educaționale. O perspectivă orientată spre viitor tinde să imprime școlii o ordine și un scop precis, pierzând din vedere realitățile sale de zi cu zi (1991, p. 86).

Pe scurt, ceea ce reiese din studiul lui Hurst este o încercare de a îmbunătăți înțelegerea sociologică tradițională despre educație, adăugând ideea că sala de clasă, școala și familia au funcții separate, care, la rândul lor, pot explica apariția unei „ordini negociate” în sala de clasă.

Lupta împotriva SIDA

Katherine Fox (1991) a studiat o agenție care avea ca principal obiectiv lupta împotriva epidemiei de SIDA prin distribuirea de prezervative și de soluție pentru curățarea acelor folosite de consumatorii de droguri intravenoase. Acesta e un exemplu bun pentru a identifica limitările unor modele de explicare teoretică des folosite în domeniul înțelegerii comportamentelor deviante – mai exact, „modelul tratament” care susține că utilizatorii de droguri vor veni la clinică și vor cere să fie tratați. Interacțiunile lui Fox cu lucrătorii sociali – dintre care majoritatea erau parte a comunității de dependenți de droguri sau foste prostituate – au contrazis acest model.

Pentru început, era necesară înțelegerea subculturii consumatorilor de droguri și folosirea acelei înțelegeri pentru a pune la punct politici și programe mai realiste. Consumatorii-țintă trebuiau convinși, de exemplu, că lucrătorii sunt de încredere și că agenția dorea doar să distribuie dezinfectant pentru ace și prezervative. Consumatorii trebuiau să fie siguri că nu vor fi arestați.

Cercetarea de teren a lui Fox nu s-a oprit la simpla studiere a consumatorilor de droguri. Ea i-a studiat și pe lucrătorii agenției, descoperind că acest program social însemna ceva diferit pentru coordonatorii programului decât pentru lucrătorii sociali. Unii dintre voluntarii care distribuiau dezinfectantul și prezervativele erau frustrați de faptul că nu pot să aducă decât schimbări minore. Mulți considerau că programul era doar un pansament pentru problemele pe care le presupunea SIDA și consumul de droguri. Unii urau faptul că trebuiau să ia notițe. Coordonatorii, de cealaltă parte, aveau nevoie de rapoarte și de note de teren pentru a-și putea justifica cercetarea în ochii agențiilor federale și statale care au finanțat proiectul. Studiul lui Fox a demonstrat cum proiectul de cercetare a SIDA a căzut pradă inerției birocratice tipică pentru organizațiile instituționalizate: scopul său a devenit acela de a-și asigura propria supraviețuire.

Ambele studii arată cum poate funcționa metoda studiului de caz extins. Cercetătorul intră pe teren având cunoștințe cuprinzătoare despre teoriile existente, dar își propune să descopere contradicțiile care necesită modificarea acelor teorii.

Una dintre criticile aduse metodei studiului de caz extins este posibilitatea limitată de generalizare a ceea ce este observat într-o singură manifestare a unui anumit fenomen. Riscul e redus, totuși, când mai multe cazuri sunt studiate în detaliu: metoda studiului de caz *comparativ*. Puteți găsi exemple de astfel de studii în discuția despre cercetarea comparativă și istorică din capitolul 11 al acestei cărți.

Etnografia instituțională

Etnografia instituțională – o tehnică de cercetare în care experiențele personale ale indivizilor sunt folosite pentru a dezvălui relațiile de putere și alte caracteristici ale instituțiilor în care operează aceștia.

Etnografia instituțională este o abordare dezvoltată inițial de Dorothy Smith (1978) pentru a înțelege mai bine experiențele de zi cu zi ale femeilor, identificând relațiile de putere care modelează acele experiențe. Astăzi, metodologia a fost extinsă la ideologiile care modelează experiențele oricăror subiecți supuși opresiunii.

Smith și alți sociologi consideră că, dacă cercetătorii întreabă femeile sau pe alți membri ai unor grupuri subordonate despre „cum merg lucrurile”, ei pot descoperi practicile instituționale care le modelează realitățile (M.L. Campbell, 1998 ; D. Smith, 1978). Scopul unei astfel de cercetări e dezvăluirea unor forme de opresiune pe care tipurile mai tradiționale de cercetare le trec adeseori cu vederea.

Metodologia lui Dorothy Smith e similară cu etnometodologia, în sensul că subiecții înșiși nu sunt în centrul cercetării. Etnograful instituțional începe cu experiențele personale ale indivizilor, dar continuă prin identificarea relațiilor de putere care le structurează și le guvernează acele experiențe. În acest proces, cercetătorul poate dezvălui aspecte ale societății care ar fi fost trecute cu vederea de o cercetare care începea cu scopurile oficiale ale instituțiilor.

O astfel de abordare leagă nivelul „micro” al experiențelor personale de zi cu zi de nivelul „macro” al instituțiilor. După cum spune M.L. Campbell,

etnografia instituțională, ca și alte forme de etnografie, se bazează pe interviuri, observații și documente ca date. Etnografia instituțională se îndepărtează de alte forme de abordări etnografice, tratând aceste date nu ca pe tema sau obiectul de interes, ci ca pe o „poartă de intrare” în relațiile sociale ale mediului. Ideea e să pătrunzi în expertiza oamenilor (1998, p. 57).

Iată două exemple ale acestei abordări.

Educația oferită de mamă, de școală și dezvoltarea copilului

Primul nostru exemplu de etnografie instituțională e un studiu realizat de Alison Griffith (1995), care a colectat date alături de Dorothy Smith despre relația dintre educația oferită de mame, de școală și dezvoltarea copilului. Griffith a început prin a intervieva mame din trei orașe aflate în sudul statului Ontario despre munca lor de zi cu zi pentru crearea unei relații între familiile lor și școală. Acesta a fost punctul de pornire pentru alte interviuri cu părinți, profesori, administratori de școală, asistenți sociali, psihologi din școli și administratorii inspectoratelor școlare.

În concluziile ei, Griffith a explicat cum s-a modificat în timp discursul despre educația oferită de mame, de la interacțiunile dintre mamă și copil la recomandările care pun accentul pe copil. Ea a observat o similaritate distinctă între discursul folosit de școli, de mass-media (reviste și programe de televiziune), stat și specialiștii din domeniul educației copilului.

Profesorii și educatorii vedeau rolul mamelor din perspectiva unei colaborări necesare între mame și școli pentru a asigura succesul copiilor nu doar în școală, ci și în viață. Din cauza resurselor inegale, nu toate mamele iau parte în aceeași măsură la discursul despre educația „bună” a copiilor. Griffith a descoperit că mamele din clasa muncitoare erau percepute ca fiind mai slabe decât mamele din clasa mijlocie în „stimularea” eforturilor de educare în școală. Griffith argumentează că acest discurs despre educația copilului, întipărit în instituțiile școlare, perpetuează reproducerea claselor, transformând idealurile clasei de mijloc pentru relațiile dintre familie și școală într-o normă pentru toată lumea.

Heterosexualitatea obligatorie

Al doilea exemplu de etnografie instituțională e preluat din studiul lui Didi Khayatt (1995) despre instituționalizarea heterosexualității obligatorii în școli și despre efectele acesteia asupra elevilor homosexuali. În 1990, Khayatt și-a început cercetarea prin interviuarea a 12 fete lesbiene din Toronto, cu vârste cuprinse între 15 și 24 de ani. Pornind de la punctul de vedere al tinerelor, ea și-a extins cercetarea la alți studenți, profesori, consilieri școlari și administratori.

Khayatt a descoperit că practicile administrative ale școlilor au generat o *heterosexualitate obligatorie*, care a produs o impresie de marginalizare și de vulnerabilizare printre elevii homosexuali. De exemplu, școala nu a pedepsit hărțuirea și jignirea elevilor homosexuali. Problema homosexualității a fost exclusă din programă ca nu cumva să apară ca o alternativă la heterosexualitate.

În ambele studii pe care le-am descris, cercetarea a început din perspectiva femeii – mame și eleve lesbiene. Totuși, în loc să accentueze punctele de vedere ale acestora, ambele analize s-au concentrat pe relațiile de putere care modelează experiențele și realitatea de zi cu zi ale acestor femei.

Cercetarea acțiunii participative

Cercetarea acțiunii participative – o abordare a cercetării sociale în care oamenii care sunt studiați li se dă controlul asupra scopului și procedurilor cercetării; a fost gândită ca o replică la perspectiva implicită că cercetătorii au o poziție superioară celor pe care îi studiază.

Ultima noastră paradigmă de cercetare ne duce mai departe în discuția noastră anterioară despre statutul și relațiile de putere care îi leagă pe cercetători de subiecții cercetării lor. În cadrul paradigmei de cercetare a *acțiunii participative* (CAP), funcția cercetătorului este aceea de a se constitui într-o sursă pentru cei care sunt studiați – de regulă, grupuri dezavantajate – ca o oportunitate pentru aceștia să acționeze efectiv în propriul interes. Subiecții dezavantajați își definesc problemele, remediile pe care le doresc și iau inițiativa în planificarea cercetării care îi va ajuta să își atingă obiectivele.

Această abordare a luat naștere în cercetările legate de dezvoltarea Lumii a Treia, dar s-a răspândit repede în Europa și America de Nord (Gaventa, 1991). Provine dintr-o critică intensă a cercetării sociale clasice. Conform paradigmei CAP, cercetarea tradițională e percepută drept un „model elitist” (Whyte, Greenwood și Lazes, 1991), care transformă „subiecții” cercetării în „obiectele” cercetării. Conform multor adepți ai acestei paradigme, distincția dintre cercetător și cercetat ar trebui să dispară. Ei susțin că subiecții care vor fi afectați de cercetare ar trebui să fie responsabili și de designul ei.

În această abordare este implicită credința că funcțiile cercetării reprezintă nu doar un mijloc de producere a cunoașterii, ci și un „instrument pentru educarea și dezvoltarea conștientizării, precum și pentru mobilizarea la acțiune” (Gaventa, 1991, pp. 121-122). Adepții CAP echivalează accesul la informație cu puterea și argumentează că acea putere a fost ținută în mâinile clasei, genului, etniei sau națiunii dominante. Odată ce oamenii se percep pe sine ca cercetători, ei recâștigă automat puterea asupra cunoașterii.

Exemple ale acestei paradigme includ cercetări asupra structurilor de putere dintr-o comunitate, asupra corporațiilor sau asupra mișcărilor care militează pentru dreptul la cunoaștere (Whyte, Greenwood și Lazes, 1991). Iată două exemple de cercetare asupra corporațiilor care folosesc abordarea CAP.

Corporația Xerox

Un proiect de cercetare a acțiunii participative a avut loc în cadrul corporației Xerox, la solicitarea atât a conducerii, cât și a sindicatului. Scopul conducerii era de a micșora costurile, astfel încât compania să poată prospera pe o piață tot mai competitivă. Sindicatul a sugerat un scop ceva mai amplu: îmbunătățirea calității vieții de la serviciu, concomitent cu micșorarea costurilor de manoperă și creșterea productivității.

Managerii companiei au început să se concentreze pe problemele de la nivelul punctelor de desfacere; erau mai puțin preocupați de contractele de muncă sau de politicile manageriale problematice. În acel moment, conducerea avea în plan să înceapă „externalizarea” programului, ceea ce ar fi presupus concedierea a 180 de angajați, iar sindicatele au început să se mobilizeze pentru a se opune planului. Peter Lazes, un consultant angajat de Xerox, și-a petrecut prima lună convingând conducerea și sindicatul să creeze „o echipă de studiere a costurilor” care să îi includă și pe lucrătorii din departamentul tehnic.

Opt lucrători cu normă întreagă au fost repartizați în echipă timp de șase luni. Sarcina lor era aceea de a studia posibilitățile de realizare a schimbărilor care ar aduce companiei economii de 3,2 milioane de dolari și ar salva cele 180 de posturi. Echipa avea acces la toate informațiile financiare și era autorizată să solicite pe oricine din cadrul companiei. Această strategie le-a permis lucrătorilor să facă sugestii în afara limitelor în care își desfășurau de obicei activitatea. Potrivit lui Whyte și colegilor săi, „depășirea limitelor obișnuite de comunicare le-a permis membrilor echipei să poată lua legătura cu conducerea și să explice și să justifice toate activitățile desfășurate de echipă” (1991, p. 27). Datorită schimbărilor sugerate de echipă și implementate de conducere, compania a reușit să economisească suma dorită de 3,2 milioane de dolari.

Conducerea companiei a fost atât de încântată de acest rezultat, încât a extins programul și la alte trei departamente care erau amenințate de concurență. Și în aceste cazuri, conducerea a fost mulțumită de banii economisiți de echipa de lucrători.

Studiul de caz Xerox e un exemplu interesant de cercetare a acțiunii participative, deoarece arată că producerea de cunoaștere nu trebuie să fie mereu o activitate elitistă. „Expertii” nu trebuie neapărat să fie profesioniști. În opinia lui Whyte și a colegilor lui, „la Xerox, cercetarea acțiunii participative a creat și a dirijat un proces puternic de învățare organizațională – un proces prin care liderii angajaților și conducerea au învățat unii de la ceilalți și de la consultant, în timp ce și acesta învăța de la ei” (1991, p. 30).

CAP și politicile de protecție socială

Cercetarea acțiunii participative presupune de multe ori lucrul cu oamenii săraci, deoarece ei sunt în mod obișnuit mai puțin capabili decât alte grupuri să influențeze politicile și acțiunile care le afectează viețile. Bernita Quoss, Margaret Cooney și Terri Longhurst

(2000) vorbesc despre un proiect de cercetare despre politicile de protecție socială din Wyoming. Studenții, mulți dintre ei beneficiari ai măsurilor de protecție socială, au demarat o cercetare și o activitate de lobby menite să determine autoritățile din Wyoming să accepte încadrarea educației postliceale ca „vechime în muncă” în noua legislație a statului în domeniul protecției sociale.

Acest proiect a început în contextul Legii de responsabilitate personală și oportunitate de muncă din 1996, care

elimina ajutoarele pentru educație ce existau în contextul legii anterioare, Legea privind sprijinul acordat familiei din 1988. Aceste ajutoare permiteau participanților eligibili pentru asistență financiară din programul AFDC să urmeze o facultate ca o alternativă la solicitările de pregătire profesională. Studiile empirice asupra participanților din programul de protecție socială care primeau aceste ajutoare au oferit dovezi că educația, în general, e cel mai eficient mod de a scăpa de sărăcie și de a dobândi autosuficiență (Quoss, Cooney și Longhurst, 2000, p. 47).

Studenții au început prin înființarea unei organizații numite Empower și prin susținerea de prezentări în campus care să îi încurajeze pe ceilalți studenți și profesori să se înscrie în asociație. Ei au compilat cercetările existente relevante pentru această temă și au stabilit relații cu membrii legislativului statului. Până când s-a deschis sesiunea legislativă din 1997, studenții erau deja implicați activ în procesul de modificare a legislației statale în domeniul protecției sociale pentru a aduce amendamente schimbărilor apărute în politicile federale.

Studenții au pregătit și au distribuit pliante informative și alte rapoarte de cercetare care să fie relevante pentru deliberările legiuitorilor. Ei au participat la întrunirile unor comisii și au făcut lobby personal pe lângă factorii de decizie. Când date eronate sau care induc în eroare își făceau loc în discuții, cercetătorii-studenți erau prompti în a indica erorile și a le corecta.

În cele din urmă, au avut succes. Beneficiarii măsurilor de protecție socială din Wyoming au putut să-și continue educația postliceală ca pe un mijloc efectiv de a evita sărăcia.

Oprirea unei demolări

Într-un alt exemplu de cercetători implicați direct în ceea ce studiau, John Lofland (2003) a detaliat demolarea unei clădiri istorice din Davis, California, și încercările comunității de a bloca demolarea. Un aspect care face cartea foarte neobișnuită este utilizarea fotografiilor, a știrilor în facsimil din ziare și a documentelor autorităților drept date neprelucrate pentru analiză (și pentru cititor): ceea ce Lofland numește „sociologie documentară”.

După cum explică Lofland, el s-a implicat mai întâi ca participant activ, alăturându-se altor membri ai comunității în încercarea de a opri demolarea Hotelului Aggie (cunoscut și drept „Clădirea Terminal” sau „Hotelul Terminal”). Construit în 1924 într-un oraș cu aproape 1.000 de locuitori, hotelul a căzut victimă creșterii populației și dezvoltării urbane. Lofland spune că rolul lui ca cercetător a început pe 18 septembrie 2000, pe măsură ce a început demolarea clădirii.

Înainte de asta, eram implicat doar ca cetățean. Împreună cu mulți alți oameni, încercam să salvăm Clădirea Terminal într-un fel sau altul. Asta explică și de ce erau atât de

puține fotografii făcute de mine înainte de acea dată, dar multe după aceea. Am început să mă documentez serios despre ceea ce se întâmpla, cu ajutorul aparatului de fotografiat și al notelor de teren.

De aceea, chestiunile legate de „consimțământul informat” (menționat atât de des în cercetările de azi) nu erau pertinente înainte de 18 septembrie. După acea zi, obișnuiam să spun fiecărei persoane cu care mă întâlneam că „scriam o carte” despre clădire (Lofland, 2003, p. 20).

Amintiți-vă de discuția despre consimțământul informat din capitolul 3, o metodă de a proteja subiecții cercetării. În acest caz, după cum afirmă Lofland în alt loc, consimțământul explicit nu era neapărat necesar aici, deoarece comportamentul studiat era public. Totuși, instinctele sale de cercetător îi spuneau că trebuie să își trateze corect subiecții.

Unul dintre scopurile lui Lofland era să studieze această încercare eșuată de a asigura „conservarea istorică” a clădirii, furnizând astfel informații utile pentru viitorii activiști. Asta arată că pot exista multe forme de cercetare a acțiunii participative.

În același timp, e un studiu valoros pe tema metodelor de cercetare, deoarece Lofland, în calitate de autor al unor manuale despre acest subiect, e deosebit de sensibil la aspectele metodologice ale studiului.

Profunzimea și intensitatea implicării mele e o sabie cu două tăișuri. Pe de o parte, implicarea mea mi-a oferit o viziune mai apropiată decât cea a altor oameni. Eram un fel de „om din interior”. Asta înseamnă că puteam aduna diferite date care nu erau disponibile pentru cei mai puțin implicați.

De cealaltă parte, partizanatul meu aduce în mod clar amenințarea unei părtiniri. Am fost mereu conștient de asta și am făcut tot ce am putut ca să corectez problema. Dar, în cele din urmă, eu nu pot fi judecătorul suprem. Fiecare cititor își va forma propriile evaluări. Sper, totuși, că dovezile din „documentarul digital” pe care l-am menționat face ca studiul să se povestească pe sine, ca să spun așa. Îl face pe cititor mai puțin dependent de mine decât în cazul altor metode de a reda ceea ce s-a întâmplat (Lofland, 2003, p. 20).

După cum puteți vedea, procesul aparent simplu de a observa acțiunea socială pe măsură ce se desfășoară are variații subtile, dar importante. Așa cum am văzut în capitolul 2, toate gândurile noastre apar în cadrul unor paradigme și sunt modelate de acestea, chiar dacă suntem sau nu conștienți de asta. Cercetătorii calitativi de teren au încercat de regulă cu bună știință să schițeze o varietate de paradigme pentru a îmbogăți observațiile vieții sociale.

Desfășurarea unei cercetări calitative de teren

Până acum, în acest capitol am studiat tipurile de teme potrivite pentru cercetarea calitativă de teren, considerațiile speciale pentru realizarea acestui tip de cercetare și un eșantion de paradigme care influențează direct eforturile cercetării. Pe parcurs am văzut câteva exemple care ilustrează cercetarea de teren în desfășurare. Pentru a întregi tabloul, ne centrăm acum pe ideile și tehnicile specifice pentru realizarea cercetării de teren, începând cu modul în care se pregătesc cercetătorii pentru munca de teren.

Pregătirea pentru munca de teren

Să presupunem acum că v-ați decis să realizați o cercetare de teren despre o organizație politică din campus. Să spunem că nu sunteți membru al grupului, că nu știți prea multe despre el și că vă veți prezenta ca cercetător participanților. Se vor folosi aici acest exemplu, dar și altele, pentru a discuta unele dintre modurile în care v-ați putea pregăti pentru a realiza observații directe.

Așa cum e valabil pentru toate metodele de cercetare, ar fi bine să începeți cu studierea literaturii relevante, îmbogățindu-vă cunoștințele despre subiect și aflând ce au scris alții despre el. (Cercetarea în cadrul bibliotecii e discutată pe larg în Anexa A.)

În următoarea fază a cercetării, ați putea discuta grupul politic al studenților cu alții care l-au studiat deja sau cu oricine altcineva ar putea să îl cunoască. În particular, este util să discutați despre grup cu una sau două surse (discutate în capitolul 7). Poate aveți un prieten sau puteți cunoaște pe cineva care e membru. Acest aspect al pregătirii ar putea fi mai eficient dacă relația dumneavoastră cu sursa merge dincolo de rolul pe care îl aveți în cadrul cercetării. În timp ce discutați cu membrii grupului ca surse, trebuie să aveți grijă ca aceste discuții să nu compromită sau să limiteze aspectele ulterioare ale cercetării. Țineți minte că impresia pe care i-o lăsați sursei și rolul pe care vi-l stabiliți s-ar putea reflecta în activitatea ulterioară. De exemplu, dacă lăsați de la început impresia că ați putea fi un agent FBI sub acoperire, s-ar putea să nu vă ușureze observațiile ulterioare asupra grupului.

Trebuie să fiți precaut și față de informațiile primite de la surse. Deși ele ar putea să aibă informații mai directe și mai personale despre subiectul studiat, ceea ce „știu” ele e probabil un amestec de fapte și puncte de vedere. Sunt șanse mici ca membrii grupului politic din exemplul nostru (asemenea membrilor unor grupuri politice oponente) să ofere informații nepărtinitoare. Astfel, înainte de a lua primul contact cu grupul de studenți, ar trebui deja să fiți destul de familiar cu el și să înțelegeți contextul filosofic în care acționează.

Sunt multe căi de a stabili un contact inițial cu oamenii pe care vreți să îi studiați. Felul în care veți face asta depinde, parțial, de rolul pe care vreți să îl jucați. Mai ales dacă vă hotărâți să adoptați rolul unui participant complet, trebuie să găsiți un mod de a crea o identitate comună cu oamenii pe care îi studiați. Dacă vreți să studiați spălătorii de vase dintr-un restaurant, cea mai directă metodă ar fi să vă angajați ca spălător de vase. În cazul grupului politic de studenți, ați putea pur și simplu să deveniți membru al grupului.

Multe dintre procesele sociale potrivite pentru cercetarea de teren sunt suficient de deschise pentru a face contactul dumneavoastră cu oamenii pe care îi studiați destul de direct și de simplu. Dacă doriți să observați o demonstrație de masă, trebuie pur și simplu să luați parte la ea. Dacă vreți să observați tipare ale încălcării regulilor de circulație de către pietoni, plimbați-vă prin preajma străzilor aglomerate.

De fiecare dată când vreți să luați un contact mai formal cu oamenii, prezentându-vă ca cercetător, trebuie să stabiliți un raport cu ei. Puteți lua legătura cu un participant care vă inspiră încredere și să-i obțineți ajutorul. Când studiați un grup formal, îi puteți aborda pe liderii grupului sau una dintre surse vă poate prezenta.

Deși aveți probabil multe opțiuni pentru stabilirea unui contact inițial cu grupul, trebuie să fiți conștient că alegerea dumneavoastră vă poate influența observațiile ulterioare. Să presupunem, de exemplu, că studiați o universitate și începeți cu administratorii de nivel înalt. Această alegere e posibil să aibă câteva consecințe importante. Mai întâi, impresiile inițiale despre universitate vor fi influențate într-o anumită măsură de părerile administratorilor, care vor fi destul de diferite de cele ale studenților sau profesorilor. Impresia inițială poate influența modul în care observați și interpretați evenimentele ulterior – mai ales dacă nu sunteți conștienți de aceste influențe.

În al doilea rând, dacă administratorii susțin proiectul de cercetare și îi încurajează pe studenți și pe profesori să coopereze, aceștia vă vor privi probabil ca și cum ați fi un om al administrației, ceea ce ar putea afecta ce vă vor spune. De exemplu, profesorii ar putea ezita să vorbească cu dumneavoastră despre planurile de colaborare cu sindicatul șoferilor.

În stabilirea unui contact direct și formal cu oamenii pe care vreți să îi studiați, vi se va cere să dați câteva explicații despre scopul studiului pe care îl realizați. Și aici aveți de-a face cu o dilemă etică. Dacă le dezvăluiți întregul scop al cercetării, ar putea refuza să mai coopereze sau comportamentul le-ar fi influențat considerabil. Pe de altă parte, dacă dați doar niște explicații pe care le considerați acceptabile, i-ar putea decepționa. Deciziile pe care le luați în astfel de situații vor fi probabil determinate în bună măsură de scopul studiului dumneavoastră, de natura a ceea ce studiați, de observațiile pe care vreți să le folosiți sau de alți factori similari, dar considerațiile etice trebuie luate de asemenea în calcul.

Cercetările de teren anterioare nu dau nici o regulă precisă – metodologică sau etică – pentru a fi urmată în această privință. Apariția dumneavoastră ca cercetător, indiferent de scopul pe care îl susțineți, ar putea duce la o primire călduroasă din partea oamenilor care sunt flatați că un om de știință îi consideră suficient de importanți pentru a-i studia. Sau ar putea duce la ostracizarea dumneavoastră deplină sau chiar mai rău. Probabil nu ar fi o idee bună, de exemplu, să dați buzna într-o ședință a unui grup de crimă organizată și să le spuneți că scrieți o lucrare despre activitatea pe care o desfășoară.

Interviurile calitative

Cercetarea de teren reprezintă parțial o chestiune de deplasare la locul acțiunii și simpla observare și ascultare a ceea ce se întâmplă. După cum spunea o legendă a baseball-ului, Yogi Berra, „puteți vedea multe lucruri doar observându-le” – cu condiția să fiți atenți. În același timp, după cum am indicat deja, cercetarea de teren poate presupune o implicare mai activă. Uneori e bine să le puneți întrebări oamenilor și să le notați răspunsurile. Observațiile la fața locului ale unor manifestări violente spontane nu vor avea prea mare utilitate dacă nu știți de ce manifestă oamenii. Întrebați pe cineva.

Când Cecilia Menjívar (2000) a vrut să afle mai multe despre experiențele imigranților din San Francisco care provin din Salvador, ea a considerat că interviurile detaliate ar fi o tehnică utilă, împreună cu alte observații personale. Încă înainte de a termina cercetarea, ea descoperise un sistem de procese și structuri sociale mult mai complexe decât ne-am fi imaginat. Deși era important pentru noii imigranți să aibă o structură de sprijin formată din membri ai familiei aflați deja în Statele Unite, Menjívar a descoperit că cei

intervievați ezitau adeseori să își sune rudele când aveau nevoie de ajutor, din mai multe motive. Pe de o parte, îi puteau pune în pericol pe acei membri ai familiei care se aflau ilegal în America și care erau săraci. În același timp, a cere ajutor i-ar fi îndatorat față de cei care îi sprijineau. Menjivar a descoperit și că normele legate de relațiile dintre bărbați și femei în comunitățile de salvadorieni le puneau pe femeile imigrante într-o postură foarte dificilă, pentru că le era foarte greu să ceară ajutor bărbaților cu care nu erau înrudite, ca să nu își creeze obligații sexuale față de ei. Acestea sunt lucrurile care se pot descoperi din realizarea unor interviuri deschise și detaliate.

Am discutat deja despre interviuri în capitolul 9 și multe dintre cele spuse acolo se aplică și interviurilor calitative de teren. Totuși, interviurile pe care le veți face în legătură cu observațiile de teren sunt suficient de diferite pentru a necesita un tratament special. În sondaje, chestionarele sunt structurate într-un mod inflexibil; totuși, interviurile mai puțin structurate sunt mai potrivite pentru cercetarea de teren. Herbert și Riene Rubin (1995, p. 43) descriu această distincție astfel: „Designul interviurilor calitative e flexibil, repetitiv și continuu, în loc să fie pregătit dinainte și bătut în cuie”. Ei detaliază în felul următor:

Designul interviurilor calitative e repetitiv. Asta înseamnă că de fiecare dată când repetați procesul de bază de colectare, analizare și testare a datelor, sunteți mai aproape de un model clar și convingător al fenomenului pe care îl studiați...

Natura continuă a interviurilor calitative înseamnă că chestionarul e modificat pe parcursul proiectului (Rubin și Rubin, 1995, pp. 46-47).

Interviul calitativ – spre deosebire de interviul de sondaj, interviul calitativ se bazează pe un set de teme care trebuie discutate în amănunt, și nu pe utilizarea întrebărilor standardizate.

Contrar unui sondaj, un **interviu calitativ** e o interacțiune între operatorul de interviu și respondent, în care operatorul are un plan general, care acoperă temele ce trebuie studiate, dar nu și un set de întrebări care trebuie puse într-o anumită formulare și într-o anumită ordine. În același timp,

operatorul unui interviu calitativ, ca și cel care realizează un interviu pentru un sondaj, trebuie să fie pe deplin familiar cu întrebările ce trebuie puse. Asta permite cercetătorului să realizeze interviul cu ușurință și naturalețe.

Un interviu calitativ e în esență o conversație în care cel care îl realizează, stabilește o direcție generală pentru conversație și urmărește anumite teme menționate de respondent. În mod ideal, respondentul vorbește cel mai mult. Dacă realizatorul interviului vorbește mai mult de 5% din timp, probabil că e deja prea mult.

Steinar Kvale (1996, pp. 3-5) prezintă realizatorul interviului cu ajutorul a două metafore: „minerul” și „călătorul”. Primul model pornește de la premisa că subiectul deține anumite informații și că sarcina operatorului de interviu e să „sape” după ele. În al doilea model, dimpotrivă, realizatorul interviului

cutreieră zona și intră în conversație cu oamenii pe care îi întâlnește. Călătorul explorează numeroasele teritorii ale țării, având la dispoziție hărți sau neștiind nimic despre ele, hoinărind în voie pe tot teritoriul... Realizatorul interviului se întâlnește cu localnicii, le pune întrebări și îi determină să își spună propriile povești despre lumea în care trăiesc.

Adresarea de întrebări și notarea răspunsurilor e un proces uman natural și pare suficient de simplu să-l adaugi în tolba de trucuri a cercetătorului de teren. Dar fiți puțin precaut, totuși. Formularea întrebărilor e o activitate delicată. De prea multe ori, felul în care punem întrebări influențează într-un mod subtil răspunsurile pe care le primim. Uneori ne punem respondentul sub presiune pentru a ne face să arătăm mai bine. Alteori punem întrebarea într-un context care omite complet cele mai relevante răspunsuri.

Să presupunem, de exemplu, că vreți să aflați de ce un grup de studenți se manifestă violent și provoacă distrugerii în campus. Ați putea fi tentat să vă concentrați întrebările pe ceea ce simt studenții despre recenta hotărâre a decanului prin care li se cere tuturor studenților să aibă cu ei mereu *Practica cercetării sociale*. (Mie mi se pare normal.) Deși ați putea aduna o cantitate mare de informații despre atitudinile studenților față de hotărârea scandalosă, ei se pot manifesta violent și din alte motive. Poate unii participă la protest doar din entuziasm. Dacă sunt realizate corect, interviurile calitative de teren vă permit să aflați aceste lucruri.

Deși v-ați putea angaja în realizarea interviurilor având o idee destul de clară despre ceea ce vreți să întrebați, unul dintre marile avantaje ale cercetării de teren e flexibilitatea. În particular, răspunsurile primite la întrebările inițiale ar trebui să le determine pe următoarele. Nu merge să puneți doar întrebări prestabilite și să notați răspunsurile, ci trebuie să puneți o întrebare, să ascultați cu atenție răspunsul, să îi interpretați înțelesul pentru cercetare în ansamblul ei și apoi să formulați o altă întrebare prin care fie aprofundați răspunsul anterior, fie direcționați atenția respondentului spre o zonă mai relevantă pentru cercetare. Pe scurt, trebuie să fiți capabil să ascultați, să gândiți și să vorbiți aproape simultan.

Discuția despre forțarea răspunsurilor din capitolul 9 reprezintă un ghid util pentru obținerea de răspunsuri mai aprofundate fără a le influența pe cele ulterioare. Mai general, cercetătorii de teren trebuie să aibă aptitudini de buni ascultători. Fiți mai interesat decât interesant. Învățați să spuneți lucruri de genul „Cum adică?”, „În ce fel?”, „Ce vreți să spuneți cu asta?”, „Dați-mi un exemplu?”. Învățați să priviți și să ascultați în expectativă și lăsați persoana pe care o intervevați să vorbească.

În același timp, nu vă puteți permite să fiți un ascultător complet pasiv. Veți demara interviul cu câteva întrebări generale (sau specifice) la care doriți un răspuns și cu câteva teme pe care vreți să le abordați. Uneori va trebui să puteți direcționa subtil cursul conversației.

Putem învăța ceva despre această legătură din artele marțiale. Maestrul în aikido niciodată nu opune rezistență la lovitura adversarului, ci o acceptă, o preia și apoi o redirecționează subtil într-o altă direcție. Intervievarea de teren necesită o aptitudine analoagă. Nu încercați să opriți șirul de cuvinte ale respondentului, învățați să preluați ce spune acesta și să folosiți comentariul pentru a direcționa discuția către obiectivele dumneavoastră. Majoritatea oamenilor adoră să vorbească cu cineva care pare cu adevărat interesat. Dacă îi opriți din vorbă le transmiteți că nu sunteți interesat; faptul că le cereți să dea detalii despre un anumit subiect le spune că sunteți interesat.

Să analizăm acest exemplu ipotetic în care suntem interesați de modul în care studenții își aleg specializările.

Dvs. : Ce specializare ai?

Resp. : Ingineria.

Dvs. : Înțeleg. De ce ai ales ingineria?

Resp.: Am un unchi care a fost votat cel mai bun inginer din Arizona în 1981.

Dvs.: Extraordinar!

Resp.: Da. A fost inginerul responsabil de dezvoltarea noului centru civic din Tucson. S-a scris despre asta în majoritatea publicațiilor despre inginerie.

Dvs.: Înțeleg. Ai vorbit cu el despre alegerea ta de a deveni inginer?

Resp.: Da. A spus că el a devenit inginer dintr-o întâmplare. Avea nevoie de o slujbă când a terminat liceul, așa că s-a apucat să lucreze ca muncitor în construcții. A petrecut opt ani urcând de la nivelul de jos, până când s-a hotărât să facă o facultate și să revină mai aproape de vârf.

Dvs.: Deci pe tine te interesează construcțiile, la fel ca pe unchiul tău sau ești mai interesat de o anumită ramură a ingineriei?

Resp.: De fapt, mă îndrept mai mult spre ingineria electrică – computere, în special. Am început să mă joc cu microcomputere când eram în liceu și planul meu pe termen lung e...

Observați cum interviul începe printr-o poveste despre unchiul respondentului. Prima încercare de a reveni la alegerea specializării de către student („Ai vorbit cu unchiul tău...?”) eșuează. A doua încercare („Deci pe tine te interesează...?”) a reușit. Acum, studentul oferă genul de informații pe care le căutați. E important pentru cercetătorii de teren să-și dezvolte abilitatea de a „controla” conversațiile în acest mod.

Herbert și Riene Rubin oferă mai multe metode de a controla o „conversație dirijată”, după cum urmează:

Deși puteți limita numărul de teme principale, e mai ușor să păstrați cursul conversației trecând de la o temă la alta. Tranzițiile ar trebui să fie line și logice. „Am vorbit despre mame, acum să vorbim despre tați” sună prea abrupt. O trece mai lină ar putea fi „Ai spus că mama ta nu era interesată să știe cum te descurcai la școală – tatăl tău s-a implicat mai mult?”. Cu cât e mai abruptă trecerea, cu atât mai mult pare că operatorul are un plan pe care vrea să și-l impună, în loc să asculte ce are de spus cel interviuat (1995, p. 123).

Deoarece interviurile din cercetarea de teren seamănă atât de mult cu o discuție normală, cercetătorii trebuie să își amintească în permanență că nu poartă o conversație obișnuită. În conversațiile obișnuite, fiecare dintre noi vrea să pară că e o persoană interesantă, care merită atenție. Dacă o să fiți atent data viitoare când vorbiți cu o persoană pe care nu o cunoașteți prea bine, vă veți da seama probabil că o mare parte din atenție e consumată pentru a vă gândi la lucruri interesante pe care să le spuneți – contribuții la conversație care să facă o impresie bună. De multe ori nici nu ne auzim reciproc, pentru că suntem prea ocupați să ne gândim la ceea ce urmează să spunem. Ca realizator de interviu, dorința de a părea interesant e contraproductivă. Realizatorul trebuie să facă cealaltă persoană să pară interesantă, arătându-se interesat și mai mult ascultând decât vorbind. (Procedați la fel și în conversațiile obișnuite, iar oamenii vă vor considera o persoană cu care e grozav să porți conversații.)

John și Lyn Lofland (1995, pp. 56-57) sugerează că cercetătorii adoptă rolul unui „incompetent acceptabil din punct de vedere social” atunci când iau interviuri. Adică, creați-vă o imagine de persoană care nu pricepe situația în care se află și are nevoie de ajutor pentru a înțelege chiar și cele mai elementare și mai evidente aspecte ale ei: „Un cercetător naturalist, aproape prin definiție, e unul care nu înțelege. E ignoranț și trebuie să fie învățat. Rolul de persoană care privește și pune întrebări e rolul chintesențial al unui student” (Lofland și Lofland, 1995, p. 56).

Interviewarea trebuie să fie parte integrantă a întregului proces de cercetare de teren. Mai târziu, voi sublinia necesitatea de a vă revedea în fiecare seară notițele luate în timpul observării – pentru a pune ordine în ce ați observat, a obține o imagine mai bună a situației pe care o studiați și pentru a afla la ce ar trebui să fiți mai atent în observațiile viitoare. În același mod, va trebui să vă uitați din nou peste notițele din timpul interviurilor, pentru a remarca întrebările care și-au atins scopul și a detecta toate acele întrebări pe care ar fi trebuit să le puneți, dar nu ați făcut-o. Începeți să puneți astfel de întrebări odată cu următorul interviu. Dacă ați înregistrat interviurile, ascultați-le din nou pentru a vă pregăti pentru interviurile viitoare.

Steinar Kvale (1996, p. 88) a detaliat șapte etape ale unui proces complet de interviuare :

1. *Tematizarea* : clarificarea scopului interviurilor și a conceptelor care vor fi folosite.
2. *Designul* : planificarea procesului prin care vă veți atinge scopul, ținând cont inclusiv de considerațiile etice.
3. *Interviewarea* : realizarea efectivă a interviurilor.
4. *Transcrierea* : crearea unui text al interviurilor.
5. *Analizarea* : determinarea înțelesului materialelor adunate, în raport cu scopul studiului.
6. *Verificarea* : verificarea validității și fidelității materialelor.
7. *Raportarea* : transmiterea către alții a ceea ce ați aflat.

La fel ca în cazul tuturor celorlalte aspecte ale cercetării de teren, interviewarea se îmbunătățește prin exercițiu. Din fericire, e ceva ce puteți exersa în orice moment doriți. Exersați cu prietenii dumneavoastră.

Focus-grupurile

Deși discuțiile noastre despre cercetarea de teren de până acum s-au axat pe studierea oamenilor în situații de viață, cercetătorii aduc uneori diverse persoane în laborator pentru interviuri calitative și pentru observare. Metoda focus-grupului, denumită și interviul de grup, este în esență o metodă calitativă. Se bazează pe interviuri structurate, semistructurate sau nestructurate. Ea permite intervievatorului/cercetătorului să chestioneze mai mulți indivizi sistematic și simultan. Tehnica focus-grupului este folosită mai ales în cercetările de piață, dar nu se limitează doar la acestea.

Imaginați-vă că doriți să lansați pe piață un produs nou. Să presupunem că ați inventat un computer nou, care nu doar că vă permite să editați și să scrieți texte, să realizați tabele, analize de date și alte asemenea, ci are încorporate și un fax, un radio și un televizor, CD și DVD playere, un cuptor cu microunde, un aparat de curățat dantura și o cafetieră. Pentru a sublinia capacitatea sa de a analiza date și de a face cafea, vă gândiți să îl numiți „Compiler”. Considerați că noul computer se va vinde cu 28.000 de dolari și vreți să știți dacă oamenii ar fi dispuși să îl cumpere. Un focus-grup v-ar putea fi de mare ajutor.

Într-un focus-grup, de obicei între 12 și 15 oameni sunt aduși împreună într-o

Focus-grup – un grup de subiecți intervievați împreună, generând o discuție. Tehnica e folosită des de cercetătorii de piață, care cer unui grup de consumatori să evalueze un produs sau să discute un tip de marfă, de exemplu.

cameră pentru a purta o discuție dirijată pe o anumită temă – în acest caz, în ce măsură ar fi acceptat și cumpărat Compulatorul. Subiecții sunt selectați pe baza relevanței pentru tema studiată. Ținând cont de costul probabil al Compulatorului, participanții la focus-group s-ar limita probabil la grupurile cu venituri mai mari, de exemplu. Alte considerații similare pot fi luate în calcul în procesul de selecție.

Participanții la focus-grupuri nu vor fi probabil aleși prin metode riguroase de eșantionare probabilistică. Asta înseamnă că participanții nu reprezintă statistic vreo populație anume. Totuși, scopul studiului este acela de a explora, nu de a explica sau a descrie. Cu toate acestea, de regulă se aleg mai multe focus-grupuri pentru un anumit studiu, din cauza riscului ca un grup de 7-12 persoane să fie prea atipic pentru a oferi o perspectivă generală.

William Gamson (1992) a folosit focus-grupurile pentru a vedea cum își formează cetățenii americani opiniile politice. După ce a ales patru subiecte – acțiunea fermă, energia nucleară, industriile cu probleme și conflictul israeliano-arab –, Gamson a realizat o analiză de conținut a relatărilor din presă, pentru a-și da seama de contextul în care gândim și discutăm despre politică. Apoi au fost realizate focus-grupuri pentru a observa cum discută oamenii despre politică împreună cu prietenii lor.

Richard Krueger menționează cinci avantaje ale focus-grupurilor :

1. Tehnica este orientată către socializare, preluând date din viața reală în mediul social.
2. Este flexibilă.
3. Are un grad înalt de validitate.
4. Permite obținerea de rezultate rapide.
5. Presupune costuri mici (1988, p. 47).

În plus față de aceste avantaje, dinamica grupului evidențiază aspecte ale subiectului care nu ar fi putut fi anticipate de cercetător sau care nu ar fi reieșit din interviurile individuale. Într-o conversație adiacentă, de exemplu, doi participanți ar putea glumi pe seama faptului că din numele produsului lipsește o literă. O astfel de constatare ar putea scuti producătorul de o situație jenantă mai târziu.

Krueger menționează totuși și câteva dezavantaje :

1. Focus-grupurile nu permit cercetătorului să aibă un control la fel de mare ca în interviurile individuale.
2. Datele sunt dificil de analizat.
3. Moderatorii trebuie să posede aptitudini speciale.
4. Diferența dintre grupuri poate da naștere la probleme.
5. Grupurile sunt greu de format.
6. Discuția trebuie realizată într-un mediu favorabil (1988, p. 44-45).

După cum am văzut, interviurile de grup prezintă câteva avantaje, dar ridică și probleme. Într-un interviu de tip focus-group, mai mult decât în orice alt tip de interviu, operatorul de interviu trebuie să dezvolte aptitudini de moderator. Controlul dinamicii în interiorul grupului e o provocare majoră. A-l lăsa pe unul dintre intervievați să domine discuția reduce probabilitatea ca ceilalți participanți să se poată exprima. Aceasta poate conduce la conformitate sau la *gândirea de grup*, adică la tendința oamenilor dintr-un grup de a se conforma părerilor și deciziilor pe care le exprimă cei mai vehemenți membri ai grupului. Operatorii trebuie să fie conștienți de acest fenomen și să încerce să îi implice pe toți în toate chestiunile discutate în cadrul interviului. O altă problemă este,

desigur, faptul că operatorul trebuie să evite să se implice prea mult în dezbateri, pentru că atunci ar exista riscul să își aducă în discuție propriile păreri.

Deși focus-grupurile diferă de alte metode calitative de cercetare de teren, exemplifică pe mai departe posibilitățile de a face cercetare socială față în față cu cei pe care dorim să îi înțelegem. În plus, David Morgan (1993) susține că focus-grupurile sunt o metodă excelentă de a genera întrebări de chestionar care pot fi folosite în sondaje ulterioare.

Ca și alte tehnici de cercetare socială, focus-grupurile se adaptează noilor modalități de comunicare. George Silverman (2005), de exemplu, prezintă o discuție a focus-grupurilor realizate prin telefon sau online.

Notarea observațiilor

Cel mai mare avantaj al metodei cercetării de teren este prezența unui cercetător care observă și gândește chiar la locul acțiunii. Nici măcar reportofoanele sau camerele nu pot captura toate aspectele relevante ale proceselor sociale. În consecință, atât în observările directe, cât și în interviuri, e vital să luați notițe precise și complete despre ceea ce se întâmplă. Dacă este posibil, luați notițe chiar în timp ce observați ceea ce se întâmplă. Când acest lucru nu e posibil, scrieți-vă notițele cât de repede se poate după aceea.

Transcriere de interviu adnotată cu observațiile cercetătorului

Joi, 26 august, 12:00 – 1:00

R: Ce reprezintă o provocare pentru femeile regizoare în viața de zi cu zi?

J: Supraviețuirea.

R: Bun. Puteți să detaliați puțin acest răspuns? [Trebuie să mai lucrez la ghidul meu de interviu, astfel ca respondenții mei să răspundă mai detaliat, fără a fi nevoie să forțez răspunsul.]

J: Da, vreau să spun că e vorba de, știți, de a obține o slujbă, de a face o treabă bună ca să fii chemată și a doua oară. Și mai ales că sunt atâtea, cum să spun, dificultăți pentru o femeie ce are o funcție de conducere. E de două ori mai greu să obții o poziție de acest gen, trebuie să faci o treabă incredibilă, pentru că... nu poți să faci doar o treabă mediocră, trebuie să [347] te străduiești din toate puterile și uneori nu ai ocazia să faci asta, pentru că fie nu ai un producător bun, fie trebuie să faci față atâtor presiuni, că nu poți să îți mai dai seama ce se întâmplă sau scenariul e prost, iar tu trebuie să faci o treabă excelentă cu materiale foarte proaste. Cum să vă spun, ai mai multe probleme decât ar avea un tip obișnuit, pentru că ești femeie și lumea ia asta în calcul, iar femeile sunt mai vizibile decât bărbații... în poziții unice.

[Joy pare să vorbească despre particularitățile industriei filmului. Nu există atât de multe oportunități, iar pentru a găsi de lucru, trebuie să își construiască o anumită reputație. Doar continuând să regizeze poate să își mențină sau să își îmbunătățească reputația. Ea crede că e mai greu pentru femei, dar nu explică asta.]

R: Mmm... dar pe platou... ai simțit... au spus oamenii clar că tu ești femeie, te-ai simțit tratată diferit? [Încerc să o fac să vorbească despre experiențele mai specifice, mai personale, fără a-i influența răspunsul.]

J: Da, da, adică... multe femei s-au plâns că, atunci când trebuie să intre pe platou prima dată, trebuie să funcționeze ca unse, iar ceilalți spun „O, iată o femeie, ceva diferit” și uneori pot fi oribili, pot să opună rezistență indicațiilor regizorale și pot să te și saboteze, punând luminile mai târziu sau mutând decorurile cu întârziere sau altele de genul ăsta... și în timpul ăsta pierzi timp și asta e raportat, iar raportul merge mai departe [368] la birou și cum să spun, tot așa. Iar oamenii de la birourile de sus nu știu care sunt împrejurările și doar nu o să concedieze o persoană care lucrează pe platourile lor dintotdeauna... nici nu vor să știe că omul ăla e un ticălos, care îți face viața un iad. Ei nu vor să știe asta, așa că încep să spună că e din cauză că regizorul e femeie și să nu mai angajeze niciodată femei, de vreme ce el are probleme cu femeile. Așa că asta e o problemă.

[Trebuie să trec în revistă literatura despre discriminarea instituțională. Se pare că provocările cu care are de-a face Joy nu țin de un anumit individ. E într-o situație cu două tășuri, în care, indiferent dacă se plânge sau nu, nu va fi tratată în același fel ca bărbații. Timpul pare să fie o măsură cuantificabilă a cât de bine își face treaba și, așa cum s-a observat în cazul altor profesii, faptul că e femeie e perceput ca un handicap. Revedi literatura despre femeile care ocupă poziții importante de conducere. Trebuie să mai întreb despre dinamica relațiilor dintre intervievații mei și membrii echipei de pe platoul de filmare. Recuziterul are cel mai important statut de pe platou după regizor. Studiarea altor interviuri despre motivele de conflict dintre ei.]

[Metode (notă pentru mine pentru viitoarele interviuri): evită interviurile prin telefon dacă nu sunt cerute direct de interviuat. E greu de evaluat cum se simte interviuatul când i se pune o întrebare. Am nevoie de un limbaj al trupului pentru că devin nervos în legătură cu procesul de interviuare.]

Notă: un număr între paranteze reprezintă un cuvânt care nu a putut fi auzit din interviu. E numărul care apare pe mașina de transcris, cu fiecare interviu începând de la 0. Numerele ajută operatorul să localizeze repede un pasaj când se uită peste interviu.

În notițele dumneavoastră, includeți atât observațiile empirice, cât și interpretarea lor. Cu alte cuvinte, notați ce „știți” că s-a întâmplat și ce „credeți” că s-a întâmplat. Asigurați-vă că puteți face diferența între ceea ce reprezintă fiecare dintre aceste tipuri de notițe. De exemplu, puteți nota că Persoana X s-a opus unei propuneri făcute de liderul grupului (o observație), că dumneavoastră *credeți* că aceasta reprezintă o încercare din partea Persoanei X să preia conducerea grupului (o interpretare) și *credeți* că l-ați auzit pe lider comentând de aceeași manieră încercarea lui X (o observație de intenție).

Desigur, nu puteți spera să observați tot; nici să înregistrați tot ce observați. Așa cum observațiile dumneavoastră vor reprezenta un eșantion din toate observațiile posibile, notițele dumneavoastră vor reprezenta un eșantion din observațiile dumneavoastră. Bineînțeles, ideea e să le notați pe cele mai pertinente. „Transcrierea de interviu adnotată cu observațiile cercetătorului” oferă un exemplu dat de Sandrine Zerbib dintr-un interviu amplu luat unei femei regizor.

Unele dintre cele mai importante observații pot fi anticipate înainte de începerea studiului; altele vor ieși la iveală pe măsură ce avansați. Uneori puteți ușura luarea notițelor pregătind dinainte formulare standardizate. Într-un studiu despre încălcările regulilor de circulație de către pietoni, puteți anticipa caracteristicile pietonilor care sunt probabil cele mai utile în analiză – vârstă, gen, clasă socială, etnie etc. – și să pregătiți

un formular în care observațiile legate de aceste variabile pot fi notate ușor. De asemenea, puteți crea niște scurtături simbolice care să vă ajute să luați notițe mai repede. Pentru a studia participarea publicului la un miting, ați putea construi o grilă numerotată reprezentând diferite secțiuni din sala de consiliu; apoi puteți nota așezarea participanților ușor, rapid și precis.

Nici una dintre aceste pregătiri nu ar trebui să vă limiteze adnotările despre evenimentele sau aspectele situației care nu pot fi anticipate. Dimpotrivă, gestionarea rapidă a observațiilor anticipate ar trebui să vă ofere mai multă libertate de a le observa pe cele neanticipate.

Sunteți deja familiarizați cu procesul de luare a notițelor, așa cum aveți deja experiențe informale legate de cercetarea de teren. Totuși, la fel ca în cazul unei cercetări bune de teren, adnotările de calitate necesită multă atenție și presupun câteva aptitudini specifice. Urmează câteva reguli generale. (Puteți afla mai multe din lucrarea lui John și Lyn Lofland, *Analyzing Social Settings* [1995, pp. 91-96].)

Mai întâi, nu vă încredeți în propria memorie mai mult decât e cazul; nu e de încredere. Pentru a exemplifica, încercați acest experiment. Amintiți-vă de ultimele trei sau patru filme pe care le-ați văzut și care v-au plăcut. Acum, numiți cinci dintre actori sau actrițe. Cine a avut cel mai lung păr? Cine era cel mai predispus să înceapă conversații? Cine era cel mai predispus să facă sugestii pe care ceilalți le urmau? Acum, dacă nu ați avut probleme în a răspunde la aceste întrebări, cât de sigur sunteți de răspunsurile date? Ați fi dispus să pariați pe 100 de dolari că un juriu imparțial ar da aceleași răspunsuri?

Chiar dacă vă mândriți că aveți o memorie fotografică, e bine să luați notițe fie în timpul observării, fie cât mai repede posibil după. Dacă luați notițe în timpul observării, faceți-o discret, pentru că oamenii se vor comporta probabil diferit dacă vă văd că notați tot ce spun sau ce fac.

În al doilea rând, e o idee bună să luați notițe în etape. În prima etapă, ați putea fi nevoit să luați notițe sumare (cuvinte sau fraze), pentru a ține pasul cu ceea ce se întâmplă. Apoi mergeți pe cont propriu și rescrieți notițele mai detaliat. Dacă faceți aceasta imediat după observare, notele sumare ar trebui să vă permită să vă reamintiți toate detaliile. Cu cât întârziați mai mult, cu atât e mai puțin probabil să vă reamintiți lucrurile cu precizie și în întregime.

Știu că această metodă sună logic, dar aplicarea ei necesită autodisciplină. Observațiile și notițele atente pot fi obositoare, mai ales dacă presupun entuziasm sau tensiune și se întind pe o perioadă mai lungă. Dacă tocmai ați petrecut opt ore făcând observații și luând notițe despre cum s-au comportat oamenii după o inundație dezastruoasă, primul gând după aceasta va fi să dormiți, să vă puneți haine uscate sau să beți ceva. Ați putea să vă inspirați de la reporterii care întâmpină aceleași greutăți, apoi trebuie să își scrie articolele respectând termenele-limită.

În al treilea rând, vă veți întreba inevitabil cât anume trebuie să notați. Chiar merită să scrieți toate detaliile de care vă amintiți imediat după ședința de observare? Da. În general, în cercetarea de teren nu puteți fi sigur ce e important și ce nu e important până când nu ați avut ocazia să treceți în revistă și să analizați un volum mare de informații, deci ar trebui să notați și lucruri care nu par importante la prima vedere. S-ar putea să se dovedească importante până la urmă. De asemenea, actul de a nota detalii despre ceva „neimportant” v-ar putea aduce aminte ceva important.

Trebuie să fii conștient că majoritatea notelor de pe teren nu se vor reflecta în raportul final. Spus mai dur, majoritatea notițelor „se vor pierde”. Dar nu puneți la inimă: chiar și cel mai mare zăcămint de fier dă doar 30 de grame de aur la tona metrică, adică 99,997% se pierde. Totuși, acele 30 de grame de aur pot acoperi 1,6 metri pătrați – echivalentul a 685 de pagini de carte. Deci luați cât mai multe notițe și puneți-vă în minte să selectați doar aurul din ele.

La fel ca alte aspecte ale cercetării de teren (și ale oricărei cercetări din această perspectivă), eficiența vine odată cu practica. Partea bună a cercetării de teren e că puteți începe să practicați acum și să continuați aproape în orice situație. Nu trebuie să fii implicat într-un proiect organizat pentru a exersa observarea și înregistrarea. Puteți începe prin a vă oferi voluntar să faceți procesele-verbale de la întâlnirile de comitet, de exemplu. Sau alegeți o zi cu soare în campus, găsiți un loc mai umbros și încercați să observați și să înregistrați unele caracteristici specifice ale trecătorilor. Puteți face același lucru la un mall sau la un colț de stradă mai aglomerat. Țineți minte că observarea și înregistrarea sunt aptitudini profesionale și, ca toate aptitudinile pe care merită să le aveți, ele se îmbunătățesc prin exercițiu.

Probleme de etică în cercetarea calitativă de teren

După cum am afirmat în repetate rânduri, toate formele de cercetare socială ridică probleme de etică. Aducând cercetătorii în contact direct și adeseori intim cu subiecții, cercetarea de teren ridică astfel de probleme într-un mod destul de dramatic. Iată câteva dintre problemele menționate de John și Lyn Lofland (1995, p. 63):

- Este etic să discuți cu cineva atunci când acesta nu știe că va fi înregistrat?
- Este etic să obții informații pentru propriile scopuri de la persoane pe care le urăști?
- Este etic să observi o nevoie urgentă de ajutor și să nu îi răspunzi direct?
- Este etic să fii într-o anumită postură sau într-o anumită situație, dar să nu te implici cu toată inima în ea?
- Este etic să dezvolti o abordare calculată față de alți oameni, adică să ai un comportament strategic?
- Este etic să fii de partea cuiva sau să eviți să fii de partea cuiva într-o situație în care există mai multe tabere?
- Este etic să „plătești” oameni la schimb pentru a avea acces în viețile sau în mintea lor?
- Este etic să „folosești” oameni în general, ca aliați sau ca surse, pentru a avea acces la alți oameni sau pentru a înțelege mai bine anumite lucruri?

Planificarea și realizarea unei cercetări de teren într-o manieră responsabilă presupun să se țină cont de acestea și de alte probleme etice.

Avantajele și dezavantajele cercetării calitative de teren

Ca toate metodele de cercetare, cercetarea calitativă de teren are avantaje și dezavantaje clare. După cum am indicat deja, cercetarea de teren este utilă mai ales în studierea unor nuanțe subtile ale atitudinilor și comportamentelor și pentru a examina procesele sociale în timp. Ca atare, principalul avantaj al acestei metode stă în profunzimea înțelegerii pe care o permite. În timp ce alte metode de cercetare pot fi catalogate drept „superficiale”, această acuză e rareori adusă cercetării de teren.

Flexibilitatea e un alt avantaj al cercetării de teren. După cum am discutat anterior, vă puteți modifica designul de cercetare în orice moment. Mai mult, sunteți mereu pregătiți să începeți o cercetare de teren, oricând apare ocazia, pe când un experiment sau un sondaj nu poate fi inițiat la fel de ușor.

Cercetarea de teren poate fi și relativ ieftină. Alte metode de cercetare socială științifică ar putea necesita un echipament costisitor sau o echipă de cercetare scumpă, dar cercetarea de teren poate fi făcută de obicei de un singur cercetător, cu un carnet și un creion. Asta nu înseamnă că cercetarea de teren nu e niciodată scumpă. Natura proiectului de cercetare, de exemplu, poate necesita un număr mare de observatori instruiți. Ar putea fi nevoie de un echipament scump de înregistrare. Sau poate doriți să observați interacțiunile participanților din cluburi de noapte scumpe din Paris.

Cercetarea de teren are și câteva dezavantaje. Mai întâi, fiind mai mult calitativă decât cantitativă, nu e un mijloc potrivit pentru a obține descrieri statistice pentru o populație mare. Observarea unor discuții politice întâmplătoare în spălătorii, de exemplu, nu va oferi o estimare de încredere a comportamentului electoral viitor al întregii populații cu drept de vot. Totuși, studiul ar putea oferi perspective utile asupra modului în care se formează atitudinile politice.

Pentru a evalua în continuare cercetarea de teren, să ne concentrăm asupra subiectelor legate de validitate și fidelitate. Țineți minte că validitatea și fidelitatea sunt ambele calități ale indicatorilor. Validitatea se referă la faptul dacă indicatorii măsoară ceea ce ar trebui sau altceva. Fidelitatea, pe de altă parte, e o chestiune de dependență: dacă ați folosi același indicator în mod repetat, ați obține aceleași rezultate? Să vedem cum se descurcă cercetarea de teren cu aceste aspecte.

Validitatea

Cercetarea de teren pare să ofere indicatori cu o validitate mai mare decât sondajele sau experimentele, care sunt adeseori criticate ca fiind superficiale și cu o validitate redusă. Să ne uităm la câteva exemple din cercetarea de teren, ca să ne dăm seama de ce stau lucrurile astfel.

„A fi acolo” e o tehnică utilă pentru a pătrunde în natura acțiunilor umane în toată complexitatea lor. Analizați, de exemplu, ceea ce are de spus această infirmieră despre impedimentele pe care le întâmpină pacienții care trebuie să facă față cancerului:

Temerile obișnuite care pot împiedica procesul de acomodare pentru o persoană bolnavă de cancer pot include următoarele aspecte:

- Frica de moarte – pentru pacient și pentru implicațiile pe care le-ar avea moartea sa asupra celor apropiați.
- Frica de incapacitate fizică – deoarece cancerul poate fi o boală cronică cu episoade acute ce pot conduce la perioade de stres, posibilitatea unei persoane de a se adapta și de a face față bolii poate necesita o dependență de alții pentru activitățile traiului zilnic, devenind în cele din urmă o povară.
- Frica de izolare – din partea celor apropiați și a celor din sistemul sanitar, creând astfel un sentiment de neajutorare și depresie.
- Frica de molipsire – că boala e transmisibilă și/sau moștenită.
- Frica de pierdere a demnității – pierderea controlului asupra tuturor funcțiilor corpului și vulnerabilitatea totală (Garant, 1980, p. 2167).

Observațiile și conceptualizările de acest gen sunt valoroase prin ele însele. În plus, pot oferi o bază pentru cercetările ulterioare – cantitative sau calitative.

Acum iată ce are de spus Joseph Howell despre „duritate” ca ingredient fundamental al vieții pe strada Clay, o zonă de muncitori albi din Washington, DC:

Majoritatea oamenilor de pe strada Clay se consideră luptători, atât la propriu, cât și la figurat. Se consideră puternici, independenți și nu ar permite să fie luați peste picior. Pentru Bobbi, a fi luptător înseamnă a te lupta cu oficiul de protecție socială și a înjura asistenții sociali și medicii când e cazul. Înseamnă să îi pui somnifere în bere lui Barry și să-l lovești peste cap cu o mătură. Pentru Barry înseamnă să îi răspundă urât șefului și să refuze să monteze o ușă, ceea ce a dus la concedierea lui. Înseamnă să treci prin ritualul duelului cu Al. Înseamnă să îl chinui pe Bubba și din când în când să o faci pe durul cu Bobbi.

June și Sam aveau mai puține motive să se certe, dar presați să răspundă, au dat de înțeles că s-ar certa. Din cauză că e luptător, Ted a intrat în conflict cu frații lui Peg, Les a intrat în conflict cu Lonnie, iar Arlene a intrat în conflict cu Phyllis la clubul de popice etc. (1973, p. 292).

Chiar și fără să fi știut de episoadele despre care vorbește Howell, vă faceți impresia clară că strada Clay e un loc în care e greu să trăiești. Acea „duritate” reiese mult mai clar din aceste observații de teren decât dintr-un set de date statistice despre media numărului de bătăi care au avut loc într-o anumită perioadă.

Aceste exemple denotă validitatea superioară a cercetării de teren, în comparație cu sondajele sau experimentele. Tipurile de indicatori clari de care dispune cercetătorul de teren permit o înțelegere profundă a unor concepte precum temerile obișnuite ale bolnavilor de cancer și „duritatea” (sau liberal ori conservator), care de obicei nu sunt posibil de atins prin experimente sau sondaje. În loc să specifice conceptele, cercetătorii de teren dau de regulă exemple detaliate.

Fidelitatea

Cercetarea de teren, totuși, poate pune probleme de fidelitate. Să presupunem că trebuie să caracterizați orientările politice ale celui mai bun prieten în funcție de tot ceea ce știți despre el. Evaluarea ideilor politice ale prietenului ar părea că are o validitate considerabilă; cu siguranță e puțin probabil să fie superficială. Nu putem fi siguri, totuși, că

un alt observator ar caracteriza ideile politice ale prietenului dumneavoastră în același fel, chiar și cu aceeași cantitate de observații.

Deși sunt detaliați, indicatorii din cercetarea de teren sunt adeseori foarte personali. Felul în care judec orientarea politică a prietenului dumneavoastră depinde în mare măsură de propriile mele idei, așa cum judecata dumneavoastră depinde de orientările tale politice. Astfel, s-ar putea întâmpla să vă evaluați prietenul ca fiind moderat, în timp ce eu să fi văzut în el un adevărat extremist.

După cum am sugerat anterior, cercetătorii care folosesc tehnici calitative sunt conștienți de acest neajuns și încearcă să îi reducă influența. Cercetătorii își dau seama de regulă de propriile influențe și puncte de vedere, iar natura cooperatistă a cercetării presupune faptul că alți cercetători îi vor ajuta să facă asta. Totuși, e bine să fiți mereu precauți față de folosirea indicatorilor pur descriptivi în cercetarea de teren – ai dumneavoastră sau ai altora. Dacă un cercetător susține că membrii unui club sunt destul de conservatori, un astfel de raționament e inevitabil legat de propriile sale opinii politice. Puteți avea mai multă încredere în evaluările *comparative*: a identifica cine e mai conservator, de exemplu. Chiar dacă noi doi avem orientări politice diferite, am fi probabil de acord în bună măsură cu ierarhizarea conservatorismului relativ al membrilor unui grup.

După cum am văzut, cercetarea de teren e un instrument cu mult potențial pentru cercetătorii sociali, care oferă un echilibru util între avantajele și dezavantajele sondajelor și experimentelor. Ultimele capitole din partea a treia prezintă metode suplimentare de observare disponibile pentru cercetătorii sociali.

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- Cercetarea de teren presupune observarea directă a fenomenelor sociale în mediul lor natural. De regulă, cercetarea de teren e mai mult calitativă decât cantitativă.
- În cercetarea de teren, observarea, procesarea datelor și analiza se întrepătrund și sunt procese ciclice.

Subiecte potrivite pentru cercetarea de teren

- Cercetarea de teren e potrivită mai ales pentru teme și procese care nu sunt ușor de cuantificat, care se pot studia cel mai bine în mediul lor natural sau care se schimbă în timp. Printre aceste teme sunt practicile, episoadele, întâlnirile, rolurile, relațiile, grupurile, organizațiile, așezările, contextele sociale, stilurile de viață sau subculturile.

Considerații speciale cu privire la cercetarea calitativă de teren

- Printre considerațiile speciale pe care le presupune cercetarea de teren se numără variatele roluri ale observatorului și relațiile cercetătorului cu subiecții. Ca cercetător de teren, trebuie să vă decideți dacă observați din exterior sau ca participant, dacă vreți sau nu să vă dezvăluiți calitatea de cercetător și cum să va negociați relația cu subiecții.

Câteva paradigme în cercetarea calitativă de teren

- Cercetarea de teren poate fi ghidată de oricare dintre paradigmele următoare, precum naturalismul, etnometodologia, teoria întemeiată, studiile de caz și metoda studiului de caz extins, etnografia instituțională și cercetarea acțiunii participative.

Desfășurarea unei cercetări calitative de teren

- Pregătirea pentru teren presupune cercetare prealabilă, determinând cum trebuie realizat contactul cu subiecții și cum trebuie rezolvate problemele relației cu subiecții.
- Cercetătorii de teren realizează adeseori interviuri profunde care sunt mult mai puțin structurate decât în cele din sondaje. Interviurile calitative sunt mai degrabă o discuție dirijată decât o căutare a anumitor informații. Intervievarea efectivă necesită aptitudini de ascultare activă și de a dirija conversația într-un mod discret.
- Pentru a crea focus-grupuri, cercetătorii aduc laolaltă subiecții și le observă interacțiunile pe măsură ce explorează teme specifice.
- De câte ori este posibil, observațiile de teren ar trebui înregistrate pe măsură ce sunt făcute; în caz contrar, ar trebui notate imediat ce este posibil.
- Printre avantajele cercetării de teren se numără profunzimea înțelegerii pe care o oferă, flexibilitatea sa și (de obicei) costurile sale reduse.

Probleme de etică în cercetarea calitativă de teren

- Realizarea cercetării de teren într-un mod responsabil presupune confruntarea mai multor probleme etice care reies din contactul direct dintre cercetător și subiecți.

Avantaje și dezavantaje ale cercetării calitative de teren

- Comparativ cu sondajele și cu experimentele, indicatorii din cercetarea de teren au mai multă validitate, dar mai puțină fidelitate. De asemenea, cercetarea de teren nu e în general potrivită pentru a ajunge la descrieri statistice ale unor populații mari.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți în contextul capitolului și pe pagina unde termenul apare pentru prima dată, precum și în glosarul de la sfârșitul cărții: *cercetarea acțiunii participative, etnografie, etnografie instituțională, etnometodologie, focus-grup, interviu calitativ, metoda studiului de caz extins, naturalism, reactivitate, studiu de caz, teorie întemeiată.*

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCITII RECAPITULATIVE

1. Gândiți-vă la un grup sau la o activitate la care participați sau cu care sunteți familiarizați. În două sau trei paragrafe, descrieți cum ar putea o persoană din afara grupului să studieze grupul sau activitățile sale. Ce ar trebui să citească, ce contacte ar trebui să își facă etc.?
2. Alegeți oricare două dintre paradigmele de cercetare discutate în acest capitol. Descrieți apoi cum ar putea fi realizat studiul ipotetic de la exercițiul 1 conform

- fiecăreia dintre aceste paradigme. Comparați modul în care aceste paradigme ar putea funcționa în cazul studiului dat.
3. Pentru a studia avantajele și dezavantajele experimentelor, sondajelor și cercetărilor de teren, alegeți un domeniu general de cercetare (de exemplu, prejudecata, orientările politice, educația) și scrieți descrieri scurte ale studiilor în acel domeniu care ar putea fi realizate folosind fiecare dintre cele trei metode. În fiecare caz, explicați de ce metoda aleasă e cea mai potrivită pentru studiul descris.
 4. Reveniți la răspunsul dat la exercițiul 1 și notați cinci probleme etice cu care credeți că ați avea de-a face în realizarea studiului.
 5. Folosind InfoTrac College Edition, găsiți un raport de cercetare care folosește metoda Teoriei Consacrate. Rezumați principalele concluzii și designul de cercetare.

LECTURI SUPLIMENTARE

- Adler, Patricia A. și Peter Adler (2003), „The Promise and Pitfalls of Going into the Field”, *Contexts*, 2 (2), pp. 41-47. O relatare excelentă despre unele complexități ale cercetării de teren, cu indicații utile despre cum trebuie să facem diferența dintre o etnografie bună și una nu prea bună.
- Burawoy, Michael (1998), „The Extended Case Method”, *Sociological Theory*, 16 (1), pp. 4-33. Iată o discuție despre această paradigmă chiar de la creatorul ei.
- Denzin, Norman K. și Yvonna S. Lincoln (eds.) (1994), *Handbook of Qualitative Research*, Sage, Thousand Oaks, CA. Acest manual e o colecție cuprinzătoare de articole despre chestiuni legate de domeniul vast al cercetării calitative. Lucrarea a fost publicată și în trei volume: vol. I: *The Landscape of Qualitative Research: Theories and Issues*; vol. II: *Strategies of Qualitative Inquiry*; și vol. III: *Interpreting Qualitative Materials*.
- Gans, Herbert J. (1999), „Participant Observation in the Era of «Ethnography»”, *Journal of Contemporary Ethnography*, 28 (5), pp. 540-548. O analiză atentă despre evoluțiile și problemele recente în observarea participativă.
- Gubrium, Jaber F. și James A. Holstein (1997), *The New Language of Qualitative Method*, Oxford University Press, New York. Această carte oferă baza necesară pentru înțelegerea unora dintre principalele abordări sau tradiții din cercetarea calitativă de teren.
- Johnson, Jeffrey C. (1990), *Selecting Ethnographic Informants*, Sage, Newbury Park, CA. Autorul discută diversele strategii care se pot aplica pentru eșantionarea în cercetarea de teren.
- Kelle, Udo (ed.) (1995), *Computer-Aided Qualitative Data Analysis: Theory, Methods, and Practice*, Sage, Thousand Oaks, CA. Un grup internațional de profesori își prezintă experiențele cu mai multe programe computerizate folosite în analiza datelor calitative.
- Kvale, Steinar (1996), *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*, Sage, Thousand Oaks, CA. O prezentare amplă a interviurilor ample. Pe lângă prezentarea unor tehnici, Kvale plasează interviuarea în contextul postmodernismului și al altor sisteme filosofice.
- Lofland, John și Lyn Lofland (1995), *Analyzing Social Settings*, ed. a III-a, Wadsworth, Belmont, CA. O prezentare completă a metodelor din cercetarea de teren. Această

carte extrem de ușor de citit face legăturile dintre logica anchetei științifice și elementele practice ale observării, comunicării, înregistrării, îndosarierii, prezentării și a tot ceea ce mai ține de cercetarea de teren. În plus, cartea conține numeroase referințe la exemple de cercetare de teren.

- Long, Andrew F. și Mary Godfrey (2004), „An Evaluation Tool to Assess the Quality of Qualitative Research Studies”, *International Journal of Social Research Methods*, 7 (2), pp. 181-196. Criteriile de evaluare a calității studiilor cantitative, precum sondajele, au fost stabilite de ceva timp, dar evaluarea studiilor calitative a fost mai evazivă. Articolul detaliază un instrument de evaluare pentru acest din urmă scop.
- Morgan, David L. (ed.) (1993), *Successful Focus Groups : Advancing the State of the Art*, Sage, Newbury Park, CA. Această colecție de articole despre utilizările focus-grupurilor scoate la iveală multe aspecte care nu sunt luate în calcul de obicei.
- Shaffir, William B. și Robert A. Stebbins (eds.) (1991), *Experiencing Fieldwork : An Inside View of Qualitative Research*, Sage, Newbury Park, CA. Mai mulți cercetători de teren discută natura acestei sarcini și își reamintesc experiențele în domeniu. Iată o ocazie bună de a „simți” metoda și de a învăța și unele tehnici.
- Shostak, Arthur (ed.) (1977), *Our Sociological Eye : Personal Essays on Society and Culture*, Alfred, Port Washington, NY. O orgie de introspecție în științele sociale, această colecție încântătoare de prezentări ale unor cercetări făcute chiar de autorii lor oferă perspective concrete, din interior, asupra procesului de gândire în cercetarea sociologică, mai ales în cercetarea de teren.
- Silverman, David (1999), *Doing Qualitative Research : A Practical Handbook*, Sage, Thousand Oaks, CA. Cartea se concentrează pe procesele de colectare și interpretare a datelor calitative.
- Strauss, Anselm și Juliet Corbin (1998), *Basics of Qualitative Research : Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, Sage, Thousand Oaks, CA. Aceasta este o carte foarte importantă, care trebuie citită înainte de colectarea datelor și în timpul analizei datelor, dacă vreți să folosiți abordarea teoriei întemeiate.
- Uwe, Flick (1998), *An Introduction to Qualitative Research*, Sage, Thousand Oaks, CA. Lucrarea oferă o introducere adecvată în domeniul vast al cercetării calitative.

Resurse de studiu pe internet

Sociology@Now™ : Research Methods

1. Înainte de a arunca o ultimă privire peste acest capitol, faceți testul *SociologyNow : Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.
2. Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow : Research Methods*, realizat pe baza rezultatelor testului. Utilizați planul de studiu, cu exercițiile sale interactive, precum și alte resurse pentru a învăța bine subiectul de studiu.
3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de Internet al cărții, http://sociology.wadsworth.com/babbie_practice11e pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition* pentru căutarea termenilor, *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de Internet pentru acest capitol

Fiiți conștienți de faptul că Internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru și mai multe *Web Links*. Aceste site-uri de internet, existente la momentul publicării cărții, oferă oportunități de informare asupra cercetării de teren.

Rahmat M. Samik-Ibrahim, articole online despre teoria întemeiată
<http://www.vism.org/rms46/citations-gtm2.html>

După cum sugerează și numele, acest site conține linkuri către numeroase articole academice care folosesc sau discută metoda teoriei întemeiate.

Goshen College: linkuri către site-uri despre cercetarea acțiunii participative
<http://www.goshen.edu/soan/soan96p.htm>

Veți vedea multe dintre modalitățile în care cercetătorii sociali combină acțiunea și ancheta în designul și execuția proiectelor de cercetare.

Dr. Rita S.Y. Berry, *Collecting Data by In-Depth Interviewing*
<http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/000001172.htm>

Iată o discuție amplă și practică despre această tehnică de colectare a datelor.

Capitolul 11

Cercetarea discretă

Rezumatul capitolului

Acest capitol cuprinde prezentări pentru trei metode de cercetare discretă: analiza de conținut, analiza statisticilor existente și cercetarea istorică și comparată. Fiecare dintre aceste metode permite cercetătorilor să studieze viața socială de la distanță, fără a o influența în timpul procesului.

Introducere

Analiza de conținut

Teme de cercetare potrivite pentru analiza de conținut

Eșantionarea în analiza de conținut

Codarea în analiza de conținut

Un exemplu de analiză de conținut

Avantaje și dezavantaje ale analizei de conținut

Consecințele globalizării

Unitățile de analiză

Problemele de validitate

Problemele de fidelitate

Sursele de statistici existente

Cercetarea comparativ-istorică

Exemple de cercetare comparativ-istorică

Sursele datelor comparativ-istorice

Tehnicile analitice

Analiza statisticilor existente

Studiul lui Durkheim despre sinucidere

SociologyNow™: Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow: Research Methods*.

Introducere

Cu excepția observatorului complet din cercetarea de teren, fiecare dintre metodele de observare discutate până acum presupune ca cercetătorul să influențeze într-o oarecare măsură ceea ce studiază. Acest fapt este evident mai ales în experimente, urmate îndeaproape de cercetarea prin sondaje. Chiar și cercetătorul de teren, după cum am văzut, poate schimba lucrurile pe măsură ce le studiază.

Totuși, cel puțin un exemplu menționat anterior e scutit total de acest risc. Studiul lui Durkheim despre sinucideri nu a influențat în nici un fel sinuciderile (vezi capitolul 5). Studiul său este un exemplu de **cercetare discretă**, adică de metode de cercetare a comportamentului social fără a-l afecta. După cum veți vedea, metodele de cercetare discretă pot fi calitative sau cantitative.

Cercetarea discretă – metode de studiere a comportamentului social fără a-l afecta. Astfel de metode pot fi calitative sau cantitative.

Acest capitol studiază trei tipuri de metode de cercetare discretă: analiza de conținut, analiza statisticilor existente și cercetarea istorică și comparată. În analiza de conținut, cercetătorii studiază o clasă de artefacte sociale, care sunt de obicei documente scrise, precum editorialele din ziare. Studiul lui Durkheim este un exemplu de analiză a statisticilor existente. După cum veți vedea, există cantități enorme de date în jurul nostru, așteptând să le folosiți pentru a înțelege viața socială. În cele din urmă, cercetarea istorică și comparată, o formă de cercetare cu un trecut venerabil în științele sociale, care se bucură în ultimii ani de o creștere a popularității. Ca și cercetarea de teren, cercetarea istorică și comparată este de obicei o metodă calitativă, în care principalele resurse pentru observare și analiză sunt documentele istorice. Numele metodei include cuvântul *comparată* pentru că cercetătorii sociali, spre deosebire de istorici, care ar putea descrie doar o anumită categorie de evenimente, caută să descopere un tipar comun al evenimentelor, care apare în momente și în locuri diferite.

Pentru a pregăti contextul studierii celor trei metode, vreau să vă atrag atenția asupra unei cărți excelente care ar trebui să vă facă mai conștienți de potențialul pe care îl are cercetarea discretă. Printre altele, din ea am preluat termenul *măsură discretă*.

În 1966, Eugene Webb împreună cu trei colegi au publicat o carte plină de ingeniozitate despre cercetarea în științele sociale (revizuită în 2000), care a ajuns o carte clasică. Această lucrare se concentrează pe cercetarea discretă și nonreactivă. Webb și colegii săi au dezvoltat posibilitatea de a aduna informații despre comportamentul uman, observând ce lasă oamenii în urma lor. Vreți să știți care sunt cele mai populare exponate de la un muzeu? Ați putea realiza un sondaj de opinie, dar oamenii ar putea să vă spună ceea ce vreți să auziți sau ceea ce i-ar putea face să pară mai intelectuali și mai serioși. Ați putea să stați lângă diferite exponate și să vedeți câți oameni se opresc să le vadă, dar ar putea trece pe acolo doar ca să vadă ce faceți. Webb și colegii săi sugerează să examinați starea pardoselei din fața exponatelor. Acolo unde pardoseala este mai uzată, exponatele sunt probabil cele mai populare. Vreți să știți care exponate prind cel mai bine la copii? Căutați urmele de mâini de pe vitrine. Pentru a afla care sunt cele mai populare posturi de radio, puteți stabili cu un mecanic auto să verifice pe ce frecvențe sunt fixate radiourile din mașinile aduse la reparat.

Posibilitățile sunt nelimitate. Asemenea unui detectiv care investighează o crimă, cercetătorul caută indicii. Dacă vă uitați împrejur, veți vedea că indicii despre comportamentul social sunt peste tot. Dintr-un anumit punct de vedere, tot ce vedeți în jur reprezintă răspunsul la o întrebare de cercetare științifică importantă – tot ce trebuie să faceți e să găndiți întrebarea.

Deși problemele de validitate și fidelitate sunt numeroase în cazul metodelor de cercetare discretă, puțină ingeniozitate poate să le rezolve sau să le țină sub control. Vă încurajez să citiți cartea lui Webb. E o lectură plăcută și poate fi un stimulent și o sursă de idei pentru cercetări sociale pe baza unor date deja existente. Pentru moment, să ne îndreptăm atenția asupra a trei metode de cercetare discretă, adeseori folosite de cercetători, începând cu analiza de conținut.

Analiza de conținut

Analiză de conținut – studiul comunicărilor umane înregistrate, precum cărți, site-uri, tablouri și legi.

După cum am menționat în introducerea capitolului, **analiza de conținut** reprezintă studiul comunicărilor înregistrate dintre oameni. Pot fi studiate cărțile, revistele, paginile de internet, poeziile, ziarele, cântecele,

picturile, discursurile, scrisorile, e-mailurile, postările pe internet, legile, constituțiile prezentate mai sus. Shulamit Reinharz subliniază că cercetătorii feminisți au folosit analiza de conținut pentru a studia „cărți pentru copii, basme, afișiere, cărți de ficțiune sau nonficțiune despre feminism, artă creată de copii, modă, cărți poștale, manuale pentru cercetase, capodopere de artă, retorica din ziare, registre medicale, publicații din domeniul cercetării, manuale introductive de sociologie sau citate, pentru a da doar câteva exemple” (1992, pp. 146-147). Într-un alt exemplu, când William Mirola a început studiarea rolului pe care îl are religia în cadrul mișcărilor care încercau să impună în America ziua de lucru de opt ore, informațiile sale erau luate din „presa muncitorească, religioasă și seculară din Chicago, din pamflete și din discursurile rostite de cei care propuneau ziua de opt ore, din trei facțiuni reprezentative din cadrul mișcării” (2003, p. 273).

Teme de cercetare potrivite pentru analiza de conținut

Analiza de conținut se potrivește mai ales studiului comunicării și pentru a răspunde întrebărilor clasice: „cine spune ce, cui, de ce, cum și cu ce efect?”. Sunt romanele franceze mai preocupate de iubire decât cele din SUA? Este muzica britanică a anilor '60 mai cinică din punct de vedere politic decât cea din Germania aceleiași perioade? Candidații politici care se preocupă de chestiunile mai practice sunt aleși mai des decât cei care abordează probleme principiale? Fiecare dintre aceste întrebări reprezintă o întrebare de cercetare științifică: prima se referă la caracterul național, a doua la orientările politice, a treia la procesul politic. Deși astfel de teme ar putea fi studiate prin observarea indivizilor, analiza de conținut reprezintă o altă abordare.

Unul dintre primele exemple de analiză de conținut este studiul Idei B. Wells. În 1891, Wells, ai cărei părinți fuseseră sclavi, a vrut să verifice presupunerea generală că bărbații afro-americani erau uciși în Sud în special pentru că violau femeile albe. Ca metodă de cercetare, ea a studiat articole de ziar despre cele 728 de linșări raportate în ultimii zece ani anteriori studiului. Doar într-o treime din cazuri victimele linșate fuseseră acuzate de viol, din care și mai puține se dovediseră vinovate. În primul rând, fuseseră acuzate de insolență, că „nu și-au văzut de treabă” (*apud Reinharz, 1992, p. 146*).

Mai recent, pentru bestsellerul *Megatrends 2000* (Naisbitt și Aburdene, 1990) s-a folosit analiza de conținut pentru a determina tendințele majore din viața americanilor de azi. Autorii au monitorizat regulat mii de ziare locale în fiecare lună pentru a descoperi tendințele locale și regionale și a le publica într-o serie de rapoarte trimestriale. Cartea lor studiază câteva dintre tendințele pe care le-au observat la nivel național.

Unele subiecte sunt mai bine tratate prin analiza de conținut decât prin oricare altă metodă de cercetare. Să presupunem că sunteți interesat de violența din programele televizate. Poate bănuieți că producătorii de articole bărbătești sunt mai predispuși să finanțeze programele violente decât alte tipuri de sponsori. Analiza de conținut ar fi cea mai bună metodă pentru a afla acest lucru.

Pe scurt, iată ce ar trebui să faceți. Mai întâi, propuneți o definiție operațională a celor două variabile-cheie din studiu: *articole bărbătești* și *violența*. Secțiunea despre codare, care urmează în acest capitol, va discuta câteva modalități prin care puteți să faceți aceasta. În cele din urmă, veți avea nevoie de un plan care să vă permită să vă uitați la TV, să clasificați sponsorii și să evaluați gradul de violență al anumitor programe.

Apoi, ar trebui să hotărâți la ce anume vă uitați. Veți decide probabil 1. la ce posturi o să vă uitați, 2. pentru cât timp și 3. la ce ore. Apoi, v-ați lua o bere și niște cipsuri și ați începe să vă uitați la televizor, să clasificați și să înregistrați. Odată completate observațiile, ați putea să analizați datele colectate și să determinați dacă producătorii de articole bărbătești au finanțat mai mult violența decât alți sponsori.

Gabriel Rossman (2001) a avut o întrebare diferită referitoare la mass-media. Îngrijorarea publicului față de concentrarea presei în tot mai puține mâini corporatiste a crescut, așa că Rossman s-a hotărât să pună următoarea întrebare: dacă un ziar e deținut de același trust care deține o companie de producție de filme, puteți avea încredere în cronicile publicate de ziar despre filmele produse de compania afiliată?

Răspunsul e „nu”, conform concluziilor lui Rossman. Deoarece majoritatea ziarelor evaluează filmele mai mult cantitativ (de exemplu, trei stele din patru), el a fost capabil să realizeze o analiză simplă, cantitativă. Pentru fiecare cronică de film a pus două întrebări: 1. Filmul a fost produs de aceeași companie care deține și ziarul? și 2. Ce notă a primit filmul? Rossman a descoperit că, într-adevăr, filmele produse de compania-mamă au primit evaluări mai bune decât alte filme. În plus, notele date de ziare filmelor produse de aceeași companie erau mai mari decât notele primite de la alte ziare. Această discrepanță, în plus, era mai puternică în cazul filmelor cu buget mare, în care compania producătoare investise masiv.

Ca metodă de observație, analiza de conținut necesită controlarea atentă a „ceea ce” este comunicat. Analiza datelor colectate astfel, ca și în cazul altor metode, abordează „motivul” și „cu ce efect”.

Eșantionarea în analiza de conținut

În studiul comunicărilor, ca și în studiul oamenilor, de multe ori nu puteți observa direct ceea ce studiați. În studiul despre programele violente și sponsorizarea lor, v-aș sfătui să nu încercați să urmăriți tot ce este transmis la televizor. Nu ar fi posibil, iar creierul dumneavoastră probabil s-ar scurtcircuita înainte de a ajunge să descoperiți ce căutați. De obicei, cel mai bine e să eșantionați. Să începem prin a aborda din nou ideea de unitate de analiză. Apoi vom trece în revistă câteva dintre tehnicile de eșantionare care se pretează cel mai bine analizei de conținut.

Unitățile de analiză

După cum am discutat în capitolul 4, determinarea unităților de analiză, despre care facem afirmații descriptive și explicative, poate fi o sarcină complicată. De exemplu, dacă doriți să calculați venitul mediu pe cap de familie, familia este unitatea de analiză, dar va trebui să îi întrebăm pe fiecare dintre membrii familiei câți bani câștigă. Astfel, indivizii vor fi unitățile de *observare*, deși familia rămâne unitatea de analiză. În mod similar, am putea dori să comparăm rata criminalității în diferite orașe, în funcție de mărimea lor, de regiunea geografică, de componența rasială și de alte variabile. Deși caracteristicile acestor orașe depind doar parțial de comportamentele și caracteristicile rezidenților lor, orașele vor fi până la urmă unitățile de analiză.

Complexitatea acestei probleme e de multe ori mai evidentă în analiza de conținut decât în alte metode de cercetare, mai ales când unitățile de analiză diferă de cele de observare. Câteva exemple ar putea lămuri această distincție.

Să presupunem că vrem să aflăm dacă legile civile sau penale fac distincție între bărbați și femei. În acest caz, fiecare lege distinctă ar fi atât unitate de analiză, cât și unitate de observare. Am putea selecta un eșantion de legi civile și penale dintr-un anumit stat și apoi să le clasificăm în funcție de distincțiile pe care le fac între bărbați și femei. În acest fel, am putea determina dacă legislația penală sau civilă face diferențe în funcție de gen.

Întru câțva diferit, am putea să studiem dacă statele ce implementează legi care fac distincție între grupurile rasiale sunt mai predispuse să adopte legi care fac distincție și între bărbați și femei. Deși studiarea acestei probleme ar presupune și codarea fiecărei legi în parte, unitatea de analiză ar fi statul, nu legea.

Sau, dacă vrem să schimbăm complet subiectul, să presupune că suntem interesați de reprezentationalism în pictură. Dacă dorim să comparăm popularitatea picturilor reprezentationale și a celor nonreprezentationale, tablourile vor fi unitatea noastră de analiză. Dacă, pe de altă parte, vrem să aflăm dacă reprezentationalismul este mai degrabă o caracteristică a pictorilor bogați sau a celor săraci, a celor educați sau needucați, capitaliști sau socialiști, pictorul va fi unitatea noastră de analiză.

E foarte important ca această problemă să fie clar înțeleasă, pentru că selecția eșantionului depinde în mare măsură de unitatea de analiză. Dacă unitatea de analiză este scriitorul, designul de eșantionare ar trebui să selecteze toți scriitorii sau un eșantion de scriitori, potrivii pentru întrebarea de cercetare. Dacă unitatea de analiză e cartea, ar trebui să selectăm un eșantion de cărți, indiferent de autori. Bruce Berg (1989, pp. 112-113) subliniază că, deși trebuie să analizați texte, unitățile de analiză ar putea fi cuvintele,

temele, personajele, paragrafele, tipul de text (carte sau scrisoare, de exemplu), conceptele, semantica sau combinații între acestea. Figura 11.1 ilustrează câteva dintre aceste posibilități.

Nu spun că eșantionarea ar trebui să fie bazată exclusiv pe unitățile de analiză. E adevărat că de multe ori va trebui să subeșantionăm, adică să selectăm eșantioane din subcategorii, pentru fiecare unitate individuală de analiză. Astfel, dacă scriitorii sunt unitățile de analiză, am putea 1. să selectăm un eșantion de scriitori din populația totală a scriitorilor, 2. să selectăm un eșantion de cărți scrise de fiecare scriitor selectat și 3. să selectăm porțiuni din fiecare carte selectată pentru observare și codare.

În cele din urmă, să ne uităm la un exemplu mai complicat: studiul violenței la televizor și a sponsorilor. Care e unitatea de analiză pentru întrebarea „Sunt mai predispuși producătorii de articole bărbătești să sponsorizeze emisiunile violente decât alți sponsori?” Emisiunea? Sponsorul? Cazul de violență?

În cel mai simplu design de cercetare nu ar fi nici una dintre acestea. Deși vă puteți structura studiul în diverse feluri, cel mai simplu design ar fi bazat pe reclamă ca unitate de analiză. Ați folosi două feluri de unități de observare: reclama și programul (adică emisiunea înghesuită între reclame). Va trebui să observați ambele unități și să clasificați reclamele – dacă fac sau nu reclamă la articole bărbătești – și programele – dacă sunt sau nu violente. Clasificările programelor ar fi apoi transferate reclamelor care apar în preajma lor. Figura 11.2 oferă un exemplu despre felul de adnotări pe care le-ați putea face.

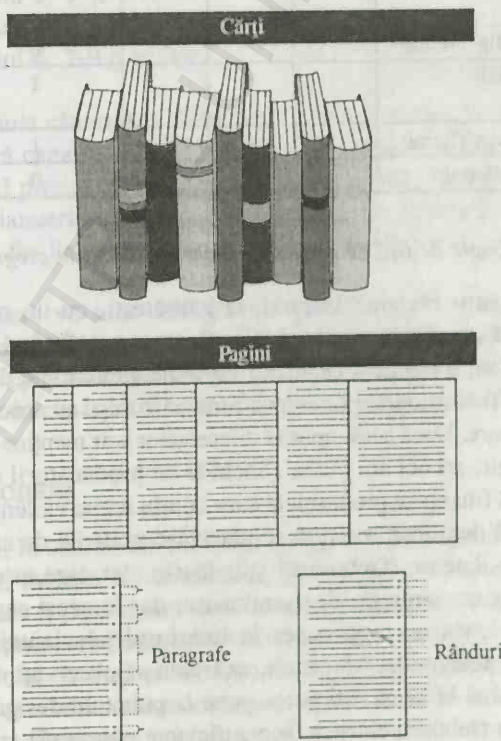

Figura 11.1. Câteva posibile unități de analiză pentru analiza de conținut

Observați că în designul de cercetare ilustrat în figura 11.2, toate reclamele care apar în același program sunt grupate și primesc aceleași scoruri. De asemenea, numărul de cazuri de violență notate ca urmând unei pauze publicitare e același cu numărul celor care precedă următoarea pauză. Acest design simplu ne permite să clasificăm fiecare reclamă în funcție de cine o finanțează și de gradul de violență cu care este asociată. De exemplu, prima reclamă la aftershave-ul Grunt e codată ca fiind un produs bărbătesc și având asociate zece cazuri de violență. Reclama la sutienele Buttercup e codată ca nefiind un produs bărbătesc și ca neavând nici un caz de violență asociat.

Pauză de publicitate	Sponsor	Produse pentru bărbați ?			Numărul de cazuri de violență	
		Da	Nu	?	Înainte de pauza de publicitate	După pauza de publicitate
1	Aftershave Grunt	✓			6	4
	Bretele Brute Jock	✓			6	4
2	Loțiune Bald-No-More	✓			4	3
3	Aftershave Grunt	✓			4	3
	Pastă de dinți Snowflake		✓		3	0
	Detergent Godliness		✓		3	0
4	Umerase Big Thumb			✓	0	1
5	Pastă de dinți Snowflake		✓		1	0
	Umerase Big Thumb			✓	1	0
6	Sutiene Buttercup		✓		0	0

Figura 11.2. Exemple de fișă de observare pentru violența în programele televizate

În figură, avem patru reclame la produse bărbătești, cu un număr asociat de 7,5 cazuri de violență. Cele patru reclame clasificate ca nefăcând parte din categoria produselor bărbătești au o medie a cazurilor de violență asociate de 1,75, iar cele două produse care ar putea fi considerate sau nu ca fiind bărbătești au asociate, în medie, un caz de violență pentru fiecare. Dacă acest tipar al diferențelor s-ar menține pentru un număr mult mai mare de observații, atunci am putea conchide că producătorii de articole bărbătești sunt mai predispuși să finanțeze programele care conțin scene violente decât alți sponsori.

Scopul figurii e să demonstreze cum se potrivesc unitățile de analiză în procesul de analiză și colectare a datelor. Trebuie să știți foarte clar care este unitatea de analiză înainte de a pune la punct strategia de eșantionare, dar în acest caz nu puteți folosi pur și simplu reclamele. Dacă nu aveți acces în interiorul televiziunii, nu puteți ști când anume vor fi difuzate reclamele. Mai mult, ar trebui să observați nu doar reclamele, ci și programarea lor. Până la urmă, ați putea pune la punct un design de eșantionare care va include tot ceea ce trebuie pentru a face suficiente observații.

Pentru a realiza eșantionul, trebuie să stabiliți care este universul pe care îl eșantionați. În acest caz, ce posturi de televiziune ați observa? Care ar fi perioada de studiu -

numărul de zile? În ce perioadă a zilei veți face observarea? Apoi, câte reclame ați dori să observați și să codați în vederea analizei? Uitați-vă la televizor pentru o vreme și vedeți câte reclame apar în fiecare oră; apoi vă veți da seama de câte ore de observare e nevoie (și câte puteți suporta).

Acum puteți începe să selectați eșantionul. Ca o chestiune practică, nu ar trebui să selectați dintre diferitele posturi de televiziune dacă ați avea asistenți și fiecare ar urmări un alt canal în aceeași perioadă de timp. Dar să presupunem că lucrați pe cont propriu. Eșantionul final, din care va fi selectat și urmărit un eșantion, ar putea arăta cam așa:

- 7 ianuarie, Canalul 2, 7-9 p.m.
- 7 ianuarie, Canalul 4, 7-9 p.m.
- 7 ianuarie, Canalul 9, 7-9 p.m.
- 7 ianuarie, Canalul 2, 9-11 p.m.
- 7 ianuarie, Canalul 4, 9-11 p.m.
- 7 ianuarie, Canalul 9, 9-11 p.m.
- 8 ianuarie, Canalul 2, 7-9 p.m.
- 8 ianuarie, Canalul 4, 7-9 p.m.
- 8 ianuarie, Canalul 9, 7-9 p.m.
- 8 ianuarie, Canalul 2, 9-11 p.m.
- 8 ianuarie, Canalul 4, 9-11 p.m.
- 8 ianuarie, Canalul 9, 9-11 p.m.
- 9 ianuarie, Canalul 2, 7-9 p.m.
- 9 ianuarie, Canalul 4, 7-9 p.m. etc.

Observați că am luat câteva decizii în locul dumneavoastră în figura de mai sus. Mai întâi, am presupus că canalele 2, 4 și 9 sunt cele potrivite pentru studiu. Am presupus că intervalul orar 7-11 p.m. e cel mai relevant și că perioade de două ore vor fi suficiente. Am ales data de 7 ianuarie ca început al studiului. În practică, sigur că toate aceste decizii ar trebui să fie luate cu mare atenție, în funcție de caracteristicile studiului dumneavoastră.

După ce e clar care vă sunt unitățile de analiză și observațiile cele mai potrivite pentru unitățile respective și după ce ați creat un cadru de eșantionare asemenea celui pe care l-am prezentat, eșantionarea e simplă și clară. Procedurile alternative sunt aceleași care au fost descrise în capitolul 7: aleatorie, sistematică, stratificată etc.

Tehnici de eșantionare

După cum am văzut, în analiza de conținut a prozei scrise, eșantionarea poate apărea la oricare dintre nivele, inclusiv al contextului relevant pentru lucrarea scrisă. Alte forme de comunicare ar putea fi și ele eșantionate la oricare dintre nivelele conceptuale potrivite.

În analiza de conținut, am putea folosi oricare dintre metodele de eșantionare clasice, menționate în capitolul 7. Am putea selecta un eșantion aleatoriu sau sistematic de romancieri francezi și americani sau de legi adoptate în statul Mississippi sau de sonete scrise de Shakespeare. Am putea selecta (cu un start aleatoriu) fiecare al 23-lea paragraf din romanul lui Tolstoi *Război și pace*. Sau am putea lua în considerare toate cântecele înregistrate de Beatles și să selectăm 25 dintre ele în eșantion.

Eșantionarea stratificată e și ea potrivită pentru analiza de conținut. Pentru a analiza politicile editoriale ale ziarelor americane, de exemplu, am putea grupa mai întâi toate ziarele după regiune sau după mărimea comunității în care sunt publicate, frecvența publicării sau tirajul mediu. Am putea apoi să selectăm un eșantion aleatoriu stratificat sau sistematic de ziare pentru analiză. După asta, am putea selecta un eșantion de editoriale din fiecare ziar selectat, care ar putea fi stratificat cronologic.

Eșantionarea de tip cluster se pretează la fel de bine pentru analiza de conținut. Dacă editorialul este unitatea noastră de analiză, atunci selecția ziarelor în prima etapă de eșantionare ar fi un eșantion cluster. Într-o analiză a discursurilor politice, am putea începe prin a selecționa un eșantion de politicieni; fiecare politician ar reprezenta un cluster de discursuri politice. Studiul cu reclamele de la televizor, descris anterior, e un alt exemplu de eșantionare cluster.

Repet faptul că nu e neapărat necesar ca eșantionarea să se încheie atunci când se ajunge la unitatea de analiză. Dacă romanul este unitatea de analiză, putem selecta un eșantion de romancieri, un subeșantion de romane scrise de fiecare autor selectat și un subeșantion de paragrafe din fiecare roman. Apoi am analiza conținutul paragrafelor cu scopul de a descrie romanele. (Dacă încă nu v-ați dat seama, cercetătorii numesc „subeșantion” un eșantion dintr-un eșantion.)

Să ne concentrăm acum pe codarea sau pe clasificarea materialului studiat. Partea a patra discută manipularea unor astfel de clasificări, pentru a trage concluzii descriptive sau explicative.

Codarea în analiza de conținut

Analiza de conținut este, în esență, o operațiune bazată pe codare. Codarea e procesul de transformare a datelor neprelucrate într-o formă standardizată. În analiza de conținut,

Codarea – procesul prin care datele brute sunt transpuse într-o formă standardizată, care se pretează pentru analiza și procesarea computerizată.

comunicarea – orală, scrisă sau de alt tip – e codată sau clasificată conform unui cadru conceptual. Astfel, de exemplu, editorialele din ziare pot fi codate ca fiind conservatoare sau liberale. Emisiunile de radio pot fi codate drept propagandistice sau nu, romanele ca

romantice sau nu, picturile ca reprezentationale sau nu și discursurile politice ca defăimătoare sau nu. Amintiți-vă de faptul că cercetătorul trebuie să specifice foarte clar definițiile, deoarece astfel de termeni pot da naștere la numeroase interpretări.

Codarea în analiza de conținut implică operaționalizarea și conceptualizarea, pe care le-am discutat în capitolul 5. Ca și în cazul altor metode de cercetare, trebuie să vă cristalizați un cadru conceptual și să identificați metode specifice de observare, în strânsă legătură cu acest cadru.

Conținutul manifest și conținutul latent

În discuția anterioară despre cercetarea de teren, am văzut că cercetătorul are de făcut o alegere fundamentală între profunzimea și specificitatea înțelegerii fenomenului. De multe ori, aceasta este tot una cu alegerea dintre validitate, respectiv fidelitate. De

regulă, cercetătorii de teren optează pentru profunzime, preferând să își bazeze concluziile pe o gamă largă de observații și informații, chiar cu riscul ca un alt cercetător să ajungă la alte concluzii pe baza acelorași informații. Cercetarea prin sondaje – prin folosirea chestionarelor standardizate – reprezintă cealaltă extremă: specificitatea totală, chiar dacă instrumentele de măsurare a variabilelor ar putea să nu reflecte în mod valid variabilele respective. Analiza de conținut permite, totuși, efectuarea unor alegeri.

Codarea **conținutului manifest** – conținutul vizibil, de suprafață – al unei comunicări e analoagă folosirii chestionarului standardizat. Pentru a determina, de exemplu, cât de erotice sunt anumite romane, ai putea pur și simplu să numărați de câte ori apare cuvântul *dragoste* în fiecare roman sau media ocurențelor pe pagină. Sau ai putea face o listă de cuvinte, precum *dragoste*, *sărut*, *îmbrățișare* și *mângâiere*, fiecare putând servi drept indicator pentru erotismul romanului. Această metodă ar avea avantajul ușurinței și al fidelității în codare, precum și avantajul că permite celui care citește raportul de cercetare să știe exact cum este măsurat erotismul. Pe de altă parte, ar avea și dezavantaje în termeni de validitate. Cu siguranță termenul *roman erotic* presupune un înțeles mai bogat și mai profund decât numărul de ocurențe al cuvântului *dragoste*.

Conținutul manifest – în legătură cu analiza de conținut, termenii concreți cuprinși în comunicare ; se distinge de *conținutul latent*.

Alternativ, puteți coda **conținutul latent** al comunicării : înțelesul său de bază. În acest exemplu, ai putea citi un roman întreg sau un eșantion de paragrafe sau pagini, după care să faceți o evaluare generală a gradului de erotism al romanului. Deși evaluarea ar putea fi influențată de apariția unor cuvinte precum *dragoste* sau *sărut*, nu ar depinde complet de frecvența lor.

Conținutul latent – în legătură cu analiza de conținut, înțelesul de bază al comunicării ; se distinge de *conținutul manifest*.

În mod clar, această a doua metodă pare să se preteze mai bine pentru surprinderea înțelesului de bază al unei comunicări, dar avantajele sale presupun și un cost în termeni de fidelitate și specificitate. Mai ales atunci când mai multe persoane codează romanul, există riscul de a fi folosite definiții sau standarde diferite. Un pasaj care ar putea fi codat de o persoană drept erotic ar putea să nu i se pară atât de erotic alteia. Chiar dacă ai coda tot romanul pe cont propriu, nu există nici o garanție că definițiile și standardele pe care le folosiți vor rămâne neschimbate pe tot parcursul procesului. Mai mult, cel care vă citește raportul de cercetare ar putea să nu fie sigur de definițiile folosite.

Oriunde e posibil, cea mai bună soluție la această dilemă e să folosiți ambele metode. De exemplu, Carol Auster a fost interesată de schimbările în modul de socializare al tinerelor cercetașe. Pentru a studia acest lucru, ea a realizat o analiză de conținut a manualelor folosite de cercetașe, așa cum au fost ele revizuite în timp. În particular, Auster a fost interesată de ideea că femeile ar trebui să se limiteze doar la activități casnice. Analiza conținutului manifest a indicat o schimbare : „Am descoperit că, în timp ce 23% dintre insignele folosite în 1913 se concentrau asupra vieții casnice, doar 13% mai făceau asta în 1963 și doar 7% în 1980” (1985, p. 361).

O analiză a conținutului latent a indicat, de asemenea, o emancipare a mișcării cercetașelor, similară cu cea care lua amploare și în cadrul întregii societăți americane. Schimbarea uniformei era un indicator : „Trecerea de la fuste la pantaloni ar putea reflecta o conștientizare a rolului mai activ din punct de vedere fizic al femeilor, precum

și a varietății imaginilor fizice atribuite femeii moderne" (Auster, 1985, p. 362). Dovezi au fost găsite în apariția unor insigne cu mesaje precum „Detectiv științific”, „Aerospațiu” sau „Doamna Repară-tot”.

Conceptualizarea și crearea categoriilor pentru codare

Pentru toate metodele de cercetare, conceptualizarea și operaționalizarea implică de regulă interacțiunea dintre considerațiile teoretice și observațiile empirice. Dacă, de exemplu, considerați că unele editoriale din ziare sunt conservatoare, iar altele liberale, întrebați-vă de ce aveți această percepție. Citiți câteva editoriale, întrebându-vă care sunt liberale și care conservatoare. A fost orientarea politică a unui editorial mai clar indicată de conținutul său manifest sau de tonul său? Decizia dumneavoastră s-a bazat pe folosirea anumitor termeni (precum *stângist*, *fascist* etc.) sau pe sprijinul ori opoziția manifestate față de un anumit subiect ori o personalitate politică?

În cazul acestei activități ar trebui folosite atât metode deductive, cât și inductive. Dacă testați propoziții teoretice, teoriile dumneavoastră ar trebui să implice indicatorii empirici ai conceptelor. Dacă începeți cu observațiile empirice specifice, ar trebui să încercați stabilirea unor principii generale pe care să le aplicați tuturor observațiilor empirice.

Bruce Berg (1989, p. 111) plasează utilizarea codării în contextul teoriei întemeiate și o aseamănă cu rezolvarea unui puzzle :

Codarea și alte proceduri fundamentale asociate cu dezvoltarea teoriei întemeiate sunt cu siguranță dificile și trebuie luate în serios, dar, exact așa cum altor oameni le place să rezolve puzzle-uri complicate, mulți cercetători găsesc o satisfacție deosebită în codare și analiză. Pe măsură ce cercetătorii... încep să vadă piesele puzzle-ului unindu-se pentru a forma un tablou mai complet, procesul poate fi de-a dreptul entuziasmant.

Pe parcursul acestei activități, nu uitați că definiția operațională a oricărei variabile e formată din atributele pe care le include. În plus, atributele trebuie să se excludă reciproc și să fie exhaustive. Un editorial de ziar, de exemplu, nu ar trebui considerat atât liberal, cât și conservator, deși probabil ar trebui să creați o categorie intermediară. Ar putea fi suficient pentru scopurile dumneavoastră să codați romanele ca erotice sau neerotice, dar ați putea considera că unele sunt antierotice. Tablourile pot fi clasificate ca reprezentationale sau nu, dacă asta corespunde scopurilor cercetării, sau le puteți clasifica drept impresioniste, abstracte, alegorice etc.

Trebuie să fiți conștient pe mai departe că în analiza de conținut pot fi folosite diferite nivele de măsurare. Ați putea, de exemplu, să folosiți categoriile nominale „liberal” sau „conservator” pentru a descrie editorialele sau ați putea folosi scale ordinale, mai complexe, de la extrem de liberal la extrem de conservator. Totuși, țineți minte că nivelul de măsurare implicit în procesul de codare – nominal, ordinal, de interval sau de rapoarte – nu reflectă neapărat natura variabilelor. În cazul în care cuvântul *dragoste* a apărut de o sută de ori în romanul A și de 50 de ori în romanul B, sunteți îndreptățiți să spuneți că cuvântul *dragoste* apare de două ori mai des în romanul A, dar nu că romanul A e de două ori mai erotic decât romanul B. În mod similar, constatarea că

într-un chestionar sunt de două ori mai multe afirmații antisemite decât într-un alt chestionar nu atrage după sine faptul că prima persoană e de două ori mai antisemită decât cealaltă.

Numărarea și evidența

Dacă doriți să evaluați cantitativ analiza de conținut, operațiunea de codare trebuie să fie strâns legată de procesarea datelor. În primul rând, asta înseamnă că produsul final al codării trebuie să fie numeric. Dacă numărați frecvența anumitor cuvinte, fraze sau a altor forme de conținut manifest, codarea e neapărat numerică. Dar chiar în cazul în care codați conținutul latent pe baza unor judecăți generale, va fi necesar să notați rezultatele codării în formă numerică: 1 = foarte liberal, 2 = moderat liberal, 3 = moderat conservator etc.

Nr. ziarului	Nr. editorialelor evaluate	Evaluare subiectivă 1. Foarte liberal 2. Liberal moderat 3. Centru 4. Conservator moderat 5. Foarte conservator	Nr. editorialelor „izolaționiste”	Nr. editorialelor „pro-ONU”	Nr. editorialelor „anti-ONU”
001	37	2	0	8	0
002	26	5	10	0	6
003	44	4	2	1	2
004	22	3	1	2	3
005	30	1	0	6	0

Figura 11.3. Fișă (parțială) de notare

În al doilea rând, evidența ținută trebuie să distingă clar între unitățile de analiză și unitățile de observare, mai ales dacă ele diferă. Codarea inițială, desigur, trebuie să țină cont de unitățile de observare. Dacă romancierii sunt unitățile de analiză și doriți să îi caracterizați printr-o analiză de conținut a romanelor lor, evidența primară va reprezenta romanele ca unități de observare. Puteți apoi combina scorurile acordate fiecărui roman pentru a caracteriza fiecare romancier, care reprezintă unitatea de analiză.

În al treilea rând, în timp ce numărați, ar fi important în mod normal să înregistrați baza de la care pornește numărarea. Probabil ar fi inutil să știți numărul de picturi realiste realizate de un pictor, fără să știți numărul său total de picturi; pictorul va fi considerat realist dacă un procent mare de picturi erau de acel gen. În mod similar, nu am afla prea multe dacă am spune că apare cuvântul *dragoste* de 87 de ori într-un roman, dacă nu am ști câte cuvinte conține în total romanul. Problema bazei observaționale se rezolvă cel mai ușor dacă fiecare observație este codată în funcție de atributele care compun o variabilă. Decât să notați pur și simplu numărul de editoriale liberale dintr-o anumită colecție, ați putea, de exemplu, să codați fiecare editorial în funcție de orientarea

sa politică, chiar dacă ați fi nevoiți să codați un editorial ca având „nici o orientare aparentă”.

Să presupunem că vrem să descriem și să explicăm politicile editoriale ale mai multor ziare. Figura 11.3 prezintă o foaie de notare parțială ce ar putea rezulta în urma codării editorialelor. Țineți cont că unitatea de analiză o constituie ziarul. Fiecărui ziar i s-a atribuit un număr de identificare pentru a facilita procesarea mecanizată. A doua coloană e destinată numărului de editoriale codate pentru fiecare ziar. Aceasta va fi o informație importantă, pentru că dorim să putem spune, de exemplu, „Dintre toate editorialele, 22% erau pro-Națiunile Unite”, nu doar „Erau opt editoriale pro-Națiunile Unite”.

O coloană din figura 11.3 e destinată unei evaluări subiective generale a politicii editoriale a ziarului. (O astfel de evaluare ar putea fi comparată mai târziu cu câteva măsurători obiective.) Alte coloane oferă spațiu pentru înregistrarea numărului de editoriale care reflectă anumite poziții editoriale specifice. Într-o analiză de conținut adevărată, ar fi spațiu pentru înregistrarea altor poziții editoriale, plus informații needitoriale despre fiecare ziar, precum regiunea în care este publicat, tirajul etc.

Analiza de date calitativă

Nu toate analizele de conținut ajung să se bazeze pe numărători. Uneori, o evaluare calitativă a materialului e mai potrivită, așa cum era cazul în studiul lui Carl Auster despre schimbarea uniformelor și limbajului din manualele folosite de mișcarea cercetașelor.

Bruce Berg (1989, pp. 123-125) discută despre „testarea cazurilor negative” ca tehnică de testare calitativă a ipotezelor. Mai întâi, conform tradiției teoriei întemeiate, începeți cu o examinare a datelor, care ar putea genera câteva ipoteze generale. Să presupunem că studiați conducerea dintr-o nouă asociație comunitară, analizând procesele-verbale ale întâlnirilor ca să vedeți cine a propus mișcări care au fost ulterior adoptate. Examinarea inițială a datelor indică faptul că membrii mai bogați sunt cei mai predispuși să preia rolul de lider.

Cea de-a doua etapă din analiză este să căutați printre date toate acele cazuri care contrazic ipoteza inițială. În acest caz, ați căuta membrii mai săraci ai asociației care au inițiat mișcări adoptate ulterior și membrii bogați care nu au reușit acest lucru. În al treilea rând, trebuie să luați în considerare fiecare dintre cazurile care vă infirmă ipoteza și 1. fie renunțați la ipoteză, 2. fie o revizuiți și o adaptați.

Să presupunem că în analiza acestor cazuri negative observați că fiecare dintre liderii săraci a absolvit o facultate, în timp ce fiecare dintre liderii bogați are doar anii de educație obligatorie. Atunci ați putea să vă revizuiți ipoteza și să considerați că atât averea, cât și educația sunt căi pentru a ajunge lider în asociație. Poate veți descoperi un prag pentru a ajunge lider (o slujbă de birou, un anumit venit, o diplomă de facultate), peste care toți cei cu bani mai mulți, cu o educație mai bună sau cu ambele sunt cei mai activi lideri.

Acest proces e un exemplu pentru ceea ce Barney Glaser și Anselm Strauss (1967) numeau *inducție analitică*. Este inductivă pentru că începe în primul rând cu observații și este analitică pentru că merge dincolo de descriere pentru a identifica tipare și relații între variabile.

Există, desigur, și pericole în această formă de analiză, ca și în cazul altora. Principalul risc este clasificarea greșită a observațiilor pentru a sprijini generarea unei

ipoteze. De exemplu, ai putea conchide în mod eronat că un nonlider nu a absolvit facultatea sau ai putea hotărî că slujba de muncitor la fabrică e „destul de aproape” de o slujbă de birou.

Berg (1989, p. 124) oferă tehnici pentru evitarea acestor erori :

1. Dacă sunt suficiente cazuri, selectați aleatoriu câteva din fiecare categorie, pentru a evita simpla alegere a celor care sprijină cel mai bine ipoteza.
2. Dați cel puțin trei exemple în sprijinul fiecărei aserțiuni pe care o faceți despre datele de care dispuneți.
3. Cereți unor persoane neimplicate în proiect să se uite atent peste interpretările analitice pe care le faceți, ca să vedeți dacă sunt de acord cu ele.
4. Menționați orice neconcordanță pe care o descoperiți, orice caz care nu se potrivește cu ipotezele. Trebuie să fiți conștient că foarte puține tipare sociale sunt 100% concordante, deci e posibil să fi descoperit ceva important, chiar dacă nu se aplică în totalitate oricărui context social. Oricum ar fi, trebuie să fiți cinstit cu cititorii dumneavoastră din acest punct de vedere.

Un exemplu de analiză de conținut

Mai multe studii au indicat faptul că femeile sunt stereotipizate în programele de televiziune. R. Stephen Craig (1992) a dezvoltat această idee, examinând modul în care sunt portretizate atât femeile, cât și bărbații, în perioade diferite de emisie.

Pentru a studia stereotipiile legate de gen în reclamele televizate, Craig a selectat un eșantion de 2.209 reclame difuzate în mai multe perioade între 6 și 14 ianuarie 1990.

Partea din eșantion care cuprindea zilele săptămânii (luni-vineri, 2-4 p.m.) cuprindea exclusiv telenovele și a fost aleasă din cauza numărului mare de telespectatoare. Partea de weekend (după-amiezile consecutive de sâmbătă și duminică, din timpul transmisiilor sportive) a fost aleasă din cauza numărului mare de telespectatori. Segmentul de vârf de seară (luni-vineri, 9-11 p.m.) a fost ales ca bază a comparațiilor cu studiile anterioare și cu alte părți din zi (1992, p. 199).

Fiecare reclamă a fost codată în mai multe feluri. „Personajele” au fost codate drept „toți bărbații adulți”, „toate femeile adulte”, „toți adulții, genuri diferite”, „bărbați adulți cu copii mici sau adolescenți (nici o femeie)”, „femei adulte cu copii mici sau adolescenți (nici un bărbat)”, „amestec de vârste și genuri”.

În plus, codificatorii lui Craig au notat care personaj se afla pe ecran cel mai mult în timpul reclamei – „personajul primar din punct de vedere vizual” –, precum și rolurile jucate de fiecare personaj (soț, celebritate, părinte etc.), tipul produsului pentru care se face reclamă (produs pentru corp, alcool etc.), decorul (bucătărie, școală, birou etc.) și existența unui narator în fundal.

Tabelul 11.1 indică diferențele dintre perioadele în care apăreau în reclame bărbații și femeile. Femeile au apărut mai ales în timpul zilei (dominată de telenovele), bărbații predominau în reclamele din weekend (dominate de sport), iar seara, bărbații și femeile erau prezenți în egală măsură.

Craig a identificat și alte diferențe în modul în care erau portretizați bărbații și femeile.

Analiza mai atentă a indicat că personajele principale masculine jucau, proporțional, mai mult roluri de celebrități și profesioniști decât femeile în fiecare segment al zilei, în timp ce femeile erau prezentate mai mult ca intervieatori/demonstranți, părinți/soții sau modele/obiecte sexuale în fiecare parte a zilei... Era mai probabil ca femeile să apară ca obiecte sexuale în weekend decât în timpul zilei (1992, p. 204).

Tabelul 11.1. *Procentul de personaje adulte primare vizual care apar ca personaje în reclame ziua, seara și în weekend, în funcție de gen*

	Ziua	Seara	Weekend
Bărbați adulți	40	52	80
Femei adulte	60	48	20

Sursa : R. Stephen Craig, „The Effect of Television Day Part on Gender Portrayals in Television Commercials : A Content Analysis”, *Sex Roles*, 26, nr. 5/6 (1992), p. 204.

Cercetarea a arătat că produselor li se făcea reclamă în perioade diferite. După cum vă puteți imagina, aproape toate reclamele din timpul zilei erau dominate de produse de îngrijire corporală, alimentare sau casnice. Ele erau prezente doar o treime din timp, în weekend. În schimb în reclamele de weekend, cele mai dese produse erau cele auto (29%), destinate afacerilor sau serviciilor (27%) sau cele alcoolice (10%). Nu exista practic nici o reclamă la alcool seara și în timpul zilei.

După cum poate bănuiți, femeile sunt cele mai predispuse la a fi prezentate în decoruri casnice, iar bărbații în decoruri exterioare casei. Alte concluzii tratau rolurile diferite jucate de bărbați și femei.

Femeile care apăreau în reclamele din weekend nu apăreau aproape niciodată într-un rol principal și neînsoțite de bărbați. În general erau prezentate în roluri subordonate bărbaților (precum recepționere la hotel, secretare sau stewardese) sau ca obiecte sexuale, singurul lor scop fiind acela de a da mai mult erotism reclamei (Craig, 1992, p. 208).

Deși unele dintre concluziile lui Craig nu prea par surprinzătoare, țineți minte că „știința comună” nu corespunde mereu cu realitatea. Merită să testați presupuneri larg împărtășite. Chiar și atunci când credem că suntem familiarizați cu o anumită situație, întotdeauna e util să cunoaștem detalii specifice, precum cele oferite de analiza de conținut în acest caz.

Avantaje și dezavantaje ale analizei de conținut

Probabil cel mai mare avantaj al analizei de conținut este economia în termeni de timp și bani. Un student ar putea realiza o analiză de conținut, pe când realizarea unui sondaj ar putea să nu fie fezabilă pentru el. Nu e nevoie de un personal mare pentru cercetare ; nici echipamentul special nu e necesar. Câtă vreme aveți acces la materialul care trebuie codat, puteți realiza o analiză de conținut.

Analiza de conținut are și avantajul de a permite corectarea erorilor. Dacă vă dați seama că ați stricat un sondaj sau un experiment, ați putea fi nevoit să luați de la capăt

tot proiectul de cercetare, cu costurile de timp și bani inerente. Dacă ai stricat o cercetare de teren, ar putea fi imposibil să refaceți proiectul, pentru că evenimentul pe care l-ai studiat ar putea să nu mai existe. În analiza de conținut, e mai ușor de obicei să poți repeta o parte din studiu decât în cazul altor metode. În plus, ai putea fi nevoit să recodezi doar o parte din date, nu pe toate.

Un al treilea avantaj al analizei de conținut e că permite studierea unor procese care se desfășoară pe o perioadă îndelungată. V-ai putea centra, de exemplu, pe felul în care era redată imaginea afro-americanilor în romanele americane dintre anii 1850 și 1860 sau ai putea studia modul în care s-a schimbat imaginea lor din 1850 până azi.

În cele din urmă, analiza de conținut are avantajul tuturor metodelor discrete, mai exact cercetătorul are rareori vreun efect asupra subiectului studiat. Deoarece romanele au fost deja scrise, picturile au fost deja pictate, discursurile deja rostite, analiza de conținut nu poate avea vreun efect asupra lor.

Analiza de conținut are și dezavantaje. În primul rând, ea se limitează la examinarea unor comunicări înregistrate. Astfel de comunicări pot fi orale, scrise sau grafice, dar ele trebuie înregistrate într-un mod care să permită analizarea lor.

După cum am văzut, analiza de conținut are atât avantaje, cât și dezavantaje, în termeni de validitate și fidelitate. Problemele de validitate sunt probabile, doar dacă nu studiezi procesul de comunicare în sine.

De cealaltă parte a balanței, concretețea materialelor studiate în analiza de conținut întărește probabilitatea fidelității. Puteți oricând să codați și să recodați de câte ori doriți, dar asigurați-vă că procesul de codare e coerent. În cercetarea de teren, dimpotrivă, nu mai puteți face aproape nimic după consumarea faptului pentru a asigura o fidelitate mai mare în observare și categorizare.

Să trecem acum de la analiza de conținut la o metodă de cercetare înrudită: analiza datelor existente. Deși în acest caz sunt analizate mai degrabă numerele decât comunicările, cred că veți remarca similaritățile cu analiza de conținut.

Analiza statisticilor existente

Se întâmplă frecvent să puteți sau să fiți nevoiți să realizați cercetări sociale științifice prin folosirea unor statistici oficiale sau cvasioficiale. Aceasta diferă de analiza secundară, în care obțineți o copie după datele altcuiva, pe baza cărora realizați propria analiză statistică. În această secțiune, vom vedea cum se pot folosi analizele de date realizate deja de alții.

Metoda este importantă mai ales pentru că statisticile deja existente ar trebui să fie considerate mereu cel puțin o sursă suplimentară de date. Dacă planificați realizarea unui sondaj despre atitudinile politice, de exemplu, ar fi bine să prezentați concluziile în contextul unor tipare de votare, al prezenței la vot sau al altor statistici similare, relevante pentru cercetare. Sau, dacă realizați o cercetare evaluativă asupra unui program experimental de întărire a morarului printre muncitorii care lucrează la o linie de asamblare, atunci statisticile despre absentism, concedii medicale și altele de acest fel ar fi interesante și

revelatoare în conexiune cu datele din propria cercetare. Statisticile existente pot astfel să ofere un context conceptual și istoric în care să vă plasați propria cercetare.

Statisticile existente pot de asemenea să ofere principalele date pentru o cercetare socială științifică. Un excelent exemplu este studiul clasic amintit la începutul acestui capitol, *Despre sinucidere*, de Emile Durkheim ([1897] 1951). Să privim mai îndeaproape lucrarea lui Durkheim, înainte de a discuta problemele specifice ale acestei metode.

Studiul lui Durkheim despre sinucidere

De ce se sinucid oamenii? Fără îndoială că fiecare caz de sinucidere are o istorie și explicații unice, dar toate cazurile ar putea fi grupate, totuși, în funcție de câteva cauze comune: eșecuri financiare, necazuri în dragoste, rușinea sau alte probleme personale. Sociologul francez Emile Durkheim avea o întrebare ușor diferită în minte atunci când a abordat problema sinuciderilor. El dorea să descopere condițiile de mediu care încurajează sau descurajează astfel de acte, în special condițiile sociale.

Cu cât Durkheim avansa în studiul documentelor disponibile, cu atât mai mult începea să observe diferite tipare ale fenomenului. Unul dintre primele lucruri care i-a atras atenția a fost relativa stabilitate a ratelor sinuciderilor. Uitându-se la mai multe țări, el a descoperit că ratele sinuciderilor sunt cam aceleași de la an la an. El a mai descoperit că un număr foarte mare de sinucideri apare vara, ceea ce l-a determinat să genereze ipoteza că temperaturile mari au legătură cu sinuciderile. Dacă așa ar fi stat lucrurile, atunci ratele sinuciderilor trebuiau să fie mai mari în statele din sudul Europei decât în cele cu climă temperată. Și totuși, Durkheim a descoperit că cele mai multe sinucideri se înregistrau în țările cu latitudini centrale, deci temperatura nu putea să fie răspunsul.

El a studiat și rolul vârstei (35 de ani era cea mai frecventă vârstă pentru sinucideri), al genului (bărbații se sinucideau mai des ca femeile, într-un raport cam de 4 la 1) și al multor alți factori. În cele din urmă, un tipar general a reieșit din diferite surse.

De exemplu, din perspectiva stabilității ratelor de sinucidere în timp, Durkheim a descoperit că tiparul nu era întru totul stabil. Existau creșteri bruște ale ratelor în perioadele agitate din punct de vedere politic, care s-au întâlnit în majoritatea statelor europene în jurul anului 1848. Această observație l-a făcut să genereze ipoteza că sinuciderile aveau ceva de-a face cu „rupturi ale echilibrului social”. Cu alte cuvinte, stabilitatea și integrarea socială păreau să fie o protecție împotriva sinuciderilor.

Această ipoteză generală era sprijinită și de analiza realizată de Durkheim pe un set diferit de date. Țările europene aveau rate de sinucidere radical diferite. Rata din Saxonia, de exemplu, era cam de zece ori mai mare decât cea din Italia, iar clasamentul țărilor părea să se mențină în timp. Pe măsură ce Durkheim lua în considerare și alte diferențe dintre țări, a observat până la urmă un tipar frapant: țările predominant protestante aveau de regulă rate de sinucidere mai mari decât cele catolice. Cele predominant protestante aveau 190 de sinucideri la milionul de locuitori; cele mixte, protestant-catolice, 96; iar cele predominant catolice, 58 (Durkheim, [1897] 1951, p. 152).

Deși se părea că sinuciderile sunt legate astfel de religie, Durkheim s-a gândit că un alt factor, precum nivelul de dezvoltare economică și culturală, ar putea explica diferențele observate între țări. Dacă religia ar fi avut un efect real asupra sinuciderilor, atunci

diferențele religioase ar fi trebuit descoperite și în cadrul țărilor studiate. Pentru a testa această idee, Durkheim a observat mai întâi că landul german Bavaria avea atât cel mai mare număr de catolici, cât și cea mai mică rată a sinuciderilor din acea țară, în timp ce Prusia, predominant protestantă, avea o rată a sinuciderilor mult mai mare. Totuși, nedorind să se oprească aici, Durkheim a studiat și provinciile care compuneau fiecare dintre acele landuri.

Tabelul 11.2 arată ce a descoperit. După cum puteți vedea, atât în Bavaria, cât și în Prusia, landurile cu cele mai mari proporții de protestanți, aveau și cele mai mari rate ale sinuciderilor. Durkheim a devenit tot mai încrezător că religia juca un rol important în problema sinuciderii.

Revenind în cele din urmă la un nivel teoretic mai general, Durkheim a combinat concluziile legate de religie cu observația anterioară despre rata mai mare a sinuciderilor din perioadele politice agitate. După cum am văzut, Durkheim sugera că multe dintre sinucideri sunt produsul *anomie*, adică al „lipsei normelor” sau al unui sentiment general de dezintegrare și instabilitate socială. În perioadele politice dificile, oamenii simțeau că vechile norme sociale se prăbușesc. Devin demoralizați și deprimați, iar sinuciderea e o soluție la astfel de stări. Din alt punct de vedere, integrarea și solidaritatea socială – reflectate în sentimentul personal de apartenență la un întreg social coerent și durabil – ofereau protecție împotriva depresiilor și sinuciderilor. Aici interveneau diferențele religioase. Catolicismul, ca sistem religios mult mai structurat și integrat, le oferea oamenilor un sentiment mai puternic de coerență și stabilitate decât protestantismul, mai puțin structurat.

Din aceste teorii, Durkheim a creat conceptul de *suicid anomic*. Mai important, după cum știți, el a adăugat conceptul de *anomie* vocabularului științelor sociale.

Tabelul 11.2. Ratele sinuciderilor în diferite landuri germane, grupate în funcție de afilierea religioasă

Caracterul religios al landului		Sinucideri la milionul de locuitori
Provincii bavareze (1867-1875) (populația sub 15 ani nu a fost inclusă)		
Mai puțin de 50% catolici	Palatinatul Renaniei	167
	Franconia Centrală	207
	Franconia Superioară	204
Media		192
Între 50% și 90% catolici	Franconia Inferioară	157
	Suabia	118
Media		135
Mai mult de 90% catolici	Palatinatul Superior	64
	Bavaria Superioară	114
	Bavaria Inferioară	19
Media		75

Provincii prusace (1883-1890)		
Mai mult de 90% protestanți	Saxonia	309,4
	Schleswig	312,9
	Pomerania	171,5
Media		264,6
Între 68% și 89% protestanți	Hanovra	212,3
	Hessa	200,3
	Brandenburg și Berlin	296,3
	Prusia de Est	171,3
Media		220,0
Între 40% și 50% protestanți	Prusia de Vest	123,9
	Silezia	260,2
	Westfalia	107,5
Media		163,6
Între 28% și 32% protestanți	Posnanian	96,4
	Renania	100,3
	Hohenzollern	90,1
Media		95,6

Sursa : Adaptat din Emile Durkheim, *Suicide* (Free Press, Glencoe, IL, [1897] 1951), p. 153.

Acest rezumat al studiului lui Durkheim este, desigur, extrem de simplificat. Oricine studiază cercetarea socială ar avea mult de câștigat dacă ar citi studiul original. Pentru scopurile noastre, abordarea lui Durkheim oferă o bună ilustrare a posibilităților de cercetare care există în masele de date adunate regulat și puse la dispoziție de agenții guvernamentale sau de alte organizații.

Consecințele globalizării

Noțiunea de „globalizare” a devenit din ce în ce mai controversată în Statele Unite și peste tot în lume, reacțiile variind de la dezbateri academice la confruntări violente de stradă. Un punct de vedere consideră răspândirea capitalismului de tip american în țările aflate în curs de dezvoltare drept șansa salvării economice pentru acele țări. Un punct de vedere diametral opus consideră globalizarea drept exploatare neocolonială, în care conglomeratele multinaționale exploatează oamenii și resursele din țările sărace. Desigur, există numeroase variații pe aceste teme.

Jeffrey Kentor (2001) și-a propus să aducă date noi în problema influenței globalizării asupra statelor în curs de dezvoltare care găzduiesc acest proces. Pentru asta, el a folosit date ale Băncii Mondiale – „Indicatorii de dezvoltare mondială”. (Puteți afla mai multe la <http://www.worldbank.org/data/>.) Observând variațiunile anterioare ale modului în care era măsurată globalizarea în trecut, Kentor a folosit totalul investițiilor străine în economia unei țări ca procent din întreaga economie a acelei țări. În opinia sa, dependența de investițiile străine era mai importantă decât totalul investiției.

În analiza sa efectuată pe 88 de țări cu un produs intern brut (totalul bunurilor și serviciilor produse într-o țară) pe cap de locuitor mai mic de 10.000 de dolari pe an,

Kentor a descoperit că dependența de investițiile străine tindea să mărească inegalitățile dintre veniturile cetățenilor dintr-o țară. Cu cât era mai mare gradul de dependență, cu atât mai mari erau inegalitățile. Kentor a argumentat că globalizarea a produs elite bine plătite, care, lucrând alături de corporațiile străine, și-au menținut un statut cu mult peste cel al cetățenilor obișnuiți. Dar din cauză că profitul investitorilor părea să se întoarcă în statele de origine în loc să îmbogățească țările sărace, marea majoritatea a populației din aceste țări avea foarte puțin sau chiar deloc de câștigat.

Inegalitățile dintre venituri, la rândul lor, păreau să sporească rata natalității și, în consecință, dezvoltarea populației, printr-un proces prea complex pentru a putea fi redat pe scurt aici. Creșterea populației, desigur, aduce cu sine o gamă largă de probleme țărilor deja prea sărace pentru a-și hrăni și a veni în întâmpinarea altor nevoi ale locuitorilor lor.

Acest exemplu de cercetare, alături de rezumatul studiului lui Durkheim, ar trebui să vă ofere o înțelegere mai bună a tipurilor de fenomene sociale pe care le putem studia cu ajutorul datelor colectate și compilate de alții.

Unitățile de analiză

De multe ori, unitatea de analiză luată în calcul în analiza statisticilor existente nu este individul. Durkheim, de exemplu, a fost nevoit să lucreze cu unități politico-geografice : țări, regiuni, state și orașe. Aceeași situație ar apărea probabil și dacă ați studia ratele criminalității, ale accidentelor sau bolile. Prin natura lor, cele mai des întâlnite statistici sunt agregate : ele descriu grupuri.

Natura agregată a statisticilor existente poate reprezenta o problemă, deși nu una insurmontabilă. Cum am văzut, de exemplu, Durkheim a vrut să determine dacă protestanții sau catolicii erau mai predispuși la sinucidere. Problema era că nici unul dintre documentele pe care le avea la dispoziție nu indica religia celor care se sinucideau. Până la urmă, el nu a putut să spună că protestanții se sinucideau mai des decât catolicii, deși inferențele lui sugerau asta. Din cauză că țările sau regiunile protestante aveau rate de sinucidere mai mari decât țările sau regiunile catolice, el a tras concluzia evidentă.

Există totuși un risc în astfel de concluzii. Oricând e posibil ca tipare de comportament la nivel de grup să nu reflecte tipare corespunzătoare la nivel individual. Asta se întâmplă din cauza erorii ecologice, discutată în capitolul 4. În cazul studiului lui Durkheim, se putea, de exemplu, ca cei care se sinucideau cel mai mult în regiunile predominant protestante să fie tot catolicii. Poate catolicii din regiunile protestante erau persecutați atât de mult, încât nu mai suportau și se sinucideau. În acest caz, e posibil ca țările predominant protestante să aibă rate de sinucidere mai mari fără ca protestanții să fie cei care se sinucid.

Durkheim a evitat pericolul erorii ecologice în două feluri. Mai întâi, concluziile sale generale se bazau la fel de mult pe deducții teoretice riguroase, ca și pe fapte empirice. Corespondența dintre teorie și fapte a dus la generarea unei contraexplicații, cum este cea pe care tocmai am inventat-o, mai puțin probabilă. În al doilea rând, prin retestarea concluziilor sale, prin metode diferite, Durkheim a întărit probabilitatea ca ele să fie corecte. Ratele sinuciderilor erau mai mari în țările protestante decât în cele catolice ; mai mari în regiunile protestante din țările catolice decât în regiunile catolice din țările protestante etc. Replicarea rezultatelor a întărit dovezile în sprijinul concluziilor lui.

Problemele de validitate

De fiecare dată când ne bazăm cercetarea pe analiza unor date deja existente, suntem evident limitați la ceea ce există. De multe ori, datele existente nu acoperă exact ceea ce ne interesează, iar măsurile noastre ar putea să nu fie întru totul reprezentări valide ale variabilelor și conceptelor despre care vrem să tragem concluzii.

Două caracteristici ale științei sunt folosite pentru a rezolva problema validității în analiza statisticilor existente: *argumentația logică și replicarea*. Strategia lui Durkheim oferă un exemplu de argumentare logică. Deși nu putea determina religia oamenilor care se sinucideau, el a argumentat că majoritatea celor care se sinucideau în regiuni predominant protestante erau protestanți.

Replicarea poate fi o soluție generală pentru problemele de validitate în științele sociale. Amintiți-vă de discuția anterioară despre interșanjabilitatea indicatorilor (capitolul 5). Plânsul în timpul filmelor triste nu e neapărat o măsură validă a compasiunii; nici ajutarea puilor să se întoarcă în cuiburile lor sau donațiile pentru opere de caritate. Nici unul dintre aceste lucruri, luat în parte, nu ar demonstra că un grup (să spunem femeile) e mai plin de compasiune decât un alt grup (bărbații). Dar dacă femeile par să fie mai miloase decât bărbații conform tuturor acestor indicatori, asta ar crea suficiente dovezi în favoarea unei astfel de concluzii. În analiza statisticilor existente, puțină ingeniozitate și argumentare echivalează de regulă mai multe testări independente ale unei anumite ipoteze. Dacă toate testările par să confirme ipoteza, atunci cantitatea de dovezi sprijină validitatea măsurătorii.

Problemele de fidelitate

Analiza statisticilor existente depinde în mare măsură de calitatea statisticilor însele: dau ele informațiile pe care pretind că le dau? Aceasta poate fi o problemă însemnată uneori, deoarece tabelele cu multe numere din statisticile guvernamentale, de exemplu, sunt uneori flagrant de inexacte.

Să ne gândim la cercetarea infracționalității. Pentru că o mare parte a cercetării depinde de statisticile oficiale despre infracționalitate, această categorie de date a devenit subiect de evaluare critică. Rezultatele nu au fost prea încurajatoare. Ca exemplu, să presupunem că sunteți interesați de identificarea unor tendințe pe termen lung în privința consumului de marijuana din Statele Unite. Statisticile oficiale despre numărul celor arestați pentru vânzarea sau posesia de marijuana ar părea o măsură suficientă a consumului, nu? Nu neapărat.

Pentru început, aveți de-a face cu o problemă majoră de validitate. Înainte de adoptarea Legii taxei pe marijuana în 1937, „iarba” era legală în Statele Unite, așa că registrele de arestări nu ar fi un indicator valid pentru consum. Dar chiar dacă vă limitați cercetarea la perioada de după 1937, tot ați avea probleme de fidelitate care reies din natura aplicării legii și a înregistrării infracționalității.

Aplicarea legii, de exemplu, e subiectul unor diferite presiuni. Un protest public împotriva marijuanei, organizat de un grup de cetățeni, are ca rezultat, de multe ori, înăsprirea atitudinii poliției față de traficul de droguri – mai ales într-un an electoral sau în perioada alocării bugetului. O poveste senzațională în presă poate avea un efect

similar. În plus, volumul altor probleme cu care se confruntă poliția poate avea un efect asupra arestărilor pentru marijuana.

În tentativa de a identifica tiparul arestărilor pentru droguri în Chicago între anii 1942 și 1970, Lois DeFleur (1975) demonstrează că documentele oficiale prezintă o istorie mult mai puțin exactă a consumului de droguri decât a practicilor poliției și presiunilor politice asupra poliției. La un nivel diferit de analiză, Donald Black (1970) și alții au analizat factorii care determină dacă un infractor este arestat de poliție sau lăsat liber după ce i s-a dat un avertisment. Până la urmă, statisticile oficiale asupra criminalității sunt influențate de modul în care se îmbracă anumiți infractori, dacă sunt politicoși sau tendențioși față de ofițerii de poliție etc. Dacă luăm în calcul și infracțiunile neraportate, estimate ca fiind de zece ori mai multe decât cele cunoscute de poliție, fidelitatea statisticilor privind infracționalitatea devine și mai problematică.

Aceste considerații se referă la statisticile despre infracționalitate la nivel local. De multe ori e util să analizezi statisticile la nivel național, așa cum sunt cele prezentate în *Uniform Crime Reports*, realizate anual de FBI. Alte probleme apar la nivel național. De exemplu, diferite jurisdicții locale definesc infracționalitatea în mod diferit. De asemenea, participarea în programul FBI e voluntară, deci datele sunt incomplete.

În cele din urmă, procesul de ținere a evidenței afectează datele disponibile cercetătorilor. De fiecare dată când o unitate locală de aplicare a legii își îmbunătățește sistemul de stocare a datelor – trece la un sistem computerizat, de exemplu –, rata aparentă a infracționalității crește dramatic. Asta se poate întâmpla și dacă numărul faptelor comise, raportate și investigate nu crește.

Prima măsură de protecție a cercetătorilor față de problemele de validitate în analiza statisticilor existente e conștientizarea faptului că problema poate exista. Investigarea naturii procesului de colectare a datelor și tabularea v-ar putea permite să evalueți natura și gradul lipsei de fidelitate, astfel încât să îi puteți evalua impactul potențial asupra cercetării dumneavoastră. Dacă folosiți și argumentarea logică și replicarea, puteți ține problema sub control de obicei. „E America numărul 1?” oferă un exemplu despre ceea ce ați putea descoperi prin analiza atentă a statisticilor existente.

E America numărul 1?

Pe 19 septembrie 1999, ABC-TV a difuzat o emisiune specială, găzduită de John Stossel, menită să investigheze unde se aflau Statele Unite în clasamentul societăților lumii. Pe măsură ce se desfășura emisiunea, devenea tot mai clar că SUA stăteau destul de bine – probabil chiar numărul 1 – și că cheia succesului nostru era în principal capitalismul de tip *laissez-faire*. Pentru a întări acest punct de vedere, Stossel a amintit și alte exemple care își datorau succesul acestui tip de capitalism. Potrivit lui Stossel, Hong Kong, ieșea în evidență printre statele lumii ca lider al economiei de piață liberă. Drept dovadă pentru succesul Hong Kong-ului, Stossel a afirmat că acesta avea „singurul guvern din lume care înregistrează un surplus, un mare surplus”. Ce credeți despre această concluzie? Vă convinge? Iată ce a crezut agenția de monitorizare a presei „Corectitudine și exactitate în relatări” (FAIR) despre afirmația lui Stossel:

După cum știe orice persoană care acordă atenție politicii de la Washington, guvernul american înregistrează excedente bugetare de peste un an : excedentul de anul trecut s-a

ridicat la 70 de miliarde de dolari. Alte state cu excedente bugetare anul trecut au fost Marea Britanie, Canada, Australia, Danemarca, Finlanda, Islanda, Irlanda, Noua Zeelandă, Norvegia și Suedia.

Stossel a mers mai departe și a pus Hong Kong-ul (un exemplu de succes al capitalismului) în contrast cu alternativa la o economie liberă: „stagnarea și, de multe ori, sărăcia. Uitați-vă la China, care se zbate în sărăcia tipică Lumii a Treia. Cândva era liderul lumii”. Din nou, FAIR a avut un alt punct de vedere:

De fapt, economia Chinei e oricum, numai „stagnantă” nu. După cum afirma Lawrence Summers, de la Trezorerie, într-un discurs anul trecut, „China a avut cea mai rapidă creștere economică din istorie, începând cu reformele [economice] din 1980”. Deși China a adoptat câteva aspecte ale economiei de piață, o mare parte dintre firme sunt încă în proprietatea guvernului.

În media sau în alte locuri, veți întâlni de multe ori afirmații care par să se bazeze pe analize statistice. Totuși, e bine de obicei să verificați faptele prezentate.

Sursa: Fairness and Accuracy in Reporting, „Action Alert: ABC News Gives up on Accuracy?”, 28 septembrie 1999, <http://www.fair.org/activism/stossel-america.html>.

Sursele de statistici existente

Ar fi nevoie de o carte întreagă doar pentru a face o listă a surselor de date disponibile pentru analiză. În această secțiune, vreau să menționez câteva surse și să vă ghidez spre găsirea altora relevante pentru cercetarea dumneavoastră.

Fără îndoială, cea mai valoroasă carte pe care o puteți cumpăra este *Statistical Abstract of the United States*, publicată de Ministerul Comerțului. Fără nici o îndoială cea mai bună sursă despre Statele Unite, include statistici despre fiecare stat în parte și (mai puțin extensiv) despre orașe, precum și despre națiune în ansamblu. Unde altundeva am putea găsi numărul de greve cu încetarea lucrului în țară în fiecare an, impozitele financiare din marile orașe, numărul de deversări poluante în apă din țară, numărul proprietarilor de firme din țară și alte sute de astfel de informații pe care e bine să le ai la îndemână? Hoover's Business Press oferă aceeași carte la un preț mai mic. Această versiune comercială, intitulată *The American Almanach*, nu ar trebui confundată cu alte lucrări de gen, care sunt mai puțin demne de încredere și mai puțin utile pentru cercetarea socială științifică. Și mai bine, puteți cumpăra *Statistical Abstract* pe CD-Rom, ceea ce face căutarea și transferul de date mult mai facile. Dar cel mai bine este să-l descărcați gratis de pe internet. Îl puteți găsi la <http://www.census.gov/compendia/statab/>.

Agențiile federale – Ministerele Muncii, Agriculturii, Transporturilor etc. – publică numeroase serii de date. Pentru a afla care sunt disponibile, mergeți la bibliotecă, găsiți secțiunea cu documente guvernamentale și petreceți câteva ore scanând rafturile. Puteți vizita și Oficiul Guvernamental pentru Imprimări (<http://www.access.gpo.gov>).

Internetul e cea mai recentă facilități în accesul la statisticile existente. Iată doar câteva site-uri pentru a ilustra bogăția acestei noi resurse:

Biroul de Evidență a Populației (<http://www.census.gov/>)

Biroul de Statistică a Muncii (<http://stats.bls.gov/>)

Ministerul Educației (<http://www.ed.gov/>)

Biroul de Statistică în Transporturi (<http://www.bts.gov/>)

Biroul Federal de Investigații (<http://www.fbi.gov>)

Agenția Centrală de Informații (<http://www.cia.gov>)

Banca Mondială (<http://www.worldbank.org/>)

Sărăcia la nivel mondial

În 1992, Population Crisis Committee, o organizație nonprofit care își propune să combată explozia demografică, a început să analizeze nivelul relativ de sărăcie la nivel mondial. Fiecare țară cu o populație de peste un milion de locuitori a fost evaluată din perspectiva următorilor zece indicatori – unde scorul de 10 pentru orice indicator reprezintă cel mai mare nivel al sărăciei:

Speranța de viață

Numărul zilnic de calorii pe cap de locuitor

Procentul din populație cu acces la apă potabilă

Proporția de copii vaccinați

Rata înmatriculării școlare

Produsul intern brut

Inflația

Numărul de telefoane la mia de locuitori

Libertatea politică

Drepturile civile

Iată cum s-au clasat țările lumii din perspectiva acestor indicatori. Nu uitați că scorurile mari denotă o sărăcie profundă.

Nivel extrem de sărăcie:

93-Mozambic

92-Somalia

89-Afganistan, Haiti, Sudan

88-Zair

87-Laos

86-Guineea, Angola

85-Etiopia, Uganda

84-Cambodgia, Sierra Leone

82-Ciad, Guineea-Bissau

81-Ghana, Burma

79-Malawi

77-Camerun, Mauritania

76-Rwanda, Vietnam, Liberia

75-Burundi, Kenya, Madagascar, Yemen

Nivel înalt de sărăcie:

74-Coasta de Fildeș

73-Bhutan, Burkina Faso, Republica Centrafricană

71-Tanzania, Togo

70-Lesotho, Mali, Niger, Nigeria

69-Guatemala, Nepal

68-Bangladesh, Bolivia, Zambia

- 67-Pakistan
66-Nicaragua, Papua-Noua Guinee, Senegal, Swaziland, Zimbabwe
65-Irak
64-Gambia, Congo, El Salvador, Indonezia, Siria
63-Comore, India, Paraguay, Peru
62-Benin, Honduras
61-Liban, China, Guyana, Africa de Sud
59-Egipt, Maroc
58-Ecuador, Sri Lanka
57-Botswana
56-Iran
55-Surinam
54-Algeria, Thailanda
53-Republica Dominicană, Mexic, Tunisia, Turcia
51-Libia, Columbia, Venezuela
50-Brazilia, Oman, Filipine

Nivel moderat de sărăcie:

- 49-Insulele Solomon
47-Albania
45-Vanuatu
44-Jamaica, România, Arabia Saudită, Seychelles, Iugoslavia (fosta)
43-Mongolia
41-Iordania
40-Malaysia, Mauritius
39-Argentina
38-Cuba, Panama
37-Chile, Uruguay, Coreea de Nord
34-Costa Rica, Coreea de Sud, Emiratele Arabe Unite
33-Polonia
32-Bulgaria, Ungaria, Qatar
31-URSS(fosta)
29-Bahrain, Hong Kong, Trinidad și Tobago
28-Kuweit, Singapore
25-Cehoslovacia, Portugalia, Taiwan

Nivel minim de sărăcie:

- 21-Israel
19-Grecia
16-Marea Britanie
12-Italia
11-Barbados, Irlanda, Spania, Suedia
8-Finlanda, Noua Zeelandă
7-Franța, Islanda, Japonia, Luxemburg
6-Austria, Germania
5-Statele Unite ale Americii
4-Australia, Norvegia
3-Canada, Elveția
2-Belgia, Olanda
1-Danemarca

Statisticile la nivel mondial sunt disponibile prin Organizația Națiunilor Unite. În *Anuarul demografic* sunt prezentate statistici anuale vitale (nașteri, decese și alte date demografice relevante) pentru fiecare stat din lume. Alte publicații furnizează o varietate de alte date. Din nou, o vizită la bibliotecă, împreună cu o căutare pe Internet, e cea mai bună cale de a afla ce e disponibil.

Cantitatea de date furnizate de agențiile nonguvernamentale justifică taxele pe care le plățiți. Camerele de comerț publică deseori statistici despre mediul de afaceri, la fel ca grupurile private de consumatori. Ralph Nader are informații despre siguranța în mașină, iar Common Cause acoperă mediul politic și guvernamental. George Gallup publică volume de referință despre opinia publică, pe baza studiilor realizate de Gallup Polls din 1935.

Organizații precum Population Reference Bureau publică o serie de date demografice, din America și din lume, care pot fi folosite în analiza secundară. *World Population Data Sheet* și *Population Bulletin* sunt resurse folosite din plin de cercetătorii din științele sociale. Date despre indicatorii sociali pot fi găsiți în revista *SINET: A Quarterly Review of Social Reports and Research on Social Indicators, Social Trends, and the Quality of Life*.

Sursele pe care le-am menționat eu reprezintă doar o mică parte din miile care există. Cu atâtea date deja colectate, lipsa fondurilor pentru a susține o colectare scumpă a datelor nu e un motiv pentru a nu face cercetări utile și bune.

Disponibilitatea statisticilor existente face posibilă și crearea unor indicatori destul de sofisticati. „Sărăcia la nivel mondial” descrie o analiză publicată de Population Crisis Committee, bazată pe tipurile de date disponibile în activitatea guvernamentală.

Să mergem mai departe acum, de la o metodă inherent cantitativă la una tipic calitativă: cercetarea comparativ-istorică.

Cercetarea comparativ-istorică

Cercetarea comparativ-istorică diferă substanțial de metodele discutate până acum, deși se suprapune întru câțva cu cercetarea de teren, analiza de conținut și analiza statisticilor existente. Presupune folosirea metodelor istorice de către sociologi, politologi și alte tipuri de cercetători sociali.

Cercetarea comparativ-istorică – examinarea și compararea societăților (și a altor unități sociale) în timp.

În ciuda discuției din capitolul 4 despre designurile de cercetare longitudinală, studiul nostru asupra metodelor de cercetare de până acum s-a concentrat în primul rând pe studiile fixate într-un anumit moment în timp și într-un anumit loc, fie că e vorba despre o țară, fie despre un grup. Deși reprezintă cu precizie principala abordare a cercetării sociale științifice contemporane, această preocupare ascunde faptul că cercetătorii sociali sunt interesați și de urmărirea modului în care s-au dezvoltat în timp anumite forme sociale și de compararea acestor procese între culturi. James Mahoney și Dietrich Rueschemeyer (2003, p. 4) sugerează faptul că actualii cercetători comparativ-istorici „se concentrează pe o gamă largă de subiecte, dar sunt uniți de angajamentul de a oferi explicații cu fundament istoric pentru rezultate foarte importante”. Astfel, găsiți studii

comparativ-istorice care abordează subiecte precum clasele sociale, capitalismul, religia, revoluția și alte asemenea.

După prezentarea unor exemple importante de cercetare comparativ-istorică, trecute și prezente, această secțiune tratează câteva dintre elementele-cheie ale metodei.

Exemple de cercetare comparativ-istorică

August Comte, care a patentat termenul *sociologie*, a văzut această nouă disciplină ca fiind ultimul stadiu din dezvoltarea istorică a ideilor. El a pictat un tablou evoluționist care a dus umanitatea de la o dependență de religie la metafizică și știință. Cu o pensulă mai rafinată, a portretizat știința ca evoluând de la dezvoltarea biologiei și a altor științe naturale la dezvoltarea psihologiei și, în final, la dezvoltarea sociologiei științifice.

Mulți oameni de știință de mai târziu și-au îndreptat atenția asupra marilor procese istorice. Câțiva dintre ei au examinat progresul istoric al formelor sociale de la cele mai simple la cele mai complexe, de la societățile rural-agrare la cele industrial-urbane. Antropologul american Lewis Morgan, de exemplu, a văzut progresul ca pornind de la „sălbăticie”, „barbarism” și apoi ajungând la civilizație (1870). Robert Redfield, un alt antropolog, a descris recent schimbarea de la „societatea populară” (*folk society*) la „societatea urbană” (1941). Emile Durkheim a văzut evoluția socială, în mare, ca pe un proces al unei diviziuni și mai mari a muncii ([1893] 1964). Într-o analiză mult mai amănunțită, Karl Marx a examinat sistemele economice progresând istoric de la formele primitive la cele feudale și, mai apoi, la cele capitaliste ([1867] 1967). În acest context, el a susținut că toată istoria reprezintă istoria luptei de clasă – „avuții/cei care au” luptându-se să-și mențină avantajele, iar „cei neavuți” luptându-se pentru o viață mai bună. Privind dincolo de capitalism, Marx a văzut dezvoltarea socialismului și, mai apoi, comunismul.

Totuși, nu toate studiile istorice din cadrul științelor sociale au avut această tendință evoluționistă. De fapt, unele lecturi științifice sociale ale înregistrărilor istorice prezintă, mai degrabă, existența unor cicluri mari, și nu a unor progrese lineare. Nici un om de știință nu reprezintă mai bine această perspectivă ca Pitirim A. Sorokin. Participant activ în Revoluția Rusă din 1917, Sorokin a fost secretar al prim-ministrului Kerensky. Totuși, amândoi au căzut în dizgrație, iar Sorokin și-a început cea de-a doua carieră – cea de sociolog american.

În timp ce Comte vede istoria ca pe un progres de la religie la știință, Sorokin (1937-1940) sugerează că societățile alternează ciclic între două puncte de vedere, pe care el le-a numit „ideational” și „senzualist”. Senzualismul lui Sorokin definește realitatea în termenii unor experiențe senzitive. În contrast, ideationalul pune un accent mai mare pe factorii spirituali și religioși. Lectura mărturiilor istorice de către Sorokin indică, mai departe, că trecerea dintre ideational și senzualism a fost făcută printr-un al treilea punct de vedere, pe care el l-a numit „idealist”. Acesta din urmă combină elemente din celelalte două într-o viziune integrată și rațională asupra lumii.

Aceste exemple arată câteva dintre subiectele pe care cercetătorii comparativ-istorici le-au examinat. Pentru a avea o mai bună perspectivă asupra a ceea ce presupune cercetarea comparativ-istorică, să analizăm mai în detaliu câteva exemple.

Weber și rolul ideilor

În analiza sa asupra istoriei economice, Karl Marx a pus pe primul-plan viziunea unui determinism economic. Adică a postulat faptul că factorii economici determină natura tuturor celorlalte aspecte ale societății. De exemplu, analiza lui Marx arată că o funcție a bisericilor europene era de a justifica și a susține statu-quo-ul capitalist – religia era un instrument al celor puternici prin care își mențineau dominația asupra celor slabi. „Religia este oftatul creaturii oprite”, scria Marx într-un faimos pasaj, „sentimentul unei lumi fără inimă și spiritul unor condiții fără suflet. Este opiumul oamenilor” (Bottomore și Rubel, [1843] 1956, p. 27).

Max Weber, sociolog german, nu a fost de acord cu aceasta. Fără a nega faptul că factorii economici ar fi putut și chiar au afectat alte aspecte ale societății, Weber a argumentat că determinismul economic nu putea explica orice. Într-adevăr, a afirmat Weber, formele economice pot proveni din idei noneconomice. În cercetarea lui despre sociologia religiei, Weber a examinat gradul în care instituțiile religioase au reprezentat mai degrabă sursa comportamentului social decât simple reflectări ale condițiilor economice. Cea mai notabilă afirmație a sa pe marginea acestei probleme poate fi găsită în *Etica protestantă și spiritul capitalismului* ([1905] 1958). Iată o scurtă prezentare a tezei lui Weber.

John Calvin (1509-1564), teolog francez, a fost o figură importantă a Reformei protestante a creștinismului. Calvin propovăduia faptul că ultima salvare sau condamnare a fiecărui individ a fost deja decisă de Dumnezeu; această idee este numită *predestinare*. Calvin a sugerat, de asemenea, că Dumnezeu și-a comunicat decizia oamenilor prin faptul că i-a făcut fie persoane de succes, fie persoane lipsite de succes pe durata existenței lor pământești. Dumnezeu i-a dat fiecăruia o „chemare” pământească – o ocupație, o profesie – prin care și-a manifestat succesul sau eșecul. În mod ironic, acest punct de vedere i-a determinat pe adepții lui Calvin să caute o dovadă a viitoarei mântuirii printr-o muncă asiduă, prin economisirea banilor și, în general, printr-o luptă neobosită pentru obținerea succesului economic.

În analiza lui Weber, calvinismul a constituit un stimul important pentru dezvoltarea capitalismului. Decât să-și „risipească” banii pe conforturi lumești, calvinistii i-au reinvestit în întreprinderile lor economice, furnizând astfel capitalul necesar pentru dezvoltarea capitalismului. Ajungând la această interpretare a originilor capitalismului, Weber a cercetat doctrina oficială a primelor biserici protestante, a studiat învățăturile lui Calvin și ale altor lideri ai Bisericii și a examinat alte documente istorice relevante.

În alte trei studii, Weber a condus o analiză istorică detaliată a iudaismului ([1934] 1952) și a religiilor din China ([1934] 1951) și India ([1934] 1958). Printre altele, Weber a vrut să afle de ce capitalismul nu s-a dezvoltat în societățile antice din China, India și Israel. În nici una dintre cele trei religii nu a găsit vreo doctrină care ar fi putut să susțină acumularea și reinvestirea capitalului – consolidându-și astfel concluzia privind rolul protestantismului în această privință.

Religia japoneză și capitalismul

Teza lui Weber referitoare la protestantism și capitalism a devenit o lucrare clasică a științelor sociale. Nu e de mirare că unii erudiți au încercat să o testeze în alte situații istorice. Totuși, nici o altă analiză nu a fost mai interesantă decât examinarea lui Robert Bellah cu privire la dezvoltarea capitalismului în Japonia la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, *Religia Tokugawa* (1957).

Atât ca student, cât și ca absolvent, Bellah a dezvoltat un mare interes pentru Weber și pentru societatea japoneză. Date fiind aceste două pasiuni ale sale, era inevitabil ca în 1951 să nu-și conceapă deja subiectul tezei sale de doctorat, considerată de el „un «Eseu asupra eticii economice a Japoniei» pentru a acompania studiile lui Weber despre China, India și iudaism: *Etica economică a religiilor lumii*” (menționat în Bellah 1967, p. 168). Inițial, Bellah, și-a schițat designul de cercetare după cum urmează:

Problemele trebuie să fie specifice și limitate – nu se va încerca descrierea unei istorii generale – din moment ce intervalul de timp este de câteva secole. Studiul de teren în Japonia, asupra eticilor economice actuale practicate de persoane în diferite situații, cu, dacă este posibil, eșantioane corespunzătoare din Statele Unite (chestionare, interviuri etc.) (1967, p. 168).

Planul original al lui Bellah era să realizeze sondaje de opinie printre japonezii și americanii contemporani lui. Totuși, el nu a primit sprijinul financiar necesar pentru a realiza studiul așa cum l-a prevăzut inițial. Așa că, în schimb, s-a cufundat în înregistrările istorice ale religiei japoneze, căutând rădăcinile apariției capitalismului în Japonia.

De-a lungul mai multor ani de cercetări, Bellah a descoperit numeroase indicii. Într-o lucrare de licență asupra subiectului, din 1952, Bellah a crezut că a găsit răspunsul în codul Bushido al samurailor și în confucianismul practicat de clasa samurailor:

Aici cred că am găsit adevărata dezvoltare a ascetismului lumesc, care cel puțin egalează orice altceva găsit în Europa. Mai mult decât atât, în această clasă ideea datoriei profesionale presupunea împlinirea fără limite tradiționaliste, dar până la limitele capacității unei persoane, fie ea în rolul de birocrat, doctor, profesor, erudit sau oricare alt rol deschis samurailor (citată în Bellah, 1967, p. 171).

Totuși, samuraiul nu reprezenta decât o parte din societatea japoneză. Așa că Bellah a continuat să caute și în cadrul altor religii practicate de japonezi în general. El încă nu înțelegea limba japoneză foarte bine, dar voia să citească texte religioase în original. Sub aceste constrângeri și aflându-se într-o criză de timp tot mai mare, Bellah a decis să-și concentreze atenția asupra unui singur grup: Shingaku, o mișcare religioasă a negustorilor din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. A descoperit că Shingaku a avut două influențe asupra dezvoltării capitalismului. A creat o atitudine față de muncă similară cu cea a noțiunii calviniste de „chemare” și a avut ca efect transformarea afacerilor într-o „chemare” mai acceptabilă pentru japonezi. Înainte de aceasta, comerțul avea o reputație foarte proastă în Japonia.

În alte părți ale analizei sale, Bellah a examinat rolurile religioase și politice ale împăratului și impactul economic al apariției periodice a diverselor culte dedicate

împăratului, având o apariție periodică. În sfârșit, cercetarea lui Bellah a subliniat varietatea factorilor religioși și filosofici care au pus bazele capitalismului în Japonia. Este posibil ca el să nu fi putut atinge această profunzime în cercetarea lui dacă și-ar fi urmat planul inițial de a intervieva ășantioane omoloage de cetățeni americani și japonezi.

Am prezentat aceste două studii mai în amănunt pentru a demonstra modul în care cercetătorii comparativ-istorici analizează variabilele relevante ale analizei lor. Iată câteva exemple mai scurte pentru a ilustra câteva dintre subiectele interesante pentru cercetătorii comparativ-istorici din zilele noastre.

- *Apariția creștinismului* : Rodney Stark (1997) plasează întrebarea sa de cercetare încă din subtitlul cărții : *Cum de mișcarea obscură și marginală a lui Iisus a devenit forța religioasă dominantă în Occident în numai câteva secole*. Pentru mulți, răspunsul la această întrebare este o chestiune de credință în destinul miraculos al creștinismului. Fără să demistifice credința creștină, Stark caută explicații științifice, întreprinzând o analiză a mărturiilor istorice existente care prezintă dezvoltarea populației creștine în primele secole. El notează, printre altele, că rata de creștere a creștinătății nu a fost spectaculoasă, ci, mai degrabă, una similară cu cea contemporană, a mormonismului. Apoi, continuă să examineze elementele care au conferit creștinismului avantajele unei creșteri în defavoarea păgânismului predominant din Imperiul Roman. De exemplu, bisericile creștine timpurii erau mai prietenoase cu femeile decât credințele păgâne, iar o mare parte din creșterea timpurie s-a datorat femeilor – care, mai târziu, și-au convertit și soții. Iar într-o eră a epidemiilor fatale, primii creștini erau mult mai dispuși să aibă grijă de prietenii și familiile sinistrate, fapt ce a dus nu numai la răspândirea creștinismului, dar l-a făcut mult mai atrăgător din perspectiva convertirii. În fiecare etapă a analizei sale, Stark face calcule generale pentru impactul demografic al factorilor culturali. Acest studiu este o ilustrare a felului în care metodele de cercetare pot ajuta la înțelegerea unor domenii nonștiințifice, ca religia și credința.
- *Menținerea ordinii internaționale* : Mathieu Deflem (2002) a vrut să afle modul în care au apărut sistemele contemporane de cooperare internațională din cadrul agențiilor de poliție. Fiecare dintre noi a auzit în filme făcându-se referiri la Interpol. Deflem s-a întors în timp, în mijlocul secolului al XIX-lea, și a creionat dezvoltarea lor în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. În parte, această analiză examinează legăturile dintre integrarea birocratică a agențiilor de poliție în guvernele lor și nevoia lor de independență față de acestea.
- *Înțelegând America* : Charles Perrow (2002) a dorit să descopere originile formei unice de capitalism american. Comparativ cu națiunile europene, Statele Unite au arătat un interes mai scăzut în ceea ce privește nevoile cetățeanului american de rând și a conferit o mai mare putere marilor corporații. Perrow crede că zarurile fuseseră deja aruncate la sfârșitul secolului al XIX-lea, rămânând la latitudinea Curții Supreme să decidă în favoarea corporațiilor și a experiențelor industriei textile și de cale ferată.
- *Democrația americană* : Theda Skocpol (2003) își îndreaptă atenția asupra a ceea ce l-a fascinat pe Alexis de Tocqueville în a sa *Democrația în America* din 1840 : devotamentul cetățenilor pentru democrație, care a apărut în toate aspectele vieții comunității americane. Aproape că părea că decizia democratică era genetică, dar ce s-a întâmplat ? Analiza lui Skocpol asupra culturii americane contemporane sugerează o „democrație diminuată” care nu poate fi explicată cu ușurință, nici de ideologiile de stânga, nici de cele de dreapta.

Aceste exemple de cercetare comparativ-istorică ar trebui să creeze o imagine asupra eventualei eficiențe a acestei metode. Să ne întoarcem acum la examinarea surselor și tehnicilor folosite în această metodă.

Sursele datelor comparativ-istorice

După cum am văzut în cazul statisticilor existente, nu există o limită în ceea ce privește datele disponibile pentru analiza în cercetarea istorică. Pentru a începe, istoricii au făcut deja rapoarte asupra a orice ați dori să examinați, iar analizele lor vă pot oferi un punct de pornire pentru o analiză mai amănunțită.

Cel mai probabil, veți dori să mergeți dincolo de concluziile altora și să examinați câteva „date brute” pentru a trage propriile concluzii. Aceste informații pot varia, în funcție de subiectul studiat. În studiul lui Bellah asupra religiei Tokugawa, datele neprelucrate au fost reprezentate de predicile profesorilor Shingaku. Când W.I. Thomas și Florian Znaniecki (1918) au studiat procesul de adaptare pentru țărani polonezi veniți în Statele Unite la începutul acestui secol, ei au examinat scrisorile scrise de imigranți către familiile lor din Polonia. (Au obținut scrisorile prin publicarea de anunțuri în ziare.) Alți cercetători au analizat ziare vechi. Totuși, astfel de documente personale oferă informații superficiale. Discutând procedurile pentru studierea istoriei vieții de familie, Ellen Rothman indică următoarele surse:

Pe lângă sursele personale, există înregistrări publice care pot dezvălui, de asemenea, istoria familiei. Ziarele, în special, sunt bogate în informații asupra aspectelor educaționale, legale și recreaționale ale vieții de familie din trecut, văzută dintr-o perspectivă locală. Revistele reflectă tipare mai generale ale vieții de familie; studenții consideră adeseori util să le studieze pentru a obține date despre percepțiile și așteptările față de valorile generale legate de familie. Revistele oferă mai multe tipuri de surse în același timp: materiale vizuale (ilustrații și imagini publicitare), comentarii (editoriale și rubrici de sfaturi) și ficțiune. Ziarele adresate maselor sunt bogate, mai ales, în ultimele două. Sfaturile pentru multe dintre întrebările legate de familie – de la modul corect de a-ți disciplina copiii până la cupoanele de reduceri – umplu paginile revistelor de la începutul secolului al XIX-lea și până astăzi. Poveștile care sugerează experiențe comune sau percepții asupra vieții de familie apar cu aceeași continuitate (1981, p. 53).

Organizațiile se documentează, în general, așa că, dacă studiați dezvoltarea lor – așa cum Bellah a studiat Shingaku, de exemplu –, ar trebui să examinați documentele lor oficiale: tabele, declarații privind politica lor, discursurile liderilor etc. Odată, pe când studiam apariția unui grup religios japonez contemporan – Sokagakkai –, am descoperit nu numai ziare săptămânale și reviste publicate de grup, ci și colecții publicate cu toate discursurile susținute de primii lideri. Cu ajutorul acestor surse, am putut trasa schimbările ce au avut loc în modelele de recrutare de-a lungul timpului. La început, adepții erau constrânși să recruteze persoane din toată lumea. Mai târziu, atenția lor s-a orientat, în mod special, spre Japonia. Odată stabilită o adeziune japoneză considerabilă, înrolarea a fost din nou concentrată asupra întregii lumi (Babbie, 1966).

Adesea, documentele oficiale guvernamentale oferă date necesare analizei. Pentru o mai bună perspectivă asupra istoriei relațiilor rasiale din Statele Unite, A. Leon Higginbotham,

Jr. (1978) a examinat 200 de ani de legi și cauze judiciare care au implicat probleme rasiale. El însuși fiind primul afro-american numit judecător federal, Higginbotham a descoperit că, în loc să-i protejeze pe afro-americani, legea încorporează elemente de bigotism și opresiune. În primele cazuri judiciare, era o ambiguitate destul de mare în ceea ce privește considerarea afro-americanilor drept servitori sau chiar sclavi. Cazurile judiciare și legile de mai târziu au clarificat problema – considerându-i pe afro-americani inferiori oamenilor.

Sursele de date pentru analiza istorică sunt prea vaste pentru a realiza aici chiar și schișă a lor, deși exemplele pe care le-am analizat ar trebui să sugereze câteva idei. Totuși, orice resurse ați folosi, trebuie luate câteva precauții.

După cum am văzut în cazul statisticilor existente, nu puteți avea încredere în exactitatea documentelor – fie ele oficiale sau neoficiale, primare sau secundare. Protecția constă în replicare: în cazul cercetării istorice, aceasta înseamnă coroborarea lor. Dacă mai multe surse indică același set de „fapte”, încrederea în veridicitatea lor poate crește destul de mult.

În același timp, trebuie să fiți conștient de părtinirea din sursele de date. Dacă toate datele referitoare la dezvoltarea unei mișcări politice sunt luate chiar din surse ale mișcării respective, e puțin probabil să aveți o perspectivă completă. Se poate ca jurnalele mici nobile avute din Evul Mediu să nu ofere o perspectivă exactă asupra vieții, în general, din acea perioadă. Unde este posibil, căutați să obțineți informații din surse variate, care să prezinte diferite puncte de vedere. Iată ce spunea Bellah în legătură cu analiza lui despre Shingaku:

Se poate ca unii să considere datele selectate de către cercetătorii occidentali ca fiind părtinitoare. Totuși, faptul că există materiale provenind de la diferiți cărturari occidentali cu interese variate din diferite țări și dintr-o perioadă de aproape un secol reduce probabilitatea părtinirii (Bellah, 1967, p. 179).

Tehnicile analitice

Analiza datelor comparativ-istorice este un alt subiect de amploare pe care nu-l pot acoperi exhaustiv aici. Mai mult decât atât, pentru că cercetarea comparativ-istorică este, de obicei, o metodă calitativă, nu există pași ușor de enumerat care să fie urmăriți în analiza informațiilor istorice. Totuși, trebuie luate în considerare câteva comentarii.

Max Weber a folosit termenul german *verstehen* – „înțelegere” – în legătură cu o calitate esențială a cercetării sociale. El s-a referit la faptul că cercetătorul trebuie să ia în considerare, mental, circumstanțele, opiniile și sentimentele celor studiați, astfel încât să interpreteze acțiunile lor în mod corect. Bineînțeles că acest concept se aplică cercetării comparativ-istorice. Înțelegerea creativă a cercetătorului este cea care dă viață și sens dovezilor analizate.

Cercetătorul comparativ-istoric trebuie să găsească tipare printre detaliile voluminoase care descriu obiectul de studiu. Acestea iau adeseori forma a ceea ce Weber numea *tipuri ideale*: modele conceptuale compuse din caracteristicile esențiale ale fenomenelor sociale. Astfel, de exemplu, însuși Weber a făcut destule cercetări asupra birocrăției. Observând numeroasele birocrății actuale, Weber ([1925] 1946) a detaliat acele calități

esențiale ale birocrăției în general : ariile jurisdicționale, autoritatea structurată ierarhic, documentele scrise și altele asemenea. Weber nu a enumerat doar caracteristicile comune tuturor birocrățiilor actuale observate. Pentru a crea un model teoretic al birocrăției „perfecte” (tip ideal), el a avut nevoie să înțeleagă caracteristicile esențiale ale operării birocratice.

Adesea, cercetarea comparativ-istorică este susținută de o paradigmă teoretică particulară. Astfel, învățații marxști pot realiza analize istorice ale situațiilor particulare – cum ar fi istoria hispanicilor din Statele Unite – pentru a determina dacă aceștia pot fi înțeleși în termenii versiunii marxiste a teoriei conflictului. Uneori, cercetătorii comparativ-istorici încearcă să reproducă studii anterioare în situații noi – de exemplu, studiul lui Bellah despre religia Tokugawa în contextul studiilor de religie și economie ale lui Weber.

Deși cercetarea comparativ-istorică este adeseori văzută mai degrabă ca o tehnică calitativă decât cantitativă, acest fapt nu este întotdeauna valabil. Analistii istorici folosesc uneori serii temporale pentru a monitoriza schimbările de condiții de-a lungul timpului, cum sunt datele despre populație, rata infracționalității, șomajul, rata mortalității infantile etc. Totuși, analiza unor astfel de date necesită uneori un anumit grad de complexitate. De exemplu, Larry Isaac și Larry Griffin (1989) discută despre folosirea unei variații în tehnicile de regresie (vezi capitolul 16) în determinarea punctelor semnificative ale proceselor istorice, cât și pentru specificarea perioadelor în care au avut loc anumite relații între variabile. Criticând tendința de a privi istoria ca pe un proces ce se desfășoară constant, autorii și-au îndreptat atenția asupra relației statistice dintre sindicalizare și frecvența grevelor, demonstrând că relația s-a modificat major în timp.

Isaac și Griffin ridică o serie de probleme importante referitoare la relația dintre teorie, metodele de cercetare și „faptele istorice” pe care le abordează. Analiza lor trage un nou semnal de alarmă legat de presupunerea naivă conform căreia istoria așa cum a fost documentată coincide, în mod necesar, cu ceea ce s-a întâmplat cu adevărat.

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- Măsurile discrete sunt metode prin care se poate studia comportamentul social fără a-i afecta desfășurarea.

Analiza de conținut

- Analiza de conținut este o metodă de cercetare socială potrivită pentru studierea comunicărilor umane prin artefacte sociale. Cercetătorii o pot folosi pentru a studia nu numai procesele comunicaționale, ci și alte aspecte ale comportamentului social.
- Unitățile comune de analiză din analiza de conținut includ elemente de comunicare – cuvinte, paragrafe, cărți etc. Tehnicile standard de eșantionare probabilistică sunt, uneori, potrivite pentru analiza de conținut.
- Analiza de conținut presupune codarea – transformarea datelor brute în categorii bazate pe scheme conceptuale. Codarea poate fi aplicată atât conținutului manifest, cât și celui latent. Determinarea conținutului latent necesită judecăți din partea cercetătorului.

- Atât tehnicile calitative, cât și cele cantitative sunt potrivite pentru interpretarea datelor analizei de conținut.
- Avantajele analizei de conținut includ economia, siguranța și capacitatea de a studia procese pe o perioadă îndelungată. Dezavantajele sale se referă la faptul că este limitată la comunicările înregistrate și poate ridica probleme de fidelitate și validitate.

Analiza statisticilor existente

- O serie de agenții guvernamentale și nonguvernamentale oferă informații statistice complete pentru studierea aspectelor vieții sociale.
- Problemele de validitate în analiza statisticilor existente pot fi, adesea, controlate printr-o argumentare logică și prin reproducere.
- Statisticile existente au adesea probleme de fidelitate, așa că trebuie folosite cu atenție.

Cercetarea comparativ-istorică

- Cercetătorii sociali folosesc metode comparativ-istorice pentru a descoperi tipare în istoria diferitelor culturi.
- Deși privită adesea ca o metodă calitativă, cercetarea comparativ-istorică se poate folosi și de tehnici cantitative.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți în contextul capitolului și pe pagina unde apar pentru prima dată, precum și în glosarul de la sfârșitul cărții: *analiză de conținut*, *cercetare comparativ-istorică*, *cercetare discretă*, *codare*, *conținut latent*, *conținut manifest*.

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCITII RECAPITULATIVE

1. Schițați un design de analiză de conținut pentru a determina care dintre partidele republican și democrat susține mai puternic drepturile constituționale fundamentale, precum libertatea de exprimare, libertatea religiei sau protejarea împotriva autoincrimării. Nu uitați să specificați unitățile de analiză și metodele de eșantionare. Descrieți o schemă de codare pe care ați putea-o folosi pentru analiza de conținut.
2. Identificați o știre internațională care implică un conflict între două națiuni sau grupuri culturale, cum ar fi conflictul dintre israelieni și palestinieni. Localizați pe internet un articol despre evenimentul în care sunt implicate ambele țări sau culturi. Observați diferențele dintre modurile în care sunt prezentate evenimentele. Apoi, găsiți o relatare a evenimentului într-un ziar dintr-o a treia țară, mai îndepărtată. (De exemplu, comparați relatările din *Jerusalem Post*, *Palestine Chronicle* și *New York Times*.) Este a treia relatare în favoarea vreuneia dintre primele două? Dacă da, ați conchide că cea de-a treia ia parte vreuneia dintre tabere sau doar că una dintre relatările inițiale era pur și simplu inexactă? Explicați de ce și cum ați ajuns la această concluzie. (Puteți folosi *World Press Review* – <http://www.worldpress.org> – ca sursă alternativă de informații. Acolo sunt prezentate articole pro și contra pe o anumită temă.)
3. Folosind internetul, aflați câte țări au o speranță de viață mai mare decât cea din Statele Unite. (Puteți accesa Biroul de Referință al Populației, <http://www.prb.org>).

4. Max Weber a realizat câteva studii de amploare asupra marilor religii ale lumii. Alcătuiți o bibliografie adnotată a lucrărilor sale în acest domeniu.
5. Pe internet, localizați secțiunea Asociației Sociologice Americane numită „Sociologie comparativ-istorică” (<http://www2.asanet.org/sectionchs/>). Rezumați un articol din secțiunea „newsletter”.

LECTURI SUPLIMENTARE

- Baker, Vern și Charles Lambert (1990), „The National Collegiate Athletic Association and the Governance of Higher Education”, *Sociological Quarterly*, 31 (3), pp. 403-421. O analiză istorică a factorilor care produc și conturează NCAA-ul.
- Berg, Bruce L. (1998), *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*, ed. a III-a, Allyn and Bacon, Boston. Conține materiale excelente despre măsurile discrete, incluzând un capitol despre analiza de conținut. Deși se concentrează asupra metodei calitative, Berg arată legăturile logice dintre abordările calitative și cele cantitative.
- Evans, William (1996), „Computer-Supported Content Analysis. Trends, Tools, and Techniques”, *Social Science Computer Review*, 14 (3), pp. 269-279. Iată o prezentare a software-urilor curente pentru analiza de conținut: CETA, DICTION, INTEXT, MCCA, MECA, TEXTPACK, VBPro și WORDLINK.
- Gould, Roger V. (ed.) (2000), *The Rational Choice Controversy in Historical Sociology*, University of Chicago Press, Chicago. O dezbatere asupra statutului teoriei în cercetarea istorică și asupra alegerii raționale în sociologie în general.
- Oyen, Else (ed.) (1990), *Comparative Methodology: Theory and Practice in International Social Research*, Sage, Newbury Park, CA. Iată mai multe puncte de vedere asupra diferitelor aspecte ale cercetării comparative. Bineînțeles, cei care au contribuit provin din țări diferite.
- US Bureau of the Census (2004), *Statistical Abstract of the United States, 2004, National Data Book and Guide to Sources*, US Government Printing Office, Washington, DC. Acesta este cu siguranță cel mai bun chilipir în materie de cărți (cazurile de față se exclud). Deși sutele de pagini de tabele de statistică nu sunt atrăgătoare din punctul de vedere al unei lecturi înainte de culcare – complotul e destul de vizibil – este un volum de resurse absolut esențial pentru orice cercetător în științe sociale. Acest document este acum disponibil pe CD-ROM și pe internet.
- Webb, Eugene T., Donald T. Campbell, Richard D. Schwartz, Lee Sechrest și Janet Belew Grove (2000), *Unobtrusive Measures*, ed. rev., Sage, Thousand Oaks, CA. Un compendiu de măsuri nesofisticate. Include diverse surse arhivistice și observații. O analiză riguroasă a eticii implicate și a limitărilor unor astfel de măsuri.
- Weber, Robert Philip (1990), *Basic Content Analysis*, Sage, Newbury Park, CA. Un excelent ghid pentru începători despre designul și executarea analizei de conținut. Sunt prezentate atât chestiuni generale, cât și tehnici specifice.

Resurse de studiu pe internet

Sociology@Now™ : Research Methods

1. Înainte de a arunca o ultimă privire peste acest capitol, faceți testul *SociologyNow : Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.
2. Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow : Research Methods*, realizat pe baza rezultatelor testului. Utilizați planul de studiu, cu exercițiile sale interactive, precum și alte resurse pentru a învăța bine subiectul de studiu.
3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de internet al cărții, http://sociology.wadsworth.com/babbie_practice11e pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition* pentru căutarea termenilor, *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de Internet pentru acest capitol

Fiiți conștienți de faptul că internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru și mai multe *Web Links*. Site-urile existente la momentul publicării cărții oferă oportunități de informare asupra cercetării evaluative.

US Census Bureau, *Statistical Abstract of the United States*

<http://www.census.gov/compendia/statab/>

Aici se află o resursă excelentă pentru analiza statisticilor existente în Statele Unite.

ASA, sociologie comparativ-istorică

<http://www2.asanet.org/sectionchs/>

Aceasta este pagina secțiunii Asociației Sociologice Americane despre cercetarea comparativă și istorică. Există link-uri care vă vor conduce spre instrumentele de cercetare, sursele de informații și alte resurse.

Capitolul 12

Cercetarea evaluativă

Rezumatul capitolului

În continuare veți vedea una dintre utilizările cercetării sociale cu cel mai rapid ritm de răspândire: evaluarea intervențiilor sociale. Parcurgând acest capitol, veți putea aprecia dacă programele sociale au avut succes ori au eșuat.

Introducere

Teme potrivite pentru cercetarea evaluativă

Formularea problemei : aspecte ale măsurării

Specificarea rezultatelor

Măsurarea contextului experimental

Specificarea intervențiilor

Specificarea populației

Măsurători noi *versus* măsurători existente

Operaționalizarea succesului/eșecului

Tipuri de designuri de cercetare evaluativă

Designurile experimentale

Designurile cvasiexperimentale

Evaluările calitative

Contextul social

Problemele logistice

Câteva probleme etice

Utilizarea rezultatelor cercetării

Cercetarea bazată pe indicatori sociali

Pedeapsa cu moartea și prevenția

Simularea pe computer

Sociology@Now™ : Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow : Research Methods*.

Introducere

Se poate să nu fiți familiarizați cu *Twende na Wakati* („Să ne supunem vremurilor”), dar este cea mai populară emisiune de radio din Tanzania. E o telenovelă. Personajul principal, Mkwaju, este un șofer de camion cu idei destul de tradiționale în privința rolului bărbaților și femeilor și a sexului. Spre deosebire de acesta, Fundi Mitindo, un croitor, și soția acestuia, Mama Waridi, au idei mai moderne în ceea ce privește rolurile bărbatului și ale femeii, în special în relație cu problemele suprapopulării și cu planificarea familială.

Twende na Wakati a fost creat de Population Communications International (PCI) și alte organizații care lucrează împreună cu guvernul tanzanian pentru a răspunde la două probleme cu care se confruntă țara: 1. rata în creștere a natalității, de peste două ori mai mare decât în restul lumii și 2. epidemia de SIDA, întreținută mai ales pe rutele internaționale de camioane, unde mai mult de un sfert dintre șoferii de camion și peste jumătate dintre prostituate au fost diagnosticați HIV pozitiv în 1991. Prevalența folosirii contraceptivelor era de 11% (Rogers *et al.*, 1996, pp. 5-6).

Scopul telenovelei era de a aduce o schimbare în cunoștințele, atitudinile și practicile oamenilor în privința contracepției și a planificării familiale. PCI a considerat că transmiterea acestui mesaj prin divertisment e mai eficientă decât inițierea unei campanii educative convenționale.

Între anii 1993 și 1995, au fost difuzate 208 episoade din *Twende na Wakati*, publicul-țintă fiind cei 67% dintre tanzanienii care ascultau radioul. 84% au declarat că ascultă emisiunea de radio a PCI, lucru care o făcea cea mai populară emisiune din țară. 90% dintre ascultătorii emisiunii l-au identificat pe Mkwaju ca fiind șoferul de camion misogin și doar 3% l-au privit ca pe un model demn de urmat. Peste două treimi i-au identificat pe Mama Waridi, o femeie de afaceri, și pe soțul său croitor drept modele pozitive.

Sondajele realizate în vederea măsurării impactului emisiunii au indicat că aceasta a afectat cunoașterea, atitudinile și comportamentul ascultătorilor. De exemplu, 49% dintre femeile măritate care ascultau emisiunea au afirmat că recurg acum la planificarea familială, în comparație cu doar 19% dintre non-ascultătoare. Au existat și alte efecte:

Cam 72% dintre ascultători spuneau, în 1994, că au adoptat un comportament de prevenire a contractării virusului HIV/SIDA după ce au ascultat emisiunea „*Twende na Wakati*”, iar acest procent a crescut la 82% în sondajele noastre din 1995. 77% dintre acești indivizi au optat pentru monogamie, 16% au început să folosească prezervative, iar 6% au încetat să împartă cu alții aparatele de ras și/sau acele. (Rogers *et al.*, 1996, p. 21).

Putem judeca eficacitatea emisiunii printr-o formă particulară a științei sociale. *Cercetarea evaluativă* se referă mai mult la un scop de cercetare decât la o metodă specifică. Scopul ei este de a evalua impactul intervențiilor sociale, precum noi metode de predare sau inovațiile în eliberările condiționate. Multe metode – sondaje, experimente și așa mai departe – pot fi folosite în cercetarea evaluativă.

Cercetarea evaluativă este probabil la fel de veche ca și cercetarea socială însăși. Ori de câte ori oamenii au instituit o reformă socială pentru un scop anume, au acordat atenție consecințelor sale efective, chiar dacă nu au făcut-o într-un mod conștient,

deliberat sau sofisticat. Cu toate acestea, în ultimii ani, domeniul cercetării evaluative a devenit una dintre cele mai populare și mai active specialități de cercetare, după cum reiese din manuale, cursuri și proiecte. Mai mult, dezvoltarea cercetării evaluative indică o tendință mai generală în științele sociale. Fiind cercetător, vi se va cere probabil să realizați diverse evaluări.

Parțial, dezvoltarea cercetării evaluative reflectă dorința tot mai mare a cercetătorilor sociali de a aduce o schimbare în lume. În același timp, nu putem neglija influența 1. unei solicitări tot mai mari la nivel național ca evaluările să fie însoțite de implementarea de noi programe și 2. disponibilitatea fondurilor de cercetare pentru realizarea acelor cerințe. În orice caz, este clar că cercetătorii sociali își vor folosi priceperea mai mult ca niciodată.

Acest capitol abordează unele elemente-cheie din această formă de cercetare socială. După ce vom vedea tipurile de teme supuse de obicei evaluării, vom parcurge câteva dintre aspectele operaționale principale: măsurarea, designul de studiu și execuția. După cum veți vedea, formularea întrebărilor este la fel de importantă ca răspunsurile primite. Deoarece se regăsește în viața de zi cu zi, cercetarea evaluativă are propriile probleme, iar unele dintre ele le vom examina și noi. Pe lângă problemele logistice, cercetarea evaluativă ridică unele probleme etice, în special din cauza procedurilor tehnice specifice. Pe măsură ce analizați rapoartele de evaluare, va trebui să acordați o atenție deosebită acestor probleme.

Evaluarea este o formă de cercetare aplicată, adică este realizată cu intenția de a avea un efect în lumea reală. În consecință, va fi folositor să se ia în considerare dacă și cum este de fapt implementată. După cum veți vedea, implicațiile evidente ale unui proiect de cercetare evaluativă nu influențează în mod obligatoriu viața reală. Ele ar putea deveni subiectul unei dezbateri mai mult ideologice decât științifice. Ele pot fi pur și simplu să fie negate din start, din motive politice sau de altă natură. Sau, cel mai probabil, vor fi ignorate și uitate, lăsate în biblioteci să adune praful.

Capitolul se încheie cu o privire asupra unei anumite resurse pentru evaluări la scară largă – cercetarea pe baza indicatorilor sociali. Și acest tip de cercetare se răspândește cu rapiditate. În esență, ea presupune crearea unor indicatori agregați ai „sănătății” societății, similari cu indicatorii economici care stabilesc diagnoze și prognoze economice.

Teme potrivite pentru cercetarea evaluativă

Cercetarea evaluativă este potrivită ori de câte ori intervențiile sociale apar sau sunt planificate. O *intervenție socială* este o acțiune derulată într-un context social, cu scopul

Cercetare evaluativă – cercetare realizată cu scopul de a determina impactul unor intervenții sociale, precum programele menite să rezolve o problemă socială.

de a produce un rezultat intenționat. Pe scurt, **cercetarea evaluativă** este procesul care determină dacă o intervenție socială a produs rezultatul dorit.

Temele corespunzătoare cercetării evaluative sunt nelimitate. Când guvernul federal a desființat recrutările selective în armată (încorporarea), cercetătorii în domeniul militar au început să acorde mai multă atenție

impactului asupra înrolărilor. Pe măsură ce statele au liberalizat legile în privința consumului de marijuana, cercetătorii au dorit să descopere consecințele pentru consumul de marijuana, dar și pentru alte forme ale comportamentului social. Reformele în privința divorțului „fără vină” au crescut numărul divorțurilor, iar problemele sociale legate de acestea au scăzut ori au crescut? Asigurările auto „fără vină” au redus cu adevărat promoțiile oferite de companiile de asigurări? Agențiile care furnizează ajutor extern realizează de asemenea evaluări pentru a determina dacă efectul dorit s-a produs sau nu.

Există mai multe variațiuni în intențiile cercetării evaluative. **Studiile de evaluare a necesităților** își propun să determine existența și răspândirea unei probleme, caracteristice unui segment de populație, precum vârstniciei. **Studiile cost-beneficiu** determină dacă rezultatul unui program poate să fie justificat de costul acestuia (financiar, dar și de alt tip). **Studiile de monitorizare** presupun un flux continuu de informații despre un anumit subiect de interes, precum rata infracționalității sau izbucnirea unei epidemii. Uneori, monitorizarea implică intervenții incrementale. Citiți descrierea următoare despre „managementul adaptabil”, redactat de Nature Conservancy, un grup de interes public care urmărește protejarea ariilor naturale :

Studii de evaluare a necesităților – studii menite să determine existența sau răspândirea unei probleme, de regulă în cadrul unui segment de populație, precum vârstniciei.

Studii cost-beneficiu – studii care determină dacă rezultatul unui program poate fi justificat prin costul acestuia (financiar, dar și de alt tip).

Studii de monitorizare – studii care furnizează un flux continuu de informații despre ceva care prezintă interes, precum rata infracționalității sau izbucnirea unei epidemii.

Mai întâi, partenerii evaluează ipotezele și fixează obiectivele manageriale pentru conservarea ariei. Bazându-se pe aceste evaluări, echipa acționează, apoi monitorizează mediul înconjurător pentru a vedea cum răspunde acesta. După măsurarea rezultatelor, partenerii își perfecționează ipotezele și obiectivele, iar regimurile de monitorizare reflectă ce au învățat din experiențele anterioare. Cu toate aceste prelucrări, întregul proces începe din nou (2005, p. 3).

O mare parte din cercetarea evaluativă se referă la **evaluarea programului** sau **evaluarea rezultatului**: a determina dacă o intervenție socială produce rezultatul intenționat. Iată un exemplu.

Evaluarea programului/rezultatului – a determina dacă o intervenție socială produce rezultatul dorit.

În urmă cu câțiva ani, un proiect ce evalua programele naționale de cursuri de legislație rutieră, conduse de Administrația Națională a Autostrăzilor și Siguranței în Transport (NHTSA), a stârnit o controversă. Philip Hilts (1981, p. 4) constata că :

Ani întregi, industria asigurărilor auto a acordat mari reduceri de asigurare pentru copii care urmează cursuri de legislație, deoarece statisticile arătau că aceștia au mai puține accidente.

Cu toate acestea, rezultatele preliminare ale unui nou amplu studiu indicau faptul că educația șoferilor nu împiedică sau nu reduce numărul accidentelor auto.

Bazându-se pe o analiză făcută pe 17.500 de tineri din DeKalb, Georgia (inclusiv Atlanta), constatările preliminare indicau faptul că studenții care au urmat cursurile de legislație au avut la fel de multe accidente și încălcări ale legii ca și aceia care nu au urmat aceste cursuri. Studiul a mai dezvăluit și unele aspecte mai subtile ale cursurilor de șofat.

În primul rând, se părea că impactul aparent al cursurilor de legislație a fost în mare măsură o chestiune de autoselecție. Acei elevi care au urmat cursurile de legislație erau mai puțin predispuși să aibă accidente rutiere sau să încalce legea – cu sau fără cursurile de șofat. De exemplu, elevii cu note mari erau mult mai predispuși să se înscrie la cursurile de legislație rutieră și de asemenea erau mai puțin predispuși să aibă accidente.

Totuși, și mai surprinzătoare era sugestia că, din cauza cursurilor de șofat, numărul accidentelor rutiere ar fi crescut! Existența cursurilor de legislație a încurajat unii elevi să își ia permisul de conducere mai devreme decât dacă nu ar fi existat aceste cursuri. Într-un studiu realizat în zece orașe din statul Connecticut, care au încetat cursurile de legislație, în jur de trei sferturi dintre cei care probabil că ar fi putut obține permisul prin aceste cursuri au amânat obținerea lui până când au împlinit 18 ani sau mai mult (Hilts, 1981, p. 4).

După cum vă imaginați probabil, rezultatele nu au fost bine primite de către cei însărcinați cu instruirea rutieră. Această problemă a fost complicată și mai tare de faptul că studiul NHTSA evalua de asemenea un program nou, mai intensiv – iar rezultatele preliminare arătau că noul program era eficient.

Iată un alt exemplu, mult mai diferit, de cercetare evaluativă. Rudolf Andorka, un sociolog maghiar, a fost preocupat în special de trecerea Ungariei la economia de piață. Chiar înainte de momentele dramatice din Europa de Est, din 1989, Andorka și colegii săi monitorizau „economia secundară” a țării – locuri de muncă existente în afara economiei socialiste. Studiul acestora urmărea apariția și dispariția acelor locuri de muncă și examina impactul lor în societatea maghiară. Una dintre concluzii era că „economia secundară”, care în trecut, probabil, tindea să diminueze inegalitățile de venit sau măcar să îmbunătățească standardul de viață al celui mai sărac segment al populației, în anii '80 a contribuit tot mai mult la sporirea inegalităților (Andorka, 1990, p. 111).

După cum observați, problemele adecvate pentru cercetarea evaluativă au o semnificație practică foarte mare: locurile de muncă, programele, investițiile, credințele și valorile sunt în joc. Să studiem acum modul în care se răspunde la aceste întrebări – cum sunt realizate evaluările.

Formularea problemei: aspecte ale măsurării

Cu câțiva ani în urmă, am condus un birou de cercetare instituțională care dirija cercetări legate direct de funcționarea universității. Adesea am fost rugați să evaluăm reforme ale programei școlare. Următoarea descriere este destul de caracteristică pentru problema apărută în acel context și indică unul dintre obstacolele esențiale pentru realizarea unei cercetări evaluative de calitate.

Mai mulți membri ai facultății veneau la biroul meu să-mi spună că administrația universității le-a cerut să aranjeze realizarea unei evaluări a noului program pentru care au primit permisiunea să-l încerce. Acest lucru indică o problemă des întâlnită: de multe ori, oamenii ale căror programe sunt evaluate nu sunt încântați de această perspectivă. Pentru ei, o evaluare independentă amenință supraviețuirea programului și poate chiar slujba lor.

Totuși, problema principală pe care vreau să o prezint este legată de scopul intervenției care trebuie să fie evaluată. Întrebarea „Care este rezultatul intenționat al noului program?” produce adeseori un răspuns vag, precum „Studentii vor obține o înțelegere profundă și autentică a matematicii, în locul unei simple memorări a metodelor de calcul”. Fabulos! Și cum am putea noi măsura „înțelegerea profundă și autentică”? Adesea, mi s-a spus că programul viza producerea a ceva ce nu poate fi măsurat prin teste convenționale de aptitudini și realizări. Nici o problemă aici; asta este de așteptat când inovăm și suntem neconvenționali. Care ar fi o măsură neconvențională a rezultatului intenționat? Uneori, această discuție ajungea la afirmația că efectele programului vor fi „nemăsurabile”.

Iată cea mai frecventă problemă în cercetarea evaluativă: măsurarea „nemăsurabilului”. Cercetarea evaluativă este o problemă de stabilire dacă ceva este acolo sau nu, dacă ceva se întâmplă sau nu. Pentru a realiza cercetarea evaluativă, trebuie să fim capabili să operaționalizăm, să observăm și să recunoaștem prezența sau absența lucrului care trebuie studiat.

Adesea, efectele pot fi deduse din documentele publicate ale programului. Astfel, când Edward Howard și Darlene Norman (1981) au evaluat performanțele bibliotecii publice din Vigo, statul Indiana, au plecat de la declarația de intenție adoptată anterior de conducerea bibliotecii.

Să obțină prin achiziționare sau donații și prin înregistrare și producere de informații relevante și potențial utile produse de sau pentru cetățenii comunității; să organizeze aceste informații pentru a fi eficient distribuite și accesate convenabil, să achiziționeze echipamentul necesar pentru folosirea acestora și să asigure asistență în utilizarea lor; pentru a asigura o utilizare maximă a acestor informații cu scopul de a face comunitatea un loc mai bun, ajutându-i pe cetățeni în căutarea lor pentru cunoaștere (1981, p. 306).

După cum spuneau cercetătorii, „Tot ce face biblioteca poate fi testat în relație cu declarația de intenție”. Apoi au început să conceapă măsuri operaționale pentru fiecare dintre scopuri.

Deși scopurile „oficiale” ale intervențiilor sunt adesea cheia spre schițarea unor evaluări, acestea ar putea să nu fie mereu suficiente. De exemplu, Anna-Marie Madison (1992) avertiza că programele menite să ajute minoritățile dezavantajate nu reflectă întotdeauna nevoile și dorințele acestora:

Părtinirile culturale, inerente modului în care cercetătorii albi de clasă mijlocie interpretează experiențele minorităților cu venituri mici, pot duce la presupuneri eronate și afirmații greșite cu privire la legăturile cauzale, la teoriile sociale nevalide și, în cele din urmă, la infirmarea teoriei programului. Teoriile descriptive derivate din premise greșite, care

au fost legitimate în literatură drept cunoaștere existentă, pot avea consecințe negative pentru participanții la program (1992, p. 38).

Apoi, în stabilirea unei evaluări, cercetătorii trebuie să acorde atenție problemelor de măsurare. Să privim mai în detaliu tipurile de măsurare cu care trebuie să se confrunte cercetătorii evaluativi.

Specificarea rezultatelor

După cum am sugerat deja, o variabilă-cheie care trebuie măsurată de cercetătorii evaluativi este rezultatul sau ceea ce este numit *variabila răspuns*. Dacă un program social intenționează să îndeplinească ceva, trebuie să fim capabili să măsurăm acel ceva. Dacă vrem să reducem prejudecățile, trebuie să fim capabili să măsurăm prejudecățile. Dacă vrem să creștem armonia matrimonială, trebuie să fim capabili să o măsurăm.

Este esențial înainte de toate să obținem un acord privind definițiile :

Cea mai dificilă situație apare atunci când există un dezacord cu privire la standarde. De exemplu, mulți pot să nu fie de acord cu ceea ce se definește drept abuz *serios* de droguri – cel mai bine definit ca 15% sau mai mulți dintre elevi care consumă droguri săptămânal, 5% sau mai mult care consumă droguri puternice precum cocaină sau PCP lunar, elevi care încep să consume droguri încă din clasa a VII-a sau o combinație între ratele de consum, natura consumului și vârsta consumatorului?... Cercetătorii ar trebui, pe cât posibil, să încerce să obțină un consens din partea consumatorului care participă la cercetare înainte de a începe studiul (de exemplu, prin grupuri consultative) sau măcar să se asigure că studiul va fi capabil să producă date relevante pentru standardele susținute de toate părțile potențial interesate (Hedrick, Bickman și Rog, 1993, p. 27).

Uneori ați putea afla că definițiile unei probleme și o soluție suficientă sunt stabilite prin lege sau prin reglementări ale unei agenții guvernamentale ; în acest caz trebuie să cunoașteți asemenea dispoziții și să țineți cont de ele. În plus, oricare ar fi definițiile asupra cărora există un acord, trebuie să ajungeți la o înțelegere comună și în privința modului în care vor fi realizate măsurările. Deoarece există diferite metode pentru estimarea procentului de studenți „consumatori de droguri săptămânal”, de exemplu, va trebui să vă asigurați că toți cei implicați au înțeles și au acceptat metoda sau metodele pe care le-ați ales.

În cazul emisiunii de radio tanzaniene, au existat mai multe măsurări ale rezultatului. Parțial, scopul programului a fost acela de a îmbunătăți cunoștințele despre planificarea familială și SIDA. Astfel, de exemplu, o emisiune a demitizat credința că virusul SIDA este răspândit de țânțari și poate fi prevenit cu ajutorul insecticidelor. Studiile în rândul ascultătorilor au arătat o reducere a acestei convingeri (Rogers *et al.*, 1996, p. 21).

PCI voia de asemenea să schimbe atitudinea tanzanienilor în privința mărimii familiilor, rolului de gen, a virusului HIV/SIDA și a altor subiecte de acest fel ; cercetarea a indicat faptul că emisiunea le-a influențat și pe acestea. În sfârșit, programul intenționa să influențeze comportamentul. Am văzut deja că ascultătorii postului de radio au afirmat

că și-au schimbat comportamentul față de prevenirea SIDA. De asemenea, au declarat că recurg mai mult la planificarea familială. Cu toate acestea, deoarece poate exista întotdeauna o prăpastie între ceea ce spun și ceea ce fac oamenii, cercetătorii au căutat date independente care să le confirme concluziile.

Programul național tanzanian de control al SIDA a oferit prezervative gratuite cetățenilor. În zonele de recepție a emisiunii, numărul prezervativelor distribuite a crescut de șase ori între anii 1992 și 1994, în timp ce în zonele unde emisiunea nu era recepționată acest număr a crescut doar de 1,4 ori.

Măsurarea contextului experimental

Măsurarea variabilelor dependente, direct implicate în programul experimental, este doar începutul. După cum arătau Henry Riecken și Robert Boruch (1974, pp. 120-121), adesea este nimerit și important să se măsoare acele aspecte ale contextului unui experiment despre care cercetătorii cred că ar putea afecta experimentul. Deși exterioare experimentului, unele variabile l-ar putea influența.

Să presupunem, de exemplu, că realizați o evaluare a unui program care are ca scop pregătirea persoanelor necalificate pentru o slujbă. Prima măsurare a rezultatelor obținute ar fi succesul lor în obținerea unui loc de muncă după terminarea acestui program. Desigur, veți cerceta și calcula rata de angajare a indivizilor, dar va trebui, de asemenea, să determinați ce s-a întâmplat cu ratele de angajare/șomaj ale întregii societăți de-a lungul evaluării. O prăbușire generală pe piața muncii ar trebui luată în considerare pentru evaluarea a ceea ce altfel ar putea apărea ca o rată de angajare destul de scăzută în rândul indivizilor. Sau, dacă toți subiecții experimentali găsesc un loc de muncă în urma programului, ar trebui să luați în considerare orice creșteri generale ale angajărilor. Combinând măsurile complementare cu un design adecvat ce implică un grup de control, veți putea determina cu precizie efectele programului evaluat.

Specificarea intervențiilor

Pe lângă realizarea măsurătorilor relevante pentru rezultatele unui program, cercetătorii trebuie să măsoare intervenția programului – stimulul experimental. Parțial, aceste măsurători vor fi realizate prin distribuirea subiecților în grupurile experimentale și de control, dacă acesta e designul de cercetare. Repartizarea unei persoane în grupul experimental este echivalentă cu încadrarea acelei persoane în categoria „da” pentru stimul, iar trimiterea în grupul de control este echivalentă cu încadrarea în categoria „nu”. Cu toate acestea, în realitate, rareori e atât de simplu.

Să rămânem la exemplul programului de instruire a persoanelor necalificate. Unele persoane vor participa la program, altele nu. Dar imaginați-vă pentru o clipă cum arată aceste tipuri de programe. Unii indivizi vor participa complet; alții vor pierde o mulțime de ședințe sau vor pierde vremea atunci când sunt prezenți. Așa că va trebui să măsurați și nivelul și calitatea participării la program. Dacă programul este eficient, ar trebui să constatați că acei indivizi care au participat pe deplin la program vor avea rate mai mari de angajare decât cei care au participat mai puțin.

Alți factori ar putea confunda administrarea stimulului experimental. Să presupunem că evaluăm o nouă formă a psihoterapiei, destinată vindecării impotenței sexuale. Mai mulți terapeuți administrează acest program subiecților din grupul experimental. Plănuim să comparăm rata de recuperare a grupului experimental cu cea a grupului de control, care beneficiază de un alt tratament sau de nici unul. Ar fi util să includem numele terapeuților care tratează indivizii specifici din grupul experimental, deoarece unii ar putea fi mai eficienți decât alții. Dacă acest lucru se întâmplă, trebuie să stabilim de ce tratamentul a funcționat mai bine pentru unii terapeuți decât pentru alții. Ceea ce vom afla va dezvolta mai mult cunoștințele noastre despre terapie.

Specificarea populației

În evaluarea unei intervenții, este foarte important de definit populația posibililor subiecți cărora li s-ar putea adresa programul. În mod ideal, toți sau doar un eșantion dintre indivizii corespunzători vor fi repartizați grupurilor experimentale și de control, menționate în designul de studiu. Definirea populației însă poate presupune în sine măsurători specifice. Dacă evaluăm o nouă formă de psihoterapie, de exemplu, cei mai potriviți subiecți ar fi probabil cei cu probleme mentale. Dar cum pot fi „problemele mentale” definite și măsurate? Programul de instruire a persoanelor necalificate, menționat anterior, era destinat probabil celor care aveau probleme în găsirea unui loc de muncă, dar ce intră în categoria „a avea probleme”?

Astfel, dincolo de definirea populației relevante, cercetătorul trebuie să măsoare destul de precis variabilele luate în considerare în definiție. De exemplu, deși randomizarea subiecților în studiul psihoterapeutic ar asigura o distribuție egală în grupurile experimentale și de control a celor cu probleme mentale moderate și a celor cu probleme severe, va trebui să urmărim severitatea relativă a problemelor diferiților subiecți, în caz că terapia se dovedește a fi eficientă doar pentru cei cu tulburări moderate. În mod similar, trebuie să măsurăm variabile demografice precum *genul*, *vârsta*, *rasa* și așa mai departe, în caz că terapia are efect doar pentru femei, vârstnici sau alt tip de grup.

Măsurători noi versus măsurători existente

Pentru măsurarea acestor tipuri diferite de variabile, cercetătorul trebuie să aleagă continuu dacă realizează măsurători noi sau folosește unele deja create de alții. Dacă un studiu se referă la ceva ce nu a mai fost măsurat până la momentul respectiv, decizia este simplă. Dacă se referă la ceva ce alții au încercat să măsoare înainte, cercetătorul va trebui să stabilească valoarea relativă a diferitelor măsurători existente, din perspectiva situației și a scopului de cercetare specifice lui. Rețineți că aceasta e o problemă generală în științele sociale, care se aplică dincolo de cercetarea evaluativă. Să comparăm pe scurt crearea a noi măsurători și folosirea celor existente.

Crearea măsurătorilor specifice pentru un studiu poate oferi o relevanță și o validitate mai mari decât folosirea celor existente. Dacă programul de psihoterapie pe care îl evaluăm vizează un aspect specific al recuperării, putem crea măsurători care indică precis acel aspect. Se poate să nu fim capabili să găsim anumite măsurători psihologice

standardizate, care să acopere pe deplin acel aspect. Totuși, crearea propriilor măsurători ne va costa avantajul de a putea beneficia de măsurătorile existente. Crearea noilor măsurători necesită timp și energie, care pot fi ambele câștigate prin adoptarea unei tehnici existente. De o importanță științifică semnificativă, măsurătorile care au fost folosite frecvent de alți cercetători comportă o gamă largă de posibile comparații care ar putea fi importante în evaluarea noastră. Dacă terapia experimentală crește cu o medie de zece puncte la un test standardizat, vom fi în măsură să comparăm acea terapie cu altele care au fost evaluate folosindu-se aceleași măsurători. În fine, de obicei, măsurătorile cu o lungă istorie de utilizare au grade cunoscute de validitate și fidelitate, în timp ce măsurătorile nou create au nevoie de pretestări sau nu vor fi folosite cu prea multă siguranță.

Operaționalizarea succesului/eșecului

Poate unul dintre cele mai problematice aspecte ale cercetării evaluative constă în a determina dacă programul vizat a avut succes sau a eșuat. Scopul unui program de limbi străine poate fi ajutarea elevilor să învețe mai bine limba străină, dar cât de mai bine ar fi suficient? Scopul unui program de vizite conjugale la o închisoare poate fi de a ridica moralul deținuților, dar cât de ridicat trebuie să le fie moralul pentru ca programul să fie justificat?

După cum poate bănuți, aproape niciodată nu apar răspunsuri clare la întrebările menționate anterior. În mod sigur, această dilemă este sursa a ceea ce de obicei numim *analiză cost-beneficii*. Cât de mult costă programul în raport cu beneficiile pe care le aduce la final? Dacă beneficiile sunt mai mari decât costurile, continuați programul. Dacă e invers, abandonați-l. Este destul de simplu și la fel se aplică și în situații economice simple: dacă te costă 20 de dolari să produci ceva și îl poți vinde cu doar 18 dolari, în nici un caz nu ai cum să recuperezi diferența.

Din păcate, situațiile întâmpinate de cercetătorii evaluativi se pretează rareori contabilității economice directe. Programul de limbi străine ar putea costa Inspectoratul Școlar câte 100 de dolari de elev, iar performanțele elevilor la teste ar putea crește cu o medie de 15 puncte. Din cauză că scorurile testelor nu pot fi convertite în dolari, nu există un teren solid pentru cântărirea costurilor și a beneficiilor.

Uneori, ca o chestiune practică, criteriile de stabilire a succesului sau eșecului pot fi identificate prin competiție între programe. Dacă un alt program de limbi străine costă doar 50 de dolari de elev și produce o creștere medie de 20 de puncte la teste, sigur se poate spune că cel din urmă are un succes mai ridicat decât primul – presupunând că scorurile obținute la teste reprezintă un indicator potrivit pentru scopul ambelor programe, iar programul mai ieftin nu are consecințe negative neintenționate.

Până la urmă, criteriile de stabilire a succesului sau eșecului sunt adesea o chestiune de convenție. Persoanele responsabile de program își pot lua angajamentul dinainte pentru un anumit rezultat care va fi considerat un indicator al succesului. Dacă așa stau lucrurile, tot ceea ce trebuie să faceți este să vă asigurați că designul de cercetare va măsura rezultatul specificat. Menționez această cerință evidentă deoarece uneori cercetătorii eșuează să o ducă la îndeplinire și nimic nu este mai stânjenitor decât asta.

Pe scurt, cercetătorii trebuie să ia indicatorii foarte în serios într-un program de cercetare evaluativă, să determine atent toate variabilele care trebuie să fie măsurate și să

obțină indicatori corespunzători pentru fiecare. Cu toate acestea, după cum am mai afirmat, aceste decizii nu sunt de obicei strict științifice. Cercetătorii evaluativi trebuie adesea să-și revizuiască strategia de măsurare cu persoanele responsabile de program, pentru a-l putea evalua. De obicei nu are sens să se determine dacă un program obține rezultatul X, dacă el trebuie să obțină rezultatul Y. (Gândiți-vă totuși că proiectele de evaluare au uneori scopul de a testa consecințe neintenționate.)

De asemenea, există un aspect politic în aceste decizii. Deoarece cercetarea evaluativă afectează adesea interesele profesionale ale altor persoane – programul lor poate fi oprit, pot fi concediați sau își pot pierde reputația profesională –, rezultatele cercetării evaluative sunt adesea controversate.

Să ne întoarcem însă la câteva dintre designurile de cercetare aplicate în mod curent de evaluatori.

Tipuri de designuri de cercetare evaluativă

După cum spuneam la începutul acestui capitol, cercetarea evaluativă nu este în sine o metodă, ci mai degrabă o aplicare a metodelor de cercetare socială. Ca atare, ea poate utiliza oricare dintre numeroasele designuri de cercetare. În continuare, vom prezenta trei tipuri de designuri de cercetare, potrivite pentru evaluări: proiecte experimentale, proiecte cvasiexperimentale și evaluări calitative.

Designurile experimentale

Majoritatea designurilor experimentale prezentate în capitolul 8 pot fi folosite în cercetarea evaluativă. Să vedem cum poate fi aplicat modelul experimental clasic evaluării pe care o vom face tratamentului psihoterapeutic pentru impotență sexuală.

În planificarea evaluării noastre, ar trebui să începem prin identificarea populației de pacienți potriviți pentru terapie. Această identificare poate fi realizată de cercetătorii care experimentează noul tratament. Să presupunem că avem de-a face cu o clinică la care au fost deja tratați 100 de pacienți pentru impotență sexuală. Ca punct de plecare am putea lua definiția impotenței sexuale folosită de grup și de clinică și ar trebui să menținem estimările existente despre gravitatea problemelor fiecărui pacient.

Totuși, pentru scopurile cercetării evaluative, va fi nevoie să dezvoltăm indicatori mai specifici ai impotenței. Poate ar fi necesar să observăm dacă pacienții întrețin relații sexuale într-o perioadă anume, cât de des întrețin relații sexuale sau dacă și cât de des ajung la orgasm. În mod alternativ, evaluarea rezultatului poate fi bazată pe evaluările terapeuților independenți, care nu sunt implicați în terapie și care discută cu pacienții mai târziu. În orice caz, va trebui să fim cu toții de acord asupra indicatorilor care vor fi folosiți.

În cel mai simplu design, îi vom distribui aleatoriu pe cei 100 de pacienți în grupurile experimental și de control; primul ar primi noul tratament, iar cel din urmă ar fi exclus din program în timpul experimentului. Din cauza problemelor etice, e greu ca grupul de

control să fie retras de tot din experiment, astfel că va continua probabil să primească terapia convențională.

Având subiecții împărțiți în grupurile experimental și de control, va trebui să cădem de acord asupra duratei experimentului. Poate realizatorii noii terapii vor considera că ar trebui să fie eficientă în două luni și se poate obține un acord în acest sens. Totuși, durata studiului nu trebuie să fie rigidă. Un alt scop al experimentului și al evaluării poate să fie determinarea timpului necesar pentru ca noua terapie să dea rezultate. Astfel, se poate cădea de acord ca ratele de vindecare să se poată măsura săptămânal, iar durata finală a experimentului să depindă de revizuirea continuă a rezultatelor.

Să presupunem că noua terapie implică prezentarea unor filme pornografice pacienților. Va trebui să specificăm acel stimul. Cât de des s-ar uita pacienții la filme și cât de lungă ar fi fiecare ședință? Vor vedea filmele în particular sau în grup? Terapeuții ar trebui să fie prezenți? Poate ar trebui să analizăm pacienții în timp ce sunt difuzate filmele și să includem observațiile noastre printre măsurătorile stimulului experimental. Unii pacienți se uită cu înflăcărare la filme, în timp ce alții își mută privirea? Va trebui să punem aceste întrebări și să creăm indicatori specifici pentru a le răspunde.

Având studiul proiectat, nu mai trebuie decât să începem. Studiul este pornit, observațiile sunt stabilite și înregistrate, iar datele sunt strânse pentru analiză. Odată ce studiul a avut loc, vom putea determina dacă noua terapie a avut consecințe intenționate sau neintenționate. Vom putea spune dacă filmele au avut rezultate pentru problemele moderate sau pentru cele grave, dacă au funcționat pentru indivizii mai tineri, nu și pentru cei bătrâni etc.

Acest exemplu simplu arată cum designurile experimentale standard, prezentate în capitolul 8, pot fi folosite în cercetarea evaluativă. Totuși, multe sau poate majoritatea evaluărilor prezentate în literatura de cercetare nu arată exact așa. Deoarece cercetarea evaluativă are loc în viața reală, adesea suntem nevoiți să recurgem la designuri cvasi-experimentale. Să vedem ce înseamnă aceasta.

Designurile cvasiexperimentale

Cvasiexperimentele se deosebesc de experimentele „adevărate” în primul rând prin lipsa unei distribuiri aleatorii a subiecților în grupurile experimental și de control. În cercetarea evaluativă, adesea este imposibil de realizat o asemenea distribuire a subiecților. În lipsa unei evaluări complete, cercetătorii realizează uneori designuri care oferă o evaluare parțială a programului aflat în discuție. Prezenta secțiune descrie unele dintre aceste designuri.

Cvasiexperimente – anchete neriguroase asemănătoare într-o câțva experimentelor controlate, dar lăsând deoparte elemente-cheie precum pre- și posttestarea și/sau grupurile de control.

Designurile bazate pe serii temporale

Designuri bazate pe serii temporale – Un design de cercetare care implică măsurători realizate de-a lungul unei perioade, precum studiul ratei accidentelor rutiere înainte și după micșorarea vitezei maxime admise.

Pentru a ilustra designul bazat pe serii temporale – care implică măsurători făcute în timp – vă voi cere să evaluați înțelesul câtorva date ipotetice. Să presupunem că vă prezint ceea ce eu consider a fi o tehnică eficientă de a convinge studenții să participe la un curs pe care îl predau. Pentru a-mi dovedi afirmația, vă spun că luni doar patru

studenți au pus întrebări ori au făcut vreun comentariu la oră; miercuri am dedicat ora unei discuții deschise despre o problemă controversată din campus; iar vineri, când ne-am reîntors la tema cursului, opt studenți au pus întrebări ori au făcut alte comentarii. Cu alte cuvinte, susțin eu, discuția de miercuri despre subiectul controversat a dublat participarea în clasă. Acest set simplu de date este prezentat grafic în figura 12.1.

V-am convins că discuția liberă de miercuri a avut consecințele pe care pretind că le-a avut? Probabil veți susține că datele mele nu dovedesc că este așa. Două observații (luni și vineri) nu sunt chiar suficiente pentru a dovedi ceva. În mod ideal, ar fi trebuit să am două clase cu studenți repartizați aleatoriu și să susțin o discuție liberă doar la una dintre clase, iar apoi să le compar pe cele două vineri. Dar nu am două clase cu studenți distribuiți aleatoriu în ele. În schimb, am ținut o evidență a ratei de participare la clasă de-a lungul semestrului pentru singura clasă pe care o am. Această evidență vă permite să realizați o evaluare bazată pe serii temporale.

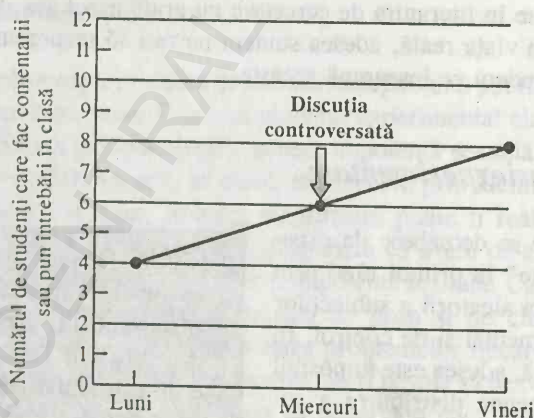

Figura 12.1. Două observații de participare la clasă: înainte și după discuția liberă

Figura 12.2 prezintă trei tipare posibile de participare la clasă de-a lungul timpului, înainte și după discuția liberă de miercuri. Care dintre aceste tipare vor da asigurări că discuția a avut impactul pe care eu îl susțin?

Dacă rezultatele seriilor temporale arată ca primul tipar din figura 12.2, veți conchide probabil că procesul unei participări ridicate la oră a început miercuri, înainte de discuție, și a continuat, neafectat, după ziua dedicată acelei discuții. Datele pe termen

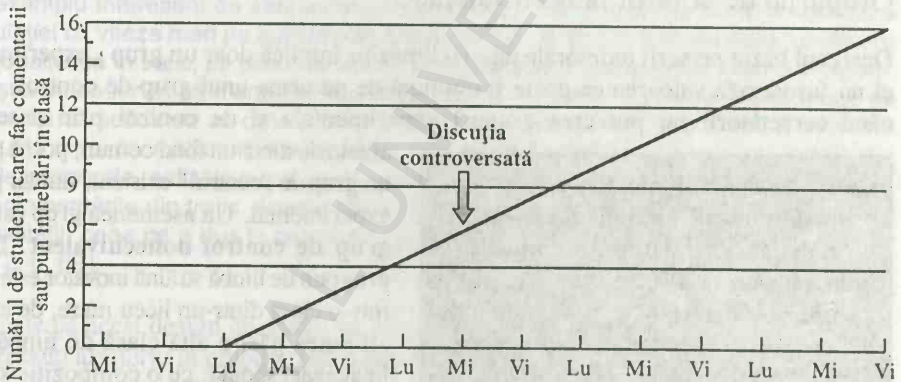
lung arată că tendința ar fi apărut chiar și fără discuția de miercuri. În cazul acesta, primul tipar îmi contrazice afirmația că discuția specială a sporit participarea la clasă.

Al doilea tipar îmi contrazice afirmația, indicând faptul că participarea în clasă a fluctuat după un tipar regulat de-a lungul semestrului.

Uneori crește de la o oră la alta, iar alteori descrește; discuția liberă de miercuri a venit pur și simplu într-un moment când nivelul de participare era pe cale să crească. Mai mult, notăm că participarea la oră a scăzut din nou la ora care a urmat celei în care se părea că participarea a crescut din cauza discuției.

Doar al treilea tipar din figura 12.2 sprijină afirmația mea că discuția liberă a contat. După cum se vede acolo, nivelul discuției înainte de acea zi de miercuri fusese constant, de patru studenți pe oră. Nu numai că nivelul de participare s-a dublat după ziua cu discuția, dar a continuat să crească și după aceea. Deși aceste date nu ne protejează de posibila influență a unor factori externi (poate am spus în trecut că participarea va fi reflectată în note), ele exclud posibilitatea ca creșterea să fie rezultatul unui proces de maturizare (indicat în primul tipar) sau al unor fluctuații regulate (indicate în al doilea).

Tiparul 1

Tiparul 2

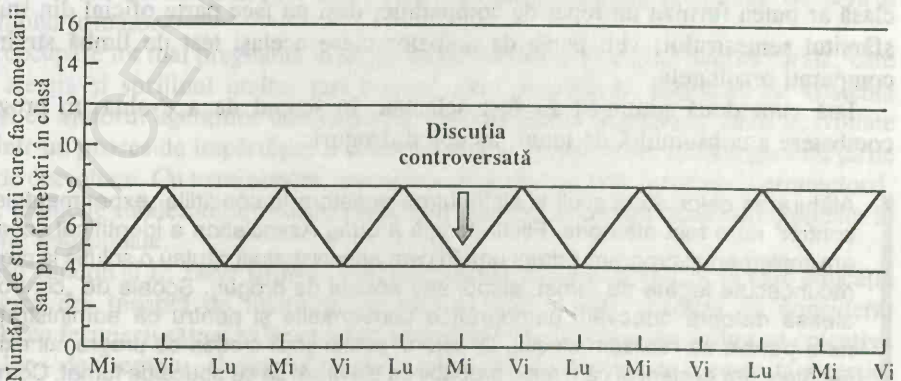

Figura 12.2. Trei tipare de participare la clasă pe o perioadă mai îndelungată

Tiparul 3

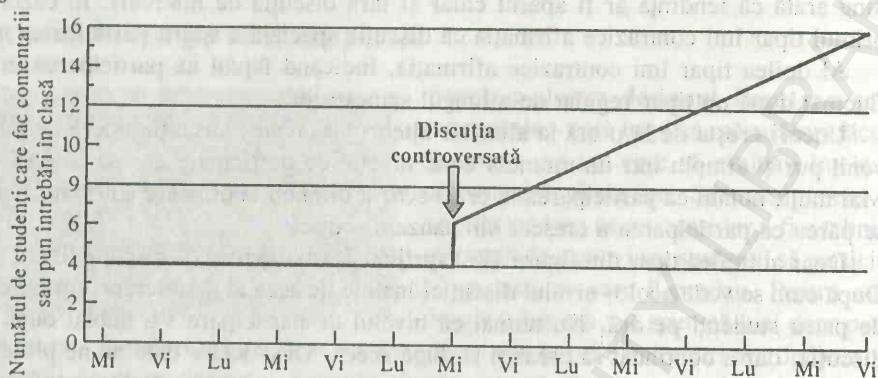

Figura 12.2. Trei tipare de participare la clasă pe o perioadă mai îndelungată (continuare)

Grupurile de control nonechivalente

Designul bazat pe serii temporale descris anterior implică doar un grup „experimental” ; el nu furnizează valoarea ce poate fi obținută de pe urma unui grup de control. Uneori, când cercetătorii nu pot crea grupuri experimentale și de control prin desemnarea

aleatorie dintr-un fond comun, pot să găsească un grup de „control” existent, similar grupului experimental. Un asemenea grup este numit **grup de control nonechivalent**. Dacă un program de limbă străină inovator este încercat într-o clasă dintr-un liceu mare, de exemplu, ați putea găsi o altă clasă de limbă străină în aceeași școală, cu o compoziție similară, în privința notelor, a genului, a etniei, a IQ-ului și așa mai departe. Așadar, a doua

Grup de control nonechivalent – un grup de control similar celui experimental, dar care nu este creat prin distribuirea aleatorie a subiecților. Acest tip de grup de control diferă semnificativ de grupul experimental sub aspectul variabilei dependente sau al variabilelor asociate cu acesta.

clasă ar putea furniza un reper de comparație, deși nu face parte oficial din studiu. La sfârșitul semestrului, veți putea da ambelor clase același test de limbă străină și să comparați rezultatele.

Iată cum două gimnazii au fost selectate în scopul de a evalua un program de combatere a consumului de tutun, alcool și droguri :

Alăturarea celor două școli și distribuirea acestora în condițiile „experimentale” și „de control” nu a fost aleatorie. Filiala locală a Lung Association a identificat școala unde am implementat programul drept una în care administratorii căutau o soluție la problemele recunoscute legate de fumat, alcool sau abuzul de droguri. Școala de „control” a fost aleasă datorită adecvării demografice convenabile și pentru că administrația școlii ne-a permis să realizăm studiul. Directorul acelei școli credea că programul existent de sănătate era eficient și că e puțin probabil ca elevii săi să se apuce de fumat. Comunitățile care beneficiau de cele două școli erau foarte similare. Rata consumului de tutun în rândul părinților, raportată de elevii ambelor școli, trecea puțin peste 40% (McAlister *et al.*, 1980, p. 720).

În setul inițial de observații, atât grupul experimental, cât și cel de control au raportat practic aceeași frecvență (scăzută) a fumatului. După cele 21 de luni de studiu, consumul de tutun a crescut în ambele școli, dar a crescut mai puțin în grupul experimental decât în cel de control, arătând că programul a afectat comportamentul elevilor.

Designurile bazate pe serii temporale multiple

Uneori, evaluarea proceselor care au loc în afara controlului „pur” experimental poate fi realizată mai ușor cu ajutorul seriilor temporale multiple. Designurile bazate pe serii temporale multiple sunt versiuni îmbunătățite ale grupurilor de control nonechivalente, descrise anterior. Un exemplu bun a fost dat de Carol Weiss :

Designuri bazate pe serii temporale multiple – utilizarea mai multor seturi de date care au fost culese în timp, precum rata accidentelor într-o anumită perioadă în câteva state sau orașe, astfel încât să se poată realiza comparații.

Un exemplu interesant de serii temporale multiple a fost evaluarea din Connecticut a circulației cu viteze mari pe autostradă. Evaluatorii au strâns mai multe date referitoare la mortalitatea în trafic, pe perioade anterioare și ulterioare implementării noului program. Aceștia au observat că mortalitatea a scăzut după program, dar nu se putea spune cu siguranță că scăderea se datora programului, din moment ce mortalitatea a cunoscut fluctuații timp de mai mulți ani. Apoi au comparat statisticile obținute cu datele din seriile temporale realizate pentru patru state vecine, unde nu a avut loc vreo schimbare în reglementările din trafic. Aceste state nu înregistrau o diminuare echivalentă a ratei mortalității, ceea ce a dus la concluzia că programul de limitare a vitezei a avut efect (1972, p. 69).

Cu toate că acest design de studiu nu este la fel de bun precum unul în care subiecții sunt distribuiți aleatoriu în grupuri, este totuși o îmbunătățire față de evaluarea performanței grupului experimental fără un reper de comparație. De aceea sunt aceste designuri cvasiexperimente, și nu o simplă tratare superficială a subiectului. Cheia pentru stabilirea acestui aspect al studiului evaluativ este comparabilitatea, după cum se poate observa și din exemplul următor.

O preocupare tot mai pregnantă în țările sărace ale lumii este dezvoltarea rurală, care a atras atenția și sprijinul multor țări bogate. Prin programele naționale de asistență străină și cu ajutorul agențiilor internaționale precum Banca Mondială, țările dezvoltate se află într-un proces de împărtășire a cunoștințelor și aptitudinilor tehnologice cu țările în curs de dezvoltare. Cu toate acestea, asemenea programe au avut rezultate contradictorii. Adesea, tehnicile moderne nu produc rezultatul intenționat atunci când sunt aplicate în societățile tradiționale.

Rajesh Tandon și L. Dave Brown (1981) au întreprins un experiment în care educația tehnologică era însoțită de instrucții în organizațiile sătești. Aceștia au considerat important ca fermierii săraci să învețe cum să organizeze și să exercite influența colectivă în satul lor – de exemplu, să determine oficialitățile să acționeze într-o anumită direcție. Doar atunci noile aptitudini tehnologice vor putea fi fructificate.

Atât intervenția, cât și evaluarea au fost atașate unui program aflat în derulare, în care 25 de sate au fost selectate pentru educația tehnologică. Câte doi fermieri săraci din

fiecare sat au fost instruiți în folosirea noilor tehnologii în agricultură. Apoi au fost trimiși acasă să împărtășească cunoștințele acumulate cu cei din satul lor și să organizeze alți fermieri în „grupuri de semeni” care să ofere asistență în răspândirea acelor cunoștințe. Doi ani mai târziu, autorii au selectat aleatoriu două dintre cele 25 de sate (denumite apoi grupul A și grupul B) pentru o educație specială și alte 11 grupuri, care nu au primit nici o educație, drept grupuri de control. O comparație clară a caracteristicilor demografice arătau că grupurile experimentale și de control erau izbitor de similare, sugerând că puteau fi comparate pentru studiu.

Grupurile de semeni din cele două sate experimentale au fost aduse laolaltă pentru un curs special de construire a unei organizații. Participanților le-au fost date unele informații legate de organizarea și trimiterea unor revendicări guvernului, precum și unele oportunități pentru punerea în scenă a unor situații similare celei cu care se confruntau acasă. Programul a durat trei zile.

Variabilele rezultatului luate în calcul în evaluare au avut toate de-a face cu măsura în care membrii grupurilor de semeni au inițiat activități de grup menite să le îmbunătățească situația. Șase tipuri au fost analizate. De exemplu, „inițiativa activă” a fost definită ca „efortul activ de influențare a persoanelor sau întâmplărilor care afectează membrii grupului *versus* răspunsul pasiv sau retragerea” (Tandon și Brown 1981, p. 180). Datele pentru evaluare au venit din jurnalele pe care liderii grupurilor de semeni le-au întocmit de la prima lor ședință de educație tehnologică. Cercetătorii au citit jurnalele și au numărat inițiativele membrilor grupurilor de semeni. Doi cercetători au codat jurnalele independent, iar apoi și-au comparat munca pentru a testa fidelitatea procesului de codare.

În primul rând, există o diferență majoră între numărul inițiativelor făcute de cele două grupuri experimentale și numărul inițiativelor celor 11 grupuri de control. Aceasta pare să confirme eficiența programului special de educație. În al doilea rând, numărul inițiativelor a crescut și în rândul grupurilor de control. Cercetătorii explică această din urmă tendință ca pe un rezultat al contagiunii. Deoarece toate satele erau apropiate între ele, lecțiile învățate de membrii grupurilor de semeni din grupurile experimentale au fost comunicate parțial membrilor satelor care făceau parte din grupurile de control.

Acest exemplu arată avantajele designurilor bazate pe seriile temporale multiple în situații în care experimentele reale nu se pretează programului care trebuie evaluat.

Evaluările calitative

Cu toate că am evidențiat pașii presupuși de cercetarea evaluativă, cu o structură rigidă și în cea mai mare parte cantitativă, evaluările pot fi, de asemenea, mai puțin structurate și mai calitative. De exemplu, Pauline Bart și Patricia O'Brien (1985) au vrut să evalueze diferite metode de stopare a violurilor, așa că au întreprins mai multe interviuri cu victime violente și cu femei care au reușit să scape de asemenea tentative. Ca o regulă generală, au aflat că rezistența (de exemplu, urlatul, lovirea sau fuga) are mai multe șanse să aibă succes decât să înrăutățească situația, așa cum se tem femeile uneori.

Uneori chiar și evaluările structurate cantitativ pot produce rezultate calitative neașteptate. Paul Steel este un cercetător specializat în evaluarea programelor adresate gravidelor

consumatoare de droguri. Unul dintre programele evaluate de acesta presupunea consiliere din partea unor infirmiere din sistemul public de sănătate, care avertizau gravidele că consumul de droguri va determina probabil nașterea unor copii subponderali, cu un craniu cu 10% mai mic decât normal. Cu toate acestea, de pe urma interviurilor detaliate cu persoanele implicate în program, acesta a observat că programul său a omis una dintre cele mai importante informații: faptul că a avea o statură sub media normală e un lucru rău pentru bebeluși. Multe dintre femeile pe care Steel le-a intervievat credeau că bebelușii mai mici sunt mai ușor de adus pe lume.

Într-un alt program, un procuror local a instituit ceea ce ar fi în general privit drept un program progresist. Dacă o gravidă consumatoare de droguri ar fi arestată, aceasta ar putea evita condamnarea dacă 1. ar fi de acord să renunțe la droguri și 2. ar duce la capăt cu succes un program de reabilitare. Din nou, interviurile detaliate au arătat că programul nu a funcționat la fel de bine în practică precum în teorie. Mai mult, Steel a descoperit că de fiecare dată când o tânără femeie era arestată pentru consum de droguri, celelalte dețineau o sfătuiau să rămână gravidă de îndată ce era eliberată pe cauțiune. Astfel, putea să evite condamnarea (comunicare personală, 22 noiembrie 1993).

Cea mai eficientă cercetare evaluativă combină componentele calitative și cantitative. Realizarea comparațiilor statistice este folositoare și astfel se câștigă o înțelegere detaliată a proceselor care produc rezultatele observate – împiedică apariția rezultatelor dorite.

Evaluarea emisiunii tanzaniene, prezentată mai devreme în acest capitol, a folosit mai multe tehnici de cercetare. Am menționat deja sondajele printre ascultători și datele obținute de la clinici. În plus, cercetătorii au condus numeroase focus-grupuri pentru a proba mai în detaliu impactul emisiunii asupra ascultătorilor. De asemenea, asupra fiecărui episod al emisiunii și scrisorilor primite de la ascultători s-au realizat analize de conținut. Au fost utilizate atât analiza cantitativă, cât și cea calitativă (Swalehe *et al.* 1995).

Cercetarea asupra emisiunii de radio oferă de asemenea șansa de a observa impactul diferitelor culturi asupra mersului cercetării. Am avut oportunitatea să experimentez aceasta personal, când am fost consultat în privința evaluărilor emisiunilor planificate pentru Etiopia. Spre deosebire de grija vesticilor de a păstra confidențialitatea în cercetarea socială, respondenții selectați pentru interviuri în satele din Etiopia erau foarte mândri de faptul că au fost selectați și voiau să-și facă cunoscute răspunsurile în întreaga comunitate.

Sau, uneori, dorința cercetătorilor locali de a mulțumi clientul stătea în calea evaluării. De exemplu, unele episoade ale emisiunii au fost testate în focus-grupuri pentru a determina dacă ascultătorii ar recunoaște mesajele sociale comunicate. Rezultatele au fost mult mai încurajatoare decât cele așteptate. Când am întrebat cum au fost selectați subiecții focus-grupurilor, cercetătorul a descris conversația de prezentare: „Am vrea să ascultați unele emisiuni de radio destinate să încurajeze oamenii să aibă familii mai puțin numeroase și am vrea să ne spuneți dacă am avut succes sau nu”. Nu e de mirare că tema familiei mici a fost percepută clar de către membrii focus-grupurilor.

Aceste experimente, alături de celelalte comentarii din secțiunile precedente, au indicat posibilele probleme întâlnite în realizarea efectivă a proiectelor de cercetare evaluativă. Desigur, toate formele de cercetare pot întâmpina probleme, dar cercetarea evaluativă are o înclinație specială pentru ele, după cum vom vedea în continuare.

Contextul social

Această secțiune abordează unele probleme logistice și probleme etice aparte care apar în cercetarea evaluativă. Ea se încheie cu câteva observații despre folosirea rezultatelor obținute din cercetarea evaluativă.

Problemele logistice

Într-un context militar, *logistica* se referă la mutarea proviziilor și a echipamentelor de jur-împrejur – pentru ca oamenii să aibă mâncare, arme, corturi, atunci când au nevoie de ele. Aici voi folosi cuvântul cu sensul de a convinge subiecții să facă ceea ce trebuie să facă, distribuirea și returnarea instrumentelor de cercetare și alte sarcini asemănătoare. Aceste sarcini sunt mult mai dificile decât ați putea crede!

Motivarea marinarilor

Când Kent Crawford, Edmund Thomas și Jeffrey Fink (1980) au vrut să găsească un mod de a-i motiva pe „ineficienții” din marina Statelor Unite, au aflat că pot interveni numeroase probleme. Scopul cercetării era acela de a testa un program ce se derula în trei etape, ce presupunea motivarea marinarilor ineficienți și care provocau în mod obișnuit probleme la bordul navei. Mai întâi, avea să se desfășoare un atelier pentru ofițerii supraveghetori, pentru a-i instrui cum să îi conducă mai eficient pe marinarii ineficienți. Apoi, urmau să fie selectați și instruiți câțiva supraveghetori care să servească drept consilieri speciali sau modele, de la care cei ineficienți să poată cere ajutor sau pe care să îi urmeze în comportament. În ultimul rând, ineficienții aveau să participe la ateliere menite să-i instruiască să fie mai motivați și mai eficienți în munca pe care o depun și în viață. Proiectul avea să fie realizat la bordul unei nave, cu un grup de control în care erau selectați marinari de pe alte patru vase.

La început, cercetătorii au raportat că personalul de conducere nu era tocmai încântat de acest program.

Fără să ne surprindă, a existat o rezistență considerabilă din partea unor supraveghetori în atitudinea lor față de aceste probleme. De fapt, reținerea lor în a-și asuma problemele a fost reflectată de „aruncarea vinei” pe unii factori care puteau contribui la problema lor de personal. Sistemul de recrutare, antrenamentele, părinții și societatea în general erau de vină pentru performanțele slabe – factori care nu se aflau sub controlul supraveghetorilor (Crawford *et al.*, 1980, p. 488).

În cele din urmă, supraveghetorii sovăielnici și-au schimbat părerea și „ezitarea de la început a lăsat locul unui optimism prudent și mai târziu entuziasmului” (1980, p. 489).

Cu toate acestea, înșiși angajații ineficienți constituiau o problemă și mai mare. Designul de cercetare a cerut pre- și posttestarea atitudinilor și personalităților, astfel încât să poată fi evaluate și măsurate schimbările aduse de program.

Din păcate, toți cei ineficienți s-au opus vehement acestor așa-numite teste de personalitate, de aceea s-a considerat că datele colectate în astfel de circumstanțe ar avea o validitate îndoielnică. Preocupările etice nu ne-au permis să forțăm testarea acestora" (Crawford *et al.*, 1980, p. 490).

Ca o consecință, cercetătorii trebuiau să se bazeze pe interviurile cu cei ineficienți și pe judecata supraveghetorilor pentru a putea măsura schimbările de atitudine. Totuși, subiecții continuau să pună probleme.

Inițial, comandantul navei le-a ordonat la 15 performeri ineficienți să participe la experiment. Dintre cei 15, unul a intrat în spital, unuia i-au fost atribuite sarcini care împiedicau participarea la experiment și un al treilea „și-a luat tălpășița” (a plecat fără permisiune). Așadar, experimentul a început cu 12 subiecți. Dar înainte să se încheie, alți trei și-au încheiat serviciul militar și au părăsit marina, iar altul a fost dat afară pe motive disciplinare. Experimentul s-a încheiat așadar cu opt subiecți. Cu toate că evaluarea arăta un rezultat pozitiv, numărul foarte mic de subiecți cerea precauție în orice tentativă de generalizare a rezultatelor experimentului.

Problemele logistice speciale ale cercetării evaluative pornesc de la faptul că ele apar în contextul vieții de zi cu zi. Deși cercetarea evaluativă este modelată după experiment – ceea ce presupune că cercetătorii dețin controlul asupra a ceea ce se întâmplă –, ea se derulează în condiții reale de viață, care sunt adesea incontrollabile. Desigur, nici observatorul participant la cercetarea de teren nu are controlul asupra a ceea ce observă, dar acea metodă nu necesită neapărat control. Date fiind obiectivele cercetării evaluative, lipsa controlului poate crea adevărate dileme pentru cercetător.

Controlul administrativ

Așa cum s-a sugerat în exemplul anterior, detaliile logistice ale unui proiect de evaluare cad adesea în seama administratorilor programului. Să presupunem că evaluați efectele unui program de „vizite conjugale” asupra moralului încarceraiilor căsătorii. Programul permite deținuților vizite periodice din partea soțiilor lor, pe parcursul cărora aceștia pot întreține relații sexuale. În a patra zi a programului, un prizonier se îmbracă în hainele soției și evadează. Deși ați fi tentat să presupuneți că moralul acestuia a fost îmbunătățit de evadare, o asemenea răsturnare de situație ar complica designul de studiu în multe feluri. Poate că directorul închisorii va decide încheierea imediată a programului, și atunci ce s-ar alege de evaluare? Sau dacă directorul are curaj, ar putea să revadă fișierele tuturor deținuților pe care i-ați selectat aleatoriu pentru grupul experimental și să împiedice participarea celor care prezintă un risc ridicat. Și astfel se alege praful de comparabilitatea dintre grupul experimental și cel de control. Ca o alternativă, ar putea fi introduse măsuri mai stricte de securitate pentru a preveni viitoarele tentative de evadare, dar măsurile acestea ar putea avea un efect deprimant asupra moralului. Astfel, stimulul experimental s-ar schimba în mijlocul proiectului de cercetare. Unele date vor reflecta stimulul original, iar altele vor reflecta modificările. Deși probabil veți fi capabil să le sortați, studiul planificat în detaliu a devenit o capcană logică.

Sau să presupunem că ați fost angajat să evaluați efectele asupra prejudecăților din armată de pe urma unor prelegeri despre relațiile interrasiale. După ce ați studiat cu atenție soldații disponibili pentru studiu, îi repartizați aleatoriu pe unii dintre aceștia să

asculte prelegerile, iar pe alții să nu participe. Foile de înscriere au fost transmise cu câteva săptămâni înainte, iar la ziua și ora stabilite prelegerea a început. Totul pare să decurgă normal până când începeți să procesați dosarele: numele nu se potrivesc. Făcând mai multe verificări, constăți că din cauza antrenamentelor militare și a altor urgențe unii subiecți au trebuit să fie altundeva la ora prelegerii. Aceasta este dăstul de grav, dar apoi constatați că unii ofițeri binevoitori i-au trimis pe alții să ia locul soldaților care lipsesc. Și cine credeți că au fost desemnați să le ia locul? Soldați care nu aveau altceva mai bun de făcut sau în care nu poți avea încredere. Ați putea afla de această problemă chiar cu o săptămână înainte de termenul-limită de prezentare a raportului final despre impactul prelegerilor interrasiale.

Acestea sunt câteva dintre problemele logistice cu care se confruntă cercetătorii evaluativi. Trebuie să fiți familiarizat cu ele pentru a înțelege că unele proceduri de cercetare nu se pot ridica la nivelul designului experimentului clasic. Totuși, pe măsură ce veți citi rapoarte de cercetare evaluativă, veți constata că – în ciuda comentariilor mele de mai devreme – este posibil să realizați o cercetare socială sub control, în conexiune cu experimentele din viața reală.

Așa cum cercetarea evaluativă are unele probleme logistice speciale, ea ridică și probleme etice specifice. Trebuie să analizăm pe scurt aceste probleme etice, deoarece ele pot afecta calitatea științifică a cercetării.

Câteva probleme etice

Etica și evaluarea se întrepătrund în multe feluri. Uneori, intervențiile sociale evaluate ridică probleme etice. Evaluarea impactului transportului cu autobuzul al elevilor pentru a obține integrarea rasială și educațională a acestora va expune cercetătorii unor probleme politice, ideologice și etice ale transportului însuși. Nu este posibil să evaluați un program de educație sexuală în școlile generale fără să vă implicați în problemele fierbinți legate de educația sexuală, iar cercetătorilor le va fi dificil să rămână imparțiali. Designul studiului de evaluare *impune* ca unii copii să primească educație sexuală – până la urmă, s-ar putea să fiți chiar dumneavoastră cel care decide care copii vor primi educație sexuală. (Din punct de vedere științific, dumneavoastră ar *trebui* să fiți responsabil de selecție.) Asta înseamnă că, atunci când părinții vor fi indignați deoarece copilul lor învață despre sex, veți fi direct responsabil.

Să ne uităm acum la partea „bună” a lucrurilor. Poate că programul experimental are o valoare mare pentru cei care participă la el. Să spunem că noul program de siguranță în muncă ce este evaluat reduce semnificativ numărul de răniți. Ce se întâmplă cu membrii grupului de control care au fost privați de program prin designul de cercetare? Acțiunile evaluatorilor ar putea avea o parte din vină dacă subiectul unui grup de control a fost rănit.

De multe ori, numele de cercetare evaluativă a servit de fapt ca mască pentru comportamente imorale. În capitolul 9 am discutat despre sondajele cu intenție (*push polls*), care pretind că evaluează impactul diferitelor acuzații din campaniile electorale, dar de fapt intenționează să răspândească informații malițioase. Totuși, acesta nu este cel mai rău exemplu.

În 1932, cercetătorii din Tuskegee, Alabama, au început un program de tratament gratuit pentru sifilis adresat afro-americanilor săraci care sufereau de această boală. În următorii ani, câteva sute de bărbați au participat la program. Ceea ce nu știau era că de fapt nu beneficiau de nici un fel de tratament; medicii care coordonau studiul voiau doar să observe evoluția naturală a bolii. Chiar și după ce s-a descoperit că penicilina ar putea vindeca boala, ei nu au început tratamentul. Cu toate că astăzi există o înțelegere unanimă asupra caracterului lipsit de etică al studiului, pe vremea aceea lucrurile nu au stat la fel. Chiar și atunci când studiul a început să fie prezentat în publicațiile de cercetare, cercetătorii refuzau să recunoască faptul că făceau ceva greșit. Nici când au fost înregistrate plângeri din partea Centrului de Control al Bolilor din Statele Unite în 1965 nu s-a primit vreun răspuns (Jones, 1981).

Intenția mea prin aceste comentarii nu a fost să arunc o umbră de îndoială asupra cercetării evaluative. Mai degrabă vreau să atrag atenția asupra consecințelor care provin de pe urma acțiunilor cercetării evaluative. Până la urmă, toate cercetările sociale au componente etice.

Utilizarea rezultatelor cercetării

Un alt aspect al cercetării evaluative legat de viața reală este modul în care sunt utilizate evaluările. Dat fiind faptul că scopul cercetării evaluative este de a determina succesul sau eșecul intervențiilor sociale, ați putea crede că e normal ca un program să fie automat continuat sau oprit, în funcție de rezultatele obținute de pe urma cercetării.

Totuși, realitatea nu este atât de simplă și de rezonabilă. În rezultatele cercetării evaluative se strecoară și alți factori, uneori într-un mod subtil, iar alteori direct. Ca președinte, Richard Nixon a cerut unei comisii naționale să studieze consecințele pornografiei. După o evaluare multiplă și sârguincioasă, comisia a raportat că pornografia nu pare să aibă consecințele sociale negative care i se atribuie adesea. De exemplu, expunerea la materiale pornografice nu creștea probabilitatea comiterii de infracțiuni sexuale. Poate vă așteptați la liberalizarea legislației în materie de pe urma cercetării. În loc de asta, președintele a declarat că membrii comisiei s-au înșelat.

Lista cu exemple mai puțin dramatice ale eșecului de a se adopta rezultatele cercetărilor evaluative ar putea continua la nesfârșit. Fără îndoială, orice cercetător evaluativ poate să indice un studiu pe care l-a condus – cu rezultate clare și implicații evidente pentru politicile publice – și care a fost ignorat, așa cum e cazul „Impactului Legii «celor trei abateri»”.

Există trei motive importante pentru care rezultatele cercetărilor evaluative nu sunt întotdeauna puse în practică. În primul rând, implicațiile acestora ar putea să nu fie întotdeauna prezentate într-un mod inteligibil pentru noncercetători. În al doilea rând, rezultatele evaluărilor contrazic credințe adânc înrădăcinate. Acest lucru s-a întâmplat cu siguranță și în cazul comisiei de evaluare a pornografiei. Dacă „toată lumea știe” că pornografia cauzează tot soiul de devianțe sexuale, atunci rezultatele cercetării care infirmă acest lucru vor avea probabil un impact imediat redus. După același principiu, oamenii l-au catalogat pe Copernic ca fiind nebun când acesta a spus că pământul se mișcă în jurul soarelui. Toți știau că pământul stă pe loc. Cea de-a treia barieră pentru utilizarea rezultatelor de evaluare sunt interesele de imagine. Dacă am pus la punct un

nou program de rehabilitare, despre care sunt convins că îi va împiedica pe foștii deținuți să se întoarcă la închisoare și pe care oamenii au ales să-l numească „Planul Babbie”, ce credeți că voi spune când evaluarea pe care o faceți va sugera că programul nu funcționează? Sigur că aș putea să-mi cer scuze pentru inducerea în eroare a oamenilor, să-mi iau catrafusele și să-mi aleg un alt domeniu de lucru, dar mai degrabă voi spune că evaluarea dumneavoastră n-are nici o valoare și voi face lobby în rândul autorităților pentru a-mi putea continua programul.

Impactul Legilor celor „trei abateri”

Sacramento (AP) – Autorul legii californiene a celor „trei abateri”, adoptată acum cinci ani, spune că astfel a prevenit peste un milion de crime și a economisit 21,7 miliarde de dolari.

Secretarul de stat Bill Jones și-a expus propria interpretare a rezultatelor celor „trei abateri” în cadrul unei conferințe vineri în Sacramento, a Biroului Victimelor „Doris Tate” (*BayInsider*, 1 martie 1999).

Anii '90 au prilejuit adoptarea Legilor celor „trei abateri” la nivel federal și în mai multe state. Intenția era de a reduce rata infracționalității prin încarcerarea „criminalilor de carieră”. Sub incidența legii din 1994 din California, de exemplu, având o condamnare precedentă, pedeapsa și s-ar fi dublat dacă ai fost din nou condamnat, iar a treia condamnare și-ar fi adus o sentință obligatorie de 25 de ani de închisoare. De-a lungul anilor, doar California a aplicat aceste legi cu strictețe.

Cei care au sprijinit adoptarea legislației celor „trei abateri”, precum Bill Jones, citat mai devreme, s-au grăbit să lege scăderea masivă a numărului de crime în anii '90 de noua politică de înăsprire a atitudinii față de infractorii de „carieră”. Deși recunoștea că „trei abateri” nu este singura cauză pentru reducerea crimelor, Jones adăuga că, „dacă reduci cu 51% numărul de infracțiuni în cinci ani, vă garantez că o mare parte se datorează legii celor trei abateri”.

În ciuda garanțiilor oferite de politician, alți observatori au căutat dovezi suplimentare în sprijinul impactului Legilor celor „trei abateri”. Unii dintre criticii acestei legi, de exemplu, au observat că rata infracționalității a scăzut dramatic în întreaga țară, nu numai în California, ci și în state în care Legea celor „trei abateri” nu era implementată și în statele în care tribunalele nu au aplicat cu strictețe legile existente ale celor „trei abateri”. De fapt, rata infracționalității a scăzut și în acele districte californiene care aveau tendința să ignore acea lege statală. Mai mult, reducerea numărului de infracțiuni a început în California înainte ca legile celor „trei abateri” să fi fost implementate.

În 1994, Peter Greenwood și colegii săi de la Corporația Rand au estimat că implementarea legii ar costa sistemul de justiție din California aproximativ 5,5 miliarde de dolari pe an, în special prin costurile încarcerării, întrucât „criminalii de carieră” erau închiși pentru mai multă vreme. Deși grupul Rand nu a respins faptul că legislația celor „trei abateri” a avut un *oarecare* efect asupra infracționalității – cei închiși pe termen lung nu ar mai putea comite infracțiuni –, un studiu ulterior (Greenwood, Rydell și Model, 1996) a sugerat că e o metodă inefficientă de a combate infracționalitatea. Aceștia au estimat că un milion de dolari cheltuit pe „trei abateri” ar fi prevenit 60 de infracțiuni, pe când aceiași bani cheltuiți pe programe care să încurajeze liceenii să termine școala și să își continue studiile ar fi prevenit 258 de infracțiuni.

Criminaliștii recunoscuseră de mult că majoritatea infracțiunilor erau comise de tineri. Îndreptarea atenției către „criminalii de carieră” mai în vârstă nu avea aproape deloc influență asupra delincvenților tineri. De fapt, sentințele în virtutea celor „trei abateri” pedepseau în principal infractorii care se apropiau de sfârșitul carierei de infractor din cauza îmbătrânirii.

Într-o critică mai generală, John Irwin și James Austin (1997) au sugerat faptul că americanii aveau tendința să folosească excesiv înțemnițarea ca o soluție pentru infractori, ignorând alte soluții mult mai eficiente. Adesea, detenția cauzează probleme mult mai serioase decât cele pe care încearcă să le rezolve.

Cu toate acestea, la fel ca în cazul altor intervenții sociale, o mare parte din sprijinul legii celor „trei abateri” în California și în alte locuri avea de-a face mai ales cu sensibilitatea comunității față de infracționalitate și implicațiile politice ale unor astfel de sentimente. Așadar, cercetarea evaluativă a acestei legi ar putea să aducă până la urmă unele schimbări, dar impactul ei va fi probabil mult mai lent decât ați putea să vă așteptați în mod logic.

Surse: Peter W. Greenwood, C. Peter Rydell și Karyn Model, *Diverting Children from a Life of Crime: Measuring Costs and Benefits* (Rand Corporation, Santa Monica, CA, 1996); Peter W. Greenwood et al., *Three Strikes and You're Out: Estimated Benefits and Costs of California's New Mandatory-Sentencing Law* (Rand Corporation, Santa Monica, CA, 1994); John Irwin și James Austin, *It's About Time: America's Imprisonment Binge* (Wadsworth, Belmont, CA, 1997); „State Saved \$21.7 Billion with Five-Year-Old «Three Strikes' Law»”, *BayInsider*, 1 martie 1999.

În exemplul anterior despre evaluarea programului de educație rutieră, Philip Hiltz a prezentat unele reacții la rezultatele preliminare ale cercetătorilor :

Ray Burneson, specialist în siguranța rutieră din cadrul Consiliului Național de Siguranță, a criticat studiul, spunând că acesta este un produs al unui grup (NHTSA) condus de oameni care cred că „nu poți face nimic pentru instruirea șoferilor. Poți doar să perfecționezi echipamentele medicale și să construiești mașini mai rezistente pentru momentul când se petrec accidente... Asta doboară întreaga filosofie a educației (1981, p. 4).

Prin natura sa, cercetarea evaluativă are loc în contextul vieții reale, influențând-o și fiind influențată de ea. Iată un alt exemplu, bine cunoscut cercetătorilor sociali.

Reforma legislației în domeniul violurilor

Ani de zile, mulți cercetători sociali și alți observatori au semnalat probleme serioase cu instrumentarea cazurilor de viol. Se consideră că mult prea des victima suferă aproape la fel de mult în boxa martorilor ca în timpul violului. Adesea, avocații apărării o descriu ca și când ar fi încurajat actul sexual și ar avea un caracter moral dubios ; alte atacuri personale sunt intenționate să devieze responsabilitatea de la violatorul acuzat.

Asemenea critici au condus la numeroase legi la nivel statal, menite să remedieze problemele. Cassie Spohn și Julie Horney (1990) au fost interesate în urmărirea impactului acestor legislații. Cercetătorii au rezumat modurile în care noile legi trebuiau să facă diferența :

Cele mai multe schimbări sunt: 1. redefinirea violului și înlocuirea infracțiunii singulare cu o serie de delikte gradate, definite de prezența sau absența unor situații agravante; 2. schimbarea acordului standard prin eliminarea condiției ca victima să reziste fizic atacatorilor ei; 3. eliminarea condiției ca mărturia victimei să fie coroborată; și 4. stabilirea unor restricții asupra introducerii de dovezi legate de comportamentul sexual anterior al victimei (1990, p. 2).

Era de așteptat ca o asemenea legislație să încurajeze femeile să raporteze violurile și ca numărul condamnărilor să crească atunci când cazurile erau aduse în justiție. Pentru a studia așteptările ulterioare, cercetătorii s-au concentrat pe perioada 1970-1985 în districtul Cook, Illinois: „Registrele noastre includ 4.628 de cazuri de viol, 405 atacuri sexuale deviante, 745 cazuri de atacuri sexuale agravante și 37 de cazuri de atacuri sexuale care se califică drept infracțiuni” (1990, p. 4). Tabelul 12.1 arată câteva dintre descoperirile lor.

Tabelul 12.1. *Analiza cazurilor de viol înainte și după adoptarea legii*

		Viol	
		Înainte (N=2.252)	După (N=2.369)
Rezultatul cazului	Condamnat pentru acuzația inițială	45,8%	45,4%
	Condamnat pentru altă acuzație	20,6	19,4
	Necondamnat	33,6	35,1
Media în luni a duratei sentinței	Pentru cei condamnați pentru acuzația inițială	96,0	144,0
	Pentru cei condamnați pentru altă acuzație	36,0	36,0

Spohn și Horney au rezumat aceste constatări astfel :

Singurele efecte importante dezvăluite de analizele noastre erau legate de creșterea perioadei medii de detenție; a fost o creștere de aproape 48 de luni pentru viol și aproape 36 de luni pentru delikte sexuale. Deoarece reprezentarea grafică a datelor indica o creștere a sentințelor medii înainte ca reforma să aibă efect, am modificat seria mutând intervenția cu un an în urmă de la data actuală a reformei. Dimensiunea efectului era și mai mare și, totodată, mai importantă, indicând că efectul nu ar trebui atribuit reformei legii (1990, p. 10).

Observați că în tabel nu apare practic nici o schimbare în procentajul cazurilor finalizate cu condamnarea pentru viol sau pentru alte delikte (de exemplu, atacuri). Astfel, schimbarea legii nu a avut nici un efect asupra probabilității de condamnare. Așa cum observau și cercetătorii, singura schimbare evidentă – o creștere în durata sentințelor – nu poate fi atribuită reformei legislative în sine.

În plus față de aceste analize ale statisticilor existente, Spohn și Horney au interviuat judecători și avocați pentru a determina ce credeau aceștia despre impactul legii. Răspunsurile lor erau destul de încurajatoare.

Judecătorii, procurorii și avocații apărării din Chicago au subliniat că violurile sunt luate mai în serios, iar victimele sunt tratate mult mai uman ca rezultat al schimbărilor legale. Aceste efecte educative sunt în mod clar importante și ar trebui să îi mulțumească pe cei care promovează reforma legislației în domeniul violurilor (1990, p. 17).

Așadar, studiul a avut și alte efecte pe lângă rezultatele calitative pe care cercetătorii le așteptau. Acest studiu demonstrează importanța urmăririi intervențiilor sociale pentru a determina dacă, în ce mod și în ce măsură îndeplinesc acestea rezultatele intenționate.

Prevenirea violenței domestice

Într-un studiu într-o câta similar, cercetătorii din Indianapolis și-au concentrat atenția pe problema violenței domestice, cu o preocupare specială pentru ipoteza că acuzarea „bătăușilor” poate duce la violențe ulterioare. David Ford și Mary Jean Regoli (1992) și-au propus să studieze consecințele diferitelor opțiuni de acuzare permise de „Indianapolis Prosecution Experiment” (IPE).

Cazurile de violență domestică pot urma o multitudine de tipare, după cum sugerează și Ford și Regoli :

După un atac violent asupra unei femei, cineva ar putea sau nu să cheme poliția la fața locului. Dacă poliția e la fața locului, este de așteptat să caute probe care să sprijine cauza probabilă a unei arestări fără mandat. Dacă acestea există, ei pot face arestări după cum cred de cuviință. După un astfel de arest la fața locului, polițiștii vor lua probabil o declarație sub jurământ de la suspect și îl vor duce la o audiere preliminară în fața judecătorului. Dacă poliția nu este anunțată sau dacă este anunțată și nu se face nici o arestare, victima ar putea depune plângere de una singură, prezentându-se la procuror și lăsând o declarație sub jurământ împotriva bărbatului. După aprobarea unui judecător, presupusul „bătăuș” poate fi citat la judecătorie sau arestat pe baza unui mandat și dus la tribunal pentru audierea preliminară (1992, p. 184).

Dar dacă soția își acuză soțul, iar apoi se răzgândește? Multe tribunale au o politică de interdicere a acțiunilor de acest gen, cu convingerea că servesc interesul victimei, forțând ducerea la bun sfârșit a cazului. Totuși, conform IPE, unor victime li se oferă posibilitatea de a renunța la acuzații, dacă vor acest lucru după ce procesul a început. În plus, curtea oferă și o serie de alte opțiuni. Deoarece violența domestică este în mare parte un rezultat al misoginismului, stresului și incapacității de a face față furiei, câteva dintre opțiunile inovatoare din IPE implică ședințe de educație și consiliere pentru controlul furiei.

Dacă acuzatul își admite vina și vrea să participe la astfel de programe, judecătorul poate amâna procesul în acest scop și poate mai târziu să respingă acuzațiile dacă acuzatul încheie cu succes programul. În mod alternativ, acuzatul poate fi judecat, iar dacă este găsit vinovat, poate fi eliberat cu condiția să participe la programul de control al furiei. În fine, acuzatul poate să fie judecat, iar dacă este găsit vinovat, să primească o pedeapsă convențională, precum închisoarea.

Care dintre aceste opțiuni previne cel mai eficient violența domestică ulterioară? Aceasta e întrebarea pe care și-au pus-o Ford și Regoli. Iată câteva dintre concluziile lor.

În primul rând, cercetarea lor arăta că bărbații care sunt aduși în sala de judecată pentru audieri sunt mai puțin predispuși să continue să își bată soțiile, indiferent de rezultatul audierii. Simplul fapt că sunt aduși în justiție are un impact important asupra lor.

În al doilea rând, femeile care au dreptul să renunțe la acuzații ulterior au mai puține șanse să fie abuzate decât cele care nu au acest drept. În particular, politica dublă de arestare a acuzaților în baza unui mandat și posibilitatea victimelor de a renunța la acuzații asigură victimelor o protecție mai mare față de violențele ulterioare decât orice altă politică de acuzare (Ford și Regoli, 1992).

Cu toate acestea, acordarea dreptului de a renunța la acuzații pentru victime are un impact destul de ciudat. Femeile care își exercită acest drept au mai multe șanse să fie abuzate mai târziu decât cele care insistă să meagă cu cazul până la finalizarea lui. Cercetătorii au interpretat acest lucru prin faptul că violențele ulterioare pot fi reduse atunci când victimele au un simț al controlului asupra situației, susținut de colaborarea clară și solidă cu justiția și poliția.

Un răspuns hotărât al sistemului la oricare încălcare a condițiilor de eliberare înaintea procesului, inclusiv noi acte de violență, ar trebui să fie o dovadă că sprijinul pentru victimă este unul puternic. Îi transmite acuzatului că victima este hotărâtă în privința stopării violenței și că sistemul este neclintit în sprijinirea acesteia și în asigurarea protecției ei (Ford și Regoli, 1992, p. 204).

Eficiența programului de consiliere pentru controlul furiei nu poate fi apreciată foarte simplu. Politicile menite să îndrume acuzații către astfel de programe par să fie relativ ineficiente în prevenirea de noi violențe. Totuși, cercetătorii au observat că efectele acestei politici nu ar trebui să fie confundate cu rezultatele consilierii. Unii acuzați programați pentru tratament nu l-au mai primit niciodată. Pentru o evaluare corectă a implementării consilierii este nevoie de mult mai multe informații.

În plus, cercetătorii au atenționat că rezultatele lor indică tipare generale, iar soțiile abuzate ar trebui să aleagă direcții de acțiune corespunzătoare propriilor situații și nu să acționeze orbește pe baza tiparelor generale. Cercetarea este probabil mai utilă prin ceea ce spune despre modurile de structurare a sistemului de justiție în domeniul penal (acordând victimelor șansa să renunțe la acuzații, de exemplu) decât în îndrumarea acțiunilor victimelor individuale.

În ultimul rând, IPE oferă un exemplu de problemă des întâlnită în cercetarea evaluativă. Adesea, practica efectivă diferă de ceea ce se așteaptă în principiu. De exemplu, cercetătorii au apreciat impactul diferitelor alternative de aducere a suspectilor la tribunal: mai exact, curtea poate emite fie o somație prin care obligă soțul să apară la tribunal, fie un mandat de arestare al acestuia. Cercetătorii erau îngrijorați că arestarea soțului ar putea amplifica furia lui. Astfel, ei au fost destul de surprinși să nu observe nici o diferență legată de furia soților citați la tribunal și a celor arestați.

Soluția enigmei stătea în discrepanța dintre principiu și practică:

Deși arestarea pe baza unui mandat ar trebui să constituie în principiu o pedeapsă cel puțin la fel de dură precum o arestare la fața locului, în practică diferă foarte puțin de o citație. Un bărbat află de obicei că există un mandat de arestare pe numele său și alege adesea să se predea de bunăvoie sau este contactat și invitat să se predea.

Așadar, el nu simte pedeapsa concretă de a fi arestat și luat cu mâinile încâtușate de la locul de muncă (Ford, 1989, pp. 9-10).

Pe scurt, mulți factori, pe lângă calitatea științifică a cercetării de evaluare, afectează modul în care sunt utilizate rezultatele ei. Și, cum am văzut mai devreme, factorii care nu pot fi controlați de evaluator pot afecta calitatea studiului. Dar această „încurcătură” este compensată de contribuțiile potențiale pe care cercetarea evaluativă le poate aduce la îmbunătățirea vieții omenești.

Cercetarea bazată pe indicatori sociali

Aș vrea să închei acest capitol cu un tip de cercetare care îmbină ceea ce ați învățat despre cercetarea evaluativă și despre analiza datelor existente. Un domeniu care se extinde rapid în cercetarea socială implică dezvoltarea și monitorizarea **indicatorilor sociali**, statistici agregate ce reflectă condițiile sociale ale unei societăți sau subgrup social. Cercetătorii utilizează indicatorii sociali pentru monitorizarea aspectelor vieții sociale în aceeași măsură în care economiștii folosesc indexurile precum produsul intern brut (PIB) ca un indicator al dezvoltării economice naționale.

Indicatori sociali – măsurători ce reflectă calitatea sau natura vieții sociale, precum rata infracționalității, rata mortalității infantile, numărul de medici la o populație de 100.000 de persoane etc. Indicatorii sociali sunt adesea monitorizați pentru a determina natura schimbărilor sociale din societate.

Să presupunem că vrem să comparăm starea relativă de sănătate în diferite societăți. O strategie ar putea fi compararea ratei mortalității (numărul de decedați la 1.000 de locuitori). Sau, și mai specific, am putea să analizăm rata mortalității infantile: numărul de copii care mor în primul an de viață la 1.000 de nașteri. În funcție de aspectele particulare ale condițiilor de sănătate de care am fost interesați, am putea identifica alte măsurători: medici pe cap de locuitor, numărul de paturi de spital pe cap de locuitor, zile de spitalizare pe cap de locuitor și așa mai departe. Observați că posibilitatea de a face comparații între societăți este facilitată de calcularea ratelor pe cap de locuitor (împărțind la mărimea populației).

Înainte de a merge mai departe, amintiți-vă din capitolul 11 problemele pe care le implică utilizarea statisticilor existente. Într-un cuvânt, adesea ele nu prezintă fidelitate, în funcție de modul în care sunt colectate, păstrate și calculate. Ținând cont de acestea, vom analiza câteva dintre modurile în care putem utiliza indicatorii sociali pentru cercetarea evaluativă la o scară mai largă.

Pedeapsa cu moartea și prevenția

Previne pedeapsa cu moartea săvârșirea unor infracțiuni penale precum crima? Această întrebare este aprig dezbătută de fiecare dată când un stat intenționează să elimine sau să

reimplementeze pedeapsa capitală și de fiecare dată când cineva este executat. Cei care susțin pedeapsa capitală argumentează adesea că amenințarea cu execuția va împiedica potențialii criminali să ucidă oameni. Adversarii pedepsei capitale argumentează adesea că ea nu are nici un efect în această privință. Indicatorii sociali pot face lumină în privința acestei întrebări.

Dacă pedeapsa capitală împiedică într-adevăr oamenii să comită crime, atunci rata omorurilor ar trebui să fie mai mică în acele state care aplică pedeapsa cu moartea, față de cele în care aceasta nu există. Comparațiile relevante de acest gen nu sunt doar posibile, ci au fost deja compilate și publicate. William Bailey (1975) contrazice perspectiva că pedeapsa cu moartea împiedică potențialii criminali. Și în 1967 și în 1968, acele state în care se aplică pedeapsa capitală au avut rate ale omorurilor mult mai mari decât statele în care nu exista pedeapsa cu moartea. Unii oameni au criticat interpretarea datelor lui Bailey, spunând că majoritatea statelor nu au folosit pedeapsa cu moartea în ultimii ani, deși ea există din punct de vedere legal. Astfel pare să se explice de ce legea nu a funcționat ca un factor de prevenție. Cu toate acestea, analizele mai aprofundate au contrazis această explicație. Când Bailey a comparat acele state care nu au folosit pedeapsa capitală cu cele care au folosit-o, el nu a identificat vreo diferență între ratele crimelor.

Totuși, mai există și o altă explicație. Se putea ca interpretarea dată de datele lui Bailey să fie *inversă*. Poate că existența pedepsei cu moartea ca posibilitate era o consecință a ratelor ridicate ale criminalității: Acele state cu rate mari au instituit-o; acele state cu rate mici nu au instituit-o ori au abrogat-o dacă o aveau adoptată. S-ar putea atunci ca instituirea pedepsei cu moartea să reducă numărul de crime, iar abrogarea ei să sporească rata omorurilor și totuși să producă o agregare generală. Totuși, nu era așa. Analizele făcute de-a lungul timpului nu arătau o creștere a ratei omorurilor în cazul în care statele abrogau pedeapsa cu moartea și nici o reducere a numărului crimelor când o astfel de lege era instituită.

Observați din discuția anterioară că se pot folosi indicatori sociali pentru comparațiile între grupuri, fie în același timp, fie de-a lungul unei perioade. Adesea, realizarea ambelor variante ajută foarte mult la înțelegerea subiectului.

Deși rata generală a omorurilor a crescut substanțial, tiparul examinat de Bailey în 1967 și 1968 a persistat. De exemplu, în 1999, cele 38 de state în care era implementată pedeapsa cu moartea aveau împreună o rată a omorurilor de 5,86 la 100.000, în comparație cu 3,84, cât era rata omorurilor în toate celelalte state în care lipsește pedeapsa cu moartea (US Bureau of the Census, 2001, p. 22, 183).

În prezent, utilizarea indicatorilor sociali continuă pe două fronturi. Pe de o parte, cercetătorii dezvoltă indicatori mult mai preciși – aflând care indicatori ai unei variabile generale sunt cei mai utili în monitorizarea vieții sociale. În același timp, cercetarea este dedicată descoperirii de relații între variabile din societăți întregi.

Ca și în cazul multor alte aspecte ale cercetării sociale, internetul a devenit o resursă foarte valoroasă. Pentru a urmări posibilitățile indicatorilor sociali, ați putea accesa site-ul Corporației Sociometrice (<http://www.socio.com/>), de exemplu. Sau, pur și simplu, căutați „indicatori sociali”, folosind orice motor de căutare pe internet.

Simularea pe computer

Una dintre cele mai interesante perspective pentru cercetarea bazată pe indicatori sociali stă în simularea pe computer. Pe măsură ce cercetătorii încep să compileze ecuații matematice care descriu relațiile dintre variabilele sociale (de exemplu, relația dintre creșterea populației și numărul de automobile), aceste ecuații pot fi stocate și puse în legătură una cu cealaltă într-un calculator. Cu un număr suficient de ecuații exacte și adecvate la îndemână, într-o zi cercetătorii vor fi capabili să testeze implicațiile anumitor schimbări sociale mai degrabă cu ajutorul computerului decât în viața reală.

Să presupunem că un stat studiază dublarea industriei sale de turism, de exemplu. Am putea introduce planul într-un model simulat pe calculator și în câteva secunde sau minute să primim o descriere a tuturor consecințelor directe și indirecte de pe urma dezvoltării turismului. Am putea ști ce facilități publice ar mai fi necesare, ce agenții publice, precum poliție sau pompieri, ar trebui să fie suplimentate și cu cât, cum ar arăta forța de muncă, de ce fel de instruiți ar fi nevoie pentru specializare, ce venit anual și venituri din impozite s-ar produce datorită tuturor consecințelor dorite și nedorite de pe urma acestei acțiuni. În funcție de rezultate, realizatorii de politici publice ar putea spune „să presupunem că sporim industria doar cu jumătate” și imediat să aibă o nouă listă a consecințelor.

Un exemplu excelent de simulare pe computer care leagă variabilele sociale și fizice se regăsește în cercetarea lui Donella și Dennis Meadows și al colegilor de la Darmouth și MIT (Meadows *et al.*, 1972, 1992). Aceștia au luat ca date de pornire zăcămintele de diferite resurse naturale cunoscute și estimate, care nu pot fi înlocuite (de exemplu, petrol, cărbune, fier), tipare anterioare de creștere a populației și a economiei și relațiile dintre creștere și utilizarea resurselor. Folosind un model complex de simulare pe computer, au reușit să proiecteze, printre altele, numărul probabil de ani până când se vor epuiza resursele conform unor tipare alternative de consum din viitor. Mergând dincolo de proiecțiile inițiale pesimiste, astfel de modele fac posibilă și schițarea unui viitor mai optimist, specificând acțiunile necesare pentru atingerea lui. În mod clar, valoarea simulării pe computer se limitează doar la cercetarea evaluativă, deși poate să fie o funcție importantă a acesteia.

Acest potențial indică valoarea aparte a cercetării evaluative în general. De-a lungul întregii istorii umane, am tot schimbat aranjamentele noastre sociale, căutând rezultate mai bune. Cercetarea evaluativă ne asigură un mijloc de a învăța rapid dacă un anumit aranjament chiar ar face lucrurile mai bune. Indicatorii sociali ne permit să facem această observație pe o scară mai largă; cuplându-le cu simularea pe computer ne deschide posibilitatea de a ști cât de mult ne dorim o anumită intervenție, fără a fi nevoie să experimentăm riscurile.

IDEEI PRINCIPALE

Introducere/Teme potrivite pentru cercetarea evaluativă

- Cercetarea evaluativă este o formă de cercetare aplicată care studiază efectele intervențiilor sociale.

Formularea problemei: aspecte ale măsurării

- O formulare atentă a unei probleme, incluzând măsurători relevante și criterii pentru determinarea succesului sau eșecului, este esențială în cercetarea evaluativă. În special, cercetătorii trebuie să specifice cu grijă rezultatele, să măsoare contextul experimental, să specifice intervențiile care sunt studiate și populația vizată de intervenție și să decidă dacă utilizează măsurile existente sau creează altele noi.

Tipuri de designuri de cercetare evaluativă

- Cercetătorii evaluativi utilizează de obicei designuri experimentale sau cvasiexperimentale. Exemplele de designuri cvasiexperimentale includ studii bazate pe serii temporale și utilizarea grupurilor de control nonechivalente.
- Evaluatorii pot utiliza, de asemenea, metode calitative de colectare a datelor. Atât analizele de date calitative, cât și cele cantitative pot fi potrivite pentru cercetarea evaluativă, uneori în același studiu.

Contextul social

- Cercetarea evaluativă presupune probleme logistice și etice speciale, deoarece este prezentă în evenimentele din viața de zi cu zi.
- Implicațiile cercetării evaluative nu vor fi în mod obligatoriu aplicate, mai ales dacă intră în contradictoriu cu punctele de vedere oficiale.

Cercetarea bazată pe indicatori sociali

- Indicatorii sociali ajută la înțelegerea unor procese sociale ample.
- Modelele de simulare pe computer deschid posibilitatea ca cercetătorii să studieze rezultatele posibile ale intervențiilor sociale fără să determine apariția acelor rezultate în viața reală.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți în contextul capitolului și pe pagina unde termenul apare pentru prima dată, precum și în glosarul de la sfârșitul cărții: *cercetare evaluativă*, *cvasiexperimente*, *designuri bazate pe serii temporale*, *designuri bazate pe serii temporale multiple*, *evaluarea programului/evaluarea rezultatului*, *grup de control nonechivalent*, *indicatori sociali*, *studii cost-beneficiu*, *studii de evaluare a necesităților*, *studii de monitorizare*.

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCITII RECAPITULATIVE

1. Să presupunem că o comunitate înființează un centru pentru adolescenți unde e interzis consumul de alcool și droguri, pentru a reduce consumul de alcool și droguri în rândul tinerilor. Descrieți cum ați putea evalua eficiența centrului. Specificați dacă designul ar fi experimental, cvasiexperimental sau calitativ (sau o combinație a acestora).
2. Treceți în revistă evaluarea programului de motivare a marinarilor ineficienți, discutat în acest capitol. Refaceți programul și evaluarea pentru a rezolva problemele care au apărut în studiul real.
3. Discutați unele dintre problemele politice și etice care ar putea apărea în studiul pe care l-ați descris la exercitiul 1.
4. Gândiți-vă o clipă la numeroasele feluri în care societatea s-a schimbat pe parcursul vieții dumneavoastră. Specificați trei sau patru indicatori sociali care ar putea fi utilizați în monitorizarea efectelor a cel puțin uneia dintre aceste schimbări în privința calității vieții în societatea dumneavoastră.
5. US Bureau of Prisons se angajează în cercetări evaluative despre diferite aspecte ale operațiunilor din închisori. Găsiți unul dintre aceste studii și scrieți un scurt rezumat al designului de studiu și al concluziilor lor. Vezi http://www.bop.gov/news/research_projects.jsp.

LECTURI SUPLIMENTARE

- Berg, Richard și Peter H. Rossi (1998), *Thinking about Program Evaluation*, Sage, Thousand Oaks, CA. Este o carte bună dacă vreți să obțineți fonduri pentru cercetare evaluativă și care vă oferă o gamă largă de exemple.
- Bickman, Leonard și Debra J. Rog (eds.) (1998), *Handbook of Applied Social Research Methods*, Sage, Thousand Oaks, CA. Cei doi editori ai cărții dau mai multe exemple care ilustrează toți pașii unei evaluări, de la planificare și până la colectarea și analiza datelor. În plus, ei acoperă probleme etice în contextul particular al cercetării evaluative.
- Chen, Huey-Tsyh (1990), *Theory-Driven Evaluations*, Sage, Newbury Park, CA. Chen argumentează că cercetarea evaluativă trebuie să se bazeze pe teorie dacă vrea să fie folositoare și să aibă sens.
- Cunningham, J. Barton (1993), *Action Research and Organizational Development*, Praeger, Westport, CT. Această carte îndeamnă cercetătorii să acopere lacuna dintre teorie și acțiune, implicând participanții în evoluția vieții organizaționale și utilizând cercetarea socială pentru monitorizarea unor probleme și soluții.
- Hedrick, Terry E., Leonard Bickman și Debra J. Rog (1993), *Applied Research Design: A Practical Guide*, Sage, Newbury Park, CA. Această introducere în cercetarea evaluativă este, precum spune și subtitlul cărții, un ghid practic, abordând compromisurile care trebuie de obicei făcute în designul de cercetare și în executare.
- Rossi, Peter H. și Howard E. Freeman (1996), *Evaluation: A Systematic Approach*, Sage, Newbury Park, CA. Această examinare în profunzime a cercetării evaluative reprezintă o resursă excelentă. În plus față de discutarea conceptelor-cheie ale cercetării evaluative, autorii furnizează exemple numeroase care vă pot ajuta în realizarea propriilor designuri.

Swanson, David A. și Louis G. Pol (2004), „Contemporary Developments in Applied Demography with the United States”, număr comun al *Journal of Applied Sociology*, 21 (2), și *Sociological Practice*, 6 (2), pp. 26-56. Demografia oferă instrumente pentru evaluarea mai multor programe de nivel macro, iar autorii detaliază tendințele recente pentru a întări aspectele aplicate a acestui domeniu.

Resurse de studiu pe internet

Sociology@Now™: Research Methods

1. Înainte de a arunca o ultimă privire peste acest capitol, faceți testul *SociologyNow: Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.
2. Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow: Research Methods*, realizat pe baza rezultatelor testului. Utilizați planul de studiu, cu exercițiile sale interactive, precum și alte resurse pentru a învăța bine subiectul de studiu.
3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de Internet al cărții, http://sociology.wadsworth.com/babbie_practice11e pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition* pentru căutarea termenilor, *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de Internet pentru acest capitol

Fiți conștienți de faptul că Internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru și mai multe *Web Links*. Aceste site-uri de internet, existente la momentul publicării cărții, oferă oportunități de informare asupra cercetării evaluative.

ERIC, Clearinghouse on Assessment and Evaluation

<http://ericae.net/>

Centrul de Resurse de Educare și Informare (ERIC) reprezintă o sursă importantă pentru cercetarea evaluativă în educație.

Evaluation Exchange

<http://www.gse.harvard.edu/hfrp/eval.html>

Aceasta este o revistă online gratuită care acoperă metodologia de evaluare, sponsorizat de Harvard Family Research Project.

UNICEF, cercetare și evaluare

<http://www.unicef.org/evaluation/index.html>

Aici veți găsi mai multe informații despre modul cum evaluează Organizația Națiunilor Unite multitudinea de programe care au ca scop îmbunătățirea condițiilor de viață pentru femeile și copiii din întreaga lume.

Biroul Contabilitate, Cercetare Evaluativă și Metodologie al Statelor Unite

<http://www.gao.gov/special.pubs/erm.html>

Drept exemplu că taxele pe care le plătiți lucrează în beneficiul dumneavoastră, aici veți afla cât de importantă e considerată cercetarea evaluativă de către această agenție de monitorizare.

13. Analiza calitativă a datelor

14. Analiza cantitativă a datelor

15. Modelul de elaborare

16. Analiza statistică

17. Cum citim și scriem

PARTEA A IV-A

Analiza datelor

În această parte a cărții, vom aborda mai multe aspecte ale analizei datelor sociale și vom prezenta pașii care separă procesul de observare de raportarea faptelor la realitate.

În capitolul 1, un fir roșu distinge între analiza calitativă și cantitativă în discuțiile care au urmat, dar vom săi să vedem cum problemele fundamentale din cercetarea socială sunt valabile pentru cele două tipuri de date. Analiza calitativă și cantitativă sunt, totuși, desigur de natură diferită și de natură separată.

Înainte de a prezenta noțiunile parțiale ale analizei calitative și cantitative, vom prezenta mai întâi o discuție generală asupra analizei datelor sociale, care va fi apoi dezvoltată în capitolele 2 și 3.

Calitatea	Cantitatea
Calitatea	Cantitatea

1. În primul rând, am să vă prezint o serie de exemple de observații despre viața socială și speculații despre interpretarea acestor observații. Din nefericire, e puțin probabil ca zăfel de speculații să vă ajute să înțelegeți mai bine lumea socială.
2. Realizarea unei analize calitative simple este mai dificilă, pentru că necesită mult timp și efort de gândire creativă. De pînă mîine ori, totuși, ne confruntăm cu analize de date calitative care nu înțelegem prea mult. Termenii precum *comunitate*, *identitate* au fost folosiți uneori în legătură cu schimbările de a mîna și înțelegerea lor este încă în discuție.
3. Realizarea unor analize cantitative de date calitative și semnificative necesită o gândire profundă și multă imaginație. Nu e așadar surprinzător să se folosească metode statistice avansate, după cum vedeți o mare parte din lucrările lui Paul Lazarsfeld și Sam Stouffer. În schimb, este necesar de disponibilitatea de a căuta și abilitatea de a rezolva probleme semnificative pentru variabile. Deși tehniciile tehnice consacrate analizei cantitative a datelor sunt instrumente importante pentru acest scop, cele mai importante descoperiri nu sunt neapărat produse prin aplicarea mecanică a acestor tehnici.

13. Analiza calitativă a datelor
14. Analiza cantitativă a datelor
15. Modelul de elaborare
16. Analizele statistice
17. Cum citim și scriem studiile de cercetare socială?

În această parte a cărții, vom discuta analiza datelor în cercetarea socială și vom examina pașii care separă procesul de observare de raportarea finală a concluziilor.

În capitolul 1, am făcut o distincție fundamentală între datele calitative și cantitative. În discuțiile care au urmat, am văzut că multe dintre problemele fundamentale din cercetarea socială sunt valabile pentru ambele tipuri de date. Analizele datelor calitative și cantitative sunt, totuși, destul de diferite și vor fi discutate separat.

Înainte de a prezenta sumarul părții a patra, vreau să fac o observație despre ușurința sau dificultatea de a produce analize de date de înaltă calitate, așa cum sunt ele reprezentate în următorul tabel, unde „1” e cel mai ușor de realizat și „4” cel mai dificil.

	Simplistă	Complexă
Calitativă	1	4
Cantitativă	2	3

1. În munca mea, am observat că e relativ ușor să faci anumite observații despre viața socială și speculații despre înțelesul a ceea ce este observat. Din nefericire, e puțin probabil ca astfel de speculații să aibă o contribuție mare asupra înțelegerii noastre despre viața socială.
2. Realizarea chiar și a unei analize cantitative simpliste e mai dificilă, pentru că necesită măcar un nivel incipient de cunoștințe statistice. De prea multe ori, totuși, ne confruntăm cu analize de date statistice care nu înseamnă prea mult. Termeni precum *cuantofrenia* sau *scientism* au fost folosiți uneori în legătură cu tentativele de a mima științele fizice, fără vreun înțeles real.
3. Realizarea unor analize cantitative de date complexe și semnificative necesită o gândire profundă și multă imaginație. Nu e neapărat nevoie să se folosească metode statistice avansate, după cum arată o mare parte dintre lucrările lui Paul Lazarsfeld și Sam Stouffer. În schimb, este nevoie de disponibilitatea de a căuta și abilitatea de a recunoaște tipare semnificative printre variabile. Deși numeroasele tehnici consacrate de analiză cantitativă a datelor sunt instrumente importante pentru acest scop, cele mai importante descoperiri nu sunt niciodată produse prin aplicarea mecanică a acestor tehnici.

4. Cea mai dificilă sarcină pentru cercetătorii sociali constă în producerea unor analize semnificative a datelor calitative. Acest lucru necesită aceeași dedicație și aceleași abilități discutate la punctul 3 ; totuși, analizele calitative depind mai mult de intuiția individuală a cercetătorului decât de instrumentele disponibile pentru a sprijini analiza. Analiza calitativă rămâne și azi în aceeași măsură o artă și o știință.

Sper că următoarele capitole, care alcătuiesc această parte a cărții, vă vor oferi câteva instrumente și vă vor ascuți simțul intuitiv de care aveți nevoie pentru a produce analize sofisticate de date, fie ele calitative sau cantitative.

Capitolul 13 tratează analiza de date calitative. Vom începe prin a studia câteva dintre bazele teoretice ale acestei abordări. Apoi ne vom axa pe câteva dintre procedurile conceptuale pe care ar trebui să le găsiți utile în căutarea unui înțeles printre datele calitative. În final, voi prezenta câteva dintre programele computerizate care au fost create special pentru analiza datelor calitative.

Prima dintre cele câteva discuții despre logica analizelor de date cantitative e prezentată în capitolul 14. Vom începe cu o examinare a metodelor de analiză și cu prezentarea datelor legate de o singură variabilă. Apoi ne vom îndrepta către relația dintre două variabile și vom afla cum să creăm și să citim tabele procentuale simple. Capitolul se încheie cu o recenzie a analizelor multivariate și cu o discuție a diagnosticilor sociologice.

Capitolul 15 descrie modelul de elaborare a analizelor de date creat de Paul Lazarsfeld la Columbia University. Aici vom studia mai în detaliu analiza multivariată. Capitolul 15 prezintă de asemenea și logica analizelor cauzale prin folosirea tabelelor procentuale. Vom aplica aceeași logică atunci când folosim și alte tehnici statistice în capitolul 16. Acest model logic a fost dezvoltat pentru a fi folosit în cazul datelor cantitative; dar cred că vă veți da seama cât de bine se potrivește și în cazul datelor calitative.

Capitolul 16 oferă o introducere în câteva dintre metodele statistice folosite mai des în cercetarea socială, inclusiv o privire de ansamblu asupra câtorva dintre metodele mai avansate de analiză multivariată. În locul unei simple prezentări a modului în care pot fi analizate datele statistice cu ajutorul acestor metode (computerele pot face asta), am încercat să le plasez în contextul unor discuții teoretice și logice anterioare. Astfel, ar trebui să încheiați acest capitol știind când să folosiți diverse metode statistice, precum și modul în care să le analizați.

În fine, capitolul 17 abordează cercetarea socială ca literatură : cum să o citiți și cum să o scrieți. Materialele din acest capitol sunt esențiale pentru procesul de cercetare : o trecere în revistă a literaturii în fazele incipiente ale proiectului presupune aptitudini de lectură a cercetării sociale, iar scrierea apare în procesul de comunicare a rezultatelor la care ați ajuns sub forma unui raport de cercetare.

Capitolul 13

Analiza calitativă a datelor

Rezumatul capitolului

Analiza datelor calitative este evaluarea nonnumerică a observațiilor realizate prin observarea participativă, analiza de conținut, interviuri detaliate și alte tehnici calitative de cercetare. Deși analiza calitativă este, în aceeași măsură, o artă și o știință, aceasta își are propria logică și propriile metode, eficiența unora dintre ele fiind maximizată prin programe computerizate specifice.

Introducere

Legătura dintre teorie și analiză

Descoperirea tiparelor

Metoda teoriei întemeiate

Semiotica

Analiza conversațiilor

Procesarea datelor calitative

Codarea

Adnotarea

Reprezentarea conceptelor

Programe de calculator pentru date calitative

Leviticul din perspectiva NUD*IST

Folosirea programului NVivo pentru a înțelege regizoarele de film, de Sandrine Zerbib

Analiza calitativă a datelor cantitative

Sociology@Now™ : Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow : Research Methods*.

Introducere

Capitolele următoare din partea a patra a cărții vor aborda analiza *cantitativă* a datelor în cercetările sociale, numită uneori *analiză statistică*. În ultimele decenii, cercetarea socială a avut tendința de a se concentra asupra tehnicilor de analiză cantitativă. Câteodată,

Analiză calitativă – examinarea și interpretarea nonnumerică a observațiilor cu scopul de a descoperi semnificații fundamentale și a tiparelor de relații. Aceasta este tipică cercetării de teren și cercetării istorice.

această tendință ascunde o altă abordare folosită pentru a înțelege observațiile sociale : **analiza calitativă** – metodă de a examina date în cercetarea socială fără a le transforma într-un format numeric. Această abordare este mai veche decât analiza cantitativă. Rămâne o abordare utilă a analizei datelor și chiar se bucură de un interes crescut din

partea oamenilor de știință din domeniul social.

Deși analiza statistică poate intimida unii studenți, etapele pot fi uneori memorate mecanic. Adică, prin exercițiu, folosirea repetitivă a tehnicilor cantitative poate duce la o înțelegere mai complexă a logicii ce stă în spatele acestor tehnici.

Este mult mai dificil să predai analiza calitativă ca o serie de proceduri mecanice. În acest caz, înțelegerea trebuie să precedă practica. Aici vom începe cu legăturile dintre cercetare și teorie în analiza calitativă. Apoi vom examina anumite proceduri care s-au dovedit utile în atingerea scopurilor teoretice. După ce vom considera câteva tehnici manuale simple, vom examina câteva programe computerizate.

Legătura dintre teorie și analiză

Așa cum am sugerat în capitolul 10 și în alte secțiuni din această carte, metodele de cercetare calitativă implică o interacțiune continuă între colectarea datelor și teorie. În consecință, am discutat deja despre analizarea datelor calitative în discuțiile anterioare despre cercetarea de teren și analiza de conținut. În cercetarea cantitativă este ușor uneori să te pierzi în problemele de logistică a colectării datelor și analiza statistică a datelor și să pierzi din vedere teoria pentru un timp. Acest lucru e mai puțin probabil în cercetarea calitativă, unde colectarea datelor, analiza și teoria sunt mai puternic legate.

În discuția care va urma, vom folosi imaginea teoriei oferite de Anselm Strauss și Juliet Corbin (1994, p. 278) ca fiind constituită din „relații *plauzibile* propuse între *concepțe* și *seturi de concepțe*”. Ei accentuează cuvântul „plauzibile” pentru a indica faptul că teoriile reprezintă cea mai bună înțelegere asupra modului în care funcționează viața. Cu cât cercetarea noastră confirmă mai mult anumite relații între anumite concepțe, cu atât mai încrezători devenim asupra faptului că înțelegerea noastră corespunde realității sociale.

Deși cercetarea calitativă este uneori desfășurată doar din rațiuni descriptive, precum o etnografie a unui antropolog ce detaliază modul de viață într-un trib până atunci necunoscut, restul acestui capitol se va axa în primul rând asupra tiparelor explicative. După cum vom vedea, tiparele de interacțiune apar în timp, iar câteodată iau forma

relațiilor cauzale între variabile. Să analizăm câteva moduri în care cercetătorii calitativi descoperă astfel de tipare.

Descoperirea tiparelor

John și Lyn Lofland (1995, pp. 127-145) sugerează șase căi pentru a căuta tipare într-un anumit domeniu de cercetare. Să presupunem că ai fi interesat în a analiza abuzul copiilor dintr-un anumit cartier. Iată câteva întrebări pe care le-ai putea formula pentru a înțelege datele colectate :

1. *Frecvențe* : Cât de des au loc abuzuri asupra copiilor în cartierul respectiv ? (Atenție, poate exista o diferență între frecvență și ceea ce oamenii sunt dispuși să vă spună.)
2. *Magnitudini* : Care este nivelul abuzului ? Cât de brutale sunt acestea ?
3. *Structuri* : Care sunt diferitele tipuri de abuz : fizic, psihic, sexual ? Sunt ele legate în vreo manieră ?
4. *Procese* : Există o anumită ordine între elementele structurii ? Încep agresorii cu abuzul psihic, iar apoi trec la abuzul fizic sau sexual sau ordinea elementelor variază ?
5. *Cauze* : Care sunt cauzele abuzului copiilor ? Este acesta mai frecvent în anumite clase sociale sau între anumite grupuri religioase ori etnice ? Se întâmplă mai des în vremuri grele sau bune ?
6. *Consecințe* : Cum le afectează abuzul copiilor pe victime, atât pe termen scurt, cât și pe termen lung ? Ce schimbări produce în făptași ?

În cea mai mare parte, în examinarea datelor colectate veți căuta tipare ce apar în mai multe observări care reprezintă diferite cazuri aflate în studiu. A. Michael Huberman și Matthew Miles (1994, p. 435) oferă două strategii pentru analiza cazurilor multiple : analiza orientată pe variabilă și analiza orientată pe caz. **Analiza orientată pe variabilă** este similară unui model deja discutat din când în când în această carte. Dacă încercăm să prezicem decizia de a urma facultatea, Huberman și Miles sugerează că am putea considera variabile precum „genul, statutul socioeconomic, așteptările parentale, performanțele școlare, susținerea anturajului și decizia de a urma învățământul superior” (1994, p. 435). Astfel, am putea determina dacă bărbații sau femeile sunt mai predispusi să frecventeze învățământul superior. Analiza noastră se va axa pe relațiile dintre variabile, iar persoanele observate vor fi principalii purtători ai acestor variabile.

Analiza orientată pe variabilă – o analiză care descrie și/sau explică o anumită variabilă.

Analiza orientată pe variabilă poate să vă aducă aminte de discuția din primul capitol care a introdus ideea explicației nomotetice. Scopul, în acest caz, este oferirea unei explicații parțiale de ansamblu prin folosirea unui număr relativ redus de variabile. Cine dorește să prezică prin intermediul sondajelor intenția de vot pe baza a două sau trei variabile-cheie folosește această metodă. Nu există pretenția că cercetătorul poate prezice comportamentul fiecărui individ și nici măcar să explice în mod exhaustiv motivațiile unei persoane. Câteodată însă este util să avem chiar și o explicație parțială asupra orientărilor și acțiunilor generale.

Analiza orientată pe caz – O analiză care încearcă să înțeleagă un anumit caz sau mai multe cazuri prin examinarea detaliată a fiecăruia.

asupra modului de a vota. Această orientare stă la baza a ceea ce Huberman și Miles numesc **analiza orientată pe caz**.

În analiza orientată pe caz vom analiza în mai mare detaliu un anumit caz, să zicem cazul 005, care este o femeie din clasa mijlocie, are părinți cu așteptări ridicate etc. Acestea sunt însă măsuri „subțiri”. Pentru a face o analiză de caz autentică, trebuie să analizăm o istorie completă a cazului 005; Nynke van der Molen, a cărei mamă s-a pregătit ca asistentă socială, dar care este frustrată că nu a depășit statutul de casnică și al cărei tată vrea ca aceasta să lucreze în florăria familiei. Cronologia este de asemenea importantă: acum doi ani, prietena cea mai bună a lui Nynke a decis să meargă la facultate, chiar înainte ca Nynke să înceapă să lucreze într-un grajd și înainte ca mama lui Nynke să îi arate albumul din școala de asistență socială. Nynke a decis mai apoi să urmeze studii veterinare (1994, p. 436).

Acest comentariu abreviat ar trebui să vă ofere câteva idei despre gradul de detaliere implicat în acest tip de analiză. Bineînțeles, o întreagă analiză ar fi mai extinsă și ar examina problemele într-un mod mai detaliat. Dar această descriere idiografică nu ne spune nimic despre oameni în general. Nu oferă nimic în sensul unei teorii asupra motivelor pentru care oamenii frecventează învățământul superior.

Chiar și așa, pe lângă înțelegerea în detaliu a unei persoane, cercetătorul vede elementele fundamentale ale experienței subiectului ca ilustrări ale unor concepte sociale sau variabile generale. De exemplu, pregătirea ca asistentă socială a mamei lui Nynke poate fi văzută și ca „educația mamei”. Decizia prietenei ei poate fi văzută ca „influența anturajului”. În mod mai specific, acestea ar putea fi văzute ca variabile independente ce au un impact asupra variabilei dependente – frecventarea învățământului superior.

Analiza multi-caz – o analiză care implică examinarea mai multor cazuri; aceasta poate fi o analiză orientată pe variabilă sau o analiză orientată pe caz.

Desigur, un caz nu poate constitui o teorie, astfel Huberman și Miles fac referire la **analiza multi-caz**, în care cercetătorul alege și alți subiecți, observând în detaliu și viețile acestora, dar acordând o importanță crescută variabilelor care au părut importante

în primul caz. De câtă și de ce fel de educație au beneficiat mamele altor subiecți? Există dovezi că prieteni apropiați frecventează învățământul superior?

Câteva dintre cazurile ulterioare vor fi similare primului în ceea ce privește impactul anumitor variabile. Alte cazuri nu vor prezenta asemănări cu primul. Cazurile din a doua categorie vor necesita identificarea unor noi variabile importante, ceea ce va invita cercetătorii să examineze de ce anumite cazuri urmăresc un anumit tipar, în timp ce altele reflectă un altul.

Metoda teoriei întemeiate

Metoda multi-caz descrisă mai sus ar trebui să vă fie oarecum familiară. În discuția despre teoria întemeiată din capitolul 10 am văzut cum cercetătorii calitativi încearcă uneori să stabilească teorii în baza unui proces pur inductiv. Această abordare începe prin observări, și nu prin ipoteze și urmărește să descopere tipare și să construiască teorii de jos în sus, fără nici o preconcepție, deși o anumită cercetare poate să construiască și să elaboreze pe baza unor teorii întemeiate anterioare.

Teoria întemeiată a fost prima dată dezvoltată de sociologii Barney Glaser și Anselm Strauss (1967) într-o încercare de a înțelege cercetările lor clinice în sociologia medicală. (Glaser poate fi auzit discutând teoria întemeiată pe web la <http://www.groundedtheory.com/vidseries1.html>.) De atunci a evoluat ca metodă, cofondatorii ei ducând-o în direcții diferite. Discuția următoare va aborda conceptele și procedurile de bază ale **Metodei teoriei întemeiate (MTI)**.

În afara tezei inductive de a construi teorii pe baza datelor, MTI folosește **metoda comparării constante**. Așa cum Glaser și Strauss au descris inițial metoda, aceasta implica patru etape (1967, pp. 105-113):

Metoda teoriei întemeiate – o abordare inductivă introdusă de Barney Glaser și Anselm Strauss, în care teoriile sunt generate în mod exclusiv pe baza examinării datelor, spre deosebire de derivarea lor în mod deductiv.

Metoda comparării constante – o componentă a metodei teoriei întemeiate în care observațiile sunt comparate unele cu celelalte și cu teoria inductivă în desfășurare.

1. „Compararea evenimentelor aplicabile fiecărei categorii”. Cum Glaser și Strauss cercetau reacțiile asistentelor la posibila moarte a pacienților aflați în îngrijirea lor, cercetătorii au constatat că asistentele evaluau „pierderea socială” în urma morții pacientului. După ce acest concept a apărut în analiza unui caz, ei au căutat dovezi ale aceluiași fenomen în alte cazuri. Când au descoperit existența conceptului în cazul mai multor asistente, au comparat diferitele evenimente. Acest proces este similar conceptualizării descrise în capitolul 5 – specificarea naturii și dimensiunilor numeroaselor concepte apărute în urma datelor.
2. „Integrarea categoriilor și a proprietăților acestora”. Aici, cercetătorul începe să vadă relații între concepte. În evaluarea pierderii sociale, spre exemplu, Glaser și Strauss au descoperit că asistentele observau în special vârsta, educația și responsabilitățile familiale ale pacienților. Pentru ca aceste relații să apară, a fost nevoie ca cercetătorii să observe toate aceste concepte.
3. „Delimitarea teoriei”. În cele din urmă, pe măsură ce modelele relațiilor dintre concepte au devenit mai clare, cercetătorii au putut ignora anumite concepte care inițial au fost notate, dar care au devenit irelevante pentru investigație. În plus față de reducerea numărului de categorii, teoria în sine poate deveni mai simplă. În examinarea pierderii sociale, Glaser și Strauss au descoperit că procesul de evaluare putea fi generalizat dincolo de asistente și pacienții muribunzi; criteriile păreau să se aplice modului în care toți angajații interacționau cu toți pacienții (muribunzi sau nu).

4. „Scrierea teoriei”. În final, cercetătorul trebuie să își pună descoperirile în cuvinte ce pot fi împărtășite celorlalți. Așa cum poate știți deja, actul comunicării a ceea ce știți modifică și îmbunătățește propria înțelegere a subiectului. În MTI, etapa scrierii este considerată ca făcând parte din procesul de cercetare. O altă secțiune a acestui capitol (asupra adnotării) detaliază pe marginea acestei chestiuni.

Acest scurt rezumat ar trebui să vă ofere o idee asupra modului în care funcționează teoria întemeiată. Tehnicile asociate cu MTI pot fi găsite atât în volum, cât și pe web. O publicație-cheie este *Basics of Qualitative Research*, de Anselm Strauss și Juliet Corbin (1998), care elaborează și extinde multe dintre conceptele și tehnicile ce se găsesc în lucrarea originală Glaser/Strauss. Pe web puteți căuta „grounded theory” pentru a vedea o multitudine de articole.

MTI este doar una dintre abordările analitice ale datelor calitative. În restul acestei secțiuni, vom arunca o privire asupra altor tehnici specializate.

Semiotica

Semiotica – studiul semnelor și al semnificațiilor asociate cu ele. Aceasta este în mod obișnuit asociată cu analiza de conținut...

Semiotica este în mod obișnuit definită ca „știința semnelor” și are de-a face cu simboluri și semnificații. Este asociată de obicei cu analiza de conținut, care a fost discutată în capitolul 11, deși poate fi aplicată în numeroase contexte de cercetare.

Peter Manning și Betsy Cullum-Swan (1994, p. 466) oferă un anumit sens aplicabilității semioticii, după cum urmează: „Deși semiotica este bazată pe limbaj, limbajul este doar unul dintre sistemele de semne, cu grade diferite de unitate, aplicabilitate și complexitate. Codul Morse, eticheta, matematica, muzica și chiar semnele de circulație sunt exemple de sisteme semiotice”.

Semn	Semnificație
1. Steaua Crăciunului	a) Mult noroc
2. Potcoavă	b) Premiul I
3. Coroniță	c) Crăciun
4. „Zâmbiți, vă rog ! ”	d) Actoria
5. „Fă-i praf”	e) Zâmbește pentru o poză

Figura 13.1. Asocierea semnelor și a semnificațiilor acestora

Totuși, nici un semn nu are un înțeles intrinsec. Semnificațiile rezidă în mințile noastre. Așa că un anumit semn înseamnă ceva pentru o persoană anume. Dar convențiile pe care le avem despre semnificațiile asociate anumitor semne fac ca semiotica să fie o știință socială. Așa cum arată Manning și Cullum-Swan :

Spre exemplu, un crin este o expresie legată în mod convențional de moarte, Paște și reînviere. Fumul e legat de țigară și de cancer, iar Marilyn Monroe de sex. Fiecare dintre aceste asocieri este socială și arbitrară, astfel încât există multe legături între formă și conținut (1994, p. 466).

Pentru a explora această conotație, vedeți dacă puteți lega semnele de semnificația lor în figura 13.1. Sunt sigur că știți toate asocierile „corecte”, nu este nevoie să vă ofer răspunsurile. (Bine, ar fi trebuit să spuneți 1c, 2a, 3b, 4e, 5d.) Ideea este următoarea: ce legătură au semnele cu „semnificațiile” lor? Scrieți un e-mail unui cercetător marțian din domeniul social și explicați logica ce funcționează în acest caz. (Poate ați vrea să includeți niște emoticoane ca J – alt exemplu de semiotică.)

Deși nu există nici un dubiu că în spatele fiecărei legături din figura 13.1 stă o poveste, înțelesurile pe care le „știm” sunt construite sociale. Analiza semiotică implică o căutare a înțelesurilor care au fost legate fie intenționat, fie neintenționat de semne.

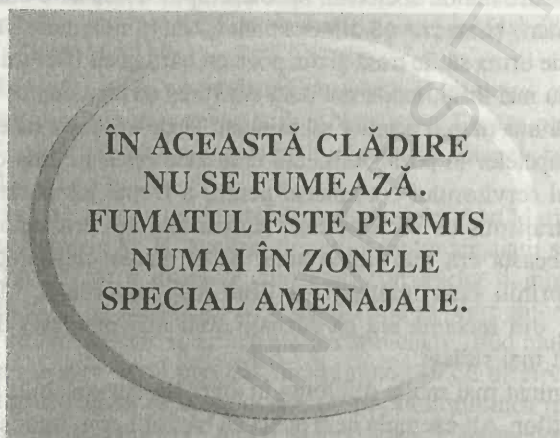

Figura 13.2. *Semnale contradictorii ?*

Să considerăm semnul din figura 13.2, de la recepția unui hotel din Portland, statul Oregon. Ce se comunică prin semnul ambiguu? Prima propoziție pare să spună că hotelul e în pas cu mișcarea antifumat din Statele Unite. Oaspeții care doresc un mediu curat nu trebuie să caute altundeva: acesta este un loc sănătos în care să te cazezi. În același timp, a doua propoziție spune că hotelul nu dorește să pară neospitalier cu fumătorii. Este loc pentru toată lumea sub acest acoperiș. Nimeni nu trebuie să se simtă exclus. Acest semn este mai ușor de înțeles din perspectiva paradigmei comerciale decât din cea a logicii.

„Semnele” examinate în cadrul semioticii nu sunt limitate la acest tip de semne. De fapt, majoritatea sunt diferite. *Semnele* pot fi orice dacă le este atribuit un înțeles special. Pot include logouri, animale, oameni și produse comerciale. Câteodată, simbolismul este un pic subtil. O analiză clasică poate fi găsită în lucrarea *Gender Advertisements* a lui Erving Goffman (1979). Goffman s-a axat asupra unor poze publicitare din reviste și ziare. Scopul declarat al reclamelor era, bineînțeles, acela de a vinde anumite produse. Dar ce altceva mai era comunicat, s-a întrebat Goffman. Și, mai specific, ce anume spuneau reclamele despre bărbați și femei?

Analizând poze atât cu bărbați, cât și cu femei, Goffman a rămas surprins de faptul că bărbații erau întotdeauna mai mari și mai înalți decât femeile care îi însoțeau. (De fapt, în multe cazuri, pozele ofereau impresia că femeile doar însoțeau bărbații.) Deși explicația cea mai evidentă este că bărbații sunt mai masivi și mai înalți decât femeile, Goffman a sugerat că tiparul are un alt înțeles: și anume, că mărimea și așezarea implică

statutul. Cei mai mari și înalți se presupune că au un statut social mai ridicat, mai multă putere și mai multă autoritate (1979, p. 28). Goffman a sugerat că reclamele comunicau faptul că bărbații sunt mai importanți decât femeile.

În spiritul comentariului lui Freud – „câteodată un trabuc este doar un trabuc” (el fiind fumător) –, cum ați decide dacă reclamele reflectă pur și simplu diferențele biologice dintre dimensiunile medii ale bărbaților și cele ale femeilor sau dacă au transmis un mesaj despre statutul social? Parțial, concluzia lui Goffman a fost bazată pe o analiză a cazurilor excepționale: acelea în care femeile apăreau ca fiind mai înalte decât bărbații. În aceste cazuri, bărbații aveau în mod tipic un statut social redus – bucatarul lângă o matroană de societate, spre exemplu. Aceasta a confirmat punctul de vedere al lui Goffman, și anume că dimensiunea și înălțimea indică statutul social.

Aceeași concluzie urma să fie trasă și din poze cu bărbați de înălțimi diferite. Cei cu un statut mai ridicat erau mai înalți, indiferent dacă era vorba de un domn ce vorbea cu chelnerul sau de șeful care îndruma munca tinerilor săi asistenți. Unde înălțimea nu era clară, Goffman a subliniat așezarea capetelor în poză. Asistenții erau încovoiați, în timp ce șeful era aplecat deasupra lor. Capul servitorului era aplecat pentru a fi mai jos decât cel al stăpânului.

Mesajul latent transmis de reclame era: cu cât mai sus era capul unei persoane în reclamă, cu atât aceasta era mai importantă. Și în marea majoritate a reclamelor cu bărbați și femei, primii erau înfățișați ca fiind mai importanți. Mesajul subliminal, intenționat sau nu, din reclame era că bărbații sunt mai puternici decât femeile și se bucură de un statut mai ridicat.

Goffman a examinat mai multe diferențe în afară de dimensiunile fizice în ilustrarea femeilor și a bărbaților. Alt exemplu ar fi acela că bărbații erau înfățișați în roluri active, în timp ce femeile în roluri pasive. Medicul (bărbat) examinează copilul în timp ce asistenta (femeie) sau mama privesc, adesea în mod admirativ. Un bărbat ghidează lovitură la tenis a unei femei (toate acestea în timp ce își menține capul deasupra capului ei). Un bărbat ține hăturile calului său galopând, în timp ce o femeie călărește în spatele lui, cu brațele strânse în jurul bărbatului. O femeie susține mingea de fotbal în timp ce bărbatul lovește. Un bărbat face o poză în care apar doar femei.

Goffman sugerează că astfel de modele perpetuează în mod subtil o serie întreagă de stereotipuri de gen. Chiar și atunci când oamenii vorbesc deschis despre egalitatea de gen, aceste fotografii de reclamă stabilesc un fundal liniștit, în care bărbații și femeile se găsesc în „roluri potrivite”.

Analiza conversațiilor

Analiza de conversație (AC) – o analiză meticuloasă a detaliilor conversațiilor, bazată pe o transcriere completă ce include onomatopeele și pauzele.

Etnometodologia, după cum vă amintiți, are ca scop descoperirea presupunerilor și structurilor implicite din viața socială. **Analiza conversațiilor (AC)** dorește să urmărească acest scop printr-o examinare extrem de profundă a modului în care conversăm. În

examinarea etnometodologiei din capitolul 10, ați văzut câteva exemple de analiză de conversație. Aici vom examina mai în detaliu această tehnică.

David Silverman (1999), revizuiind lucrările altor teoreticieni și cercetători ai AC, vorbește despre trei ipoteze fundamentale. În primul rând, conversația este o activitate structurată social. La fel ca alte structuri sociale, și aceasta are anumite reguli de comportament. Spre exemplu, se dorește de la noi să ne așteptăm rândul, doar o singură persoană să vorbească la un moment dat. În conversațiile telefonice, persoana care răspunde se presupune că vorbește prima (de exemplu, „Alo”). Puteți verifica existența acestei reguli prin a răspunde la telefon fără a vorbi. Vă veți aminti că genul acesta de lucruri sunt întreprinse de etnometodologi.

În al doilea rând, Silverman arată că toate conversațiile trebuie înțelese în mod contextual. Aceeași afirmație va avea înțelesuri diferite în contexte diferite. Spre exemplu, observați cum „La fel și ție!” variază ca sens, dacă este precedat de „Nu îmi place cum arăți” sau de „Să ai o zi bună!”.

În al treilea rând, AC tinde să înțeleagă structura și înțelesul unei conversații prin transcrieri chinuitor de exacte ale conversațiilor. Nu doar că fiecare cuvânt este înregistrat, dar și fiecare „ăă”, „hm”, greșelile gramaticale și pauzele. Pauzele sunt înregistrate până la detaliul zecimilor de secundă.

Aplicațiile practice ale acestui tip de analiză sunt multiple. Ann Marie Kinnell și Douglas Maynard (1996), spre exemplu, au analizat discuțiile dintre angajații și clienții unei clinici pentru testarea HIV, pentru a examina cum erau comunicate informațiile despre sexul protejat. Printre altele, ei au descoperit că angajații tind să ofere informații standard și nu să abordeze direct circumstanțele specifice ale fiecărui client. Mai mult, păreau ezitanți să ofere sfaturi directe despre sexul protejat, mulțumindu-se cu oferirea de informații.

Aceste discuții ar trebui să vă ofere o idee despre multitudinea metodelor de analiză calitativă disponibile cercetătorilor. Acum să ne uităm la tehnicile de procesare și de analiză a datelor utilizate în mod obișnuit în cercetarea calitativă.

Procesarea datelor calitative

Aș vrea să încep această secțiune printr-un avertisment. Activitatea pe care urmează să o examinăm este în aceeași măsură artă și știință. Cel puțin, nu există etape clare și rigide care să asigure succesul.

Este la fel cu a învăța să pictezi cu acuarele sau să compui o simfonie. Educația în astfel de activități este cu siguranță posibilă și sunt cursuri universitare pentru ambele. Fiecare are propriile convenții și tehnici, precum și ponturi pe care le veți găsi utile când începeți să creați artă sau muzică. Dar sfaturile pot să vă ducă doar până la un anumit punct. Produsul final trebuie să provină de la dumneavoastră. Multe dintre acestea pot fi spuse și despre procesarea datelor calitative.

Această secțiune prezintă câteva idei legate de codarea datelor calitative, scrierea notelor și cartarea grafică a conceptelor. Deși sunt departe de a constitui un manual despre „cum să” abordați datele calitative, aceste idei oferă un punct de pornire util în identificarea unei ordini în datele calitative.

Codarea

Indiferent dacă v-ați implicat în observarea participativă, în interviuri aprofundate, în colectarea narațiunilor biografice, în realizarea analizei de conținut sau în vreo altă formă de cercetare calitativă, vă veți găsi în fața unei mase de date în creștere, cel mai adesea sub forma materialelor-text. Acum ce faceți?

Procesul-cheie în analiza datelor din cercetările sociale calitative este *codarea* – clasificarea și categorisirea elementelor individuale de date – împreună cu un sistem de recuperare. Împreună, aceste proceduri vă vor permite să recuperați materialele de care veți fi interesat mai târziu.

Să spunem că realizați o cronică a dezvoltării unei mișcări sociale. Vă amintiți că ați scris niște note despre începuturile mișcării. Acum aveți nevoie de aceste informații. Dacă fiecare notă ar fi fost catalogată după subiect, recuperarea lor ar trebui să fie simplă. Ca un format simplu de codare și recuperare, ați fi putut crea un sistem de dosare etichetate conform subiectelor, precum „Istorie”. Recuperarea datelor în acest caz ar consta în scoaterea dosarului „Istorie” și în răsfoirea notelor pe care acesta le conține, până când o găsiți pe cea dorită.

Așa cum veți vedea mai târziu în acest capitol, există programe computerizate sofisticate care permit un proces de recuperare mai rapid, mai sigur și mai precis. În loc să căutați prin dosarul „Istorie”, puteți accesa direct note ce au ca subiect „Istoria timpurie” sau „Fondarea” mișcării.

Codarea are un alt scop și mai important. Așa cum am discutat anterior, obiectivul analizei datelor este descoperirea tiparelor în rândul datelor, care să indice înțelegeri teoretice ale vieții sociale. Codarea și relaționarea conceptelor sunt cheia acestui proces și necesită un sistem mai precis decât niște bibliorafuri. În acest capitol vom presupune că veți face codarea manual. Următoarea secțiune a capitolului va ilustra folosirea programelor de calculator pentru analiza datelor calitative.

Unități de codare

După cum vă amintiți din discuțiile anterioare asupra analizei de conținut, pentru analiza statistică este importantă identificarea unităților standardizate înainte de codare. În cazul în care comparați romanele americane cu cele franceze, spre exemplu, ați putea evalua și coda propoziții, paragrafe, capitole sau cărți întregi. Este important însă să codați aceleași unități pentru fiecare roman analizat. Această uniformitate este necesară într-o analiză cantitativă, deoarece ne permite să raportăm ceva de genul „23 % din paragrafe conțineau metafore”. Acest lucru e posibil doar dacă am codat aceleași unități, paragrafele, în fiecare roman.

Codarea datelor pentru o analiză calitativă este însă foarte diferită. *Conceptul* este principiul organizator al codării calitative. Aici, unitățile de text potrivite codării vor varia în cadrul unui document. Astfel, într-un studiu al organizațiilor, „Mărimea” ar necesita doar câteva cuvinte pe unitatea de codare, în timp ce „Misiune” ar putea ocupa câteva pagini. Sau o descriere lungă a unei discuții încinse între acționari ar putea fi codată ca „Disensiuni interne”.

O anumită categorie de codare poate fi aplicată unor texte de dimensiuni diferite. Spre exemplu, unele referințe la misiunea unei organizații pot fi succinte, iar altele detaliate. Spre deosebire de analiza cantitativă, unde standardizarea este un principiu-cheie, lucrurile nu stau la fel și în cazul analizei calitative.

Codarea ca act fizic

Înainte de a continua cu logica în cazul codării, să vedem cum arată ea de fapt. John și Lyn Lofland (1995, p. 188) oferă următoarea descriere a îndosarierii manuale :

Înainte de prezența la scară largă a calculatoarelor personale, care a început în ultima parte a anilor '80, codarea lua adesea forma fizică a îndosarierii. Cercetătorul crea un set, în continuă dezvoltare, de dosare cu numele codurilor pe etichete și așeza fizic elementele de date sau nota în fișierul corespunzător... Înainte ca fotocopierea să fie ieftină și disponibilă la scară largă, unii cercetători își redactau notele la mașini de scris, cu indigo, notau codurile pe marginea copiilor notelor, apoi le tăiau cu foarfeca. După care așezau bucățile de hârtie rezultate în dosarele corespunzătoare.

Așa cum au arătat cei doi Lofland, calculatoarele personale au simplificat în mod semnificativ această sarcină. Dar imaginea unor bucăți de hârtie ce conțin text și apoi sunt așezate în dosare ce reprezintă categorii de coduri este utilă pentru a înțelege procesul codării. În secțiunea următoare, în care sugerez să codăm un anumit pasaj de text cu un anume cod, imaginați-vă că avem pasajul pe o bucată de hârtie și o așezăm într-un dosar ce poartă numele codului. Oricând atribuim două coduri diferite unui pasaj, imaginați-vă punerea copiilor pasajului respectiv în două dosare diferite, reprezentând cele două coduri.

Crearea codurilor

Așadar, care ar trebui să fie categoriile de coduri? Glaser și Strauss (1967, pp. 101 și urm.) acceptă posibilitatea codării datelor pentru a testa ipoteze care au fost generate de teorii anterioare. În acest caz, codurile ar fi sugerate de teorie, sub forma variabilelor.

În această secțiune însă ne vom concentra asupra câtorva procese mai des întâlnite : *codarea deschisă*, *codarea axială* și *codarea selectivă*. Strauss și Corbin (1998, p. 102) descriu *codarea deschisă* astfel :

Codare deschisă – clasificarea și etichetarea inițială a conceptelor în analiza calitativă. În codarea deschisă, codurile sunt sugerate de examinarea și chestionarea de către cercetători a datelor.

Pentru a descoperi, numi și dezvolta concepte, trebuie să analizăm textul și să scoatem la iveală gândurile, ideile și sensurile pe care le conține. Fără acest prim pas analitic, restul analizei și comunicarea care urmează nu ar putea avea loc. Vorbind în general, în timpul codării deschise, datele sunt descompuse în elemente individuale, atent examinate și comparate pentru a observa similitudinile și diferențele. Evenimente, întâmplări, obiecte și acțiuni/interacțiuni care se aseamănă din perspectivă conceptuală sau legate ca înțeles sunt grupate în concepte mai abstracte numite „categorii”.

Deși analiza datelor va progresa rapid către o interacțiune repetitivă între cele trei tipuri de codare, codarea deschisă este punctul logic de pornire. Începeți cu un corp de text (parte a unui interviu, spre exemplu), citiți și recitiți un pasaj, cu scopul de a recunoaște anumite concepte-cheie pe care le conține. Orice fragment de date poate primi mai multe coduri, reflectând tot atâtea concepte. Spre exemplu, observați toate conceptele conținute în următorul comentariu din partea unui student interviuat :

Cred că profesorul ar fi trebuit să îmi acorde măcar un punctaj parțial pentru tema pe care am predat-o.

Câteva din codurile evidente sunt „Profesor”, „Temă” și „Notare”. Rezultatul codării deschise este identificarea numeroaselor concepte relevante pentru subiectul studiat. Codarea deschisă a unei cantități din ce în ce mai mari de text va duce la extinderea listei de coduri.

Codarea axială își propune să identifice conceptele esențiale din cadrul studiului. Deși codarea axială folosește rezultatele codării deschise, prin intermediul codării

Codare axială – o reanalizare a rezultatelor codării deschise în metoda teoriei întemeiate, care caută să identifice conceptele importante, generale.

deschise continue pot fi identificate mai multe concepte după ce codarea axială a fost demarată. Codarea axială implică o regrupare a datelor, în care cercetătorul folosește categoriile codării deschise și caută concepte mai analitice. Spre exemplu, frag-

mentul pe care tocmai l-am citit include și conceptul de „percepții asupra dreptății”, care poate să apară frecvent în interviurile studentului, sugerând astfel faptul că este un element important pentru a înțelege preocupările studenților. Un alt cod axial care se reflectă în afirmațiile studentului ar putea fi „relațiile de putere”, deoarece profesorul este perceput ca exercitând o anumită putere asupra studentului.

Codarea selectivă caută să identifice codul principal al studiului: acela față de care

Codare selectivă – în metoda teoriei întemeiate, această analiză preia rezultatele codării deschise și ale codării axiale pentru a stabili conceptul principal ce organizează celelalte concepte care au fost identificate în materialele-text.

toate celelalte coduri sunt legate. Ambele coduri axiale tocmai menționate ar putea fi restructurate ca aspecte ale unui concept mai general: „relația profesor-student”. Bineînțeles, în analiza datelor reale, decizii precum cele discutate ar apărea în urma unor mase de date textuale, și nu a unui singur citat. Conceptul de bază al metodei

teoriei întemeiate este acela că tiparele de relații pot fi identificate în urma unei examinări extensive și în profunzime a unui corpus mare de observații.

Iată un exemplu concret pentru a ilustra modul în care v-ați putea implica într-o astfel de analiză. Să presupunem că sunteți interesat de fundamentarea religioasă a homofobiei. Ați intervievat câteva persoane care se opun homosexualității și care aduc argumente religioase pentru a-și justifica sentimentele. În mod specific se referă la aceste pasaje din Levitic :

18,22 Să nu te culci cu un bărbat, cum se culcă cineva cu o femeie. Este o urâciune.
20,13 Dacă un om se culcă cu un om cum se culcă cineva cu o femeie, amândoi au făcut un lucru scârbos ; să fie pedepsiți cu moartea, sângele lor să cadă asupra lor.

Deși punctul de vedere exprimat aici pare lipsit de ambiguități, ați putea decide să examinați pasajul în profunzime. Poate o analiză calitativă a Leviticului poate să ofere o înțelegere completă a modului în care aceste porunci împotriva homosexualității se potrivesc în contextul mai larg al moralității iudeo-creștine.

Să ne începem analiza prin examinarea celor două pasaje tocmai citate. Am putea începe prin a coda fiecare pasaj prin eticheta „Homosexualitate”. Acesta este în mod clar un concept-cheie în cadrul analizei noastre. Oricând ne axăm asupra problemei homosexualității în analiza noastră asupra Leviticului, vom avea în vedere aceste două pasaje.

Pentru că homosexualitatea este un concept-cheie, să analizăm mai îndeaproape ce înseamnă în contextul datelor analizate. În primul rând, observăm cum este identificată homosexualitatea: un bărbat se culcă cu un bărbat „cum se culcă cu o femeie”. Deși ne putem imagina un avocat ce încearcă să intre în Rai spunând: „De fapt, dacă nu am stat întinși...”, pare să fie lesne de înțeles că pasajul face referire la sex, deși ce acțiuni specifice ar putea sau nu să fie incluse nu este clar.

Observați că aceste porunci par să se refere doar la homosexualitatea masculină; lesbianismul nu este menționat. În analiza noastră, fiecare dintre aceste pasaje ar putea fi codat „Homosexualitate masculină”. Acest fapt ilustrează încă două aspecte ale codării: 1. fiecare unitate poate să aibă mai multe coduri și 2. codurile ierarhice (unul inclus în celălalt) pot fi utilizate. Acum fiecare pasaj are desemnate două coduri.

În acest moment poate fi introdus un cod și mai general: „Comportament interzis”. Acest fapt este important din două motive. În primul rând, dintr-o perspectivă analitică, homosexualitatea nu este în mod intrinsec un lucru rău. Scopul studiului este acela de a vedea cum este transformat într-un lucru rău de textele religioase în cauză. În al doilea rând, studiul Leviticului poate să supună atenției și alte comportamente interzise.

Mai există cel puțin două concepte importante în cele două pasaje: „Urâciune” și „Pedepsiți cu moartea”. Observați că, deși acestea sunt legate clar de „Comportamentul interzis”, nu înseamnă același lucru. Parcarea fără a pune bani în aparatul de taxare este interzisă, dar puțini ar numi această faptă o urâciune și chiar mai puține persoane ar cere pedeapsa cu moartea. Să atașăm aceste două noi coduri celor două pasaje.

În acest moment vrem să ne desprindem de cele două pasaje-cheie și să examinăm restul Leviticului. Din acest motiv examinăm și codăm fiecare capitol și verset rămase. În analiza ce va urma vom folosi codurile pe care deja le avem și vom adăuga altele noi adecvate. Când adăugăm noi coduri, este important să trecem în revistă pasajele deja codate, pentru a stabili dacă noul cod li se aplică și lor.

Aici sunt pasaje pe care am decis să le codăm „Urâciune” (am evidențiat în italice urâciunile.).

- 7,18 Dacă s-ar întâmpla să mănânce cineva *a treia zi din carnea jertfei lui de mulțumire*, jertfa lui nu va fi primită, și nu se va ține în seamă celui ce a adus-o: ci va fi un lucru urâcios, și oricine va mânca din ea își va purta vina.
- 7,21 Și cine se va *atinge de ceva necurat*, fie de vreo spurcăciune omenească, fie de un dobitoc necurat, fie de o altă spurcăciune, *și va mânca din carnea jertfei de mulțumire* care a Domnului, să fie nimicit din poporul său
- 11,10 Dar să priviți ca o urâciune pe *toate cele ce n-au aripi și solzi, din tot ce mișună în ape și tot ce trăiește în ape, fie în mări, fie în râuri.*
- 11,11 Să le priviți ca o urâciune, *să nu mâncați din carnea lor, și trupurile lor moarte să le priviți ca o urâciune.*
- 11,12 Să priviți ca o urâciune pe *toate cele care n-au aripi și solzi în ape.*
- 11,13 Iată dintre păsări, cele pe care le veți privi ca o urâciune, și din care să nu mâncați: vulturul, gripsorul, și vulturul de mare;
- 11,14 șoricarul, șoimul și tot ce este din neamul lui;
- 11,15 corbul și toate soiurile lui;
- 11,16 struțul, bufnița, pescărelul, coroiul, și tot ce ține de neamul lui;
- 11,17 huhurezul, heretele și cocostârcul;
- 11,18 lebăda, pelicanul și corbul de mare;
- 11,19 barza, bătlanul, și ce este din neamul lui; pupăza și liliacul.

- 11,20 Să privești ca o urâciune *orice târătoare care zboară și umblă pe patru picioare*.
- 11,41 *Pe orice târătoare* care se târăște pe pământ s-o privești ca necurăță ; să nu se mănânce.
- 11,42 Din *toate târătoarele* care se târăsc pe pământ, din toate cele care se târăsc pe pânțe, să nu măncați ; nici din toate cele ce umblă pe patru picioare sau pe un mare număr de picioare ; ci să le priviți ca o urâciune.
- 11,43 Să nu vă faceți urâcioși prin *toate aceste târătoare care se târăsc* ; să nu vă faceți necurați prin ele, să nu vă spurcați prin ele.
- 18,22 *Să nu te culci cu bărbat, cum se culcă cineva cu femeie*. Este o urâciune.
- 19,6 Jertfa să fie mâncată în ziua când o veți jertfi, sau a doua zi, ce va mai rămâne pâna a treia zi, să se ardă la foc.
- 19,7 *Dacă va mânca cineva din ea, a treia zi*, faptul acesta va fi un lucru urât, jertfa nu va fi primită.
- 19,8 Cine va mânca din ea își va purta vina păcatului său, căci necinstește ce a fost închinat Domnului : omul acela va fi nimicit din poporul său.
- 20,13 *Dacă un om se culcă cu un om cum se culcă cineva cu o femeie*, amândoi au făcut un lucru scârbos, să fie pedepsiți cu moartea, sângele lor să cadă asupra lor.
- 20,25 Să faceți deosebire între dobitoacele curate și necurate între păsările curate și necurate *ca să nu vă spurcați prin dobitoacele, prin păsările, prin toate târătoarele de pe pământ*, pe care v-am învățat să le deosebiți ca necurate.

Deci homosexualitatea masculină nu este singura urâciune identificată în Levitic. Comparând aceste pasaje, căutând diferențe și similitudini, vă veți da seama că majoritatea urâciunilor au de-a face cu reguli de dietă, mai exact acele mâncăruri care au fost declarate ca fiind „necurate”. Alte urâciuni decurg dintr-o îndeplinire greșită a jertfelor. „Reguli de dietă” și „Jertfe” reprezintă coduri suplimentare pe care le vom folosi în analiza noastră.

Mai devreme am menționat pedeapsa cu moartea ca fiind un alt concept care trebuie examinat în analiza noastră. Când urmăm această cale, descoperim că multe comportamente în afara homosexualității masculine justifică pedeapsa cu moartea. Printre acestea sunt :

- 20,2 Oferirea copiilor lui Moloh (jertfa umană)
- 20,9 Blestemarea
- 20,10 Preacurvia cu nevasta aproapelui
- 20,11 Preacurvia cu nevasta tatălui
- 20,12 Preacurvia cu nora
- 20,14 A lua de nevastă pe fată și pe mama ei
- 20,15 Preacurvia bărbaților cu o vită (vita va fi de asemenea omorâtă)
- 20,16 Preacurvia femeilor cu o vită
- 20,27 Chemarea duhului unui mort
- 24,16 Hulirea numelui Domnului
- 24,17 Omorârea unui om

După cum vedeți, pedeapsa cu moartea este des aplicată în Levitic : totul de la blestem la crimă, incluzând homosexualitatea masculină undeva între.

O analiză extensivă a comportamentului interzis, exceptând urâciunile și pedeapsa cu moartea, furnizează o listă lungă. Printre acestea se numără calomnia, răzbunarea, pica, blestemarea surzilor și așezarea piedicilor în fața orbilor.

În capitolul 19, versetul 19, Leviticul îl citează pe Dumnezeu poruncind : „să nu împreună vite de două soiuri diferite ; să nu semeni în ogorul tău două feluri de semințe ; și să nu porți o haină țesută din două feluri de fire”. Imediat adaugă : „Să nu mâncați nimic cu sânge. Să nu ghiciți după vârcolaci, nici după nori. Să nu vă tăiați rotund colțurile părului și să nu-ți razi colțurile bărbii”. Tatuajele au fost interzise, deși Leviticul nu spune nimic despre piercing. Referirile la toate aceste practici ar fi codate ca „Acte interzise” și probabil ar primi coduri distincte (amintiți-vă de „Reguli de dietă”).

Sper ca această scurtă privire asupra unei posibile analize să vă ofere o idee asupra procesului prin care codurile sunt generate și aplicate. De asemenea, ar trebui să înțelegeți cum astfel de codări vă vor permite o mai bună înțelegere a mesajelor furnizate de text și să extrageți date în mod corespunzător atunci când vă sunt necesare.

Adnotarea

În cadrul metodei teoriei întemeiate, procesul de codare implică mai mult decât o simplă categorisire a fragmentelor de text. În timpul codării datelor, ar trebui de asemenea să folosiți tehnica **adnotării** – scrierea de notițe pentru dumneavoastră sau pentru alte persoane implicate în proiect. Părți din ceea ce scrieți în cadrul analizei ar putea să ajungă în raportul final ; mare parte va stimula, cel puțin, ceea ce scrieți.

În MTI, aceste notițe au o semnificație specială. Strauss și Corbin (1998, p. 217) disting între trei tipuri de notițe : notițe de cod, notițe teoretice și notițe operaționale.

Notițele de cod identifică etichetele codurilor și semnificațiile lor. Acestea sunt în special importante pentru că, la fel ca în toate cercetările sociale, majoritatea termenilor cu semnificații tehnice pe care îi folosim au de asemenea semnificații în limbajul curent. Este deci esențial să existe o notare clară a ceea ce ați vrut să spuneți prin codurile folosite în analiză. În analiza Leviticului, spre exemplu, ați dori o notiță de cod referitoare la înțelesul „Urâciunii” și cum ați folosit codul în analiza asupra textului.

Notițele teoretice acoperă o gamă largă de subiecte : reflecții asupra dimensiunilor și înțelesurilor profunde ale conceptelor, relații între concepte, afirmații teoretice și așa mai departe. Oricine dintre noi a meditat asupra naturii unui anumit lucru, încercând să-l înțeleagă, să îi ofere un sens. În analiza calitativă a datelor este vitală notarea acestor gânduri, chiar și a celor pe care mai târziu le veți considera inutile. Acestea vor varia ca dimensiune, dar ar trebui limitate la o singură idee principală, astfel încât mai târziu să le puteți sorta și organiza. În analiza Leviticului, o notiță teoretică ar putea să se refere la modul în care majoritatea interdicțiilor se referă implicit la comportamentul bărbaților, femeile aparând mai degrabă din întâmplare.

Notițele operaționale se ocupă în primul rând de probleme metodologice. Unele vor atrage atenția asupra circumstanțelor de colectare a datelor care ar putea fi ulterior relevante în înțelegerea datelor. Altele vor sugera colectarea unor date suplimentare.

Scrierea acestor notițe are loc în timpul procesului de colectare a datelor și de analiză a acestora. Gânduri care vă impun întocmirea unor notițe vor apărea în timp ce recitiți alte notițe sau transcrieri, fragmente codate de text sau discutați proiectul cu alte persoane. Este o idee bună să vă obișnuiți să scrieți notițele cât mai repede cu putință după ce le gândiți.

Adnotare – scrierea de notițe ce devin parte din datele pentru analiza calitativă, precum teoria întemeiată. Notițele pot să descrie și să definească concepte; să rezolve probleme metodologice sau să ofere formulări teoretice inițiale.

John și Lyn Lofland (1995, pp. 193 și urm.) se referă la adnotare oarecum diferit, descriind notițe ce se apropie de partea finală a redactării. Notița elementară este

o redare analitică detaliată a unui subiect relativ specific. În funcție de magnitudinea proiectului, cercetătorul poate să scrie între una și câteva zeci sau poate chiar mai multe notițe. Construite din coduri și codări selective, acestea sunt cele mai elementare materiale scrise ale proiectului (1995, p. 194).

Notița de sortare este bazată pe mai multe notițe elementare și prezintă teme-cheie în analiză. Spre deosebire de notițele elementare pe care le scriem cum ne vin în minte, fără a avea cap sau coadă, notițele de sortare le scriem ca o încercare de a descoperi sau de a crea o logică între datele analizate. O notiță de sortare va uni mai multe notițe elementare înrudite. Într-un anumit proiect vor fi create mai multe notițe de sortare care se referă la diferite aspecte ale proiectului.

În final, notița integrantă leagă multiplele notițe de sortare pentru a face ordine în întregul proiect. Aceasta expune o narațiune coerentă și comprehensivă, așezând-o într-un context teoretic. În orice proiect real, există însă o multitudine de moduri pentru a ajunge la o astfel de concluzie. Deci, din analiza datelor ar putea rezulta mai multe notițe integrante.

Observați că, deși considerăm procesul de redactare ca fiind unul linear, care începe cu introducerea și ajunge la concluzii, adnotarea este foarte diferită. Poate fi caracterizat ca un proces de creare a haosului, iar mai apoi de găsire a ordinii înăuntrul acestuia.

Pentru a explora mai departe procesul, raportați-vă la lucrările citate în cadrul acestei discuții și la sfârșitul capitolului. De asemenea, găsiți un volum mare de informații pe web. Spre exemplu, pentru a vedea regulile lui Barney Glaser despre adnotare, puteți accesa pagina <http://www.vism.org/gnm/gnm-gtm3.html>. În cele din urmă, cea mai bună învățare a procesului vine odată cu practica. Chiar dacă nu aveți un proiect de cercetare în desfășurare, puteți exersa folosind însemnările de la curs. Sau începeți un jurnal și codați-l.

Reprezentarea conceptelor

Ar trebui să fie deja clar că cercetătorii calitativi își petrec mult timp scriind idei pe hârtie (sau într-un fișier de calculator), dar acest proces nu se limitează doar la text. Deseori gândim mai clar relațiile dintre concepte dacă așezăm conceptele într-un format grafic, un proces numit **reprezentarea conceptelor**. Unii cercetători își așază toate

Reprezentarea conceptelor – expunerea grafică a conceptelor și a relaționării acestora, utilă în formularea teoriei.

conceptele majore pe o singură foaie de hârtie, în timp ce alții le aștern pe mai multe foi, table, table magnetice, documente de calculator sau pe un alt suport. Figura 13.3 arată cum am putea să gândim câteva dintre conceptele lui Goffman din examinarea genului și a publicității. (Această imagine a fost creată prin intermediul programului de calculator folosit pentru reprezentarea conceptelor – Inspiration.)

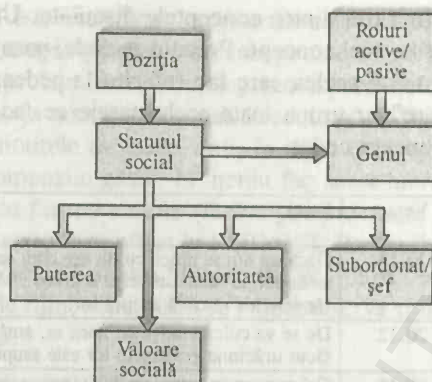

Figura 13.3. Un exemplu de reprezentare a conceptelor

Întâmplător, multe dintre subiectele discutate în această secțiune au aplicații utile atât în analizele calitative, cât și în cele cantitative. Cu siguranță, reprezentarea conceptelor este adecvată ambelor. Cele câteva tipuri de notițe vor fi utile în amândouă cazurile. Iar discuția despre codare se aplică din plin codării răspunsurilor la întrebările deschise dintr-un chestionar, având ca scop cuantificarea și analiza statistică. (Vom discuta despre codare din nou în capitoul următor, cu referire la cuantificarea datelor.)

Observând suprapunerea tehnicilor calitative și a celor cantitative, este oportun acum să facem referire la un instrument care este asociat, în primul rând, cu cercetarea cantitativă, dar se dovedește valoros și pentru analiza calitativă – computerul personal.

Programe de calculator pentru date calitative

Apariția calculatoarelor – „serve” și personale – a reprezentat un avantaj pentru cercetarea cantitativă, permițând calcularea rapidă a unor statistici extrem de complicate. Importanța calculatoarelor pentru cercetarea calitativă a fost oarecum mai greu apreciată. Unii cercetători calitativi au adaptat rapid capacitățile de bază ale calculatorului pentru operații nonnumerice, dar a durat puțin mai mult până când programatorii au abordat nevoile cercetătorilor calitativi. Astăzi însă există câteva programe puternice.

Să începem această secțiune printr-o trecere în revistă a modurilor în care puteți folosi instrumentele de bază ale calculatorului în analiza calitativă. Poate doar aceia care au petrecut ore în fața indigoului și a pastei corectoare pot aprecia în întregime avantajele calculatorului în această privință. „Editarea facilă” și „reproducerea facilă” pur și simplu nu surprind magnitudinea progresului.

Trecând de simpla înregistrare și stocare a datelor, programe simple de procesare a textului pot fi folosite pentru anumite analize de date. Comenzile „găsește” și „caută” vă vor duce la pasaje ce conțin cuvinte-cheie. Sau chiar puteți tasta cuvinte-cod lângă pasaje din text, astfel încât să puteți căuta acele cuvinte-cheie mai târziu.

Programele ce operează cu baze de date și tabele pot fi de asemenea utilizate pentru procesarea și analizarea datelor calitative. Figura 13.4 este o ilustrare simplă a modului în care anumite versete din Levitic pot fi analizate cu ajutorul unui tabel. Cele trei

coloane din stânga reprezintă trei dintre conceptele discutate. Un „X” semnifică faptul că pasajul din dreapta conține acel concept. Precum se vede, pasajele sunt aranjate în așa fel încât să le grupeze pe toate acelea care fac referire la pedeapsa cu moartea. O altă comandă simplă de „sortare” ar grupa toate acele pasaje ce fac referire la sex, homosexualitate sau orice alt concept codat.

Sex	Homo-sexualitate	Moarte	Verset	Pasaj
X	X	X	20,13	Dacă un om se culcă cu un om cum se culcă cineva cu o femeie, amândoi au făcut un lucru scârbos ; să fie pedepsiți cu moartea, sângele lor să cadă asupra lor.
X		X	20,12	De se va culca cineva cu nora sa, amândoi să se omoare, că au făcut urâciune și sângele lor este asupra lor.
X		X	20,15	Cel ce se va amesteca cu dobitoc să se omoare și să uciadă dobitocul.
		X	20,9	Cel ce va grăi de rău pe tatăl său sau pe mama sa să fie dat morții, că a grăit de rău pe tatăl său și pe mama sa și sângele său este asupra sa.
		X	20,2	Spune fiilor lui Israel acestea : Dacă cineva dintre fiii lui Israel și dintre străinii care trăiesc printre Israeliți va da din copiii săi lui Moloh, acela să fie dat morții : poporul băstinaș să-l ucidă cu pietre.
X	X		18,22	Să nu te culci cu un bărbat cum se culcă cineva cu o femeie. Este o urâciune.

Figura 13.4. Folosirea unui tabel pentru analiza calitativă

Această scurtă ilustrare ar trebui să vă facă o idee despre posibilitatea de a folosi programe cu o largă disponibilitate ca instrumente în analiza calitativă a datelor. Din fericire, azi există un număr mare de programe create tocmai pentru acest scop. Iată o listă pregătită de sociologi din cadrul Universității Surrey, Anglia (<http://www.soc.surrey.ac.uk/sru/SRU1.html>) :

The Ethnograph
HyperQual
HyperResearch
HyperSoft
NUD*IST
Qualrus
QUALOG
Textbase Alpha
SONAR
Atlas.ti

Acest site furnizează și o scurtă descriere a fiecărui program enumerat, prețul și datele de contact, acolo unde sunt disponibile.

Leviticul din perspectiva NUD*IST

Să vedem mai de aproape cum funcționează programele de analiză calitativă, prin exemplificarea unui astfel de program, NUD*IST (Date Nestructurate Non-numerice, Căutare Index și Teoretizare). Deși fiecare program are caracteristici diferite și abordări diferite

asupra analizei, NUD*IST este unul dintre programele cele mai populare și oferă o privire suficient de reprezentativă asupra genului. Vom începe cu o scurtă examinare a Leviticului, iar apoi vom examina un proiect axat pe înțelegerea experiențelor regizoarelor de film.

Deși este posibilă tastarea textului de codat direct în NUD*IST, cel mai adesea acest text există deja, precum notițele de teren, sau, în acest caz, versetele din Levitic sunt importate în program. Comenzile găsite în meniu fac acest lucru ușor de realizat, deși textul trebuie să fie într-un format simplu (fără o postprocesare sau alte formătări).

Figura 13.5 arată cum textul este afișat în NUD*IST. Pentru ilustrarea acestei secțiuni am folosit versiunea de NUD*IST pentru Macintosh. Voi folosi versiunea pentru Windows în ilustrarea regizoarelor de film, astfel încât să puteți observa similitudinile și diferențele dintre cele două platforme.

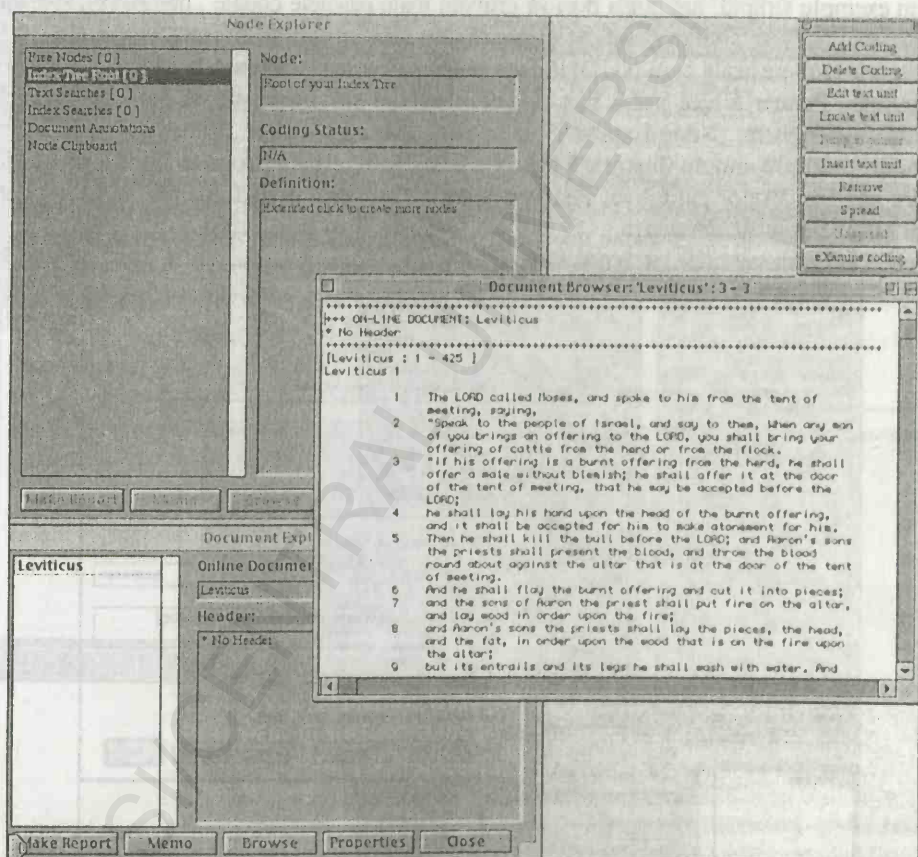

Figura 13.5. Cum sunt afișate materialele-text în NUD*IST

Pentru a vedea documentul, selectați numele acestuia în fereastra „Document explorer”, apoi apăsați pe „Browse”. Fereastra de text poate fi redimensionată și mutată pe ecran după placul dumneavoastră.

Observați butoanele din colțul dreapta sus al ferestrei. Acestea vă permit să selectați fragmente din text în scopul editării, codării sau al altor operațiuni.

Să creăm acum un concept-cod „homosex”. Acesta se va axa asupra referirilor la homosexualitatea masculină. Figura 13.6 ilustrează crearea unui concept-cod.

Pe măsură ce creăm coduri pentru conceptele noastre, le putem folosi pentru a coda materialele-text. Figura 13.7 ilustrează cum se realizează acest lucru. În „browser-ul” documentului se poate observa că versetul 20,13 a fost selectat (indicat de chenarul exterior versetului).

După aceea, apăsăm butonul „Add coding” (care nu apare în această ilustrare). Calculatorul ne va cere să identificăm codul potrivit. Cel mai ușor mod de a răspunde constă în apăsarea butonului „Browse”, care va arăta o listă a codurilor existente. În acest caz am ales „homosex” și am introdus ID-ul de cod 100.

Pe măsură ce materialele-text sunt codate, programul poate fi utilizat în scopuri analitice. Ca un exemplu simplu, am putea dori să grupăm toate pasajele codate „homosex”. Aceasta ne-ar permite să le vedem simultan și să căutăm similarități și diferențe între ele.

Figura 13.8 ne arată cum NUD*IST ar grupa pasajele referitoare la homosexualitatea masculină. Pentru a face acest pas, tot ce e nevoie să faceți este să selectați numele codului în fereastra „Node Explorer” și apoi să apăsați butonul „Make report”.

Acest exemplu simplu ilustrează posibilitățile oferite de un program conceput special pentru analiza datelor calitative. Pentru a aprofunda și mai mult folosirea lui, să trecem la un alt exemplu de cercetare.

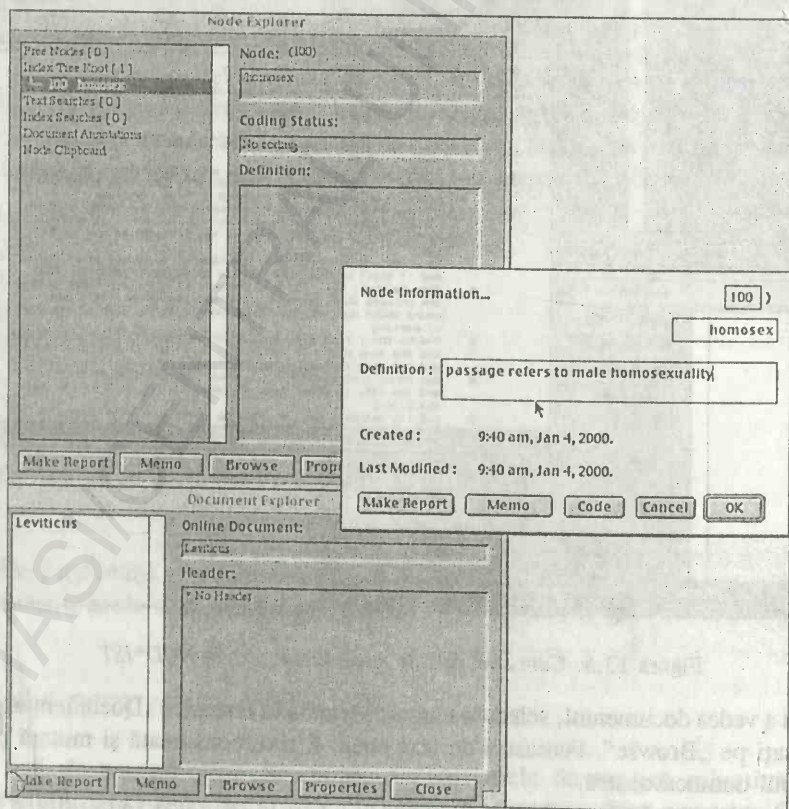

Figura 13.6. Crearea codului „homosex”

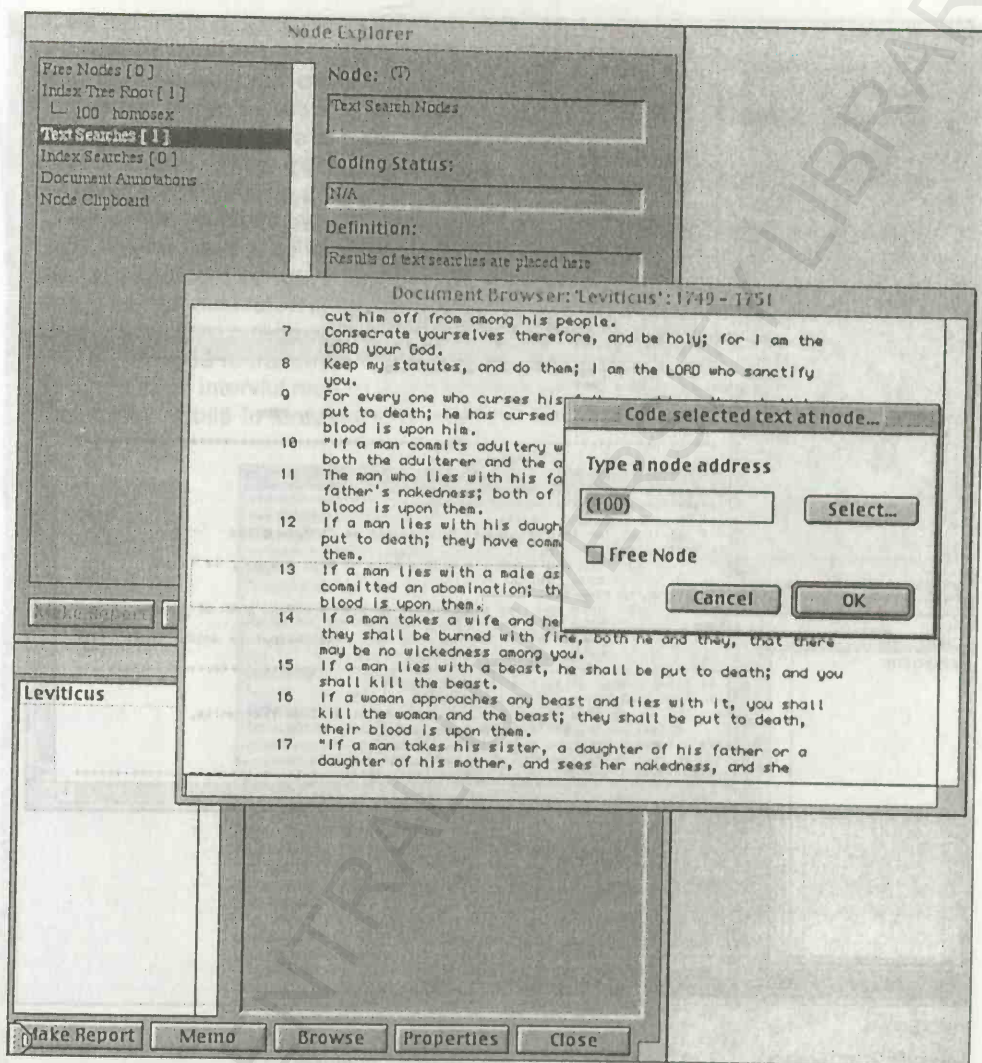

Figura 13.7. Codarea unui pasaj din text

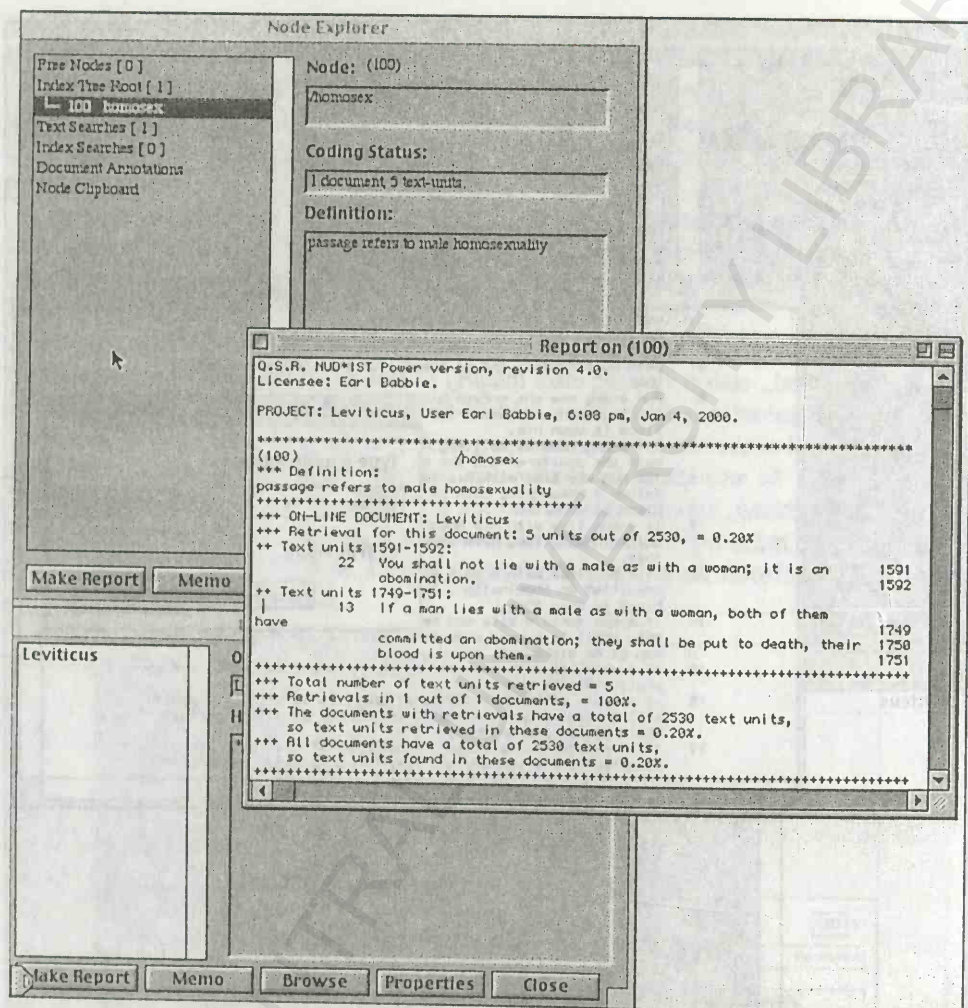

Figura 13.8. Raportări despre „homosex”

Folosirea programului Nvivo pentru a înțelege regizoarele de film, de Sandrine Zerbib

Sandrine Zerbib este un sociolog francez interesat de dificultățile întâmpinate de femei în lumea dominată de bărbați, a regiei de film. Pentru a aborda această temă ea a realizat interviuri aprofundate cu 30 de regizoare. După ce a adunat ore de interviuri înregistrate, a apelat la programul NUD*IST ca instrument de analiză. Să vedem cum descrie ea procesul.

Cele mai multe programe de analiză calitativă permit cercetătorilor să analizeze simultan mai multe interviuri din partea mai multor interviuatori. Dar găsesc mai eficientă importarea unui singur interviu în NUD*IST. Pentru că ai transcris sau cel puțin ai citit interviul în prealabil, veți selecta interviul care credeți că va fi de cel mai mare folos. Ar trebui să aveți încredere în dumneavoastră deoarece deveniți un expert în domeniul pe care îl studiați, iar compararea unor interviuri ar trebui să vă ajute să vă dați seama cât de exactă este analiza pe care o realizați.

După ce am terminat cam 30 de interviuri ca regizoare de film, aveam o bănuială care erau temele majore, pentru că acestea apăreau în fiecare interviu. Dar am avut nevoie de un instrument pentru a sintetiza acele pagini și fragmente de interviu. Am ales să încep cu interviul luat lui Joy. Mi-am redactat o notiță pentru a folosi interviul ei ca punct de pornire. Fiind o regizoare mai în vârstă, părea să aibă puncte de vedere puternice, pe care voia să le transmită.

În figura 13.9, interviul meu cu Joy a fost importat ca fișier „text only”. (Doar o parte din fișier este vizibilă în fereastră.)

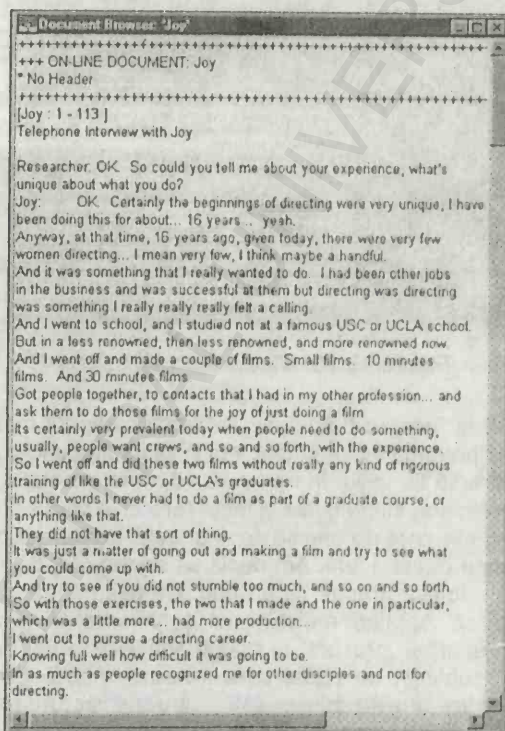

Figura 13.9. Text din interviul cu „Joy”

În propriile codări țineți minte că NUD*IST citește doar fișiere text. Nu e nevoie să vă complicați în transcrierea interviurilor; orice formatare este ștearsă. În acest moment sunteți gata să vă bucurați de procesul de codare. Puteți pur și simplu să subliniați cuvinte, propoziții, fragmente și să adăugați notițe (coduri). Primul pas este acela de a crea „noduri libere”, adică noduri independente unele de altele. Cantitatea de text pe care o subliniați pentru un cod va fi o decizie pe care va trebui să o luați singur. Dar țineți minte că va trebui să folosiți acele citate în scrierea cercetării voastre. Va trebui să fiți

convingători. De asemenea, veți dori să deconstruiți întregul interviu. Încercați să nu excludeți nimic. Este mai ușor să nu folosiți un citat pentru că ați găsit altul mai bun decât să nu găsiți nici un citat pentru că nu ați fost suficient de consecvent în disecarea interviului.

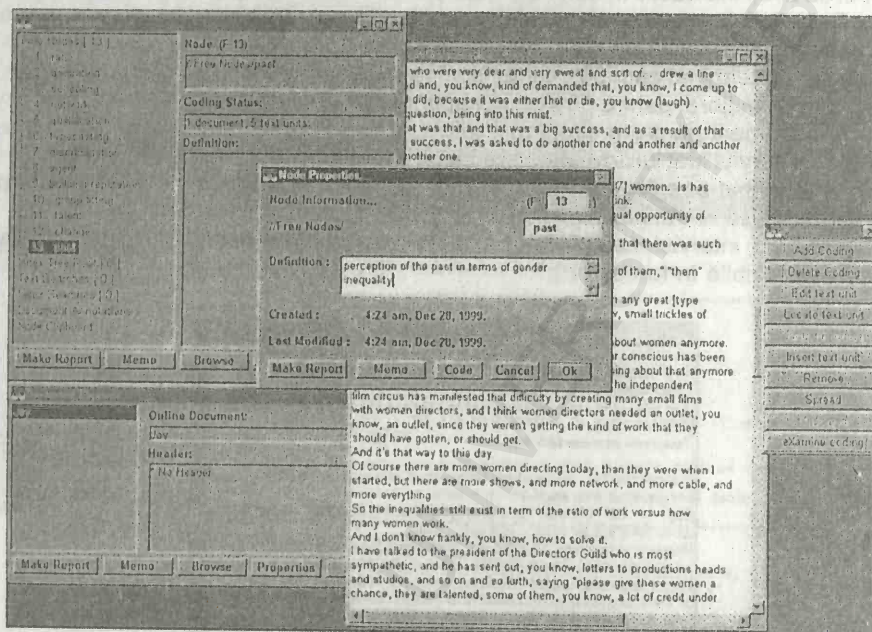

Figura 13.10. Crearea codului „trecut”

Când creezi un nod, la început dorești să folosești categorii mai largi, care ar fi mai inclusive față de alte potențiale citate. Dar veți vrea să fie suficient de specifice pentru ca sistemul de codare să fie valid. În figura 13.10, spre exemplu, am creat nodul liber „trecut” pentru că persoana interviuată a făcut referiri la trecut ca fiind unul extrem de competitiv pentru femeile care doreau să devină regizoare. Erau foarte puține regizoare atunci, mult mai puține decât acum. Am decis să adaug o definiție acestui nod pentru a-mi aminti de ce am folosit „trecut” ca un nod. De asemenea, am anticipat existența unui viitor nod „prezent”. Apoi am mutat nodul „schimbare” în rădăcina indexului și am creat subnodurile „trecut” și „prezent” în nodul „schimbare”.

În figura 13.11 am subliniat un pasaj care tratează mai multe teme. Joy vorbește despre Asociația Regizorilor Americani (ARA sau sindicatul regizorilor) și în special despre eforturile președintelui acesteia. De asemenea, își exprimă părerea despre inegalitățile de gen. Conform spuselor ei, talentul nu este suficient la Hollywood dacă există o prejudecată împotriva femeilor. Am hotărât să adaug două noduri acestui citat, „ARA”, care a trebuit creat, și „discriminare”, pe care îl creasem deja.

În figura 13.12 am încercat să transform câteva noduri libere în ramuri de index. Programul este suficient de flexibil pentru a putea să mut noduri, să le redenumesc sau să văd ce citate se regăsesc sub fiecare nod. Puteți atașa un nou nod unui citat pe care l-ați codat greșit. Este de preferat să începeți cu nodurile libere înainte de a construi o ierarhie de coduri (sau copac), deoarece înțelegerea modului în care categoriile sunt interrelaționate necesită timp și răbdare. Codarea altor interviuri ar trebui să vă ajute în organizarea propriului sistem de coduri.

Figura 13.13 ilustrează decizia mea de a importa încă două interviuri, cu Berta și Queena. Aș putea răsfoi toate cele trei interviuri pe același ecran. Pentru că eram încă la începutul cercetării, am decis să analizez aceste două interviuri separat. Acum începea să capete sens; începeam să văd tipare. NUD*IST îmi permitea să țin evidențe ale frecvențelor în care fiecare nod era atașat unui citat, nu doar în interviul lui Joy, ci și în cele cu Berta și Queena. Cu mai multe noduri atașate de multe ori unui singur citat, analiza calitativă îmi permitea să descopăr care dintre noduri erau mai predispușe să se suprapună.

Una dintre primele mele observații a fost aceea că termenul *sabotaj* era folosit destul de des de Joy și Queena. Am decis să realizez un raport cu toate citatele pe care le-am atașat nodului „sabotaj”. Figura 13.14 arată prima pagină a raportului creat de NUD*IST. Programul a căutat toate citatele care conțineau cuvântul „sabotaj”, care este un subnod pentru „discriminare”, pentru toate documentele de pe internet. A prezentat de asemenea și fiecare număr atribuit fiecărei unități, ceea ce mi-a permis să mă întorc și să văd un citat în contextul întregului document.

Această procedură e doar unul dintre multele lucruri pe care le poate face acest program. Ar trebui să petreceți mai mult timp învățând ce poate face programul, înainte de a vă hotărî să îl folosiți. Ceea ce pare a fi un instrument eficient pentru mine ar putea să nu fie la fel și pentru voi. Există suficiente softuri pentru analiza calitativă pe piață; încercați să aflați care vă convine cel mai mult.

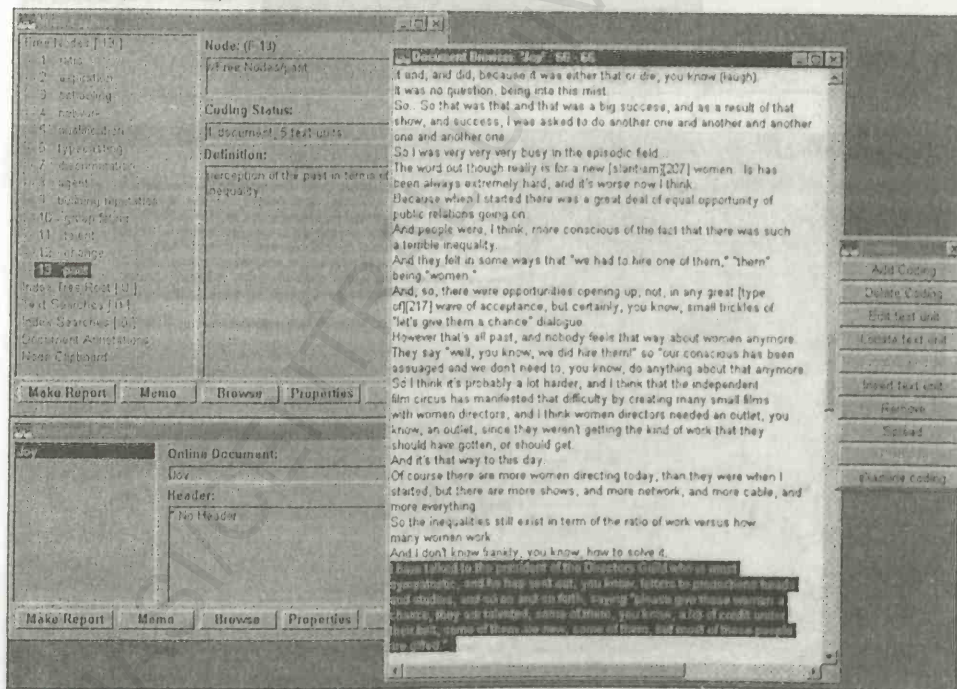

Figura 13.11. Codarea unui pasaj din interviu

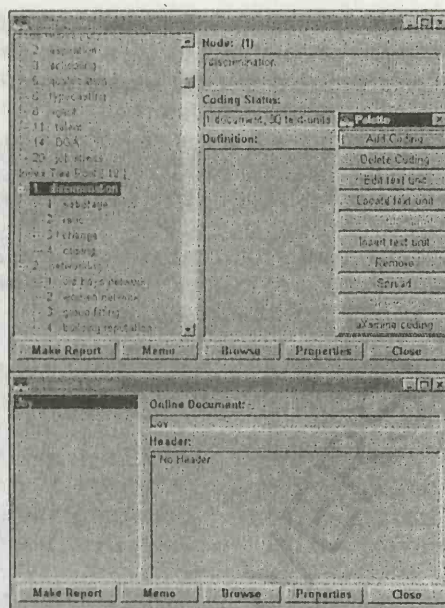

Figura 13.12. Crearea unei succesiuni de indexuri

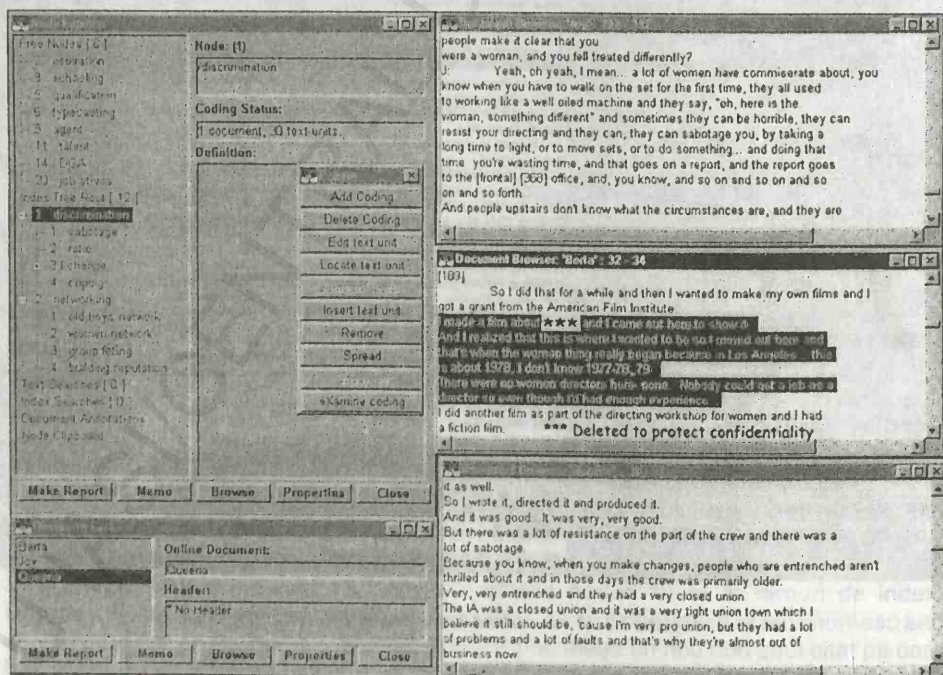

Figura 13.13. Încă două cazuri adăugate la analiză

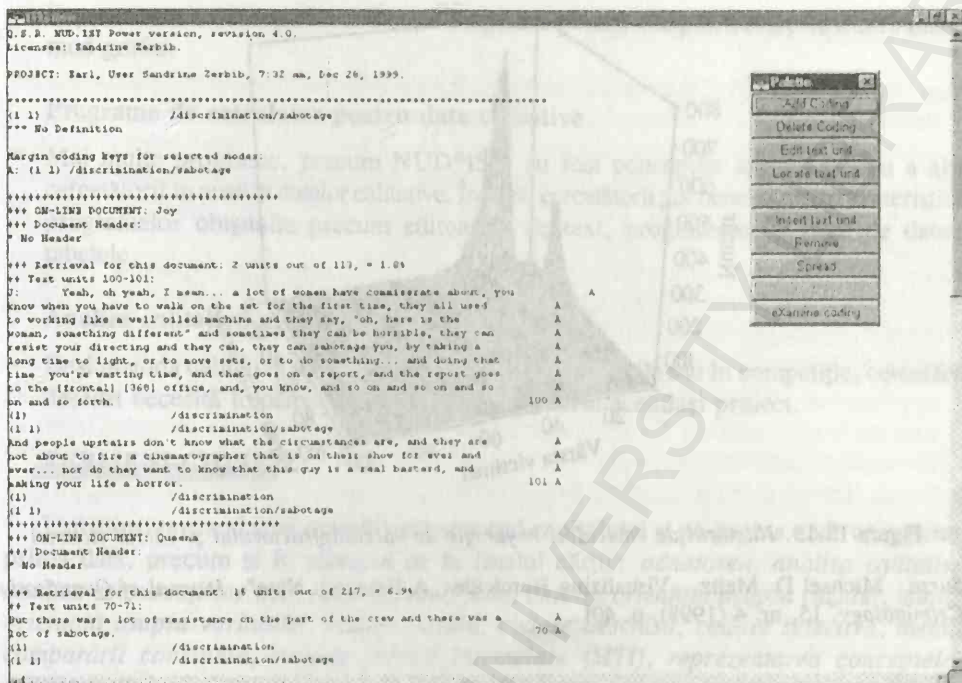

Figura 13.14. Analizarea nodului „sabotaj”

Analiza calitativă a datelor cantitative

Deși e important și necesar să facem diferența între cercetarea calitativă și cea cantitativă, de multe ori fiind discutate separat, nu vreau să înțelegi că sunt incompatibile sau că intră în competiție. Dacă nu puteți să vă descurcați cu amândouă, vă veți limita serios aptitudinile de cercetător social.

În capitolul 14 voi arăta câteva moduri prin care analiza cantitativă poate întări cercetările calitative. În mod similar, vreau să închei capitolul printr-un exemplu în care datele calitative necesită evaluări cantitative.

Figura 13.15 prezintă date recente privind infracționalitatea în Statele Unite (Maltz, 1998, p. 401). Aceste date sunt adesea prezentate într-o formă tabelară, dar observați cât de clar se văd tiparele criminalității în acest grafic tridimensional. Imaginea în sine furnizează sensul datelor statistice. Rezumarea sub forma unor ecuații, deși poate fi utilă unor scopuri, nu adaugă nimic relevanței imaginii. Chiar nu este nevoie să descrieți modelul în cuvinte. Aici este unul din cazurile în care o imagine valorează efectiv cât o mie de cuvinte.

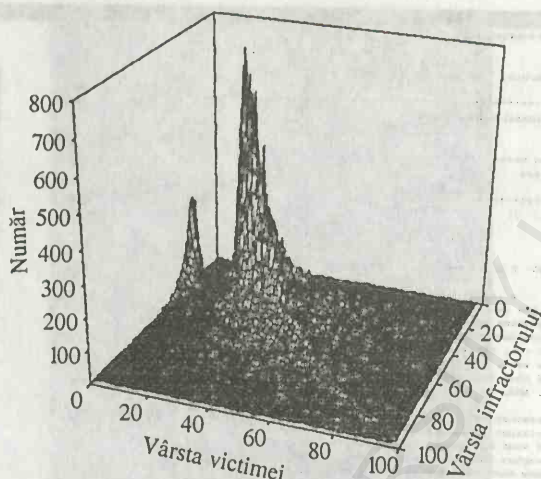

Figura 13.15. Numărul de omucideri în funcție de vârsta infractorului și vârsta victimei

Sursa: Michael D. Maltz, „Visualizing Homicide: A Research Note”, *Journal of Quantitative Criminology*, 15, nr. 4 (1998), p. 401.

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- Analiza calitativă este examinarea nonnumerică a observațiilor și interpretarea lor.

Legătura dintre teorie și analiză

- Analiza calitativă implică o interrelaționare permanentă între teorie și analiză. În analiza calitativă ne propunem să descoperim tipare, precum variații în timp sau posibile legături cauzale între variabile.
- Exemple de abordări ale descoperirilor și explicării unor asemenea modele sunt: metoda teoriei întemeiate, semiotica și analiza conversațiilor.

Procesarea datelor calitative

- Procesarea datelor calitative este atât artă, cât și știință. Trei instrumente-cheie pentru pregătirea datelor în vederea analizei sunt codarea, adnotarea și reprezentarea conceptelor.
- Față de unitățile standard utilizate în codare pentru analiza statistică, unitățile de codare pot varia în cadrul documentului. Deși codurile pot fi derivate din teoria analizată, mai des cercetătorii folosesc codarea deschisă, în care codurile sunt sugerate în urma examinării și interogării datelor de către cercetător.
- Adnotarea este oportună în mai multe etape ale procesării datelor pentru a surprinde înțelesurile codurilor, ideile teoretice, concluziile preliminare și alte idei care vor fi folositoare în perioada analizei.

- Reprezentarea conceptelor folosește diagrame pentru a explora relațiile dintre date în mod grafic.

Programe de calculator pentru date calitative

- Mai multe programe, precum NUD*IST, au fost concepute special pentru a ajuta cercetătorii în analiza datelor calitative. În plus, cercetătorii pot beneficia de caracteristicile programelor obișnuite precum editoarele de text, programele de baze de date și tabelele.

Analiza calitativă a datelor cantitative

- Deși metoda calitativă și cea cantitativă par incompatibile sau în competiție, cercetările deseori necesită folosirea ambelor tipuri în cadrul aceluiași proiect.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți pe parcursul capitolului și pe pagina unde apar pentru prima dată, precum și în glosarul de la finalul cărții: *adnotarea, analiza calitativă, analiza conversațiilor (AC), analiza multi-caz, analiza orientată asupra cazului, analiza orientată asupra variabilei, codare axială, codare deschisă, codare selectivă, metoda comparării constante, metoda teoriei întemeiate (MTI), reprezentarea conceptelor, semiotica.*

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCIIȚII RECAPITULATIVE

1. Recapitulați analiza lui Goffman asupra publicității și genului, apoi colectați și analizați o serie de imagini publicitare, din ziare sau reviste, care vă permit să studiați relația dintre gen și statut.
2. Recapitulați discuția despre homosexualitate din Levitic și găsiți moduri în care analiza ar putea avea o structură multi-caz.
3. Imaginați-vă că desfășurați o analiză multi-caz a unor documente revoluționare, precum Declarația de Independență a SUA sau Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului (de la Revoluția franceză). Identificați conceptele-cheie pe care le-ați codat din următorul pasaj: „Când, în cursul evenimentelor umane, a devenit necesar ca poporul nostru să dizolve legăturile politice care l-au legat de un altul și să-și asume între puterile de pe Pământ starea de separare și egalitate cu care legile naturii și ale lui Dumnezeu îl îndreptățesc, un respect decent față de opinia umanității îi cere să declare cauzele care îl determină la separare”.
4. Scrieți o notiță de cod și una teoretică pentru exercițiul 3.
5. Folosind biblioteca, InfoTrac College Edition sau web-ul, găsiți un raport de cercetare care folosește analiza conversațiilor. Rezumați concluziile principale în propriile cuvinte.

LECTURI SUPLIMENTARE

- Berg, Bruce (1998), *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*, Allyn and Bacon, Boston. Aici găsiți o trecere în revistă comprehensivă și inteligibilă a tehnicilor de colectare și analiză a datelor calitative, cu un accent important asupra eticii cercetării.
- Denzin, Norman K. și Yvonna S. Lincoln (1994), *Handbook of Qualitative Research*, Sage, Thousand Oaks, CA. Această resursă acoperă multe dintre aspectele legate de cercetarea calitativă, fie ele teoretice sau practice.
- Glaser, Barney G. și Anselm L. Strauss (1967), *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*, Aldine, Chicago. Acesta este enunțul clasic al teoriei întemeiate, cu sugestii practice ce sunt utile și în prezent.
- Hutchby, Ian și Robin Wooffitt (1998), *Conversation Analysis: Principles, Practices and Applications*, Polity Press, Cambridge, England. O reluare excelentă a metodei analizei conversațiilor. Cartea examinează teoria ce stă la baza metodei, cum se folosește și posibilele aplicații.
- Jacobson, David (1999), „Doing Research in Cyberspace”, *Field Methods*, 11 (2), pp. 127-145. Folosirea internetului pentru cercetările sociale nu se limitează la sondaje și experimente, după cum a demonstrat Jacobson în această examinare a comunicării mediate de calculator (CMC).
- King, Gary, Robert O. Keohane și Sidney Verba (1994), *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*, Princeton University Press, Princeton, NJ. Această carte controversată a celor trei politologi caută să îmbine logica analizei cantitative și a cauzalității cu datele calitative. Intenția lor este să unifice cele două abordări.
- McCormack, Coralie (2004), „Storying Stories: A Narrative Approach to In-Depth Interview Conversations”, *International Journal of Social Research Methodology*, 7 (3), pp. 219-236. Interviuurile aprofundate, frecvente în analiza calitativă de teren, pot conduce la descrieri narative de amploare care pot prezenta dificultăți în analiză. Acest articol detaliază un set de proceduri pentru a organiza analiza unor asemenea narațiuni, referindu-se în special asupra dimensiunii etice.
- Strauss, Anselm și Juliet Corbin (eds.) (1997), *Grounded Theory in Practice*, Sage, Thousand Oaks, CA. Această lucrare revizuită asupra teoriei întemeiate oferă sfaturi în special asupra codării și adnotării.
- Strauss, Anselm și Juliet Corbin (1998), *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, Sage, Thousand Oaks, CA.

Resurse de studiu pe internet

SociologyNow™: Research Methods

- Înainte de a arunca o ultimă privire peste acest capitol, faceți testul *SociologyNow: Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.
- Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow: Research Methods*, realizat pe baza rezultatelor testului. Utilizați planul de studiu, cu

exercițiile sale interactive, precum și alte resurse pentru a învăța bine subiectul de studiu.

3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de internet al cărții, http://sociology.wadsworth.com/babbie_practice11e, pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition* pentru căutarea termenilor, *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de internet pentru acest capitol

Fiți conștient de faptul că internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru mai multe *Web Links*. Aceste site-uri, existente încă la momentul publicării cărții, oferă oportunități de informare asupra cercetării și analizei calitative a datelor.

Forum : cercetare socială calitativă

<http://www.qualitative-research.net/fqs/fqs-eng.htm>. Acesta este o revistă multilingv, care se ocupă de toate aspectele cercetării calitative, conținând rezumate și articole pe care le puteți citi online.

Câteva programe de calculator pentru analiza calitativă

<http://www.ideaworks.com/Qualrus.shtml>. Qualms

<http://www.qsr.com.au/>. NUD*IST, N4, NVivo, N5

<http://www.qualisresearch.com/info.htm>. Ethnograph

<http://www.atlasti.de/>. Atlas.ti

<http://www.researchware.com/>. HyperResearch

Judy Norris, listare extensivă a programelor de analiză a datelor calitative

<http://www.qualitative-research.net/fqs/fqs-eng.htm>. Acest site furnizează link-uri către alte programe de analiză a datelor calitative și ilustrează posibilitățile de analiză asistată de calculator a datelor calitative.

Capitolul 14

Analiza cantitativă a datelor

Rezumatul capitolului

De multe ori, datele în cercetarea socială sunt convertite în formă numerică pentru analize statistice. În acest capitol, vom începe cu procesul de cuantificare a datelor, apoi ne vom orienta către analiză. Analiza cantitativă poate fi descriptivă sau explicativă; poate lua în considerare una, două sau mai multe variabile. Începem studiul nostru despre modul în care se fac analizele cantitative cu câteva metode simple, dar puternice de manipulare a datelor pentru a obține concluzii în cercetare.

Introducere

Cuantificarea datelor

Crearea categoriilor de codare

Construirea fișei de codare

Introducerea datelor

Analiza univariată

Distribuțiile

Tendențele centrale

Dispersia

Variabilele continue și discrete

Detaliul *versus* accesibilitatea

Comparațiile dintre subgrupuri

„Eliminarea” unor categorii de răspunsuri

Rezolvarea problemei non-răspunsurilor

Descrierile numerice în cercetarea calitativă

Analiza bivariată

Tabelele procentuale

Realizarea și citirea tabelor procentuale

Introducere în analiza multivariată

Diagnostic sociologic

SociologyNow™: Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow: Research Methods*.

Introducere

În capitolul 13, am discutat logica și tehnicile cu ajutorul cărora cercetătorii sociali analizează calitativ datele colectate. Acest capitol examinează **analiza cantitativă** sau tehnicile prin care cercetătorii transformă datele în formă numerică și le supun analizelor statistice.

Analiza cantitativă – reprezentarea numerică și manipularea observațiilor în scopul descrierii și explicării fenomenelor reflectate de acele observații.

Pentru început vom analiza *cuantificarea* – procesul de transformare a datelor în format numeric. Acesta implică transformarea datelor sociale într-o *formă ce poate fi citită mecanic* – formă care poate fi citită și utilizată de calculatoare și mașini asemănătoare folosite în analiza cantitativă.

Restul capitolului prezintă logica și unele tehnici ale analizei cantitative de date – începând cu cel mai simplu caz, analiza univariată, care implică o variabilă, apoi discută analiza bivariată, care implică două variabile. Încheiem cu o scurtă introducere în analiza multivariată sau examinarea simultană a mai multor variabile, precum *vârsta, educația și prejudecățile*.

Înainte de a realiza orice tip de analiză, trebuie să cuantificăm datele. Să ne axăm acum pe pașii de bază implicați în transformarea datelor în forme ce pot fi citite mecanic, potrivite procesării și analizei computerizate.

Cuantificarea datelor

Astăzi, analiza cantitativă este mai mereu realizată cu ajutorul programelor de calculator precum SPSS și MicroCase. Pentru ca aceste programe să funcționeze, ele trebuie să poată citi datele colectate în cercetare. Dacă am făcut un sondaj, unele date sunt inerent numerice: de exemplu, vârsta sau venitul. În timp ce completarea unui chestionar este de natură calitativă, vârsta menționată poate fi cu ușurință transpusă în date cantitative.

Alte date pot fi cu ușurință transformate: nu este nimic dificil în a coda cu „1” și „2” valorile variabilei gen – „bărbat” și „femeie”. Cercetătorii pot atribui cu ușurință reprezentări numerice unor variabile precum *afiliere religioasă, partid politic și regiune a țării*.

Însă unele date prezintă o provocare mai mare. Dacă respondentul unui sondaj menționează că cea mai mare problemă pe care o are de înfruntat Woodbury, Vermont, este „dezintegrarea stratului de ozon”, calculatorul nu poate procesa acest răspuns numeric. Trebuie să îl traducem prin procesul de *codare* a răspunsurilor. Am discutat deja despre codare în legătură cu analiza de conținut (capitolul 11) și cu analiza datelor calitative (capitolul 13). Acum examinăm codarea pentru analiza cantitativă.

În cadrul unei analize cantitative, cercetătorii trebuie deseori să codeze datele după ce acestea au fost colectate. De exemplu, itemii cu răspuns deschis din cadrul chestionarelor conduc la răspunsuri nonnumerice care trebuie codate înainte de analiză. Ca și în cazul

analizei de conținut, sarcina este de a reduce un număr mare de itemi idiosincrasici de informație la un set mult mai limitat de atribute care alcătuiesc o variabilă. De exemplu, să presupunem că un cercetător adresează respondentului următoarea întrebare: „Care este ocupația ta?”. Răspunsurile la o asemenea întrebare variază considerabil. Deși cercetătorul poate alocă un cod numeric separat fiecărei ocupații raportate, această procedură nu va ușura analiza, care de obicei depinde de faptul că mai mulți subiecți au același atribut.

Variabila *ocupație* are multe scheme de codare prestabilite. O astfel de schemă face diferența între ocupațiile profesionale și manageriale, funcționărești, semicalificate etc. O altă schemă diferențiază sectoarele economice: industrie, sănătate, educație, comerț etc. Altele le combină pe cele două. Folosirea unei scheme de codare stabilite vă oferă avantajul de a putea să comparați rezultatele propriei cercetări cu cele ale altor studii. (Vezi, de exemplu, Biroul de Statistică a Muncii la http://stats.bls.gov/soc/soc_majo.htm.)

Schema de codare ocupațională pe care o alegeți trebuie să se potrivească cu conceptele teoretice utilizate în studiu. Pentru unele studii, codarea tuturor ocupațiilor drept *intelectuale și necalificate* poate fi suficientă. Pentru altele, angajat și șomer pot fi de ajuns. Sau un cercetător în domeniul păcii ar dori să știe numai dacă ocupația a depins de nivelul de securitate.

Deși schema de codare trebuie adaptată cerințelor particulare ale analizei, un aspect general trebuie menționat. Dacă datele sunt codate pentru a menține o cantitate mare de detalii, categoriile de codare pot fi mereu combinate în timpul unei analize care nu necesită atât de multe detalii. Dacă însă datele sunt codate în câteva categorii generale, nu este posibil în cadrul analizei să recreați detaliile originale. Pentru a fi sigur că aveți mai multe opțiuni, este recomandat să vă codați datele mai detaliat decât vă sunt necesare la analiză.

Crearea categoriilor de codare

Există două abordări fundamentale ale procesului de codare. În primul rând, puteți începe cu o schemă de codare relativ bine dezvoltată. Puteți alege această variantă deoarece servește scopului cercetării dumneavoastră. Astfel, după cum sugeram anterior, cercetătorul în domeniul păcii poate coda ocupațiile în funcție de relația lor cu securitatea mediului. Sau puteți să utilizați o schemă de codare existentă deoarece vă permite să comparați propriile rezultate cu cele anterioare.

În al doilea rând, puteți genera coduri din datele colectate, așa cum am discutat în capitolul 13. Să presupunem că am întrebat studenții prin intermediul unui sondaj autoadministrat care consideră ei a fi cea mai mare problemă a facultății lor. Iată câteva dintre posibilele răspunsuri.

- Taxele de școlarizare sunt prea mari
- Insuficiente locuri de parcare
- Administrația nu știe ce face
- Consilierii nu sunt niciodată disponibili
- Insuficiente cursuri oferite

Gândaci în cămine
 Prea multe cerințe
 Mâncarea de la cantină este proastă
 Cărțile costă prea mult
 Insuficient ajutor financiar

Tabelul 14.1. Răspunsurile studenților ce pot fi codate „Preocupări financiare”

	Preocupări financiare
Taxe de școlarizare sunt prea mari	X
Insuficiente locuri de parcare	
Administrația nu știe ce face	
Consilierii nu sunt niciodată disponibili	
Insuficiente cursuri oferite	
Gândaci în cămine	
Prea multe cerințe	
Mâncarea de la cantină este proastă	
Cărțile costă prea mult	X
Insuficient ajutor financiar	X

Alocați-vă un minut pentru a recapitula aceste răspunsuri și pentru a vedea dacă puteți identifica toate categoriile pe care le reprezintă. Nu există răspuns corect, doar câteva scheme de codare ce pot fi generate din aceste răspunsuri.

Să începem cu primul răspuns: „Taxele de școlarizare sunt prea mari”. Ce arii generale de preocupare reflectă acest răspuns? O posibilitate evidentă ar fi „Preocupări financiare”. Există și alte răspunsuri care ar intra în această categorie?

Tabelul 14.1 indică ce răspunsuri ale chestionarului ar putea să intre în această categorie. În termeni generali, primul răspuns poate fi văzut ca o reflectare a preocupărilor nonacademice. Această categorizare ar fi relevantă dacă ați fi interesat de distincția dintre preocupări academice și nonacademice. În această situație, răspunsurile pot fi codate ca în tabelul 14.2.

Trebuie observat că în acest tabel nu am codat răspunsul „Cărțile costă prea mult”, deoarece această preocupare ar putea reprezenta ambele categorii. Cărțile fac parte din programul academic, însă nu și costul lor. Acest aspect semnalează nevoia de a redefini schema de codare pe care o dezvoltăm. În funcție de scopul cercetării noastre, am putea fi interesați în mod special de identificarea oricăror probleme care includ un element academic, codându-l prin urmare cu „Academic”. La fel am putea fi interesați de identificarea aspectelor nonacademice și am coda răspunsul în conformitate. Ca alternativă, am putea crea o categorie separată pentru răspunsurile care implică atât aspecte academice, cât și nonacademice.

Tabelul 14.2. *Preocupările studenților codate drept „Academice” și „Nonacademice”*

	Academice	Nonacademice
Taxe de școlarizare sunt prea mari		X
Insuficiente locuri de parcare		X
Administrația nu știe ce face	X	
Consilierii nu sunt niciodată disponibili	X	
Insuficiente cursuri oferite	X	
Gândaci în cămine		X
Prea multe cerințe	X	
Mâncarea de la cantină este proastă		X
Cărțile costă prea mult		
Insuficient ajutor financiar		X

Tabelul 14.3. *Preocupările nonacademice codate drept „Administrative” sau „Facilități”*

	Academice	Administrative	Facilități
Taxe de școlarizare sunt prea mari		X	
Insuficiente locuri de parcare			X
Administrația nu știe ce face	X		
Consilierii nu sunt niciodată disponibili	X		
Insuficiente cursuri oferite	X		
Gândaci în cămine			X
Prea multe cerințe	X		
Mâncarea de la cantină este proastă			X
Cărțile costă prea mult	X		
Insuficient ajutor financiar		X	

O altă variantă ar fi să diferențiem în cadrul aspectelor nonacademice problematicile administrative și facilitățile din campus. Tabelul 14.3 indică modalitatea în care ar fi codate primele zece răspunsuri în acea situație.

După cum ilustrează aceste câteva exemple, există multe scheme posibile de codare a unui set de date. Alegerile trebuie să fie în conformitate cu scopurile cercetării și să reflecte logica ce decurge din datele respective. Deseori, veți modifica unele categorii de codare pe măsură ce procesul de codare avansează. Ori de câte ori veți modifica lista categoriilor, este necesar să recapitulați datele deja codate pentru a observa dacă modificările nu le afectează.

Categoriile de codare, asemenea seturilor de atribute ce compun o variabilă și a variantelor de răspuns pentru o întrebare închisă, trebuie să fie exhaustive și reciproc exclusive. Fiecare informație codată trebuie să poată fi încadrată într-o singură categorie. Problemele apar în momentul în care un răspuns dat pare să se potrivească în mai multe categorii sau în nici una. Ambele situații semnalează o nepotrivire între date și schema de codare.

Dacă sunteți suficient de norocos să beneficiați de asistență în procesul de codare, trebuie să instruiți codicatorii în definițiile categoriilor de codare, arătându-le cum să utilizeze corespunzător aceste categorii. În acest sens, trebuie să explicitați înțelesul categoriilor de codare și să oferiți câteva exemple din fiecare. Pentru a fi sigur că persoanele care codează vă înțeleg intenția, codati câteva cazuri dinainte. Apoi cereți codicatorilor să codeze acele cazuri fără a ști modalitatea în care le-ați codat. În final, comparați codările persoanelor respective cu propria codare. Discrepanțele indică o comunicare imperfectă a schemei dumneavoastră de codare către cei care codează. Chiar și existența unui acord perfect între dumneavoastră și acele persoane impune o verificare cel puțin parțială a codării cazurilor în timpul procesului de codare.

Chiar dacă nu aveți norocul de a fi ajutat, tot trebuie să vă verificați propria coerență în procesul de codare. Nimeni nu este perfect, în special un cercetător dornic să ajungă la un rezultat. Să presupunem că studiați un cult nou și aveți impresia că persoanele fără o familie vor fi tentate să considere noul cult ca pe un substitut al familiei. Pericolul apare când descoperiți un subiect care menționează că nu are familie și veți încerca inconștient să identificați elemente în discursul subiectului care indică înlocuirea familiei prin acel cult. Dacă este posibil, încercați să găsiți pe altcineva care să vă codeze cazurile și vedeți dacă acea persoană face aceleași codări pe care le faceți dumneavoastră.

OPINII POL.

Există multe discuții astăzi despre liberali și conservatori. Vă voi arăta o scală de șapte puncte pe care opiniile politice ale oamenilor sunt aranjate de la liberal radical – punctul 1 – la conservator radical – punctul 7. Unde v-ați plasa pe această scală?

1. Liberal radical
2. Liberal
3. Ușor liberal
4. Moderat, centrul politic
5. Ușor conservator
6. Conservator
7. Conservator radical
8. Nu știu
9. Nu răspund

PARTICIP.

Cât de des participați la slujbele religioase?

0. Niciodată
1. Mai puțin de o dată pe an
2. O dată sau de două ori pe an
3. De câteva ori pe an
4. Aproximativ o dată pe lună
5. De 2-3 ori pe lună
6. Aproape săptămânal
7. Săptămânal
8. De câteva ori pe săptămână
9. Nu știu/Nu răspund

Figura 14.1. Fișa parțială de codare

Construirea fișei de codare

Produsul final al procesului de codare este transformarea itemilor de date în coduri numerice. Aceste coduri reprezintă atribute ce compun variabile care, la rândul lor,

Fișa de codare – documentul folosit în procesarea și analiza datelor care indică locația diferiților itemi de date într-un fișier de date. În mod obișnuit, fișa de codare identifică locațiile itemilor de date și înțelesul codurilor utilizate pentru a reprezenta diferite atribute ale variabilelor.

primesc locații în cadrul unei fișe de codare.

O **fișă de codare** este un document care descrie locația variabilelor și listează codurile date atributelor care compun aceste variabile.

O fișă de codare are două funcții esențiale. În primul rând, este ghidul principal utilizat în procesul de codare. În al doilea rând, este ghidul necesar localizării variabilelor și interpretării codurilor din fișierul dumneavoastră de date în cadrul analizei.

Dacă decideți să corelați două variabile ca parte a analizei dumneavoastră, fișa de codare indică locația variabilelor și ceea ce reprezintă codurile.

În figura 14.1 este prezentată o fișă de codare parțială creată din două variabile din General Social Survey. Deși nu există un format corect pentru o fișă de codare, acest exemplu prezintă unele elemente comune.

Trebuie observat că fiecare variabilă este identificată printr-o denumire abreviată a variabilei: *OPINII POL.*, *PARTICIP.* Putem determina participarea la slujbe religioase a respondenților prin utilizarea *PARTICIP.* Acest exemplu utilizează formatul stabilit de General Social Survey, care a fost implementat în SPSS. Alte seturi de date sau programe de analiză pot utiliza variabilele în format diferit. De exemplu, unele folosesc coduri numerice în loc de nume abreviate. Oricum, trebuie să aveți un termen de identificare ce vă permite localizarea și utilizarea variabilei dorite.

Apoi, fiecare fișă de codare ar trebui să cuprindă întreaga definiție a variabilelor. În cazul unui chestionar, definiția constă în reproducerea exactă a întrebării folosite, deoarece formularea întrebărilor influențează mult răspunsurile oferite. În cazul *OPINII POL.* știți că respondenților le-a fost arătat un card ce conținea câteva categorii politice și li s-a cerut să o aleagă pe cea care li se potrivește cel mai bine.

Fișa de codare indică și atributele ce compun fiecare variabilă. De exemplu, pentru *OPINII POL.*, respondenții își puteau caracteriza orientarea politică drept „Liberal radicală” „Liberală”, „Ușor liberală” ș.a.m.d.

În fine, trebuie observat că fiecare atribut are și o etichetă numerică. Astfel, în *OPINII POL.*, „Liberal radical” este încadrat în categoria 1. Aceste coduri numerice sunt folosite în diverse manipulări ale datelor. De exemplu, puteți decide să combinați categoriile 1-3 (toate cu răspunsurile „liberal”). Este mai simplu să faceți acest lucru cu numere decât cu nume lungi.

Fișa de codare GSS poate fi accesată online la <http://webapp.icpsr.umich.edu/GSS/>. Dacă știți numele simbolic (de exemplu: *OPINII POL.* – *POLVIEWS*), puteți să o detectați în lista existentă în baza de date. Altfel, puteți să căutați la „Index by subject” și să găsiți toate întrebările utilizate pentru un anumit subiect.

Introducerea datelor

În plus față de transformarea datelor în formă cantitativă, cercetătorii interesați de acest gen de cercetare trebuie să convertească datele într-o formă pe care calculatorul să o poată citi și folosi. Există multe modalități de realizare a acestei activități, în funcție de forma inițială a datelor și de programul de calculator pe care decidem să îl folosim pentru analiza datelor. Voi prezenta succint procesul aici.

Dacă datele dumneavoastră au fost colectate cu ajutorul unui chestionar, puteți face codarea chiar pe chestionar. Astfel, specialiștii în introducerea datelor (inclusiv dumneavoastră) ar putea introduce datele în, de exemplu, o matrice SPSS sau într-un fișier Excel care va fi importat ulterior în SPSS.

Uneori, cercetătorii sociali folosesc foi scanate pentru colectarea datelor. Această procedură se bazează pe introducerea unor foi într-o mașină care transformă semnele negre în date ce pot fi transferate în programul de analiză. Procedura funcționează doar cu subiecții care se simt în largul lor cu astfel de foi și se limitează la întrebări cu răspuns închis.

Câteodată, introducerea datelor apare în procesul de colectare a acestora. De exemplu, în cadrul interviurilor telefonice asistate de calculator, intervievatorul introduce răspunsurile direct în calculator unde datele sunt pregătite pentru analiză (vezi capitolul 9). Chiar și cu mai puțin efort, sondajele online pot fi construite astfel încât respondenții să își introducă propriile răspunsuri în baza de date, fără a fi necesară intervenția intervievatorului sau a persoanei ce introduce datele.

Odată ce datele au fost cuantificate și introduse în calculator, cercetătorii pot începe analiza cantitativă. Să examinăm trei cazuri menționate la începutul acestui capitol: analiza univariată, bivariată și multivariată.

Analiza univariată

Cea mai simplă formă a analizei cantitative, **analiza univariată**, implică descrierea unui caz din perspectiva unei singure variabile – mai precis, distribuția atributelor pe care aceasta le cuprinde. De exemplu, dacă am fi interesați de variabila *gen*, atunci am urmări câți dintre subiecți sunt bărbați și câți femei.

Analiza univariată – analiza unei singure variabile, cu scopuri descriptive. Distribuțiile de frecvență, mediile și măsurile de dispersie sunt exemple de analiză univariată, deosebită de analiza bivariată și cea multivariată.

Tabelul 14.4. *Participarea la slujbe religioase, GSS, 2000*

Particip.	Cât de des participați la slujbele religioase				
	Valoare	Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Niciodată	0	583	20,7	21,3	21,3
Mai puțin de o dată pe an	1	219	7,8	8,0	29,3
O dată pe an	2	334	11,9	12,2	41,5
De câteva ori pe an	3	369	13,1	13,5	55
O dată pe lună	4	197	7	7,2	62,2
De două-trei ori pe lună	5	221	7,8	8,1	70,3
Aproape săptămânal	6	131	4,7	4,8	75
Săptămânal	7	488	17,3	17,8	92,9
Mai mult de o dată pe săptămână	8	195	6,9	7,1	100
Nu știu, nu răspund	9	80	2,8	Cazuri lipsă	
	Total	2.817	100	100	
Cazuri valide	2.737	Cazuri lipsă	80		

Sursa : General Social Survey, 2000.

Distribuțiile

Formatul de bază pentru prezentarea datelor univariate este raportarea tuturor cazurilor individuale, adică listarea atributelor fiecărui caz studiat în termenii variabilei alese. Să luăm ca exemplu datele despre participarea la slujbele religioase *PARTICIP*, din General Social Survey (GSS). Tabelul 14.4 prezintă rezultatele analizei SPSS pentru această variabilă.

Să examinăm în detaliu tabelul. Dacă vă uitați aproape de finalul tabelului, veți vedea că eșantionul analizat are un total de 2.817 cazuri. Ultimul rând de deasupra totalurilor indică faptul că 80 dintre cei 2.817 respondenți au afirmat că nu știu sau nu au oferit nici un răspuns la această întrebare. Astfel, concluziile noastre referitoare la participarea cetățenilor americani la slujbele religioase în 2000 se bazează pe cei 2.737 de subiecți care au răspuns la întrebare.

La începutul tabelului veți observa că 583 de persoane au afirmat că nu au participat niciodată la slujbele religioase. Acest număr în sine nu spune nimic despre practicile religioase, nu ne oferă o idee referitoare la faptul că americanii participă mult sau puțin la slujbele religioase.

Prin analogie, să presupunem că cel mai bun prieten al dumneavoastră a băut șase cutii de bere. Este mult sau puțin? Bineînțeles, răspunsul depinde de timpul în care a fost consumată berea – o lună, o săptămână, o zi sau o oră. Și în cazul participării religioase avem nevoie de o bază pentru evaluarea numărului ce reprezintă oamenii care nu au participat niciodată la slujbele religioase.

O modalitate de a evalua acest număr este calcularea procentului tuturor celor care au afirmat că nu au participat vreodată la slujbele religioase. Dacă împărțim 583 la 2.737, vom obține 21,3 procente care apar în tabel ca procente valide. Acum putem concluziona că 21% sau un adult american din cinci afirmă că nu participă vreodată la slujbele religioase.

Acest rezultat are mai mult înțeles, dar sugerează oare că americanii sunt în general non-religioși? O privire atentă asupra tabelului 14.4 indică faptul că cel mai des aleasă categorie a fost „săptămânal”, cu 17,8 procente din numărul total de respondenți. Să adăugăm la acestea cele 7,1 procente care menționează participarea la slujbele religioase mai des de o dată pe săptămână și descoperim că aproape un sfert (24,9%) dintre adulții americani afirmă că participă la slujbe religioase cel puțin o dată pe săptămână. După cum vedem, fiecare comparație nouă oferă o perspectivă mai completă asupra datelor.

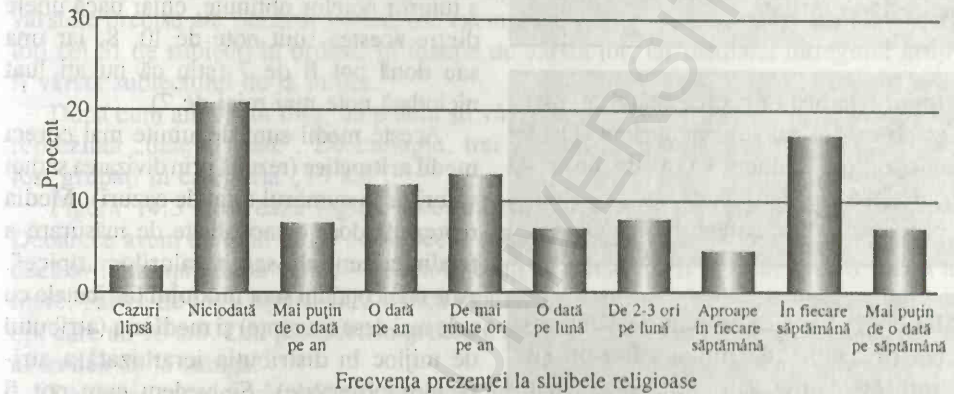

Figura 14.2. Grafic cu bare al variabilei PARTICIP. în GSS, 2000

O descriere a numărului observațiilor realizate asupra atributelor unei variabile pe un eșantion se numește **distribuție a frecvenței**. Câteodată, un grafic prezintă cel mai bine o distribuție a frecvenței. Figura 14.2 a fost creată în SPSS utilizând datele GSS pentru variabila PARTICIP. Scala verticală din stânga graficului indică procentul celor care au ales unul dintre răspunsurile care se află pe axa orizontală a graficului. Alocați-vă un minut pentru a observa cum procentele din tabelul 14.4 corespund înălțimii barelor din figura 14.2.

Distribuția frecvenței – descrierea numărului de observații ale diverselor atribute ale variabilei din eșantion. Un exemplu de distribuție este raportul conform căruia 53% dintr-un eșantion sunt bărbați și 47% femei.

Tendințele centrale

Dincolo de raportarea distribuției generale a valorilor, denumită uneori *frecvențe marginale* sau doar *marginale*, puteți alege să vă prezentați datele în forma unei *medii* sau *măsurii a tendinței centrale*. Suntem deja familiarizați

Media – un termen ambiguu care sugerează existența unei tendințe centrale tipice sau normale. Media, mediana și modulul sunt exemple specifice de medii matematice.

cu conceptul de tendință centrală datorită numărului mare de medii pe care îl folosim zilnic pentru a exprima valoarea „tipică” a unei variabile. De exemplu, în baseball, un scor mediu de 0,300 spune că un jucător lovește, în medie, mingea de trei ori din zece. Într-un sezon competițional, un astfel de jucător poate trece prin perioade lungi fără a

Medie aritmetică – o medie calculată prin adunarea valorilor diverselor observații și împărțirea sumei la numărul de observații. Dacă acum aveți o medie generală de 10 în urma a zece cursuri și veți lua un 4 la acest curs, noua medie generală va fi 9,45.

Modul – indicator reprezentând cel mai des observată valoare sau atribut. Dacă un eșantion include 1.000 de protestanți, 275 de catolici și 33 de evrei, „protestant” este categoria modală.

Mediană – indicator reprezentând valoarea cazului „de mijloc” într-un șir ierarhizat al observațiilor. Dacă vârstele a cinci oameni sunt 16, 17, 20, 54 și 88, mediana este 20 (media este 39).

lovi măcar o dată mingea sau prin alte perioade în care lovește mingea de fiecare dată. Totuși, de-a lungul timpului, tendința centrală a performanței jucătorului poate fi exprimată ca lovind mingea de trei ori din zece încercări. Asemănător, media dumneavoastră generală reflectă valoarea „tipică” a tuturor notelor obținute, chiar dacă unele dintre acestea sunt note de 10, 8, iar una sau două pot fi de 7 (știu că nu ați luat niciodată note mai mici de 7).

Aceste medii sunt denumite mai corect **medii aritmetice** (rezultă prin divizarea sumei valorilor la numărul total de cazuri). Media reprezintă doar o modalitate de măsurare a tendinței centrale sau a valorilor „tipice”. Alte două opțiuni sunt **modulul** (atributele cu cele mai dese ocurențe) și **mediana** (atributul de mijloc în distribuția ierarhizată a atributelor observate). Să vedem cum pot fi calculate cele trei medii dintr-un set de date.

Să presupunem că faceți un experiment care îi are ca subiecți pe adolescenți. Vârsta lor este cuprinsă între 13 și 19 ani, așa cum indică tabelul următor :

Vârsta	Numărul
13	3
14	4
15	6
16	8
17	4
18	3
19	3

După ce am văzut vârstele a 31 de subiecți, care este vârsta lor medie ? Să analizăm trei modalități diferite de a răspunde acestei întrebări.

Cel mai ușor de calculat este modulul, valoarea cel mai des întâlnită. După cum vedem, cei mai mulți respondenți (opt) au 16 ani, prin urmare vârsta modală este 16, după cum indică și figura 14.3. Tehnic vorbind, vârsta modală este categoria „16”, care poate include unii respondenți mai apropiați de 17 decât de 16, dar care încă nu și-au împlinit vârsta.

Figura 14.3 arată cum se calculează media. Sunt trei pași : 1. înmulțim fiecare vârstă cu numărul subiecților care o au, 2. adunăm rezultatele acestor înmulțiri și 3. împărțim suma la numărul subiecților.

În cazul vârstei, este necesară o ajustare specială. După cum am indicat în discuția despre mod, cei ce declară că au 13 ani pot înregistra vârste cuprinse între exact 13 ani până la aproape 14 ani. În plus, putem presupune că cei din această categorie de 13 ani sunt distribuiți în mod egal de-a lungul unui întreg an, astfel încât media lor să fie 13,5 ani. Acest lucru este adevărat pentru fiecare grup de vârstă. Astfel, este potrivit să adăugăm 0,5 ani la calculul final și obținem astfel o vârstă medie de 16,37, după cum reiese din figura 14.3.

Cel de-al treilea indicator al tendinței centrale, mediana, reprezintă valoarea „de mijloc” : jumătate dintre subiecți sunt deasupra ei, iar jumătate dedesubt. Dacă am avea vârstele precise ale fiecărui subiect (de exemplu, 17 ani și 124 de zile), am putea aranja toți cei 31 de subiecți în ordine, în funcție de vârsta lor, iar mediana întregului grup ar fi vârsta subiectului de la mijloc.

După cum am văzut însă, nu putem ști vârstele precise ; în acest sens, datele noastre reprezintă „date grupate”. De exemplu, trei oameni care nu au exact aceeași vârstă au fost grupați în categoria „13 ani”.

Figura 14.3 ilustrează logica necesară calculării medianei pentru datele grupate. Deoarece avem un total de 31 de subiecți, subiectul „de mijloc” este cel cu numărul 16, dacă ar fi aranjați după vârstă – 15 adolescenți ar fi mai tineri și 15 ar avea o vârstă mai mare. Partea de jos a figurii 14.3 indică faptul că persoana de mijloc este una dintre cele opt care au 16 ani. Din perspectiva generală a aceluia grup, observăm că numărul 16 este al treilea de la stânga.

Deoarece nu știm vârstele exacte ale subiecților acestui grup, convenția statistică este în acest caz aceea de a presupune că sunt răspândiți în mod egal de-a lungul întregului grup. În acest caz, vârstele posibile ale subiecților sunt situate între fix 16 ani și 16 ani și 364 de zile. Strict vorbind, intervalul este de 364/365 de zile. În termeni practici, este suficient să îl denumim un an.

Dacă cei opt subiecți din acest grup sunt distribuiți în mod egal între limitele unui an, distanța dintre ei va fi de o optime de an, un interval de 0,125 ani. Ilustrația ne confirmă faptul că, dacă plasăm primul subiect la jumătatea intervalului față de limita inferioară și adăugăm un interval întreg vârstei fiecărui subiect ce îi urmează, ultimul este la jumătatea intervalului față de limita superioară.

Am calculat ipotetic vârstele exacte ale celor opt subiecți, presupunând că vârstele lor sunt răspândite uniform. Odată realizat acest lucru, observăm că vârsta subiectului de la mijloc este 16,31, aceasta fiind și vârsta mediană a grupului.

Ori de câte ori numărul total de subiecți este par, nu există caz median. Pentru a obține mediana, trebuie calculată media celor două valori din stânga și din dreapta punctului de mijloc din datele ierarhizate. De exemplu, să presupunem că mai era un subiect de 19 ani în eșantionul nostru, având astfel un total de 32 de cazuri. Punctul de mijloc ar cădea între subiecții 16 și 17. Mediana ar fi calculată în felul următor : $(16,31 + 16,44)/2 = 16,38$.

După cum vedem din figura 14.3, cei trei indicatori ai tendinței centrale produc trei valori diferite pentru setul nostru de date, iar acest lucru se întâmplă frecvent (dar nu necesar). Care dintre acestea reprezintă cel mai bine valoarea „tipică” ? Mai precis, ce indicator al tendinței centrale preferăm ? Răspunsul depinde de natura datelor și de obiectivul analizei. De exemplu, ori de câte ori sunt prezentate mediile, ar trebui să conștientizăm faptul că pot ascunde valori extreme – câteva numere foarte mari și câteva

foarte mici. De exemplu, persoana medie din Redmond, Washington, are un venit net de un million de dolari. Dacă însă vizitezi Redmond, vei descoperi că rezidentul „mediu” nu este milionar. Media foarte ridicată reflectă influența unui caz extrem asupra celor 40.000 de rezidenți din Redmond – Bill Gates de la Microsoft, care are un venit net (când această carte a fost scrisă) de zeci de miliarde de dolari. În mod evident, averea mediană ar oferi o imagine mult mai precisă a rezidenților din Redmond, pe ansamblu.

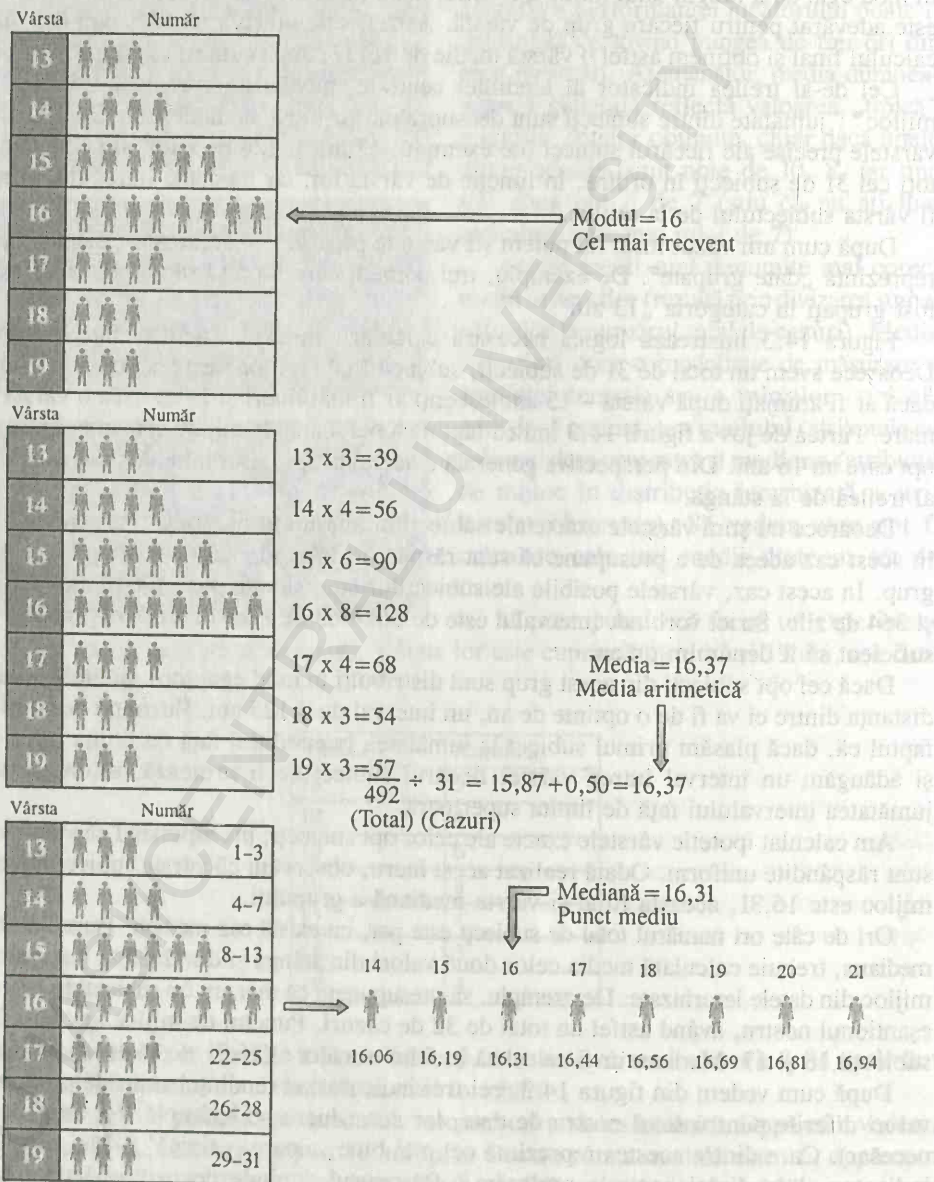

Figura 14.3. Trei „medii”

Acest exemplu ar trebui să ilustreze necesitatea alegerii atente a indicatorilor tendinței centrale. Un curs sau un manual de statistică vă poate oferi o înțelegere deplină a varietății situațiilor în care fiecare dintre ele este potrivit.

Dispersia

Mediile aritmetice oferă deseori cititorului avantajul de a reduce datele brute la o formă ușor gestionabilă: un număr (sau un atribut) poate reprezenta toate datele colectate despre o variabilă. Acest avantaj are și un aspect mai puțin pozitiv: cititorul nu poate reconstrui datele inițiale cunoscând media. Cunoașterea dispersiei răspunsurilor poate diminua parțial acest dezavantaj.

Dispersia se referă la modalitatea în care sunt distribuite valorile în jurul unei valori centrale, precum media aritmetică. Cea mai simplă măsură a dispersiei este intervalul: distanța ce separă cea mai mare de cea mai mică valoare. Astfel, pe lângă raportarea faptului că subiecții noștri au o vârstă medie de 37,9, putem indica și că vârstele lor sunt cuprinse între 13 și 19 ani.

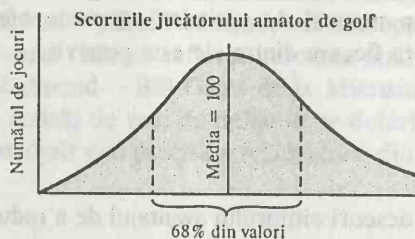
Un indicator mai sofisticat al dispersiei este **deviația standard**. Acest indicator a fost menționat succint în capitolul 7 drept eroarea standard a distribuției eșantionului. În mod esențial, deviația standard este un index al cantității de variație dintr-un set de date. O deviație standard mare înseamnă că datele sunt mai dispersate; o deviație standard mică înseamnă că datele sunt mai omogene. Figura 14.4 ilustrează ideea de bază. Trebuie observat că jucătorul de golf profesionist nu are doar un scor mediu mai mic, ci este și mai consistent – situație reprezentată de deviația standard mai mică. Amatorul, pe de altă parte, are o medie mai mare și mai puțin consistentă: câteodată se descurcă mai bine, câteodată mai rău.

Există multe alte măsuri ale dispersiei. În raportarea scorurilor de la testele de inteligență, de exemplu, cercetătorii ar putea determina *distanța intercuartilică*, intervalul care variază între scorurile de la mijlocul primilor 50% dintre subiecți și al ultimilor 50%. Dacă cei mai buni 25% au avut scoruri între 120 și 150 și dacă ultimii 25% au avut scoruri între 60 și 90, raportul ar putea spune că distanța intercuartilică a fost între 90 și 120 (30 de puncte), cu un scor mediu de, să spunem, 102.

dispersia – distribuția valorilor în jurul unei valori centrale, precum o medie. Intervalul este un exemplu simplu de indicator al dispersiei. Astfel, putem raporta că vârsta medie a unui grup este de 37,9, iar intervalul de vârstă este de la 12 la 89 de ani.

deviația standard – indicator al dispersiei în jurul mediei, calculată astfel încât aproximativ 68% dintre cazuri vor fi în intervalul minus sau plus o deviație standard de la medie, 95% se vor încadra în plus sau minus două deviații standard, iar 99,9% se vor afla în intervalul a trei deviații standard. De exemplu, dacă vârsta medie a unui grup este 30 și deviația standard este 10, atunci 68% dintre respondenți au vârsta cuprinsă între 20 și 40 de ani. Cu cât este mai mică deviația standard, cu atât mai strânse sunt valorile în jurul mediei. Dacă deviația standard este mare, valorile sunt răspândite.

a. Deviație standard mare = valori mult dispersate

b. Deviație standard mică = valori concentrate puternic

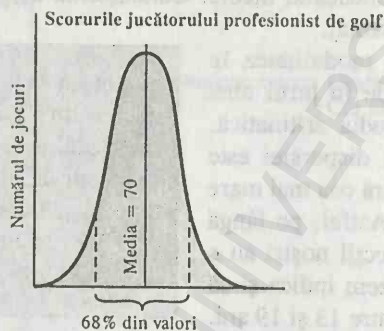

Figura 14.4. Deviații standard mari și mici

Variabilele continue și discrete

Variabila continuă – o variabilă ale cărei atribute formează o progresie constantă, precum vârsta sau venitul. Astfel, vârstele unui grup pot include 21, 22, 23, 24 etc., putând fi divizate în fracțiuni de ani. Aceste aspecte trebuie comparate cu variabilele discrete precum *gen* sau *afiliere religioasă*, ale căror atribute formează părți discontinue.

anul II la cel de anul III într-un singur pas).

În analiza unei variabile discrete – de exemplu, o variabilă ordinală sau nominală –, unele tehnici discutate anterior nu se aplică. Strict vorbind, modulul ar trebui calculat pentru date nominale, mediane pentru datele de interval și mediile pentru datele de raport, nu pentru cele nominale (vezi capitolul 5). De exemplu, dacă variabila analizată este *genul*, numerele brute (23 dintre bicicliștii din eșantionul nostru sunt femei) sau procentele (7% sunt femei) pot fi potrivite și utile analizei, dar mediana și media nu au

Calculule precedente nu sunt potrivite pentru toate variabilele. Pentru a înțelege acest aspect, trebuie să distingem între două tipuri de variabile: continue și discrete. O **variabilă continuă** (variabilă de raport) crește constant cu fracțiuni mici. Un exemplu este vârsta care crește constant cu trecerea timpului. O **variabilă discretă** sare de la o categorie la alta fără valori intermediare. Astfel de exemple sunt: *genul*, *gradele militare*, *anii de facultate* (treci de la stadiul de student de

sens. Calcularea modulului ar fi legitimă, dar nu ar oferi informații suplimentare: ne-ar spune că „majoritatea au fost bărbați”. Totuși, modulul pentru datele legate de afilierea religioasă poate fi mai interesant, deoarece „majoritatea persoanelor din Statele Unite sunt protestante”.

Variabila discretă – o variabilă ale cărei atribute sunt separate unul de celălalt, discontinue, precum în cazul *genului* sau al *afilierii religioase*. Aceasta poate fi comparată cu variabilele continue în care un atribut se pierde în următorul. Astfel, la vârstă (o variabilă continuă), atributele progresează de la 21 la 22 la 23 etc., pe când de la bărbat la femeie, în cazul genului, nu există nici un progres.

Detaliul versus flexibilitatea

În prezentarea datelor univariate și a altor tipuri de date, veți fi constrâns de două obiective. Pe de o parte, ar trebui să încercați să oferiți cititorului detalii numeroase referitoare la acele date. Pe de altă parte, datele ar trebui prezentate într-o formă gestionabilă. Cum cele două obiective intră deseori în contradicție, vă veți găsi în situația de a căuta cel mai bun compromis între ele. O soluție utilă este raportarea unui anumit set de date în mai multe forme. De exemplu, în cazul vârstei ați putea raporta distribuția vârstelor negrupate *plus* vârsta medie și deviația standard.

Tabelul 14.5. *Legalizarea marijuanei după vârsta respondenților, 2000*

	Sub 21	21-35	36-54	55 și mai în vârstă
Ar trebui legalizată	42%	42%	35%	23%
Nu ar trebui legalizată	58	58	65	77
100% =	(64)	(500)	(715)	(501)

Sursa: General Social Survey, 2000.

Tabelul 14.6. *Legalizarea marijuanei după orientarea politică, 2000*

	Ar trebui legalizată	Nu ar trebui legalizată	100% =
Liberal radical	55%	45	(69)
Liberal	54%	46	(199)
Cu orientare liberală	41%	59	(172)
Moderat	32%	68	(649)
Cu orientare conservatoare	30%	70	(244)
Conservator	20%	80	(280)
Conservator radical	25%	75	(57)

Sursa: General Social Survey, 2000.

După cum vedem din această discuție introductivă a analizei univariate, aspectul aparent simplu poate fi complex. În orice caz, cele spuse în prezenta secțiune deschid calea considerării comparațiilor dintre subgrupuri și analizei bivariate.

Comparațiile dintre subgrupuri

Analizele univariante descriu unitățile de analiză ale unui studiu și, dacă reprezintă un eșantion dintr-o populație mai mare, ne permit elaborarea de inferențe descriptive despre întreaga populație. Analizele bivariată și multivariată vizează să ofere explicații. Totuși, înainte de a discuta explicațiile, trebuie să considerăm descrierile subgrupurilor.

Este deseori potrivit să descriem subseturi de cazuri, subiecți sau respondenți. Iată un exemplu simplu din General Social Survey. În 2000, respondenții au fost întrebați: „Ar trebui legalizată marijuana?”. 33,5% au răspuns afirmativ, iar 66,5% au răspuns negativ. Tabelul 14.5 prezintă răspunsurile date la această întrebare de respondenți din diferite categorii de vârstă.

Comparațiile subgrupurilor ne spun cum au răspuns diverse grupuri din populație la această întrebare. Putem observa un tipar clar în aceste rezultate; vom reveni la ele în câteva clipe. Mai întâi, să vedem cum a răspuns la această întrebare un alt set de subgrupuri.

Tabelul 14.6 prezintă atitudinile diferitelor subgrupuri politice față de legalizarea marijuana, bazându-se pe autocaracterizarea respondenților drept conservatori sau liberali. Înainte de examinarea tabelului, putem încerca elaborarea unei ipoteze referitoare la posibilele rezultate și să o argumentăm. Trebuie remarcat că am modificat direcția procentelor în acest tabel pentru a-l face mai ușor de citit. Pentru compararea subgrupurilor în acest caz trebuie să citim pe coloane, nu pe rânduri.

Înainte de examinarea logicii analizei cauzale, să luăm în calcul un alt exemplu de comparație de subgrup: una ce ne va permite discutarea unor aspecte legate de formatul tabelelor.

„Eliminarea” unor categorii de răspunsuri

„Exemplele de manual” pentru tabele sunt deseori mai simple decât cele pe care le găsim în rapoartele de cercetare publicate sau în propriile analize de date. Prin urmare, această secțiune și următoarea discută două probleme comune și sugerează soluții.

Să începem cu tabelul 14.7, care include date colectate într-un sondaj multinațional realizat de *New York Times*, CBS News și *Herald Tribune* în 1985, referitor la atitudinile vizavi de ONU. Întrebarea raportată în tabelul 14.7 are legătură cu atitudinile generale referitoare la modalitatea în care ONU își rezolvă problemele cu care se confruntă.

Tabelul 14.7. Atitudinile față de ONU: „Cum se comportă ONU în rezolvarea problemelor cu care se confruntă?”

	Germania de Vest	Marea Britanie	Franța	Japonia	SUA
Foarte bine	2%	7%	2%	1%	5%
Bine	46	39	45	11	46
Rău	21	28	22	43	27
Foarte rău	6	9	3	5	13
Nu știu	26	17	28	41	10

Sursa: „5-Nation Survey Finds Hope for UN”, *New York Times*, 26 iunie 1985, p. 6.

Tabelul 14.8. Eliminarea categoriilor extreme

	Germania de Vest	Marea Britanie	Franța	Japonia	SUA
Bine sau mai bine	48%	46%	47%	12%	51%
Rău sau mai rău	27	37	25	48	40
Nu știu	26	17	28	41	10

Iată întrebarea: cum putem compara susținerea cetățenilor celor cinci state din tabelul 14.7 pentru munca efectuată de ONU? O examinare a tabelului ne indică faptul că există atât de multe numere, încât este dificil să observăm vreun tipar semnificativ.

O parte dintre problemele tabelului 14.7 stau în procente relativ mici de respondenți care aleg cele două categorii extreme de răspuns: ONU face o treabă foarte bună sau foarte rea. Mai mult, deși poate fi tentant să citim doar al doilea rând al tabelului (cel ce menționează „bine”), acest lucru ar fi nepotrivit. Analizând doar acel rând, am conchide că Germania de Vest și Statele Unite aveau cea mai bună părere (46%) despre performanțele ONU, urmate îndeaproape de Franța (45%), Marea Britanie – mai puțin mulțumită decât acestea trei (39%) și Japonia – cel mai puțin mulțumită dintre toate (11%).

Această procedură este nepotrivită, deoarece ignoră respondenții care au oferit cele mai pozitive răspunsuri: „foarte bine”. Într-o asemenea situație ar trebui combinate sau „eliminate” cele două extreme ale intervalului de variație. În acest caz, combinăm „foarte bine” cu „bine” și „foarte rău” cu „rău”. Dacă faceți acest lucru în analiza propriilor date, este bine să adunați frecvențele brute și să recalculați procente categoriilor combinate. Însă în analiza unui tabel ca acesta puteți aduna direct procente așa cum este ilustrat în tabelul 14.8.

Cu categoriile combinate din tabelul 14.8 putem cu ușurință compara procente celor care susțin că ONU face totuși treabă bună. Acum, SUA par cele mai mulțumite, Germania, Marea Britanie și Franța sunt doar cu puțin mai mulțumite și cu greu pot fi diferențiate, iar Japonia este singură în evaluarea scăzută a performanței ONU. Deși concluziile trase acum nu diferă radical de cele pe care le-am avut citind doar rândul al doilea din tabelul 14.7, ar trebui observat că Marea Britanie pare acum ceva mai mulțumită.

Iată riscul pe care aș dori să nu vi-l asumăți. Să presupunem că, bazându-vă pe al doilea rând din tabelul 14.7, ați conchis că există o mai mică susținere din partea Marii Britanii față de cetățenii americani, vest-germani și francezi. Vă puteți simți obligat să identificați o explicație pentru această situație – posibil prin crearea unei teorii psihoistorice ingenioase despre declinul dureros al Imperiului Britanic. Apoi, odată elaborată teoria, cineva vă poate indica faptul că o citire potrivită a datelor indică faptul că britanicii nu erau în realitate mai puțin mulțumiți decât celelalte trei națiuni. Acesta nu este un risc ipotetic. Erori precum aceasta apar deseori, dar pot fi evitate prin combinarea categoriilor de răspuns ori de câte ori acest lucru este potrivit.

Tabelul 14.9. Eliminarea non-răspunsurilor

	Germania de Vest	Marea Britanie	Franța	Japonia	SUA
Bine sau mai bine	65%	55%	65%	20%	57%
Rău sau mai rău	35%	45%	35%	81%	44%

Rezolvarea problemei non-răspunsurilor

Tabelele 14.7 și 14.8 ilustrează o altă problemă comună în analiza datelor de sondaj. De obicei, este o idee bună să oferim oamenilor opțiunea de a spune „nu știu” sau „nu am o opinie” când le punem întrebări. Dar ce facem cu acele răspunsuri când analizăm datele?

După cum vedem, este o variație mare în procentele naționale pentru „nu știu”, de la 10% în SUA la 41% în Japonia. Prezența unor procente mari de astfel de răspunsuri poate produce confuzie în analiza rezultatelor unor astfel de tabele. De exemplu, faptul că atât de mulți japonezi nu și-au exprimat vreo opinie influențează atitudinea lor mai puțin pozitivă față de ONU?

Iată o modalitate mai simplă de recalculare a procentelor, excluzând non-răspunsurile. Prima coloană a procentelor din tabelul 14.8 indică răspunsurile Germaniei de Vest la întrebarea despre performanțele ONU. 26% dintre respondenți au spus că nu știu. Aceasta înseamnă că cei care au spus „bine” sau „rău” – luați împreună – reprezintă doar 74% (100 minus 26) din întreg. Dacă împărțim cei 48% care afirmă „bine sau mai bine” la 0,74 (proporția celor care au o opinie), putem afirma că 65% „dintre cei cu o opinie” „susțin că ONU face o treabă bună sau foarte bună ($48\%/0,74 = 65\%$).

Tabelul 14.9 prezintă situația fără non-răspunsuri. Aceste noi date oferă o interpretare oarecum diferită față de precedentele tabele. Mai precis, acum pare că Franța și Germania de Vest au atitudinea cea mai pozitivă, iar SUA și Marea Britanie puțin mai scăzută. Deși Japonia are cea mai scăzută rată a aprecierii pozitive, există o creștere de la 12 la 20% a atitudinilor pozitive.

În acest moment, având trei versiuni ale datelor, poate vă întrebați: care este cea corectă? Răspunsul depinde de scopul pe care îl aveți în analizarea și interpretarea datelor. De exemplu, dacă nu este esențial să distingeți între „foarte bine” și „bine”, are sens să le combinați, deoarece tabelul este mai ușor de citit.

Este dificil să decideți de la început dacă ar trebui să includeți sau să excludeți non-răspunsurile. Poate fi o descoperire interesantă aceea că un procent atât de mare de japonezi nu au nici o opinie – dacă doreați să aflați dacă oamenii cunosc activitățile ONU, de exemplu. Pe de altă parte, dacă doriți să aflați cum ar vota oamenii într-o problemă, este mai potrivit să excludeți non-răspunsurile, presupunând că aceștia nu ar vota sau, dacă ar face-o, și-ar împărți voturile între cele două părți.

În orice situație, *adevărul* din datele dumneavoastră este acela că un anumit procentaj afirmă că nu știu, iar restul își împart opiniile după cum am văzut. Adesea, este bine să

raportați datele în ambele forme – cu și fără non-răspunsuri –, astfel încât cititorii să tragă propriile concluzii.

Descrierile numerice în cercetarea calitativă

Deși acest capitol abordează în primul rând cercetarea cantitativă, discuția este valabilă și pentru studiile calitative. Deseori, testarea numerică poate verifica rezultatele unor studii calitative aprofundate. Astfel, spre exemplu, când David Silverman a vrut să compare tratamentul împotriva cancerului primit de pacienții din clinicile private cu tratamentele primite în cadrul sistemului național de sănătate britanic, acesta a abordat în primul rând o analiză aprofundată a relației dintre medici și pacienți :

Metoda mea de analiză a fost în mare măsură calitativă și am utilizat extrase din ceea ce spuneau medicii și pacienții, precum și o scurtă etnografie a cadrului și a unor date legate de comportament. Totuși, am adăugat și construirea unei formule codate care mi-a permis să pun laolaltă un număr de măsurători ale interacțiunilor dintre pacienți și medici (1993, p. 163).

Nu numai că datele numerice i-au permis lui Silverman să-și perfecționeze impresiile bazate pe observațiile sale calitative, dar profunda sa înțelegere a situației i-a permis să creeze o analiză cantitativă și mai potrivită. Observați interacțiunea dintre cercetarea calitativă și cea cantitativă în acest comentariu :

Impresia mea generală a fost că, în sistemul privat, consultațiile erau considerabil mai lungi decât cele din sistemul național public de sănătate. Când le-am examinat, datele indicau într-adevăr că aceste consultații din sistemul privat erau aproape duble față de cele din sistemul public (primele durau 20 de minute, celelalte 11 minute) și că statistic diferența era semnificativă. Totuși, mi-am adus aminte că una dintre clinicile din sistemul public de sănătate avea consultații neobișnuit de scurte. Am considerat că o comparație corectă între cele două sisteme de sănătate ar trebui să excludă această clinică și să includă numai consultațiile oferite de un singur medic în ambele sectoare. Acest subeșantion de cazuri a relevat faptul că diferența dintre durata unei consultații în sistemul public și în cel privat s-a redus la o medie de sub 3 minute. Această diferență era încă semnificativă statistic, deși gradul era mai redus. Totuși, în final, când am comparat numai pacienții *noi* consultați de același medic, pacienții din sistemul public beneficiau, în medie, de 4 minute în plus – 34 de minute comparativ cu cele 30 din clinica privată (1993, pp. 163-164).

Acest exemplu demonstrează puterea explicativă specială ce poate fi câștigată din combinarea abordărilor în cercetarea socială. Combinarea analizelor calitative și a celor cantitative are acest potențial.

Analiza bivariată

În contrast cu analiza univariată, comparațiile dintre subgrupuri implică două variabile. Din această perspectivă, comparațiile constituie un fel de **analiză bivariată** – adică

Analiza bivariată. Analiza simultană a două variabile, cu scopul de a stabili relația empirică dintre acestea. Construirea unui simplu tabel de procentaj sau calcularea unui simplu coeficient de corelare sunt exemple de analize bivariate.

analiza simultană a două variabile. Totuși, așa cum se întâmplă în cazul analizei univariate, scopul comparațiilor dintre subgrupuri este mai degrabă descriptiv. Cele mai multe analize bivariate în cercetarea socială adaugă un alt element: determinarea relațiilor dintre variabile. Astfel, analiza univariată și comparațiile dintre subgrupuri se

concentrează asupra descrierii oamenilor (sau a altor unități de analiză) studiați, în timp ce analiza bivariată se concentrează asupra variabilelor și relațiilor empirice dintre acestea.

Tabelul 14.10 poate fi privit ca un exemplu de comparație între subgrupuri: acesta descrie în mod independent participarea la slujbe religioase a bărbaților și femeilor, așa cum apare raportat în General Social Survey din 2000. Comparativ și descriptiv, el arată că femeile studiate au mers mai des la biserică decât bărbații. Totuși, văzut ca o analiză bivariată explicativă, acest tabel spune o poveste oarecum diferită. Sugerează că variabila *gen* are un efect aspru variabilei *mers la biserică*. Aceasta înseamnă că putem considera comportamentul ca fiind o variabilă dependentă care este parțial determinată de variabila independentă *gen*.

Tabelul 14.10. *Participarea la slujbe declarată de bărbați și femei în 2000*

	Bărbați	Femei
În fiecare săptămână	25%	33%
Mai puțin de o dată pe săptămână	75	66
100%	(1.199)	(1.538)

Notă: Rotunjirea procentajelor la cel mai apropiat număr întreg poate conduce la un total de 99% sau 101% în unele cazuri. Aceasta este cunoscută drept „eroarea de rotunjire”.

Astfel, analizele bivariate explicative presupun „vocabularul variabilelor” introdus în capitolul 1. Schimbând ușor atenția discursului, nu mai vorbim despre bărbați și femei ca fiind diferite subcategorii, ci despre *gen* ca o variabilă: una care exercită o influență asupra altor variabile. Interpretarea teoretică a tabelului 14.10 poate fi luată din ipoteza confortului, aparținând lui Charles Glock și discutată în capitolul 2:

1. Femeile sunt încă tratate ca cetățeni de rang secundar în societatea americană.
2. Oamenii cărora li s-a refuzat recunoașterea unui statut în societatea laică se pot întoarce spre biserică, privită ca o sursă alternativă de statut.
3. În consecință, femeile ar trebui să fie mai religioase decât bărbații.

Datele prezentate în tabelul 14.10 confirmă acest tip de raționament. 33% dintre femei participă în fiecare săptămână la slujbele religioase, comparativ cu 25% dintre bărbați.

Adăugarea logicii unei relații cauzale între variabile are o consecință importantă asupra modului de a construi și a citi tabelele cu procente. Printre cele mai importante provocări pentru noii analiști de date este decizia asupra celei mai potrivite „direcții de procentare” pentru orice tabel considerat. Spre exemplu, în tabelul 14.10 am împărțit grupul de subiecți în două subgrupuri – bărbați și femei – și apoi am descris comportamentul fiecărui subgrup. Aceasta este metoda corectă de a construi un astfel de tabel. Trebuie specificat însă că este posibilă – deși inoportună – construirea unui tabel într-un mod diferit. Am fi putut să împărțim subiecții în funcție de nivelul de participare la slujbele religioase și apoi să descriem fiecare dintre aceste subgrupuri în funcție de procentul de bărbați și femei din componenta fiecăruia. Totuși, această metodă nu ar avea nici un sens în ceea ce privește oferirea unei explicații. Tabelul 14.10 sugerează că genul dumneavoastră va afecta frecvența cu care participați la slujbele religioase. Dacă am fi folosit cealaltă metodă de construire, tabelul ar fi sugerat că participarea la slujbe religioase afectează calitatea de a fi bărbat sau femeie – ceea ce nu are nici un sens. Comportamentul nu poate determina genul unei persoane.

O problemă înrudită complică viețile analiștilor. Cum citim un tabel procentual? Există tentația să citim tabelul 14.10 după cum urmează: „Dintre femei, doar 33% participă la slujbe religioase în fiecare săptămână, iar 66% au declarat că participă mai puțin frecvent; prin urmare, faptul de a fi femeie te face să mergi mai puțin frecvent la biserică”. Aceasta reprezintă fără îndoială o citire greșită a tabelului. Orice concluzie potrivit căreia *genul* – ca variabilă – are un efect asupra participării la slujba religioasă trebuie să depindă de o comparație între bărbați și femei. Mai exact, comparăm 33% cu 25% și observăm că femeile sunt mai predispuse ca bărbații să participe la slujba religioasă în fiecare săptămână. Compararea subgrupurilor este astfel esențială pentru a citi un tabel bivariat explicativ.

În construirea și prezentarea tabelului 14.10 am utilizat o convenție numită *procentarea în jos*. Acest termen se referă la faptul că puteți aduna procentajul din fiecare coloană și veți obține 100 (cu posibilitatea unei erori de rotunjire, după cum am notat în tabel). Citiți forma acestui tabel de-a lungul rândurilor. Pentru rândul etichetat „săptămânal”, ce procentaj de bărbați participă săptămânal? Ce procentaj de femei participă săptămânal?

Direcția procentajelor din tabele este arbitrară, iar unii cercetători preferă procentajul de-a latul. Ei ar organiza tabelul 14.10 astfel încât categoriile „bărbați” și „femei” să apară în partea stângă a tabelului, identificând cele două rânduri, în timp ce categoriile „săptămânal” și „mai puțin frecvent” ar apărea în partea de sus a tabelului pentru a identifica coloanele. Numerele din tabel și-ar schimba poziția în conformitate cu aceste modificări și fiecare rând de procente ar însuma aproximativ 100. În acest caz, ați citi tabelul pe coloane, întrebând ce procent de bărbați și femei participă frecvent. Logica și concluziile ar fi aceleași în ambele cazuri; numai forma ar fi diferită.

Astfel, pentru a citi un tabel construit de altcineva, trebuie să vedeți în ce direcție au fost trecute procentele. De obicei, acestea vor purta denumiri sau vor fi clare din logica variabilelor analizate. Totuși, în ultimă instanță, ați putea aduna procentele din fiecare coloană și fiecare rând. Dacă toate coloanele dau 100%, atunci este vorba despre o procentare în jos. Dacă rândurile adunate dau 100% fiecare, atunci a fost o procentare de-a latul. Astfel, regula este următoarea:

1. Dacă tabelul este procentat în jos, atunci trebuie citit de-a latul.
2. Dacă tabelul este procentat de-a latul, atunci trebuie citit în jos.

Tabelele procentuale

Figura 14.5 de la pagina 565 reamintește logica prin care putem crea tabele de procente pe baza a două variabile. Am utilizat drept variabile *genul și atitudinile față de egalitatea între bărbați și femei*.

Să observăm un alt exemplu. Să presupunem că suntem interesați să aflăm ceva despre politicile editoriale ale ziarelor în privința legalizării marijuanei. Ne angajăm într-o analiză de conținut a editorialelor pe acest subiect care au apărut într-un anumit an într-un eșantion de ziare din toată țara. Fiecare editorial a fost clasificat drept favorabil, neutru sau nefavorabil față de legalizarea marijuanei. Poate dorim să examinăm relația dintre politicile editoriale și tipul de comunitate în care ziarele sunt publicate, pornind de la premisa că ziarele din mediul rural ar putea fi mai conservatoare decât cele din mediul urban în această privință. Astfel, fiecare ziar (și, prin urmare, fiecare editorial) a fost clasificat în funcție de populația comunității în care este publicat.

Tabelul 14.11. *Date ipotetice despre editorialele ziarelor cu privire la legalizarea marijuanei*

Politica față de legalizarea marijuanei	Mărimea comunității	
	Sub 100.000	Peste 100.000
Favorabil	11 %	32 %
Neutru	29	40
Nefavorabil	60	28
100 %	(127)	(438)

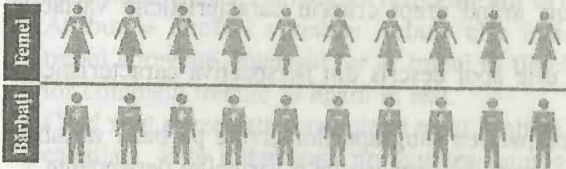
Tabelul 14.11 prezintă niște date ipotetice ce descriu politicile editoriale ale ziarelor din mediul rural și urban. Trebuie subliniat că în acest exemplu unitatea de analiză este editorialul. Tabelul 14.11 ne spune că au fost 127 de editoriale despre marijuana în ziarele cuprinse în eșantion care erau publicate în comunități având o populație sub 100.000 de locuitori. (Trebuie menționat că această limită a fost aleasă pentru a simplifica exemplul și nu se referă la faptul că *rural* se aplică acelor comunități cu mai puțin de 100.000 de locuitori.) Dintre acestea, 11 % (14 editoriale) au fost favorabile legalizării marijuanei, 29 % au fost neutre, iar 60 % au fost nefavorabile. Dintre cele 438 de editoriale din eșantion publicate în comunități cu mai mult de 100.000 de locuitori, 32 % (140 de editoriale) au fost favorabile legalizării marijuanei, 40 % au fost neutre, iar 28 % au fost nefavorabile.

Comparând politicile editoriale din ziarele din mediul rural și cel urban din studiul nostru imaginar, aflăm, așa cum ne așteptam, că ziarele din mediul rural sunt mai puțin favorabile legalizării marijuanei decât ziarele din mediul urban. Aflăm acest lucru prin observarea faptului că un procent mai mare de editoriale din comunitățile urbane (32 %) decât procentul celor din mediul rural (11 %) au fost favorabile. Putem de asemenea observa că mai multe editoriale din mediul rural decât cele din mediul urban au fost nefavorabile (60 % în comparație cu 28 %). Trebuie notat aici că acest tabel pleacă de la premisa că mărimea comunității poate afecta politicile editoriale ale ziarelor în această chestiune mai mult decât faptul că politica editorială poate afecta mărimea comunităților.

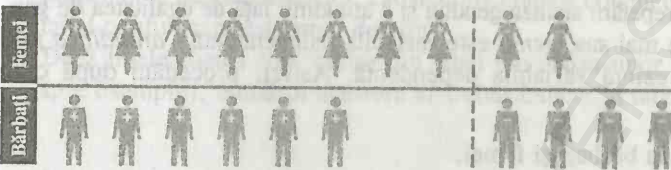
a) Câțiva bărbați și câteva femei care fie favorizează (+) egalitatea de gen, fie nu o favorizează (-).

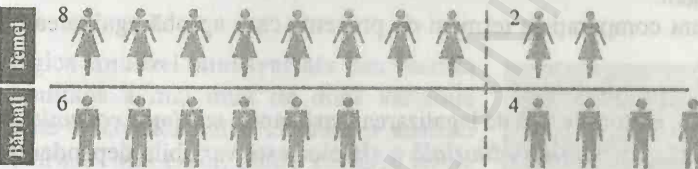
b) Separați bărbații și femeile (variabila independentă).

c) În fiecare grup de bărbați și femei, separați-i pe cei care sunt în favoarea egalității și pe cei care nu sunt (variabila dependentă).

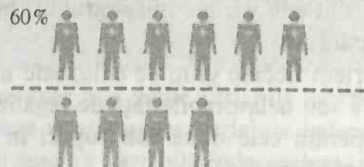
d) Numărați procentele din fiecare celulă a tabelului.

e) Ce procent dintre femeii favorizează egalitatea?

f) Ce procent dintre bărbații favorizează egalitatea?

g) Concluzii.

În timp ce majoritatea bărbaților și a femeilor favorizează egalitatea de gen, femeile par a fi mai predispuse să facă acest lucru.

Astfel, sexul apare ca fiind una dintre cauzele atitudinilor față de egalitatea dintre bărbați și femei.

	Femei	Bărbați
Favorizează egalitatea	80%	60%
Nu favorizează egalitatea	20	40
Total	100%	100%

Figura 14.5. Procentarea unui tabel

Construirea și citirea tabelelor bivariate

Să recapitulăm acum pașii pe care îi presupune construirea unor tabele bivariate explicative :

1. Cazurile sunt împărțite în grupuri având drept criteriu caracteristicile variabilei independente.
2. Fiecare dintre aceste subgrupuri este apoi descris din perspectiva caracteristicilor variabilei dependente.
3. În final, tabelul este citit prin compararea subgrupurilor create pe baza variabilei independente din perspectiva unei anumite caracteristici a variabilei dependente.

Pe baza acestor pași, să repetăm analiza genului și a atitudinii față de egalitatea de gen. Pentru motivele menționate mai sus, *genul* este variabila independentă ; *atitudinea față de egalitatea de gen* reprezintă variabila dependentă. Astfel, procedăm după cum urmează :

1. Cazurile sunt împărțite în bărbați și femei.
2. Fiecare dintre aceste două subgrupuri este descris în termenii acordului sau dezacordului față de egalitatea de gen.
3. Bărbații și femeile sunt comparați în termeni de procente care aprobă egalitatea de gen.

În exemplul cu politicile editoriale față de legalizarea marijuanei, *mărimea comunității* este variabila independentă, iar *politica editorială* a ziarelor este variabila dependentă. Tabelul ar trebui construit după cum urmează :

1. Împărțim editorialele în subgrupuri în funcție de mărimea comunității în care ziarul este publicat.
2. Descriem fiecare grup de editoriale în funcție de procentele editorialelor favorabile, neutre sau nefavorabile față de legalizarea marijuanei.
3. Comparăm cele două subgrupuri în funcție de procentele editorialelor favorabile legalizării marijuanei.

Analizele bivariate urmăresc de obicei să prezinte o explicație cauzală. Aceste două exemple ipotetice indică natura cauzalității așa cum este ea folosită de cercetătorii din științele sociale.

Tabelele de tipul celor pe care le-am examinat sunt numite în mod curent **tabele de contingență** : valorile variabilei dependente sunt contingente cu (sau depind de) valorile

Tabel de contingență – un format pentru a prezenta relațiile dintre variabile în procente de distribuție.

variabilei independente. Deși tabelele de contingență sunt des utilizate în științele sociale, formatul acestora nu a fost niciodată standardizat. Drept urmare, veți găsi o multitudine de formate în literatura de specialitate.

Atât timp cât un tabel este ușor de citit și de interpretat, nu există probabil nici un motiv pentru a-i standardiza formatul. Totuși, există câteva linii generale care ar trebui urmate în prezentarea datelor într-un tabel.

1. Tabelul trebuie să aibă un titlu care să prezinte succint conținutul tabelului.
2. Conținutul inițial al variabilelor trebuie prezentat clar – pe cât posibil în tabelul propriu-zis sau în text cu o parafrază în tabel. Această informație este deosebit de importantă atunci când o variabilă este derivată din răspunsurile la o întrebare legată de atitudini pentru că înțelesul răspunsurilor va depinde mult de formularea întrebării.
3. Atributele fiecărei variabile trebuie clar indicate. Deși categoriile complexe vor trebui abreviate, înțelesul lor ar trebui să fie clar în tabel și, bineînțeles, descrierea lor completă trebuie să apară în text.
4. Când sunt prezentate procente în tabel, trebuie indicat modul în care acestea au fost calculate. Este redundantă prezentarea tuturor numerelor pentru fiecare categorie, întrucât acestea pot fi reconstruite din procente și din datele inițiale. Mai mult, prezentarea atât a numerelor, cât și a procentelor conduce de cele mai multe ori la un tabel confuz care este greu de citit.
5. Dacă unele cazuri sunt omise din tabel din cauza unor date lipsă (non-răspunsuri, spre exemplu), numărul acestora ar trebui indicat în tabel.

Introducere în analiza multivariată

Logica analizei multivariate sau analiza simultană a mai mult de două variabile poate fi considerată o extensie a analizei bivariate. Mai exact, putem construi tabele multivariate pe baza unei descrieri de subgrupuri mai complicate, utilizând exact aceiași pași prezentați pentru tabelele bivariate. Totuși, în loc de o singură variabilă independentă și o singură variabilă dependentă, vom avea mai multe variabile independente. În loc de a explica variabila dependentă pe baza unei singure variabile independente, vom căuta o explicație utilizând mai mult de o singură variabilă independentă.

Analiza multivariată – analiza relațiilor simultane dintre mai multe variabile. Examinarea simultană a efectelor vârstei, genului și clasei sociale asupra religiozității reprezintă un exemplu de analiză multivariată.

Să revenim la exemplul legat de participarea la slujbele religioase. Să presupunem că și vârsta ar afecta un astfel de comportament (ipoteza de confort a lui Glock sugerează că oamenii mai bătrâni sunt mai religioși decât cei tineri). Ca prim pas în construirea tabelului, vom împărți simultan eșantionul total în subgrupuri pe baza caracteristicilor ambelor variabile independente: bărbați tineri, bărbați în vârstă, femei tinere, femei în vârstă. Apoi, aceste subgrupuri vor fi descrise în termenii variabilei dependente, și anume *participarea la slujbele religioase*, și vor fi făcute comparații. Tabelul 14.12, conținând date din General Social Survey pentru perioada 1973-1993, este rezultatul acestui demers.

Tabelul 14.12 este procentat în jos și trebuie prin urmare citit de-a latul. Interpretarea acestui tabel duce la câteva concluzii:

1. Atât în rândul bărbaților, cât și în cel al femeilor, vârstnicii participă mai des ca tinerii la slujba religioasă. În rândul femeilor, 23 % dintre cele cu vârsta sub 40 de ani și 38 % dintre cele cu vârsta peste 40 de ani participă săptămânal la slujba religioasă. În rândul bărbaților, pentru aceleași categorii, procentele sunt de 20 %, respectiv 30 %.

2. În cadrul fiecărei grupe de vârstă, femeile participă ceva mai frecvent decât bărbații. În rândul respondenților cu vârste sub 40 de ani, 23% dintre femei și 20% dintre bărbați participă săptămânal. În rândul celor cu vârste de 40 de ani sau mai mult, 38% dintre femei și 30% dintre bărbați participau săptămânal.
3. După cum este măsurat în tabel, vârsta apare ca având un efect mai mare asupra participării la slujbele religioase decât genul.
4. Vârsta și genul au efecte independente asupra participării la slujbele religioase. În cadrul unui anumit atribut al unei variabile independente, diferite atribute ale celei de-a doua încă afectează comportamentele.
5. Similar, cele două variabile independente au un efect cumulativ asupra comportamentelor. Femeile mai în vârstă participă cel mai frecvent (38%), în timp ce bărbații tineri participă cel mai puțin frecvent (20%).

Înainte de a încheia această secțiune, este util de menționat un format alternativ de prezentare a unor astfel de date. Câteva dintre tabelele prezentate în acest capitol sunt oarecum ineficiente. Când variabila dependentă, *participarea religioasă*, este dihotomică (având exact două valori), cunoașterea uneia dintre valori permite cititorului să o construiască cu ușurință și pe cea de-a doua. Astfel, dacă știm că 23% dintre femeile cu vârsta sub 40 de ani participă la slujbele religioase săptămânal, atunci știm automat că 77% participă mai puțin frecvent. Astfel, prezentarea rapoartelor privind participarea mai puțin frecventă nu este necesară.

Tabelul 14.12. *Relație multivariată : participare la slujba religioasă, gen și vârstă*

	„Cât de des participați la slujbele religioase?”			
	Sub 40 de ani		40 de ani sau mai în vârstă	
	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei
Aproape săptămânal*	20%	23%	30%	38%
Mai puțin frecvent	80	77	70	62
100%	(504)	(602)	(695)	(936)

*Aproape săptămânal = „Mai mult de o dată pe săptămână”, „Săptămânal” și „Aproape în fiecare săptămână”.

Sursa : General Social Survey, 2000.

Tabelul 14.13. *O simplificare a tabelului 14.12*

Procentul celor care participă aproape săptămânal		
	Bărbați	Femei
Sub 40 de ani	20	23
	(504)	(602)
40 de ani și mai în vârstă	30	38
	(695)	(936)

Sursa : General Social Survey, 2000.

Tabelul 14.14. *Genul, vechimea locului de muncă și venitul, 1984 (muncitori cu normă întreagă, cu vârsta cuprinsă între 21 și 64 de ani)*

Ani de muncă la același angajator	Venit mediu pe oră (\$)		Raportul bărbați/femei
	Bărbați	Femei	
Mai puțin de 2 ani	8,46	6,03	0,71
2-4 ani	9,38	6,78	0,72
5-9 ani	10,42	7,56	0,73
10 ani sau mai mult	12,38	7,91	0,64

Sursa: US Bureau of the Census, Current Population Reports, Series P-70, nr. 10, *Male-Female Differences in Work Experience, Occupation, and Earning*, 1984 (US Government Printing Office, Washington, DC, 1987), p. 4.

Pe baza acestei recunoașteri, tabelul 14.12 ar putea fi prezentat într-un format alternativ, cel al tabelului 14.13. În tabelul 14.13, procentele celor care au declarat că participă la slujbele religioase aproape săptămânal sunt prezentate în celulele care reprezintă intersecțiile dintre cele două variabile independente. Numerele prezentate în paranteze sub fiecare procent reprezintă numărul de cazuri pe care se bazează aceste procente. Astfel, spre exemplu, cititorul știe că în eșantion sunt 602 femei cu vârste sub 40 de ani și că 23% dintre acestea participă la slujba religioasă săptămânal. Putem calcula de aici că 138 dintre cele 602 femei participă săptămânal și că celelalte 464 de femei (sau 77%) participă mai puțin frecvent. Acest nou tabel este mai ușor de citit decât precedentul și prezintă toate detaliile.

Diagnostic sociologic

Tehnicile multivariate pe care le explorăm acum pot servi drept instrumente foarte folositoare pentru a diagnostica problemele sociale. Ele pot fi folosite pentru a înlocui simplele opinii cu fapte și pentru a rezolva dezbaterile ideologice pe baza analizelor de date

Spre exemplu, să ne întoarcem la problema genului și a venitului. Mai multe explicații au încercat să deslușească vechiul model potrivit căruia femeile câștigă mai puțin decât bărbații. Una dintre explicații este aceea că, din cauza relațiilor tradiționale de familie, femeile ca grup au participat mai puțin pe piața muncii, iar multe dintre ele au început să lucreze în afara casei numai după ce au dus la bun sfârșit un anumit număr de atribuții legate de creșterea copiilor. Astfel, femeile ca grup vor avea cel mai probabil mai puțină vechime în muncă decât bărbații, iar venitul crește odată cu vechimea. Un studiu din 1984 al Biroului de Recensământ american a arătat că un astfel de raționament este parțial adevărat, după cum se arată în tabelul 14.14.

Tabelul 14.14 indică, în primul rând, faptul că durata locului de muncă afectează într-adevăr venitul. Atât în rândul bărbaților, cât și în cel al femeilor, cei care aveau o vechime mai mare în muncă aveau un venit mai mare. Acest lucru poate fi observat citind de sus în jos primele două coloane ale tabelului.

Tabelul indică de asemenea că femeile au câștigat mai puțin decât bărbații, indiferent de vechimea în muncă. Acest aspect poate fi observat comparând salariile medii de-a lungul rândurilor din tabel, iar raportul dintre salariile femeilor și cele ale bărbaților este prezentat în a treia coloană. Astfel, vechimea în muncă a fost o cauză importantă a veniturilor, dar vechimea nu explica în mod adecvat modelul potrivit căruia femeile câștigau mai puțin decât bărbații. De fapt, putem observa că femeile cu zece sau mai mulți ani vechime câștigau cu mult mai puțin (7,91 dolari/oră) decât bărbații cu mai puțin de doi ani (8,46 de dolari/oră).

Deși vechimea în muncă nu explică integral diferențele dintre plata bărbaților și cea a femeilor, există și alte explicații posibile: nivelul de educație, responsabilitățile cu privire la îngrijirea copiilor etc. Cercetătorii care au calculat tabelul 14.14 au examinat de asemenea și unele dintre celelalte variabile care ar putea explica în mod plauzibil diferențele de salariu fără a reprezenta discriminarea de gen, printre care:

- Vechimea în actuala ocupație.
- Vechimea în câmpul muncii (indiferent de ocupație).
- Dacă de obicei au lucrat cu normă întreagă.
- Statutul marital.
- Mărimea orașului în care locuiesc.
- Dacă beneficiază de un contract colectiv de muncă.
- Tipul ocupației.
- Numărul de angajați în firmă.
- Dacă este vorba despre un angajator public sau privat.
- Dacă și-au părăsit fostul loc de muncă în mod involuntar.
- Timpul petrecut între actualul și fostul loc de muncă.
- Rasă.
- Dacă prezintă o dizabilitate.
- Starea sănătății.
- Vârsta copiilor.
- Dacă au optat pentru un curriculum științific în liceu.
- Numărul de ore de matematică, științe și limbi străine frecventate în liceu.
- Dacă au avut parte de o educație în sistemul privat sau în cel public.
- Nivelul de educație obținut.
- Procentul de femei în respectiva ocupație.
- Specializarea universitară.

Fiecare dintre variabilele prezentate aici poate afecta nivelul veniturilor, iar dacă bărbații și femeile diferă din perspectiva acestor variabile, ele ar putea explica diferențele de venit dintre bărbați și femei. Când au fost luate în considerare toate aceste variabile, cercetătorii au putut să explice 60% dintre discrepanțele de venit dintre bărbați și femei. Restul de 40% rămâne o funcție a altor variabile „rezonabile” și/sau a prejudecăților. Acest tip de concluzie poate fi trasă numai examinând efectele mai multor variabile în același timp – adică, prin analiză multivariată.

Sper ca acest exemplu să arate cum logica implicită din conversațiile cotidiene poate fi reprezentată și testată într-o analiză cantitativă de genul celei de față. Citind aceste

rânduri, poate vă întrebați: „Datele indică o discriminare salarială împotriva femeilor în 1984, dar acest lucru nu a fost remediat?”. Nu chiar, după cum indică datele mai recente.

În anul 2000, venitul mediu anual al unui muncitor cu normă întreagă era de 50.557 dolari, în timp ce venitul mediu anual al unei muncitoare cu normă întreagă era de 32.641 dolari, sau 69% din ceea ce câștiga omologul ei masculin (US Bureau of the Census, 2000, p. 440). Dar reprezintă această diferență o discriminare sexuală sau reflectă factori legitimi?

Tabelul 14.15. *Educație, gen, venit*

Nivelul educației	Venitul mediu anual		Raportul dintre venitul femeilor și cel al bărbaților
	Bărbați	Femei	
Mai puțin de 9 ani	24.692	17.131	0,69
9-12 ani	28.832	19.063	0,66
Absolvent de liceu	36.770	24.970	0,68
Câțiva ani de facultate	44.911	29.273	0,65
Diplomă de absolvire a unui colegiu	46.226	31.681	0,69
Diplomă de licență sau mai mult	77.963	47.224	0,61

Sursa: US Bureau of the Census, *Statistical Abstract of the United States* (US Government Printing Office, Washington DC, 2000), tabelul 666, p. 440.

Spre exemplu, unii susțin că educația afectează venitul și că în trecut femeile au avut parte de mai puțină educație decât bărbații. Putem astfel începe să cercetăm dacă diferențele în educație explică de ce femeile câștigă în medie mai puțin decât bărbații. Tabelul 14.15 oferă date pentru această ipoteză.

După cum indică tabelul, la fiecare nivel de educație femeile câștigă substanțial mai puțin decât bărbații. În mod cert, educația nu explică discrepanța.

De fapt, educația ar putea să atenueze amploarea diferenței dintre cele două sexe. Fără a lua educația în considerare, raportul dintre femei și bărbați era de 0,69 sau de 69%, dar în tabelul 14.15, patru dintre cele șase categorii de educație prezintă diferențe chiar și mai mari. Acest model ciudat sugerează că la nivelul muncitorului mediu cu normă întreagă, femeile au *mai multe* studii decât bărbații, nu mai puține. Pentru că nivelul educației afectează venitul, nivelul mai ridicat de educație al femeilor reduce ușor discrepanța de venit care apare atunci când educația nu este luată în considerare.

Acesta este tipul de analiză pe care sunteți acum pregătiți să-l faceți.

Pentru a da un alt exemplu de analiză multivariată de date, să considerăm observația comună potrivit căreia membrii grupului minoritar sunt mai predispuși să li se refuze acordarea unui împrumut decât albi. O contraexplicație ar fi că este mai probabil ca membrii grupului minoritar aflați în această situație să fi trecut deja printr-un faliment sau că prezintă mai puține garanții pentru împrumut – ambele fiind argumente rezonabile

pentru a acorda sau un împrumut. Totuși, tipul de analiză multivariată pe care tocmai l-am examinat poate rezolva cu ușurință această situație.

Să presupunem că-i luăm în considerare numai pe aceia care nu au trecut printr-un faliment și care prezintă un anumit nivel de garanții. Au membrii comunității albe și cei ai grupului minoritar aceleași șanse de a primi împrumutul cerut? Am putea face aceeași analiză în subgrupuri stabilite pe baza nivelului de garanții prezentate. Dacă albi și membrii grupului minoritar au avut aceleași șanse să obțină împrumuturi în fiecare subgrup, putem conchide că nu a avut loc nici o discriminare etnică. Dacă însă minoritatea avea totuși mai puține șanse de a obține împrumutul, acest lucru ar indica faptul că diferențele în privința falimentului și a garanțiilor nu reprezintă o explicație – aducând astfel dovezi suplimentare că este vorba despre discriminare etnică.

Toate acestea au menirea de a sublinia că cercetarea socială poate aduce beneficii importante comunității umane. Ne poate ajuta să determinăm care este starea actuală a lucrurilor și poate adesea indica direcția în care vrem să mergem.

Bine ați venit în lumea diagnosticelor sociologice!

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- Analiza cantitativă implică tehnici prin care cercetătorii transformă datele într-un format numeric și îl analizează statistic.

Cuantificarea datelor

- Unele date, cum ar fi vârsta sau venitul, sunt inerent numerice.
- Adesea, cuantificarea presupune codificarea în categorii cărora li se dau apoi reprezentări numerice.
- Cercetătorii pot utiliza scheme de codare deja existente, cum este, spre exemplu, categorisirea ocupațiilor făcută de Biroul de Recensământ american, sau pot dezvolta propriile scheme de codare. În ambele cazuri, schema de codare trebuie să fie potrivită naturii și obiectivelor studiului.
- O fișă de codare este documentul care descrie: 1. identificatorii pentru diferite variabile și 2. codurile date atributelor acestor variabile.

Analiza univariată

- Analiza univariată este analiza unei singure variabile. Pentru că analiza univariată nu implică relația dintre două sau mai multe variabile, scopul său este mai degrabă descriptiv decât explicativ.
- Mai multe tehnici permit cercetătorilor să rezume datele inițiale pentru a le face mai ușor de gestionat menținând în același timp cât mai mult din detaliile inițiale. Distribuția frecvențelor, valorile medii, datele grupate, gradul de dispersie reprezintă toate modalități de a rezuma datele legate de o singură variabilă.

Comparațiile dintre subgrupuri

- Comparațiile dintre subgrupuri pot fi utilizate pentru a descrie similitudinile și diferențele dintre subgrupuri din perspectiva unei anumite variabile.

Analiza bivariată

- Analiza bivariată se concentrează mai degrabă asupra relațiilor dintre variabile decât asupra comparațiilor dintre grupuri. Analiza bivariată explorează asocierea statistică dintre variabila independentă și cea dependentă. Scopul său este de obicei explicativ, nu pur și simplu descriptiv.
- Rezultatele analizelor bivariate sunt prezentate adeseori sub forma unor tabele de contingență, care sunt construite pentru a dezvălui efectele variabilei independente asupra variabilei dependente.

Introducere în analiza multivariată

- Analiza multivariată este o metodă de analiză a relațiilor simultane dintre mai multe variabile. Poate fi de asemenea utilizată pentru a înțelege mai în profunzime relația dintre două variabile.
- Logica și tehnicile presupuse de cercetarea cantitativă pot fi de asemenea valoroase și pentru cercetătorii calitativi.

Diagnostic sociologic

- Diagnosticul sociologic este o tehnică de analiză cantitativă menită să determine natura unor probleme sociale cum ar fi discriminarea etnică sau bazată pe gen.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți pe parcursul capitolului și pe pagina unde apar pentru prima dată, precum și în glosarul de la finalul cărții: *analiză bivariată, analiză cantitativă, analiză multivariată, analiză univariată, deviație standard, dispersie, distribuție de frecvențe, fișă de codare, medie, mediană, medie aritmetică, mod, tabel de contingență, variabilă continuă, variabilă discretă.*

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCITII RECAPITULATIVE

1. Cum pot fi clasificate în categorii diversele specializări din cadrul universității voastre? Creați un sistem de codare care să vă permită să le clasificați în conformitate cu o variabilă semnificativă. Apoi creați un alt sistem de codare, utilizând o altă variabilă.
2. În câte feluri puteți fi descris în termeni numerici? Care sunt câteva dintre atributele dumneavoastră numerice intrinseci? Puteți să exprimați câteva dintre atributele dumneavoastră calitative în termeni cantitativi?
3. Cum ați construi și ați interpreta un tabel de contingență având următoarele informații: 150 de democrați sunt în favoarea creșterii salariului minim, în timp ce 50 sunt împotriva acestei măsuri; 100 de republicani sunt în favoarea creșterii salariului minim, iar 300 se opun?

4. Utilizând datele ipotetice din următorul tabel, cum ați construi și interpreta tabelele care arată următoarele?

- Relația bivariată dintre vârstă și atitudine față de avort.
- Relația bivariată dintre orientarea politică și atitudinea față de avort.
- Relația multivariată care leagă vârsta, orientarea politică și atitudinea față de avort.

Vârstă	Orientarea politică	Atitudinea față de avort	Frecvența
Tânăr	Liberal	Pentru	90
Tânăr	Liberal	Împotrivă	10
Tânăr	Conservator	Pentru	60
Tânăr	Conservator	Împotrivă	40
Bătrân	Liberal	Pentru	60
Bătrân	Liberal	Împotrivă	40
Bătrân	Conservator	Pentru	20
Bătrân	Conservator	Pentru	80

LECTURI SUPLIMENTARE

- Babbie, Earl, Fred Halley și Jeanne Zaino (2000), *Adventures in Social Research*, Pine Forge Press, Newbury Park, CA. Această carte vă introduce în analiza cercetării sociale prin intermediul programului SPSS pentru Windows. Câteva dintre tehnicile statistice de bază utilizate de cercetătorii științelor sociale sunt discutate și ilustrate.
- Bernstein, Ira H. și Paul Havig (1999), *Computer Literacy: Getting the Most from Your PC*, Sage, Thousand Oaks, CA. Aici găsiți o scurtă trecere în revistă a modalităților în care cercetătorii din științele sociale utilizează computerul, precum și mai multe programe de aplicații utilizate frecvent.
- Davis, James (1971), *Elementary Survey Analysis*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ. O introducere extrem de bine scrisă și gândită în tainele analizei. Pe lângă faptul că acoperă majoritatea materialelor pe care le-am prezentat în acest capitol, cartea lui Davis merită citită și din perspectiva măsurătorilor și a statisticii.
- Ferrante, Joan și Angela Vaughn (1999), *Let's Go Sociology: Travels on the Internet*, Wadsworth, Belmont, CA. Această carte mică și ușor accesibilă prezintă o excelentă introducere în tainele internetului și sugerează mai multe pagini web de interes pentru cercetătorii sociali.
- Lewis-Beck, Michael (1995), *Data Analysis: An Introduction*, volumul 103 din seria Quantitative Application in the Social Sciences, Sage, Thousand Oaks, CA. Aceasta este o carte scurtă, foarte populară, ce face accesibil începătorilor limbajul statistic. Vă puteți bucura de claritatea explicațiilor și de o bună utilizare a exemplelor.
- Nardi, Peter (2006), *Interpreting Data: A Guide to Understanding Research*, Pearson, Boston. Această excelentă carte este un ghid accesibil pentru a înțelege analizele statistice des utilizate în științele sociale.
- Newton, Rae R. și Kjell Erik Rudestam (1999), *Your Statistical Consultant: Answers to Your Data Analysis Questions*, Sage, Thousand Oaks, CA. Un manual excelent și ușor de utilizat care va răspunde întrebărilor pe care le aveți sau le veți avea odată cu începerea analizei cantitative a datelor.

Ziesel, Hans (1957), *Say It with Figures*, Harper & Row, New York. O discuție excelentă a modului de construire a tabelor și a altor elemente de analiză. Deși este considerată o contribuție veche, este poate cea mai bună prezentare a acestui subiect. E ușor de citit și de înțeles și prezintă multe exemple concrete.

Resurse de studiu pe internet

Sociology@Now™: Research Methods

1. Înainte de a arunca o ultimă privire peste acest capitol, faceți testul *SociologyNow: Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.
2. Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow: Research Methods*, realizat pe baza rezultatelor testului. Utilizați planul de studiu, cu exercițiile sale interactive, precum și alte resurse pentru a învăța bine subiectul de studiu.
3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de internet al cărții, http://sociology.wadsworth.com/babbie_practice11e pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition* pentru căutarea termenilor, *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de internet pentru acest capitol

Fiiți conștient de faptul că internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru mai multe *Web Links*. Aceste site-uri, existente la momentul publicării cărții, oferă oportunități de informare asupra analizei cantitative a datelor.

University of Michigan, Survey Documentation and Analysis

<http://webpp.icpsr.urnich.edu/GSS/>.

Aici găsiți un program care vă va permite să analizați datele online din General Social Survey, fără a cumpăra un program scump.

Hee-Joe Cho și William Trochim, Categorical Data Analysis

<http://www.socialresearchmethods.net/tutorial/Cho/outline.htm>.

Această pagină Web oferă o examinare extensivă a logicii și a tehnicilor pentru analiza datelor nominale și ordinale.

Capitolul 15

Modelul de elaborare

Rezumatul capitolului

Modelul de elaborare ilustrează logica fundamentală a analizei multivariate și cauzale. Explorarea aplicațiilor acestei logici sub forma unor simple tabele procentuale pune la dispoziție baza pentru înțelegerea unor metode analitice cu un grad crescut de complexitate.

Introducere

Originile modelului de elaborare

Paradigma de elaborare

Reluarea

Explicația

Interpretarea

Specificarea

Perfecționarea paradigmei

Elaborarea și emiterea de ipoteze *ex post facto*

Sociology@Now™: Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow: Research Methods*.

Introducere

Acest capitol este dedicat unei perspective asupra analizei socioștiințifice cunoscută drept **modelul de elaborare**, metoda de interpretare, metoda Lazarsfeld sau Școala de la Columbia. Diferitele sale denumiri reflectă faptul că scopul său rezidă în *elaborarea* unei relații empirice între variabile cu scopul de a *interpreta* acea relație prin metoda dezvoltată de Paul Lazarsfeld, în timp ce se afla la Universitatea Columbia. Așadar, modelul de elaborare reprezintă o metodă de a efectua analize multivariate.

Modelul de elaborare – un model logic pentru a înțelege relația dintre două metode prin controlul efectelor unei a treia. A fost dezvoltată în principal de Paul Lazarsfeld. Diferitele rezultate ale unei analize de elaborare sunt reluarea, specificarea, explicația și interpretarea.

Cercetătorii utilizează modelul de elaborare pentru a înțelege relația dintre două variabile prin introducerea simultană a unor variabile suplimentare. Deși dezvoltat în special prin intermediul unor tabele de contingență, poate fi utilizat împreună cu alte metode statistice, după cum se va arăta în capitolul 16.

Cred cu fermitate că modelul de elaborare oferă cea mai clară imagine disponibilă cu privire la logica analizei cauzale în cadrul cercetării sociale. În special prin folosirea tabelelor de contingență, această metodă prezintă procesul logic al analizei științifice. Mai mult decât atât, dacă puteți înțelege pe deplin utilitatea modelului de elaborare folosind tabele de contingență, ar trebui să vă îmbunătățiți abilitatea de a folosi și înțelege metode statistice mai sofisticate, precum regresii parțiale și modelele logaritmice lineare.

Într-un anumit sens, această discuție privind analiza de elaborare reprezintă o extindere a examinării anterioare privind caracterul eronat din capitolul 4. După cum vă veți reaminti, unul dintre criteriile relațiilor cauzale în cercetarea socială este ca relația observată între două variabile *să nu fie* un artefact cauzat de o altă variabilă. În cazul raportului pozitiv între numărul echipajelor de pompieri care răspund unui apel de incendiu și mărimea pagubelor, de exemplu, am observat că mărimea incendiului a explicat aparenta relație dintre echipaje și pagube. Cu cât este mai mare incendiul, cu atât mai multe echipaje răspund apelului; cu cât este mai mare incendiul, cu atât mai multe pagube se produc. Logica folosită în acel exemplu ipotetic era aceeași ca în cazul modelului de elaborare.

Utilizând atât exemple ipotetice, cât și reale, vom vedea că testarea unei relații observate ar putea conduce la o varietate de constatări și interpretări logice. Caracterul eronat reprezintă doar una dintre posibilități.

Caseta intitulată „De ce să elaborăm?”, scrisă de una dintre creatoarele modelului de elaborare, Patricia Kendall, oferă o altă justificare importantă pentru folosirea acestui model.

Originile modelului de elaborare

Originile istorice ale modelului de elaborare oferă o bună ilustrare a funcționării practice a cercetării științifice. După cum am menționat în capitolul 1, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Samuel Stouffer a organizat și a condus o ramură specială de cercetare socială în cadrul Armatei SUA. Pe parcursul războiului, acest grup a desfășurat numeroase și diverse sondaje în cadrul celor recrutați. Deși obiectivele acestor studii variau într-o oarecare măsură, erau în general concentrate pe factorii care afectau eficiența soldaților în luptă.

Câteva dintre aceste studii examinau starea de spirit în cadrul armatei. Deoarece moralul părea să fie relaționat pozitiv cu eficiența în luptă, însemna că îmbunătățirea moralului ar eficientiza lupta pe front. Stouffer și echipa sa de cercetare au încercat să identifice câteva dintre variabilele care afectau starea de spirit. Într-o anumită măsură, grupul caută să confirme empiric câteva afirmații de obicei acceptate, inclusiv următoarele :

1. Promovările afectează cu siguranță starea de spirit a soldaților, așa încât soldații care sunt înregimentați în unități militare în care gradul de promovare este redus ar trebui să aibă un moral mai scăzut.
2. Luând în considerare segregarea rasială și discriminarea din Sud, soldații afro-americani din taberele de antrenament din zonele nordice ar trebui să aibă o stare de spirit mai bună decât cei antrenați în Sud.
3. Este mai probabil ca soldaților cu un nivel de educație superior să le displace să fie recrutați în cadrul armatei mai mult decât aceluia cu un nivel de educație mai scăzut.

„De ce să elaborăm?”

de Patricia L. Kendall

Departamentul de sociologie, Queens College, CUNY

Există câteva aspecte specifice unui experiment care este într-adevăr controlat. Cele mai importante sunt: 1. crearea unor grupuri experimentale și de control care sunt *identice* în limitele hazardului (aceasta se întâmplă prin atribuirea indivizilor din cele două grupuri în mod aleatoriu: folosind tabele de numere aleatorii, aruncarea monedelor etc.); 2. asigurarea faptului că stimulul este introdus de către *experimentator*, și nu de anumite evenimente externe; și 3. așteptarea apariției sau nu a efectului presupus.

O posibilă ipoteză, de exemplu, ar fi aceea că frecventarea colegiilor de elită duce la un mai mare succes profesional decât frecventarea altor tipuri de colegii sau universități. Cum am putea studia această afirmație în cadrul unui experiment? Să presupunem că ați decide următoarele: „Să luăm un grup de persoane care au în jur de 40 de ani, să aflăm care dintre ele au frecventat colegii de elită și să determinăm dacă au avut un succes profesional mai mare decât acela care au absolvit alte tipuri de colegii”. Dacă acesta este răspunsul pe care l-ați dat, atunci ați greșit.

Pentru a desfășura un experiment veritabil, este necesar ca investigatorul să selecteze câteva clase de elevi de liceu aflați în anii terminali, să despartă fiecare clasă în mod aleatoriu în grupuri experimentale și de control, să trimită grupurile

experimentale la colegiile de elită (indiferent de situația financiară sau rezultatele academice și de disponibilitatea colegiilor de a-i accepta) și grupul de control la alte colegii și universități, să aștepte aproximativ 20 de ani până cele două grupuri au atins maturitatea profesională și apoi să măsoare succesul relativ al celor două grupuri. Ar fi cu siguranță un proces bizar.

Sociologii investighează, de asemenea, ipoteza că apartenența la o familie destrămată duce la delincvență juvenilă. Cum am putea studia experimental această ipoteză? Dacă ați urmărit exemplul de mai sus, ați vedea că studiarea acestei ipoteze printr-un experiment în timp real ar fi cu totul imposibilă. Gândiți-vă la ce ar fi supus experimentatorul!

Cerințele experimentelor reale sunt atât de nerealiste în cercetarea sociologică, încât suntem constrânși să folosim alte metode, mai puțin ideale, în toate situațiile, cu excepția celor mai triviale. Putem studia experimental dacă studenții învață mai mult dintr-un anumit tip de prelegere decât din altul sau dacă un film modifică atitudinile celor care îl vizionează. Însă acestea nu sunt întotdeauna tipurile de întrebări de care suntem într-adevăr interesați.

Recurgem așadar la aproximații – în general, sondaje – care au, la rândul lor, anumite deficiențe. Cu toate acestea, modelul de elaborare ne îngăduie să examinăm datele din sondaje, să luăm în considerare posibilele lor deficiențe și să tragem concluzii sofisticate despre probleme importante.

Fiecare dintre aceste afirmații este logică, iar înțelepciunea populară le confirmă pe fiecare în parte. Stouffer a decis să le testeze pe toate în mod empiric. Constatările sale sunt surprinzătoare: nici una dintre afirmații nu s-a dovedit a fi adevărată.

Am analizat prima afirmație în capitolul 1. După cum vă puteți reaminti, Stouffer a constatat că soldații care erau înrolați în Poliția Militară (în cadrul căreia procentul promovărilor era cel mai scăzut din armată) aveau mai puține nemulțumiri privind sistemul de promovare decât cei înrolați în Corpul de Aviație al Armatei (în cadrul căruia procentul promovărilor era cel mai înalt). În privința celeilalte afirmații, lucrurile au stat la fel de rău. Între soldații afro-americani înrolați în taberele de antrenament din zonele nordice și cei din zonele sudice nu păreau să existe diferențe semnificative în ceea ce privește starea de spirit. De asemenea, soldații mai puțin educați se opuneau mai puternic recrutării în armată decât cei cu un nivel mai ridicat de educație.

În loc să încerce să camufleze sau doar să facă testări privind semnificația din punct de vedere statistic și să publice rezultatele, Stouffer și-a pus întrebarea „De ce?”. A descoperit că răspunsul la această întrebare era corelat cu conceptele de grup de referință și privațiune relativă. Stouffer sugera în fapt că soldații nu-și evaluau statutul în viață după standarde absolut obiective, ci mai degrabă în raport cu poziția lor relativă față de cei din jurul lor. Indivizii cu care se comparau făceau parte din grupul lor de referință, resimțind o privațiune relativă în cazul în care comparația nu le era favorabilă din acest punct de vedere.

Urmând o astfel de logică, Stouffer a găsit răspunsuri pentru fiecare anomalie din datele sale empirice. În ceea ce privește promovarea, el a sugerat că soldații evaluau imparțialitatea sistemului de promovare bazându-se pe propria experiență raportată la cei din jurul lor. În cadrul Poliției Militare, unde promovările aveau loc rar și lent, puțini soldați puteau identifica un coleg mai puțin calificat care fusese promovat mai rapid decât ei

înșiși. Cu toate acestea, în cadrul Corpului de Aviație al Armatei, rata de promovare rapidă însemna că mulți soldați aveau cunoștință despre colegi mai puțin calificați care fuseseră promovați mai rapid decât ar fi părut potrivit. Așadar, în mod ironic, polițiștii militari au declarat că sistemul de promovare era de regulă echitabil, iar piloții militari au afirmat opusul.

O analiză similară părea să explice cazul soldaților afro-americani. În loc să compare condițiile din Nord cu cele din Sud, soldații afro-americani își comparau propriul statut cu cel al afro-americanilor civili din jurul lor. În Sud, unde cazurile de discriminare erau cele mai frecvente, au descoperit că a fi soldat îi izola oarecum de normele culturale adverse din comunitatea din care făceau parte. În timp ce civilii afro-americani din zonele sudice resimțeau o puternică discriminare și li se nega dreptul la stima de sine, la slujbe adecvate etc., soldații afro-americani aveau un statut ceva mai ridicat. Cu toate acestea, în Nord, mulți dintre civilii afro-americani întâlniți dețineau slujbe bine plătite în sectorul apărării. Având în vedere nivelul mai scăzut al discriminării, calitatea de soldat nu le îmbunătățea statutul în cadrul comunității.

În cele din urmă, conceptele de grup de referință și privațiune relativă păreau să explice anomalia celor recrutați cu educație superioară care acceptau să fie încorporați mai ușor decât cei cu un nivel mai scăzut al educației. Raționamentul lui Stouffer a fost următorul :

1. Prietenii unei persoane au, în general, aproximativ același statut educațional cu al persoanei respective.
2. Bărbații care au vârstă potrivită pentru a fi recrutați și un nivel educațional mai scăzut sunt mai predispuși decât bărbații educați să se lanseze în meserii de producție parțial calificate și în agricultură.
3. În timpul războiului, multe industrii de producție și agricultura sunt vitale pentru interesul național; muncitorii din acele industrii sau din agricultură sunt scutiți de la recrutare.
4. Un bărbat mai puțin educat este mai predispus la a avea prieteni cu meserii scutite de la recrutare decât un bărbat mai educat.
5. Atunci când o persoană se compară cu prietenii săi, un recruta mai puțin educat este mai predispus la a se simți nedreptățit decât un recruta mai bine educat (1949-1950, pp. 122-127).

Explicația oferită de Stouffer a elucidat misterul celor trei constatări contradictorii. Însă, deoarece nu făceau parte dintr-un proiect de studiu planificat în prealabil, Stouffer nu a avut la dispoziție datele empirice pentru a le testa. Cu toate acestea, expunerea logică a lui Stouffer a oferit bazele dezvoltării ulterioare a modelului de elaborare : înțelegerea relației dintre două variabile prin intermediul introducerii controlate a altor variabile.

Paul Lazarsfeld și asociații săi de la Universitatea din Columbia au creat din punct de vedere formal modelul de elaborare în 1946. Într-o evaluare metodologică a studiilor lui Stouffer privind armata, Lazarsfeld și Patricia Kendall au folosit logica modelului de elaborare pentru a prezenta tabele ipotetice care ar fi dovedit argumentul lui Stouffer privind educația și acceptarea recrutării dacă datele empirice ar fi fost disponibile (Kendall și Lazarsfeld, 1950).

Logica centrală a modelului de elaborare debutează prin intermediul unei relații observate între două variabile și posibilitatea că una dintre variabile să o determine pe

cealaltă. În exemplul lui Stouffer, cele două variabile inițiale erau nivelul educațional și acceptarea recrutării ca fiind corectă. Deoarece nivelul educațional era deja stabilit înainte ca ei să fie recrutați (la fel și opinia lor despre recrutare), s-ar părea că nivelul educațional era cauza, sau variabila independentă, iar acceptarea recrutării era efectul, sau variabila dependentă. După cum tocmai am văzut, însă, relația observată a contrazis așteptările cercetătorilor.

Modelul de elaborare examinează impactul altor variabile asupra relației observate inițial. Uneori, această analiză relevă mecanismele prin care se formează relația cauzală. În alte cazuri, o analiză de elaborare contestă în întregime existența unei relații cauzale.

În exemplul de față, variabila suplimentară a fost reprezentată de recrutarea sau amânarea recrutării prietenilor unei anumite persoane. În explicația speculativă a lui Stouffer, această variabilă a arătat, cum era de fapt logic, că soldații mai educați vor accepta mai ușor recrutarea: deoarece era probabil ca prietenii lor să fie de asemenea recrutați. În cazul celor mai puțin educați există o șansă mai mare să aibă meserii care ar fi condus adesea la amânarea recrutării; ca urmare, cei recrutați se simțeau nedreptățiți.

Kendall și Lazarsfeld au început prin a demonstra că datele lui Stouffer arătau asocierea pozitivă dintre educație și acceptarea recrutării. Ulterior, Kendall și Lazarsfeld au creat tabele ipotetice care să reprezinte felul cum ar fi arătat analiza în cazul în care soldații ar fi fost întrebați dacă majoritatea prietenilor lor fuseseră recrutați sau beneficiaseră de o amânare. Ei au arătat că 19% dintre cei mai educați au afirmat, ipotetic, că prietenii lor nu fuseseră recrutați, comparativ cu 79% dintre soldații mai puțin educați.

Observați că numărul soldaților mai educați și al celor mai puțin educați este identic în datele reale ale lui Stouffer. În tabelele ulterioare, puteți vedea că procentul celor care acceptau sau căroră le displăcea recrutarea respectă datele inițiale. Doar cifrele care se referă la recrutarea sau amânarea recrutării prietenilor sunt inventate.

Explicația lui Stouffer presupunea, în continuare, că soldații care aveau prieteni ce nu fuseseră recrutați erau mai predispuși să le displacă propria recrutare decât cei ai căror prieteni fuseseră de asemenea recrutați. În primul rând, soldații mai puțin educați erau mai predispuși decât soldații mai educați să aibă prieteni a căror recrutare fusese amânată. În al doilea rând, faptul că un soldat avea prieteni care nu fuseseră recrutați îl determina pe acesta să creadă că și recrutarea lui ar fi trebuit amânată. Stouffer a sugerat că aceste două relații ar clarifica relația inițială dintre educație și acceptarea recrutării. Kendall și Lazarsfeld au creat un tabel ipotetic care ar confirma explicația lui Stouffer.

Amintiți-vă că rezultatul inițial fusese că recruții mai educați erau mai predispuși în a-și accepta recrutarea în armată ca fiind o decizie corectă decât cei mai puțin educați. Însă nivelul educației nu are nici un efect asupra gradului de acceptare a recrutării în rândurile acelor care afirmă că au prieteni a căror recrutare fusese amânată: 63% din ambele grupuri educaționale indică faptul că își acceptă recrutarea (adică afirmă că nu ar fi trebuit să fie amânați). În mod asemănător, nivelul educațional nu are un efect semnificativ asupra acceptării recrutării în rândul celor care au afirmat că nu au prieteni a căror recrutare fusese amânată: 94 și 95% afirmă că nu ar fi trebuit să le fie amânată recrutarea.

Pe de altă parte, între cei mai bine educați, acceptarea recrutării este strâns legată de recrutarea sau amânarea recrutării prietenilor: 63% *versus* 94%. Același lucru este valabil și în cazul celor mai puțin educați. În acest caz, s-ar susține argumentul lui Stouffer, potrivit căruia educația influențează acceptarea recrutării doar din prisma

faptului de a avea prieteni care nu au fost recrutați. Recruții foarte bine educați erau mai puțin predispuși la a avea prieteni cărora le fusese amânată recrutarea și, în virtutea acestui fapt, erau mai predispuși în a-și accepta propria recrutare ca fiind corectă. Cei mai puțin educați erau mai predispuși să aibă prieteni care nu fuseseră înrolați și, în virtutea acestui fapt, erau mai puțin predispuși în a-și accepta recrutarea.

Să recunoaștem că nici explicația lui Stouffer, nici datele ipotetice nu contestau realitatea relației inițiale. Pe măsură ce nivelul educațional creștea, acceptarea propriei recrutări creștea de asemenea. Natura acestei relații empirice însă era interpretată prin introducerea celei de-a treia variabile. Variabila *amânarea recrutării prietenilor* nu contesta relația inițială; pur și simplu clarifica mecanismul prin care se formase relația inițială.

Variabila test – o variabilă care este menținută constantă în încercarea de a clarifica relația dintre alte două variabile. Descoperind o relație între educație și prejudecată, de exemplu, putem menține genul drept constantă prin examinarea relației dintre *educație* și *prejudecată* doar între bărbați și apoi doar între femei. În acest exemplu, *genul* reprezintă variabila test.

Relația parțială – în modelul de elaborare, aceasta este relația dintre două variabile atunci când este examinată pe baza unui subset de cazuri definite de o a treia variabilă. Începând cu o relație de ordin zero între *partidul politic* și *atitudinea față de avort*, de exemplu, ar fi indicat poate să testăm dacă relația rămâne valabilă atât pentru bărbați, cât și pentru femei (de exemplu, controlarea efectului variabilei *gen*). Relația identificată în cazul bărbaților și cea identificată în cazul femeilor ar reprezenta relațiile parțiale, câteodată denumite pur și simplu *parțiale*.

Relația de ordin zero – în modelul de elaborare, aceasta este relația inițială dintre două variabile, fără a fi implicate variabilele test.

Aceasta este, așadar, esența modelului de elaborare și a analizei multivariate. După ce am observat o relație empirică între două variabile (cum ar fi *nivelul educației* și *acceptarea recrutării*), să încercăm să înțelegem natura acelei relații prin efectele produse de introducerea altor variabile (cum ar fi *a avea prieteni a căror recrutare a fost amânată*). Obținem acest lucru în mod mecanic, prin împărțirea eșantionului în subșeturi pe baza *variabilei test*, numită de asemenea *variabilă de control*. În exemplul nostru, a avea prieteni a căror recrutare a fost amânată sau nu este variabila test, iar eșantionul este împărțit între cei care au sau nu au astfel de prieteni. Relația dintre cele două variabile inițiale (*acceptarea recrutării* și *nivelul educațional*) este apoi recalculată separat pentru fiecare dintre cele două subeșantioane. Tabelele obținute astfel poartă denumirea de *tabele parțiale*, iar relațiile ce se regăsesc în tabelele parțiale sunt numite *relații parțiale* sau *parțiale*. Relațiile parțiale sunt apoi comparate cu relațiile inițiale descoperite în eșantionul total, care poartă adesea denumirea de *relații de ordin zero*, pentru a indica că nu a fost controlat efectul nici unei variabile test.

Deși elaborarea a fost demonstrată inițial prin utilizarea datelor ipotetice, a pus la dispoziție o metodă logică pentru analizarea relațiilor dintre variabilele care au fost în fapt măsurate. După cum vom vedea, primul nostru exemplu ipotetic descrie doar un posibil rezultat în modelul de elaborare. Există însă și altele.

Paradigma de elaborare

Această secțiune prezintă liniile directoare pentru înțelegerea unei analize de elaborare. Pentru început, trebuie să știm dacă variabila de testare este *antecedentă* (anterioară în timp) celorlalte două variabile sau dacă este *intermediară* între acestea, deoarece poziționările sugerează diferitele relații logice în modelul multivariat. Dacă variabila test a intervenit între cele două variabile, cum se întâmplă în cazul educației, amânării recrutării prietenilor și acceptării propriiei recrutări, atunci analiza este bazată pe modelul expus în figura 15.1. Logica acestei relații multivariate este aceea că variabila independentă (*nivelul de educație*) afectează variabila test intermediară (*a avea prieteni a căror recrutare a fost amânată sau nu*), ceea ce, la rândul său, influențează variabila dependentă (*acceptarea propriiei recrutări*).

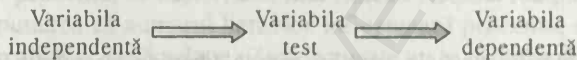

Figura 15.1. Variabila test intermediară

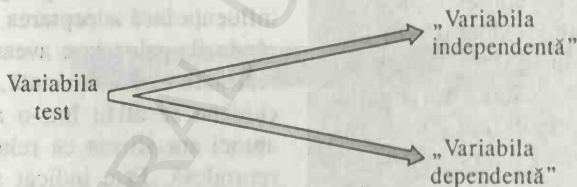

Figura 15.2. Variabila test antecedentă

Dacă variabila test precedă atât variabila independentă, cât și cea dependentă, trebuie utilizat un model diferit (figura 15.2). În acest caz, variabila test afectează atât variabila „independentă”, cât și pe cea „dependentă”. Desigur, trebuie luat în considerare faptul că termenii *variabilă independentă* și *variabilă dependentă* sunt, strict vorbind, folosiți incorect în diagramă. În realitate, avem o variabilă independentă (variabila test) și două variabile dependente. Terminologia incorectă a fost utilizată doar pentru a crea o continuitate cu exemplul precedent. Datorită relațiilor individuale pe care le au cu variabila de testare, variabila „independentă” și cea „dependentă” sunt relaționate empiric, însă nu există o relație cauzală între ele. Relația lor empirică este doar un efect al relației lor întâmplătoare cu variabila test. (Exemplele care vor urma clarifică natura acestei relații.)

Tabelul 15.1 este un ghid pentru a înțelege o analiză de elaborare. Cele două rubrici ale tabelului indică dacă variabila test este antecedentă sau intermediară, în sensul descris anterior. Coloana stângă a tabelului arată natura relațiilor parțiale în comparație

cu relația inițială dintre variabilele independente și cele dependente. Conținutul tabelului oferă notațiile tehnice – reluare, explicare, interpretare și specificare – atribuite fiecărui caz. Le vom discuta pe fiecare separat.

Tabelul 15.1. *Paradigma de elaborare*

Relații parțiale comparate cu cele inițiale	Varibila test	
	Antecedentă	Intermediară
Aceeași relație	Reluare	Reluare
Mai slabă sau deloc	Explicare	Interpretare
Împărțire*	Specificare	Specificare

* O relație parțială e la fel sau mai puternică, cealaltă este mai slabă sau deloc.

Reluarea

Ori de câte ori relațiile parțiale sunt în esență identice cu relația inițială, termenul **reluare** este atribuit rezultatului, indiferent dacă variabila test este antecedentă sau intermediară. Acest lucru înseamnă că relația inițială a fost reprodusă în condiții de testare. Dacă, în exemplul precedent, educația influența încă acceptarea recrutării, atât în rândurile celor care aveau prieteni a căror recrutare fusese amânată, cât și în ale celor care nu se aflau într-o astfel de situație, atunci am afirma că relația inițială a fost reprodusă. Este indicat să luați în considerare faptul că această constatare nu ar confirma explicația oferită de Stouffer cu

Reluare – termen tehnic utilizat în legătură cu modelul de elaborare, care se referă la rezultatul elaborării în care relația observată inițial între două variabile persistă atunci când o variabilă de control este menținută constantă, susținând astfel ideea că relația inițială este veritabilă.

privire la relația inițială. A avea prieteni a căror recrutare este sau nu amânată *nu* ar reprezenta mecanismul prin care educația ar influența acceptarea recrutării.

Gândiți-vă că descoperirea inițială a fost aceea că a avea prieteni a căror recrutare a fost amânată influența puternic modul în care soldații se raportau la propria recrutare. Dacă descopeream această relație inițială, probabil că am fi vrut să aflăm dacă era la fel de adevărată și pentru soldații cu diferite nivele educaționale. Pentru a afla acest lucru, am fi transformat *educația* în variabilă test sau de control.

Cercetătorii folosesc în mod frecvent modelul de elaborare, în speranța că își vor relua propriile constatări pentru subșeturile din eșantion. Dacă am constatat că există o relație între educație și prejudecată, de exemplu, am putea introduce variabile test precum *vârsta*, *regiunea din țară*, *rasa*, *religia* etc., pentru a testa stabilitatea relației inițiale. Dacă relația ar fi reluată în rândurile celor tineri și ale celor bătrâni, în rândurile celor din regiuni diferite etc., am avea argumente pentru a conchide că relația inițială era autentică și generală.

Explicația

Explicația este termenul utilizat pentru a descrie o *relație eronată*: o relație inițială care s-a dovedit a fi falsă prin *intermediul* introducerii unei variabile test. Aceasta necesită două condiții: 1. variabila test trebuie să fie antecedentă atât variabilei independente, cât și celei dependente; 2. relațiile parțiale trebuie să fie de ordin zero sau în mod semnificativ mai slabe decât cele identificate în relația inițială. Vom ilustra această situație prin intermediul câtorva exemple.

Explicația – rezultat al modelului de elaborare în care relația inițială dintre două variabile este demonstrată ca fiind eronată, deoarece relația dispăre când o variabilă de testare antecedentă este introdusă.

Să analizăm un exemplu pe care l-am menționat în capitolul 4. Există o relație empirică între numărul berzelor din diferite zone și procentul de nașteri din acele zone. Cu cât există mai multe berze în zona respectivă, cu atât procentul de nașteri este mai ridicat. Această relație empirică ar putea conduce la presupunerea că numărul berzelor influențează procentul de nașteri. Totuși, un test anterior explică această relație. Zonele rurale au mai multe berze și un procent mai mare de nașteri decât cele urbane. În zonele rurale nu există o relație între numărul berzelor și rata de nașteri; nici în zonele urbane nu există o astfel de relație.

I. Ratele nașterilor în orașe cu multe sau cu puține berze

Puține berze	Multe berze
L L L L L	H H
L L L L L	H L H H H H
L L L L L L	H H H H

II. Ratele nașterilor în orașe cu multe sau cu puține berze, controlând apartenența la o zonă rurală sau urbană

	Puține berze	Multe berze
Rural	H	H H H H H H
Urban	L L L L L L L L L L L L L L L	L

H = oraș cu o rată a nașterilor mare
L = oraș cu o rată a nașterilor mică

Figura 15.3. Realități despre berze și copii

Figura 15.3 ilustrează felul în care variabila rural/urban determină relația aparentă dintre berze și procentul de nașteri. Partea I a figurii arată relația inițială. Observați că toate intrările, cu excepția uneia singure, în căsuța pentru orașe cu multe berze au o rată de nașteri ridicată, în timp ce, cu doar o singură excepție, în cazul orașe cu un număr scăzut de berze, rata nașterilor este scăzută. Putem conchide că 93 % dintre orașele cu un număr crescut de berze au și un procent crescut de nașteri, ceea ce contrastează cu procentul de 7 % al orașelor cu un număr scăzut de berze. Aceasta reprezintă o diferență destul de mare și indică o relație puternică între cele două variabile.

Partea a II-a a figurii separă zonele rurale de cele urbane și analizează separat berzele și copiii în fiecare zonă. Acum putem observa că toate așezările rurale au o rată mare de nașteri și că toate așezările urbane au o rată scăzută a nașterilor. Observați, de asemenea, că doar o singură așezare rurală are puține berze și doar o singură așezare urbană are multe berze.

Iată un exemplu similar, menționat de asemenea în capitolul 4. Există o relație pozitivă între numărul de echipaje de pompieri ce răspund alarmei de incendiu și gravitatea pagubelor. Dacă răspund mai multe echipaje, pagubele sunt și ele mai mari. Am putea presupune din această afirmație că echipajele însele cauzează aceste pagube. Cu toate acestea, o variabilă test antecedentă, dimensiunea incendiului, elucidează această relație inițială. Incendiile întinse provoacă mai multe pagube decât cele de dimensiuni reduse și mai multe echipaje de pompieri sunt prezente la un incendiu extins decât la unul mai redus. Dacă analizăm doar incendiile mari, vom vedea că relația inițială dispare (sau este inversată); aceeași constatare este valabilă și în cazul incendiilor mai mici.

În cele din urmă, să analizăm un exemplu real de cercetare. Cu câțiva ani în urmă, am identificat o relație empirică între regiunea țării în care profesorii din cadrul facultății de medicină urmaseră cursurile acelei facultăți și atitudinile lor față de Medicare (Babbie, 1970). Cu scopul de a simplifica, vom examina doar Estul și Sudul. 78 % dintre profesorii care făcuseră facultatea de medicină în Est au afirmat că susțineau Medicare, în timp ce procentul în Sud era de 59 %. Această constatare era logică luând în considerare faptul că Sudul părea să opună în general mai multă rezistență la astfel de programe decât Estul, iar pregătirea medicală se presupune că influențează atitudinile medicale ale unui doctor. Totuși, această relație este elucidată în momentul introducerii unei variabile test antecedente: regiunea țării în care crescuse profesorul. Dintre profesorii crescuți în Est, 89 % au frecventat cursurile facultății de medicină în Est, iar 11 % în Sud. Dintre cei crescuți în Sud, 53 % frecventaseră cursurile facultății de medicină în Est și 47 % în Sud. Mai mult, zonele în care profesorii crescuseră erau relaționate cu atitudinea față de Medicare. Dintre cei care crescuseră în Est, 84 % susțineau Medicare, în timp ce procentul în Sud era de 49 %.

Tabelul 15.2. prezintă relația dintre următoarele trei variabile: 1. regiunea în care a crescut; 2. regiunea unde au fost frecventate cursurile facultății de medicină și 3. atitudinea față de Medicare. Profesorii crescuți în Est sunt mai predispuși să susțină Medicare, indiferent de regiunea unde au urmat cursurile facultății de medicină. Cei crescuți în Sud sunt mai puțin predispuși să susțină Medicare, însă, pe de altă parte, regiunea unde au urmat facultatea de medicină are efecte minime sau chiar inexistente. Aceste date indică, așadar, că relația inițială dintre regiunea în care a fost efectuată pregătirea medicală și

atitudinea față de Medicare este eronată; se datora doar efectului întâmplător al regiunii de *origine*, atât asupra regiunii de pregătire medicală, cât și asupra atitudinii față de Medicare. Atunci când regiunea de origine este constantă, ca în tabelul 15.2, relația inițială este descompusă în cele parțiale.

Tabelul 15.2. Regiunea de origine, regiunea de pregătire medicală și atitudinea față de Medicare

		Procentul celor care aprobă Medicare	
		Regiunea de origine	
		Est	Sud
Regiunea de pregătire medicală	Est	84	50

Sursa: Earl R. Babbie, *Science and Morality in Medicine* (University of California Press, Berkeley, 1970), p. 181.

Interpretarea

Interpretarea este similară explicației, cu excepția plasării în timp a variabilei test și a implicațiilor care urmează din acea diferență. Interpretarea reprezintă rezultatul cercetării în care o variabilă test sau de control este descoperită a fi factorul de mediere prin intermediul căruia o variabilă independentă influențează o variabilă dependentă. Exemplul anterior cu educația, prietenii a căror recrutare a fost amânată și acceptarea propriei recrutări ilustrează excelent interpretarea. În termenii modelului de elaborare, efectul educației asupra acceptării recrutării nu este explicat; este încă o relație autentică. În realitate, diferențele educaționale determină diferențele de acceptare a propriei recrutări. Variabila intermediară, amânarea recrutării prietenilor, facilitează doar interpretarea mecanismului prin care apare relația. Așadar, o interpretare nu contestă validitatea relației cauzale inițiale, ci doar clarifică procesul prin care funcționează relația.

Interpretarea – termen tehnic folosit în legătură cu modelul de elaborare. Reprezintă rezultatul cercetării în care se descoperă că o variabilă de control este factorul mediator prin care o variabilă independentă are efect asupra unei variabile dependente.

Iată un alt exemplu de interpretare. Cercetătorii au observat că acei copii care provin din familii destrămate sunt mai predispuși să devină delincvenți decât aceia care provin din familii stabile. Relația poate fi interpretată, totuși, prin introducerea *supravegherii* ca variabilă test. În ceea ce privește copiii care sunt supravegheați, ratele de delincvență nu sunt afectate de starea civilă (divorțați sau căsătoriți) a părinților. Același lucru este valabil și în cazul celor care nu sunt supravegheați. Ceea ce produsese în fapt relația inițială fusese relația dintre familiile destrămate și lipsa supravegherii.

Specificarea

Specificare – termen tehnic folosit în legătură cu modelul de elaborare, reprezentând rezultatul elaborării în care o relație observată inițial între două variabile este reluată în cadrul unor subgrupuri create de variabila de control, însă nu și în cadrul altora. Într-o astfel de situație, veți fi specificat condițiile în care există relația inițială: de exemplu, în rândul bărbaților, dar nu și al femeilor.

Uneori, modelul de elaborare produce relații parțiale care diferă semnificativ între ele. De exemplu, o relație parțială este identică cu sau mai puternică decât relația dintre două variabile, iar cea de-a doua relație parțială este mai slabă în comparație cu cea inițială și poate fi redusă la zero. În cadrul paradigmei de elaborare, această situație poartă denumirea de **specificare**: am specificat condițiile în care apare relația inițială.

Amintiți-vă studiul, citat anterior în această carte, privind sursele implicării religioase

(Glock, Ringer și Babbie, 1967, 92). S-a descoperit că, în rândul membrilor Bisericii Episcopale din America, implicarea a scăzut pe măsură ce clasa socială a crescut.

Glock a interpretat această constatare în contextul analizei și a conchis că implicarea în viața bisericii oferă o formă alternativă de satisfacție pentru cei care nu au parte de așa ceva în societatea laică. Această concluzie explică de ce femeile erau mai religioase decât bărbații, bătrânii erau mai religioși decât tinerii etc. *Raționamentul lui Glock a fost că oamenii dintr-o clasă socială inferioară (identificată sub aspectul venitului și al educației) aveau șanse mai puține de a-și câștiga stima de sine în cadrul societății laice decât cei cu un statut social mai ridicat. Pentru a ilustra această idee, a subliniat faptul că apartenența la o anumită clasă socială se află în strânsă relație cu probabilitatea ca o femeie să fi deținut vreodată o funcție în cadrul unei organizații laice.*

Glock a argumentat că, în cazul în care clasa socială ar fi legată de implicarea religioasă doar prin virtutea faptului că femeile care au un statut social modest nu au șanse de recunoaștere socială în societatea laică, relația inițială nu ar trebui să mai fie valabilă în cazul femeilor care se bucură de recunoaștere. Ca indicator brut al recunoașterii din partea societății laice, Glock a folosit drept variabilă deținerea unei funcții laice. În cadrul acestui test, clasa socială nu ar trebui să fie relaționată cu implicarea religioasă în cazul celor care au deținut astfel de funcții.

În cazul femeilor care au avut funcții în organizații laice, nu există în fond o relație între clasa socială și implicarea religioasă. În fapt, tabelul specifică acele condiții în care relația inițială rămâne valabilă: pentru acele femei care nu au parte de recunoaștere în societatea laică.

Termenul *specificare* este utilizat în paradigma de elaborare indiferent dacă variabila test este antecedentă sau intermediară. În ambele cazuri, înțelesul este același. Condițiile în care relația inițială rămâne valabilă au fost specificate.

Perfecționarea paradigmei

Secțiunile precedente au prezentat logica de bază a modelului de elaborare, așa cum a fost el dezvoltat de Lazarsfeld și colegii săi. În această secțiune vom analiza câteva variații logice posibile, unele dintre ele putând fi găsite într-o carte scrisă de Morris Rosenberg (1968).

În primul rând, paradigma de bază presupune existența unei relații inițiale între două variabile. Totuși, ar putea fi util ca într-un model mai complicat să se facă diferența între relațiile pozitive și cele negative. Mai mult, Rosenberg recomandă utilizarea modelului de elaborare chiar și în cazul unei relații inițiale nule. El citează ca exemplu un studiu al apartenenței sindicale și al atitudinilor față de includerea evreilor în personalul sindicatului. Analiza inițială a indicat că durata apartenenței sindicale nu era corelată cu atitudinea: aceia care erau membri de sindicat de mai puțin de patru ani erau la fel de dispuși să accepte evrei în cadrul personalului ca și cei care erau membri de peste patru ani. *Vârsta* membrilor sindicatului s-a dovedit însă că *reprimă* relația dintre durata apartenenței sindicale și atitudinea față de evrei. În general, membrii mai tineri arătau o atitudine mai favorabilă față de evrei decât cei mai în vârstă. În același timp, desigur, în cazul membrilor mai tineri, probabilitatea ca aceștia să fi făcut parte din sindicat un timp mai îndelungat era mai mică decât în cazul membrilor mai în vârstă. În cadrul categoriilor de vârstă specifice însă, cei cu vechimea cea mai mare în sindicat susțineau cel mai mult includerea evreilor în cadrul personalului. În acest caz, vârsta reprezintă **variabila de reprimare**, mascând relația dintre durata apartenenței la sindicat și atitudinea față de evrei.

Variabila de reprimare – în modelul de elaborare, este o variabilă test care împiedică o relație autentică să apară la nivelul zero.

În al doilea rând, paradigma de bază se concentrează pe relațiile parțiale ca fiind identice sau mai slabe decât relația inițială, însă nu oferă principii de bază în vederea specificării diferențelor semnificative între relația inițială și cele parțiale. Atunci când utilizați modelul de elaborare, veți fi adesea pus în situația de a decide în mod arbitrar dacă o anumită relație parțială este în mod semnificativ mai slabă în intensitate decât cea inițială. Astfel, ne este sugerată o altă dimensiune care ar putea fi adăugată paradigmei. În al treilea rând, limitarea paradigmei de bază la parțiale care sunt identice sau mai scăzute în intensitate decât relația inițială neglijează alte două posibilități. O relație parțială ar putea fi mai puternică decât cea inițială. Sau, pe de altă parte, o relație parțială ar putea fi opusul relației inițiale – de exemplu, ar putea fi negativă, în timp ce relația inițială fusese pozitivă.

Rosenberg oferă un exemplu ipotetic al unei astfel de posibilități, sugerând că un cercetător ar putea descoperi că respondenții din studiu care fac parte din clasa muncitoare susțin mișcarea pentru drepturi civile mai mult decât respondenții care fac parte din clasa de mijloc. Rosenberg sugerează în continuare că rasa poate fi o **variabilă de distorsionare** în acest caz, inversând relația reală dintre clasă și atitudine. Teoretic,

Variabila de distorsionare – în modelul de elaborare, o variabilă test care inversează direcția unei relații de ordin zero.

respondenții afro-americani ar susține mai mult respectiva mișcare decât albi, însă afro-americanii ar fi de asemenea suprareprezențați în rândurile respondenților care fac parte din clasa muncitoare și subreprezențați în rândurile clasei de mijloc. Afro-americanii din clasa de mijloc ar putea însă susține mai mult cauza mișcării decât afro-americanii din clasa muncitoare; aceeași relație ar putea fi găsită în rândurile albilor. Menținând rasa constantă, cercetătorul ar putea conchide că susținerea mișcării pentru drepturi civile ar fi mai mare în clasa de mijloc decât în clasa muncitoare.

Iată un alt exemplu al unei variabile de distorsionare. Când Michel de Seve și-a propus să examineze salariile de pornire ale bărbaților și femeilor din aceeași organizație, a fost surprinsă să descopere că femeile primeau, în medie, salarii de pornire mai mari decât bărbații încadrați pe poziții similare. Variabila deformatoare era *data primei angajări*. Multe dintre persoanele de gen feminin fuseseră angajate relativ recent, într-un moment în care salariile erau în general mai ridicate decât în anii anteriori, când fuseseră angajați cei mai mulți dintre bărbați (raportat în E. Cook, 1995).

Toate aceste dimensiuni noi complică noțiunea de specificare. Dacă o relație parțială este identică cu cea inițială, iar cealaltă relație parțială este și mai puternică, cum ar trebui să reacționați la o astfel de situație? Ați specificat o condiție în care relația inițială rămâne valabilă, însă ați specificat, de asemenea, o altă condiție în care relația rămâne valabilă în mod și mai evident.

În cele din urmă, paradigma de bază se concentrează în principal pe variabile test dihotomice. De fapt, modelul de elaborare nu este atât de limitat – fie în teorie, fie în practică –, însă paradigma de bază devine mai complexă atunci când variabila test împarte eșantionul în trei sau mai multe subeșantioane. Paradigma devine și mai complicată atunci când mai multe variabile de testare sunt utilizate simultan.

Nu vreau să spun toate acestea pentru a vă face să vă îndoiiți de valoarea paradigmei de elaborare de bază. Din contră, aș dori să subliniez faptul că modelul de elaborare nu este un simplu algoritm – un set de proceduri de analiză a cercetărilor. Acest model este mai degrabă un instrument logic de asistare a cercetătorului în înțelegerea datelor pe care le studiază. O înțelegere cuprinzătoare a modelului de elaborare va facilita o analiză sofisticată. Totuși, acest model nu sugerează nici ce variabile de control ar trebui introduse, nici concluziile definitive privind natura rezultatelor elaborării. Pentru a identifica aspectele menționate mai sus trebuie să contați pe propria ingeniozitate. Mai mult, o astfel de inventivitate apare doar prin acumularea de experiență. Indicând anumite simplificări în paradigma de elaborare de bază, am încercat să evidențiez faptul că modelul oferă doar un cadru logic. Veți putea identifica analize sofisticate mult mai complexe decât exemplele folosite pentru a ilustra paradigma de bază.

În același timp, dacă înțelegeți pe deplin modelul de bază, veți înțelege și alte metode, cum ar fi corelațiile, regresiile și analizele factoriale, cu mai multă ușurință. Capitolul 16 plasează metode precum corelațiile parțiale și regresiile parțiale în contextul modelului de elaborare.

Elaborarea și emiterea de ipoteze *ex post facto*

Înainte de a părăsi discuția despre modelul de elaborare, ar trebui să îl analizăm în corelație cu o formă de raționament falacios denumit **emiterea de ipoteze *ex post facto***. Cititorul de literatură metodologică va găsi numeroase referințe care avertizează împotriva utilizării acestui raționament. Însă, deși intențiile unor astfel de interdicții sunt corecte, cercetătorii neexperimentați pot înțelege greșit implicațiile pe care le presupune.

Ipoteza *ex post facto* – o ipoteză creată după ce au fost colectate datele care o confirmă. Este un construct lipsit de semnificație, deoarece ipoteza nu poate fi invalidată.

„*Ex post facto*” înseamnă „după petrecerea faptului”. Observarea unei relații empirice între două variabile și sugerarea ulterioară a unei cauze pentru acea relație poartă uneori denumirea de emitere de ipoteze *ex post facto*. Ați generat o ipoteză care corelează două variabile după ce relația dintre acestea este deja cunoscută. După cum vă puteți aminti dintr-o discuție anterioară din această carte, toate ipotezele trebuie să fie formulate în așa fel încât să poată fi permisă infirmarea lor, pentru a fi într-adevăr semnificative. În afară de cazul când puteți specifica constatările empirice care v-ar putea *invalida* ipoteza, nu prea avem de-a face cu o *ipoteză*, așa cum este folosit acest termen de către cercetători. Ați putea deduce, așadar, că odată ce ați observat o relație între două variabile, orice ipoteză referitoare la această relație nu poate fi invalidată.

Aceasta este o evaluare corectă dacă dumneavoastră nu faceți altceva decât să vă garnisiți observațiile empirice cu ipoteze fără substanță ulterior petrecerii unui fapt. Dacă ați observat că femeile sunt mai religioase decât bărbații, nu puteți să afirmați că femeile vor fi mai religioase decât bărbații datorită unei dinamici generale a comportamentului social și apoi să vă limitați argumentarea la observația inițială.

Consecința regretabilă a interdicției de a utiliza emiterea de ipoteze *ex post facto* rezidă în împiedicarea emiterii unor ipoteze bune și corecte după producerea unui fapt. Cercetătorii neexperimentați cred astfel, de multe ori, că trebuie să emită toate ipotezele înainte de a-și examina datele – chiar dacă aceasta conduce la generarea de ipoteze slab fundamentate. Mai mult, au tendința de a ignora relațiile observate empiric care nu confirmă o ipoteză anterioară.

Desigur, puțini cercetători și-ar dori acum ca Sam Stouffer să nu fi făcut publice constatările sale ciudate despre starea de spirit a soldaților din cadrul armatei. Stouffer a remarcat observații empirice neobișnuite și a emis ipoteze privind cauzele acestor constatări, iar raționamentul său e de neprețuit pentru cercetători și azi. Cheia este că ipotezele sale „*post factum*” puteau fi ele însele testate.

Există însă un alt aspect, mai sofisticat, care trebuie precizat în acest context. Oricine poate genera ipoteze pentru a explica relații observate empiric într-un set de date, însă modelul de elaborare oferă instrumentele logice pentru *testarea* acelor ipoteze în cadrul aceluiasi set de date. Un exemplu bun al unei astfel de testări poate fi regăsit în discuțiile anterioare despre clasa socială și implicarea religioasă. Glock a explicat relația inițială sub aspectul teoriei privațiunii sociale. Dacă s-ar fi oprit la acel nivel, comentariile sale ar fi fost interesante, însă nu și convingătoare. A depășit însă acel nivel. A observat că,

dacă ipoteza era corectă, atunci relația dintre clasa socială și implicarea religioasă ar trebui să dispară în cazul acelor femei care se bucurau de recunoaștere în societatea laică – cele care deținuseră o funcție în cadrul unei organizații laice. Această ipoteză a fost apoi supusă unui test empiric. Dacă noua ipoteză nu ar fi fost confirmată de date, ar fi trebuit reconsiderată.

Aceste comentarii suplimentare ar trebui să ilustreze faptul că analiza datelor reprezintă un proces continuu, care necesită toată ingeniozitatea și perseverența de care puteți da dovadă. Imaginea unui cercetător care își expune cu atenție ipotezele și apoi le testează prin metode rituale are drept rezultat doar o cercetare ritualică.

Dacă vă îngrijorează faptul că soliditatea dovezilor *ex post facto* pare a fi mai redusă decât cea a dovezilor tradiționale, îngăduiți-mi să repet o afirmație anterioară, și anume că „dovezile științifice” reprezintă o contradicție în termeni. Nimic nu este *dovedit* științific. Ipotezele, explicațiile, teoriile sau intuițiile pot scăpa de numeroasele încercări de a le infirma, însă nici una nu poate fi dovedită într-un sens absolut. Acceptarea unei ipoteze, în acest caz, reprezintă de fapt o funcție a măsurii în care a fost testată și nu a fost invalidată. Nici o ipoteză, așadar, nu ar trebui considerată solidă pe bază unui singur test – dacă ipoteza a fost generată înainte sau după observarea datelor empirice. Luând în considerare aceste lucruri, nu ar trebui să vă refuzați unele dintre cele mai avantajoase metode disponibile în vederea analizării datelor. Ar trebui să încercați să înțelegeți în mod corect datele pe care le aveți la dispoziție, să dezvoltați teorii semnificative în scopul unei înțelegeri mai generale și să nu vă faceți griji în ceea ce privește metoda de a ajunge la acel nivel de înțelegere.

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- Modelul de elaborare este o metodă de analiză multivariată adecvată cercetării sociale. Este în primul rând un model logic care poate ilustra logica de bază a altor metode multivariate.

Originile modelului de elaborare

- Paul Lazarsfeld și Patricia Kendall au utilizat logica modelului de elaborare pentru a prezenta tabele ipotetice privind constatările lui Samuel Stouffer referitoare la educație și acceptarea recrutării în armată.
- O relație parțială (sau o „parțială”) reprezintă relația observată între două variabile în cadrul unui subgrup de cazuri bazate pe un atribut al variabilei test sau de control.
- O relație de ordin zero reprezintă relația observată între două variabile, fără ca o a treia variabilă să fie menținută constantă sau să fie controlată.

Paradigma de elaborare

- Etapele principale ale elaborării sunt următoarele: 1. o relație este observată între două variabile, 2. o a treia variabilă (variabila test) este menținută constantă, ceea ce presupune separarea cazurilor sub aspectul atributelor celei de-a treia variabile,

3. relația inițială dintre cele două variabile este recalculată în cadrul fiecăruia dintre subgrupuri și 4. compararea relației inițiale cu relațiile constatate în fiecare subgrup (relațiile parțiale) oferă o înțelegere mai aprofundată a relației inițiale înseși.
- Relațiile logice dintre variabile diferă în funcție de variabila test – dacă aceasta este antecedentă sau intermediară față de cele două variabile.
 - Rezultatul unei analize de elaborare poate fi reluarea (prin intermediul căreia un set de relații parțiale este în esență identic cu relația de ordin zero corespunzătoare), explicația (prin intermediul căreia un set de relații parțiale este redus în esență la zero atunci când o variabilă anterioară este menținută constantă), interpretarea (prin intermediul căreia un set de relații parțiale este redus în esență la zero atunci când o variabilă intermediară este menținută constantă) sau specificarea (prin intermediul căreia o relație parțială este redusă, în mod ideal, la zero, iar cealaltă rămâne în parametri similari cu relația inițială sau este mai puternică decât aceasta).
 - Variabila de reprimare ascunde relația dintre alte două variabile; variabila de distorsionare determină o inversare aparentă în relația dintre alte două variabile (de la negativ la pozitiv și invers).

Elaborarea și emiterea de ipoteze *ex post facto*

- Emiterea de ipoteze *ex post facto* sau dezvoltarea de ipoteze care „prezic” relații deja observate nu este validă din punct de vedere științific, deoarece invalidarea unor astfel de ipoteze este imposibilă. Deși nu ne împiedică nimeni să sugerăm motive pentru care relațiile observate ar putea fi așa cum sunt, nu ar trebui să structurăm acele motive sub forma unor „ipoteze”. Mai mult, o relație observată, precum și posibilele sale cauze pot sugera ipoteze despre alte relații care nu au fost examinate. Modelul de elaborare este un instrument logic excelent pentru desfășurarea unor astfel de analize de date.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți pe parcursul capitoului și pe pagina unde apar pentru prima dată, precum și în glosarul de la finalul cărții: *explicația, interpretarea, ipoteza ex post facto, model de elaborare, relație de ordin zero, relație parțială, reluare, specificarea, variabila de distorsionare, variabila de reprimare, variabila test.*

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCIIU RECAPITULATIVE

1. Uitați-vă din nou peste exemplul Stouffer-Kendall-Lazarsfeld privind educația, amânarea recrutării prietenilor și atitudinile față de propria recrutare. Să presupunem că ar fi început cu o asociere între prietenii a căror recrutare fusese amânată și atitudinile față de recrutare, iar apoi ar fi controlat educația. La ce concluzie s-ar fi ajuns?
2. Descrieți logica elaborării în cazul: a) reproducerii, b) interpretării, c) explicării și d) specificării.
3. Construiți exemple ipotetice de variabile de reprimare și de distorsionare.
4. Căutați pe internet un raport de cercetare despre descoperirea unei relații eronate. Puneți la dispoziție adresa de internet a documentului și citați sau parafrazați care sunt constatările sale.

LECTURI SUPLIMENTARE

- Glock, Charles (ed.) (1967), *Survey Research in the Social Sciences*, Russell Sage Foundation, New York, capitolul 1. Autorul propune o analiză excelentă a logicii de elaborare. Capitolul lui Glock din această carte prezintă modelul de elaborare, punând la dispoziție exemple concrete.
- Lazarsfeld, Paul F. (1982), *The Varied Sociology of Paul F. Lazarsfeld*, Patricia L. Kendall (ed.), Columbia University Press, New York. O colecție de eseuri privind logica cercetării sociale întreprinsă de principalul fondator al modelului de elaborare și editată de cofondatorul acestui model.
- Lazarsfeld, Paul, Ann Pasanella și Morris Rosenberg (eds.) (1972), *Continuities in the Language of Social Research*, Free Press, New York. O colecție clasică excelentă care include discuții conceptuale și exemple empirice. Secțiunea a III-a este în mod special relevantă, deși logica elaborării reprezintă principiul integrator al întregului volum.
- Merton, Robert K., James S. Coleman și Peter H. Rossi (eds.) (1979), *Qualitative and Quantitative Social Research*, Free Press, New York. Această colecție de articole, scrisă în onoarea lui Lazarsfeld, exemplifică logica pe care a adus-o cercetării sociale.
- Rosenberg, Morris (1968), *The Logic of Survey Analysis*, Basic Books, New York. Reprezintă cea mai comprehensivă expunere disponibilă a elaborării. Rosenberg prezintă paradigma de bază, iar apoi sugerează extensiile sale logice. Este dificil să se decidă care dintre ele este mai importantă, acest aspect al cărții sau exemplificările sale numeroase. Ambele sunt excelente.
- Tacq, Jacques (1997), *Multivariate Analysis Techniques in Social Science Research: From Problem to Analysis*, Sage, Thousand Oaks, CA. O carte accesibilă pentru cei ce vor să obțină o fundamentare statistică pentru analiza multivariată prin intermediul modelului de elaborare. Autorul utilizează exemple reale de cercetare din diferite discipline pentru a explica de ce și cum să se utilizeze analiza multivariată.

Resurse de studiu pe internet

Sociology@Now™: Research Methods

- Înainte de a arunca o ultimă privire peste acest capitol, faceți testul *SociologyNow: Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.
- Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow: Research Methods*, realizat pe baza rezultatelor testului. Utilizați planul de studiu, cu exercițiile sale interactive, precum și alte resurse pentru a învăța bine subiectul de studiu.
- Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de internet al cărții, http://sociology.wadsworth.com/babbie_practice11e, pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition* pentru căutarea termenilor, *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de internet pentru acest capitol

Fiți conștient de faptul că internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru și mai multe *Web Links*. Aceste site-uri, existente la momentul publicării cărții, oferă oportunități de informare asupra modelului de elaborare.

Martin Tusler, modelul de elaborare

<http://www.uoregon.edu/~mtusler/Show2/index.html>

Acest excelent material PowerPoint vă prezintă logica modelului de elaborare și vă oferă exemple utile.

Universitatea de Stat din Carolina de Nord, modelul de elaborare

<http://www2.chass.ncsu.edu/mlvasu/ps471/D12.htm>

Idee Winfield, modelul de elaborare

<http://www.cofc.edu/~winfield/socy371/elaboration-model.html>

Capitolul 16

Analizele statistice

Rezumatul capitolului

Statisticile le permit cercetătorilor să rezume date, să măsoare asocierile dintre variabile și să facă inferențe aplicabile întregii populații pe baza unor eșantioane. Cunoașterea câtorva metode statistice simple care sunt frecvent utilizate în cercetarea socială e mai puțin dureroasă (și mai puțin periculoasă pentru viața dumneavoastră socială) decât ați putea crede.

Introducere

Statistica descriptivă

Reducerea datelor

Măsurile de asociere

Analiza de regresie

Statistică inferențială

Inferențele univariate

Testele de semnificație statistică

Logica semnificației statistice

Chi pătrat

Alte tehnici multivariate

Analiza *path*

Analiza seriilor temporale

Analiza factorială

Analiza variației

Analiza discriminatorie

Modelele loglineare

Sistemele de informare geografică (GIS)

Sociology@Now™: Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow: Research Methods*.

Introducere

Din experiența acumulată de-a lungul anilor, pot spune că mulți studenți sunt intimidați de statistică. Uneori, statistica îi face să se simtă :

- ca niște marionete care se fac de râs ;
- ca și cum ar juca un joc mut ;
- că nu sunt în toate mințile ;
- că provoacă mult zgomot pentru nimic ;
- că sunt pe cale de a scăpa controlul ;
- la fel de săriți ca o minge de fotbal ;
- ascuțiți la minte ca o bilă de bowling ;
- ca și cum ar conduce mașina ca un începător*.

Multe persoane sunt intimidare de cercetarea cantitativă pentru că nu se simt în largul lor operând calcule matematice și statistice. Și într-adevăr, în rapoartele multor cercetători apar multe calcule care nu sunt explicate. Rolul statisticii în cercetarea socială este adesea important, însă este de asemenea important să observăm acest rol dintr-o perspectivă adecvată.

Cercetarea empirică este în primul rând mai mult o operațiune logică decât matematică. Matematica reprezintă doar un limbaj convenabil și eficient în vederea realizării operațiunilor logice inerente în analiza de date cantitative. *Statistica* este o ramură aplicată a matematicii adecvată în mod special unei mari varietăți de analize de cercetare. Acest manual nu intenționează să vă învețe statistică sau să vă tortureze cu ea. Intenția este mai degrabă de a schița un context logic în cadrul căruia ați putea învăța și înțelege statistica.

Vom analiza două tipuri de statistică : descriptivă și inferențială. *Statistica descriptivă* reprezintă o metodă de a descrie date în forme utilizabile. *Statistica inferențială*, pe de altă parte, îi asistă pe cercetători în cercetarea unor concluzii din observațiile pe care le fac ; în general, acest procedeu implică inferarea unor concluzii despre o populație dintr-un studiu asupra unui eșantion extras din aceasta. Ulterior, vă voi prezenta câteva tehnici analitice pe care le-ați putea întâlni în literatura din științele sociale.

Statistica descriptivă

După cum am sugerat deja, *statistica descriptivă* prezintă descrierile cantitative într-o formă flexibilă. Câteodată vrem să descriem

Statistică descriptivă – calcule statistice care descriu fie caracteristicile unui eșantion, fie relația dintre variabilele unui eșantion. Statistica descriptivă doar rezumă un set de observații privitoare la eșantion, în timp ce statistica inferențială depășește etapa descrierii observațiilor specifice pentru a face inferențe privind populația extinsă din rândurile căreia au fost extrase observațiile cu privire la eșantion.

* Mulțumim tuturor celor care au contribuit la listele umoristice de pe internet.

variabile unice, iar altele vrem să descriem legăturile dintre două sau mai multe variabile. Să analizăm, aşadar, câteva dintre metodele prin care putem face acest lucru.

Reducerea datelor

Cercetarea ştiinţifică implică adesea colectarea unor cantităţi mari de date. Să presupunem că am chestiona 2.000 de indivizi, punând fiecăruia 100 de întrebări – ceea ce nu este un studiu neobişnuit de extins. În cazul acesta, am avea în total 200.000 de răspunsuri – o cifră uluitoare! Nimeni nu ar putea citi toate acele răspunsuri şi ajunge la concluzii semnificative. Aşadar, mare parte din analiza ştiinţifică implică reducerea datelor de la stadiul de detalii dificil de analizat la rezumate flexibile.

Pentru început, să analizăm pe scurt matricea de date neprelucrate creată de un proiect de cercetare cantitativă. Tabelul 16.1 este o matrice parţială de date. Observaţi că fiecare rând din matrice reprezintă o persoană (sau o altă unitate de analiză), fiecare coloană reprezintă o variabilă şi fiecare celulă reprezintă atributul sau valoarea codificată corespunzătoare unei persoane pentru o anumită variabilă. Primă coloană din tabelul 16.1 reprezintă genul unei persoane. Să presupunem că „1” reprezintă genul masculin şi „2” reprezintă genul feminin. Acest lucru înseamnă că persoanele 1 şi 2 sunt de gen masculin, persoana 3 este de gen feminin şi aşa mai departe.

Tabelul 16.1. Matrice parţială de date neprelucrate

	Gen	Vârstă	Educaţie	Venit	Ocupaţie	Afiliere politică	Orientare politică	Afiliere religioasă	Importanţa religiei
Persoana 1	1	3	2	4	1	2	3	0	4
Persoana 2	1	4	2	4	4	1	1	1	2
Persoana 3	2	2	5	5	2	2	4	2	3
Persoana 4	1	5	4	4	3	2	2	2	4
Persoana 5	2	3	7	8	6	1	1	5	1
Persoana 6	2	1	3	3	5	3	5	1	1

Tabelul 16.2. Date neprelucrate ipotetice privind educaţia şi prejudecăţile

	Nivelul de educaţie				
Prejudecată	Deloc	Studii primare	Studii medii	Studii superioare	Licenţiaţi
Înalt	23	34	156	67	16
Mediu	11	21	123	102	23
Scăzut	6	12	95	164	77

În ceea ce priveşte vârsta, pentru persoana 1, „3” ar putea însemna 30-39 ani, pentru persoana „4” ar putea reprezenta vârsta de 40-49 ani. Indiferent cum a fost codificată vârsta (vezi capitolul 14), numerele de cod prezentate în tabelul 16.1 descriu fiecare dintre persoanele reprezentate acolo.

Observați că datele au fost în prealabil reduse într-o câțiva înainte ca o matrice de date asemenea acestora să fie creată. Dacă vârsta a fost codificată după cum s-a sugerat, răspunsul exact „33 de ani” a fost deja atribuit categoriei „30-39”. Respondenții chestionarului nostru ne-ar fi putut oferi aproximativ 60 sau 70 de vârste diferite, însă acum le-am redus la șase sau șapte categorii.

Capitolul 14 a analizat câteva dintre modalitățile de a rezuma datele univariate: medii precum modulul, mediana sau media aritmetică, precum și măsurile de dispersie cum ar fi intervalul, deviația standard etc. Rezumarea asocierilor dintre variabile este de asemenea posibilă.

Măsurile de asociere

Asocierea dintre oricare două variabile poate fi de asemenea reprezentată de o matrice de date, de această dată produsă prin distribuirea pe frecvențe comune ale celor două variabile. Tabelul 16.2 prezintă o astfel de matrice. Oferă toate informațiile necesare pentru a determina natura și extinderea relației dintre educație și prejudecată.

Observați, de exemplu, că 23 de persoane: 1. nu au nici un fel de educație și 2. au întrunit un scor mare în ceea ce privește prejudecata; 77 1. sunt licențiate și 2. au întrunit un scor mic în ceea ce privește prejudecățile.

În mod similar matricei de date neprelucrate din tabelul 16.1, această matrice oferă mai multe informații care pot fi ușor înțelese. O analiză atentă a tabelului relevă faptul că, cu cât crește nivelul educației de la „zero” la „licențiați”, cu atât există o tendință generală ca nivelul de prejudecată să scadă, dar nu ne putem forma decât o impresie generală. Pentru un rezumat mai exact al matricei de date avem nevoie de un anumit tip de statistică descriptivă. Selectarea măsurii adecvate depinde inițial de natura celor două variabile.

Vom face referire în continuare la câteva dintre opțiunile disponibile pentru a rezuma asocierea dintre două variabile. Fiecare dintre aceste măsuri de asociere este bazată pe același model – **reducerea proporțională a erorii (PRE)**.

Pentru a observa cum funcționează acest model, să presupunem că v-am rugat să ghiciți atributele respondenților privind o variabilă dată: de exemplu, dacă au răspuns da sau nu la o anumită întrebare din chestionar. Pentru a vă ajuta, să presupunem inițial că știți distribuția generală a răspunsurilor în eșantionul total – de exemplu, 60% au răspuns afirmativ și 40% au răspuns negativ. Ați face un număr minim de greșeli în acest proces dacă ați ghici întotdeauna răspunsul modal (cel mai frecvent): da.

În al doilea rând, să presupunem că știți de asemenea și relația empirică dintre prima variabilă și o altă variabilă: de exemplu, genul. De fiecare dată când vă rog să ghiciți dacă un respondent a răspuns afirmativ sau negativ, vă voi spune dacă respondentul este

Reducerea proporțională a erorii (PRE) – un model logic pentru evaluarea intensității unei relații prin identificarea unui răspuns la întrebarea: cât de mult ne-ar ajuta cunoașterea valorilor pentru o variabilă să reducem erorile în ghicirea valorilor celeilalte? De exemplu, dacă știm ce nivel de educație au oamenii, ne putem îmbunătăți abilitatea de a estima cât câștigă, indicându-se astfel că există o relație între cele două variabile.

bărbat sau femeie. În cazul în care cele două variabile sunt corelate, atunci ar trebui să înregistrați mai puține erori a doua oară. Este astfel posibil să calculați valoarea PRE cunoscând relația dintre cele două variabile : cu cât mai semnificativă este relația, cu atât mai mare este reducerea erorii.

Acest model PRE de bază este într-o câțva modificat pentru a lua în considerare nivele diferite de măsurare – nominală, ordinală și de interval. Următoarele secțiuni vor analiza fiecare nivel de măsurare și vor prezenta câte o măsură de asociere adecvată fiecăruia. Luați în considerare faptul că cele trei măsuri analizate reprezintă doar o selecție arbitrară între numeroase măsuri adecvate.

Variabilele nominale

Dacă cele două variabile sunt alcătuite din date nominale (de exemplu, genul, afilierea religioasă, rasa), lambda (λ) ar constitui o măsură potrivită. (Lambda este o literă a alfabetului grecesc care corespunde lui λ în alfabetul latin. Literale grecești sunt folosite pentru a reprezenta multe concepte statistice, ceea ce poate explica impresia multor persoane despre gradul de dificultate al statisticii.) Lambda este bazată pe capacitatea noastră de a ghici valori privind una dintre variabile : PRE obținut prin cunoașterea valorilor celeilalte variabile.

Imaginați-vă următoarea situație. Vă spun că într-o cameră sunt 100 de persoane și că aș dori să ghiciți genul fiecărei persoane, pe rând. Dacă jumătate sunt bărbați și jumătate sunt femei, probabil veți avea dreptate în jumătate din cazuri și veți greși în rest.

Dar să presupunem că v-aș spune ocupația fiecărei persoane înainte de a vă cere să îi ghiciți genul. La ce gen v-ați gândi dacă aș spune că persoana respectivă este șofer de camion? Ați avea, probabil, dreptate dacă ați presupune că este vorba despre un „bărbat” ; deși există multe femei care au această meserie în zilele noastre, majoritatea sunt încă bărbați. Dacă aș spune că următoarea persoană este asistent medical, ați avea, probabil, dreptate dacă ați presupune că este vorba despre o „femeie”, urmând aceeași logică. Deși ați fi supuși erorilor în ghicirea genului persoanelor, v-ați descurca oricum mai bine decât dacă nu ați ști ce ocupație au. Măsura în care ați da răspunsuri mai bune (reducerea proporțională a erorii) ar reprezenta un indicator al asocierii care există între gen și ocupație.

Iată un alt exemplu ipotetic simplu care ilustrează logica și metoda lambda. Tabelul 16.3 prezintă date ipotetice care corelează genul cu statutul ocupațional. În general, putem observa că 1.100 de oameni sunt angajați, iar 900 nu sunt. Dacă ar trebui să estimați dacă oamenii sunt angajați și dacă ați cunoaște doar distribuția per total asupra acelei variabile, ați estima întotdeauna „angajat”, deoarece această predicție ar fi supusă unui număr mai redus de erori decât a estima întotdeauna „șomer”. Totuși, această strategie ar da 900 de erori dintr-un total de 2.000 de estimări.

Tabelul 16.3. Date ipotetice care leagă genul de statutul ocupațional

	Bărbați	Femei	Total
Angajați	900	200	1.100
Șomeri	100	800	900
Total	1.000	1.000	2.000

Să presupunem că ai avea acces la datele din tabelul 16.2 și că ai ști sexul fiecărei persoane înainte de a face predicțiile privind statutul lor ocupațional. Strategia dumneavoastră s-ar schimba în acest caz. Pentru fiecare bărbat ai prezice că este „angajat”, iar pentru fiecare femeie ai prezice că este „șomeră”. În acest caz, ar exista 300 de erori – cei 100 de bărbați șomeri și cele 200 de femei angajate – sau cu 600 de erori mai puțin decât cele pe care le-ai face dacă nu ai cunoaște genul respectivelor persoane.

Astfel, lambda reprezintă reducerea erorilor sub forma unei proporții a erorilor care ar fi fost făcute pe baza distribuției generale. În acest exemplu ipotetic, lambda ar fi egală cu 0,67, adică 600 de erori mai puțin împărțite la numărul total de erori de 900 bazate doar pe statutul ocupațional. În acest mod, lambda măsoară asocierea statistică dintre gen și statutul ocupațional.

Dacă genul și statutul ocupațional ar fi independente din punct de vedere statistic, am găsi aceeași distribuție a statutului ocupațional pentru femei și bărbați. În acest caz, cunoscând genul fiecărei persoane nu ar afecta numărul de erori făcute în prezicerea statutului ocupațional, iar lambda care ar rezulta ar fi egală cu zero. Dacă, pe de altă parte, toți bărbații ar fi angajați și toate femeile ar fi șomere, prin cunoașterea genului fiecărei persoane ai putea evita erorile în prezicerea statutului ocupațional. Ai face cu 900 de erori mai puține (dintr-un total de 900), așa încât lambda ar avea valoarea de 1,0 – reprezentând o asociere statistică perfectă.

Lambda este doar una dintre cele câteva măsuri statistice de asociere care sunt adecvate analizei a două variabile nominale. Puteți consulta orice manual de statistică pentru identificarea altor măsuri adecvate.

Variabilele ordinale

Dacă variabilele asociate sunt ordinale (de exemplu, *clasă socială*, *religiozitate*, *alienare*), gamma (γ) este o măsură de asociere potrivită. La fel ca lambda, și gamma este bazată pe capacitatea noastră de a ghici valori ale unei variabile cunoscând valorile celeilalte variabile. Cu toate acestea, în timp ce lambda este bazată pe ghicirea valorilor exacte, gamma este bazată pe ghicirea clasificării ordinale a valorilor. Pentru orice pereche de cazuri dată, ghicim că poziția lor ordinală pentru o variabilă va corespunde (în mod pozitiv sau negativ) cu poziția lor ordinală relativ la cealaltă variabilă.

Să presupunem că analizăm un grup de elevi de școală primară. Putem presupune în mod rezonabil că există o relație între vârsta și înălțimea lor. Putem testa această presupunere comparând fiecare pereche de elevi: Sam și Mary, Sam și Fred, Mary și Fred etc. Apoi vom ignora toate perechile în care elevii sunt de aceeași vârstă și/sau de aceeași înălțime. Clasificăm după aceea perechile care au mai rămas (acelea ale căror membri diferă atât ca vârstă, cât și ca înălțime) într-una dintre următoarele două categorii: aceea în care copilul cu vârstă mai mare are și o înălțime mai mare (perechi „identice”) și aceea în care copilul cu vârstă mai mare are o înălțime mai mică (perechi „opuse”). Așadar, dacă Sam este mai mare ca vârstă și înălțime decât Mary, perechea Sam-Mary este clasificată ca fiind „identică”. Dacă Sam este mai mare ca vârstă, însă este mai scund decât Mary, atunci această pereche este „opusă”.

Pentru a determina dacă vârsta și înălțimea sunt în legătură una cu cealaltă, comparăm numărul perechilor identice cu cel al perechilor opuse. Dacă numărul de perechi identice

este mai mare decât al celor opuse, putem conchide că există o asociere *pozitivă* între cele două variabile – atunci când una crește, crește și cealaltă. Dacă există mai multe perechi opuse decât identice, putem conchide că relația este *negativă*. Dacă numărul de perechi identice este aproximativ egal cu numărul perechilor opuse, putem conchide că vârsta și înălțimea nu sunt corelate, ele fiind în fapt *independente* una de cealaltă.

Iată un exemplu din științele sociale pentru a ilustra calculele simple pe care le presupune gamma. Să presupunem că bănuim că religiozitatea este corelată pozitiv cu conservatorismul politic și dacă Persoana A este mai religioasă decât Persoana B, bănuim că A este și mai conservatoare decât B. Gamma este proporția comparațiilor pereche care se încadrează în acest tipar:

Tabelul 16.4 prezintă date ipotetice care relaționează clasa socială cu prejudecata. Natura generală a relației dintre aceste două variabile este următoarea: pe măsură ce clasa socială este mai înaltă, prejudecățile descresc. Există o asociere negativă între clasa socială și prejudecată.

Gamma este calculată din două cantități: 1. numărul de perechi care au aceeași poziție pentru cele două variabile și 2. numărul de perechi care au o poziție opusă pentru cele două variabile. Perechile care au aceeași poziție sunt calculate după cum urmează. Frecvența fiecărei celule din tabel este înmulțită cu suma tuturor celulelor care apar sub și la dreapta sa – toate aceste produse fiind însumate. În tabelul 16.4, numărul perechilor care au aceeași poziție ar fi $200(900 + 300 + 400 + 100) + 500(300 + 100) + 400(400 + 100) + 900(100)$ sau $340.000 + 200.000 + 200.000 + 90.000 = 830.000$.

Perechile care au o poziție opusă față de cele două variabile sunt calculate după cum urmează: frecvența fiecărei celule din tabel este înmulțită cu suma tuturor celulelor care apar sub și la stânga sa – toate aceste produse fiind însumate. În tabelul 16.4, numărul perechilor cu poziții opuse ar fi $700(500 + 800 + 900 + 300) + 400(800 + 300) + 400(500 + 800) + 900(800)$ sau $1.750.000 + 440.000 + 520.000 + 720.000 = 3.430.000$. Gamma este calculată din numerele perechilor poziționate identic și al perechilor poziționate opus, după cum urmează:

$$\text{gamma} = \frac{\text{identic} - \text{opus}}{\text{identic} + \text{opus}}$$

Tabelul 16.4. Date ipotetice care relaționează clasa socială cu prejudecata

Prejudecată	Clasă inferioară	Clasă de mijloc	Clasă superioară
Scăzut	200	400	700
Mediu	500	900	400
Ridicat	800	300	100

În exemplul nostru, gamma este egală cu $(830.000 - 3.430.000)$ împărțit la $(830.000 + 3.430.000)$ sau $-0,61$. Semnul negativ din acest rezultat indică asocierea negativă sugerată de analiză inițială a tabelului. Clasa socială și prejudecata, în acest exemplu ipotetic, sunt asociate negativ una cu cealaltă. Figura numerică pentru gamma

indică faptul că 61 % mai multe perechi examinate au avut o poziție opusă, nu una identică.

Observați că, în timp ce valorile λ variază de la 0 la 1, valorile γ variază de la -1 la +1, reprezentând atât direcția, cât și magnitudinea asocierii. Deoarece variabilele nominale nu au o structură ordinală, nu are sens să vorbim despre direcția relației. (λ negativă ar indica faptul că ați făcut mai multe erori în prezicerea valorilor pentru o variabilă cunoscând valorile celei de-a doua decât ați făcut în situația când nu cunoșteți a doua variabilă, iar acest lucru este imposibil din punct de vedere logic.)

γ este singura dintre cele câteva măsuri de asociere adecvată variabilelor ordinale. Din nou, orice manual introductiv de statistică vă va oferi o analiză completă a acestui subiect.

Variabile de interval sau de raport

Dacă variabilele de interval sau de raport (de exemplu, *vârsta*, *venitul*, *GPA-ul* etc.) sunt asociate, o măsură adecvată de asociere este corelația Pearson (r). Derivarea și calcularea acestei măsuri de asociere reprezintă procese destul de complexe încât să depășească scopul acestei cărți, așa încât voi face doar câteva comentarii generale în ceea ce le privește.

Ca și γ și λ , r se bazează pe ghicirea valorii unei variabile prin cunoașterea alteia. În ceea ce privește variabilele de interval sau de raport continue însă, este puțin probabil să puteți prezice valoarea precisă a variabilei. Pe de altă parte, doar prezicerea clasificării ordinale a valorilor pentru cele două variabile nu ar profita de cantitatea mai mare de informație transmisă de o variabilă de interval sau de raport. Într-un anumit sens, r reflectă cât de exact se poate estima valoarea unei variabile prin cunoașterea valorii unei alte variabile.

Pentru a înțelege logica lui r , gândiți-vă cum ați putea estima în mod ipotetic valori pe care cazurile particulare le atribuie unei anumite variabile. În cazul variabilelor nominale, am văzut că este posibil să puteți estima întotdeauna valoarea modală. Însă în ceea ce privește datele de interval sau de raport, metoda de a minimaliza erorile ar fi de a estima valoarea medie a variabilei. Deși această practică produce foarte puține estimări perfecte, erorile dumneavoastră ar fi minimalizate. Imaginați-vă că trebuie să estimați veniturile indivizilor și gândiți-vă cât de ușor ar fi dacă ați ști câți ani de educație au acei indivizi, precum și venitul mediu individual pentru oamenii cu 0, 1, 2 (etc.) ani de educație.

În calcularea valorii λ , am observat numărul erorilor produse prin estimarea de fiecare dată a valorii modale. În cazul lui r , erorile sunt măsurate sub aspectul sumei diferențelor la pătrat dintre valorile reale și medie. Această sumă poartă denumirea de *variație totală*.

Pentru a înțelege acest concept, trebuie să depășim scopul propus aici. Să analizăm logica analizei de regresie și să discutăm corelația în acest context.

Analiza de regresie

Formula generală pentru a descrie asocierea dintre două variabile este $Y = f(X)$. Această formulă se citește astfel: „Y este o funcție a lui X”, însemnând că valorile lui Y pot fi

Analiza de regresie – o metodă de analizare a datelor în cadrul căreia relațiile între variabile sunt reprezentate sub forma unei ecuații ce poartă denumirea de ecuație de regresie.

explicate sub aspectul variațiilor în valorile lui X. Cu alte cuvinte, putem spune că X determină pe Y, astfel încât valoarea lui X determină valoarea lui Y. **Analiza de regresie** este o metodă de a determina funcția specifică ce leagă Y de X. Există câteva forme de

analiză de regresie, depinzând de complexitatea relațiilor care sunt studiate. Să începem cu cea mai simplă.

Regresia lineară

Modelul regresiei poate fi perceput cel mai clar în cazul unei **analize de regresie lineară**, în cadrul căreia o asociație lineară perfectă între două variabile există sau este

Analiza de regresie lineară – o formă de analiză statistică ce caută să identifice ecuația pentru linia dreaptă care descrie cel mai bine relația dintre două variabile de raport.

aproximată. Figura 16.1 reprezintă în forma grafică valorile lui X și Y așa cum sunt produse de un studiu ipotetic. Arată că, în cele patru cazuri cuprinse în studiul nostru, valorile lui X și Y sunt întotdeauna identice. Cazul cu o valoare de 1 pe X are valoarea 1 și pe Y și așa mai departe. Relația dintre

cele două variabile în acest caz este descrisă de ecuația $Y = X$; aceasta poartă denumirea de *ecuație de regresie*. Deoarece toate cele patru puncte se regăsesc pe o linie dreaptă, am putea să suprapunem acea linie peste puncte; aceasta este *linia de regresie*.

Modelul de regresie lineară are utilități descriptive importante. Linia de regresie oferă o imagine grafică a asocierii dintre X și Y, iar ecuația de regresie este o formă eficientă pentru a rezuma acea asociere. Modelul de regresie are de asemenea o valoare inferențială. În măsura în care ecuația de regresie descrie în mod corect asocierea generală dintre cele două variabile, poate fi utilizată pentru a prezice alte seturi de valori. Dacă, de exemplu, știm că un nou caz are valoarea de 3,5 pe X, putem prezice valoarea de 3,5 și pe Y.

În practică, desigur, studiile sunt rareori limitate la patru cazuri, iar asocierile dintre variabile sunt rareori atât de clare precum cea prezentată în figura 16.1.

Un exemplu oarecum mai realist este prezentat în figura 16.2, reprezentând o relație ipotetică între populație și rata criminalității în orașele mici și medii. Fiecare punct de pe grafic reprezintă un oraș, iar plasarea sa reflectă populația și ratele criminalității dintr-un oraș. După cum a fost cazul în exemplul precedent, valorile lui Y (rata criminalității) corespund în general cu cele ale lui X (populațiile) și, pe măsură ce valorile lui X cresc, și valorile lui Y cresc. Cu toate acestea, asocierea nu este nici pe departe atât de clară precum în figura 16.1.

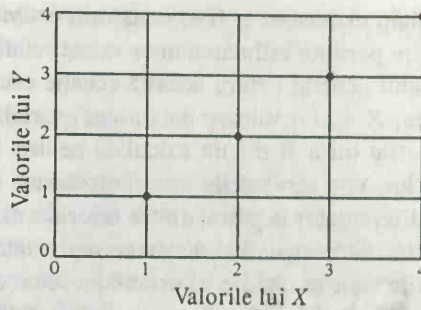

Figura 16.1. Reprezentare grafică simplă a valorilor lui X și Y

În figura 16.2 nu putem suprapune o linie dreaptă care să treacă prin toate punctele din grafic. Însă putem trasa o linie aproximativă care să indice cea mai bună reprezentare lineară posibilă a celor câteva puncte. Am trasat linia pe grafic.

După cum v-ați putea reaminti (sau nu) de la orele de algebră, orice linie dreaptă trasată pe un grafic poate fi reprezentată printr-o ecuație de forma $Y = a + bX$, unde X și Y sunt valori ale celor două variabile. În această ecuație, a este valoarea lui Y atunci când X este 0, iar b reprezintă curbă liniei. Dacă știm valorile lui a și b , putem calcula o estimare a lui Y pentru fiecare valoare a lui X.

Putem afirma mai formal acum că analiza de regresie reprezintă o tehnică ce facilitează stabilirea ecuației de regresie ce reprezintă linia geometrică care se apropie cel mai mult de distribuția punctelor pe grafic. Ecuația de regresie oferă o descriere matematică a relației dintre variabile și ne permite să deducem valorile lui Y atunci când avem valorile lui X. Reamintindu-ne figura 16.2, am putea estima rata criminalității din orașe dacă le-am cunoaște populația.

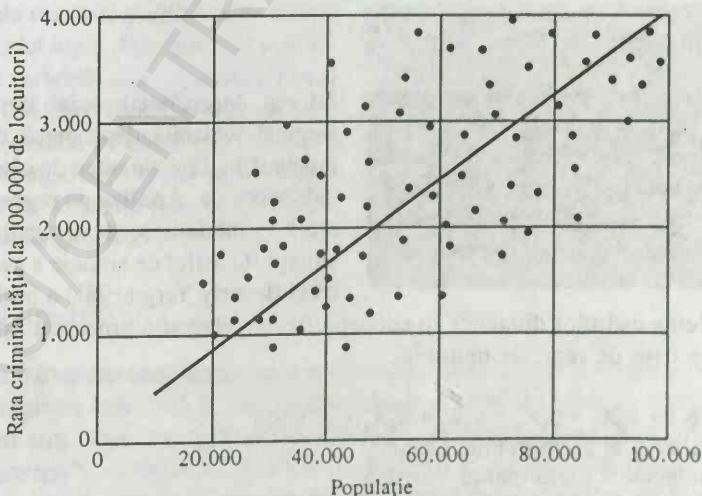

Figura 16.2. O reprezentare grafică a valorilor pe care le iau două variabile, cu linia de regresie adăugată (exemplu ipotetic)

O metodă de a îmbunătăți estimarea ar fi să construim o *linie de regresie*, sub forma unei ecuații de regresie care permite estimarea unor valori relative la o variabilă pe baza valorilor celeilalte. Formatul general pentru această ecuație este $Y' = a + b(X)$, unde a și b sunt valori calculate, X este o valoare dată a unei variabile, iar Y' este valoarea estimată a celeilalte. Valorile lui a și b sunt calculate pentru a minimaliza diferențele dintre valorile reale ale lui Y și estimările corespunzătoare (Y') bazate pe valoarea cunoscută a lui X . Suma diferențelor la pătrat dintre valorile reale și cele estimate ale lui Y poartă denumirea de *variație neexplicată* deoarece reprezintă erorile care încă există chiar atunci când estimările sunt bazate pe valorile cunoscute ale lui X .

Variația explicată reprezintă diferența dintre variația totală și variația neexplicată. Împărțind variația explicată la variația totală, obținem o măsură a *reducerii proporționale a erorii* care corespunde cantității similare în calcularea lui λ . În cazul de față, această cantitate reprezintă *corelația la pătrat*: r^2 . Așadar, dacă $r = 0,7$, atunci $r^2 = 0,49$, adică aproximativ jumătate din variație a fost explicată. În practică, îl calculăm mai degrabă pe r decât pe r^2 , deoarece corelația Pearson poate fi atât pozitivă, cât și negativă, depinzând de direcția relației dintre cele două variabile. (Calcularea lui r^2 și extragerea rădăcinii pătrate ar produce întotdeauna o cantitate pozitivă.) Puteți consulta orice manual de statistică pentru a vedea metoda de calculare a lui r , deși anticipez că majoritatea cititorilor care folosesc această măsură vor avea acces la programe de calculator proiectate pentru a opera cu această funcție.

Din păcate – sau poate din fericire –, viața socială este atât de complexă, încât modelul simplu de regresie lineară adesea nu reprezintă în mod suficient starea de fapt a lucrurilor. După cum am văzut în capitolul 14, este posibil, folosind tabele procentuale, să analizăm mai mult de două variabile. Cu cât crește numărul de variabile, cu atât mai complicate și mai greu de citit devin astfel de tabele. Modelul de regresie oferă o alternativă utilă în astfel de cazuri.

Regresia multiplă

Analiza de regresie multiplă – o formă de analiză statistică ce caută să identifice ecuația ce reprezintă impactul a două sau mai multe variabile independente asupra unei singure variabile dependente.

Adesea, cercetătorii sociali descoperă că o anumită variabilă dependentă dată este influențată în mod simultan de câteva variabile independente. **Analiza de regresie multiplă** oferă o modalitate de a analiza astfel de situații. O astfel de situație a avut loc atunci când Beverly Yerg (1981) a inițiat un studiu

privind eficiența cadrelor didactice în educația fizică. Yerg și-a prezentat așteptările sub forma unei ecuații de regresie multiplă:

$$F = b_0 + b_1I + b_2X_1 + b_3X_2 + b_4X_3 + b_5X_4 + e, \text{ unde}$$

F = scorul final al performanței elevului

I = scorul inițial al performanței elevului

X_1 = compus al practicii de ghidare și de susținere

X_2 = compus al pregătirii cadrelor didactice

X_3 = compus al feedbackului specific pentru fiecare sarcină

- X_4 = compus al prezentării sarcinilor clare și concise
- b = ponderea regresiei
- e = unitate reziduală

(Adaptat după Yerg, 1981, p. 42)

Observați că în locul variabilei X din regresia lineară există câteva X -uri și câteva b -uri în locul unui singur. De asemenea, Yerg a ales să reprezinte a drept b_0 în această ecuație, dar cu aceeași semnificație cu a celei discutate anterior. În cele din urmă, ecuația se încheie cu o unitate reziduală (e), care reprezintă variația lui Y ce nu este explicată de variabilele X analizate.

Începând cu această ecuație, Yerg a calculat valorile b -urilor pentru a arăta contribuțiile relative ale celor câteva variabile independente în vederea determinării scorurilor finale ale performanței elevilor. Yerg a calculat, de asemenea, coeficientul de corelație multiplă ca indicator al măsurii în care toate cele șase variabile prezic scorurile finale. Acest procedeu urmează aceeași logică ca și corelația simplă bivariată discutată anterior și este raportat în mod tradițional cu simbolul R . În acest caz, $R = 0,877$, însemnând 77% din variație ($0,877^2 = 0,77$) în scorurile finale, este explicată de cele șase variabile care acționează simultan.

Regresia parțială

În studierea modelului de elaborare din capitolul 15, am analizat cu atenție relația dintre două variabile atunci când o a treia variabilă test este menținută constantă. Așadar, am putea examina efectul educației asupra prejudecăților atunci când vârsta este menținută constantă, testând efectul independent al educației. Pentru a face acest lucru, ar trebui să calculăm relația tabulară dintre educație și prejudecăți separat pentru fiecare grup de vârstă.

Analiza de regresie parțială este bazată pe același model logic. Ecuația care rezumă relația dintre variabile este calculată pe baza variabilelor test care rămân constante. Ca și în cazul modelului de elaborare, rezultatul poate fi apoi comparat cu relația necontrolată dintre cele două variabile pentru a clarifica în detaliu relația generală.

Analiza de regresie parțială – o formă de analiză de regresie în care efectele uneia sau mai multor variabile sunt menținute la un nivel constant, în mod similar cu logica modelului de elaborare.

Regresia nelineară

Până acum, am discutat asocierea dintre variabile ca fiind reprezentată de o linie dreaptă. Modelul de regresie este însă și mai general decât am indicat până în acest moment.

După cum știți deja, funcțiile nelineare, ca și cele lineare pot fi reprezentate prin ecuații. De exemplu, ecuația $X^2 + Y^2 = 25$ descrie un cerc cu o rază de 5. Ridicarea la o putere mai mare decât 1 a variabilelor conduce la producerea unor curbe, nu a unor linii drepte. Iar în lumea reală nu există motive care să justifice presupunerea că relația din cadrul fiecărui set de variabile va fi lineară. Astfel, în unele cazuri,

Analiza de regresie nelineară – o formă de analiză de regresie care permite relațiilor dintre variabile să fie exprimate prin linii geometrice curbate în locul celor drepte.

analiza de regresie nelineară poate oferi o mai bună înțelegere a relațiilor empirice decât orice model linear.

Amintiți-vă însă că o linie de regresie îndeplinește două funcții. Descrie un set de observații empirice și oferă un model general pentru a face deducții despre natura relației

dintre două variabile în cadrul populației generale reprezentate de observații. O ecuație foarte complexă ar putea produce o linie neregulată care ar trece practic prin orice punct. În acest sens, ar descrie perfect observațiile empirice. Nu ar exista însă nici o garanție că o astfel de linie ar putea prezice în mod adecvat noi observații sau că ar reprezenta în mod semnificativ relația dintre cele două variabile în general. Așadar, nu ar avea o valoare deductivă semnificativă.

Anterior, am discutat necesitatea de a echilibra detaliul și utilitatea în reducerea datelor. Până la urmă, cercetătorii încearcă să ofere reprezentarea cea mai fidelă și cea mai simplă a datelor de care dispun. Această practică se aplică și analizei de regresie. Datele ar trebui să fie prezentate în cea mai simplă manieră care descrie cel mai bine datele existente; astfel, regresile lineare sunt cel mai des utilizate. Analiza de regresie nelineară adaugă o nouă opțiune pentru a fi luată în considerare de către cercetători din acest punct de vedere, însă nu rezolvă problema în totalitate. Nimic nu poate avea o astfel de finalitate.

Măsuri de precauție în analiza de regresie

Utilizarea analizei de regresie pentru a opera deducții statistice este bazată pe aceleași presupuneri făcute în vederea analizei de corelare: eșantionarea simplă aleatorie, absența erorilor independente de eșantionare și date de interval continue. Pentru că cercetarea socială științifică satisface rareori în totalitate aceste presupuneri, este indicat să folosiți măsuri de precauție în evaluarea rezultatelor în analizele de regresie.

De asemenea, liniile de regresie – lineare sau nelineare – pot fi utile pentru *interpolare* (estimarea de cazuri care se află între cele observate), însă sunt mai puțin veridice atunci când sunt folosite pentru *extrapolare* (estimarea de cazuri care se află dincolo de intervalul cazurilor observate). Această limitare în ceea ce privește extrapolările este importantă din două motive. În primul rând, probabilitatea de a întâlni ecuații de regresie care par a face predicții ilogice este ridicată. O ecuație care stabilește o legătură între populații și crime, de exemplu, ar putea părea să sugereze că orașele mici, cu o populație de 1.000 de persoane, ar trebui să producă 123 de crime pe an. Acest eșec în capacitatea predictivă nu descalifică ecuația, însă subliniază faptul că aplicabilitatea sa este limitată la o anumită întindere numerică a unei populații. În al doilea rând, cercetătorii depășesc câteodată această limitare, extrăgând deducții care se află în afara razei lor de observare; ați avea dreptate să îi criticați din acest motiv.

Secțiunile precedente au introdus unele dintre tehnicile de măsurare a asocierilor dintre variabile la diferite nivele de măsurare. Lucrurile devin ceva mai complicate atunci când cele două variabile reprezintă diferite nivele de măsurare. Deși nu vom analiza în detaliu acest aspect în manualul de față, textul „Măsuri de asociere și nivele de măsurare”, al lui Peter Nardi, ar putea reprezenta o sursă utilă pentru o astfel de situație.

Statistica inferențială

O mare parte a proiectelor de cercetare socială științifică presupun examinarea datelor colectate dintr-un eșantion extras dintr-o populație mai mare. Un eșantion de persoane poate fi interviuat în cadrul unui sondaj; un eșantion de registre conținând date referitoare la divorțuri poate fi codat și analizat; un eșantion de ziare poate fi examinat prin metoda analizei de conținut. Cercetătorii studiază rareori eșantioanele doar pentru a le descrie; în general, scopul lor final este de a face afirmații despre populația extinsă din cadrul căreia a fost selectat eșantionul. Adesea, veți dori să interpretați rezultatele univariate sau multivariate ca reprezentând baza pentru deducții despre o anumită populație.

Măsuri de asociere și nivele de măsurare

de Peter Nardi
Pitzer College

Observați că acest tabel este alcătuit astfel încât variabilele dependente să se afle pe rânduri, iar cele independente pe coloane, după cum sunt organizate în general tabelele. De asemenea, observați că nivelele de măsurare sunt ele însele niște scale ordinale. Dacă doriți să utilizați o variabilă de interval sau de raport într-un tabel încrucișat (*crosstab*), este indicat să o recodați întâi într-o variabilă ordinală.

		Variabila independentă		
		Nominal	Ordinal	De interval/de raport
Variabila dependentă	Nominal	Crosstab Chi pătrat Lambda	Crosstab Chi pătrat Lambda	
	Ordinal	Crosstab Chi pătrat Lambda	Crosstab Chi pătrat Lambda Gamma Indicele <i>tau</i> al lui Kendall Indicele <i>d</i> al lui Sommers	
	De interval/de raport	Medii Testul <i>t</i> ANOVA	Medii Testul <i>t</i> ANOVA	Corelație <i>r</i> al lui Pearson R (regresie)

Statistica inferențială – totalitatea calculelor statistice care sunt relevante pentru a putea face deducții aplicabile întregii populații pe baza rezultatelor obținute din studierea unui eșantion.

Această secțiune analizează **statistica inferențială** – măsurile statistice utilizate pentru a face deducții (inferențe) din concluzii bazate pe observări ale unor eșantioane care să poată fi aplicate unei populații mai extinse. Vom începe cu date univariate, trecând apoi la cele multivariate.

Inferențele univariate

Capitolul 14 a analizat metodele de a prezenta datele univariate. Fiecare măsură concisă era menită să reprezinte o metodă de a descrie eșantionul studiat. Acum vom folosi astfel de măsuri pentru a face afirmații mai extinse cu privire la o populație. Această secțiune analizează două măsuri univariate: procentaje și medii.

Dacă 50% dintr-un eșantion de persoane afirmă că au fost răcite în ultimul an, 50% este și cea mai bună estimare pe care o putem da cu privire la proporția răcelilor din totalul populației din care s-a extras eșantionul. (Această estimare presupune o eșantionare simplă aleatorie, desigur.) Este puțin probabil, însă, că exact 50% dintre exponenții populației respective au răcit în timpul anului. Dacă s-a urmat însă un proiect de eșantionare riguros, vom putea estima marja de eroare preconizată când rezultatele obținute pentru eșantion sunt aplicate la nivelul populației.

Capitolul 7, care analizează teoria eșantionării, a acoperit procedurile care trebuie urmate în vederea emiterii unor astfel de estimări, așa că doar le voi reaminti sumar aici. În cazul unui procentaj, cantitatea

$$\sqrt{\frac{p \times q}{n}},$$

unde p este o proporție, q este egal cu $(1 - p)$, iar n reprezintă mărimea eșantionului, poartă denumirea de *eroare standard*. După cum am afirmat în capitolul 7, această cantitate este foarte importantă în estimarea unei erori de eșantionare. Putem fi 68% încrezători în faptul că dimensiunea populației scade sau crește cu o eroare standard față de datele din eșantion; putem fi 95% încrezători în faptul că scade sau crește cu două erori standard; putem fi 99% siguri de faptul că scade sau crește cu trei erori standard.

Orice afirmație privind eroarea de eșantionare, în acest caz, trebuie să conțină două componente esențiale: *nivelul de încredere* (de exemplu, 95%) și *intervalul de încredere* (de exemplu, $\pm 2,5\%$). Dacă 50% dintr-un eșantion de 1.600 de persoane afirmă că au fost răcite în timpul anului, am putea spune cu o certitudine de 95% că dimensiunea populației care a suferit de răceli se află între 47,5% și 52,5%.

În acest exemplu am trecut de descrierea eșantionului și am intrat pe terenul estimărilor (al inferențelor) despre întreaga populație. Făcând acest lucru, trebuie să ne luăm câteva măsuri de precauție.

În primul rând, eșantionul trebuie să fie extras din cadrul populației despre care se fac deducții. Un eșantion bazat pe o carte de telefoane nu poate fi în mod veridic baza

pentru inferențe statistice despre populația unui oraș, ci doar despre populația abonaților telefonici care au numere de telefon înregistrate.

În al doilea rând, statistica inferențială pornește de la câteva premise. Pentru început, presupune o eșantionare simplă aleatorie, însă această formă de eșantionare nu are loc aproape niciodată în sondajele bazate pe eșantioane. Statistica confundă eșantionarea cu înlocuirea, procedează ce nu are loc practic niciodată – însă aceasta probabil că nu reprezintă o problemă serioasă. Deși eșantionarea sistematică este utilizată mai frecvent decât eșantionarea aleatorie, nici aceea probabil că nu prezintă o problemă serioasă dacă este făcută corect. Eșantionarea stratificată, deoarece îmbunătățește reprezentativitatea, nu prezintă în mod clar nici un fel de problemă. Eșantionarea cluster prezintă însă o problemă, deoarece estimările erorii de eșantionare pot fi prea mici. În mod clar, eșantionarea făcută „la colțul străzii” nu garantează succesul folosirii statisticii inferențiale. În cele din urmă, calcularea erorii standard în eșantionare presupune o rată de finalizare de 100% – ceea ce înseamnă că toți cei care fac parte din eșantion au luat parte în sondaj. Această problemă sporește pe măsură ce rata de completare scade.

În al treilea rând, statistica inferențială vizează doar eroarea de eșantionare, nu și **erorile independente de eșantionare**, cum ar fi erori de codificare sau neînțelegeri ale întrebărilor de către respondenți. Astfel, deși am putea afirma în mod corect că între 47,5 și 52,5% din populație (95% certitudine) ar raporta că au suferit de răceală în anul precedent, nu am putea estima cu atât de multă certitudine procentajul celor care chiar au fost răciți. Din cauza faptului că erorile independente de eșantionare sunt probabil mai extinse decât erorile de eșantionare care apar în cadrul unui design respectabil de eșantionare, trebuie să fim cu atât mai precauți în generalizarea rezultatelor obținute pe baza eșantionului nostru la nivelul întregii populații.

Eroarea independentă de eșantionare – acele imperfecțiuni ale calității datelor care sunt un rezultat al altor factori decât eroarea de eșantionare. Exemplele includ neînțelegeri ale întrebărilor de către respondenți, înregistrări eronate ale operatorilor de interviu și codificatorilor, precum și greșelile de dactilografiere.

Testele de semnificație statistică

Nu există un răspuns științific la întrebarea dacă o anumită asocierie între două variabile este semnificativă, puternică, importantă, interesantă sau demnă de raportat. Poate că testul esențial care atestă importanța rezidă în abilitatea dumneavoastră de a vă convinge auditoriul (prezent și viitor) cu privire la semnificația asocierii. În același timp, există un corpus de statistică inferențială care vă poate fi de ajutor, numit *teste parametrice de semnificație*. După cum sugerează denumirea, statistica parametrică face anumite presupuneri despre parametrii care descriu populația din cadrul căreia este selectat eșantionul. Aceștia ne permit să determinăm **semnificația statistică a asocierilor**. „Semnificația statistică” nu implică „importanța” sau „semnificația” într-un sens general. Se referă mai degrabă la probabilitatea ca relațiile observate în cadrul unui eșantion să fie atribuite doar

Semnificația statistică – termen general care se referă la probabilitatea ca relațiile observate în cadrul unui eșantion să fie atribuite doar erorii de eșantionare.

unei erori de eşantionare. Cercetătorii disting adesea între semnificație statistică și *semnificație substanțială* în această privință, cea din urmă referindu-se la posibilitatea ca relația dintre variabile să fie îndeajuns de mare încât să creeze o diferență semnificativă. În timp ce semnificația statistică poate fi calculată, semnificația substanțială reprezintă întotdeauna o decizie subiectivă.

Deși testele de semnificație statistică sunt adesea întâlnite în literatura de specialitate,

Teste de semnificație statistică – o categorie de calcule statistice care indică probabilitatea ca relația observată între variabilele din cadrul unui eşantion să poată fi atribuită doar unei erori de eşantionare.

logica pe care se bazează este mai degrabă subtilă și adesea înțeleasă greșit. Testele care determină semnificația sunt bazate pe aceeași logică de eşantionare pe care am discutat deja această carte. Pentru a înțelege acea logică, să ne întoarcem pentru moment la conceptul de eroare de eşantionare cu privire la datele univariate.

Să ne reamintim că un eşantion statistic oferă în mod normal cea mai bună estimare a parametrului de populație corespunzător, dar statistica și parametrul rareori corespund în mod exact. Așadar, raportăm probabilitatea ca un parametru să se încadreze în anumite valori (intervalul de încredere). Gradul de incertitudine în acest interval se datorează erorilor normale de eşantionare. Corolarul unei astfel de afirmații implică, desigur, că este improbabil ca parametrul să se situeze în afara limitelor valorice indicate doar ca rezultat al erorii de eşantionare. Astfel, dacă estimăm că un parametru (99,9% certitudine) se încadrează între 45% și 55%, putem spune și că este foarte improbabil ca parametrul să fie, de fapt de 90%, dacă *singura* noastră eroare de estimare se datorează eşantionării normale. Aceasta este logica esențială care stă la baza testelor de semnificație statistică.

Logica semnificației statistice

Cred că pot ilustra cel mai bine logica semnificației statistice printr-o serie de diagrame reprezentând selecția de eşantioane din cadrul unei populații. Iată care sunt elementele acestui mecanism logic :

1. Presumții cu privire la independența a două variabile în studiul populației.
2. Presumții cu privire la reprezentativitatea eşantioanelor selectate prin intermediul procedurilor convenționale de eşantionare probabilistică.
3. Distribuția comună observată a elementelor eşantionului sub aspectul celor două variabile.

Figura 16.3 reprezintă o populație ipotetică de 256 de persoane; jumătate sunt femei, iar cealaltă jumătate sunt bărbați. Diagrama indică de asemenea ce atitudine are fiecare persoană față de egalitatea femeilor cu bărbații. În diagramă, cei care favorizează egalitatea sunt reprezentați de cercuri deschise, iar cei care i se opun de cercuri închise.

Problema pe care o vom studia este dacă există vreo relație între gen și atitudinea față de egalitatea între femei și bărbați. Mai exact, vom vedea dacă femeile sunt mai predispușe să fie în favoarea egalității decât bărbații, deoarece se presupune că femeile

ar beneficia mai mult de pe urma ei. Analizați figura 16.3 și decideți care este răspunsul la această întrebare.

Ilustrarea din figură nu indică vreo relație între gen și atitudinile față de egalitate. Exact jumătate din fiecare grup favorizează egalitatea și jumătate i se opune. Amintiți-vă de discuția de mai devreme despre reducerea proporțională a erorilor. În acest caz, cunoașterea genului unei persoane nu reduce „erorile” pe care le-am face în estimarea atitudinii sale față de egalitate. Tabelul alăturat figurii 16.3 oferă o vedere tabulară asupra a ceea ce se poate observa în diagrama grafică.

Figura 16.4 reprezintă selecția unei pătrimi de eșantion din populația ipotetică. Sub aspectul ilustrării grafice, o selecție „pătrată” din centrul populației oferă un eșantion reprezentativ. Observați că eșantionul nostru conține 16 din fiecare tip de persoană: jumătate sunt bărbați și jumătate femei; jumătatea reprezentanților fiecărui gen preferă egalitatea, iar cealaltă jumătate i se opune.

Eșantionul selectat în figura 16.4 ne-ar permite extragerea unor concluzii exacte despre relația dintre gen și egalitate în cadrul populației totale. Urmând logica eșantionării prezentată în capitolul 7, remarcăm că nu există nici o relație între gen și egalitate în cadrul eșantionului; astfel, am conchide că, în mod similar, nu există nici o relație în cadrul populației totale – pentru că se presupune că am selectat un eșantion urmând regulile convenționale de eșantionare.

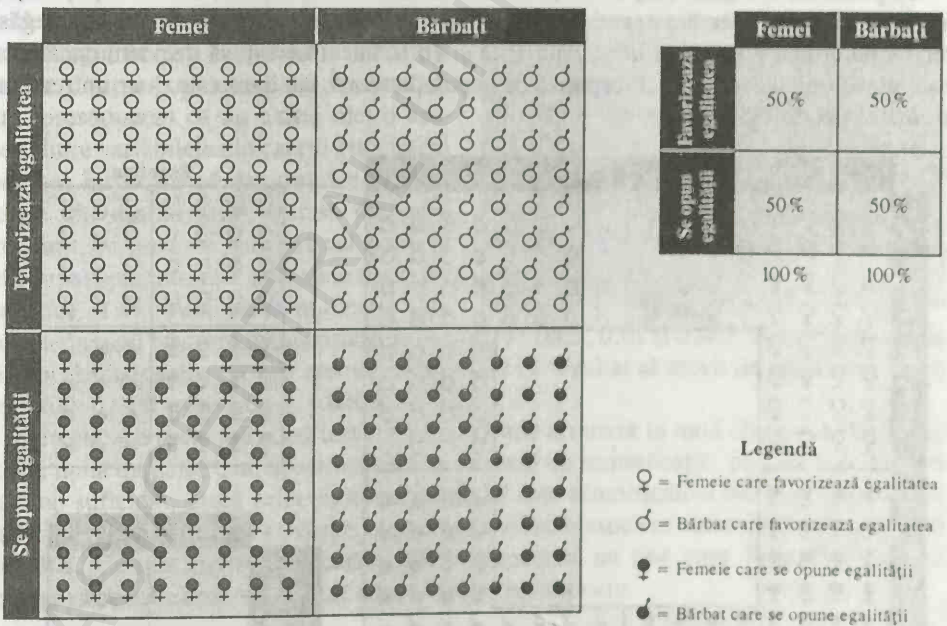

Figura 16.3. O populație ipotetică de femei și bărbați care fie favorizează, fie se opune egalității de gen

Desigur, eșantioanele din viața reală sunt rareori reflectări perfecte ale populațiilor din cadrul cărora au fost extrase. Nu ar fi neobișnuit pentru noi să fi selectat, de exemplu, unul sau doi bărbați în plus care să se fi opus egalității și alte două femei care

să o fi favorizat – chiar dacă nu ar exista nici o relație între cele două variabile în cadrul populației. Astfel de variații minore sunt parte a eșantionării probabilistice, după cum am văzut în capitolul 7.

Figura 16.5, totuși, reprezintă un eșantion care nu se încadrează în tipare în ceea ce privește reflectarea populației totale. Observați că include mult prea multe femei care susțin egalitatea și bărbați care i se opun. După cum arată tabelul, trei sferturi dintre femeile din eșantion favorizează egalitatea, însă doar un sfert dintre bărbați fac același lucru. Dacă am fi selectat acest eșantion din cadrul unei populații în care cele două variabile ar fi fost nerelaționate, am fi în totalitate induși în eroare de eșantionul nostru.

După cum vă puteți reaminti, este puțin probabil ca un eșantion probabilistic care a fost extras în mod corespunzător să fie vreodată la fel de imprecis precum cel descris în figura 16.5. De fapt, dacă am selecta un eșantion care ne-ar oferi rezultatele pe care le oferă acesta, am căuta o altă explicație. Figura 16.6 ilustrează situația mai probabilă.

Observați că eșantionul selectat în figura 16.6 arată de asemenea o legătură puternică între gen și egalitate. Motivul este destul de diferit de această dată. Am selectat un eșantion perfect reprezentativ, însă putem observa că există în fapt o relație puternică între cele două variabile în populația totală. În această ultima figură, femeile sunt mai predispuse să prefere egalitatea decât bărbații : aceasta este realitatea în cadrul populației totale, iar eșantionul reflectă această situație.

În practică, desigur, nu putem ști niciodată care este realitatea în cazul populației totale ; de aceea selectăm eșantioane. Așadar, dacă am selecta un eșantion și am găsi relația puternică prezentată în figurile 16.5 și 16.6, am fi nevoiți să decidem dacă acea constatare reflectă în mod corespunzător populația totală sau dacă este doar un rezultat al unei erori de eșantionare.

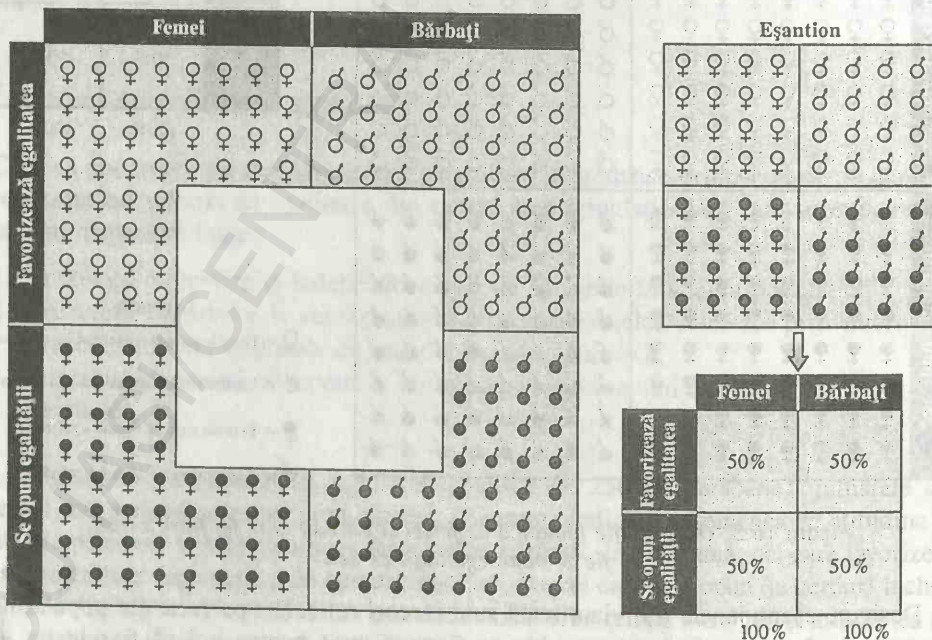

Figura 16.4. Un eșantion reprezentativ

Astfel, logica fundamentală a testelor de semnificație statistică este următoarea: puși în fața oricărei discrepanțe dintre independența presupusă a variabilelor în cadrul unei populații și distribuția elementelor de eșantion care este observată, am putea explica această discrepanță în două moduri: 1. o putem atribui unui eșantion nereprezentativ sau 2. putem să respingem prezumția independenței. Logica și statistica asociate cu metodele de eșantionare probabilistică oferă o orientare în ceea ce privește probabilitățile variabile ale diferitelor grade de nereprezentativitate (exprimate prin eroarea de eșantionare). Mai simplu spus, există o probabilitate *ridicată* a existenței unui grad scăzut de nereprezentativitate și o probabilitate *scăzută* a unui grad ridicat de nereprezentativitate.

Semnificația statistică a unei relații observate într-un set de date de eșantion este astfel întotdeauna exprimată în termeni de probabilitate. „Semnificativ la nivelul 0,05 ($p \leq 0,05$)” înseamnă pur și simplu că probabilitatea ca o relație atât de puternică precum cea observată să poată fi atribuită doar erorii de eșantionare nu este mai ridicată de 5/100. Cu alte cuvinte, dacă două variabile sunt independente una de cealaltă în cadrul populației și dacă 100 de eșantioane probabilistice sunt selectate din acea populație, nu mai mult de cinci din acele eșantioane ar trebui să ofere o relație atât de puternică precum cea observată.

Există, așadar, un corolar al intervalurilor de încredere în cadrul testelor de semnificație, care reprezintă probabilitatea asocierilor măsurate care se datorează *doar* unor erori de eșantionare. Acesta este numit **nivel de semnificație**. Ca și intervalele de încredere, nivelele de semnificație sunt derivate dintr-un model logic în care câteva eșantioane sunt extrase dintr-o populație dată. În cazul de față, presupunem că nu există nici o asociere între variabilele din cadrul populației, iar apoi încercăm să determinăm ce porție din eșantioanele extrase din acea populație ar produce asocieri cel puțin la fel de mari precum cele măsurate în datele empirice. Trei nivele de semnificație sunt folosite în mod frecvent în rapoartele de cercetare: 0,05, 0,01 și 0,001. Acestea înseamnă că probabilitatea de a obține asocierea măsurată ca rezultat al erorii de eșantionare este de 5/100, 1/100, respectiv 1/1.000.

Nivel de semnificație – în contextul testelor de semnificație statistică, gradul de probabilitate ca o relație empirică observată să poată fi atribuită unei erori de eșantionare. O relație este semnificativă la nivelul 0,05 dacă probabilitatea ca aceasta să fie doar o funcție a erorii de eșantionare nu este mai mare de 5/100.

Cercetătorii care utilizează teste de semnificație urmează în mod obișnuit unul dintre aceste două modele. Unii specifică dinainte nivelul de semnificație, pe care îl consideră ca fiind suficient. Dacă orice asociere măsurată este semnificativă din punct de vedere statistic la acel nivel, o vor interpreta ca reprezentând o asociere autentică între cele două variabile. Cu alte cuvinte, cercetătorii sunt dispuși să nu țină cont de posibilitatea ca aceasta să rezulte doar din cauza unei erori de eșantionare.

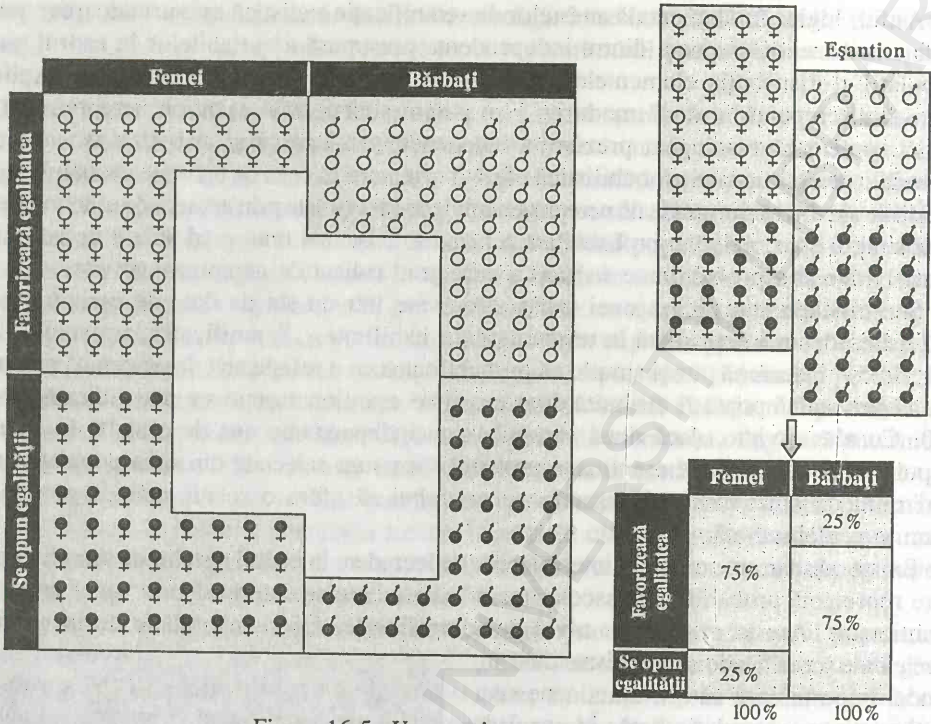

Figura 16.5. Un eșantion nereprezentativ

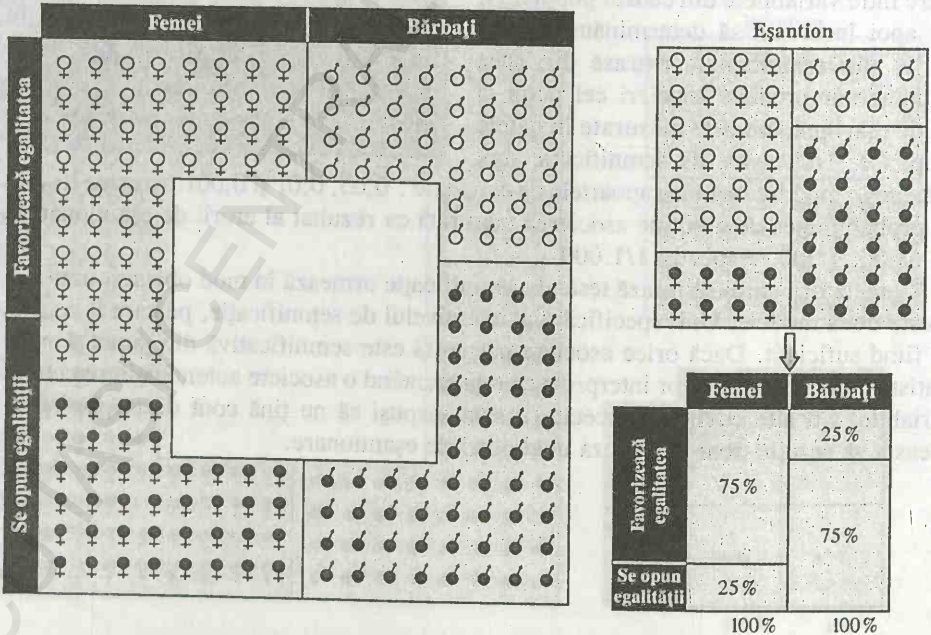

Figura 16.6. Un eșantion reprezentativ dintr-o populație în care variabilele sunt relaționate

Alți cercetători preferă să raporteze nivelul specific de semnificație pentru fiecare asociere, neluând în considerare convențiile de 0,05, 0,01 și 0,001. În loc să raporteze că o anumită asociere este semnificativă la nivelul 0,05, aceștia ar putea raporta semnificația la nivelul 0,023, indicând probabilitatea ca aceasta să fi rezultat în urma unei erori de eșantionare ca fiind de 23/1.000.

Chi pătrat

Chi pătrat (χ^2) este un test de semnificație utilizat în mod frecvent în științele sociale. Se bazează pe *ipoteza nulă*: presupunerea că nu există vreo relație între două variabile în populația totală (după cum vă puteți aminti din capitolul 2). Dată fiind distribuția observată a valorilor relativ la cele două variabile separate, putem calcula distribuția comună care ar fi estimată în cazul în care nu ar exista o relație între cele două variabile. Rezultatul acestei operațiuni reprezintă un set de *frecvențe estimate* pentru toate celulele din tabelul de contingență. Putem apoi compara această distribuție estimată cu distribuția cazurilor care se găsesc într-adevăr în datele din eșantion și determinăm probabilitatea ca discrepanța descoperită să fi putut rezulta doar din eroarea de eșantionare. Un exemplu va ilustra această procedură.

Să presupunem că suntem interesați de posibila relație dintre frecvența cu care se merge la biserică și genul membrilor unei anumite biserici. Pentru a testa această relație, selectăm un eșantion de 100 de membri ai unei biserici în mod aleatoriu. Constatăm că eșantionul nostru este alcătuit din 40 de bărbați și 60 de femei și că 70% din eșantion afirmă că au participat la slujbele religioase în ultima săptămână, în timp ce restul de 30% afirmă că nu au făcut acest lucru.

Dacă nu există o relație între gen și participarea la slujbele religioase, atunci 70% dintre bărbații din eșantion ar fi trebuit să participe la slujbe în timpul săptămânii trecute, în timp ce 30% ar fi trebuit să nu meargă la slujbele religioase. Mai mult, femeile ar fi trebuit să frecventeze biserica în aceeași măsură. Tabelul 16.5 (partea I) arată că, având acest model la bază, 28 de bărbați și 42 de femei ar fi trebuit să meargă la biserică, iar 12 bărbați și 18 femei să nu participe la slujbele religioase.

Tabelul 16.5. O ilustrare ipotetică a lui chi pătrat

I. Frecvențele estimate din celule	Bărbați	Femei	Total
Au mers la biserică	28	42	70
Nu au mers la biserică	12	18	30
Total	40	60	100
II. Frecvențele observate din celule			
Au mers la biserică	20	50	70
Nu au mers la biserică	20	10	30
Total	40	60	100

III. (Observat-Estimat) ² / Estimat			
Au mers la biserică	2,29	1,52	$\chi^2 = 12,70$
Nu au mers la biserică	5,33	3,56	$p < 0,001$

Partea a doua a tabelului 16.5 prezintă participarea observată pentru eșantionul ipotetic de 100 de membri ai bisericii. Observați că 20 de bărbați raportează că au mers la biserică în săptămâna precedentă, iar restul de 20 afirmă că nu au făcut acest lucru. În ceea ce privește femeile din eșantion, 50 au mers la biserică și 10 nu au mers. Comparând frecvențele estimate și cele observate (părțile I și II), putem observa că ceva mai puțini bărbați au mers la biserică decât numărul estimat, în timp ce mai multe femei decât numărul estimat au mers la biserică.

Chi pătrat este calculat după cum urmează. Pentru fiecare celulă din tabel, cercetătorul : 1. scade frecvența estimată pentru acea celulă din frecvența observată, 2. ridică la pătrat această cantitate și 3. împarte diferența la pătrat la frecvența estimată. Această procedură este îndeplinită pentru fiecare celulă din tabel; partea a treia din tabelul 16.6 prezintă calculele făcute pentru fiecare celulă. Cele câteva rezultate sunt apoi adunate, pentru a identifica valoarea lui chi pătrat : 12,70 în acest exemplu.

Această valoare reprezintă discrepanța generală dintre distribuția comună observată în cadrul eșantionului și distribuția estimată dacă cele două variabile nu ar fi relaționate. Desigur, simpla descoperire a unei discrepanțe nu dovedește că cele două variabile sunt relaționate, deoarece eroarea normală de eșantionare ar putea produce discrepanțe chiar și atunci când nu există nici o relație în populația totală. Dimensiunea valorii lui chi pătrat însă ne permite să estimăm probabilitatea ca acest fenomen să fi avut loc.

Grade de libertate

Pentru a determina semnificația statistică a relației observate, este necesar să utilizăm un set standard de valori ale lui chi pătrat. Această operațiune va necesita calcularea unor *grade de libertate*, care se referă la posibilitățile de variație în cadrul unui model statistic. Să presupunem că vă provoc să găsiți trei numere a căror medie este 11. Există un număr infinit de soluții la această problemă : (11, 11, 11), (10, 11, 12), (-11, 11, 33) etc. În continuare, să presupunem că vă solicit ca unul dintre acele numere să fie 7. Și în acest caz ar exista un număr infinit de posibilități pentru celelalte două numere.

Însă dacă v-aș spune că unul dintre numere trebuie să fie 7, iar un altul 10, în acest caz nu ar exista decât o singură valoare posibilă pentru cel de-al treilea număr. Dacă media celor trei numere este 11, atunci suma lor trebuie să fie egală cu 33. Dacă suma celor două numere este egală cu 17, atunci cel de-al treilea număr trebuie să fie 16. În această situație, putem spune că există două grade de libertate. Două dintre numere ar putea avea orice valoare pe care o alegem, însă odată ce acele valori sunt specificate, și cel de-al treilea număr este determinat.

Extrapolând, putem afirma că, atunci când examinăm media a N valori, putem observa că gradele de libertate sunt egale cu $N - 1$. Așadar, în cazul mediei a 23 de

valori, putem să precizăm valoarea dorită pentru 22 dintre ele, însă cea de-a 23-a ar fi astfel determinată.

O logică similară se aplică unor tabele bivariate, cum ar fi acelea analizate prin chi pătrat. Să avem în vedere un tabel care prezintă relația dintre două variabile dihotomice : *genul* (bărbați/femei) și *atitudinea față de avort* (aprobare/dezaprobare). Observați că tabelul oferă frecvențele marginale pentru ambele variabile.

În ciuda numerelor rotunjite pentru simplitate din acest exemplu ipotetic, observați că există posibilități multiple pentru frecvențele celulelor. De exemplu, există posibilitatea ca toți cei 500 de bărbați să aprobe și ca toate cele 500 de femei să dezaprobe avortul, sau ar putea fi invers. Sau ar putea fi 250 de cazuri în fiecare celulă. Observați că există numeroase alte posibilități.

Acum întrebarea este următoarea: câte celule am putea completa după propria alegere pentru ca restul să fie determinate de frecvențele marginale? Răspunsul este : doar una. Dacă știm că 300 de bărbați aprobă avortul, atunci, de exemplu, 200 de bărbați ar fi trebuit să îl dezaprobe, iar distribuția ar trebui să fie opusă pentru femei.

În acest caz, putem afirma că tabelul are un grad de libertate. În continuare, construiți în câteva minute un tabel cu trei rânduri și trei coloane. Presupuneți că știți frecvențele marginale pentru fiecare variabilă și încercați să determinați câte grade de libertate există.

Pentru chi pătrat, gradele de libertate sunt calculate după cum urmează : numărul de rânduri de frecvențe observate din tabel, minus 1, este înmulțit cu numărul coloanelor, minus 1. Formula matematică este următoarea : $(r - 1)(c - 1)$. Pentru un tabel cu trei rânduri și trei coloane există patru grade de libertate : $(3 - 1)(3 - 1) = (2)(2) = 4$.

În exemplul privind *genul* și frecventarea bisericii există două rânduri și două coloane (neincluzând rezultatul total), așa încât există un grad de libertate.

În exemplul nostru, valoarea calculată a lui chi pătrat este de 12,70. Dacă nu ar exista nici o relație între gen și participarea la slujbele religioase în rândul membrilor bisericii și un număr mare de eșantioane au fost selectate și studiate, atunci am estima un chi pătrat de această dimensiune în mai puțin de 1/10 dintr-un procent (0,001) din acele eșantioane. Așadar, probabilitatea de a obține un chi pătrat de o asemenea dimensiune este mai mică de 0,001, dacă s-a utilizat eșantionarea aleatorie și dacă nu există nici o relație în cadrul populației. Raportăm această constatare afirmând că relația este semnificativă din punct de vedere statistic la nivelul 0,001. Deoarece este atât de improbabil ca relația observată să fi rezultat doar în urma unei erori de eșantionare, este probabil să respingem ipoteza nulă și să presupunem că există o relație între cele două variabile în cadrul populației de membri ai bisericii.

Majoritatea măsurilor de asociere pot fi testate în mod similar pentru a le determina semnificația statistică. Tabelele standard de valori ne permit să determinăm dacă o asociere dată este semnificativă statistic și la ce nivel. Orice manual standard de statistică oferă instrucțiuni pentru folosirea unor astfel de tabele.

Câteva măsuri de precauție

Testele de semnificație oferă un etalon obiectiv pe care îl putem folosi pentru a estima semnificația statistică a asocierilor dintre variabile. Aceste teste ne ajută să excludem asocierile care ar putea să nu reprezinte relații autentice în populația studiată. Cu toate acestea, cercetătorul care utilizează sau citește rapoarte ale testelor de semnificație ar trebui să fie atent la câteva pericole care pot apărea în interpretarea lor.

În primul rând, am discutat despre testele de semnificație statistică; nu există teste obiective care să testeze semnificația *substanțială*. Astfel, putem avea certitudinea legitimă că o anumită asociere nu este rezultatul unei erori de eșantionare, însă ne putem găsi în situația de a afirma, fără frica de a ne contrazice, că două variabile sunt doar slab corelate. Reamintiți-vă că eroarea de eșantionare este funcția inversă a dimensiunii eșantionului – cu cât eșantionul este mai mare, cu atât mai mică este eroarea estimată. Astfel, o corelație de 0,1 ar putea să fie semnificativă (la un nivel dat) dacă este descoperită într-un eșantion mare, în timp ce aceeași corelație între aceleași două variabile nu ar fi semnificativă dacă ar fi descoperită într-un eșantion mai mic. Această constatare are sens având în vedere logica de bază a testelor de semnificație: într-un eșantion mare, corelația are puține șanse să fie doar rezultatul unei erori de eșantionare. În ambele eșantioane, cu toate acestea, ar putea reprezenta în esență o corelație nulă.

Distincția dintre semnificația statistică și cea substanțială este probabil cel mai bine ilustrată de acele cazuri pentru care există o *certitudine absolută* că diferențele observate nu pot fi rezultatul unei erori de eșantionare. Aceasta ar fi situația atunci când observăm o populație întreagă. Să presupunem că am putea să aflăm vârstele tuturor funcționarilor publici din SUA și ale tuturor funcționarilor publici din Rusia. De dragul raționamentului, să presupunem mai departe că vârsta medie a funcționarilor din SUA este de 45 de ani, iar cea din Rusia de 46 de ani. Datorită faptului că am cunoaște vârstele tuturor funcționarilor, o eroare de eșantionare nu ar fi posibilă. Am ști cu certitudine că funcționarii din Rusia sunt mai bătrâni decât cei din SUA. În același timp, am putea afirma că diferența nu ar fi una substanțială. Am putea conchide, de fapt, că au cam aceeași vârstă.

În al doilea rând, pentru a evita să fiți indus în eroare de acest exemplu ipotetic, trebuie să realizați faptul că semnificația statistică nu ar trebui calculată pentru relațiile observate pe baza datelor colectate din populații întregi. Amintiți-vă că testele de semnificație statistică măsoară probabilitatea ca relațiile între variabile să fie doar rezultatul unei erori de eșantionare; dacă nu există eșantionare, nu există nici eroare de eșantionare.

În al treilea rând, testele de semnificație sunt bazate pe aceleași premise de eșantionare pe care le-am utilizat în calcularea intervalurilor de încredere. În măsura în care aceste premise nu sunt îndeplinite de procedeul de eșantionare, testele de semnificație nu sunt întocmai legitime.

Am examinat semnificația statistică sub formă de chi pătrat, însă cercetătorii sociali utilizează în mod frecvent și alte câteva măsuri. Analiza variației și testele t sunt două astfel de exemple, pe care le puteți întâlni în studiile dumneavoastră.

După cum este cazul în majoritatea chestiunilor discutate în această carte, am o prejudecată personală. În acest caz, se manifestă împotriva testelor de semnificație. Nu am nici o obiecție împotriva logicii statistice a acestor teste, deoarece logica este corectă. Mai degrabă, îmi manifest îngrijorarea față de faptul că aceste teste par mai mult să inducă în eroare decât să clarifice anumite aspecte. Reținerile mele majore în acest sens sunt următoarele :

1. Testele de semnificație pornesc de la presupuneri privind eșantionarea care nu sunt practic niciodată îndeplinite de designurile de eșantionare reale.
2. Testele depind de absența erorilor de non-eșantionare, o presupunere îndoielnică în majoritatea măsurătorilor empirice reale.
3. În practică, sunt aplicate prea des unor măsuri de asociere care au fost calculate prin încălcarea presupunerilor făcute de acele măsuri (de exemplu, corelații Pearson calculate din date ordinale).
4. Semnificația statistică este prea facil interpretată greșit ca fiind „forța asocierii” sau semnificația substanțială.

Aceste preocupări sunt evidențiate de un studiu (Sterling, Rosenbaum și Weinkam, 1995) care examinează politicile de publicare a nouă reviste de psihologie și trei de medicină. După cum au constatat cercetătorii, probabilitatea ca revistele să publice articole care nu raportau corelații semnificative statistic între variabile era foarte redusă. Următorul citat este extras dintr-o scrisoare de refuz :

Din nefericire, vă anunțăm că nu putem publica acest manuscris. Manuscrisul este foarte bine redactat, iar studiul este bine documentat. Din păcate însă, constatările negative nu constituie decât o contribuție minimală în domeniul respectiv. Vă încurajăm să vă continuați cercetarea în acest domeniu și vă asigurăm că vom lua în considerare alte manuscrise pe care ni le veți încredința pe viitor (Sterling *et al.*, 1995, p. 109).

Să presupunem că un cercetător desfășoară un studiu excelent din punct de vedere științific, cu scopul de a determina dacă X îl determină pe Y . Rezultatele arată că nu există o corelație semnificativă statistic. Asta e bine de știut. Dacă dorim să identificăm cauza cancerului, a războiului, a delincvenței juvenile, este util să știm că o posibilă cauză *nu* se dovedește a fi într-adevăr o cauză. O astfel de constatare i-ar putea îndrepta pe cercetători către alte posibile cauze.

După cum am văzut, este posibil ca revistele să respingă un astfel de studiu. Alți cercetători ar continua probabil să testeze probabilitatea ca X să-l determine pe Y , neștiind că există studii precedente care nu au identificat o relație cauzală. Multe studii ar fi astfel irosite și nici unul publicat, iar pista falsă de analiză a lui X drept cauză a lui Y ar fi menținută.

Totuși, din cunoștințele acumulate despre probabilități, puteți înțelege că, dacă destul de multe studii sunt finalizate, unul dintre ele va măsura în cele din urmă o corelație semnificativă din punct de vedere statistic între X și Y . Dacă nu există nici un tip de relație între cele două variabile, atunci putem estima o corelație semnificativă la nivelul 0,05 în 5 cazuri din 100, deoarece aceasta este semnificația nivelului 0,05. Dacă 100 de studii ar fi avut loc, așadar, am putea estima că cinci dintre ele vor sugera existența unei relații cauzale acolo unde de fapt nu există una – iar acele cinci studii ar fi publicate !

Există probleme inerente serioase în încrederea prea mare acordată testelor de semnificație statistică. În același timp (paradoxal poate), așa sugera că testele de semnificație pot fi un bun de preț pentru cercetători – instrumente utile pentru a înțelege datele existente. Deși multe dintre comentariile mele sugerează o abordare foarte conservatoare în ceea ce privește testele de semnificație – și anume că acestea ar trebui utilizate doar atunci când sunt îndeplinite toate supozițiile inițiale –, perspectiva mea generală este de fapt opusă.

Vă încurajez să utilizați orice metodă statistică – orice măsură de asociere sau teste de semnificație – dacă vă va fi de ajutor în înțelegerea datelor de care dispuneți. Dacă aflarea corelațiilor Pearson stabilite între variabilele nominale și testarea semnificației statistice în contextul eșantionării necontrolate vor îndeplini acest criteriu, atunci încurajez astfel de activități. Afirm acest lucru în spiritul celor declarate de Hanan Selvin, un alt pionier în dezvoltarea modelului de elaborare, care a denumit astfel de metode „tehnici de excavare a datelor”. Orice este permis, atât timp cât rezultatul final este înțelegerea datelor de care dispunem și implicit a lumii sociale pe care o studiem.

Prețul plătit pentru această libertate radicală însă este renunțarea la interpretările statistice stricte. Nu veți putea să fundamentați importanța constatărilor dumneavoastră doar pe o corelație semnificativă la nivelul 0,05. Oricare ar fi domeniul descoperirii, datele empirice trebuie prezentate într-o manieră legitimă, iar importanța lor trebuie argumentată logic.

Alte tehnici multivariate

În cea mai mare parte, această carte s-a focalizat pe forme mai degrabă rudimentare de manipulare a datelor, cum ar fi utilizarea tabelor de contingență și a procentajelor. Modelul de elaborare a analizei a fost prezentat în această formă, ca de altfel multe dintre exemplele de analiză a datelor cuprinse în prezentul volum.

Această secțiune a capitolului prezintă o trecere în revistă a altor metode multivariate din perspectiva logică a elaborării relațiilor dintre variabile sociale. Discuția nu este menită să vă învețe cum să folosiți astfel de metode, ci mai degrabă să vă prezinte informații suficiente astfel încât să le înțelegeți în eventualitatea în care le veți întâlni într-un raport de cercetare. Metodele de analiză pe care le vom examina – analiza *path*, analiza seriilor temporale, analiza factorială, analiza variației, analiza discriminatorie, modelele loglineare și sistemele de informare geografică – sunt doar câteva dintre metodele multivariate folosite de cercetătorii din științele sociale.

Analiza path

Analiza path – o formă de analiză multivariată în cadrul căreia relațiile cauzale dintre variabile sunt prezentate într-un format grafic.

Analiza path reprezintă un model cauzal utilizat în vederea înțelegerii relațiilor existente între variabile. Deși este bazată pe analiza de regresie, poate oferi o imagine grafică mai utilă despre relațiile dintre mai

multe variabile decât multe alte metode. Analiza *path* presupune că valorile unei variabile sunt cauzate de valorile alteia, așa încât distingerea între variabilele dependente și cele independente este esențială. Această cerință nu este caracteristică doar analizei *path*, desigur, însă oferă o metodă unică de a expune rezultatele explicative în vederea interpretării lor.

Amintiți-vă una dintre metodele prin care am reprezentat modelul de elaborare în capitolul 15 (figura 15.1). Iată cum am putea transpune într-o diagramă logica interpretării :

Variabilă independentă → Variabilă intermediară → Variabilă dependentă.

Logica acestei prezentări este că o variabilă independentă influențează o variabilă intermediară, aceasta influențând la rândul său variabila dependentă. Analiza *path* construiește modele similare de relație între variabile, însă diagrama tipică din analiza *path* conține mult mai multe variabile decât apar în această diagramă.

În afară de a construi diagrame care să reprezinte rețele de relații între variabile, analiza *path* arată de asemenea intensitatea acelor relații. Intensitatea relațiilor este calculată pe baza unei analize de regresie care produce numere analoage cu relațiile parțiale din modelul de elaborare. Acești *coeficienți path*, după cum sunt numiți, reprezintă intensitatea relațiilor dintre perechi de variabile, cu efectele tuturor celorlalte variabile din model menținute la un nivel constant.

Diagrama *path* oferă o altă variantă. Cercetătorii au constatat că, de exemplu, credința în rolul istoric al evreilor ca fiind crucificatorii lui Iisus nu pare a fi semnificativă în cadrul procesului care generează antisemitismul. Și, deși particularismul este parte a unui proces ce conduce la antisemitismul secular, diagrama arată de asemenea că antisemitismul este creat în mod mai direct de ortodoxie și ostilitatea religioasă. Ortodoxia produce ostilitate religioasă chiar și în absența particularismului, iar ostilitatea religioasă oricum generează ostilitatea seculară.

Este necesar un ultim comentariu asupra analizei *path*. Deși reprezintă o metodă excelentă de a rezolva lanțuri cauzale complexe și rețele de variabile, ordinea cauzală a variabilelor nu poate fi identificată doar prin utilizarea analizei *path*. Așa cum nici diagrama *path* nu a fost generată de un calculator. Cercetătorul a decis asupra structurii relațiilor dintre variabile și a utilizat calculatorul doar pentru a calcula coeficienții care se aplică unei astfel de structuri.

Analiza seriilor temporale

Formele variate de analiză de regresie sunt adesea utilizate pentru a examina date din *serii temporale* care reprezintă schimbări în cadrul uneia sau mai multor variabile de-a lungul timpului. După cum sunt sigur că știți deja, rata infracționalității din SUA descrie o pantă ascendentă de-a lungul anilor. O analiză a seriilor temporale privind rata infracționalității ar putea exprima tendința pe termen lung în format de regresie și ar

Analiza seriilor temporale – o analiză a schimbărilor din cadrul unei variabile (de exemplu : rata infracționalității) de-a lungul timpului.

furniza o modalitate de a testa explicațiile pentru această tendință – cum ar fi creșterea demografică sau fluctuațiile economice – permițând totodată estimarea valorilor viitoare ale ratei infracționalității.

Printr-o simplă ilustrare, figura 16.7 prezintă graficul ratei de furturi existente într-un oraș ipotetic de-a lungul timpului. Fiecare punct de pe grafic reprezintă numărul de furturi raportate poliției în decursul anului indicat.

Să presupunem că furtul este parțial o funcție a suprapopulării. Ați putea argumenta că aglomerarea duce la stres psihologic și frustrare, iar mai departe, la un procent crescut de infracțiuni de diferite tipuri. Dacă ne-am aminti discuția privind analiza de regresie, am putea crea o ecuație de regresie care să reprezinte relația dintre furt și densitatea populației – utilizând cifrele reale pentru fiecare variabilă, anii fiind unitățile de analiză. Ulterior creării celei mai adecvate ecuații de regresie, am calcula procentul de furturi pentru fiecare an, având la baza calculele rata densității populației din acel an. Pentru a nu complica analiza, să presupunem că dimensiunea populației dintr-un anumit oraș (și astfel și densitatea) a crescut în mod constant. Situația ne-ar determina să estimăm și o rată a furturilor crescătoare în mod constant. Aceste estimări de regresie sunt reprezentate de linia de regresie din figura 16.7.

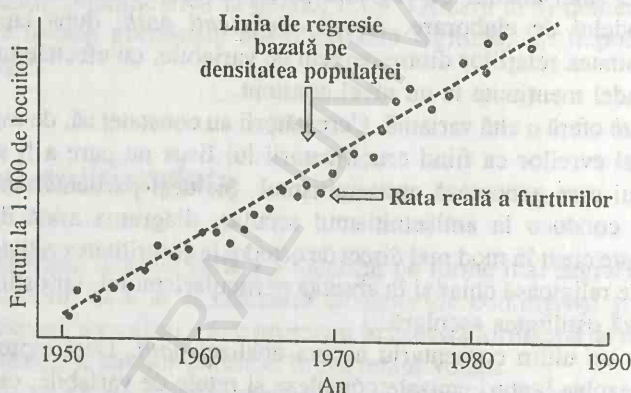

Figura 16.7. Ratele furturilor de-a lungul timpului într-un oraș ipotetic

Relațiile bazate pe serii temporale sunt adesea mai complexe decât s-ar putea deduce din această simplă ilustrare. Ar putea exista mai mult decât o singură variabilă cauzală. De exemplu, am putea constata că rata șomajului a avut de asemenea un impact puternic asupra furturilor. Am putea dezvolta o ecuație care să prezică furturile pe baza acestor două variabile cauzale. Ca rezultat, estimările ar putea să nu se încadreze într-o linie simplă și dreaptă. În timp ce densitatea populației creștea în mod constant în primul model, ratele șomajului cresc și scad. Drept consecință, estimările noastre privind rata furturilor urmează aceeași pantă ascendentă și descendentă.

Urmărind relația dintre furturi și rata șomajului, am putea ajunge la concluzia că oamenii nu încep să fure în momentul în care devin șomeri. În mod obișnuit, ei își vor cheltui economiile, vor împrumuta bani de la prieteni și vor spera în continuare să găsească un nou loc de muncă. Furtul reprezintă o ultimă soluție.

Analiza de regresie întârziată ar putea fi utilizată pentru a soluționa acest caz complex. Astfel, am putea crea o ecuație de regresie care să estimeze procentul de furturi dintr-un

anumit an bazată parțial pe rata șomajului din anul precedent sau poate pe o medie a ratei șomajului din doi ani. Posibilitățile sunt nelimitate.

Multe relații cauzale sunt predispuse să implice o întârziere temporală. Din punct de vedere istoric, multe dintre țările sărace ale lumii și-au menținut populațiile prin îmbinarea unor rate ridicate ale mortalității cu rate la fel de ridicate ale natalității. Mai mult, s-a observat în mod repetat că, atunci când rata mortalității se reduce în mod drastic – de exemplu, prin îmbunătățirea serviciilor medicale, a igienei publice, a agriculturii –, rata natalității din cadrul acelei societăți scade ulterior, însă după o perioadă în care intervine o creștere rapidă a populației. Sau, pentru a ne referi la un exemplu foarte diferit, este probabil ca măsurile de restricționare a vitezei pe autostrăzile unui stat să conducă la reducerea vitezei medii a mașinilor. Cu toate acestea însă, relația cauzală ar implica fără îndoială o întârziere temporală – în termeni de zile, săptămâni sau chiar luni –, pe măsură ce automobilistii ar începe să realizeze seriozitatea restricțiilor de viteză.

În toate aceste cazuri, ecuațiile de regresie generate ar putea lua multe forme. În orice caz, criteriul pentru a stabili succesul sau eșecul este măsura în care cercetătorul poate să explice valorile reale observate în cazul variabilei dependente.

Analiza factorială

Analiza factorială reprezintă o abordare unică în ceea ce privește analiza multivariată. Baza sa statistică este destul de complexă și de diferită în comparație cu discuțiile precedente pentru a necesita o discuție generală acum.

Analiza factorială reprezintă o metodă algebrică complexă utilizată cu scopul de a descoperi modele între variațiile valorilor variabilelor. Acest procedeu este realizat în esență prin generarea unor dimensiuni artificiale (*factori*) care sunt corelate puternic cu câteva dintre variabilele reale și independente una de alta. Este necesar un calculator pentru a putea efectua această operație complexă.

Analiza factorială – o metodă algebrică complexă de a determina dimensiunile generale sau factorii care există în cadrul unui set de observații concrete.

Să presupunem că un fișier cu date conține câțiva indicatori ai prejudecăților subiecților. Fiecare item ar trebui să ofere un indiciu al prejudecăților, însă nici unul nu oferă indicații perfecte. Mai mult, toate elementele ar trebui să fie corelate din punct de vedere empiric. Într-o analiză factorială a datelor, cercetătorul ar crea o dimensiune artificială care ar fi puternic corelată cu fiecare dintre itemii care măsoară nivelul de prejudecată. Fiecare persoană analizată ar primi în fapt o valoare pentru acea dimensiune artificială, iar valoarea atribuită ar fi un bun instrument pentru estimarea atributelor observate în cazul fiecărui item.

Să presupunem în continuare că același studiu ar oferi câțiva indicatori ai abilității matematice a subiecților. Este probabil ca analiza factorială să genereze de asemenea o dimensiune artificială corelată într-un grad ridicat cu fiecare dintre acei itemi.

Rezultatul unui program de analiză factorială constă în coloane care reprezintă cei câțiva factori (dimensiunile artificiale) generați de relațiile observate între variabile plus corelațiile dintre fiecare variabilă și fiecare factor – denumiți *saturații factoriale*.

În exemplul precedent, este probabil ca un factor să reprezinte mai mult sau mai puțin anumite prejudecăți și ca un altul să reprezinte mai mult sau mai puțin abilitatea matematică. Itemii de date care măsoară prejudecata ar avea saturații ridicate pe (corelațiile cu) factorul de prejudecată și saturații scăzute pe factorul de abilitate matematică. Itemii de date care măsoară abilitatea matematică ar avea un model opus.

În realitate, analiza factorială nu funcționează astfel. Mai degrabă, variabilele sunt date introduse în program, rezultatele programului reprezentând o serie de factori cu saturații factoriale corespunzătoare. Analistul trebuie să determine înțelesul unui anumit factor pe baza acelor variabile care generează saturații mari. Generarea de factori a programului, totuși, nu face referire la înțelesul variabilelor, ci doar la asocierile lor empirice. Două criterii sunt luate în considerare: 1. un factor trebuie să explice o parte relativ mare a variației regăsite în variabilele de studiu și 2. fiecare factor trebuie să fie mai mult sau mai puțin independent de orice alt factor.

Iată un exemplu al utilizării analizei factoriale. Mulți cercetători sociali au studiat problema delincvenței. Dacă studiați problema în detaliu însă, veți constata că există multe tipuri diferite de delincvenți. Într-un sondaj cu elevi de liceu dintr-un mic orașel din Wyoming, Morris Forslund (1980) și-a propus să creeze o tipologie a delincvenței. Chestionarul le-a cerut elevilor să spună dacă au comis o serie de acte de delincvență. Apoi a supus răspunsurile acestora analizei factoriale.

După cum puteți vedea în acest tabel, diferitele acte de delincvență sunt listate în partea stângă. Numerele prezentate în acest tabel reprezintă saturațiile factoriale pentru cei patru factori construiți în analiză. Veți observa că, după examinarea dimensiunilor sau a factorilor, Forslund le-a etichetat. Am trecut între paranteze itemii pentru fiecare factor care au condus la alegerea etichetelor. Forslund a rezumat rezultatele după cum urmează:

Pentru eșantionul total se pot distinge patru modele de acte de delincvență destul de diferite. Pentru ca variația să poată fi explicată, au fost etichetate după cum urmează: 1. Infrațiuni asupra proprietății, inclusiv vandalismul și furtul; 2. Incorrigibilitatea; 3. Droguri/Chiulul; și 4. Bătăia. Este interesant, poate și surprinzător, că atât vandalismul, cât și furtul apar împreună în același factor. Ar părea că acei elevi de liceu care comit infrațiuni împotriva proprietății tind să fie implicați atât în vandalism, cât și în furt. Este, de asemenea, interesant de observat că drogurile, alcoolul și chiulul alcătuiesc același factor (1980, p. 4).

După ce a determinat acest model general, Forslund a reluat analiza factorială separat pentru băieți și fete. În esență, aceleași modele au reieșit în ambele cazuri.

Exemplul arată că analiza factorială este o metodă eficientă de a descoperi modelele predominante într-un număr mare de variabile. În locul obligației de a compara nemăsurate corelații – simple, parțiale și multiple – pentru a descoperi acele modele, cercetătorii pot utiliza analiza factorială în acest scop. În mod întâmplător, acesta este un bun exemplu de folosire eficientă a calculatoarelor.

Analiza factorială prezintă de asemenea date într-o formă care poate fi interpretată de cititor sau de cercetător. Pentru un factor dat, cititorul poate descoperi cu ușurință variabilele cu saturații mari, observând așadar existența unor grupuri de variabile. Sau poate descoperi cu ușurință care dintre factori au saturații mari pe o anumită variabilă.

Însă analiza factorială are și dezavantaje. În primul rând, după cum am menționat, factorii sunt generați fără a se ține cont de înțeles. Adesea, cercetătorii găsesc factori care produc saturații foarte mari pentru un grup de variabile substanțial diferite. Ar putea descoperi, de exemplu, că prejudecățile și religiozitatea au saturații factoriale pozitive foarte mari pentru un anumit factor, educația având o saturație la fel de mare, însă negativă. Cu siguranță, cele trei variabile sunt corelate, însă ce reprezintă acest factor în lumea reală? Prea des, cercetătorii neexperimentați se grăbesc să numească acești factori „lipsă de educație religio-prejudicială” sau un nonsens asemănător.

În al doilea rând, analiza factorială este adesea criticată pe baze filosofice esențiale. Reamintiți-vă că, pentru a fi folositoare, o ipoteză trebuie să poată fi invalidată. Dacă cercetătorul nu poate să specifice condițiile în care ipoteza ar fi invalidată, ipoteza reprezintă fie o tautologie, fie este inutilă. Dintr-un anumit punct de vedere, analiza factorială suferă de acest defect. Indiferent de datele introduse, analiza factorială produce o soluție sub forma factorilor. Așadar, dacă cercetătorul ar întreba „Există modele între aceste variabile?”, răspunsul ar fi întotdeauna pozitiv. Acest fapt trebuie de asemenea luat în considerare în evaluarea rezultatelor analizei factoriale. Generarea factorilor nu implică în nici un fel existența unei semnificații reale.

Opinia mea personală privind analiza factorială este aceeași ca în cazul altor procedee complexe de analiză. Poate reprezenta un instrument foarte util pentru un cercetător social. Utilizarea sa ar trebui încurajată ori de câte ori o astfel de activitate le-ar putea fi de folos cercetătorilor în înțelegerea datelor de care dispun. Cu toate acestea, ca și în alte cazuri, astfel de instrumente sunt doar instrumente și nu reprezintă niciodată soluții magice.

Îngăduiți-mi să repet că metodele analitice discutate până acum reprezintă doar câteva dintre multiplele tehnici utilizate în mod curent de cercetători. Pe măsură ce vă veți continua studiile, poate veți dori să studiați acest subiect în detaliu.

Analiza variației

Analiza variației (ANOVA) aplică logica semnificației statistice discutată anterior. În mod fundamental, cazurile studiate sunt combinate în grupuri reprezentând o variabilă independentă, iar măsura în care grupurile diferă unele de altele este analizată din perspectiva unei variabile dependente. Măsura în care grupurile diferă este comparată cu standardul distribuției aleatorii: ne-am putea aștepta să obținem astfel de diferențe dacă am fi distribuit cazurile în diferite grupuri printr-o selecție aleatorie?

Analiza variației (ANOVA) – o metodă de analiză în care cazurile studiate sunt combinate în grupuri reprezentând o variabilă independentă, iar măsura în care grupurile diferă între ele este analizată din perspectiva unor variabile dependente. Apoi, măsura în care grupurile diferă este comparată cu standardul distribuției aleatorii.

Vom analiza pe scurt două forme comune de ANOVA: analiza de variație unidirecțională și analiza de variație bidirecțională.

Analiza de variație unidirecțională

Să presupunem că dorim să comparăm nivelul veniturilor republicanilor cu cel al democraților pentru a determina dacă republicanii sunt într-adevăr mai bogați. Selectăm un eșantion de indivizi pentru studiul nostru și îi întrebăm 1. cu ce partid politic se indentifică și 2. venitul lor total pe anul precedent. Calculăm venitul mediu al fiecărui grup politic, constatând că republicanii din eșantionul nostru au un venit mediu de aproximativ 21.000 de dolari, în timp ce democrații au numai 19.000 de dolari. În mod evident, republicanii selectați de noi sunt mai bogați decât democrații, însă diferența este „semnificativă”? Ar fi fost probabil să obținem o diferență de 2.000 de dolari dacă am fi creat două grupuri printr-o selecție aleatorie?

ANOVA răspunde acestei întrebări prin utilizarea *variației*. Pe scurt, variația unei distribuții (sau a veniturilor, de exemplu) este o măsură a gradului în care un set de valori sunt grupate în apropierea mediei sau se depărtează de aceasta.

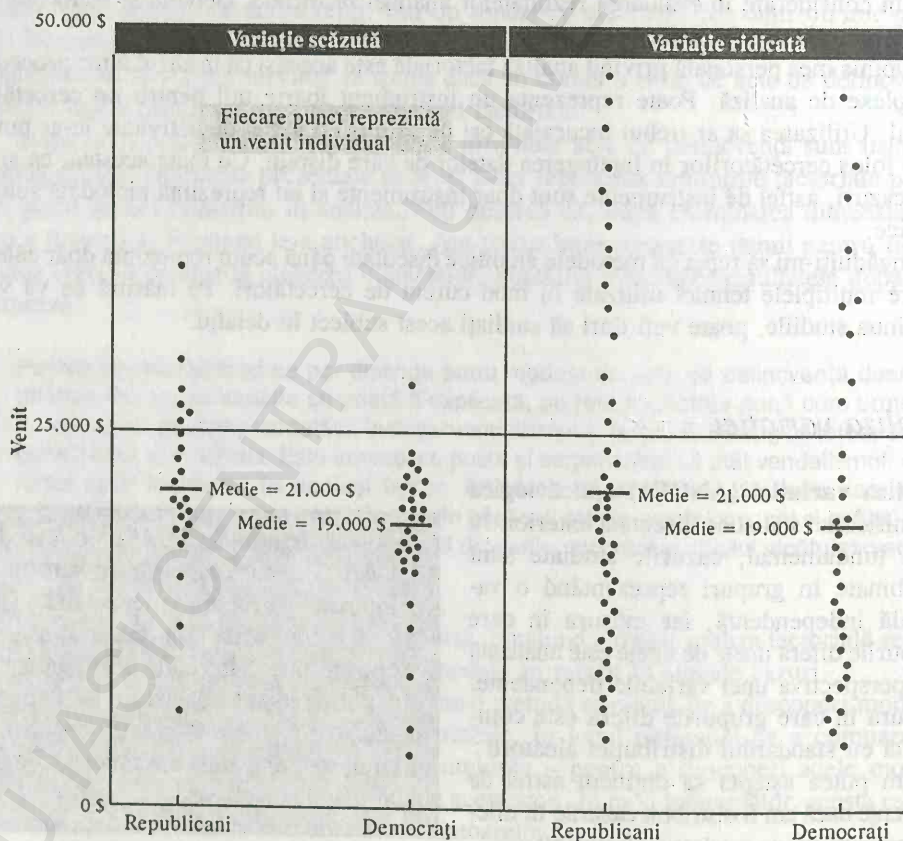

Figura 16.8. Două modele de distribuție a veniturilor republicanilor și democraților

Figura 16.8 ilustrează aceste două posibilități. Observați că în ambele situații republicanii au un venit mediu de 21.000 de dolari, iar democrații de 19.000 de dolari. În partea a,

majoritatea republicanilor au venituri relativ apropiate de media de 21.000 de dolari, iar majoritatea democraților au venituri apropiate de media partidului lor, de 19.000 de dolari. Partea b prezintă însă o imagine destul de diferită. Deși media grupului este aceeași ca și în partea a, atât republicanii, cât și democrații au venituri care variază între nivele foarte scăzute și nivele foarte ridicate, cu o suprapunere notabilă în distribuțiile partidelor. În termeni tehnici, există un grad mai mare de variație în partea b decât în partea a. Astfel conchidem că partea a din figura 16.8 indică o diferență autentică în veniturile republicanilor și ale democraților. Cu date precum cele prezentate în partea b nu am fi însă la fel de siguri; în acest caz, există o probabilitate mai mare ca variațiile normale produse de eroarea de eșantionare aleatorie să fi produs medii de 21.000 de dolari și, respectiv, de 19.000 de dolari.

Într-o ANOVA reală, sunt folosite mai degrabă calculele statistice decât impresiile pentru a lua această decizie. Diferența observată în medie este exprimată ca multipli standardizați și ca fracții ale variației observate. Deoarece variația din partea a a figurii 16.8 este mai mică decât variația din partea b, 2.000 de dolari ar reprezenta o diferență mai mare în partea a decât în partea b. Diferența rezultată între medii – standardizată prin variație – ar fi apoi analizată în comparație cu un tabel statistic standard care prezintă distribuția teoretică a unor astfel de valori, ca și în discuția noastră precedentă despre semnificația statistică. În cele din urmă, am conchide că diferența era semnificativă la un anumit nivel de semnificație. Am putea, de exemplu, constata că eroarea de eșantionare ar fi produs o diferență la fel de mare precum cea observată doar o dată la o mie de cazuri. Astfel, am spune că acea diferență era „semnificativă la nivelul 0,001”.

În exemplul de mai sus, nu am detaliat calculele pentru a prezenta mai amănunțit logica pe care se bazează procedura. În practică, astfel de calcule sunt operate de programe de calculator.

Acest caz simplu este adesea denumit „test t” pentru diferența dintre două medii. Cu mai mult de două grupuri, calculele devin mai complexe, deoarece trebuie făcute mai multe comparații. De fapt, este necesar să comparăm diferențele care separă media grupurilor cu variațiile descoperite în fiecare grup. Rezultatul final al analizei, după cum s-a discutat în acest exemplu simplu, este exprimat din perspectiva semnificației statistice – probabilitatea ca diferențele observate să rezulte din eroarea de eșantionare în selecția aleatorie.

Analiza de variație bidirecțională

ANOVA unidirecțională reprezintă o formă de analiză bivariată (partidul politic și venitul au fost cele două variabile din exemplul nostru). După cum am văzut însă, cercetătorii sociali întreprind adesea analize multivariate. ANOVA bidirecțională permite examinarea simultană a mai mult de două variabile. Să presupunem, de exemplu, că bănuim că diferențele de venit dintre republicani și democrați depind de educație. Ipoteza noastră este că republicanii sunt mai bine educați decât democrații și că oamenii educați – indiferent de apartenența partinică – câștigă mai mult, în medie, decât cei mai puțin educați. O ANOVA bidirecțională ar sorta efectele celor două variabile explicative într-o manieră similară celei din modelul de elaborare discutat în capitolul 15 și urmând aceeași logică discutată în cazul corelațiilor și regresiiilor parțiale.

Analiza discriminatorie

Analiza discriminatorie oferă o perspectivă diferită și interesantă asupra câtorva dintre tehnicile pe care le-am examinat deja în acest capitol. Logica sa este similară cu aceea

Analiza discriminatorie – o metodă de analiză similară regresiei multiple, cu excepția faptului că variabila dependentă poate fi nominală.

a regresiei multiple, cu excepția faptului că variabila dependentă poate fi nominală; regresia, după cum vă reamintiți, necesită variabile de interval. Să analizăm următorul exemplu, ca o ilustrare a celor spuse mai sus.

Figura 16.9 reprezintă șase autori. Trei dintre autori își scriu lucrările de mână (cu un creion), iar ceilalți trei scriu la calculator. (Da, știu că există și alte variante, dar am spus că va fi un exemplu simplu.) Sarcina noastră este de a explica diferența legată de metoda de scris. Putem identifica o manieră de a prezice dacă un anumit autor folosește creionul sau calculatorul?

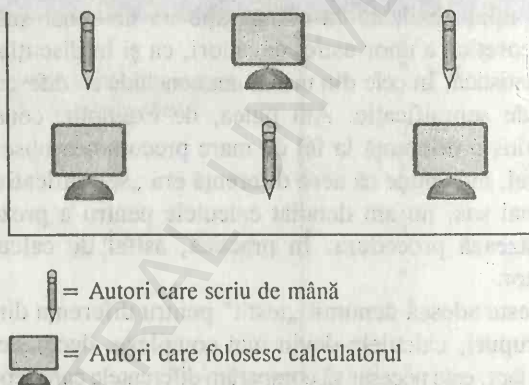

Figura 16.9. Șase scriitori : trei care scriu de mână și trei care scriu la calculator

Figura 16.10 analizează două variabile despre care credem că este posibil să afecteze felul în care scriu autorii. *Vârsta* poate fi o cauză a diferențierii, deoarece autorii mai în vârstă s-au obișnuit să scrie de mână și ar putea avea dificultăți în a se adapta la noua tehnologie, în timp ce autorii mai tineri probabil că au crescut cu calculatoarele. *Venitul* ar putea fi o altă cauză, deoarece calculatoarele costă mai mult decât creioanele. Figura 16.10 plasează astfel fiecare autor pe grafic în funcție de vârstă și venit. Încercați să ajungeți la o concluzie, pe baza graficului, cu privire la explicația diferenței în metoda de scriere.

Figura 16.11 clarifică mai bine concluzia la care este posibil să fi ajuns și dumneavoastră. Doar venitul pare a fi un predictor adecvat, cel puțin în ceea ce îi privește pe acești șase autori. Autorii care câștigă 30.000 de dolari sau mai puțin folosesc creioane, iar cei care câștigă mai mult de 30.000 de dolari folosesc calculatoarele*.

* Dacă veți spune: „A, dar relația ar putea să se îndrepte și în cealaltă direcție – felul cum scrii determină venitul”, felicități-vă pentru intuiție, dar lăsați-o deoparte în acest exemplu. Pentru moment, presupunem că venitul determină metoda de scris, nu invers.

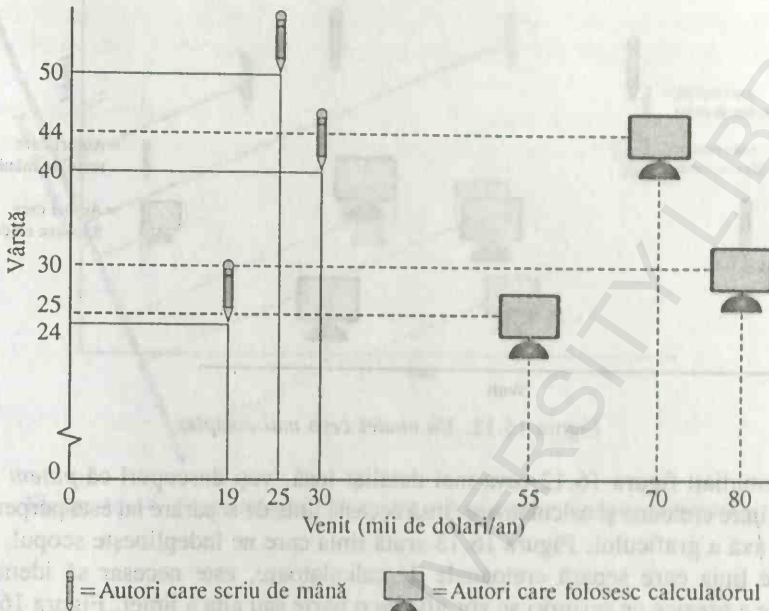

Figura 16.10. Reprezentarea grafică a celor șase scriitori în funcție de vârstă și de venit

Viața este adesea mult mai complicată însă, chiar și în exemplele simple. Așa că să tulburăm puțin apele. Figura 16.12 prezintă șase autori ipotetici dispuși într-o configurație ceva mai complicată, sub aspectul vârstei și venitului lor. Observați că nu putem diferenția clar creioanele de calculatoare dacă folosim fie vârsta, fie venitul.

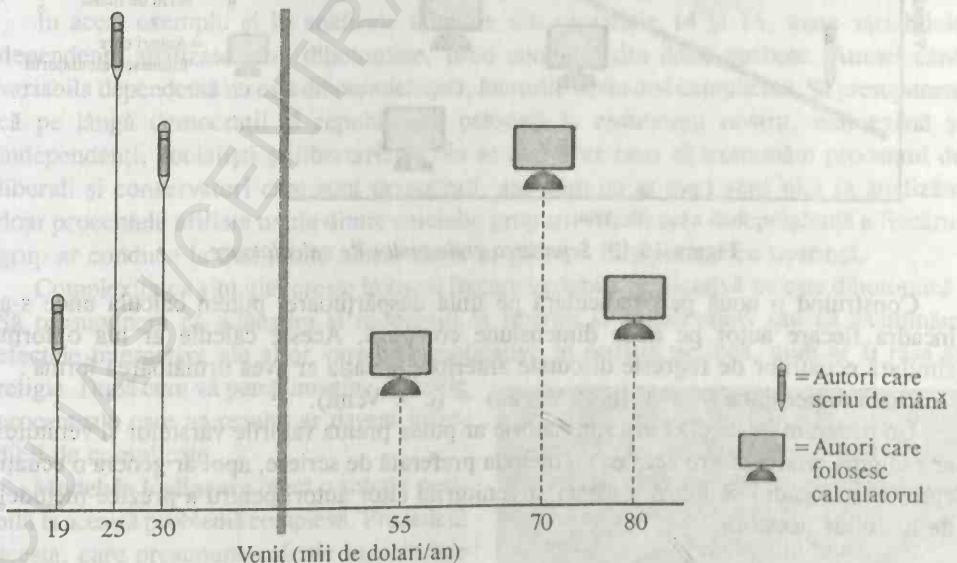

Figura 16.11. Venitul este suficient pentru a prezice metoda de scriere

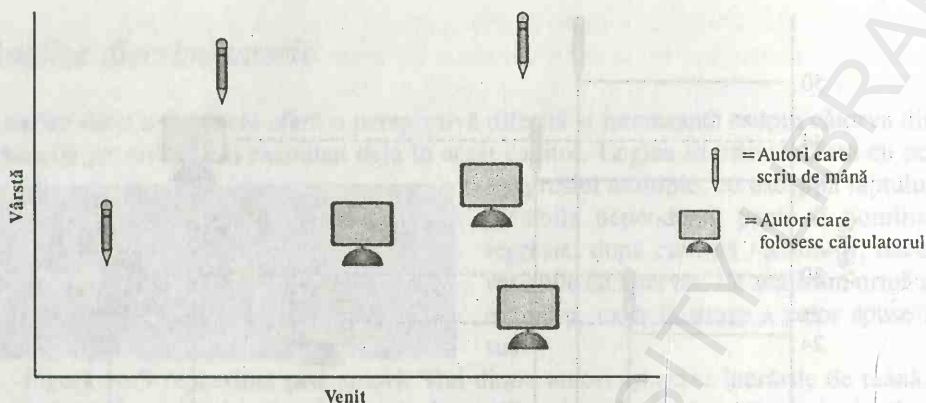

Figura 16.12. Un model ceva mai complex

Dacă studiați figura 16.12 ceva mai detaliat însă, veți descoperi că *putem* face clar diferența între creioane și calculatoare. Însă această linie de separare nu este perpendiculară pe nici o axă a graficului. Figura 16.13 arată linia care ne îndeplinește scopul. Pentru a profita de linia care separă creioanele de calculatoare, este necesar să identificăm o metodă de a prezice ce scriitori se vor afla de o parte sau alta a liniei. Figura 16.14 arată cum se face acest lucru.

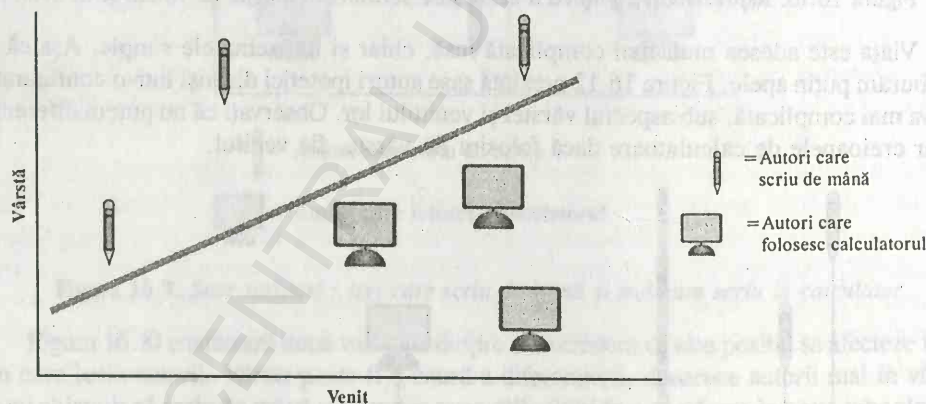

Figura 16.13. Separarea creioanelor de calculatoare

Construind o nouă perpendiculară pe linia despărțitoare, putem calcula unde s-ar încadra fiecare autor pe noua dimensiune compusă. Aceste calcule ar lua o formă similară ecuațiilor de regresie discutate anterior. Ecuația ar avea următoarea formă:

Noua dimensiune = $a + (b \times \text{Vârsta}) + (c \times \text{Venit})$.

Un program de analiză discriminatorie ar putea prelua valorile vârstelor și veniturii, ar examina relația dintre acestea cu metoda preferată de scriere, apoi ar genera o ecuație care ne-ar îngădui să folosim vârsta și veniturile altor autori pentru a prezice metodele de lucru ale acestora.

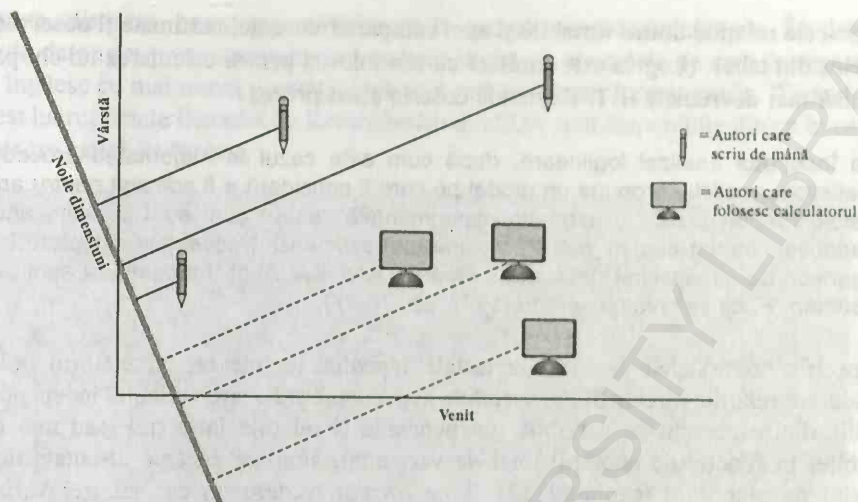

Figura 16.14. Fragmentarea celor șase autori conform noilor dimensiuni

Modelele loglineare

Să presupunem că vrem să aflăm dacă orientarea politică este corelată cu afilierea partinică. Există șanse mai mari că liberalii, și nu conservatorii să fie democrați? Separând eșantionul nostru în două grupuri – liberali și conservatori –, putem calcula procentul de democrați din fiecare grup. Dacă identificăm un procent mai ridicat în rândurile liberalilor, putem conchide că orientarea politică și afilierea partinică sunt într-adevăr corelate.

În acest exemplu și în analizele tabulare din capitolele 14 și 15, toate variabilele dependente analizate erau dihotomice, fiind compuse din două atribute. Atunci când variabila dependentă nu este dihotomică însă, lucrurile devin mai complicate. Să presupunem că pe lângă democrații și republicanii prezenți în eșantionul nostru, mai există și independenți, socialiști și libertarieni. Nu ar mai avea sens să examinăm procentul de liberali și conservatori care sunt democrați, așa cum nu ar avea sens nici să analizăm doar procentele afiliate unuia dintre celelalte grupuri. Analizarea independentă a fiecărui grup ar conduce la mai multe tabele decât ar putea fi interpretate cu ușurință.

Complexitatea situației crește în cazul în care variabila explicativă nu este dihotomică. Să presupunem că adăugăm și moderații la liberali și conservatori sau că examinăm efectele interactive ale altor variabile explicative în ecuația politică, cum ar fi rasa și religia. După cum vă puteți imagina, tabelele procentuale care ar rezulta ar deveni incredibil de complicate.

Modelele loglineare oferă o soluție posibilă la această problemă complexă. Procedul acesta, care presupune calcule logaritmice elaborate, este bazat pe specificarea modelelor

Modele loglineare – o tehnică de analiză a datelor bazată pe specificarea modelelor care descriu relațiile dintre variabile și pe compararea frecvențelor estimate și observate ale celulelor din tabel.

care descriu relațiile dintre variabile și apoi compară frecvențele estimate și observate ale celulelor din tabel. (Logica este similară cu cea folosită pentru calcularea lui χ^2 pătrat, discutată mai devreme.) H.T. Reynolds descrie acest proces :

La începutul analizei loglineare, după cum este cazul în majoritatea procedurilor statistice, analistul propune un model pe care îl consideră a fi adecvat pentru analiza datelor. Modelul este o afirmație experimentală despre cum sunt corelate anumite variabile. Ulterior alegerii modelului, analistul estimează frecvențele așteptate într-un eșantion de dimensiune dată, *dacă modelul ar fi real*. Analistul compară apoi aceste estimări, F , cu valorile observate (1977, pp. 76-77).

Specificând modelele care trebuie testate în analiza loglineară, cercetătorul va lua în considerare relațiile directe dintre variabila dependentă și fiecare variabilă independentă, relațiile dintre perechi de variabile independente și relațiile între trei (sau mai multe variabile, în funcție de numărul total de variabile), similare cu cele discutate deja în modelul de elaborare (capitolul 15). Vom avea în vedere un caz cu trei variabile, împrumutat din exemplul precedent.

Putem presupune că afilierea politică a unei persoane („partid”) este o funcție a orientării politice („filosofie”) și a rasei. Componentele acestui model, în acest caz, includ : 1. efectul direct al filosofiei asupra partidului, 2. efectul direct al rasei asupra partidului, 3. efectul rasei asupra filosofiei, 4. efectul rasei asupra relației dintre filosofie și partid (ca în modelul de elaborare) și 5. efectul filosofiei asupra relației dintre rasă și partid. Deși fiecare dintre aceste componente are o oarecare putere explicativă, analiza loglineară oferă o metodă de a le identifica pe cele mai importante și pe cele care pot fi ignorate, din punct de vedere practic. Deși calculele implicate în analiza loglineară sunt numeroase și complexe, programele de calculator le pot opera fără probleme. Dacă găsiți referiri în literatura de specialitate la *logit*, *probit* sau *analiza de frecvență multiplă* (MFA), acele analize utilizează acest model.

Analiza loglineară are două mari neajunsuri. În primul rând, logica sa face anumite asumții matematice pe care un set specific de date ar putea să nu le satisfacă, însă această chestiune este mult prea complexă pentru a fi analizată aici. În al doilea rând, după cum este și cazul altor metode rezumative discutate în această carte, rezultatele analizei loglineare nu permit înțelegerea imediată și intuitivă, posibilă în cazul comparațiilor simple de procente sau de medii. Din cauza acestui fapt, metodele loglineare nu ar fi adecvate – chiar dacă justificate din punct de vedere statistic – în cazurile în care analiza este posibilă prin intermediul unor simple tabele de procente. Este indicat ca metoda să fie pusă în practică în cazuri mai complexe, în care analizele tabulare nu sunt destul de eficiente.

Sistemele de informare geografică (GIS)

Sistemele de informare geografică (GIS) – o metodă analitică prin care cercetătorii reprezintă grafic date cantitative care descriu unități geografice.

În cele din urmă, să examinăm o metodă analitică foarte diferită : **Sistemele de informare geografică (GIS)**. O mare parte din datele agregate care prezintă interes pentru cercetătorii sociali descriu unități geografice :

țări, state, districte, orașe regiuni utilizate în cadrul recensământului etc. În timp ce astfel de date sunt prezentate adesea în tabele statistice, modelele pe care le reprezintă pot fi înțelese cu mai multă ușurință dacă sunt redată într-un format grafic. Ținând cont de acest lucru, datele Biroului de Recensământ din SUA sunt disponibile din ce în ce mai des într-un astfel de format.

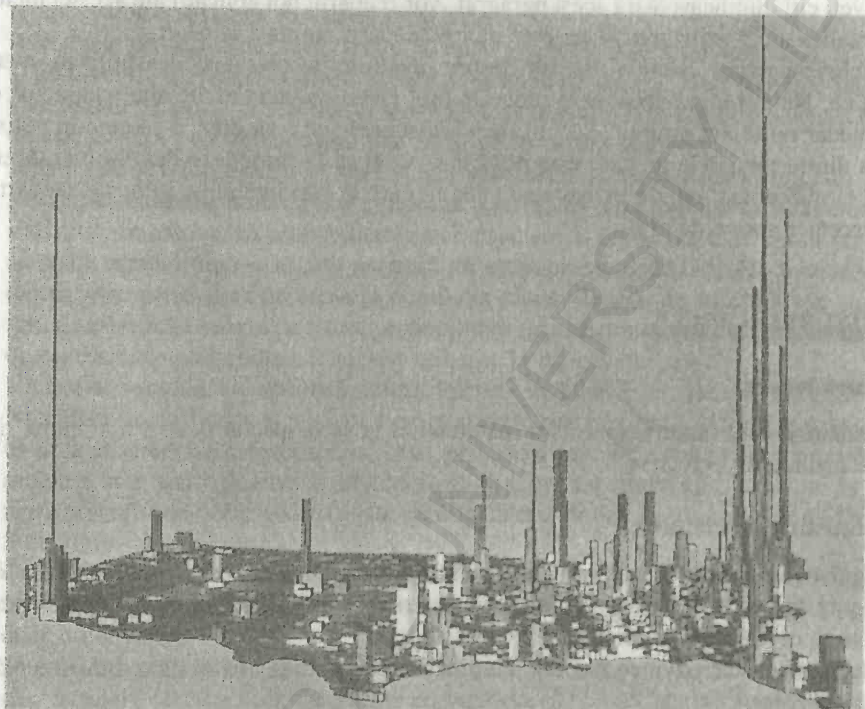

Figura 16.15. Reprezentarea GIS a alegerilor prezidențiale din SUA din 2004.
Alb = republican ; albastru = democrat

Sursa : Robert Vanderbei, „Election 2004 Results” (<http://www.princeton.edu/~rvdb/JAVA/election2004/>).

O mare parte din analiza alegerilor prezidențiale din SUA din 2000 și 2004 a fost descrisă sub aspectul statelor roșii (republicane) și albastre (democrate) ; cu siguranță ați văzut hărțile realizate pentru a indica distribuția celor două categorii. Unii cercetători au scos în evidență faptul că nici un stat nu era în întregime fie roșu, fie albastru, și au adăugat culoarea violet pentru a reprezenta statele în care voturile pentru democrați sau republicani erau împărțite aproximativ egal.

Alți cercetători au remarcat faptul că districtele reprezintă o unitate de analiză mai potrivită în acest caz, arătând diversitatea politică într-un anumit stat. Ca model general, republicanii și-au asigurat mai multe voturi în districtele rurale, iar democrații au câștigat mai multe voturi în districtele urbane. Robert Vanderbei (2004) a folosit reprezentarea grafică GIS pentru a arăta tiparele de votare la alegerile prezidențiale din 2004 într-o manieră care a reflectat toate aceste preocupări. Unitatea de analiză din figura 16.15 este

districtul. Înclinația relativă către republicani sau democrați este indicată prin hașurare, iar înălțimea fiecărei coloane reprezentând un district reflectă numărul de alegători pe milă pătrată : cu cât mai înaltă este coloana, cu atât mai urban este districtul.

Dacă sunteți interesat să urmăriți posibilitățile acestei metode analitice, ați putea încerca o căutare pe internet pentru „GIS” sau „sisteme de informare geografică”. Până când veți citi dumneavoastră acest paragraf, vor fi apărut noi aplicații ale acestei metode. Veți realiza și că utilizarea ei nu este nici pe departe limitată la SUA.

Încheiem astfel discuția noastră despre unele dintre cele mai des utilizate metode analitice. Nu am făcut decât să le redau în linii mari, existând multe alte metode pe care nici măcar nu le-am amintit. Scopul meu a fost acela de a vă oferi o trecere în revistă a unora dintre metodele pe care este posibil să vreți să le studiați în detaliu mai târziu și să vă familiarizați cu ele în eventualitatea în care le veți întâlni în lecturile rapoartelor de cercetare scrise de alții.

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- *Statistica* este ramura aplicată a matematicii în mod special pentru mai multe tipuri de analize de cercetare.

Statistica descriptivă

- Statistica descriptivă este utilizată pentru a rezuma datele care sunt studiate. Unele tipuri de statistică descriptivă rezumă distribuția atributelor pe o singură variabilă ; alte tipuri rezumă asocierea dintre variabile.
- Statistica descriptivă ce rezumă relațiile dintre variabile poartă denumirea de *măsură de asociere*.
- Multe măsuri de asociere sunt bazate pe un model de reducere proporțională a erorii (PRE). Acest model este bazat pe o comparație între : 1. numărul erorilor pe care le-am face dacă am încerca să estimăm atributele unei anumite variabile pentru fiecare dintre cazurile studiate – dacă nu am ști nimic în afară de distribuția atributelor pe acea variabilă – și 2. numărul erorilor pe care le-am face dacă am cunoaște distribuția comună generală și ni s-ar spune pentru fiecare caz care este atributul unei variabile de fiecare dată când ar trebui să estimăm atributul altei variabile. Aceste măsuri includ λ (lambda), care este adecvată pentru analiza a două variabile nominale ; γ (gamma), care este adecvată pentru analiza a două variabile ordinale ; și corelația Pearson (r), care este adecvată pentru analiza a două variabile de interval sau de raport.
- Analiza de regresie reprezintă relațiile dintre variabile sub forma unor ecuații, care pot fi utilizate pentru a prezice valorile unei variabile dependente pe baza valorilor uneia sau mai multor variabile independente.
- Ecuațiile de regresie sunt calculate pe baza unei linii de regresie : acea linie geometrică care reprezintă, cu cea mică marjă de discrepantă, poziția reală a punctelor într-un grafic.
- Tipurile de analiză de regresie includ analiza de regresie lineară, analiza de regresie multiplă, analiza de regresie parțială și analiza de regresie nelineară.

Statistica inferențială

- Statistica inferențială este folosită pentru a estima gradul în care se pot generaliza constatările la care s-a ajuns prin analiza unui eșantion la populația mai mare din care a fost selectat eșantionul. Unele tipuri de statistică inferențială estimează caracteristicile univariate ale populației; alte tipuri – teste de semnificație statistică – estimează relațiile dintre variabile în cadrul populației.
- Inferențele privind unele caracteristici ale unei populații indică un interval de încredere și un nivel de încredere. Calculele care determină nivelele și intervalele de încredere sunt bazate pe teoria probabilității și pornesc de la premisa că metodele convenționale de eșantionare probabilistică au fost utilizate în cadrul studiului.
- Inferențele privind gradul în care se pot generaliza la nivelul unei populații întregi asocierile constatate între variabile în cadrul unui eșantion presupun teste de semnificație statistică, ce estimează probabilitatea ca o asociere la fel de mare ca și cea observată să poată rezulta dintr-o eroare normală de eșantionare, dacă o astfel de asociere nu există între variabilele prezente în populația totală. Testele de semnificație statistică sunt de asemenea bazate pe teoria probabilității și presupun că metodele convenționale de eșantionare probabilistică au fost utilizate în cadrul studiului.
- Un test de semnificație statistică utilizat frecvent în științele sociale este chi pătrat (χ^2).
- Nivelul de semnificație al unei asocieri observate este raportat sub forma probabilității ca acea asociere să fi fost produsă doar printr-o eroare de eșantionare. A spune că o asociere este semnificativă la nivelul 0,05 înseamnă a spune că o asociere la fel de mare precum cea observată nu poate rezulta dintr-o eroare de eșantionare mai mult de 5 ori dintr-un total de 100.
- Cercetătorii sociali au tendința de a utiliza un set specific de nivele de semnificație în conexiune cu testele de semnificație statistică: 0,05, 0,01 și 0,001. Aceasta este însă doar o convenție.
- Semnificația statistică nu trebuie confundată cu semnificația substanțială, care presupune ca o asociere observată să fie puternică, importantă, semnificativă sau demnă de a fi inclusă într-o scrisoare pe care i-o trimiteți mamei dumneavoastră.
- Testele de semnificație statistică se bazează pe premise despre date și metode care nu sunt aproape niciodată respectate complet în cercetarea socială reală. În ciuda acestui fapt, testele pot fi utile în analiza și interpretarea datelor.

Alte tehnici multivariate

- Analiza *path* este o metodă de reprezentare grafică a rețelilor de relații cauzale între anumite variabile. Ilustrează „căile” principale prin care variabilele independente le determină pe cele dependente. Coeficienții *path* sunt coeficienți de regresie standardizați ce reprezintă relațiile parțiale dintre variabile.
- Analiza seriilor temporale este o analiză a schimbărilor petrecute într-o variabilă (de exemplu: *rata infracționalității*) de-a lungul timpului.
- Analiza factorială, care se poate realiza doar cu ajutorul unui calculator, este o metodă analitică de descoperire a dimensiunilor generale reprezentate de o colecție de variabile reale. Dimensiunile generale, sau *factorii*, sunt dimensiuni ipotetice calculate care nu sunt perfect reprezentate de nici o variabilă empirică studiată, însă sunt puternic asociate cu grupuri de variabile empirice. O *saturație factorială* indică gradul de asociere între o variabilă empirică dată și un factor dat.

- Analiza de variație (ANOVA) este bazată pe compararea variațiilor dintre și în cadrul grupurilor și pe a determina dacă diferențele dintre grupuri ar fi putut apărea în cadrul eșantionării simple aleatorii sau dacă reprezintă o relație autentică între variabilele implicate.
- Analiza discriminatorie caută să explice variația în cadrul unei anumite variabile dependente prin găsirea unei dimensiuni ipotetice compuse care separă categoriile variabilei dependente. Aceasta conduce la o ecuație care notează indivizii pe baza acelei dimensiuni ipotetice și ne permite să estimăm valorile lor pentru variabila dependentă.
- Modelele loglineare oferă o metodă de a analiza relații complexe între câteva variabile nominale care au fiecare mai mult de două atribute.
- Sistemele de informare geografică (GIS) reprezintă grafic date cantitative care descriu unități geografice.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți pe parcursul capitolului și pe pagina unde apar pentru prima dată, precum și în glosarul de la finalul cărții: *analiză de regresie, analiză de regresie lineară, analiză de regresie multiplă, analiză de regresie nelineară, analiză de regresie parțială, analiză de variație (ANOVA), analiză discriminatorie, analiză factorială, analiză path, analiza seriilor temporale, eroare independentă de eșantionare, modele loglineare, nivel de semnificație, reducere proporțională a erorii (PRE), semnificație statistică, sisteme de informare geografică (GIS), statistică descriptivă, statistică inferențială, teste de semnificație statistică.*

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCITII RECAPITULATIVE

1. Cu propriile cuvinte, explicați logica măsurilor de asociere referitoare la reducerea proporțională a erorii (PRE).
2. Cu propriile cuvinte, explicați scopul analizelor de regresie.
3. Cu propriile cuvinte, distingeți între măsurile de asociere și testele de semnificație statistică.
4. Identificați un studiu ce raportează semnificația statistică a constatărilor sale și comentați critic claritatea raportului.
5. Utilizați InfoTrac College Edition pentru a localiza un studiu care utilizează analiza factorială și rezumați constatățile sale.

LECTURI SUPLIMENTARE

Babbie, Earl, Fred Halley și Jeanne Zaino (2000), *Adventures in Social Research*, Pine Forge Press, Newbury Park, CA. Această carte introduce analiza datelor de cercetare socială prin intermediul SPSS pentru Windows. Câteva dintre metodele statistice de bază utilizate de cercetătorii sociali sunt discutate și ilustrate.

Blalock, Hubert M., Jr. (1979), *Social Statistics*, McGraw-Hill, New York. Acest manual a fost un punct de referință pentru cei care studiază științele sociale (studenți și profesori) timp de decenii. Moartea lui Tad Blalock a constituit o pierdere pentru științele sociale.

- Frankfort-Nachmias, Chava și Anna Leon-Guerrero (2000), *Social Statistics for a Diverse Society*, ed. a II-a, Pine Forge Press, Thousand Oaks, CA. Un manual comprehensiv despre statistica aplicată domeniului social care utilizează reprezentările grafice pentru a prezenta logica multor metode de analiză statistică des utilizate.
- Healey, Joseph F. (1999), *Statistics : A Tool for Social Research*, Wadsworth, Belmont, CA. O introducere excelentă despre statistica aplicată domeniului social.
- Mohr, Lawrence B. (1990), *Understanding Significance Testing*, Sage, Newbury Park, CA. O analiză excelentă și cuprinzătoare a domeniului: atât detaliile tehnice de testare a semnificației statistice, cât și a semnificației acestor teste.

Resurse de studiu pe internet

Sociology[®]Now[™] : Research Methods

1. Înainte de a arunca o ultimă privire peste acest capitol, faceți testul *SociologyNow : Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.
2. Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow : Research Methods*, realizat pe baza rezultatelor testului. Utilizați planul de studiu, cu exercițiile sale interactive, precum și alte resurse pentru a învăța bine subiectul de studiu.
3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de internet al cărții, http://sociology.wadsworth.com/babbie_practice11e, pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition* pentru căutarea termenilor, *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de internet pentru acest capitol

Fiiți conștient de faptul că internetul este o entitate în continuă dezvoltare, care este supus schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, intrați pe site-ul cărții pentru și mai multe *Web Links*. Aceste site-uri, existente la momentul publicării cărții, oferă oportunități de informare asupra analizelor statistice.

Programul IT de rezumare a datelor provenite din sondaje al Harvard
<http://www.fas.harvard.edu/~stats/survey-soft/>

Aici găsiți trimiteri către numeroase programe adecvate analizei datelor colectate prin sondaje, inclusiv la acelea cu scheme de eșantionare complexe.

Universitatea din Illinois, Urbana-Champaign, Putting Points

<http://www.stat.uiuc.edu/~statl00/java/guess/PPApplet.html>

Corelarea și regresia sunt ilustrate grafic, fiind descrise și rezultatele statistice.

Centrul HyperLearning, regresia lineară

http://cs.gmu.edu/cne/modules/dau/stat/regression/linregsn/linregsn_frm.html

Iată o discuție extinsă cu privire la regresia lineară, cu exemple din utilizarea sa practică.

Rudy Rummel, înțelegerea analizei factoriale

<http://www.hawaii.edu/powerkills/UFA.HTM>

Această introducere excelentă în analiza factorială a fost creată de un specialist în științe politice care a utilizat metoda în numeroase situații.

Capitolul 17

Cum citim și scriem studiile de cercetare socială ?

Rezumatul capitolului

Cercetarea socială este inutilă dacă nu este comunicată în mod eficient celorlalți. Este nevoie de aptitudini speciale pentru a citi studiile de cercetare ale altora și pentru a scrie propriile studii.

Introducere

Structurarea trecerii în revistă a literaturii de specialitate

Reviste academice *versus* cărți

Evaluarea rapoartelor de cercetare

Folosirea inteligentă a internetului

Site-uri utile

Căutarea pe internet

Evaluarea calității materialelor de pe internet

Citarea materialelor disponibile pe internet

Cum scriem un studiu de cercetare socială

Câteva considerații de bază

Organizarea raportului

Principii de bază în raportarea analizelor

Publicarea

Sociology®Now™: Research Methods

Utilizați acest instrument online pentru a reuși la următorul examen. După ce veți citi acest capitol, mergeți la „Resurse de studiu pe internet”, de la sfârșitul capitolului, pentru a afla cum puteți beneficia de *SociologyNow: Research Methods*.

Introducere

Cercetarea socială semnificativă este legată intrinsec de comunicare, însă această legătură nu este întotdeauna ușoară sau confortabilă. Oamenii de știință – socială sau de altă natură – nu se descurcă neapărat la fel de bine când trebuie să comunice metodele utilizate și concluziile la care au ajuns. Așadar, este adesea dificil să citim și să înțelegem cercetările altora, așa cum poate fi dificil să vă redactați propriile studii de cercetare într-un mod prin care să vă comunicați eficient ideile. Acest capitol final tratează cele două probleme.

Vom începe cu modul în care trebuie să citim studiile de cercetare socială, trecând apoi la redactarea lor. Cu toate că îndrumarea mea în ceea ce privește ambele subiecte va fi utilă, vă veți da seama că aveți nevoie în primul rând de exercițiu pentru a le face bine. Cu cât citiți mai multe studii de cercetare socială, cu atât vă va fi mai ușor, lucru valabil și în cazul redactării lor.

Structurarea trecerii în revistă a literaturii de specialitate

Cu excepția unor metodologi adepți ai teoriei întemeiate, majoritatea cercetătorilor sociali încep designul unui proiect de cercetare cu o trecere în revistă a literaturii existente, după cum arătam în capitolul 4. Cele mai multe cercetări originale sunt privite ca o extensie a ceea ce a fost deja descoperit despre un anumit subiect. O trecere amplă în revistă a literaturii existente este maniera în care aflăm ceea ce este deja cunoscut, dar și ce nu este cunoscut.

În majoritatea cazurilor, vă puteți organiza studiarea literaturii existente în jurul unor anumite concepte-cheie pe care doriți să le studiați; pe de altă parte, ați putea studia o anumită populație: veteranii războiului din Irak, hackeri de pe Internet, preoții catolici, atleții homosexuali etc. În orice caz, veți identifica un set de termeni care să vă reprezinte interesele principale.

Biblioteca din cadrul colegiului sau universității dumneavoastră va dispune probabil de câteva motoare de căutare pe care le puteți folosi în bibliotecă sau care sunt accesibile pe internet. Să presupunem că vreți să realizați un studiu care să analizeze atitudinile față de pedeapsa capitală. Dacă biblioteca vă oferă acces la programul Info-Trac College Edition sau la un program similar, ați putea descoperi 8.735 de referințe din ziar și 5.489 de referințe din periodice legate de pedeapsa capitală. În astfel de situații, programul InfoTrac College Edition beneficiază de un index care permite limitarea căutării, astfel încât am descoperit repede 249 de intrări pentru „opinie publică” în ceea ce privește pedeapsa capitală. Unele intrări erau citări bibliografice, în timp ce altele erau articole integrale care puteau fi citite online.

O altă resursă disponibilă tuturor este Biblioteca Congresului, care se poate accesa ușor pe internet la pagina <http://catalog.loc.gov/>. Dacă accesați „cercetare de bază” (*basic search*) sau „cercetare ghidată” (*guided search*), veți avea posibilitatea să pătrundeți într-o zonă vastă de resurse. Atunci când am specificat cuvântul-cheie „pedeapsă capitală”

și am limitat căutarea la cărți apărute în limba engleză între anii 2000 și 2005, site-ul a listat 3.674 de intrări, așa cum sunt:

- Abolition of the death penalty : SAHRDC's submission to the National Commission for the Review of the Working of the Constitution.
- America's experiment with capital punishment : reflections on the past, present, and future of the ultimate penal sanction / [edited by] James R. Acker.
- Beyond repair ? : America's death penalty / edited by Stephen P. Garvey.
- Capital punishment : a bibliography / C. Cliff, editor.
- Death penalty : influences and outcomes / edited by Austin Sarat.

Câteodată, o simplă căutare pe internet este o metodă bună de a începe. Folosiți motoare de căutare precum Google, HotBot sau Yahoo pentru a căuta resurse de internet referitoare la „pedeapsa capitală” sau „pedeapsa cu moartea”. Nu uitați să folosiți ghilimelele pentru a căuta o expresie, nu două cuvinte separate. Ați putea, de asemenea, adăuga „opinie publică”, pentru a limita numărul de resurse identificate. În general, căutările pe internet indică un număr uriaș de intrări, dintre care majoritatea nu vă vor fi foarte utile. Veți avea nevoie de timp pentru a le separa pe cele de care aveți într-adevăr nevoie. Mai departe în acest capitol veți primi indicații mai detaliate despre cum să căutați pe internet.

Indiferent cum începeți procesul de trecere în revistă a literaturii existente, ar trebui să luați în considerare întotdeauna o metodă înrudită cu eșantionarea tip bulgăre de zăpadă, discutată în capitolul 7. Odată ce identificați o carte sau un articol care vă sunt utile, observați care sunt publicațiile pe care le citează autorul. Unele dintre ele vă vor fi, probabil, de folos. Este posibil să găsiți anumite citări care apar de mai multe ori, fapt care sugerează importanța acestor referințe în domeniul pe care îl studiați. Aspect important, deoarece trecerea în revistă a literaturii de specialitate nu se referă la oferirea unor informații de fațadă sub forma unor citări. Mai curând este vorba despre analizarea unui volum de informații generate anterior de alți cercetători – dar și despre utilizarea acelor informații în propriul studiu.

Odată ce ați identificat câteva resurse potențiale, trebuie să le citiți și să le identificați pe cele relevante pentru proiectul dumneavoastră. În continuare sunt prezentate câteva reguli generale utile în vederea citirii studiilor de cercetare.

Reviste versus cărți

După cum probabil v-ați dat seama, rapoartele de cercetare socială nu trebuie citite ca și cum ați citi un roman. Puteți proceda și așa, bineînțeles, însă nu aceasta este abordarea cea mai eficientă. Articolele din reviste și lucrări științifice sunt scrise în mod diferit, deci iată câteva reguli despre cum trebuie citite fiecare dintre ele.

Cum citim un articol dintr-o revistă?

Rezumat – prezentare pe scurt a unui articol de cercetare. Rezumatul se găsește, de obicei, la începutul articolului, afirmând scopul cercetării, metodele folosite, cât și constatările la care s-a ajuns.

În majoritatea revistelor, fiecare articol începe cu un rezumat. Citiți-l pe acela mai întâi. Ar trebui să vă spună care este scopul cercetării, metodele folosite și concluziile cele mai importante.

Într-un roman polițist sau de spionaj bine scris, suspansul crește pe parcursul

cărții și își găsește deznodământul într-un final adesea surprinzător. Acesta nu este însă efectul pe care îl urmăresc majoritatea cercetătorilor. Cercetarea socială este în mod intenționat lipsită de suspans. În loc să prelungească suspansul în ceea ce privește relația cauzală între X și Y, cercetătorii sociali dezvăluie intenționat ideea de bază chiar din rezumat.

Rezumatul are două funcții principale. În primul rând, îl ajută pe cititor să decidă dacă este interesat să citească și restul articolului. Dacă treceți în revistă literatura existentă pentru o lucrare pe care o scrieți, rezumatul vă informează dacă acel articol este relevant. În al doilea rând, rezumatul stabilește un cadru în care trebuie citit întregul articol. Poate naște întrebări în mintea cititorului în privința metodelor sau a concluziilor, creând astfel un plan pe care să îl urmăriți în timp ce citiți. (N-ar fi o idee rea să notați aceste întrebări, pentru a fi sigur că găsiți răspunsuri pentru ele.)

După ce ați citit rezumatul, ați putea trece direct la concluziile de la sfârșitul articolului, ceea ce vă va oferi o imagine mai detaliată a argumentelor dezbătute. (Puteți face același lucru cu romanele polițiste sau de spionaj; astfel le puteți parcurge mult mai repede, dar nu vor mai fi la fel de captivante.) Notați orice fel de întrebări sau observații vă vin în minte.

În continuare, frunzăriți articolul fără a-l citi în detaliu, observând titlurile secțiunilor, precum și orice tabel sau grafic. Nu este nevoie să le studiați, deși puteți să insistați puțin asupra lucrurilor care vă atrag atenția. După această etapă, ar trebui deja să vă fi familiarizat cu articolul. Ar trebui să fi identificat concluziile cercetătorului și să aveți o idee generală în ceea ce privește metodele utilizate pentru obținerea lor.

În momentul în care veți citi întregul articol, veți avea o idee despre concluzia către care se îndreaptă și despre felul cum fiecare secțiune se integrează în logica întregului articol. Continuați să luați notițe. Marcați pasajele pe care credeți că le veți cita ulterior.

După ce ați citit cu atenție articolul, ar fi o idee bună să îl mai parcurgeți o dată rapid. Aceasta este o metodă bună de a nu pierde contactul cu ideea generală, după ce v-ați focalizat atenția pe detalii.

Dacă vreți să înțelegeți pe deplin ceea ce tocmai ați citit, găsiți o persoană căreia să îi explicați despre ce este vorba. Dacă citiți articolul pentru un curs, nu ar trebui să aveți probleme să găsiți pe cineva dispus să vă asculte. Dacă puteți să explicați ce ați citit în mod coerent cuiva care nu a mai avut până atunci contact cu subiectul, înseamnă că stăpâniți bine materialul parcurs.

Cum citim o carte

Abordarea utilizată pentru articole poate fi adaptată citirii unui raport de cercetare de lungimea unei cărți, care poartă uneori și numele de **monografie de cercetare**. Aceste rapoarte de cercetare extinse se bazează în mare pe aceleași principii și au aproximativ aceeași structură. În locul unui rezumat, prefața și un capitol introductiv redau scopul, metoda, precum și principalele concluzii ale studiului. Prefața tinde să fie scrisă într-un mod mai informal și poate fi astfel înțeleasă mai ușor decât un rezumat.

Monografie de cercetare – un raport de cercetare de întinderea unei cărți, publicat sau nepublicat. Se deosebește de un manual, o carte de eseuri, un roman etc.

Ca și în cazul unui articol, este util să parcurgem rapid cartea, căpătând astfel o idee generală asupra felului în care este organizată, în care utilizează tabelele, graficele etc. După ce faceți asta, ar trebui să fi devenit destul de familiarizat cu cartea. De asemenea, după cum am sugerat în cazul citirii unui articol, este indicat să luați notițe atunci când citiți, scriind ce observați și întrebările care vă vin în minte.

Când începeți să citiți cartea cu atenție, e bine să repetați același proces în cazul fiecărui capitol. Citiți paragrafele de început pentru a înțelege ce urmează, iar apoi treceți la paragrafele de sumar. Citiți rapid capitolul pentru a vă familiariza cu acesta, apoi citiți-l cu mai multă atenție, luând în același timp notițe.

Câteodată nu-i nici o problemă dacă nu citiți în detaliu anumite pasaje dintr-o lucrare științifică, spre deosebire de felul în care ați fost învățați să citiți și să apreciați literatura. Totul depinde de scopul pentru care citiți. Este posibil ca doar unele părți ale cărții să fie relevante pentru dumneavoastră. Cu toate acestea, trebuie să luați în considerare faptul că, dacă sunteți interesat de concluziile la care a ajuns cercetătorul, trebuie să fiți atent la metodele folosite (de exemplu: cine, cum și unde a fost studiat?) pentru a putea evalua calitatea concluziilor oferite de autor.

Evaluarea rapoartelor de cercetare

În această secțiune, am identificat seturi de întrebări pe care le-ați putea avea în activitatea de citire și evaluare a unui raport de cercetare. Am organizat întrebările într-un mod analog cu unele dintre capitolele anterioare ale acestei cărți, pentru a vă facilita obținerea unor detalii suplimentare într-un anumit domeniu dacă e nevoie. Deși departe de a fi atotcuprinzătoare, sper că astfel de seturi de întrebări vă vor ajuta să înțelegeți rapoartele de cercetare pe care le veți citi și vă vor atrage atenția asupra unor potențiale probleme.

Abordări teoretice

- Studiul respectiv are un cadru teoretic sau nu conține nici o referire la teorie?
- Puteți identifica paradigma principală sau orientarea teoretică a cercetătorului? Autorii citați în procesul de trecere în revistă a literaturii relevante, precum și pe parcursul întregii lucrări vă pot oferi indicii.

- Pe de altă parte, încearcă autorul să respingă o paradigmă sau o teorie?
- Are loc testarea unei teorii sau a unei ipoteze?
- În ce fel a influențat orientarea teoretică a autorului metodologia utilizată în studiu, cum ar fi tehnica de colectare a datelor și alegerea datelor au fost colectate, respectiv ignorate?
- Metodologia utilizată este adecvată aspectelor teoretice de la care pornește cercetarea?

Designul de cercetare

- Care a fost scopul studiului : explorarea, descrierea, explicarea sau o combinație a lor?
- Cine a desfășurat cercetarea? Cine a susținut-o financiar (în cazul în care există o astfel de persoană)? Care a fost motivația studiului? În cazul în care concluziile studiului corespund intereselor finanțatorului sau ale cercetătorului, asta nu înseamnă că trebuie descalificate, însă este indicat să le analizați mai precaut.
- Care a fost unitatea de analiză? A fost potrivită pentru scopul studiului? Sunt concluziile extrase din cercetarea întreprinsă potrivite cu unitatea de analiză? De exemplu, ce se întâmplă în cazul în care cercetătorii au studiat orașe, iar afirmațiile lor se referă la indivizi?
- Studiul este transversal sau longitudinal? Fiți foarte precaut în ceea ce privește afirmațiile de ordin longitudinal făcute pe baza unor observații transversale.
- Dacă datele colectate sunt longitudinale, au fost făcute măsurători comparabile la fiecare moment din timp? În cazul datelor de sondaj, au fost puse aceleași întrebări de fiecare dată? Dacă raportul compară, de exemplu, rata infracționalității cu rata sărăciei, acestea sunt definite identic de fiecare dată? (De exemplu, definițiile date sărăciei se schimbă în mod frecvent.)
- Dacă s-a desfășurat un studiu panel, câte persoane s-au retras în timpul studiului?

Măsurarea

- Care sunt denumirile conceptelor studiate?
- A delimitat cercetătorul diferite dimensiuni ale variabilelor? Analiza și raportarea mențin acele distincții?
- Ce indicatori – calitativi sau cantitativi – au fost aleși ca măsuri pentru acele dimensiuni și concepte? Fiecare indicator reprezintă o măsură validă pentru ceea ce intenționează să măsoare? Ce altceva ar putea măsura indicatorul? Este o măsură fidelă? A fost fidelitatea sa testată?
- Care este nivelul măsurării fiecărei variabile: nominal, ordinal, de interval sau de raport? Nivelul identificat este adecvat?
- Au fost folosite măsuri mixte (indexuri, scale sau tipologii)? Dacă da, sunt adecvate scopului studiului? Au fost ele construite corect?

Eșantionarea

- Este adecvată studierea unui eșantion sau ar fi trebuit studiate toate elementele? Rețineți, nu este întotdeauna posibil să selectați un eșantion aleatoriu.
- Dacă selectarea unui eșantion era necesară, metodele probabilistice de eșantionare au fost adecvate sau ar fi fost mai degrabă potrivite metodele de eșantionare cu scop predefinit, tip bulgăre de zăpadă sau pe cote? A fost folosită o metodă adecvată de eșantionare?
- Care este populația despre care vrea cercetătorul să tragă concluzii?
- Care este scopul cercetătorului? Dacă este vorba despre descrieri de ordin statistic, atunci sunt necesare metode de eșantionare probabilistice riguroase.
- Dacă a fost selectat un eșantion probabilistic, ce cadru de eșantionare a fost folosit? Reprezintă acesta în mod adecvat populația care îl interesează pe cercetător? Ce elemente ale populației au fost omise din cadrul de eșantionare și ce elemente externe au fost incluse?
- Ce tehnici de eșantionare specifice au fost folosite: simplă aleatorie, sistematică sau cluster? Cercetătorul a stratificat cadrul de eșantionare înainte de a selecta eșantionul? Au fost alese corect variabilele de stratificare? Cu alte cuvinte, sunt ele relevante pentru variabilele studiate?
- Care este dimensiunea eșantionului selectat? Ce procent din eșantion a răspuns? Există diferențe între cei care au răspuns și cei care nu au răspuns?
- Chiar dacă se presupune că respondenții sunt reprezentativi pentru cei selectați în cadrul eșantionului, la ce eroare de eșantionare vă așteptați de la un eșantion de această mărime?
- Cercetătorul a testat reprezentativitatea: comparând distribuția în funcție de gen a populației și a respondenților, de exemplu, sau în funcție de vârstă, etnie, educație ori venit?
- În cele din urmă, indivizii studiați (sau o altă unitate de analiză) sunt reprezentativi pentru populația mare din cadrul căreia au fost selectați? Cu alte cuvinte, concluziile la care s-a ajuns în privința eșantionului ne spun ceva despre populații semnificative sau despre viață în general?
- Dacă eșantionarea probabilistică și reprezentarea statistică nu au fost adecvate studiului – în cadrul unui studiu calitativ, de exemplu –, au fost persoanele și observațiile selectate în așa fel încât să ofere o imagine amplă a unui fenomen care este studiat? Cazurile deviate sau care nu confirmau ipoteza au primit o atenție specială din partea cercetătorului?

Experimente

- Care este variabila dependentă principală în cadrul experimentului? Ce efecte încearcă să obțină cel care experimentează, de exemplu?
- Care este stimulul experimental?
- Ce alte variabile sunt relevante pentru experiment? Au fost acestea măsurate?
- Cum a fost definită și măsurată fiecare variabilă? Ce probleme potențiale de validitate și fidelitate ridică aceste definiții și măsurători?

- A fost folosit un grup de control adecvat? Modalitatea în care au fost repartizați subiecții în grupul experimental și de control a fost selecția aleatorie sau potrivirea? Procedul a fost realizat corect? Cercetătorul a pus la dispoziție dovezi ale unei comparabilități inițiale a subiecților din grupurile experimental și de control?
- Variabila dependentă a fost măsurată și înainte și după testare?
- Care este efectul placebo (sau „Hawthorne”) în acest experiment? A fost această problemă luată în considerare? Folosește studiul un design dublu orb, de exemplu?
- Există probleme de validitate internă: istorie, maturizare, testare, instrumentare, regresie statistică, părtinire a selecției, mortalitate experimentală, ierarhizare temporală cauzală ambiguă, difuzare sau imitare a tratamentelor, compensare, rivalitate în ceea ce privește compensarea sau demoralizare?
- Există probleme ce țin de validitatea externă? Cum s-a asigurat cel care a condus experimentul că rezultatele din laborator se vor aplica și în lumea reală?

Cercetarea prin sondaje

- Studiul răspunde la toate întrebările relevante referitoare la eșantionare?
- Ce întrebări au fost puse respondenților? Care a fost formularea exactă a întrebărilor? Aveți grijă la rapoartele de cercetare care oferă doar parafrazări ale întrebărilor.
- Dacă au fost puse întrebări închise, variantele de răspuns au fost corespunzătoare, exhaustive și reciproc exclusive?
- Dacă au fost puse întrebări deschise, cum au fost create categoriile de răspuns? A reușit cercetătorul să își ia măsuri de protecție împotriva propriei părtiniri în procesul de codare a răspunsurilor deschise?
- Toate întrebările sunt clare și lipsite de ambiguitate? Puteau ele să fie interpretate greșit de respondenți? Dacă acest lucru este posibil, atunci ar putea reprezenta răspunsurile date altceva decât semnificația presupusă de cercetător?
- Au fost respondenții în măsură să răspundă la întrebările puse? Dacă acest lucru nu s-a întâmplat, însă au răspuns totuși, răspunsurile lor ar putea să nu însemne nimic.
- Există întrebări cu dublu sens? Căutați conjuncții (de exemplu: *și*, *sau*). Li se cere respondenților să fie de acord sau în dezacord cu două idei, atunci când aceștia ar vrea să fie de acord cu una și în dezacord cu cealaltă?
- Întrebările conțin termeni negativi? Dacă da, este posibil ca respondenții să le fi înțeles greșit și să fi răspuns necorespunzător.
- Există vreun risc de dezirabilitate socială în cadrul acestor întrebări? Sunt răspunsurile atât de corecte sau de greșite încât respondenții să fi răspuns pe baza a ceea ce oamenii vor gândi despre ei?
- Cum ați răspunde dumneavoastră la fiecare întrebare? Ca regulă generală, testați toate întrebările dintr-un chestionar întrebându-vă întâi pe dumneavoastră ce răspunsuri ați oferi. Orice dificultate pe care o aveți în a răspunde poate fi resimțită și de alții. Apoi, încercați să vă asumați puncte de vedere diferite (de exemplu, liberale și conservatoare, religioase și nereligioase) și întrebați-vă cum ar interpreta întrebările cineva care împărtășește fiecare dintre aceste puncte de vedere.
- Cercetătorul a desfășurat o analiză secundară a datelor colectate anterior? Dacă răspunsul este afirmativ, determinați calitatea cercetării din care au rezultat aceste

date inițial. De asemenea, sunt aceste date disponibile pentru o analiză relevantă în funcție de obiectivul actual? Întrebările puse inițial reflectă în mod adecvat variabilele care sunt analizate în prezent?

Consiliul Național pentru Sondaje Publice a creat o listă cu 20 de întrebări care să fie adresate cu privire la sondaje.

Cercetarea de teren

- Care este paradigma teoretică pe care se bazează abordarea cercetătorului cu privire la studiu?
- Cercetătorul are drept scop testarea de ipoteze sau generarea unei teorii din observațiile sale? Sau studiul nu include nici o abordare teoretică?
- Care sunt principalele variabile ale acestui studiu? Cum au fost ele definite și măsurate? Există probleme de validitate?
- Dar în ceea ce privește fidelitatea? Ar putea un alt cercetător care ar observa aceleași evenimente să clasifice lucrurile în același fel?
- Există șanse ca clasificarea observațiilor să fie influențată de felul în care acele clasificări vor afecta rezultatele cercetării și/sau ipotezele cercetătorului?
- Dacă au fost extrase concluzii descriptive – de exemplu, „standardele grupului erau destul de conservatoare” –, care sunt standardele implicite utilizate?
- Cât de mult pot fi generalizate concluziile unui studiu la un sector amplu al societății? Ce susține cercetătorul în acest sens? Care este baza unor astfel de raționamente?
- Dacă oamenii au fost intervievați, cum au fost ei selectați? Sunt ei reprezentativi pentru toate tipurile potrivite?
- Cât de mult a participat cercetătorul la evenimentele studiate? Cum ar fi putut această participare să influențeze evenimentele?
- Cercetătorul și-a dezvăluit identitatea de cercetător? Dacă da, cum ar fi putut această decizie să influențeze comportamentul celor observați?
- Indică cercetarea sentimente personale – pozitive sau negative – cu privire la cei care sunt observați? Dacă da, ce efecte ar putea avea aceste sentimente asupra observațiilor făcute și implicit asupra constatărilor efectuate?
- Cum au influențat propria identitate culturală sau educația cercetătorului interpretarea a ceea ce a fost observat?

Analiza de conținut

- Care sunt variabilele-cheie ale analizei? Sunt potrivite pentru întrebarea de cercetare care este adresată?
- Care sunt sursa și forma datelor analizate? Sunt potrivite pentru întrebările de cercetare adresate?
- Este cadrul temporal al datelor analizate potrivit pentru întrebarea de cercetare?
- Care este unitatea de analiză?
- Dacă s-a desfășurat o analiză cantitativă: 1. a fost selectat un eșantion adecvat din sursa de date și 2. au fost folosite metode statistice potrivite?

- Dacă s-a desfășurat o analiză calitativă: 1. a fost examinată o sferă adecvată de date și 2. sunt concluziile cercetătorului consistente din punct de vedere logic cu datele prezentate?

Analizarea statisticilor existente

- Cine a colectat inițial datele care sunt reanalizate? Au existat probleme în metodele de colectare a datelor? Care a fost scopul inițial al colectării de date? Ar fi putut acel scop afecta datele colectate?
- Care a fost unitatea de analiză a datelor? Este această unitate adecvată prezentei întrebări de cercetare și concluziilor care sunt extrase? Există pericolul unei erori ecologice?
- Când au fost colectate datele? Sunt încă adecvate problemelor curente?
- Care sunt variabilele analizate în cercetarea actuală? Sunt definițiile utilizate de cercetătorii inițiali adecvate intereselor actuale?

Cercetarea comparativă și istorică

- Studiul este descriptiv sau explicativ? Presupune comparații transversale sau comportă modificări de-a lungul timpului?
- Care este unitatea de analiză a acestui studiu (de exemplu: țară, mișcare socială)?
- Care sunt principalele variabile din cadrul studiului? Dacă este vorba despre o analiză explicativă, care sunt relațiile cauzale examinate?
- Studiul implică utilizarea altor metode de cercetare, precum statistici deja existente, analiză de conținut, sondaje sau cercetări de teren? Folosiți regulile generale prezentate în această secțiune pentru a evalua acele aspecte ale studiului:
- Sunt potrivite datele pentru analiză – de exemplu, unitățile comparate sau numărul observațiilor făcute cu scopul de a caracteriza unitățile?
- Dacă documentele istorice sau de altă natură sunt folosite ca sursă de date, cine le-a produs și în ce scop? Ce tipuri de distorsiuni le-ar putea afecta? De exemplu, jurnalele membrilor micii nobilimi nu vor reflecta viața țăranilor care trăiau în același timp și în aceeași țară.

Cercetarea evaluativă

- Care este intervenția socială analizată? Cum a fost măsurată? Există probleme de validitate sau fidelitate?
- Au fost observate persoanele (sau alte unități de analiză) potrivite?
- Cum a fost definit „succesul”? Unde s-ar manifesta succesul – în indivizi, în organizații, în rata criminalității? A fost el măsurat în mod adecvat?
- Cercetătorul a evaluat intervențiile ca fiind un succes sau un eșec? Evaluarea este întemeiată?
- Cine a finanțat cercetarea și cine a desfășurat-o de fapt? Puteți avea încredere în obiectivitatea cercetătorului? Finanțatorul a intervenit în vreun fel?

Analiza datelor

- Este necesară o analiză calitativă sau cantitativă dacă luăm în considerare scopul și designul studiului?
- Cum au fost codate datele nestandardizate? Această întrebare se aplică atât analizelor calitative, cât și celor cantitative. În ce măsură au fost acele coduri: 1. bazate pe teorii existente sau 2. generate de aceste date?
- Cercetătorul a întreprins toate analizele relevante? Au fost identificate și examinate toate variabilele adecvate? Este posibil ca relația observată între două variabile să fi fost cauzată de o a treia variabilă, precedentă, ceea ce ar transforma relația observată într-una falsă?
- Contează într-adevăr un rezultat specific al unei anumite cercetări? Diferența observată între subgrupuri, de exemplu, este importantă sau concludentă? Există implicații din perspectiva unor acțiuni concrete?
- Cercetătorul a mers dincolo de concluzii pentru a discuta și implicațiile acestora?
- Există erori de logică în analizarea și interpretarea datelor?
- Observațiile empirice ale studiului au dezvăluit noi tipare de relații, punând așadar la dispoziție bazele unor teorii întemeiate despre viața socială? Cercetătorul a căutat cazuri care infirmă sau care pun la îndoială noile teorii?
- Metodele statistice folosite în analizarea datelor sunt adecvate nivelelor de măsurare ale variabilelor implicate?
- Dacă au fost folosite teste de semnificație statistică, au fost ele interpretate corect? A fost cumva confundată semnificația statistică cu semnificația substanțială?

Raportarea

- Cercetătorul a plasat acest proiect în contextul cercetărilor anterioare pe același subiect? Cercetarea completează, modifică, reproduce sau contrazice studiile precedente?
- În general, cercetătorul a raportat integral detaliile designului de cercetare și ale execuției acestuia? Există părți ale raportului care par neclare sau incomplete în raportarea detaliilor?
- Cercetătorul a raportat posibilele erori sau deficiențe apărute în designul sau execuția studiului? Există sugestii în vederea îmbunătățirii cercetării în acest domeniu pe viitor?

Sper că această secțiune se va dovedi utilă în încercarea dumneavoastră de a citi și înțelege cercetarea socială. Exercițiile de la sfârșitul acestui capitol prezintă două articole: unul calitativ și altul cantitativ. După cum am spus mai devreme, veți descoperi că abilitatea dumneavoastră în a citi rapoarte de cercetare socială va crește pe măsură ce veți exersa.

Înainte de a discuta cum să creăm rapoarte de cercetare socială astfel încât să poată fi citite de alții, este indicat să analizăm cum putem citi și evalua date provenite dintr-o sursă tot mai populară de informare – internetul.

Folosirea inteligentă a internetului

În ultimul deceniu al secolului XX, internetul a devenit un instrument foarte valoros pentru cercetarea socială. În mod evident, va continua să evolueze ca o entitate din ce în ce mai puternică. Totuși, așa cum s-a întâmplat cu praful de pușcă sau cu televiziunea, nu există garanții că va fi întotdeauna folosit în mod înțelept. Chiar și în momentul redactării acestei lucrări, un număr însemnat de profesori le interzic studenților folosirea materialelor de pe Internet. Opțiunea mea este de a încuraja folosirea internetului, dar sunt atent la problemele care îi fac pe mulți dintre colegii mei să fie mai precauți.

În această secțiune a capitolului voi analiza problemele inerente în folosirea internetului și voi sugera modalități de a le evita.

Site-uri utile

Pagina de internet asociată acestei cărți are trimiteri actualizate către site-uri utile pentru cercetarea socială. Am plasat materialele pe această pagină de internet, și nu într-o anexă, astfel încât să poată fi revizuite și actualizate înainte de apariția următoarei ediții a cărții. Cu toate acestea, aș vrea să menționez aici câteva site-uri importante și, în plus, să ofer sfaturi despre modalitățile de căutare pe internet.

Primul site pe care îl voi menționa este creat pentru a susține acest manual și este precizat la sfârșitul fiecărui capitol. Ar trebui să îl considerați o extensie a acestei cărți. Poate fi accesat la http://sociology.wadsworth.com/babbie_practice11e. Pe lângă faptul că vă ajută să înțelegeți această carte și vă pregătește pentru cursul de metode de cercetare, pagina de internet oferă, de asemenea, multe trimiteri care vă vor deschide drumul către alte resurse utile în învățarea și în practicarea cercetării sociale.

Pentru început, voi menționa doar câteva pagini de internet utile, pe care să le accesați :

- General Social Survey
<http://www.norc.org/GSS + Website/>
- Materiale pentru resurse GSS, Queen's College
http://www.soc.qc.edu/QC_Software/GSS.html
- US Bureau of the Census
<http://www.census.gov/>
- Statistici despre SUA pe scurt
<http://www.census.gov/statab/www/brief.html>
- Resurse statistice pe internet, Universitatea din Michigan
<http://www.lib.umich.edu/govdocs/stats.html>
- Biblioteca virtuală de științe sociale
<http://www.dialogical.net/socialsciences/index.html>
- Științe sociale pe Yahoo
http://dir.yahoo.com/Social_Science/?skw=yahoo+social+sciences
- QUALPAGE : resurse pentru cercetarea calitativă
<http://www.qualitative-research.uga.edu/QualPage/>
- Analize calitative asistate de computer, Universitatea din Surrey, Marea Britanie
<http://caqdas.soc.surrey.ac.uk/>

Acum să presupunem că aveți nevoie de niște informații despre care credeți că se află undeva pe internet, însă nu știți unde. Iată câteva idei despre cum ați putea deveni un detectiv pe internet.

Căutarea pe internet

Nu voi estima numărul de pagini de informații care se află pe internet; curba sa de creștere este atât de dramatică, încât orice cifră pe care aș putea să v-o ofer în acest moment ar fi în mod jenant surclasată până la momentul în care veți citi aceste rânduri. Să ne rezumăm la a spune că sunt milioane și milioane de pagini. O estimare a numărului de „fapte” sau de date care se află pe internet ar fi imposibilă, însă majoritatea întrebărilor de ordin factual pe care le-ați putea avea își pot primi răspunsul datorită acestui mijloc de comunicare. Găsirea lor însă necesită anumite abilități.

Să presupunem că vreți să aflați cine a fost cel de-al treisprezecelea președinte al SUA. Asta se poate afla cu ușurință în câteva modalități. Cea mai directă ar fi de a accesa unul dintre numeroasele motoare de căutare disponibile; să presupunem că folosiți Google (<http://www.google.com>). Când am căutat „cel de-al 13-lea președinte”, răspunsurile mele au început cu acelea pe care le puteți vedea în figura 17.1. (Trebuie să realizați că, dacă veți reproduce această procedură, ați putea găsi răspunsuri diferite, deoarece conținutul materialelor aflate pe internet este într-o continuă evoluție.)

Motor de căutare – un program de calculator proiectat să identifice locul unde termenii specificați apar pe internet.

Prima intrare din listă ne oferă răspunsul: Millard Fillmore. În acest caz, nici nu mai este necesar să accesăm vreuna dintre trimerile oferite, cu excepția cazului în care dorim să aflăm mai multe amănunte despre acesta. Observați că am primit același răspuns de la cinci site-uri – fiecare dintre ele sporindu-ne încrederea că am aflat răspunsul corect. Observați, de asemenea, că unele dintre răspunsuri reflectă ambiguitatea solicitării noastre, prin faptul că nu specifică „al cui” președinte.

Iată un exemplu mai elaborat. Să presupunem că vreți să examinați diferențele în ratele mortalității infantile din diferite țări ale lumii. Este posibil să știți deja de existența unor site-uri care conțin această informație, dar să presupunem că nu aveți astfel de repere.

Să revenim la Google sau la un alt motor de căutare. Căutați expresia „rata mortalității infantile”. Dacă plasați această solicitare între ghilimele, așa cum am făcut și eu, motorul de căutare va căuta exact acea expresie, în loc să localizeze paginile de internet care din întâmplare conțin toate cele trei cuvinte. Figura 17.2 prezintă rezultatele inițiale găsite.

Observați faptul că mai multe dintre paginile identificate sunt mai specifice decât ceea ce căutăm noi – una dintre ele se referă doar la Cuba, alta oferă date despre Statele Unite. Adesea, o căutare eficientă pe internet necesită mai mult de o încercare. În acest caz, am adăugat expresia *la nivel mondial* la solicitare: „rata mortalității infantile” *la nivel mondial*.

Ca multe alte motoare de căutare, Google a interpretat acest fapt ca pe o solicitare de a găsi pagini de internet care conțin expresia *la nivel mondial* plus expresia exactă *rata mortalității infantile*. Figura 17.3 prezintă primul set de rezultate.

Millard Fillmore - Thirteenth President of the United States

Biographical fast facts about Millard Fillmore, the thirteenth President of the United States.

americanhistory.about.com/library/fastfacts/blffpresl3.htm - 28k - Cached - Similar pages

Millard Fillmore - Thirteenth President of the United States

Learn all about Millard Fillmore, the Thirteenth president of the United States.

americanhistory.about.com/od/millardfillmore/ - 16k - Cached - Similar pages

Amazon.com: Millard Fillmore: Thirteenth President of the United ...

Amazon.com: Millard Fillmore: Thirteenth President of the United States (Encyclopedia of Presidents): Books by Jane Clark Casey.

www.amazon.com/exec/obidos/tg/detail/-/051601353X?v=glance - 53k - Cached - Similar pages

President Ronald R. Thomas, Thirteenth President of the University ...

The University of Puget Sound is honored to welcome Ronald R. Thomas as its thirteenth president, and only its fifth since 1913. ...

www2.upu.edu/inauguration/inaugurationPresident.html - 11k - Cached - Similar pages

Wilson, Woodrow

Wilson, [Thomas] Woodrow (1856-1924), thirteenth president of Princeton, was born

December 29, 1856, in Staunton, Virginia, the son of Joseph Ruggles Wilson ...

etc. princeton.edu/CampusWWW/Companion/wilson_woodrow.html - 13k - Cached - Similar pages

The New ASU Story: Leadership

John W. Schwada was ASU's thirteenth president, serving from 1971 to 1981.

He presided over one of the largest growth periods in university history. ...

www.asu.edu/lib/archives/asustory/pages/18lead.htm - 4k - Sep 14, 2005 - Cached - Similar pages

Millard Fillmore, Thirteenth President Of The United States

reference - author, title, language for ISBN051601353X Millard Fillmore, Thirteenth President Of The United States.

my.linkbaton.com/isbn/051601353X - 3k - Cached - Similar pages

Thirteenth President of the United States Millard Fillmore - Books ...

Journal articles on: Thirteenth President of the United States Millard Fillmore.

... Take Millard Fillmore, who gave his...money, our thirteenth president. ...

www.questia.com/search/Thirteenth-President-of-the-United-States-Millard-Fillmore - 41k - Cached - Similar pages

The Library of Congress Shop > Presidents, First Ladies > Millard ...

Millard Fillmore, Thirteenth President of the United States. Millard Fillmore.

Thirteenth President of the United States Click on image to enlarge ...

www.loc.gov/shop/index.php?action=cCatalog.showItem&cid=33&scid=229&ild=1019 - 12k - Sep 14, 2005 - Cached - Similar pages

Figura 17.1. Găsirea celui de-al 13-lea președinte

© 2005 Google. Accesat la 15 septembrie 2005, 12:25 PM.

Prima trimitere este către *World Factbook*, pagină a CIA, care reunește date dintr-o varietate de surse. A doua și a treia sursă din acest extras oferă date comerciale, iar Wikipedia este o enciclopedie gratuită compilată de comunitatea web. Observați că figura 17.3 prezintă doar primele pagini de internet identificate de Google. Google a raportat că a găsit aproximativ 1.630.000 de pagini de internet care păreau a conține informația pe care o căutăm.

Realizarea acestei căutări pe cont propriu și vizarea site-urilor de internet care rezultă în urmă căutării constituie un exercițiu util. Veți descoperi că unele site-uri conțin mai degrabă discuții despre subiect decât tabele de date. Altele prezintă un set de date limitat („țările selectate”). Așadar, compilarea unei liste de linkuri constituie un prim pas către obținerea de date relevante, însă nu este etapa finală.

Evaluarea calității materialelor de pe internet

Există și alte metode de a desfășura căutări eficiente pe internet, însă acum știți destul de mult pentru a începe să învățați din experiență. Veți afla repede că găsirea datelor pe internet este relativ ușoară. Evaluarea a ceea ce ați găsit este, însă, ceva mai dificilă. M-am referit deja la problema calității, dar se mai pot spune multe pe acest subiect. De fapt, mulți alți oameni au spus multe alte lucruri despre asta. Care credeți că ar fi cea mai bună sursă pentru un astfel de sfat? Dacă ați spune „internetul”, ați avea dreptate.

Deschideți un motor de căutare și încercați să găsiți pagini de internet care să aibă legătură cu „evaluarea site-urilor”. Figura 17.4 vă oferă o imagine asupra răspunsurilor disponibile.

Așa cum vă puteți da seama din terminația „.edu” din adresele celor mai multe site-uri, acest subiect prezintă interes pentru colegii și universități. Deși fiecare dintre pagini adoptă o abordare diferită a subiectului, îndrumarea pe care o oferă are anumite elemente în comun. Ar fi indicat să studiați unul sau mai multe dintre aceste site-uri în detaliu. Între timp, iată o trecere în revistă a celor mai des întâlnite întrebări și sugestii pentru evaluarea datelor disponibile pe internet.

1. *Cine/ce este autorul site-ului ?* Cele două riscuri majore cu care vă confrunțați atunci când preluați informații de pe internet sunt: 1. subiectivismul și 2. lipsa de profesionalism. Frumusețea democratică a internetului pornește din faptul că este accesibil pentru o mare parte din populație și din lipsa cenzurii. Aceste beneficii pot reprezenta și riscuri, pentru că oricine poate posta orice pe Internet. Primul aspect care trebuie observat, de pildă, este autorul paginii: o organizație sau un individ.
2. *Site-ul susține un anumit punct de vedere ?* Multe dintre site-urile de internet au fost create pentru a susține o anumită opinie politică, religioasă, naționalistă, socială etc. Acest fapt nu înseamnă neapărat că datele prezentate sunt false, deși câteodată este posibil. Însă dincolo de a minți pur și simplu, puteți fi relativ sigur că site-ul va prezenta doar date care îi susțin punctul de vedere. Vă puteți da seama, în general, dacă un site este rezonabil de obiectiv sau de subiectiv și ar trebui să fiți precaut cu cei care se străduie prea tare să vă convingă de ceva.
3. *Referințele oferite de acest site sunt exacte și complete ?* Atunci când sunt prezentate anumite date, putem determina care este sursa lor și cum au fost create? Dacă pagina de internet oferă date colectate de alte persoane, ni se pun la dispoziție suficiente informații pentru a-i putea localiza pe cercetătorii inițiali? Sau, în cazul în care autorii paginii de internet au compilat ei înșiși datele, ni se oferă o descriere suficient de detaliată a metodelor de cercetare utilizate? Dacă datele prezentate nu conțin aceste clarificări, nu ar trebui să le luați în considerare.
4. *Datele sunt actualizate ?* O altă problemă des întâlnită pe internet este aceea că materialele pot fi postate și uitate. Așadar, puteți găsi date care raportează rata înfracționalității, cronici ale negocierilor pentru pace etc., care nu mai sunt actuale. Asigurați-vă că datele pe care le obțineți sunt suficient de noi pentru scopurile dumneavoastră.

Map & Graph: Countries by Health: Infant mortality rate

Our **Infant mortality rate** is driven by our high accidental death rate and ... But our relatively high **Infant mortality rate** relative to per capita income is ...

www.nationmaster.com/graph-T/hea_inf_mor_rat - 99k - Sep 13, 2005

Cached - Similar pages

GeographyIQ - World Atlas - Rankings - Infant mortality rate (All ...

Worldwide **Infant mortality rate** (All Ascending) ranking information.

www.geographyiq.com/ranking/ranking_Infant_Mortality_Rate_aall.htm - 94k -

Cached - Similar pages

United Nations Statistics Division - Millennium Indicators

Indicator. 14. **Infant mortality rate** (UNICEF-WHO) ... MDG, 1230, **Infant mortality rate** (0-1 year) per 1000 live births (UNICEF estimates) - View data ...

millenniumindicators.un.org/unsd/ml/indicator_xrxx.asp?ind_code=14 - 16k -

Cached - Similar pages

CIA - The World Factbook — Rank Order- Infant mortality

Infant mortality rate (deaths/1000 live births). Date of Information. 1. Angola, 187.49, 2005

est. 2. Afghanistan, 163.07, 2005 est. ...

www.cia.gov/cia/publications/factbook/rankorder/2091rank.html - 92k -

Cached - Similar pages

State Rankings—Statistical Abstract of the United States—Infant ...

rankings of states for **Infant mortality rate**.... **INFANT MORTALITY RATE** — 2001. [When states share the same rank, the next lower rank is omitted. ...

www.census.gov/statab/ranks/rank17.html - 15k - Sep 14, 2005 - Cached - Similar pages

Human Development Reports

Infant mortality rate (per 1000 live births) The probability of dying between birth and exactly one year of age, expressed per 1000 live births. ...

www.unndp.org/hdr2003/indicator/indic_289.html - 83k - Cached - Similar pages

Health, Cuba Reports Record Low Infant Mortality Rate: Cuba News ...

Health, Cuba Reports Record Low **Infant Mortality Rate**: Cuba News, Cuba Travel, cultural, business news.. Cuba Travel eXplorer.

www.cubaxp.com/modules/news/article-447.html - 45k - Cached - Similar pages

Infant mortality rate - deaths per 1000 live births - Flags, Maps ...

Infant mortality rate - deaths per 1000 live births - Flags, Maps, Economy, Geography,

Climate, Natural Resources, Current Issues, International Agreements, ...

www.photius.com/wfb1999/rankings/infant_mortality_0.html - 52k - Cached - Similar pages

Figura 17.2 Căutare după „rata mortalității infantile”.

© 2005 Google. Accesat la 15 septembrie 2005, 12:30 P.M.

CIA - The World Factbook — Rank Order - Infant mortality rate

Top banner The World Factbook Banner ... Infant mortality rate (deaths/1000 live births).

Date of Information. 1. Angola, 187.49, 2005 est. ...

www.cia.gov/cia/publications/factbook/rankorder/2091rank.html - 92k -

Cached - Similar pages

CIA - The World Factbook — United States

Buoyed by victories in World Wars I and II and the end of the Cold War in 1991, ... Infant

mortality rate: Definition - Field Listing - Rank Order ...

www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/us.html - 101k - Sep 13, 2005 -

Cached - Similar pages

Global Geografia - World, Demographic statistics: Infant Mortality ...

www.globalgeografia.com - Website about geography.

www.globalgeografia.com/world/infant_mortality_rate.htm - 6k - Cached - Similar pages

GeographyIQ - World Atlas - Rankings - Infant mortality rate (All ...

Worldwide Infant mortality rate (All Ascending) ranking information.

www.geographyiq.com/ranking/ranking_Infant_Mortality_Rate_all.htm - 94k - Cached - Similar pages

GeographyIQ - World Atlas - Rankings - Infant mortality rate ...

Worldwide Infant mortality rate (Bottom 25) ranking information.

www.geographyiq.com/ranking/ranking_Infant_Mortality_Rate_bottom25.htm - 28k -

Cached - Similar pages

Infant mortality - Wikipedia, the free encyclopedia

World Infant mortality rate declined from 198 in 1960 to 83 in 2001. However, IMR remained higher in LDCs. In 2001, the Infant Mortality Rate for Less ...

en.wikipedia.org/wiki/Infant_mortality_rate - 20k - Cached - Similar pages

List of countries by infant mortality rate (2005) - Wikipedia, the ...

This is a list of countries by infant mortality rate, based on The World Factbook, 2005 estimates.[1]. The Infant mortality rate (IMR) is reported as number ...

[en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_infant_mortality_rate_\(2005\)](http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_infant_mortality_rate_(2005)) - 35k -

Cached - Similar pages

Figura 17.3. Căutare după „Rata mortalității infantile» la nivel mondial”

© 2005 Google. Accesat la 15 septembrie 2005, 12 : 33 P.M.

Evaluating Web Pages: Techniques to Apply & Questions to Ask

Includes checklist form (PDF) that can be used to analyze web sites and pages
www.lib.berkeley.edu/TeachingLib/Guides/Internet/Evaluate.html - 46k -

[Cached](#) - [Similar pages](#)

Kathy Schrock's Guide for Educators - Critical Evaluation Surveys ...

... ..a great site which looks at the different types of pages; Evaluating Web Sites ...a rubric
 and ... Evaluating Web Sites: What Makes a Web Site Good? ...

school.discovery.com/schrockguide/eval.html - 42k - [Cached](#) - [Similar pages](#)

Evaluating Web Sites

The User Context: The most important factor when evaluating Web sites is your search,
 your needs. What are you using the Web for? Entertainment? ...

www.library.cornell.edu/olinuris/ref/research/webeval.html - 11k - Sep 13, 2005 -

[Cached](#) - [Similar pages](#)

Five criteria for evaluating Web pages

Evaluation of Web documents, How to interpret the basics. 1. Accuracy of Web Documents.

Who wrote the page and can you contact him or her? ...

www.library.cornell.edu/okuref/research/webcrit.html - 7k - [Cached](#) - [Similar pages](#)

Evaluating Web Sites

Lesley is a multi-site University with more than 150 locations throughout the continental
 United States.

www.lesley.edu/library/guides/research/evaluating_web.html - 25k - Sep 13, 2005 -

[Cached](#) - [Similar pages](#)

Evaluation Criteria from "The Good, The Bad & The Ugly: or, Why ...

A easy to use guide for web evaluation. Lists evaluation criteria with links to actual pages that
 illustrate each point. The Examples page can be used by ...

lib.nmsu.edu/instruction/evalcrit.html - 10k - [Cached](#) - [Similar pages](#)

Evaluating Web Sites for Educational Uses

This site contains a list of articles from librarians and other information specialists on Web
 evaluations. In addition, a checklist for evaluating a Web ...

www.unc.edu/cit/guides/irg-49.html - 14k - [Cached](#) - [Similar pages](#)

Evaluating Web Sites for Accessibility

Goals for evaluating Web sites vary, and require different approaches to meet those goals:.

Preliminary review can: Identify general kinds of barriers on a ...

www.w3.org/WAI/eval/Overview.html - 31k - [Cached](#) - [Similar pages](#)

Figura 17.4. Căutare după „evaluarea site-urilor de Internet”

© 2005 Google. Accesat la 15 septembrie 2005, 12:45 P.M.

5. *Datele au caracter oficial?* De multe ori e bine să căutați datele de care aveți nevoie pe paginile de internet oficiale de cercetare ale Guvernului, cum ar fi Biroul de Recensământ (<http://www.census.gov/>), Biroul de Statistică a Muncii (<http://www.bls.gov/home.htm>), Centrul Național pentru Statistică a Sănătății (<http://www.cdc.gov/nchs/>) etc. Statisticile Federale (FedStats) (<http://www.fedstats.gov/>) reprezintă un punct bun pentru începerea căutării de date în cele aproximativ 100 de

- agenții federale de cercetare. După cum s-a discutat în capitolul 11, datele prezentate de agențiile oficiale nu sunt neapărat adevărate, dar sunt întemeiate pe un angajament pentru păstrarea obiectivității și supuse unui sistem de control și verificare reciprocă.
6. *Site-ul aparține unei universități?* În mod similar cu agențiile guvernamentale de cercetare, centrele de cercetare universitare și institutele reprezintă în general surse sigure, atașate unui tip de cercetare profesionist și supuse aceluiași sistem de verificare (de exemplu: revizuirea de către colegi) pentru a le susține în atingerea acestui scop. Pe parcursul acestei cărți, am menționat *General Social Survey* (<http://www.norc.og/GSS+Website/>), care se desfășoară cu regularitate sub egida Centrului de Cercetare a Opiniei Naționale de la Universitatea din Chicago. Puteți avea încredere în datele prezentate aici, precum și în legitimitatea lor, și puteți fi siguri că profesorul coordonator nu va pune la îndoială utilizarea acelor surse.
6. *Datele sunt concordante cu datele care apar pe alte site-uri?* Verificați în mod repetat datele, utilizând toate sursele disponibile. Am aflat deja că o căutare pe internet va conduce probabil la mai mult de o singură sursă de date. Comparați tipurile de date care vă sunt prezentate. Dacă datele prezentate pe mai multe pagini de internet sunt în mare identice, atunci puteți folosi oricare dintre aceste surse cu încredere.

Ca și în alte cazuri, folosirea efectivă a internetului se va îmbunătăți odată cu practica. Mai mult, internetul însuși se va dezvolta în același timp în care dumneavoastră învățați să îl folosiți.

Citarea materialelor disponibile pe internet

Dacă folosiți materiale de pe internet, trebuie să furnizați o citare bibliografică prin care cititorul să poată localiza materialele originale – pentru a le vedea în contextul din care au fost extrase. Această procedură vă protejează și de o problemă serioasă – cea a plagiatului, despre care vom discuta mai detaliat tot în acest capitol.

Există multe formate standardizate în ceea ce privește citările bibliografice, cum ar fi cele stabilite de Modern Language Association, American Psychological Association și American Sociological Association. Materialele disponibile pe internet nu se încadrează însă în nici unul dintre acele formate familiare.

Din fericire, fiecare dintre aceste organizații, precum și multe altele s-au ridicat la nivelul așteptărilor în ceea ce privește citările. Dacă nu mă credeți, accesați motorul dumneavoastră de căutare preferat și căutați „citări pe internet”. Veți găsi nenumărate sfaturi.

Profesorul coordonator poate prefera un format anume pentru a cita materiale disponibile pe internet. Cu toate acestea, iată câteva sugestii de elemente comune care pot fi încorporate:

- **URL-ul** sau adresa de internet. De exemplu, pagina accesibilă la <http://www.fedstats.gov/qf/states/50000.html> oferă date demografice pentru a compara

URL – adresă Web care începe de obicei cu „http://”; este acronimul cuvintelor „uniform resource locator” (localizare uniformă de resurse) sau „universal resource locator” (localizare universală de resurse).

statul Vermont cu Statele Unite. Deci dacă eu vă spun că populația statului Vermont a crescut cu 8,2% în anii '90, puteți accesa imediat sursa datelor mele.

- Data și ora la care a fost accesată pagina de internet. Multe pagini, ca de altfel și cea citată mai sus nu se schimbă, ceea ce nu este și cazul altora. Ar putea fi folositor pentru cititor să știe când ați vizitat pagina respectivă.
- Dacă citați anumite texte, atunci este posibil să existe un autor și un titlu, pe lângă informația publicată. Aceste amănunte ar trebui citate în același fel în care citați alte materiale publicate: de exemplu, John Doe, 2003, „How I Learned to Love the Web”. *Journal of Web Worship*, 5 (3) pp. 22-45.
- Câteodată veți utiliza internetul pentru a citi un articol publicat într-o revistă, folosind programul InfoTrac College Edition pentru a-l localiza sau un alt instrument. Astfel de materiale pot fi prezentate într-un format tipărit, cu pagini numerotate. În cazul acesta, citați și numărul paginii respective. În eventualitatea în care paginile nu sunt numerotate, puteți cita secțiunea unde au apărut materialele respective. Obiectivul este acela de a-l ajuta pe cititor să localizeze pe internet materialele originale pe care le folosiți. Chiar dacă uneori nu puteți oferi locația exactă în cadrul unui articol postat pe o pagină de internet, majoritatea aplicațiilor de navigare pe internet le permit utilizatorilor să caute în cadrul paginii respective anumite cuvinte sau expresii și astfel facilitează localizarea materialelor citate.

Cum scriem un studiu de cercetare socială

Toate eforturile consacrate diferitelor proceduri discutate în această carte sunt inutile dacă cercetarea nu este comunicată în mod corespunzător. Asta înseamnă, în primul rând, că o bună raportare a rezultatelor unei cercetări necesită folosirea corectă a limbii engleze (sau a oricărei limbi în care scrieți). De fiecare dată când le cerem cifrelor să „vorbească de la sine”, acestea au tendința de a rămâne fără glas. Ori de câte ori folosim terminologii sau structuri nejustificat de complexe, comunicarea are de suferit.

Primul sfat pe care vi-l adresez este acela de a citi și de a reciti (la intervale de aproximativ trei luni) o carte scurtă, dar excelentă, scrisă de William Strunk, Jr., și E.B. White, *The Elements of Style* (1999; vezi și Birchfield, 1998). Dacă urmați acești pași cu exactitate și rețineți fie și doar 10% din conținutul cărții, aveți șanse mari de a vă face înțeleș, iar rezultatele cercetării vă vor fi apreciate.

În continuare, trebuie să realizați că raportarea științifică îndeplinește câteva funcții. În primul rând, raportul dumneavoastră ar trebui să comunice un corpus de date și idei specifice. Ar trebui să precizați aceste particularități într-o manieră suficient de detaliată, astfel încât să permită o evaluare informată din partea altora. În al doilea rând, ar trebui să considerați propriul raport ca pe o contribuție la cunoașterea științifică generală. Încercând să vă păstrați modestia, ar trebui să vă considerați propriul raport de cercetare întotdeauna ca un adaos la informațiile care deja existau despre conduita socială. În cele din urmă, raportul ar trebui să stimuleze și să orienteze viitoare cercetări.

Câteva considerații de bază

În ciuda acestor principii generale, există rapoarte diferite care servesc scopuri diferite. Un raport care este adecvat unui anumit scop ar putea fi cu totul inadecvat unui alt scop. Această secțiune discută câteva considerații de bază în această privință.

Publicul-țintă

Înainte de a vă redacta raportul, întrebați-vă care este publicul-țintă căruia vă adresați. În mod normal, ar trebui să diferențiați între oamenii de știință și restul cititorilor. Dacă raportul este scris pentru prima categorie, puteți face anumite presupuneri despre cunoștințele pe care aceștia deja le posedă, așa încât să rezumați anumite aspecte în loc să le explicați detaliat. În mod similar, puteți folosi un limbaj mai tehnic decât ar fi potrivit pentru restul cititorilor.

În același timp, fiți conștient de faptul că orice știință își are propriile facțiuni și culte. Termeni, premise și tehnici speciale care le sunt familiare colegilor dumneavoastră ar putea doar să îi dezorienteze pe alți oameni de știință. Sociologul care studiază religia și care scrie pentru un public-țintă alcătuit din sociologi, de exemplu, ar trebui să explice descoperirile anterioare în mod mai detaliat decât ar face-o dacă s-ar adresa unui public alcătuit din sociologi care studiază fenomenul religios.

Forma și lungimea raportului

Comentariile mele se aplică în acest caz atât rapoartelor scrise, cât și celor verbale. Însă fiecare dintre cele două forme influențează natura raportului.

E util să ne gândim la varietatea de rapoarte care ar putea rezulta în urma unui proiect de cercetare. Pentru început, este indicat să pregătiți o scurtă *notă de cercetare*, în vederea publicării într-un jurnal academic sau tehnic. Astfel de rapoarte au o lungime de aproximativ 1-5 pagini (dactilografiate, spațiate la două rânduri) și ar trebui să fie concise și directe. Într-un spațiu redus nu poate fi prezentat în detaliu domeniul respectiv, așa încât adnotările metodologice trebuie făcute pe scurt. În principiu, ar trebui să îl informați pe cititor despre motivul pentru care credeți că rezultatele la care ați ajuns justifică o scurtă notă explicativă, apoi spuneți-i care sunt acele rezultate.

De multe ori, cercetătorii trebuie să pregătească rapoarte pentru finanțatorii cercetării. Aceste rapoarte pot varia în lungime. În pregătirea unui astfel de raport ar trebui să luați în considerare publicul său țintă – fie el științific sau „laic” –, precum și motivele pentru care finanțarea a fost inițial acordată. Este atât o greșală de strategie, cât și o impolitete să îi plictisești pe finanțatori cu rezultate ale cercetării de care nu sunt interesați. În același timp, poate fi util să facem un rezumat al manierei în care cercetarea a îmbogățit cunoștințele științifice de bază (dacă s-a întâmplat acest lucru).

Lucrările aflate în curs de definitivare constituie o altă formă de raportare a cercetării. În special în cadrul unui proiect de anvergură și de o complexitate sporită, veți găsi utile comentariile privitoare la analiza dumneavoastră și la interpretarea datelor. O lucrare aflată în curs de definitivare este o prezentare experimentală, care solicită implicit

comentarii pe marginea ei. Aceste lucrări pot de asemenea varia în lungime și pot prezenta toate rezultatele proiectului de cercetare sau doar o parte din ele. Deoarece reputația dumneavoastră profesională nu se află în joc atunci când vorbim despre o lucrare aflată în curs de definitivare, aveți libertatea de a prezenta încercări de interpretare pe care nu le puteți justifica în totalitate – identificându-le ca atare și solicitând evaluări.

Numeroase proiecte de cercetare devin *lucrări profesionale* sau sunt prezentate în cadrul unor reuniuni profesionale. Adesea, acestea au același rol ca și lucrările aflate în curs de definitivare. Puteți prezenta rezultate și idei care pot fi de interes pentru colegii dumneavoastră și le puteți solicita comentariile. Deși lungimea lucrărilor profesionale variază, depinzând de organizarea reuniunilor, este indicat să transmiteți mai degrabă prea puțin decât prea mult. Deși o lucrare în curs de finalizare poate divaga în concluzii experimentale, participanții la conferințe nu ar trebui să fie obligați să asculte varianta orală a acestor divagări. Ascultătorii interesați pot oricând cere amănunte ulterior, iar cei care nu sunt interesați vor fi recunoscători, deoarece scapă repede.

Probabil că cel mai popular raport de cercetare este *articolul* publicat într-un jurnal academic. Din nou, lungimea poate varia, așa încât este indicat să examinați lungimea articolelor ce au fost anterior publicate în jurnalul respectiv. Un indicator aproximativ pentru o lungime rezonabilă este 25 de pagini dactilografiate. Lucrările de semestru ale studenților ar trebui de asemenea să urmeze acest model. Ca regulă generală, o lucrare de semestru care ar reprezenta un bun articol de jurnal este de asemenea o lucrare de semestru bună. (Veți învăța mai mult despre structura articolului de jurnal, pe care se bazează în principiu și organizarea unui raport, ceva mai târziu în cadrul acestui capitol.)

O *carte* reprezintă, desigur, cea mai prestigioasă formă a raportului de cercetare. Are lungimea și reperele unei lucrări aflate în curs de definitivare, însă este mai finisată. Deoarece publicarea rezultatelor cercetării sub forma unei cărți le conferă mai multă substanță și valoare, aveți o obligație specială față de publicul dumneavoastră. Deși unii dintre colegi pot face comentarii, care vă pot influența astfel încât să vă revizuiți ideile, alți cititori pot fi convinși să vă accepte rezultatele fără a le critica.

Scopul raportului

Am luat în considerare anterior diferitele scopuri ale proiectelor de cercetare socială. În pregătirea raportului dumneavoastră este indicat să țineți cont de acestea.

Unele rapoarte se axează în principal pe *explorarea* unui subiect. Astfel, concluziile lor sunt experimentale și incomplete. Dacă scrieți un astfel de raport, arătați clar publicului-țintă care este scopul explorator al studiului și prezentați neajunsurile acestui tip de proiect. Un raport explorator este un prim pas către o cercetare mai rafinată a respectivului subiect.

Majoritatea rapoartelor de cercetare au un element descriptiv care reflectă scopul descriptiv al studiilor pe care le documentează. În studiul dumneavoastră distingeți clar între acele descrieri care se aplică doar eșantionului și cele care se aplică populației. Oferiți publicului-țintă indicații privind marja probabilă de eroare pentru oricare dintre descrierile inferențiale pe care le faceți.

Multe rapoarte au un scop explicativ : indică relații cauzale între variabile. În funcție de publicul-țintă probabil, conturați în mod clar regulile explicației care stau la baza

calculelor și concluziilor dumneavoastră. De asemenea, ca și în cazul descrierii, oferiți-le cititorilor indicii privind gradul de certitudine al concluziilor.

Dacă intenția dumneavoastră este de a testa o ipoteză care își are baza în teorie, este indicat ca acea ipoteză să fie clară și succintă. Specificați ce anume va reprezenta acceptarea sau respingerea ipotezei, precum și baza teoretică a fiecăreia dintre cele două alternative.

În cele din urmă, unele rapoarte de cercetare propun acțiunea. De exemplu, dacă ați studiat prejudecata, ați putea sugera în raportul dumneavoastră cum ar putea fi redusă prejudecata pe baza rezultatelor cercetării dumneavoastră. Această sugestie ar putea deveni o problemă spinoasă pentru dumneavoastră, deoarece este posibil ca valorile și orientările dumneavoastră să fi interferat cu propunerile făcute. Deși este perfect legitim ca aceste propuneri să fie motivate de valori personale, trebuie să vă asigurați că demersurile specifice propuse se bazează pe date. În acest fel, ar trebui să explicați foarte clar logica acțiunilor dumneavoastră – începând de la datele empirice la acțiunea propusă.

Organizarea raportului

Deși diferitele forme și scopuri ale rapoartelor influențează oarecum felul în care sunt organizate, poate fi util să cunoașteți un format general pentru prezentarea datelor de cercetare. Următoarele observații se aplică în mod direct unui articol de jurnal, însă, cu anumite modificări, pot fi aplicate și majorității formelor de rapoarte de cercetare.

Scop și privire de ansamblu

Este întotdeauna util să începeți cu o scurtă prezentare a scopului studiului și a principalelor rezultate ale analizei. Într-un articol de jurnal, după cum am văzut, această privire de ansamblu ia câteodată forma unui *rezumat*.

Unii cercetători găsesc această etapă dificilă. De exemplu, este posibil ca analiza dumneavoastră să fi implicat un demers de investigare considerabil, cu rezultate importante care însă au fost relevate doar ca rezultat al deducției imaginative și al manipulării datelor. Ați putea dori, așadar, să îl conduceți pe cititor prin același proces captivant, păstrând un anumit grad de suspans și surpriză în raportarea procesului de descoperire a rezultatelor. În măsura în care această formă de raportare oferă o imagine exactă asupra procesului de cercetare, ea are o valoare educativă considerabilă. Cu toate acestea, mulți dintre cititori ar putea să nu fie interesați să urmărească întreaga relatare asupra cercetării, și necunoașterea scopului și nici a concluziilor generale anticipate le-ar putea face dificilă înțelegerea importanței studiului.

Un vechi dicton judiciar spune următoarele: „Spune-le ceea ce le vei spune; spune-le; și apoi spune-le ceea ce le-ai spus”. Ar fi indicat să urmați acest dicton.

Trecerea în revistă a literaturii

În continuare, trebuie să indicați locul în care raportul se încadrează în contextul cunoașterii științifice. După ce ați prezentat scopul general al studiului, ar trebui să îi prezentați cititorului ce s-a scris până atunci în domeniul respectiv, indicând punctele

principale de consens și dezacord între perspectivele exprimate anterior de cercetători. Prezentarea literaturii ar trebui să pregătească terenul pentru propriul studiu, arătând motivul pentru care cercetarea ar fi valoroasă într-un context mai amplu.

În unele cazuri, poate că veți dori să contestați idei acceptate anterior. Prezența cu atenție studiile care au condus la acceptarea acelor idei, apoi indicați factorii care nu au fost luați în considerare înainte sau erorile logice prezente în cercetările prealabile.

Dacă vă propuneți să rezolvați o contradicție între alți cercetători, ar trebui să rezumați studiile care susțin fiecare perspectivă, apoi sugerați motivația dezacordului.

Prezentarea literaturii are o funcție bibliografică pentru cititori, oferind un index al studiilor precedente într-un anumit domeniu. Există însă șanse să exagerați, așa încât este indicat să evitați să începeți un paragraf care se întinde pe trei pagini și care menționează toate studiile prealabile în acel domeniu. Funcția bibliografică poate fi îndeplinită printr-o bibliografie la sfârșitul raportului, iar prezentarea literaturii ar trebui să se focalizeze doar pe acele studii care au o relevanță directă asupra aceluia pe care îl redactați.

Evitarea plagiatului

De fiecare dată când raportați ceva despre lucrările altora, trebuie să specificați clar cine și ce a afirmat. Așadar, trebuie să evitați **plagiatul**: furtul cuvintelor și/sau al ideilor altor persoane – intenționat sau accidental – prin prezentarea acelor cuvinte și idei ca aparținându-vă. Fiind o problemă des întâlnită și câteodată neclară pentru studenți, în special în ceea ce privește trecerea în revistă

Plagiat – prezentarea cuvintelor sau ideilor unei alte persoane ca și când v-ar aparține, ceea ce constituie furt intelectual.

a literaturii, vom discuta această chestiune aici. Desigur, este bine să realizați că aceste preocupări sunt valabile pentru orice scrieți.

Iata regulile de bază în ceea ce privește plagiatul :

- Nu puteți folosi exact cuvintele unui alt autor fără a folosi semnele citării și fără a oferi o citare completă, care indică sursa citatului, în așa fel încât cititorul să poată localiza citatul în contextul său original. Ca regulă generală, preluarea unui pasaj de opt sau mai multe cuvinte fără a le cita reprezintă o încălcare a legii federale cu privire la drepturile de autor.
- De asemenea, este interzisă editarea sau parafrizarea cuvintelor aparținând unei alte persoane și prezentarea versiunii revizuite ca aparținându-vă.
- În cele din urmă, nu se acceptă nici măcar să prezentați ideile unei alte persoane ca fiind ale dumneavoastră – chiar dacă folosiți cu totul alte cuvinte pentru a exprima acele idei.

Următoarele exemple ar trebui să clarifice ceea ce este acceptat sau interzis în folosirea muncii unei alte persoane.

Lucrarea originală

Legile creșterii

Sistemele sunt precum bebelușii: în momentul în care primești unul, rămâne cu tine. Nu dispar. Dimpotrivă, manifestă o remarcabilă persistență. Nu numai că persistă, însă și cresc. Iar pe măsură ce cresc, își cer drepturile. Parkinson a încercat să exploreze potențialul de creștere al sistemelor și a ajuns la concluzia că sistemele administrative mențin o rată medie de creștere de 5 până la 6 %/an indiferent câtă muncă ar trebui depusă. Raționamentul lui Parkinson – în limitele sale – este valid, și trebuie să îi recunoaștem meritul de a fi inițiat studiul serios al unui subiect atât de important. Însă ceea ce nu a reușit să perceapă Parkinson putem noi acum afirma – sistemele generale analoage Legii Parkinson.

Sistemul însuși are tendința de a crește cu 5 până la 6%/an.

Din nou, această Lege este doar o etapă preliminară a celei mai generale formulări posibile, Teorema Big-Bang-ului în Cosmologia Sistemelor.

Sistemele au tendința de a se extinde pentru a umple universul cunoscut.

(Gall, 1975, pp. 12-14)

Acum să vedem câteva dintre modalitățile *acceptabile* prin care ați putea folosi munca lui Gall într-o lucrare de semestru.

- *Acceptabil*: În lucrarea sa *Systemantics*, John Gall creează o paralelă între sisteme și copii mici: „Sistemele sunt precum bebelușii: în momentul în care primești unul, rămâne cu tine. Nu dispar. Dimpotrivă, manifestă o remarcabilă persistență. Nu numai că persistă, însă și cresc”^{*}.
- *Acceptabil*: John Gall avertizează că sistemele sunt precum bebelușii. Dacă ai creat un sistem, el persistă. Mai mult decât atât, Gall observă că sistemele continuă să crească din ce în ce mai mult^{**}.
- *Acceptabil*: A fost sugerat, de asemenea, că sistemele au o tendință naturală de a persista, chiar de a crește și a se extinde în detrimentul altora (Gall, 1975, p. 12).

Observați că ultimul format necesită o citare completă în bibliografia dumneavoastră, după cum fac și eu în această carte. Notele de subsol sau de final complete sunt de asemenea o soluție bună. Observați manualele de publicare ale unor diferite organizații precum APA sau ASA, precum și *Chicago Manual of Style* pentru identificarea unor formate de citare adecvate.

Iată câteva utilizări *inacceptabile* ale aceluiași material, care reflectă câteva greșeli des întâlnite.

- *Inacceptabil*: În această lucrare, intenționez să analizez câteva dintre caracteristicile sistemelor sociale pe care le creăm în cadrul organizațiilor noastre. În primul rând,

* John Gall, *Systemantics: How Systems Work and Especially How They Fail*, Quadrangle, New York, 1975, p. 12.

** John Gall, *Systemantics: How Systems Work and Especially How They Fail*, Quadrangle, New York, 1975, p. 12.

sistemele sunt precum bebelușii : în momentul în care primești unul, îl ai. Nu dispar. Dimpotrivă, manifestă o remarcabilă persistență. Nu numai că persistă, însă și cresc. [Este inacceptabil să cităm direct o altă persoană fără a folosi ghilimelele și fără a oferi o citare completă.]

- *Inacceptabil*: În această lucrare, intenționez să analizez câteva dintre caracteristicile sistemelor sociale pe care le creăm în organizațiile noastre. În primul rând, sistemele sunt precum copiii : în momentul în care primești unul, îl ai pentru totdeauna. Nu dispar, ci persistă. Nu numai că persistă, însă mai și cresc. [Este inacceptabilă editarea cuvintelor unei alte persoane, precum și însușirea acestora.]
- *Inacceptabil*: În această lucrare, intenționez să analizez unele dintre caracteristicile sistemelor sociale pe care le creăm în cadrul organizațiilor noastre. Unul dintre lucrurile pe care le-am observat este că atunci când crezi un sistem, se pare că acesta nu dispare. Chiar dimpotrivă : are tendința de a crește. Am putea conchide astfel că sistemele se aseamănă cu copiii din acest punct de vedere. [Este inacceptabil să parafrăzi ideile altcuiva și să le prezentați ca aparținându-vă.]

Fiecare dintre exemplele inacceptabile prezentate mai sus constituie un exemplu de plagiat și reprezintă un delict grav. Firește, există și anumite „zone gri”. Unele idei există mai mult sau mai puțin în spațiul public și nu „aparțin” nimănui. Există și posibilitatea să ajungeți pe cont propriu la o anumită idee pe care altcineva a transpus-o deja în scris. Dacă aveți o nelămurire în privința unei anumite situații, discutați-o cu profesorul coordonator din timp.

Am discutat acest subiect într-o manieră mai detaliată pentru că, deși trebuie să vă plasați cercetarea în contextul trasat de cuvintele și acțiunile altora, utilizarea necorespunzătoare a materialelor acelor persoane constituie un delict grav. A învăța cum să evitați plagiatul face parte din „maturizarea” dumneavoastră ca om de știință.

Designul și execuția studiului

Un raport de cercetare care conține constatări și concluzii interesante va reprezenta un motiv de frustrare pentru cititori dacă aceștia nu pot determina designul metodologic și felul în care a fost efectuat studiul. Valoarea tuturor constatărilor științifice depinde foarte mult de metoda prin care datele au fost colectate și analizate.

În prezentarea designului și execuției unui sondaj, de exemplu, este indicat să includeți întotdeauna următoarele : populația, cadrul de eșantionare, metoda de eșantionare, dimensiunea eșantionului, metoda de colectare a datelor, rata de răspuns și metodele de procesare și analiză a datelor. Asemenea detalii ar trebui furnizate și în cazul în care sunt folosite alte metode. Cercetătorul experimentat poate raporta aceste detalii într-un spațiu destul de scurt, fără a omite vreuna dintre cerințele necesare evaluării de către cititor a studiului.

Analiza și interpretarea

După plasarea studiului în perspectiva cercetărilor anterioare și după descrierea designului și a execuției acestuia, urmează prezentarea datelor. Acest capitol va furniza câteva linii directe în această privință. Pentru moment însă, sunt necesare câteva comentarii generale.

Prezentarea datelor, manipularea lor, precum și interpretările ar trebui să facă parte integrantă dintr-un întreg logic. Este frustrant pentru cititor să descopere o colecție de analize și constatări aparent fără nici o legătură, însoțite de promisiunea că toate neclaritățile vor fi elucidate către sfârșitul raportului. Fiecare etapă a analizei trebuie să pară logică în momentul în care este realizată. Ar trebui să vă prezentați raționamentul pentru o anumită analiză, să prezentați datele relevante în acest sens, să interpretați rezultatele și apoi să indicați la ce conduc acestea.

Rezumatul și concluziile

Potrivit dictonului judiciar menționat anterior, rezumarea raportului de cercetare este esențială. Evitați să examinați fiecare constatare în parte, însă discutați-le pe cele mai importante, indicând din nou semnificația lor generală.

Raportul ar trebui să se încheie cu o afirmație despre rezultatele obținute cu privire la subiectul cercetării și despre direcția de urmat în studii ulterioare. Multe articole de jurnal se încheie cu afirmația: „Este evident că avem nevoie de cercetări mai ample”. Concluzia este probabil întotdeauna adevărată, însă nu are valoare dacă nu puteți oferi sugestii pertinente despre natura cercetărilor viitoare. Ar trebui să discutați deficiențele specifice ale studiului dumneavoastră și să sugerați metode de evitare a lor.

Principii de bază în raportarea analizelor

Prezentarea analizelor de date ar trebui să ofere maximum de detalii, dar nu într-un mod încărcat. Puteți realiza acest lucru cel mai bine printr-o examinare continuă a raportului pentru a vedea dacă îndeplinește următoarele scopuri.

Dacă folosiți date cantitative, prezentați-le cititorului astfel încât acesta să le poată calcula din nou. În cazul în care folosiți tabele procentuale, de exemplu, cititorul ar trebui să poată să comprime categoriile și să recalculeze procentele. Cititorii ar trebui să primească suficiente informații pentru a putea calcula procentele din tabele într-o direcție opusă celei în care se situează prezentarea dumneavoastră.

Descrieți toate aspectele unei analize cantitative suficient de detaliat încât să permiteți unui analist secundar să reproducă analiza utilizând aceleași date. Acest lucru înseamnă că acel analist ar trebui să poată crea același index și aceeași scală, să producă aceleași tabele, să ajungă la aceleași ecuații de regresie, să obțină aceiași factori și aceleași saturații factoriale etc. Acest lucru este rareori posibil, desigur, însă dacă raportul permite, cititorul va fi mult mai bine echipat pentru a evalua raportul decât în caz contrar.

Oferiți detalii. Dacă desfășurați o analiză calitativă, este necesar să oferiți destule detalii așa încât cititorul să aibă sentimentul că a făcut acele observații împreună cu dumneavoastră. Prezentarea doar a acelor date care vă susțin interpretarea nu este suficientă; trebuie să prezentați și datele care vă contrazic. În cele din urmă, ar trebui să oferiți destule informații prin intermediul cărora cititorul să poată ajunge la o concluzie diferită de a dumneavoastră – deși puteți spera că interpretarea dumneavoastră este cea mai logică. Cititorul, de fapt, ar trebui să poată reproduce întregul studiu în mod independent, fie că acesta implică observarea participativă în mijlocul membrilor unui

grup care ascultă heavy metal, un experiment cu privire la deliberarea unui juriu sau orice alt format de studiu. Amintiți-vă că replicabilitatea este o normă esențială a științei. Un singur studiu nu validează un argument; doar o serie de studii pot începe să facă acest lucru. Și doar în cazul în care studiile pot fi reproduse poate lua ființă o serie de cercetări concludente.

Integrați materialele de susținere. Am menționat anterior importanța integrării datelor și a interpretărilor în raport. Iată un sfat mai specific pentru acest scop. Tabele, grafice și figuri, dacă acestea există, ar trebui integrate în textul raportului – fiind plasate în proximitatea textului care le analizează. Câteodată studenții își descriu analizele în cadrul raportului și plasează toate tabelele într-o anexă. Această procedură este însă un inconvenient pentru cititor. Ca regulă generală, este indicat să (1) descrieți scopul prezentării tabelului, (2) să îl prezentați și (3) să îl revizuiți și să îl interpretați.

Concluziile trebuie să fie explicite. Deși cercetarea se desfășoară cu scopul de a ajunge la concluzii generale, ar trebui să precizați cu exactitate care este baza acestor concluzii. Altminteri este posibil să vă convingeți cititorul să accepte concluzii nefondate.

Indicați orice calificare sau condiții care sunt justificate în evaluarea concluziilor. De obicei, dumneavoastră cunoașteți cel mai bine deficiențele și latura experimentală a concluziilor studiului, și ar trebui să puneți la dispoziția cititorului avantajul acestor informații. Absența unor astfel de informații poate canaliza greșit cercetările următoare și poate determina irosirea fondurilor destinate cercetării.

După cum am precizat la începutul acestei discuții, rapoartele de cercetare ar trebui scrise în cel mai bun cu puțină stil literar. O exprimare lucidă în scris este mai ușoară pentru unii decât pentru alții, și este întotdeauna mai dificilă decât a scrie prost. Mă refer din nou la cartea lui Strunk și White. Fiecare cercetător ar trebui să urmeze această procedură: să scrie. Să citească volumul lui Strunk și White. Să revizuiască. Să citească din nou cartea lui Strunk și White. Să revizuiască din nou. Această procedură este dificilă și consumă timp, însă asta înseamnă de fapt știința.

Un studiu proiectat perfect, efectuat cu atenție și analizat într-o manieră strălucită va fi cu totul lipsit de valoare dacă nu puteți să vă comunicați constatările altora. Această secțiune a încercat să vă ofere câteva principii de bază pentru a îndeplini acest scop. Cele mai bune principii sunt logica, claritatea și onestitatea. Până la urmă, nu există nici un surogat pentru exercițiu.

Publicarea

Deși am scris acest capitol în primul rând pentru proiectele de cercetare pe care va trebui să le realizați în cadrul cursului de metode de cercetare, ar trebui să realizați că studenții licențiați și cei nelicențiați își prezintă din ce în ce mai des rezultatele cercetării lor în forma unor lucrări profesionale sau a unor articole publicate.

Dacă doriți să explorați în continuare aceste posibilități, puteți găsi asociații organizate la nivel de stat sau regional care sunt mai deschise față de studenți decât asociațiile naționale, deși studenții pot prezenta lucrări în fața Asociației Sociologice Americane, de exemplu. Unele asociații au sesiuni speciale și programe pentru participanții studenți. Puteți afla mai multe despre aceste posibilități dacă accesați paginile de internet ale

asociațiilor pentru a afla detalii despre următoarele reuniuni și despre subiectele pentru care sunt solicitate lucrări.

De obicei, vă veți trimite lucrarea unei persoane care a fost de acord să organizeze o sesiune cu 3-5 lucrări despre un anumit subiect. Organizatorul decide care dintre lucrările trimise vor fi acceptate pentru a fi prezentate. Prezentările orale la reuniunile academice durează în jur de 15-20 de minute, fiind prevăzut timp și pentru întrebări din partea publicului. Unii prezentatori își citesc lucrarea imprimată, în timp ce alții vorbesc liber, bazându-se pe notițe. Devine din ce în ce mai răspândită folosirea unor prezentări în PowerPoint, deși acestea sunt încă puțin utilizate.

Pentru a publica un articol într-un jurnal academic, ar fi bine să identificați un jurnal care publică articole pe tema abordată de cercetarea dumneavoastră. Din nou, jurnalele publicate de asociațiile organizate la nivel de stat sau regional pot fi mai accesibile studenților. Fiecare jurnal conține instrucțiuni despre modalitatea de predare a articolelor, inclusiv despre stilul de formatare a lor. De regulă, articolele trimise unui jurnal sunt redirecționate către trei sau mai mulți evaluatori anonimi care fac comentarii și recomandări editorului jurnalului. Acesta este procesul de „peer review”. Câteodată manuscrisele sunt acceptate într-o formă identică, în mare, cu cea în care au fost trimise, unele sunt returnate pentru revizuire și retrimiteră, iar altele sunt respinse. Întregul proces, de la evaluare la decizia de a-l publica sau respinge, poate dura câteva luni și va mai exista încă o amânare până când articolul este publicat.

Pentru a face față costurilor de publicare, un jurnal le va solicita uneori autorilor să plătească o taxa modestă după ce articolele au fost acceptate. De obicei, autorii primesc câteva exemplare ale articolului lor – ce poartă numele de „tirage à part” – pentru a le dăruia prietenilor, familiei sau colegilor.

Acest capitol, și chiar această carte, v-a oferit ceea ce eu sper a fi o rampă de lansare care să vă ajute să savurați practica cercetării sociale. Data viitoare când vă găsiți în situația de a cugeta la cauzele prejudecății sau de a observa o întrunire politică sau veți fi pur și simplu curios cu privire la ultimele tendințe în materie de televiziune, îmi îngădui să cred că veți avea la îndemână instrumentele care să vă ajute să vă explorați lumea dintr-o perspectivă socioștiințifică.

IDEI PRINCIPALE

Introducere

- Cercetarea științifică semnificativă este legată intrinsec de procesul de comunicare; este nevoie de exercițiu pentru a putea citi și scrie studii de cercetare științifică.

Structurarea trecerii în revistă a literaturii de specialitate

- Cercetătorii sociali pot accesa multe resurse, inclusiv biblioteca și internetul, pentru a face o trecere în revistă a literaturii de specialitate.

Cum citim un studiu de cercetare socială

- Citirea literaturii academice este diferită de citirea altor lucrări, cum ar fi romanele.

- Citirea literaturii academice ar trebui să înceapă prin citirea rezumatului, citirea rapidă a întregii lucrări și citirea concluziilor pentru a vă da seama despre ce e vorba.
- Cititorii de literatură din științele sociale ar trebui să identifice întrebări și să ia notițe pe măsură ce parcurg materialul.
- Elementele esențiale care trebuie observate în timp ce citim un raport de cercetare includ perspectiva teoretică, designul de cercetare, metodele de măsurare, eșantionarea (dacă există), precum și alte considerații specifice celor câtorva metode de colectare a datelor discutate în această carte.

Folosirea inteligentă a internetului

- Internetul este un instrument foarte important pentru cercetătorii sociali, însă comportă și riscuri.
- Nu tot ce puteți citi pe internet este în mod necesar adevărat.
- Sursele originale de date sunt preferate celor secundare.
- În procesul de evaluare a unei surse disponibile pe internet ar trebui să vă puneți următoarele întrebări:
 - Cine este autorul paginii de internet?
 - Pagina respectivă susține un anumit punct de vedere?
 - Se oferă referințe exacte și complete?
 - Datele sunt actualizate?
- Agențiile oficiale sunt de obicei o sursă credibilă de date, deși datele ar putea fi eronate.
- Cititorul unui raport ar trebui să verifice (din mai multe surse) datele, acolo unde este posibil.
- Citările materialelor disponibile pe internet, ca și alte referințe bibliografice, ar trebui să fie complete – permițându-i cititorului să localizeze și să parcurgă materialele citate.

Cum scriem un studiu de cercetare socială

- Redactarea unor studii bune de cercetare socială începe cu a scrie bine, ceea ce înseamnă, printre altele, a scrie cu scopul de a comunica, nu de a impresiona.
- Este important să ții cont de publicul-țintă și de scopul pe care îl aveți în redactarea raportului.
- Evitarea plagiatului – adică însușirea cuvintelor sau ideilor unei alte persoane – este esențială. Ori de câte ori folosiți exact cuvintele unei alte persoane trebuie să folosiți ghilimelele sau o altă indicație a faptului că citați pe altcineva. Dacă parafrazați cuvintele sau ideile altcuiva, trebuie să oferiți o citare bibliografică integrală a sursei.
- Raportul de cercetare ar trebui să includă o prezentare a designului și execuției studiului.
- Analiza unui raport trebuie să fie precisă în fiecare etapă a sa, iar concluzia ar trebui să fie specifică, însă nu extrem de detaliată.
- Pentru a scrie rapoarte bune, cercetătorii trebuie să pună la dispoziție detalii, să integreze materiale de susținere și să ajungă la concluzii explicite.
- Din ce în ce mai des, studenții își prezintă lucrările la reuniuni profesionale și își publică articolele în jurnale academice.

TERMENI-CHEIE

Următorii termeni sunt definiți pe parcursul capitolului, precum și în glosarul de termeni de la finalul cărții : monografie de cercetare; motor de căutare; plagiat; rezumat, URL.

ÎNTREBĂRI ȘI EXERCITII RECAPITULATIVE

1. Analizați un raport de cercetare cantitativă: Stanley Lieberman, Susan Dumais, Shyon Baumann, „The Instability of Androgynous Names: The Symbolic Maintenance of Gender Boundaries”, *American Journal of Sociology*, 105 (5 martie 2000), p. 1249 (poate fi accesat în versiunea tipărită sau on-line prin intermediul programului InfoTrac College Edition, de exemplu). Utilizați următoarele întrebări orientative:
 - a) Care sunt bazele teoretice ale studiului?
 - b) Cum sunt conceptualizate și operaționalizate unele variabile-cheie precum *androgyn*, *rasial* sau *segregare pe criterii de gen*?
 - c) Pe ce date se bazează această cercetare?
 - d) Există variabile de control?
 - e) Care este unitatea de analiză?
 - f) Ce tip de analiză a fost realizată?
 - g) Care sunt concluziile autorilor?
 - h) Care sunt avantajele și dezavantajele acestui studiu?
2. Analizați un raport de cercetare calitativă: Dingxin Zhao, „State-Society Relations and the Discourses and Activities of the 1989 Beijing Student Movement”, *American Journal of Sociology*, 105 (6 mai 2000), p. 1592 (poate fi accesat prin intermediul programului InfoTrac College Edition, de exemplu). Utilizați următoarele întrebări orientative:
 - a) Care este principala întrebare de cercetare a autorului?
 - b) Care sunt cadrele teoretice la care face referință și pe care le folosește?
 - c) Ce metodologie folosește autorul? Ce tip de colectare a datelor a ales? Care este unitatea de analiză?
 - d) Autorul are o ipoteză? Dacă da, care este aceasta?
 - e) Cum conceptualizează autorul termeni-cheie precum *stat*, *stat-societate*, *tradiționalism*? Ce noi tipuri ideale de stat relevante pentru domeniu sunt identificate în cercetarea sa?
 - f) Care sunt concluziile sale?
 - g) Care este semnificația acestui studiu? Autorul v-a convins sau ați găsit neajunsuri în studiul său?

LECTURI SUPLIMENTARE

- Alexander, Jan și Marsha Ann Tate (1999), *Web Wisdom*, Erlbaum, Mahwah, NJ. Ghid pentru evaluarea materialelor disponibile pe internet.
- Birchfield, R.W. (1998), *The New Fowler's Modern English Usage*, ed. a 3-a, Oxford University Press, New York. Cartea concisă și spirituală a lui H.W. Fowler a constituit cea mai importantă resursă cu privire la folosirea corespunzătoare a limbii engleze

încă de la publicarea sa în 1926. Cea de-a treia ediție asigură „modernitatea” sfaturilor sale.

Strunk, William, Jr. și E.B. White (1999), *The Elements of Style*, ed. a 4-a, Macmillan, New York. Această mică, dar minunată carte oferă principii de bază specifice cu privire la ortografie și gramatică, însă atributul său principal este abilitatea de a inspira scrisul de bună calitate.

Walker, Janice R. și Todd Taylor (1998), *The Columbia Guide to Online Style*, Columbia University Press, New York. Ghid vizând citarea materialelor disponibile pe internet într-un raport academic.

Resurse de studiu pe internet

Sociology@Now : Research Methods

1. Înainte de a arunca o ultimă privire peste capitol, faceți testul *SociologyNow : Research Methods* pentru a identifica zonele asupra cărora trebuie să vă concentrați. Veți găsi la începutul cărții informații despre acest instrument virtual, precum și instrucțiuni despre cum să accesați toate resursele pe care le pune la dispoziție.
2. Pe măsură ce treceți în revistă capitolul, urmați planul de studiu al *SociologyNow : Research Methods*, pe baza rezultatelor testului. Folosiți exercițiile interactive pentru a stăpâni bine materia.
3. Când ați terminat de trecut în revistă capitolul, faceți testul de final pentru a vedea dacă sunteți pregătit să treceți la capitolul următor.

Site-ul lucrării *Practica cercetării sociale*, ediția a XI-a

Intrați pe site-ul de internet al cărții, http://sociology.wadsworth.com/babbie_practice11e, pentru instrumente care să vă ajute să vă pregătiți pentru examene. Veți găsi *Tutorial Quizzes*, cu posibilitatea de furniza feedback, *Internet Exercises*, *Flashcards* și *Chapter Tutorials*, precum și *Extended Projects*, *InfoTrac College Edition* pentru căutarea termenilor, *Social Research in Cyberspace*, *GSS Data*, *Web Links* și un ghid pentru începători despre folosirea unor programe de analiză a datelor precum SPSS și Nvivo.

Adrese de internet pentru acest capitol

Fiți conștient de faptul că internetul este o entitate în continuă evoluție, care poate fi supusă schimbărilor. Totuși, iată câteva site-uri care ar trebui să fie destul de stabile. De asemenea, mergeți pe site-ul cărții pentru și mai multe *Web Links*. Aceste site-uri de internet, existente la momentul publicării cărții, oferă oportunități de informare asupra citirii și redactării cercetării sociale.

Cercetarea socială pe internet

<http://www.socresonline.org.uk>

Jurnal accesibil pe internet publicat de Universitățile din Surrey și Stirling, Sage Publications, Ltd., și British Sociological Association.

Raportul calitativ

[http : //www.nova.edu/ssss/QR/index.html](http://www.nova.edu/ssss/QR/index.html)

Jurnal accesibil pe internet publicat de Universitatea Nova Southeastern.

Jurnale academice distribuite pe internet

[http : //info.lib.uh.edu](http://info.lib.uh.edu)

Listă bibliografică accesibilă pe internet furnizată de University of Houston Libraries.

A Utilizarea bibliotecii

B Chestionar GSS și utilizarea

C Eroarea estimată de la date

ANEXE

Introducere

A Utilizarea bibliotecii

B Chestionar GSS de enumerare a gospodăriilor

C Eroarea estimată de eşantionare

Unde putem găsi ajutoare

Când avem nevoie de informații, trebuie să știm unde să le găsim. Unele biblioteci, precum și unele reviste, sunt disponibile în format online. Unele biblioteci au și secțiuni de informații pentru studenți, profesori și cercetători. documentele de referință sunt disponibile în format online și în format printat. documentele de referință sunt disponibile în format online și în format printat. documentele de referință sunt disponibile în format online și în format printat.

Sursele de informații

Affirmăm că informațiile de referință sunt disponibile în format online și în format printat. documentele de referință sunt disponibile în format online și în format printat. documentele de referință sunt disponibile în format online și în format printat.

Anexa A

Utilizarea bibliotecii

Introducere

Trăim într-o lume în care rapoartele de cercetare abundă. Ziarele, jurnalele profesionale, revistele, buletinele informative ale absolvenților de facultate, diverse circulare – practic tot ceea ce citim poate conține rapoarte despre un anumit subiect. În ceea ce privește analizele formale ale unui subiect, se recomandă să începem căutarea în cadrul bibliotecilor unei universități. Astăzi există două abordări principale în ceea ce privește căutarea materialelor într-o bibliotecă: sistemul tradițional și cel electronic. Să începem așadar cu metoda tradițională, urmând ca apoi să examinăm opțiunea electronică.

Unde putem găsi ajutor ?

Când avem nevoie de ajutor pentru a găsi ceva în bibliotecă, sursa cea mai eficientă sunt bibliotecarii, persoane cu experiență în identificarea materialelor în bibliotecă. Unele biblioteci au personal specializat pe diverse domenii – științe sociale, științe umaniste, documente guvernamentale etc. Este indicat să depistați persoana specializată în domeniul dumneavoastră de interes și să stabiliți o întâlnire cu ea. Informați-o despre domeniul dumneavoastră de interes. Respectiva persoană vă va indica sursele de referință de care aveți nevoie.

Sursele de referință

Ați auzit deja, probabil, de expresia „explozie de informații”. Biblioteca este una dintre sursele acestui fenomen. Din fericire însă, există multe volume de referințe care vă pot servi drept ghid pentru a identifica mai ușor informația disponibilă.

Folosirea materialelor din depozitul bibliotecilor

Cercetările serioase implică de regulă și utilizarea materialelor din depozit, locul unde sunt stocate majoritatea cărților din bibliotecă. Această secțiune oferă informații despre găsirea cărților în depozit.

Catalogul cu fișe

În cadrul sistemului tradițional de căutare a surselor, catalogul cu fișe este sistemul principal de referință pentru a căuta locul unde sunt stocate cărțile. Fiecare carte este descrisă pe trei fișe separate. Acestea sunt apoi completate în trei seturi alfabetice. Un set este aranjat în funcție de autor, un altul în funcție de titlu, iar al treilea în funcție de subiect.

Dacă doriți să găsiți o anumită carte, o puteți căuta fie în dosarul ordonat în funcție de autor sau în cel după titlu. Dacă aveți doar o arie generală de interes, ar trebui să vă uitați în fișele dedicate domeniului respectiv. Observați următoarele elemente:

1. Titlul domeniului (întotdeauna scris cu majuscule)
2. Numele autorului (numele urmat de prenume)
3. Titlul cărții
4. Editura
5. Anul publicării
6. Numărul de pagini din carte plus alte informații (cum ar fi cele referitoare la ilustrațiile pe care le poate conține cartea)
7. Numărul de înregistrare necesar pentru identificarea unei cărți pe rafturile bibliotecii ; cărțile de ficțiune sunt în general ordonate alfabetic după numele autorului.

Clasificarea utilizată de Library of Congress

În cele ce urmează vă este prezentată o strategie utilă pe care să o folosiți atunci când cercetați un anumit subiect. După ce ați identificat numărul de înregistrare pentru o anumită carte din aria dumneavoastră de cercetare, mergeți la cărțile din depozit, găsiți acea carte și răsfoiți și alte cărți care se află în apropierea celei pe care o căutați. Deoarece toate cărțile sunt ordonate tematic, această metodă vă va ajuta să localizați cărți relevante despre a căror existență este posibil să nu fi știut.

O altă opțiune ar fi aceea de a vizita direct depozitul pentru a răsfoi cărțile care se încadrează în aria dumneavoastră de cercetare. În majoritatea bibliotecilor cărțile sunt aranjate și numerotate conform unei clasificări tematice organizate de Library of Congress. (Unele folosesc sistemul zecimal Dewey.) În cele ce urmează este prezentată o listă a categoriilor utilizate de Library of Congress.

Clasificări folosite de Library of Congress (parțiale)

- A LUCRĂRI GENERALE**
- B FILOSOFIE, PSIHOLOGIE, RELIGIE**
- B-BD Filozofie
- BF Psihologie
- BL-BX Religie
- C ISTORIE - ȘTIINȚE AUXILIARE**
- D ISTORIE (cu excepția Americii)**
- DA-DR Europa
- DS Asia
- DT Africa
- E-F ISTORIE (America)**
- E SUA
- E51-99 Indienii din America de Nord
- E185 Populația de culoare din SUA
- F101-1140 Canada
- F1201-3799 America Latină
- G GEOGRAFIE - ANTROPOLOGIE**
- G-GF Geografie
- GC Oceanologie și oceanografie
- GN Antropologie
- GV Sport, distracții, jocuri
- H ȘTIINȚE SOCIALE**
- H62.B2 *Practica cercetării sociale*
- HB-HJ Economie și afaceri
- HM-HX Sociologie
- J ȘTIINȚE POLITICE**
- JK SUA
- JN Europa
- JQ Asia, Africa
- JX Relații internaționale
- K DREPT**
- L EDUCAȚIE**
- M MUZICĂ**
- N ARTE PLASTICE**
- NA Arhitectură
- NB Sculptură
- NC Arte grafice
- ND Pictură
- NE Gravuri
- NK Ceramică, textile
- P LIMBĂ ȘI LITERATURĂ**
- PE Limbă engleză
- PG Limbă slavă

PJ-PM	Limbi orientale
PN	Dramă, oratorie, jurnalism
PQ	Literatură romantică
PR	Literatură engleză
PS	Literatură americană
PT	Literatură germanică
Q ȘTIINȚE	
QA	Matematică
QB	Astronomie
QC	Fizică
QD	Chimie
QE	Geologie
QH-QR	Biologie
R MEDICINĂ	
RK	Stomatologie
RT	Asistență medicală
S AGRICULTURĂ - INDUSTRIE DE PLANTE ȘI ANIMALE	
T TEHNOLOGIE	
TA-TL	Inginerie
TR	Fotografie
U ȘTIINȚE MILITARE	
V ȘTIINȚE NAVALE	
Z BIBLIOGRAFIE ȘI BIBLIOTECONOMIE	

Fișiere de bibliotecă în sistem informatizat

Din ce în ce mai mult, materialele de bibliotecă sunt înregistrate în format electronic. Cu toate că există sisteme informatizate diferite în biblioteci, iată un exemplu tipic privind modalitatea în care acestea funcționează.

La unul dintre calculatoarele din bibliotecă, dintr-un laborator de informatică sau chiar de acasă, puteți introduce titlul unei cărți și în câteva secunde vi se va lista fișa cărții. Pentru a explora cartea în detaliu, puteți introduce un element adițional și puteți avea acces la un rezumat al cărții.

Alternativ, ați putea introduce un domeniu după care să aveți acces la o listă a cărților și articolelor scrise pe acel subiect. Puteți să verificați lista și să indicați lucrările pe care vreți să le vedeți.

Multe biblioteci oferă acces la periodice și cărți prin internet. Sistemul informatizat al bibliotecii dumneavoastră ar trebui să vă permită accesul la materiale care sunt accesibile pe internet. Uneori pot fi accesate lucrări întregi de disertație sau chiar cărți. Este foarte probabil ca principala bibliotecă din localitatea dumneavoastră să ofere servicii de livrare a documentelor membrilor săi.

Multe biblioteci care funcționează în cadrul colegiilor au acces la Centrul de Informare privind Resursele Educaționale (ERIC). Acest sistem informatizat vă oferă posibilitatea de a căuta prin sute de jurnale importante de educație pentru a găsi articole publicate

care se înscriu în tematica dumneavoastră de interes (în domeniul educației). Ca regulă generală, fiecare pagină de internet a fiecărei biblioteci ar trebui să dețină o listă a bazelor de date în funcție de disciplină pe care le puteți accesa, care vă pot ajuta să limitați numărul titlurilor referitoare la un anumit cuvânt-cheie. Asigurați-vă că vă puteți restrânge căutarea prin limitarea, de exemplu, a limbii sau a perioadei de publicare. Odată ce ați identificat articolele care vă interesează, computerul vă va oferi rezumatele lor.

Având o valoare însemnată pentru cercetătorii din domeniul științelor sociale, publicațiile *Sociological Abstracts* și *Psychological Abstracts* prezintă rezumatele cărților și articolelor – adesea pregătite de către autori – astfel încât să puteți localiza ușor și eficient referințele relevante. Pe măsură ce găsiți referințele relevante, puteți localiza lucrările originale și să accesați toate detaliile. Rezumatele sunt disponibile atât în formă tipărită, cât și electronic.

Dacă un document nu este disponibil în acea bibliotecă sau pe internet, puteți apela întotdeauna la o altă resursă: împrumuturile între biblioteci, care sunt în general gratuite. Bibliotecile nu au în proprietate orice document sau material multimedia (CD-ROM, casete video, laser disk, filme), însă multe dintre ele au acorduri de împrumut care vă pot fi utile. Este indicat să țineți cont de durata de timp dintre plasarea solicitării și primirea efectivă a cărții sau articolului respectiv. În cazul în care cartea se află într-o bibliotecă situată în apropiere, de exemplu, este indicat să mergeți singuri să preluați cartea. Cheia unei căutări eficiente desfășurate în cadrul unei biblioteci este să fiți bine informați. Așa încât intensificați relațiile cu bibliotecarii, profesorii și colegii voștri !

LECTURI SUPLIMENTARE

- Bart, Pauline și Linda Frankel (1986), *The Student Sociologist's Handbook*, Random House, New York. O „trusă” de supraviețuire pentru desfășurarea cercetării sociologice. Conține un ghid detaliat în vederea redactării lucrărilor de cercetare ; capitole privind periodicele, rezumatele și serviciile de indexare, bibliografii, asistență în vederea redactării bibliografiilor și alte surse secundare ; precum și un ghid complet al surselor de date atât guvernamentale, cât și non-guvernamentale. Conține o secțiune specială cu privire la rolul sexelor și la studiile de gen.
- Li, Tze-chung (1990), *Social Science Reference Sources : A Practical Guide*, Greenwood Press, Westport, CT. Listează și descrie toate tipurile de materiale de referință, incluzând baze de date și arhive, precum și surse publicate. Volumul este organizat în două părți : științele sociale în general și în funcție de disciplină.
- Richlin-Klonsky, Judith și Ellen Strenski (eds.) (1998), *A Guide to Writing Sociology Papers*, St. Martin's Press, New York. Această cărtică grozavă conține multe sfaturi utile în vederea desfășurării cercetărilor. Este utilă în special pentru cei care nu au multă experiență în domeniul sociologiei sau al altor științe sociale și care trebuie să învețe despre cele mai elementare aspecte ale cercetării.

Anexa B

Chestionar GSS de enumerare a gospodăriilor

Centrul de Cercetare a Opiniei Publice (NORC=The National Opinion Research Center) din cadrul Universității din Chicago este unul dintre importantele centre de cercetare socială din întreaga lume. Mai mult, Sondajul Social General (GSS=General Social Survey) desfășurat de acest centru a devenit o sursă majoră de date din domeniul științelor sociale pentru cercetători. Probabil ați observat că multe dintre exemplele oferite în această carte au fost preluate din GSS.

Anexa C

Eroarea estimată de eşantionare

Cum folosiți acest tabel : găsiți intersecția dintre dimensiunea eşantionului și distribuția procentuală aproximativă binomială din eşantion. Numărul care apare în această intersecție reprezintă eroarea estimată de eşantionare, la un nivel de încredere de 95 %, exprimată în puncte procentuale (plus/minus).

Exemplu : în eşantionul cu 400 de respondenți, 60 % răspund „da”, 40 % răspund „nu”. Eroarea de eşantionare este estimată la plus sau minus 4,9 puncte procentuale. Așadar, intervalul de încredere este între 55,1 % și 64,9 %. Am estima (cu 95 % încredere) că proporția din populația totală care ar răspunde „da” se află undeva în acest interval.

Sample Size	Binomial Percentage Distribution				
	50/50	60/40	70/30	80/20	90/10
100	10	9,8	9,2	8	6
200	7,1	6,9	6,5	5,7	4,2
300	5,8	5,7	5,3	4,6	3,5
400	5	4,9	4,6	4	3
500	4,5	4,4	4,1	3,6	2,7
600	4,1	4	3,7	3,3	2,4
700	3,8	3,7	3,5	3	2,3
800	3,5	3,5	3,2	2,8	2,1
900	3,3	3,3	3,1	2,7	2
1000	3,2	3,1	2,9	2,5	1,9
1100	3	3	2,8	2,4	1,8
1200	2,9	2,8	2,6	2,3	1,7
1300	2,8	2,7	2,5	2,2	1,7
1400	2,7	2,6	2,4	2,1	1,6
1500	2,6	2,5	2,4	2,1	1,5
1600	2,5	2,4	2,3	2	1,5
1700	2,4	2,4	2,2	1,9	1,5
1800	2,4	2,3	2,2	1,9	1,4
1900	2,3	2,2	2,1	1,8	1,4
2000	2,2	2,2	2	1,8	1,3

Bibliografie

- Abdollahyan, Hamid și Taghi Azadarmaki. 2000. *Sampling Design in a Survey Research : The Sampling Practice in Iran*. Lucrare prezentată la întâlnirea Asociației Sociologice Americane, 12-16 august, Washington, DC.
- Abdulhadi, Rabab. 1998. „The Palestinian Women's Autonomous Movement : Emergence, Dynamics, and Challenges.” *Gender and Society* 12 (6) : 649-73.
- Anderson, Walt. 1990. *Reality Isn't What It Used to Be : Theatrical Politics, Ready-to-Wear Religion, Global Myths, Primitive Chic, and Other Wonders of the Postmodern World*. San Francisco : Harper & Row.
- Andorka, Rudolf. 1990. „The Importance and the Role of the Second Economy for the Hungarian Economy and Society.” *Quarterly Journal of Budapest University of Economic Sciences* 12 (2) : 95-113.
- Aneshensel, Carol S., Rosina Becerra, Eve Fielder și Roberleigh Schuler. 1989. „Participation of Mexican American Female Adolescents in a Longitudinal Panel Survey.” *Public Opinion Quarterly* 53 : 548-62.
- Asch, Solomon. 1958. „Effects of Group Pressure upon the Modification and Distortion of Judgments.” Pp. 174-83 in *Readings in Social Psychology*, ed. a III-a, editat de Eleanor E. Maccoby et al., New York : Holt, Rinehart & Winston.
- Asher, Ramona M. și Gary Alan Fine. 1991. „Fragile Ties : Sharing Research Relationships with Women Married to Alcoholics.” Pp. 196-205 in *Experiencing Fieldwork : An Inside View of Qualitative Research*, editat de William B. Shaffir și Roberta A. Stebbins. Newbury Park, CA : Sage.
- Auster, Carol J. 1985. „Manuals for Socialization : Examples from Girl Scout Handbooks 1913-1984.” *Qualitative Sociology* 8 (4) : 359-67.
- Babbie, Earl. 1966. „The Third Civilization.” *Review of Religious Research*, iarna, pp. 101-21.
1967. „A Religious Profile of Episcopal Church-women.” *Pacific Churchman*, ianuarie, pp. 6-8, 12.
1970. *Science and Morality in Medicine*. Berkeley : University of California Press.
1982. *Social Research for Consumers*. Belmont, CA : Wadsworth.
1985. *You Can Make a Difference*. New York : St. Martin's Press.
2004. „Laud Humphreys and Research Ethics.” *International Journal of Sociology and Social Policy* 24 (3/4/5), pp. 12-18.
- Bailey, William C. 1975. „Murder and Capital Punishment”, în *Criminal Law in Action*, William J. Chambliss (ed.), New York : Wiley.
- Ball-Rokeach, Sandra J., Joel W. Grube și Milton Rokeach. 1981. „Roots : The Next Generation — Who Watched and with What Effect.” *Public Opinion Quarterly* 45 : 58-68.
- Bart, Pauline și Patricia O'Brien. 1985. *Stopping Rape : Successful Survival Strategies*. New York : Pergamon.

- Becker, Penny Edgell. 1998. „Making Inclusive Communities: Congregations and the «Problem» of Race.” *Social Problems* 45 (4): 451-72.
- Bednarz, Marlene. 1996. „Push Polls Statement.” Raport către AAPORnet listserv, aprilie. <http://www.aapor.org/ethics/pushpoll.html>.
- Belenky, Mary Field, Blythe McVicker Clinchy, Nancy Rule Goldberger și Jill Mattuck Tarule. 1986. *Women's Ways of Knowing: The Development of Self, Voice, and Mind*. New York: Basic Books.
- Bell, Derrick A. 1980. „Brown v. Board of Education and the Interest-Convergence Dilemma.” *Harvard Law Review* 93, pp. 518-33.
- Bellah, Robert N. 1957. *Tokugawa Religion*. Glencoe, IL: Free Press.
1970. „Christianity and Symbolic Realism.” *Journal for the Scientific Study of Religion* 9: 89-96.
1974. „Comment on the Limits of Symbolic Realism.” *Journal for the Scientific Study of Religion* 13: 487-89.
- Benton, J. Edwin și John L. Daly. 1991. „A Question Order Effect in a Local Government Survey.” *Public Opinion Quarterly* 55: 640-42.
- Berbrier, Mitch. 1998. „«Half the Battle»: Cultural Resonance, Framing Processes, and Ethnic Affectations in Contemporary White Separatist Rhetoric.” *Social Problems* 45 (4): 431-50.
- Berg, Bruce L. 1989. *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Boston: Allyn and Bacon.
- Bian, Yanjie. 1994. *Work and Inequality in Urban China*. Albany: State University of New York Press.
- Biddle, Stuart J.H., David Markland, David Gilbourne, Nikos L.D. Chatzisarantis și Andrew C. Sparkes. 2001. „Research Methods in Sport and Exercise Psychology: Quantitative and Qualitative Issues.” *Journal of Sports Sciences* 19 (10): 777.
- Bielby William T. și Denise Bielby. 1999. „Organizational Mediation of Project-Based Labor Markets: Talent Agencies and the Careers of Screenwriters.” *American Sociological Review* 64: 64-85.
- Birchfield, R.W. 1998. *The New Fowler's Modern English Usage*. ed. a III-a. New York: Oxford University Press.
- Bishop, George și Andrew Smith. 2001. „Response-Order Effects and the Early Gallup Split-Ballots.” *Public Opinion Quarterly* 65: 479-505.
- Black, Donald. 1970. „Production of Crime Rates.” *American Sociological Review* 35 (august): 733-48.
- Blair, Johnny, Shanyang Zhao, Barbara Bickart și Ralph Kuhn. 1995. *Sample Design for Household Telephone Surveys: A Bibliography 1949-1995*. College Park: Survey Research Center, University of Maryland.
- Blaunstein, Albert și Robert Zangrando, eds. 1970. *Civil Rights and the Black American*. New York: Washington Square Press.
- Bolstein, Richard. 1991. „Comparison of the Likelihood to Vote among Preelection Poll Respondents and Nonrespondents.” *Public Opinion Quarterly* 55: 648-50.
- Bottomore, T.B. și Maximilien Rubel, eds. [1843] 1956. *Karl Marx: Selected Writings in Sociology and Social Philosophy*. Traducere de T.B. Bottomore. New York: McGraw-Hill.
- Brown v. Board of Education*, 347 US 483 (1954).
- Burawoy, M., A. Burton, A.A. Ferguson, K.J. Fox, J. Gamson, N. Gartrell, L. Hurst, C. Kurzman, L. Salzinger, J. Schiffman și S. Ui, eds. 1991. *Ethnography Unbound: Power and Resistance in the Modern Metropolis*. Berkeley: University of California Press.

- Campbell, Donald și Julian Stanley. 1963. *Experimental and Quasi-Experimental Designs for Research*. Chicago: Rand McNally.
- Campbell, M.L. 1998. „Institutional Ethnography and Experience as Data.” *Qualitative Sociology* 21 (1): 55-73.
- Carpini, Michael X. Delli și Scott Keeter. 1991. „Stability and Change in the US Public's Knowledge of Politics.” *Public Opinion Quarterly* 55: 583-612.
- Carr, C. Lynn. 1998. „Tomboy Resistance and Conformity: Agency in Social Psychological Gender Theory.” *Gender and Society* 12 (5): 528-53.
- Census Bureau. *Vezi* US Bureau of the Census.
- Chirot, Daniel și Jennifer Edwards. 2003. „Making Sense of the Senseless: Understanding Genocide.” *Contexts* 2 (2), pp. 12-19.
- Chossudovsky, Michel. 1997. *The Globalization of Poverty: Impacts of IMF and World Bank Reforms*. Londra: Zed Books.
- Clark, Roger, Rachel Lennon și Leana Morris. 1993. „Of Caldecotts and Kings: Gendered Images in Recent American Children's Books by Black and Non-Black Illustrators.” *Gender and Society* 1 (2): 227-45.
- Coleman, James. 1966. *Equality of Educational Opportunity*. Washington, DC: US Government Printing Office.
- Collins, G.C. și Timothy B. Blodgett. 1981. „Sexual Harassment... Some See It... Some Won't.” *Harvard Business Review*, martie-aprilie, pp. 76-95.
- Comstock, Donald. 1980. „Dimensions of Influence in Organizations.” *Pacific Sociological Review*, ianuarie, pp. 67-84.
- Conrad, Clifton F. 1978. „A Grounded Theory of Academic Change.” *Sociology of Education*, 51, pp. 101-112.
- Cook, Elizabeth. 1995. Comunicare către METHODS listserv, 25 aprilie, de la Michel de Seve (T120@music.ulaval.ca) către Cook (EC1645A@american.edu).
- Cook, Thomas D. și Donald T. Campbell. 1979. *Quasi-Experimentation: Design and Analysis Issues for Field Settings*. Chicago: Rand McNally.
- Cooper-Stephenson, Cynthia și Athanasios Theologides. 1981. „Nutrition in Cancer: Physicians' Knowledge, Opinions, and Educational Needs.” *Journal of the American Dietetic Association*, mai, pp. 472-76.
- Couper, Mick P. 2001. „Web Surveys: A Review of Issues and Approaches.” *Public Opinion Quarterly* 64 (4): 464-94.
- Craig, R. Stephen. 1992. „The Effect of Television Day Part on Gender Portrayals in Television Commercials: A Content Analysis.” *Sex Roles* 26 (5/6), pp. 197-211.
- Crawford, Kent S., Edmund D. Thomas și Jeffrey J. Fink. 1980. „Pygmalion at Sea: Improving the Work Effectiveness of Low Performers.” *Journal of Applied Behavioral Science*, octombrie-decembrie, pp. 482-505.
- Curtin, Richard, Stanley Presser și Eleanor Singer. 2005. „Changes in Telephone Survey Nonresponse over the Past Quarter Century.” *Public Opinion Quarterly* 69 (1): 87-98.
- Davern, Michael, Todd H. Rockwood, Randy Sherrod și Stephen Campbell. 2003. „Prepaid Monetary Incentives and Data Quality in Face-to-Face Interviews: Data from the 1996 Survey of Income and Program Participation Incentive Experiment.” *Public Opinion Quarterly* 67: 139-47.
- Davis, Fred. 1973. „The Martian and the Convert: Ontological Polarities in Social Research.” *Urban Life*! (3): 333-43.
- Davis, James A. 1992. „Changeable Weather in a Cooling Climate atop the Liberal Plateau: Conversion and Replacement in Forty-two General Social Survey Items, 1972-1989.” *Public Opinion Quarterly* 56: 261-306.

- Deflem, Mathieu. 2002. *Policing World Society: Historical Foundations of International Police Cooperation*. New York: Oxford University Press.
- DeFleur, Lois. 1975. „Biasing Influences on Drug Arrest Records: Implications for Deviance Research.” *American Sociological Review* 40: 88-103.
- Delgado, Richard. 2002. „Explaining the Rise and Fall of African American Fortunes – Interest Convergence and Civil Rights Gains.” *Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review* 37: 369-87.
- Dillman, Don A. 1978. *Mail and Telephone Surveys: The Total Design Method*. New York: Wiley.
- Doyle, Sir Arthur Conan. [1891] 1892. „A Scandal in Bohemia.” Publicat prima oară în *The Strand*, iulie 1891. Retipărit în *The Original Illustrated Sherlock Holmes*, pp. 11-25. Secaucus, NJ: Castle.
- DuBois, W.E.B. 1903. *The Souls of Black Folk*. Chicago: McClurg. <http://www.bartleby.com/114/>.
- Durkheim, Emile. [1893] 1964. *The Division of Labor in Society*. Traducere de George Simpson. New York: Free Press. [1897] 1951. *Suicide*. New York: Free Press.
- Eastman, Crystal. 1910. „Work-Accidents and Employers' Liability.” *The Survey*, 3 septembrie, pp. 788-94.
- Ellison, Christopher G. și Darren E. Sherkat. 1990. „Patterns of Religious Mobility among Black Americans.” *Sociological Quarterly* 31 (4): 551-68.
- Emerson, Robert M., Kerry O. Ferris și Carol Brooks Gardner. 1998. „On Being Stalked.” *Social Problems* 45 (3): 289-314.
- Fausto-Sterling, Anne. 1992. „Why Do We Know So Little about Human Sex?” *Discover Archives*, iunie. http://cas.bellarmine.edu/tietjen/Human%20Nature%20S%201999/why_do_we_know_so_little_about_h.htm, accesat pe 10 iulie 2003.
- Festinger, L., H.W. Reicker și S. Schachter. 1956. *When Prophecy Fails*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Fielding, Nigel. 2004. „Getting the Most from Archived Qualitative Data: Epistemological, Practical and Professional Obstacles.” *International Journal of Social Research Methodology* 7 (1): 97-104.
- Ford, David A. 1989. „Preventing and Provoking Wife Battery through Criminal Sanctioning: A Look at the Risks.” septembrie, manuscris nepublicat.
- Ford, David A. și Mary Jean Regoli. 1992. „The Preventive Impacts of Policies for Prosecuting Wife Batterers.” Pp. 181-208 în *Domestic Violence: The Changing Criminal Justice Response*, editat de E.S. Buzawa și C.G. Buzawa. New York: Auburn.
- Forslund, Morris A. 1980. *Patterns of Delinquency Involvement: An Empirical Typology*. Lucrare prezentată la întâlnirea anuală a Western Association of Sociologist and Anthropologists, Lethbridge, Alberta, 8 februarie.
- Foschi, Martha, G. Keith Warriner și Stephen D. Hart. 1985. „Standards, Expectations, and Interpersonal Influence.” *Social Psychology Quarterly* 48 (2): 108-17.
- Fox, Katherine J. 1991. „The Politics of Prevention: Ethnographers Combat AIDS among Drug Users.” Pp. 227-49 în *Ethnography Unbound: Power and Resistance in the Modern Metropolis*, editat de M. Burawoy et al. Berkeley: University of California Press.
- Frankel, Mark S. și Sanyin Siang. 1999. *Ethical and Legal Aspects of Human Subjects Research on the Internet: A Report of a Workshop*. Washington, DC: American Association for the Advancement of Science, noiembrie, <http://www.aaas.org/spp/dspp/sfrr/projects/intres/mam.htm>.
- Gall, John. 1975. *Systemantics: How Systems Work and Especially How They Fail*. New York: Quadrangle.

- Gamson, William A. 1992. *Talking Politics*. New York : Cambridge University Press.
- Gans, Herbert. 2002. „More of Us Should Become Public Sociologists.” in *Footnotes*. Washington, DC : American Sociological Association, iulie-august, <http://www.asanet.org/footnotes/julyaugust02/fnlO.html>, accesat pe 8 iulie 2003.
- Garant, Carol. 1980. „Stalls in the Therapeutic Process.” *American Journal of Nursing*, decembrie, pp. 2166-67.
- Gard, Greta. 1993. *Ecofeminism : Women, Animals, Nature*. Philadelphia : Temple University Press.
- Garfinkel, H. 1967. *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall.
- Gaventa, J. 1991. „Towards a Knowledge Democracy : Viewpoints on Participatory Research in North America.” Pp. 121-31 în *Action and Knowledge : Breaking the Monopoly with Participatory Action-Research*, editat de O. Fals-Borda și M.A. Rahman. New York : Apex Press.
- Glaser, Barney G. și Anselm L. Strauss. 1967. *The Discovery of Grounded Theory : Strategies for Qualitative Research*. Chicago : Aldine.
- Glock, Charles Y., Benjamin B. Ringer și Earl R. Babbie. 1967. *To Comfort and to Challenge*. Berkeley : University of California Press.
- Goffman, Erving. 1961. *Asylums : Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*. Chicago : Aldine (trad. rom., Polirom, 2004).
1963. *Stigma : Notes on the Management of a Spoiled Identity*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall.
1974. *Frame Analysis*. Cambridge, MA : Harvard University Press.
1979. *Gender Advertisements*. New York : Harper & Row.
- Gottlieb, Bruce. 1999. „Cooking the School Books : How US News Cheats in Picking Its «Best American Colleges.»” *Slate*, 31 august. <http://slate.msn.com/default.aspx?id=34027>.
- Graham, Laurie și Richard Hogan. 1990. „Social Class and Tactics : Neighborhood Opposition to Group Homes.” *Sociological Quarterly* 31 (4) : 513-29.
- Greenwood, Peter W. et al. 1994. *Three Strikes and You're Out : Estimated Benefits and Costs of California's New Mandatory-Sentencing Law*. Santa Monica, CA : Rand Corporation.
- Greenwood, Peter W., C. Peter Rydell și Karyn Model. 1996. *Diverting Children from a Life of Crime : Measuring Costs and Benefits*. Santa Monica, CA : Rand Corporation.
- Griffith, Alison I. 1995. „Mothering, Schooling, and Children's Development.” Pp. 108-21 în *Knowledge, Experience, and Ruling Relations : Studies in the Social Organization of Knowledge*, editat de M. Campbell și A. Manicom. Toronto : University of Toronto Press.
- Gubrium, Jaber F. și James A. Holstein. 1997. *The New Language of Qualitative Method*. New York : Oxford University Press.
- Hannon, Lance și James Defronzo. 1998. „The Truly Disadvantaged, Public Assistance, and Crime.” *Social Problems* 45 (3) : 383-92.
- Hawking, Stephen. 2001. *The Universe in a Nutshell*. New York : Bantam.
- Hedrick, Terry E., Leonard Bickman și Debra J. Rog. 1993. *Applied Research Design : A Practical Guide*. Newbury Park, CA : Sage.
- Hempel, Carl G. 1952. „Fundamentals of Concept Formation in Empirical Science.” *International Encyclopedia of United Science II*, nr. 7.
- Heritage, J. 1984. *Garfinkel and Ethnomethodology*. Cambridge : Polity Press.
- Heritage, John și David Greatbatch. 1992. „On the Institutional Character of Institutional Talk.” în *Talk at Work*, editat de P. Drew și J. Heritage. Cambridge, England : Cambridge University Press.
- Higginbotham, A. Leon, Jr. 1978. *In the Matter of Color : Race and the American Legal Process*. New York : Oxford University Press.

- Hill, Lewis. 2000. *Yankee Summer: The Way We Were: Growing Up in Rural Vermont in the 1930s*. Bloomington, IN: 1stBooks Library.
- Hils, Philip J. 1981. „Values of Driving Classes Disputed.” *San Francisco Chronicle*, 25 iunie, p. 4.
- Hogan, Richard și Carolyn C. Perrucci. 1998. „Producing and Reproducing Class and Status Differences: Racial and Gender Gaps in US Employment and Retirement Income.” *Social Problems* 45 (4): 528-49.
- Howard, Edward N. și Darlene M. Norman. 1981. „Measuring Public Library Performance.” *Library Journal*, februarie, pp. 305-8.
- Howell, Joseph T. 1973. *Hard Living on Clay Street*. Garden City, NY: Doubleday Anchor.
- Huberman, A. Michael și Matthew B. Miles. 1994. „Data Management and Analysis Methods.” Pp. 428-44 in *Handbook of Qualitative Research*, editat de Norman K. Denzin și Yvonna S. Lincoln. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hughes, Michael. 1980. „The Fruits of Cultivation Analysis: A Reexamination of Some Effects of Television Watching.” *Public Opinion Quarterly* 44: 287-302.
- Humphreys, Laud. 1970. *Tearoom Trade: Impersonal Sex in Public Places*. Chicago: Aldine.
- Hurst, Leslie. 1991. „Mr. Henry Makes a Deal.” Pp. 183-202 in *Ethnography Unbound: Power and Resistance in the Modern Metropolis*, editat de M. Burawoy et al. Berkeley: University of California Press.
- Iannacchione, Vincent G., Jennifer M. Staab și David T. Redden. 2003. „Evaluating the Use of Residential Mailing Addresses in a Metropolitan Household Survey.” *Public Opinion Quarterly* 67: 202-10.
- Ibrahim, Saad Eddin. 2003. „Letter from Cairo.” *Contexts!* (2): 68-72.
- Irwin, John și James Austin. 1997. *It's About Time: America's Imprisonment Binge*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Isaac, Larry W. și Larry J. Griffin. 1989. „A Historicism in Time-Series Analyses of Historical Process: Critique, Redirection, and Illustrations from US Labor History.” *American Sociological Association* 54: 873-90.
- Jackman, Mary R. și Mary Scheuer Senter. 1980. „Images of Social Groups: Categorical or Qualified?” *Public Opinion Quarterly* 44: 340-61.
- Jacobs, Bruce A. și Jody Miller. 1998. „Crack Dealing, Gender, and Arrest Avoidance.” *Social Problems* 45 (4): 550-69.
- Jasso, Guillermina. 1988. „Principles of Theoretical Analysis.” *Sociological Theory* 6: 1-20.
- Jensen, Arthur. 1969. „How Much Can We Boost IQ and Scholastic Achievement?” *Harvard Educational Review* 39: 273-74.
- Jobes, Patrick C., Andra Aldea, Constantin Cernat, Ioana-Minerva Ocolişan, Gabriel Iordache, Sebastian Lăzăroiu, Cătălin Stoica, Gheorghe Tibil și Eugenia Udangiu. 1997. „Shopping as a Social Problem: A Grounded Theoretical Analysis of Experiences among Romanian Shoppers.” *Journal of Applied Sociology* 14 (1): 124-46.
- Johnson, Jeffrey C. 1990. *Selecting Ethnographic Informants*. Newbury Park, CA: Sage.
- Johnston, Hank. 1980. „The Marketed Social Movement: A Case Study of the Rapid Growth of TM.” *Pacific Sociological Review*, iulie, pp. 333-54.
- Johnston, Hank și David A. Snow. 1998. „Subcultures and the Emergence of the Estonian Nationalist Opposition 1945-1990.” *Sociological Perspectives* 41 (3): 473-97.
- Jones, James H. 1981. *Bad Blood: The Tuskegee Syphilis Experiments*. New York: Free Press.
- Kaplan, Abraham. 1964. *The Conduct of Inquiry*. San Francisco: Chandler.
- Kasl, Stanislav V., Rupert F. Chisolm și Brenda Eskenazi. 1981. „The impact of the Accident at Three Mile Island on the Behavior and Well-Being of Nuclear Workers.” *American Journal of Public Health*, mai, pp. 472-95.

- Kasof, Joseph. 1993. „Sex Bias in the Naming of Stimulus Persons.” *Psychological Bulletin* 113 (1): 140-63.
- Kebede, Alemseghed și J. David Knottnerus. 1998. „Beyond the Pales of Babylon: The Ideational Components and Social Psychological Foundations of Rastafari.” *Sociological Perspectives* 42 (3): 499-517.
- Kendall Patricia L. și Paul F. Lazarsfeld. 1950. „Problems of Survey Analysis.” Pp. 133-96 în *Continuities in Social Research: Studies in the Scope and Method of „The American Soldier”*, editat de Robert K. Merton și Paul F. Lazarsfeld. New York: Free Press.
- Kentor, Jeffrey. 2001. „The Long Term Effects of Globalization on Income Inequality, Population Growth, and Economic Development.” *Social Problems* 48 (4): 435-55.
- Khayatt, Didi. 1995. „Compulsory Heterosexuality: Schools and Lesbian Students.” Pp. 149-63 în *Knowledge, Experience, and Ruling Relations: Studies in the Social Organization of Knowledge*, editat de M. Campbell și A. Manicom. Toronto: University of Toronto Press.
- Kilburn, John C. Jr. 1998. „It's a Matter of Definition: Dilemmas of Service Delivery and Organizational Structure in a Growing Voluntary Organization.” *Journal of Applied Sociology* 15 (1): 89-103.
- Kinnell, Ann Marie și Douglas W. Maynard. 1996. „The Delivery and Receipt of Safer Sex Advice in Pretest Counseling Sessions for HIV and AIDS.” *Journal of Contemporary Ethnography* 24: 405-37.
- Kinsey, Alfred C, et al. 1948. *Sexual Behavior in the Human Male*. Philadelphia: W.B. Saunders.
1953. *Sexual Behavior in the Human Female*. Philadelphia: W. B. Saunders.
- Kish, Leslie. 1965. *Survey Sampling*. New York: Wiley.
- Krueger, Richard A. 1988. *Focus Groups*. Newbury Park, CA: Sage.
- Kubrin, Charis E. și Ronald Weitzer. 2003. „Retaliatory Homicide: Concentrated Disadvantage and Neighborhood Culture.” *Social Problems* 50 (2): 157-80.
- Kuhn, Thomas. 1970. *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kvale, Steinar. 1996. *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Laumann Edward O., John H. Gagnon, Robert T. Michael și Stuart Michaels. 1994. *The Social Organization of Sexuality*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lee, Motoko Y., Stephen G. Sapp și Melvin C. Ray. 1996. „The Reverse Social Distance Scale.” *Journal of Social Psychology* 136 (1), pp. 17-24.
- Lengermann, Patricia Madoo și Jill Niebrugge-Brantley. 2002. „Back to the Future: Settlement Sociology, 1885-1930.” *American Sociologist* 33 (3): 5-20.
- Lever, Janet. 1986. „Sex Differences in the Complexity of Children's Play and Games.” Pp. 74-89 în *Structure and Process*, editat de Richard J. Peterson și Charlotte A. Vaughan. Belmont, CA: Wadsworth.
- Libin, A. și J. Cohen-Mansfield. 2000. „Individual versus Group Approach for Studying and Intervening with Demented Elderly Persons: Methodological Perspectives.” *Gerontologist*, octombrie 15, p. 105.
- Linton, Ralph. 1937. *The Study of Man*. New York: D. Appleton-Century.
- Literary Digest. 1936a. „Landon, 1, 293, 669: Roosevelt, 972, 897.” 31 octombrie, pp. 5-6.
- 1936b. „What Went Wrong with the Polls?” 14 noiembrie, pp. 7-8.
- Lofland, John. 2003. *Demolishing a Historic Hotel*. Davis, CA: Davis Research.
- Lofland, John și Lyn H. Lofland. 1995. *Analyzing Social Settings: A Guide to Qualitative Observation and Analysis*. ed. a III-a. Belmont, CA: Wadsworth.

- Lopata, Helena Znaniecki. 1981. „Widowhood and Husband Sanctification.” *Journal of Marriage and the Family*, mai, pp. 439-50.
- Lynd, Robert S. și Helen M. Lynd. 1929. *Middletown*. New York : Harcourt, Brace.
1937. *Middletown in Transition*. New York : Harcourt, Brace.
- Madison, Anna-Marie. 1992. „Primary Inclusion of Culturally Diverse Minority Program Participants in the Evaluation Process.” *New Directions for Program Evaluation*, nr. 53, pp. 35-43.
- Mahoney, James și Dietrich Rueschemeyer, eds. 2003. *Comparative Historical Analysis in the Social Sciences*. New York : Cambridge University Press.
- Maltz, Michael D. „Visualizing Homicide : A Research Note.” *Journal of Quantitative Criminology* 15 (4) : 397-410.
- Manning, Peter K. și Betsy Cullum-Swan. 1994. „Narrative, Content, and Semiotic Analysis.” Pp. 463-77 in *Handbook of Qualitative Research*, editat de Norman K. Denzin și Yvonna S. Lincoln. Thousand Oaks, CA : Sage.
- Marshall, Catherine și Gretchen B. Rossman. 1995. *Designing Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA : Sage.
- Marx, Karl. 1960. *Capitalul*. București : Ed. Politică.
- [1880] 1956. *Revue Socialist*, 5 iulie. Retipărit în *Karl Marx : Selected Writings in Sociology and Social Philosophy*, editat de T.B. Bottomore și Maximilien Rubel. New York : McGraw-Hill.
- McAlister, Alfred, Cheryl Perry, Joel Killen, Lee Ann Slinkard și Nathan Maccoby. 1980. „Pilot Study of Smoking, Alcohol, and Drug Abuse Prevention.” *American Journal of Public Health*, iulie, pp. 719-21.
- McGrane, Bernard. 1994. *The Un-TV and the 10 mph Car : Experiments in Personal Freedom and Everyday Life*. Fort Bragg, CA : The Small Press.
- Meadows, Donella H., Dennis L. Meadows și Jorgen Randers. 1992. *Beyond the Limits : Confronting Global Collapse, Envisioning a Sustainable Future*. Post Mills, VT : Chelsea Green.
- Meadows, Donella, Dennis L. Meadows, Jorgen Randers și William W. Behrens, III. 1972. *The Limits to Growth*. New York : Signet Books.
- Menjívar, Cecilia. 2000. *Fragmented Ties : Salvadoran Immigrant Networks in America*. Berkeley : University of California Press.
- Merton, Robert K. 1938. „Social Structure and Anomie.” *American Sociological Review* 3 : 672-82.
1957. *Social Theory and Social Structure*. New York : Free Press.
- Milgram, Stanley. 1963. „Behavioral Study of Obedience.” *Journal of Abnormal Social Psychology* 67 : 371-78.
1965. „Some Conditions of Obedience and Disobedience to Authority.” *Human Relations* 18 : 57-76.
- Miller, Delbert. 1991. *Handbook of Research Design and Social Measurement*. Newbury Park, CA : Sage.
- Mirola, William A. 2003. „Asking for Bread, Receiving a Stone : The Rise and Fall of Religious Ideologies in Chicago's Eight-Hour Movement.” *Social Problems* 50 (2) : 273-93.
- Mitchell, Richard G., Jr. 1991. „Secrecy and Disclosure in Field Work.” Pp. 97-108 in *Experiencing Fieldwork : An Inside View of Qualitative Research*, editat de William B. Shaffir și Robert A. Stebbins. Newbury Park, CA : Sage.
2002. *Dancing at Armageddon : Survivalism and Chaos in Modern Times*. Chicago : University of Chicago Press.
- Mitofsky, Warren J. 1999. „Miscalls Likely in 2000.” *Public Perspective* 10 (5) : 42-43.
- Morgan, David L., ed. 1993. *Successful Focus Groups : Advancing the State of the Art*. Newbury Park, CA : Sage.

- Morgan, Lewis H. 1870. *Systems of Consanguinity and Affinity*. Washington, DC : Smithsonian Institution.
- Moskowitz, Milt. 1981. „The Drugs That Doctors Order.” *San Francisco Chronicle*, 23 mai, p. 33.
- Moynihan, Daniel. 1965. *The Negro Family : The Case for National Action*. Washington, DC : US Government Printing Office.
- Myrdal, Gunnar. 1944. *An American Dilemma*. New York : Harper & Row.
- Naisbitt, John și Patricia Aburdene. 1990. *Megatrends 2000 : Ten New Directions for the 1990's*. New York : Morrow.
- Nature Conservancy. 2005. „The Nature of Science on the Sacramento River.” *The Nature Conservancy*, primăvară-vară, p. 3.
- Neuman, W. Lawrence. 1998. „Negotiated Meanings and State Transformation: The Trust Issue in the Progressive Era.” *Social Problems* 45 (3) : 315-35.
- Nicholls, William L., II, Reginald P. Baker și Jean Martin. 1996. „The Effect of New Data Collection Technology on Survey Data Quality.” în *Survey Measurement and Process Quality*, editat de L. Lyberg, P. Biemer, M. Collins, C. Dippo, N. Schwarz și D. Trewin. New York : Wiley.
- „1 in 5 Polled Voices Doubt on Holocaust.” 1993. *New York Times*, 20 aprilie, p. A12.
- Perinelli, Phillip J. 1986. „Nonsuspecting Public in TV Call-in Polls.” *New York Times*, 14 februarie, scrisoare către editor.
- Perrow, Charles. 2002. *Organizing America : Wealth, Power, and the Origins of Corporate Capitalism*. Princeton, NJ : Princeton University Press.
- Petersen, Larry R. și Judy L. Maynard. 1981. „Income, Equity, and Wives' Housekeeping Role Expectations.” *Pacific Sociological Review*, ianuarie, pp. 87-105.
- Picou, J. Steven. 1996a. „Compelled Disclosure of Scholarly Research : Some Comments on High Stages Litigation.” *Law and Contemporary Problems* 59 (3) : 149-57.
- 1996b. „Sociology and Compelled Disclosure : Protecting Respondent Confidentiality.” *Sociological Spectrum* 16 (3) : 207-38.
- Picou, J. Steven, Duane A. Gill și Maurie J. Cohen, eds. 1999. *The Exxon Valdez Disaster : Readings on a Modern Social Problem*. Dubuque, IA : Kendall-Hunt.
- Plutzer, Eric și Michael Berkman. 2005. „The Graying of America and Support for Funding the Nation's Support.” *Public Opinion Quarterly* 69 (1) : 66-86.
- „Poll on Doubt of Holocaust Is Corrected.” 1993. *New York Times*, 8 iulie, p. A7.
- Population Communications International. 1996. *International Dateline* [februarie]. New York : Population Communications International.
- Porter, Stephen R. și Michael E. Whitcomb. 2003. „The Impact of Contact Type on Web Survey Response Rates.” *Public Opinion Quarterly* 67 : 579-88.
- Powell, Elwin H. 1958. „Occupation, Status, and Suicide : Toward a Redefinition of Anomie.” *American Sociological Review* 23 : 131-39.
- Presser, Stanley și Johnny Blair. 1994. „Survey Pretesting : Do Different Methods Produce Different Results ?” Pp. 73-104 în *Sociological Methodology 1994*, editat de Peter Marsden. San Francisco, CA : Jossey-Bass.
- Prewitt, Kenneth. 2003. „Partisan Politics in the 2000 US Census.” *Population Reference Bureau*, noiembrie 2003. http://www.prb.org/Template.cfm?Section=PRB&template=/Content/ContentGroups/Articles/03/Partisan_Politics_in_the_2000_U_S_Census.htm.
- Quoss, Bernita, Margaret Cooney și Terri Longhurst. 2000. „Academics and Advocates : Using Participatory Action Research to Influence Welfare Policy.” *Journal of Consumer Affairs* 34 (1) : 47.

- Ragin, Charles C. și Howard S. Becker. 1992. *What Is a Case ? : Exploring the Foundations of Social Inquiry*. Cambridge, Anglia : Cambridge University Press.
- Rasinski, Kenneth A. 1989. „The Effect of Question Wording on Public Support for Government Spending.” *Public Opinion Quarterly* 53 : 388-94.
- Redfield, Robert. 1941. *The Folk Culture of Yucatan*. Chicago : University of Chicago Press.
- Reinharz, Shulamit. 1992. *Feminist Methods in Social Research*. New York : Oxford University Press.
- Reynolds, H.T. 1977. *Analysis of Nominal Data*. Beverly Hills, CA : Sage.
- Riecken, Henry W. și Robert F. Boruch. 1974. *Social Experimentation : A Method for Planning and Evaluating Social Intervention*. New York : Academic Press.
- Roethlisberger, F.J. și W.J. Dickson. 1939. *Management and the Worker*. Cambridge, MA : Harvard University Press.
- Rogers, Everett M., Peter W. Vaughan, Ramadhan M.A. Swalehe, Nagesh Rao și Suruchi Sood. 1996. „Effects of an Entertainment-Education Radio Soap Opera on Family Planning and HIV/AIDS Prevention Behavior in Tanzania.” Raport prezentat la o întâlnire tehnică în cadrul Proiectului Tanzania, spectacol-educație, Fundația Rockefeller, New York, 27 martie.
- Rosenberg, Morris. 1968. *The Logic of Survey Analysis*. New York : Basic Books.
- Rosenthal, Robert și Lenore Jacobson. 1968. *Pygmalion in the Classroom*. New York : Holt, Rinehart & Winston.
- Ross, Jeffrey Ian. 2004. „Taking Stock of Research Methods and Analysis on Oppositional Political Terrorism.” *American Sociologist* 35 (2) : 26-37.
- Rossmann, Gabriel. 2002. *The Qualitative Influence of Ownership on Media Content : The Case of Movie Reviews*. Lucrare prezentată în cadrul American Sociological Association, Chicago. în *Contexts !* (2) : 7.
- Rothman, Ellen K. 1981. „The Written Record.” *Journal of Family History*, primăvara, pp. 47-56.
- Rubin, Herbert J. și Riene S. Rubin. 1995. *Qualitative Interviewing : The Art of Hearing Data*. Thousand Oaks, CA : Sage.
- Rynbrandt, Linda J. și Mary Jo Deegan. 2002. „The Ecofeminist Pragmatism of Caroline Bartlett Crane, 1896-1935.” *American Sociologist* 33 (3) : 55-68.
- Sacks, Jeffrey J., W. Mark Krushat și Jeffrey Newman. 1980. „Reliability of the Health Hazard Appraisal.” *American Journal of Public Health*, iulie, pp. 730-32.
- Sanders, William B. 1994. *Gangbangers and Drive-bys : Grounded Culture and Juvenile Gang Violence*. New York : Aldine De Gruyter.
- Scarce, Rik. 1990. *Ecowarriors : Understanding the Radical Environmental Movement*. Chicago : Noble Press.
1999. „Good Faith, Bad Ethics : When Scholars Go the Distance and Scholarly Associations Do Not.” *Law and Social Inquiry* 24 (4) : 967-76.
- Schiflett, Kathy L. și Mary Zey. 1990. „Comparison of Characteristics of Private Product Producing Organizations and Public Service Organizations.” *Sociological Quarterly* 31 (4) : 569-83.
- Schmitt, Frederika E. și Patricia Yancey Martin. 1999. „Unobtrusive Mobilization by an Institutionalized Rape Crisis Center: «All We Do Comes from Victims»” *Gender and Society* 13 (3) : 364-84.
- Schutz, Alfred. 1967. *The Phenomenology of the Social World*. Evanston, IL : Northwestern University Press.
1970. *On Phenomenology and Social Relations*. Chicago : University of Chicago Press.
- Shaffir, William B. și Robert A. Stebbins, eds. 1991. *Experiencing Fieldwork : An Inside View of Qualitative Research*. Newbury Park, CA : Sage.

- Shea, Christopher. 2000. „Don't Talk to the Humans: The Crackdown on Social Science Research.” *Lingua Franca* 10 (6).
- Sherif, Muzafer. 1935. „A Study of Some Social Factors in Perception.” *Archives of Psychology* 27: 1-60.
- Silverman, David. 1993. *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analyzing Talk, Text, and Interaction*. Newbury Park, CA: Sage.
1999. *Doing Qualitative Research: A Practical Handbook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Silverman, George. 2005. „Qualitative Research: Face-to-Face Focus Groups, Telephone Focus Groups, Online Focus Groups.” http://www.mnav.com/qualitative_research.htm, accesat pe 1 iunie 2005.
- Skedsvold, Paula. 2002. „New Developments Concerning Public Use Data Files.” *Footnotes* 30 (1): 3.
- Skocpol, Theda. 2003. *Diminished Democracy: From Membership to Management in American Civic Life*. Norman: Oklahoma University Press.
- Smith, Andrew E. și G.F. Bishop. 1992. *The Gallup Secret Ballot Experiments: 1944-1988*. Lucrare prezentată la conferința anuală a American Association for Public Opinion Research St. Petersburg, FL, mai.
- Smith, Dorothy E. 1978. *The Everyday World as Problematic*. Boston: Northeastern University Press.
- Smith, Vicki. 1998. „The Fractured World of the Temporary Worker: Power, Participation, and Fragmentation in the Contemporary Workplace.” *Social Problems* 45 (4): 411-30.
- Snow, David A. și Leon Anderson. 1987. „Identity Work among the Homeless: The Verbal Construction and Avowal of Personal Identities.” *American Journal of Sociology* 92: 1336-71.
- Sorokin, Pitirim A. 1937-1940. *Social and Cultural Dynamics*. 4 vol. Englewood Cliffs, NJ: Bedminster Press.
- Spohn, Cassie și Julie Horney. 1990. „A Case of Unrealistic Expectations: The Impact of Rape Reform Legislation in Illinois.” *Criminal Justice Policy Review* 4 (1): 1-18.
- Srole, Leo. 1956. „Social Integration and Certain Corollaries: An Exploratory Study.” *American Sociological Review* 21: 709-16.
- Stark, Rodney. 1997. *The Rise of Christianity: How the Obscure, Marginal Jesus Movement Became the Dominant Religious Force in the Western World in a Few Centuries*. San Francisco: HarperCollins.
- „State Saved \$21.7 Billion with Five-Year-Old Three Strikes' Law.” 1999. *BayInsider*, 1 martie.
- Stearns, Cindy A. 1999. „Breastfeeding and the Good Maternal Body.” *Gender and Society* 13 (3): 308-26.
- Sterling, T.D., W.L. Rosenbaum și J.J. Weinkam. 1995. „Publication Decisions Revisited: The Effect of the Outcome of Statistical Tests on the Decision to Publish and Vice Versa.” *American Statistician* 49 (1): 108-12.
- Stouffer, Samuel et al. 1949-1950. *The American Soldier*. 3 vol. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Strang, David și James N. Baron. 1990. „Categorical Imperatives: The Structure of Job Titles in California State Agencies.” *American Sociological Review* 55: 479-95.
- Strauss, Anselm și Juliet Corbin. 1994. „Grounded Theory Methodology: An Overview.” Pp. 273-85 în *Handbook of Qualitative Research*, editat de Norman K. Denzin și Yvonna S. Lincoln. Thousand Oaks, CA: Sage. 1998. *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Strunk, William, Jr. și E.B. White. 1999. *The Elements of Style*. ed. a IV-a. New York: Macmillan.

- Swalehe, Ramadhan, Everett M. Rogers, Mark J. Gilboard, Krista Alford și Rima Montoya. 1995. „A Content Analysis of the Entertainment-Education Radio Soap Opera Twende na Wa-kati' (Let's Go with the Times) in Tanzania.” Arusha, Tanzania: Population Family Life and Education Programme (POFLEP), Ministry of Community Development, Women Affairs, and Children, 15 noiembrie.
- Takeuchi, David. 1974. „Grass in Hawaii: A Structural Constraints Approach.” disertație la University of Hawaii.
- Tan, Alexis S. 1980. „Mass Media Use, Issue Knowledge and Political Involvement.” *Public Opinion Quarterly* 44: 241-48.
- Tandon, Rajesh și L. Dave Brown. 1981. „Organization-Building for Rural Development: An Experiment in India.” *Journal of Applied Behavioral Science*, aprilie-iunie, pp. 172-89.
- Taylor, Humphrey, și George Terhanian. 1999. „Headly Days Are Here Again: Online Polling Is Rapidly Coming of Age.” *Public Perspective* 10 (4): 20-23.
- Thomas, W.I. și Florian Znaniecki. 1918. *The Polish Peasant in Europe and America*. Chicago: University of Chicago Press.
- Tuckel, Peter S. și Barry M. Feinberg. 1991. „The Answering Machine Poses Many Questions for Telephone Survey Researchers. *Public Opinion Quarterly* 55: 200-217.
- Tuckel, Peter și Harry O'Neill. 2002. „The Vanishing Respondent in Telephone Surveys.” *Journal of Advertising Research*, septembrie-octombrie, pp. 26-48.
- Turk, Theresa Guminski. 1980. „Hospital Support: Urban Correlates of Allocation Based on Organizational Prestige.” *Pacific Sociological Review*, iulie, pp. 315-32.
- Turner, Jonathan H., ed. 1989. *Theory Building in Sociology: Assessing Theoretical Cumulation*. Newbury Park, CA: Sage.
- United Nations. 1995. „Human Development Report 1995, New York: United Nations Development Program.” [Rezumat în Population Communications International. 1996. *International Dateline*, februarie, pp. 1-4.]
- US Bureau of the Census. 1996. *Statistical Abstract of the United States, 1995*. CD-ROM CD-SA-95, aprilie.
2000. *Statistical Abstract of the United States*. Washington, DC: US Government Printing Office.
2001. *Statistical Abstract of the United States*. Washington, DC: US Government Printing Office.
- US News and World Report. 1999. „America's Best Colleges.” 30 august.
- Vanderbei, Robert. 2004. „Election 2004 Results.” <http://www.princeton.edu/irvdb/JAVA/election2004/>.
- Veroff, Joseph, Shirley Hatchett și Elizabeth Douvan. 1992. „Consequences of Participating in a Longitudinal Study of Marriage.” *Public Opinion Quarterly* 56: 325-27.
- Votaw, Carmen Delgado. 1979. „Women's Rights in the United States.” United States Commission on Civil Rights, Inter-American Commission on Women. Washington, DC: Clearinghouse Publications.
- Walker, Jeffery T. 1994. „Fax Machines and Social Surveys: Teaching an Old Dog New Tricks.” *Journal of Quantitative Criminology* 10 (2): 181-88.
- Walker Research. 1988. *Industry Image Study*. ed. a VIII-a. Indianapolis, IN: Walker Research.
- Warner, W. Lloyd. 1949. *Democracy in Jonesville*. New York: Harper.
- Webb, Eugene J., Donald T. Campbell, Richard D. Schwartz, Lee Sechrest și Janet Belew Grove. 2000. *Unobtrusive Measures*. Ed. rev. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Weber, Max. [1905] 1958. *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. Traducere de Talcott Parsons. New York: Scribner.

- [1925] 1946. „Science as a Vocation.” Pp. 129-56 în *From Max Weber: Essays in Sociology*, editat și tradus de Hans Gerth și C. Wright Mills. New York: Oxford University Press.
- [1934] 1951. *The Religion of China*. Traducere de Hans H. Gerth. New York: Free Press.
- [1934] 1952. *Ancient Judaism*. Traducere de Hans H. Gerth și Don Martindale. New York: Free Press.
- [1934] 1958. *The Religion of India*. Traducere de Hans H. Gerth și Don Martindale. New York: Free Press.
- Weiss, Carol. 1972. *Evaluation Research*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Weitzman, Lenore J., Deborah Eifler, Elizabeth Hokada și Catherine Ross. 1972. „Sex-Role Socialization in Picture Books for Preschool Children.” *American Journal of Sociology* 77: 1125-50.
- Wharton, Amy S. și James N. Baron. 1987. „So Happy Together? The Impact of Gender Segregation on Men at Work.” *American Sociological Review* 52: 574-87.
- Whyte, W.F. 1943. *Street Corner Society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Whyte, W.R., D.J. Greenwood și P. Lazes. 1991. „Participatory Action Research: Through Practice to Science in Social Research.” Pp. 19-55 în *Participatory Action Research*, editat de W.F. Whyte. New York: Sage.
- Wieder, D.L. 1988. *Language and Social Reality: The Case of Telling the Convict Code*. Landman, MD: University Press of America.
- Wilson, Camilo. 1999. email privat, 8 septembrie.
- Wilson, Edward O. 1975. *Sociobiology: The New Synthesis*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Yammarino, Francis I., Steven J. Skinner și Terry L. Childers. 1991. „Understanding Mail Survey Response Behavior: A Meta-Analysis.” *Public Opinion Quarterly* 55: 613-39.
- Yerg, Beverly J. 1981. „Reflections on the Use of the RTE Model in Physical Education.” *Research Quarterly for Exercise and Sport*, martie, pp. 38-47.
- Yinger, J. Milton et al. 1977. *Middle Start: An Experiment in the Educational Enrichment of Young Adolescents*. Londra: Cambridge University Press.

Glosar

Adnotare

Scrierea de notițe ce devin parte a datelor de analiză cantitativă, precum teoria întemeiată. Notițele pot să descrie și să definească concepte, să rezolve probleme metodologice sau să ofere formulări teoretice inițiale. Vezi capitolul 13.

Analiza itemului

Se evaluează dacă fiecare item inclus într-o măsură compozită are o contribuție independentă sau dacă doar copiază contribuția altor itemi din acea măsură. Vezi capitolul 6.

Analiza seriilor de timp

Procedeu care analizează schimbările din cadrul unei variabile (de exemplu : rata infraționalității) de-a lungul timpului. Vezi capitolul 16.

Analiza variației (ANOVA)

O metodă de analiză în care cazurile studiate sunt combinate în grupuri care reprezintă o variabilă independentă, iar măsura în care grupurile diferă între ele este analizată din perspectiva unor variabile dependente. Astfel, măsura în care grupurile diferă este comparată cu distribuția aleatorie standard. Vezi capitolul 16.

Analiză bivariată

Analiza simultană a două variabile, cu scopul de a stabili relația empirică dintre acestea. Construirea unui simplu tabel procentual sau a unui simplu coeficient de corelare sunt exemple ale analizelor bivariate. Vezi capitolul 14 pentru mai multe despre acest subiect.

Analiză calitativă

1. Examinarea și interpretarea non-numerică a observațiilor cu scopul de a descoperi semnificații fundamentale și modele de relații. Aceasta este tipică cercetării de teren și cercetării istorice. Vezi capitolul 13. 2. O analiză elegantă.

Analiză cantitativă

1. Reprezentarea numerică și utilizarea observațiilor în scopul descrierii și explicării fenomenelor reflectate de observațiile aprofundate. Vezi mai ales capitolul 14, dar și restul părții a patra. 2. O analiză MARE.

Analiză de conținut

Studiul comunicărilor umane păstrate, precum cărți, picturi, site-uri de internet sau legi. Vezi capitolul 11.

Analiză de conversație (AC)

O analiză meticuloasă a detaliilor conversațiilor, bazată pe o transcriere completă ce include onomatopeele și pauzele. Vezi capitolul 13.

Analiză de regresie

1. O metodă de analizare a datelor în cadrul căreia relațiile dintre variabile sunt reprezentate sub forma unei ecuații, ce poartă denumirea de ecuație de regresie. Vezi capitolul 16 pentru o discuție despre diferite forme de regresie. 2. Ceea ce pare să se întâmple cu cunoștințele tale despre cercetarea socială chiar înainte de examen.

Analiză de regresie lineară

O formă de analiză statistică ce caută să identifice ecuația pentru linia dreaptă care descrie cel mai bine relația dintre două variabile de raport. Vezi capitolul 16.

Analiză de regresie multiplă

O formă de analiză statistică ce caută să identifice ecuația care reprezintă impactul a două sau mai multe variabile independente asupra unei singure variabile dependente. Vezi capitolul 16.

Analiză de regresie nelineară

O formă de analiză de regresie care permite relațiilor dintre variabile să fie exprimate prin linii geometrice curbate în locul celor drepte. Vezi capitolul 16.

Analiză de regresie parțială

1. O formă de analiză de regresie în cadrul căreia efectele uneia sau mai multor variabile sunt menținute la un nivel constant, în mod similar cu logica modelului de elaborare. Vezi capitolul 16. 2. O analiză de regresie pe care nu ai reușit să o terminați.

Analiză discriminatorie

O metodă de analiză similară regresiei multiple, cu excepția faptului că variabila dependentă poate fi nominală. Vezi capitolul 16.

Analiză factorială

O metodă complexă algebrică de a determina dimensiunile generale sau factorii care există în cadrul unui set de observații concrete. Vezi capitolul 16.

Analiză multi-caz

O analiză care implică examinarea mai multor cazuri; poate fi o analiză orientată asupra variabilei sau o analiză orientată asupra cazului. Vezi capitolul 13.

Analiză multivariată

Analiza relațiilor simultane dintre mai multe variabile. Examinarea simultană a efectelor vârstei, genului și a clasei sociale asupra religiozității reprezintă un exemplu de analiză multivariată. Vezi capitolele 14, 15 și 16.

Analiză orientată asupra cazului

O analiză care încearcă să înțeleagă un anumit caz sau mai multe cazuri prin examinarea detaliată a fiecăruia. Vezi capitolul 13.

Analiză orientată asupra variabilei

O analiză care descrie și/sau explică o anumită variabilă. Vezi capitolul 13.

Analiză path

O formă de analiză multivariată în cadrul căreia relațiile cauzale dintre variabile sunt prezentate într-un format grafic. Vezi capitolul 16.

Analiză secundară

O formă de cercetare în care datele colectate și procesate de un cercetător sunt reanalizate – de multe ori pentru scopuri diferite – de un alt cercetător. Datele care se pretează cel mai bine pentru această metodă sunt cele obținute prin sondaje. Arhivele de date sunt depozitate sau biblioteci destinate păstrării și distribuției datelor pentru analizele secundare. Vezi capitolul 9.

Analiză univariată

Analiza unei singure variabile, cu scopuri descriptive. Distribuțiile de frecvență, mediile și măsurile de dispersie sunt exemple de analiză univariată, spre deosebire de *analiza bivariată* sau *multivariată*. Vezi capitolul 14.

Anonimat

Anonimatul e garantat într-un proiect de cercetare când nici cercetătorii, nici cei care citesc concluziile acestuia nu pot asocia un anumit răspuns cu un anumit respondent. Vezi capitolul 3.

Artefact social

Orice produs al ființei sociale sau al comportamentului acesteia. Poate fi o unitate de analiză. Vezi capitolul 4.

Atribute

Caracteristici ale oamenilor sau lucrurilor. Vezi *variabile* sau capitolul 1.

Cadru de eșantionare

Acea listă sau cvasilistă de unități care compun o populație pe baza căreia se selectează un eșantion. Dacă eșantionul trebuie să fie reprezentativ pentru populație, este esențial ca acel cadru de eșantionare să includă toți (sau aproape toți) membrii populației. Vezi capitolul 7.

Cercetare comparativă și istorică

Examinarea și compararea societăților (și a altor unități sociale) de-a lungul timpului. Vezi capitolul 11.

Cercetare discretă

Metode de studiere a comportamentului social fără a-l afecta. Astfel de metode pot fi calitative sau cantitative. Vezi capitolul 11.

Cercetare evaluativă

Cercetare realizată cu scopul de a determina impactul unor intervenții sociale, precum programele menite să rezolve o problemă socială. Vezi capitolul 12.

Cercetarea acțiunii participative

O abordare a cercetării sociale în care oamenii care sunt studiați au controlul asupra scopului și procedurilor cercetării; a fost gândită ca o replică la perspectiva implicită că cercetătorii au o poziție superioară celor pe care îi studiază. Vezi capitolul 10.

Chestionar

Un document care conține întrebări sau alți itemi cu scopul de a cere informații necesare pentru analiză. Chestionarele sunt folosite cu precădere în sondaje, dar și în experimente, cercetare de teren sau alte modalități de observare. Vezi capitolul 9.

Codare

Procesul prin care informațiile brute sunt transpuse într-o formă standardizată, care se pretează pentru analiza și procesarea computerizată. Vezi capitolul 11.

Codare axială

O reanalizare a rezultatelor *codării deschise* în metoda teoriei întemeiate, care caută să identifice conceptele importante, generale. Vezi *codarea selectivă* și capitolul 13.

Codare deschisă

Clasificarea și etichetarea inițială a conceptelor în analiza calitativă. În codarea deschisă, codurile sunt sugerate prin examinarea și chestionarea de către cercetători a datelor. Vezi capitolul 13.

Codare selectivă

În metoda teoriei întemeiate, această analiză preia rezultatele codării deschise și ale codării axiale pentru a stabili conceptul principal ce organizează celelalte concepte care au fost identificate în cadrul corpusului materialelor-text. Vezi și *codarea axială* și capitolul 13.

Conceptualizare

Procesul mental prin care noțiuni vagi și imprecise (concepte) devin mai specifice și mai exacte. Așadar, doriți să studiați prejudecata. Ce înțelegeți prin „prejudecată”? Există tipuri diferite de prejudecată? Care sunt acestea? Vezi capitolul 5, care se referă în întregime la conceptualizare și operaționalizare.

Confidențialitate

Un proiect de cercetare garantează confidențialitatea atunci când cercetătorul poate identifica răspunsurile unei persoane, dar promite să nu o facă în mod public. Vezi capitolul 3.

Consimțământul în cunoștință de cauză

O normă conform căreia subiecții se bazează în participarea lor voluntară în proiecte de cercetare pe o deplină înțelegere a posibilelor riscuri pe care acestea le presupun. Vezi capitolul 3.

Conținut latent

În legătură cu analiza de conținut, înțelesul de bază al comunicării; se distinge de *conținutul manifest*. Vezi capitolul 11.

Conținut manifest

În legătură cu analiza de conținut, termenii concreți cuprinși în comunicare; se distinge de *conținutul latent*. Vezi capitolul 11.

Convergență de interese

Teza conform căreia membrii majorității vor susține interesele minorității atunci când acele acțiuni urmăresc și interesele grupului majoritar.

Corelare

O relație empirică între două variabile astfel încât: a) modificările dintr-una dintre ele sunt asociate cu modificările din cealaltă sau b) anumite atribute ale unei variabile sunt asociate cu ale celeilalte. Corelarea în sine nu constituie o relație cauzală dintre două variabile, dar este un criteriu de cauzalitate. Vezi capitolul 4.

Cvasiexperimente

Anchete neriguroase asemănătoare întru câtva cu experimentele controlate, dar lăsând deoparte elemente-cheie precum pre- și posttestarea și/sau grupurile de control. Vezi capitolul 12.

Deducție

Modelul logic în care așteptările specifice ale ipotezelor sunt dezvoltate pe baza principiilor generale. Pornind de la principiul general că toți decanii sunt stricți, ai putea anticipa că cel

în discuție nu vă va lăsa să schimbați cursurile. Această anticipare ar fi rezultatul deducției. Vezi și *inducție* și capitolele 1 și 2.

Definiție operațională

Definirea concretă și specifică a ceva în termenii operațiilor prin care observațiile sunt categorizate. Definiția operațională a „obținerii unui 10 la acest curs” poate fi „răspunderea corectă la cel puțin 90% dintre întrebările examenului final”. Vezi capitolul 2.

Designuri bazate pe serii temporale

Un design de cercetare care implică măsurători realizate de-a lungul unei perioade de timp, precum studiul despre rata accidentelor de trafic înainte și după limitarea vitezei maxime admise. Vezi capitolul 12.

Designuri bazate pe serii temporale multiple

Utilizarea a mai mult de un set de date care au fost culese în timp, precum rata accidentelor într-o anumită perioadă în câteva state sau orașe, astfel încât să se poată realiza comparații. Vezi capitolul 12.

Deviație (abatere) standard

Indicator al dispersiei în jurul mediei, calculată astfel încât aproximativ 68% dintre cazuri vor fi în intervalul plus sau minus o deviație standard de la medie, 95% se vor încadra în intervalul dintre plus sau minus două deviații standard, iar 99,9% se vor afla în intervalul a trei deviații standard. De exemplu, dacă vârsta medie a unui grup este 30 și deviația standard este 10, atunci 68% dintre respondenți au vârsta cuprinsă între 20 și 40 de ani. Cu cât este mai mică deviația standard, cu atât mai strânse sunt valorile în jurul mediei. Dacă deviația standard este mare, valorile sunt răspândite.

Dimensiune

Un aspect specificabil al unui concept. „Religiozitatea”, de exemplu, ar putea specificată din perspectiva unei dimensiuni de credință, a unei dimensiuni ritualice, a uneia de loialitate, a uneia de cunoaștere etc. Vezi capitolul 5.

Dispersie

Distribuția valorilor în jurul unor valori centrale, precum o medie. Intervalul este un exemplu simplu de indicator al dispersiei. Astfel, putem raporta că vârsta medie a unui grup este de 37,9, iar intervalul de vârstă este de la 12 la 89 de ani. Vezi capitolul 14.

Distorsiune (bias)

1. Acea calitate a unui instrument de măsurare care tinde să genereze interpretări greșite a ceea ce este măsurat într-o anumită direcție. De exemplu, întrebarea de chestionar „Nu-i așa că sunteți de acord că președintele își îndeplinește sarcinile?” ar fi distorsionată, pentru că ar încuraja în general răspunsuri mai favorabile. Vezi capitolul 9. 2. Acel lucru din interiorul dumneavoastră care face ca alți oameni sau grupuri să pară mereu mai buni sau mai răi decât sunt de fapt.

Distribuție de frecvențe

Descrierea numărului de observații ale diverselor atribute ale variabilei din eșantion. Un exemplu de distribuție este raportul conform căruia 53% dintr-un eșantion sunt bărbați și 47% femei. Un alt exemplu ar fi raportarea faptului că 15 dintre orașele studiate aveau populații sub 10.000 de locuitori; 23 aveau populații între 10.000 și 25.000 de locuitori etc. Vezi capitolul 14.

Element

Acea unitate din care este constituită o populație și care este selectată în eșantion. Este diferită de *unitatea de analiză*, folosită în analiza datelor. Vezi capitolul 7.

EPSEM (probabilitate egală a metodei de selecție)

Un design de eșantion în care fiecare membru al populației are aceeași șansă de a fi selectat în eșantion. Vezi capitolul 7.

Eroare de eșantionare

Gradul de eroare așteptat în eșantionarea probabilistică. Formula pentru determinarea erorii de eșantionare conține trei factori: parametrul, dimensiunea eșantionului și eroarea standard. Vezi capitolul 7.

Eroare ecologică

Formularea unor concluzii eronate despre indivizi doar pe baza observațiilor asupra grupurilor. Vezi capitolul 4.

Eroarea independentă de eșantionare

1. Acele imperfecțiuni ale calității datelor care sunt un rezultat al altor factori decât eroarea de eșantionare. Exemplele includ neînțelegeri ale întrebărilor de către respondenți, înregistrări eronate ale operatorilor de interviu și codificatorilor, precum și greșelile de dactilografiere. Vezi capitolul 16. 2. Greșeala pe care ai făcut-o când ai decis să intervievezi pe toată lumea în loc să selectezi un eșantion.

Eșantionare aleatorie simplă

Un tip de eșantionare probabilistică în care unităților care compun populația le sunt atribuite numere. Un set de numere aleatorii este apoi generat, iar unitățile care au numerele respective sunt incluse în eșantion. Deși teoria probabilităților și calculele specifice ei pornesc de la această metodă de bază de eșantionare, ea este rareori folosită, din motive practice. O alternativă echivalentă este eșantionarea sistematică (cu un început aleatoriu). Vezi capitolul 7.

Eșantionare bazată pe un scop predefinit

Un tip de eșantionare neprobabilistică în care unitățile de analiză sunt selectate pe baza propriei opinii a cercetătorului despre cele mai utile elemente pentru analiză. O altă denumire este *eșantionarea bazată pe prejudecăți*. Vezi capitolul 7.

Eșantionare bazată pe prejudecăți

1. Vezi *eșantionare pe baza unui scop predefinit* și capitolul 7. 2. Un eșantion de oameni cu păreri.

Eșantionare cluster

O eșantionare pe mai multe etape, în care grupuri naturale (clustere) sunt inițial eșantionate, membrii fiecărui grup selectat fiind subeșantionați ulterior. De exemplu, ai putea selecta un eșantion al facultăților și universităților din Statele Unite dintr-o listă, apoi să obții liste ale studenților de la toate instituțiile selectate, iar apoi să extrageți eșantioane de studenți din fiecare. Vezi capitolul 7.

Eșantionare neprobabilistică

Orice tehnică în care eșantioanele sunt selectate altfel decât pe baza teoriei probabilităților. Exemplele includ selecția subiecților cei mai disponibili, eșantionarea bazată pe un scop predefinit, eșantionarea tip bulgăre de zăpadă și eșantionarea pe cote.

Eșantionare sistematică

Un tip de eșantionare probabilistică în care fiecare a k-a unitate dintr-o listă este selectată pentru a fi inclusă în eșantion – de exemplu, fiecare al 25-lea student din colegiul director al studenților. Veți calcula k prin împărțirea dimensiunii populației la dimensiunea eșantionului

dorit; *k* este numit *interval de eşantionare*. Eşantionarea sistematică este un echivalent funcţional al eşantionării aleatorii simple şi de obicei mai uşor de utilizat. În mod obişnuit, prima unitate este selectată aleatoriu. Vezi capitolul 7. Vezi eşantionarea tip bulgăre de zăpadă.

Eşantionare tip bulgăre de zăpadă

O metodă de eşantionare neprobabilistică folosită des în cercetările de teren prin care fiecărei persoane intervievate *i* se cere să indice alte persoane care ar putea fi intervievate. Vezi capitolele 7 şi 10.

Eşantionare pe cote

O metodă de eşantionare neprobabilistică prin care unităţile de analiză sunt selectate pe baza unor caracteristici prespecificate, astfel încât eşantionul total să aibă aceeaşi distribuţie a caracteristicilor care se presupune că există în întreaga populaţie. Vezi capitolul 7.

Eşantionare probabilistică

Termenul general pentru eşantioane selectate în conformitate cu teoria probabilităţilor, care presupune de obicei un anumit mecanism de selecţie aleatorie. Tipurile specifice de eşantionare probabilistică includ EPSEM, PPS, *eşantionarea simplă aleatorie* şi *eşantionarea sistematică*. Vezi capitolul 7.

Etnografie

O prezentare a vieţii sociale care se concentrează mai degrabă asupra unei descrieri detaliate şi precise decât asupra unei explicaţii. Vezi capitolul 10.

Etnografie instituţională

O tehnică de cercetare în care experienţele personale ale indivizilor sunt folosite pentru a dezvălui relaţiile de putere şi alte caracteristici ale instituţiilor în care operează aceştia. Vezi capitolul 10.

Etnometodologie

O abordare în studiul vieţii sociale care se concentrează de obicei pe descoperirea unor asumpţii şi aranjamente implicite, de obicei nerostite direct; această metodă implică de cele mai multe ori o încălcare intenţionată a înţelegerilor pentru a putea revela existenţa acestora.

Evaluare a programului/rezultatelor

A determina dacă o intervenţie socială produce rezultatul dorit. Vezi capitolul 12.

Experimentul dublu orb

Un design experimental în care nici subiecţii, nici realizatorii experimentului nu ştiu care este grupul experimental şi care este grupul de control. Vezi capitolul 8.

Explicare

Rezultat al modelului de elaborare în care relaţia iniţială dintre două variabile este demonstrată că fiind eronată, deoarece relaţia dispare când este introdusă o variabilă de testare anterioară. Vezi capitolul 15.

Fidelitate

Acea calitate a unei metode de măsurare care sugerează că aceleaşi date vor fi colectate în observaţiile repetate ale aceluiaşi fenomen. În contextul unui sondaj, ne-am aștepta ca întrebarea „Ați participat la slujbe religioase săptămâna trecută?” să aibă o fidelitate mai mare decât întrebarea „Cam de câte ori în viață ați participat la slujbe religioase?”. Nu trebuie confundată cu *validitatea*. Vezi capitolul 5.

Fișă de codare

Documentul folosit în procesarea și analizarea datelor care indică locul diferiților itemi într-un fișier de date. În mod obișnuit, fișa de codare identifică locul itemilor și înțelesul codurilor utilizate pentru a reprezenta atribute diferite ale variabilelor.

Focus-grup

Un grup de subiecți intervievați împreună, generând o discuție. Tehnica e folosită des de cercetătorii de piață, care cer unui grup de consumatori să evalueze un produs sau să discute un tip de articol, de exemplu. Vezi capitolul 10.

Forțarea răspunsului

O tehnică folosită într-un interviu pentru a solicita un răspuns mai complet la o întrebare. Este o frază sau o întrebare indirectă, folosită pentru a încuraja respondentul să dea un răspuns mai elaborat. Exemple ar putea fi „Cum adică?” și „Altceva?”. Vezi capitolul 9.

Grup de control

În experimentare, un grup de subiecți căruia nu i se aplică nici un stimul experimental și care ar trebui să fie asemănător cu grupul experimental în toate celelalte aspecte. Compararea grupului experimental cu cel de control la sfârșitul experimentului indică efectul stimulului experimental. Vezi capitolul 8.

Grup experimental

În experimentare, un grup de subiecți căruia i se aplică un stimul experimental. Comparați cu *grup de control*. Vezi capitolul 8.

Grupuri de control neechivalente

Un grup de control similar celui experimental, dar care nu este creat prin distribuirea la întâmplare a subiecților. Acest tip de grup de control diferă semnificativ de grupul experimental sub aspectul variabilei dependente sau al variabilelor asociate cu acesta. Vezi Capitolul 12.

Idiografie

O abordare a explicării în care căutăm să epuizăm cauzele idiosincrasice ale unei condiții particulare sau eveniment. Să ne imaginăm că încercăm să prezentăm toate motivele pentru care alegeți o anumită universitate. Datorită acelor motive, este dificil de imaginat că veți face o altă alegere. În opoziție cu *nomotetic*. Vezi și capitolul 1.

Index

Un tip de măsură compusă care rezumă și ordonează mai multe observații specifice și reprezintă câteva dimensiuni mai generale. În contrast cu *scala*. Vezi capitolul 6.

Indicator

O observație pe care alegem să o luăm în considerare ca o reflecție a unei variabile pe care dorim să o studiem. Astfel, de exemplu, participarea la slujbe religioase poate fi considerată un indicator al *religiozității*. Vezi capitolul 5.

Indicatori sociali

Măsurători ce reflectă calitatea sau natura vieții sociale, precum rata infracționalității, rata mortalității infantile, numărul de doctori la o populație de 100.000 de locuitori și așa mai departe. Indicatorii sociali sunt adesea monitorizați pentru a determina natura schimbărilor sociale din societate. Vezi capitolul 12.

Inducție

Modelul logic în care principiile sunt dezvoltate pornind de la observații specifice. Observând că evreii și catolicii au tendința de a vota cu democrații mai mult decât protestanții, ai putea

trage concluzia că minoritățile din Statele Unite sunt mai afiliate Partidului Democrat, iar problema dumneavoastră este astfel de a explica de ce se întâmplă asta. Iată un exemplu de inducție: Vezi și *deducție* și capitolele 1 și 2.

Interogare sumară

Intervievarea subiecților pentru a cunoaște experiența participării lor în proiect. Este important în special dacă există vreo posibilitate ca ei să fi avut de suferit în urmă participării la experiment. Vezi capitolul 3.

Interpretare

Termen tehnic folosit în legătură cu modelul de elaborare. Reprezintă rezultatul cercetării în care se descoperă că o variabilă de control este factorul mediator prin care o variabilă independentă are efect asupra unei variabile dependente. Vezi capitolul 15.

Interval de eșantionare

Distanța standard dintre elementele selectate dintr-o populație pentru un eșantion. Vezi capitolul 7.

Interval de încredere

Variația valorilor în care se estimează că se află parametrul unei populații. Un sondaj, de exemplu, ar putea arăta că 40% din populație îl simpatizează pe Candidatul A (săracul...). Deși cea mai bună estimare a sprijinului de care se bucură acesta în rândul tuturor alegătorilor ar fi tot de 40%, nu ne-am aștepta să fie exact atât. Astfel, am putea să calculăm un interval de încredere (să spunem 35-45%) în care se află probabil procentul real din populație. Țineți cont de faptul că trebuie să specificăm un nivel de încredere în legătură cu fiecare interval de încredere. Vezi capitolele 7 și 16.

Interviu

O întâlnire destinată colectării de date în care o persoană (un operator de interviu) pune întrebări unei alte persoane (un respondent). Interviuurile pot fi realizate față în față sau prin telefon. Vezi capitolul 9.

Interviu calitativ

Spre deosebire de interviul din sondaj, interviul calitativ se bazează pe un set de teme care trebuie discutate în detaliu, și nu pe baza unor întrebări standardizate. Vezi capitolul 10.

Invaliditate externă

Se referă la posibilitatea ca rezultatele experimentelor să ducă la concluzii care să nu poată fi generalizate pentru lumea „reală”. Vezi capitolul 8 și *invaliditate internă*.

Invaliditate internă

Se referă la posibilitatea ca rezultatele experimentelor să ducă la concluzii care să nu reflecte cu acuratețe ceea ce s-a întâmplat efectiv în cadrul experimentului. Vezi capitolul 8 și *invaliditatea externă*.

Ipoteză *ex post facto*

O ipoteză creată după ce au fost colectate datele care o confirmă. Este un construct lipsit de semnificație, deoarece ipoteza nu poate fi invalidată. Vezi capitolul 15.

Ipoteză

O așteptare testabilă specifică despre realitatea empirică ce rezultă din propoziții generale. Mai general, este o așteptare despre natura lucrurilor derivată din teorie. Este o afirmație despre ceea ce trebuie observat în lumea reală dacă teoria este corectă. Vezi *deducție* și capitolul 2.

Ipoteză nulă

În legătură cu testarea ipotezei și testele de semnificație statistică, este acea ipoteză care sugerează că nu există o relație între variabilele studiate. Putem conchide că variabilele sunt relaționate după ce am respins statistic ipoteza nulă. Vezi capitolul 2.

Întrebare dependentă

O întrebare de sondaj adresată doar anumitor respondenți, în funcție de răspunsurile lor la alte întrebări. De exemplu, toți respondenții pot fi întrebați dacă sunt afiliați la Cosa Nostra și doar aceia care răspund „da” pot fi întrebați cât de des participă la întâlniri sau picnicuri ale acestei „companii”. A doua întrebare ar fi o întrebare dependentă. Vezi capitolul 9.

Întrebare deschisă

Întrebările la care respondentul este rugat să ofere propriile răspunsuri. Interviuurile calitative se bazează aproape exclusiv pe întrebări deschise. Vezi capitolele 9 și 10.

Întrebare închisă

Întrebări de sondaj în care respondentul este rugat să selecteze un răspuns dintr-o listă furnizată de cercetător. Sunt populare în sondaje pentru că oferă o uniformitate mai mare a răspunsurilor și sunt mai ușor procesate decât *întrebările deschise*. Vezi capitolul 9.

Macroteorie

O teorie orientată către înțelegerea „imaginei de ansamblu” a instituțiilor, întregii societăți și interacțiunilor dintre societăți. Lupta de clasă anunțată de Karl Marx este un exemplu de macroteorie. În opoziție, vezi *microteorie*. Vezi și capitolul 2.

Măsură nominală

O variabilă ale cărei atribute au doar acele caracteristici de exhaustivitate și excludere reciprocă. Cu alte cuvinte, un nivel de măsurare care descrie o variabilă ce are atribute ușor diferite, diferențiindu-se de *măsuri ordinale*, *de interval* sau *de raport*. Genul este un exemplu de măsură nominală. Vezi capitolul 5.

Măsură ordinală

Un nivel de măsurare care descrie o variabilă cu atribute pe care le putem clasifica ierarhic sub aspectul unei anumite dimensiuni. Un exemplu este *statutul socioeconomic*, compus din atributele *înalt*, *mediu*, *scăzut*. Vezi capitolul 5 și *măsură de interval*, *măsură nominală* și *măsură de raport*.

Măsuri de interval

Un nivel de măsurare care descrie o variabilă ale cărei atribute sunt ordonate și au distanțe egale între atributele adiacente. Scala de temperatură Fahrenheit este un exemplu în acest sens, deoarece distanța dintre 17 și 18 e aceeași cu cea dintre 89 și 90. Vezi și capitolul 5 și *măsură nominală*, *măsură ordinală* și *măsură de raport*.

Măsuri de raport

Un nivel de măsurare care descrie o variabilă ale cărei atribute au toate calitățile măsurilor nominale, ordinale și de interval și, în plus, sunt bazate pe un „punct zero” real. Vârsta e un exemplu de măsură de raport. Vezi și capitolul 5 și *măsură nominală*, *măsură de interval* și *măsură ordinală*.

Mediană

Indicator reprezentând valoarea cazului „de mijloc” într-un șir ierarhizat al observațiilor. Dacă vârstele a cinci oameni sunt 16, 17, 20, 54 și 88, mediana este 20 (media este 39). Vezi capitolul 14.

Medie

Un termen ambiguu care sugerează tipicul sau normalul – o tendință centrală. Media, mediana și modulul sunt exemple specifice de medii matematice. Vezi capitolul 14.

Medie aritmetică

O medie calculată prin adunarea valorilor diverselor observații și împărțirea sumei la numărul de observații. Dacă acum aveți o medie generală de 10 în urma a zece cursuri și veți lua un 4 la acest curs, noua medie generală va fi 9,45. Vezi capitolul 14.

Metoda cazului extins

O tehnică dezvoltată de Michael Burawoy în care observațiile dintr-un studiu de caz sunt folosite pentru a descoperi erori în teoriile sociale existente și pentru îmbunătățirea lor. Vezi capitolul 10.

Metoda comparării constante

1. O componentă a metodei teoriei întemeiate în care observațiile sunt comparate unele cu celelalte și cu teoria inductivă în evoluție. Vezi capitolul 13. 2. O tehnică de întâlnire între necunoscuți.

Metoda teoriei întemeiate

O abordare inductivă introdusă de către Barney Glaser și Anselm Strauss, în care teoriile sunt generate în mod exclusiv prin examinarea datelor, spre deosebire de derivarea lor în mod deductiv. Vezi capitolul 13.

Microteorie

O teorie orientată către înțelegerea vieții sociale la nivelul indivizilor și al interacțiunilor dintre aceștia. Un exemplu de microteorie este reprezentat de examinarea modalității în care comportamentul fetelor diferă de cel al băieților în timpul jocului. În opoziție, vezi *macroteorie*. Vezi și capitolul 2.

Mod

Indicator reprezentând cel mai des observată valoare sau atribut. Dacă un eșantion include 1.000 de protestanți, 275 de catolici și 33 de evrei, «protestant» este categoria modală. Vezi capitolul 14 pentru mai multe dezvoltări senzaționale despre medii.

Model de elaborare

Un model logic pentru a înțelege relația dintre două metode prin intermediul controlării efectelor unei a treia. A fost dezvoltată în principal de către Paul Lazarsfeld. Diferitele rezultate ale unei analize de elaborare sunt replicarea, specificarea, explicarea și interpretarea. Vezi capitolul 15.

Modele loglineare

O tehnică de analiză a datelor bazată pe specificarea modelelor care descriu relațiile dintre variabile și apoi pe compararea frecvențelor estimate și observate ale celulelor din tabel. Vezi capitolul 16.

Monografie de cercetare

Un raport de cercetare de întinderea unei cărți, publicat sau nepublicat. Se deosebește de un manual, de o carte de eseuri, de un roman etc. Vezi capitolul 17.

Motor de căutare

Un program de calculator care este proiectat să identifice locul unde termenii specificați apar pe internet. Vezi capitolul 17.

Naturalism

O abordare a cercetării de teren bazată pe prezumția că există o realitate socială obiectivă și că aceasta poate fi observată și redată în mod precis. Vezi capitolul 10.

Nivel de încredere

Probabilitatea estimată ca parametrul populației să se afle în raza unui interval de încredere. Așadar, putem fi 95% siguri că între 35% și 45% dintre votanți preferă candidatul A. Vezi capitolele 7 și 16.

Nivel de semnificație

În contextul testelor de semnificație statistică, se referă la probabilitatea ca o relație empirică observată să poată fi atribuită unei erori de eșantionare. O relație este semnificativă la nivelul 0,05 dacă probabilitatea ca aceasta să fie doar o funcție a erorii de eșantionare nu este mai mare de 5/100. Vezi capitolul 16.

Nomotetic

O abordare de explicare în care încercăm să identificăm câțiva factori cauzali care au un impact general asupra unei clase de condiții sau evenimente. De exemplu, ne putem imagina doi sau trei factori care determină alegerile studenților referitoare la universitate – apropiere de casă, reputație etc. În opoziție, vezi *idiografie*. Vezi și capitolul 1.

Operaționalizare

Pasul următor conceptualizării. Operaționalizarea este procesul dezvoltării definițiilor operaționale sau specificarea operațiilor implicate în măsurarea unei variabile. Vezi capitolele 2 și 5.

Paradigmă

Model sau cadru de observare și înțelegere care modelează ceea ce vedem și cum înțelegem. Paradigma conflictuală ne face să vedem comportamentele într-un anumit fel, paradigma interacționistă în alt fel. Vezi capitolul 2.

Parametru

Descrierea concisă a unei anumite variabile dintr-o populație. Vezi capitolul 7.

Parțială

Vezi *relație parțială*.

Plagiat

Prezentarea cuvintelor sau a gândurilor unei alte persoane ca și când v-ar aparține, constituind furt intelectual. Vezi capitolul 17.

Ponderare

Atribuirea unor ponderi diferite cazurilor care au fost selectate într-un eșantion cu probabilități de selecție diferite. În cel mai simplu scenariu, fiecărui caz îi este dată o pondere egală cu inversul probabilității de selecție. Când toate cazurile au aceeași șansă de selecție, nu mai este necesară nici o ponderare. Vezi capitolul 7.

Populație

Agregarea specificată teoretic a elementelor dintr-un studiu. Vezi capitolul 7.

Populație de studiu

Acea agregare de elemente pe baza căroră este selectat eșantionul. Vezi capitolul 7.

Posttestare

Remăsurarea variabilei dependente printre subiecți, după ce au fost expuși variabilei independente. Vezi capitolul 8.

Potrivire

Legat de experimente, procedura prin care subiecții sunt potriviți în perechi pe baza asemănărilor din perspectiva uneia sau a mai multor variabile, iar unul dintre membrii perechii este distribuit în *grupul experimental*, iar celălalt în *grupul de control*. Vezi capitolul 8.

PPS (probabilitate proporțională cu dimensiunea)

Aceasta se referă la un tip de eșantion cluster pe mai multe etape în care sunt selectate clustere, fără probabilități egale (vezi *EPSEM*), dar cu probabilități proporționale cu dimensiunea lor – așa cum este măsurat de numărul unităților care vor fi subeșantionate. Vezi capitolul 7.

Pretestare

Măsurarea variabilei dependente printre subiecți. Vezi capitolul 8.

Randomizare

O tehnică de distribuire aleatorie a subiecților în grupurile experimentale și de control. Vezi capitolul 8.

Raport de eșantionare

Proporția de elemente din populație care sunt selectate pentru a fi în eșantion. Vezi capitolul 7.

Rată de completare

Vezi rată de răspuns.

Rată de răspuns

Numărul de persoane care iau parte la sondaj, împărțit la numărul de persoane selectate în eșantion, sub formă de procentaj. Aceasta se mai numește și *rata de completare* sau, în cazul chestionarelor autoadministrate, *rata de retur*: procentul de chestionare trimise și care au fost returnate. Vezi capitolul 9.

Rată de returnare

Vezi rată de răspuns.

Reactivitate

Problemă ridicată de faptul că subiecții cercetărilor sociale pot reacționa la faptul de a fi studiați, schimbându-și astfel comportamentul față de cel pe care l-ar avea în mod normal. Vezi capitolul 10.

Reducere proporțională a erorii (PRE)

Un model logic pentru evaluarea intensității unei relații prin identificarea unui răspuns la întrebarea: cât de mult ne-ar ajuta cunoașterea valorilor pentru o variabilă să reducem erorile în ghicirea valorilor celeilalte. De exemplu, dacă știm ce nivel de educație au oamenii, ne putem îmbunătăți abilitatea de a estima cât câștigă, indicându-se astfel că există o relație între cele două variabile. Vezi capitolul 16.

Reducționism

O reducere a tipurilor de concepte luate în considerare ca relevante pentru fenomenul studiat. Vezi capitolul 4.

Relație de ordin zero

În modelul de elaborare, aceasta este relația inițială dintre două variabile, fără a fi implicate variabile test. Vezi capitolul 15.

Relație falsă

O corelație statistică accidentală între două variabile, demonstrată a fi cauzată de o a treia variabilă.

Relație falsă (eronată)

O corelație statistică apărută prin coincidență între două variabile, cauzată de o a treia variabilă. De exemplu, există o relație proporțională între numărul de mașini ale pompierilor care vin la un incendiu și amploarea pagubelor produse: cu cât mai multe mașini, cu atât mai multe pagube. A treia variabilă este mărimea incendiului. Sunt trimise multe mașini la un incendiu mare, iar amploarea pagubelor e ridicată din cauza mărimii incendiului. Pentru un incendiu mic, trimis doar o mașină mică și nu sunt produse pagube prea mari. Trimiterea mai multor mașini nu provoacă pagube mai mari. De fapt, pentru o anumită mărime a incendiului, trimiterea mai multor mașini ar reduce amploarea pagubelor. Vezi capitolul 4.

Relație parțială

În modelul de elaborare, aceasta este relația dintre două variabile atunci când este examinată pe baza unui subset de cazuri definite de o a treia variabilă. Începând cu o relație de ordin zero între *partid politic* și *atitudinea față de avort*, de exemplu, ar fi indicat poate să testăm dacă relația rămâne valabilă atât pentru bărbați, cât și pentru femei (controlarea efectului variabilei gen). Relația identificată în cazul bărbaților și cea identificată în cazul femeilor ar reprezenta relațiile parțiale, câteodată denumite pur și simplu *parțiale*.

Replicare

1. Repetarea unui studiu de cercetare pentru a testa și pentru a confirma sau a pune la îndoială concluziile unui studiu anterior. Vezi capitolul 1. 2. Termen tehnic utilizat în legătură cu modelul de elaborare, care se referă la rezultatul elaborării în care relația observată inițial între două variabile persistă atunci când o variabilă de control este menținută constantă, susținând astfel ideea că relația inițială este veritabilă. Vezi capitolul 15.

Reprezentarea conceptelor

Expunerea grafică a conceptelor și a relaționării acestora, utilă în formularea teoriei. Vezi capitolul 13.

Reprezentativitate

Calitatea unui eșantion de a avea aceeași distribuție a caracteristicilor precum populația din care a fost selectat. Prin implicări, descrieri și explicații derivate din analiza eșantionului se poate presupune că el poate reprezenta alte eșantioane similare din populație. Reprezentativitatea este intensificată de eșantionarea probabilistică și asigură generalizarea și utilizarea statisticilor inferențiale. Vezi capitolul 7.

Respondent

O persoană care oferă date pentru analiză răspunzând unui chestionar din cadrul unui sondaj. Vezi capitolul 9.

Rezumat

O prezentare succintă a unui articol de cercetare. Rezumatul se găsește, de obicei, la începutul articolului, afirmând scopul cercetării, metodele folosite, cât și constatările la care s-a ajuns. Vezi capitolul 17.

Scala Bogardus a distanței sociale

O tehnică de măsurare care determină disponibilitatea oamenilor de a avea relații sociale – de grade diferite de apropiere – cu alte tipuri de persoane. Este o tehnică extrem de eficientă, prin faptul că rezumă mai multe răspunsuri discrete fără a pierde detaliile inițiale ale datelor. Vezi capitolul 6.

Scala Guttman

Un tip de măsură compusă folosită pentru a sumariza mai multe observații discrete și pentru a reprezenta unele variabile mai generale. Vezi capitolul 6.

Scala Likert

Un tip de măsură compusă dezvoltată de Rensis Likert în încercarea de a îmbunătăți nivelele de măsurare în cercetarea socială prin folosirea categoriilor de răspuns standardizate în chestionarele de sondaj pentru a determina realtivă intensitate a diferiților itemi. Itemii Likert sunt aceia care folosesc răspunsuri ca sunt total de acord, sunt de acord, nu sunt de acord, nu sunt deloc de acord. Asemenea itemi pot fi folosiți pentru construirea adevăratei scale Likert ca și alte tipuri de măsuri compozite. Vezi capitolul 6.

Scala Thurstone

Un tip de măsură compozită, construită în acord cu ponderile acordate de „judecători” diferiților indicator ai câteorva variabile. Vezi capitolul 6.

Scală

Un tip de măsură compusă formată dintr-o serie de itemi care au o structură logică și empirică. Exemple de scale: distanța socială a lui Bogardus, scalele lui Guttman, Likert și Thurstone. În opoziție cu *index*. Vezi capitolul 6.

Selecție aleatorie

O metodă de eșantionare în care fiecare element are o șansă egală de selecție, independent de orice eveniment legat de procesul de selecție. Vezi capitolul 7.

Semantică diferențiată

Un format de chestionar în care respondentului i se cere să evalueze ceva în funcție de două adjective opuse (de exemplu: Evaluați manualele ca fiind „plictisitoare” sau „interesante”, folosind calificative ca „foarte”, „oarecum”, „nici... nici”, „oarecum” și „foarte” pentru a micșora distanța dintre doi termeni opuși. Vezi capitolul 6.

Semiotică

Studiul semnelor și al semnificațiilor asociate. Aceasta este în mod obișnuit asociată cu analiza de conținut. Vezi capitolul 13.

Semnificație statistică

Termen general care se referă la probabilitatea ca relațiile observate în cadrul unui eșantion să fie atribuite doar erorii de eșantionare. Vezi *teste de semnificație statistică* și capitolul 16.

Sisteme de informare geografică (GIS)

O metodă analitică în care cercetătorii reprezintă grafic date cantitative care descriu unități geografice. Vezi capitolul 16.

Sociobiologie

O paradigmă bazată pe faptul că un comportament social poate fi exprimat exclusiv prin caracteristicile genetice și comportament. Vezi capitolul 4.

Specificare

1. Procesul prin care conceptele devin mai specifice. Vezi capitolul 5. 2. Termen tehnic folosit în legătură cu modelul de elaborare, reprezentând rezultatul elaborării în care o relație observată inițial între două variabile este replicată în cadrul unor subgrupuri create de variabila de control, însă nu și în cadrul altora. Într-o astfel de situație, veți fi specificat condițiile în care există relația inițială: de exemplu, printre bărbați, dar nu printre femei. Vezi capitolul 15.

Statistică

Descrierea concisă a unei variabile dintr-un eșantion, utilizată pentru a estima parametrul populației. Vezi capitolul 7.

Statistică descriptivă

Calculule statistice care descriu fie caracteristicile unui eșantion, fie relația dintre variabilele unui eșantion. Statistica descriptivă doar rezumă un set de observații privitoare la eșantion, în timp ce statistica inferențială a depășit etapa descrierii observațiilor specifice pentru a face inferențe privind populația extinsă din rândurile căreia au fost extrase observațiile cu privire la eșantion. Vezi capitolul 16.

Statistică inferențială

Totalitatea calcululelor statistice care sunt relevante pentru a putea face deducții aplicabile întregii populații pe baza rezultatelor obținute din studierea unui eșantion. Vezi și *statistică descriptivă* și capitolul 16. (A nu se confunda cu statistica infernală, o caracterizare pe care studenții frustrați o folosesc la adresa statisticii.)

Stratificare

Gruparea unităților care compun o populație, în grupuri omogene (sau straturi) înainte de eșantionare. Această procedură, care poate fi folosită în conjuncție cu o *eșantionare aleatorie simplă, sistematică sau cluster*, îmbunătățește reprezentativitatea unui eșantion, cel puțin în termenii variabilelor stratificate. Vezi capitolul 7.

Studii cost-beneficiu

Studii care determină dacă rezultatul unui program poate fi justificat prin costul acestuia (financiar, dar și de alt tip). Vezi capitolul 12.

Studii de evaluare a necesităților

Studii menite să determine existența sau răspândirea unei probleme, de regulă pentru un segment de populație, precum vârstniciei. Vezi capitolul 12.

Studii de monitorizare

Studii care furnizează un flux continuu de informații despre ceva care prezintă interes, precum rata infracționalității sau izbucnirea unei epidemii. Vezi capitolul 12.

Studiu de caz

Examinarea detaliată a unei singure manifestări sau apariții a unui fenomen social, precum a unui sat, a unei familii sau a unei găști de tineri. Vezi capitolul 10.

Studiu de cohortă

Un studiu în care anumite subpopulații specifice, sau cohorte, sunt studiate în timp, deși informațiile pot fi adunate de la diferiți membri în fiecare set de observații. De exemplu, un studiu al istoriei ocupaționale al clasei din anii '70 în care chestionarele au fost trimise la fiecare cinci ani ar fi un studiu cohortă. Vezi capitolul 4 pentru mai multe informații despre acest subiect (dacă vreți mai multe informații). Vezi și *studiu longitudinal*, *studiu panel* și *studiu de tendință*.

Studiu de tendință

Un tip de studiu longitudinal în care o caracteristică dată este monitorizată în timp. Un exemplu în acest sens ar fi seriile de sondaje Gallup care arată preferințele electorale pentru candidații politici de-a lungul unei campanii, chiar dacă au fost intervievate diferite eșantioane pentru fiecare punct. Vezi capitolul 4 și *studiu de cohortă*, *studiu longitudinal* și *studiu panel*.

Studiu longitudinal

Un design de studiu care presupune colectarea de date în momente diferite în timp, în opoziție cu *studiul transversal*. Vezi și capitolul 4 și *studiu de cohortă*, *studiu panel* și *studiu de tendință*.

Studiu transversal

Un studiu bazat pe observații reprezentând un singur moment în timp. În opoziție cu *studiu longitudinal*. Vezi capitolul 4.

Studiu panel

Un tip de studiu longitudinal în care informațiile sunt adunate de la același set de persoane (eșantion sau panel) în perioade de timp diferite. Vezi capitolul 4 și *studiu de cohortă*, *studiu longitudinal* și *studiu de tendință*.

Sursă

O persoană care cunoaște bine fenomenul social pe care doriți să îl studiați și care dorește de bună voie să vă spună ceea ce știe despre ea. Dacă doriți să fiți un observator activ printre membrii unei secte religioase, ar fi bine să vă împrieteniți cu cineva care deja îi cunoaște – posibil chiar un membru al sectei – și v-ar putea oferi câteva informații generale despre ei. A nu se confunda cu *respondent*. Vezi capitolul 7.

Tabel de contingență

Un format pentru a prezenta relațiile dintre variabile în procente de distribuție. Vezi capitolul 14.

Teorie

Explicarea sistematică a observațiilor care au legătură cu un anumit aspect al vieții: delincvență juvenilă, de exemplu, sau stratificare socială sau revoluție politică. Vezi capitolul 1.

Teorie întemeiată

O abordare inductivă a studiului vieții sociale care încearcă să genereze o teorie prin compararea constantă a observațiilor care se relevă cercetătorului. Aceasta este foarte diferită de testarea ipotezelor, abordare în care teoria este utilizată pentru a genera ipoteze care urmează a fi testate prin observații. Vezi capitolul 10.

Teste de semnificație statistică

O categorie de calcule statistice care indică probabilitatea ca relația observată între variabilele din cadrul unui eșantion să poată fi atribuită doar unei erori de eșantionare. Vezi *statistică inferențială* și capitolul 16.

Tipologie

Clasificarea (de regulă nominală) a observațiilor în funcție de atribuțiile lor asupra a două sau mai multe variabile. Clasificarea ziarelor ca liberal-urbane, liberal-rurale, conservator-urbane sau conservator-rurale ar reprezenta un exemplu în acest sens. Vezi capitolul 6.

Triangulație

Strangularea unui triunghi (trimis de Wendy Ogden, Mount Royal College, Calgary, Canada).

Unitate de eșantionare

Acel element sau set de elemente luate în considerare pentru selecție în anumite etape ale eșantionării. Vezi capitolul 7.

Unități de analiză

Ce sau cine e studiat. În cercetarea socială, cea mai tipică unitate de analiză sunt indivizii. Vezi capitolul 4.

URL

Adresă a unei pagini de internet care începe cu „http://”; este acronimul cuvintelor „uniform resource locator” (localizare uniformă de resurse) sau „universal resource locator” (localizare universală de resurse). Vezi capitolul 17.

Validare externă

Procesul testării validității unei măsuri, cum ar fi indexul sau scala, prin examinarea relației sale cu alți presupuși indicatori ai aceleiași variabile. Dacă indexul măsoară cu adevărat prejudecata, de exemplu, acesta ar trebui să se coreleze cu alți indicatori ai prejudecății. Vezi capitolul 6.

Validitate

Un termen care descrie o măsură ce reflectă cu acuratețe conceptul pe care intenționează să îl măsoare. De exemplu, IQ-ul dumneavoastră ar părea să fie o măsură mai validă a inteligenței decât numărul de ore pe care le petreceți în bibliotecă. Deși validitatea absolută a unui instrument de măsurare nu poate fi demonstrată, am putea cădea de acord asupra validității sale relative pe baza *validității aparente*, a *validității de criteriu*, de *conținut*, de *construct*, a *validității interne* sau *externe*. Nu trebuie confundată cu *fidelitatea*. Vezi capitolele 5 și 6.

Validitate aparentă

Acea calitate a unui indicator care îl face să pară o măsură rezonabilă a unei anumite variabile. Faptul că frecvența participărilor la slujbele religioase oferă unele indicii despre religiozitatea unei persoane are sens fără prea multe explicații suplimentare. Are validitate aparentă. Vezi capitolul 5.

Validitate de construct

Gradul în care o măsură se relaționează cu alte variabile conform așteptărilor create în cadrul unui sistem de relații teoretice. Vezi capitolul 5.

Validitate de conținut

Gradul în care o măsură acoperă variația de înțelesuri ale unui concept. Vezi capitolul 5.

Validitate de criteriu

Gradul în care o măsură se relaționează cu un anumit criteriu extern. De exemplu, validitatea testelor de admitere ale College Board este dată de abilitatea lor de a prezice succesul studenților în timpul colegiului. Mai este numită și *validitate predictivă*. Vezi capitolul 5.

Validitate predictivă

Vezi *validitate de criteriu*.

Variabilă continuă

O variabilă ale cărei atribute formează un șir progresiv, precum vârsta sau venitul. Astfel, vârstele unui grup pot include 21, 22, 23, 24 ș.a., putând fi divizate în fracțiuni de ani. Aceste aspecte trebuie comparate cu variabilele discrete precum *gen* sau *afilierea religioasă*, ale căror atribute formează părți discontinue. Vezi capitolul 14.

Variabilă de control

Vezi *variabilă test*.

Variabilă de distorsionare

În modelul de elaborare, o variabilă test care inversează direcția unei relații de ordin zero. Vezi capitolul 15.

Variabilă de reprimare

În modelul de elaborare, este o variabilă test care împiedică o relație existentă să apară la nivelul zero. Vezi capitolul 15.

Variabilă dependentă

O variabilă ce se presupune că este cauzată sau depinde de altă variabilă (denumită independentă). Dacă descoperiți că *venitul* depinde de *cantitatea de educație formală*, atunci *venitul* este tratat ca variabilă dependentă. Vezi capitolul 1.

Variabilă discretă

O variabilă ale cărei atribute sunt separate unul de celălalt, discontinue, precum în cazul *genului* sau al *afilierii religioase*. Aceasta poate fi comparată cu variabilele continue în care un atribut se pierde în următorul. Astfel, la vârstă (o variabilă continuă), atributele progresează de la 21 la 22 la 23 etc. pe când de la bărbat la femeie, în cazul *genului*, nu există nici un progres. Vezi capitolul 14.

Variabilă independentă

O variabilă cu valori care nu sunt problematizate într-o analiză, dar sunt considerate ca date. Se presupune că variabila independentă cauzează sau determină variabila dependentă. Dacă descoperim că religiozitatea depinde parțial de gen – femeile sunt mai religioase decât bărbații – *genul* este variabila independentă și *religiozitatea* este variabila dependentă. Țineți cont de faptul că orice variabilă dată poate fi tratată ca independentă într-o parte a analizei și ca dependentă în altă parte. *Religiozitatea* poate deveni variabilă independentă în explicarea infracționalității. Vezi *variabilă dependentă* și capitolul 1.

Variabilă test

O variabilă care este constantă și cu ajutorul căreia se încearcă clarificarea relației dintre alte două variabile. Descoperirea unei relații dintre educație și prejudecată, de exemplu, ne poate conduce la evaluarea *genului* ca variabilă constantă prin examinarea relației dintre educație și prejudecată doar între bărbați și apoi doar între femei. În acest exemplu, *genul* reprezintă variabila de testare. Vezi capitolul 15 pentru a vedea cât de importantă este folosirea corectă a variabilelor test într-o analiză.

Variabile

Grupări logice de atribute. Variabila *gen* este alcătuită din atributele *bărbat* și *femeie*. Vezi capitolul 1.

Index

A

Abdollahyan, Hamid 294
 Abdulhadi, Rabab 163
 Abstract 644
 Aburdene, Patricia 439
 AC 518-519
 Ackroyd, Dan 327
 Actul de Responsabilitate Personală și Oportunitate de Muncă 416
 acuratețe 207
 adnotare 525-526
 adresă de internet 659
 afiliere la un partid politic 180
 afiliere religioasă 160
 afro-americani *vezi* rasă și etnicitate
 agregate 42-43
 al doilea război mondial 40, 117, 158, 187, 287, 331, 465
 alegeri prezidențiale 257-259
 alegerile prezidențiale Dewey-Truman 258-259, 303
Almanahul American 458
 Aminzade, Ron 467
 analiza conversațiilor (AC) 518-519
 analiza datelor 511-673 *vezi și* titlurile subiectelor
 modelul de elaborare 576-595
 analiza calitativă a datelor 511-541
 analiza cantitativă a datelor 542-575
 citirea și scrierea cercetării sociale 641-673
 analiza statistică 597-640
 analiza datelor calitative 448-449, 511-541
 adnotarea 525-526
 analiza conversațiilor (CA) 518-519
 codarea 519-525
 conectarea teoriei cu analiza 512-519

date cantitative 537-538
 definiție 512
 descrieri numerice 561
 exemplu din Levitic 522-525, 528-532
 instrumente de analiză/softuri pentru computere 527-532
 metoda teoriei întemeiate 515-516
 NUD*IST 528-532
 NVivo 532-537
 procesarea datelor calitative 519-527
 reprezentarea conceptelor 526-527
 semiotică 516-518
 site-uri de internet 540-541
 tipare 513-514
 analiza datelor cantitative 542-575
 analiza bivariată 562-567
 analiza multivariată 567-569
 analiza univariată 549-557 *vezi și* analiza univariată
 codare 543-549
 comparații între subgrupuri 558-561
 cuantificarea datelor 543-549
 definiție 543
 descrieri numerice în cercetarea calitativă 561
 dignoza sociologică 569-572
 eliminarea unor categorii de răspunsuri 558-560
 fișa de codare 547-548
 întrări de date 549
 nonrăspunsuri 560-561
 procentarea unui tabel 564-565
 analiza de frecvențe multidirecționată (MFA) 634
 analiza itemilor 236-238
 analiza orientată pe caz 514
 analiza orientată pe variabilă 513

- analiza *path* 622-623
 analiza regresiei 604-608
 analiza regresiei întârziate 624
 analiza secundară 384-387
 analiza seriilor de timp 623-625
 analiza statisticilor existente 451-461
 fidelitate 430-431
 globalizare 454-455
 studiul lui Durkheim despre sinucidere 88, 192, 437, 452-454
 surse de statistici existente 458-461
 unități de analiză 440-442
 validitate 429-430
 analiza variației (ANOVA) 627-629
 analiza univariată 549-557
 definită 549
 detaliu vs. ușurința în folosire 557
 dispersie 555
 distribuții 550-551
 tendința centrală 551-555
 variabilă continuă/discretă 556-557
 analizare 423
 analiză bivariată 562-567
 analiză de conținut 438-451
 analiza calitativă de date 448-449
 avantaje/dezavantaje 450-451
 codarea 444-449
 definiție 438
 eșantionarea 440-444
 ilustrarea (stereotipuri despre bărbați și femei la televizor) 449-450
 numărarea și păstrarea evidenței 447-448
 unități de analiză 440-443
 utilizări 438-439
 analiză discriminatorie 630-633
 analiză factorială 625-627
 analiză multivariată 567-569
 analiză și raportare 112
 analize bivariate explicative 562
 analize statistice 597-640
 analiza de regresie 604-608
 analiza discriminanților 630-632
 analiza factorială 625-627
 analiză *path* 622-623
 analiza seriilor de timp 623-625
 ANOVA 627-629
 chi pătrat 617-618
 gamma 601-603
 GIS 634-636
 grade de libertate 618-620
 inferențe univariate 610-611
 lambda 600-601
 măsurile de asociere 599-604
 modele loglineare 632-633
 PRE 599
 r 603
 r² 606
 reducție a datelor 598-599
 regresie lineară 604-606
 regresie multiplă 606-607
 regresie neliniară 607-608
 regresie parțială 607
 semnificație statistică 611-622
 statistica descriptivă 597-608
 statistici inferențiale 609-610
Analyzing Social Settings (Lofland/Lofland) 325, 427
 Anderson, Leon 404
 Anderson, Walt 34
 Andorka, Rudolf 476
 Aneshensel, Carol S. 161
 anomie 192-194
 anomie (fr.) 192, 453
 anonim 108
 ANOVA 627-629
 ANOVA bidirecțională 629
 ANOVA unidirecțională 629
 antisemitism 624
Anuarul demografic 461
 aproximarea observațiilor 162
 arestări legate de droguri 456-457
 arhive de date în științele sociale 384
 articol (într-un jurnal academic) 643-644
 articole pe internet despre teoria întemeiată 435
 „aruncatul cu banul” 269
 Asch, Solomon 77
 Asher, Ramona 157
 Association of Internet Researchers (AoIR) 115
 asociere între variabile 600
 atentatul cu bombă din Oklahoma City 404
 atribuirea de scoruri pentru index 232-233
 atribut 44-45, 198-199
 Auster, Carol J. 445-446, 448
 Austin, James 495
 autoetnografie 405

autoritate 31-32
axiome 81-82
Azadarmaki, Taghi 294

B

Babbie, Earl 86, 107, 122, 124, 228, 293, 396, 466, 587, 589
Bailey, William 500
Baker, Reginald P. 377
Ball-Rokeach, Sandra 332
Baron, James N. 176, 233
Bart, Pauline 488
Basics of Qualitative Research (Strauss/Corbin) 516
Becker, Howard S. 410
Becker, Penny 110
Bednarz, Marlene 341
Belenky, Mary Field 75
Bell, Derrick 76
Bellah, Robert 401, 464-468
Benton, J. Edwin 355
Berbrier, Mitch 163
Berg, Bruce L. 221, 440, 446, 448-449
Berkman, Michael 159
Bian, Yanjie 156, 346
Biblioteca Congresului 642-643
Biblioteca publică de pe internet 178
bibliotecă
 a cere ajutor 677
 catalog de fișe 679
 clasificarea în Biblioteca Congresului 679-681
 colecții 678
 documente în format electronic 681-682
 surse de referință 677-678 *vezi și* surse de informare
Bickman, Leonard 478
Biddle, Stuart J. H. 57
Bielby, Denise 204
Bielby, William 204
Birchfield, R.W. 660
birocrăție 468
Biroul de referință a populației 470
Biroul de Statistică a Muncii 458
Bishop, George R. 346, 355
Black, Donald 457
Blair, Johnny 357, 381

Blaunstein, Albert 120
Blodgett, Timothy 299-300
Bolstein, Richard 364
Boruch, Robert 479
Bottomore, T.B. 463
Brown, L. Dave 487-488
Brown vs. Consiliul de Educație 76, 120
Burawoy, Michael 410
Bush, George W. 256-257

C

cadru de cote 263
cadru de eșantionare 280-283
Calvin, John 463
calvinism 463
Campbell, Donald T. 319-321, 324-326, 331, 333-335
Campbell, M.L. 413
canalizare 138
CAPI 377
Carpini, Michael 157
Carr, C. Lynn 162-163
Carroll, Lewis 83
carte 662
CASI 377
CASL 265
catalog cu fișe 679
CATI 375-376
cauzalitate completă 143
cauză comună 452
cauză necesară 144-145
cauză suficientă 144-145
cazuri excepționale 143
„Cărarea Lacrimilor” 187
cărți de telefoane 373
Cel mai bun colegiu din SUA ? 233-235
celălalt generalizat 71, 75, 327
centre de cercetare universitare 659
centre de criză în caz de viol 96, 163
Centrul de Cercetare a Opiniei Publice Roper 384
Centrul de Informare și Resurse în Educație (ERIC) 504, 681
cercetare *vezi* cercetare socială
cercetare aplicată 57-58
cercetare bazată pe indicatori sociali 499-501
cercetare de teren 93-94 *vezi și* cercetare de teren calitativă

- cercetare de teren calitativă 393-435
 avantaje și dezavantaje 429-431
 blocarea unei demolări 416-417
 CAP 414-417
 educația oferită de mamă, de școală și dezvoltarea copilului 413
 etică 428
 etnografie 404-405
 etnografia instituțională 412-413
 etnometodologie 405-407
 fidelitate 430-431
 focus grup 423-425
 heterosexualitate obligatorie 414
 interviuri calitative 419-423
 înregistrarea observațiilor 425-428
 la cumpărături în România 409
 luarea de notițe 427-428
 metoda cazului extins 410
 naturalism 403-405
 negocieri între profesor și student 411
 politici sociale 415-416
 pregătire 418-419
 prevenția SIDA 412
 reactivitatea 399
 relații cu subiecții 400-403
 rolul observatorului 398-400
 schimbare academică 408-409
 site-uri de internet 434-435
 studiu de caz 410-412
 teoria întemeiată 407-409
 utilizări 395-398
 validitate 429-430
 cercetare discretă 436-471
 analiza cercetării discrete existente 451-461
 analiza de conținut 438-451
 carte de referință 438-439
 cercetarea comparativă și istorică 461-468
 definită 437
 cercetare evaluativă 472-510
 context social 490-499
 contexte experimentale 479
 control administrativ 491-492
 definiție 474
 design cvasiexperimental 483-490
 design de cercetare 482-489
 design experimental 482-483
 designul bazat pe serii de timp 484-486
 designul bazat pe serii temporale multiple 487-488
 economia Ungariei 476
 etică 492-493
 evaluări calitative 488-489
 grupuri de control neechivalente 486-487
 indicatori în cercetarea socială 499-501
 intervenții 379-480
 măsurare 476-478
 măsurii noi *versus* cele existente 480-481
 motivarea personalului din marină 490-491
 pedeapsa cu moartea 499-500
 populație 480
 probleme logistice 490-492
 programul de educare a șoferilor 475-476, 495
 reforma legislației referitoare la viol 495-497
 rezultate 478-479
 simulare computerizată 501
 site-uri de internet 504-505
 succes/eșec 480-481
 telenovele în Tanzania 473, 479
 tipuri de studii 475
 violența împotriva soțiilor 497-499
 cercetare istorică *vezi* cercetare comparativă și istorică
 cercetare pură 57-58
 cercetare sexuală 121
 cercetare socială pe internet 672
 cercetarea acțiunii participative (PAR) 119, 414-417
 cercetarea istorică și comparativă 461-468
 capitalism și religie în Japonia 464-465
 definiție 461
 exemple 462-466
 surse de informare 466-467
 tehnici analitice 467-468
 Weber, Max 463
 cercetarea opiniei publice *vezi* cercetarea prin sondaje
 cercetarea prin sondaje 338-392
 analiza secundară 384-387
 avantaje/dezavantaje 382-383
 CAPI 377
 CASI 377
 CATI 375-376
 chestionar *vezi* chestionar
 chestionar autoadministrat 358-367 *vezi* și chestionar autoadministrat

- Compararea metodelor 380-382
 CSAQ 377
 progrese tehnologice 374-380
 respondenți 346-347
 site-uri de internet 380, 385
 sondaj general al populației 378
 sondaj prin interviu 367-373 *vezi* și sondaj
 prin interviu
 sondaj prin telefon 373-375
 sondaje prin fax 378
 sondaje prin internet 378-379
 TDE 377
 utilizări 339-340
 VR 377
 cercetarea socială
 dialectică 49-50
 etică 59-60 *vezi* și probleme etice
 fundamente 38-49
 politici ale *vezi* politici ale cercetării sociale
 scopuri 137-140
 rasă 120-121
 citire a, 642-651
 scriere a, 660-669
 cercetarea telenovelelor 449, 473
 chestionar 341-357
 autoadministrat *vezi* chestionar autoadmini-
 nistrat
 chestionar pentru eșantion 683
 claritate 343-344
 definiție 341
 eșantion 358-360
 format 350-352
 instrucțiuni 356-357
 itemi negativi 347-348
 itemi scurți 347
 întrebări cu sublu scop 344-345
 întrebări de contingență 351-353
 întrebări deschise 342-343
 întrebări închise 342-343
 întrebări sub formă de matrice 354
 întrebări și afirmații 342
 ordinea itemilor 354-356
 prejudecată 348-350
 pretestarea 357
 relevanța întrebărilor 347
 chestionar autoadministrat 358-367
 studii de caz 365-367
 correspondență ulterioară 363-364
 distribuție și returnare prin poștă 361-362
 monitorizare a returnărilor 362-364
 rata de răspuns 364-365
 chestionare autoadministrare pe computer (CSAQ)
 377
 chestionarul GSS de enumerare într-o gos-
 podărie 683
 chestiuni etice 59-60, 104-118
 analiza și raportarea 112
 anonimatul 108
 cercetare de teren 312
 cercetare evaluativă 492-493
 cod etic 115
 confidențialitate 108-110
 consimțământul în cunoștință de cauză
 107
 comportament homosexual (*Tearoom Trade*)
 115-116
 înșelarea 111-112
 nici un prejudiciu pentru participanți 59,
 106-107
 obediința umană (experimentele lui
 Milgram) 116-118
 participare voluntară 59, 105-106
 protecție împotriva prejudiciilor 60, 110
 chi pătrat 617-618
 Childers, Terry 365
 Chirot, Daniel 187
 Chisolm, Rupert 331-332
 Chossudovsky, Michel 70
 citarea materialelor disponibile pe internet
 659-660
 citări bibliografice 642, 659
 citări de pe internet 659
 citirea lucrărilor de cercetare socială 641-651
 analiza de conținut 649-650
 analiza de date 651
 analiza statisticilor existente 650
 articol de jurnal 644
 cercetarea comparativă și istorică 650
 cercetarea de teren 649
 cercetarea evaluativă 650
 cercetare prin sondaje 648-649
 design de cercetare 646
 eșantionare 647
 experimente 647-648
 întrebări care trebuie adresate 644-651
 măsurarea 646

- monografii ale unor cărți/cercetări 645
- orientare teoretică 645-646
- raportarea 651
- Clark, Roger 150
- clasificarea în Biblioteca Congresului 679-681
- Clinton, Bill 81
- cod etic 115
- codare 447-449, 519-525
- codare axială 521-522
- codare deschisă 521
- codare selectivă 522
- „codul condamnaților” 406-407
- coduri etice profesionale 115
- coeficient de corelare multiplă 607
- coeficient de reproductibilitate 248-249
- coeficienți *path* 623
- Cohen, Maurie J. 109
- Cohen-Mansfield, J. 52
- cohortă 158-159
- colecții 678
- Coleman, James S. 120-121
- Collins, G.C. 299-300
- Comitet instituțional de etică (CIE) 113-115
- compararea grupurilor statice 320-321, 332
- comparații între subgrupuri 558-561
- compensare 323
- comportament homosexual (*Tearoom Trade*) 115-116
- Comte, Auguste 68-69, 73, 75-76, 462
- Conan Doyle, Arthur 89
- concept 81, 181-185
- conceptualizare 166-167, 185-194
 - definiție 185
 - definiție nominală 189
 - definiție operațională 189-190
 - definiție reală 189
 - exemplu (anomie) 192-194
 - indicatori și dimensiuni 185-188
 - interșanjabilitatea indicatorilor 188-189
- ordine conceptuală 190-191
- concepție 182
- Conrad, Clifton 408
- consimțământ în cunoștință de cauză 107
- construct 183-184
- construirea ipotezei 82
- construirea teoriei deductive 90-93
- construirea teoriei inductive 93-95
- conținut latent 444-446
- conținut manifest 444-446
- convergența intereselor 76
- conversație dirijată 422
- convertire 395
- Cook, Elizabeth 590
- Cook, Thomas D. 321, 333
- Cooley, Charles Horton 71, 327
- Cooney, Margaret 415-416
- Cooper-Stephenson, Cynthia 261
- Copernicus 493
- Corbin, Juliet 407-408, 512, 516, 521, 525
- corelare 141
- corelarea la pătrat (r^2) 606
- corelația Pearson's (r) 606
- corespondență ulterioară 363-364
- Cornerville 403-404
- Couper, Mick R. 378
- Cox, James 257
- CPS 343-344
- Craig, R. Stephen 449-450
- Crawford, Kent 490-491
- creștinism 465
- cross-tabulări 232
- CSAQ 377
- cuantificarea datelor 543-549
- Cullum-Swan, Betsy 516
- cunoaștere procedurală 75
- cunoașterea construită 75
- cunoașterea subiectivă 75
- cunoștințe primite 57
- curba lui Bell* (Herrnstein/Murray) 121
- curbă normală 275
- Curtin, Richard 376

D

- Daly, John 355
- Dannemeyer, William 122
- Dannemiller, James E. 375
- Darwin, Charles 41, 69
- darwinism social 69-70
- date calitative 55-57
- date cantitative 55-57
- date lipsă 233-236
- Davern, Michael 365
- Davis, Fred 400
- Davis, James A. 158-159, 384
- deducție 54, 86-90
- Deegan, Mary Jo 74

- definiție 189-190
 definiție reală 189
 definiții nominale 189
 definiții operaționale 189-190
 Deflem, Mathieu 465
 DeFleur, Lois 457
 Defronzo, James 73
 Delgado, Richard 76
Democrația în America (Tocqueville) 465
 democrație americană 465
 demoralizare 323
 design *vezi* design de cercetare
 design bazat pe pretestarea și posttestarea unui singur grup 312
 design bazat pe serii temporale 484-485
 design cvasiexperimental 483-489
 design de cercetare 135-178
 cauze necesare și suficiente 144-145
 dimensiunea temporală 155-156
 explicații nomotetice 142-144
 pași din timpul procesului 164-171
 propunere de cercetare 171-174
 strategii de cercetare 163
 studii aproximativ longitudinale 161-162
 studii de cohortă 158-159
 studii de tendință 157-158
 studii longitudinale 157-161
 studii panel 160
 studii transversale 156-157
 unități de analiză 146-155 *vezi* și unități de analiză
 designul Solomon în patru grupuri 325-326
 designuri de cercetare preexperimentale 319-321
 design pe baza seriilor temporale multiple 623-625
Despre originea speciilor (Darwin) 69
 determinism economic 463
 deviație standard 555
 Dewey, Thomas E. 258-259
 dezirabilitate socială 349
 dialectica în științele sociale 49-58
 cercetarea pură și aplicată 57-58
 date cantitative și calitative 55-57
 explicații idiografice și nomotetice 50-53
 teoria inductivă/deductivă 53-54
 diagnostice sociologice 569-572
 Dickson, W.J. 314
 diferențe de vârstă 162
 difuzie 323
 Dillman, Don A. 365, 374
 direct observabile 183
Discovery of Grounded Theory, The (Glaser/ Strauss) 407
 discrepanțe și tăceri teoretice 410
 dispersie 555-556
 distanță intercuartilică 555
 distorsiune de eșantionare 267-268
 distribuție de frecvențe 549
 distribuții de eșantionare 270-276
 documente în format electronic 681
 documente profesionale 677
 Douvan, Elizabeth 160
 DuBois, W.E.B. 76
 Durkheim, Emile 73, 88, 192, 437

 E
 Eastman, Crystal 58
 economia Ungariei 476
 economie secundară 476
Ecowarriors: Understanding the Radical Environmental Movement (Scarce) 109
 ecuație de regresie 605
 educație oferită de mamă, de școală și dezvoltarea copilului 413
 Edwards, Jennifer 187
 efect autokinetik 78-79
 efectul Hawthorne 314, 328, 399
 efectul Pygmalion 327-328
 element 268-269
Elements of Style, The (Strunk/White) 660
 „eliminarea” unor categorii de răspunsuri 558-560
 Emerson, Robert 71
 emiteria de ipoteze *ex post facto* 591-592
 epistemologie 30
 ERIC 504, 681
 eroare de eșantionare 276-277, 301
 eroare de eșantionare estimată 295
 eroare ecologică 153-154
 eroare independentă de eșantionare 611
 eroare standard 277-279, 610
 eroarea jucătorului de noroc 34
 erori de investigație 32-34
 Eskenazi, Brenda 331-332
 eșantioane EPSEM 268

- eşantion autoponderat 298
 eşantion de conveniență, 188
 eşantionare 255-301
 aleator simplu 284
 alegerile prezidențiale dintre Dewey-
 -Truman 258-259
 analiza de conținut 438-451
 bazat pe prejudecăți 260-261
 bias
 cadru 280-282
 cluster 292-293 *vezi și* eşantionarea cluster
 în mai multe etape
 cotă 262-263
 cu intenție 260-261
 definiție 257
 EPSEM 268
 în bulgăre de zăpadă 262
 nonprobabilistică 260-263
 PPS 296-298
 probabilitate *vezi* eşantionare probabilistică
 reprezentativitate 267-269
 selecție aleatoare 269-270
 sistematic 284-288
 site-uri de internet 304
 sondajul de opinie de dinaintea alegerilor
 prezidențiale realizat de Literary Digest
 257-258
 stratificat 288-290
 teoretic 408
 eşantionare aleatorii simplă 265
 eşantionare bazată pe prejudecăți 243
 eşantionare cluster 288 *vezi și* eşantionarea
 cluster în mai multe etape
 eşantionare cluster în mai multe etape 292-
 -300
 analiză de conținut 324
 design cluster 293-295
 eroare de eşantionare 293-295
 eşantionare probabilistică proporțională cu
 dimensiunea (PPS) 296-298
 pași 293
 ponderare și eşantionare disproporționată
 298-300
 stratificare 296
 utilizări 292-293
 eşantionare în bulgăre de zăpadă 262
 eşantionare nonprobabilistică 260-265
 definiție 260
 eşantionare bazată pe un scop predefinit
 261-262
 eşantionare în bulgăre de zăpadă 262
 eşantionare pe cote 262-263
 subiecții cei mai disponibili 260-261
 surse 263-265
 eşantionare pe cote 262-263
 eşantionare PPS 296-298
 eşantionare probabilistică 265-301
 asumpții 278-279
 cadru de eşantionare 280-283
 concept de bază 265
 definiție 265
 distribuția în eşantionare 271-280
 eroare de eşantionare 276-277
 eşantioane EPSEM 268
 eşantionare PPS 296-298
 eşantionare simplă aleatoare 284
 eşantionare sistematică 284-288, 290-291
 eşantionare stratificată 288-290
 eşantionarea cluster 292-293 *vezi și* eşan-
 tionarea cluster în mai multe etape
 exemplu (eşantionarea studenților din uni-
 versități) 291-292
 experimente 316
 interval de încredere 278-280
 nivel de încredere 278-280
 părținare în eşantionare 266-267
 ponderare și eşantionare disproporționată
 298-300
 precauții 278-279
 reprezentativitate 267-269
 selecție aleatorie 269-270
 teoria probabilităților 270-271
 eşantionare sistematică 265-266, 284-287
 eşantionare teoretică 408
 eşantionarea probabilistică proporțională cu
 dimensiunea (PPS) 296-298
 eşantionarea stratificată 288-290, 365
 etica cercetării *vezi* probleme etice
Etica economică a religiilor lumii (Bellah)
 464
Etica protestantă și spiritul capitalist (Weber)
 463
 etică în cercetarea medicală 105 *vezi și* pro-
 bleme etice
 etnografie 403-405
 etnografie instituțională 413-414

etnografie virtuală 405
 etnometodologie 72, 405-407
 evaluare colegială 662
 evaluarea de program 475 *vezi și* cercetare evaluativă
 evaluarea rezultatelor 475 *vezi și* cercetarea evaluativă
 evaluări calitative 488-489
 exemple din Levitic 522-525, 528-532
 experiment 309-337
 avantaje și dezavantaje 333-334
 bazat pe internet 330-331
 cercetarea evaluativă 482-483
 clasic 311-315
 compararea grupurilor statice 320
 design bazat doar pe posttestarea unui grup de control 326
 design bazat pe pretestarea și posttestarea unui singur grup 319
 designul Solomon în patru grupuri 325-326
 designuri de cercetare preexperimentale 319-321
 dublu orb 315
 eșantionare probabilistică 316
 grup de control 313-314
 grup experimental 313-314
 ilustrare (*Pygmalion*) 327-330
 modelul de elaborare 578-579
 natural 331-333
 pretestare 312
 posttestare 312
 potrivirea 317-318
 potrivirea și randomizarea 318-319
 randomizarea 316-317
 selectarea subiecților 315-318
 site-uri de internet 336-337
 studii de caz singular 319
 validitate 321-326
 variabile independente și dependente 311-312
 utilizări 310
 experiment clasic 311-315, 319
 experiment de clarificare a conversațiilor 405-406
 experiment de laborator 330 *vezi și* experiment
 experiment dublu orb 315

experiment prostesc 41
 experimente naturale 331-333
 experimente pe internet 337
 experimentul din închisori de la Stanford 37
 explicație 50-53, 585-587
 explicație idiografică 50
 explicație nomotetică 52, 140-144
 extrapolare 608

F

factor 625
 fapt 80-81
 Fausto-Sterling, Anne 122
 FedStats 658
 Feinberg, Barry 375
 fenomenologie 405
 Ferris, Kerry 71
 Festinger, Leon 157
 fidelitate 208-211
 analiza statisticilor existente 456-458
 asigurarea 211
 cercetare de teren 430-431
 definiție 208
 măsurile consacrate 211
 metoda de testare/retestare 210
 metoda înjumătățirii 210-211
 operatori de cercetare 211
 site de internet 219
 validitate și 212
 Fielding, Nigel 387
 Fine, Gary 157
 Fink, Jeffrey 490
 fișă de codare 547-548
 fișă de codare în GSS 188, 547-548
 focus-grup 423-425
 Ford, David 497-499
 Forslund, Morris 626
 forțare 370-371
 Foschi, Martha 328
 Fox, Katherine 412
 Frankel, Mark S. 115
 frecvențe marginale 551-552
 Freud, Sigmund 517
 fundamentele științelor sociale 38-49
 agregate 42-43
 regularități sociale 40-42
 teorie 39
 variabile 43-49

G

Gallup, George 258-259, 262-263, 339-340, 461
 Gamma 601-603
 Gamson, William 424
 Gans, Herbert J. 126
 Garant, Carol 430
 Gard, Greta 74
 Gardner, Carol 71
 Garfinkel, Harold 72, 405-406
 Gaventa, J. 414
 găști de cartier 405
 gândirea de grup 424
Gender Advertisements (Goffman) 517
 General Social Survey (GSS) 49-51, 114, 140, 188, 219
 genetică 42
 genocid 187-188
 Gill, Duane A. 109
 Glaser, Barney 93, 407, 448, 515-516, 521, 526
 globalizare 454-455
 Glock, Charles Y. 86-87, 293, 562, 567, 588, 591
 Goffman, Erving 93-94, 517-518, 527
 Gottlieb, Bruce 235
 grade de libertate 618-620
 Graham, Laurie 120, 176
 Greatbatch, David 72
 Greenwood, D.J. 414-415
 Greenwood, Peter W. 494-495
 Griffin, Larry 468
 Griffith, Alison 413
 Grimes, Michael D. 150
 grup de control 313-314
 grup de referință 579
 grup experimental 313-314
 grupuri ca unități de analiză 148-149
 grupuri de control nonechivalente 486-487
 grupuri sociale 148-149
 Grube, Joel 332
 Gubrium, Jaber R. 403, 405-406
 Guttman, Louis 246

H

Haley, Alex 332
 Hannon, Lance 73

Harding, Warren 257-258
 Hart, Stephen 328
 Hatchett, Shirley 160
 Hawking, Stephen 80
 hărți pentru impozite 201
 Hedrick, Terry E. 478
 Helms, Jesse 122
 Hempel, Carl 189
 Heritage, John 72, 405
 Herrnstein, Richard J. 121
 heterosexualitate obligatorie 414
 Higginbotham, A. Leon, Jr. 466-467
 Hill, Lewis 33
 Hiltz, Philip 475-476, 495
 Hite, Shere 340
 Hogan, Richard 163, 176
 holocaustul nazist 187-188, 348
 Holstein, James A. 403, 405-406
 Horney, Julie 495-496
 Howard, Edward 477
 Howell, Joseph 430
 Huberman, A. Michael 513-514
 Humphreys, Laud 115-116, 122, 127
 Hurst, Leslie 411

I

Iannacchione, Vincent 293
 Ibrahim, Saad Eddin 57-58
 idealist 462
 ideational 462
 identitate dezvăluită 108
 ideologie 119-122
 idiografic 50
 imitare a tratamentelor 323-324
 index 220-241
 analiza itemilor 236-238
 atribuirea de scoruri 232-233
 date lipsă 233-236
 definiție 222
 exemplu (statutul femeilor) 240-241
 index greșit vs. validatori greșiți 239
 logica construcției 225
 relații bivariate 227-230
 relații empirice 226
 relații multivariate 230-232
 scale, contrastate 222-225
 selectarea itemilor 225-226
 validarea 236-239

- validarea externă 238-239
 - Indexul Costurilor Consumatorului (CPI) 252
 - Indexul de dezvoltare în funcție de gen (GDI) 240
 - indicator
 - cauză și efect 227
 - definiție 185
 - dezvoltare mondială 454
 - interșanjabilitate 188-189
 - multiplu 204-205, 221
 - singular vs. multiplu 204-205
 - social 461, 474, 499
 - indicatori de cauză și efect 227
 - indicatori de dezvoltare mondială 454
 - indicatori multipli 204-205, 221
 - indicatori sociali 499, 501
 - indivizii ca unități de analiză 148
 - inducție 53, 93-95
 - inducție analitică 448
 - inegalitate în venituri 333
 - inferențe univariate 610-611
 - InfoTrac College Edition 660
 - inovator 82
 - instrumentare 322
 - insula Three Mile 331-332
 - interacționism simbolic 71-72
 - interacțiune în grupuri restrânse 310
 - interacțiuni sociale 150, 152
 - interacțiunile sociale ca unități de analiză 150, 152
 - Internet 652-660
 - căutare pe Internet 653-654
 - citarea materialelor 659-660
 - evaluarea calității materialelor 655-659
 - interogare sumară 112
 - interpolare 608
 - interpretare 666-667
 - interval 196-197
 - interval de încredere 278-280
 - interval de variație 196-197
 - intervievarea 423
 - interviu
 - calitativ 419-423
 - definiție 367
 - sondaj 367-373
 - interviuri autoadministrate asistate de computer (CASI) 377
 - interviuri calitative 419-423
 - interviuri despre „istoria vieții” 162
 - interviuri personale asistate de computer (CAPI) 377
 - interviuri telefonice asistate de computer (CATI) 375-376
 - intimitate (confidențialitate) 108-110
 - intrare în atmosfera grupului 399
 - invaliditate externă 324-326
 - invaliditate internă 321-324
 - inventarul de personalitate multifazică Minnesota (MMPI) 211
 - investigația umană obișnuită 30-31
 - IPC 254
 - ipoteza confortului 86-87, 562, 567
 - ipoteză 82
 - ipoteză nulă 617
 - Irwin, John 495
 - Isaac, Larry 468
 - istorie 257-260
- Î
- încălcări ale regulilor de circulație 418, 426
 - înselare 111-112
 - înselarea în cercetarea de la Tuskegee 493
 - întrebare
 - închisă 342-343
 - dependente 351-353
 - cu dublu scop 344-345
 - sub formă de matrice 354
 - deschisă 342-343
 - întrebări cu dublu scop 344-345
 - întrebări deschise 342-343
 - întrebări închise 342-343
 - întrebări sub formă de matrice 354
 - înțelegere din interior 401
- J
- Jackman, Mary R. 280
 - Jacobs, Bruce A. 163
 - Jacobson, Lenore 327-328
 - Jasso, Guillermina 91-93, 98
 - Jensen, Arthur 121
 - Jobes, Patrick C. 409
 - Johnson, Jeffrey 264
 - Johnston, Hank 163, 176
 - Jones, James H. 493
 - justiție distributivă 91-93

K

Kaplan, Abraham 81, 183-184
 Kasl, Stanislav 331-332
 Kasof, Joseph 349-350
 Kebede, Alemseghed 96
 Keeter, Scott 157
 Kendall, Patricia L. 577-578, 580-581, 587
 Kentor, Jeffrey 454-455
 Kerensky, Alexander 462
 Khayatt, Didi 414
 Kilburn, John C, Jr. 163
 Kinnell, Ann Marie 519
 Kinsey, Alfred 122
 Knottnerus, J. David 96
 Koresh, David 404-405
 Kosovo 188

Krueger, Richard 424
 Krushat, W. Mark 210
 Kubrin, Charis 147
 Kuhn, Thomas 67
 Kvale, Steinar 190, 420, 423

L

Laboratorul Experimental de Științe sociale
 William D. Hacker 337
 Lambda 600-601, 603, 606, 609
 Landon, Alf 257-258, 340
*Language and Social Reality: The Case of
 Telling the Convict Code* (Wieder) 406
 Laslett, Barbara 467
 Laumann, Edward O. 122
 Lazarsfeld, Paul F. 509-510, 577, 580-581,
 589, 592
 Lazes, Peter 414-415
 Lee, Motoko 242
 legăturile dintre teorie și cercetare 95-97
 legea celor trei abateri 494
 legi 81
 legi în domeniul muncii 40
 legi rutiere 11
 Lengermann, Patricia Madoo 58
 Lennon, Rachel 150
 Lever, Janet 75
 Libin, A. 52
 Likert, Rensis 222, 244-245
 liniște 72
 liste cu străzi 282

Linton, Ralph 74
 liste cu membri 281-282
 Lloyd Warner, William 410
 Lofland, John 152, 264, 395, 401, 416-417,
 422-423, 427-428, 513, 520-521, 526
 Lofland, Lyn H. 152, 264, 395, 401, 422-
 423, 427-428, 513, 520-521, 526
 Logit 634
 Longhurst, Terri 415-416
 lucrări de cercetare nefinalizate
 lucrări de semestru 662
 lucrări de semestru ale studenților 662
 Lynd, Helen 410
 Lynd, Robert 410

M

macroteorie 68
 Madison, Anna-Marie 477
 Mahoney, James 461
 majoritatea cazurilor 141
 Maltz, Michael D. 537
 Manning, Peter 516
 marginale 551
 marijuana 94-95, 140-141, 146, 161, 352-
 353, 456-457, 475, 558, 564
 Marshall, Catherine 190, 398, 400
 Martin, Jean 377
 Martin, Patricia Yancey 96, 163
 martori experți 124
 marțian 400
 Marx, Karl 68, 70-71, 339, 462-463
 mass-media 46, 94, 136, 439
 maturizare 322
 Maynard, Douglas 519
 Maynard, Judy L. 280
 mărimea eșantionului 269-271
 Măsura de Acces la Putere în funcție de Gen
 (GEM) 240
 măsurare
 cercetare evaluativă 476-478
 de interval 200-201
 de raportare 201-203
 definiție 180
 fidelitate 208-211 *vezi și fidelitate*
 măsuri compuse 221
 măsuri confirmate 211
 măsuri nominale 199
 măsuri ordinale 200

- nivele 199-204
 precizie și acuratețe 207
 validitate 212-215
 măsuri ale tendinței centrale 551-554
 măsuri compuse 221-222 *vezi și* indecși, scale
 măsuri consacrate 217
 măsuri de asociere 599-603
 „Măsuri de asociere și nivele de măsurare”
 (Nardi) 608
 măsuri nominale 199
 măsuri ordinale 200
 McAlister, Alfred 486
 McVeigh, Timothy 404-405
 Mead, George Herbert 71, 75, 327, 501
 Meadows, Dennis L. 501
 Meadows, Donella 501
 medie 552
 mediană 552-554
Megatrends (Naisbitt/Aburdene) 439
 Merton, Robert K. 41, 82, 192
 metoda cazului extins 410-412
 metoda comparării constante 515
 metoda de testare-retestare 210
 metoda designului total 365
 metoda înjumătățirii 210-211
 metoda Lazarsfeld 577 *vezi și* modelul de
 elaborare
 metoda studiului de caz comparativ 412
 metoda teoriei întemeiate 515-516
 metodă de interpretare 577 *vezi și* model de
 elaborare
 metodologie 30
 MicroCase 232, 543
 microteorie 68
 Miles, Matthew 513-514
 Milgram, Stanley 111, 117-118, 127-128, 331
 Miller, Delbert 364
 Miller, Jodi 163
 Mirola, William 438
 mișcare revizionistă asupra Holocaustului
 348
 Mitchell, Richard 346, 404-405
 Mitofsky, Warren 379
 mod 552-553
 Model, Karyn 494
 model de elaborare 576-595
 definiție 577
 emiteria de ipoteze ex post facto 591-592
 explicarea 585-587
 interpretarea 587-588
 origini 578-582
 paradigma de elaborare 583-591
 replicarea 584
 site-uri de internet 595
 specificarea 588
 variabilă de distorsionare 589-590
 variabila de reprimare 589
 model elitist 414
 modele loglineare 633-634
 modelul comunicării așteptărilor 328
 modelul tradițional de știință 82-84
 moduri de observare 309-505 *vezi și* titlurile
 subiectelor
 cercetare calitativă de teren 393-435
 cercetare discretă 436-471
 cercetare evaluativă 472-505
 cercetare prin sondaje 338-392
 experimente 309-337
 monografie de cercetare 645
 Morgan, David L. 425
 Morgan, Lewis 462
 Morris, Leana 150
 mortalitate experimentală 322-323
 Moskowitz, Milt 281
 motivarea personalului din Marină 490-491
 motor de căutare 653
 Moynihan, Daniel 121
 Murphy, Eddie 327
 Murray, Charles 121
 Masacrul de la My Lai 117
 Myrdal, Gunnar 120
- N
- Nader, Ralph 461
 Naisbitt, John 439
 Nanking 187
 Nardi, Peter 608-609
 naturalism 403-405
 negocieri între profesor și student 411
 negri *vezi* rasă și etnicitate
 Neuman, W. Lawrence 96
 Nicholls, William L. 377
 nici un prejudiciu pentru participanți 59, 106-
 -107
 Niebrugge-Brantley, Jill 58
 nivel de încredere 278-280

nivel de măsurare 199-204
 nivel de semnificație 615
 Nixon, Richard 493
 nomotetic 52
 non-răspuns 560-561
 Norman, Darlene 477
 note operaționale 525
 notiță de sortare 526
 notiță elementară 526
 notiță integrantă 526
 notițe teoretice 525
 NUD*IST 528-533, 535
 numere aleatorii 273-275
 NVivo 532-537

O

oameni ai străzii 404
 obediență umană (experimentele Milgram) 116-118
 obiectivitate 68, 119-122
 obiectivitate rațională 76-80
 O'Brien, Patricia 488
 observabile indirecte 183
 observare selectivă 33
 observare științifică 6
 observație 84-85
 observație participativă 398
 observații inexacte 60
 O'Neill, Harry 375, 377
 operaționalizare 83-84, 167, 195-207
 continuare a 206-207
 dimensiuni 197-198
 exemple 205-206
 indicatori singulari vs. multipli 204-205
 interval de variație 196-197
 nivele de măsurare 199-204
 variabile și atribute 198-199
 variații între extreme 197
 oprirea unei demolări 416-417
 ordine conceptuală 190-191
 ordine temporală 161
 organizarea unităților de analiză 149
 organizații sociale 149

P

paradigmă 66-68 *vezi și* paradigme în științele sociale
 paradigmă conflictuală 66, 70-71

paradigmă de elaborare 583-591
 paradigmă funcționalistă 73-74
 paradigme feministe 74-75
 paradigme în științele sociale 66-80
 darwinism social 69-70
 etnometodologia 72
 interacționism simbolic 71-72
 microteorie/macroteorie 68
 obiectivitate rațională 76-80
 paradigma conflictuală 70-71
 paradigme feministe 74-75
 pozitivism timpuriu 68-69
 structural-funcționalism 73-74
 teoria critică a raselor 76
 paradigme științifice 38
 parametru 270
 participare voluntară 59, 105-106
 părțiale 582
 părtinire (*bias*) 208
 cercetare prin sondaje 299-300
 definit 348
 experiment dublu orb 315-316
 selecție 322
 pedeapsa cu moartea 499-500
 performanțe din facultate 204-205
 Perinelli, Phillip 267
 periodicitate 287
 Perrow, Charles 465
 Perrucci, Carolyn C. 163
 perspectivă emică 401
 perspectivă etică 401
 Petersen, Larry R. 280
 Picou, J. Steven 109-110
 placebo 314-315
 plagiat 664-666
 Plutzer, Eric 159
 politici de asistență socială 415
 proces de cercetare socială 164-171
 alegerea metodei de cercetare 167
 analiză 169
 aplicare 169-170
 conceptualizare 166-167
 începerea 166
 observații 168
 operaționalizare 167
 perspectivă de ansamblu 164-165
 populație și eșantionare 168
 procesarea datelor 169

politici internaționale 465
 politici în cercetarea socială 118-126
 cercetare sexuală 121-122
 lecții învățate 124-125
 martori experți 124
 obiectivitate și ideologie 119-122
 rasă 120-121
 recensământ 123-124
 poliție militară (MPs) 41
 Polling the Nations 385
 ponderarea și eșantionarea disproporționată 298-300
Population Bulletin 337
 populație 280
 pornografie 493
 Porter, Stephen 380
 postmodernism 79-80
 posttestare 312
 postulate 81
 Pot, Pol 188
 potrivire 317-318
 povești fictive 404
 Powell, Elwin 192-193
 pozitivism 68-69, 78-80
 pozitivism timpuriu 69
 PRE 599-600
 precizie 207
 predestinare 463
 prejudecată 312
 Presser, Stanley 357, 376
 pretestare 312
 pretestarea chestionarului 357
 prevenția SIDA 473, 479
 Prewitt, Kenneth 123
 principii 78
 privațiune relativă 579-580
 procentarea unui tabel 565
 proces de atribuire 328
 proces de cercetare 164-171 *vezi și* proces de cercetare socială
 procesare a datelor 169, 519-527
 procesarea datelor calitative 519-527
 program de educare a șoferilor 476, 495
 programul „Comunități pentru Vieți Adaptabile și Durabile” (CASL) 265
 propoziții 81-82
 propunere de cercetare 171-174
 protejare de prejudicii 59-60, 106-107

Public Perspective 385
Pygmalion (Shaw) 327

Q

Quoss, Bernita 415-416

R

R 607
 r 603
 r^2 606
 Ragin, Charles 410
 ramura davidienilor 404
 randomizare 318-319
 rapoartele Hite despre sexualitatea umană 340
 raport 169-170
 raport calitativ 667-668
 raport de cercetare *vezi* scriere a raportului
 raport de eșantionare 286
 raportare 423
 raportarea rezultatelor 112
 rasă și etnicitate
 dramatizări istorice televizate 332
 istoria relațiilor între rase 464
 înselarea în cercetarea din Tuskegee 493
 linșări 439
 realizare 121
 rezultate la test IQ 121
 separați dar egali 120
 Rasinski, Kenneth A. 349
 rastafarianism 96
 rata natalității 42-43
 rata natalității în SUA 43
 rată de completare 262
 rată de răspuns 376-377
 rată de returnare 376-377
 raționament illogic 34
 Ray, Melvin 242
 reactivitate 399
 realism naiv 34
 realism simbolic 401
 realitate 29-38
 autoritate 31-32
 erori în investigație 32-34
 investigația umană obișnuită 30-31
 perspectivă modernă 35
 perspectivă postmodernă 35-38

- perspectivă premodernă 35
 tradiție 31
 realitate obiectivă 78-79
 recensământ 123-124
 recensământ în SUA o dată la zece ani 123
 recunoașterea vocii (VR) 377
 Redden, David 293
 Redfield, Robert 462
 reducere a datelor 598-599
 reducere proporțională a erorii (PRE) 599-600
 reduccionism 154-155
 reforma legislației referitoare la viol 495-497
 reflexivitate 402
 Regoli, Mary Jean 497-498
 regresie către medie 322
 regresie lineară 604-606
 regresie multiplă 606-607
 regresie neliniară 607-608
 regresie parțială 607
 regresie statistică 648
 regularități sociale 40-42
 Reicker, Henry 157
 reificare 184
 Reifman, Alan 300
 reimprimări 682
 Reinharz, Shulamit 438-439
 relație bivariată 227-229
 relație cauzală 141-142
 relație de ordin zero 585
 relație falsă 142
 relații empirice 226
 relații multivariate 230-232
 relații parțiale 582, 588
 religie și capitalism în Japonia 464-465
 replicare 33, 171, 308, 455
 reprezentarea conceptelor 526-527
 reprezentativitate 267-269
 respondent 340, 345-346
 revărsarea de petrol *Exxon Valdez* 109
 Reynolds, H.T. 634
 rezultatele unui test de IQ 121
 Riecken, Henry 479
 Ringer, Benjamin B. 86-87, 293, 558
 rivalitate compensatorie 323
 roata științei 23
 Roethlisberger, F.J. 314
 Rog, Debra J. 478
 Rogers, Everett M. 473, 478
 Rokeach, Milton 332
 România consumeristă 409
 Roosevelt, Franklin 258, 340
Roots 332
Roots : The Next Generation 332
 Rosenbaum, W.L. 621
 Rosenberg, Morris 152, 589
 Rosenthal, Robert 327
 Ross, Catherine 150
 Ross, Jeffrey 136
 Rossman, Gabriel 439
 Rossman, Gretchen 190, 398, 400
 Rothman, Ellen 466
 Rubel, Maximillien 463
 Rubin, Herbert 420, 422
 Rubin, Riene 420
 Ruby Ridge, Idaho 404
 Rueschemeyer, Dietrich 461
 Rwanda 188, 459
 Rydell, C. Peter 494-495
 Rynbrandt, Linda J. 74
- S**
- Sacks, Jeffrey 210
 samurai 464
 Sanders, William 140
 Sapp, Stephen 242
 SAT 145
 saturație factorială 625
 scala Bogardus a distanței sociale 241-242
 scala Guttman 222, 246-249, 252
 scala Likert 244-245
 scala Thurstone 243
 scală 221, 241-249
 definită 222
 index, contrastat 225-228
 scala Bogardus a distanței sociale 241-242
 scala Thurston 243
 scalarea Guttman 246-248
 scalarea Lickert 244-245
 semantic diferențială 245-246
 scandal în Boemia (Conan Doyle) 89
 Scarce, Rik 109-110
 Schachter, Stanley 157
 Schiflett, Kathy L. 176
 schimb de evaluări 408-409
 schimbare academică 408-409

- Schmitt, Frederika E. 96, 163
 Schutz, Alfred 405
 scientism 509
 Scott, W. Richard 157
 scopuri ale cercetării 137
 scrierea rapoartelor 660-669
 analiză și interpretare 666-667
 audiență 660
 calificare și condiții 668
 design de studiu/execuție 666
 detalii 667
 formă și mărime 661-662
 materiale de sprijin 668
 plagiat 664-666
 publicarea raportului 668-669
 raportarea analizelor 667-668
 reguli generale 660
 scop și perspectivă de ansamblu 663
 scopul raportului 662-663
 sumar și concluzii 667
 trecere în revistă a literaturii 663-634
 scrierea unor lucrări de cercetare socială 660-
 -669 *vezi și* scrierea de rapoarte
 selecție aleatorie 268-269
 selecția itemilor 225-226
 Selvin, Hanan 271, 622
 semantică diferențială 245-246
 semiotică 516-518
 semne 516
 semnificație statistică 611-622
 semnificație substanțială 612, 620
 Senter, Mary Scheuer 280
 SES 190
 Seve, Michel de 590
 Shaffir, William B. 401
 Shaw, George Bernard 327
 Shea, Christopher 114
 Sherif, Muzafer 78-79
 Sherkat, Darren E. 176
 Sherrod, Randy 365
 Shingaku 464, 466-467
 Siang, Sanyin 115
 Sieber, Joan 116
 Silverman, David 518, 561
 Silverman, George 425
 Simmel, Georg 70-71
 simulare pe computer 501
 SINET: A Quarterly Review of Social Reports
 and Research on Social Indicators, Social
 Trends, and the Quality of Life 461
 Singer, Eleanor 376
 sistem informațional geografic (GIS) 634-636
 site-ul de internet cu fișa de codare în General
 Social Survey 219
 site-uri de internet 496 *vezi și* internet
 analiză calitativă, programe computerizate
 433, 539
 analiză cantitativă 429
 analiza secundară 384
 Biblioteca Congresului 642
 carte 18
 CASL 265
 cercetare evaluativă 472 ?
 cercetare de teren
 cercetarea din „salonul de ceai” 116
 cercetare prin sondaje 339, 377
 experimente
 experimente pe internet 337
 fidelitate 256
 fișa de codare din cadrul GSS 219, 384-385
 CPI 254
 eșantionare
 GSS 15, 385
 indicatori de dezvoltare mondială 454
 indicatori sociali 500
 indexuri 254
 model de elaborare 576 ?
 Oficiul Guvernamental pentru imprimări
 458
 perspectivă de ansamblu
 propunere de cercetare 172
 recensământ
 Resurse de rivalitate compensatorie 32
 Științe Sociale 178
 site-uri ale agențiilor guvernamentale de
 cercetare 659
 scale 256
 scrierea și citirea cercetării sociale 643
 sondaje pe internet, 274
 Statistical Abstract 471
 statistici 471
 teorie întemeiată 435
 Skedsvold, Paula 114
 Skinner, Steven 365
 Skocpol, Theda 465
 Slinkard, Lee Ann 486
 Small World Phenomenon 330
 Smith, Andrew 346, 355
 Smith, Dorothy 412-413

- Smith, Tom W. 384
 Smith, Vicki 163
 Snow, David A. 163, 404, 690
 Social Organization of Sexuality 122
 sociobiologie 155
 sociolog public 126
 sociologie documentaristă 416
 sondaj 339-341 *vezi și* cercetare prin sondaje
 alegeri 257-260
 sondaj cu intenție 341
 sondaj pe baza opiniei publice 267
 sondaj bazat pe interviu 264-269
 aspectul general și conduita 368-369
 coordonare și control 371-373
 cunoașterea chestionarului 369
 explicații 372
 forțarea răspunsurilor 370-371
 înregistrarea răspunsurilor 370
 operatorul de interviu dintr-un sondaj 367-368
 rata de răspuns 376-377
 respectarea formulării întrebărilor 370
 sondaj cu intenție 341
 sondaj Gallup 157-158
 sondaj pe baza opiniei publice 267
 sondaje de opinie politică 257-260
 sondaje electorale 257-260
 sondaje pe internet 377-380
 sondaje prin fax 378-379
 sondaje prin radio 267
 sondajul de opinie de dinaintea alegerilor prezidențiale realizat de *Literary Digest* 257-258, 282
 Sood, Suruchi 473
 Sorokin, Pitirim A. 462
 Souls of the Black Folk, The (DuBois) 76
 specificarea 189, 588
 Spencer, Herbert 69-71, 73
 sondaje prin telefon 373-375
 Spohn, Cassie 495-496
 sponsori ai unei cercetări 505
 SPSS
 analiza cantitativă 550
 grafic cu bare 551
 participarea la slujbele religioase în GSS 550
 relații multivariate 232
 Srole, Leo 193-194, 211, 215
 Staab, Jennifer 293
 Stanley, Julian 320-321, 324-326, 331, 334-335
 Stark, Rodney 465, 694
Statistical Abstract of the United States 206
 statistică 273
 statistici descriptive 597-608
 statistici existente *vezi* analizarea statisticilor existente
 statistici inferențiale 609-610
 statut socioeconomic (SES) 190
 Stearns, Cindy A. 163
 Stebbins, Robert A. 401
 Stein, Gertrude 35
 Sterling, T. D. 122, 621
 stereotipuri legate de gen în programele televizate 449-450
 stimul 378
 Stoica, Cătălin 409
 Stossel, John 457-458
 Stouffer, Samuel 40-41, 509, 578-582, 588, 591
 Strang, David 176
 strategii de cercetare 163
 stratificare 288, 290-291
 Strauss, Anselm 93, 407-408, 448, 512, 515-516, 521, 525
Street Corner Society (Whyte) 404
 structural-funcționalismul 73-74
 structurarea anchetei 131-304
 conceptualizare 185-194
 design de cercetare 135-176 *vezi și* design de cercetare
 eșantionare 255-304 *vezi și* eșantionare
 index 225-241
 operaționalizare 195-217
 scală 241-249
 tipologie 249-251
Structurarea revoluțiilor științifice (Kuhn) 67
 Strunk, William, Jr. 660, 668
 studii cost-beneficii 475
 studii de evaluare a necesităților 475
 studii de monitorizare 475
 studii descriptive 139-140
 studii în cadrul armatei (Stouffer) 578-580
 studii longitudinale aproximative 161-162
 studiile asupra armatei ale lui Stouffer 578-582

- studiu de caz 365-367
 studiu de caz singular 319, 321
 studiu de cohortă 158-159
 studiu de tendință 157
 studiu longitudinal 157-161
 studiu panel 160
 studiu transversal 156-157
 Studiul Actual al Populației (CPS) 343-344
 studiul lui Durkheim despre sinucidere 452-454
Studiul omului (Linton) 74
 studiul populației 291
 studiul Rosenthal-Jacobson 328
 subiectivitate inevitabilă 78
Suicide (Durkheim) 192, 454
 suferință umană 459-460
 suicid anomic 453
 Sumner, William Graham 120
 suprageneralizare 32-33
 sursă 263-265
 surse de informare
 cercetarea comparativă și istorică 461-462
 Biblioteca Congresului, 643
 bibliotecă 679-682
 InfoTrac College Edition 539, 643
 site-uri de internet *vezi* site-uri de internet
 statistici existente 458-459
 surse de evaluare 466-467
 Survey Documentation and Analysis 575
Survey Sampling (Kish) 268
 Swalehe, Ramadhan M.A. 489
- S**
- șase nivele de separare 330
 Școala de metodologie Columbia 577 *vezi și*
 model de elaborare
 școli de elită 578-579
- T**
- tabel de contingență 566
 tabele de numere aleatorii 270
 tabele parțiale 582
 Takeuchi, David 94, 98
 Tan, Alexis S. 280
 Tandon, Rajesh 487-488
 Taylor, Humphrey 378-379
 TDE 377
Tearoom Trade (Humphreys) 115
 telefonare la întâmplare 269
 telenovele din Tanzania 473
 tematizare 423
 tendințe centrale 551-554
 teorema tendinței către centru 277
 teoria critică a raselor 76
 teoria grupurilor de referință 41
 teoria probabilităților 270-271
 teoria stării așteptărilor 328
 teorie întemeiată 93-94, 407-409
 teorie științifică 80
 teoria transformării statului 96
 teorie 25, 68
 teorie socială 80-82
 Terhanian, George 378-379
 test de semnificație statistică 617, 637
 testare 322
 testarea ipotezei 82
 teste *t* 620
 teste parametrice de semnificație 611
 testul Harvard al achiziției flexibile 327
 Theologides, Athanasios 261
 Thomas, Edmund 490
 Thomas, W.I. 466
 Thurstone, Louis 243
 Tibil, Gheorghe 493
 tipare 513-514
 tipologie 249-251
 tipuri de scală 247
 tipuri ideale 468
 Tocqueville, Alexis de 465
 Tokugawa, religia (Bellah) 468
 Trading Places 327
 tradiție 31
 transcriere 423
 trecere în revistă a literaturii 504, 510, 663-664
 triangulare 171
 Truman, Harry 259, 263
 Tuckel, Peter 375, 377
 Turk, Theresa Guminski 176
 Turner, Jonathan H. 81
 Twende na Wakati 473
- T**
- Tara din oglindă* (Carroll), 45

U

Ui, S. 410

unitate de eşantionare 270

unități de analiză 146-155

analiza statisticilor existente 455

analiza de conținut 440-443

definiție 146

eroarea ecologică 153-154

grupuri 148-149, 151

indivizi 148, 151

entități nonumane 151

organizații 149

reducționism 154-155

artefact social 150, 152

interacțiuni sociale 150, 152

unități de analiză nonumane 150

unități de codare 520

URL 659

V

validare 233

validare externă 238-239

validarea indexului 236-239

validitate 212-214

analiza statisticilor existente 456

aparentă 212

cercetare de teren 313-314

cercetare experimentală 321-326

construct 213

construirea indexului 225

conținut 213-214

de criteriu 212-213

definiție 212

externă 324-325

internă 321-324

fidelitate și 214

site de Internet 178

validitate aparentă 212, 225

validitate de construct 213

validitate de conținut 213-214

validitate de criteriu 212-213

validitate predictivă 212

value-free sociology 119

Vanderbei, Robert 635

variabilă 44-45, 213

continuă 556

de control 582

de distorsionare 589-599

de interval 603

de rapoarte 603

de reprimare 589

definită 44

dependentă 48, 311-312

discretă 556

independentă 48, 311-312

nominală 600-601

ordinală 601-603

test 582

variabilă continuă 556

variabilă de control 582

variabilă de distorsionare 589-590

variabilă de răspuns 478

variabilă de reprimare 589

variabilă dependentă 48, 311-312

variabilă discretă 556-557

variabilă independentă 48, 311-312

variabilă test 582

variabile de interval 603

variabile de raport 604

variabile nominale 600-601

variabile ordinale 453-455

variație explicată 606

variație neexplicată 606

variație totală 603

variații între extreme 197

verificare 423

Veroff, Joseph 160

violența împotriva soțiilor 497-498

violența televizată și sponsori 441-443

Votaw, Carmen Delgado 176

VR 377

W

Walker, Jeffery 378

Warriner, G. Keith 328

Weaver, Randy 404-405

Webb, Eugene J. 437-438

Weber, Max 119, 466-470

website asociat cărții 18

Weighting 213

Weinkam, J.J. 621

Weiss, Carol 487

Weitzer, Ronald 147

Weitzman, Lenore J. 150

Wells, Ida B. 439
 West, Patricia Salter 594
 Wharton, Amy 233
When Prophecy Fails (Festinger *et al.*) 157
 Whitcomb, Michael 380
 Whyte, William Foote 403-404, 414
 Wieder, D.L. 406-407
 Wikipedia 654
 Wilson, Camilo 378
 Wilson, Edward O. 155
Women's Ways of Knowing (Belenky *et al.*) 75
World Population Data Sheet 461
 World Wide Web *vezi* internet; site-uri
 Wysocki, M.J. 16

X

Xerox 415

Y

Yammarino, Francis 365
 Yerg, Beverly 606-607
 Yinger, J. Milton 319
 Yugoslavia 460

Z

Zangrando, Robert 120
 Zerbib, Sandrine 426, 511
 Zey, Mary 176
 Zhang, Ray 55
 Zhao, Shanyang 381
 Ziesel, Hans 575
 Znaniecki, Florian 466

COLLEGIUM

Sociologie. Antropologie

au apărut :

- Elisabeta Stănciulescu – *Sociologia educației familiale* (vol. I, II)
- Traian Rotariu, Petru Iluț – *Ancheta sociologică și sondajul de opinie*
- Gilles Ferréol (coord.) – *Dicționar de sociologie*
- Ion I. Ionescu – *Sociologii constructiviste*
- Nicu Gavriluță – *Mentalități și ritualuri magico-religioase. Studii și eseuri de sociologie a sacrului*
- Petru Iluț – *Abordarea calitativă a sociumanului*
- François de Singly, Alain Blanchet, Anne Gotman, J.-C. Kaufmann – *Metode ale anchetei sociologice : chestionarul și interviul*
- Ștefan Buzărnescu – *Sociologia civilizației tehnologice*
- François Laplantine – *Descrierea etnografică*
- Petru Iluț – *Iluzia localismului și localizarea iluziei. Teme actuale de psihosociologie*
- Claude Rivière – *Socio-antropologia religiilor*
- Gary King, Robert Keohane, Sidney Verba – *Fundamentele cercetării sociale*
- Max Weber – *Teorie și metodă în științele culturii*
- Ioan Mărginean – *Proiectarea cercetării sociologice*
- Traian Vedinaș – *Introducere în sociologia rurală*
- Petru Iluț – *Sinele și cunoașterea lui. Teme actuale de psihosociologie*
- Marie-Odile Géraud, Olivier Leservoisier, Richard Pottier – *Noțiunile-cheie ale etnologiei. Analize și texte*
- Marian Preda – *Politica socială românească între sărăcie și globalizare*
- Emile Durkheim – *Regulile metodei sociologice*
- Albert Ogien – *Sociologia devianței*
- Traian Rotariu – *Demografie și sociologia populației. Fenomene demografice*
- Ioan Mihăilescu – *Sociologie generală. Concepte fundamentale și studii de caz*
- W. Richard Scott – *Instituții și organizații*
- Irina Culic – *Metode avansate în cercetarea socială. Analiza multivariată de interdependență*
- Petru Iluț – *Valori, atitudini și comportamente sociale. Teme actuale de psihosociologie*
- Cătălin Zamfir – *O analiză critică a tranziției. Ce va fi „după”*
- Gilles Ferréol, Guy Jucquois (coord.) – *Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale*
- Robert K. Yin – *Studiul de caz. Designul, analiza și colectarea datelor*
- Richard A. Krueger, Mary Anne Casey – *Metoda focus grup. Ghid practic pentru cercetarea aplicată*
- Ronald F. King – *Strategia cercetării. Treisprezece cursuri despre elementele științelor sociale*
- Petru Iluț – *Sociopsihologia și antropologia familiei*
- Dumitru Sandu – *Dezvoltare comunitară. Cercetare, practică, ideologie*
- Cătălin Zamfir – *Spre o paradigmă a gândirii sociologice*
- Mircea Agabrian – *Analiza de conținut*
- Adrian Hatos – *Sociologia educației*
- Cătălin Zamfir, Laura Stoica (coord.) – *O nouă provocare : dezvoltarea socială*
- Marian Preda – *Comportament organizațional*

Mihai Păunescu – *Organizare și câmpuri organizaționale. O analiză instituțională*
 Robert Atkinson – *Povestea vieții. Interviu*
 Traian Rotariu, Petru Iluț – *Ancheta sociologică și sondajul de opinie. Teorie și practică* (ediția a II-a)
 Amia Lieblich, Rivka Tuval-Mashiach, Tamar Zilber – *Cercetarea narativă. Citire, analiză și interpretare*
 Lazăr Vlăsceanu – *Sociologie și modernitate. Tranziții spre modernitatea reflexivă*
 Jacques Coenen-Huther – *Sociologia elitelor*
 Cosima Rughiniș – *Explicația sociologică*
 Dumitru Sandu (coord.), Cosmin Câmpean, Lucian Marina, Mihaela Peter, Vasile Șoflău – *Practica dezvoltării comunitare*
 Cătălin Zamfir, Simona Stănescu (coord.) – *Enciclopedia dezvoltării sociale*
 Mihai Coman – *Introducere în antropologia culturală. Mitul și ritul*
 Traian Rotariu – *Demografie și sociologia populației. Structuri și procese demografice*
 Vintilă Mihăilescu – *Antropologie. Cinci introduceri* (ediția a II-a)
 Remus Gabriel Anghel, István Horváth (coord.) – *Sociologia migrației. Teorii și studii de caz românești*
 Nicu Gavriluță – *Antropologie socială și culturală*
 Petru Iluț – *Psihologie socială și sociopsihologie. Teme recurente și noi viziuni*
 Raluca Popescu – *Introducere în sociologia familiei. Familia românească în societatea contemporană*
 Călin Cotoi – *Introducere în antropologia politică*
 Marian Preda (coord.) – *Riscuri și inechități sociale în România. Raportul Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice*
 Vintilă Mihăilescu (coord.) – *Emografia urbane. Cotidianul văzut de aproape*
 Earl Babbie – *Practica cercetării sociale*

în pregătire:

Cristina Gavriluță, Nicu Gavriluță – *Sociologia sportului. Teorie, metode, aplicații*

www.polirom.ro

Redactor : Ioana Avădănei, Ines Simionescu

Coperta : Radu Răileanu

Tehnoredactor : Radu Căpraru

Bun de tipar : decembrie 2009. Apărut : 2010

Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266

700506, Iași, Tel. & Fax : (0232) 21.41.00 ; (0232) 21.41.11 ;

(0232) 21.74.40 (difuzare) ; E-mail : office@polirom.ro

București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,

O.P. 37 • P.O. Box 1-728, 030174

Tel. : (021) 313.89.78 ; E-mail : office.bucuresti@polirom.ro

Tiparul executat la S.C. LUMINA TIPO s.r.l.

str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, București

Tel./Fax : 211.32.60, 212.29.27, E-mail : office@luminatipo.com

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IAS/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2010/72A

80

**Sociologie
Antropologie**

Earl Babbie

PRACTICA CERCETĂRII SOCIALE

Considerată „biblia metodelor de cercetare socială” în spațiul american, lucrarea le oferă studenților o introducere accesibilă în domeniu, prezentând modalitățile de abordare a studiilor de cercetare socială utilizate de sociologi, dar și de alți specialiști în științele sociale. De la proiectarea cercetării și tratarea detaliată a tehnicilor de observare și până la specificarea condițiilor în care sunt folosite diferitele metode și cum trebuie analizate datele cantitative sau cele calitative, Earl Babbie oferă un manual comprehensiv, în care pune accent atât pe explicarea metodelor de cercetare, cât și pe competențele practice, de aplicare a acestora în condiții concrete.

Paradigme, teorie și cercetare socială • Etica și politica cercetării sociale • Indexuri, scale și tipologii • Logica eșantionării • Experimentele • Cercetarea socială prin sondajele de opinie • Cercetarea calitativă de teren • Cercetarea evaluativă • Analiza calitativă a datelor • Analiza cantitativă a datelor • Analizele statistice

Collegium

EDITURA POLIROM
www.polirom.ro

ISBN 978-973-46-1274-1

9 789734 612741